

ACTA
VAN DE
BUITENGEWONE GENERALE SYNODE
GEHOUDEN TE APELDOORN
21 JUNI 1988

ACTA
VAN DE GENERALE SYNODE
VAN DE
CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE
KERKEN IN NEDERLAND
GRONINGEN
22 AUGUSTUS - 15 NOVEMBER 1989

ACTA

VAN DE
BUITENGEWONE GENERALE SYNODE
GEHOUDEN TE APELDOORN
21 JUNI 1988

ACTA

VAN DE GENERALE SYNODE
VAN DE
CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE
KERKEN IN NEDERLAND
GRONINGEN
22 AUGUSTUS - 15 NOVEMBER 1989

ACTA

van de

**BUITENGEWONE
GENERALE SYNODE**

van de

**Christelijke Gereformeerde Kerken
in Nederland**

gehouden te Apeldoorn

op dinsdag 21 juni 1988

ACTA

van de

BUITENGEWONE GENERALE SYNODE

GEHOUDEN TE APeldoorn

21 JUNI 1988

ACTA

VAN DE GENERALE SYNODE

van de

CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE

KERKEN IN NEDERLAND

GRONINGEN

22 AUGUSTUS - 12 NOVEMBER 1988

Uur van bezinning en gebed

Voorafgaande aan de vergadering van de synode werd in de morgen een uur van bezinning en gebed gehouden in de Christelijke Gereformeerde Barnabaskerk te Apeldoorn-C, in welke samenkomst voorging de voorzitter van de kerkeraad van de roepende kerk Groningen, drs. R.W.J. Soeters.

Hij hield een korte overdenking naar aanleiding van 1 Korinthe 2:12, waarna hij de arbeid van de generale synode in het gebed aan de Here oproeg.

Artikel 1

Opening

Namens de roepende kerk van Groningen opent drs. R.W.J. Soeters de vergadering van afgevaardigden naar de buitengewone generale synode in de aula van de Theologische Hogeschool. Hij spreekt het volgende openingswoord:

Broeders in onze Here Jezus Christus, geachte afgevaardigden en preadviseurs,

Namens de roepende kerk van Groningen heet ik u allen hartelijk welkom op deze vervroegd bijeengeroepen synode.

U bent uitgenodigd, omdat we als kerken met elkaar opnieuw de pijnlijke waarheid hebben ervaren van wat de Prediker ons voorhoudt, nl. dat niemand macht heeft over de dag van de dood (Pred. 8:8). Op de dag waarop we de overwinning van onze Here Jezus Christus gedenken, Paasfeest 1987, heeft de Here zijn knecht, onze geliefde broeder Johannes Pieter Versteeg, tot Zich geroepen.

Zijn plotselinge heengaan betekent voor zijn vrouw en kinderen en familie allereerst en voor allen die hem hebben gekend een verlies, dat niet in woorden uit te drukken is. Onze broeder was immers voor alles een getuige van Hem die zijn leven bepaalde: de Here Jezus Christus. En dat kwam uit in wat hij schreef of deed of sprak. Wie de tekst van zijn laatste radio-college in de serie 'Rondom het Woord' leest, getiteld 'De bronnen van waaruit wij Jezus kennen' wordt getroffen door het zeer persoonlijke slot, waarin hij getuigenis aflegt van wie Jezus voor hem is. En hij zegt dan: 'Ik kan niet anders in God geloven dan op de manier waarop Hij zich in Jezus aan mij doet kennen. Dat is de God die ik liefheb en voor wie ik wil leven.'

Dat leven is nu ten einde. Onze broeder is heengegaan in de zekerheid voor eeuwig bij Hem te mogen zijn, die de dood van zijn kracht heeft beroofd. Wij mogen als kerken vandaag opnieuw onze grote waardering en dankbaarheid voor het leven en werk van deze hoogleraar tot uitdrukking brengen. Onvergetelijk is hij voor ons en zijn nagedachtenis moge velen tot zegen strekken.

Behalve in de kring van zijn gezin liet hij ook aan de Theologische Hogeschool van onze kerken, waaraan hij als hoogleraar verbonden was, een lege plaats achter. En hoewel het curatorium tijdelijk wist te voorzien in de vacature door de hulp van enkele bereidwillige (gast)docenten, was van meet aan duidelijk, dat de gevonden oplossing slechts tijdelijk van aard zou kunnen zijn. Daarom richtte het curatorium in het vroege voorjaar van 1988 aan de roepende kerk van Groningen het verzoek om te bewerken, dat vervroegd een generale synode bijeen zou komen om over deze zaak te spreken. De roepende kerk heeft, gelet op het belang van deze zaak, aan dit verzoek gevolg gegeven en zich in overeenstemming met art. 50 K.O. gewend tot de classes, resp. particuliere synoden om gehoor te vinden voor deze aangelegenheid.

We nu, dat laatste is gebeurd: dat wij vandaag hier bij elkaar kunnen zijn is mede het gevolg van de toestemming of bewilliging van de vier particuliere synoden, die ons kerkelijk leven telt.

Het is vaker in de geschiedenis van onze kerken voorgekomen, dat een buitengewone generale synode werd samengeroepen. We herinneren u aan de buitengewone generale synode van Zwolle, die gehouden werd van 26-28 juli 1932. Ook toen vormde het belangrijkste agendapunt de voorziening in de vacature van een hoogleraar aan de toen nog zo geheten Theologische School, omdat in dat jaar

prof. F. Lengkeek was overleden. Het vervullen van deze vacature bleek overigens geen eenvoudige aangelegenheid: vier keer benoemde de synode een hoogleraar. Tot drie keer toe werd echter de benoeming niet aanvaard. Pas bij de vierde benoeming, nl. die van ds. J.W. Geels tot hoogleraar, kwam licht in deze zaak. Ds. J.W. Geels had niet de vrijmoedigheid te bedanken.

'De geschiedenis herhaalt zich' is een bekend gezegde. Dat hoop ik in dit opzicht niet voor u. Met u hoop ik op een vlot verloop van deze vergadering, waarin de bereidheid om te dienen samengaat met de fijngevoeligheid om te onderscheiden, waarop het aankomt. Ik wens u een goede en gezegende vergadering.

Artikel 2

Lastbrieven

De lastbrieven, ingezonden door de particuliere synoden, worden onderzocht onder leiding van de kerkeraad van Groningen.

Uit dit onderzoek blijkt, dat afgevaardigd zijn om met last en macht op grond van Gods Woord, de aangenomen Formulieren van Enigheid, de Dordtse kerkorde en de verdere synodale bepalingen der kerken alles te besluiten en uit te voeren wat tot het werk van deze buitengewone generale synode behoort, door de

particuliere synode van het Noorden:

primi:

ds. B. Bijleveld
ds. R. van de Kamp
ds. D. Quant
drs. R.W.J. Soeters
drs. J.C.L. Starreveld
ds. A. van der Veer
oud. M. Biesma
oud. J. Greijdanus
oud. L. Groenewold
oud. F. van Smeden
oud. M. Wever
oud. T. Wolting
diak. G. Zuidema

secundi:

ds. J. Brons
ds. H. de Graaf
ds. H.J.Th. Velema
ds. J. Plantinga
ds. M.W. Vrijhof
ds. A. Hilbers jr.
oud. J. Herweijer
oud. F. Elzinga
oud. A. Visser
oud. J. Berkhout
oud. H. Altena
oud. G.J. de Weerd
diak. J. Palland

particuliere synode van het Oosten:

primi:

ds. J. Van Amstel
ds. R. van Beek
ds. J. Jonkman
drs. J.W. Maris
ds. P. Roos
ds. M. Vlietstra
oud. D. Lokhorst
oud. G.J. Grevers
oud. H. van den Herik
oud. B. van Schaik

secundi:

ds. H.R.H.A. de Boer
ds. J. Oosterbroek
ds. G. Bijkerk
ds. G. van de Groep
ds. B. de Romph
ds. H.H. Klomp
oud. C. van der Weele
oud. H. Westendorp
oud. D.J. Westeneng
oud. L. Otter

oud. J. Tanger
oud. A. Versluis
diak. M. Hartog

oud. H. Nagel
oud. H.J. Zeedijk
diak. Joh. van Vulpen

particuliere synode van het Westen:

primi:

ds. G.J. Buijs
ds. J. van Dijken
ds. D. Slagboom
drs. W. Steenbergen
ds. D. Visser
ds. C. Westerink
oud. L. den Butter
oud. J. Bijleveld
oud. B.A. de Hek
oud. J. Schouten
oud. H. Vreman
oud. G.G. van Wijngaarden
diak. D. Koelewijn

secundi:

ds. W. van Sorge, alg. sec.
ds. J. van Mulligen, alg. tert.
ds. T.M. Hofman, alg. quart.
ds. J. Verhage, alg. quint.
ds. L.W. van der Meij, alg. sext.
drs. G.R. Procee, alg. sept.
oud. D. Meijer, alg. sec.
oud. W. Plomp, alg. tert.
oud. A.H.J. Schwartz, alg. quart.
oud. R. Westerhof, alg. quint.
oud. prof. dr. L. Strengholt, alg. sext.

diak. A. Meijer

particuliere synode van het Zuiden:

primi:

ds. J.P. Boiten
ds. P. den Butter
ds. B. de Graaf
ds. H. van der Schaaf
ds. M.C. Tanis
ds. J. Veenendaal
oud. H. Bor
oud. M. den Butter
oud. J. Fraanje
oud. G.P. Groeneveld
oud. H. Kazen
oud. J. Keesmaat
diak. T. van Dieren

secundi:

ds. K. Boersma
ds. A. van Heteren
ds. H. van den Heuvel
ds. M. van der Sluys
ds. A.K. Wallet
ds. A. van de Weerd
oud. C.C. Geluk
oud. Iz. van Gorsel
oud. A. Kooiman
oud. W. Meijer
oud. J. Overduin
oud. B. v.d. Wal
diak. P.B. Kruit

De primi-afgevaardigden ds. R. van Beek en ds. J. Veenendaal zijn vervangen door hun secundi respectievelijk ds. J. Oosterbroek en ds. A. van de Weerd.

De primus-afgevaardigde oud. G.G. van Wijngaarden is vervangen door de algemeen secundus oud. D. Meijer.

De wettigheid van de vergadering wordt geconstateerd.

*Artikel 3***Preadviseurs**

Door de raad van de roepende kerk zijn uitgenodigd om als preadviseurs de synode te dienen de hoogleraren dr. J. van Genderen, dr. W. van 't Spijker, dr. W.H. Velema en de emeritus-hoogleraar dr. B.J. Oosterhoff. Zij zijn allen aanwezig.

*Artikel 4***Verkiezing van het moderamen**

Onder leiding van de raad van de roepende kerk wordt tot praeses gekozen ds. P. den Butter, tot eerste scriba drs. J.C.L. Starreveld, tot tweede scriba ds. J. Van Amstel en tot assessor ds. M.C. Tanis.

*Artikel 5***Toespraak van de praeses**

Nadat het moderamen heeft plaats genomen spreekt de praeses, mede namens de andere moderamenleden, woorden van dank voor het in hen gestelde vertrouwen. De preadviseurs worden verwelkomd en hun wordt verzocht aan de moderamentafel plaats te nemen.

De roepende kerk van Groningen wordt hartelijk bedankt voor het werk, verricht ter voorbereiding van deze buitengewone synode en drs. R.W.J. Soeters voor de wijze waarop en de woorden waarmee hij de synode heeft geopend.

De praeses wijst op het werk des Heren in de opleiding van de dienaren des Woords. De voortgang van dat werk mag deze synode dienen.

*Artikel 6***Openlijke Verklaring**

De praeses leest de 'Openlijke Verklaring' volgens de bijlage bij art. 50 K.O., die door de leden en de preadviseurs staande wordt aangehoord; op deze wijze betuigen allen instemming met de belijdenis.

De praeses gaat voor in gebed, Gods zegen over de arbeid van deze synode vragend. Hierna wordt gezongen Psalm 102:9, 10.

*Artikel 7***Schorsing**

De zitting wordt nu geschorst voor de maaltijd en om het moderamen gelegenheid te geven zich met de preadviseurs te beraden. Voor dit beraad wordt ook drs. R.W.J. Soeters uitgenodigd.

*Artikel 8***Heropening**

De praeses heropent de zitting. Hij laat zingen Psalm 62:1.

Op voorstel van het moderamen wordt de agenda vastgesteld overeenkomstig het voorstel van de roepende kerk.

Een brief van drs. Joh. Kruis wordt niet ontvankelijk verklaard voor deze buitenge-

wone synodevergadering, de generale synode van 1989 zal erover hebben te beslissen.

Een verslag van deze vergadering voor de kerkelijke pers zal verzorgd worden door de tweede scriba.

Oud. D. Lokhorst, quaestor van de generale synode 1986, zal ook voor deze vergadering als quaestor fungeren.

Indien nodig en wenselijk zal de vergadering het advies van de praeses van de roepende kerk vragen.

*Artikel 9***Comité-generaal**

Ter behandeling van de brief van het curatorium d.d. 18 april 1988 en het voorstel van het curatorium betreffende de opvolging van prof. dr. J.P. Versteeg gaat de vergadering in comité.

*Artikel 10***Mededeling benoeming dr. J. de Vuyst tot hoogleraar**

Na opheffing van de comité-zitting deelt de praeses mede dat, na gehouden bespreking en stemming, door de synode met algemene stemmen is gekozen en benoemd tot hoogleraar dr. J. de Vuyst te Heerde.

De praeses richt zich tot dr. J. de Vuyst, inmiddels met zijn echtgenote ter vergadering gekomen, en vraagt naar zijn antwoord op de benoeming.

In een korte toespraak, waarin dr. J. de Vuyst uitdrukking geeft aan zijn dank voor het in hem gestelde vertrouwen, antwoordt hij dat hij gewillig gemaakt is om deze benoeming te aanvaarden. Na aanvankelijk verweer is hij overreed en heeft hij zich laten overreden door de Here God Zelf.

De praeses spreekt een woord van gelukwens waarin hij onder meer zegt dat de kerken wel roepen, maar dat het de Here is, die gewilligheid geeft om te aanvaarden. In een nieuwe taak mag dr. J. de Vuyst het woord van Christus doceren in het voetspoor van de hoogste Profeet.

Na deze woorden zingt de vergadering staande Psalm 119:9.

Namens het curatorium wordt dr. J. de Vuyst toegesproken door de president-curator ds. M.C. Tanis. Hij geeft uitdrukking aan de blijdschap dat dr. J. de Vuyst heeft mogen ontdekken, dat Here overgebogen en ingewonnen heeft voor de aanvaarding van deze taak en wijst op Paulus, die zichzelf 'doulos', slaaf noemde. Niet meer dan dat om zo Christus te dienen.

In zijn gelukwens betreft ds. M.C. Tanis ook mevrouw De Vuyst en de kinderen.

De rector prof. dr. W. van 't Spijker herinnert aan de benoeming van een hoogleraar in 1965 in dezelfde aula waar nu deze synode vergadert en wijst op Exodus 3 waarin de Here zich aan Mozes openbaart. Mozes wordt in dienst genomen op het moment dat de Here riep, niet toen het Mozes uitkwam. Zo mag het uw roeping zijn in het midden van uw collega's bezig te zijn in de kerken, die de openbaring van Exodus 3 in het zegel dragen.

*Artikel 11***Sluiting**

Na een kort slotwoord van de praeses waarin hij opmerkt, dat wij in de korte verga-

dering van deze synode de tegenwoordigheid des Heren mochten beleven, wordt de Here gedankt. Staande wordt gezongen Psalm 99:8. Daarna verklaart de praeses de buitengewone generale synode A.D. 1988 voor gesloten.

Het moderamen van de synode:

P. den Butter, praeses,
M.C. Tanis, assessor,
J.C.L. Starreveld, scribe I,
J. Van Amstel, scribe II.

BUITENGEWONE GENERALE SYNODE 1988 VAN DE
CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND

Fraeses: ds. P. den Butter
Tweede scribe: ds. J. Van Amstel
Margrietlaan 58
6713 PN Ede

Eerste scribe: drs. J.C.L. Starreveld
Assessor: ds. M. C. Tanis

Ede, 27 juni 1988

De volgende stukken zijn verzonden. Hierbij treft u een doorslag van de brieven aan:

1. een schrijven d.d. 21 juni 1988 aan het Curatorium, inhoudende de bevestiging van de benoeming van dr. J. de Vuyst tot hoogleraar;
2. een schrijven d.d. 21 juni 1988 aan dr. J. de Vuyst, inhoudende de bevestiging van diens benoeming tot hoogleraar aan onze Theologische Hogeschool;
3. een schrijven d.d. 21 juni 1988 aan drs. Joh. Kruis te Rosmalen, inhoudende dat zijn schrijven d.d. 25 mei 1988 niet ontvankelijk is voor deze buitengewone synode;
4. een schrijven d.d. 22 juni 1988 aan de Raad van de Christelijke Gereformeerde Kerk te Rijnsburg met dank voor de fleurige versiering van de synodetafels.

Namens het moderamen,

van de
Christelijke Gereformeerde Kerken
in Nederland

GRONINGEN

22 augustus - 15 november 1988

Verzonden door ds. J.C.L. Starreveld

1989

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

ACTA
van de
GENERALE SYNODE

van de
Christelijke Gereformeerde Kerken
in Nederland

GRONINGEN

22 augustus - 15 november 1989

Vastgesteld door de G.S. 1992 op 11 sept. '92

Voorz.

ass.

Scribe I

Scribe II

BIDSTOND

Op de avond van maandag 21 augustus 1989, voorafgaande aan de opening van de generale synode, werd de bidstond gehouden in de Christelijke Gereformeerde Jeruzalemkerk te Groningen.

In deze bijzondere eredienst, belegd door de kerkeraad van de roepende kerk van Groningen, kwamen gemeente en afgevaardigden samen onder de bediening van het Woord door ds. J.H. Velema, praeses van de generale synode 's-Gravenhage 1986.

Als tekst voor de prediking werd gekozen Romeinen 15:5 en 6.

'De God nu der volharding en der vertroosting geve u eensgezind van hetzelfde gevoelen te zijn naar (het voorbeeld van) Christus Jezus, opdat gij eendrachtig uit één mond de God en Vader van onze Here Jezus Christus moogt verheerlijken.'

Ds. J.H. Velema sprak over het thema:

'Paulus' zegenbede met het oog op de eenheid van de gemeente.'

1. de Verhoorder van deze bede - de auteur van de eenheid;
2. de verhoring van deze bede - de aard van deze eenheid;
3. de verheerlijking door deze bede - het appèl tot deze eenheid.

Na de bediening van het Woord werd de arbeid van de generale synode in het gebed aan de Here opgedragen.

EERSTE ZITTING

dinsdag 22 augustus 1989, 9.15 - 11.15 uur.

Artikel 1

Opening

Namens de roepende kerk van Groningen opent drs. R.W.J. Soeters de vergadering van afgevaardigden naar de generale synode. Hij laat zingen Psalm 119:34 en 40, leest Psalm 119:97-112 en gaat voor in gebed.

Artikel 2

Openingswoord

Drs. R.W.J. Soeters spreekt het volgende openingswoord:

Broeders in onze Here Jezus Christus,
geachte afgevaardigden en preadviseurs,

Namens de roepende kerk van Groningen heb ik zojuist uw vergadering mogen openen - een vergadering die de geschiedenis zal ingaan als de generale synode van Groningen 1989 - en ik heet u van harte welkom in onze stad en in dit kerkgebouw, beter bekend als de Maranathakerk.

Dat u de reis naar deze stad hebt moeten ondernemen, is mede te danken aan het besluit van de generale synode van 's-Gravenhage, die onze kerk de opdracht gaf de nodige voorbereidingen te treffen voor deze synode. We hebben als kerkeraad en gemeente getracht zo goed mogelijk aan deze eervolle taak gevolg te geven en we hopen, dat deze synode ook in organisatorisch opzicht een goed verloop mag hebben. Onze commissie van voorbereiding is alleszins bereid om u in dit opzicht assistentie te verlenen.

Een blik in de geschiedenis van deze stad met meer dan 160.000 inwoners moge u enigszins vertrouwd maken met de omgeving, waarin u thans verkeert. De stad mag immers bogen op een eeuwenoude historie. 'Groningen is soo oudt, dat men van haer eerste antiquiteyten niet weet te verhalen; wij weten in desen niet, als dat wy 't niet weten', schreef de jurist Bernard Alting in de eerste helft van de 17e eeuw. Dat woord zou ook nu nog gelden, ware het niet dat onderzoek en opgravingen veel over het ontstaan van de stad aan het licht hebben gebracht.

Natuurkundig gezien vormde het dorp Groningen lange tijd de grens tussen twee werelden. In het noorden lag Friesland tussen Lauwers en Eems, dat vóór de 10e eeuw voor het grootste deel een kwelder- en waddengebied vormde, waar de zee vrij spel had. In het zuiden lag het hoge bosrijke Drentse plateau, waarvan een aantal uitlopers het kweldergebied vanuit het zuiden binnendrong. Een van deze uitlopers was de Hondsrug en op de laatste hoge kop is Groningen ontstaan, 'up ein stert van Drentland'. Deze hoge kop vormde een kruispunt van land- en waterwegen, aantrekkelijk voor allerlei vormen van handel. Dat laatste zou ook de naam van de stad kunnen verklaren: het woord 'gron-' betekent 'markt'.

Het drukke verkeer leverde Groningen ook de reputatie op een gastvrije stad te zijn: al in 1267 werd het zogenoemde 'Heilige Geest gasthuis' gebouwd voor 'minvermogende kooplieden en andere reizigers'. Het is een reputatie die de stad ook nu nog hoog houdt.

En wanneer wij u onder de categorie 'andere reizigers' mogen rangschikken, zijn wij graag bereid om deze reputatie ook ten opzichte van u de komende tijd waar te maken.

Uit opgravingen op het Martini-kerkhof is gebleken, dat al in de tweede en derde eeuw na Christus hier een nederzetting moet zijn geweest. En veel meer werd gevonden: men trof bij het graven onder andere ook de resten aan van het keizerlijk domein in de 'villa Cruoninga', waarover een oorkonde uit het jaar 1040 bericht. In deze oorkonde wordt vermeld, dat de Duitse koning Hendrik III het betreffende landgoed aan de kerk van Utrecht schenkt. Groningen moet voor de koning een politiek en economisch concentratiepunt van groot belang zijn geweest, gezien het feit dat in de oorkonde niet enkel van het recht van tolheffing sprake is, maar ook van het uitzonderlijke regaal van muntslag.

Met deze schenking werd de band tussen de bisschop van Utrecht en de stad Groningen voor eeuwen bezegeld. Een band die zeker niet door geestelijke motieven was ingegeven en die lang niet altijd tot wederzijds genoegen was: het groeiende zelfbewustzijn van de stad bracht de Utrechtse bisschoppen er soms toe om met grote legers de Groningers aan hun eed van trouw te herinneren. Of was het de bisschoppen misschien vooral te doen om de dertig karrevrachten wijn, die jaarlijks door Groningen aan de Utrechtse geestelijkheid moest worden geleverd, zoals de oorkonde had bepaald?

Hoe het ook zij, Groningen ontwikkelde zich steeds meer tot een levendige en welvarende stad. En verscheidene straatnamen en namen van markten getuigen ook nu nog van dat verleden.

We laten de relatie tussen kerk en stad de eerstvolgende eeuwen rusten en willen enige aandacht geven aan de periode van de reformatie.

Het leek aanvankelijk, of de hervorming in de stad Groningen zonder beeldenstorm en bloedvergieten zou plaatsgrijpen. In september 1566 stelde het stadsbestuur de Broerkerk aan de hervormden ter beschikking, nadat eerder de hagepreken bij de Coendersborg te Helpman - in de onmiddellijke omgeving van de huidige pastorie in zuid - veel Groningers op de been hadden gebracht. Maar uit vrees voor koning Filips II en op last van de landvoogdes Margaretha van Parma werd dit besluit al in februari 1567 weer ongedaan gemaakt: de kerk moest worden ontruimd. En om verdere onrust te voorkomen besloot de Spaansgezinde stadhouder een garnizoen Duitse huursoldaten in de stad te leggen: de nieuwe religie mocht niet meer worden geduld.

Het duurde tot juli 1594 alvorens de stad als laatste bolwerk in het Noorden in Spaanse handen zich overgaf aan prins Maurits en graaf Willem Lodewijk. Toen werd bepaald, 'dat in Groningen ende Landen geen andere religie geexerceert soude worden dan de Gereformeerde religie, sulcx als die tegenwoordichlijck inde geunieerde Provinciën openbaarlijck geexerceert wordt'. Aan theologen als Menso Alting en Sibrandus Lubbertus werd verzocht hulp te bieden bij de inrichting van het kerkelijk leven. Hun inzichten bleken goed van pas te komen, o.a. bij de opstelling van een kerkorde.

Met de Afscheiding in het Groningerland begon een periode, die u mogelijk bekender zal voorkomen. Wat de stad betreft wijs ik u op twee belangrijke data.

De eerste datum betreft 27 november 1834, toen begaf ds Hendrik de Cock - op dat ogenblik in Groningen om zich voor de rechtbank te verantwoorden - zich naar de woning van Roelf Kema aan de Melkweg, waar ook ds H.P. Scholte tegenwoordig was. In aanwezigheid van politie werd een zeer kleine Christelijke Afscheiden Kerk geïnstitueerd met in totaal twaalf leden: vijf mannen en zeven vrouwen. Dezelfde

avond werden een ouderling en een diaken bevestigd.

Overigens had het stadsbestuur reeds enkele dagen tevoren van de gouverneur van de provincie een missive ontvangen, waarin werd gewaarschuwd voor lieden met 'een oppgewonden verbeelding en verhit brein', die 'openlijk ongehoorzaamheid aan wetten en gezag prediken', waarmee o.a. ds de Cock werd bedoeld.

De Afgescheidenen waren echter niet uit op een versterking van de rust en de goede orde. Men onttrok zich aan de Hervormde kerk op grond van de betekenis die men aan Gods Woords hechte en de daarmee verbonden belijdenis, met name art. 28 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis: 'totdat de Hervormde Kerk tot de waarheid moge terugkeren', zoals de eerste diaken van Groningen, O.L. Schildkamp, aan de Hervormde Kerk schreef.

De tweede datum betreft 26 november 1893, een jaar nadat de vereniging van Afgescheidenen en Dolerenden zijn beslag had gekregen, een datum die u in ons kerkelijk jaarboek terugvindt. Een aantal leden kon zich in de genoemde vereniging niet vinden en besloot te blijven wat men was: Christelijk Gereformeerd. Plaats van samenkomen werd een lokaal van mevrouw Moncourt aan de Coehoornsingel. Op genoemde datum, zondag 26 november, werd onder leiding van ds J.W. Drayer een kerkeraad verkozen. In de notulen van december 1893 lezen we: 'Verblijd over de daden des Heeren - met de bede dat de Heere ons klein getal moge zegenen en verme(er)deren en de Geest des ootmoeds en der liefde en der samenbinding onder ons rijkkelijk openbaar worde - met een vast voornemen om onder smaad, hoon en laster, van alle kanten bij de Heere te blijven'.

In die gezindheid en met dat geloof is de Christelijke Gereformeerde Kerk te Groningen begonnen. En nog is de kerk hier die overtuiging toegedaan. Bij alle veranderingen die zich sindsdien in het plaatselijk en breder kerkelijk leven voltrokken hebben, zullen ootmoed, liefde en samenbinding als vrucht van de Geest wezenlijk voor het leven van de kerk blijven, wil de kerk anno 1989 getuigend in deze wereld staan.

Vandaag begint u aan de synode in dit kerkgebouw: de derde synode in deze eeuw, waarvoor de kerk van Groningen roepende kerk is. Ook nu moge voor de synode het besef gelden, dat we als kerk enkel toekomst hebben, wanneer we bij de Here blijven.

In dat geloof zijn velen ons voorgegaan. Ik denk nu ook aan hen, die sinds de vorige synode niet meer onder ons zijn. Ik verzoek u door op te staan en door een moment van stilte in acht te nemen blij te geven van uw verbondenheid in het geloof, de hoop en de liefde van zovelen, die met hun talenten zich voor onze kerken hebben ingezet. In het bijzonder herinner ik u aan de namen van ambtsdragers, die in onze kerken meer dan plaatselijk bekendheid genoten, te weten

- br. E. Evers (Baarn, overleden 29-4-1987, 87 jaar oud);
 - br. G.E. van Nee (Zwolle, overleden 30-1-1988, 83 jaar oud);
 - br. L. van Valen (Dordrecht, overleden 11-8-1988, 66 jaar oud);
 - br. L. Bergsma (Vlaardingen, overleden 16-11-1988, 68 jaar oud);
 - br. G. den Hertog (Mijdrecht, overleden 9-2-1989, 71 jaar oud);
 - br. Iz. J. van Gorsel (Oud-Vossemeer, overleden 14-3-1989, 68 jaar oud);
- en de predikanten,
- ds. S. van der Molen (overleden 14-9-1986, 93 jaar oud);
 - ds. W.J. Buys (overleden 4-1-1987, 72 jaar oud);
 - ds. I. de Bruyne (overleden 25-3-1987, 74 jaar oud);
 - ds. H. van Leeuwen (overleden 4-5-1988, 81 jaar oud);
 - ds. A.W. Drechsler (overleden 14-3-1989, 58 jaar oud);

en uit de kring van de hoogleraren, prof. dr. J.P. Versteeg (overleden 19 april 1987, 48 jaar oud), op de bijzondere synode van Groningen 1988 reeds herdacht. Allen hebben hun werk gedaan in het besef dat onze woorden en daden begrensd zijn, maar meer dan dat ook in het geloof, dat het Woord van de Here onze God standhoudt in eeuwigheid. Met dankbaarheid denken we terug aan alles wat ze door Gods genade voor onze kerken hebben mogen doen.

Morgen, precies 375 jaar geleden, 23 augustus 1614, werd de Groninger universiteit opgericht. In het wapen van de academie vindt u een opengeslagen Bijbel met de volgende woorden: 'Verbum domini lucerna pedibus nostris', 'het Woord des Heren is een lamp voor onze voeten'. Het zijn deze woorden, die vrijwel overeenkomen met wat ik u zojuist uit Psalm 119 heb voorgelezen.

Alleen het citeren van deze woorden biedt geen garantie, dat mensen inderdaad met het Woord op weg zijn. Dat heeft de geschiedenis wel bewezen. Daarbij wil ik niet alleen spreken van de theologie, maar ook van de plaats waar elke goede theologie volop ruimte en daarom weerklank vindt, nl. de kerk. Het is in die zin ook geen garantie voor de kerk anno 1989.

Het zijn vele vragen, die de kerk van binnenuit en van buitenaf bereiken. Vragen die direct en indirect ons kerkelijk leven raken. Vragen die de roeping tot eenheid betreffen. Vragen inzake de toekomst van de kerk en van de wereld waarin wij leven. Vragen vanwege de toenemende onkerkelijkheid en de god-loosheid van onze cultuur.

In deze situatie klinkt opnieuw: 'Uw Woord is een lamp voor mijn voet'. Deze woorden zetten ons voor de beslissende vraag, of we ons nog met het Woord op weg begeven. Deze woorden geven daar ook antwoord op.

Dat antwoord zullen we slechts verstaan, wanneer we ons de oud-oosterse wereld trachten voor te stellen met steden zonder enige straatverlichting, met nauwe en kromme straatjes, met open riolen en overal hopen vuilnis of wegen vol kuilen en scherpe stenen. Hoe moet een oosterling de weg vinden en zonder ongelukken de plaats van bestemming bereiken, als hij niet de beschikking heeft over een lampje, dat weliswaar niet te veel licht geeft, maar wel genoeg om de volgende stap te zetten?

Wanneer het Woord van God met een dergelijk lampje vergeleken wordt, zullen we ons als kerk realiseren, hoe onmisbaar het licht van het Woord blijft om ook in deze tijd temidden van zoveel duisternis inzake God en het leven in deze tijd niet te verdwalen, maar de weg te vinden en de goede kant te blijven kiezen. Het is een grote verantwoordelijkheid om onder leiding van de Geest als kerk die weg te gaan en ook als synode die weg te wijzen.

Hetzelfde beeld uit Psalm 119 moge ons als kerk ook hoeden voor overmoed. Wie denkt met een schijnwerper en niet met een lampje onderweg te zijn, wordt door dit Woord tot de werkelijkheid teruggeroepen. De Here verlost zijn kerk niet - althans nog niet - in één dag van alle vragen. En ook deze synode vindt plaats onder de spanning van wat ons al gegeven is en van wat ons nog verborgen is. We zijn nog onderweg. De belangrijkheid van deze synode zal mee afhangen van de wijze waarop vanuit het licht dat het Woord geeft gesproken en gehandeld wordt. Alleen dat licht heft de te nemen besluiten uit boven de betrekkelijkheid van menselijke beslissingen.

Tegelijk mogen deze woorden ons als kerk bemoedigen. In vergelijking tot vele gesproken en geschreven woorden, die zich als waar aandienen, is alleen het Woord van God en de weg die God ons daarin wijst alle tijden door betrouwbaar gebleken.

Het is immers het Woord, dat van de Here, de God van het verbond, uitgaat. Alles wat we ook op deze synode hebben te doen mag staan in het licht van wat Hij zegt en van wat Hij vraagt en geeft. Het is dat Woord dat ons ook nu uitnodigt om eraan te gehoorzamen en erop te vertrouwen.

Zo mogen we al luisterend, al zoekend en vindend, als kerk op weg gaan in het spoor van Hem, die zich als het Woord dat vleesgeworden is en als het Licht der wereld heeft bekendgemaakt, onze levende Here, Jezus Christus. Dat vertrouwen moge ook de zittingen van deze synode kenmerken.

Hem nu, die u voor struikelen kan behoeden en onberispelijk doen staan voor zijn heerlijkheid in grote vreugde, de enige God, onze Heiland, zij door Jezus Christus, onze Here, heerlijkheid, majesteit, kracht en macht voor alle eeuwigheid, en nu en in alle eeuwigheden! Amen.

Broeders, ik wens u een goede en gezegende synode.

Na deze toespraak laat drs. R.W.J. Soeters zingen Psalm 119:47.

Artikel 3

Lastbrieven

De lastbrieven, ingezonden door de particuliere synoden, worden onderzocht onder leiding van de kerkeraad van Groningen.

Uit dit onderzoek blijkt, dat afgevaardigd zijn om met last en macht op grond van Gods Woord, de aangenomen Formulieren van Enigheid, de Dordtse kerkorde en de verdere synodale bepalingen alles te besluiten en uit te voeren wat tot het werk van de generale synode behoort, door de

particuliere synode van het Noorden:

primi:

ds. H. Last
ds. J. Plantinga
ds. D. Quant
drs. J.C.L. Starreveld
ds. A. van der Veer
ds. M.W. Vrijhof
oud. mr. J.S. van Balen
oud. J. Greidanus
oud. L. Groenewold
oud. A. Peterson
oud. A. Visser
oud. M. Wever
diak. A. de Jong

Tertius-diaken: diaken A.W. Jonkman.

secundi:

ds. A. Wagenaar
ds. P. den Butter
ds. H. de Graaf
ds. J. Brons
ds. J. Bosch
drs. C. Langbroek
oud. A. J. Velema
oud. J. Berkhout
oud. R. van der Meulen
oud. W. Metz
oud. J. van den Berg
oud. J. v.d. Bent Azn
diak. J. Eilander

particuliere synode van het Oosten:

primi

ds. J. Van Amstel
ds. J. Jonkman
ds. B. de Romph
ds. P. Roos

secundi:

ds. J. Oosterbroek
ds. G. Bijkerk
ds. G. van de Groep
drs. J.W. Maris

ds. M. Vlietstra
ds. J. Westerink
oud. G. van Brenk
oud. G.J. Grevers
oud. H. van den Herik
oud. D. Lokhorst
oud. J.G. van der Poel
oud. A. Versluis
diak. A.D. Bikker

Tertius predikant: ds. H. Biesma
Tertius ouderling: oud. C.J. Marchal
Tertius diaken: diak. Joh. van Vulpen.

particuliere synode van het Westen:

primi:

ds. H.P. Brandsma
ds. J. van Dijken
dr. G.C. den Hertog
drs. W. Steenbergen
ds. J. Verhage
ds. D. Visser
oud. J. Bijleveld
oud. G. van Putten
oud. drs. H. Schuurhuis
oud. H.J. Vreman
oud. G.G. van Wijngaarden
oud. Z. Zwiep
diak. A.J. Geelhoed
Tertius diaken: diak. P.J. Frolink

secundi:

ds. C. van Atten
ds. A. Bijkerk
ds. T.M. Hofman
ds. D. Slagboom
ds. W. van Sorge
ds. C. Westerink
oud. A. Beukers
oud. B.A. de Hek
oud. P.D. Holland
oud. G.J. den Otter
oud. W. Plomp
oud. J. Schouten
diak. H. Vreeken

particuliere synode van het Zuiden:

primi:

ds. A. Baars
ds. J.P. Boiten
ds. H. van der Schaaf
ds. M. van der Sluys
ds. M.C. Tanis
ds. J. Veenendaal
oud. J.C. van Beveren
oud. J. Fraanje
oud. H.T. de Jong
oud. H. Kazen
oud. J.M.J. Kieviet
oud. A. Kok
diak. J. Boer

algemeen tertius predikanten: ds. B. de Graaf
algemeen tertius ouderlingen: oud. H. Bor
tertius diaken: diak. B. van der Linden

secundi:

ds. K. Boersma
dr. T. Brienen
ds. A. Brons
ds. B. de Graaf
ds. A. van Heteren
ds. A. van de Weerd
oud. H. Bor
oud. G.P. Groeneveld
oud. A. van Leeuwen
oud. W. Meijer
oud. W. Chr. van der Stel
oud. C. Visser
diak. P. Sanderse

De primus-afgevaardigde ds. A. van der Veer is vervangen door zijn secundus ds.

J. Bosch. De primi-afgevaardigden oud. H. van den Herik en oud. J.C. van Beveren zijn vervangen door hun secundi resp. oud. J. van Twillert en oud. H. Bor. Verder zijn alle primi-afgevaardigden aanwezig. De wettigheid van de vergadering wordt geconstateerd.

Artikel 4

Preadviseurs

Door de raad van de roepende kerk zijn uitgenodigd om als preadviseurs de synode te dienen de emeritus-hoogleraar dr. B.J. Oosterhoff en de hoogleraren dr. J. van Genderen, dr. W. van 't Spijker, dr. W.H. Velema en dr. J. de Vuyst. Zij zijn allen aanwezig behalve dr. B.J. Oosterhoff, die bericht zond slechts een enkele keer de vergaderingen te zullen bijwonen.

Artikel 5

Verkiezing van het moderamen

Onder leiding van de raad van de roepende kerk wordt tot praeses gekozen ds. M.C. Tanis, tot eerste scriba drs. J.C.L. Starreveld, tot tweede scriba ds. J. Van Amstel en tot assessor ds. J. Westerink. De voorzitter van de roepende kerk verklaart dat de constituering van de synode heeft plaatsgevonden en verzoekt het moderamen de plaats van de kerkeraad van Groningen in te nemen.

Artikel 6

Toespraak van de praeses

Nadat het moderamen heeft plaatsgenomen dankt de praeses, mede namens de andere moderamenleden, voor het in hen gestelde vertrouwen. Hij spreekt de wens uit dat we christelijk gereformeerd mogen bezig zijn, omdat Christus, de Koning van de kerk, dat waard is en omdat de kerken, die afvaardigden, dat waard zijn. Het moet blijken dat de gereformeerde belijdenis ons lief is en ons samenbindt in het spoor van het voorgeslacht. Eensgezindheid moge blijken in de besluiten. De preadviseurs worden welkom geheten aan de moderamentafel. Woorden van dank richt de praeses tot de broeders en zusters van de commissie van voorbereiding voor het vele werk dat reeds verricht is en voor de hartelijke ontvangst in Groningen. Drs. R.W.J. Soeters wordt bedankt voor de wijze waarop hij de synode geopend heeft en ds. J.H. Velema voor de wijze waarop hij de bidstond heeft geleid aan de vooravond van de synode.

Artikel 7

Openlijke Verklaring

De afgevaardigden en preadviseurs horen staande aan de 'Openlijke Verklaring' volgens de bijlage bij art. 50 K.O. en betuigen daarmee hun instemming met de belijdenis. Nadat gezongen is Psalm 119:8 gaat de praeses voor in gebed, Gods zegen afsmekend over alle synodale arbeid. Hierna wordt gezongen Psalm 32:4b.

Artikel 8

Schorsing

De zitting wordt geschorst om het moderamen gelegenheid te geven zich met de

preadviseurs te beraden. Voor dit beraad worden ook drs. R.W.J. Soeters en br. A. Visser, scriba van de roepende kerk, uitgenodigd.

VERVOLG EERSTE ZITTING

dinsdag 22 augustus 1989, 14.30-16.30 uur.

Artikel 9

Heropening

De praeses heropent de zitting. Hij laat zingen Psalm 138:3.

Artikel 10

Adviseur

Op voorstel van het moderamen benoemt de synode drs. R.W.J. Soeters tot adviseur.

Artikel 11

Ingekomen stukken

De praeses doet mededeling van enkele ingekomen stukken, die op de voorlopige agenda als 10.16 tot 10.19 worden aangevuld. Met dankbaarheid neemt de synode kennis van de hartelijke brief van prof. dr. B.J. Oosterhoff, waarin hij de synode toewenst dat de sjalom en de motivering van Psalm 122:8 en 9 haar deel mogen zijn.

Artikel 12

Comité-generaal

De synode vergadert enige tijd in comité voor het ter kennis brengen van de ingediende bezwaarschriften.

Artikel 13

Vergadertijden

De volgende vergadertijden worden op voorstel van het moderamen vastgesteld: 9.15-12.15, 13.30-17.15 en 19.00-21.00 uur.

Artikel 14

Quaestoraat van de synode

Op voorstel van het moderamen wordt besloten tot quaestor van de synode te benoemen oud. D. Lokhorst.

Artikel 15

Verslaggever 'De Wekker'

Ds. D. Quant wordt aangewezen de verslaggeving in 'De Wekker' te verzorgen.

*Artikel 16***Vaststelling van het agendum**

De vergadering besluit de door de roepende kerk aangeboden concept-agenda over te nemen en aldus met de toevoegingen (art. 11 en 12) vast te stellen.

De sluitingsdatum voor ingekomen stukken wordt bepaald op vrijdag 22 september 1989.

*Artikel 17***Telegram aan H.M. Koningin Beatrix**

De synode besluit het volgende telegram te zenden aan H.M. Koningin Beatrix: 'De generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken, in vergadering bijeen in Groningen, bidt U de rijke zegen van de Heere toe bij de uitoefening van Uw taak en veel wijsheid van Gods Geest bij het dragen van Uw verantwoordelijkheid ten aanzien van de regering van ons land.

Onze kerken blijven U en Uw huis in hun gebeden gedenken.'

Hierna worden staande twee coupletten van het Wilhelmus gezongen.

*Artikel 18***Acta van de generale synode 1986**

De praeses verwelkomt de eerste scriba van de generale synode 1986, ds. P. den Butter. Dan geeft hij de gedrukte Acta van de generale synode van 's-Gravenhage 1986 in bespreking. Met dank aan de eerste scriba 1986 worden de Acta vastgesteld. Het archiefexemplaar wordt door het moderamen getekend.

De praeses doet de akte van vaststelling lezen, welke akte eveneens door het moderamen wordt getekend.

*Artikel 19***Acta van de buitengewone generale synode 1988**

De praeses geeft in bespreking de Acta van de buitengewone generale synode Groningen 1988. Deze worden vastgesteld, waarna een getypt exemplaar door het moderamen wordt getekend. Hierna wordt de akte van vaststelling gelezen en door het moderamen getekend.

*Artikel 20***Rapport van het moderamen van de synode 1986**

Aan de orde wordt gesteld het rapport van het moderamen van de synode 1986 (bijlage 1).

De handelingen van het moderamen 1986 worden goedgekeurd.

*Artikel 21***Vertegenwoordiging van de kerken**

De praeses stelt aan de orde het eerste deel van het rapport van de deputaten voor de vertegenwoordiging der kerken (bijlage 2), het tweede gedeelte, handelend over de contacten met de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) zal aan de orde komen

bij de behandeling van het rapport van de deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland (zie art. 130).

De synode besluit:

1. de handelingen van deputaten goed te keuren;
2. opnieuw deputaten te benoemen overeenkomstig art. 50 sub 11 K.O., opdat zij de kerken kunnen vertegenwoordigen in gevallen die niet behoren tot de competentie van andere deputaatschappen.

De praeses wenst ds. P. den Butter, die in opdracht van de kerken een bezoek aan de zusterkerken in Nieuw Zeeland zal brengen en morgen hoopt te vertrekken, een voorspoedige reis en verzoekt hem onze groeten aan de kerken aldaar over te brengen.

*Artikel 22***Dagbladpers**

Overeenkomstig het voorstel van het moderamen besluit de synode aan vertegenwoordigers van de persorganen, die dit verzocht hebben, toestemming te verlenen de openbare zittingen bij te wonen en inzage van de rapporten te ontvangen conform de voorwaarden genoemd in art. 50 sub 7 K.O. De assessor, ds. J. Westerink, zal de contacten met de pers onderhouden.

*Artikel 23***Jaarboek**

Aan de orde wordt gesteld het rapport van de deputaten voor de uitgave van het Jaarboek (bijlage 3). Op advies van enige hoogleraren geeft de vergadering aan de redactie mee ter overweging: 1. om de vermelding: Onder deze kerk ressorteren leden uit ... opnieuw op te nemen omdat een Jaarboek de feitelijke situatie behoort weer te geven en 2. uit historisch oogpunt in het Jaarboek 1992 een lijst op te nemen van predikanten die de kerken dienden en verlieten en van kerken die niet meer bestaan en deze lijst zo sober mogelijk te houden.

De synode besluit:

1. de handelingen van deputaten goed te keuren;
 2. opnieuw deputaten te benoemen.
- De praeses geeft uitdrukking aan de dankbaarheid en de waardering voor de arbeid van de aftredende redactieleden ds. M. Drayer en ds. J.H. Velema, die 24 jaar in het deputaatschap gefunctioneerd hebben.

*Artikel 24***Uitgave kerkorde**

Het rapport van de deputaten voor de uitgave van de kerkorde ontvangt thans de aandacht (bijlage 4).

De synode besluit:

1. opnieuw deputaten voor de uitgave van de kerkorde te benoemen;
2. deze deputaten te machtigen een supplement op de editie-1984 uit te geven, waarin de wijzigingen en aanvullingen waartoe de synode 1986 besloot en deze synode zal besluiten, worden opgenomen;
3. aan de scribae synodi op te dragen de deputaten zo spoedig mogelijk na de

sluiting van de synode te informeren inzake de wijzigingen en aanvullingen waartoe de synode besluit.

Artikel 25

Commissies van onderzoek en rapport

De volgende commissies van onderzoek en rapport worden benoemd:

Commissie I samenroeper rapporteur leden	:	Kerk en onderwijs ds J. Plantinga ds J. Jonkman ds J.P. Boiten H.J. Vreman M. Weaver
adviseur	:	Prof. Dr. W.H. Velema
Commissie II samenroeper rapporteur leden	:	Ambt en eredienst ds J. van Dijken ds D. Quant ds J. Fraanje J.G. v.d. Poel ds B. de Romph
adviseur	:	Prof. Dr. W. van 't Spijker
Commissie III samenroeper rapporteur leden	:	Kerk en verkondiging ds H. v.d. Schaaf ds J. Veenendaal ds H. Last J.M.J. Kieviet A. Peterson G. van Putten
adviseur	:	Prof. Dr. J. de Vuyst
Commissie IV samenroeper rapporteur buitenland rapporteur binnenland leden	:	Kerk en kerken ds W. Steenbergen ds A. Baars dr. G.C. den Hertog J. Greidanus G.J. Grevers H. v.d. Herik ds P. Roos
adviseur	:	Prof. Dr. J. van Genderen
Commissie V samenroeper rapporteur leden	:	Kerk en pastoraat en vragen van de samenleving ds H.P. Brandsma ds D. Visser A.D. Bikker G. van Brenk A.J. Geelhoed H.T. de Jong

adviseur	:	ds M. v.d. Sluys A. Visser Prof. Dr. W.H. Velema
Commissie VI samenroeper 1e rapporteur 2e rapporteur leden	:	Financiën en beheer J. Bijleveld H. Schuurhuis H. Kazen J. Boer A. de Jong D. Lokhorst G.G. van Wijngaarden
Commissie VII samenroeper 1e rapporteur 2e rapporteur leden	:	Bezwaarschriften ds J. Westerink ds J. Verhage ds M.W. Vrijhof J.C. van Beveren mr. J.S. van Balen ds M. Viletstra Z. Zwiep A. Kok
adviseur	:	Prof. Dr. W. van 't Spijker
Commissie I	:	Kerk en onderwijs bereidt voor: 8.01; 9.05; 9.17; 9.22.
Commissie II	:	Ambt en eredienst bereidt voor: 8.02; 8.03; 8.04; 9.16; 10.03.
Commissie III	:	Kerk en verkondiging bereidt voor: 9.06; 9.07; 9.08; 9.09; 9.12.
Commissie IV	:	Kerk en kerken bereidt voor: 9.02.02; 9.26; 10.05; 10.09.
Commissie V	:	Kerk en pastoraat en vragen van de samenleving bereidt voor: 9.13; 9.14; 9.15; 9.18; 9.19; 9.20; 9.21; 9.25; 10.16.
Commissie VI	:	Financiën en beheer bereidt voor: 9.03; 9.04; 9.05.02; 9.10; 9.11; 9.27; 9.28; 9.30; 9.31.
Commissie VII	:	Bezwaarschriften bereidt voor: 11. 01 t/m 11.20; 10.04; 10.06; 10.07; 10.08; 10.11; 10.14; 10.15.1; 10.15.2; 10.18.

*Artikel 26***Schorsing**

De praeses schorst de vergadering, waarna een samenspreking van het moderamen plaats vindt met de samenroepers en de rapporteurs van de commissies.

VERVOLG EERSTE ZITTING

dinsdag 22 augustus 1989, 19.00 - 19.30 uur.

*Artikel 27***Mededelingen en vergaderschema**

De praeses doet enige huishoudelijke mededelingen over de reiskosten en declaraties voor verblijfkosten.

De commissies wordt een goede werktijd toegewenst. Zij ontvangen het verzoek, indien mogelijk, kort en zakelijk te rapporteren.

Een door het moderamen opgesteld, voorlopig vergaderschema voor de vergaderweek van 19 - 22 september 1989 wordt vastgesteld.

*Artikel 28***Sluiting**

De praeses laat zingen uit de Avondzang: 1, 2 en 7. Nadat prof. dr. J. van Genderen is voorgedaan in dankzegging wordt de eerste zitting gesloten.

TWEDE ZITTING

dinsdag 19 september 1989, 10.00 - 12.15 uur.

*Artikel 29***Opening**

De praeses opent de zitting. Hij heet ieder van harte welkom en laat zingen Psalm 123:1, leest Filippenzen 4:4-13 en draagt de arbeid van de synode in deze week aan de Here op.

*Artikel 30***Appel-nominaal**

Bij het houden van appel blijkt dat dr. G.C. den Hertog vervangen is door ds. T.M. Hofman, oud. G.G. van Wijngaarden door oud. W. Plomp en diak. A.J. Geelhoed door diak. P.J. Frelink, die de hele zittingsweek zal bijwonen.

Prof. dr. B.J. Oosterhoff, die deze dag de synode bezoekt, wordt door de praeses bijzonder welkom geheten en uitgenodigd het adviseurschap op zich te nemen. Hij neemt plaats aan de moderamentafel.

De broeders Van Beveren, Frelink, Van den Herik, Hofman, Oosterhoff, Plomp en Van der Veer betuigen door op te staan hun instemming met de belijdenis.

*Artikel 31***Mededelingen**

De praeses doet mededeling van enkele ingekomen stukken: 10.20 schrijven van de Stichting Evangelisatie Oost-Vlaanderen; 10.21 schrijven van de C.G.J.O.; 10.22 vertrouwelijk rapport van het curatorium; 10.23 vertrouwelijk schrijven van het curatorium; 10.24 rapport van de classis Utrecht.

De bloemen, die de kerk en de synodetafels sieren, zijn een geschenk van de kerk van Rijnsburg.

*Artikel 32***Dankbetuiging**

De praeses deelt mee dat een dankbetuiging van H.M. Koningin Beatrix is ontvangen. Het telegram luidt: 'Op opdracht van H.M. de Koningin breng ik U haar welgemeende dank over voor Uw telegram van hedenmiddag en voor de zegenbede daarin vervat.

Mw. S.J. van Riel-Hooykaas, particulier secretaresse'.

*Artikel 33***Theologische Hogeschool**

130 De praeses stelt aan de orde het rapport van het curatorium van de Theologische Hogeschool alsmede het aanvullend rapport (bijlage 5). Op deze rapporten correspondeert rapport 1 van commissie I (bijlage 6).

135 Alvorens deze rapporten in behandeling te geven spreekt de praeses nu in een openbare zitting van de synode woorden ter gedachtenis van wijlen prof. dr. J.P. Versteeg, omdat dit tijdens de bijzondere synode van 21 augustus 1988 in comité gedaan was. Met zeer grote dankbaarheid gedenkt de synode aan wat hij als hoogleeraar deed in het belang van Hogeschool en kerk van 16 januari 1969 tot aan zijn verscheiden op Pasen 1987. Er werd naar hem geluisterd. De praeses leest het laatste gedeelte uit het boek van prof. dr. J.P. Versteeg, 'Het gebed volgens het Nieuwe Testament'. Onze bede is, dat God zr. Versteeg en de kinderen wil gedenken.

De secretaris van het curatorium, ds. B. Bijleveld, wordt verwelkomd.

Verscheidene vragen worden gesteld over de voorstellen tot naamsverandering van de Hogeschool in Universiteit en de verlenging van de stageperiode tot drie maanden. Is de naamsverandering strikt nodig? Welke criteria zijn er voor gemeenten en predikanten, die stagekandidaten ontvangen?

In de bespreking wordt aandacht gevraagd voor de praktische geestelijke vorming van de studenten en in verband daarmee verlenging van de studieduur voor admisionale studenten tot vijf jaar. Voorgesteld wordt een verlenging van de opdracht van de synode 1986 voor het curatorium. Verscheidene broeders verlangen meer informatie over het rapport van de Verkenningcommissie Godgeleerdheid (de z.g. commissie-Oberman) van april 1989. Gepleit wordt voor een intensivering van de pastorale zorg voor de studenten b.v. door het inschakelen van een studentenpastor en geïnformeerd wordt naar het dalend aantal kerkelijke roepingen en naar de reacties op de brief van het curatorium aan de kerkeraden in verband met het aantal beroepbare kandidaten, die lang op een beroep moeten wachten.

De rapporteur, ds. J. Jonkman en de president-curator, ds. M. Vlietstra, beantwoorden de vragen. De secretaris van het curatorium, ds. B. Bijleveld, deelt mee, dat naar

aanleiding van de brief van het curatorium aan de kerkeraden uit de kerken suggesties en voorstellen gedaan zijn, die het curatorium heeft doorgegeven aan de particuliere synoden in het jaarlijks verslag. De bevoegdheid van het curatorium reikt niet verder dan zijn instructie en het curatorium kan geen initiatieven nemen, die van kerkelijke vergaderingen moeten komen.

Hierna gaan de rector, prof. dr. W. van 't Spijker, en prof. dr. W.H. Velema op diverse zaken in.

De naamsverandering is niet strikt nodig. De suggestie daartoe komt ook niet uit Apeldoorn, maar uit Den Haag. Ze geeft evenwel beter de feitelijke situatie weer. Er is geen principieel bezwaar tegen. Universiteit zag vooral op de eenheid en het samenkomen van verschillende takken van wetenschap in een 'universitas', het is evenzeer goed om 'universitas' te zien als eenheid van docenten en studenten in een academische gemeenschap. In het huidige spraakgebruik duidt 'hogeschool' een opleiding voor hoger beroepsonderwijs aan en 'universiteit' een instelling voor wetenschappelijk onderwijs en onderzoek. In de tweede betekenis wordt de gereformeerde theologie beoefend in Apeldoorn en zo is de naamsverandering geen wezenlijke verandering.

De Verkenningcommissie Godgeleerdheid heeft het hele theologische wetenschappelijke onderwijs in Nederland doorgelicht en door een aantal vensters bij ledere instelling naar binnen gekeken. Voor de kerken zijn andere factoren van belang dan voor de Verkenningcommissie, namelijk de verbinding van wetenschap en vroomheid. Het gaat om de eigen wijze van beoefening van gereformeerde theologie steunend op een wetenschappelijk inzicht van wat dat inhoudt met die factoren die van belang zijn voor de kerk en voor vroomheid zoals Voetius dat verwoord heeft. De rector roept de kerken op hun predikant gelegenheid tot studie te bieden.

Wat betreft de inschakeling van een eventuele studentenpastor acht hij het aantal studenten daarvoor te gering.

De stageperiode en de praktische geestelijke vorming moeten niet van elkaar losgemaakt worden. De president-curator benadrukte al dat de verlenging van de stageperiode een kleine stap in deze richting is.

Prof. dr. W.H. Velema gaat op verzoek van de praeses nader in op de invulling van de stageperiode. Uit de proef van de afgelopen drie jaar blijkt dat een strakkere opzet en begeleiding vanuit Apeldoorn nodig is. Er is een duidelijke instructie gemaakt voor kerkeraden en predikanten. Er zijn geen bijzondere criteria voor stageplaatsen, gelet wordt op bereikbaarheid en ambtelijke ervaring van enige jaren bij de predikanten. De verlenging van de stageperiode geeft mogelijkheden tot verbreding en verdieping van de praktische vorming.

Ten aanzien van de moeite om stageplaatsen te vinden voor studenten die de lerarenopleiding willen volgen merkt prof. Velema op, dat de wettelijke opzet van de lerarenopleiding veranderd is en de lerarenopleiding tot een heel zelfstandige opleiding van een jaar wordt gemaakt. Bij de oude opzet krijgen de scholen waar een stagiair geplaatst wordt geen vergoeding voor de door hem gegeven lessen, waardoor de bereidheid om een stageplaats te doen vervullen verdwenen is.

De bespreking wordt geschorst (zie art.38).

Artikel 34

Schorsing

In verband met de broodmaaltijd wordt de zitting geschorst.

VERVOLG TWEEDE ZITTING

dinsdag 19 september 1989, 13.30 - 17.15 uur.

Artikel 35

Heropening

De praeses heropent de zitting; hij laat zingen Psalm 145:1.

Artikel 36

Deputaten-financieel Theologische Hogeschool

De praeses stelt aan de orde het rapport van deputaten-financieel van de Theologische Hogeschool (bijlage 7) met het daarbij behorende rapport 1 van commissie VI (bijlage 8). Hij heet de broeders drs. H. Schuurhuis en I.L. Stolk welkom.

De bespreking concentreert zich op de voorstellen van de commissie ten aanzien van het beleid inzake de besteding van het studiefonds en ten aanzien van de terugbetaling van de toegekende studietoelagen door predikanten die hun ambt neerlegden en onze kerken verlieten. Gepleit wordt voor behoud van het studiefonds om in de toekomst die studenten te kunnen helpen, die niet in aanmerking komen voor een rijksstudietoelage. Met het oog hierop geeft prof. dr. W. van 't Spijker als preadvies om aan het voorstel van de commissie toe te voegen: 'en daarover op de volgende synode te rapporteren.' Dit advies wordt als voorstel overgenomen.

Wat betreft de terugbetaling van de studietoelagen komt de mening naar voren dit te laten voor de verantwoordelijkheid en het geweten van de betrokkenen en niet tot invordering over te gaan. Anderen menen dat het preadvies van prof. dr. W.H. Velema de voorkeur verdient en nemen dit als voorstel over om toe te voegen aan het commissievoorstel: 'zonder daarbij evenwel de rechter in te schakelen.' Het gaat hierbij om een bedrag van totaal f.50.000.—.

Na overleg tussen commissie, deputaten en de bibliothecaris trekt de commissie haar voorstel in om de eenmalige uitgave voor het automatiseren van de bibliotheek ten laste te brengen van het bibliotheekfonds.

Prof. dr. J. van Genderen legt, om misverstand te voorkomen, de nadruk op het feit dat de bijdrage van de Ned. Geref. Kerken een gift is en niet berust op enige verplichting.

Deputaten memoreren verheugd te zijn hun werk te hebben kunnen doen met zo ruime financiële middelen.

De synode besluit

1. het beleid van deputaten in de jaren 1986 - 1988 goed te keuren onder dank voor hun intensieve arbeid;
2. de instructie van deputaten zoals opgenomen in bijlage 12 K.O., artikel 4, lid c aan te vullen met de woorden 'en uitkeringen ten behoeve van weduwen en wezen van hoogleraren';
3. de voorgestelde regeling inzake terugbetaling van toegekende studietoelagen door predikanten, die de Christelijke Gereformeerde Kerken hebben verlaten, goed te keuren en zoveel mogelijk tot invordering over te gaan zonder daarbij evenwel de rechter in te schakelen;
4. deputaten op te dragen beleid te ontwikkelen ten aanzien van de mogelijke besteding van het studiefonds en daarover op de volgende synode te rapporteren;
5. deputaten met hun secundi te benoemen.

Artikel 37

Radio-kerkdienstuitzendingen

Aan de orde wordt gesteld het rapport van deputaten voor radio-kerkdienstuitzendingen (bijlage 9) waarop correspondeert rapport 1 van commissie III (bijlage 10). De praeses heet de secretaris van deputaten, ds. H. de Graaf welkom.

Verschillende vragen worden gesteld. De rapporteur, ds. J. Veenendaal, en de secretaris antwoorden. Er worden zeven kerkdiensten voor de radio en twee samenkomsten met belangstellenden, die een evangelisatorisch karakter dragen, voor de televisie uitgezonden. De verdeling van het aantal uitzendingen komt tot stand op grond van de ledenaantallen van de betrokken kerken en groepen, die deelnemen als kerkelijke zendgemachtigden. De behartiging van de technische aangelegenheden geschiedt via het IKON. Dit levert nooit problemen op. De rapporteur benadrukt, dat televisiediensten geen kerkdiensten in de zin van ambtelijke erediensten zijn. Nu de mogelijkheden voor deelneming van plaatselijke kerken aan een lokale omroep ruimer zijn, is het van belang dat deputaten de kerken dienen met informatie hierover met name voor wat betreft de grenzen, die in een dergelijk samenwerkingsverband in acht genomen zouden moeten worden. Overigens bereiken deputaten weinig vragen over de lokale omroep uit de plaatselijke kerken.

De synode besluit:

1. deputaten te danken voor het door hen verrichte werk en hun handelingen goed te keuren;
2. deputaten op te dragen de kerken te dienen met het verstrekken van informatie betreffende de mogelijkheden en de grenzen aangaande het gebruik van de lokale omroep;
3. opnieuw deputaten te benoemen.

De praeses onderstreept de dankbare gedachtenis van deputaten aan hun ontslapen voorzitter prof. dr. J.P. Versteeg. Hij wenst hun Gods zegen over hun arbeid.

Artikel 38

Vervolg-Theologische Hogeschool

De bespreking van het rapport van het curatorium wordt voortgezet (zie art. 33). De praeses geeft gelegenheid tot het indienen van voorstellen. Ds. J. Van Amstel dient een voorstel in om alsnog uitvoering te geven aan het besluit van de synode 1986: het curatorium op te dragen een onderzoek in te stellen naar de mogelijkheid om de studietijd van admissiale studenten weer te brengen op vijf jaar en met name het laatste half jaar geheel te wijden aan de praktische geestelijke vorming van de aanstaande dienaren des Woords in onze kerken en de resultaten van dit onderzoek met eventuele voorstellen de volgende generale synode voor te leggen. De rapporteur van de commissie, ds. J. Jonkman, en prof. dr. W.H. Velema ontraden het voorstel, omdat het wel een goede zaak is het meerdere te willen, maar er wordt nu zeker ook aandacht aan de praktische geestelijke vorming besteed en de uitbreiding van de stageperiode gaat in de richting van dit voorstel. Hierop trekt ds. J. Van Amstel zijn voorstel in.

Prof. dr. J. van Genderen geeft advies over het voorstel tot naamsverandering. Het is goed daarbij de motivering te vermelden en ook de tweede naamval 'der' Christelijke Gereformeerde Kerken te veranderen in 'van de ' Christelijke Gereformeerde

Kerken. Het advies, dat door de commissie overgenomen wordt, luidt: '... aangezien 'Theologische Universiteit' de officiële aanduiding geworden is voor een bijzondere instelling voor wetenschappelijk onderwijs in de theologie, en de naam 'Hogeschool' een andere inhoud heeft gekregen dan voorheen;

aan curatoren op te dragen van de naamsverandering van de Theologische Hogeschool kennis te geven aan de minister van Onderwijs en Wetenschappen en aan alle instanties die daarvoor in aanmerking komen.'

De synode besluit:

1. hartelijk dank te betuigen aan prof. dr. B.J. Oosterhoff voor de wijze waarop hij sinds de vorige synode zijn arbeid aan de Theologische Hogeschool heeft verricht;
2. goedkeuring te hechten aan de benoeming van ds. J.C.L. Starreveld tot wetenschappelijk medewerker aan de Theologische Hogeschool;
3. goedkeuring te hechten aan de herbenoeming van dr. T. Brienen en ds. J.W. Maris tot wetenschappelijke medewerkers aan de Theologische Hogeschool;
4. goedkeuring te hechten aan de herbenoeming van ds. W. Meijer tot docent aan de Theologische Hogeschool in een aantal oudtestamentische vakken;
5. goedkeuring te hechten aan de herbenoeming van prof. dr. M. Boertien tot studiebegeleider voor het bijvak Judaica;
6. de naam 'Theologische Hogeschool der Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland' te wijzigen in 'Theologische Universiteit van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland', aangezien 'Theologische Universiteit' de officiële aanduiding geworden is van een bijzondere instelling voor wetenschappelijk onderwijs in de theologie, en de naam 'Hogeschool' een andere inhoud heeft gekregen dan voorheen;
7. het curatorium op te dragen van de naamsverandering van de Theologische Hogeschool kennis te geven aan de minister van Onderwijs en Wetenschappen en aan alle instanties die daarvoor in aanmerking komen;
8. in verband met de praktische vorming van de studenten uitbreiding van de stageperiode tot drie maanden te aanvaarden overeenkomstig de richtlijnen, aangegeven in het aanvullend rapport van het curatorium;
9. een secretaris en een secundus-secretaris te benoemen;
10. deze handelingen van het curatorium, onder dank voor de vele werkzaamheden goed te keuren.

De praeses onderstreept dat de naamsverandering geen wezensverandering is. Hij spreekt de wens uit, dat onze universiteit een gereformeerde universiteit moge blijven als kweekplaats van predikanten, die Schrift en belijdenis van harte liefhebben. God zegene de arbeid van de docenten en de medewerkers van de Theologische Universiteit.

Artikel 39

Comité-generaal

Artikel 40

Comité-generaal

Artikel 41

Comité-generaal

Artikel 42

Benoeming drs. H.G.L. Peels

De praeses deelt mee, dat de synode in comité-zitting **besloten** heeft:

1. ook nu nog niet over te gaan tot benoeming van een opvolger in de vacature prof. dr. B.J. Oosterhoff;
2. drs. H.G.L. Peels opnieuw te doen benoemen door het curatorium tot wetenschappelijk hoofdmedewerker in de oudtestamentische vakken voor de periode van drie jaar met dien verstande, dat hij ook de doctoraal-colleges (tot nu toe gegeven door prof. dr. B.J. Oosterhoff) voor zijn rekening neemt.

Artikel 43

Emeritikas

Aan de orde van behandeling is het rapport van de deputaten voor het beheer van de algemene kas tot steun aan de kerken ten behoeve van de verzorging van emeriti predikanten, predikantsweduwen en -wezen naar artikel 13 K.O. (bijlage 11) met het daarbij behorende rapport 2 van commissie VI (bijlage 12). De broeders J.D. Wisman, voorzitter van deputaten, en P. Zuidema, eerste penningmeester, alsmede deputaat br. drs. L.W. Bil, worden welkom geheten.

De rapporteur van de commissie, oud. H. Kazen, stelt voor dat, op verzoek van deputaten, eerst aan deputaat br. L.W. Bil gelegenheid wordt gegeven een toelichting te geven op zijn rapport: Berekeningen met betrekking tot de financiering van de uitkeringen uit de emeritikas, dat als bijlage bij het rapport van deputaten is gevoegd. Dit verzoek wordt ingewilligd. Na deze toelichting worden verschillende informatieve vragen gesteld aan deputaten en vragen met betrekking tot de visie van deputaten op het omslagstelsel en hun voorkeur voor de overgang naar het kapitaaldekkingstelsel. De rapporteur van de commissie en de voorzitter van deputaten beantwoorden de vragen. Per 1 januari 1969 zijn deputaten door besluit van de synode Hilversum 1968/1969 voor de bekostiging van de emeritaatsvoorziening in beginsel overgegaan van het omslagstelsel naar het kapitaaldekkingstelsel ten einde reserves op te bouwen voor de toekomstige stijgende verplichtingen door de vermeerdering van het aantal predikanten. Al wordt er gesproken van dienstjaren van predikanten, dat betekent niet dat predikanten persoonlijk rechten worden gegeven. Bij het overwegen van de stelsels moet bedacht worden, dat het een wijze van berekenen is van de hoogte van de minimumbijdrage der kerken en niet direct te vergelijken met pensioenvoorzieningen van verzekeringsmaatschappijen of pensioenfondsen. De voorzitter van deputaten laat uit een vergelijking met de bijdragen van andere kerken zien, dat de kerken een bescheiden bijdrage opbrengen. Er moet nu een begin worden gemaakt met het kunnen opvangen van de toekomstige verplichtingen.

De bespreking wordt afgebroken om in de avondzitting te worden voortgezet (zie art.49).

Artikel 44

In verband met de avondmaaltijd schorst de praeses de vergadering.

VERVOLG TWEEDE ZITTING

dinsdag 19 september 1989, 19.00 - 21.00 uur.

Artikel 45

Heropening

De vergadering wordt heropend. De praeses laat zingen Psalm 118:1.

Artikel 46

Steun kerken in de polders

De praeses stelt aan de orde het rapport van deputaten voor de steunverlening aan de kerken in de nieuwe polders rond het IJsselmeer (bijlage 13), met het daarop corresponderende rapport 7 van commissie III (bijlage 14).

De voorzitter van deputaten, br. C. Visser, en de penningmeester, br. G. Verhoef worden welkom geheten.

Gevraagd wordt naar de gang van zaken rond de kerkbouw in Zeewolde. Hoe is het gekomen dat de kerkbouw zoveel meer heeft gekost dan geraamd was? Toelichting wordt gevraagd over de handelwijze ten opzichte van deputaten kerkbouwaangelegenheden (FSK). De rapporteur van de commissie, ds. H. Last, de voorzitter van deputaten en de penningmeester beantwoorden de vragen. De hoge kosten van de kerkbouw vloeien voort uit de eisen van de overheid ten aanzien van volume, hoogte, aanpassing aan de omgeving en bouwmaterialen van het kerkgebouw. Anderzijds zijn deputaten wel gelukkig aangezien van de totale bouwkosten van fl.1,8 miljoen een subsidie van ruim fl. 1 miljoen van de overheid verkregen werd, terwijl de kerk van Harderwijk fl.250.000.- bijeenbracht.

Deputaten geven toe, dat zij in een eerder stadium deputaten FSK hadden moeten betrekken bij de bouwplannen in Zeewolde. Dit geschiedde in een zo laat stadium, dat er een tijdsdruk ontstond. De aanbesteding en het slaan van de eerste paal moesten plaatsvinden voor 1 januari 1987 terwijl tussen de aanvraag aan deputaten FSK en 1 januari 1987 deputaten FSK niet meer vergaderden.

De penningmeester, br. G. Verhoef, vraagt de aandacht voor de moeilijke financiële situatie waarin dit deputaatschap verkeert, waardoor het eigen vermogen dreigt te verdwijnen.

Op voorstel van de praeses wordt de behandeling van voorstel 3 van de commissie, dat een verzoek aan deputaten FSK behelst, opgeschort tot de behandeling van het rapport van deputaten FSK (zie art. 118).

De synode besluit:

1. deputaten dank te zeggen voor het werk, dat zij hebben verricht en hun werkzaamheden goed te keuren;
2. opnieuw deputaten te benoemen.

Artikel 47

De Wekker

Aan de orde wordt gesteld het rapport van de commissie van redactie van 'De Wekker' (bijlage 15) met het daarbij behorende rapport 3 van commissie I (bijlage 16). De redactieleden ds. K. Boersma en D. Koole worden welkom geheten. In de bespreking worden waardering en wensen geuit. Waardering voor de inspanning van

de redactie om geestelijke leiding te geven in de breedte van het kerkelijke leven. Zo ook voor de verfraaide vormgeving. Wensen ten aanzien van het gebruik van de Statenvertaling, de schrijfwijze van de naam 'Heere' en het weigeren van aandacht voor het gebruik van de televisie in de advertenties. Gepleit wordt voor duidelijkheid en begrijpelijkheid van de artikelen. Bij de waardering voor de interviews worden ten aanzien van enkele interviews kritische opmerkingen gemaakt.

De rapporteur van de commissie, ds. J. Jonkman, en de hoofdredacteur prof. dr. W. van 't Spijker alsmede de broeders ds. K. Boersma en D. Koole gaan op de vragen en opmerkingen in.

De aandacht voor 'De Wekker' in deze vergadering van de synode, die als het ware de grote, brede redactie is, doet de grote plaats blijken, die 'De Wekker' in het kerkelijke leven inneemt. De redactie beschouwt het als haar opgave in ons kerkelijk leven, dat zo rijk geschakeerd is, zo te schrijven dat men ieder meekrijgt en dat men ieder raakt. Al lijkt dit bijna niet mogelijk, toch is dit altijd de functie van 'De Wekker' geweest om iets eigens te hebben wat het kerkelijke leven verbindt. Al is er verschil in waardering voor de interviews, met name br. Koole gaat hierop in, ze geven aanleiding tot veel reacties, waar de redactie op adequate wijze aandacht aan schenkt. Namens de redactie sprekend benadrukt br. Koole de bedoeling van de redactie om in de uitvoering van het beleid geestelijke leiding te geven in de zin van Schrift en belijdenis en zoveel mogelijk ergernis te vermijden bij de behandeling van controversiële onderwerpen, al mogen die ter wille van de eerlijkheid niet geheel vermeden worden. De hoofdredacteur spreekt de hoop uit, dat de kerken begrip zullen hebben voor het werk van de redactie om in deze tijd in deze kerken met deze belijdenis leiding te geven en dat God de arbeid van de redactie van de 'De Wekker' wil gebruiken om te laten zien wat Zijn Koninkrijk betekent.

De synode besluit:

1. de redactie-commissie dank te zeggen voor het vele werk;
2. een redactie-commissie te benoemen.

De praeses spreekt de wens uit, dat de lezerskring van 'De Wekker' zal mogen toenemen met name vanuit de kring van de jongeren uit de kerken, die in het labirint van deze tijd door middel van 'De Wekker' het woord van God horen in het belijden. Hartelijke dank wordt uitgesproken aan het adres van ds. P.N. Ribbers voor alles wat hij deed voor 'De Wekker' en haar lezerskring.

Artikel 48

Interim rapport commissie IV

Op voorstel van commissie IV in het door haar ingediende interim rapport (bijlage 17) betreffende de agendapunten 9.02.02 en 9.26 en de bespreking van de verhouding tot de Nederlands Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) besluit de synode de hoogleraren te verzoeken commissie IV (Kerk en kerken) te dienen met een advies inzake de vraag of de verschillen ten aanzien van de toeëigening des heils, die door deputaten gerapporteerd zijn, vallen binnen of buiten het kader van de gereformeerde belijdenis. De synode draagt de commissie op dit advies te verwerken en op een later tijdstip met voorstellen te komen.

Artikel 49

Vervolg -Emeritikas

Voortgezet wordt de bespreking van het rapport van de deputaten voor de Emeritikas

(zie art. 43). De praeses geeft aan de broeders Wisman en Zuidema gelegenheid de beantwoording van de vragen af te ronden. De voorzitter van deputaten wijst erop dat verdere reservering met het oog op toekomstige verplichtingen dringend nodig is, de nadelen van de korting op de minimumbijdragen van de kerken van de laatste jaren doen zich gevoelen in het feit dat de minimumbijdragen van de kerken niet voldoende zijn voor de uitkeringen. De voorkeur van deputaten voor het kapitaal-dekkingsstelsel is gemotiveerd door het voordeel dat dit stelsel biedt, namelijk een grotere zekerheid voor de geëmeriteerden. De penningmeester van deputaten licht het beleggingsbeleid toe. Dat beleid is risico-mijdend, solide en voornamelijk in obligaties. De functie van de gekweekte rente is om het kapitaal op niveau te houden en om verbeteringen tot stand te brengen.

De praeses schort de verdere behandeling op (zie art. 85).

Artikel 50

Sluiting

Nadat gezongen is Psalm 89:7 gaat prof. dr. W. van 't Spijker voor in dankgebed. Daarna sluit de praeses deze tweede zitting.

DERDE ZITTING

woensdag 20 september 1989, 9.15 - 12.15 uur.

Artikel 51

Opening

De praeses laat zingen Psalm 87:1-5, hij leest Openbaring 7:9-17 en gaat voor in gebed.

Artikel 52

Appel-nominaal

Bij het houden van appel blijkt dat alle primi afgevaardigden aanwezig zijn, met dien verstande, dat voor diaken A.J. Geelhoed zijn secundus diaken P.J. Frelink aanwezig is. De praeses heet als buitenlandse gast welkom pastor T.E. Heslinga van de Igrejas evangélicas reformadas no Brasil (IER).

Artikel 53

Buitenlandse Zending

De praeses stelt aan de orde het rapport van deputaten Buitenlandse Zending (bijlage 18), met het daarbij behorende rapport 3a van commissie III (bijlage 19). Voorzitter en secretaris van deputaten Buitenlandse Zending, de broeders ds. K.J. Velema en ds. J.H. Carlier, worden welkom geheten.

Buiten bespreking stelt de praeses de zaken die de verhouding tot de Gereja Toraja Mamasa raken, omdat hun afgevaardigden later op de dag in de vergadering verwacht worden.

Gevraagd wordt naar de nieuwe organisatiestructuur van het deputaatschap Buitenlandse Zending en het benoemen door de synode van een algemeen voorzitter en drie sectievoorzitters, het deputaatschap loopt gevaar een mammoetorganisatie te worden. Meerdere broeders vragen naar het nieuwe zendingsterrein en spreken beduchtheid uit voor het opnieuw kiezen van een zendingsterrein in de kritische zuidelijke helft van Afrika. Naar het voorbeeld van verwante zendingsorganisaties achten zij een grotere spreiding van zendingsterreinen gewenst. Er wordt echter ook gepleit voor nader onderzoek van de mogelijkheden voor een zendingsterrein in Botswana in de lijn van het commissievoorstel. Eén bezoek is daar reeds gebracht op verzoek van zendingsdeputaten en misschien zijn er verwachtingen gewekt. In het Noorden en Oosten en onder de Bosjesmannen in het Westen van Botswana zijn de laatste gebieden waar nog nooit het evangelie heeft geklonken. Weer andere broeders vestigen de aandacht op het naderbij komen van zendingsgebieden in onze directe omgeving in landen van Europa.

Vragen worden gesteld over de samenwerking met deputaten hulpverlening en over de noodzaak van het brengen van veel werkbezoeken.

In de personele sfeer worden vragen gesteld over het werk en de bevoegdheid van br. A.C. de Geus in het deputaatschap, over het verschil in visie op de werkmethode tussen de zendingswerkers in Kwandebele en over de financiële verantwoordelijkheid van deputaten bij de pensionering van dr. E. Helms (zie art. 55).

Artikel 54

Toespraak pastor T.E. Heslinga

De praeses geeft het woord aan pastor T.E. Heslinga uit Brazilië. Deze brengt de hartelijke groeten over van zijn kerken en spreekt over de geloofsverbondenheid met de kerken in Nederland. Er zijn vier Nederlandsprekende predikanten, van wie twee afkomstig zijn uit de Christelijke Gereformeerde Kerken. De kleine kerkgemeenschap van de IER bestaat uit zes gemeenten met 2100 leden. Er zijn goede contacten met de presbyteriaanse kerken. Een punt van bezinning is de mogelijke toekomstige aansluiting bij de lutherse of de presbyteriaanse kerken. Naast het evangelisatiewerk wordt aandacht geschonken aan medische en sociale hulpverlening aan de arme bevolking. Pastor Heslinga dankt de kerken voor hun bijstand aan verschillende projecten, zoals het Boazproject en het Prozarwerk. Hij eindigt zijn toespraak met de woorden van de apostel Paulus uit 2 Korinthe 13:11 en 13. Op verzoek van de praeses beantwoordt ds. H. Last op hartelijke wijze de toespraak van pastor Heslinga en wenst de kerken in Brazilië Gods zegen toe in het voluit evangelisch en gereformeerd blijven in de Braziliaanse samenleving.

Artikel 55

Vervolg-Buitenlandse Zending

De rapporteur van de commissie, ds. J. Veenendaal, en de voorzitter en secretaris van deputaten krijgen gelegenheid om de vele vragen te beantwoorden. Met name de secretaris gaat uitvoerig op de zaken in.

De organisatiestructuur van het deputaatschap met door de synode te benoemen algemeen voorzitter en voorzitters van drie secties is vooral gekozen met het oog op de continuïteit en de slagvaardigheid in het werk en de verlichting van de werkdruk. De wisselingen binnen het deputaatschap kunnen groot zijn. Drie zedende kerken worden van deze taak ontheven, daardoor zijn er zes gedeputeerden minder, waar-

door de benoeming van drie deputaten per particuliere synode zeer welkom is. Ook is in goed overleg afscheid genomen van drie adviseurs. Er zal geen mammoetorganisatie ontstaan. De secretaris rekent voor hoe groot het aantal vergaderdagen is van het deputaatschap als geheel en in sectieverband, het is belangrijk dat dit door meer dan één man overzien en begeleid kan worden. De primaire relatie tussen werker en sectie kan goed functioneren in de voorgestelde opzet.

De keuze van het nieuwe zendingsterrein ligt nog niet duidelijk voor deputaten. Botswana is in het verleden gesuggereerd op eigen initiatief door prof. Van Rooy. Er zijn daar verbindingen met de kerken in Zuid-Afrika. Daarom gaan de gedachten van deputaten naar een ander gebied met een andere problematiek. Met name wordt gedacht aan de problematiek van de oprukkende Islam, waarbij het gaat om een gebied waar nog wel mogelijkheden voor zendingsarbeid zijn zoals bij voorbeeld in Togo.

De samenwerking met deputaten hulpverlening is goed, al wijzen ze af dat deputaten zending in heel bijzondere gevallen, die vallen buiten de door de synode goedgekeurde begroting van de zendingsdeputaten, zich rechtstreeks tot de diaconieën wenden om steun. Zendingsdeputaten denken aan deputaten financiële zaken om in dergelijke bijzondere gevallen te bemiddelen.

Jaarlijks brengen zendingsdeputaten in wisselende samenstelling een werkbezoek aan de zendingswerkers en hun gezinnen, dit is noodzakelijk voor de bespreking van de problemen in het werkveld en ter pastorale ondersteuning.

Het verschil in visie op de methodiek van het zendingswerk tussen ds. H. Jonkman en ds. J. Slagboom bestond in het voorrang geven aan de planting van kerken en dan verder trekken of langer op één plaats blijven en aandacht geven aan gemeentebouw. Aan deze problematiek is een werkbezoek gewijd en deputaten hebben hun beleid vastgesteld waarmee beide werkers instemmen. De secretaris deelt de vergadering mee, dat dit verschil niet meer bestaat.

Wat br. De Geus betreft, hij heeft zich beschikbaar gesteld voor het notuleren van vergaderingen, hij heeft evenwel geen beslissende stem.

De secretaris deelt mee dat zendingsdeputaten zeker een financiële verplichting hebben ten aanzien van dr. Helms, aangezien hij wel in dienst van de overheid is, maar tevens statuutwerker. Over de precieze invulling van die verplichting hebben zij correspondentie met dr. Helms.

In de beantwoording van de vragen wordt nadrukkelijk de aandacht gevraagd voor een goede communicatie tussen kerkeraad en zendingscommissie in de plaatselijke gemeenten en opgeroepen tot beleving en versterking van het missionaire karakter van de gemeente. De praeses dankt de broeders voor de uitvoerige beantwoording van de vragen en schorst de bespreking. (zie art. 59)

Artikel 56

Schorsing

De praeses schorst de vergadering in verband met de broodmaaltijd.

VERVOLG DERDE ZITTING

woensdag 20 september 1989, 13.30-17.15 uur.

Artikel 57

Heropening

De praeses heropent de vergadering. Hij laat zingen Psalm 113:1, 2. Welkom worden geheten de afgevaardigden van de Gereja Toraja Mamasa, de broeders ds. R.M. Thumo en ds. Y. Palullungan.

Artikel 58

Comité-generaal

Artikel 59

Vervolg-Buitenlandse Zending

De praeses stelt aan de orde de behandeling van de voorstellen 1 tot en met 10 van rapport 3a van commissie III (bijlage 19). Ds. M.W. Vrijhof dient een amendement in op voorstel 4 van de commissie met betrekking tot het voorzitterschap van deputaten Buitenlandse Zending. Het luidt: 'De generale synode benoemt de algemene voorzitter en drie sectievoorzitters. De positie van de algemene voorzitter wordt geregeld onder verantwoordelijkheid van de generale synode door de deputaten.' Als motivering voor dit amendement wordt aangegeven duidelijkheid in het leidinggeven en ontlasting van de werkdruk van de eerste secretaris, die anders alleen het totaal-overzicht heeft. Prof. dr. W.H. Velema geeft preadvies. Het voorstel raakt ingrijpend de opbouw van het deputaatschap. Het is het probleem van centralisatie-decentralisatie. De secties krijgen grote zelfstandigheid. Dat is goed voorzover dit het terrein betreft waarvoor de sectie verantwoordelijkheid draagt, zaken van algemeen belang dienen echter gemeenschappelijk te worden besproken. Hij acht de benoeming van een algemeen voorzitter door de generale synode noodzakelijk en adviseert de commissie op te dragen de taak van de algemeen voorzitter nader te omschrijven. Deze voorzitter zal een half-vrijgestelde functie moeten hebben. Wat betreft het aantrekken van adviseurs raadt prof. dr. W.H. Velema aan dit te doen voor heel bepaalde gevallen en zeer beperkt. De praeses acht nadere bezinning noodzakelijk. Na overleg van commissie, deputaten en ds. M.W. Vrijhof wordt het gewenst geacht in een latere zitting de voorstellen te behandelen (zie art. 98).

Artikel 60

Vervolg-Buitenlandse Zending/Gereja Toraja Mamasa

Aan de orde wordt gesteld dat deel van het rapport van de deputaten Buitenlandse Zending dat handelt over de Gereja Toraja Mamasa (bijlage 18) en rapport 3a van commissie III (bijlage 19). Er worden vragen gesteld over de verhouding van onze kerken tot de Gereja Toraja Mamasa en over het tempo van de afbouw van de financiële bijdragen aan de kerken in Indonesië. Verschillende broeders vragen naar de betekenis van de laatste zinsnede in het voorstel van de commissie betreffende de verdere studie over de vrouw in het ambt. De rapporteur, ds. J. Veenendaal, antwoordt dat de verhouding tot de GTM meer een partnership-verhouding is waarbij we elkaar dienen in verschillende opzichten. Wat betreft de zaak van de vrouw in het ambt hebben deputaten zich gekweten van de opdracht van de synode van 1986 en is het de mening van de commissie, die ook in het commissierapport staat uitgedrukt, dat deze zaak op kerkelijke wijze, dus via een instructie, op de kerkelijke tafel

moet komen. Hierna volgt beraad van commissie en deputaten, die het voorstel doen in de tweede zittingsweek verder te handelen over de zaken van de buitenlandse zending. Bij monde van de praeses wiligt de vergadering dit verzoek in (zie art. 131).

Artikel 61

Toespraken afgevaardigden Gereja Toraja Mamasa

De praeses geeft de broeders afgevaardigden van de GTM, de predikanten Y. Palullungan en R.M. Thumo gelegenheid de vergadering toe te spreken. Hun toespraken worden vertaald door ds. W. van Heest en ds. H.P. Brandsma. Zij danken hartelijk voor de uitnodiging in de synode aanwezig te zijn en voor de fijne manier waarop zij ontvangen zijn. De hartelijke groeten brengen zij over van de kerken in Indonesië, die in alles willen staan op de bodem van de Schrift. Wat zij hier zien en horen van de kerken hopen zij dienstbaar te maken aan het kerkelijke leven in Indonesië, anderzijds mogen zij ook iets aan ons geven, namelijk het doen zien van de richting waarin de GTM zich beweegt om door instructie de leden van de gemeente hun roeping te doen verstaan zodat zij beter hun taak kunnen verrichten; ook is er de economische inspanning van de kerkleden zodat zij beter hun offers kunnen brengen. De toespraak van de hoogbejaarde ds. R.M. Thumo gaat in op de vruchten van de evangelieverkondiging vanaf 1912 tot nu toe. Hoewel we nu partner- of zusterkerken zijn, wil ds. Thumo vasthouden aan de verhouding van moeder- en dochterkerk. De problemen van de moderne tijd zijn groot en hulp is en blijft nodig. De broeders zendelingen ds. A. Bikker en ds. M. Geleynse hebben scholen en gemeenten gesticht. De zendingsarbeid is rijk gezegend als we zien dat er 300 gemeenten zijn ontstaan en de GTM zelf zendingswerk ondernomen heeft in het Bunggugebied en Supirang. Wij in Indonesië zijn medewerkers geworden. In Christus zijn we geen vreemdelingen van elkaar naar het woord van de apostel in Efeze 2.

De praeses beantwoordt de toespraken van de beide broeders. Hartelijke verbondenheid aan ons straalde uit uw woorden. Wij zien u als volwaardige zusterkerk naar de eis van het woord van God. De praeses bemoedigt de broeders in het zoeken van Schriftuurlijke antwoorden op de zorgen en problemen in hun kerkzijn in deze tijd, daarin kunnen we elkaar dienen door deputaten en overleg. In het bijzonder richt de praeses zich tot de 83-jarige ds. Thumo, die de kracht ontving deze grote reis te maken en de helderheid om ons zo toe te spreken. Met de zegenbede uit 2 Thesalonicenzen 4:16 en 18 en de opdracht onze hartelijke groeten over te brengen aan de kerken in Indonesië neemt de praeses afscheid van de afgevaardigden van de Gereja Toraja Mamasa.

Artikel 62

Revisieverzoeken Almere, Emmeloord en Dronten (10.06, 10.07, 10.08)

De praeses stelt aan de orde de verzoeken tot revisie van het besluit van de synode van 1986 (art. 97) inzake het levensonderhoud van afgezette dienaren des Woords en hun gezinnen, die zich met de kerkeraad van hun laatste gemeente hebben verzoend en lid zijn (gebleven) van een Chr. Gerel. Kerk. Deze verzoeken zijn van de kerkeraden van Almere, Emmeloord en Dronten (bijlage 20). Commissie VII rapporteert (bijlage 21).

De synode besluit -overeenkomstig het voorstel van de commissie- deze verzoeken als niet ontvankelijk te beschouwen en dit genoemde kerkeraden te berichten.

Artikel 63

Bezwaarschriften Gorinchem en 's-Gravendeel (11.08)

Aan de orde worden gesteld de bezwaarschriften van de kerkeraden van Gorinchem en 's-Gravendeel vergezeld van een schrijven van de particuliere synode van het Zuiden (bijlage 22) met het daarop corresponderende rapport 9 van commissie VII (bijlage 23).

De synode besluit:

1. de bezwaarschriften als niet ontvankelijk te beschouwen;
2. het schrijven van de particuliere synode van het Zuiden voor kennisgeving aan te nemen;
3. de kerkeraden van Gorinchem en 's-Gravendeel en de particuliere synode van het Zuiden van deze besluiten in kennis te stellen.

Artikel 64

Bezwaarschrift Gouda (11.01)

De praeses stelt aan de orde het bezwaarschrift van de kerkeraad van Gouda (bijlage 24) en het daarbij behorende rapport 1 van commissie VII (bijlage 25).

De synode besluit conform het voorstel van de commissie- het revisie-verzoek van de kerkeraad van Gouda af te wijzen en de kerkeraad hiervan in kennis te stellen.

Artikel 65

Brief 's-Gravenhage-Rijswijk (11.07)

In behandeling wordt gegeven de brief van de kerkeraad van 's-Gravenhage-Rijswijk (bijlage 26) en rapport 2 van commissie VII (bijlage 27).

De synode besluit deze brief voor kennisgeving aan te nemen.

Artikel 66

Comité-generaal

Artikel 67

Aanvulling art. 6 K.O./instructie 8.01

De praeses geeft in bespreking de instructie van de particuliere synode van het Westen (8.01), die luidt: 'De particuliere synode van het Westen, in vergadering bijeen op 19 april 1989 verzoekt de generale synode het volgende artikel van onze kerkorde als volgt aan te vullen: naar art. 6 K.O. toevoegen: Voor bijzondere arbeid als boven genoemd kan een kerkeraad ook een kandidaat beroepen, die door het curatorium van de Theologische Hogeschool beroepbaar is gesteld in de kerken.' Bij deze instructie behoort een toelichting (bijlage 28). Commissie I rapporteert (bijlage 29).

In de bespreking wordt gevraagd naar de historische achtergrond van art. 6 K.O. Enkele broeders spreken hun instemming uit met de ruimte die deze instructie bieden zal voor het beroepingswerk; hier wordt een concreet voorstel gedaan als reactie op de brief van het curatorium aan de kerken over het stagnerend beroepingswerk. Anderen leggen de nadruk op het feit dat art. 6 K.O. naar letter en geest alleen

betrekking heeft op dienaren des Woords en dat dit niet zonder bedoeling is. Er kunnen uitzonderingen voorkomen van broeders, die bijzondere gaven hebben voor bijzondere arbeid, maar in zulke uitzonderlijke gevallen is het niet nodig om een regel te maken, terwijl ervaring in de ambtelijke arbeid in de gemeente nodig is voordat een dienaar des Woords voor bijzondere arbeid wordt afgestaan.

De rapporteur gaat op de vragen en opmerkingen in. De bestudering van de historische achtergrond behoorde niet tot de opdracht van de commissie. De toelichting van de particuliere synode bij de instructie is in strijd met de bedoeling van art. 6 K.O. Ds. H. van der Schaaf amendeert de instructie en stelt voor: 'Tot deze bijzondere arbeid kunnen door een kerkeraad ook kandidaten worden beroepen.' Kandidaten kunnen immers ook door een classis tot het predikambt worden toegelaten en beroepbaar gesteld.

Prof. dr. W.H. Velema als adviseur van commissie I stelt zich geheel achter het voorstel van de commissie. De instructie zoals ze er ligt kan niet aanvaard worden gelet op het gestelde in art. 6 K.O. sub 1 d waar gesproken wordt over het 'terugroepen in de gemeentelijke arbeid' van een dienaar des Woords. Om voor bijzondere gevallen nu een wijziging van de K.O. aan te nemen, dat vraagt nadere bezinning. Daarom stelt de commissie ook niet voor de instructie niet te aanvaarden maar terug te nemen voor nadere bezinning.

De tijd voor de middagvergadering is verstreken, de bespreking wordt opgeschort tot na nieuw beraad van de commissie over de vragen, opmerkingen en het ingediende voorstel (zie art. 171).

Artikel 68

Schorsing

In verband met de avondmaaltijd schorst de praeses de vergadering.

VERVOLG DERDE ZITTING

woensdag 20 september 1989, 19.00-21.00 uur.

Artikel 69

Heropening

De praeses heropent de vergadering. Hij laat zingen Psalm 65:1.

Artikel 70

Geestelijke verzorging militairen

Aan de orde wordt gesteld het rapport van de deputaten voor de geestelijke verzorging van de militairen (bijlage 30) en het daarop corresponderende rapport 2 van commissie V (bijlage 31).

De voorzitter van deputaten, ds. H. van der Schaaf, wordt aan de moderamentafel genodigd. De praeses spreekt het meelevens van de vergadering uit met de ziekte van br. A.C. Floor, de secretaris van deputaten.

Verskillende vragen worden gesteld en opmerkingen gemaakt over de kwaliteit van de geestelijke verzorging in de krijgsmacht; over de redenen waarom predikanten geen taak zien in de geestelijke verzorging in het leger. Verskillende broeders

betuijen hun instemming met de activiteiten van deputaten om een nieuw recrutenboekje uit te geven, het organiseren van conferenties voor beroeps- en dienstplichtige militairen en het benoemen van contactpersonen voor verschillende regio's. De zorg van deputaten ten aanzien van de Ned. Prot. Gemeente te Zeven/Seedorf wordt door de vergadering gedeeld bij monde van diverse broeders en er wordt aangedrongen op nauwere samenwerking met deputaatschappen van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) en de Gereformeerde Gemeenten. Enkele broeders wijzen op het ongeschikte en onnodige van het voorstel om het deputaatschap tot een kas houdend deputaatschap te maken.

De rapporteur van de commissie, ds. D. Visser, en de voorzitter van deputaten gaan op de vragen en opmerkingen in. Het is de voortdurende inspanning van deputaten om in de verbanden waarin zij staan aandacht te vragen voor en te letten op de aard en de kwaliteit van de geestelijke verzorging als verkondiging van het evangelie van Christus. Het afwijzend reageren van predikanten komt voort uit hun gevoel van verbondenheid aan de gemeente waarin zij arbeiden of ook wel het niet gevoelen van een roeping tot deze arbeid. Rapporteur en voorzitter van deputaten hebben geen bezwaar tegen het laten vervallen van het voorstel om de quaestor op te dragen elk jaar een evenredig deel op de rekening van DGVM over te maken, gezien de ingebrachte bezwaren. Ds. J. Westerink stelt voor het tweede deel van voorstel 5 a van de commissie te laten vervallen.

De synode besluit:

1. de handelingen van deputaten goed te keuren;
2. opnieuw deputaten te benoemen;
3. inzake de Ned. Prot. gemeente te Zeven/Seedorf uit te spreken:
 - a. het contact vooralsnog te onderhouden;
 - b. deputaten op te dragen het gesprek met de kerkeraad voort te zetten ten einde te kunnen vaststellen of het officieel contact kan worden gecontinueerd;
 - c. de kerkeraden op de mogelijkheid te attenderen, dat men in plaats van een normale attestatie een attestatie voor militairen c.q. een reisattestatie afgeeft, zodat het ambtelijk contact met hen kan worden onderhouden; en bij inkomen de leden na te gaan of zij de belijdenis van onze kerken nog steeds van harte onderschrijven;
 - d. deputaten op te dragen te onderzoeken of er mogelijkheden zijn om met andere vergelijkbare deputaatschappen uit de gereformeerde gezindte zorg te dragen voor de geestelijke verzorging van onze militairen die in het buitenland, met name in West-Duitsland, moeten dienen.

Artikel 71

Praeses/scriba van kerkelijke vergaderingen/instructie 8.03 en schrijven kerkeraad van Amersfoort

De praeses leest de instructie van de particuliere synode van het Oosten, die luidt: 'De generale synode spreke uit, dat zowel de praeses als de scriba van de kerkelijke vergaderingen ambtsdrager dienen te zijn.'

Bij de instructie hoort een toelichting (bijlage 32). Over dezelfde zaak handelt een schrijven van de kerkeraad van Amersfoort (bijlage 33). Op de instructie en het schrijven correspondeert rapport 1 van commissie II (bijlage 34). De rapporteur van de commissie, ds. D. Quant, gaat in op enkele opmerkingen, waarin getwijfeld wordt aan de noodzakelijkheid van een uitspraak wanneer niet in ogenschouw wordt genomen de achtergrond van de instructie die tegen het fungeren van een vrouwelijke

scriba gericht is, en dat er bij belofte van geheimhouding geen bezwaar is dat een lid der gemeente werkzaamheden als notulist verricht ook als het gaat om vertrouwelijke zaken. De commissie acht het toespitsen van deze zaak op een zuster der gemeente onjuist, het al of niet ambtsdrager zijn geeft de doorslag. Over de inhoud van de werkzaamheden, die verricht zouden kunnen worden door een functionaris, die de scriba bijstaat, heeft de commissie geen uitspraak gedaan, duidelijk is, dat de scriba als ambtsdrager de verantwoordelijkheid draagt en het vertrouwelijke werk verricht.

De synode besluit:

1. uit te spreken dat zowel de praeses als de scriba van de kerkelijke vergaderingen ambtsdrager dienen te zijn;
2. de kerkeraad van Amersfoort te berichten dat kennis is genomen van zijn schrijven met mededeling van het genomen besluit.

Artikel 72

Bezwaarschrift Rotterdam-Centrum (11.13)/Schrijven Ned. Ger. Kerk van Rotterdam-Overschie (10.18)

De praeses stelt aan de orde het bezwaarschrift van de kerkeraad van Rotterdam-Centrum tegen een besluit van de particuliere synode van het Zuiden (bijlage 35) en het hierop corresponderende rapport 7 van commissie VII (bijlage 36). In verband met deze zaak zond de Ned. Ger. kerk van Rotterdam-Overschie een schrijven (bijlage 37), waarover commissie VII rapporteert (bijlage 38). Aangezien het bezwaarschrift tegen een besluit van de particuliere synode van het Zuiden is gericht geeft de praeses de leiding van de vergadering in handen van de assessor.

204
205
207

Vragen worden gesteld naar de oorzaak van de lange tijd, die verstreken is tussen het indienen van de instructie van Rotterdam-Centrum bij de classis in 1984 en het verwerpen ervan in 1986 en of de synode meer kan doen dan een uitspraak over dit bezwaarschrift namelijk een bepaalde richting wijzen om deze slepende zaak tot een oplossing te brengen. De rapporteur, ds. M.W. Vrijhof, antwoordt, dat de lange tijd gebruikt is voor bespreking van de onderlinge verhoudingen in de classis, voorts dat de commissie alleen te maken heeft met het ingediende appel en de daarbij tot haar beschikking staande stukken.

De synode besluit:

1. het appel van Rotterdam-Centrum toe te wijzen;
2. de particuliere synode van het Zuiden op te dragen het bezwaarschrift van Rotterdam-Centrum d.d. 17 februari 1986 alsnog met spoed te behandelen;
3. de particuliere synode van het Zuiden te verzoeken de weg vrij te maken voor een constructieve behandeling van de instructie van de kerkeraad van Rotterdam-Centrum en via haar deputaten art. 49 K.O. erop toe te zien, dat de classis Rotterdam in overeenstemming met de voorlopige regeling in bijlage 8 K.O. de instructie van de kerkeraad van Rotterdam-Centrum met de vereiste zorgvuldigheid zal behandelen;
4. de kerkeraad van Rotterdam-Centrum en de particuliere synode van het Zuiden van dit besluit in kennis te stellen;
5. het schrijven van de Ned. Ger. kerk van Rotterdam-Overschie d.d. 23 juni 1989 voor kennisgeving aan te nemen.

Artikel 73

Sluiting

Op verzoek van de praeses gaat prof. dr. W.H. Velema voor in dankgebed, waarna de praeses de vergadering sluit.

VIERDE ZITTING

donderdag 21 september 1989, 9.15 - 12.15 uur.

Artikel 74

Opening

De praeses opent de vergadering; op zijn verzoek wordt gezongen Psalm 72:8 en 9. Daarna leest hij Johannes 4:25-42 en gaat hij voor in gebed.

Artikel 75

Appel-nominaal

Bij het houden van appel blijkt dat ds. D. Visser vervangen is door zijn secundus ds. C. Westerink en oud. D. Lokhorst door zijn secundus oud. J. Roest. Voor het overige zijn alle afgevaardigden aanwezig als in de avondzitting van 20 september. Ds. C. Westerink en oud. J. Roest betuigen door op te staan hun instemming met de belijdenis.

Prof. dr. W. van 't Spijker, die vandaag verjaart, ontvangt op voorstel van de praeses een attentie met een gelukwens van de vergadering, waarvoor hij later op de dag telefonisch zijn dank betuigt.

Artikel 76

Evangelisatie

De praeses geeft in bespreking het rapport van de deputaten voor de evangelisatie (bijlage 39), met het daarbij behorende rapport 5 van commissie III (bijlage 40). Hij verwelkomt de voorzitter en penningmeester van deputaten, resp. de broeders ds. J. Vogel en P. de Korte. Het deel van het rapport van deputaten dat handelt over de landelijke functionaris zal in comité worden behandeld.

De rapporteur van de commissie, ds. H. Last, meldt de brief aan de synode van de Stichting voor Evangelisatie Oost-Vlaanderen (België) d.d. 9 september 1989 (bijlage 41).

Vragen worden gesteld over de relatie van de kerk van Broek op Langedijk tot deputaten; over de adviserende taak van deputaten ten opzichte van kerkeraden ten aanzien van gemeente-opbouw middels de beraadscmissie; over de niet afgedragen minimum-bijdragen voor het werk van deputaten.

Meerdere afgevaardigden spreken hun teleurstelling uit over het niet tot stand komen van een goed contact van deputaten met de Stichting voor Evangelisatie Oost-Vlaanderen door de afwijzende houding van de Stichting. Ondanks gevoelens van onmacht in het evangelisatiewerk vanwege de secularisatie en de toenemende invloed van de Islam blijkt er verfangen naar uitbreiding van het werk zoals dat van ds. H.P. Brandsma in Amsterdam. Aandacht ontvangt de inhoud van het evangelisatieblad

Licht en Waarheid in verhouding met andere evangelisatiebladen.

De rapporteur van de commissie en de voorzitter van deputaten gaan op de vragen en opmerkingen in. Deputaten zien het als hun taak de plaatselijke kerken te ondersteunen en te adviseren in hun roeping tot evangelisatie, de commissie legt de nadruk op de advisering van kerkeraden in dezen. Beduchtheid dat deputaten de gemeentebouw zelf ter hand nemen met voorbijgaan van de kerkeraden is ongegrond. Deputaten hopen dat de beraadscmissie haar werk zal kunnen voortzetten.

Elke uitbreiding van werk is toe te juichen mits de financiële mogelijkheden daartoe geboden worden. De penningmeester van deputaten wijst op de beperkte financiële armslag. De relatie tot de kerk van Broek op Langedijk betreft de voortzetting van de steun van deputaten aan het werk in Noord-Holland met dezelfde percentages als in de periode dat br. J.O. Schouten evangelist was, met de personele invulling van het werk hebben deputaten geen bemoeienis gehad. Het onderhouden, ook financieel, van een goede relatie tot haar achterban zien deputaten als de voornaamste oorzaak van het afzijdig blijven van de Stichting voor Evangelisatie Oost-Vlaanderen van contact met deputaten.

Ds. J. Plantinga dient het volgende voorstel in: 'Een dringend beroep te doen op de kerken, vertegenwoordigd in de Stichting voor Evangelisatie Oost-Vlaanderen, om samen met deputaten Evangelisatie zich te bezinnen op mogelijkheden om het werk in België te coördineren.'

Oud. Van Brenk geeft deputaten de volgende wens mee om na te gaan de mogelijkheid om te komen tot gezamenlijke uitgave van Licht en Waarheid, Echo en De Evangeliebanier, bijzonder rond de Paasdagen en de Kerstdagen; en de wens om met een visie-voorstel te komen over evangelisatiewerk in relatie tot hulpverleningsprojecten, structureel en incidenteel.

Voor de bespreking van het voorstel van ds. J. Plantinga en het nader ingaan op de relatie tussen deputaten en de Stichting voor Evangelisatie Oost-Vlaanderen gaat de vergadering in comité.

Artikel 77

Comité-generaal

Artikel 78

Vervolg-Evangelisatie

Na de opheffing van het comité stelt de praeses aan de orde de voorstellen van commissie III, alsmede het voorstel van ds. J. Plantinga.

De synode besluit:

1. deputaten te danken voor het vele werk, dat zij in de afgelopen periode hebben verricht en hun werkzaamheden goed te keuren;
2. opnieuw drie deputaten met hun secundi te benoemen;
3. een dringend beroep te doen op de kerken, vertegenwoordigd in de Stichting voor Evangelisatie Oost-Vlaanderen, om samen met deputaten evangelisatie zich te bezinnen op mogelijkheden om het werk in België te coördineren.

Artikel 79

Comité-generaal

Artikel 80

Schorsing

In verband met de broodmaaltijd wordt de vergadering geschorst.

VERVOLG VIERDE ZITTING

donderdag 21 september 1989, 13.30-15.00 uur.

Artikel 81

Heropening

De vergadering wordt heropend; de praeses verzoekt te zingen Psalm 99:1. Ds. A. van der Veer is vervangen door zijn secundus ds. J. Bosch.

Artikel 82

Correspondentie met de Hoge Overheid

De praeses stelt aan de orde het rapport van de deputaten voor de correspondentie met de Hoge Overheid (bijlage 42) met het daarbij behorende rapport 8 van commissie V (bijlage 43). Hij heet welkom de secretaris van deputaten mr. dr. C.J. Verplanke.

Op de vraag naar de toekomstige ontwikkeling van het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken (C.I.O.) antwoordt de secretaris dat het C.I.O. zich ontwikkeld heeft tot een belangrijke gesprekspartner met de overheid met name inzake het (voorlopig) kabinetsstandpunt over het eindrapport 'Overheid, godsdienst en levensovertuiging' (het rapport van de z.g. commissie-Hirsch Ballin). Door de personele wisselingen in het C.I.O. moet afgewacht worden of de sterke positie van het C.I.O. gehandhaafd blijft. Ook deelt de secretaris mede, dat de wet op de Kerkgenootschappen van 1853 is ingetrokken.

De synode besluit:

1. de handelingen van deputaten goed te keuren en hen te danken voor hun arbeid;
2. de instructie van deputaten als volgt te herzien en vast te stellen:

Art. 1. De generale synode benoemt, overeenkomstig art. 28 Acta Synodi 1925, deputaten voor het contact met de Overheid.

Art. 2. Het getal der deputaten is tenminste vijf.

Art. 3. De generale synode wijst de voorzitter en de secretaris aan. Bij ontstentenis van de voorzitter treedt de oudste deputaat in jaren als zodanig op. Bij ontstentenis van de secretaris wijzen de deputaten bij meerderheid van stemmen de plaatsvervanger aan.

Art. 4. Naar art. 84 K.O. kunnen deputaten de Christelijke Gereformeerde Kerken in en buiten rechte vertegenwoordigen.

Art. 5. Aan deputaten is opgedragen:

- a. alle van regeringswege bij hen ingekomen stukken, bestemd voor de Christelijke Gereformeerde Kerken, ten spoedigste ter kennis van de gemeenten te brengen, hetzij door middel van het officiële orgaan der kerken, hetzij op andere wijze, al naar gelang deze stukken een publiek dan wel een vertrouwelijk karakter dragen;
- b. het overbrengen van verzoeken en klachten van gemeenten, classes, of (par-

ticuliere) synoden aan de Overheid, voorzover deputaten zulks nodig en wenselijk achten;

c. de gemeenten van advies te dienen, hoe zij in moeilijkheden, met enige Overheid gerezen, hebben te handelen;

d. het regelmatig overleg plegen met de door de generale synode benoemde gedelegeerde in het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken (C.I.O.) en het doen van verantwoording zowel van diens werkzaamheden als van de werkzaamheden van deputaten aan de generale synode.

Art. 6. Deputaten kunnen worden belast met andere door de generale synode op te dragen taken, die op enigerlei wijze de relatie met de Overheid raken, zolang daarmee niet een afzonderlijk door de generale synode in te stellen deputaatschap is belast.

3. opnieuw leden van het deputaatschap en een algemeen secundus te benoemen;
4. opnieuw een gedelegeerde en tevens een plaatsvervangend gedelegeerde in het C.I.O. te benoemen.

Artikel 83

Commissie 'Amersfoort'

Aan de orde wordt gesteld het rapport van de commissie 'Amersfoort' (bijlage 44). De praeses draagt de leiding van de vergadering over aan de assessor aangezien hij deel uitmaakt van deze commissie.

De synode besluit het rapport van de commissie 'Amersfoort' voor kennisgeving aan te nemen en de commissie onder dank voor de verrichte werkzaamheden te dechargeren.

Artikel 84

Bezwaarschrift van 17 leden van de kerk van Amsterdam (11.18)

In behandeling wordt genomen het bezwaarschrift van 17 leden van de kerk van Amsterdam (bijlage 45). Daarop correspondeert rapport 8 van commissie VII (bijlage 46).

De synode besluit -overeenkomstig het voorstel van de commissie- het appel af te wijzen en de appellant van dit besluit in kennis te stellen.

Artikel 85

Vervolg-Emeritikas

De praeses stelt aan de orde de herziene voorstellen van commissie VI betreffende de Emeritikas (bijlage 12).

De synode besluit:

1. het beleid van deputaten in de jaren 1986-1988 goed te keuren en hen te danken voor hun toegewijde arbeid;
2. de koppeling van de uitkeringsgrondslag aan het minimum-traktement van een predikant met tien dienstjaren ook voor de komende drie jaren te handhaven;
3. aan artikel 8 van de instructie van deputaten toe te voegen: 'c. de korting op de A.O.W.-uitkering, die voortvloeit uit het niet-verzekerd zijn gedurende het verblijf buitenslands.'
4. aan artikel 14 eerste zin van de instructie van deputaten toe te voegen: 'alsmede

de korting op de A.W.W.-uitkering, die voortvloeit uit het niet-verzekerd zijn gedurende het verblijf buitenslands.

5. deputaten op te dragen de generale synode 1992 van advies te dienen omtrent mogelijke wijzigingen in stelsel en overige voorwaarden. Vanwege zowel de principiële alsmede de specifieke vaktechnische aspecten zich door deskundigen te laten bijstaan;
6. opnieuw deputaten te benoemen.

De praeses memoreert in enkele woorden het gemis van wijlen ds. A.W. Drechsler in de kring van deputaten, de arbeid van deputaten droeg hij op het hart.

Artikel 86

Schorsing

De praeses schorst de vergadering in verband met een excursie in Groningen, die de kerk van Groningen de leden van de vergadering aanbiedt, waarna de avondmaaltijd gebruikt wordt.

VERVOLG VIERDE ZITTING

donderdag 21 september 1989, 18.30 - 22.00 uur.

Artikel 87

Heropening

De praeses heropent de vergadering. Hij laat zingen Psalm 115:7.

Artikel 88

Hulpverlening in binnen-en buitenland

De praeses stelt aan de orde het rapport van de deputaten voor hulpverlening in binnen-en buitenland (bijlage 47), waarmee samenhangt rapport 7 van commissie V (bijlage 48). Bij de bespreking wordt betrokken het derde voorstel van rapport 3 van commissie III (bijlage 19), dat als volgt gewijzigd is: Deputaten hulpverlening en zending op te dragen om tot een werkbaar overlegstructuur te komen, zodat eventueel in bijzondere gevallen deputaten zending de mogelijkheid hebben via deputaten hulpverlening een beroep te doen op de kerken.

De deputaten drs. W.C. Moerdijk en H. Medema, resp. voorzitter en secretaris/pensioensmeester, worden welkom geheten.

Vragen worden gesteld naar de regels, die deputaten hanteren wanneer kerkleden uitgezonden worden door een z.g. geloofszending, naar verschillende bestemmingen waaraan door deputaten wordt bijgedragen en naar de lagere bijdrage van deputaten voor werk in het binnenland. Verschillende broeders gaan in op de verhouding tussen deputaten zending en hulpverlening en wijzen op het ontoereikende van het voorstel van de commissie.

De vragen worden beantwoord door ds. H.P. Brandsma, samenroeper van de commissie, in verband met de afwezigheid van ds. D. Visser, die rapporteur is en door de beide aanwezige deputaten.

De regels die deputaten hanteren bij uitzending door een z.g. geloofszending als particuliere organisatie, kunnen verkregen worden bij het Diaconaal Bureau en zijn erop gericht wildgroei tegen te gaan. Deputaten ontvangen vaak bestemmingsgelden

uit de kerken zodat zij als doorgeefluik fungeren zonder nadere verbinding met zulke fondsen of organisaties, deze gelden zijn verantwoord in bijlage II van hun rapport 'Overzicht kleine projecten'. Het werk in het binnenland komt er schraal af omdat deputaten alleen ingaan op aangemelde en aangereikte projecten. Het meewerken in overlegorganen zoals het OCHIN en het vragen van steun aan het ICCO is van zeer beperkt belang voor deputaten gezien de aard en de omvang van het werk van deputaten en het feit dat het OCHIN bestaat uit christelijke hulpverleningsorganisaties en niet uit kerkelijke deputaten.

Benadrukt wordt de goede verstandhouding tussen deputaten zending en hulpverlening. Tot nu toe bestaat er een personele unie in de persoon van een zendingsdeputaat, die tevens deputaat hulpverlening is. Die personele unie heeft nadelen. In overleg met deputaten zending wordt voorgesteld die personele unie te beëindigen, bij zaken die beide deputaatschappen raken zal men over en weer op elkaars vergaderingen aanwezig zijn. Voor wat betreft het doen van een beroep op de diaconieën zijn deputaten hulpverlening het aangewezen kanaal.

Na een korte schorsing komen op voorstel van de praeses de commissies III en V met een eensluidend voorstel: Deputaten hulpverlening en zending op te dragen de bestaande overlegstructuur te handhaven zodat ook in de toekomst in bijzondere gevallen tot daadwerkelijke diaconale hulpverlening wordt overgegaan.

Prof. dr. W.H. Velema wijst in zijn preadvies op het nietszeggende van deze uitspraak en het omzeilen van het probleem. Zijn advies is: Deputaten hulpverlening hebben prioriteit om een beroep te doen op de kerken. Als deputaten hulpverlening niet zouden kunnen helpen in een noodsituatie, dat dan, met instemming van deputaten hulpverlening, zendingsdeputaten het recht krijgen een beroep te doen op de diaconieën. Voor nader overleg tussen de commissies III en V en overleg met zendingsdeputaten schort de praeses wat dit voorstel betreft de behandeling op (zie art. 97).

De synode besluit:

1. de handelingen van deputaten goed te keuren;
2. opnieuw deputaten te benoemen.

Artikel 89

Contact Kerkjeugd

Aan de orde wordt gesteld het rapport van de deputaten voor het contact met de kerkjeugd (bijlage 49) en het daarop corresponderende rapport 3 van commissie V (bijlage 50). De praeses verwelkomt de voorzitter en de secretaris van deputaten, ds. K. Boersma en ds. G.P.M. v.d. Linden alsmede de vele jongeren die aanwezig zijn.

Vragen worden gesteld over de opstelling van de CGJO ten opzichte van deputaten. In deze vragen worden zorg en verdriet geuit over de ontwikkeling van de CGJO wat betreft het staan op Schrift en belijdenis. Zijn er concrete feiten te noemen? Een starre, formele en krampachtige houding wordt aan de CGJO toegeschreven tegenover de contacten met deputaten en het LCJ., waardoor deputaten niet konden bereiken wat de synode van 1986 besloot over het vervullen van een brugfunctie. Ook het LCJ wordt een krampachtige houding verweten. Enerzijds wordt gepleit wordt voor een verbreking van alle relatie met de CGJO anderzijds voor een voortgaan van de gesprekken en het uiterste te proberen om elkaar te vinden in wederzijds vertrouwen. Gewezen wordt op het feit om niet eenzijdig de CGJO verwijten te maken en als schuldige aan te wijzen. Men zoekt ook daar de continuïteit met het verleden.

Gepleit wordt voor meer subsidie voor het LCJ. Meerdere broeders vragen naar de betekenis van het woord 'kerkelijk' jeugdwerk. Ook voor de niet in verenigingsverband levende jeugd van de kerk, tweederde van het totale aantal jongeren, wordt aandacht gevraagd.

Deputaten wordt gevraagd een bemiddelende rol te spelen tussen kerkeraden in universiteitssteden en studerende jeugd door het verzamelen en doorgeven van adressen van deze jongeren.

De subsidie aan de IFES is het onderwerp van enkele vragen.

De samenroeper van de commissie, ds. H.P. Brandsma, gaat op de vragen en opmerkingen in. De voornaamste zorg van de commissie is het constateren van gebrek aan werkelijke contacten. Concrete aanleiding voor de zorg over de ontwikkeling van de CGJO voor wat betreft het staan op Schrift en belijdenis is wat er gezegd en vertoond is op bondsdagen en het optreden van een spreker wiens uitingen niet in overeenstemming zijn met Schrift en belijdenis. De uitspraak, dat alle jeugdwerk in wezen kerkelijk is, bedoelt in dit verband dat jeugddeputaten het recht hebben om te vragen naar bepaalde activiteiten en dat er op de bredere kerkelijke vergaderingen zorg voor de jeugd moet zijn. Het beslissende punt acht de commissie dat er openheid is naar de deputaten als vertegenwoordigers van de synode. Alle formaliteit of formele opstelling moeten dan wegvallen. Als deputaten en CGJO moet men samen dienend bezig zijn in de kerken. De voorstellen van de commissie zijn met opzet niet zwaar geladen geformuleerd om het werk van deputaten niet te blokkeren en een werkzame situatie te houden.

De voorzitter van deputaten, ds. K. Boersma, gaat in zijn beantwoording van de vragen in op de ontwikkeling van het kerkelijk jeugdwerk in de loop der jaren. Hij verwijst naar een in oktober te verschijnen brochure over dit onderwerp. Twee lijnen zijn te onderkennen enerzijds het vrije initiatief waaruit de verenigingen en de CGJO zijn opgekomen, anderzijds een zodanige verbondenheid aan onze kerken dat het christelijk gereformeerd beginsel werd nagejaagd. Het geestelijk en kerkelijk karakter zijn van het begin af verbonden. In de zestiger jaren treden grotere veranderingen op. Het jeugdwerk is niet alleen gericht op bijbelstudie, maar wordt omschreven als jeugdvormingswerk, gericht op bewustwording, mondigheid en zelfs emancipatie. Vorming, ontmoeting, ontspanning en gezamenlijke actie zijn de middelen daartoe. Het hoe van de precieze invulling daarvan op de verenigingen blijft in de mist. Daar komt bij de relatie tot de rijksoverheid door subsidiëring. Hoe zal vrije jeugdvorming samengaan met gebondenheid aan Schrift en belijdenis. Hier ligt een spanningsveld. De CGJO is een ledenorganisatie, daarom kunnen wij hier niet tot veranderingen besluiten.

Deputaten lezen welwillend het studiemateriaal van de CGJO, dit materiaal stelde teleur. Bij de CGJO begreep men dit niet. Deputaten hebben altijd een positieve opstelling gekozen tegenover het CGJO.

De houding van de LCJ naar deputaten is open, zij willen de kerk ernstig nemen en naar haar als moeder luisteren. Zij willen dichtbij hun kerkeraden en deputaten leven. In de laatste weken is er correspondentie tussen CGJO en LCJ op gang gekomen. Deputaten zien mogelijkheden.

De steun aan de IFES is bedoeld voor een tijd van drie jaren. Suggesties voor het studentenwerk nemen deputaten graag mee. De subsidiëring van de LCJ is al bijgesteld. Ze is gebaseerd op de ingediende begroting en gerelateerd aan de bijdrage aan de CGJO.

De praeses geeft gelegenheid tot het indienen van voorstellen.

Ds. J. Westerink dient het volgende voorstel in:

'De generale synode, kennis genomen hebbende van de ernstige kritiek van deputaten voor het contact met de kerkjeugd op de houding en het werk van de CGJO; welke kritiek gedeeld en onderstreept wordt door het rapport van commissie V, overwegend, dat deputaten zelfs vragen hebben ten aanzien van de schriftuurlijk-confessionele fundering van activiteiten van de CGJO, besluit een commissie ad hoc te benoemen met de opdracht:

1. de geuite kritiek op korte termijn grondig door te spreken met de CGJO;
2. over die bespreking te rapporteren tijdens de zittingsduur van deze synode;
3. in verband daarmee de bespreking van het rapport van deputaten ten aanzien van dit onderdeel op te schorten'.

Ds. J. Plantinga, ds. H. Last en ds. D. Quant stellen voor:

'Een commissie in te stellen met de opdracht alles in het werk te stellen om de blokkades, die geconstateerd zijn in punt 3 van het deputatenrapport en die op de vergadering van de generale synode zijn verwoord, op te heffen'.

Oud. Z. Zwiep stelt voor:

'De generale synode, kennis genomen hebbende van het rapport van deputaten voor het contact met de kerkjeugd, overwegend, dat uit de daarop gevolgde bespreking de grote zorg is gebleken ten aanzien van het gewenste contact tussen de CGJO en het LCJ, voorts overwegend, dat door de generale synoden 1983 en 1986 reeds besloten is, dat dit gewenste contact dient te worden bevorderd, teneinde onderlinge verwijderingen tegen te gaan en zo mogelijk weg te nemen, constaterend, dat dit onderlinge contact tot op heden nog niet tot een gewenst resultaat heeft geleid, besluit vanuit de generale synode 1989, in overleg met deputaten voor het contact met de kerkjeugd een commissie ad hoc te benoemen, die op zeer korte termijn in gesprek zal treden met de CGJO en van de bevindingen nog op deze synode zal rapporteren'.

Drs. W. Steenbergen doet het voorstel:

'Een commissie uit de synode te benoemen die op korte termijn spreekt met de CGJO en het LCJ afzonderlijk en zo mogelijk ook met beiden samen, om

- de zorg te vertolken die in de synode is uitgesproken over de stand van zaken met betrekking tot de ontwikkelingen in het georganiseerde jeugdwerk en de verhouding tussen CGJO en LCJ zoals jeugddeputaten daarover hebben gerapporteerd;
- van beide te horen hoe op dat moment hun visie is op de situatie in het heden en de mogelijkheden voor de toekomst;
- en zo mogelijk, onder Gods zegen, op deze wijze een weg te vinden uit de huidige situatie'.

De ouderlingen J.M.J. Kieviet en A. Kok stellen de synode voor:

1. Verontrusting uit te spreken over de huidige tendens in de activiteiten van de CGJO waarin het staan op Schrift en belijdenis onvoldoende uitkomt;
2. Een synodale commissie samen te stellen;
3. Deze commissie op te dragen in gesprekken met het bestuur van de CGJO haar te doordringen van deze verontrusting en de oorzaken daarvan, en haar te trachten ervan te overtuigen dat in al haar activiteiten de strikte gebondenheid aan Schrift en belijdenis dient uit te komen.

4. Van deze gesprekken zo spoedig mogelijk verslag te doen aan de synode'.
Ds. J.P. Boiten stelt voor: 'Deputaten op te dragen, in het licht van artikel 5a van hun instructie, indringend te spreken met de CGJO over de inhoud van hun jeugdwerk, opdat de geuite zorg, of het staan op Schrift en belijdenis wel voldoende uitkomt in al haar activiteiten, kan worden weggenomen'.

Ds. P. Roos stelt voor toe te voegen aan de voorstellen van de commissie:
'5. d. deputaten op te dragen de toename van het aantal verenigingen en leden van het LCJ meer dan tot nu toe geschiedde, te verdisconteren in het subsidie-beleid;
6. deputaten op te dragen om, met name in de universiteitssteden contacten te leggen en te onderhouden met de studerende jeugd van onze kerken'.
Deze voorstellen zullen door commissie V worden besproken. De praeses schort de verdere behandeling op (zie art. 148).

Artikel 90

Sluiting

Op verzoek van de praeses gaat de tweede scribe voor in dankzegging. De praeses sluit de vergadering.

VIJFDE ZITTING

vrijdag 22 september 1989, 9.30 - 12.15 uur.

Artikel 91

Opening

De praeses opent de vergadering; hij laat zingen Psalm 68:16 en 17; leest Psalm 68:27-36 en gaat voor in gebed.

Artikel 92

Appel-nominaal

Bij gehouden appel blijkt dat ds. A. van der Veer en ds. D. Visser hun plaatsen weer hebben ingenomen. Oud. J. Roest vervangt ook vandaag oud. D. Lokhorst.

Artikel 93

Berijmde Schriftgedeelten

De praeses stelt aan de orde het rapport van deputaten voor berijmde schriftgedeelten (bijlage 51), met het daarbij behorende rapport 3 van commissie II (bijlage 52) dat uitmondt enerzijds in de voorstellen van ds. J. van Dijken, oud. L. Groenewold en ds. D. Quant en anderzijds in de voorstellen van oud. J. Fraanje, oud. J.G. van der Poel en ds. B. de Romph.

De deputaten ds. A. Hilbers jr. en ds. T.M. Hofman worden welkom geheten. In de bespreking wordt waardering geuit voor het werk van deputaten en commissie, met name voor wat betreft het historisch overzicht in het commissierapport. Meerdere broeders uiten evenwel hun bezwaren tegen het historisch overzicht vanwege een

naar hun oordeel selectieve en subjectieve keuze van de gegevens en besluiten van vorige synoden, die ertoe leidt dat gepleit wordt voor een verruiming van de norm die de synode van 1980 stelde voor een berijmd schriftgedeelte. Gevraagd wordt hoe de gegevens uit de enquête, die deputaten hielden om de reacties van de kerken op de proefbundel te vernemen, inhoudelijk gewaardeerd moeten worden. Enkele broeders achten de liederen van de proefbundel beneden een hoge kwaliteitsnorm, die aangelegd moet worden wanneer we als kerken ervoor kiezen een eigen bundel te hebben. Er wordt op attent gemaakt dat enkele malen in het commissierapport wordt gesproken over het 'vrije lied', terwijl bedoeld wordt een lied dat geen schriftberijming is, maar wel gebonden is aan de inhoud van de Schrift. Vragen worden gesteld of en hoe de eenheid van de kerk in geding is bij het aanvaarden van de liederen uit de proefbundel als berijmde schriftgedeelten in de zin van art. 69 K.O. Meerdere broeders informeren naar de mogelijkheden van een kerkboek waarin alle liturgische teksten bijeengebracht zijn.

De rapporteur van de commissie, ds. D. Quant, merkt in zijn beantwoording van de vragen op dat de commissie zich genoodzaakt zag een uitgebreid rapport te presenteren om te komen tot een duidelijke lijn in de besluitvorming in continuïteit met de besluiten van vorige synoden en omdat de voorstellen van deputaten niet een duidelijke weg wezen. Het kwam voor de commissie aan op het uitspreken van de principiële aanvaardbaarheid van de berijmde schriftgedeelten in de proefbundel naar art. 69 K.O. nadat de synode van 1986 had uitgesproken dat deze liederen voldoen aan de norm van 1980 en besloten had de kerken hierover te raadplegen en hun reacties aan deputaten kenbaar te maken. De bruikbaarheid van de proefbundel in de eredienst en de persoonlijke beoordeling of behoefte buiten beschouwing latend, zijn er geen principiële bezwaren tegen een schriftberijming uit de bundel naar voren gekomen. De commissie is niet voor verruiming van de norm van 1980, die is aanvaard en moet blijven. Het gaat om een verruiming van de toepassing van de norm van 1980. Men mist in de bundel liederen die de heilsfeiten bezingen en berijmde schriftgedeelten die betrekking hebben op de sacramenten. Het argument of de eenheid van de kerk naar binnen en met het oog op de gereformeerde gezindte gediend is met deze bundel, is nu niet meer terzake na de uitspraken van vorige synoden over art. 69 K.O. en in meer opzichten bestaan er uitzonderingsposities binnen kerken van de gereformeerde gezindte. Technische en financiële bezwaren verhinderen de uitgave van een kerkboek.

Oud. J.G. van der Poel benadrukt de broederlijke eensgezindheid bij het opstellen van het rapport en de inhoud ervan, terwijl hij en twee broeders op grond van deze gegevens en bij de beoordeling ervan komen tot andere conclusies en voorstellen. De voorzitter van deputaten, ds. J. Van Amstel, geeft nadere informatie over de zorgvuldige werkwijze van deputaten bij het hanteren van de norm van 1980 en de hulp en het oordeel van ter zake kundigen in taal en muziek om te komen tot een zo goed mogelijk resultaat. Dat de meerderheid der kerken afwijzend op de proefbundel reageerde heeft deputaten geschokt. Ook deputaat ds. T.M. Hofman gaat op de waardering van de gegevens van de enquête in. Dat is een moeilijke zaak. Sommige kerken reageerden oppervlakkig door verwijzing naar publikaties van anderen over de proefbundel, anderzijds was er ook hyperkritiek waarbij op elke regel en elk woord aanmerking gemaakt werd. De zakelijke en persoonlijke contacten met de dichters en de drukker van de proefbundel zijn heel goed geweest.

De praeses geeft gelegenheid tot het indienen van voorstellen.

Oud. G. van Putten stelt voor:

'De generale synode beseffend dat het in het zingen tijdens de eredienst allereerst gaat om de eer van God en tot heil van de gemeente,
van oordeel:

- dat de kerken dringend behoefte hebben aan duidelijke beslissingen en niet aan allerlei verlegenheidsoplossingen en compromissen inzake het kerkelijk lied-/schriftberijmingen;
 - dat ook ten aanzien van zaken die in de Heilige Schrift zelf niet geboden of verboden worden wel met grote liefde en voorzichtigheid gehandeld dient te worden;
- overwegend:
- dat de besluiten die sedert 1974 zijn genomen betreffende het kerkelijk lied allermintst de rust en eenparigheid bevordert hebben echter zelfs meer verstoord en belemmerd;
 - dat gelet op het deputatenrapport 9.16 en het commissierapport 3 van commissie II, ter synodetafel van 1989, een en ander nogmaals duidelijk heeft aangetoond, dat het (bijna) onmogelijk is om op de synodale vergadering een voor iedere kerk aanvaardbare liederenbundel samen te stellen, gelet op de verscheidenheid in beleving en benadering;

besluit:

- het aan het oordeel van de plaatselijke kerkera(a)d(en) over te laten gebruik te maken van het Liedboek voor de kerken in de erediensten;
- dat zulks een keuze daaruit op verantwoorde wijze naar Schrift en belijdenis in een ledenvergadering van de gemeente goedgekeurd dient te worden
- de zaak van het kerklied/berijmde schriftgedeelten nu verder te laten rusten en het aan de verantwoordelijkheid van de plaatselijke kerkeraden over te laten;
- deputaten dank te zeggen voor het werk wat in de afgelopen jaren is verricht en over te gaan tot opheffing van het deputaatschap;
- Art. 69 K.O. in diër voege te wijzigen c.q. aan te vullen.'

Drs. W. Steenbergen doet, mede namens dr. G.C. den Hertog, het volgende voorstel:

'De generale synode
overwegende

- dat de liederen, opgenomen in de bundel "Schriftberijmingen ... enz.", evenals de twee alsnog door deputaten ingediende liederen, voldoen aan de norm, gesteld door de synode van 1980 en daarom zouden kunnen behoren tot de in art. 69 K.O. bedoelde berijmde Schriftgedeelten;
- dat echter deze liederen over 't algemeen onvoldoende kwaliteiten als kerklied bezitten om aanvaarding ervan - waardoor onze kerken over een geheel eigen bundel zouden beschikken - te rechtvaardigen;
- dat bovendien deze liederen onvoldoende mogelijkheden bieden om Gods heilshandelen in de komst en het werk van Christus en de zending van de Geest, met name op de christelijke feestdagen, te bezingen;

besluit:

- deputaten te danken voor hun veelomvattende arbeid;
- de liederen, opgenomen in de bundel "Schriftberijmingen ... enz.", alsmede de twee thans door deputaten ingediende liederen, niet te aanvaarden voor gebruik in de eredienst.'

Ds. J.P. Boiten stelt de vergadering voor:

- De onderdelen 2 en 3 van commissierapport te laten vervallen;
- In voorstel B overwegingen sub 4 van de commissieleden de ouderlingen Fraanje,

Van der Poel en ds. De Romph het woord "praktijk" te vervangen door "reacties". Ouderling J. Roest stelt een amendement voor op voorstel A van de commissieleden ds. J. van Dijken, oud. L. Groenewold en ds. D. Quant:

'5. b. als volgt te wijzigen: te zoeken naar andere berijmde schriftgedeelten waarbij de door de synode in 1980 aanvaarde norm wordt gehandhaafd.'

De praeses schort de verdere behandeling op om de commissie gelegenheid te geven zich te bezinnen op de voorstellen die zijn ingediend (zie art. 96).

Artikel 94

Schorsing

In verband met de broodmaaltijd schorst de praeses de vergadering.

VERVOLG VIJFDE ZITTING

vrijdag 22 september 1989, 14.00 - 16.00 uur.

Artikel 95

Heropening

De vergadering wordt heropend. De praeses laat zingen Psalm 56:5 en 6.

Artikel 96

Vervolg-Berijmde Schriftgedeelten

De bespreking van het rapport van deputaten voor berijmde schriftgedeelten (bijlage 51) en rapport 3 van commissie 2 (bijlage 52) wordt hervat (zie art. 93). De rapporteur van de commissie, ds. D. Quant, deelt mee dat, na bezinning van de commissie op de ingediende voorstellen en overleg met indieners van de voorstellen, oud. G. van Putten zijn voorstel intrekt om kerkordelijke redenen. Ook drs. W. Steenbergen en dr. G.C. den Hertog trekken na overleg met en op verzoek van de commissie hun voorstel in, zij verklaren bij een stemming over het voorstel ds. J. van Dijken, oud. L. Groenewold en ds. D. Quant zich van stemming te zullen onthouden.

Geen der commissieleden kan zich vinden in voorstel 1 van ds. J.P. Boiten, een totale herschrijving van het rapport zou dan nodig zijn. Voorstel 2 van ds. J.P. Boiten is als volgt verwerkt in het voorstel van oud. J. Fraanje, oud. J.G. van der Poel en ds. B. de Romph: overwegingen sub 3 wordt: 'dat uit de reacties uit de kerken blijkt dat de bundel met berijmde schriftgedeelten de eenheid binnen onze kerken niet bevordert'; overwegingen sub 4 wordt: 'dat de reacties uit de kerken hebben aangetoond dat er aan deze bundel binnen onze kerken nauwelijks behoefte bestaat'. Hierop trekt ds. J.P. Boiten zijn voorstel 2 in.

Het amendement van oud. J. Roest wordt door de commissieleden ds. J. van Dijken, oud. L. Groenewold en ds. D. Quant overgenomen.

Prof. dr. W. van 't Spijker merkt op dat het begrip eenheid van onze kerken, dat in de discussie aan de orde kwam, in deze zaak na de uitspraken van de synode van 1980 over schriftberijmingen niet aan de orde is. De kerken hebben zich uitgesproken en daar ligt nu het punt van eenheid. Bij andere zaken moet het aan de orde komen in de betekenis van eenheid in de binding aan Schrift en belijdenis. Uit wat genoemd is de zigzagbeweging is een doorgaande rechte lijn ontstaan: schriftgetrouwe berijmingen.

De praeses geeft het voorstel van de commissieleden ds. J. van Dijken, oud. L. Groenewold en ds. D. Quant in stemming. Er wordt hoofdelijk gestemd.

De synode besluit:

1. deputaten hartelijk dank te zeggen voor hun arbeid;
 2. uit te spreken dat de liederen in de bundel "Schriftberijmingen - proefbundel voor de Christelijke Gereformeerde Kerken" behoren tot de in art. 69 K.O. bedoelde berijmde Schriftgedeelten;
 3. uit te spreken dat ook de door deputaten aangeboden nieuwe liederen naar Genesis 17:7 en Lucas 22:15-20 behoren tot de in art. 69 K.O. bedoelde berijmde Schriftgedeelten;
 4. nog niet over te gaan tot het (doen) samenstellen van een definitieve bundel schriftberijmingen (waarin, behalve de nu aanvaarde liederen, ook de liederen die door eerdere synoden aanvaard werden, worden opgenomen);
 5. opnieuw deputaten te benoemen met de opdracht:
 - a. de liederen in besluit 3 genoemd via een inlegvel te doen opnemen in de reeds verschenen proefbundel;
 - b. te zoeken naar andere berijmde schriftgedeelten waarbij de door de synode in 1980 aanvaarde norm wordt gehandhaafd;
 - c. daarbij in het bijzonder aandacht te geven aan liederen die de heilsfeiten bezingen;
 - d. een goede regeling te treffen inzake de auteursrechten, daarbij de opmerkingen in het deputatenrapport onder 3.3 verwerkend, daartoe gemachtigd door de generale synode;
 6. de handelwijze voor overname uit de proefbundel goed te keuren.
- De praeses merkt op, dat hoezeer deze zaak de worsteling in het kerkelijke leven doet zien, er geen verwijdering is ontstaan.

Artikel 97

Vervolg-Buitenlandse Zending

De praeses stelt aan de orde rapport 3b van commissie III (bijlage 19) betreffende deputaten zending. Hij deelt mee dat het voorstel van commissie III in rapport 3b volledig de instemming heeft van commissie V (zie art. 88). Oud. G. van Brenk dient het volgende amendement in om het laatste gedeelte van het voorstel aldus te lezen: 'dan zullen deputaten hulpverlening zich namens deputaten zending tot de diaconieën wenden.'

Het amendement wordt verworpen.

De synode besluit uit te spreken dat, mochten deputaten hulpverlening in noodgevallen niet kunnen voorzien, deputaten buitenlandse zending in dat geval gemachtigd zijn zich met instemming van deputaten hulpverlening tot de diaconieën te wenden.

Artikel 98

Vervolg-Buitenlandse Zending

De praeses geeft in bespreking rapport 3c van commissie III betreffende buitenlandse zending (bijlage 19).

De wens wordt geuit dat de functie van algemeen voorzitter zal uitgroeien tot een volledige functie. Andere broeders willen eerst de financiële consequenties goed laten bezien, zodat nu alleen een principe-uitspraak kan worden gedaan.

De synode besluit in principe een algemeen voorzitter te benoemen waarvoor na-

dere voorstellen zullen gedaan worden (zie art. 131).

Artikel 99

Kerkelijke archieven

264 Aan de orde wordt gesteld het rapport van het deputaatschap voor de kerkelijke archieven (bijlage 53). In de bespreking wordt de wens geuit dat wanneer men stukken bij het synodaal archief inlevert een schriftelijke bevestiging van ontvangst gezonden wordt. Verschillende vragen worden beantwoord door de voorzitter van deputaten, prof. dr. W. van 't Spijker. Hij spreekt dankbaarheid uit voor de aandacht van de broeders voor een zorgvuldige bewaring van de stukken uit ons kerkelijk verleden zeker nu we dicht gekomen zijn bij 1992 als jaar van herdenken en gedenken. Hoe gemakkelijk het ook is om van vele synoden de comitéacta bij de hand te hebben, het uit losse vellen bestaande, in een klemmap bij elkaar gehouden exemplaar is te kwetsbaar om buiten een archiefbewaarplaats in een pastorie te blijven, de comitéacta behoren in het synodaal archief bewaard te worden. Nieuwsgierigheid dwingt ons het door het bombardement op Rotterdam verkoolde archief met de stukken van vooroorlogse synoden toch aan een onderzoek te onderwerpen en het niet alleen een soort gedenksteen te laten zijn.

De synode besluit:

1. deputaten te danken voor hun werk en hun handelingen goed te keuren;
2. aan de diverse deputaatschappen op te dragen volgens art. 8 van het Reglement voor de archieven hun archiefstukken die betrekking hebben op hun arbeid vóór de synode van 1983, aan het synodale archief over te dragen;
3. aan de scribae synodi op te dragen de comitéacta van de voorgaande synoden aan het synodale archief over te dragen en te bepalen dat de comitéacta voortaan samen met de andere comitéstukken in dat archief worden opgenomen;
4. met cassatie van het desbetreffende besluit van 1956 deputaten op te dragen het onderzoek inzake de restauratie van het verkoolde archief van de vooroorlogse synoden voort te zetten en tot een zo verantwoord mogelijk einde te brengen;
5. opnieuw deputaten te benoemen.

Artikel 100

Sluiting

De praeses doet nog enkele mededelingen over de agenda van de volgende zittingsweek van de synode. Hij verzoekt te zingen Psalm 89:1 en 4, waarna de eerste scriba voorgaat in dankgebed. De zitting wordt gesloten.

ZESDE ZITTING

dinsdag 10 oktober 1989, 10.00 - 12.15 uur.

Artikel 101

Opening

De praeses laat zingen Psalm 67:1 en 2; hij leest Psalm 67 en artikel 27 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis en gaat voor in gebed.

Artikel 102

Appel-nominaal

Bij gehouden appel blijken alle primi-afgevaardigden aanwezig. Oud. J. Fraanje komt iets later ter vergadering. De praeses spreekt de wens uit dat we in deze vergaderweek in dezelfde geest mogen werken als in de eerste zittingsweek. Hij heet de afgevaardigden van verschillende buitenlandse kerken, die op deze dag aanwezig zijn, van harte welkom en spreekt de hoop uit dat zij een goede indruk van de synodezitting zullen meenemen.

Artikel 103

Kerkelijke verhoudingen buitenland/Gereformeerde Oecumenische Synode

De praeses stelt aan de orde het rapport van de deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland en de correspondentie met buitenlandse kerken (bijlage 54), voorzover het betrekking heeft op de Gereformeerde Oecumenische Synode, die inmiddels Gereformeerde Oecumenische Raad is gaan heten. Daarop correspondeert rapport 3A van commissie IV (bijlage 55).

De secretaris van deputaten, ds. P. den Butter, wordt welkom geheten. In de bespreking wordt gevraagd naar de noodzaak van het overmaken van de bijdrage over 1989 voor de GOR. Naar aanleiding van het verslag van de afgevaardigden naar de vergadering in Harare 1988 wordt gevraagd naar de mededeling over het z.g. 'lobbyen'.

Een afgevaardigde spreekt over het beëindigen van het lidmaatschap van de GOR als een verdrietige zaak, veroorzaakt door de Gereformeerde Kerken in Nederland. Daaraan wordt verbonden de vraag of de synode niet een roeping en taak heeft om zich te wenden tot de synode van de Gereformeerde Kerken om onze teleurstelling uit te spreken en een dringend beroep op de Gereformeerde Kerken te doen zich in leer en pastoraat te stellen onder het Woord van God. Dit zou ook kunnen functioneren als een signaal voor onze eigen kerkleden.

De rapporteur van de commissie, ds. A. Baars, antwoordt dat het voorstel van de commissie om de bijdrage voor 1989 alsnog over te maken gegrond is op het feit dat de formele band met de GOR nog niet verbroken is en dat we met ere de GOR verlaten zonder te beknevelen op de financiën.

In antwoord op de vraag over het 'lobbyen' antwoordt ds. P. den Butter dat de deputaten overtuigd zijn van de integriteit van het verslag van de afgevaardigden naar Harare. Naar aanleiding van het voorstel dat onze synode zich wendt tot de synode van de Gereformeerde Kerken achten deputaten en commissie in eerste instantie en na nader beraad dit een nieuw element in deze materie. Zij hebben begrip en waardering voor de intentie, maar vinden deze oproep niet nodig en mogelijk in deze omstandigheden in het licht van de contacten die er geweest zijn en de duidelijke uitspraken die gedaan zijn.

Ds. H. van der Schaaf dient het volgende voorstel in dat uitgaat van aanneming van de voorstellen van de commissie:

'De generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken heeft in haar vergadering van 10 oktober 1989 met droefheid en teleurstelling besloten het lidmaatschap van de Gereformeerde Oecumenische Raad met onmiddellijke ingang te beëindigen. De synode constateerde o.a. dat de Gereformeerde Kerken hebben doen blijken niet van de door haar ingeslagen weg terug te willen keren.

De synode doet een dringend beroep op Uw vergadering om U in leer en pastoraat volkomen te stellen onder het gezaghebbende Woord van de Here God en de gereformeerde belijdenis geheel te honoreren.

De synode verklaart zich bereid om middels haar deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders haar dringend beroep nader toe te lichten.'

De praeses stelt de voorstellen van de commissie aan de orde.

De synode komt tot het volgende besluit:

De generale synode

constaterende

1. dat de GOS geweigerd heeft om uit te spreken dat het lidmaatschap van de Gereformeerde Kerken in Nederland onverenigbaar is geworden met de grondslag van de GOS en daarom beëindigd dient te worden, terwijl de Gereformeerde Kerken in Nederland hebben doen blijken, dat zij niet van de door hen ingeslagen weg willen terugkeren en zich evenmin vrijwillig uit de GOS willen terugtrekken;
2. dat de GOS geweigerd heeft uit te spreken, dat het lidmaatschap van de GOS en het lidmaatschap van de Wereldraad van Kerken niet met elkaar te verenigen zijn;

overwegende dat de GOS hierdoor van haar eigen grondslag is afgeweken;

sprekt uit dat de delegatie van onze kerken naar de GOS 1988 te Harare, daartoe gemachtigd door de deputaten voor correspondentie met de buitenlandse kerken, terecht heeft besloten om het lidmaatschap van de Christelijke Gereformeerde Kerken in de GOS op te schorten;

en besluit:

- a. overeenkomstig het door de generale synode van 1986 beslotene, met gevoelens van droefheid en teleurstelling het lidmaatschap van de Christelijke Gereformeerde Kerken in de Gereformeerde Oecumenische Raad met onmiddellijke ingang te beëindigen;
- b. de bijdrage voor 1989, zoals die door de GOS is vastgesteld in 1988, alsnog over te maken;
- c. de Gereformeerde Oecumenische Raad hiervan in kennis te stellen.

Het voorstel van ds. H. van der Schaaf wordt later in de morgenzitting besproken (zie art. 105).

Artikel 104

Vervolg-Kerkelijke verhoudingen buitenland

In bespreking komt nu het deel van het rapport van de deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland en de correspondentie met buitenlandse kerken (bijlage 54), dat betrekking heeft op de contacten met buitenlandse kerken. Daarop correspondeert rapport 3B en 3C van commissie IV (bijlage 55).

Vragen worden gesteld over de gesignaleerde zorgwekkende ontwikkelingen in de

Christian Reformed Church. Zijn die ontwikkelingen niet te negatief geschilderd? Moeten ze niet duidelijker en concreter geformuleerd worden? Opgemerkt wordt, dat we als kerken door de verbreking van de banden met internationale organisaties als de ICCC en nu met de GOR wel erg alleen komen te staan. Maar is dit wel een argument om met andere kerken contacten op te bouwen als na enige tijd blijkt dat het tegenvalt?

Gevraagd wordt naar de reactie van deputaten op het rapport 'Kerk en samenleving' van de Ned. Geref. Kerk in Zuid-Afrika. Er wordt gevraagd naar de zelfstandigheid van de Dutch Reformed Church in Botswana en of wij geen advies zullen vragen aan de Ned. Geref. Kerk in Zuid-Afrika.

Er zijn vragen over het advies van deputaten aan de Free Reformed Church of North America met betrekking tot het zoeken van contact met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond en de vulling van het begrip 'integratie'.

Namens de commissie gaat de rapporteur, ds. A. Baars, op de vragen in. De ontwikkelingen in de CRC zijn niet te negatief getekend, in de publikaties van de verontrusten binnen de CRC wordt veel sterker gesproken. Vanuit onze situatie moet meer generaliserend gesproken worden en is het voorstel van de commissie mild gesteld. Of er veel van het contact tussen de FRC en de Gereformeerde Bond te verwachten valt is nog niet in te schatten, het is zaak en roeping om dit contact te zoeken om verwarring en verwijdering over het werk van de Gereformeerde Bond in Noord-Amerika tegen te gaan. Aan integreren van het werk van de Gereformeerde Bond en de FRC is op dit ogenblik onder deze omstandigheden weinig vulling te geven mede gezien de vergaande wijze waarop de Gereformeerde Bond contact heeft met de Reformed Church of America.

Namens deputaten geeft de secretaris, ds. P. den Butter, antwoord. Ondanks ons terugtrekken uit organisaties als de ICCC en de GOS hebben we nog heel wat contacten. Het is zaak de contacten, die er zijn te intensiveren. Dit behoorde al tot de opdrachten, die de vorige synode aan deputaten gaf met name voor wat de kerken in Nieuw-Zeeland betreft waar we vertegenwoordigd waren op de synode, terwijl de contacten met de kerken in Australië niet mogen verflauwen. Het contact met de kerken in Sri Lanka en Japan kwam tot stand door ontmoetingen in Harare op de vergadering van de GOS. De voorzitter van deputaten, ds. J. Westerink, onderstreept later de geïsoleerde en behoeftige positie van de kerk in Sri Lanka op dit zo door politieke tegenstellingen verscheurde eiland, die roept om bewogenheid en zorg. Deputaten gaan een voorzichtige weg van aftasten en elkaar beter leren kennen voordat we tot het aangaan van nieuwe contacten voorstellen op een volgende synode. Dat geldt ook voor het onderzoeken van de mogelijkheid tot het eventueel aanvragen van het lidmaatschap van een organisatie als de International Conference of Reformed Churches.

De kerk in Botswana is een onafhankelijke en zelfstandige kerk, maar wel zeer afhankelijk van steun uit het buitenland. Het zou negatief werken als wij de Ned. Geref. Kerk in Zuid-Afrika om advies zouden vragen. Met deze kerk bestaat geen vorm van contact. Daarom ook hebben wij van onze kant geen officiële en diepgaande reactie te geven op hun rapport 'Kerk en samenleving' te geven. Er is kennis van genomen, in principe is de reactie van deputaten positief omdat het een stap voorwaarts is ten opzichte van het verleden; beoordeeld evenwel vanuit het perspectief van wat er nog te wensen overblijft, zal het oordeel minder positief zijn. Die optiek hebben deputaten niet gekozen.

De praeses stelt de voorstellen van de commissie aan de orde.

De synode besluit:

1. deputaten op te dragen met erkenning van het goede in de Christian Reformed Church in North America, de gesignaleerde zorgwekkende ontwikkelingen in deze kerk in het contact met vertegenwoordigers van de Christian Reformed Church in North America aan de orde te stellen en die zo mogelijk grondig te bespreken;
2. deputaten te machtigen verder te onderzoeken of er een officiële vorm van contact kan bestaan tussen de Orthodox Presbyterian Church en onze kerken;
3. correspondentie aan te gaan met de Dutch Reformed Church in Botswana en deputaten op te dragen deze kerk hiervan in kennis te stellen;
4. deputaten te machtigen verder te onderzoeken of er een officiële vorm van contact kan bestaan tussen de Reformed Church in Japan en onze kerken;
5. deputaten te machtigen verder te onderzoeken of er een officiële vorm van contact kan bestaan tussen de Dutch Reformed Church of Sri Lanka en onze kerken;
6. deputaten op te dragen de contacten met de Reformed Churches of New Zealand voort te zetten en zo mogelijk te intensiveren en daarbij zorgvuldig aandacht te geven aan de voorstellen die door de synode van die kerken aan ons gedaan zijn.
7. deputaten op te dragen in de komende periode nauw contact te onderhouden met lidkerken van de International Conference of Reformed Churches alsook met kerken die als waarnemers bij de ICRC betrokken zijn en eveneens met het Interim Comité van deze organisatie, ten einde aan de generale synode van 1992 een welgefundeerd advies te kunnen uitbrengen ten aanzien van een eventueel aanvragen van het lidmaatschap van de ICRC.

De praeses spreekt zijn blijdschap en dankbaarheid uit over de correspondentie waartoe besloten is met de kerk in Botswana, die hij zelf door persoonlijk contact leerde kennen als een gereformeerde kerk.

Artikel 105

Vervolg-Kerkelijke verhoudingen buitenland/Voorstel ds. H. v.d. Schaaf

Opnieuw in bespreking komt het voorstel van ds. H. v.d. Schaaf (zie art. 103). Verschillende broeders achten het naast de al eerder geuite bezwaren een bezwaar dat indirect ook een signaal gegeven zou worden naar de leden van de eigen kerken. Ds. H. v.d. Schaaf antwoordt dat dit een bijargument is. Zijn hoofdargument is de profetische roeping, uitgesproken in 1947, ten aanzien van de Gereformeerde Kerken. Om zoveel mogelijk eenparig te kunnen handelen trekt hij zijn voorstel in.

Artikel 106

Schorsing

In verband met de broodmaaltijd schorst de praeses de vergadering.

VERVOLG ZESDE ZITTING

dinsdag 10 oktober 1989, 13.30 - 17.15 uur.

Artikel 107

Heropening

De praeses heropent de vergadering; hij laat zingen Psalm 89:9 en 11.

Artikel 108

Toespraak rev. C. Pronk

De praeses heet welkom rev. C. Pronk, predikant van de Free Reformed Church of North America te St. Thomas en afgevaardigd namens deze kerken. Hij geeft hem de gelegenheid de synode toe te spreken. Rev. Pronk brengt de groeten over van onze zusterkerken. Hij schetst in korte trekken de geestelijke situatie van de Free Reformed Church, waarbij invloed van de engelse Puriteinen en van de z.g. Evangelicals is op te merken naast de van huis uit meegekregen gereformeerde traditie. Er is een proces van amerikanisering, met name onder de jongeren. Daardoor wordt in de kerken behoefte gevoeld de band met het moederland in geestelijk opzicht sterk te blijven onderhouden om trouw te blijven aan de leer die naar Schrift en belijdenis is zoals dit in de Afscheiding van 1834 en het voortbestaan in 1892 tot uitdrukking kwam. Onderzoek wordt gedaan naar het oprichten van een seminarie voor de opleiding van dienaren des Woords, misschien kan Apeldoorn een helpende hand bieden in de vorm van gastcolleges of anderszins.

Een nieuw zendingsterrein werd gevonden in Guatemala. Ook het evangelisatiewerk via radio-uitzendingen heeft wervende kracht. Rev. Pronk besluit met de wens, dat onze beide kerken getrouwmakende genade mogen ontvangen om te blijven bij de leer die naar de godzaligheid is en die te beleven en door te geven aan de jeugd. Op verzoek van de praeses beantwoordt ds. J. Westerink deze toespraak. Hij wijst op de oude banden die we als kerken onderhouden en spreekt zijn blijdschap erover uit dat de Free Reformed Church, die geen Nederlandse kerk kan blijven, in trouw aan de gereformeerde belijdenis Amerikaans-Canadese kerk wil zijn. Hoezeer we met elkaar meeleven mag blijken uit het besluit terug te keren tot het driejaarlijkse bezoek aan uw synode. Aan uw kerken verbonden willen wij meeleven en meestrijden om samen kerk te zijn naar de bedoeling des Heren aan het einde van de twintigste eeuw.

Artikel 109

Toespraak rev. C. Boomsma

De praeses deelt mee dat de door de Christian Reformed Church in North America naar onze synode afgevaardigde rev. C. Boomsma, secretaris van het Interchurch Relations Committee, om gezondheidsredenen niet aanwezig kan zijn. Zijn toespraak zal aan de afgevaardigden worden uitgereikt (bijlage 56). Op voorstel van de praeses zullen deputaten deze toespraak beantwoorden.

Artikel 110

Toespraak rev. K. Cameron

Rev. K. Cameron, moderator van de Free Church of Scotland en predikant te Thurso en door die kerk afgevaardigd, wordt welkom geheten. De praeses geeft hem gelegenheid het woord tot de synode te richten. Zijn toespraak wordt vertaald door ds. J.W. Maris.

In zijn toespraak brengt hij de hartelijke groeten van zijn kerk over en wijst op het gemeenschappelijk belang dat wij hebben in contacten in Canada en Zuid-Afrika. Met begrip voor de pijn, die het breken met de GOR met zich meebrengt, ziet de Free Church uit naar ons deelnemen in de I.C.R.C. De contactoefening tussen onze beide kerken kan plaatsvinden door deelneming

van jongeren uit onze kerken aan de leiding van zomerkampen in Schotland, die georganiseerd worden door de Free Church en door deelneming aan de Summer School for Theology, die speciaal voor predikanten gehouden wordt en die bezocht wordt door deelnemers van verschillende gereformeerde kerken uit Schotland en Noord-Ierland.

Als kerken staan we in de wereld van vandaag tegenover de uitdaging van het relativisme, waardoor de hedendaagse theologie is geïnfecteerd. De enige wortel van het geloof is het Woord van God en de daarop gegronde gereformeerde belijdenis. We mogen de Here daarvoor danken en aan deze wortels trouw blijven. Dan hebben we een boodschap voor de wereld. Moge God onze kerken zegenen in de beleving van deze gemeenschappelijke verantwoordelijkheid.

Deze toespraak wordt beantwoord door drs. J.C.L. Starreveld. Hij dankt de afgevaardigde van de Free Church of Scotland voor zijn woorden en spreekt de blijdschap van de vergadering uit over de goede berichten betreffende de activiteiten en de groei van de Free Church. Dat onze kerken tempels van God mogen zijn waarin de Heilige Geest woont en dat dit in de leden van de kerken tot openbaring komt, wordt met onze christelijke groet meegegeven voor de broeders in Schotland.

Artikel 111

Toespraak prof. dr. L. Floor

De praeses heet hartelijk welkom prof. dr. L. Floor, afgevaardigd door Die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika (GKSA). Prof. Floor ontvangt gelegenheid de synode toe te spreken. Hij brengt in herinnering de rede van prof. J. Hovius, gehouden bij de herdenking van de Afscheiding in 1934. De internationale betekenis van de Afscheiding bleek bij de vestiging van de GKSA door de arbeid van ds. D. Postma. De GKSA heeft vandaag met bijzondere problemen te worstelen. Externe problemen in haar oecumenische contacten door de opschorting van het lidmaatschap van de GOS en de opschorting van het kerkelijke contact door de Christian Reformed Church. De stem van de Schriftkritiek wordt steeds krachtiger aan de Afrikaanse universiteiten. De secularisatie van de samenleving neemt ontstellende vormen aan. Op politiek terrein zijn vele woelingen waarneembaar. Het is het oprechte streven van de GKSA om Schrift en confessie onverkort te handhaven. Interne problemen zijn de herstructurering van de Algemene Synode, die bestaat uit alle gereformeerde kerken uit de verschillende bevolkingsgroepen en het probleem van de opleiding te Hammanskraal. Sommigen spreken van integratie met Potchefstroom, anderen verwachten de komst van studenten uit andere landen van zuidelijk Afrika als Kenya, Zaïre, Zambia en Zimbabwe. De synode van de GKSA zal komen te staan voor ingrijpende beslissingen. Als kerken hebben we elkaar nodig om elkaar te corrigeren maar ook te stimuleren en aan te moedigen. Voorbede voor de GKSA is nodig. Prof. Floor vermeldt het aandeel dat onze kerken mochten leveren in de vorming van de Vendakerk, dat niet ongezegend is gebleven. Hij besluit zijn toespraak met de bede dat de beginselen van de Afscheiding, dat wil zeggen de beginselen der Heilige Schrift, steeds trouw bewaard mogen blijven in onze beide kerken.

Ds. J. Van Amstel beantwoordt deze toespraak met de wens dat de contacten met de GKSA diepgaand zullen zijn. Hij wijst met aanhaling van Psalm 143 op de leiding van de Gods goede Geest, die ons als twee kerken in oprechtheid moge leiden in de samenleving waarin we ieder staan.

Artikel 112

Toespraak oud. W. Stolte

Oud. W. Stolte uit de gemeente van Masterton, Nieuw Zeeland, wordt door de praeses welkom geheten. Hij is afgevaardigd door de Reformed Churches of New Zealand (RCNZ). De praeses geeft hem gelegenheid de vergadering toe te spreken. Oud. Stolte zegt hartelijk dank voor de uitnodiging aanwezig te zijn op deze synode en brengt de groeten van zijn kerken over. De RCNZ zijn uniek in de gereformeerde wereld door de zo verschillende achtergrond van haar leden, die onder één kerkelijk dak leven, met daarbij invloed van het presbyterianisme uit Noord-Amerika. De kerken groeien steeds meer tot een eenheid op grond van Schrift en belijdenis. Hij wijst op de wederzijdse steun die ervaren werd op de vergadering van de GOS in Harare. Ook de RCNZ zag zich genoodzaakt het lidmaatschap van de GOS te beëindigen. De kerken waren blij en dankbaar met de vertegenwoordiging van ds. P. den Butter op de synode van de RCNZ en zijn waardevolle inbreng. Oud. Stolte benadrukt dat een levende zusterkerkrelatie van groot belang is om elkaar te bouwen en te bewaren bij het Woord van God. Hij vraagt de voorbede van de kerken voor de RCNZ. Op verzoek van de praeses beantwoordt ds. P. den Butter deze toespraak. De RCNZ zijn ver, jong en complex. Toch mogen we elkaar bemoedigen omdat we dichtbij elkaar zijn door de basis die wij gemeenschappelijk hebben, en door hetzelfde werk van de Heilige Geest. Hulp als oudere kerk kunnen we u bieden door het uitwisselen van studierapporten, die kunnen dienen bij de doordenking en oplossing van praktische kerkelijke en pastorale zaken. De wil om elkaar vast te houden was opvallend op de synode van de RCNZ. De Here zegene uw kerken.

De praeses spreekt een woord ten afscheid tot de afgevaardigden van de buitenlandse kerken. De synode heeft de hartelijke verbondenheid en meeleven met de kerken gevoeld uit de toespraken en dat gevoel is wederzijds. De Here gaf ons in deze eeuw de mogelijkheid elkaar te bezoeken en te bemoedigen. Dat is nodig in een tijd waarin anti-christelijke machten zich sterk maken. Hij wenst de broeders een goede reis toe en eindigt met de bede van de apostel Paulus in 2 Corinthhe 13:11 en 13.

Artikel 113

Kerk en Onderwijs

Nu wordt aan de orde gesteld het rapport van de deputaten voor kerk en onderwijs (bijlage 57) en het daarop corresponderende rapport 4 van commissie I (bijlage 58). Ds. D. Visser, voorzitter van deputaten, en ds. D. Quant, secretaris van deputaten, tevens afgevaardigden op deze synode, zullen de vragen beantwoorden. Er wordt gevraagd of de regionalisatie alleen via de weg van classicale commissies bereikt moet worden. Opgemerkt wordt dat de verbondsvisie van onze kerken ook in het reformatorisch onderwijs een plaats heeft. Gevraagd wordt naar de herkomst van de negatieve opmerkingen over het protestants-christelijk onderwijs, er zijn toch ook veel p.c.scholen die ernst maken met hun grondslag en identiteit? Moet niet veel worden gedaan om toch, bij geheel en al ontbreken van christelijk onderwijs in een bepaalde regio, mee te werken aan een samenwerkingschool? Waardering wordt uitgesproken voor de nota van deputaten over christelijk onderwijs en Islam. De wens wordt geuit dat deputaten conclusie 6 in de bijlage over de samenwerkings-school uitwerken en zo mogelijk gedragslijnen aangeven voor samenwerking tussen

protestants-christelijk en reformatorisch onderwijs.

Namens de commissie antwoordt de rapporteur, ds. J. Jonkman. De regionalisatie kan in ons kerkelijk leven het best plaatsvinden via de classes, dat is ook een logische opzet, die in de vorige synode in de commissie genoemd is. De commissie is radicaal tegen de samenwerkingschool. In de praktijk ziet ze die niet functioneren. Offers zijn nodig in ongemak in het reizen of het opbrengen van kosten voor het ontvangen van goed christelijk onderwijs. Deze offerbereidheid mag gevraagd worden van de kerkleden.

Namens deputaten gaat ds. D. Visser op de vragen in. De negatieve opmerkingen over het p.c. onderwijs komen uit materiaal, samengesteld in de kring van het reformatorisch onderwijs, deputaten hebben kunnen concluderen dat deze opmerkingen in overeenstemming zijn met de werkelijkheid en het was hun opdracht om zich te richten op onderzoek van wat in de kring van het reformatorisch onderwijs naar voren wordt gebracht. Anderzijds zijn er ook p.c.scholen waar ernst gemaakt wordt met de grondslag en de identiteit. Het is evenwel begrijpelijk, dat er reformatorisch onderwijs tot stand kwam. De geuite wens zullen deputaten in hun overwegingen betrekken.

De synode besluit:

1. de handelingen van deputaten, onder dankzegging voor hun arbeid, goed te keuren;
2. opnieuw deputaten te benoemen;
3. deputaten op te dragen de regionalisatie tot een hoofdpunt van beleid te maken en opnieuw die classes, die afwijzend reageerden op het verzoek een classicale commissie in te stellen, op te wekken dit alsnog te doen;
4. deputaten op te dragen de bezinning aangaande het reformatorisch en gereformeerd (vrijgemaakt) onderwijs systematischer op te zetten en om te werken;
5. deputaten op te dragen de bezinning aangaande de samenwerkingschool-met verwerking van de opmerkingen van de commissie- waar nodig om te werken en daarna de kerken toe te zenden.

Artikel 114

Comité-generaal

Voor de bespreking van het rapport van de deputaten naar art. 11 K.O. (Kas Onderlinge Bijstand) (bijlage 59) en het daarbij behorende rapport 6 van commissie VI gaat de vergadering in comité.

Na de bespreking in comité blijken de volgende besluiten genomen:

De synode besloot

1. het beleid van deputaten gedurende de periode 1 januari 1986 tot en met 31 december 1988 goed te keuren en hen te danken voor hun toegewijde arbeid;
2. de deputaatschappen voor de onderlinge bijstand en voor kerkbouwaan-gelegenheden met ingang van 1 januari 1990 tot één deputaatschap samen te voegen onder de naam "Deputaatschap voor Onderlinge Bijstand en Advies";
3. de volgende instructie voor het nieuwe deputaatschap vast te stellen:

Instructie voor de deputaten voor onderlinge bijstand en advies**Artikel 1. Samenstelling**

Het door de generale synode ingestelde deputaatschap voor onderlinge bijstand en advies bestaat uit negen leden.

De generale synode benoemt een deputaat-voorzitter, een deputaat-secretaris,

een deputaat-penningmeester, die samen het moderamen vormen, en nog twee deputaten alsmede hun vijf secundi.

Elke particuliere synode benoemt voor de tijd van twee jaar één deputaat met zijn secundus.

Deputaten benoemen uit hun midden plaatsvervangers voor de leden van het moderamen, alsmede tenminste drie leden die samen de sectie bouwaangelegenheden vormen.

Artikel 2. Taak

Deputaten hebben tot taak overeenkomstig de door de generale synode gegeven instructie een kas voor onderlinge bijstand te beheren en daaruit steun te verlenen aan kerken, die niet in staat zijn te voldoen aan hun financiële verplichtingen ingevolge artikel 11 K.O. of overigens in financiële moeilijkheden verkeren.

Deputaten hebben voorts tot taak kerken desgevraagd te adviseren inzake behoeften en voorzieningen aan gebouwen en de daarmee verbonden financiële consequenties. Zij kunnen zich ten dien aanzien zonedig van deskundige bijstand voorzien.

Artikel 3. Middelen

De kas voor onderlinge bestand wordt gevormd door inbreng van de vermogensbestanddelen van de bestaande kas onderlinge bijstand en van het fonds steun kerkbouw per 1 januari 1990 en aangevuld met de door de generale synode vastgestelde bijdragen van de kerken en eventuele andere ontvangsten. De op 1 januari 1990 bestaande verplichtingen van voornoemde kas onderlinge bijstand en fonds steun kerkbouw worden door het nieuwe deputaatschap voor onderlinge bijstand en advies per 1 januari 1990 overgenomen.

Artikel 4. Steunverlening

Deputaten verlenen financiële steun aan kerken door toezegging van een maximale uitkering over een kalenderjaar op basis van het in een jaarbegroting geraamde exploitatie-tekort en door uitkering van het uit de jaarrekening blijvende werkelijke exploitatie-tekort tot ten hoogste het toegezegde bedrag.

De steuntoezegging en uitkering blijven voorts - behoudens zeer bijzondere omstandigheden - beperkt tot de som van:

- 25% van het totaal der predikantskosten (honorarium, premies, huisvesting etc.), volgens de richtlijnen van deputaten voor financiële zaken, nadat deze kosten zijn verminderd met de neveninkomsten uit arbeid van de predikant, voorzover deze neveninkomsten meer bedragen dan 20% van het minimum-traktement.
- De door deputaten aanvaarde bijdrage gedurende een bepaalde periode in de rente- en aflossingsverplichtingen van de lening (c.q. leningen) voor de redelijke kosten van (ver-)bouw of aankoop van een kerkgebouw met vergader-accommodatie, inclusief meubilair en orgel. Een kerk dient in principe omstreeks 50% van voornoemde kosten uit eigen middelen beschikbaar te hebben;
- 60% van de door de generale synode vastgestelde en afgedragen minimum bijdragen voor kerkelijke kassen. Deze steun geldt voor die kerken die alleen of in combinatie met een andere kerk per 1 januari samen minder dan 250 (doop)leden hebben en gedurende het gehele jaar het minimum traktement van een eigen predikant hebben te dragen;
- Aan kerken met minder dan 150 zielen, die voor het eerst na 1 januari 1990 zelfstandig een predikant ontvangen, kan de volgende bijstandsregeling worden toegezegd: ten hoogste 40% van de totale predikantskosten van het jaar

van intrede en het volgende kalenderjaar, ten hoogste 35% over het tweede jaar na intrede en ten hoogste 30% over het derde jaar na intrede.

Artikel 5. Steunaanvragen

Deputaten stellen de kerkeraden ieder jaar in de gelegenheid door middel van een mededeling in 'De Wekker' een met redenen omklede steunaanvraag bij hun secretaris in te dienen. De aanvragen dienen vóór de door deputaten gestelde datum te worden ingediend, vergezeld van:

- een staat van baten en lasten van de kerk over het laatstverlopen kalenderjaar;
- een staat van alle bezittingen en schulden en eventuele fondsen van de kerk per 1 januari en 31 december van dat jaar;
- een begroting van baten en lasten voor het lopende kalenderjaar;
- een specificatie van de predikantskosten, alsmede een opgave van de neveninkomsten, bedoeld in artikel 4, sub a;
- een raming van de nodig geachte steun.

Deputaten zijn bevoegd aan de kerkeraden nadere schriftelijke of mondelinge toelichting te vragen. Zij zullen alle ontvangen gegevens vertrouwelijk behandelen.

Indien na de datum tot het indienen van een aanvraag niet voorzien omstandigheden zich voordoen, kunnen kerkeraden alsnog een aanvraag indienen. In dat geval zullen kerkeraden geen verplichtingen aangaan, waarvoor financiële steun van deputaten nodig is, vóórdat deputaten op hun verzoek positief hebben beslist.

Artikel 6. Beslissing

Deputaten beslissen binnen vier maanden na ontvangst van het steunverzoek en de, zo nodig, gevraagde toelichting. Bij hun beslissing houden deputaten rekening met de offervaardigheid van de gemeente, met de bestaande vermogenspositie en met de te verwachten ontwikkelingen.

Artikel 7. Verantwoording

Deputaten zijn verantwoording van hun beleid en van hun financieel beheer verschuldigd aan de generale synode. Zij geven daartoe een verslag van hun werkzaamheden met overzichten van de baten en lasten en van de bezittingen en schulden van de kas aan de generale synode onder gelijktijdige indiening van een begroting voor de eerstkomende drie jaren. Elk jaar geven zij een overzicht van hun werkzaamheden aan de particuliere synoden.

Artikel 8. Bevoegdheid

Deputaten zijn naar artikel 84 K.O. en binnen de grenzen van hun instructie bevoegd tot:

- het in ontvangst nemen van gelden, waaronder legaten en erfstellingen;
 - het verrichten van betalingen.
- deputaten en hun secundi te benoemen;
 - deputaten op te dragen de kerken nogmaals schriftelijk te herinneren aan de uitspraak van de generale synode 1974, art. 87 waarin gewezen werd op de noodzaak geen bijstandsvergende verplichtingen aan te gaan alvorens de steun is toegezegd.

Artikel 115

Comité-generaal

Artikel 116

Schorsing

In verband met de maaltijd schorst de praeses de vergadering.

VERVOLG ZESDE ZITTING

dinsdag 10 oktober 1989, 19.15 - 21.00 uur.

Artikel 117

Heropening

De praeses heropent de vergadering; hij laat zingen Psalm 73:1.

Artikel 118

Kerkbouwaangelegenheden

Aan de orde wordt gesteld het rapport van de deputaten voor kerkbouwaangelegenheden (bijlage 60) en het daarop betrekking hebbende rapport 7 van commissie VI (Bijlage 61). De praeses heet de voorzitter en secretaris van deputaten, de broeders A. de Geus en C. van Drieënhuizen welkom.

Bij de bespreking komt opnieuw aan de orde voorstel 3 uit rapport 7 van commissie III betreffende de gang van zaken rond de kerkbouw te Zeewolde (zie art. 46). De voorzitter van deputaten wijst op het feit, dat na bereikte overeenstemming tussen deputaten kerkbouwaangelegenheden en deputaten SKIJP, onverwacht bleek dat de bouw van de kerk te Zeewolde anderhalf maal zo duur werd en er binnen een maand een gunstige beslissing van deputaten werd verwacht tot het verlenen van meer steun. Gelet op hun verantwoordelijkheid voor het beheer van de geldelijke middelen door de kerken ter beschikking gesteld meenden deputaten niet aan dit verzoek te kunnen voldoen. Uiteraard zijn deputaten bereid positief in te gaan op de vraag tot nadere overweging van de steun aan Zeewolde. Hiervoor is open overleg nodig met deputaten SKIJP en helderheid in het proces van zelfstandigwording van de kerk van Zeewolde ten opzicht van Harderwijk om geen vermenging van middelen te doen plaatsvinden. De rapporteur van commissie III, ds. H. Last, wijst op de nadrukkelijke spijtbetuing van deputaten SKIJP ten aanzien van de procedurele gang van zaken en op de tijdsdruk als argumenten voor heroverweging.

De synode besluit:

1. deputaten te danken voor hun arbeid en hun beleid goed te keuren;
2. de deputaatschappen voor de onderlinge bijstand en voor kerkbouwaangelegenheden met ingang van 1 januari 1990 tot één deputaatschap samen te voegen onder de naam "Deputaatschap voor Onderlinge Bijstand en Advies";
3. dit deputaatschap op te dragen de werkzaamheden van de afzonderlijke deputaatschappen in 1989 mede in de rapportage aan de generale synode 1992 te betrekken;
4. deputaten te verzoeken hun besluit ten aanzien van de financiële ondersteuning van de kerkbouw te Zeewolde opnieuw in overweging te nemen.

Artikel 119

Toespraak pasteur A. Lewin

Nu verleent de praeses het woord aan pasteur A. Lewin, die als afgevaardigde van de Eglises Réformées Evangéliques Indépendantes aanwezig is. Zijn toespraak in de Engelse taal wordt vertaald door ds. K. Boersma.

Pasteur Lewin brengt de hartelijke groeten over van de zusterkerken in Frankrijk. Hij dankt voor de gebeden en andere tekenen van meeleven en bewogenheid met zijn kerken. Zijn kerken weten zich één met de onze in de visie op het bijbels christendom. Op verzoek van de praeses beantwoordt ds. K. Boersma de toespraak van pasteur Lewin. Hij herinnert aan de kennismaking met de Franse kerken in 1980 te Nîmes en hoopt dat de wederzijdse band versterkt mag worden.

Artikel 120

Comité-generaal

Artikel 121

Sluiting

Nadat gezongen is Psalm 118:14, gaat de assessor voor in dankgebed. De praeses sluit de vergadering.

ZEVENDE ZITTING

woensdag 11 oktober 1989, 9.15 - 12.15 uur.

Artikel 122

Opening

De praeses opent de vergadering; hij laat zingen Psalm 122 : 3 en leest Psalm 122, vraag en antwoord 54 van de Heidelbergse Catechismus en het middengedeelte van artikel 29 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis, waarna hij de arbeid van deze dag in het gebed aan de Here opdraagt.

Artikel 123

Appel-nominaal

Als de praeses appel houdt, blijken alle afgevaardigden aanwezig als in de zitting van 10 oktober. De praeses attendeert op de bloemen, die de tafels van de synodeleden sieren. Ze zijn een geschenk van de kerk van Aalsmeer, waaruit de verbondenheid spreekt.

Artikel 124

Toespraak prof.dr.ir. E. Schuurman

In verband met de bespreking van het rapport van deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland en de correspondentie met de buitenlandse kerken is de secretaris van deputaten, ds. P. den Butter, aanwezig. De praeses heet

hem welkom. Ook heet hij welkom de beide afgevaardigden van de Nederlands Gereformeerde Kerken, ds. J.C. Schaeffer en prof.dr.ir. E. Schuurman. Laatsge-noemde ontvangt gelegenheid de synode toe te spreken.

In zijn toespraak spreekt hij dankbaarheid uit voor het tegenwoordig mogen zijn in deze vergadering en brengt hij de hartelijke broedergroet over van zijn kerken. De kerken op plaatselijk niveau hebben elkaar in de afgelopen jaren beter leren kennen. Bijna de helft van de Ned. Ger. Kerken heeft een vorm van contact of samenwerking met een Chr. Geref. kerk. Voor wat betreft de landelijke situatie kan er niet van vooruitgang worden gesproken. Dat blijkt uit de teleurstelling over het rapport van deputaten, dat vooral de verschillen benadrukt en niet meer uitgaat van de Ned. Ger. aanvaarding van de Gemeenschappelijke Verklaring over de toeëigening van het heil. We herkennen ons niet in het rapport. Er was ook een grote mate van overeenstemming in onze besprekingen zoals uit de stukken blijkt, die niet in het rapport van deputaten terug te vinden is. De vrees leefde dat er bij deputaten van onwil sprake was om met elkaar verder op te trekken. Deputaten hebben inmiddels bericht dat het niet hun bedoeling was de onderlinge verhouding te verstoren. Onze vrees blijkt ongegrond te zijn. Dat geeft moed en vertrouwen.

Overigens leven in de Ned. Ger. Kerken ook bezwaren tegen de soms sterk subjectivistische geloofsbeleving in de Chr. Geref. Kerken, bovendien klinken binnen de Ned.Ger.Kerken bezorgde geluiden over publicaties waaruit invloed van moderne theologieën in de Chr. Geref. Kerken zou blijken.

Hoe moet het nu verder? Prof. Schuurman wijst op de onbekrompen en ondu-belzinnige aanvaarding van de belijdenis en op het niet achter de Gemeenschappelijke Verklaring terug willen gaan in de Ned. Ger. Kerken, de plaat-selijke samenwerking dient bemoedigd te worden. Nodig is vooral elkaar te erkennen als gemeenten van Christus. Tijd is nodig om naar elkaar toe te groeien.

Op landelijk niveau stemt tot dankbaarheid het volgen van de opleiding tot de dienst des Woords in Apeldoorn door Ned.Ger.studenten. Het onderwijs in Apeldoorn zal de kerken, ook inzake de prediking, dichterbij elkaar brengen. In de relaties tot bui-tenlandse kerken hebben we elkaar steeds op dezelfde lijn kunnen vinden.

Vanuit de Reformatie en de Acte van Afscheiding is het onze roeping de eenheid in Christus met u te zoeken; in een geseclariseerde samenleving en een tijd van kerkverlating is het dringend nodig te streven naar kerkelijke eenheid. We moeten met elkaar verder door elkaar te accepteren, elkaars lasten te dragen, rekening te houden met elkaars zwakheden en moeiten, elkaars eenzijdigheden aan te vullen en zo elkaar te bemoedigen en te onderwijzen uit de Schriften en overeenkomstig de gereformeerde confessie, én door elkaars sterke kanten niet te vergeten en daar-van te willen leren.

Verheuging wordt uitgesproken over het opnieuw mogelijk zijn van contacten met de Ger.Kerken vrijgemaakt. Misschien kunnen de Ned.Ger.Kerken daar ook nog eens actief aan meedoen.

Prof.Schuurman besluit zijn openhartig en appellerend woord met de wens dat het appèl van het ongedeelde Woord Gods door de Heilige Geest alle overwegingen en besluiten doortrekke.

De praeses dankt prof. Schuurman voor zijn woorden en antwoordt dat het verheu-gend is, dat er een lijn van vooruitgang en consolidering is in de contacten. Anderzijds is er een stilstaande lijn. De kritische opmerkingen naar onze deputaten toe hebben ons enigszins pijn gedaan. De openheid moet nog meer komen om vanuit de geest van verbondenheid samen verder te komen. Er is nog een hele weg te gaan. In

heilige verbondenheid aan Christus en aan de Reformatie en de Afscheiding zijn onze schriftuurlijke en confessionele wortels. Het is vandaag geboden dat wij samen luisteren naar Schrift en confessie om corrigerend, stimulerend en bevruchtend te werken.

Artikel 125

Kerkelijke verhoudingen binnenland/Nederlands Gereformeerde Kerken

De praeses stelt aan de orde het rapport van de deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland en de correspondentie met buitenlandse Ker-ken (bijlage 54) en het daarbij behorende rapport 1 van commissie IV (bijlage 62) voorzover het de verhouding tot de Nederlands Gereformeerde Kerken raakt. Hierbij worden ook betrokken de brief van de Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken (bijlage 63) en de brief van de samenwerkende gemeenten van Almere, Lelystad en Nieuwegein (bijlage 64).

In de bespreking wordt opgemerkt dat de verschillen tussen de Nederlands Gere-formeerde Kerken en onze kerken in het rapport van deputaten meer nadruk krijgen dan de overeenkomsten, terwijl in de commissievoorstellen de vermelding van de roeping van Christus tot eenheid gemist wordt. Enkele sprekers stemt dat niet tot vreugde omdat de Ned. Geref. Commissie wijzigingsvoorstellen deed en zich niet herkende in het deputatenrapport en omdat de ervaringen met de nauwere samenle-ving in plaatselijke kerken over het algemeen positief zijn. Anderen verbinden aan het deputaten- en commissierapport de conclusie dat het niet zinvol is met de samen-sprekingen en de contacten voort te gaan nu zulke ernstige verschillen waarbij geen recht wordt gedaan aan wezenlijke elementen uit onze belijdenis gesignaleerd zijn, die de vraag doen stellen of de gereformeerde belijdenis wel veilig is bij de Ned. Geref. Kerken en of zij wel waarlijk gereformeerde kerken zijn. Vele vragen richten zich op het advies van de hoogleraren en de door de commissie verwoorde verleggenheid waarbij het niet duidelijk is geworden of de gesignaleerde verschillen ten aanzien van de toeëigening des heils, de prediking, de verbonds- en gemeen-tebeschouwing en de kerkelijke praktijk binnen of buiten het kader van de belijdenis liggen. Hoe waarderen we de ernst van de verschillen? Moeten we elkaar in de verschillen dragen en verdragen of belemmeren deze verschillen de voortgang tot eenheid en verkeren de samensprekingen in een impasse? Meerdere broeders wij-zen op het feit dat de moeite in dit opzicht veelszins ook de moeite van eigen kerkelijk leven is. Gaat het om verschillen in belijdenis of om verschillen in interpretatie van de belijdenis? Meten wij niet met twee maten als we onze opstelling zien tegenover kerken in het buitenland? In het licht hiervan wordt gevraagd naar de consequenties voor samenwerkende kerken: moeten en kunnen die teruggeroepen worden van hun plaatselijke samenwerking? Verschillende broeders stellen vragen over het Akkoord van kerkelijk samenleven: geeft dat zelf geen aanleiding tot een vrijere opstelling in de praktijk en is de binding aan de belijdenis daarin voldoende veilig gesteld? Dui-delijkheid is geboden, volgens meerdere broeders, anders zal de samenwerking met de Ned. Geref. Kerken meer en meer tot een splijtzwam worden in eigen kerken.

De rapporteur van commissie IV, dr. G.C. den Hertog, gaat in zijn beantwoording van de vragen in op de verschillende typering, die te geven zijn van de verschillen. Houden die een loslaten van de belijdenis in of wordt er niet voldoende recht gedaan aan de ene belijdenis, die we samen hebben. De commissie heeft zich aangesloten bij het advies van de hoogleraren. De commissie is niet zover gegaan te stellen dat

de Ned. Geref. Kerken zich bevinden buiten het kader van de belijdenis. Er is niet voldoende duidelijkheid. Daarom is voortgaan van de samensprekingen nodig met als uitgangspunt de gespreksnota's van deputaat Maris en commissielid Van der Dussen. De rapporteur gaat breder in op de ontmoeting met de hoogleraren, die door de tijdsdruk waaronder het commissierapport vervaardigd moest worden, slechts summier vermeld kon worden. In die ontmoeting is aan de commissie niet een zodanig eensluidend advies gegeven, dat daaruit kant en klaar een weg gewezen kan worden waarop de synode op goede en verantwoorde wijze kan verdergaan. De adviezen bevatten geen antwoord op de vraag of de verschillen binnen of buiten het kader van de belijdenis liggen omdat nadere nuancering en precisering in de vraagstelling ontbrak. Hier wordt de bespreking onderbroken tot na de middagpauze (zie art. 128).

Artikel 126

Schorsing

In verband met de broodmaaltijd schorst de praeses de vergadering.

VERVOLG ZEVENDE ZITTING

woensdag 11 oktober 1989, 13.30-17.15 uur

Artikel 127

Heropening

De praeses heropent de zitting; hij laat zingen Psalm 119:17.

Artikel 128

Vervolg - Kerkelijke verhoudingen binnenland/Nederlands Gereformeerde Kerken

De praeses geeft de rapporteur van commissie IV, dr. G.C. den Hertog, gelegenheid voort te gaan met de beantwoording van de vragen. Naar de mening van de commissie is het nog niet zover dat er op grond van de verschillen duidelijke conclusies getrokken kunnen worden. De verschillen zijn nog niet afgerond duidelijk. Het gaat om een roeping van Godswege, niet om menselijke idealen ten opzichte van de Ned. Geref. Kerken met welke kerken er is en blijft een gemeenschappelijke belijdenis. De commissie onderkent dat er een moeilijke situatie is maar niet een impasse. Dat de vermelding van de roeping van Christus in de voorstellen wordt gemist betekent niet dat dit ontkend of vergeten wordt. Het is genoegzaam geschied door vorige synoden en de schijn van hypocrisie moet vermeden worden.

De secretaris van deputaten, ds. P. den Butter ontvangt het woord voor de beantwoording van de vragen. Hij legt, zonder de schuld naar één kant te schuiven, nadruk op de teleurstelling, het verdriet en de verlegenheid van deputaten over het gevoel dat wij niet verder komen. Er is dankbaarheid voor dat wat bereikt is en waarin we samen kunnen handelen. Toch blijft er verlegenheid bij deputaten over wat nu het standpunt is van de Nederlands Gereformeerde Kerken. Soms zijn we heel dichtbij elkaar en dan weer blijkt er toch een groot verschil te zijn. Dit op grond van wat in

de besprekingen over de Gemeenschappelijke Verklaring van de kant van de Ned. Geref. Commissie naar voren wordt gebracht. Het is de verlegenheid die de vraag doet stellen: Hoe bedoelen zij het nu? en Hoe functioneert het nu? Leeft in de Ned. Geref. Kerken wat in die Verklaring is neergelegd?

Daarom waren deputaten niet bereid om hun rapport te wijzigen op verzoek van de Ned. Geref. Commissie. Dat is geen onwelwillendheid of onwillevendheid. Deputaten zijn ervan overtuigd dat de weergave in hun rapport niet onjuist is, daar die berust op de gezamenlijk vastgestelde verslagen van de samensprekingen en in een aanvullend rapport doorgegeven is wat de Commissie gewijzigd wilde zien. Unaniem is dit rapport vastgesteld. De verschillen blijken er te zijn en te blijven. De vraag hoe de verschillen te taxeren in hun ernst is klemmend, vandaar dat die aan de synode voorgelegd is. Kunnen de verschillen binnen één kerk getolereerd worden of zijn ze zodanig dat ze een gescheiden kerkelijk leven vereisen?

Deputaten hadden geen opdracht tot beantwoording van die vraag en als deputaten die vraag moeten beantwoorden zou er meer tijd nodig zijn. Over de verschillen in eigen kerkelijk leven hebben deputaten als zodanig geen mening. De vraag naar de taxatie van de verschillen is een gewichtige vraag in het licht van het spreken van vorige synoden. Of de verschillen binnen of buiten de confessie liggen is voor ons als kerken belangrijk. Een duidelijk antwoord is nodig. Vanuit de ervaring komen we met onze opdracht in de knoop. Op grond van situaties in de praktijk dienen de veiligheid van de confessie en het garanderen van de trouw aan de confessie in een gesprek over het Akkoord van kerkelijk samenleven besproken te worden, ook al werd in het verleden geconstateerd dat het Akkoord een equivalent van een gereformeerde kerkorde is.

De secretaris van deputaten merkt verder op dat er tussen contacten met binnenlandse en buitenlandse kerken niet verschillende maatstaven worden gehanteerd, maar dat de situaties verschillend zijn. Met het buitenland is eenwording niet aan de orde, in het binnenland wel.

De inhoud en intensiteit van het nauwer samenleven van plaatselijke kerken staat niet aan deputaten te beoordelen maar aan de kerkelijke vergadering in casu de classis.

De gespreksnota's van de broeders Maris en Van der Dussen, waarin een mate van overeenstemming geconstateerd kon worden, hebben op de vergaderingen van deputaten en in de samensprekingen minder aandacht gekregen dan de door dezelfde broeders opgestelde inventarisatie van wat nog besproken moet worden. Juist in de gesprekken over de inventarisatie bleken de verschillen.

Prof.dr. J. van Genderen wijst er met betrekking tot de in het commissie-rapport vermelde verlegenheid van de commissie op, dat het misverstand vermeden moet worden dat deze verlegenheid pas is ontstaan door het advies van de hoogleraren, de verlegenheid was er al eerder. Unaniem waren de hoogleraren van mening dat het gaat om ernstige verschillen waarbij geen recht wordt gedaan aan wezenlijke elementen uit onze belijdenis. Het antwoord op de vraag of de verschillen binnen of buiten de belijdenis liggen is een alternatief waarvoor het moment nu niet gekomen is. Het kan zijn dat we daarvoor komen te staan maar dan moet het zo duidelijk zijn dat we de consequenties kunnen overzien van het antwoord. Op dit moment kunnen wij zo'n antwoord niet geven. Wat betreft het niet zo eensluidend advies waarvan de rapporteur sprak, merkt prof. dr. J. van Genderen op dat dit met name de vraag betrof welke ruimte er in een kerk van gereformeerde belijdenis kan en mag zijn. Met een beroep op de geschiedenis kan men zeggen dat het denkbaar is dat in een kerk van gereformeerde belijdenis meer ruimte voor verscheidenheid en verschil is

dan er momenteel onder ons is. Daar is een niet zo eensluidend antwoord op gegeven. Dat is een wezenlijke vraag die ons allen bezig houdt. Bij het hebben van dezelfde belijdenis kan men die belijdenis verschillend verstaan en interpreteren. Als voorbeeld en bewijs is te noemen het hebben van dezelfde belijdenis aangaande het verbond der genade of aangaande de kerk en toch uiteengaan in het verstaan zodat men elkaar nu (nog) niet vindt en de weg naar eenheid moeilijk, zo niet onmogelijk is. Het gesprek moet daarom voortgezet worden omdat dit de kerkelijke weg is om elkaar te zoeken en te vinden en de Here die weg wil gebruiken.

De praeses geeft gelegenheid tot het indienen van voorstellen en amendementen op het voorstel van de commissie.

Ds. J. van Dijken dient de volgende amendementen op het commissie-voorstel in: onder constaterende een nieuw punt 2 toevoegen 'dat de Kommissie van de Ned. Geref. Kerken niet in alle genoemde zaken gelijk denkt en bovendien het met de door deputaten gegeven rapportage niet in alle opzichten eens is en op wijzigingen heeft aangedrongen en die ook heeft voorgesteld;

onder van oordeel het begin van punt 1 wijzigen in: 'dat de gebleven verschillen grond geven voor de mening dat...'; een nieuw punt 3 toevoegen: 'dat meer duidelijkheid en eenparigheid in het standpunt van de Ned. Geref. Kerken met betrekking tot de verschillen gewenst is;

onder en besluit voorts punt 4 aan te vullen met: 'het schrijven van de Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken te beantwoorden en in dat antwoord de gebleken verschillen te vermelden met de vraag of men zich hierin herkent en tevens haar te verzoeken...'

Oud. H. Kazen stelt voor:

'De commissie op te dragen:

- de synode zo spoedig mogelijk van advies te dienen in hoeverre de geconstateerde ernstige verschillen omtrent de toeëigening des heils en andere zaken in de gemeenschappelijke verklaring vallen binnen of buiten de belijdenis van onze kerken;
- idem nadere studie te maken omtrent het Akkoord van kerkelijk samenleven;
- als de tijd hiervoor onvoldoende is om deze overwegingen in een voorstel voor deputaten Eenheid te verwerken.'

Ds. J. Veenendaal, de ouderlingen H.T. de Jong, J.M.J. Kieviet, A.Kok en diaken J. Boer stellen voor:

'De generale synode spreke het volgende uit:

De generale synode

kennis genomen hebbende van:

het rapport van de deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland en de correspondentie met buitenlandse kerken betreffende de samensprekingen met de Nederlands Gereformeerde Kommissie voor contact en samenspreking;

constaterende

- dat deputaten de generale synode de vraag hebben voorgelegd of de geconstateerde verschillen aangaande de toeëigening des heils vallen binnen het raam van onze belijdenis;
- dat bij de gevoerde langdurige en intensieve samensprekingen wezenlijke verschillen zijn gebleken inzake het verstaan van wat in de belijdenis omtrent de toeëigening des heils is uitgesproken;
- dat in de samensprekingen onvoldoende de vraag aan de orde geweest is of de wijze waarop het Akkoord van kerkelijk samenleven in de Nederlands Gereformeerde

Kerken functioneert, de binding aan de belijdenis waarborgt; van oordeel

1. dat de geconstateerde verschillen omtrent de toeëigening des heils van wezenlijke aard zijn en daarom een belemmering zijn op de weg naar eenheid;

2. dat van het Akkoord van kerkelijk samenleven in de Nederlands Gereformeerde Kerken vereist mag worden dat het de binding aan de belijdenis waarborgt;

3. dat de vereniging van beide kerken slechts dan mogelijk zal zijn in het geval dat zowel a. van de onder 1. genoemde belemmering geen sprake is, en b. onmiskenbaar duidelijk is dat het Akkoord van kerkelijk samenleven zodanig functioneert dat de binding aan de belijdenis is gegarandeerd;

besluit deputaten op te dragen:

1. de samensprekingen met de Nederlands Gereformeerde Kerken voort te zetten en deze in het bijzonder te richten op het verkrijgen van duidelijkheid ten aanzien van het daadwerkelijk functioneren van het Akkoord van kerkelijk samenleven met betrekking tot de binding aan de belijdenis;

2. van deze samensprekingen verslag te doen aan de generale synode die Deo volente in 1992 zal worden gehouden, teneinde alsdan tot een afrondende besluitvorming te komen.'

Ds. J. Van Amstel dient de volgende amendementen op het commissie-voorstel in: onder van oordeel aan punt 1 toevoegen: 'en dat deze verschillen ernstiger zijn dan accentverschillen, daar o.i. tekort gedaan wordt aan Schrift en belijdenis; in punt 3 toevoegen: 'ernstige' bespreking.

onder spreekt uit in plaats van punt 1 en 2 een nieuw punt 1 lezen: 1. dat de geconstateerde verschillen alsook de vragen met betrekking tot het functioneren van het Akkoord van kerkelijk samenleven vanwege hun ernstige aard aanleiding (moeten) zijn tot ernstige bezinning en diepgaand gesprek teneinde zo gestalte te geven aan de roeping te blijven zoeken naar wegen tot kerkelijke eenheid zoals de Schrift daarover spreekt;

onder besluit deputaten op te dragen punt 1 en 2 als volgt te formuleren:

1. de zaken, in het hierboven genoemde kader, aan de orde te stellen en deze op indringende wijze te bespreken met de Kommissie van de Nederlands Gereformeerde Kerken;

2. aan de komende synode te rapporteren in hoeverre daarbij gebleken is, dat de genoemde en besproken zaken het voortgaan op de weg naar verdere kerkelijke eenheid belemmeren;

in punt 4 toevoegen de woorden:

'in bovenstaande zin' te antwoorden.

Ds. J.P. Boiten stelt voor:

'De generale synode

kennis genomen hebbende van het rapport van de deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland en de correspondentie met buitenlandse kerken, dat handelt over de Nederlands Gereformeerde Kerken, constaterende

1. dat bij de grondige bespreking van de verschillen gebleken is dat er in de Nederlands Gereformeerde Kerken aan wezenlijke elementen van de belijdenis geen recht wordt gedaan;

2. dat het Akkoord van kerkelijk samenleven voor de Nederlandse Gereformeerde Kerken niet een duidelijke binding aan de belijdenis garandeert;

3. dat er binnen eigen kerkverband heel verschillend geoordeeld en gehandeld wordt in de verhouding met de Nederlands Gereformeerde Kerken;

van oordeel dat deze zaken zowel principieel als in de praktijk de eenheid met de Nederlands Gereformeerde Kerken belemmeren
besluit deputaten op te dragen:

1. zich nader te bezinnen op:

- de aard van de verschillen in het licht van Schrift en belijdenis;
- het functioneren van het Akkoord van kerkelijk samenleven en deze zaken te bespreken met de Nederlands Gereformeerde Commissie;
- het verloop van de contacten in die kerken waar men tot samenwerking met de Nederlands Gereformeerde Kerk is gekomen;
- de consequenties die hieruit voortvloeien voor onze verhouding tot de Nederlands Gereformeerde Kerken;

2. de volgende generale synode concrete voorstellen te doen.

Ds. H. Last stelt een amendement voor op het voorstel van de commissie om van oordeel punt 1 en 2 als volgt te formuleren:

- dat uit het rapport van deputaten niet is gebleken dat de geconstateerde verschillen vallen binnen het kader van Schrift en belijdenis;
- dat desniettemin geconstateerde verschillen, die te maken hebben met wezenlijke elementen uit de belijdenis der kerken, een belemmering vormen om verdere stappen te doen op weg naar vereniging;

Ds. B. de Romph stelt voor het commissie-voorstel te amenderen als volgt: onder spreekt uit toevoegen bij punt 2: en dat antwoord zal kunnen worden gegeven op de vraag of deze verschillen binnen of buiten de belijdenis vallen; toevoegen bij punt 3: en dat dient te worden nagegaan of het Akkoord van kerkelijk samenleven ruimte biedt voor het bestaan van de gesignaleerde praktijken; onder besluit een punt 4 toevoegen: 4. zich blijvend op de hoogte te stellen van het verloop van de contacten in de kerken waar men tot samenwerking met de Nederlands Gereformeerde Kerk gekomen is;

Oud. drs. H. Schuurhuis stelt voor:

'De synode besluit

- voorlopig de besprekingen met de Nederlands Gereformeerde Kerken te beëindigen omdat de wezenlijke verschillen voldoende zijn doorgesproken en niet opgelost zijn;
- de samenwerking tussen beide kerken met kracht te bevorderen op diverse terreinen van het maatschappelijk leven.'

De ouderlingen J.G. van der Poel, A. Versluis en diaken A.D. Bikker stellen voor: 'De generale synode gelet op het rapport van de deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland en de correspondentie met buitenlandse kerken, het rapport van commissie IV en gehoord hebbende de besprekingen op de synode;

van oordeel dat in de gebleken verschillen tot uiting komt dat in de Nederlands Gereformeerde Kerken op een aantal wezenlijke punten geen recht wordt gedaan aan belangrijke zaken uit de belijdenis der kerken;

dat deze verschillen daarom een belemmering vormen om verdere stappen te doen naar een vereniging;

spreekt uit deputaten op te dragen:

- de wezenlijke elementen die geen recht doen aan belangrijke zaken in het belijden der kerken diepgaand te onderzoeken;
- duidelijkheid te verschaffen of de wezenlijke elementen binnen of buiten de belijdenis vallen;
- de resultaten van de bevindingen te rapporteren aan de volgende synode.'

Drs. J.C.L. Starreveld stelt de volgende toevoeging voor onder besluit aan deputaten op te dragen: een nieuw punt 2.: 'in de samensprekingen met de Nederlands Gereformeerde Commissie in het licht van uitspraak 4 aan de orde te stellen de zaak van de functionering van het kerkverband in plaatselijk en classicaal/regionaal ressort en de zaak van de erkenning van de ambten in elkaars bredere kerkelijke vergaderingen met het oog op de aanneming van en de onderwerping aan dezelfde kerkelijke discipline.'

Commissie IV ontvangt de opdracht deze voorstellen te bezien en hierover in de zitting van november te rapporteren (zie art.164).

De praeses dankt de afgevaardigden van de Nederlands Gereformeerde Kerken voor hun aanwezigheid; de broeders Schaeffer en Schuurman nemen afscheid van de vergadering.

Artikel 129

Toespraak dr. A.N. Hendriks

In verband met de bespreking van het tweede deel van het rapport van deputaten voor de vertegenwoordiging der kerken dat handelt over de samensprekingen met deputaten van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) is ds. J.H. Velema aanwezig. De praeses verwelkomt hem. Ook heet hij welkom de deputaten van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt), de predikanten T. Dekker en dr. A.N. Hendriks. De praeses gewaagt van het bijzondere ogenblik dat we beleven. Sinds 1962 gingen we van correspondentie tot correspondentie. Na het besluit van de synode van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) van Spakenburg-Noord 1987 ontmoeten we elkaar in gesprek. De praeses refereert aan de openhartige en broederlijke gesprekken die gevoerd zijn in de eerste fase van het bezien van wat ons verenigt en wat ons scheidt en spreekt de wens uit dat de broeders met een goede indruk na de bespreking naar huis mogen terugkeren.

Hij geeft dr. A.N. Hendriks de gelegenheid zich te richten tot de synode.

In een korte toespraak dankt deze voor de uitnodiging van het moderamen om aanwezig te zijn en voor de hartelijke begroeting door de praeses. Hij noemt het een aangrijpend ogenblik toen we na zoveel jaren elkaar weer ontmoetten. We herkennen elkaar als broeders die het Woord van de Here liefhebben en de gereformeerde belijdenis willen hooghouden. Deze synode zal hebben te beslissen over de belangrijke zaak van de voortgang van de gesprekken terwijl ons land en volk steeds meer van God afdwaalt en de ontkerstening toeneemt. De zaak van de kerkelijke eenwording staat onder de druk van de tijd waarin wij leven. Hij hoopt dat de gesprekken op dezelfde wijze kunnen voortgezet worden zoals ze begonnen en bidt de synode toe in de kracht en de wijsheid van de Here te besluiten.

Artikel 130

Vervolg Kerkelijke verhoudingen binnenland/Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt)

De praeses stelt aan de orde het tweede deel van het rapport van de deputaten voor de vertegenwoordiging der kerken (bijlage 2) dat betreft de samensprekingen met de deputaten van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) en het daarbij behorende rapport 2 van commissie IV (bijlage 65). Hierbij wordt ook betrokken de brief van de generale synode van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) van Spakenburg-Noord 1987 (bijlage 66).

In de bespreking wordt vreugde en dankbaarheid geuit over de hernieuwde relatie met de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) door de samensprekingen, anderzijds geven de meeste broeders blijk van beduchtheid voor toekomstige moeiten mede in het licht van de ontwikkeling in de samensprekingen met de Nederlands Gereformeerde Kerken. Weten we waar we aan beginnen? Verscheidene broeders vragen de commissie naar de motivatie om toekomstige samensprekingen met de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) op te dragen aan deputaten eenheid en niet aan een apart deputaatschap. Kunnen we niet tegemoetkomen aan de wens van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt)? Verder wordt gevraagd naar de invulling van de brugfunctie die onze kerken zouden kunnen vervullen tussen de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) en de Nederlands Gereformeerde Kerken.

De rapporteur, dr. G.C. den Hertog, merkt op dat het principieel onmogelijk is twee deputaatschappen met dezelfde opdracht te laten werken. De instructie voor deputaten eenheid in de kerkorde is duidelijk gericht op kerkelijke eenheid en niet op een vrijblijvend gesprek in oecumenistische geest.

Wanneer twee deputaatschappen een zelfde opdracht hebben, zou dat voor een van beiden het gevaar van ontwaarding van haar arbeid hebben. Dat zou bovendien binnenkerkelijk veel moeiten opleveren. De brugfunctie die wij zouden kunnen vervullen, is niet het functioneren als doorgeefluik van bezwaren van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) tegen de Nederlands Gereformeerde Kerken als zouden wij doorgeven aan de Nederlands Gereformeerde Kerken wat de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) van hen vinden. Zo heeft de commissie dit niet gelezen.

De voorzitter van deputaten vertegenwoordiging, ds. J.H. Velema, gaat in op de vragen en op het rapport van de commissie. Niet alle onderwerpen zoals bij voorbeeld de visie op de kerk konden besproken worden door gebrek aan tijd. Hij geeft toe dat er wezenlijke verschillen zijn ten aanzien van het onderscheidenlijk preken en het onderscheid van schenking en deelachtigmaking, evenwel is het zo dat er na de twee series samensprekingen van 1949-1951 en van 1958-1962 nu een heel andere vertegenwoordiging is van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) en dat er een grotere bereidheid is om naar ons te luisteren en er is meer een open oor voor wat door ons gezegd wordt. Er is begrip bij de deputaten van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) voor onze contacten met de Nederlands Gereformeerde Kerken maar de deputaten van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) trachten aan te geven dat wat tussen hen en de Nederlands Gereformeerde Kerken ligt aan confessionele en kerkordelijke bezwaren ook ons zwaar zal wegen.

Naar aanleiding van het commissierapport merkt ds. J.H. Velema op dat in de samensprekingen de bezwaren van de deputaten van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) tegen opvattingen van de hoogleraren Oosterhoff en wijlen Versteeg niet zo aan de orde geweest zijn dat ze in het rapport van de commissie een eerste plaats moeten innemen. Ds. J.H. Velema pleit voor de instelling van een apart deputaatschap voor het gesprek met de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) omdat het goed is hen terwille te zijn nu de synode van Spakenburg-Noord 1987 gehoor heeft gegeven aan onze voortdurende verzoeken om samen te spreken. Hij vraagt begrip voor de vrijgemaakte visie dat deputaten eenheid een bredere opdracht hebben waardoor een te vrijblijvend spreken kan ontstaan.

De rapporteur van commissie IV repliceert dat, aangezien in de rapportage van deputaten vertegenwoordiging tweemaal de bezwaren van de synode van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) tegen de opvattingen van de Apeldoornse hoogleraren Oosterhoff en Versteeg genoemd zijn dit door de commissie niet over het hoofd kon worden gezien en hoog is opgenomen.

Het voorstel van de commissie om deputaten eenheid opdracht te geven tot voortzetting van de gesprekken acht de commissie niet onwelwillend of onwillevend maar is om de genoemde principiële en praktische redenen niet anders mogelijk.

De praeses geeft gelegenheid tot het indienen van voorstellen.

Ds. J. Van Amstel stelt de volgende amendementen in het commissie-voorstel voor: onder overwegende in plaats van punt 3 te lezen: 'dat een ingaan op de wens van deputaten van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) om de samenspreking te laten voortzetten door een apart deputaatschap voorlopig om praktische redenen aanvaard kan worden.'

onder spreekt uit punt 2 en 4 te laten vervallen en in plaats van punt 3 te lezen: 'dat duidelijk moet worden hoe de geconstateerde verschillen getaxeerd dienen te worden, mede in het licht van de generale synode 1968 "de verschillen ... zijn wezenlijke verschillen".'

onder spreekt uit punt 5 als volgt te lezen: 'dat dit gesprek slechts tot de volgende generale synode gevoerd zal worden door het deputaatschap voor de vertegenwoordiging der kerken.'

Ds. J. Plantinga stelt voor het commissierapport als volgt te amenderen:

onder spreekt uit punt 1 te wijzigen in: 'dat de synode met vreugde en dankbaarheid kennis nam van het rapport van deputaten voor de vertegenwoordiging van de kerken, die terecht het gesprek met de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) zijn aangegaan;'

punt 5 te wijzigen in: 'dat het gesprek, wanneer en zolang de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) dat wensen, zal worden gevoerd door een nieuw in te stellen deputaatschap;'

een nieuw punt 6 op te nemen: 'de kerken op te roepen op plaatselijk niveau het gesprek met de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) aan te gaan.'

De praeses geeft deze amendementen commissie IV in handen om daarover op een later tijdstip te rapporteren.

De praeses schort de bespreking op (zie art. 169).

De broeders deputaten van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) nemen afscheid van de vergadering.

Artikel 131

Vervolg-Buitenlandse Zending

Aan de orde wordt gesteld rapport 3d van commissie III behelzende de voorstellen inzake de zending (bijlage 19) (zie art. 60 en art. 98).

Ds. J. Westerink dient een aanvullend voorstel 11 in, dat als volgt luidt: 'deputaten op te dragen eveneens een onderzoek in te stellen naar de mogelijkheden om zendingswerk te verrichten onder de Bosjesmannen in Botswana in samenwerking met Die Gereformeerde Kerk van D'kar, onafhankelijk van samenwerking met een kerk in Zuid-Afrika.' In een toelichting wijst ds. Westerink erop dat voorstel 11 van de commissie de Dutch Reformed Church in Botswana noemt met welke kerk wij correspondentie zijn aangegaan. Deze kerk is voornamelijk in het Oosten van Botswana werkzaam terwijl de Bosjesmannen in het Westen van Botswana tegen Namibië aan in het onherbergzame gebied van de Kalahariwoestijn wonen. Onder hen is een verlangen naar de boodschap van het evangelie getuige het ontstaan van een zelfstandige gemeente van Bosjesmannen als Die Gereformeerde Kerk van D'kar, die samen met ds. K. Boersma op verzoek van zendingsdeputaten is bezocht. Op ons

wordt een dringend appel gedaan de mogelijkheid van zendingswerk aldaar niet uit te sluiten. Er is geen afhankelijkheid van samenwerking met een kerk in Zuid-Afrika. De commissie neemt dit aanvullende voorstel over.

De synode besluit:

- deputaten te danken voor het vele werk dat zij in de afgelopen periode hebben verricht en hun werkzaamheden goed te keuren;
- de aftredende broeders ds. K.J. Velema, P.J. Posdijk en Jb. Sikma te bedanken voor de jarenlange gewaardeerde inzet voor het werk van de deputaten;
- de volgende taakomschrijving van de algemeen voorzitter te aanvaarden: 'De algemeen voorzitter leidt de moderamen- en deputatenvergaderingen, waar o.a. de beoordeling van en de goedkeuring van het werk van de secties plaatsvindt. Om op een verantwoorde wijze leiding te kunnen geven is het noodzakelijk dat hij de vergaderingen van de secties bijwoont. Ook als het gaat om zaken van meer algemene aard is het van belang dat de algemeen voorzitter goed geïnformeerd is, hetgeen zijn aanwezigheid op commissie-vergaderingen, die van betekenis zijn voor het zendingsbeleid, eveneens noodzakelijk maakt. Daarbij zal hij leiding moeten geven aan de bezinningsconferenties. Deputaten kunnen op de algemeen voorzitter een beroep doen hen te vertegenwoordigen bij officiële gelegenheden.';
- artikel 3 van de Regeling voor de buitenlandse zending (bijlage 22 van de kerkorde) als volgt te wijzigen:

'Elke particuliere synode benoemt drie deputaten met hun secundi die zitting hebben voor de tijd van drie jaren en terstond herkiesbaar zijn; wanneer zij het ressort van hun particuliere synode verlaten, treden zij direct af.

De generale synode benoemt een deputaat-algemeen voorzitter en een deputaat-eerste secretaris. Hun positie wordt door de deputaten geregeld onder verantwoordelijkheid van de generale synode.

Tevens benoemt de generale synode de sectievoorzitters, een deputaat tweede secretaris, een deputaat-eerste penningmeester en een deputaat-tweede penningmeester, die op elke generale synode aftreden en direct herkiesbaar zijn.

De generale synode machtigt deputaten één of meer adviseurs aan een sectie toe te voegen.

De deputaten worden door de generale synode gemachtigd en geïnstrueerd. Zij zijn van al hun handelingen verantwoording schuldig aan de generale synode. Zij brengen rapport uit over hun werkzaamheden aan elke particuliere en generale synode zo vaak deze vergaderen.'
- de algemeen voorzitter, de drie sectievoorzitters, de eerste secretaris, de tweede secretaris, de eerste penningmeester en de tweede penningmeester te benoemen;
- de kerken van Boskoop, Hilversum-Centrum en Leiden eervol te ontslaan van hun positie als zending kerken;
- de taakomschrijving van de deputaten van de particuliere synoden te laten vervallen;
- in te stemmen met het eervol ontslag van de ITS adviseurs drs. W.A. van der Klis, dokter E. van Riessen en drs. C.W. Buys;
- deputaten op te dragen inzake het verzoek van BPLS/Gereja Toraja Mamasa om zich gemeenschappelijk te bezinnen op de mogelijkheid van de bekleding van ambtelijke posities door de zusters in de gemeente zich in verbinding te stellen met de deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland

en de correspondentie met buitenlandse kerken, zulks met het oog op het bepaalde in artikel 51 sub A 5 en 6 K.O.;

- deputaten op te dragen zich nader te oriënteren op een nieuw zendingsterrein en de arbeid daarop mogelijk aan te vangen. Nu de synode besloten heeft om correspondentie aan te gaan met de Dutch Reformed Church in Botswana, doet zich de mogelijkheid voor om onafhankelijk van de samenwerking met een kerk in Zuid-Afrika zendingswerk te verrichten in Botswana. Dit dient nader onderzocht te worden. Bij een positieve uitkomst van dit onderzoek is ook zendingsarbeid in Botswana een reële mogelijkheid;
- deputaten op te dragen eveneens een onderzoek in te stellen naar de mogelijkheden om zendingswerk te verrichten in samenwerking met Die Gereformeerde Kerk van D'kar onder de Bosjesmannen in Botswana onafhankelijk van samenwerking met een kerk in Zuid-Afrika.

De praeses spreekt waardering uit voor de inzet en de arbeid van deputaten in dit werk in Gods Koninkrijk. Het is een eervolle opdracht van de Koning der kerk om zending te mogen drijven waar de Here mogelijkheden geeft mede door de grote offervaardigheid in de kerken. Een bijzonder woord van dank richt de praeses tot de aftredende broeders ds. K.J. Velema als voorzitter van de deputaten en P.J. Posdijk als eerste penningmeester. U bent één geworden met de zending. Hij wenst hen de zegen van de Here toe.

Artikel 132

Schorsing

In verband met de avondmaaltijd schorst de praeses de vergadering.

VERVOLG ZEVENDE ZITTING

woensdag 11 oktober 1989, 19.00-21.00 uur

Artikel 133

Heropening

De praeses heropent de vergadering; hij laat zingen Psalm 111:5.

Artikel 134

Kerkelijk Administratief Bureau (K.A.B.)

De praeses stelt aan de orde het rapport van de deputaten voor het Kerkelijk Administratief Bureau (bijlage 67) met het bijbehorende rapport 9 van commissie VI (bijlage 68). Deputaat J.W. van Westrienen wordt welkom geheten.

In de bespreking wordt gevraagd naar de eigendom van het adressenbestand dat voor diverse deputaatschappen verzorgd wordt door het K.A.B., waarbij benadrukt wordt dat dit bestand niet anders gebruikt mag worden dan voor het doel waarvoor kerkeraden de adressen van leden van hun gemeenten beschikbaar stelden, namelijk voor de adressering van de periodieken van diverse deputaatschappen. Deputaat J.W. van Westrienen antwoordt dat dit nauwkeurig is geregeld met instemming van alle betrokkenen.

Dr. G.C. den Hertog dient het volgende voorstel in: 'De synode spreke uit dat de adressenbestanden eigendom zijn en blijven van de kerkeraden en dat derhalve deze adressen slechts gebruikt kunnen en mogen worden voor het doeleinde waartoe de gemeenten de adressen van hun gemeenteleden hebben afgegeven.'

De synode besluit:

1. deputaten dank te zeggen voor hun werkzaamheden;
2. zes deputaten te benoemen;
3. deputaten Financiële Zaken te verzoeken om de rechtspositieregeling van kerkelijke werkers aan te passen;
4. uit te spreken dat de adressenbestanden eigendom zijn en blijven van de kerkeraden en dat deze adressenbestanden derhalve slechts gebruikt kunnen en mogen worden voor het doeleinde waartoe de kerkeraden de adressen van hun gemeenteleden hebben afgegeven.

De praeses spreekt een woord van waardering tot br. J.W. van Westrienen, die het deputaatschap zal verlaten.

Artikel 135

Quaestoraat

362 Aan de orde komt het rapport van de quaestor (bijlage 69) met het daarop corres-
367 ponderende rapport 8 van commissie VI (bijlage 70).

De synode besluit:

de quaestor te danken voor de wijze waarop hij zijn werkzaamheden heeft verricht en hem decharge te verlenen voor zijn beheer over de periode 1 januari 1986 tot en met 31 december 1988.

Artikel 136

Comité-generaal

Artikel 137

Financiële Zaken

368 In comité-zitting is het rapport van de deputaten Financiële Zaken (bijlage 71) bespro-
371 ken met het daarbij behorende rapport 11 van commissie VI (bijlage 72).

De synode besloot:

1. deputaten te danken voor de vele werkzaamheden door hen verricht;
2. deputaten te verzoeken in hun advies inzake de predikantstractementen op te nemen dat de grondslag voor de berekening van de vakantietoeslag wordt uitgebreid met een bedrag voor waardevrij wonen en het bedrag voor de premieheffing A.O.W. en A.W.W.;
3. de toegestane accountantskosten voor de periode 1987-1989 te verhogen met f 5.345,25; de accountantskosten voor de periode 1990-1992 te limiteren tot f 68.000.= inclusief B.T.W.;
4. in de Concept-regeling voor de kerkelijke positie van predikanten belast met de geestelijke verzorging van militairen, Bijlage 49 K.O., artikel 2 de tweede zin te wijzigen in: "Het gezin van de predikant houdt gedurende de diensttijd recht op vrij wonen, tenzij anders wordt overeengekomen.";
5. uit te spreken dat gemeenten die niet of slechts gedeeltelijk voldoen aan de omslagen voor de kerkelijke kassen hun bezwaren inhoudelijk bij de betreffende

deputaten kenbaar dienen te maken, waarover dezen zonodig aan de generale synode van 1992 dienen te rapporteren.

6. opnieuw deputaten te benoemen.

De praeses richt woorden van dank tot de aftredende deputaat br. J. Bijleveld voor zijn jarenlange gewaardeerde inzet voor het werk van deputaten.

Artikel 138

Geestelijke verzorging varenden

372 In bespreking komt thans het rapport van de deputaten van de geestelijke verzorging
377 van varenden (bijlage 73) met het daarbij behorende rapport 1 van commissie V (bijlage 74). De voorzitter en de secretaris/penningmeester van deputaten, ds. Th. Rutters en H. Huijgen worden welkom geheten.

In de bespreking wordt benadrukt het belang van contactpersonen in elke gemeente aan het water met een haven ter stimulering van het pastorale werk onder varenden.

De synode besluit:

1. de handelingen van deputaten goed te keuren;
2. de voorgestelde wijzigingen in de instructie van deputaten te aanvaarden en de instructie als volgt vast te stellen:

Instructie voor de deputaten voor de geestelijke verzorging van varenden

Artikel 1.

De generale synode benoemt deputaten voor de geestelijke verzorging van varenden.

Artikel 2.

Het aantal deputaten is minstens zes.

Artikel 3.

Deputaten kunnen aan hun college een drietal varenden, zo mogelijk ambtsdragers, als adviseurs toevoegen.

Artikel 4.

De taak van deputaten is:

- a. de kerkeraden te stimuleren de geestelijke verzorging van de varende leden en hun gezinnen getrouw waar te nemen;
- b. de kerkeraden op te wekken huisbezoeken te doen bij de varenden in de binnenvaart; van dit ambtelijk bezoek kennis te geven aan de plaatselijke gemeente, waaronder het betrokken gezin ressorteert;
- c. de kerkeraden te verzoeken namen en adressen van varende leden door te geven aan deputaten, voor het bijhouden van een adressenbestand;
- d. er bij de kerkeraden op aan te dringen contacten te onderhouden met de zeevarenden die voor maritieme werkzaamheden langdurig in het buitenland verblijven;
- e. kerkeraden, die een predikant beroepen voor de ambtelijke bearbeiding van varenden, in deze van advies te dienen, zo nodig met hen samen te werken en hen financieel te steunen volgens een daarvoor te maken overeenkomst;
- f. contact te onderhouden en zo mogelijk samen te werken met andere reformatorische kerken of instanties, die op de een of andere wijze de geestelijke verzorging van varenden ter hand hebben genomen.

Artikel 5.

Met het oog op het bepaalde in artikel 4 sub e: de benodigde gelden worden verkregen uit giften, schenkingen, erflatingen, collecten e.d.; indien nodig mogen deputaten aan de kerken een collecte vragen.

Artikel 6.

Deputaten zijn naar artikel 84 K.O. en binnen de grenzen van hun instructie bevoegd tot:

- a. het in ontvangst nemen van gelden, waaronder legaten en erfstellingen;
- b. het verrichten van betalingen.

Artikel 7.

Deputaten zijn van al hun handelingen verantwoording schuldig aan de generale synode.

3. deputaten op te dragen:

- a. te bevorderen dat elke gemeente aan het water met een haven een ouderling aanwijst die tot taak heeft pastorale contacten met varenden te leggen en te onderhouden
- b. het werk onder de varenden zo te organiseren dat zoveel mogelijk varenden worden bereikt en er een goed overzicht van het werk wordt verkregen, waarbij aan de predikant voor de varenden een belangrijke plaats moet worden gegeven;

4. opnieuw deputaten te benoemen.*Artikel 139***Voortzetting synode**

De praeses deelt mee dat het noodzakelijk is om op dinsdag 14 en woensdag 15 november a.s. de zittingen van de synode voort te zetten, terwijl door de voorspoedige afhandeling van de agenda van deze week de voorgenomen zitting van vrijdag 13 oktober niet nodig is.

*Artikel 140***Afscheid rev. J. Peterson**

De praeses geeft de assessor gelegenheid enkele hartelijke woorden van afscheid en goede wensen mee te geven aan rev. Jack Peterson van de Orthodox Presbyterian Church uit de Verenigde Staten, die op deze dag de zitting van de synode bijwoonde.

*Artikel 141***Sluiting**

Nadat gezongen is Psalm 138:3 verzoekt de praeses ds. J.H. Velema in dankzegging voor te gaan. De praeses sluit de vergadering.

ACHTSTE ZITTING

donderdag 12 oktober 1989, 9.15 - 12.15 uur.

*Artikel 142***Opening**

De praeses opent de vergadering; hij laat zingen Psalm 147:10 en leest Handelingen 3:12-26. Daarna gaat hij voor in gebed.

*Artikel 143***Appel-nominaal**

Bij gehouden appel blijkt dat ook vandaag ds. A. van der Veer vervangen is door ds. J. Bosch. Voor oud. D. Lokhorst is zijn secundus oud. J. Roest aanwezig.

*Artikel 144***Evangelieverkondiging onder Israël**

De praeses geeft in bespreking het rapport van de deputaten voor de evangelieverkondiging onder Israël (bijlage 75) en het daarbij behorende rapport 4a en 4b van commissie III (bijlage 76). Hij heet de voorzitter, de secretaris en de penningmeester van deputaten, te weten de broeders ds. H. Biesma, dr. G.C. den Hertog en P. Vree welkom.

Er worden vragen gesteld over de bezinning van deputaten: wordt de schuld van de verschrikkingen, die over Israël en de joden gekomen zijn niet eenzijdig gelegd op de kerk en het christelijk geloof? Wat verstaan de deputaten onder 'Israël'? Is de uitleg van Handelingen 2 en Romeinen 9-11 terecht? Verzoening is toch in de eerste plaats verzoening van Israël met God of is het verzoening van Israël en de kerk? Sommige afgevaardigden uiten waardering voor de bezinning in het rapport van deputaten, meer waardering dan in het commissierapport gegeven wordt. Vooral in het licht van het feit dat deputaten met hun visie redelijk alleen staan temidden van alles en iedereen die zich met Israël bezighoudt doordat zij de zgn. tweewegenleer afwijzen en geen gelijkschakeling voorstaan in de zending van Israël en de kerk van de Here Jezus Christus. Andere broeders achten de positie van de kerk ten opzichte van Israël zo geminimaliseerd, dat deze bezinning de instemming van de vergadering moet ontberen. Gevraagd wordt naar de plaats van onze kerken temidden van de vele Israëlvisies, die binnen en buiten de kerk opgeld doen. Staat deputaten duidelijk de hoofdlijn voor ogen in de relatie met Israël zoals geformuleerd in de kerkorde in continuïteit met het verleden? Benadrukt wordt de voorzichtigheid in de relaties van deputaten met andere Israëlorganen als het OJEC en met Nes Ammim. Met name in de bespreking van het werk van ds. H.M. van der Vegt wordt gevraagd naar het stellen van prioriteiten in zijn vele en verscheidene contacten, blijft zijn eigenlijke taak wel helder?

Enkele broeders uiten twijfel aan onze aanwezigheid in Israël als kerk. Gepleit wordt voor behoedzaamheid in het aantrekken van een vrijgestelde voor arbeid in Nederland. Is er een duidelijke instructie voor deze vrijgestelde en hoe moet het na drie jaar?

De aandacht van deputaten wordt gevraagd voor intensiever contact met Messias-

belijdende joden en voor het onderzoeken of er een relatie kan bestaan met een organisatie als 'Christian Witness to Israel' waar onze zusterkerken in Schotland en Noord-Amerika bij betrokken zijn.

De rapporteur van commissie III, ds. J. Veenendaal, gaat op verschillende vragen in. Hij benadrukt de goede wijze waarop commissie en deputaten samen gesproken hebben en de gezamenlijke worsteling van commissie en deputaten met de indringende vragen van deze complexe materie. De commissie zou gaarne duidelijkheid bij deputaten zien in wat onder 'Israël' verstaan moet worden. Er is verschil in de positie van Israël in de oudtestamentische en de nieuwtestamentische bedeling. Door en met Christus is een nieuwe heilshistorische periode gekomen, die gevolgen heeft voor Israël als drager van de belofte. De visie op de kerk als enige gestalte van het koninkrijk Gods in deze bedeling is in het geding. Wanneer Israël ook een gestalte van het koninkrijk Gods is zou dat de exclusiviteit en de uniciteit van Christus en de kerk opheffen. In het gebruik van de Schriftgegevens acht de commissie de hantering van Romeinen 9-11 te geïsoleerd, de andere gegevens uit het Nieuwe Testament over Israël behoren mee betrokken te worden. Er ligt teveel nadruk op de gelijkwaardigheid van de zending van Israël en die van de kerk als ontmoeting van gezondene. De rapporteur onderstreept wat deputaten zeggen dat onopgeefbaar is dat het getuigenis van de kerk tegenover Israël is dat Jezus de Christus is. Het moge komen tot een tot jaloersheid verwekken van Israël.

Het woord is nu aan de voorzitter van deputaten, ds. H. Biesma.

Hij verdedigt de continuïteit van de bezinning van deputaten met hetgeen op vorige synoden door deputaten gerapporteerd is zonder dat dezelfde elementen in deze bezinning herhaald zijn. Het bijzondere karakter van de evangelieverkondiging onder Israël in verhouding tot de zending onder de volken is gebleven: zij zijn het oude volk van het verbond, geliefden om der vaderen wil. In de bezinning van deputaten heeft zwaar gewogen de doordenking van onze eigen benadering als kerken temidden van zoveel verschillende visies als in het OJEC en het Viermoderamina-overleg, in verband met de 'holocaust', Goeree-achtige tendensen en filosofisme. Wij staan in een tamelijk geïsoleerde positie. Ook al wijzen we af het eenzijdig de schuld leggen bij de christenen en het christelijk geloof voor wat het joodse volk is aangedaan in de geschiedenis, bij ons is sprake van de substitutieer en overspannen verwachtingen van de toekomst van Israël. De bezinning van deputaten is niet bedoeld als momentopname om daarmee naar buiten te treden, maar als momentopname van waar we op dit ogenblik staan. Al is er geen gelijkwaardigheid van Israël en de kerk en hartzeer om verharding en verblindings toch is het punt: wat zeg je en hoe zeg je dat tegen Israël. Het is niet even een evangeliewoord brengen en dan weer weggaan, maar komen tot een ontmoeting zonder dat wij ons het recht van een oordeel over Israël aanmatigen. Wel moet op grond van de hele Schrift tot Israël gezegd worden: U hebt niet het recht om een volk zonder God te zijn. Als grens is daarbij gegeven, dat wij c.q. de werker in Israël de vrucht niet kunnen bewerken. Er blijven zaken liggen die wij niet kunnen doorzien.

Ten aanzien van het OJEC is het niet zo dat deputaten zich daardoor in een bepaalde richting laten sturen of onder druk van de tijd beslissingen nemen. Deputaten hebben schriftelijk geïnformeerd naar het functioneren van de belijdenis in Nes Ammim en begrepen dat de belijdenis van de drie oecumenische symbolen normerend geldt. Het stellen van prioriteiten voor het werk van ds. H.M. van der Vegt is steeds onderwerp van de evaluerende besprekingen van zijn werk. Deputaten hebben hem opdracht gegeven contact te zoeken met Messiasbelijdende joden en daarover te rapporteren, in de dienst der verzoening is zijn aandacht gericht op het contact leggen

tussen joodse en arabische christenen die langs elkaar heen leven.

Voor het werk in Nederland zien deputaten gaarne een werker aangesteld ook omdat de taak van voorlichting aan de gemeenten moeilijk door deputaten gedaan kan worden. Zeker niet zullen zij in de rechten van kerkeraden treden als het gaat om het werk van gemeente-opbouw in de relatie met Israël. Het contact met 'Christian Witness to Israel' zoals de buitenlandse zusterkerken dat kennen zal door deputaten besproken worden.

De bespreking wordt opgeschort (zie art. 147).

Artikel 145

Schorsing

In verband met de broodmaaltijd schorst de praeses de vergadering

VERVOLG ACHTSTE ZITTING

donderdag 12 oktober 1989, 13.30 - 17.15 uur.

Artikel 146

Heropening

De vergadering wordt heropend; op voorstel van de praeses wordt gezongen Psalm 84 : 3.

Artikel 147

Vervolg-Evangelieverkondiging onder Israël

Prof. dr. W.H. Velema krijgt gelegenheid preadvies uit te brengen.

Hij onderstreept drie punten die de positiebepaling van deputaten verhelderen en de verhouding van Israël en de kerk verduidelijken. Het moet komen tot de dag waarop Christus erkend wordt door Israël als de enige weg, de waarheid en het leven; in verband met het verschillend lezen van het Oude Testament gaat het om de ontdekking dat het de Schriften zijn, die van Jezus als de Christus getuigen; en het getuigen dat Israël niet het recht heeft een volk te zijn zonder de God en Vader van onze Here Jezus Christus.

In het licht hiervan pleit prof. Velema ervoor met Israël als oudste broeder contact te onderhouden en dat voort te zetten met inspanning.

We dienen te waken voor onduidelijkheden door grenzen aan de opdracht te stellen, die geen grenzen zijn. De grens dat God Zijn Woord niet uit handen heeft gegeven, betekent niet dat Hij het niet aan mensen in handen heeft gegeven. In de zending van Christuswege, neemt Hij mensen, de kerk in dienst als gezondene. Dat is geen grens, maar Zijn Woord is bron en kracht. Zo is ook het 'geheimenis' uit Romeinen 11 geen grens, maar een belofte. Israël en de kerk uit de volken zullen samen zalig worden. Meerdere duidelijkheid zal ontstaan bij de bezinning op en de beantwoording van twee vragen. Is Israël -in zijn ongeloof- de gezondene, aanvaardt hij dat? Wij geloven dat Israël nog beloften heeft, is Israël, zoals het nu leeft een trouw verbondsvolk. Kun je dat buiten Christus om beleven?

In het antwoord op deze vragen wordt de positie van Israël ten opzichte van de kerk

en van de kerk ten opzichte van Israël heel duidelijk. Ten aanzien van de vrijgestelde is het advies van prof. Velema, dat dit iemand moet zijn die de duidelijke visie van onze kerken uitdraagt in de gemeenten.

De praeses geeft nu gelegenheid tot het indienen van voorstellen.

Ds. J. Van Amstel stelt voor:

1. in plaats van commissievoorstel 3: 'deputaten op te dragen zich conform hun opdracht en gehoord hebbend de kritische bespreking van hun rapport op de synode, te bezinnen op de in deze synode (o.a. in het commissierapport) genoemde zaken en zo te voldoen aan hun wezenlijk opdracht (vgl. Acta 1986);'
2. ten aanzien van het OJEC: 'deputaten op te dragen - vanwege de visie van het OJEC, in toenemende mate uitkomend in optreden en publikaties - des te meer afstand te nemen van het OJEC en dit aan het OJEC te kennen te geven;'
3. ten aanzien van de vrijgestelde: 'De synode besluit, in afwijking van het voorstel van deputaten en het afwijkende voorstel van de commissie, geen vrijgestelde te benoemen omdat a. het de taak van deputaten is en blijft om zich te bezinnen; b. elke duidelijke instructie ontbreekt voor zo'n vrijgestelde; c. niet is aangegeven welke verantwoordelijkheid de kerken zullen dragen na verloop van de drie genoemde jaren.'

Drs. W. Steenbergen, mede namens de predikanten Van Dijken, Plantinga, Verhage en Vrijhof, stelt voor:

1. als amendement op commissievoorstel 1 het weglaten van de zinsnede: 'behoudens het gestelde onder het punt bezinning;'
2. als amendement op commissievoorstel 3: 'deputaten op te dragen, bij het voortzetten van hun bezinning in continuïteit met het verleden, met name te denken aan de volgende onderwerpen - in deze volgorde - : a, b en c als commissievoorstel.'

Oud. H. Kazen stelt voor:

'De generale synode constaterende dat deputaten in hun rapportage nauwelijks aandacht schenken aan de praktische uitoefening van de ambtelijke dienst des Woords in prediking, sacramentsbediening, zielszorg en catechese in het land der belofte; van oordeel dat de kern van de opdracht van onze kerken ten aanzien van Israël is 'de verkondiging van Jezus Christus en Die gekruisigd'; besluit deputaten op te dragen aan de generale synode van 1992 te rapporteren op welke wijze artikel 2 en 10 van de regeling voor de evangelieverkondiging onder Israël in de praktijk functioneert.'

Ds. J. Westerink stelt voor:

'De generale synode kennis genomen hebbend van a. het onderdeel 'bezinning' (punt 4) in het rapport van deputaten b. de kritiek van commissie III op deze 'bezinning';

overwegend dat deputaten in deze bezinning hun huidige positie willen weergeven; constaterend dat deze bezinning op een aantal punten de toets van de Schrift niet kan doorstaan;

besluit haar goedkeuring aan dit onderdeel van de handelingen van deputaten te onthouden.'

Ds. M. van der Stuys stelt, mede namens ds. J. Jonkman en diaken A.D. Bikker, de volgende aanvullingen voor:

in voorstel 4 van de commissie toevoegen het woordje 'slechts' voor de tijd van drie jaar.

in voorstel 5 van de commissie toevoegen aan 'studieopdracht':

- over 1. a. de roeping van Israël volgens het Oude Testament;
 - b. de bijbelse gegevens inzake de 'rest';
 - c. de manier waarop in het gehele Nieuwe Testament over Israël wordt gesproken;

2. over de praktische mogelijkheden van de primaire taak van de evangelieverkondiging onder Israël.'

Ds. B. de Romph stelt voor:

'deputaten op te dragen om te zien naar contacten met instanties zoals 'Christian Witness to Israel' en eventuele organisaties in zusterkerken in het buitenland, die zich eveneens bezighouden met evangelieverkondiging onder Israël en deze contacten te leggen om elkaar van dienst te zijn in het werk in Israël.'

Commissie III ontvangt de opdracht deze voorstellen te overwegen en daarover te rapporteren in de zittingsweek van november. De praeses schort de verdere behandeling op (zie art. 177).

Artikel 148

Vervolg-Contact Kerkjeugd

De praeses stelt aan de orde het aanvullend rapport 3 van commissie V (bijlage 50) (zie art. 89). Hij heet de deputaten ds. G. Bijkerk en ds. G.P. M. van der Linden welkom.

De rapporteur, ds. D. Visser, vraagt aandacht voor het herziene voorstel 5:

'aan deputaten twee adviseurs toe te voegen die hen zullen bijstaan als het gaat om de nadere invulling van artikel 5a van de instructie van deputaten, van de inhoud van het kerkelijk jeugd-en jongerenwerk en van het begrip 'vorming' daarin; Vragen worden gesteld over de door het moderamen gevormde commissie ad hoc, die een gesprek gevoerd heeft met bestuursleden van het CGJO zonder dat de synode vooraf kennis daarvan had of er opdracht toe had gegeven.

Eveneens wordt gevraagd naar de sfeer en de resultaten van dit gesprek.

Heeft deze commissie ad hoc haar werk beëindigd of is het nodig alsnog een synodale commissie voor het gesprek met de CGJO te benoemen?

Meerdere broeders achten het onjuist in een besluit van de synode uit te gaan van een eventueel onbevredigend resultaat van een gesprek met de CGJO, zij vinden onderdelen van voorstel 3 en 4 te stringent.

Ds. J. Van Amstel dient het volgende voorstel in ten aanzien van de subsidie aan IFES-Nederland:

'Deputaten op te dragen bij subsidiëring rekening te houden met diverse organisaties, die steun behoeven en daarin evenwichtig te werk te gaan.

Goedkeuring te verlenen aan het voorstel van deputaten om IFES-Nederland slechts voor de komende drie jaar een subsidie te verlenen van ten hoogste fl. 14.000,- per jaar, zijnde de vergoeding van een stafwerker voor één dag per week, indien de financiële middelen van de kerk dit toelaten, en onder voorwaarde dat deze stafwerker de belijdenis van onze kerken onderschrijft en deputaten van diens werkzaamheden verslag uitbrengen op de volgende synode.'

De rapporteur van commissie V, ds. D. Visser, antwoordt dat de commissie ad hoc gevormd is doordat hij contact heeft opgenomen met de praeses om zo goed mogelijk voortgang in de behandeling te houden. Hij geeft toe dat er op de procedure aanmerking valt te maken. Het gesprek met de commissie ad hoc is een hartelijk en broederlijk gesprek geweest zonder resultaat waarin alle kritiek van de hand werd

gewezen vanuit de eigenaardige optiek van de CGJO als vrije jeugdorganisatie, die in haar formele visie zich niet kan en wil laten gezeggen door de synode. De CGJO is vrij doordat er geen rechtstreekse band met of verantwoording aan de synode is als organisatieverband van zelfstandige verenigingen. Anderzijds is de CGJO wel christelijk gereformeerd en wil ze zich stellen op de grondslag van Schrift en belijdenis. Het niet onderkennen van deze tweesporigheid leidt tot verwarring. Het instellen van een aparte commissie voor het gesprek met de CGJO heeft als nadeel dat deze commissie als een derde partij bemiddelt tussen twee gesprekspartners. De deputaten zijn echter meer dan alleen gesprekspartners. Commissie V heeft in haar stringente voorstellen het oogmerk een extra duidelijk signaal te geven naar de CGJO.

Ds. G. Bijkerk gaat namens deputaten in op de voorstellen van commissie V. Voorstel 4c ontraden deputaten. Zij gaan het gesprek met de CGJO aan uitgaande van de grondslag van de CGJO en de herhaalde betuiging dat de CGJO zich bij alle vrijheid van het jeugdwerk gebonden weet aan Schrift en belijdenis. Het is beter daaraan met klem te refereren dan min of meer een zwaard op tafel te leggen. Deputaten hebben moeite met een commissie van wijze mannen omdat deputaten dan tot partij gemaakt worden. Deputaten treden op namens de synode en de kerken terwijl een commissie ook niet anders zou kunnen doen.

Het voorstel van ds. J. Van Amstel is in die zin niet nodig omdat deputaten reeds doen wat daarin wordt gevraagd. Deputaten zouden ook niet graag bij voorbaat zeggen dat de voorgestelde subsidie beperkt blijft tot drie jaar om de continuïteit van dit onderdeel van het werk van IFES-Nederland niet in gevaar te brengen.

Prof. dr. W.H. Velema geeft preadvies. Hij wijst op het recht van de praeses om te doen wat noodzakelijk is met het oog op de goede voortgang van de zaken in behandeling, daarom is het optreden van de commissie ad hoc niet verkeerd geweest. Het ging om een oriënterend gesprek met het oog op een verantwoorde advisering door commissie V aan de synode. Hij raadt het instellen van een nieuwe multidisciplinaire commissie, die voorgesteld wordt door de CGJO, af omdat daarmee de plaats en het werk van jeugddeputaten gedurende vijftien jaar in het contact met de CGJO in het geding is en in feite wordt afgekeurd. In verband met de ernstige situatie is een geconditioneerde opdracht aan deputaten voor het gesprek tussen deputaten en het bestuur van de CGJO te overwegen waarin deputaten afhankelijk van de opstelling van de CGJO zullen zien wat hen te doen staat. Een goed in de kerkelijke verbanden en met kerkelijk toezicht functionerend jeugdwerk is niet alleen bij anderen, maar ook bij ons mogelijk.

De praeses gaat ook in op het optreden van de commissie ad hoc. Deze commissie had geen ander doel dan een oriënterend gesprek met het bestuur van de CGJO te voeren. De inzet was om zowel commissie V als de synode te dienen. Door omstandigheden is nagelaten ieder lid van de synode hiervan vooraf in kennis te stellen. De praeses neemt de verantwoordelijkheid op zich dat in de vorige zitting de ingediende voorstellen ten aanzien van het instellen van een commissie niet in bespreking zijn gegeven. De vergadering neemt dit ten goede op.

De volgende voorstellen worden nu ingediend.

Oud. A. Visser stelt voor:

voorstel 4c van de commissie aldus te formuleren: 'de synode over drie jaar te adviseren welke concrete stappen er ondernomen dienen te worden; voorstel 4d van de commissie aldus te formuleren: 'een gesprek te voeren met de CGJO en het LCJ, nadat beide organisaties agendapunten hebben aangedragen;

voorstel 4e van de commissie aldus te formuleren: 'de verschilpunten te taxeren en te proberen deze weg te nemen.'

Oud. H. Kazen stelt een amendement voor op commissievoorstel 3a: 'dat er in de kerken, ook na het gehouden overleg met de synodale commissie, ernstige verontrusting en grote zorg leeft...'

Hij stelt ook een aanvulling voor op het voorstel van ds. J. Van Amstel:

'deputaten op te dragen in de komende periode de subsidies aan CGJO, resp. L.C.J. op een evenwichtige wijze te verdelen, waarbij mede rekening gehouden wordt met de bestaande subsidie vanwege de overheid.'

Drs. W. Steenberg dient, mede namens oud. L. Groenewold, dr. G.C. den Hertog, ds. J. Plantinga en ds. H. van der Schaaf, de volgende amendementen in:

Voorstel 3c wordt: 'dat de kerkelijke begeleiding van deputaten betekent dat zij niet zonder meer gesprekspartner van de jeugdorganisaties zijn, maar de taak hebben om in opdracht van de kerken de jeugdorganisaties te stimuleren en te corrigeren; Voorstel 4a wordt: 'met de CGJO te spreken in de geest van 3c en op basis van 3d, in de verwachting, dat de CGJO zich wil houden aan haar grondslag en dat de aan deputaten opgedragen kerkelijke begeleiding in de bezinning en uitwerking gestalte zal krijgen.'

Voorstel 4c: dit voorstel te doen vervallen.

Oud. J. Bijleveld stelt voor om voorstel 7 aldus te formuleren:

'goed te keuren dat IFES-Nederland een subsidie van fl. 14.000.- per jaar ontvangt; De praeses verzoekt commissie V zich op deze voorstellen te bezinnen. De verdere behandeling wordt opgeschort (zie art. 160).

Artikel 149

Vervolg-Financiële Zaken

De praeses stelt aan de orde een voorstel van ds. J. Bosch dat overgenomen is door commissie VI inzake het rapport van deputaten financiële zaken (zie art. 137).

De synode besluit deputaten op te dragen om in de jaarlijkse brief inzake de predikantstractementen een aantal indicaties op te nemen inzake bijzondere diensten zoals catechese, preekbeurten enzovoorts alsmede inzake kostenvergoedingen zoals auto- en telefoonkosten enzovoorts.

Artikel 150

Comité-generaal

Artikel 151

Algemene diaconale en maatschappelijke aangelegenheden

De praeses geeft in behandeling het rapport van de deputaten voor algemene diaconale en maatschappelijke aangelegenheden (bijlage 77) met het daarbij behorende rapport 5 van commissie V (bijlage 78). Hij heet welkom de secretaris van deputaten, ds. J. Brons.

Verschillende broeders vragen deputaten naar de plaats van diakenen op de meerdere vergaderingen.

De aandacht wordt gevestigd op de praktische zorg van de kerk voor de gehandicapten en hun familieleden.

Vragen worden gesteld over de bereikbaarheid van GLIAGG (Gereformeerde lan-

delijke instelling voor ambulante geestelijke gezondheidszorg) 'De Poort' in het Noorden van ons land. Er wordt gevraagd naar de verhouding tussen 'De Brug'/Het Anker' en 'De Poort', deze verhouding zal duidelijk gemaakt moeten worden naar de kerken toe. Wordt er alles aan gedaan om overlappingsen en rivaliteit tussen beide instellingen op ons kerkelijk terrein te voorkomen?

Opgemerkt wordt dat de voorgestelde omslag van fl. 1,30 per lid en dooplid voor 'De Poort' vastgesteld zou moeten worden met de aantekening dat dit geldt totdat het werk van 'De Poort' overheidssubsidie zal ontvangen. De praeses schort de bespreking op tot na de maaltijd (zie art. 155).

Artikel 152

Schorsing

In verband met de avondmaaltijd schorst de praeses de vergadering.

VERVOLG ACHTSTE ZITTING

donderdag 12 oktober 1989, 19.00 - 22.30 uur.

Artikel 153

Heropening

De vergadering wordt heropend; op voorstel van de praeses wordt gezongen Psalm 118:7.

Artikel 154

Centraal Bureau

De praeses stelt aan de orde het rapport van de deputaten voor de voorbereiding van een besluit inzake het Centraal Bureau (bijlage 79), daarop correspondeert rapport 10 van commissie VI (bijlage 80).

De synode besluit:

1. deputaten dank te zeggen voor hun arbeid;
2. deputaten Buitenlandse Zending, ADMA, Hulpverlening, Kerk en Bedrijfsleven en Kerkelijk Administratief Bureau op te dragen de kantoorwerkzaamheden in de toekomst in één gezamenlijke huisvesting onder te brengen, alsmede de functionele uitvoering van het beleid;
3. de hiervoor genoemde deputaatschappen te verzoeken één van hun bureau-functionarissen te benoemen in een werkgroep die een concreet plan voor de praktische uitvoering uitwerkt en dit voorlegt aan de synode van 1992;
4. het voorzitterschap van de in besluit 3 genoemde werkgroep in handen te leggen van een lid van een niet-kantoorhoudend deputaatschap, waarbij te denken valt aan deputaten financiële zaken of deputaten taken en prioriteitenstelling deputaatschappen.

Artikel 155

Vervolg-Algemene diaconale en maatschappelijke aangelegenheden

De bespreking van het rapport van deputaten ADMA wordt voortgezet (zie art. 151).

De rapporteur van commissie V, ds. D. Visser, en de secretaris van deputaten, ds. J. Brons, beantwoorden de vragen.

Vanuit gesprekken met de diakenen die naar de synode van 1986 en naar deze synode afgevaardigd zijn blijkt bij hen een gevoel van onbehagen omdat zij hun vertegenwoordiging en daarmee het accent op diaconale aangelegenheden in de meerdere vergaderingen te klein achten. Instructies ter verbetering dienen afgewacht te worden.

Daar onze kerken in het Noorden goed vertegenwoordigd zijn, zullen deputaten aandacht geven aan het bevorderen van bereikbaarheid van 'De Poort' in het Noorden van ons land.

Ds. J. Brons gaat in op de verhouding van 'De Brug' en 'De Poort'. 'De Brug' wordt gedragen door de gezamenlijke diakonieën van de kerken, terwijl deputaten ADMA participeren in het bestuur van 'De Poort'. Het is de bedoeling van deputaten ADMA een goede brugfunctie tussen beiden te vervullen. Overlappingsen en concurrentie moeten voorkomen worden. Na een periode van gesprekken voor 1986 die in een minder goede sfeer zijn verlopen is er goede hoop dat er nu een vertrouwensrelatie zal groeien. Dit mede op grond van afspraken over de eerste- en tweedelijnszorg die gegeven wordt. 'De Brug' heeft de eerstelijnszorg, vergelijkbaar met de zorg van een huisarts, 'De Poort' heeft de tweedelijnszorg, vergelijkbaar met de zorg van een specialist. Het grijze gebied waarin een beslissing moet vallen over eerstelijns of tweedelijns zorg die in een concreet geval moet gegeven worden, is toevertrouwd aan een indicatiecommissie die daarvoor criteria opstelt. Hier heeft 'Het Anker' meer mee te maken. Een afronding van de besprekingen is er nog niet. In o.a. 'Ambtelijk Contact' zal een en ander uiteengezet worden naar de kerken toe.

Ds. H. van der Schaaf dient de volgende voorstellen in:

'deputaten op te dragen de kerken duidelijk te informeren over de samenwerking van 'De Brug'/'Het Anker' en 'De Poort';

deputaten idem op te dragen de samenwerking tussen 'De Brug'/'Het Anker' en 'De Poort' nauwlettend te volgen c.q. te bevorderen;

Oud. J. Bijleveld amendeert voorstel 3 van de commissie als volgt:

'de participatie in stichting 'De Poort' te continueren. De financiële bijdrage voor de periode 1990 - 1992 te stellen op f 1,30 per lid per jaar gedurende de tijd dat de stichting 'De Poort' (nog) geen subsidie ontvangt. Na toekenning van subsidie volgt nader overleg met deputaten financiële zaken omtrent wijziging van de bijdrage.'

Na beraad van commissie V doet de rapporteur de mededeling, dat de commissie zich kan verenigen met de ingediende voorstellen.

De synode besluit:

1. de handelingen van deputaten goed te keuren;
2. opnieuw deputaten te benoemen, waarbij het deputaatschap wordt uitgebreid met één deputaat die ervaring als diaken heeft;
3. de beschrijving van de taken en de bevoegdheden van de beheerscommissie voor het gezamenlijk bureau van deputaten ADMA, Hulpverlening, en Kerk en bedrijfsleven overeenkomstig het voorgestelde concept goed te keuren;
4. de participatie in stichting 'De Poort' te continueren. De financiële bijdrage voor de periode 1990 - 1992 te stellen op f 1,30 per lid per jaar gedurende de tijd dat de stichting 'De Poort' (nog) geen subsidie ontvangt. Na toekenning van subsidie volgt nader overleg met deputaten financiële zaken omtrent wijziging van de bijdrage;

5. deputaten op te dragen de kerken duidelijk te informeren over de samenwerking van 'De Brug'/'Het Anker' en 'De Poort';
6. deputaten op te dragen de samenwerking tussen 'De Brug'/'Het Anker' en 'De Poort' nauwlettend te volgen c.q. te bevorderen;
7. de instructie van deputaten (bijlage 24 K.O.) in artikel 3 als volgt te wijzigen: 'De taak van deputaten is:
 - a. het geven van voorlichting en adviezen in algemene diaconale en maatschappelijke aangelegenheden;
 - b. het geven van voorlichting en adviezen over de plaats van de kerk in de samenleving;
 - c. het toerusten van diakenen via de classicalediaconale commissies;
 - d. het onderhouden van contacten met de classicalediaconale commissies;
 - e. het onderhouden van contacten met bestaande organisaties in eigen kerkelijk leven of daarbuiten en voorzover nodig met overheidsinstellingen;
 - f. de vertegenwoordiging van de kerken bij bespreking van bovenbedoelde taken in interkerkelijk overleg of overleg van andere aard.'

Artikel 156

Kerk en bedrijfsleven

In bespreking komt het rapport van de deputaten voor kerk en bedrijfsleven (bijlage 81) met het daarop corresponderende rapport 6 van commissie V (bijlage 82). De praeses heet de deputaten mev. drs. T. Drenth en D. de Boer, resp. voorzitter en secretaris, welkom.

Er wordt een vraag gesteld naar onze betrokkenheid als kerken bij DISK.

De secretaris van deputaten antwoordt dat dit samenwerkingsverband van kerken nuttig is geweest voor het op de hoogte blijven van ontwikkelingen, maar dat deputaten kritisch de besprekingen en positiekeuzen van DISK volgen. Nader beraad heeft geleid tot de beslissing van deputaten om de werkzaamheden in DISK op te schorten in afwachting van de uitkomst van een briefwisseling met DISK waarna een beslissing wordt genomen over het al of niet blijven deelnemen aan DISK.

De synode besluit:

1. de handelingen van deputaten goed te keuren;
2. opnieuw deputaten te benoemen;
3. de instructie van deputaten aan te passen door in artikel 2 de zinsnede 'en één ook evangelisatiedeputaat' te laten vervallen.

Artikel 157

Vervolg-Kerk en bedrijfsleven/Pastorale handreiking bij zondagsarbeid

De praeses stelt nu aan de orde rapport 6a van commissie V (bijlage 83) dat handelt over het rapport van deputaten kerk en bedrijfsleven met de titel: 'Een pastorale handreiking bij zondagsarbeid'.

In de bespreking wordt tegenover de kritische beoordeling van het rapport van deputaten door commissie V waardering uitgesproken voor de goede analyse van de tijd waarin wij leven en voor het vestigen van de aandacht op de ontwikkelingen die zich in de samenleving voordoen terwijl de verwevenheid van iedereen - ook die van christenen - met die samenleving niet losgelaten wordt. De samentrekking van de geldigheid van Gods gebod tot een ethiek van de enkele mens kan gemakkelijk worden tot een harde, wettische norm; enkele broeders geven uiting aan hun in-

stemming met deze behandeling in het rapport van deputaten.

De rapporteur van commissie V, ds. D. Visser, antwoordt dat het niet gaat om een harde norm, maar om een duidelijke norm. Er komt hier iets openbaar van de vreemdelingschap van de christen in deze wereld.

De voorzitter van deputaten, mev. drs. T. Drenth, gaat op verschillende opmerkingen in. Zij wijst op de door deputaten gestelde blijvende geldigheid van Gods geboden voor alle tijden. Het hanteren van de criteria van werken van noodzakelijkheid en barmhartigheid is in de praktijk evenwel niet eenvoudig. De klip van wereldmijding en de klip van misbruik van de christelijke vrijheid moeten omzeild worden. Daartussen ligt een spanningsveld dat deputaten hebben willen aangeven. Verwante organisaties als de Reformatorische Maatschappelijke Unie en het Gereformeerd Maatschappelijk Verbond worstelen met dezelfde problematiek. De 'pastorale handreiking' is niet bedoeld als een laatste woord of als eindrapport, maar speciaal voor plaatselijk gebruik in de kerken.

Prof. dr. W.H. Velema wijst erop, dat wanneer deputaten rekening hadden gehouden met de inbreng van een vergadering op 20 mei gehouden te Lelystad van betrokkenen bij deze materie waar dezelfde bezwaren als nu ter synode tegen het rapport geuit waren en deputaten die bezwaren alsnog verwerkt hadden in hun 'Pastorale handreiking', hen de kritiek ter synode bespaard zou zijn. Met name de intentie en de spits van hoofdstuk 6 zouden anders geformuleerd zijn.

De synode besluit - conform een door dr. G.C. den Hertog mede namens ds. H. Last, ds. J. Plantinga en ds. W. Steenbergen ingediend voorstel - deputaten op te dragen om in de definitieve vorm van hun rapport 'Een pastorale handreiking bij zondagsarbeid' serieus rekening te houden met zowel de in het rapport van commissie V als ook de tijdens de bespreking ter synode gemaakte opmerkingen.

Artikel 158

Schrijven deputaten Kerk en bedrijfsleven (10.16)

De praeses stelt aan de orde het schrijven van deputaten kerk en bedrijfsleven (bijlage 84) met het daarbij behorende rapport 9 van commissie V (bijlage 85).

De synode besluit de brief van deputaten kerk en bedrijfsleven conform het voorstel van de commissie te beantwoorden.

Artikel 159

Geestelijke verzorging van gehandicapten en ziekenhuispastoraat

Aan de orde wordt gesteld het rapport van de deputaten voor de geestelijke verzorging van gehandicapten en behartiging van het ziekenhuispastoraat (bijlage 86) met het daarbij behorende rapport 4 van commissie V (bijlage 87). De praeses verwelkomt de deputaten W. Bijleveld en B.R. Steenbergen.

In de bespreking benadrukken verschillende broeders het grote belang van goede voorzieningen in kerkgebouwen voor doven en slechthorenden in de vorm van een ringleiding en andere voorzieningen die de toegankelijkheid van kerkgebouwen voor gehandicapten vergroten. Dit in het belang van een goede integratie van de gehandicapte in de (kerkelijke) samenleving. Bepleit wordt hulp van deputaten bij een nood van particulieren of werkers in de gezondheidszorg, omdat hun invloed als kerkelijke instantie groter is dan die van de enkeling.

De secretaris van deputaten, br. W. Bijleveld, antwoordt, dat deputaten de aandacht van kerkeraden gevestigd hebben op het maken van genoemde voorzieningen in

kerkgebouwen maar niet achteraf controleren of er ook iets aan gedaan is. De integratie van gehandicapten in de samenleving dragen deputaten een warm hart toe. Voor wat betreft noden en klachten ten aanzien van instellingen verwijzen deputaten wel naar andere instellingen, die hulp kunnen bieden, het is niet hun instructie en taak daar zelf op in te gaan.

Door het organiseren van bezinningsdagen op verzoek van een classicale vergadering brengen zij werkers in de gezondheidszorg bij elkaar om na te denken over ethische onderwerpen en praktische ervaringen.

De synode besluit:

1. de handelingen van deputaten goed te keuren;
2. opnieuw deputaten te benoemen.

De praeses verzoekt deputaten de hartelijke dank van de vergadering over te brengen aan de afredende deputaten br. A. van der Kruk en zr. C.C. Hakkenberg-van Kooten Niekerk voor hun jarenlange toegewijde inzet voor de arbeid van deputaten.

Artikel 160

Vervolg-Contact Kerkjeugd

De praeses geeft de rapporteur van commissie V, ds. D. Visser, gelegenheid de voor een deel herziene voorstellen van commissie V voor te lezen en toe te lichten (zie art. 148). De wijzigingen die de commissie voorstelt zijn in overleg met de indieners van de voorstellen tot stand gekomen. In bespreking komt een onderdeel van het herziene voorstel 7 betreffende de subsidiëring van IFES-Nederland. Bezwaar wordt gemaakt tegen de eventuele tussentijdse verhoging van de minimum-bijdrage voor deputaten. Bij aanneming van dit voorstel kan de begrotingsdiscipline ook van andere deputaatschappen in gevaar komen. Tegen een jaarlijkse subsidie tot de volgende synode, die binnen de door de synode vastgestelde begroting van deputaten past, is geen bezwaar.

De synode besluit:

1. de handelingen van deputaten goed te keuren;
2. opnieuw deputaten te benoemen;
3. uit te spreken:
 - a. dat er in de kerken verontrusting en zorg leeft, omdat de grondslag van de CGJO in het werkmateriaal en de activiteiten van de CGJO onvoldoende tot uitdrukking komt;
 - b. dat de formele opstelling van de CGJO niet juist is, omdat zij geen gehoor geeft aan deputaten, terwijl die naar hun instructie de taak hebben om aan de jeugd Schriftuurlijke voorlichting en leiding te geven én kerkelijke begeleiding aan het werk van de jeugdorganisaties te geven met inachtneming van de eigen verantwoordelijkheid ervan;
 - c. dat de kerkelijke begeleiding van deputaten betekent dat zij niet zonder meer gesprekspartner van de jeugdorganisaties zijn, maar de stem van de kerk om de jeugdorganisaties te stimuleren en te corrigeren;
 - d. dat de bezinning van de deputaten inzake het jeugd- en jongerenwerk, zoals die te vinden is in 3.2.3. van het deputatenrapport een goede basis is voor een voortgaande bezinning op het jeugd- en jongerenwerk;
4. deputaten op te dragen:
 - a. met de CGJO te spreken over de genoemde bezwaren, zoals die in de uitspraak 3a en 3b onder woorden zijn gebracht;
 - b. met de CGJO te spreken in de geest van uitspraak 3c en op basis van uitspraak

- 3d, in de verwachting, dat de CGJO zich wil houden aan haar grondslag en dat de aan deputaten opgedragen kerkelijke begeleiding in de bezinning en verwerking gestalte zal krijgen;
 - c. de volgende synode van advies te dienen in het licht van de uitkomst van het gesprek;
 - d. een gesprek te voeren met de CGJO en het LCJ, als er een vruchtbaar gesprek met de CGJO op gang is gekomen, en nadat beide organisaties gesprekspunten hebben aangedragen;
 - e. de verschilpunten te taxeren en te proberen deze weg te nemen;
5. aan deputaten twee adviseurs toe te voegen die hen zullen bijstaan als het gaat om de nadere invulling van artikel 5a van de instructie van deputaten, van de inhoud van het kerkelijk jeugd- en jongerenwerk en van het begrip 'vorming' daarin;
 6. een schrijven aan de CGJO te richten waarin de besluiten van de synode worden meegedeeld en toegelicht en waarin een dringend appel op de CGJO wordt gedaan om in werkmateriaal en activiteiten de grondslag ten volle te honoreren en verder met de deputaten te spreken binnen het kader dat de synode aangeeft;
 7. goedkeuring te verlenen aan het voorstel van deputaten om IFES-Nederland in eerste instantie voor de komende drie jaar een subsidie te verlenen van ten hoogste f 14.000,- per jaar;
 8. deputaten op te dragen het onderzoek naar de leef- en denkwereld van de jongeren van onze kerken voort te zetten en af te ronden en toestemming te verlenen tot publicatie over te gaan zoals in het rapport is vermeld onder 5.1.
- De praeses wenst de deputaten Gods zegen en wijsheid toe opdat er opening komt en een goed contact met de CGJO verder kan opgebouwd worden en er door de inzet van deputaten een tot elkaar komen van CGJO en LCJ tot stand komt.

Artikel 161

Sluiting

De praeses stelt voor te zingen Psalm 121 : 1, waarna prof. dr. W.H. Velema voorgaat in dankgebed. Na een hartelijk woord tot de broeders Plantinga en Roos, die in de komende dagen ambtsjubilea hopen te gedenken, sluit de praeses de vergadering.

NEGENDE ZITTING

dinsdag 14 november 1989, 10.00 - 12.15 uur.

Artikel 162

Opening

De vergadering wordt geopend. De praeses stelt voor te zingen Psalm 32:1 en 6. Hij leest Romeinen 4:1-12 en artikel 23 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis en gaat voor in gebed.

Artikel 163

Appel-nominaal

Bij het houden van appel-nominaal blijken alle primi-afgevaardigden aanwezig te zijn

met dien verstande dat oud. A. Versluis vervangen is door zijn secundus oud. B. van Schaik en diaken A.J. Geelhoed door zijn tertius diaken P.J. Frelink. Oud. B. van Schaik betuigt door op te staan instemming met de belijdenis. De praeses heet ieder hartelijk welkom en spoort aan tot voortvarendheid in de afhandeling van de zaken in deze twee zittingsdagen.

Artikel 164

Vervolg-Kerkelijke verhoudingen binnenland/Nederlands Gereformeerde Kerken

422

De praeses stelt aan de orde rapport 4 van commissie IV (bijlage 88) betreffende de verhouding tot de Nederlands Gereformeerde Kerken. In dit rapport 4 zijn door de commissie de voorstellen verwerkt die bij de eerste behandeling waren ingediend (zie art. 128).

De secretaris van deputaten, ds. P. den Butter, wordt welkom geheten. Aanwezig zijn ook de vertegenwoordigers van de Nederlands Gereformeerde Kerken de predikanten J.C. Schaeffer en H.J. van der Kwast die de praeses welkom heet.

De rapporteur van commissie IV, dr. G.C. den Hertog, geeft een toelichting en verantwoordt de wijze waarop commissie IV de ingediende voorstellen heeft verwerkt of niet gevolgd en de veranderingen die in het commissievoorstel zijn aangebracht. Verschillende broeders vinden dat de voorstellen, die ingediend zijn, heel summier door de commissie verwerkt zijn.

In de bespreking wordt ervoor gepleit dat deputaten zich eerst bezinnen op de vraag welke ruimte voor verscheidenheid er in een kerk van gereformeerde belijdenis kan en mag zijn, voordat er verder samensprekingen gehouden worden zowel met de Nederlands Gereformeerde Kerken als met de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt). Zij hebben er recht op te weten waar wij als kerken staan.

Gevraagd wordt naar de betekenis van de wijziging in het commissierapport ten aanzien van het advies van de hoogleraren.

De rapporteur antwoordt dat er gekozen is voor een ruimere formulering om de verwerking van het advies van de hoogleraren door de commissie aan te geven. De eerste formulering was te massief. Door deze formulering komt de verantwoordelijkheid van de commissie meer tot haar recht.

Verder merkt hij op dat bezinning en gesprek kunnen samengaan. Het zou een nadeel zijn als de samensprekingen vanwege voorafgaande bezinning een tijdlang zouden stagneren. Er zou een gezamenlijke balans moeten komen, een goede weergave van de standpunten over en weer. Zover was het nog niet.

De secretaris van deputaten, ds. P. den Butter, ziet positieve punten in het commissievoorstel, maar voorziet ook vragen in de definiëring van de opdrachten aan deputaten ten aanzien van het Akkoord van kerkelijk samenleven en de functionering van de Gemeenschappelijke Verklaring.

De praeses geeft gelegenheid tot het indienen van amendementen.

Ds. J. Plantinga dient een amendement in bij voorstel 3:

Aan voorstel 3 worde toegevoegd de zin: 'voordat verder gesproken wordt met de Nederlands Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt).'

Ds. J. Van Amstel stelt als amendement voor om onder 'spreekt uit 1.' in te voegen tussen de woorden 'geconstateerde' en 'verschillen' het woordje 'wezenlijke'.

Ds. H. Last stelt voor om 'van oordeel 1.' als volgt te formuleren:

'dat in de gebleven verschillen tot uiting komt, dat er met de Nederlands Gereformeerde Kerken met betrekking tot de toeëigening van het heil verschil van mening

blijkt te zijn met betrekking tot de interpretatie van wezenlijke elementen uit de belijdenis der kerken.'

De praeses geeft de commissie gelegenheid tot beraad over deze amendementen. Na dit beraad deelt de rapporteur mee dat de overgrote meerderheid van de commissie niet kan meegaan met de ingediende amendementen. Het is onmogelijk en ongewenst om drie jaar lang niet samen te spreken. Het amendement- Van Amstel accentueert, maar voegt inhoudelijk niets toe aan het voorstel van de commissie. Het amendement-Last zou nieuwe bespreking vragen terwijl het nu voorliggende commissievoorstel de instemming van de commissie als geheel heeft.

De broeders Van Amstel en Last trekken hun amendement in. Het amendement-Plantinga wordt later in behandeling genomen (zie art. 170).

Het voorstel van de commissie wordt ongewijzigd aanvaard.

De synode

constaterende

1. dat er met betrekking tot de zaken, genoemd in de Gemeenschappelijke Verklaring ten aanzien van de toeëigening des heils, - ondanks intensieve gesprekken in een broederlijke sfeer - verschillen gebleven zijn;

2. dat er daarnaast vragen zijn gerezen ten aanzien van het functioneren van het Akkoord van kerkelijk samenleven;

van oordeel

1. dat in de gebleven verschillen tot uiting komt, dat in de Nederlands Gereformeerde Kerken met betrekking tot de toeëigening van het heil geen recht gedaan wordt aan wezenlijke elementen uit de belijdenis der kerken;

2. dat deze verschillen daarom een belemmering vormen om op dit moment stappen te doen naar een vereniging van beide kerken;

3. dat de gerezen vragen ten aanzien van het functioneren van het Akkoord om een nadere bespreking vragen;

spreekt uit

1. dat de geconstateerde verschillen, alsook de vragen met betrekking tot het functioneren van het Akkoord geen belemmering mogen zijn om te erkennen dat de Nederlands Gereformeerde Kerken zich in alles willen stellen op de grondslag van en begeren te leven naar de gereformeerde belijdenis;

2. dat de verschillen vanwege hun ernstige aard wel aanleiding moeten zijn tot bezinning en gesprek, opdat zo belemmeringen voor de kerkelijke eenheid uit de weg geruimd worden;

3. dat in deze bezinning en dit gesprek de vragen met betrekking tot het Akkoord nu ook uitvoeriger betrokken dienen te worden;

4. dat dit alles erop gericht zal zijn, dat de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Nederlands Gereformeerde Kerken elkaar - waar nodig door onderling broederlijk vermaan - zullen helpen om waarlijk gereformeerde kerken te zijn, in het handhaven en beleven van de belijdenis en in de kerkregering, ten einde zo gestalte te geven aan de roeping te blijven zoeken naar wegen tot kerkelijke eenheid;

en besluit aan deputaten op te dragen:

1. na te gaan (mede aan de hand van het deputatenrapport en de bespreking daarvan ter synode) welke zaken in het kader van het boven sub 2 en 3 genoemde aan de orde moeten komen, en deze te bespreken met de Nederlands Gereformeerde commissie;

2. de daarbij overblijvende of aan het licht komende verschillen zoveel als mogelijk is te formuleren op een wijze waarin ook de commissie van de Nederlands Gereformeerde Kerken het standpunt van die kerken kan herkennen;

3. zich nader te bezinnen op de vraag hoe ernstig de verschillen zijn - onder meer in het licht van de uitspraken van vorige synoden - teneinde de generale synode van 1992 te kunnen dienen met een gefundeerd antwoord op de vraag of en in hoeverre de besproken zaken het voortgaan op de weg naar verdere eenheid blijvend belemmeren;
4. de brieven van de samenwerkende kerken van Almere, Lelystad en Nieuwegein te beantwoorden;
5. zich blijvend op de hoogte te stellen van het verloop van de contacten in die kerken, waar het tot een nauwer samenleven met de Nederlands Gereformeerde Kerken is gekomen;

en besluit voorts

6. de brief van de Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken te beantwoorden en haar tevens te verzoeken, haar commissie een opdracht te geven ten opzichte van de deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken die overeenkomt met de opdracht die de synode aan deputaten Eenheid geeft.

De praeses uit zijn dankbaarheid dat dit besluit eenparig genomen kon worden. De Here verbindt Zijn zegen aan dit besluit en leidt deputaten bij de samensprekingen. Hij spreekt de hoop uit dat bij de synode in 1992 duidelijk zal zijn hoe de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Nederlands Gereformeerde Kerken naast elkaar staan. Zich wendend tot de afgevaardigden van de Nederlands Gereformeerde Kerken wijst hij op de worsteling die zij hebben meegemaakt op de synode in de zaak van onze onderlinge relatie. De praeses spreekt de verwachting uit dat in de Nederlands Gereformeerde Kerken al meer duidelijkheid komt in de relatie tot ons en dat er tegen het jaar 2000, als we dan nog kerk mogen zijn, de verbroekeling van de gereformeerde gezindte niet verder gaat, maar eenwording gekomen is naar Schrift en belijdenis.

Artikel 165

Vervolg-Kerkelijke verhoudingen binnenland/de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk

De praeses geeft in bespreking dat deel van het rapport van de deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland en de correspondentie met buitenlandse kerken, dat handelt over de gesprekken met het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk (bijlage 54). Hierop correspondeert rapport 1 van commissie IV (bijlage 62).

Er wordt in de bespreking nadruk gelegd op de positiekeuze van de Gereformeerde Bond waar ze kiest voor de 'vaderlandse kerk' boven de eenheid met gereformeerde belijders. Is het zo intensief mogelijk spreken met hen geen tijdverspilling gezien de verschillende visie op de belijdenis aangaande de kerk? Welke criteria moeten gehanteerd worden om tot kanselruil te komen en betekent kanselruil met een hervormde gemeente geen aantasting van de bestaansgrond van de eigen kerken? De rapporteur van de commissie, dr. G.C. den Hertog, gaat op de vragen in en antwoordt dat we naar de kant van de Gereformeerde Bond evenzeer aandacht hebben te geven aan de zaken van de confessie zoals we dat doen naar de andere kerken van gereformeerd belijden. Daarom is een zo intensief mogelijk gesprek nodig.

De secretaris van deputaten, ds. P. den Butter, antwoordt dat deputaten in aansluiting aan het besluit van de synode van 1986 (art. 121) op voorlopige wijze met het Hoofd-

bestuur van de Gereformeerde Bond hebben gesproken in slechts twee samensprekingen. Over de belijdenis aangaande de kerk ligt er een tegenstelling waardoor het contact als kerk uit de Afscheiding met de Hervormde kerk moeilijk ligt. We zijn het daarover niet eens en weten dat ook van elkaar, daarom hebben deputaten naar andere mogelijkheden en punten van overeenstemming gezocht zonder daar concrete voorstellen over te doen of criteria te formuleren zoals bij kanselruil. Vragenderwijs is dit aan deze synode voorgelegd.

Ds. J. van Dijken dient de volgende amendementen in:

In het door de commissie voorgestelde besluit 2a weglaten de woorden: 'zo intensief mogelijk' en toevoegen een nieuw besluit 2c in aansluiting aan het besluit van de synode van 1986: 'zich opnieuw te bezinnen op de vraag of en hoe contacten met groeperingen, die de gereformeerde belijdenis van harte onderschrijven, dienstbaar kunnen zijn aan het streven naar kerkelijke eenheid zoals bedoeld in de instructie van deputaten.'

De praeses schort de bespreking op en vraagt commissie IV zich op deze amendementen te bezinnen (zie art. 168).

Artikel 166

Schorsing

In verband met de broodmaaltijd schorst de praeses de vergadering.

VERVOLG NEGENDE ZITTING

dinsdag 14 november 1989, 13.45 - 17.15 uur.

Artikel 167

Heropening

De praeses heropent de vergadering. Gezongen wordt Psalm 84:3 en 6.

Artikel 168

Vervolg-Kerkelijke verhoudingen binnenland/de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk

De rapporteur van commissie IV, dr. G.C. den Hertog krijgt gelegenheid om de reactie van de commissie te geven op de door ds. J. van Dijken voorgestelde amendementen. Het eerste amendement neemt de commissie niet over om recht te doen aan de verheugende overeenstemming in verschillende zaken tussen deputaten en Hoofdbestuur en om de besprekingen niet het karakter te geven van vrijblijvende ontmoetingen.

Het tweede amendement neemt de commissie over.

Ds. J. van Dijken trekt nu zijn eerste amendement in.

De synode

constaterende

1. dat in de samensprekingen met het Hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond de belijdenis aangaande de kerk (Nederlandse Geloofsbelijdenis artikelen 27 tot

- en met 29) nog geen onderwerp van gesprek is geweest;
2. dat er in feite geen Gereformeerde Bonds-gemeenten bestaan - wel Nederlandse Hervormde gemeenten van Gereformeerde Bonds-signatuur;
 3. dat het voor de visie op de kerk, zoals die kenmerkend is voor de Gereformeerde Bond, tot nu toe wezenlijk is te blijven binnen het geheel van de Nederlandse Hervormde Kerk;

overwegende

1. dat het goed is dat er contacten zijn en blijven met een groepering waarmee velen in de Nederlandse Hervormde Kerk zich verbonden weten en die ons in velerlei opzicht ook heel na staat;
2. dat het feit dat er zo'n grote mate van overeenstemming gebleken is niet wegneemt dat ook in de huidige situatie de belijdenis aangaande de kerk (art.27 - 29 N.G.B.) de leidraad zal moeten zijn van ons kerkelijk handelen;

voorts constaterende

dat de belijdenis aangaande de kerk precies het struikelblok is op weg naar een toenadering tot de gereformeerde belijders in de Nederlandse Hervormde Kerk; spreekt uit dat kanselruil met gemeenten van Gereformeerde Bonds-signatuur thans niet mogelijk is;

besluit

1. de handelingen van deputaten op dit punt goed te keuren;
2. deputaten op te dragen:
 - a. de contacten met het Hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond zo intensief mogelijk voort te zetten;
 - b. daarin de belijdenis aangaande de kerk met nadruk aan de orde te stellen;
 - c. zich opnieuw te bezinnen op de vraag of en hoe contacten met groeperingen die zich in alles willen stellen op de grondslag van en begeren te leven naar de gereformeerde belijdenis - zoals de Gereformeerde Bond - dienstbaar kunnen zijn aan het streven naar kerkelijke eenheid, zoals bedoeld in de instructie van deputaten.

Artikel 169

Vervolg-Kerkelijke verhoudingen binnenland/Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt)

424 De praeses stelt aan de orde rapport 5 van commissie IV (bijlage 89) betreffende de samensprekingen met de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) (zie art.130).

De rapporteur van commissie IV, dr. G.C. den Hertog, geeft een toelichting en verantwoordt de wijze waarop commissie IV de ingediende voorstellen heeft verwerkt of niet gevolgd en de veranderingen die in het commissievoorstel zijn aangebracht. Ds. J. Plantinga vraagt naar een reactie van de commissie op zijn voorstel om de plaatselijke kerken op te roepen het gesprek met de Gereformeerde Kerk (Vrijgemaakt) aan te gaan.

De rapporteur antwoordt dat de commissie deze oproep te prematuur vindt.

De secretaris van deputaten pleit ervoor om al is het niet aan een apart deputaatschap toch een handreiking te doen door een sectie van deputaten Eenheid de samenspreking met de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) op te dragen. Bij monde van de praeses wordt dit aan de wijsheid van deputaten overgelaten.

Ds. J. Plantinga handhaaft zijn voorstel. Het voorstel wordt verworpen.

De vergadering aanvaardt het voorstel van de commissie ongewijzigd.

De synode

overwegende

1. dat uit het rapport van deputaten Vertegenwoordiging blijkt, dat in hun samensprekingen met de deputaten van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) verschillen met betrekking tot de toeëigening des heils en de plaats van het werk van de Heilige Geest in de prediking naar voren zijn gekomen, waarover het gesprek zou moeten worden voortgezet;
2. dat het onjuist zou zijn om op grond van een verzoek van deputaten van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) en ten overstaan van hen een taxatie te geven van de ontwikkelingen in de Nederlands Gereformeerde Kerken;
3. dat een ingaan op de wens van deputaten van de Gereformeerde kerken (Vrijgemaakt) om de samenspreking te laten voortzetten door een apart deputaatschap principieel onjuist zou zijn en praktisch op ernstige bezwaren zou stuiten;

spreekt uit

1. dat deputaten Vertegenwoordiging terecht het gesprek met de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) zijn aangegaan;
2. dat de geconstateerde verschillen geen belemmering mogen zijn om te erkennen dat de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) zich in alles willen stellen op de grondslag van en begeren te leven naar de gereformeerde belijdenis;
3. dat de verschillen van zo ernstige aard zijn dat het gesprek erover moet worden voortgezet, opdat zo belemmeringen voor de kerkelijke eenheid uit de weg geruimd worden;
4. dat dit gesprek erop gericht zal zijn, dat de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) elkaar - waar nodig door onderling broederlijk vermaan - zullen helpen om waarlijk gereformeerde kerken te zijn, in het handhaven en beleven van de belijdenis en in de kerkregering, ten einde zo gestalte te geven aan de roeping te zoeken naar wegen tot kerkelijke eenheid;
5. dat het voeren van dit gesprek principieel gezien tot de taak van deputaten Eenheid behoort;

besluit aan deputaten Eenheid op te dragen:

1. de door deputaten Vertegenwoordiging begonnen samensprekingen met deputaten van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) voort te zetten in de geest van de onder 1 tot en met 5 genoemde uitspraken;
2. in de samensprekingen mede aan de orde te stellen de zaken, die tot nog toe in de gehouden samensprekingen niet of niet afdoende besproken zijn;

en besluit

voorts de brief van de generale synode van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) te beantwoorden.

De praeses wenst deputaten wijsheid en een rijk inzicht in de Schrift en het belijden van de kerk toe om de gesprekken te voeren.

Artikel 170

Deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland/Algemeen en bezinning op opdracht

Aan de orde wordt gesteld het deel van rapport 4 van commissie IV (bijlage 88) dat handelt over de bezinning op de opdracht.

Ds. J. Plantinga trekt zijn amendement dienaangaande in (zie art.164).

Gevraagd wordt naar de bedoeling van voorstel 3. Welke ruimte wordt bedoeld, die

in geloofsbeleving of in interpretatie van de belijdenis? Is er niet het gevaar dat er een grens binnen de grens van Schrift en belijdenis wordt getrokken? Kan dit niet tot overloze besprekingen leiden?

De rapporteur, dr. G.C. de Hertog, antwoordt dat dit vragen voor deputaten zijn om zich op te bezinnen. Het is de bedoeling dat we ervoor waken dat er geen andere, nieuwe grenzen in de kerk komen dan die van Schrift en belijdenis.

Prof. dr. J. van Genderen geeft preadvies. De achtergrond van het voorstel tot deze opdracht aan deputaten vloeit voort uit het gesprek met de leden van commissie IV. De vragen rondom de eenheid van de kerk vertonen veel aspecten. Waar begin je? Men kan sterk wijzen op de verschillen tot in nuances toe. Men kan beginnen bij wat verbindt en dan stuiten op dit pijnlijke dat men in belijdenis bij elkaar hoort en dat het mogelijk is dat onze gereformeerde belijdenis op verschillende punten verschillend wordt verstaan. Dat stelt voor principiële vragen. Als voorbeeld kan gelden het verschillend denken over art.36 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis, dat raakt niet direct het hart van de kerk en de prediking van het Woord. Dat ligt anders bij zondag 31 van de Heidelbergse Catechismus waar de bediening van de sleutelen wel het hart van het kerkzijn en de prediking raakt.

Daar is nog geen studie van gemaakt door deputaten, terwijl we er wel telkens mee in aanraking komen in onze contacten. Hoe zwaar weegt dat nu?

Deputaten moeten niet overvraagd worden om in drie jaar met deze opdracht gereed te zijn.

De synode besluit:

1. de handelingen van deputaten goed te keuren en hen te danken voor hun arbeid;
2. opnieuw deputaten te benoemen;
3. deputaten op te dragen zich te bezinnen op de vraag welke ruimte voor verscheidenheid er in een kerk van gereformeerde belijdenis mag en kan zijn;

Het moderamen ontvangt de opdracht in overleg met de preadviseurs de brief van de generale synode van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) van Spakenburg-Noord 1987 en de brief van de Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken van Dronten 1988 te beantwoorden.

Artikel 171

Vervolg-Aanvulling art. 6 K.O./Instructie 8.01

De praeses stelt opnieuw aan de orde de instructie van de particuliere synode van het Westen betreffende de aanvulling van art. 6 K.O. en het aanvullende rapport 2 van commissie I (bijlage 90) (zie art.67).

Hij verzoekt de hoogleraren prof. dr. W. van 't Spijker en prof. dr. J. van Genderen preadvies te geven.

Prof. dr. W. van 't Spijker wijst op de historische achtergrond van art. 6 K.O. waarbij predikanten in dienst kwamen bij 'heerlijkheden' of aparte gemeenschappen en aan deze heren verantwoording schuldig waren en zodoende buiten de kerkelijke vergaderingen zouden kunnen komen te staan. Het ambt staat niet los in de wereld. Gemeente en ambt horen bij elkaar. Er moet een relatie met de gemeente blijven. Nu de historische achtergrond van art. 6 K.O. is weggevallen heeft men het in 1947 goed geacht in dit art. 6 K.O. onder te brengen wat tot bijzondere arbeid behoort. Het gaat niet over de dienaar des Woords op zich, maar over de regeling van bijzondere arbeid in verbondenheid met de gemeente. Er is geen principieel argument tegen aanneming van de instructie, anderzijds hoeft ze niet aangenomen te worden,

want het in de instructie gevraagde ligt in art. 6 K.O. opgesloten. Het kan gelden voor een kandidaat, omdat er bij de beroeping een relatie met de gemeente tot stand komt.

De toelichting bij de instructie evenwel brengt een oneigenlijk element in art. 6 K.O. in en is daarom niet deugdelijk.

Prof. dr. J. van Genderen wijst naast de historische oorsprong van art.6 K.O. op de praktische gevallen in de kerken, die zich voordoen bij bijzondere arbeid. Een kerkeraad zal geen bezwaar hebben tegen het beroepen van een kandidaat bij voorbeeld tot schipperspredikant of evangelisatiepredikant, anders ligt dat wanneer het gaat om het beroepen van een kandidaat tot leraar godsdienst bij het onderwijs of ziekenhuispredikant. Al deze verschillende functies zijn ondergebracht in art.6 K.O.

In het licht van deze praktische gevallen in de kerk van vandaag is het nodig een voorzichtige weg te gaan, die meestal de veilige weg is. Dat is de weg die de commissie wijst.

De praeses geeft het voorstel van de commissie in stemming.

De synode besluit:

1. in dit stadium geen uitspraak te doen over de instructie van de particuliere synode van het Westen;
2. de particuliere synode van het Westen te verzoeken om te komen tot een nadere onderbouwing, ook vanuit historisch oogpunt, van het gevraagde in de instructie.

Artikel 172

Comité-generaal

Artikel 173

Comité-generaal

Artikel 174

Doelmatigheid/Begrotingen/Minimumbijdragen

In een niet-openbare zitting werd het rapport van deputaten voor het onderzoek naar de doelmatigheid van de werkwijze der deputaatschappen behandeld (bijlage 91) met de daarbij behorende rapporten 4 en 5 van commissie VI (bijlage 92 en 93). Eveneens werden in niet-openbare zitting de begroting van de quaestor behandeld (bijlage 94) en het daarop betrekking hebbend rapport 12 van commissie VI (bijlage 95).

De synode nam onder meer de volgende besluiten.

De synode besloot:

1. deputaten voor het onderzoek naar de doelmatigheid van de werkwijze der deputaatschappen te danken voor hun arbeid en hun handelingen goed te keuren;
2. deputaten financiële zaken op te dragen:
 - a. een gedeelte van de taken van deputaten doelmatigheid uit te voeren namelijk de begrotingen van alle kashoudende deputaatschappen te beoordelen en het doen van voorlopige voorstellen aan de eerstkomende synode met betrekking tot die begrotingen en de daaruit voortvloeiende besluiten over de minimumbijdrage der kerken en het budget van de quaestor;
 - b. en hieromtrent een wijzigingsvoorstel van de instructie aan de eerstkomende

- synode voor te leggen;
- c. in de komende periode zich nader te bezinnen op gedifferentieerde toetsingscriteria voor de vermogenspositie van de kashoudende deputaatschappen en de synode van 1992 daarover te rapporteren;
3. een nieuw deputaatschap 'Onderzoek taken en prioriteitenstelling van deputaatschappen' te benoemen, met een brede samenstelling met als opdracht:
1. onderzoek te doen: a. naar de taken die door onze kerken, via de onderscheiden deputaatschappen verricht worden c.q. verricht zouden moeten worden; b. naar de aard en de omvang en de prioriteiten die daarbij gesteld zouden moeten worden waarbij praktische en principiële elementen dienen te worden meegewogen; c. naar de verdere uitwerking van het benoemingsbeleid inzake deputaatschappen;
 2. daarover aan de synode van 1992 te rapporteren en voorstellen te doen.
4. de begroting van de quaestor voor de periode 1990-1992 vast te stellen overeenkomstig zijn voorstel (totaal f 364.800.=);
5. voor de jaren 1990 - 1992 de minimumbijdrage der kerken per lid/dooplid vast te stellen op (per jaar):

Emeritikas	fl.	14,50
Theologische Universiteit	-	3,—
Evangelieverkondiging onder Israël	-	0,35
Buitenlandse zending	-	6,—
	-	(+ f 18,— uit andere bronnen)
Evangelisatie	-	3,60
Steun kerken polders	-	1,30
Onderlinge bijstand en advies	-	7,—
Geestelijke verzorging varenden	-	1,05
Contact met de kerkjeugd	-	1,—
Geestelijke verzorging gehandicapten	-	1,20
ADMA	-	4,30
Kerk en bedrijfsleven	-	1,10
Hulpverlening binnen-/buitenland	-	1,90
		=====

- Totaal** fl. **46,30**
6. deputaten steun kerken in de polders op te dragen:
- a. nader overleg te plegen met de kerk van Harderwijk ten behoeve van de lastenverdeling;
 - b. de mogelijkheid te onderzoeken en na te streven om te komen tot samenvoeging met het deputaatschap onderlinge bijstand en advies.

Artikel 175

Schorsing

De vergadering wordt geschorst voor de avondmaaltijd.

VERVOLG NEGENDE ZITTING

dinsdag 14 november 1989, 19.30 - 21.00 uur.

Artikel 176

Heropening

De praeses heropent de vergadering. Gezongen wordt Psalm 68:10.

Artikel 177

Vervolg-Evangelieverkondiging onder Israël

De praeses stelt opnieuw aan de orde het rapport van de deputaten voor de evangelieverkondiging onder Israël (bijlage 75) met het daarbij behorende rapport 4c van commissie III (bijlage 96)(zie art.147). De secretaris van deputaten, dr. G.C. den Hertog, wordt welkom geheten.

De rapporteur van commissie III, ds. J. Veenendaal, geeft een toelichting over de verwerking van de ingediende voorstellen door de commissie en het intrekken van het commissievoorstel met betrekking tot de vrijgestelde binnenland.

In de bespreking blijkt dat niet alle broeders kunnen instemmen met de nieuwe voorstellen van de commissie met name het voorstel tot het onthouden van instemming met het onderdeel 'bezinning' wordt betreurd evenals het geen aanleiding zien van de commissie haar oordeel te herzien in het licht van de toegezonden aanvullingen in het deputatenrapport.

Een vraag wordt gesteld naar de financiële vergoeding aan kerken, die een deputaat-predikant vrijstellen voor een studie-opdracht, ontstaat er geen precedent ten opzichte van andere deputaatschappen zoals zending en eenheid waar ook regelmatig predikanten vrijgesteld moeten worden in verband met werkzaamheden voor het deputaatschap?

Drs. W. Steenbergens dient, mede namens de predikanten J. van Dijken, J. Plantinga, J. Verhage en M.W. Vrijhof het volgende amendement op het commissievoorstel in:

1. deputaten te danken voor het verrichte werk en hun handelingen goed te keuren;
2. uit te spreken dat de zaken die aan de orde gesteld zijn in de paragraaf 'Bezinning' van het rapport van deputaten ook na de daarop gegeven aanvullingen om nadere doordenking vragen in het licht van de kritische bespreking ter synode;

De secretaris van deputaten, dr. G.C. den Hertog, antwoordt dat, voorzover hij weet, ook door zendingsdeputaten een zekere vergoeding wordt gegeven aan de kerk van een predikant die in opdracht van deputaten een reis maakt.

Bij een studieopdracht waarbij een predikant in de gemeente blijft en niet weg is, is het noodzakelijk faciliteiten te scheppen.

Over de 'toelichting' van deputaten, die als bijlage bij het commissierapport is gevoegd, merkt hij op dat deze gegeven is vanwege de kritiek in het vorige commissierapport op de punten van de continuïteit met het verleden en andere gesignaleerde onduidelijkheden. Deputaten hebben zoveel mogelijk willen verhelderen en toespitsen. Deputaten kunnen in verlegenheid komen als de kritiek niet heel duidelijk wordt aangegeven.

De praeses geeft commissie III gelegenheid tot beraad over het amendement-Steenbergen.

Na beraad deelt de rapporteur mee dat commissie III haar voorstellen 1 en 2 samenvoegt tot dit voorstel:

1. deputaten te danken voor het verrichte werk en hun handelingen goed te keuren en daarbij uit te spreken dat, hoewel er goede dingen in de paragraaf 'Bezinning' van het deputatenrapport staan, niet ingestemd kan worden met het desbetreffende bezinningsstuk in zijn geheel;

Drs. W. Steenbergens handhaaft zijn amendement.

De praeses geeft het voorstel van de commissie in stemming; het commissievoorstel wordt aangenomen.

De synode besluit:

1. deputaten te danken voor het verrichte werk en hun handelingen goed te keuren en daarbij uit te spreken dat, hoewel er goede dingen in de paragraaf 'Bezinning' van het deputatenrapport staan, niet ingestemd kan worden met het desbetreffende bezinningsstuk in zijn geheel;
2. deputaten op te dragen bij het voortzetten van hun bezinning en in continuïteit met het verleden met name te denken aan de volgende onderwerpen, in deze volgorde:
 1. de roeping van Israël volgens het Oude Testament;
 2. de bijbelse gegevens inzake 'de rest';
 3. de manier waarop in het gehele Nieuwe Testament over Israël wordt gesproken;
3. deputaten op te dragen onderzoek te doen naar de mogelijkheden van vruchtbare contacten met andere deputaatschappen in zusterkerken die zich eveneens bezighouden met de evangelieverkondiging onder Israël en met instanties zoals 'Christian Witness to Israel', en zo mogelijk deze contacten daadwerkelijk te leggen om elkaar van dienst te zijn ten behoeve van het werk in Israël;
4. opnieuw een eerste en tweede secretaris, een eerste en tweede penningmeester alsmede een adviseur te benoemen.

Artikel 178

Sluiting

De praeses stelt voor te zingen Psalm 138:1, waarna op zijn verzoek prof. dr. W. van 't Spijker voorgeat in dankgebed. De vergadering wordt gesloten.

TIENDE ZITTING

woensdag 15 november 1989, 9.15 - 12.15 uur.

Artikel 179

Opening

De vergadering wordt geopend. De praeses stelt voor te zingen Psalm 119:67 en 83, daarna leest hij Johannes 15:1-17 en verzoekt de assessor voor te gaan in gebed.

Artikel 180

Appel-nominaal

Bij gehouden appel blijken alle afgevaardigden aanwezig als in de zitting van dinsdag 14 november.

De praeses richt een woord van hartelijke gelukwens tot prof. dr. W.H. Velema die vandaag in de kring van de broeders zijn zestigste verjaardag beleeft.

De bloemstukken op de tafels zijn dit keer een geschenk van de kerk van Rijnsburg.

Artikel 181

Bezwaarschrift Urk-Maranatha (11.05)

De praeses stelt aan de orde het bezwaarschrift van de Christelijke Gereformeerde Kerk van Urk-Maranatha (bijlage 97) tegen besluiten van de particuliere synode van het Noorden met het daarbij behorende rapport 14 van commissie VII (bijlage 98). Een schrijven van de Christelijke Gereformeerde en Nederlands Gereformeerde Kerk van Almere (bijlage 99) werd in verband met dit bezwaarschrift ontvangen waarop correspondeert rapport 14a van commissie VII (bijlage 100).

De synode besluit:

1. het appel van de kerkeraad van de Christelijke Gereformeerde Kerk van Urk-Maranatha, betreffende de afvaardiging van een Nederlands Gereformeerd predikant naar de vergadering van de classis, toe te wijzen;
2. het appel van de kerkeraad van de Christelijke Gereformeerde Kerk van Urk-Maranatha, betreffende de toewijzing door de particuliere synode van het Noorden van de appelschrijvers van de kerkeraad van Almere en ds. A. Broersma inzake het voorgaan van de predikanten A. Broersma en K.T. de Jonge in de Nederlands Gereformeerde Kerk te Zeewolde, af te wijzen;
3. het appel van de kerkeraad van de Christelijke Gereformeerde Kerk van Urk-Maranatha tegen de toewijzing door de particuliere synode van het Noorden van het appel van de kerkeraad van Almere inzake de opening van de vergadering van de classis Zwolle door een Nederlands Gereformeerd predikant, af te wijzen;
4. deze besluiten mede te delen aan de kerkeraad van de Christelijke Gereformeerde Kerk van Urk-Maranatha en aan de particuliere synode van het Noorden;
5. het schrijven van de kerkeraad van de Christelijke Gereformeerde en Nederlands Gereformeerde Kerk van Almere voor kennisgeving aan te nemen.

Artikel 182

Aanvulling bijlage 8 K.O./Instructie 8.04

Aan de orde wordt gesteld de instructie van de particuliere synode van het Noorden, die als volgt luidt:

De generale synode besluite de volgende toevoeging in bijlage 8 K.O. op te nemen:

- a. Er zijn samenwerkende kerken, die in de praktijk als één gemeente functioneren, maar formeel nog niet één gemeente zijn;
- b. Een predikant van zo'n samenwerkende kerk, die geen lid is van de Christelijke Gereformeerde Kerken, maar wel door de plaatselijke Christelijke Gereformeerde kerkeraad en gemeente ten volle in zijn bediening van Woord en sacrament én in de uitoefening van het pastorale werk als dienaar van Christus wordt erkend, kan door de kerkeraad afgevaardigd worden als vertegenwoordigend de plaatselijke kerk naar de classicale vergadering;
- c. bij de aanvaarding van deze afvaardiging zal de classis ondertekening vragen van het verbindingsformulier naar art. 52 K.O. sub 1;
- d. de classis kan bij de aanvaarding van deze afvaardiging beperkingen aanbrengen in de rechten als passief kiesrecht, kerkvisitaties, classisbeurten en consulentschappen.

De behandeling van deze instructie is voorbereid door commissie II in haar rapport 4 (bijlage 101).

Voor tot bespreking kan worden overgegaan wordt een vraag van orde gesteld. Kan de instructie wel in behandeling worden genomen nu de synode een uitspraak deed

ten aanzien van het bezwaarschrift van Urk-Maranatha dat juist gericht was tegen deze instructie?

Prof. dr. W. van 't Spijker geeft preadvies. Hij wijst op het oordeel a van rapport 14 van commissie VII waarin uitgesproken wordt 'dat bijlage 8 K.O. niet voorziet in die vorm van samenwerking, zoals die uiteindelijk gestalte kreeg in de genoemde kerken van Almere en Lelystad en daarom aangevuld zou moeten worden'. Zoals het appel van Urk-Maranatha toen op tafel lag, was er grond om het toe te wijzen. Nu is het bezwaarschrift behandeld en is er geen wettige grond waarom de instructie niet in behandeling zou kunnen worden genomen. Er is nu geen relatie tussen het bezwaarschrift en de instructie. De instructie bedoelt een omvattende, algemene regeling te treffen voor situaties die zich voordoen niet alleen in de classis Zwolle, maar voor de kerken in het algemeen. Het is wenselijk dat nu de gehele voorlopige regeling voor het gestalte geven aan eenheid met kerken van gereformeerd belijden principieel en kerkordelijk wordt doorgelicht na de tijd van het ontstaan in 1965 toen er nog geen Nederlands Gereformeerde Kerken bestonden maar een voorlopige regeling werd getroffen voor het contact met een Gereformeerde Kerk (Vrijgemaakt) in Eindhoven, waarbij door opeenvolgende synoden telkens iets erbij gedaan of gewijzigd werd. De huidige regeling is niet meer voldoende gericht op de praktijk. Er is behoefte aan een adequate bijlage 8 K.O.

Prof. dr. W.H. Velema acht wel een nadere regeling noodzakelijk. Toch is het de vraag of de synode voorbij kan gaan aan de letterlijke tekst van de ingediende instructie en de zaak in geding behandelen zoals de commissie het voorstelt. Er zou een goede instructie uit de kerken moeten komen.

De rapporteur van commissie II, ds. D. Quant, licht de gang van zaken toe. In eerste instantie heeft commissie II gewacht met het bespreken van de instructie, bij nader bestuderen van het bezwaarschrift van Urk-Maranatha bleek dat het de zaak van de instructie wel raakt, maar dat de instructie zich richt op de algemene vraag om te komen tot regelingen. En dat is een zaak van de kerken in het algemeen. Zo is commissie II gekomen tot een zelfstandig onderzoek en rapport.

De praeses oordeelt dat de instructie als zodanig niet in behandeling kan worden genomen, de intentie van de instructie echter wel. Dit vindt in de bespreking weerklank. Verschillende broeders geven voorbeelden van praktijksituaties waar behoefte bestaat aan nadere regelingen. Anderen achten een regeling minder nodig in het licht van de landelijke ontwikkelingen in de contacten met de Nederlands Gereformeerde Kerken of waarschuwen voor een warnet waarin men zich verstrikt kan. De rapporteur van de commissie, ds. D. Quant, benadrukt dat de regeling niet toegepast moet worden in het licht van de ontwikkelingen van de contacten met de Nederlands Gereformeerde Kerken, het is een meer objectieve zaak. Bovendien acht hij een regeling noodzakelijk na de wettiging van de ontstane vorm van samenwerking zoals in rapport 14 van commissie VII in oordeel b is neergelegd.

Nu de instructie als zodanig niet in behandeling is genomen geeft de praeses gelegenheid tot beraad aan de commissie om tot een nieuw voorstel te komen.

Na dit beraad wordt het nieuwe voorstel aanvaard.

De synode besluit deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders en de correspondentie met de buitenlandse kerken op te dragen om, daarbij geadviseerd door de hoogleraar kerkrecht, zich te bezinnen op de redactie van bijlage 8 K.O., waarbij de zaken, zoals die in de instructie van de particuliere synode van het Noorden aan de orde worden gesteld, en de opmerkingen dienaangaande van de commissie worden betrokken en daarover voorstellen te doen aan de eerstkomende generale synode.

Artikel 183

Comité-generaal

Artikel 184

Comité-generaal

Artikel 185

Comité-generaal

Artikel 186

Comité-generaal

Artikel 187

Comité-generaal

Artikel 188

Herdenking 1892

Op voorstel van het moderamen neemt de synode het volgende besluit ten aanzien van de herdenking van het voortbestaan van de kerken sinds 1892:

De synode besluit:

1. met het oog op het geven van gepaste dankbare aandacht aan het feit dat in 1892 de Christelijke Gereformeerde Kerken mochten voortbestaan, een commissie te benoemen bestaande uit twee leden van het moderamen, twee leden van het curatorium van de Theologische Universiteit en het college van hoogleraren;
2. deze commissie op te dragen een publikatie te doen voorbereiden en een herdenkingssamenkomst te organiseren;
3. in deze commissie als secretaris te benoemen: drs. R.W.J. Soeters te Groningen.

Artikel 189

Schorsing

De praeses schorst de vergadering in verband met de broodmaaltijd.

VERVOLG TIENDE ZITTING

woensdag 15 november 1989, 13.30 - 17.15 uur.

Artikel 190

Heropening

De vergadering wordt heropend. De praeses stelt voor te zingen Psalm 118:2 en 7.

Artikel 191

Comité-generaal

Artikel 192

Comité-generaal

Artikel 193

Comité-generaal

Artikel 194

Telegram Synode Soutpansberg

De assessor leest en vertaalt een telegram van de synode Soutpansberg van de GKSA, dat als volgt luidt:

'Geliefde broeders, wij vernamen dat u als synode in vergadering bent, wij verzekeren u van onze gebeden, wensen u Gods rijkste zegen toe en de leiding van de Heilige Geest bij uw handelingen, met broederlijke groeten.

w.g. Makhado, deputaat voor oecumenische aangelegenheden van de Reformed Churches SA, synode Soutpansberg.

Artikel 195

Comité-generaal

Artikel 196

Comité-generaal

Artikel 197

Comité-generaal

Artikel 198

Schorsing

De praeses schorst de vergadering in verband met de avondmaaltijd.

VERVOLG TIENDE ZITTING

woensdag 15 november 1989, 19.00 - 21.00 uur.

Artikel 199

Heropening

De praeses heropent de vergadering.

Artikel 200

Benoemingen

De praeses deelt mee dat de synode in comité-vergadering **besloot** te benoemen tot leden van

A. DE DEPUTAATSCHAPPEN WAARIN TEVENS GEDEPUTEERDEN BENOEMD DOOR DE PARTICULIERE SYNODE ZITTING HEBBEN VOOR

1. **het beheer van de algemene kas tot steun aan de kerken, ten behoeve van de verzorging van emeriti-predikanten, predikantsweduwen en -wezen naar art. 13 K.O.:**

P. Zuidema, eerste penningmeester; D. Lokhorst, tweede penningmeester; drs. L.W. Bil, actuaaris.

2. **de Theologische Universiteit:**

a. het curatorium:

ds. B. Bijleveld, primus-secretaris; ds. J. Brons, secundus-secretaris;

b. het financieel beheer:

primi: drs. H. Schuurhuis, R.A.; I.L. Stoik; mr. P. van Zwielen;

secundi: drs. G. van Westrienen; H. Bos; not. J. Herweijer;

als adviseur voor de toekenning van studietoelagen aan studenten, drs. W.J. Quist.

3. **de evangelieverkondiging onder Israël:**

dr. G.C. den Hertog, eerste secretaris; ds. B. de Graaf, tweede secretaris; P. Vree, eerste penningmeester; ds. M.W. Vrijhof, tweede penningmeester; dr. T. Brienen, adviseur.

4. **de buitenlandse zending:**

Indonesië-voorzitter: drs. W. van Heest; Venda-voorzitter: drs. W.P. de Groot; KwaNdebele-voorzitter: drs. R. Hol; ds. J.H. Carlier, eerste secretaris; drs. A.C. de Geus, tweede secretaris; J.W. Kuiper, eerste penningmeester; P. Staffleu, tweede penningmeester; drs. W. van Heest, algemeen voorzitter.

5. **de evangelisatie:**

P. de Korte, penningmeester; ds. H. van Mulligen; ds. J. Vogel; secundi: drs. W. Steenbergen; C.J. Verschoor.

6. **de steunverlening aan de kerken in de nieuwe polders rond het IJsselmeer:**

C. Visser, voorzitter; ds. H.J.Th. Velema, secretaris; G. Verhoef, penningmeester; secundi: H. van den Herik; ds. C.J. van den Boogert; W. Duyst.

7. **de onderlinge bijstand en advies:**

A. de Geus, voorzitter; J.C. de Jong, secretaris; C. van Driehuisen, penningmeester; W.R. Groenendijk, N. Haazebroek; secundi: resp. H.J. van Maanen, J. Zuidema, G. Schenk, P. Auee, J.C. van Beveren.

B. DE GENERALE DEPUTAATSCHAPPEN VOOR

8. **de radio-kerkdienstuitzendingen:**

ds. R. van Beek; ds. H. de Graaf; ds. J. van Mulligen; drs. W.J. Quist; ds. H. Last, algemeen secundus.

9. **de geestelijke verzorging van de varenden:**

ds. C.J. van den Boogert; H. Bor; H. Huygen; ds. A. van Heteren; ds. Th. Rutters; ds. A. van der Veer; ds. M. Vlietstra.

10. **de geestelijke verzorging van de militairen:**

ds. G. Bijkerk; A.C. Floor; P. de Graaf; ds. H. van den Heuvel; N. van der Lugt; H.P. Noppe; ds. M. Oppenhuizen; ds. H. van der Schaaf; I.J. Tollenaar.

11.het contact met de kerkjeugd:

D. van Arkel; ds. H. de Graaf; ds. H.H. Klomp; ds. H. Last; ds. G.P.M. van der Linden; ds. H.C. Mijnders; ds. D. Visser; dr. J. van der Wal; ds. A.K. Wallet; adviseurs: ds. K. Boersma; ds. J. Plantinga.

12.kerk en onderwijs:

C.M. van den Hoek; ds. D. Quant; drs. J.J.F. Scheper; drs. G. van 't Spijker; prof. dr. L. Strengholt; ds. D. Visser.

13.de geestelijke verzorging van gehandicapten en behartiging van het ziekenhuispastoraat:

mr. W. Bijleveld; Joh. Bil; G. van Brenk; mevr. M. de Graaf-Floor; ds. J.W. van de Gronden; J. Roodde; B.R. Steenbergen; dr. J. Trommel; ds. A. van der Veer.

14.de algemene diaconale en maatschappelijke aangelegenheden:

mevr. G.C. van Balen-Zandbergen; ds. J. Brons; A. van der Heiden; H. Kazen; G.H. Kuylenburg; ir. H. Moret; ds. J. Plantinga; drs. W. Steenbergen; mevr. S.P. Strijbis; ds. C. Westerink; P. Zwiep; secundus: ds. J. Jonkman; adviseur: prof. dr. W.H. Velema.

15.kerk en bedrijfsleven:

mevr. drs. T. Drenth; drs. W.P. de Groot; H. Kazen; ing. A. Langstraat; ir. C. Veen; ds. J. Vogel; secundus: H.G. Barendregt; ir. C. Lommers.

16.de hulpverlening in binnen- en buitenland:

drs. W.C. Moerdijk, voorzitter; H. Medema, secretaris-penningmeester; mevr. D. Affourtit-Bouterse; drs. C.W. Buijs; J. Hoefnagel; drs. B. Loonstra; ir. H. Moret; mevr. T. Witzier-van 't Hof.

17.de redactie van 'De Wekker':

prof. dr. W. van 't Spijker, hoofdredacteur; ds. K. Boersma, redactie-secretaris; ds. A. Baars; D. Koole; ds. J. Jonkman; mr. P.Th. Versteeg.

18.de redactie van het Jaarboek:

ds. H. van der Schaaf; drs. J.C.L. Starreveld; ds. H.J.Th. Velema; secundus: drs. R.W.J. Soeters.

19.de uitgave van de Kerkorde:

drs. R.W.J. Soeters, secretaris; prof. dr. W. van 't Spijker; drs. J.C.L. Starreveld.

20.contact met de overheid:

prof. dr. W. van 't Spijker, voorzitter; mr. dr. C.J. Verplanke, secretaris (tevens gedelegeerde in het C.I.O.); C.N. van Dis; mr. H. Herweijer (tweede plaatsvervanger gedelegeerde in het C.I.O.); ds. J. van Mulligen (eerste plaatsvervanger gedelegeerde in het C.I.O.); prof. dr. W.H. Velema; ds. J. Westerink; algemeen secundus: ds. H. van der Schaaf.

21.de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland en de correspondentie met de buitenlandse kerken:

ds. A. Baars; ds. P. den Butter; ds. B. de Graaf; A. van Hattum; drs. A.G. Knevel; G. van Malenhorst; drs. J.W. Maris; ds. D. Quant; drs. J.C.L. Starreveld; ds. J. Westerink; ds. B. Witzier.

22.de vertegenwoordiging der kerken:

ds. M.C. Tanis, voorzitter; drs. J.C.L. Starreveld, secretaris; ds. J. Van Amstel; ds. J. Westerink.

23.financiële zaken:

D. Blom, R.A.; G.P. Groeneveld; mevr. J. de Jong; C. Kleinjan; A.H.J. Schwartz, R.A.; secundus: J.M.J. Kieviet.

24.het Kerkelijk-Administratief Bureau:

mr. J.S. van Balen; J.W. Bargeman; G.L. Bouwman; C. Groeneveld; J. van der

Keur; L. van der Zwaag.

25.het quaestoraat van de generale synode:

D. Lokhorst, eerste quaestor; J. Boer, tweede quaestor.

26.de kerkelijke archieven:

prof. dr. W. van 't Spijker, voorzitter; drs. J.N. Noorlandt, secretaris; F. van der Hart, archivaris; mr. C.J. van Heel, archivaris; A. Medema; drs. J.C.L. Starreveld.

27.onderzoek taken en prioriteitenstelling van deputaatschappen:

J. Bijleveld; T. van Dieren; D.C. van de Kreeke; S. Pieper; ds. M.C. Tanis; E.B. de Vin.

28.berijmde Schriftgedeelten:

ds. J. Van Amstel, voorzitter; ds. T.M. Hofman, secretaris; J. Groeneveld; ds. A. Hilbers jr.; A. Pietersma.

29.commissie van bijstand:

ds. J. Westerink, samenroeper; ds. M.W. Vrijhof, rapporteur; ds. H. van der Schaaf; drs. J.C.L. Starreveld.

*Artikel 201***Roepende kerk voor de volgende generale synode**

Op voorstel van het moderamen wordt besloten de kerk van Apeldoorn-Centrum aan te wijzen als de roepende kerk voor de D.V. in 1992 samen te roepen synode.

*Artikel 202***Artikel 43 K.O.**

De praeses stelt art. 43 K.O. aan de orde. Hij constateert met dankbaarheid dat de censuur niet behoeft te worden toegepast.

*Artikel 203***Slotwoorden**

In zijn slotwoord wil de praeses enkele woorden onderstrepen. Allereerst het woord dank. Dank aan de Here, de Koning van de kerk, die ons deed vergaderen en ons leidde van zitting tot zitting. De Here was nabij. Hij gaf kracht, wijsheid en inzicht, want wie zijn wij en blijven wij voor Gods aangezicht. Zijn Naam zij dank dat Hij ons riep tot synodewerk in Zijn kerk en voor Zijn kerk. Het tweede woord is dankbaarheid. Er werd in broederlijke geest en eensgezindheid vergaderd. Intensief en ontspannen konden we bezig zijn. Het derde woord is intensiviteit. Er is veel vergaderd, overdacht en overlegd. De praeses richt zich in het bijzonder tot de mede-afgevaardigden en de rapporteurs van de commissies, die veel werk verzetten. Dat is zeer gewaardeerd. Het vierde woord is eenstemmigheid. Verreweg de meeste besluiten zijn zonder hoofdelijke stemming genomen. Het laatste woord is duidelijkheid. De besluiten laten aan duidelijkheid niet te wensen over. De deputaten kunnen hun instructie weten en daarmee aan het werk gaan.

In 1925 zei ds. G. Wisse in de toespraak aan het einde van de synode te Groningen: het was een waardige, aangename en illustere synode. Nu mag en kan gezegd worden van de synode 1989 te Groningen: het was een goede, ontspannen, besluitvaardige en Schriftgerichte synode.

De praeses richt zich tot de voorzitter en scriba van de kerkeraad van Groningen, drs. R.W.J. Soeters en br. A. Visser, die voor en tijdens de synode zoveel goede

diensten bewezen. Hij brengt dank voor de bereidwilligheid en gastvrijheid door de roepende kerk aan de synode bewezen. Wij zullen Groningen niet vergeten. In dit dankwoord worden ook zij aangesproken door wier inspanning alles goed mocht verlopen. De praeses noemt de commissie van voorbereiding onder leiding van br. M. Kamminga met de onderscheiden werkgroepen voor de huishoudelijke verzorging onder leiding van zr. J. van Ieperen-Leerling, voor de zalen onder leiding van br. J. Wubs, de administratie en huisdrukkerij onder leiding van de broeders H. Spoelstra en K. Loonstra, de technische verbindingen onder leiding van br. W. Haan en de zorg voor het logies onder leiding van zr. J.M. Laninga-Heeringa en ten slotte het kostersechtpaar br. en zr. E. Striesenou. Als concretisering van de dank overhandigt de praeses aan de voorzitter van de roepende kerk, drs. R.W.J. Soeters, een envelop met inhoud. Deze wijst op de inzet van meer dan 80 gemeenteleden, die permanent beschikbaar waren, hij geeft aan zr. Van Ieperen gelegenheid om de opbrengst van de koffiegelden met een enkel woord te overhandigen aan ds. H.P. Brandsma voor zijn werk onder de zwervers en daklozen te Amsterdam.

Dan richt de praeses zich met een woord van dank tot de synodeleden, de preadviseurs en zijn mede-moderamenleden.

De assessor dankt de praeses voor zijn leiding, die als vaderlijk getypeerd is. Dit werk had uw hart, want de kerken, die u mag dienen, hebben uw hart.

U werd door de Here bekwaamd, bekrachtigd en geroepen. We bidden u en uw vrouw van harte 's Heren zegen toe.

Namens de preadviseurs spreekt prof. dr. W. van 't Spijker woorden van dank.

Wat door de preadviseurs gedaan is, was volstrekt op één lijn als het gaat om de liefde tot de kerken, om de gemeenten te dienen en om dienstbaar te zijn in het koninkrijk van God. Het bijeenkomen in een synode is hartverwarmend omdat we op de ene lijn van de liefde van God ons werk mogen doen.

De praeses sluit af met een bemoedigend woord om tegenover een moderne theologie die invalshoeken zoekt in onze kerken, Schriftgetrouw en traditiegetrouw, blij en beheerst te werken in prediking, catechese en pastoraat.

Artikel 204

Sluiting

De praeses leest 2 Timotheus 3:13-17, daarna laat hij zingen Psalm 119:80.

Hij gaat voor in dankgebed. Na het lezen van de Apostolische Geloofsbelijdenis wordt staande gezongen Psalm 90:1 en 9.

Dan verklaart de praeses de generale synode van Groningen Anno Domini 1989 voor gesloten.

Het moderamen van de synode:

M.C. Tanis, praeses,

J. Westerink, assessor,

J.C.L. Starreveld, scriba I,

J. Van Amstel, scriba II.

BIJLAGEN

BILAGE 1
Art. 20

RAPPORT VAN HET MODERAMEN VAN DE GENERALE SYNODE 1986

Het moderamen van de generale synode 1986 meldt u de volgende werkzaamheden.

A. Besluitenboekje

In januari 1987 kon voldaan worden aan het bepaalde in art. 50 sub 10 KO; de kerkeraden werden in kennis gesteld van de in de openbare vergaderingen van de synode genomen besluiten door middel van de verschijning van het Besluitenboekje. Een overdruk van dit Besluitenboekje verscheen als uitgave van 'Ambtelijk Contact', zodat elke ambtsdrager van de genomen besluiten kennis kon nemen. Voor de samenwerking met de redactie van 'Ambtelijk Contact' zijn we hartelijk dankbaar.

In het Besluitenboekje werd ook opgenomen de volledige tekst van het besluit betreffende de zaak-Amerstfoort; een besluit dat weliswaar in een besloten zitting van de synode was genomen, maar later in een openbare zitting was meegedeeld.

Toezending van het Besluitenboekje vond niet alleen aan kerkeraden plaats, maar eveneens aan de verschillende meerdere vergaderingen.

B. Studierapport inzake Homofilie

Ingevolge het besluit van de synode (Acta art. 126) is het studierapport van de particuliere synode van het Oosten inzake homofilie beschikbaar gesteld als pastorale handreiking aan kerkeraden en kerkleden.

C. Acta generale synode 1986

Binnen een jaar na de sluiting van de generale synode 1986 konden de Acta verschijnen. Dit keer werd het drukken en uitgeven verzorgd door de Harderwijker Drukkerij en Uitgeverij te Harderwijk. Het moderamen heeft, in overleg met de quæstor, voor deze firma gekozen, omdat zij aangeboden had het werk aan de Acta te doen voor een zeer lage prijs. Het mag gezegd worden, dat de samenwerking met de drukker en met name met de heer S. van Klinken, die de werkzaamheden aan de Acta onder zijn supervisie had, uitstekend is geweest. Het resultaat is onzes inziens alleszins geslaagd.

De Acta verschenen in een oplage van 500 exemplaren. Naar alle buitenlandse kerken waarmee onze kerken in correspondentie staan, werd een exemplaar verzonden, alsmede ook naar die kerken in ons eigen land, waarmee we een bepaalde vorm van contact onderhouden. Ook werd een exemplaar gezonden aan alle werkers, die namens onze kerken in het buitenland verblijven. Uit een enkele ontvangen reactie sprak erkentelijkheid.

Na het verschijnen van de Acta namen wij kennis van een tweetal onjuistheden. In het Register op pag. 374-376 is ten onrechte geen melding gemaakt van het deputaatschap voor Correspondentie met de Hoge Overheid, met verwijzing naar art. 63 en de pagina's 162 en 164.

Op pag. 268 - in het financieel overzicht van deputaten Kerk en Bedrijfsleven - is verzuimd melding te maken van de bedragen onder 'Eigen Vermogen'. Die zijn respectievelijk fl. 51.388,47, fl. 52.249,10 en fl. 50.623,90. Voor deze omissie verontschuldigen wij ons.

D. Samenwerking Kerkelijk Administratief Bureau

Met dankbaarheid maken wij melding van de goede samenwerking met het Kerkelijk Administratief Bureau. Dit bureau heeft ons in voorkomende gevallen terstond haar diensten ter beschikking gesteld, onder andere in de verzending van het Besluitenboekje, het Studierapport inzake Homofilie en de Acta.

E. Correspondentie

De meeste correspondentie, die gevoerd werd, had betrekking op de uitvoering van de door de generale synode genomen besluiten. In een enkele geval had de correspondentie te maken met vragen die ons gesteld werden.

1. Chr. Geref. Kerk 's-Hertogenbosch

In verband met een gerechtelijke procedure waaraan de kerk van 's-Hertogenbosch gewikkeld was, werd het moderamen verzocht enkele stukken ter inzage te geven, betrekking hebbend op de op de generale synoden van 1983 en 1986 behandelde vraag naar het levensonderhoud van afgezette predikanten. Het moderamen heeft gemeend aan dit verzoek te moeten voldoen, geleid op de geheel uitzonderlijke situatie, waarin de kerk van 's-Hertogenbosch was komen te verkeren.

2. Chr. Geref. Kerken te Gorinchem en Sliedrecht-E.H.

Van deze kerken ontvingen wij verzoeken om een nadere verklaring van het in de Acta onder art. 97 weergegeven besluit. De gevraagde verklaring werd gegeven.

3. Deputaten Buitenlandse Zending

Met deze deputaten werd geëcorrespondeerd over een bepaald, in een comité-zitting genomen, besluit van de generale synode 1986.

4. Archiefdeputaten

Van deze deputaten ontvingen wij een schrijven, waarin zij als hun mening te kennen gaven, dat de Acta van de comité-vergaderingen van de generale synode direct na de vaststelling in het synodaal archief dienen te worden opgenomen en niet aan de scribe van de volgende synode mogen worden overhandigd. Hierover hebben wij ons beraden en onze mening is, dat archiefdeputaten wel gelijk hebben, dat ook de Acta van comité-zittingen van een generale synode in het archief dienen te worden opgeborgen. Evenwel, de praktijk heeft aangetoond, dat het dienstig kan zijn als tijdens de zittingen van een generale synode de comité-acta van vorige synoden beschikbaar zijn, zodat ze in voorkomende gevallen direct geraadpleegd kunnen worden. Zijn ze echter in het archief opgeborgen dan kost het tijd en moeite om ze weer

ter beschikking te hebben. Om deze reden meent het oud-moderamen, dat het gewenst is als de scribe van de synode ze bij de hand heeft. Zo is overigens ook de praktijk bij de particuliere synoden en de classes. Het is tot nog toe trouwens ook de praktijk geweest betreffende de comité-acta van generale synoden. In deze geest is aan archiefdeputaten geantwoord.

5. Chr. Geref. diaconieën en classicale diaconale commissies

Naar aanleiding van een aantal brieven van diaconieën uit onze kerken (Harderwijk, Katwijk aan Zee, Noordeloos en Werkendam), aan ons gericht in verband met een door de niet herbenoemde deputaten ADMA aan de diaconieën en classicale diaconale commissies gericht schrijven, waarin ook een aantal zaken vermeld waren, die in comité-zittingen van de generale synode 1986 behandeld waren, hebben deputaten het nodig geoordeeld ook een schrijven te doen uitgaan aan de diaconieën en de classicale diaconale commissies.

Zonder inhoudelijk op de brief van de niet herbenoemde ADMA-deputaten in te gaan hebben wij in ons schrijven afstand genomen van deze brief. Een aantal passages uit het pastorale schrijven, dat vanwege de synode aan de niet herbenoemde ADMA-deputaten werd verzonden, werd geciteerd en de verwachting werd uitgesproken, dat de kerken vertrouwen zullen hebben in het beleid van de generale synode, ook al kan vanwege de vertrouwelijkheid van de te behandelen zaken de gevraagde informatie niet altijd ter beschikking worden gesteld.

Naar aanleiding van onze brief heeft het oud-moderamen een reactie ontvangen van een van onze diaconieën.

6. Chr. Geref. Kerk Groningen

Met de kerk van Groningen, roepende kerk voor de aanstaande generale synode, werd overleg gepleegd ten aanzien van tijd en plaats van samenkomen van de synode.

Voorstel

Het oud-moderamen stelt u voor:
zijn handelingen goed te keuren.

P. den Butter, scribe I

BILAGE 2

Art. 21, 130, 169

RAPPORT DEPUTATEN VERTEGENWOORDIGING DER KERKEN

Deputaten Vertegenwoordiging bieden u het volgende rapport aan.

A. Bijzondere ingekomen stukken

1. Generale synode Geref. Kerken (Vrijgemaakt)

Van de generale synode van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt), Spakenburg-Noord 1987, ontvingen wij een schrijven inhoudende het verzoek tot het houden van samsprekingen met door deze synode benoemde deputaten. Over onze reactie hierop rapporteren wij u afzonderlijk (rapport 9.02.02).

2. Raad van Kerken in Nederland

Van deze Raad werd het verzoek ontvangen te willen participeren in het concludair proces en zo op enigerlei wijze daarin een bijdrage te leveren. Onzerzijds is geantwoord, dat wij van participatie afzien, omdat wij van mening zijn, dat de confessionele basis voor dit proces ontbreekt en wij nimmer hebben willen participeren in een vorm van oecumenische samenwerking die geschiedt onder auspiciën van de Wereldraad van Kerken of de Raad van Kerken in Nederland.

3. Interkerkelijke Stichting voor het Kerkied

Deze stichting vroeg ons een toelichting inzake de bepalingen die in onze kerken gelden met betrekking tot de te zingen liederen in de eredienst. Die vraag werd gesteld in verband met een eventueel afzonderlijk uit te geven bundel van de 150 Psalmen in de nieuwe berijming. De stichting geeft deze Psalmen namelijk alleen uit in het kader van het Liedboek voor de Kerken. De beide kerken van Enschede hadden de stichting benaderd met de vraag of niet een afzonderlijke uitgave van de Psalmen alleen tot stand kon komen.

4. Van drukkerij Buijten en Schipperheijn b.v. te Amsterdam werd het verzoek ontvangen om toestemming tot uitgave van een bundel liturgische formulieren, waarin naast de bij de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) in gebruik zijnde formulieren, ook de door onze synode vastgestelde formulieren een plaats zouden krijgen. Genoemde drukkerij was tot dit verzoek gekomen naar aanleiding van een vraag van de Nederlands Gereformeerde Kerk te Zaandam, welke kerk graag een selectie formulieren ter beschikking zou willen hebben waar ook anderen gebruik van zouden kunnen maken. Geantwoord is dat wij in dit incidentele geval accoord kunnen gaan.

B. Bijzondere vertegenwoordigingen

1. Van de contactcommissie ter voorbereiding van de gebedssamenkomsten ter gelegenheid van de opening van het parlementaire jaar werd elk jaar een uitnodiging ontvangen ter bijwoning van deze samenkomsten. Op verzoek was steeds een van de Haagse predikanten bereid deputaten daar te vertegenwoordigen.

2. De voorzitter was in 1988 en 1989 op uitnodiging van Hare Majesteit de Koningin aanwezig op de nieuwjaars-receptie in het paleis te Amsterdam, in 1987 moest hij door ziekte verzuimen.

3. Op 19 september 1987 vond de Herdenkingsaansluiting '350 jaar Statenvertaling' plaats te Dordrecht onder auspiciën van het Nederlands Bijbelgenootschap. De voorzitter van deputaten was daarbij aanwezig.

4. Op 30 maart 1987 vond de oprichting plaats van het G.A. Lindeboom-instituut te Ede. Namens deputaten

was de voorzitter aanwezig.

5. De voorzitter was eveneens namens deputaten aanwezig toen op 2 juni 1988 te Veenendaal een nieuw gebouw werd betrokken door de stichting 'De Schuilplaats'.
6. Bij de herdenking van het 175-jarig bestaan van het Nederlands Bijbelgenootschap op 17 maart 1989 te Amsterdam, heeft op verzoek ds. M. Drayer te Hilversum deputaten vertegenwoordigd.

C. Varia

Diverse andere stukken werden voor kennisgeving aangenomen dan wel ter hand gesteld aan deputaatschappen waar ze naar onze mening thuis hoorden.

Voorstellen

Deputaten stellen uw vergadering voor:

1. hun handelingen goed te keuren;
2. opnieuw deputaten te benoemen overeenkomstig art. 50 sub 12 KO, opdat zij de kerken kunnen vertegenwoordigen in gevallen die niet behoren tot de competentie van andere deputaatschappen.

P. den Butter, secretaris

RAPPORT DEPUTATEN VERTEGENWOORDIGING DER KERKEN INZAKE DE SAMENSPREKINGEN MET DE DEPUTATEN GEREFORMEERDE KERKEN (VRIJGEMAAKT)

Aanleiding

Deputaten Vertegenwoordiging der Kerken bieden u naast het rapport betreffende de specifiek aan hen opgedragen taken, nog een tweede rapport aan.

Mogelijk heeft niemand van de leden van de generale synode 1986 vermoed, dat de brief, die vanwege die synode uitging naar de eerstvolgende generale synode van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) tot gevolg zou hebben, dat deputaten Vertegenwoordiging er in de periode tussen 1986 en 1989 nog een taak bij zouden krijgen. Maar toch is dit het geval gebleken.

In genoemd schrijven, waarmee onze synode reageerde op de brief van de generale synode van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) 1984/1985, drong onze synode er bij de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) op aan, niet langer via briefwisseling alleen met onze kerken contact te onderhouden, maar deputaten te benoemen en deze deputaten te machtigen met deputaten van onze kerken samen te spreken. Letterlijk staat er in de brief van onze synode: 'Ten allen tijde zijn wij bereid met u te spreken en onze deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders opdracht te geven, zich daarvoor beschikbaar te houden. Mocht u van mening zijn, dat dit deputaatschap een veel bredere opdracht heeft, die naar uw inzicht te breed is, dan kunt u zich ook wenden tot deputaten voor de Vertegenwoordiging der kerken, bestaande uit de broeders, die het moderamen van de generale synode hebben gevormd. In dit opzicht willen wij u graag terwille zijn.' Deze brief werd door de generale synode van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) in behandeling genomen. De synode nam toen het besluit, dat u terug vindt in de brief, gedateerd 1 oktober 1987 en gericht aan uw vergadering. Van dit schrijven ontvingen deputaten een afschrift. Er is dus door de synode van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) besloten, dat er deputaten zouden worden benoemd voor samensprekingen met onze kerken, waarbij de synode gebruik maakte van de suggestie, gedaan in de brief van 1986 om deze samensprekingen te doen voeren met onze deputaten Vertegenwoordiging. Zodoende kwam het verzoek op onze tafel terecht.

Intem beraad en overleg met de preadviseurs van de synode van 1986 deed ons besluiten op het verzoek van de synode van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) in te gaan, nadat eerst overleg gepleegd zou zijn met deputaten eenheid gereformeerde belijders. Deputaten zijn zich ervan bewust dat zij hiermee een taak op zich genomen hebben, die niet rechtstreeks uit hun mandaat voortvloeit. Niettemin hebben zij gemeend het verzoek niet te mogen afwijzen of de zaak uit te stellen tot de synode van 1989 en wel op grond van de volgende overwegingen:

- a. In de brief van 1986, goedgekeurd door de generale synode, had de synode de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) zelf gewezen op de mogelijkheid zich tot deputaten Vertegenwoordiging te wenden;
- b. Deputaten waren er verheugd over, dat de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) aan de oproepen van onze synoden van 1983 en 1986 hebben willen voldoen door deputaten voor samenspreking te benoemen. Alvorens echter tot samensprekingen over te gaan werd contact opgenomen met deputaten Eenheid. De voorzitter van deputaten bezocht een vergadering van deputaten Eenheid en lichtte daar het schrijven van de synode van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) alsmede het standpunt van deputaten Vertegenwoordiging toe. Deputaten Eenheid hadden begrip voor deze gang van zaken en waren van mening, dat deputaten Vertegenwoordiging het verzoek zouden moeten inwilligen en de samensprekingen houden. Een factor, die de zaak voor deputaten Eenheid vergemakkelijkte was, dat twee leden van hun deputaatschap ook zitting hebben in het deputaatschap Vertegenwoordiging.

Inmiddels was namens de synode van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) bericht gedaan dat de door deze synode benoemde deputaten de leden waren van het gewezen moderamen, te weten de predikanten dr. A.N. Hendriks, drs. H.J. Boiten, T. Dekker en R. Houwen.

Besloten werd de deputaten van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) te doen weten, dat wij op hun verzoek zouden ingaan, maar dan met dien verstande, dat de samensprekingen van onze kant gezien zouden worden als oriënterend.

Samensprekingen

Er zijn vier samensprekingen gehouden en wel op 20 april, 28 september, 17 november 1988 en 2 februari 1989. Afwisselend werd vergaderd in Amersfoort en Nunspeet, waarbij nu eens de Gereformeerde deputaten de gastheren waren, dan weer de Christelijke Gereformeerde deputaten.

20 april 1988

De samenspreking van 20 april, gehouden te Amersfoort onder leiding van Dr. A.N. Hendriks, had in alle opzichten een verkennend karakter.

De praeses van de Gereformeerde deputaten herinnerde aan de contacten, die er in het verleden geweest zijn tussen de wederzijdse kerken. De generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken 1962 sprak uit, dat 'staan naar eenheid' wederzijdse plicht is. Toch is die eenheid er nog steeds niet. Er zijn intensieve samensprekingen geweest, die echter afgebroken werden. Daarna is er van synode tot synode geoordeeld. Nu is er weer een ontmoeting op deputaten-niveau, waar we dankbaar voor zijn.

Van de zijde van deputaten Vertegenwoordiging werd door de voorzitter ds. J.H. Velema, dankbaarheid uitgesproken voor het besluit van de synode van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt). Hij herinnerde er aan, dat de samensprekingen in 1962 gestaakt werden met name vanwege het zeer geprononceerde standpunt van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt). Daarom is het verheugend, dat de verbroken contacten nu weer hersteld worden. Wel moet goed gezien worden, dat van Christelijke Gereformeerde zijde de gesprekken niet anders dan oriënterend kunnen zijn. De synode van 1989 zal nadere beslissingen moeten nemen. Van de zijde van de Gereformeerde deputaten werd gesteld, dat er bij hen geen behoefte bestaat aan het alleen maar houden van samensprekingen. De samensprekingen dienen tot resultaten te leiden. De Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) hebben eenheid tussen beide kerken op het oog. Mocht die eenheid volgens de Christelijke Gereformeerde kerken niet bereikbaar zijn, dan willen de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) graag weten welke de verhinderingen zijn. Daarom hopen de Gereformeerde deputaten op duidelijke synodale uitspraken. Overigens verwachten de Gereformeerde broeders niet dat de gesprekken al afgerond zouden kunnen zijn voor 1989. Er is alle begrip voor, dat in dit stadium de Christelijke Gereformeerde deputaten benadrukken dat de samensprekingen een oriënterend karakter hebben.

Van de zijde van de Gereformeerde deputaten werd gewezen op de uitspraak van de generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken van 1962. In die uitspraak wordt gezegd 'dat er verschillen gebleken zijn met name op het punt van de toeïgening des heils en met betrekking tot de hantering van het gereformeerde belijden omtrent de kerk'. De vraag werd gesteld: Hoe denken de Christelijke Gereformeerde Kerken daar nu over? Zijn die verschillen er nog? En als ze er zijn, vallen ze dan binnen het raam van de gemeenschappelijke belijdenis of niet? Het antwoord op die vragen is essentieel.

Volgens de Gereformeerde deputaten is er in de jaren na 1962 in de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) meer begrip gekomen voor de bezwaren van Christelijke Gereformeerde zijde. Er wordt bijvoorbeeld nu meer dan vroeger nagedacht over en gepubliceerd omtrent bevinding en ervaring. We zouden wel eens dichter bij elkaar kunnen bijkomen dan staan dan vroeger het geval was.

Van de zijde van de Christelijke Gereformeerde deputaten werd er op gewezen, dat de methode van benadering van elkaar wel wat verschillend is. De Christelijke Gereformeerde Kerken hebben er duidelijk moeite mee als allerlei zaken publiek besproken worden. Gewezen is op de brieven, die door de synode van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) in 1981 en 1984 verzonden zijn en waarin openlijk beschuldigingen worden geuit aan het adres van twee Apeldoornse hoogleraren; beschuldigingen van onrechtzinnigheid. Dat hebben onze synoden van 1983 en 1986 toch wel hoog opgenomen. Zo behoren we als kerken niet met elkaar om te gaan.

De Gereformeerde deputaten benadrukten, dat de mening in hun kerken is, dat publieke zaken ook publiek behandeld dienen te worden. Overigens namen de Gereformeerde broeders er genoegen mee toen van Christelijke Gereformeerde zijde verklaard werd, dat de zaken met de betrokken hoogleraren besproken zijn. Wat prof. dr. B.J. Oosterhoff betreft, die zaak is afgehandeld door het curatorium en wat prof. dr. J.P. Versteeg betreft, curatoren waren met hem nog in bespreking toen de Heere hem plotseling uit het leven wegnam. Overeengekomen werd dit punt in dit stadium niet verder te bespreken.

Besloten werd nog dat op de volgende vergadering gesproken zou worden over de toeïgening des heils aan de hand van een daarvoor door ds. J.H. Velema te vervaardigen nota. In een daarna te volgen samenspreking zal van Gereformeerde zijde een nota gepresenteerd worden over de Nederlands Gereformeerde Kerken.

De Gereformeerde deputaten achten het niet direkt nodig om in de samensprekingen aandacht te schenken aan het lidmaatschap van de Gereformeerde Oecumenische Synode, wat wel in de brief van de synode van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) aan de orde gesteld wordt. De deputaten zijn van mening, dat, gelet op de stappen, die de Christelijke Gereformeerde kerken ten dezen reeds hebben ondernomen, een bespreking hiervan wel achterwege kan blijven.

Tenslotte werd besloten, dat over het verloop van de samensprekingen niets in de publiciteit zal worden gebracht. Mogelijk dat we bij de afronding van de besprekingen tot een gezamenlijk op te stellen perscommuniqué kunnen komen.

28 september 1988

In deze samenspreking, gehouden te Nunspeet, werd gesproken over de toeïgening des heils en daaraan gerelateerde zaken. Ds. J.H. Velema had een nota gereed gemaakt, die als uitgangspunt en leidraad diende. Met verwijzing naar de uitspraken van de generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken 1962 was in de nota gesteld, dat er verschillen zijn gebleken inzake de toeïgening des heils, zoals bijvoorbeeld uitkomst in de vereenzelviging van schenking en deelachtigmaking en in het identificeren van bondeling en gelovige.

De Gereformeerde broeders spraken echter uit, dat zij zich in deze tekering niet herkennen. Men wil bondeling en gelovige beslist niet identificeren. Als er sprake is van verschillen inzake de toeïgening des heils, dan zijn dat slechts nuance-verschillen, die binnen het raam van de belijdenis vallen en die daarom geen kerk-scheidende factor mogen zijn.

Toen bleek dat de Gereformeerde broeders eveneens van mening zijn, dat het heil dient te worden toeïgenend, werd gesproken over de aard van deze toeïgening en de aard en effect van het werk van de Heilige Geest. De vraag die hierbij centraal stond was: Is het werk van de Heilige Geest, als Hij door het Woord de

uitverkoren wederbaar en geloof en bekering in hen werkt, in zijn aard en effect onderscheiden van Zijn werk in het komen door het Woord tot hen, die niet tot geloof komen? De Gereformeerde deputaten legden er de nadruk op, dat niet de aard, maar alleen het effect van het werk van de Heilige Geest onderscheiden is. De Christelijke Gereformeerde deputaten spraken ook van een verschil in de aard van het werk van de Heilige Geest en onderscheiden de algemene en de bijzondere werking van de Geest. Zij benadrukten daarbij de vrijmacht van de Geest.

De Gereformeerde broeders erkenden dat er in de Gereformeerde kerken (Vrijgemaakt) wel meer aandacht gekomen is in de prediking voor bijvoorbeeld de standen van het geloofsleven en voor zaken als kleingeloof, twijfel, e.d. Daarom is een generaliserend spreken als zou er in de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) geen begrip zijn voor de vragen die met de toeëigening des heils samenhangen, onjuist.

Op de vraag of er nu meer aandacht gegeven wordt in de prediking aan het werk van de Heilige Geest, antwoordden de broeders, dat het werk van de Heilige Geest wel terechte aan de orde dient te komen, maar dan wel in nauwe samenhang met de tekst waarover gepreekt wordt. Zij benadrukten echter ook, dat het niet juist is als het werk van de Geest zo wordt voorgesteld, dat een beschrijving gegeven wordt van wat een mens beleeft.

Een andere zaak, die aan de orde kwam, was het onderscheidenlijk preken. Van Christelijke Gereformeerde zijde werd gesteld, dat we ermee moeten rekenen, dat er tweërlei kinderen des verbonds zijn, namelijk gelovige en ongelovige kinderen des verbonds. Dat feit dient ertoe te leiden, dat in de prediking wordt aangedrongen op zelfonderzoek. Hiertegenover benadrukten de Gereformeerde broeders, dat de gemeente in haar geheel verbondsgemeente is. Zo moet zij worden aangesproken, zowel met belofte als bedreiging. Er is bij de Gereformeerden grote beduchtheid voor de klassifikatie-methode.

Van Gereformeerde zijde werd de vraag gesteld of de Christelijke Gereformeerde deputaten, na deze bespreking, van gevoelen zijn dat de geconstateerde verschillen niet kleiner zijn dan de verschillen die binnen de Christelijke Gereformeerde kerken zelf bestaan. Zij verklaarden voorts er geen behoefte aan te hebben nog lang over de aan de orde gestelde zaken door te spreken. Van hun kant is er geen bezwaar jegens de Christelijke Gereformeerde Kerken ten aanzien van hun visie op de toeëigening des heils. De verschillen, die er zijn, vallen binnen het kader van de confessie. De Christelijke Gereformeerden hebben dit in het verleden echter anders gesteld. Daarom zou het goed zijn als nu ook van Christelijke Gereformeerde zijde gezegd zou kunnen worden, dat de verschillen geen wezenlijke verschillen zijn en daarom ook geen kerk-scheidende factor mogen vormen. De Gereformeerde deputaten drongen sterk aan op een dergelijke uitspraak.

17 november 1988.

De derde samenspreking, gehouden te Amersfoort, werd grotendeels gewijd aan de Nederlands Gereformeerde Kerken en de contacten, die de Christelijke Gereformeerde Kerken met deze kerken onderhouden. Een gespreksnota hierover was geschreven door dr. T. Dekker. Deze nota, die zoals te verwachten was een zeer kritisch geluid liet horen, maakte wel duidelijk, dat de Gereformeerde broeders het van de Christelijke Gereformeerde kerken niet kunnen begrijpen, hoe zij zoveel contacten met de Nederlands Gereformeerde kerken kunnen onderhouden.

Van Christelijke Gereformeerde zijde werd gezegd, dat deze zaak ook binnen de Christelijke Gereformeerde Kerken niet zo eenvoudig ligt. Enerzijds zijn er plaatselijke kerken, waar de relatie met de Nederlands Gereformeerde kerk zeer innig is. Landelijk gezien is er echter in de laatste jaren, algemeen gesproken, van geen verdergaande toenadering sprake en zijn er geen nieuwe pogingen tot eenwording ondernomen.

De vraag, waar de Christelijke Gereformeerde deputaten voor staan is: is het van Gereformeerde zijde conditio sine qua non om tot verdere toenadering met de Christelijke Gereformeerde Kerken te komen, dat deze kerken hun historische gegroeide relatie met de Nederlands Gereformeerde Kerken verbreken? Of zien de Gereformeerde broeders eventueel deze mogelijkheid, dat de Christelijke Gereformeerde kerken een brug-functie gaan vervullen naar de Nederlands Gereformeerde kerken toe? Dat begeren de Nederlands Gereformeerde Kerken wel, zo deden de Christelijke Gereformeerde deputaten mee.

Wat dit laatste betreft zagen de Gereformeerde broeders niet veel mogelijkheden. Zolang de Nederlands Gereformeerde Kerken blijven zoals ze zijn, is die brugfunctie niet realiseerbaar. Er zijn trouwens volgens hen ook geen bewijzen, dat er bij de Nederlands Gereformeerden een verlangen zou zijn naar hereniging met de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt).

Het hoofdbezwaar tegen de Nederlands Gereformeerde Kerken is dat ze de Drie Formulieren van Enigheid niet onverkort handhaven en dat ze de gereformeerde kerkregering hebben losgelaten. De Gereformeerde deputaten vroegen of er bij de Christelijke Gereformeerde kerken geen verontrusting moet zijn over deze dingen. Wordt het ook geen tijd, dat de generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken die verontrusting duidelijk uitspreekt?

Overigens stelden de Gereformeerde deputaten dat van hun kant niet geëist wordt, dat de Christelijke Gereformeerde Kerken de contacten met de Nederlands Gereformeerde Kerken terstond zullen afbreken. Met de realiteit moet worden gerekend en die realiteit laat zien, dat er plaatselijk soms vergaande samenwerking is. Wel dient er met de Nederlands Gereformeerden ernstig gesproken te worden over de contacten en over de condities die aan de voortgang van de samenwerking worden verbonden. Er dient duidelijkheid te komen. Als de Christelijke Gereformeerde Kerken die duidelijkheid verschaffen in hun contacten met de Nederlands Gereformeerde Kerken hebben de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) veel minder moeite met het bestaan van die contacten. Het zal er daarbij om moeten gaan, dat de Nederlands Gereformeerden wordt gezegd, wat gereformerd is om hen zo af te brengen van de vaak gevolgde evangelische koers. En het zijn de Christelijke Gereformeerde Kerken die deze dingen aan de Nederlands Gereformeerde Kerken kunnen zeggen.

De Gereformeerde broeders merkten nog op, dat er bij de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) lange tijd een gevoel van teleurstelling heeft bestaan, dat de Christelijke Gereformeerde Kerken de inzet van de strijd in de zestiger jaren niet voldoende hebben gezien. Het ging om de binding aan het Woord van God, de

confessie en de kerkorde. Omdat de Christelijke Gereformeerde Kerken daar geen duidelijk beeld van hadden, hebben zij te haastig besloten contacten aan te gaan met de Nederlands Gereformeerde Kerken.

De Christelijke Gereformeerde broeders stelden hier tegenover, dat dit alles ook een psychologische achtergrond heeft. Toen de deputaten van beide kerken in 1962 zo dicht bij elkaar stonden en toen toch door de houding van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) de relaties geblokkeerd werden, werkte dat frustrerend. Er was naar Christelijke Gereformeerde inschatting een harde opstelling gekomen bij de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt), mede ook naar aanleiding van het besluit van de generale synode van 1962, dat de Christelijke Gereformeerde Kerken zich als lid zouden aansluiten bij de Gereformeerde Oecumenische Synode. In het kerkbegrip, zoals dat gehanteerd werd in de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt), was een verharding gekomen. Dat heeft er aan meegewerkt, dat de sympathie van de Christelijke Gereformeerde Kerken meer kwam te liggen bij de buiten het verband van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) geraakte broeders, die naar hun idee het slachtoffer waren van die harde opstelling.

Insgande op de suggestie, dat de synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken tot duidelijke uitspraken moet komen inzake de samenwerking met de Nederlands Gereformeerde Kerken werd van Christelijke Gereformeerde zijde opgemerkt, dat de deputaten voor Eenheid van gereformeerde belijders opdracht hebben gekregen de zaken grondig met de commissie van de Nederlands Gereformeerde Kerken door te spreken mede ook naar aanleiding van de uitslag van de gehouden enquête. In die uitslag komen zaken aan de orde als de binding aan de belijdenis, e.d. Cruze synode zal in 1989 inderdaad voor belangrijke beslissingen komen te staan inzake de relatie tot de Nederlands Gereformeerde Kerken.

Anderzijds werd gesteld, dat de Gereformeerde broeders moeten begrijpen, dat de benaderingswijze in de Christelijke Gereformeerde Kerken altijd anders is geweest dan in de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt). De Christelijke Gereformeerden hebben altijd getracht elkaar vast te houden, terwijl dit in de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) zozeer niet op de voorgrond heeft gestaan. Als wij nu inzake de Nederlands Gereformeerde Kerken heel sterk op duidelijkheid gaan aandringen, komen we toch ook in aanraking met de verschillende taxatie, die er in eigen kring aan deze zaak wordt gegeven. Dit zal intern ook spanningen kunnen geven.

Over deze dingen sprekend, werd door de Christelijke Gereformeerde deputaten de vraag gesteld: Hoe ziet u ons met alle verschillen die wij ook intern hebben? Het antwoord daarop was: wij zien u als een vergadering, die zich stelt op grond van Gods Woord en de Drie Formulieren van Enigheid. Wij weten, dat er bij u intern moeiten zijn, maar daarmee mogen en willen wij ons niet bemoeien.

Besloten werd, dat beide deputaatschappen intern de gehouden samensprekingen zullen evalueren en dat die evaluaties op de laatste gezamenlijke vergadering besproken zullen worden, waarbij van beide zijden nog vragen gesteld zullen kunnen worden. Zo mogelijk zal er dan ook een gezamenlijk opgesteld perscommuniqué komen.

2 februari 1989.

Deze laatste samenspreking vond weer plaats in Nunspeet. Ter tafel waren twee evaluaties, een van de Gereformeerde deputaten en een van de Christelijke Gereformeerde deputaten. Beide evaluaties lopen uit op een aantal concrete vragen aan elkaar.

In onderling overleg werd eerst de evaluatie van de Christelijke Gereformeerde deputaten hier en daar gewijzigd, zodat ook de Gereformeerde broeders zich er beter in konden vinden. De aldus vastgestelde tekst is te vinden in bijlage 1 bij dit rapport.

Ten aanzien van de bespreking van de vragen, die in de evaluatie van de Christelijke Gereformeerde broeders worden gesteld is het volgende te rapporteren.

Sprekend over vraag 1 zeiden de deputaten van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) dat zij deze vraag bevestigend kunnen beantwoorden. In het gesprek, dat zich naar aanleiding van deze vraag ontwikkelde, benadrukten de Gereformeerde broeders, dat alle bondelingen kinderen zijn en God tot Vader hebben. Zo spreekt toch ook ons doopsformulier. Die rijkdom moet de gemeente steeds weer worden voorgedragen. Wel moet erbij gezegd worden, dat de bondeling de relatie kan verbreken door ongelooft. Hij moet opgeroepen worden tot gelovige aanvaarding van het heil, zodat hij een gehoorzaam kind wordt.

Van Christelijke Gereformeerde zijde werd daar tegenover gesteld, dat een bondeling in een bepaalde zin nog kind moet worden. De Bijbel spreekt immers op meer dan een manier over het kindschap. Het zal dan ook in de prediking moeten uitkomen, dat verbondskinderen van nature onbekeerd zijn en tot bekering moeten komen. Met andere woorden: er moet ook bij verbondskinderen een wezenlijke verandering plaats vinden. Ten aanzien van vraag 2 deelden de Gereformeerde broeders mee, dat zij moeite hebben met de uitdrukking 'onderscheidenlijk preken'. Dat riekt hen teveel naar de klassifikatie-methode, waarbij de gemeente verdeeld wordt; iets wat zij niet juist achten. Zowel de zegen als de vloek moet de gehele gemeente worden voorgesteld. Men wil wel erkennen, dat er onderscheid is tussen hen, die de belofte in geloof aanvaarden en hen die de belofte in ongelooft verwerpen en dit onderscheid moet wel duidelijk gepreekt worden.

De Christelijke Gereformeerde deputaten hielden staande, dat er naar hun overtuiging wel degelijk onderscheidenlijk gepreekt moet worden. Al geldt de belofte de gehele gemeente, het is legelijk waar dat er grote verscheidenheid is onder de leden der gemeente. En in de prediking dient ook een plaats toegekend te worden aan het werk van de Heilige Geest, zoals Hij dat verlicht in een mensenhart, als Hij die mens het heil deelachtig maakt. Verwezen werd o.a. naar wat de Dordtse Leenregels hierover zeggen in III/V. De Gereformeerde deputaten gaven nog te kennen dat zij bij voorkeur niet spreken over 'schenking en deelachtigmaking', maar dat zij 'schenking en gelovige aanvaarding' prefereren. Het woord 'deelachtigmaking' bergt het gevaar in zich, dat we de schuld zouden gaan leggen bij de Heilige Geest als we verloren gaan. Zij willen juist het volle accent leggen op de verantwoordelijkheid van de mens. Zij maakten voorts duidelijk, dat als zij mee willen gaan met de eis dat de prediking onderscheidenlijk moet zijn, zij dat willen verstaan in de zin van Zondag 31 Heid. Cat., waar sprake is van mensen, die zich niet van harte bekeren.

De Christelijke Gereformeerde deputaten bleven vasthouden aan wat al eerder gezegd was over het element van de soevereiniteit van de Heilige Geest. Zonder hiermee overigens afbreuk te willen doen aan de verant-

woordelijkheid van de mens.

Het werd duidelijk, dat er op dit punt vragen overblijven. Dit zal zeker een van de dingen zijn, waar bij voortzetting van de samensprekingen over doorgesproken zal moeten worden.

Met betrekking tot vraag 3 stelden de Gereformeerde deputaten dat zij hierop eigenlijk al een antwoord gegeven hadden bij de vaststelling van de tekst van de evaluatie. Het komt er op neer, dat zij wel van mening zijn, dat het werk van de Heilige Geest in de prediking aan de orde moet komen, maar dan alleen als de tekst daar duidelijk aanleiding toe geeft.

De Christelijke Gereformeerde deputaten verschilden op dit punt van mening; zij spraken uit dat naar hun mening de prediking altijd dient te laten zien hoe de Heilige Geest een mens deel geeft aan het heil, al zal dit element duidelijk door de tekst bepaald worden.

De Gereformeerde broeders spraken uit moeite te hebben met vraag 4. Zij waren van mening dat de gegevens van de confessie wel verdisconteerd moeten worden in de prediking, maar het gaat te ver als gezegd wordt dat deze gegevens de prediking dienen te stempelen. Over de vraag hoe de genoemde gegevens in de prediking verdisconteerd moeten worden zal nog wel doorgesproken moeten worden, zo was hun mening. De tijd om hierop genoegzaam in te gaan heeft ons ontbroken.

Bij de beantwoording van vraag 5 merkten de Gereformeerde broeders op, dat zij al eerder gezegd hebben, dat de geconstateerde verschillen voor hen geen kerkscheidende factor zijn, omdat die verschillen naar hun mening binnen het kader van de confessie vallen. Zij zouden nu graag van de Christelijke Gereformeerde deputaten willen weten hoe er in hun kring over gedacht wordt. Zij drongen er dan ook op aan dat de Christelijke Gereformeerde deputaten hun komende synode zullen vragen zich over deze vraag uit te spreken. In 1962 heeft de Christelijke Gereformeerde synode gezegd, dat er bezwaren gebleken zijn en dat er wegen gezocht moeten worden, die tot wegneming van deze bezwaren kunnen leiden. Hoe denken de Christelijke Gereformeerde Kerken daar in 1989 over?

De Christelijke Gereformeerde deputaten spraken uit, dat men in de prediking in de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) volgens hen niet tegen de confessie ingaat, maar dat zij vrezen dat niet alle elementen van de confessie naar behoren tot hun recht komen. In dit licht laten de Christelijke Gereformeerde broeders weten, dat de verschillen naar hun taxatie ernstig zijn. Zij zegden toe deze vraag aan hun synode voor te zullen leggen, eventueel met een advies van hun kant, dat mede gegrond zou kunnen zijn op de gehouden besprekingen.

Wat de vragen betreffende onze eigen interne situatie en onze verhouding tot de Nederlands Gereformeerde Kerken aangaat kan het volgende worden gerapporteerd.

De Gereformeerde deputaten stelden niet de eis, dat de Christelijke Gereformeerde Kerken orde op zaken in eigen huis gaan stellen. Wel is duidelijk, dat als het serieus op eenwording aan gaat komen, er gesproken zal moeten worden over bepaalde opvattingen, die in de Christelijke Gereformeerde Kerken verdedigd zijn. Als voorbeeld is te denken aan publicaties van prof. dr. B.J. Oosterhoff. Het ligt voor de hand, dat de Christelijke Gereformeerde Kerken ook naar binnen toe duidelijk maken, dat zij de gereformeerde confessie en de gereformeerde kerkroeping wensen te handhaven. De Gereformeerde deputaten spraken uit, dat er in de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) inderdaad zorg is over zekere ontwikkelingen in de Christelijke Gereformeerde Kerken.

Sprekend over deze zaken werd vastgesteld, dat in de besprekingen de opvattingen van twee Apeldoornse hoogleraren genoemd in de brief van de synode van Spakenburg-Noord, niet aan de orde konden komen en dat daarover dus niet kan worden gerapporteerd.

De evaluatie van de Gereformeerde deputaten liep op twee vragen uit. De eerste van deze vragen luidde: 'Moet gezien de overeenstemming die er bleek te zijn ten aanzien van de noodzaak van het toeleggende werk van de Heilige Geest, het nog gebleven verschil van inzicht ten aanzien van de plaats van het werk van de Heilige Geest in de prediking een blijvende kerkscheidende factor zijn?' Op deze vraag was in feite al ingegaan naar aanleiding van wat er in de evaluatie van de Christelijke Gereformeerde broeders was gesteld.

Een tweede vraag luidde: 'Stemt u ermee in, dat gezien de tussen onze deputaatschappen gebleken overeenstemming ten aanzien van de weg tot eenheid - die weg ligt in het onvoorwaardelijk handhaven van de gereformeerde leer overeenkomstig het Dordtse ondertekeningformulier - de eerstkomende generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken de verontrusting over de ontwikkeling in de Nederlands Gereformeerde Kerken ten aanzien van de handhaving van de gereformeerde leer en kerkregering expliciet moet maken?'

Hierop hebben de Christelijke Gereformeerde deputaten geantwoord, dat zij met deze vraag toch wel wat moeite hadden. De Gereformeerde broeders maakten duidelijk, dat dit voor hen toch wel een zwaarwegend punt is. Deze zaken mogen niet onder de tafel gestopt worden. De Christelijke Gereformeerde Kerken dienen de Nederlands Gereformeerde Kerken vermanend aan te spreken. Dit is inderdaad een conditie van de kant van de Gereformeerde deputaten zal verder contact realiseerbaar zijn.

De Christelijke Gereformeerde broeders hebben hierop duidelijk gemaakt met deze manier van benaderen moeite te hebben. Huns inziens is het onjuist als op de a.a. generale synode de verhouding tot de Nederlands Gereformeerde Kerken onder een bepaalde druk vanuit de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) zou komen te staan. Dit zou niet fair zijn tegenover de Nederlands Gereformeerde Kerken en het zou ook ongunstig werken binnen de Christelijke Gereformeerde Kerken zelf. Van Gereformeerde zijde werd echter aangedrongen op duidelijke uitspraken.

Tenslotte werd de vraag besproken die in het slot van de evaluatie van de Christelijke Gereformeerde deputaten te vinden is. De Gereformeerde deputaten gaven als hun mening, dat het wel zeer op prijs gesteld zou worden door de synode van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) als de volgende samensprekingen gehouden zouden kunnen worden door een afzonderlijk deputaatschap en niet door het deputaatschap Eenheid gereformeerde belijders.

Als laatste werd de vraag besproken of en hoe we naar buiten zullen treden met de tot nog toe bereikte resultaten van de samensprekingen. Met name de Gereformeerde deputaten drongen aan op een gezamenlijk

op te stellen persverslag. Aldus is geschied. Bijlage 2 geeft weer wat namens beide deputaatschappen in de kerkelijke bladen werd gepubliceerd.

Samenvatting en conclusie

Met de evaluatie en het persverslag is in feite al duidelijk geworden hoe deputaten de gehouden samensprekingen hebben ervaren. In het algemeen kan gezegd worden dat de samensprekingen in een zeer goede sfeer zijn gehouden en dat op diverse punten er een verstaan van elkaar was. Als zodanig hebben deputaten dan ook met vreugde deze (extra) taak waargenomen. Wel zijn zij zich er van bewust, dat in de samensprekingen onderwerpen naar voren gekomen zijn, die niet zo gemakkelijk liggen. Zaken ook, die binnen ons eigen kerkelijk leven wellicht niet zo gemakkelijk liggen.

Niettemin, wat tot nog toe bereikt mocht worden en vooral ook de goede sfeer, waarin vergaderd werd, nopen ons tot de conclusie, dat de opnieuw begonnen samensprekingen voortgezet behoren te worden. Er is een basis voor voortgezet gesprek. Bovendien dient een aantal zaken nog nader besproken te worden, aangezien de tijd niet toeliet, dat zolang gesproken kon worden totdat een algerond oordeel kon worden gevormd. Er is ook - eveneens vanwege het ontbreken van genoegzame tijd - een aantal zaken helemaal niet aan de orde geweest, zoals o.a. het kerkbegrip. Er zijn al met al argumenten genoeg om de contacten te prolongeren. Daarbij komt het u deputaten wenselijk voor, dat aan de wens van de Gereformeerde kerk (Vrijgemaakt) wordt tegemoet gekomen en dat een afzonderlijk deputaatschap de taak krijgt de samensprekingen voort te zetten. De overwegingen die deputaten voor dit voorstel hebben zijn dezelfde als die hen indertijd hebben doen besluiten de samensprekingen aan te vangen.

Deputaten van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) hebben aangedrongen op concrete uitspraken zowel ten aanzien van de vraag of de verschillen binnen het kader van de confessie liggen als ten aanzien van diverse door hen aangewezen symptomen van verontrusting ontwikkelingen in de Nederlands Gereformeerde Kerken. Deputaten zijn van mening dat uw vergadering over deze zaken een principe-uitspraak zal moeten doen. Zij zijn deze mening toegedaan op grond van het feit, dat er van de zijde van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) al jarenlang is aangedrongen op een duidelijke verklaring van onze kant waar wij als kerken in deze zaken staan. Uit het gerapporteerde is genoegzaam duidelijk, dat deputaten van mening zijn, dat de geconstateerde verschillen niet gebagatelliseerd mogen worden, omdat zij direct verband houden met de functionering van de confessie in prediking en geloofsleven.

Voorstellen

De generale synode beslute

- de handelingen van deputaten goed te keuren;
- uitspraak te doen ten aanzien van de vraag
 - of het gebleken en gebleven verschil inzake de toelegging des heils en de plaats van het werk van de Heilige Geest in de prediking een kerkscheidende factor is;
 - hoe bepaalde door de Gereformeerde deputaten aan de orde gestelde ontwikkelingen in de Nederlands Gereformeerde Kerken getaxaerd dienen te worden;
- deputaten te benoemen voor samensprekingen met de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) en deze deputaten op te dragen:
 - de samensprekingen met deputaten van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) voort te zetten in de geest van de onder 2 genoemde uitspraken;
 - in de samensprekingen mede aan de orde te stellen de zaken, die tot nog toe in de gehouden samensprekingen niet of niet voldoende besproken zijn.

P. den Butter, secretaris

BILAGE 1

EVALUATIE VAN DE GEHOUDEN SAMENSPREKINGEN TUSSEN DEPUTATEN GEREFORMEERDE KERKEN (VRIJGEMAAKT) EN DEPUTATEN CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE KERKEN

Algemeen

Met dankbaarheid mag worden geconstateerd, dat de gesprekken in een bijzonder goede sfeer konden worden gehouden. Er was een open oor voor elkaar, er was voorzichtigheid zowel als eerlijkheid en openheid.

Toelgening des heils

In de bespreking van de zaken die te maken hebben met de toelegging des heils is geconstateerd dat we veel gemeenschappelijk hebben. Ook ten aanzien van deze dingen wensen beide kerken niet anders dan confessioneel te spreken. Dat betekent in concreto o.a. dat we 'bondeling' en 'gelovige' niet mogen vereenzelvigen; dat het werk van de Heilige Geest nodig is zal een bondeling als zondaar deel krijgen aan het heil in Christus; dat dit werk van de Geest ook gepredikt dient te worden; dat aandacht dient gegeven te worden aan de trappen van het geloofsleven (D.L. I, 12); dat we moeten spreken van tweemaal kinderen des verbonds in deze zin, dat er bondelingen zijn, die de belofte in geloof aanvaardden en bondelingen die de belofte in ongeloof venwerpen.

Maar bij alle overeenkomst blijken er toch ook diverse punten van verschil te zijn. Als het gaat over het onderscheidenlijk preken menen de Gereformeerde deputaten dat de gemeente als geheel moet worden aangesproken en is men beducht voor de klassifikatie-methode. Als van de zijde van de Christelijke Gereformeerde deputaten gewezen wordt op de noodzaak van de persoonlijke deelachtigmaking en beleving van het heil, stemmen de Gereformeerde deputaten dat van harte toe, al is er bij hen wel beduchtheid, dat zo de belofte wel eens krachteloos gemaakt kan worden, als deze belofte niet tegelijk gepredikt wordt met bevel van bekering en geloof (D.L. II, 5). Ten aanzien van de vraag of het werk van de Heilige Geest een plaats

dient te krijgen in de prediking antwoorden de Gereformeerde deputaten dat dit stellig zo is en dat de predikanten er bij hun tekstkeuze rekening mee moeten houden, maar dat dit niet impliceert dat het werk van de Heilige Geest in elke preek expliciet aan de orde moet komen.

Voor de Gereformeerde deputaten zijn deze verschillen niet onbelangrijk, maar men acht ze niet van dien aard, dat ze kerkscheidend mogen werken; men ziet ze liggen binnen het kader van de confessie en ze kunnen dus kerkelijke eenwording niet in de weg staan.

Wat de taxatie van de verschillen door de Christelijke Gereformeerde deputaten betreft, kan het volgende worden opgemerkt. We gebruiken wel dezelfde woorden, maar betekenen die woorden voor ons hetzelfde? Om tot een duidelijk inzicht te komen ter bepaling van onze wederzijdse posities willen we de zaken in de volgende vragen formuleren:

1. Als de Gereformeerde deputaten de gedachte afwijzen dat een bondeling per definitie ook een gelovige is, wordt dan in de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) ook de noodzaak van wedergeboorte voor iedere bondeling gepredikt en klinkt dan de oproep tot geloof en bekering - niet alleen betrekking hebbend op de noodzaak van dagelijkse bekering?
2. Zijn de Gereformeerde deputaten het ermee eens dat er een duidelijk onderscheid bestaat tussen de schenking en de deelachtigmaking van de belofte en dat dit onderscheid impliceert dat er onderscheidenlijk gepreekt moet worden?
3. Zijn de Gereformeerde deputaten het ermee eens dat het werk van de Heilige Geest in principe in elke preek aan de orde moet komen en niet alleen wanneer de tekst daartoe aanleiding geeft?
4. Zijn de Gereformeerde deputaten het ermee eens dat de confessionele gegevens met betrekking tot het persoonlijk geloofsleven, de bevinding - art. 29 NGB (de merktekenen van de christenen); D.L. I, 12 (de vruchten van de verkiezing); D.L. III/IV, 11 (de wedergeboorte) en heel D.L. V - in de prediking vertolkt moeten worden en de prediking dienen te stampelen?
5. Kunnen de Gereformeerde deputaten begrijpen, dat de Christelijke Gereformeerde Kerken van mening zijn dat het eventueel niet voldoen aan 'de religie van de belijdenis' in feite betekent, dat aan de belijdenis wordt tekort gedaan; dat dit verschil - wel een in belijdenis, maar niet in de toepassing van de belijdenis - niet meer ligt binnen het kader van de confessie?

Verhouding tot de Nederlands Gereformeerde Kerken

In de samenspreking over de verhouding van de Christelijke Gereformeerde Kerken tot de Nederlands Gereformeerde Kerken zijn er van de zijde van de Gereformeerde deputaten duidelijke dingen gezegd. Deze deputaten betreuren dat de Christelijke Gereformeerde Kerken niet herkend hebben wat het karakter van de strijd in de zestiger jaren was en dat het toen ging om het waarachtig gereformeerd karakter van de kerk. Vanwege het ontbreken van deze herkenning hebben de Christelijke Gereformeerde Kerken toen al te haastig contact gezocht met de Nederlands Gereformeerde Kerken.

Er is begrip voor het feit, dat de Christelijke Gereformeerde Kerken niet zonder meer de relatie met de Nederlands Gereformeerde Kerken kunnen verbreken.

Wel menen de Gereformeerde deputaten dat de Christelijke Gereformeerde Kerken duidelijk de problemen aan de orde moeten stellen en de Nederlands Gereformeerde Kerken concreet moeten zeggen, waar zij fout gaan, met name op het punt van het ontbreken van een duidelijke binding aan de confessie. Het kan toch niet anders of binnen de Christelijke Gereformeerde Kerken moeten ernstige bezwaren leven tegen bepaalde praktijken en opvattingen in de Nederlands Gereformeerde Kerken.

De Christelijke Gereformeerde deputaten zijn de Gereformeerde deputaten dankbaar voor hun eerlijke benadering van deze zaken. Toch blijven er een paar vragen over:

1. De Gereformeerde deputaten stellen niet als conditie voor voortgaande contacten met de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) dat de Christelijke Gereformeerde Kerken de relatie met de Nederlands Gereformeerde Kerken direct verbreken. Wel stellen zij, dat de Christelijke Gereformeerde Kerken de Nederlands Gereformeerde Kerken concreet dienen te wijzen op de dingen die bij hen verkeerd zijn en dat de Christelijke Gereformeerde Kerken niet kunnen volstaan met te spreken over de prediking alleen. Is dit wel een conditie voor voortgaand contact tussen de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt)?
2. Als de Christelijke Gereformeerde Kerken dit advies van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) volgen verwachten de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) daarna dan dat de Christelijke Gereformeerde Kerken in diezelfde geest orde op zaken gaan stellen in eigen huis? Hoe moet in dit verband gezien worden wat de synode van Spakenburg-Noord gesteld heeft aangaande de publicaties van twee Apeldoornse hoogleraren?

Een zaak van orde

Als de Christelijke Gereformeerde deputaten hun synode zullen adviseren de contacten met de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) te prolongeren en als deze synode daartoe besluit, in welke vorm dient dit dan naar de mening van de Gereformeerde deputaten te geschieden en door welk deputaatschap? Een afzonderlijk deputaatschap? Opnieuw het gewezen moderamen?

BILAGE 2

Persverslag

Deputaten voor het gesprek met de Christelijke Gereformeerde Kerken, benoemd door de generale synode van Spakenburg-Noord 1987 en deputaten voor Vertegenwoordiging van de Christelijke Gereformeerde Kerken, benoemd door de generale synode van 's-Gravenhage 1986, hebben in een viertal samenkomen elkaar ontmoet.

Deze ontmoeting mocht in een broederlijke sfeer plaats vinden. De generale synode van 's-Gravenhage 1986

had in haar brief aan de eerstkomende generale synode van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) geschreven: 'Ten allen tijde zijn wij bereid met u te spreken ...'. De generale synode van Spakenburg-Noord 1987 besloot op deze bereidverklaring in te gaan en benoemde opnieuw deputaten voor het gesprek met de Christelijke Gereformeerde Kerken. Daarbij legde zij er nadruk op, dat het geen vrijblijvend gesprek zou mogen zijn, maar dat er gesproken zou moeten worden over de punten, die de generale synode van Heemse 1984-1985 reeds in haar brief (Acta art. 133 sub 3 en 4) genoemd had.

Deze punten waren:

de in de brief van de generale synode van Arnhem 1981 genoemde publicaties;

het lidmaatschap van de GOS;

het contact met de Nederlands Gereformeerde Kerken;

de door de Christelijke Gereformeerde Kerken gestelde verschillen ten aanzien van de toeligening des heils en de hantering van het belijden omtrent de kerk.

In de gehouden besprekingen zijn de volgende punten aan de orde geweest. Eerst is gesproken over de toeligening van het heil en vervolgens is het contact met de Nederlands Gereformeerde Kerken in bespreking geweest. De beschikbare tijd liet niet toe om ook over de andere punten te handelen.

Ten aanzien van de toeligening van het heil werd gesproken aan de hand van een nota, die door de Christelijke Gereformeerde deputaten was opgesteld. Overeenstemming bleek er ten aanzien van de noodzaak van het toeligenende werk van de Heilige Geest. De discussie concentreerde zich met name op de plaats van het werk van de Heilige Geest in de prediking. Moet dit werk in iedere preek expliciet aan de orde komen, of bepaalt de tekst van de preek, wanneer er over het werk van de Heilige Geest gesproken dient te worden? Hoe moet er onderscheidenlijk gepreekt worden?

Op deze punten bleef verschil van inzicht. Van de kant van de Gereformeerde deputaten werd gesteld, dat verschil van inzicht in deze zaak geen blijvende kerkscheidende factor mag zijn. Genoemde broeders legden aan de Christelijke Gereformeerde deputaten de vraag voor, of dit verschil van inzicht inderdaad een verhindering blijft, om tot vereniging van beide kerken te komen.

De Christelijke Gereformeerde broeders kregen het dringende verzoek deze vraag aan de eerstkomende generale synode van hun kerken voor te leggen.

Over het punt van het contact met de Nederlands Gereformeerde Kerken werd gesproken aan de hand van een nota, die was voorbereid door de Gereformeerde deputaten. Het bleek dat de Christelijke Gereformeerde broeders begrip hadden voor de bezwaren van de kant van de Gereformeerde broeders. De Christelijke Gereformeerde deputaten gaven te kennen, dat in de samensprekingen met de Nederlands Gereformeerde Kerken deze bezwaren ook aan de orde zijn gekomen.

Unaniem waren de broeders het er over eens, dat de weg tot de eenheid alleen ligt in het onvoorwaardelijk handhaven van de gereformeerde leer overeenkomstig het Dordtse ondertekeningformulier en de gereformeerde kerkreging.

De Gereformeerde deputaten meenden dat het gesprek met de Nederlands Gereformeerde Kerken niet stante pede behoefte afgebroken te worden, maar wel is het dan noodzakelijk dat de bezwaren nadrukkelijk en gericht aan de orde komen. Alleen duidelijkheid kan de zaak van de eenheid waarachtig dienen. Deze opvatting vond weerklink bij de Christelijke Gereformeerde broeders. Ook zij meenden dat hun eerstkomende generale synode tot een duidelijke beslissing moet komen, hoe de Christelijke Gereformeerde Kerken nu verder gaan met de Nederlands Gereformeerde Kerken.

Omdat de Christelijke Gereformeerde deputaten hun rapport aan de eerstkomende generale synode tijdig dienden voor te bereiden en toe te zenden, was er geen mogelijkheid meer om tot een bespreking van de andere punten, genoemd door de generale synode van Spakenburg-Noord 1987, te komen.

Deputaten mochten over en weer terugzien op goede besprekingen. Zij spreken de bede uit, dat het gesprek in de toekomst kan worden voortgezet en onder de zegen des Heeren perspectief mag openen voor een wederzijds contact van beide kerken.

Aldus vastgesteld in de vergadering dd. 2 februari 1989 van de deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken en de deputaten van de Gereformeerde Kerken.

Namens de Christelijke Gereformeerde deputaten

J.H. Velema

P. den Butter

Namens de Gereformeerde deputaten

A.N. Hendriks

H.J. Boiten

BILAGE 3

Art 23

RAPPORT VAN DE DEPUTATEN VOOR HET JAARBOEK

In deze drie jaren hebben deputaten getracht alles te doen wat de bruikbaarheid van het jaarboek kon vermeerderen.

Daar in vele gevallen de vermelding in de aantekening 'Onder deze kerk ressorteren leden uit' niet in overeenstemming was met het bepaalde in artikel 38 sub 3 KO, werd dit gegeven in het jaarboek van 1988 niet meer opgenomen. Gezien de reacties overweegt de redactie in het volgende jaarboek weer tot opneming over te gaan. Tot alle scriba's zal dan wel het dringende verzoek uitgaan slechts een opgave te verstrekken in overeenstemming met de desbetreffende bepaling in de kerkorde.

Ook zal in het jaarboek 1990 een lijst geplaatst worden van predikanten die vanaf 1892 onze kerken dienden en haar verlieten.

Tussen deputaten en de uitgeverij Buijten en Schipperheijn bestaat een zeer goede samenwerking.

Gemiddeld werden van elk jaarboek ruim 6.500 exemplaren verkocht. De broeders M. Drayer en J.H. Velema zullen in verband met de gestelde leeftijdsgrens thans aftreden na vierentwintig jaar in het deputaatschap gefunctioneerd te hebben. Veel werk werd door hen ten gunste van ons jaarboek verzet.

Naar synodebesluit 1986 kan drs. J.C.L. Starreveld thans tot lid van de redactie worden benoemd terwijl u in de eerste zittingsweek een tweetal ter keuze krijgt aangeboden.

Een bemanning van drie leden acht ons deputaatschap voldoende.

Deputaten stellen u voor:

a. hun handelingen goed te keuren;

b. opnieuw deputaten te benoemen.

H. van der Schaaf, secretaris

BILAGE 4

Art 24

RAPPORT VAN DE DEPUTATEN VOOR DE UITGAVE VAN DE KERKORDE

De deputaten voor de uitgave van de Kerkorde hebben de eer u het volgende te rapporteren:

1. De Drukkerij en uitgeverijmaatschappij v.h. Buijten & Schipperheijn te Amsterdam deelde uw deputaten mee dat er van de in 1984 verschenen editie van de kerkorde medio april nog 550 exemplaren in voorraad waren.
2. Uitgaande van de verkoop sinds de synode van 1986 schat de uitgever dat de sub 1 genoemde voorraad toereikend zal zijn tot 1992. De laatste decennia was het mogelijk bij een nieuwe uitgave van de Kerkorde de kerkordelijke besluiten van de laatste twee synoden daarin op te nemen. Wanneer de huidige voorraad inderdaad nog drie jaar toereikend zal zijn om aan de aanvraag te voldoen, zal de eerstvolgende uitgave pas in het synodejaar 1992 urgent worden en verdient het aanbeveling een en ander zo te regelen dat in die uitgave ook de besluiten van de synode van 1992 opgenomen kunnen worden.
3. Voor het geval een periode van drie synoden te lang wordt geacht met het oog op de door deze synoden genomen besluiten in kerkordelijk opzicht - overigens wel in de desbetreffende Besluitenboekjes (Ambtelijk Contact) en in de Acta, zij het minder handzaam, na te gaan - ware te overwegen zo spoedig mogelijk na uw vergadering tot een nieuwe uitgave over te gaan. Het uit de handel nemen resp. het overkoopbaar worden van de huidige voorraad lijkt evenwel financieel bezwaarlijk. Een alternatieve mogelijkheid om het bezwaar van een te lange termijn te ondervangen is de uitgave van een supplement waarin de wijzigingen en aanvullingen waartoe de synode van 1986 besloot resp. uw vergadering mogelijk zal besluiten, worden opgenomen (vgl. een overeenkomstig besluit van de generale synode van 1931, art. 61).

4. Deputaten stellen u voor:

- 4.1. opnieuw deputaten voor de uitgave van de Kerkorde te benoemen;
- 4.2. deze deputaten te machtigen een supplement op de editie-1984 uit te geven, waarin de wijzigingen en aanvullingen zoals bedoeld sub 3 worden opgenomen;
- 4.3. aan de scribe synodi op te dragen deze deputaten zo spoedig mogelijk na de sluiting van de synode te informeren inzake de wijzigingen en aanvullingen waartoe uw vergadering eventueel besluit.

W. van 't Spijker, voorzitter
M. Drayer, secretaris
J.C.L. Starreveld

BILAGE 5

Art 33, 38, 42

RAPPORT VAN HET CURATORIUM VAN DE THEOLOGISCHE HOGESCHOOL

1. Samenstelling van het curatorium

In het curatorium hebben thans zitting: namens de P.S. van het Noorden drs. J.C.L. Starreveld en ds. K.J. Velema; hun secundi zijn respectievelijk drs. R. Hol en ds. J. Piaronga; namens de P.S. van het Oosten ds. M. Vlietstra en ds. J. Westerink; hun secundi zijn respectievelijk ds. R. van Beek en ds. J. van Amstel; namens de P.S. van het Westen ds. J. van Dijken en ds. D. Slagboom; hun secundi zijn respectievelijk ds. G.J. Buys en ds. T.M. Holman; namens de P.S. van het Zuiden ds. H. van der Schaaf en ds. M.C. Tanis; hun secundi zijn respectievelijk ds. A. van Heteren en ds. J. Veenendaal. Namens de generale synode hebben zitting ds. B. Bijleveld als secretaris en ds. J. Brons als secundus-secretaris, die beiden aftredend zijn.

Voorstellen inzake benoemingen zullen u ter vergadering worden aangeboden.

Het moderamen van het curatorium wordt thans gevormd door ds. K.J. Velema, president-curator; ds. M. Vlietstra, assessor; ds. B. Bijleveld, secretaris.

Het curatorium vermeldt in dit rapport het ontslapen van ds. A.W. Drechsler op 14 maart 1989. Tien jaar mocht ds. Drechsler als curator arbeiden. In 1987 verzocht hij de particuliere synode van het Westen hem in verband met zijn gezondheidstoestand niet meer als curator te benoemen. De arbeid van ds. Drechsler in het curatorium vond veel waardering.

2. Hoogleraren

In de kring van het college van hoogleraren kwam een ledige plaats door het overlijden van prof. dr. J.P. Versteeg op 19 april 1987.

Op 30 november 1986 mocht prof. Versteeg zijn 25-jarig ambtsjubileum als dienaar des Woords vieren. In verband hiermee is hem een receptie aangeboden op 28 november 1986. In het jaarboek 1987 werd over prof. Versteeg geschreven in verband met dit zilveren jubileum. Hem en de overige jubilarissen werden 'Gods kracht en wijsheid' toegewenst, 'hetzij ze korter of langer nog mogen dienen'. Op het moment dat deze woorden de lezers onder ogen kwamen, was de aardse dienst van br. Versteeg al volbracht.

Het curatorium kan niet anders dan met grote dankbaarheid en erkentelijkheid aan de persoon en het werk van prof. Versteeg terugdenken. Hierover is nader geschreven in de brief van het curatorium d.d. 18 april 1988 aan de buitengewone generale synode 1988 der Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland.

Deze buitengewone generale synode vergaderde te Apeldoorn op 21 juni 1988 en benoemde met algemene stemmen dr. J. de Vuyst tot hoogleraar in de Nieuwtestamentische vakken in de vacature, ontstaan door het overlijden van prof. dr. J.P. Versteeg.

De installatie en inauguratie konden wegens ziekte van dr. J. de Vuyst in september 1988 niet doorgaan. De installatie heeft plaats gevonden op 12 januari 1989 in een vergadering van het curatorium. De president-curator hield een meditatie over Efeze 4:11.

De inaugurele rede die op 9 september 1988 niet kon worden uitgesproken, maar wel in druk verscheen, werd op 12 januari 1989 aan curatoren en hoogleraren uitgereikt en is thans verkrijgbaar. Deze rede verscheen in de reeks Apeldoornse Studies onder de titel 'Mensenzoon, mensengetal, mensenzielen, mensenaar'. Voor de cursus 1987-1988 moesten tijdelijke voorzieningen getroffen worden.

Gastcolleges zijn gegeven door prof. dr. J. van Bruggen uit Kampen (Broederweg) en door dr. J. de Vuyst te Heerde.

Prof. dr. J. van Genderen verklaarde zich bereid om het vak Nieuwtestamentisch Grieks te doceren.

Met dankbaarheid vermeldt het curatorium de inzet van deze broeders. De Heere schonk aan de hoogleraren dr. J. van Genderen, dr. W. van 't Spijker en dr. W.H. Velema de kracht om de hun toevertrouwde taak te volbrengen. In een moeilijke periode werd zeer veel van hen gevraagd.

De generale synode 's-Gravenhage 1986 besloot aan prof. dr. B.J. Oosterhoff op de meest eervolle wijze emeritaat te verlenen op 1 februari 1987.

Op 28 januari 1987 nam prof. dr. B.J. Oosterhoff afscheid van zijn werk aan de Theologische Hogeschool, dat hij drieëndertig jaar heeft verricht. Zijn afscheidsoratie had als thema: 'Jeremia en het Woord Gods'. Bij deze gelegenheid werd hem de bundel 'Om de Schriften te openen' aangeboden, die samengesteld was uit bijdragen die hij zelf had geleverd.

Het curatorium denkt met grote dankbaarheid terug aan de arbeid die prof. dr. B.J. Oosterhoff mocht verrichten. Voor de doctorale studie blijft prof. dr. B.J. Oosterhoff beschikbaar tot de generale synode 1989.

Prof. dr. B.J. Oosterhoff gaf ook colleges exegese van het NT in de tijd toen dr. J. de Vuyst nog door ziekte verhinderd was om met dit werk een aanvang te maken.

Prof. dr. J. van Genderen heeft op 29 april 1987 een hoge Koninklijke onderscheiding ontvangen. Hij werd benoemd tot ridder in de orde van de Nederlandse Leeuw.

Prof. dr. J. van Genderen mocht op 8 december 1988 zijn 40-jarig jubileum als dienaar des Woords vieren. In verband hiermee is hem op deze dag een receptie aangeboden.

Bij de officiële opening van de nieuwe cursus op vrijdag 9 september 1988 droeg prof. dr. W. van 't Spijker het rectoraat over aan prof. dr. W.H. Velema met een rede over 'Principe, methode en functie van de theologie bij Andreas Hyperius'.

3. Drs. H.G.L. Peels

Het curatorium besloot na overleg met en goedkeuring van de generale synode 1986 drs. H.G.L. Peels met ingang van 1 december 1986 te benoemen in een aantal oudtestamentische vakken.

Tot de opdracht van drs. H.G.L. Peels behoort het doceren van canoniek OT, historia revelationis OT II; hermeneutiek OT en exegese OT.

Ten aanzien van de positie van drs. H.G.L. Peels besloot het curatorium in overleg met het college van hoogleraren:

drs. H.G.L. Peels wordt geen lid van het college van hoogleraren, hij wordt wel lid van het college van docenten;

het college van hoogleraren kan drs. H.G.L. Peels vragen als adviseur aanwezig te zijn bij vergaderingen van het college van hoogleraren; drs. H.G.L. Peels zal de vergaderingen van het curatorium niet bijwonen, tenzij bij examens.

4. Wetenschappelijke medewerkers

De generale synode 1986 besloot goedkeuring te hechten aan de herbenoeming van dr. T. Brienen, drs. W. van Heest en drs. J.W. Maris tot wetenschappelijke medewerkers aan de Theologische Hogeschool.

Ieder jaar wordt aan het curatorium verslag gedaan van de werkzaamheden gedurende het cursusjaar.

Drs. W. van Heest heeft het curatorium verzocht hem met ingang van de cursus 1988/1989 te ontheffen van zijn arbeid als wetenschappelijk medewerker aan de Theologische Hogeschool.

Het curatorium heeft hem dank betuigd voor al het werk dat hij vanaf 1 september 1978 aan de Theologische Hogeschool heeft verricht.

Drs. B.J. Dikken werd bereid gevonden om in de cursus 1988/1989 colleges te geven over de islam en in het tweede semester in de missiologie. Verder is drs. L.J. Joosse uitgenodigd om in dezelfde cursus gedurende twee middagen gastcolleges te geven in de zendingsvakken.

De generale synode 1986 hechtte goedkeuring aan de herbenoeming van drs. W. Meijer tot docent in een aantal oudtestamentische vakken. Drs. W. Meijer heeft eveneens ieder jaar verslag gegeven van zijn werkzaamheden gedurende het cursusjaar.

De generale synode 1986 besloot goedkeuring te hechten aan de herbenoeming van drs. L. van Dijk tot docent aan de Theologische Hogeschool voor de algemene pedagogiek en didactiek in het kader van een bijvak binnen een doctorale studie.

Drs. L. van Dijk begeleidde in 1986 en in 1987 enkele studenten bij de lerarenopleiding. Hij stelde daarbij aan de orde: algemene pedagogiek en didactiek, terwijl hij ook als stagebegeleider functioneerde. De generale synode 1986 besloot goedkeuring te hechten aan de herbenoeming van prof. dr. M. Boertien tot studiebegeleider voor het bijvak Judaica. Volgens het verslag van prof. dr. M. Boertien heeft hij gedurende het cursusjaar 1986/87 drie studenten voor het bijvak Judaica begeleid. Tijdens de cursus 1987/88 en de cursus 1988/89 werden in dit vak geen colleges gegeven.

5. Leraren

Drs. G.J. Vrijmoeth begeleidt als docent in de klassieke talen die studenten die de vooropleiding Latijn en Grieks moeten volgen.

Mevr. D.M. Knol-Schipper geeft als logopediste les aan de studenten in de laatste studiejaren.

Zowel drs. Vrijmoeth als mevr. Knol zenden jaarlijks aan het curatorium een overzicht van hun werkzaamheden.

6. Onderwijs en onderzoek

Een delegatie van het curatorium woonde in wisselende samenstelling colleges van ieder der docenten bij en rapporteerde daarover aan het voltallige curatorium. De rapporten van deze Schoolbezoeken gewagen van waardering over de kwaliteit van het onderwijs.

In september 1986 werden drie kandidaten beroepbaar gesteld, in februari 1987 vier kandidaten, in september 1987 drie kandidaten, in februari 1988 eveneens drie kandidaten, in september 1988 twee kandidaten en in februari 1989 vijf kandidaten.

Na gehouden admissie-examen konden in het album studiosorum worden ingeschreven in 1986 vier personen, in 1987 vijf personen, in 1988 twee personen. Het aantal ingeschreven studenten bedroeg per 1 december 1988 (met inbegrip van de doctoraal-studenten) 112.

Hiervan waren 14 ingeschreven na gehouden admissie-examen, en 52 volgens art. 16 van het Reglement, te weten 26 uit eigen kerken, 9 uit de Nederlands Gereformeerde Kerken, 1 uit de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt), 14 uit de Gereformeerde Kerken, 1 uit de Moluks-Evangelische Kerk in Nederland en 1 uit de Geelofsgemeenschap 'Luctor et Emergo' te Oldebroek.

Voor de doctoraal-opleiding stonden 46 personen ingeschreven, te weten 35 uit de Chr. Gerel. Kerken, 8 uit de Nederlands Gereformeerde Kerken, 1 uit de Gereformeerde Kerken, 1 uit de Nederlandse Hervormde Kerk en 1 die bij zijn inschrijving behoorde tot de Oud-Gereformeerde Gemeenten in Nederland.

In 1986 werd 1 doctoraal examen afgelegd (reeds vermeld in het rapport aan de synode 1986). Voor 1987 kunnen we u 2 doctorale examens melden. In 1988 werden eveneens 2 doctorale examens afgelegd.

De rechtstreekse dienst die de Theologische Hogeschool aan de kerken mag verlenen, is de opleiding van aanstaande dienaren des Woords.

De hoogleraren nemen ook deel aan de bredere theologische bezinning in verschillende publicaties.

In de reeks 'Apeldoornse Studies' verschenen o.m. officiële redevoeringen.

Als resultaat van onderzoek verschenen verder o.m.:

Prof. dr. J. van Genderen: *Gezochtheid als geschenk*. Kampen 1988, en als populair-wetenschappelijk geschrift: *Actuele thema's uit de geloofsleer*, Kampen 1988.

Prof. dr. W. van 't Spiker: *Die Lehre vom Heiligen Geist bei Bucer und Calvin*, in: W. Neuser (Herausg.), *Calvinus Servus Christi*, Budapest 1986. *Teksten uit de Institutie van Johannes Calvin*, Meinema Delft 1987.

Prof. dr. W.H. Velema: *Wet en evangelie*, Kampen 1987; *Ervaring in de prediking: verrijking of verrijking*, in: *Theologia Reformata*, 30/1 (1987).

Een vollediger verslag van publicaties staat in het jaarlijkse verslag aan de Minister van Onderwijs en Wetenschappen over de jaren 1986, 1987 en 1988.

Er werden jaarlijks themadagen gehouden, die behalve voor de studie ook voor het onderlinge contact van docenten en studenten van de verschillende jaren van belang blijken te zijn.

In elk van de laatste cursussen werd een studiedag gehouden voor oud-studenten van de Theologische Hogeschool.

Tijdens een z.g. terugkomdag, georganiseerd voor oud-studenten die afgestudeerd zijn in de jaren 1981/1982 en 1982/1983 werd gesproken over vragen met betrekking tot prediking of pastoraal.

7. Schooldagen

De Schooldagen zijn bedoeld als hoogtepunten in het kerkelijk leven. Helaas moet geconstateerd worden dat de belangstelling vanuit de kerken minder wordt. Het curatorium dringt er bij de kerken op aan ook hier trouw te tonen.

Br. D. Odijk, sinds 1953 secretaris van de regelingscommissie van de Schooldag, beëindigde deze arbeid. Op 8 september 1986 werd afscheid genomen van br. Odijk. Zijn werk is zeer gewaardeerd. Br. J.A. Bakker werd de opvolger van br. Odijk.

8. Bibliotheek

De bibliothecaris, prof. dr. J. van Genderen, kan elk jaar in zijn verslag aan het curatorium gewagen van de activiteit van het Vrouwencomité 'B.T.H.S.'. Hier is een hartelijk meeleven uit de kerken te constateren.

Op 25 maart 1987 is ds. I. de Bruyne, die tot eind 1986 medewerker was voor de bibliotheek, in de Heero ontslagen. Het curatorium denkt met grote dankbaarheid terug aan het werk van ds. De Bruyne, ongeveer acht jaar vericht, waarmee de bibliotheek werkelijk gediend was.

Het werk voor de bibliotheek wordt nu gedaan door drs. H.H. Langelaar, die sinds 1 januari 1987 part-time in dienst is van de Theologische Hogeschool.

Bijzondere aanwinsten voor de bibliotheek zijn (door schenking verkregen):

- de collectie Vermeulen (ruim 1000 banden). Het is een verzameling die betrekking heeft op de geschiedenis van de Afscheiding en de geschiedenis van de Chr. Gerel. Kerken in Nederland.
- de collectie Houthoff-de Groot. Dit is een waardevolle verzameling Kohlbrugiana die uit ongeveer 500 banden bestaat. Onze bibliotheek krijgt een toenemende bekendheid: een groeiend aantal telefonische contacten, meer correspondentie, meer bezoek i.v.m. studie en meer aanvragen van buiten.

9. Stageperiode

De generale synode 1986 besloot over te gaan tot het instellen van een stageperiode van één maand, welke stageperiode moet plaats vinden na het kandidaatsexamen en vóór de bevestiging in de gemeente.

Wanneer beroepbaarstelling wordt aangevraagd, kan het curatorium deze beroepbaarstelling verlenen bij het kandidaatsexamen en effectueren na een stageperiode.

Na een bespreking van de voorstellen van het college van hoogleraren in de vergadering van 26 februari 1987 is een 'informatie stageperiode' verschenen, bestemd voor de kerkeraden van de gemeente, waar de kandidaat stage loopt, voor de predikant die de stage begeleidt en voor de kandidaat zelf.

De stageperiode valt onder de verantwoordelijkheid van het college van hoogleraren. Het college wijst stageplaatsen toe in overleg met het moderamen van het curatorium.

Het is het curatorium gebleken dat de stageperiode in een behoefte voorziet en ook door de kandidaten zelf als belangrijk beschouwd wordt met het oog op de voorbereiding van hun toekomstig werk in de kerken.

10. Brief aan de kerkeraden over het beroepingswerk

Het curatorium heeft op 1 oktober 1987 een brief gezonden aan alle kerkeraden van de Chr. Gerel. Kerken in Nederland. In deze brief werd gevraagd aandacht te geven aan de nood van die kandidaten die beroepbaar werden gesteld en zich geroepen wisten, maar tot dusver geen beroep ontvingen.

Op deze brief ontving het curatorium 12 reacties uit de kerken. Het curatorium is dankbaar voor al deze reacties.

In het rapport aan de particuliere synoden d.d. 18 april 1988 is een overzicht gegeven van de gemaakte opmerkingen en is op diverse reacties ingegaan.

Ten aanzien van vele suggesties dient bedacht te worden dat de bevoegdheid van het curatorium niet verder reikt dan zijn instructie. Curatoren mogen en willen zich niet begeven op het terrein van andere deputatieschappen en kunnen geen initiatieven nemen die van de kerkelijke vergaderingen zouden moeten komen.

11. Pastorale zorg voor de admissie studenten en -kandidaten

Het curatorium besloot, mede n.a.v. gemaakte opmerkingen en wensen, geuit vanuit de particuliere synode van het Zuiden, nader te spreken over de zorg van curatoren voor de admissie studenten. Dit werd vermeld in het rapport van het curatorium aan de generale synode van 1986.

Een brede bespreking werd aan deze materie gewijd. Het curatorium besloot het volgende:

- elke admissie student en -kandidaat krijgt op voorstel van het moderamen, in overleg met het college van hoogleraren, een curator toegewezen die zich éénmaal per jaar bij de desbetreffende broeder thuis oriënteert inzake geloofsleven, roepingsbesef, studie en eventueel voorgaan in de kerken. De curator rapporteert van zijn bevindingen aan het college van hoogleraren.
- Alle preekvoorstellen voor de kerkcolleges zullen ter kennisgeving door de student aan de desbetreffende curator worden toegezonden.

Het curatorium besloot ook pastorale zorg te besteden aan die beroepbaar gestelde kandidaten, die een half jaar na de beroepbaarstelling nog geen beroep ontvingen.

12. Studietijd

De generale synode 1986 besloot het curatorium op te dragen een onderzoek in te stellen naar de mogelijkheid om de studietijd van de admissie studenten weer te brengen op vijf jaar en met name het laatste half jaar geheel te wijden aan de praktische geestelijke vorming van de aanstaande dienaren des Woords in onze kerken en de resultaten van dit onderzoek met eventuele voorstellen de volgende generale synode voor te leggen.

In een aanvullend rapport hoopt het curatorium hierop in te gaan.

13. Naamsverandering Theologische Hogeschool

Gezien de veranderingen in de Wetgeving met betrekking tot de benaming van de Hogescholen van wetenschappelijk onderwijs ziet het curatorium zich voor de vraag gesteld of ook de naam van onze Hogeschool veranderd moet worden in die van theologische Universiteit.

Vooropgesteld moge worden dat er bij het college van hoogleraren en curatoren geen enkele behoefte bestaat om de in onze kerken vertrouwd geworden naam van Theologische Hogeschool te veranderen. Wij staan echter voor het feit dat in het voorstel van Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek van 1989 een duidelijk onderscheid gemaakt wordt tussen Universiteiten en Hogescholen.

Universiteiten zijn werkzaam op het gebied van het wetenschappelijk onderwijs en wetenschappelijk onderzoek.

Hogescholen zijn werkzaam op het gebied van het hoger beroepsonderwijs. Wanneer de naam ongewijzigd zou blijven betekende dat, dat onze Hogeschool op één lijn komt te staan met reeds opgerichte of nog op te richten Theologische instellingen voor hoger beroepsonderwijs. Daarmee zou de positie van onze Hogeschool in ernstige mate gedevalueerd worden en zou aan de verkregen status om doctorale examens af te nemen en de promotie te verrichten, afbreuk worden gedaan.

Het is om deze reden dat het curatorium en het college van hoogleraren het gewenst achten de naam van de hogeschool te veranderen. Wij de Hogeschool de verkregen wetenschappelijke positie handhaven dan is deze naamswijziging noodzakelijk.

Het is vermeldenswaard dat vanuit het Ministerie onze Hogeschool als Universiteit wordt benaderd. De Verkenningcommissie Godgeleerdheid heeft bij het gesprek met een deputatie van het curatorium in mei 1988 erop aangedrongen een wijziging van naam te doen plaatsvinden. Terwille van de continuïteit met het recente verleden acht het curatorium deze naamswijziging noodzakelijk. Het curatorium beslist dat de naam Theologische Hogeschool de kerken meer zal toespreken. Maar we kunnen ook stellen: vroeger was de naam Theologische School, later werd de naam Theologische Hogeschool, waarom zou, gezien de huidige situatie, de naam niet gewijzigd kunnen worden in Theologische Universiteit?

Het curatorium besloot om een desbetreffend voorstel bij de generale synode in te dienen. Wij verwijzen u naar de voorstellen die u D.V. in het aanvullend rapport zullen gedaan worden.

14. Financiën

Deputaten-financieel zullen u nader inlichten over de financiën. Er is een intensief en goed contact tussen dit deputaatschap en het curatorium. In de afzonderlijke vergaderingen van deputaten-financieel zijn het curatorium en de Hogeschool vertegenwoordigd door de president-curator en de rector.

15. Ten besluite

Ootmoedige dank jegens de Heere past ons, nu we de voortgang van het werk mochten melden. Het curatorium beveelt u gaarne de belangen van de Theologische Hogeschool, zowel geestelijke als stof-felijke, in de liefde van uw gebed en offer aan.

Namens het curatorium:
K.J. Velema, president,
B. Bijleveld, secretaris.

AANVULLEND RAPPORT VAN HET CURATORIUM VAN DE THEOLOGISCHE HOGESCHOOL

Het curatorium biedt u het volgende aanvullend rapport aan:

1. Samenstelling van het curatorium

In aansluiting op sub 1 van het rapport van het curatorium delen wij u mede dat de particuliere synode van het Noorden ds. J. Brons benoemde als curator in de plaats van ds. J.C.L. Starreveld en dat de particuliere synode van het Westen ds. W. Steenbergen benoemde als secundus-curator in de plaats van ds. G.J. Buys.

2. Opvolging prof. dr. B.J. Oosterhoff

T.a.v. de opvolging van prof. dr. B.J. Oosterhoff zal u een voorstel door het curatorium worden gedaan.

3. Wetenschappelijke medewerkers

Het curatorium besloot, onder voorbehoud van de goedkeuring door de generale synode, ds. J.C.L. Starreveld met ingang van 1 september 1989 D.V. te benoemen tot wetenschappelijk medewerker voor Kerkgeschiedenis.

Het ziet ernaar uit dat de lerarenopleiding in de doctoraalfase niet meer mogelijk is. De rector heeft aan het curatorium meegedeeld dat in het college van hoogleraren de wens leeft om ds. L. van Dijk te behouden voor de Theologische Hogeschool.

Het curatorium ging ermee akkoord dat het college van hoogleraren zich hierover nader zal bezinnen.

4. Verlenging studietijd

Met verwijzing naar het rapport van het curatorium aan de generale synode, sub 12 delen wij thans het volgende mede.

Toen de generale synode 1986 het curatorium de opdracht gaf om een onderzoek in te stellen naar de mogelijkheid om de studietijd van de admissiale studenten weer te brengen op vijf jaar, zat er het verlangen achter om daardoor iets meer aan praktische vorming te doen.

Het curatorium heeft het college van hoogleraren verzocht zich op deze materie te bezinnen en daarover verslag uit te brengen.

In verschillende vergaderingen is over deze kwestie gesproken.

De rector, prof. dr. W.H. Velema, heeft in de vergadering van het curatorium van 6 april 1989 de visie van het college van hoogleraren doorgegeven.

We hebben bij de opleiding admissiale studenten en artikel 16 studenten. Beide groepen worden in de opleiding gelijk behandeld. Moet de studietijd nu voor alle studenten verlengd worden, of alleen voor de admissiale studenten?

Het college van hoogleraren ziet niet zonder meer de mogelijkheid tot verlenging van de studietijd.

Aan de andere kant heeft het college van hoogleraren signalen opgevangen over de termijn van de stageperiode. Deze is rijklijk kort.

Drie redenen werden door de rector genoemd voor de uitbreiding van de stageperiode:

- de wensen betreffende een langere stageperiode worden gehonoreerd;
- het is een heel stuk praktische vorming;
- zo wordt gehandhaafd dat we binnen de kandidaatsstudie geen twee stromingen krijgen (admissiale en artikel 16 studenten).

In de vergadering van 21 juni 1989 is verder over deze zaak gesproken. Er was op verzoek van het curatorium in het college van hoogleraren een hernieuwde bezinning geweest betreffende de uitwerking van de uitbreiding van de stageperiode.

De rector heeft aan het curatorium het volgende meegedeeld.

Het college van hoogleraren wil de intentie om de studie te verlengen, aanvaatten. Het voorstel is nu: Twee perioden van vier weken stage, gescheiden door een maand. In die maand zijn twee weken gereserveerd voor het maken van een stageverslag. Verder zijn twee weken bestemd voor gesprekken in Apeldoorn, namelijk één week voor gesprekken van de hoogleraren met de kandidaten en één week voor gesprekken, waarbij predikanten worden uitgenodigd die ervaring hebben als stagebegeleider. Deze predikanten ontvangen het stageverslag.

Het is de bedoeling de tweede periode van vier weken stage te lopen in dezelfde gemeente.

Het college van hoogleraren zal een duidelijk model ontwerpen van wat in de stage moet gebeuren. De informatie-map over de stage zal herschreven worden.

Het curatorium verzoekt u uitbreiding van de stageperiode tot drie maanden te aanvaarden overeenkomstig de richtlijnen die u hierboven werden meegedeeld. Dit voorstel tot verlenging van de stageperiode geldt voor drie jaar. Hierna zal een evaluatie plaatsvinden.

5. Voorstellen

Het curatorium stelt u het volgende voor:

- hartelijk dank te betuigen aan prof. dr. B.J. Oosterhoff voor de wijze waarop hij sinds de vorige synode alsnog zijn arbeid aan de Theologische Hogeschool heeft verricht;
- een besluit te nemen in betrekking tot de opvolging van prof. dr. B.J. Oosterhoff, waarvoor u een voorstel door het curatorium zal worden aangeboden;
- goedkeuring te hechten aan de benoeming van ds. J.C.L. Starreveld tot wetenschappelijk medewerker aan de Theologische Hogeschool;
- goedkeuring te hechten aan de herbenoeming van dr. T. Brien en ds. J.W. Maris tot wetenschappelijke medewerkers aan de Theologische Hogeschool;
- goedkeuring te hechten aan de herbenoeming van ds. W. Meijer tot docent aan de Theologische Hogeschool in een aantal oudtestamentische vakken;
- goedkeuring te hechten aan de herbenoeming van prof. dr. M. Boertien tot studiebegeleider voor het bijvak Judaica;
- de naam Theologische Hogeschool te wijzigen in Theologische Universiteit;
- in verband met de praktische vorming van de studenten uitbreiding van de stageperiode tot drie maanden te aanvaarden overeenkomstig de richtlijnen, aangegeven in het aanvullend rapport van het curatorium;
- een secretaris en een secundus-secretaris te benoemen.

Namens het curatorium:
M. Vlietstra, h.t. president,
B. Bijleveld, h.t. secretaris.

BULAGE 6
Art. 33, 38, 42

RAPPORT I VAN COMMISSIE I BETREFFENDE DE THEOLOGISCHE HOGESCHOOL

De jaren tussen de generale synode van 1986 en die van 1989 zijn voor het curatorium, het college van hoogleraren en voor de hele schoolgemeenschap bewogen en aangrijpende jaren geweest.

Prof. dr. J.P. Versteeg overleed op 19 april 1987 in de kracht van zijn leven. Curator ds. A.W. Drechsler ontleed op 14 maart 1989. Ds. I. de Bruyne, die vele jaren lang zijn krachten gaf aan de bibliotheek van de Hogeschool, overleed op 25 maart 1987. Met respect en dankbaarheid gedenken we hun persoon en arbeid, in dienst van de Here, van Zijn Kerk en Koninkrijk, en in het bijzonder van onze Theologische Hogeschool. Inzake de opvolging van prof. dr. J.P. Versteeg benoemde de buitengewone generale synode van 21 juni 1988 dr. J. de Vuyt tot hoogleraar in de nieuwtestamentische vakken. De commissie is er dankbaar voor, dat dr. De Vuyt zijn arbeid als hoogleraar - na aanvankelijke ziekte - nu volop kan verrichten.

Er is van het college van hoogleraren in de voorbije periode bijzonder veel gevergd. De commissie heeft groot respect voor de wijze waarop het college zich heeft ingezet om de arbeid aan de Theologische Hogeschool zo goed mogelijk te doen voortgaan. Tevens spreekt ze haar dankbaarheid uit voor het feit dat vanuit Apeldoorn nog zoveel publicaties konden verschijnen.

Prof. dr. B.J. Oosterhoff nam na 33 jaar trouwe dienst als hoogleraar Oude Testament afscheid op 26 januari 1987, nadat hem door de generale synode van 1986 op de meest eervolle wijze emeritaat was verleend.

Wat de opvolging van prof. Oosterhoff betreft, respecteert de commissie het dat van de zijde van het curatorium een voorstel inzake de opvolging van prof. Oosterhoff aan de Synode in een comité-zitting zal worden gedaan. Het verheugt de commissie, dat prof. dr. J. van Genderen op 29 april 1987 een hoge koninklijke onderscheiding heeft ontvangen. Prof. Van Genderen mocht op 8 december 1988 zijn veertigjarig jubileum als dienaar des Woords vieren.

De commissie heeft navraag gedaan naar het nog niet voorzien zijn in de opvolging van ds. W. van Heest als wetenschappelijk medewerker.

De colleges konden door gastdocenten wel worden gegeven. Het college van hoogleraren en het curatorium hebben nog geen oplossing gevonden inzake de vervulling van de vacature ds. W. van Heest.

Ook deed de commissie navraag naar hetgeen op pagina 9 - aanvullend rapport - vermeld staat, nl. dat het erom uitzielt, dat de lerarenopleiding in de doctoraalfase niet meer mogelijk is. Het blijkt moeilijk, zelfs onmogelijk te zijn om stagescholen voor de studenten te vinden. Er is op de scholen geen bereidwilligheid hiervoor te vinden. Ten aanzien van de herbenoeming van ds. W. Meijer tot docent aan de Theologische Hogeschool in een aantal oudtestamentische vakken lijkt het de commissie dienstig op te merken, dat de

invulling van het takenpakket van drs. Meijer mede afhangt van het besluit, dat inzake de opvolging van prof. dr. B.J. Oosterhoff moet worden genomen.

De commissie spreekt haar waardering uit voor de pastorale zorg, die het curatorium, in overleg met het college van hoogleraren, geeft aan de admissie studenten en aan de kandidaten, die, beroepbaar gesteld, (nog) geen beroep ontvingen. Elk jaar worden deze kandidaten voor een gesprek door het curatorium ontvangen.

Over het verzoek van het curatorium aan de synode om de stageperiode voor beroepbaar gestelde kandidaten te verlengen van één maand tot drie maanden overeenkomstig de richtlijnen, die in het aanvullend rapport worden vermeld, heeft de commissie uitvoerig gesproken en met haar adviseur - prof. dr. W.H. Velema, die in deze zaak alleen antwoorde gaf op vragen van de commissie - en met de voorzitter van het curatorium. De commissie is van oordeel, dat dit verzoek niet geheel voldoet aan de intentie van de generale synode van 1986, die een uitbreiding van de studietijd van viereneuhalf jaar naar vijf jaar vóór de beroepbaarstelling wenselijk achtte, waarvan het laatste halfjaar geheel gewijd moest zijn aan een praktische, geestelijke vorming van de studenten. De commissie erkent de in het aanvullend rapport vermelde bezwaren tegen zo'n verlenging van de studietijd. Ze acht het voorstel van het curatorium over de verlenging van de stageperiode wel een verbetering van de bestaande situatie. De konsekwores van een dergelijke verlenging van de stageperiode zijn nu nog niet geheel te overzien. Toch meent de commissie, dat dit voorstel de moeite van het proberen waard is, voor de duur van drie jaar, waarna een grondige evaluatie dient te volgen.

De commissie had graag meer willen lezen in het rapport van het curatorium over de bevindingen van de Verkenningcommissie Godgeleerdheid ten aanzien van onze Theologische Hogeschool. Op het rapport van de Verkenningcommissie heeft het college van hoogleraren een 'voorlopig antwoord' opgesteld en dat heeft de instemming van het moderamen van het curatorium verkregen. In dit voorlopige antwoord wordt een oordeel gegeven over wat de Verkenningcommissie over de Theologische Hogeschool in Apeldoorn heeft gezegd. De commissie heeft inzake gevraagd en gekregen in de brief, die naar het ministerie is gestuurd. Zij heeft met grote instemming en waardering kennis genomen van dit antwoord.

Ten aanzien van de voorgestelde naamsverandering van de Theologische Hogeschool, die nu Theologische Universiteit moet gaan heten, merkt de commissie op, dat het rapport van curatorium terzake - pagina 7 - aanleiding kan geven tot enig misverstand. Strikt genomen is het juridisch-wettelijk niet nodig om de naam te veranderen. Het wetenschappelijk niveau van de hogeschool is een zaak van de Hogeschool zelf. Het gaat echter vooral om de maatschappelijke uitstraling en erkenning van de opleiding in Apeldoorn. Blijft de naam Hogeschool gehandhaafd, dan is te vrezen dat de Hogeschool op den duur naar buiten toe gelijkgesteld wordt met scholen voor hoger beroepsonderwijs.

In de waardering van het wetenschappelijk niveau van de Hogeschool zou dan een devaluatie op gaan treden. De commissie is het wel eens met het voorstel van het curatorium om de naam te wijzigen, maar ze meende op het bovenstaande te moeten wijzen.

De commissie is van mening dat het goed zou zijn om in het rapport van het curatorium ook melding te maken van de arbeid, die verricht wordt door het onderwijsondersteunend personeel van de Theologische Hogeschool. Zonder hun toegewezen arbeid zou de Hogeschool niet kunnen werken zoals het nu gebeurt. Een omissie acht de commissie, dat in het rapport van het curatorium geen melding wordt gemaakt van ons kerkelijk blad 'De Wekker', zoals in vorige rapporten aan de synode wel is gedaan. Het bleek de commissie bij navraag dat het curatorium in zijn vergaderingen zich wel heeft beziggehouden met de gang van zaken rond 'De Wekker'.

De commissie stelt u voor:

1. Hartelijk dank te betuigen aan prof. dr. B.J. Oosterhoff voor de wijze waarop hij sinds de vorige Synode zijn arbeid aan de Theologische Hogeschool heeft verricht;
2. goedkeuring te hechten aan de benoeming van drs. J.C.L. Starreveld tot wetenschappelijk medewerker aan de Theologische Hogeschool;
3. goedkeuring te hechten aan de herbenoeming van dr. T. Brien en drs. J.W. Maris tot wetenschappelijk medewerkers aan de Theologische Hogeschool;
4. goedkeuring te hechten aan de herbenoeming van drs. W. Meijer tot docent aan de Theologische Hogeschool in een aantal oudtestamentische vakken;
5. goedkeuring te hechten aan de herbenoeming van prof. dr. M. Boertien tot studiebegeleider voor het bijvak Judaica;
6. de naam Theologische Hogeschool te wijzigen in Theologische Universiteit;
7. in verband met de praktische vorming van de studenten uitbreiding van de stageperiode tot drie maanden te aanvaarden overeenkomstig de richtlijnen, aangegeven in het aanvullend rapport van het curatorium;
8. een secretaris en een secundus-secretaris te benoemen.

J. Jonkman, rapporteur

BILAGE 7

Art. 36

RAPPORT VAN DE DEPUTATEN-FINANCIËEL VAN DE THEOLOGISCHE HOGESCHOOL

Samenstelling en werkwijze

Door de generale synode 1986 werden tot primi-deputaten benoemd resp. herbenoemd de bns. I.L. Stok (voorzitter), drs. H. Schuurhuis R.A. (secretaris-penningmeester) en mr. P. van Zwielen met als hun secundus de bns. H. Bos, drs. G. van Westrienen en J. Herweijer.

Op de medewerking van de broeders secundus behoeft geen beroep te worden gedaan. Ingevolge de voor ons deputaatschap vastgestelde instructie hebben wij ons werk in nauw contact met

curatoren verricht. Dit heeft er tijdens de verslagperiode toe geleid dat praktisch alle curatoren-vergaderingen door deputaten werden bezocht om gedurende enige tijd van gedachten te wisselen over de financiële aangelegenheden onze Hogeschool betreffende.

Anderzijds hebben de president-curator en de fungerende rector in de afgelopen jaren met adviserende stem aan ons werk deelgenomen en onze vergaderingen bijgewoond.

In verband met het aan deputaten opgedragen beheer van het vermogen van het Studiefonds van de Theologische Hogeschool werd, indien nodig, drs. W.J. Quist als adviseur ingeschakeld in verband met eventuele toekenningen van studietoelagen of leningen aan studenten.

In dit verslag komen wij nader op het door ons terzake gevoerde beleid terug. Op sommige punten zal het verslag slechts summier kunnen zijn omdat de ingewikkeldheid en de omvang van de problemen van dien aard zijn, dat verdere verslaglegging te ver zou voeren.

Contacten en overleg met het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen

Zoals reeds in het verslag aan de generale synode 1986 is vermeld, wordt door de penningmeester regelmatig overleg gevoerd met de ambtenaren van het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen. Op verzoek van het ministerie werd enkele malen vergaderd met deputaten waarbij tevens de president-curator aanwezig was.

Inmiddels werd overeenstemming bereikt over de berekeningswijze van het subsidie. Volgens ons voorstel wordt het ontvangen bedrag aan collegegelden in mindering gebracht op het totaalbedrag aan exploitatiekosten waarna over het saldo 48% subsidie wordt berekend.

Hieruit vloeit voort dat geen bezwaarschrift (AFOB) tegen de ingediende subsidiebeschikkingen behoefde te worden ingediend.

Opgemerkt dient te worden dat de hiervoor genoemde berekeningswijze is opgenomen in een Wetsvoorstel d.d. 19 juni 1985. Dit wetsvoorstel dat ná jarenlange besprekingen op het ministerie tot stand kwam is nog niet tot Wet verheven als gevolg van het feit dat er geen éénstemmigheid bestaat bij de kerkelijke opleidingen terzake van de inhoud van de Wet.

In verband met het demissionaire karakter van het Kabinet en de vraag of de huidige minister van Onderwijs zal terugkeren in het nieuw te vormen Kabinet is het twijfelachtig of het betreffende wetsvoorstel ooit tot Wet zal worden verheven.

Het subsidie is inmiddels definitief geregeld tot en met 1985 conform de door ons ingediende jaarrekeningen. Op basis van ingediende begrotingen worden regelmatig voorschotten ontvangen.

Administratie en automatisering

Met ingang van het boekjaar 1985 wordt de administratie weer verzorgd door het kerkelijk bureau te Veenendaal. De achterstanden zijn inmiddels verdwenen waardoor het weer mogelijk is om alert te reageren op de ontwikkelingen op de kapitaalmarkt met het oog op de beleggingen.

Ten behoeve van onze Hogeschool werden personal computers aangeschaft. De apparatuur wordt gebruikt door enkele docenten, de administratie en de bibliotheek.

Ten aanzien van de verdere automatisering van de bibliotheek verwijzen wij naar het vermelde onder het hoofd Vermogen bibliotheek.

Bijdragen uit de kerken en behaalde resultaten

De minimum-bijdrage uit de kerken bedroeg voor de jaren 1986 tot en met 1988 resp. f 7,30, f 5,75 en f 5,75 per lid en dooplid.

Door de Generale Synode 1986 werd de bijdrage voor 1989 reeds vastgesteld op f 5,75.

Dank zij de grote aldrachten van het Vrouwencomité en de overige inkomsten, in het bijzonder de interesten, konden de verstaagden worden afgesloten met een batig saldo.

Stand Emeriteringsfonds

Uit de door deputaten ingediende jaarrekeningen blijkt dat gedurende de verslagjaren geen extra dotaties aan het fonds zijn toegevoegd.

Per ultimo 1988 had het Emeriteringsfonds een bedrag bereikt van f 2.540.354,33. Dit betekent een aanzienlijke stijging ten opzichte van 1986. Gedurende 1986 vonden geen onttrekkingen plaats. In 1987 werd een bedrag ontvangen ad f 300.000,— ingevolge de uitkering SIBA (Stichting Interkerkelijke Belangenbehartiging Alkooop). De afkoopregeling tussen de Staat en de Chr. Geref. Kerken was mede gebaseerd op de dienstjaren van de hoogleraren van de Theologische Hogeschool.

Met ingang van 1 februari 1987 werd aan prof. dr. B.J. Oosterhoff emeritaat verleend als gevolg waarvan hij vanaf genoemde datum een emeritaatsuitkering geniet ten laste van het Emeriteringsfonds.

In verband met het overlijden van prof. dr. J.P. Versteeg in 1987 ontvangt mevrouw G.J. Versteeg-Floor vanaf 1 augustus 1987 een weduwenuitkering ten laste van het fonds.

Voor wat de laatstgenoemde uitkering betreft, hebben deputaten zich bezonnen op hun instructie zoals opgenomen in Bijlage 13, art. 4, lid c van de kerkorde.

Het komt deputaten voor dat genoemd artikel 4, lid c uitgebreid dient te worden met de volgende woorden: 'en uitkeringen ten behoeve van weduwen en wesen van hoogleraren'.

Het betreffende artikel 4, lid c zou dan als volgt luiden:

'het vaststellen van de emeritaatsregelingen en sociale voorzieningen en uitkeringen ten behoeve van weduwen en wesen van hoogleraren overeenkomstig de door de Generale Synode daartoe vastgestelde richtlijnen'.

Voor wat betreft de hoogte van het Emeriteringsfonds per 31 december 1988 werden actuariële berekeningen uitgevoerd. Hieruit bleek dat de hoogte van het fonds overeenkomt met de benodigde reserve.

Stand vermogen bibliotheek

Uit het hierna volgende overzicht van Baten en Lasten blijkt dat de bestedingen voor de bibliotheek aanzienlijk zijn toegenomen.

De post aanschaf boeken en tijdschriften is gestegen terwijl bovendien de post honorarium en kosten assistent-bibliothecaris van invloed waren.

Zoals reeds eerder vermeld wordt ten behoeve van de bibliotheek-administratie gebruik gemaakt van een personal computer. Gelijktijdig wordt door een commissie, bestaande uit de bibliothecaris, de assistent-bibliothecaris en de voorzitter van de deputaten onderzocht op welke wijze de toegankelijkheid van de bibliotheek kan worden vergroot middels de computer. Hierbij is van belang welke hard- en software voor onze bibliotheek het meest doelmatig zijn.

Ten behoeve van de automatisering zal de administratie van de bibliotheek moeten worden aangepast. Deze aanpassing kan in eigen beheer worden uitgevoerd maar zal gepaard gaan met de inzet van extra personeel en bovendien geruime tijd vergen. Anderzijds is het mogelijk om de benodigde gegevens te kopen.

Beide oplossingen hebben belangrijke financiële consequenties voor het vermogen van de bibliotheek. Op 27 juni 1989 werd tijdens een bespreking met het Vrouwencomité de hiervoor genoemde problematiek alsmede het gevoerde beleid ten aanzien van de aanschaf van boeken en tijdschriften uiteengezet en besproken.

Voor de specificatie van de baten en lasten over de jaren 1986, 1987 en 1988 verwijzen wij naar de rapporten van de deputaten, welke ter synode ter vertrouwelijke inzage liggen.

Samengevat is het beeld als volgt:

BATEN	1988	1987	1986
Opbrengst bijdragen door de kerken en giften	434.500	442.400	544.000
Kollekten en bijdragen uit de Ned. Ger. Kerken	22.000	26.600	28.600
Comité Vrouwenactie	150.000	150.000	150.000
Subsidie ministerie van Onderwijs en Wetenschappen	624.900	627.700	611.500
Overige inkomsten	388.800	304.000	311.500
	<u>1.620.200</u>	<u>1.550.700</u>	<u>1.645.600</u>

LASTEN

Personeelskosten	849.900	879.500	942.200
Bibliotheek	100.400	82.500	43.800
Huisvestingskosten	123.800	121.700	128.300
Diverse kosten	317.200	305.400	245.700
Kosten colleges	15.400	19.300	12.900
	<u>1.406.700</u>	<u>1.408.400</u>	<u>1.372.900</u>

BATIG SALDO

Bij de hiervoor genoemde overzichten kan het volgende worden opgemerkt. Ten opzichte van 1986 daalden de baten over 1987 fors terwijl over 1988 een herstel intrad. De daling over 1987 werd voornamelijk veroorzaakt door de verlaging van de minimumbijdrage van f 7,30 over 1986 tot f 5,75 over 1987. Overigens zette de dalende tendens zich voort in 1988 ondanks het gelijkblijven van de bijdrage per lid en dooplid.

Het herstel van de totale baten over 1988 was het gevolg van een aanzienlijke stijging van de interestbaten. Een nadere analyse van de diverse inkomstenposten over 1987 en 1988 toont aan dat de batige saldi over de jaren 1987 en 1988 het gevolg zijn van de behaalde interestbaten.

De totale exploitatiekosten vertoonden gedurende de verslagjaren een matige stijging en over 1988 ten opzichte van 1987 zelfs een daling.

Tussen de verschillende posten traden aanzienlijke verschuivingen op. De post personeelskosten daalde als gevolg van de emeritering van prof. dr. B.J. Oosterhoff en het overlijden van prof. dr. J.P. Versteeg. De uitgaven betreffende de bibliotheek namen fors toe terwijl de post diverse kosten eveneens een belangrijke stijging vertoonden.

Begrotingen 1990-1993

LASTEN	1990	1991	1992	1993
	x 1000	x 1000	x 1000	x 1000
Personeelskosten (incl. dotaties aan emeriteringsfonds)	900	920	940	960
Bibliotheek	100	100	110	110
Huisvestingskosten	125	130	135	140
Diverse kosten	360	370	380	390
	<u>1.500</u>	<u>1.535</u>	<u>1.580</u>	<u>1.615</u>

BATEN	1990	1991	1992	1993
	x 1000	x 1000	x 1000	x 1000
Subsidie	625	635	645	650
Vrouwencomité	125	125	125	125
Overige inkomsten	225	240	255	275
College-inschrijvingen	90	90	90	90
	<u>1.065</u>	<u>1.090</u>	<u>1.115</u>	<u>1.140</u>
Blijft te dekken	435	445	465	475

Bij de voorgaande begrotingen dient het volgende te worden opgemerkt. Aangenomen is dat de overheid een subsidie zal blijven verstrekken van 48% op basis van de door ons opgestelde en ingediende jaarrekeningen. Voor de nabije toekomst lijkt het voorgaande een reële veronderstelling, die gebaseerd is op de regelmatige contacten met het ministerie van Onderwijs.

Tijdens een kortgeleden gehouden bespreking met het Vrouwencomité is duidelijk geworden dat de kans aanwezig is dat de jaarlijkse afdrachten zullen verminderen.

Voorts dient opgemerkt te worden dat de interestbaten wellicht zullen verminderen omdat de rentevoet zich voorlopig lijkt te stabiliseren op een lager niveau. Dit betekent dat vrijkomende middelen tegen een lagere rentevoet belegd zullen moeten worden.

Ten slotte merken wij op dat de bijdragen uit de Ned. Gereformeerde Kerken een dalende lijn te zien geven omdat het aantal ingeschreven studenten uit deze kerken steeds minder wordt.

Rekening houdend met de voorlopige cijfers menen de deputaten u te moeten adviseren om de minimumbijdragen voor de jaren 1990 tot en met 1993 voorlopig te stabiliseren op f 5,75 per lid en dooplid.

Indien mocht blijken dat de overheid op langere termijn, in verband met bezuinigingsmaatregelen, tot een verlaging van het subsidie wil overgaan, de kerken niet volledig aan hun verplichtingen voldoen of zich onvoorziene kostenstijgingen mochten voordoen, dan zullen de deputaten tussentijds alsnog pogingen in het werk moeten stellen om de bijdrage verhoogd te krijgen.

Vermogenspositie

Deze was per 31 december 1988 in ronde bedragen als volgt:

Eigen vermogen	f	2.865.400
Vermogen bibliotheek		328.900
Vermogen studiefonds		249.400
	f	3.443.700
Bestemmingsreserve:		
- Fonds jubileumgave	-	34.300
VOORZIENINGEN		
- Emeriteringsfonds	f	2.540.400
- Onderhoud gebouwen	-	193.400
		2.733.800
	f	6.211.800

Deputaten zijn van mening dat met vorenstaande opstelling een duidelijk beeld gevormd kan worden van de vermogenspositie van onze Theologische Hogeschool inclusief de Bestemmingsreserve en de gevormde voorzieningen. Ter voldoening aan de ons door de generale synode 1980 gegeven instructie inzake rapportering over de gang van zaken ten aanzien van het Studiefonds, moge het volgende dienen.

Vermogen per 1 januari 1988

bij: rente 1986	f	15.550,—	f	194.158,72
rente 1987	-	16.800,—		
rente 1988	-	18.300,—		
ontvangen giften en legaten	f	4.640,75	f	55.290,75
			f	249.449,47

Gedurende de verslagjaren werd geen beroep op het fonds gedaan.

Regeling terugbetaling studietoelage door predikanten, die overgingen naar een ander kerkgenootschap

In overleg met het Curatorium wordt gedurende enkele jaren gecorrespondeerd met enkele predikanten, die overgingen naar een ander kerkgenootschap. Betreffende predikanten hadden tijdens hun studie aan onze Hogeschool destijds een lening ontvangen van het Studiefonds. In totaal gaat het om een bedrag van ongeveer f 50.000,—.

Bijkans een door ieder van hen getekende verklaring moet de studietoelage terstond worden terugbetaald o.a. bij het breken met het kerkverband van de Christelijke Gereformeerde Kerken.

Deputaten hebben de betreffende predikanten hiervan in kennis gesteld en hun een copie van de verklaring toegezonden. Tot dusver hebben deze predikanten geen gevolg gegeven aan ons verzoek om terugbetaling van de verstrekte studietoelage.

Na uitvoerig beraad tussen het curatorium en deputaten is de betreffende predikanten het volgende medegedeeld:

Nu u om u moverende redenen geen gevolg wenst te geven aan het verzoek tot volledige terugbetaling van de aan u verstrekte studietoelage, heeft het curatorium zich nader beraden over de thans in deze te volgen weg. Staande voor de keuze de burgerlijke rechter in te schakelen dan wel een voor beide partijen acceptabele regeling te treffen, heeft het curatorium voor de laatstgenoemde optie gekozen, waarbij de Bijbelse regel, dat men zijn geschillen niet aan de wereldlijke rechter moet voorleggen, een niet onbelangrijke rol heeft gespeeld. Na ampel beraad heeft het curatorium, onder voorbehoud dat de generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken, die de betreffende regeling inzake toekenning Studietoelage in het leven heeft geroepen, te zijner tijd accoord gaat, besloten een regeling te treffen, die zoveel mogelijk recht doet aan deze door genoemde synode getroffen regeling. Deze regeling ziet er als volgt uit: van de genoten studietoelage dient te allen tijde een bedrag van f 500,— te worden terugbetaald bij overgang naar een ander kerkgenootschap teneinde aan het wezen van de Studietoelagering vast te houden. Welk bedrag van de resterende geldsom moet worden terugbetaald, dient op de volgende wijze geschieden. Het aantal dienstjaren van de predikanten in de Christelijke Gereformeerde Kerken fixeren op 30 jaren.

De resterende geldsom delen door 30. Het bedrag, dat daaruit komt, als jaarbedrag nemen, waarmede men zijn studietoelage inwendig.

Dit bedrag vermenigvuldigd met het aantal werkelijk gemaakte aantal dienstjaren binnen het Chr. Geref. Kerkverband levert dan het bedrag op, dat moet worden afgetrokken van het bedrag, dat in zijn totaal, verminderd met f 500,—, is geleend. Een en ander betekent dus, dat als men 30 dienstjaren heeft, men alleen f 500,— dient terug te betalen.

Met deze regeling menen we tegemoet te zijn gekomen aan uw bezwaar, dat de lengte van het dienstverband binnen de Chr. Geref. Kerken inzake de terugbetaling van de Studietoelage een rol behoort te spelen.

Deputaten zijn dankbaar voor de offervaardigheid der kerken waartoe de liefde voor onze Hogeschool blijft en waardoor het mogelijk was deze arbeid te verrichten.

Wij leggen het gevoerde beleid aan u voor ter beoordeling en stellen u voor:

- opnieuw deputaten en hun secundi te benoemen;
- de minimumbijdrage der kerken voor de jaren 1990, 1991, 1992 en 1993 vast te stellen op f 5,75 per lid en dooplid;
- de instructie van deputaten zoals opgenomen in Bijlage 13, art. 4, lid c van de kerkorde aan te vullen met de woorden 'en uitkeringen ten behoeve van weduwen en wezen van hoogleraren';
- de voorgestelde regeling inzake terugbetaling van toegekende studietoelagen door predikanten, die de Christelijke Gereformeerden hebben verlaten, goed te keuren.

drs. H. Schuurhuis R.A., secretaris/penningmeester
I.L. Stolk, voorzitter
mr. P. van Zwieten

BILAGE 8 Art. 36

RAPPORT 1 VAN COMMISSIE VI BETREFFENDE DEPUTATEN-FINANCIËEL VAN DE THEOLOGISCHE HOGESCHOOL

Na raadpleging van deputaten over hun rapportage, komt uw commissie tot de volgende opmerkingen en voorstellen.

1. Algemeen

Het onderhavige rapport geeft op een uitstekende wijze de stand weer van de financiën en verft een goed beeld van het gevoerde beleid.

2. Woonkostentoeelage-regeling

Overeenkomstig het besluit van de generale synode 1985 is deze regeling komen te vervallen.

3. Emeriteringsfonds

- Dit fonds wordt gedoteerd door jaarlijkse toevoeging van:
 - rente over het saldo aan het begin van het boekjaar (1988 8%);
 - 24% (over 1988) van de honoraria van de hoogleraren.
 Deze dotaties vallen onder de totale lasten, waarvan 48% door het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen wordt gesubsidieerd.
- eenmalig vond in 1987 een storting van f 300.000,— plaats ingevolge de uitkering SIBA, waarvan het dankbaarheid werd kennis genomen.
- Door middel van een actuele berekening is vastgesteld dat de hoogte van het fonds per 31 december 1988 ad. f 2.540.400,— voldoet aan de normen die volgens het kapitaaldekkingssysteem daaraan gesteld kunnen worden.

4. Giften

De gift van f 40.000,— van de Ned. Geref. Kerken is bestemd en besteed voor de aanschaffing van computeraanapparatuur.

5. Studiefonds

In de rapportering over het studiefonds mist uw commissie gerichte informatie van het terzake gevoerde i.c. te voeren beleid. Wanneer geen concrete aanvragen meer te verwachten zijn, is toevoeging aan het eigen vermogen te overwegen.

6. Regeling terugbetaling studietoelage door predikanten, die zijn overgegaan naar een ander kerkgenootschap

Uw commissie kan instemmen met de voorgestelde regeling, waarbij van onze kant wordt aangedrongen om zoveel mogelijk tot invordering over te gaan.

7. Bibliotheekfonds

Ingevolge het besluit van de generale synode 1986 is overleg gepleegd met de bibliothecaris in het Vrouwencomité, waarin het beleid is toegelicht.

Gelet op het eventuele subsidie-plafond en de aard van de éémalige kosten voor de verdere automatisering van de bibliotheek, zijn wij van oordeel dat deze 'investering', die tenminste f 100.000,— zal gaan bedragen, ten laste van het bibliotheekfonds kan worden gebracht.

Uw commissie kan instemmen met het gevoerde beleid, waarbij vrijwel alle lasten van de bibliotheek op de exploitatie-rekening van de Theologische Hogeschool drukken en derhalve onder de subsidie-norm van 48% vallen.

8. Vermogen

Uw commissie heeft kennisgenomen van de conclusie van deputaten Doelmatigheid en is van oordeel dat de nu bereikte stand van het eigen vermogen van 283% van de jaargroting toereikend is, om onvoorziene kosten te financieren.

9. Begrotingen

Uw commissie zal afzonderlijk rapporteren over de begrotingen en het daaruit voortvloeiende minimum-bijdrage-besluit.

Voorstellen

Uw commissie stelt u voor:

- het beleid van de deputaten in de jaren 1986-1988 goed te keuren onder dank voor hun intensieve arbeid;
- de instructie van deputaten zoals opgenomen in Bijlage 12, art. 4, lid c van de kerkorde aan te vullen met de woorden 'en uitkeringen ten behoeve van weduwen en wezen van hoogleraren';
- de voorgestelde regeling inzake terugbetaling van toegekende studietoelagen door predikanten, die de Christelijke Gereformeerde kerken hebben verlaten, goed te keuren en zoveel mogelijk tot invordering over te gaan;
- deputaten op de dragen:
 - beleid te ontwikkelen ten aanzien van de mogelijke besteding van het studiefonds;
 - de éémalige uitgave voor het automatiseren van de bibliotheek ten laste te brengen van het bibliotheekfonds;
- deputaten met hun secundi te benoemen.

H. Kazen, rapporteur.

BILAGE 9 Art. 37

RAPPORT VAN DE DEPUTATEN VOOR RADIO-KERKDIENTSTUITZENDINGEN

Deputaten voor Radio-kerkdienstuitzendingen bieden u het volgende rapport van hun werkzaamheden aan, die zij mochten verrichten gedurende de periode na hun rapport aan de generale synode te 's-Gravenhage in 1986.

1. Samenstelling deputaatschap

Als deputaten werden benoemd door de generale synode van 1986: Prof. dr. J.P. Versteeg, Ds. R. van Beek, Ds. H. de Graaf, Drs. W.J. Quist en als secundus: Ds. J. van Mulligen.

Na het zo plotselinge overlijden van onze voorzitter Prof. dr. J.P. Versteeg op Paaszondag 1987 zien deputaten zich genoodzaakt, ter vervulling van de vakature, in een afzonderlijk schrijven bij uw moderamen een voordracht in te dienen. Drs. W.J. Quist heeft sindsdien het voorzitterschap op zich genomen. Ds. H. de Graaf fungeert als secretaris.

2. In memoriam Prof. dr. J.P. Versteeg

Met grote verslagenheid namen deputaten kennis van het plotselinge overlijden van hun voorzitter, Prof. dr. J.P. Versteeg, op 19 april 1987.

Vele jaren was hij actief betrokken bij ons deputaatschap. Zeer gewaardeerd was hij in zijn functie als voorzitter. Eveneens was hij gedurende een reeks van jaren voorzitter van de vergaderingen van de niet in de Interkerkelijke Omroep Nederland participerende kerken, de Z.V.K. (Zondtijd Voor Kerken)-kerken. Uit de notulen van de vergadering van de Z.V.K.-kerken, van 5 november 1987, vermelden wij: 'Ds. Lok memoreert dat Prof. Versteeg op Paaszondag is overleden. Hij woonde namens de Z.V.K.-kerken de uitvaartdienst bij en bracht onze gevoelens van meeleven over aan Mevrouw Versteeg. Levend vanuit de Opstanding was Prof. Versteeg zoals hij was: beminlijk, vredesstichtend, inspirerend, ook als voorzitter van

deze vergadering. Ds. Lok leest de brief voor waarin Mevrouw Versteeg dankt voor alle bijken van meeleven'. Met grote dank aan de Heere en erkentelijkheid zien wij terug op de arbeid die Prof. Versteeg in het midden van onze kerken heeft mogen doen.

3. Werkzaamheden

Deputaten vergaderden in de regel twee à driemaal per jaar met de vertegenwoordiging van de IKON en met deputaten of vertegenwoordigers van die kerken die niet in de IKON participeren en die zich presenteren onder de naam Zendtijd Voor Kerken.

Daarnaast vergaderen we als deputaten van onze kerken afzonderlijk om de zaken te bespreken die speciaal ons deputaatschap betreffen. In die vergaderingen houden we ons vooral bezig met de verdeling van de radiokerkdiensten en de t.v.-diensten met belangstellenden, die aan onze kerken worden toegewezen.

Deputaten zijn er dankbaar voor dat het aantal radiokerkdiensten voor onze kerken de laatste jaren steeds op zeventien is gebleven, terwijl we ook nu steeds negentig minuten t.v.-zendtijd kregen toegewezen, wat neerkomt op twee t.v.-diensten per jaar.

Daarnaast ontvingen onze kerken van de Wereldomroep 'Radio Nederland' zendtijd voor drie kerkdiensten per twee jaar. Deze diensten duren 45 minuten en zijn, op verschillende tijden, praktisch over de gehele wereld te beluisteren. Met dankbaarheid vernemen we van positieve, verrassende, reacties.

Voor het leiden van radio- en t.v.-diensten nodigen deputaten in principe alle predikanten van onze kerken uit die al enige jaren praktische ervaring hebben, terwijl om de twee jaar een hoogleraar van onze Theologische Hogeschool wordt gevraagd.

Het spreekt vanzelf, dat degene die in een dergelijke dienst voorgeeft, overlegt met de betrokken kerkeraad. Sommige predikanten zijn van mening dat zij aan zulke diensten geen medewerking kunnen verlenen, soms omdat zij in het geheel niet met de moderne media te doen willen hebben, soms omdat zij bezwaar hebben tegen de zondagsarbeid, die aan een uitzending verbonden is, soms omdat ze zich in verband met de vrij korte uitzendingstijd te beperkt voelen. Het komt voor dat zij, die bezwaar hebben om mee te werken aan een kerkdienstuitzending op zondag, gevraagd worden om in een weekdienst voor te gaan, in een bid- of dankdagdienst of een oedejansavonddienst. Ook dan is de korte uitzendingstijd, 45 minuten, voor sommigen een onoverkomelijk bezwaar.

De uitzendingstijd van een zondagse dienst bedraagt 58 minuten (radiodienst) en 43 minuten (t.v.-dienst met belangstellenden).

De feitelijke realisering van de uitzendingen vindt plaats in nauwe samenwerking met de IKON, daar wij voor de technische en administratieve voorzieningen op deze instantie zijn aangewezen.

Het is goed te vernemen dat kerkeraden en predikanten in de regel zeer tevreden zijn over de korrekte wijze waarop de IKON zich in deze van zijn taak kwijt.

Uit de reactieformulieren, die de voorgangers in radiodiensten invullen, blijkt dat er steeds zeer veel mensen naar deze diensten luisteren. Het aantal telefonische reacties ligt meestal tussen de 30 en 40 per dienst. Deze komen voor een groot deel van protestants-christelijke zijde. Maar ook rooms-katholieken en buitenkerkelijken nemen contact op. Het betreft over het algemeen mensen van middelbare leeftijd of ouder, maar er zijn ook wel jongeren bij. Vaak reageren mensen die geregeld luisteren. Opvallend is het vrij hoge percentage verontrust-gereformeerden, dat reageert. Ook zijn er reacties van onkerkelijken, die zich aangesproken voelden.

Veelal zijn het positieve reacties op de prediking. Men is bemoedigd door de boodschap over Jezus Christus. Die gekomen is om zondaren zalig te maken. Er blijken telkens weer reacties te zijn van mensen, die over hun eigen problemen willen spreken. Een enkele keer wordt kritiek geleverd op de preek of op onderdelen van de liturgie.

Veel predikanten delen mee dat zij aanvankelijk nogal tegen een radiodienst of t.v.-dienst hebben opgezien, maar dat zij achteraf dankbaar zijn dat zij dit konden en mochten doen. Het feit, dat er goed op de tijd geleid moet worden, geeft aan het geheel een aparte spanning. De betrokkenheid van de kerken van de gemeente is meestal groot. Er bestaat veel belangstelling voor eventuele reacties uit het land.

Het aantal schriftelijke reacties aan het adres van de predikant is lager dan de telefonische. Over het algemeen zijn er 5 à 10 schriftelijke reacties.

Predikanten moeten er mee rekenen niet alleen op zondagavond tijd te reserveren voor telefonische reacties, maar ook op de maandagmorgen, volgend op de uitzending.

Het aantal aangevraagde radiopreken ligt per dienst rond de tweehonderd. Een verheugend aantal. Er zijn enkele aanvragen binnengekomen voor een cassette-bandje van de dienst. Deputaten zijn nog niet overgegaan tot een dergelijke distributie van de radiokerkdiensten, vanwege de zeer beperkte aanvragen en de vrij hoge kosten die dat met zich mee zou brengen. Wat betreft de t.v.-diensten met belangstellenden, hiervoor bedraagt het aantal gevraagde preken hooguit 50. Deputaten zijn verheugd dat uit mededelingen van predikanten, die vooringen in een t.v.-dienst, blijkt, dat er in de regel tientallen telefonische reacties binnen komen, waarvan het merendeel positief. Verhoudingsgewijs nemen bij t.v.-diensten meer buitenkerkelijken de moeite om telefonisch te reageren dan bij radiodiensten.

Van een van onze predikanten vernemen we dat met name verontrust-gereformeerden hem meedeelden, bemoedigd te zijn geworden door het Woord Gods.

Verder delen we u mee, dat de Nederlandse Omroepprogramma Stichting een Programmaraad heeft die het Bestuur van de NOS adviseert ten aanzien van het programma, dat door de Stichting verzorgd wordt. De Minister van WVC heeft per 1 januari 1988 bepaald, dat elke zondagmiddag een lid in de Programmaraad kan benoemen. Namens onze deputaten is gedurende 1988 Ds. R. van Beek afgevaardigd geweest in de Programmaraad. Daarna is, in zijn plaats, Ds. J. van Mulligen benoemd.

Samenvattend menen wij te mogen zeggen, dat ons als kerken grote dankbaarheid past voor het feit, dat de Koning der Kerk, onze Heere Jezus Christus, ook deze media nog wil gebruiken om door middel van de verkondiging van Zijn Woord zondaren te trekken, te ontdekken en te vertroosten, tot geloof en bekering te leiden, tot de eere van Zijn Naam.

H. de Graaf, secretaris

BILAGE 10 Art. 37

RAPPORT 1 VAN COMMISSIE III BETREFFENDE RADIO-KERKDIENTUITZENDINGEN

Deputaten geven in dit rapport een goed en duidelijk overzicht van hun werkzaamheden.

Uw vergadering zal deputaten graag volgen in het eren van prof. dr. J.P. Versteeg. De vertolking van de verlagenheid bij zijn overlijden, alsmede de dank en erkenning voor de grote toewijding waarmee hij het werk van deputaten heeft mogen dienen, willen wij van harte onderstrepen.

Dankbaar nam uw commissie kennis van de mogelijkheden, die het werk van deputaten biedt, om mensen die in geestelijke nood verkeren te helpen door de dienst van het evangelie van de Heere Jezus Christus middels de moderne communicatiemiddelen. De reacties zijn vaak positief en bemoedigend.

Deputaten geven aan, dat er blijvend bezwaren leven binnen de kerken tegen bovengenoemde vorm van evangelieverkondiging om verschillende redenen. De wijze waarop deputaten rekening houden met deze bezwaren heeft de instemming van de commissie.

Met deputaten zijn wij verblijd en dankbaar, dat de kerkdiensten, uitgezonden door de Wereldomroep 'radio Nederland' zeer worden gewaardeerd.

Wereldwijd de boodschap van het evangelie in eigen moedertaal te beluisteren, vooral voor de ouderen, spreekt zeer aan.

Het is de commissie gebleken, dat de vertolking van de boodschap van het evangelie niet hoeft te lijden onder de korte uitzendingstijd, als soberheid in de liturgie wordt betracht.

Het lijkt de commissie gewenst, dat deputaten de kerken dienen met verstrekken van informatie aangaande het gebruik van de lokale omroep, wat betreft mogelijkheden en grenzen van het gebruik.

Zij zouden deze informatie kunnen oriënteren aan de gegevens van een enquête, die onder de gebruikers van de lokale omroep wordt gehouden.

Voorstellen

De commissie stelt u voor:

1. deputaten dank te zeggen voor het door hun verrichte werk en hun handelingen goed te keuren;
2. deputaten op te dragen de kerken te dienen met het verstrekken van informatie betreffende de mogelijkheden en de grenzen aangaande het gebruik van de lokale omroep;
3. opnieuw deputaten te benoemen.

J. Veenendaal, rapporteur

BILAGE 11 Art. 43, 49, 85

RAPPORT VAN DE DEPUTATEN VOOR HET BEHEER VAN DE ALGEMENE KAS TOT STEUN AAN DE KERKEN TEN BEHOEVE VAN DE VERZORGING VAN EMERITI PREDIKANTEN, PREDIKANTS-WEDUWEN EN -WEZEN NAAR ARTIKEL 13 KO

A. Samenstelling van het deputaatschap

Het deputaatschap bestaat uit de volgende broeders: J.D. Wisman, benoemd door de particuliere synode van het Noorden, secundus: G. Schouten, Vakant, te benoemen door de particuliere synode van het Oosten, secundus: ds. R. van Beek; ds. E.E. Siofstra, benoemd door de particuliere synode van het Westen, secundus: ds. A. Bijkerk; J.C. van Beveren, benoemd door de particuliere synode van het Zuiden, secundus: A. Baars.

Namens de generale synode hebben zitting de broeders: P. Zuidema, 1e penningmeester, D. Lokhorst, 2e penningmeester, ds. L.W. Bil, deputaat-actuaar; Br. J.D. Wisman is voorzitter en br. J.C. van Beveren sekretaris.

De voormalige sekretaris van deputaten, ds. A.W. Drechsler, is op 14 maart 1989 door zijn Here en Holland tot Zich geroepen.

Vanaf 1976 maakte ds. Drechsler deel uit van ons deputaatschap en nam hij onder ons een belangrijke plaats in. Vanuit een bewegende instelling had dit werk de liefde van zijn hart. Door zijn ziekte en intensieve behandeling werden zijn krachten beperkt zodat hij besloot zich uit ons deputaatschap te moeten terugtrekken. We bidden zijn vrouw en gezin van harte Gods kracht en troost toe. Groot is de dankbaarheid voor wat hij voor de Emeriti-kas gedurende twaalf jaren heeft mogen betekenen.

Op 6 februari 1989 overleed onze mede-deputaat, br. G. den Hertog, die ernstig ziek bleek te zijn. We zijn dankbaar voor zijn geloofsvertrouwen tijdens zijn ziekte. Hij was vol aktiviteit en spiritualiteit ten aanzien van het werk in ons deputaatschap.

Met dankbaarheid gedenken wij br. G. den Hertog. En we bidden mevrouw Den Hertog Gods nabijheid van harte toe. Ds. R. van Beek heeft gedurende de ziekte-periode voor br. Den Hertog waargenomen. De benoeming van ds. L.W. Bil tot generaal-deputaat-actuaar op de generale synode 1986 heeft zichtbaar resultaat afgeworpen.

Met dat zichtbaar resultaat bedoelen we de door betrokkene geproduceerde becijferingen met betrekking tot de financiering van de emeritaats-uitkeringen op langere termijn, waarbij tevens aandacht werd besteed aan het benodigd kapitaal tot ver in de jaren 2000 en de hoogte van de daarbij noodzakelijke minimumbijdragen. We komen daar straks nog nader op terug.

B. Voortgang van het werk

Gedurende de verslag-periode hebben deputaten hun werk, zoals dit hen door de generale synode werd opgedragen, geregeld kunnen verrichten. Bij ziekte van deputaten werden de secundi ingeschakeld.

Ook konden de uitkeringen, volgens de besluiten van de generale synode 1986, weer enigszins worden verhoogd. Deze verhoging werd door de emeriti-predikanten en de predikantsweduwen zeer gewaardeerd. Op 31 december 1988 hadden wij 23 emeriti-predikanten en 22 predikantsweduwen in ons verzorgingsbestand. Bij bijzondere gelegenheden, namelijk op hoogtijdagen, ambts- en huwelijksjubilea, kroonverjaardagen en bij ernstige ziekte wordt daaraan door deputaten aandacht besteed door persoonlijk bezoek. Voor zover wij hebben kunnen nagaan worden deze activiteiten door de emeriti zeer gewaardeerd. Met Kerst krijgen allen de traditionele 'december-brief' toegezonden, waarop wij veel vriendelijke en waarderende reacties mochten ontvangen.

C. Omslag- en/of kapitaaldekkingstelsel

Met betrekking tot de toepassing van het omslagstelsel of het kapitaaldekkingstelsel geven deputaten overwegend prioriteit aan het kapitaaldekkingstelsel. En als gevolg daarvan geven wij voorkeur aan de versterking van de financiële reserve. Wij weten ons daarbij gesteund door het op de generale synode 1968-1969 aangevraagde rapport van de synodale studiecommissie welke rapporteerde vanuit de doelstelling jaar voor jaar zoveel te reserveren, dat er geen financiële verplichtingen worden verschoven naar de toekomst. Bij toerneming van het aantal predikanten dient er gereserveerd te worden. Daarbij hebben wij duidelijk geprofileerd van de SIBA-uitkering. Het omslagstelsel is in principe aanvaardbaar, mits de toerneming van het aantal predikanten gelijke tred houdt met de groei van het kerkverband. In de kerkelijke praktijk is dat geenszins het geval. Zuiver het omslagstelsel na te leven achten wij, in verband met de ongelijke toename van predikanten en kerken niet verantwoord. Wij hebben daarom deze aangelegenheid uitvoerig besproken met deputaten Onderzoek Doelmatigheid, omdat wij momenteel een mengvorm hebben van beide stelsels. Mede in dit kader hebben wij veel steun ondervonden van de studies van br. L.W. Bl. die zoals wij reeds vermeldde, berekeningen heeft gemaakt over de wijze van financiering van de emeritaatsgelden tot ver in de jaren 2000. De gedachtegang van deputaten werden door deze studies wetenschappelijk ondersteund. Voor deputaten is deze wetenschappelijke aanvulling stimulerend geweest ten aanzien van ons beleid en inzicht in deze toch wel moeilijke materie van de keuze tussen de beide genoemde stelsels. Deputaten verwijzen in dit verband naar de berekeningen van br. Bl. opgenomen in de bijlage bij dit rapport.

D. Bezinning op de emeritaatsvoorzieningen

Ook gedurende deze verslagperiode werden deputaten bepaald bij het principe van artikel 13 van de KO, onze emeritaatsvoorziening. Heel in het kort gezegd beruht de kerkelijke verplichting tot verzorging van de emeriti-predikanten, predikantsweduwen en -woven overeenkomstig Gods Woord op het 'predikant-zijn' in onze kerken. Steeds weer, bij alle gesprekken over de problemen met betrekking tot de situatie van afgezette predikanten en hoe die problemen zouden kunnen worden opgelost, komt de vraag naar voren: Wat moet er gebeuren met de predikanten, die werkzaam zijn naar artikel 6 van de KO? In onze rapportage aan de generale synode 1986 zijn wij uitvoerig op die problematiek ingegaan, waarnaar wij u kortheidshalve mogen verwijzen. Ons bereikten signalen uit het kerkelijke leven, namelijk de gehele situatie rondom de oudedagsvoorziening voor afgezette predikanten en in verband daarmee de stichting van het 'Noodfonds'. (Stichting Noodfonds en Correctie Werkings sfeer Emeritaatsregeling Christelijke Gereformeerde Kerken). Hoewel het oprichten van een stichting binnen het verband van onze kerken onze sympathie niet kan wegdragen, willen wij onze ogen en oren niet sluiten voor de meningen van de kerken, die de huidige emeritaatsregeling (gedeeltelijk) willen corrigeren of wijzigen. Bij de emeritaats-verzorging hebben onze kerken steeds vastgehouden aan het principe van het 'predikant-zijn' in de Christelijke Gereformeerde Kerken. En wij menen, dat dit uitgangspunt nog steeds in principe de toets der kritiek kan doorstaan. Niettemin hebben wij ons bezonnen op de verantwoordelijkheid van onze kerken met betrekking tot de oudedagsvoorziening voor afgezette predikanten, die Christelijk Gereformeerd zijn gebleven en schuldbelijdenis hebben gedaan.

E. Oudedagsvoorziening afgezette predikanten

De Stichting Noodfonds en Correctie Werkings sfeer Emeritaatsregeling Christelijke Gereformeerde Kerken werd op 23 november 1987 opgericht. De aanleiding tot de oprichting van deze stichting was de ongunstige financiële situatie van een afgezette predikant van onze kerken. Door de beëindiging van de tijdelijke uitkering aan deze afgezette dienaar des Woords werd het gezinsinkomen gereduceerd. Op 25 november 1988 vond een gesprek plaats tussen ons deputaatschap en een deputate van het bestuur van het 'Noodfonds' en zijn adviseurs. Genoemd gesprek met ons, dat door het bestuur van het 'Noodfonds' was aangevraagd, resulteerde binnen ons deputaatschap in een nadere bezinning over het voorzien in eerste levensonderhoud en een oudedagsvoorziening van afgezette predikanten van onze Christelijke Gereformeerde Kerken, die schuldbelijdenis hebben afgelegd en Christelijk Gereformeerd zijn gebleven. Tijdens deze bezinning bleek, dat over deze materie tussen deputaten geen eenstemmigheid bestond.

Meerderheidsstandpunt

Volgens het uitgangspunt van artikel 13 KO vervallen bij ontzetting uit het ambt alle aanspraken op een emeritaatsuitkering. Dit kan leiden tot situaties, die als schrijnend worden ervaren. Immers - ook de echtgenote of weduwe verliest een belangrijk deel van haar inkomsten; - elders in onze maatschappij is dit tegenwoordig vaak beter geregeld; - aan de afzetting van de predikant gingen soms vele jaren van trouwe dienst vooraf. Momenteel wordt vaak ad hoc het één en ander geregeld. Maar in de praktijk leidt dit soms in onze kerken tot ongewenste spanningen. Daarom heeft een meerderheid van het deputaatschap gezocht naar een eenvoudige regeling voor een beperkte voorziening. Om in het spoor te blijven van de kerkelijk geldende uitgangspunten en besluitvorming, besloot zij zich aan te sluiten bij de beslissingen van de generale synode van 1986 aangaande het 'levensonderhoud van afgezette predikanten etc.' (Acta generale synode 1986, artikel 97, sub 3a, bladzijde 41).

De synode zou kunnen besluiten aan deze tijdelijke voorziening enkele bepalingen toe te voegen met het oog op een financiële handreiking voor de oude dag. Deze handreiking komt voort uit christelijke barmhartigheid en diakonale beweging en zal alleen gegeven worden wanneer er sprake is van:

- berouw en verzoening met de kerkeraad van de gemeente die de afgezette predikant het laatst diende;
- continuering van het lid-zijn van de Christelijke Gereformeerde Kerken;
- onmogelijkheid om zelf voor een redelijke oudedagsvoorziening zorg te dragen.

Bij de vaststelling van de hoogte van de handreiking zal, overeenkomstig de besluiten van de generale synode van 1986, de leeftijd bij het afgezet worden bepalend zijn. Bij hogere leeftijd is het immers moeilijker zelf elders een voorziening op te bouwen. De meerderheid van het deputaatschap naar artikel 13 KO stelt derhalve de generale synode voor de bovengenoemde regeling van 1986 aan te vullen met de volgende besluiten:

1. Aan een afgezette dienaar des Woords of zijn weduwe zal, wanneer:
 - de gewezen predikant berouw toonde en zich met de kerkeraad van de gemeente, die hij het laatst diende, heeft verzoend;
 - hij/zij verbonden is gebleven aan ons kerkverband;
 - hij/zij niet zelf voor een redelijke oudedagsvoorziening heeft kunnen zorgdragen;
 vanaf het bereiken van de leeftijd van 65 jaar een beperkte toelage worden verstrekt ter voorziening in het levensonderhoud.
 2. Voor het berekenen van de hoogte van de financiële toelage zal worden uitgegaan van het huidige minimum-inkomen van een gehuwde emerituspredikant (AOW + emeritaatsuitkering incl. vakantietoelage) verminderd met:
 - a. inkomsten uit tegenwoordige of vroegere arbeid, waaronder ook te rekenen pensioenen van zowel de man als de vrouw;
 - b. inkomsten uit eigen vermogen;
 - c. alle overige inkomsten van de man en de vrouw, waaronder uitkering volgens AOW, lijfrenten etc.
 3. De hoogte van de toelage voor een gehuwde of ongehuwde gewezen predikant bedraagt, wanneer het afzetten plaats vond op de leeftijd:

tot en met 34 jaar	- 0%
van 35 tot en met 44 jaar	- 25%
van 45 tot en met 54 jaar	- 50%
vanaf 55 jaar	- 75%

 van de uitkomst volgens het hierboven onder 2 bepaalde.
 4. een weduwe van een afgezette predikant ontvangt 70% van de onder 3 genoemde toelage.
 5. Ter verkrijging van deze toelage dient de afgezette dienaar des Woords of zijn weduwe zelf een verzoek te richten aan de kerkeraad van de gemeente waar hij/zij bij het bereiken van de 65-jarige leeftijd lid van is.
 6. De onder 5 genoemde kerkeraad zal, daartoe bijgestaan door deputaten naar artikel 11 KO (Kas Onderlinge Bijstand) de hoogte van de toelage vaststellen.
 7. In gevallen waarin deze regeling niet voorziet (bijvoorbeeld bij aanwezigheid van jonge kinderen) wordt, een voorlopige beslissing genomen, die door deputaten naar artikel 11 KO, overeenkomstig de onder 6 genoemde procedure, aan de volgende generale synode ter goedkeuring zal worden voorgelegd.
 8. De financiële toelage wordt verzorgd en gedragen door het deputaatschap naar artikel 11 KO. Dit deputaatschap zal hierover rapporteren aan de generale synode.
- Bij aanvaarding van deze regeling dient de generale synode te besluiten in de regeling 'levensonderhoud van afgezette predikanten etc.', zie Acta generale synode 1986, artikel 97, onder 3a de leeftijd van 64 jaar te wijzigen in 62 jaar.

Minderheidsstandpunt

Een minderheid is geen voorstander van de hiervoor voorgestelde regeling ten aanzien van een oudedagsweduwen en wezenvoorziening van afgezette predikanten. Zij ziet namelijk geen enkel verband tussen de uit een oogpunt van christelijke barmhartigheid gegeven tijdelijke uitkering en het verlenen van een recht op een gedeeltelijke oudedagsweduwen- en wezenvoorziening. Hoewel wellicht onbedoeld wordt bij de in te dienen voorstellen de gedachte gewekt, dat dienstjaren de grondslag vormen van het recht op uitkering. De minderheid stelt zich volledig achter het besluit van de generale synode Den Haag 1986, waarnaar zij kortheidshalve verwijst. Zie Acta generale synode 1986, artikel 97, bijlage 36 (223) en 37 (228). Deputaten hebben zich tevens beraden over de financiële situatie van een in 1981 afgezette dienaar des Woords. Tijdens de zittingsduur van de generale synode Rotterdam-Centrum 1983 zijn voorlopige richtlijnen ontworpen en door deze synode aanvaard ten aanzien van de voorziening in het levensonderhoud van afgezette predikanten. Deze voorlopige richtlijnen zijn door de generale synode 1986 vervangen door een definitieve regeling. Zie Acta generale synode 1986, artikel 97. De voorlopige richtlijnen luiden als volgt:

- a. De vaststelling van de toelage zal geschieden door de classis waaronder de gemeente van de afgezette predikant valt, nadat deputaten naar artikel 49 KO advies zullen hebben uitgebracht.
- b. Aan de afgezette predikant, zijn (gewezen) echtgenote en zijn kinderen kan een tijdelijke toelage worden toegekend gelijk aan de uitkeringen welke gelden voor hen die een uitkering genieten uit de emeritaatskas.
- c. 1. De toelage onder b, bedoeld kan worden uitgekeerd gedurende een aantal maanden dat gelijk is aan het aantal jaren welke afgezette predikant in de dienst van de Christelijke Gereformeerde Kerken heeft volbracht, echter met een maximum duur van drie jaren.
- c. 2. Indien een predikant tijdens zijn afzetting reeds de leeftijd van 62 jaren heeft bereikt, kan hem een toelage worden verstrekt, welke gelijk is aan de uitkering van een emerituspredikant. Bij zijn overlijden kan aan zijn echtgenote met wie hij was getrouwd op het moment van zijn afzetting, een toelage worden verleend, gelijk aan een weduwen-uitkering, ontleend aan de normen geldende voor de emeritaatskas.
- d. Op de toelage onder a, b en c bedoeld, zal in mindering worden gebracht:

1. de inkomsten uit eigen vermogen;
 2. de inkomsten uit tegenwoordige of vroegere arbeid verkregen, waaronder pensioenrechten;
 3. alle overige inkomsten, waaronder lijfrenten, stamrechtuitkeringen, enz.
- e. De toelagen zullen, onder aftrek van de hiervoor onder d1, d2 en d3 bedoelde inkomsten en onder aftrek van eventueel in te houden belastingen, worden uitgekeerd door de Kas Onderlinge Bijstand.
- f. Deze uitkeringen zullen als volgt worden gedragen:
- zo mogelijk voor 25% door de gemeente waarin de afzetting van de predikant heeft plaatsgevonden;
 - voor 25% of zo nodig voor meer door de classis welke het besluit tot afzetting heeft genomen;
 - voor 50% door de Kas Onderlinge Bijstand.
- g. Bij het bereiken van de 65-jarige leeftijd van de afgezette predikant komen de toelagen geheel voor rekening van de Kas Onderlinge Bijstand. Hetzelfde geldt voor de toelagen gedaan aan weduwen van die predikanten, die bij hun afzetting de 62-jarige leeftijd reeds hadden bereikt.

Het is zeer waarschijnlijk dat de hierboven onder c2 en g vermelde richtlijnen bij de afgezette predikant de verwachting hebben gewekt dat hij bij het bereiken van de 65-jarige leeftijd mocht rekenen op een blijvende uitkering. Deze verwachting is door het in werking treden van de definitieve regeling 1986 niet verweerd. Deputaten zijn unaniem van mening, dat indien de generale synode 1989 de voorstellen van de meerderheid van deputaten ten aanzien van de oudedags-weduwen- en wezenvoorziening van afgezette predikanten niet aanvaardt, de verwachtingen van de afgezette predikant niet mogen worden beschaamd. Zij verzoeken uw synode, indien de voorstellen van de meerderheid van deputaten niet aanvaard zouden worden, aan de bedoelde afgezette predikant vanaf 1987 alsnog een uitkering te verstrekken overeenkomstig de voorlopige richtlijnen 1983.

F. Afrekening SiBA

In de betreffende verslagperiode heeft de definitieve afrekening van de Stichting Interkerkelijke Belangenbehartiging Afskoop (SiBA) plaats gevonden. Totaal werd aan onze kerken een bedrag van f 4.636.489,64 uitgekeerd, hetgeen voornamelijk plaats vond via overdracht van inschrijvingen in de schuldregisters van de Nederlandse Staatsleningen. Overeenkomstig de gedane toezegging is aan de Theologische Hogeschool een bedrag van f 300.000,— (inclusief rente) overgemaakt, gebaseerd op het aantal dienstjaren van onze hoogleraren.

G. Lening aan kas onderlinge bijstand

Van deputaten Kas Onderlinge Bijstand werd in het vroege voorjaar van 1988 het verzoek ontvangen om een tijdelijke geldlening ter grootte van f 50.000,— te verstrekken, zulks in verband met de procedure die door drs. Joh. Kruis te Rosmalen tegen de Christelijke Gereformeerde Kerk van 's-Hertogenbosch werd aangespannen. Deputaten hebben gemeend, geleid op de bijzondere situatie, aan dit verzoek te moeten voldoen. De lening werd verstrekt tegen een rente van 4%. Door deputaten Kas Onderlinge Bijstand werd eerdergenoemd bedrag inclusief de rente in 1988 terugbetaald.

H. Predikanten verblijvende in het buitenland

Deputaten zijn gekonfronteerd met het feit, dat predikanten die in het buitenland werkzaam zijn, niet altijd op vrijwillige basis de premieheffingen voor AOW/AWW voortzetten of doen voortzetten. Het gevolg daarvan is, dat door de uitkerende instanties op de uitkeringen een korting wordt toegepast. Dit brengt mee, dat in deze situaties de uitkeringen uit de emeritas dienovereenkomstig met de gekorte bedragen moeten worden verhoogd. Deputaten zijn van mening, dat het tot de verantwoordelijkheid van de desbetreffende predikant c.q. de uitzendende instantie behoort, dat hierin wordt voorzien. Deputaten stellen uw synode derhalve voor onze instructie als volgt aan te vullen: Artikel 8 met een nieuw lid c., luidende: 'De korting op de AOW-uitkering, die voortvloeit uit het niet-verzekerd zijn gedurende het verblijf buitenslands'. En artikel 14 aan de eerste zin toevoegen: 'Alsmede de korting op de AWW-uitkering, die voortvloeit uit het niet-verzekerd zijn gedurende het verblijf buitenslands'.

I. Minimum-bijdragen

De minimum-bijdragen zijn in afwijking van artikel 20 van onze instructie voor de jaren 1987 t/m 1989 door de generale synode 1986 vastgesteld op een heffing van circa 12,5%. Deputaten hebben in hun toelichtingen duidelijk gemaakt, dat een heffingspercentage van minimaal 16% noodzakelijk was. In hoofdstuk C, merkten wij reeds op, dat deputaten overwegend prioriteit geven aan het kapitaaldeckingsstelsel. Zoals hiervoor reeds gememoreerd, hebben wij met deputaten Onderzoek Doelmatigheid uitvoerig gesproken. En wij hebben de betreffende deputaten gevraagd in hun rapportage aan de generale synode 1989 hieraan de nodige aandacht te schenken. Dit te meer, nadat de vorige synode - in afwijking van onze voorstellen - de minimum-bijdrage heeft verlaagd tot circa 12,5%. Nu wij op weg zijn naar de realisering van de reserveringen voor het kapitaaldeckingsstelsel, achten wij het juist, en niet in het minst vanuit het gezichtspunt van de verantwoordelijkheid van onze kerken, voor de oudedagsvoorziening van het toenemend aantal predikanten, dat het feitelijke heffingspercentage wordt verhoogd en wordt gesteld op 18,5%. Een percentage, dat ook door het bestuur van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds als noodzakelijk wordt gezien.

J. Financiën

Balans per 31 december

AKTIVA	1988	1987	1986
	f	f	f
Vastgelegde middelen			
Effecten	7.332.000,00	6.689.000,00	5.830.000,00
Effecten 'Inschrijving schuldregister'	3.750.000,00	4.051.000,00	4.051.000,00
Beleggingsrekening Robeco	237.029,36	195.573,70	221.665,85
Beleggingsrekening Roimoo	348.097,17	272.825,35	306.006,82
	<u>11.667.126,53</u>	<u>11.208.399,05</u>	<u>10.408.672,67</u>
Vlottende middelen			
Te verrekenen min. bijdrage met de kerken	13.155,82	11.106,65	16.696,80
Te verrekenen rente	3.742,29	3.352,17	8.629,43
Te verrekenen dividend-belasting	3.326,42	1.703,33	5.698,40
	<u>20.224,53</u>	<u>16.162,15</u>	<u>31.024,63</u>
Liquide middelen			
Postbank	2.693,91	2.966,18	4.269,74
3% Rijkspostspaarspaarbank renterekening	100.583,12	286,38	95.173,90
Amrobank N.V. Rek-Courant	1.495,67	973,33	825,76
Amrobank N.V. giro spaarrekening	220,18	214,58	148,39
Amsterdam Rotterdam Bank N.V.			
5 5/8% 1 mnd. dep. 16-01-87	0,00	0,00	170.000,00
6 1/8% 1 mnd. dep. 25-01-87	0,00	0,00	169.000,00
5 5/8% 1 mnd. dep. 16-01-87	0,00	0,00	65.000,00
4 0/0% 1 1/4 mnd. dep. 01-02-88	0,00	142.000,00	0,00
4 3/4% 1 1/2 mnd. dep. 16-01-89	158.000,00	0,00	0,00
5 1/4% 1 mnd. dep. 17-01-89	230.000,00	0,00	0,00
5 1/8% 1 1/4 mnd. dep. 01-02-89	50.000,00	0,00	0,00
Kerkelijk Bureau Chr. Geref. Kerken	73.380,30	123.153,22	220.393,60
	<u>616.373,18</u>	<u>269.593,69</u>	<u>724.811,39</u>

TOTAAL GENERAAL 12.303.724,24 11.494.154,89 11.164.508,69

Balans per 31 december

PASSIVA	1988	1987	1986
	f	f	f
Reserve	12.296.626,64	11.490.713,84	11.161.703,96
Te betalen kosten	4.988,60	3.441,05	2.501,03
Te betalen toelagen	0,00	0,00	75,00
Te verrekenen	0,00	0,00	228,70
Vooruitontvangsten	2.109,00	0,00	0,00
	<u>7.097,60</u>	<u>3.441,05</u>	<u>2.804,73</u>
TOTAAL GENERAAL	<u>12.303.724,24</u>	<u>11.494.154,89</u>	<u>11.164.508,69</u>

Exploitatierkening

BATEN	1988	1987	1986
Minimum-bijdrage	704.454,78	704.324,06	962.717,97
Minimum-bedrage voorgaande jaren	29.527,97	44.593,42	19.160,61
Bijdrage Brazilië	0,00	2.869,00	3.783,00
Giften	4.935,00	2.225,00	11.360,00
Interest	913.562,03	865.221,80	672.761,02
	<u>1.652.479,78</u>	<u>1.619.233,28</u>	<u>1.669.782,60</u>
LASTEN			
Uitkeringen	949.312,89	884.407,00	759.974,23
Algemene kosten	22.172,31	21.953,49	27.418,01
	<u>971.485,20</u>	<u>906.360,49</u>	<u>787.392,24</u>
BATIG SALDO	<u>680.994,58</u>	<u>712.872,79</u>	<u>882.390,36</u>

Begrotingen 1990, 1991 en 1992

BATEN	1990	1991	1992
Minimum-bijdrage (afgerond)	f 1.100.000	f 1.120.000	f 1.140.000
Giften	- 2.000	- 2.000	- 2.000
Rente	- 968.000	- 1.008.000	- 1.048.000
	<u>f 2.070.000</u>	<u>f 2.130.000</u>	<u>f 2.190.000</u>
LASTEN			
Uitkeringen	f 1.077.000	f 1.141.000	f 1.205.000
Algemene kosten	- 23.000	- 24.000	- 25.000
Batig saldo	- 970.000	- 965.000	- 960.000
	<u>f 2.070.000</u>	<u>f 2.130.000</u>	<u>f 2.190.000</u>

TOELICHTING

Minimum-bijdrage

De minimum-bijdrage is - in afwijking van artikel 20 van de instructie - voor de jaren 1990 t/m 1992 gebaseerd op een heffing van 18,5% van het minimum-traktement van predikanten met 10 dienstjaren, voor dienstdoende predikanten beneden de leeftijd van 65 jaar. Uitgaande van het aantal predikanten volgens het jaarboek 1988 van 157, is het aantal predikanten voor 1989 geraamd op 160 en voor de volgende drie jaren op:

1990 - 161

1991 - 162

1992 - 163

Predikanten vallende onder artikel 6 KO zijn niet in deze getallen begrepen.

Uitgaande van een jaarlijkse verhoging van de traktementen met 1,5% geeft de volgende bedragen:

voor 1990 $1.01^2 \times f 36.288 = f 36.832$

voor 1991 $1.01^3 \times f 36.832 = f 37.384$

voor 1992 $1.01^4 \times f 37.384 = f 37.945$

De minimum-bijdragen zijn, in verband met het voorgaande geraamd op:

voor 1990 $161 \times 0,18^2 \times f 36.832 = f 1.097.041$

voor 1991 $162 \times 0,18^3 \times f 37.384 = f 1.120.398$

voor 1992 $163 \times 0,18^4 \times f 37.945 = f 1.144.231$

Het aantal leden en doopleden van onze kerken bedroeg, volgens het jaarboek 1988, op 1 januari 1988 ruim 76.000 (nl. 76.124).

Aannemende dat dit aantal in de komende jaren ongeveer gelijk zal blijven, heeft ons doen besluiten voor de jaren 1990 tot en met 1992 uit te gaan van 76.000 leden.

Dit leidt tot een minimum-bijdrage per lid en dooplid van:

in 1990 $f 1.097.041 : 76.000 = f 14,43$ afgerond $f 14,50$

in 1991 $f 1.120.398 : 76.000 = f 14,74$ afgerond $f 14,75$

in 1992 $f 1.144.231 : 76.000 = f 15,06$ afgerond $f 15,00$

Rente

Uitgaande van aanvaarding van onze voorstellen en rekening houdende met het feit, dat de vrijkomende middelen in de toekomst tegen een lager percentage zullen moeten worden (her)belegd, heeft ons de jaarlijkse stijging doen begroten op f 40.000,00.

Uitkeringen

Gebaseerd op onze voorstellen en er van uitgaande dat gedurende de jaren 1990 tot en met 1992 de AOW/AWW-uitkeringen jaarlijks met 1,5% stijgen, geeft de volgende berekening:

Basisgegevens:

1989	a. minimum-traktement	f	36.288
	b. AOW-uitkering gehuwd (met toeslag)	-	19.368
	c. AOW/AWW-uitkering ongehuwd en weduwe zonder kinderen	-	13.418
	d. uitkeringsgrondslag 145% van a	-	52.618
	e. inhouding 80% van b	-	15.495
	f. inhouding 80% van c	-	10.735

In 1990	In 1991	In 1992
a. 36.832	a. 37.384	a. 37.945
b. 19.658	b. 19.953	b. 20.252
c. 13.619	c. 13.823	c. 14.030
d. 53.407	d. 54.207	d. 55.021
e. 15.726	e. 15.962	e. 16.201
f. 10.895	f. 11.058	f. 11.224

Op basis van het voorgaande zullen de uitkeringen bedragen:

Voor gehuwde em.-predikanten		Voor em.-pred. ongehuwd/weduw.		Voor weduwe zonder kinderen	
1990		1990		1990	
70% van	53.407	70% van	53.407	50% van	53.407
=	37.385	=	37.385	=	26.704
Af	15.726	Af	10.895	Af	10.895
	<u>21.659</u>		<u>26.490</u>		<u>15.809</u>
1991		1991		1991	
70% van	54.207	70% van	54.207	50% van	54.207
=	37.945	=	37.945	=	27.104
Af	15.962	Af	11.058	Af	11.058
	<u>21.983</u>		<u>26.887</u>		<u>16.056</u>
1992		1992		1992	
70% van	55.021	70% van	55.021	50% van	55.021
=	38.515	=	38.515	=	27.511
Af	16.201	Af	11.224	Af	11.224
	<u>22.314</u>		<u>27.291</u>		<u>16.287</u>

Bij de berekening van het bedrag dat aan uitkeringen is geraamd, zijn wij uitgegaan van de navolgende veronderstellingen:

- Het aantal predikanten dat in de jaren 1990, 1991 en 1992 een uitkering uit de kas ontvangt bedraagt resp. 28, 29 en 30 waarvan resp. 1, 2 en 3 weduenaar.
- Het aantal weduwen in die jaren zal zijn resp. 22, 23 en 24, waarvan 1 met 1 kind tot 18 jaar en 2 met 2 of meer kinderen tot 18 jaar.
- De vakantietoeslag blijft gehandhaafd op 8%.
- Aan restitutie premieheffing volksverzekeringen en andere toeslagen zal in de jaren 1990 tot en met 1992 een bedrag moeten worden betaald van resp. f 29.000, f 30.000 en f 31.000.

Algemene kosten

Rekening is gehouden met een stijging van f 1.000 per jaar.

Batig saldo

In de batige saldi, zoals die in de begrotingen zijn geraamd, zouden, overeenkomstig de gedachten neergelegd in het studierapport 1968/1969, tenminste de volgende reserveringen moeten zijn opgenomen:

1990		f
Voor uitbreiding aantal predikanten:		
71 x 0.215 x f 36.832 =	562.240	
toevoeging rente aan reserve	968.000	
	<hr/>	
	1.530.240	

Geraamd batig saldo f 970.000

1991		f
Voor uitbreiding aantal predikanten:		
72 x 0.215 x f 37.384 =	578.704	
toevoeging rente aan reserve	1.008.000	
	<hr/>	
	1.586.704	

Geraamd batig saldo f 965.000

1992		f
Voor uitbreiding aantal predikanten:		
73 x 0.215 x f 37.945 =	595.546	
toevoeging rente aan reserve	1.048.000	
	<hr/>	
	1.643.546	

Geraamd batig saldo f 960.000

Uit het voorgaande blijkt, dat de geraamde batige saldi aanmerkelijk lager zijn dan de berekende bedragen die feitelijk aan de reserve zouden moeten worden toegevoegd.

Voor het verschil is ondermeer te noemen:

- een voorgestelde heffing van 18,5 in plaats van 21,5%
Nadeel plusminus f 180.000.
- Geen verhoging van het heffingspercentage toen de vakantietoelage werd ingevoerd (1975).
Nadeel plusminus f 85.000.
- Geen aanpassing van het heffingspercentage bij de structurele verhogingen per 01-01-1984 en 01-01-1987.
Nadeel plusminus f 250.000.

Aan rente werd in 1988 circa 7,7% van het gemiddelde vermogen gemaakt. Dit percentage zal in de komende jaren door de rente-ontwikkeling en de korte(re) looptijd van diverse effecten, waardoor herbelegging nodig is, een verlaging ondergaan.

Hoewel het inflatiepercentage zeer gering is, monen wij - mede gezien de feitelijke verlaging van het heffingspercentage - dat de rente-opbrengst evenals voorgaande jaren volledig aan de reserve moet blijven worden toegevoegd.

K. Voorstellen

Deputaten naar artikel 13 KO stellen u voor:

1. de koppeling van de uitkeringsgrondslag aan het geadviseerde minimum-traktement van een predikant met tien dienstjaren ook voor de komende drie jaren te handhaven;
2. tijdelijk - in elk geval voor de komende drie jaren - het in artikel 20 van de instructie genoemde percentage van 21,5 terug te brengen tot 18,5 en het tijdelijke van dit besluit te accentueren door artikel 20 nu niet formeel te wijzigen;
3. als gevolg hiervan de minimum-bijdragen als volgt vast te stellen:
voor 1990 f 14,50 per lid/dooplid,
voor 1991 f 14,75 per lid/dooplid,
voor 1992 f 15,00 per lid/dooplid;
4. aan artikel 8 van onze instructie toevoegen:
lid c. 'de korting op de AOW-uitkering, die voortvloeit uit het niet-verzekerd zijn gedurende het verblijf buitenslands';
5. in artikel 14 van onze instructie aan de eerste zin toevoegen:
'alsmede de korting op de AWW-uitkering, die voortvloeit uit het niet-verzekerd zijn gedurende het verblijf buitenslands';
6. De besluiten aangaande het levensonderhoud van afgezette predikanten aan te vullen met de volgende besluiten ten behoeve van de oudedagsvoorziening van afgezette predikanten:
 1. Aan een afgezette dienaar des Woords of zijn weduwe zal, wanneer:
 - de gewezen predikant berouw toonde en zich met de kerkeraad van de gemeente, die hij het laatst diende, heeft verzoend;

- hij/zij verbonden is gebleven aan ons kerk-verband;
 - hij/zij niet zelf voor een redelijke oudedagsvoorziening heeft kunnen zorgdragen;
- vanaf het bereiken van de leeftijd van 65 jaar een beperkte toelage worden verstrekt ter voorziening in het levensonderhoud;
2. Voor het berekenen van de hoogte van de financiële toelage zal worden uitgegaan van het huidige minimum-inkomen van een gehuwde emerituspredikant (AOW + emeritaatsuitkering inclusief vakantietoelage) verminderd met:
 - a. inkomsten uit tegenwoordige of vroegere arbeid, waaronder ook te rekenen pensioenen van zowel de man als de vrouw;
 - b. inkomsten uit eigen vermogen;
 - c. alle overige inkomsten van de man en de vrouw, waaronder uitkering volgens AOW, lijfrenten etc.
 3. De hoogte van de toelage voor een gehuwde of ongehuwde gewezen predikant bedraagt, wanneer het afzetten plaatsvond op de leeftijd:

tot en met 34 jaar	- 0%
van 35 tot en met 44 jaar	- 25%
van 45 tot en met 54 jaar	- 50%
vanaf 55 jaar	- 75%

 van de uitkomst volgens het hierboven onder 2 bepaalde;
 4. een weduwe van een afgezette predikant ontvangt 70% van de onder 3 genoemde toelage;
 5. ter verkrijging van deze toelage dient de afgezette dienaar des Woords of zijn weduwe zelf een verzoek te richten aan de kerkeraad van de gemeente waar hij/zij bij het bereiken van de 65-jarige leeftijd lid van is;
 6. de onder 5 genoemde kerkeraad zal, daartoe bijgestaan door deputaten naar artikel 11 KO (Kas Onderlinge Bijstand) de hoogte van de toelage vaststellen;
 7. in gevallen waarin deze regeling niet voorziet (bijv. bij aanwezigheid van jonge kinderen) wordt, overeenkomstig de onder 6 genoemde procedure, een voorlopige beslissing genomen, die door deputaten naar artikel 11 KO aan de volgende generale synode ter goedkeuring zal worden voorgelegd;
 8. de financiële toelage wordt verzorgd en gedragen door het deputaatschap naar artikel 11 KO. Dit deputaatschap zal hierover rapporteren aan de generale synode.
 7. Bij aanvaarding van de regeling genoemd onder punt 6 dient de generale synode te besluiten in de regeling 'levensonderhoud van afgezette predikanten etc.', zie Acta generale synode 1986, artikel 97, onder 3a de leeftijd van 64 jaar te wijzigen in 62 jaar.
 8. Bij het niet-aanvaarden van de voorstellen gedaan onder punt 6, leden 1 tot en met 8, aan de in 1981 afgezette predikant vanaf 1987 alsnog een uitkering te verstrekken overeenkomstig de door de generale synode 1983 aanvaarde voorlopige richtlijnen.

J.D. Wisman, voorzitter
J.C. van Beveren, secretaris
P. Zuidema, penningmeester

BIJLAGE I - BEHORENDE BIJ HET RAPPORT VAN DE EMERITIKAS AAN DE GENERALE SYNODE 1989, D.D. MAART 1989

Berekeningen met betrekking tot de financiering van de emeritikas

Inleiding

Dit rapport behandelt in grote lijnen de verschillende financieringsmogelijkheden die gebruikt kunnen worden ter financiering van de uitkeringen uit de emeritikas.

1.0. Aannamen en veronderstellingen

In deze berekeningen is er voor het eerst rekening gehouden met een jaarlijkse toetreding van predikanten. Dit is gedaan om een reëler beeld te schetsen van de toekomstige uitkeringen en de daarbij behorende lasten. We hebben verondersteld dat er jaarlijks drie nieuwe predikanten zullen toetreden met een leeftijd van 27 jaar.

De overige in dit rapport gebruikte aannamen vindt u in bijlage 1. In vergelijking met het vorige rapport d.d. 12-11-1987 hebben we een aanpassing verricht met betrekking tot de gebruikte statistieken. Het jaarboekje 1988 heeft gediend als basis voor de bepaling van het aantal predikanten en predikantsweduwen.

2.0.

Indien de predikanten op 65 jarige leeftijd met emeritaat gaan, verwachten we op grond van berekeningen dat de uitkeringen zullen verlopen zoals op het hierna volgende plaatje 'Overzicht Uitkeringsverloop' staat aangegeven.

3.0. Financieringsmethoden

We onderscheiden vier financieringsmethoden;

1. volledige kapitaaldekking;
2. financiering door pure omslag;
3. een methode waarbij op het moment van emeritering (65 jaar) de uitkeringen volledig gefinancierd zijn. De financiering wordt geregeld door een jaarlijks gelijkblijvende 'premie' per predikant, die betaald wordt tot aan de 65 jarige leeftijd;
4. financiering van de uitkeringen door gedurende 38 jaar - het tijdstip waarop de nu jongste predikant 65 wordt - een gelijkblijvende omslag te betalen.

OVERZICHT UITKERINGSVERLOOP

Deze verwachte uitkering loopt op van 1.145.692 in het jaar 1989 tot 2.549.520 in het jaar 2023.

De gepresenteerde cijfers zijn allemaal gebaseerd op een beleggingsrendement van 4%. Dit percentage is als volgt te rechtvaardigen:

- bij het bepalen van de uitkeringen houden we geen rekening met eventuele verhogingen van het minimum traktement;
- het is waarschijnlijk dat de gebruikte statistieken niet goed zijn, in het algemeen gaan de mensen langer leven;
- in de berekeningen is geen rekening gehouden met het eventueel arbeidsongeschikt worden van predikanten.

Bovenstaande argumenten in overweging nemend is 4% een beleggingsrendement dat eerder te hoog dan te laag is vastgesteld.

3.1. volledige kapitaaldekking

Indien de uitkeringen begin 1989 volledig gefinancierd zouden zijn en er dus geen premie meer betaald hoeft te worden over een periode van 38 jaar, dient er op dit moment een bedrag van 29.096.269 betaald te worden.

3.2. financiering door pure omslag

Indien de uitkeringen door volledige omslag gefinancierd worden, moet de premie die in een jaar betaald wordt gelijk zijn aan de uitkering in dat jaar. De omslag is dan gelijk aan de uitkering (zie plaatje van de uitkeringen).

3.3. 'premiebetaling' tot het 65e jaar

De bijdrage voor een predikant vindt alleen plaats voor zijn 65e jaar. Deze bijdragen zijn niet direct nodig om uitkeringen te doen en kunnen dan ook belegd worden. Omdat er over de beleggingen interest ontvangen wordt zijn de bijdragen (premies) per saldo lager dan bij financiering door pure omslag. Consequentie van deze financiering is de vorming van een reserve, hier wordt in 4.1. op teruggekomen.

Omdat er alleen premiebetaling verondersteld wordt voor predikanten onder de 65 jaar, moet er nu reeds een reserve aanwezig zijn voor de reeds geëmmerde en predikantsweduwen. Deze reserve behoort per 1-1-1989 fl. 11.473.226 te zijn.

Voor niet geëmmerde worden wordt een premie betaald tot aan de 65 jarige leeftijd. Het verloop van deze premiebetaling is in de hierna volgende grafiek 'Premie Verloop' uitgezet.

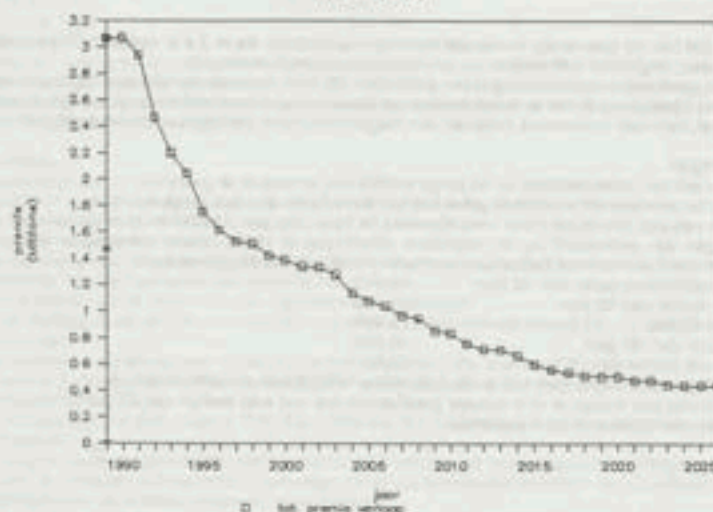
3.4. financiering in 38 jaar

Het is duidelijk dat de onder 3.3. genoemde methode een onevenwichtige verdeling geeft van de lasten. Deze lasten kunnen ook gelijkmatiger in de tijd verdeeld worden. Hiertoe nemen we het jaar waarin de nu jongste predikant 65 wordt, als het jaar waarin de uitkeringen voor de nu aanwezige predikanten afgefinancierd dienen te zijn. De gelijkmatige premie wordt als volgt bepaald:

$$\text{premie} = (\text{c.w. uitkeringen} - \text{huidige reserve}) / \text{factor}$$

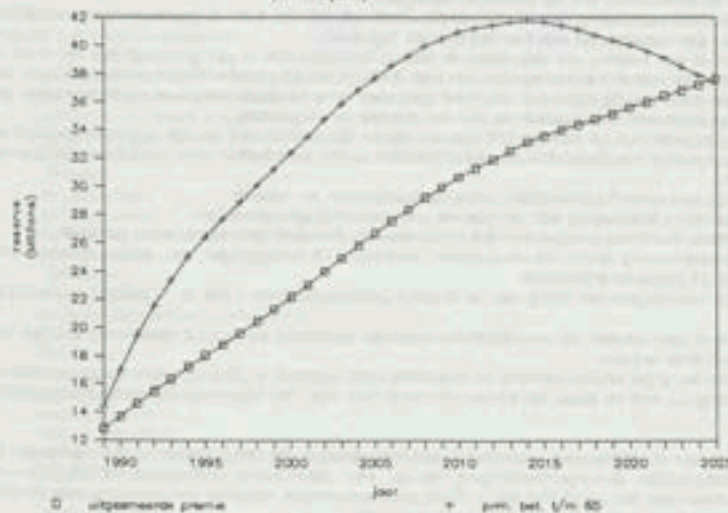
$$\text{premie} = (41.096.269 - 12.000.000) / 19,9 = 1.462.124$$

Dit is het bedrag dat jaarlijks via de minimum bijdrage opgebracht dient te worden door onze kerken. Deze methode heeft een nadeel ten opzichte van de methode genoemd in 3.3. Bij gebruik van deze methode moet er per saldo meer opgebracht worden.

PREMIE VERLOOP
(incl. nieuw)

4.0. Het reserve verloop

Bij de in 3.3. en 3.4. genoemde methoden vindt reservevorming plaats. Deze reservevorming is in de onderstaande figuur in kaart gebracht. De bovenste grafiek correspondeert met de methode genoemd in 3.3. De onderste met de methode genoemd in 3.4.

RESERVE ONTWIKKELING
(ultimo jaar)

5.0. Vergelijking van de lasten

De bijdragen die we bij de genoemde methoden in de loop van de tijd moeten opbrengen, is in het volgende staats weergegeven:

- methode 3.1. : 29,1 miljoen (eenmalige storting op dit moment)
- methode 3.2. : 98,3 miljoen
- methode 3.3. : 44,2 miljoen
- methode 3.4. : 55,6 miljoen

Er moet worden opgemerkt dat per saldo de methode in 3.1, het goedkoopste is, omdat er meer reserve gevormd wordt die belegd kan worden en dus meer interest opbrengsten genereert.

6.6. Conclusie

Op dit moment lijkt het mij verstandig om de methode te volgen zoals die in 3.4 is vermeld. Dit betekent dat de jaarlijkse omslag ongeveer 1,46 miljoen op jaarbasis zou moeten bedragen. Dit betekent dat, gerekend naar het huidige leden aantal van 76.000, de minimum bijdrage 19,24 zou moeten bedragen. Hierbij zij opgemerkt dat er in bovenstaande berekeningen geen rekening gehouden is met verhogingen van het minimum traktement, hetgeen een hogere minimum bijdrage zou rechtvaardigen.

Veronderstellingen

- Predikanten worden verondersteld op 65 jarige leeftijd met emeritaat te gaan.
 - De predikanten worden verondersteld getrouwd te zijn met een drie jaar jongere vrouw.
 - De weduwe van een predikant wordt verondersteld tot haar 52e jaar 2 kinderen te onderhouden.
 - De uitkeringen zijn gebaseerd op de voorziene uitkeringen in 1989, zonder rekening te houden met verhogingen van het minimum traktement voor een predikant met 10 dienstjaren.
gehuwde predikanten ouder dan 65 jaar	: 23.045
weduwnaar ouder dan 65 jaar	: 28.186
weduwe t/m 52 jaar	: 23.045
weduwe ouder dan 52 jaar	: 16.820
geëmeriteerde jonger dan 65 jaar	: 32.400
- De berekeningen zijn uitgevoerd m.b.v. de A.G. tafels GBM 80-85 en GBV 80-85.
 - Ieder toekomstig jaar treden er drie nieuwe predikanten toe met een leeftijd van 27 jaar.
 - Het beleggingsrendement is op 4% gesteld.

BIJLAGE 12
Art. 43, 49, 85

RAPPORT 2 VAN COMMISSIE VI BETREFFENDE DE EMERITIKAS

Na deputaten over hun rapport geraadpleegd te hebben, komt uw commissie tot de volgende opmerkingen en voorstellen.

A. Stelselwijziging

Deputaten bezinnen zich doorlopend over de verdere onderbouwing van het beleid dat ten grondslag dient te liggen aan de vaststelling van de minimum-bijdrage.

Uw commissie heeft waardering voor de door de deputaat-actuaris drs. L.W. Bij gepresenteerde berekeningen, die als bijlage I zijn toegevoegd aan het rapport van deputaten.

Uw commissie is van mening dat deputaten er helaas onvoldoende in zijn geslaagd om het werk van de actuaris te concretiseren in het vormgeven van een duidelijk beleid voor het heden en de toekomst. Met het opnemen in de minimum-bijdrage van reserveringen voor emeritaatsuitkeringen in de toekomstige jaren, is al vele jaren geleden een einde gekomen aan het zuivere omslagstelsel.

Het beleid op lange termijn zal erop gericht moeten blijven dat te allen tijde aan de verplichtingen kan worden voldaan. De begroting van deputaten zal duidelijkheid moeten verschaffen over het bedrag dat jaarlijks bestemd is voor:

- de uitkering aan emeriti-predikanten, predikantsweduwen, en -wezen;
- de noodzakelijke toevoeging aan de reserve voor toekomstige uitkeringen.

Hierdoor zal meer inzicht verkregen worden in hoeverre de doelstellingen zijn/worden gehaald.

Dit is te meer van belang omdat de rente-baten, verkregen uit beleggingen, een substantieel element zijn geworden van de jaarlijkse inkomsten.

Tevens kan de waardevermeerdering van de effecten-portefeuille (over 1988 ca. f 125.000,—) hierbij betrokken worden.

Uw commissie is van oordeel dat onvoldoende motieven aanwezig zijn om tot realisering van het kapitaal-dekkingsstelsel over te gaan.

Tevens hebben wij grote twijfels omtrent de financiële haalbaarheid. In dit kader acht uw commissie opmerkingen voorbarig i.c. niet ter zake, als verwezen wordt naar bijv. het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds.

B. SIBA

Uw commissie kan de afrekening memorieren van het aandeel van onze kerken in het vermogen van de Stichting Interkerkelijke Belangenbeharing Alkoop. Het uiteindelijke bedrag ad. f 4.636.500,— is ruim f 580.000,— meer dan het voorschot dat in 1985 werd ontvangen, hetgeen een gevolg is van de rentatoevoeging. Hiervan werd met dankbaarheid kennis genomen.

C. Aanvulling instructie

Met waardering en instemming kan uw commissie de aanvulling op de instructie van deputaten voorleiden.

D. Oudedagsvoorziening afgezette predikanten

De commissie heeft kennis genomen van:

- de overwegingen van deputaten, die geleid hebben tot een meerderheids- en minderheidsstandpunt;
- de instructie 8.02 van de Paer. Synode van het Westen.

In aanvulling zal uw commissie zo spoedig mogelijk nader rapporteren.

E. Reserve en minimum-bijdrage

De reserve is de afgelopen jaren als volgt gestegen:

Saldo 31-12-1988 f 12.296.000,—

Saldo 31-12-1985 f 10.075.000,—

Toename van het saldo f 2.221.000,— over 3 jaren.

Ondanks de verlaging van de minimum-bijdrage van f 13,— in 1986 tot f 9,50 in de jaren 1987/89 kon overeenkomstig de raming van deputaten ca. 3x f 700.000,— aan de reserve worden toegevoegd.

Uw commissie heeft hiervan met instemming kennis genomen en zal dit mede betrekken in ons advies over de minimum-bijdrage 1990 t/m 1992.

Voorstellen

Uw commissie stelt u voor:

1. het beleid van de deputaten in de jaren 1986-1988 goed te keuren en hen te danken voor hun toegewijde arbeid;
2. opriep deputaten te benoemen;
3. de koppeling van de uitkeringsgrondslag aan het minimum-traktement van een predikant met tien dienstjaren ook voor de komende drie jaren te handhaven;
4. aan artikel 8 van de Instructie van deputaten toe te voegen:
 - 'c. de korting op de AOW-uitkering, die voortvloeit uit het niet-verzekerd zijn gedurende het verblijf buitenslands';
5. aan artikel 14 eerste zin van de instructie van deputaten toe te voegen:
 - 'alsmede de korting op de AWW-uitkering, die voortvloeit uit het niet-verzekerd zijn gedurende het verblijf buitenslands';
6. de voorstellen van deputaten 6, 7 en 8 betreffende 'het levensonderhoud van afgezette predikanten' aan te houden;
7. deputaten op te dragen de generale synode 1992 van advies te dienen omtrent mogelijke wijzigingen in stelsel en overige voorwaarden. Vanwege zowel de principiële alsmede de specifieke vaktechnische aspecten zich door deskundigen te laten bijstaan;
8. de voorstellen van deputaten genoemd onder 2 en 3 (minimum-bijdragen 1990/1992) te behandelen bij het rapport over de begroting der deputaatschappen.

H. Kazen, rapporteur

BIJLAGE 13

Art. 46

RAPPORT VAN DE DEPUTATEN STEUNVERLENING AAN DE KERKEN IN DE POLDERS ROND HET IJSELMEER

Het bevat de volgende onderdelen:

1. samenstelling van het deputaatschap
 - 1.1. generaal synodale deputaten
 - 1.2. partikulier synodale deputaten
2. vergaderingen
3. werkenrekeningen
 - 3.1. almere
 - 3.1.1. ledenbestand
 - 3.1.2. kerkraadswerk
 - 3.1.3. catechese
 - 3.1.4. evangelisatie
 - 3.2. Zeewolde
 - 3.2.1. ledenbestand
 - 3.2.2. kerkdiensten en beroepingswerk
 - 3.2.3. gemeente-in-woording
 - 3.2.4. kerkbouw
4. financiën
 - 4.1. algemeen
 - 4.2. kosten almere
 - 4.3. kosten zeewolde
 - 4.4. contacten met deputaten kerkbouwaangelegenheden
 - 4.5. algemene kosten
 - 4.6. kollekten
 - 4.7. eigen vermogen
 - 4.8. reserve pensioenvoorziening
5. samenvatting en voorstellen
- bijlagen
 1. balansen per 31 december
 2. staat van baten en lasten over 1986-1988
 3. toelichting begroting 1990-1992
 4. begroting 1990-1992

I. Samenstelling van het deputaatschap

- 1.1. generaal synodale deputaten

Door de generale synode 1986 werden tot deputaten benoemd de brs. G. Visser, ds. H.J.Th. Velema en G. Verhoef, die resp. de functies vervullen van voorzitter, sekretaris en penningmeester. Hun secundi zijn: H. van den Herik, ds. C.J. van den Boogert, W. Duyst.

1.2. partikuliere synodale deputaten

Zitting in het deputaatschap hadden namens de Partikuliere Synode: van het noorden: ds. H.J.Th. Velema, sec.: ds. N. Ribbers tot 1 januari 1987, ds. N. Ribbers, sec.: ds. D. Quant vanaf 21 mei 1987, van het oosten: ds. P. Roos, sec.: ds. J. Oosterbroek; van het westen: ds. G.J. Buijs, sec.: G. Uskes; van het zuiden: ds. J. Verhage, sec.: ds. H. van den Heuvel tot 9 november 1987, ds. H. van den Heuvel, sec.: ds. A. Brons vanaf 18 mei 1988.

Van de predikanten J. Verhage en H. van den Heuvel moesten deputaten afscheid nemen, onder dankzegging voor het werk, dat zij in het deputaatschap mochten verrichten, omdat zij, respectievelijk in oktober 1987 en april 1989 vertrokken uit het ressort van de Partikuliere Synode van het Zuiden; sinds februari 1989 woont ds. A. Brons als secundus van ds. H. van den Heuvel de vergaderingen van deputaten bij.

2. vergaderingen

In deze verslagperiode vergaderden deputaten tien maal; in de tweede helft van 1986 drie maal; in 1987 vier maal; in 1988 twee maal en in de eerste helft van 1989 een maal.

Op bijna alle vergaderingen kwam een delegatie van de raad van Harderwijk-Zeewolde en tweemaal per jaar een delegatie van de raad van Almere (met uitzondering van het jaar 1987, waarin de agenda's van deputaten en raad van Almere slecht op elkaar afgestemd waren), waarmee deputaten dan de voor de vergadering door de respectievelijke kerkeraden ingediende rapporten, die deputaten eerst in eigen kring doorgenomen hadden, bespraken.

Deputaten hebben in deze verslagperiode in een goede steer gewerkt, zowel binnen het deputaatschap, als in de kontakten met de kerkeraden van Almere en Harderwijk-Zeewolde.

3. werkterranen

3.1. Almere

3.1.1. LEDENBESTAND

De gemeente (Christelijk en Nederlands Gereformeerd) telde per 1 januari 1989 302 leden, waarvan 89 nederlands gereformeerden woonachtig zijn te Almere en 60 nederlands gereformeerden woonachtig zijn te Zeewolde; sinds 1 januari 1986 groeide de gemeente met 117 zielen. De groei is weer toegenomen in 1987 (30 zielen) en was zeer duidelijk te constateren in 1988 (66 zielen). In Almere zijn de verhoudingen 64% christelijk gereformeerd en 36% nederlands gereformeerd. De gemeente vormt bijna 0,4% van het inwonersaantal van Almere.

3.1.2. KERKERAADSWERK

Er wordt gewerkt met wijkteams, bestaande uit predikant, wijkouderling, -diaken en -korkatdame, die vijf maal per seizoen bij elkaar komen. Het wijkteam heeft naast het afleggen van bezoeken ook de coördinerende taak om gestalte te geven aan de beleidsuitspraak van de kerkeraad; het streven van de kerkeraad is om elk lid van de gemeente een taak te geven.

Tussen Almere, Lelystad en Nieuwegein bestaan al een paar jaar kontakten inzake de plaatselijke samenwerking. Sinds een jaar is dat tot een ontmoeting, die tweemaal per jaar plaatsvindt, uitgegroeid. De raden helpen elkaar bij allerlei praktische en fundamentele zaken, waarvoor ze in de samenwerkende gemeenten komen te staan.

In Almere zijn ook kontakten met de Gereformeerde Kerk (vrijgemaakt) in Almere, die sinds 1 januari 1988 zelfstandig is. Er zijn inmiddels vijf bijeenkomsten geweest op kerkeraadniveau, waarin de kerkartikelen van de Nederlandse Geloofsbelijdenis besproken zijn. Die gesprekken hadden een goed verloop, meldde de raad aan deputaten.

Met dankbaarheid mogen deputaten melding maken van het gemeentelijk leven te Almere, dat op vele manieren gestimuleerd wordt door de kerkeraad onder leiding van ds. K.T. de Jonge.

3.1.3. CATECHESE

Het catechetisch onderwijs wordt gegeven in zes groepen; bijna alle jongeren van de gemeente nemen er aan deel. Er is ook een catechese voor jong-bellidende leden en een catechese voor volwassenen, die het ene jaar beter 'loopt', dan in een ander jaar.

3.1.4. EVANGELISATIE

Het evangelisatie-werk in deze stad met zijn grote onkerkelijkheid wordt door de gemeente niet vergeten, integendeel. Genoemd moeten worden de vakantie-bibel-school in de herfstvakantie; de kinderclub voor buitenkerkelijke kinderen en het koffiebarwerk.

3.2. Zeewolde

3.2.1. LEDENBESTAND

Per 1 januari 1989 telde de wijk Zeewolde 150 leden: 71 doopleden en 79 bellidende leden, een groei van 81 leden ten opzichte van 1 januari 1986.

3.2.2. KERKDIENSTEN EN BEROEPINGSWERK

Iedere zondag worden er twee kerkdiensten belegd; de morgendienst wordt - uiteraard - momenteel - bezocht door 130-150 kerkgangers; de avonddienst door 70-90 kerkgangers. In de regel gaat ds. J. Oosterbroek voor in de morgendienst, terwijl predikanten in de regio de avonddienst leiden.

Tot op dit moment worden de kerkeraad van Harderwijk-Zeewolde en deputaten SKLP niet vertild met de komst van een predikant resp. werker in Zeewolde. De predikanten, die in deze verslagperiode beroepen werden, kregen niet de noodzakelijke duidelijkheid, dat hun weg naar Zeewolde diende te leiden.

Voortdurend bezint de kerkeraad zich op het beroepingswerk, voor zover mogelijk in overleg met deputaten SKLP. Ook werd gesproken over de mogelijkheid van een pastoraal medewerker. De voorkeur van de

kerkeraad gaat zonder meer uit naar een tweede predikant. Met een steeds sterker wordend verlangen zien deputaten uit naar het moment, waarop een werker voor Zeewolde aangesteld kan worden.

Omdat de werkdruk voor de predikant van Harderwijk-Zeewolde, ds. J. Oosterbroek, groot is en blijft, heeft de raad voor de pastorale zorg in de gemeente van Harderwijk kandidaat M.J. Oosting aangetrokken om er voor twee dagen per week werkzaam te zijn, zodat de predikant van Harderwijk-Zeewolde, deze twee dagen volledig kan benutten voor de pastorale arbeid in Zeewolde.

3.2.3. GEMEENTE-IN-WORDING

Konden drie jaar geleden slechts wijkavonden genoemd worden als teken van het zich ontplooiend gemeentelijk leven (die wijkavonden worden nog steeds om de veertien dagen gehouden), nu functioneren in de gemeente-in-woording de volgende verenigingen: zangvereniging 'Maranatha', kinderclub 'Benjamin' (4-7 jr); kinderclub 'Jedidiah' (8-12 jr); bijbelstudiekring 'Masar' (jongvolwassenen t/m 30 jr); jeugdvereniging 'de Lichtboer' (vanaf 12-14 jr).

3.2.4. KERKBOW

Omdat in het rapport aan de generale synode van 1986 al melding gemaakt kon worden van de beslissing tot kerkbouw, volgt hier een chronologisch overzicht van de totstandkoming van de Maranathakerk.

Als architect was br. van Ancun uit Hiversum aangetrokken. Op de deputatenvergadering van 14 mei 1986 werden de schetstekeningen bekeken, terwijl er op 9 september van dat jaar een maquette te zien was, die bij deputaten bewondering uitlokte.

De plannen werden uitvoerig besproken op gemeente-avonden, op 14 oktober te Zeewolde, op 28 oktober te Harderwijk.

Op 27 november 1986 vond de aanbesteding plaats. Bouwbedrijf C. den Heer, lid van de kerk van Harderwijk, kwam als laagste inschrijver uit de bus.

Op 2 maart 1987 werd begonnen met het grondwerk.

Op 19 maart 1987 werd 'de eerste paal' in de grond geslagen door ds. J. Oosterbroek; een afvaardiging van deputaten was daarbij aanwezig.

Op 9 november 1987 werd de gedenksteen geplaatst in de nieuwe kerk met daarop de woorden van Openbaring 21 'En de zee was niet meer'. Omdat deputaten SKLP op diezelfde dag vergaderden, was het voltallige deputaatschap bij deze gebeurtenis aanwezig.

Bij de twee laatstgenoemde gelegenheden werd het woord gevoerd door de voorzitter van deputaten, br. C. Visser.

Op vrijdag 26 februari 1988 vond de officiële ingebruikname plaats van de Maranathakerk. 's Middags was er een besloten bijeenkomst, waarin het kerkgebouw overgedragen werd aan de kerkeraad; 's avonds vond de eerste kerkdienst plaats; voorganger in die dienst was ds. J. Oosterbroek, die het Woord bediende uit I Korinthe 16:22. Bij beide gelegenheden waren deputaten vertegenwoordigd; in de middagsamenkomst werd het woord gevoerd door de penningmeester van deputaten en 's avonds door de voorzitter.

Op zaterdag 27 februari werd een 'open huisdag' gehouden.

Deputaten verheugden zich met de kerkeraad en de gemeente van Harderwijk-Zeewolde over de voorspoedige bouw.

De raad meldt, dat het kerkgebouw uitstekend voldoet voor de wekelijkse erediensten en voor de doorweekte activiteiten. Dat laatste konden deputaten op hun vergadering van 31 augustus 1988 beamen.

4. Financiën

4.1. ALGEMEEN

De administratie werd gevoerd door het Kerkelijk Administratief Bureau van de Christelijke Gereformeerde Kerken te Veenendaal. Aan de hand van de gevoerde administratie werden de jaarrekeningen 1986, 1987 en 1988 met toelichting samengesteld volgens de richtlijnen.

4.2. KOSTEN ALMERE

De financiële bijdrage aan de gemeente Almere beliep in 1986 70%, in 1987 60% en in 1988 50% van de aanvaardbare predikantskosten (traktement plus emolumenten). Deze bijdrage zal in de komende jaren steeds met 10% afnemen, zodat vermoedelijk in 1992 de steunverlening kan worden beëindigd.

4.3. KOSTEN ZEEWOLDE

De kosten voor Zeewolde bedroegen in 1986 fl. 5.220,00, in 1987 fl. 5.770,00 (+ fl. 50.000,00 uit reserve kerkbouw), in 1988 fl. 6.308,00, zijnde de bedragen van de door deputaten aanvaarde nadelige saldi van baten en lasten over de jaren 1986 en 1987 en in 1988 de bijdrage in de vergoeding van de gastpredikanten. Bovendien hebben deputaten de verplichting op zich genomen om gedurende 10 jaar de rente en aflossing van een geldlening groot ca. fl. 150.000 (afhankelijk van de definitieve stichtingskosten) te betalen, in 1988 reeds fl. 24.215,00.

Mocht de gemeente Zeewolde erin slagen tezamen met Harderwijk een eigen predikant te kunnen aantrekken, dan zal ons deputaatschap in de aanvaardbare predikantskosten een bijdrage verlenen van 50%, af te bouwen tot nihil in ca. 12 jaar.

4.4. KONTAKTEN MET DEPUTATEN KERKBOWAANGELEGENHEDEN

In deze paragraaf moet ook aan uw vergadering, net zoals dat gebeurde aan de vergaderingen van de partikuliere synodes in 1988, melding gemaakt worden van verschillende kontakten, die deputaten SKLP hadden met deputaten Kerkbouwaangelegenheden. Op 10 maart 1987 richtten de kerkeraad van Harderwijk-Zeewolde en deputaten SKLP zich tot deputaten kerkbouwaangelegenheden met het verzoek om een 'hogere' toezegging; de stichtingskosten bleken namelijk aanzienlijk hoger uit te vallen, dan aanvankelijk was geschat. Deputaten Kerkbouwaangelegenheden antwoordden daarop 'ontsteld te zijn over de wijze waarop met verantwoordelijkheden is omgesprongen en zij vragen zich af op welke gronden tot de bouw van een behoeft voor 370 zitplaatsen werd besloten, terwijl oorspronkelijk werd uitgegaan van een verwachte groei tot 300 leden, wat de bouw van een kerk met 250 zitplaatsen wettigde'.

Deputaten Kerkbouwaangelegenheden bleven bij hun eerder gedane toezegging en waren dus niet van plan de toezegging te verhogen.

De kerkeraad van Harderwijk-Zeewolde en deputaten SKJP nodigen daarop deputaten Kerkbouwaangelegenheden uit voor een overleg. Dit vond plaats tijdens de deputaten-SKJP-vergadering op 21 april 1987 te Almere.

Door de kerkeraad van Harderwijk-Zeewolde en deputaten SKJP werd een keur van argumenten op tafel gelegd, waarom gesproken wordt van 370 zitplaatsen en waarom de totale kosten nu op hfl. 1,8 miljoen geraamd worden.

Schriftelijk zijn die argumenten aan deputaten Kerkbouwaangelegenheden toegezonden. Op 3 juli 1987 schreven deputaten Kerkbouwaangelegenheden aan deputaten SKJP terug, dat 'de omstandigheden, waaronder u tot het besluit als bovenbedoeld bent gekomen, nu duidelijker zijn'.

Toch bleven deputaten Kerkbouwaangelegenheden van mening, dat de verwachting aangaande het zielental van de te instellende gemeente te Zeewolde door zowel de kerkeraad van Harderwijk-Zeewolde als van deputaten SKJP te hoog lag.

Mede geleid op de limitering door de generale synode opgelegd, hun verantwoordelijkheid jegens de kerken in het algemeen en de aanvragen die zij nog moeten honoreren, besloten deputaten in hun laatste gehouden vergadering, voor het eerste volle jaar na het gereedkomen van de nieuwbouw, u ten behoeve van uw kerkvormend werk te Zeewolde een steunzeggung te doen tot maximaal hfl. 25.000,—; vervolgens daartoe dit maximum in de negen opeenvolgende jaren jaarlijks met 10 procent.

Teleurgesteld door deze beslissing, besloten deputaten SKJP het eventuele nadelig saldo boven de hfl. 25.000 te delen tussen Harderwijk-Zeewolde en deputaten SKJP met een maximum van hfl. 8.000, eveneens met een afbouw van 10% per jaar, in 1988 reeds hfl. 6.532,00.

4.5. ALGEMENE KOSTEN

De algemene kosten bestaan voor 70% uit de kosten van het Kerkelijk Bureau en voor het overige uit reis- en verblijfskosten en kosten van het secretariaat.

4.6. KOLLEKTEN

Deputaten kunnen met blijdschap melding maken van het feit, dat enkele gemeenten, die jarenlang niet bereid waren de omslagen te betalen, hun standpunt thans hebben gewijzigd. De bijdragen per lid/dooplid moesten in 1986 hfl. 1,30, in 1987 hfl. 1,00 en in 1988 hfl. 1,00 bedragen, maar bedroegen in werkelijkheid in 1986 in 1,15, in 1987 hfl. 0,92 en 1988 hfl. 0,92, hetgeen niet toereikend was om de kosten te dekken. Dat komt, omdat de generale synode van 1985 wel de uitgavenkant van de begroting van deputaten reëel achtte, maar niet voldeed aan het verzoek van deputaten met betrekking tot de hoogte van de minimum-bijdragen van de kerken.

4.7. EIGEN VERMOGEN

Het eigen vermogen steeg in 1986 met hfl. 5.903,40, en daalde in 1987 met hfl. 9.224,17 en in 1988 met hfl. 16.188,15 zijnde het voordelig saldo, respectievelijk de nadelige saldi van de rekening baten en lasten in die jaren.

Het eigen vermogen bedraagt ca. 0,6 x de huidige jaarlijkse lasten. De komende jaren echter zullen de lasten toenemen, waardoor het eigen vermogen relatief verder zal dalen. In het verleden werd door de generale synode een norm geadviseerd van 1,5. De generale synode 1986 is bij het vaststellen van de omslagen onder de druk der kerken duidelijk van deze norm afgeweken.

4.8. RESERVE PENSIOENVOORZIENING

Aan de vroegere werker in de polders, br. G. Visser te Lelystad, wordt jaarlijks een pensioenuitkering verstrekt, welke bijna gelijk is aan die aan emeriti-predikanten.

De storting is reeds jaren niet meer toereikend (hfl. 10.000 per jaar). Zodra de reserve is uitgeput - en dat zal in 1989 het geval zijn - zullen jaarlijks de werkelijke lasten op de rekening van baten lasten worden verantwoord.

5. Samenvatting en voorstellen

Deputaten melden met dankbaarheid, dat hun werk ook in deze verslagperiode voortgang mocht hebben en in rustiger vaarwater gekomen is.

Het is hun gebed, dat de Koning der Kerk het zondige en gebrekkige in hun arbeid wil vergeven en het goede, dat van Hem kwam, wil zegenen, opdat zijn Rijk komt, ook in de polders rond het IJsselmeer.

De gemeente te Almere is in 1987 en in 1988 meer gegroeid dan in voorgaande jaren. Deputaten hebben de indruk, dat de kerkeraad goed georganiseerd werkt tot opbouw van de gemeente en tot stimulering van alle gemeentelieden.

In de gemeente in wording te Zeewolde waren de hoogtepunten: het slaan van de eerste paal voor het nieuwe kerkgebouw, het plaatsen van de gedenksteen en op 26 februari 1988 het in gebruik nemen van de nieuwe Maranatha-kerk.

In het gebed van deputaten ontbreekt nooit de smeking, dat de Koning der kerk spoedig een van zijn dienaren zendt naar de gemeente-in-ording te Zeewolde.

Deputaten doen uw vergadering de volgende voorstellen:

1. het werk en het beleid van deputaten goed te keuren;
2. de verplichte minimum-bijdrage voor deputaten SKJP voor de jaren 1990-1992 vast te stellen op respectievelijk hfl. 1,20, hfl. 1,05 en hfl. 0,90; te verhogen met hfl. 0,25 op het moment, dat een werker kan worden aangesteld te Zeewolde;
3. opnieuw voor de lopende arbeid deputaten te benoemen; separaat doen deputaten u aangaande deze benoemingen voorstellen toekomen.

Niet vanwege een traditioneel slot aan hun rapport, maar vanuit een hartelijke overtuiging doen deputaten een dringend beroep op de kerken het werk in de polders te gedenken in de voorbede en de gevraagde offervaardigheid te betrachten.

C. Visser, voorzitter
H.J.Th. Velema, sekretaris
G. Verhoef, penningmeester

BILAGE 1

BALANSEN PER 31 DECEMBER

	1986	1987	1988
AKTIVA			
Vorderingen op lange termijn			
Geldening Oost Flevoland	f 860,00	f 0,00	f 0,00
Vorderingen op korte termijn			
Te vorderen bijdragen kerken	1.117,00	1.036,00	1.166,00
Overige bijdragen	10.963,00	6.801,00	5.820,00
Kerkelijk Bureau CGK	21.888,00	18.961,00	14.489,00
Deposito Rabobank	100.000,00	60.000,00	50.000,00
	<u>f 133.968,00</u>	<u>f 86.798,00</u>	<u>f 71.475,00</u>
Liquide middelen			
Postbank	f 13,00	f 317,00	f 78,00
Rabobank	- 15.094,00	- 14.865,00	- 18.688,00
	<u>f 15.107,00</u>	<u>f 15.182,00</u>	<u>f 18.766,00</u>
TOTAAL GENERAAL	<u>f 149.935,00</u>	<u>f 101.980,00</u>	<u>90.241,00</u>
PASSIVA			
Eigen Vermogen	f 89.954,00	f 80.730,00	f 64.542,00
Reserves			
Reserve Kerkbouw	f 37.316,00	f 2.316,00	f 0,00
Pensioenreserve	f 16.412,00	f 11.338,00	f 5.465,00
	<u>f 53.728,00</u>	<u>f 13.652,00</u>	<u>f 5.465,00</u>
Te betalen posten	f 6.253,00	f 7.598,00	f 20.066,00
Vooruit ontvangen bedragen			f 168,00
TOTAAL GENERAAL	<u>f 149.935,00</u>	<u>f 101.980,00</u>	<u>f 90.241,00</u>

BILAGE 2

STAAT VAN BATEN EN LASTEN OVER

	1986	1987	1988
BATEN			
Afdrachten kerken	f 90.926,00	f 72.278,00	f 70.769,00
Giften	f 50,00	f 50,00	f 50,00
Interest	f 5.706,00	f 4.460,00	f 2.562,00
Diverse baten	f 289,00	f 0,00	f 0,00
	<u>f 96.971,00</u>	<u>f 76.788,00</u>	<u>f 73.381,00</u>

LASTEN			
Honorarium en bijkomende kosten			
Almere	f 52.922,00	f 45.532,00	f 37.253,00
Zeevolde	f 5.220,00	f 5.770,00	f 6.308,00
Kosten Kerkbouw	f 15.000,00	f 15.000,00	f 28.431,00
Storting Pensioenfond	f 10.000,00	f 10.000,00	f 10.000,00
Algemene Kosten	f 7.926,00	f 9.026,00	f 7.577,00
Afboeking Lening o-Flevoland	f 0,00	f 685,00	f 0,00
	<u>f 91.068,00</u>	<u>f 86.013,00</u>	<u>f 89.569,00</u>
Batig / Nadelig Saldo	B f 5.903,00	N f 9.225,00	N f 16.188,00

BILLAGE 3

TOELICHTING BEGROTING 1990 T/M 1992

Honorarium en bijkomende kosten Almere

Aan de gemeente Almere zal in de begrotingsperiode nog respectievelijk 30, 20 en 10% van de aanvaarde predikantskosten worden bijgedragen. Met ingang van 1993 zal er geen bijdrage meer worden verleend.

Honorarium en bijkomende kosten Zeevolde

Er vanuit gaande, dat Zeevolde in 1989 een eigen predikant zal krijgen is begroot voor 1990 en volgende jaren een bedrag ter grootte van 50% van de predikantskosten in 1990 en daarna in twaalf jaar met 8% (van 50%) afnemend tot nihil in het jaar 2002.

Kosten kerkgebouw Zeevolde

De Reserve Kerkgebouw is in 1988 opgeheven. Daar deze was uitgeput, is er op naam van de gemeente Harderwijk een lening van f 150.000,00 gesloten. De betaling van rente en aflossing van deze lening hebben deputaten voor hun rekening genomen. De aflossing bedraagt per jaar f 15.000,00 en de rente gedurende 5 jaar 6,4%.

Door deputaten FSK werd de definitieve bijdrage in het eerste jaar bepaald op f 25.000,00. Gerekend werd op een bijdrage van f 38.000,00 in het eerste jaar. Het verschil groot f 13.000,00 wordt in het eerste jaar gelijkmatig gedragen door deputaten SKUP en de gemeente Harderwijk, derhalve in 1988 een bedrag van f 6.532,00. Deze bijdrage van deputaten zal echter jaarlijks met 10% afnemen.

Pensioenuitkering br. Visser

In 1989 zal de Pensioenreserve zijn opgesoupeerd en derhalve worden opgeheven. Begroot wordt voor de komende jaren de volledige jaarlijkse uitkering aan br. Visser te weten 135% van 70% van het maximum geadviseerde predikants traktement (momenteel f 36.288,00) verminderd met 100% van de AQW-uitkering.

Algemene Kosten

De Algemene Kosten bestaan voor 70% uit kosten van het Kerkelijk Bureau en voor het overig uit reis- en verblijfskosten en kosten van het sekretariaat.

BILLAGE 4

DEPUTATEN VOOR STEUNVERLENING AAN DE KERKEN IN DE IJSELMEERPOLDERS

BEGROTING	1990	1991	1992
Honorarium en bijkomende kosten			
Almere	f 22.500,00	f 15.000,00	f 7.500,00
Zeevolde	f 38.000,00	f 35.000,00	f 32.000,00
Kosten kerkgebouw Zeevolde	f 29.500,00	f 28.000,00	f 26.500,00
Pensioenuitkering br. Visser	f 16.000,00	f 16.000,00	f 16.000,00
Algemene Kosten	f 8.000,00	f 8.000,00	f 8.000,00
	<u>f 114.000,00</u>	<u>f 102.000,00</u>	<u>f 90.000,00</u>
Ontvangen rente	f 2.000,00	f 2.000,00	f 2.000,00
	<u>f 112.000,00</u>	<u>f 100.000,00</u>	<u>f 88.000,00</u>
	f 1,46	f 1,31	f 1,15

Volgens de begroting zouden deze omslagen toereikend moeten zijn, ware het niet, dat nog steeds een

tiental gemeenten weigert haar omslag te betalen, alle goede voornemens en voorspellingen van de vorige generale synode ten spijt.

De generale synode heeft de omslagen voor de jaren 1987 t/m 1989 vastgesteld op f 1,40 echter verminderd met f 0,40 zo lang Zeevolde geen eigen werker heeft. Nu dit helaas nog steeds niet is verwezenlijkt, wordt er vanuit de gemeente Harderwijk pastorale arbeid verricht. De gemeente Harderwijk heeft in verband hiermede voor twee dagen per week kand. Oosting aangetrokken. Het is dan ook alleszins gerechtvaardigd voor de periode, dat voor Zeevolde nog geen werker is aangetrokken, maar waarin wel betaald pastoraal werk wordt verricht, de korting op de omslag groot f 0,40 te verlagen tot f 0,20.

Voorgesteld wordt dan ook de omslagen voor de komende periode als volgt vast te stellen:

1990	f 1,25
1991	f 1,10
1992	f 0,95

te verhogen met f 0,20 per jaar, zodra voor Zeevolde een werker kan worden aangesteld.

Ten overvloede willen wij er nog op wijzen, dat bij dit voorstel op geen enkele wijze rekening is gehouden met de omvang van het inmiddels sterk geslonken eigen vermogen van ons deputaatschap.

BILLAGE 14

Art. 46

RAPPORT 7 VAN COMMISSIE III BETREFFENDE STEUN KERKEN IJSELMEERPOLDERS

Algemeen

Met deputaten is de commissie dankbaar, dat hun werk ook in deze verslagperiode voortgang mocht hebben en in rustiger vaarwater is terechtgekomen, mede goet op de rapportage van deputaten aan de synode van 1988.

Personalie

De commissie maakt met deputaten dankbaar melding van het werk, dat - toen nog - kand. M.J. Oosting heeft gedaan in de kerk van Harderwijk, waardoor ds. J. Oosterbroek pastorale arbeid in de kerk van Zeevolde kon verrichten. Inmiddels is kand. M.J. Oosting beroepen door en bevestigd als predikant van de kerk van Boskoop. In zijn plaats werkt nu kand. J.M. Viergever uit Ede gedurende twee dagen per week in de kerk van Harderwijk.

Gemeenten

De commissie onderstreept de dankbaarheid van deputaten als het gaat om de groei en de opbouw van de gemeenten van Almere en Zeevolde. Van de sarnensprekingen met de Geref. Kerk (Vrijgemaakt) ter plaatse heeft de kerkeraad van Almere melding gemaakt op de classis Zwolle en bij deputaten Eenheid. Hoogtepunt in het leven van de kerk van Harderwijk-Zeevolde was ongetwijfeld de bouw en ingebruikname van de Maranathakerk geweest.

Financiën

In het rapport, dat deputaten SKUP hebben aangeboden aan de GS '86 wordt de noodzaak van de kerkbouw te Zeevolde gemeld. In dit rapport is sprake van de overeenstemming, die deputaten SKUP terzake met deputaten FSK hebben bereikt. In het rapport wordt uitgegaan van de bouwsom van de nieuw te stichten kerk in Zeevolde van 1 miljoen gulden.

In het rapport, dat deputaten SKUP aan uw vergadering hebben gezonden, is sprake van een meningsverschil met deputaten FSK. Dat verschil van mening blijkt te zitten in de hoogte van de bijdrage van laatstgenoemde deputaten. Doordat de bouwsom van de kerk van Zeevolde aanzienlijk hoger uitviel dan was geschat (1,8 miljoen gulden in plaats van 1 miljoen) werd van deputaten FSK ook een aanzienlijk hogere bijdrage gevraagd en verwacht. Deputaten FSK bleken daartoe niet bereid te zijn.

De commissie heeft zich breedvoerig met deze materie beziggehouden. Ze is tot de overtuiging gekomen, dat hier duidelijk sprake is van een procedure-fout bij deputaten SKUP. Zowel deputaten SKUP als deputaten FSK werden 'verrast' door bouwkosten, die aanzienlijk hoger waren dan was geraamd. Over de noodzaak van deze verhoging werd door enerzijds de kerkeraad van Harderwijk-Zeevolde en deputaten SKUP en anderzijds deputaten FSK verschillend geoordeeld. Maar naar de overtuiging van de commissie hadden deputaten SKUP, toen ze te horen kreeg, dat de bouwkosten zo aanzienlijk hoger zouden worden, onmiddellijk contact moeten opnemen met deputaten FSK. De commissie betreurt het, dat deputaten SKUP dat niet hebben gedaan.

De commissie heeft er begrip voor, dat deputaten FSK -gezien deze procedure en goet op de verantwoordelijkheid van deputaten ten overstaan van de kerken - tot deze beslissing zijn gekomen.

De commissie krijgt sterk de indruk, dat zowel deputaten SKUP als deputaten FSK voor een voldongen feit werden geplaatst. Dat werd mede veroorzaakt door de tijdsdruk, waaronder de kerkeraad van Harderwijk-Zeevolde was komen te staan. Om voor subsidie in aanmerking te komen, moest op zeer korte termijn de sanbesteding van het kerkgebouw hebben plaatsgevonden. Daarbij hadden bouwcommissie en kerkeraad te maken met de eisen, die door de RIJIP (Rijksdienst IJsselmeerpolders) ten aanzien van de bouw van de kerk op tafel waren gelegd. Niettemin blijft Uw commissie van oordeel, dat deputaten FSK terecht het gevoel hebben gekregen, dat zij in deze zaak zijn gepasseerd. De commissie wil daarbij vermelden, dat ook deputaten SKUP achteraf deze gang van zaken betreuren.

Aanbevelingen deputaten Doelmatigheid

In hun rapport doen deputaten Doelmatigheid twee aanbevelingen als het gaat om deputaten SKUP.

Ten aanzien van de eerste aanbeveling vraagt de commissie zich af met welk recht deputaten SKUP inzicht kunnen vragen in de financiële positie van de kerk van Harderwijk. Waarop baseren deputaten Doelmatigheid de onderliggende stelling dat er op dit moment geen verantwoorde verdeling is van de lasten tussen de kerk van Harderwijk en deputaten SKUP?

Ten aanzien van de tweede aanbeveling merkt de commissie op, dat er voor deputaten SKUP, geleid op hun instructie, een bredere taakstelling is dan voor de deputaten KOB en FSK: het gaat binnen het deputaatschap SKUP ook om het behartigen van de geestelijke belangen van de nieuwe kerken in de Lissemeerpolders. Wel laat het zich aanzien, dat dit gedeelte van de taak in de nabije toekomst steeds minder de aandacht zal vragen van de deputaten. Dat geeft aanleiding om in de komende periode de zaak, die door deze aanbeveling aan de orde is gesteld, nader in overweging te nemen.

Voorstellen

De commissie stelt U voor:

1. deputaten te bedanken voor het vele werk, dat zij in de afgelopen periode hebben verricht en hun werkzaamheden goed te keuren;
2. opnieuw deputaten te benoemen;
3. om deputaten FSK te verzoeken hun besluit ten aanzien van de financiële ondersteuning van de kerkbouw te Zeewolde opnieuw in overweging te nemen.

H. Last, rapporteur

BILAGE 15
Art. 47

RAPPORT VAN DE COMMISSIE VAN REDACTIE VAN 'DE WEKKER'

1. Samenstelling van de Commissie van redactie

De generale synode van 1986 benoemde Prof. Dr. W. van 't Spijker tot hoofdredacteur, ds. K. Boersma tot redactie-secretaris en de broeders ds. J. Brons, D. Koole, ds. P.N. Ribbers en P.Th. Versteeg tot overige leden van de Commissie van redactie.

Overeenkomstig art. 4 van de instructie (KO bijlage 18) trad ds. K. Boersma op als waarnemend hoofdredacteur.

Begin 1988 heeft ds. J. Brons aan de redactie medegedeeld, dat hij ontheffing moest vragen van alle taken als redactielid. De redenen daarvoor waren:

- a. Van het begin af heeft hij zich overbodig gevoeld, omdat de redactie aan de generale synode niet om uitbreiding had gevraagd;
- b. Hij had zich onvoldoende gerealiseerd, welke taken verbonden waren aan een benoeming zowel van ADMA-deputaten als van De Wekker-redactie;
- c. Hij kwam onvoldoende toe aan het leveren van zijn aandeel in de redactie;
- d. Het niet-actief zijn als redactielid verhinderde hem om zich met volledige inzet voor andere redactionele zaken te kunnen geven.

Versillende pogingen om hem als redactielid terug te winnen hebben hem niet van zijn verzoek kunnen afbrengen.

Meer dan eens was verzekerd, dat ds. Brons een geaccepteerde plaats binnen de redactie had.

De redactie was uiteraard niet bevoegd om zelf de ontheffing als redactielid te geven.

Bovendien heeft ds. P.N. Ribbers om gezondheidsredenen sinds het voorjaar van 1988 niet meer actief aan het werk van de redactie kunnen deelnemen, zodat de redactie sinds die tijd praktisch uit slechts vier personen kon bestaan.

Niettemin mocht het werk doorgang vinden en heeft de redactie in eensgezindheid kunnen samenwerken.

De redactie vergaderde sinds de generale synode van 1986 op 5 december 1986, op 31 augustus en 30 november 1987, op 29 februari, 11 april, 3 mei en 11 oktober 1988 en op 30 januari en 20 maart 1989.

Aan het curatorium is in 1987 en in 1988 een kort verslag gedaan van de arbeid van de redactie.

2. Beleid

Het beleid van de redactie is er voortdurend op gericht, ons blad op een geestelijk en kerkelijk peil te houden, dat past bij de verantwoordelijkheid aan God en tegenover de kerken. Hoewel alle redactieleden met hun mogelijkheden hieraan werken, mag toch gewezen worden op verschillende artikelen en artikelenseries van de hand van de hoofdredacteur, die bedoelen te beantwoorden aan de opdracht van de synode, artikelen te geven over het geestelijke leven.

Wat de kerkelijke plaats van ons blad betreft, heeft de redactie willen werken aan de saamhorigheid en broederlijke verbondenheid, waarvoor sinds de synode van 1986 mogelijkheden en nieuwe openingen geboden waren.

Aan de verbondenheid met de Theologische Hogeschool wordt regelmatig uiting gegeven, door officiële publicaties, maar ook door artikelen over het Studentencorps 'PFSAR' en mededelingen betreffende de bibliotheek. Ook wordt gepoogd, bijzondere aandacht te schenken aan publicaties van onze hoogleraren en medewerkers.

3. Inhoud

De redactie doet haar best, enige malen per jaar een themanummer uit te brengen. Zo is ter gelegenheid van het afscheid van Prof. Dr. B.J. Oosterhoff een bijzonder nummer uitgekomen, terwijl rondom Pinksteren 1988 een themanummer gewijd is aan de geloofspraktijk.

Het realiseren van een nummer over één hoofdonderwerp is echter niet eenvoudig. Het vraagt veel voorbe-

reiding, terwijl het vinden van deskundige én bereidwillige schrijvers nog al eens problemen geeft. Het is trouwens in het algemeen vaak moeilijk om voldoende schrijvers, en dan nog in gevarieerde samenstelling, te vinden.

Liever had de redactie veel meer schrijvers aan het woord zien komen.

De medewerkers aan de Jeugdrubriek doen hun best om regelmatig een aandeel te leveren.

Terwijl de rubriek 'Nader bekeken', zoals bekend, afwisselend verzorgd wordt door de brs. ds. K. Boersma en D. Koole, vinden de lezers veelvuldig een interview, door br. D. Koole met (vrijwel steeds) leden van onze kerken in grote variatie.

Hierop komen veel redacties en wel, zoals te verwachten, eveneens in grote variatie.

Bovendien is de hoofdredacteur begonnen, in 'Marginaal?' korte commentaren te geven op actuele zaken, die de aandacht van de lezers van ons blad verdienen.

Met al deze activiteiten hoopt de redactie, onze kerken zowel in de breedte als in de diepte te dienen.

4. Vorm

Zowel vanuit de redactie als van buitenaf bleef de wens, meer te doen aan de uiterlijke verschijning van ons blad. Hernieuwd contact met de drukkerij leidde tot een nieuwe opmaak van ons blad met ingang van 1 mei 1988.

De redactie is ingenomen met deze vernieuwing, die ook het plaatsen van foto's op bescheiden schaal meebrengt.

De exploitatierekening over het jaar 1988 heeft hierdoor een groter verlies te zien gegeven. Dit eenmalige verlies is dus een bewuste keuze geweest.

Versillende reacties op de ingevoerde vernieuwing laten aanzienlijke meer instemming dan afkeuring blijken. Naast de noodzakelijke verhoging van het abonnementsgeld bleken velen bereid om een extra gift te zenden, voor de redactie een teken, dat ons blad bij velen in de kerken nog altijd waardering geniet.

5. Advertentie-administratie

Na vele jaren heeft de administratrice van de advertenties, zr. G.W. Brusse-Schoemaker, haar werk neergelegd. Het bleek mogelijk, zr. W.S. Aalderink-de Bruyne te Veenendaal als zodanig te benoemen. Per 29 augustus 1988 heeft zij de arbeid overgenomen.

De redactie heeft zr. Brusse laten blijken, hoezeer haar arbeid (na het overlijden van haar man) op prijs is gesteld.

6. Contacten

De contacten van de redactie met de drukkerij verlopen naar wens. Ook met Kerkelijk Administratief Bureau is er een goed contact. Daar wordt de financiële administratie van de abonnementen gevoerd. In goed overleg met Deputaten KAB wordt sinds 1986 de incasso van de abonnementen uitgevoerd door de drukkerij uit een oogpunt van efficiëntie.

Er is op verzoek van de Christelijke Blindenbibliotheek te Ermelo overleg geweest met de directie aldaar en met diegenen uit onze kerken, die daar het inlezen van ons blad verzorgen voor de gesproken uitgave hiervan. De Christelijke Blindenbibliotheek biedt zo'n abonnement aan voor een prijs, die enkele guldens lager ligt dan de gewone prijs.

De redactie wil enerzijds van harte meewerken; anderzijds hoopt zij dat aan het eigen abonnementenbestand geen afbreuk wordt gedaan. Het aantal bijzondere CBB-abonnementen is echter zeer gering.

Dan zijn in een der redactievergaderingen enige leden van de Stichting Noodfonds en Werkingsleer Emeritaatsvoorziening ontvangen, naar aanleiding van een publikatie onzerzijds in ons blad. De verschillen van inzicht konden naar tevredenheid worden opgelost.

Aan alle kerkeraden is opnieuw medewerking gevraagd om het abonnementsaantal op peil te houden en te verhogen.

Met het Deputaatschap Onderzoek Doelmatigheid is zowel schriftelijk als mondeling contact geweest over de werkwijze van de redactie.

7. Slot

De redactie heeft haar taak, zij het niet zonder moeite en zeker met gebrek, toch met vreugde mogen verrichten.

Zij legt hierbij haar arbeid aan U voor.

Namens de commissie van redactie:
W. van 't Spijker, voorzitter
K. Boersma, secretaris

BILAGE 16
Art. 47

RAPPORT 3 VAN COMMISSIE I, INZAKE 'DE WEKKER'

Met dankbaarheid heeft de commissie er kennis van genomen dat de arbeid aan en voor ons kerkelijk orgaan elke week voortgang kon hebben.

Veel wordt van de redactie gevraagd om de wekelijkse verschijning van De Wekker te realiseren. Binnen de commissie was waardering voor de manier waarop de redactie tracht leiding te geven op diverse terreinen, al ontbraken de kritische geluiden niet.

Blijkens het rapport van de commissie van redactie van De Wekker heeft ds. J. Brons, door de generale synode van 1986 tot redactielid benoemd, ontheffing gevraagd van alle taken, die het redactielid zijn met

zich meebrengen. Bij navraag bleek de commissie dat de rapportage hierover volledig zuiver is. De Brons kon er zich geheel in vinden.

Een woord van dank spreekt de commissie uit aan het adres van ds. P. N. Ribbers, die om gezondheidsredenen niet meer actief als redacteur kon zijn, voor het vele en gewaardeerde dat hij voor De Wakker heeft gedaan. Moete had de commissie met een zin onder punt 6 van het rapport. In overleg met de hoofdredacteur is besloten om de zin: 'anderzijds hoopt zij dat aan het eigen abonnementenbestand geen afbreuk wordt gedaan', te schrappen uit het rapport.

Het aantal bijzondere CBB-abonnementen is echter zeer gering. In de zin eraan voorafgaand moet dan het woord 'enerzijds' worden weggelaten.

Met de hoofdredacteur van De Wakker heeft de commissie diepgaand en uitvoerig gesproken over kritische vragen, die binnen de commissie leefden.

In alle openheid kon dit gesprek plaatsvinden. In dit gesprek kwam onder andere aan de orde de inhoud van sommige interviews, waarin uitspraken zijn gedaan, die onrust zouden kunnen verwekken in de kerken. De inhoud van artikelen, het hoe van het geven van verantwoorde, geestelijke leiding, het schrijven over of naar aanleiding van concrete, kerkelijke gebeurtenissen werd besproken.

Het blijkt moeilijk te zijn om zo te schrijven, dat er leiding wordt gegeven en daarbij niet in het vage en rieszeggende te blijven steken, en tegelijk gevoeligheden zo veel mogelijk te ontzien.

Een punt van zorg voor de redactie is ook dat het heel moeilijk is om schrijvers te vinden voor De Wakker. Er blijkt een grote terughoudendheid te zijn met name ook onder de predikanten om positief op een verzoek van de redactie te reageren. De commissie sprak ook als wens uit, dat de redactie tracht leiding te geven in allerlei hedendaagse ethische vragen waarbij als een voorbeeld werd genoemd de enkelheidsproblematiek.

De hoofdredacteur had het volste begrip voor de gemaakte opmerkingen van de commissie en zal ze meenemen naar de redactie.

De commissie heeft er vertrouwen in dat de redactie alles doet en doet wil om zo goed mogelijk met De Wakker en de inhoud ervan het gehele kerkelijke leven te dienen.

De commissie stelt de synode voor:

1. de redactie-commissie dank te brengen voor het vele werk;
2. een redactie-commissie te benoemen.

J. Jonkman, rapporteur

BIJLAGE 17 Art. 48

COMMISSIE IV, INTERIM RAPPORT, BETREFFENDE:

- 9.26. Nederlandse Gereformeerde Kerken,
- 9.02.02. Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt).

Uw commissie heeft zich intensief beraden op hetgeen deputaten éénheid, resp. deputaten vertegenwoordiging in dit opzicht rapporteerden.

Een deel van hetgeen de commissie daarover wil rapporteren is ook, in een voorlopige vorm, op schrift gesteld, waarbij de commissie zich heeft verheugd over de grote mate van eensgezindheid waarmee zij haar werk tot nu toe mocht verrichten.

Op dit moment wil de commissie volstaan met het volgende mee te delen.

Uw commissie stultte op de vraag naar de aard van de verschillen ten aanzien van de toeëigening des heils, waarop de rapporten van beide deputaatschappen uitlopen.

Uw commissie is ervan overtuigd, dat op deze synode duidelijkheid moet komen over de vraag, of deze verschillen binnen of buiten het kader van de gereformeerde belijdenis vallen.

Uw commissie acht het van groot belang, dat voorstellen aan de synode over deze materie zorgvuldig onderbouwd en voorbereid dienen te zijn.

Op dit ogenblik is uw commissie nog niet in staat met deze voorstellen te komen. Zij heeft, mede gezien het gewicht van deze zaak ook voor onze eigen kerken, behoefte aan advies van de hoogleraren in deze zaak. De commissie stelt u daarom, na overleg met het moderamen, voor:

1. de generale synode;
1. besluit de hoogleraren te verzoeken de commissie IV (Kerk en Kerken) te dienen met een advies inzake de vraag, of de verschillen ten aanzien van de toeëigening des heils, die door deputaten gerapporteerd zijn vallen binnen of buiten het kader van de gereformeerde belijdenis;
2. draagt de commissie IV op dit advies te verwerken en op een later tijdstip met voorstellen te komen.

A. Baars, rapporteur

BIJLAGE 18 Art. 53, 55, 59, 60, 97, 98, 131

RAPPORT VAN DE DEPUTATEN VOOR DE BUITENLANDSE ZENDING

1. Samenstelling deputaatschap

1.1. in het deputaatschap hebben zitting voor de particuliere synode van het Noorden: ds. R. Hol en ds. G. Wubs, sec. ds. A. Hilbers jr. en ds. M. den Bleker.

voor de particuliere synode van het Oosten: ds. G. v.d. Groep en ds. H.H. Klomp, sec. ds. J. Jonkman en ds. G. van 't Spiker;

voor de particuliere synode van het Westen: ds. W.P. de Groot en A. Kreuzen, sec. ds. C. Westerkamp en A.J. Geelhoed;

voor de particuliere synode van het Zuiden: ds. A. van Heteren en ds. A.K. Waijter, sec. ds. J. Manni en ds. H. van den Heuvel.

1.2. Voor de generale synode hebben zitting: ds. K.J. Velema (voorzitter), ds. J.H. Carlier (secretaris), P.J. Posdijk (eerste penningmeester) en Jb. Sikma (tweede penningmeester). Zowel de voorzitter als de beide penningmeesters hebben te kennen gegeven niet meer voor een herbenoeming in aanmerking te kunnen komen.

Om de secretaris bij zijn veel omvattend werk te assisteren hebben deputaten in oktober 1988 in de persoon van ds. A.C. de Geus een tweede secretaris benoemd, die het notuleren van de vergaderingen op zich genomen heeft. Zij verzoeken uw vergadering deze benoeming goed te keuren en ds. De Geus de status van generaal-synodaal deputaat te verlenen, zodat hij aan de besprekingen en de besluitvorming kan deelnemen.

1.3. Omdat in de praktijk bleek dat het voorzitten van alle vergaderingen voor de deputatenvoorzitter een zware belasting betekende hebben deputaten uit hun midden twee sectievoorzitters benoemd, die leiding geven respectievelijk aan de Afrika-Venda-sectie (AVS) en Afrika-KwaNdebele-sectie (AKS). Momenteel vervult ds. J.W. Maris het voorzitterschap van de AVS en ds. R. Hol dat van de AKS.

Ds. K.J. Velema leidt de deputaten- en moderamenvergaderingen en de vergaderingen van de Indonesië-Toraja-sectie (ITS).

Binnen de kring van de p.s.-deputaten vond gedurende de verslagperiode een sterk verloop plaats. Dit kan zich in de toekomst herhalen. Ook zedende kerken kunnen door repatriëring of emigratie van hun zedingswerker hun positie binnen het deputaatschap verliezen. Dit kan tot gevolg hebben dat een ingewerkte sectievoorzitter zijn functie dient neer te leggen. Zulks is niet bevorderlijk voor het voeren van een goed beleid. Daarom stellen deputaten u voor dat de generale synode in het vervolg voor elk van de drie secties een deputaat-voorzitter benoemt en dat zij bij toerbeurt leiding gaven aan de deputaten- en moderamenvergaderingen.

1.4. Het aantal zedende kerken bedraagt op dit moment zeven: Hilversum-Centrum (vertegenwoordigd door ds. J.W. Maris en Jb. Sikma), Leiden (mw. G. Biemond-Plomp en ds. G.C. den Hertog), Hoogeveen (R. Otten en mw. K. Vriese), Hilversum-Oost (G. Middelhoven en P.M.H. Quast), Boskoop (C.J. Hagesteijn en H. v. I. Spiker), Purmerend (mw. H.B.N. den Otter-Gierveld en C. Vlot) en Heerde (ds. B. Bijleveld).

Eind 1987 repatriëerde ds. C.D. Affourtit met zijn gezin; aan prof. dr. L. Floor werd in 1988 door de najaarsvergadering van de classis Utrecht eervol emeritaat verleend. Daarom stellen deputaten voor om de kerken van Hilversum-Centrum (zedende kerk prof. dr. L. Floor) en Leiden (idem van ds. C.D. Affourtit) op de meest eervolle wijze ontslag te verlenen van hun taak als zedende kerken.

Voor de kerk van Hilversum-Centrum betekent dit dat daarmee een periode van 62 jaar afgesloten wordt; de kerk van Leiden diende de zending gedurende een tijsbestek van ruim 14 jaar.

Begin juli 1989 keert ds. A.P. van Langevelde met zijn gezin definitief terug. Daarom stellen deputaten u voor om ook de kerk van Boskoop van haar opdracht als zedende kerk te ontslaan.

Deputaten hebben besloten om aan het verzoek van de kerkeraad van Soutpansberg om opnieuw een predikant uit te zenden, te voldoen (zie 5.2.2.3.). Daar de relatie tussen uitgezondene en zedende kerk van wezenlijke betekenis gaacht moet worden en het voortwerken vanuit een bestaande relatie de voorkeur verdient boven het opbouwen - op afstand - van een nieuwe relatie (zie Acta 1983, pag. 138, sub 2.2.) hebben deputaten besloten te wachten met het aantrekken van een 'nieuwe' zedende kerk totdat de opvolging van ds. Van Langevelde geregeld is.

1.5. Aan het begin van de verslagperiode beschikte de ITS over drie adviseurs: ds. C.W. Buijs, mw. ds. W.A. van der Kuis en mw. dokter E. van Riessen. Ds. H.P. Brandsma, die in 1987 uit het ressort van de p.s. van het Zuiden vertrok en daardoor niet langer als deputaat binnen de Indonesië-sectie kon fungeren, werd vanwege zijn betrokkenheid bij het zedingswerk door deputaten benoemd als adviseur voor deze sectie.

Tegelijk hebben deputaten het aantal adviseurs voor deze sectie teruggebracht tot één, onder hartelijke dank voor de gewaardeerde inbreng van mw. Van der Kuis, mw. Van Riessen en ds. Buijs in het zedingswerk. Deputaten zijn zich bewust dat naar art. 3 van de regeling voor de buitenlandse zending uw vergadering adviseurs toevoegt. Omdat tussentijdse wijzigingen voor de voortgang van het werk van belang kunnen zijn, stellen zij u voor art. 3 als volgt te wijzigen: De generale synode machtigt deputaten om één of meer adviseurs aan het deputaatschap toe te voegen.

2. Vergaderingen

Deputaten kwamen gedurende de verslagperiode zesmaal in plenaire vergaderingen bijeen. Daarnaast vonden de sectie- en de moderamenvergaderingen regelmatig plaats. Eenmaal hebben deputaten een tweedaagse conferentie gehouden om zich te bezinnen op de methodiek en de afbouw van het zedingswerk (zie sub 4).

3. Personalia

Met verdriet in het hart vermelden deputaten het plotseling overlijden van prof. dr. J.P. Versteeg op Pasen 1987. Tot aan de synode 1980 was hij adviseur van deputaten, en doceerde hij de zedingswetenschappen aan de Theologische Hogeschool. Deputaten hadden, vlak voor zijn heengaan, nog intensief contact met hem over de doctoraalstudie van ds. T.C. Rabali, die momenteel directeur van de bijbelschool Iyani is. (Zie ook Acta 1986, pag. 118, sub 5.5.1.)

Op 30 januari 1987 hebben deputaten afscheid genomen van ds. M. Drayer, die van 1967 - 1986 zijn gaven heeft ingezet voor het zedingswerk. In deze deputatenvergadering merkte de voorzitter op dat ds. Drayer vele jaren de zending heeft mogen dienen; hij bezat de gaven van het secretaris-zijn, had een sterk historisch

besef en was de raadsman en vertrouwde van de zendingswerkers. Naast zijn werk binnen de kring van zendingsoverzichten had ds. Drayer veel nevenfuncties, die het kerkelijk leven ten goede kwamen. Op dezelfde dag werd afscheid genomen van br. D. Peeterse, die binnen het deputaatschap fungeerde als tweede penningmeester en de administratie van de medische zending voor zijn rekening nam. Aan br. Peeterse was te merken dat hij het werk liefhad omdat hij de Here lief heeft, aldus de voorzitter. Drs. W. Van Heest, die in 1986 werd benoemd tot sectievoorzitter van de AKS, heeft - wegens drukke werkzaamheden - in 1988 gemeend deze functie te moeten neerleggen. Ook hem zijn deputaten dankbaar voor zijn waardevolle inbreng en zij hopen van zijn adviezen nog gebruik te mogen maken bij het zoeken van een nieuw zendingsterrein.

Aan prof. dr. L. Floor werd eervol emeritaat verleend. Hij was de pionier van het zendingswerk in Venda. Zijn benoeming tot hoogleraar te Hammanskraal en later te Potchefstroom, zowel aan de Theologische School als aan de Universiteit, maakte dat zijn directie betrokkenheid bij het zendingswerk in Zuid-Afrika minder werd. Maar zeker de laatste tijd bleken zijn praktische adviezen inzake bijbelse fundering van de zendingsmethodiek voor deputaten zeer waardevol en deputaten hopen in de toekomst van zijn kennis rumschoots gebruik te mogen maken. Zij leefden mee met het verdriet dat zijn vrouw en hem trof bij het overlijden van hun zoon Wander.

Ten slotte memorieren deputaten de inzet van de p.s.-deputaten en gedelegeerden van de zenderende kerken, die in de verslagperiode het deputaatschap verlieten en ieder op hun eigen wijze van hun betrokkenheid bij het zendingswerk blij gaven. Ieder werk in het Koninkrijk van God kent zijn eigen spanningen en problemen; zeer eendrachtig en liefdevol hebben deputaten hun werk kunnen doen door de persoonlijke inbreng van ieder. Dat is geen verdienste, maar een genade: wie roemt, roeme in de Here. Daarom zijn deputaten bijzonder dankbaar dat deze genade hen ten deel viel.

4. Beleidsvorming

4.1. Op 21 en 22 oktober 1988 hebben deputaten in aanwezigheid van oud-zendingswerkers een bezinningsconferentie gehouden, waarbij twee belangrijke aspecten van het zendingswerk besproken werden: de zendingsmethodiek en de afbouw van zendingswerk.

4.1.1. Zendingsmethodiek

Hierbij gaat het om de vraag of de beide visies: enerzijds een snelle gemeentestichting, waarbij men - zodra het fundament ligt - weer verder trekt naar een nieuw zendingsterrein en anderzijds een grondige geestelijke vorming en toerusting van de jonge kerk, elkaar uitsluiten, naast elkaar staan of elkaar aanvullen. Drs. W.C. Moendyk leidde deze bezinning in door een kritische beschouwing te geven over de zendingsmethodiek, die door de Church Growth Movement wordt aanbevolen. Deze beweging legt het accent op de noodzaak om zoveel mogelijk mensen binnen een zo beperkt mogelijke tijd te bereiken met het evangelie. Wanneer een getalsmatige groei wordt waargenomen betekent dit dat er 'beweging' inzet en dient het accent gelegd te worden op de selfsupporting: zelf financieren, zelf bestuderen van de Bijbel en zelf de missionaire taak over nemen. Daarbij beroept men zich op een 'paulinisch zendingmodel': voor Paulus zou zendingswerk niet verder gaan dan kerkstichting. De tweede visie is de oude strategie van de zendingsoverzichten, waarbij niet alleen het accent valt op de kerkstichting, maar ook op het bewaren en vermeerderen van de kerk via gemeentebouw en kadervorming.

Over het algemeen waren deputaten de gedachte toegedaan dat geen van de beide visies verabsoluteerd mag worden maar elkaar dienen aan te vullen en zelfs in elkaars verlengde liggen: op gemeentestichting volgt gemeentebouw, om de jonge kerk te leiden tot volwassenheid en zelfstandigheid. Wel vroegen zij zich af of er in de Schrift geen richtlijnen te vinden zijn voor de financiële opzet van het zendingswerk. Prof. dr. L. Floor, die de bezinningsconferentie bijwoonde, heeft een praatpapier samengesteld over 'Bijbelse richtlijnen met betrekking tot het financiële aspect van de zending'.

In de bezinning rondom de zendingsmethodiek vraagt ook de positie van de evangelisten de aandacht. Telkens weer komt deze problematiek op de deputatentafel.

Tijdens het werkbezoek aan de GTM bleek dat in het evangelisatiegebied To Bunggu een evangelist werkzaam is, Alberth Tatido, die - volgens kerkelijke bepalingen - niet gerechtigd is om de sacramenten te bedienen. Dit gebied is zeer moeilijk vanuit het Mamasagebied te bereiken, zodat doop- en avondmaalsbediening sporadisch plaatsvindt. Voor de GTM vormt dit een probleem dat door de delegatie uitvoering met de evangelist en de secretaris van de BPS besproken werd. Een oplossing werd echter niet gevonden.

Ook in Venda speelt dit probleem een rol. Er zijn 's zondags ongeveer vijftig posten te bedienen waarbij men de beschikking heeft over twaalf evangelisten. De sacramentsbediening kan echter slechts verricht worden door de beide predikanten van Mutale en Niani, de directeur van Yanti bijbelschool en de veldzending. Meestal worden verschillende posten op een 'sacraments'-zondag gecombineerd, waarbij doop- en avondmaalsbediening in één dienst plaatsvindt. Deputaten betwijfelen of dit een gezonde ontwikkeling is.

In de ontmoeting van het moderamen met de moderamina van de GZB en ZGG op 4 oktober 1988 (zie onder 10.2.2.) was een nota ter tafel, opgesteld door ds. C.G. Vreugdenhil, waarin deze het pleit voerde om zo snel mogelijk sacramentsbevoegdheid te verlenen aan inheemse ambtsdragers.

Deputaten hebben besloten om - D.V. - in het voorjaar van 1990 een tweede conferentie te houden om zich diepgaand met de verschillende vraagstukken bezig te houden. De secretaris heeft opdracht ontvangen om studiemateriaal te verzamelen.

4.1.2. Afbouw van zendingswerk

Wat de afbouw van zendingswerk betreft hebben deputaten zich de vraag gesteld wat zij bij 'afbouw' voor ogen hebben. Vermindering van financiële en personele hulp, met als uiteindelijk doel het einde van die hulp? Deputaten zijn van mening dat afbouw in eerste instantie een structurele zaak is. Het gaat erom de structuren die nodig waren voor het zendingswerk af te bouwen door deze op te laten nemen in de kerkelijke structuren. De zendingstructuur moet kerkelijke structuur worden. Dit is duidelijk een andere invalshoek dan de vraag met hoeveel procent een terreinbegroting jaarlijks afgebouwd dient te worden. Of: binnen hoeveel jaar kan

de zending de personele assistentie afbouwen. Op zich belangrijke vragen. Maar van het tweede plan. Eerst dienen de vragen beantwoord te worden over het al dan niet inpassen van de zendingstructuur in de kerkelijke structuren.

Wat Indonesië betreft kan gesteld worden dat het specifieke zending- en kaderwerk is overgedragen aan de Gereja Toraja Mamasa (GTM) en een plaats heeft ontvangen binnen de kerkelijke structuren van de GTM. Er vindt sinds 1984 een financiële afbouw plaats van 5% per jaar. Wel is er tussen de GTM en zendingsoverzichten een 'partnership' relatie ontstaan, waarin assistentie verleend wordt bij de kadervorming. Deze assistentie eist een min of meer permanente relatie met deze (jonge) kerk.

Wat Venda betreft kan meegedeeld worden dat de bezinning over deze vragen op gang is gekomen, zowel binnen de Venda-kerken waarmee samengewerkt wordt, als binnen het deputaatschap.

Op het moment dat dit rapport moet worden ingediend zijn er nog geen vastomlijnde voorstellen op tafel gekomen: de bezinning gaat verder.

Wat KwaNdebele betreft wordt volle aandacht gegeven aan gemeentebouw en wordt ernaar gestreefd om deze groeiende gemeenschap zich ook financieel zo veel mogelijk zelfstandig te laten ontwikkelen. Van feitelijk afbouw kan in KwaNdebele nog geen sprake zijn.

4.2. Nieuw zendingsterrein

De p.s. van het Zuiden heeft deputaten i.v.m. de moeilijke situatie in Zuid-Afrika in 1987 dringend geadviseerd naar een nieuw zendingsterrein uit te zien om - in geval van calamiteiten - een terrein achter de hand te hebben. Algezien van dit motief zal, zolang het evangelie nog niet aan alle volkeren verkondigd is, het zoeken naar nieuwe mogelijkheden opdracht blijven.

Deputaten zijn zich bewust dat wat zij aan de synode 1980 rapporteerden ook van toepassing is op de huidige situatie van wereld en kerk, nl. dat het 'zeer moeilijk zo niet onmogelijk is om een echt, nieuw zendingsterrein te vinden, beter gezegd: om daartoe entree te krijgen' (zie Acta 1980, pag. 293, sub 6). Zij zijn zich ook bewust 'dat het alleen God is, Die ons geopende deuren kan geven'. Omdat deputaten graag de kerken bij de ontwikkelingen rondom het zendingswerk willen betrekken werden de kerken - in het kader van het zendingjaar - in classicaal verband gestimuleerd om bij het zoeken naar nieuwe mogelijkheden mee te denken en met suggesties te komen. De resultaten daarvan zullen in de maanden april en mei classicaal worden verzameld. Deputaten hechten aan deze vorm van meedenken grote waarde. Bij hun overweging zullen deputaten ook de in 1978 ontvangen informatie betrekken (zie Acta 1980, pag. 293/294, sub 6.2.). Zij benoemden een commissie 'Nieuw zendingsterrein', bestaande uit ds. K.J. Velema, ds. A.C. de Geus, ds. J.H. Carlier en de oud-zendingswerkers ds. C.D. Affourti, ds. C.W. Bujs en ds. W. van Heest, om deputaten middelen aan te reiken, waardoor zij tot een goed voorstel aan de generale synode kunnen komen, wanneer straks de kerken mogelijk nieuwe zendingsterreinen voordragen'. De batige saldi van 1987 en 1988 werden voor een nieuw terrein gereserveerd. Deputaten hopen uw vergadering in een aanvullend rapport hun bevindingen te kunnen meedelen.

5. Werkerreinen

5.1. Het Toraja-terrein

5.1.1. In de rapportage aan de synode 1986 concludeerde commissie II, dat er in de relatie met de GTM nauwelijks nog sprake was van communicatie (Acta 1986, pag. 133, bijlage 16). Deze conclusie was gewettigd: sinds het wegvallen van de personele assistentie in 1982 was de communicatie niet de sterkste kant in de relatie. Deputaten kunnen - dankbaar - meedelen dat hierin verandering is gekomen. In 1988 hebben de ITS-adviseur, ds. H.P. Brandsma, en de secretaris een vijf weken durend werkbezoek aan de GTM gebracht, waarbij zij niet alleen gecommuniceerd hebben op het vlak van de officiële GTM-instanties, maar ook verschillende classes hebben bezocht en contacten hebben gehad met de gemeenten en hun leden. Deze contacten waren boeiend en wezen erop dat de gemeenten graag het contact met de kerken in Holland wilden intensiveren. Niet zozeer vanuit financiële overwegingen, als wel vanuit de behoefte om elkaars geestelijke ervaringen uit te wisselen en door wederzijds contact elkaarder geestelijk te bouwen. In het slotcommuniqué heeft de BPS-GTM (het dagelijks bestuur) met nadruk voorgesteld om belangrijke zaken gezamenlijk te bestuderen, om op deze wijze de samenwerking tussen de beide kerken te versterken. Deputaten kunnen niet anders doen dan dit voorstel van harte ondersteunen. Te meer daar tijdens het werkbezoek geconstateerd werd, dat de verschillende predikanten die de bijbelstudies hielden blij gaven in staat te zijn om de Schrift goed uit te leggen en heel concreet toe te passen.

5.1.2. De deputatie werd uitgenodigd om de BPLS-vergadering bij te wonen. (De BPLS is een vergadering van het dagelijks bestuur, met de afgevaardigden van de negen particuliere synoden, de vier adviseurs en degenen die leiding geven aan kaderwerk, vrouwenwerk, jeugdwerk, Papiem etc.). Evenals bij ons, kent ook de GTM haar specifieke problemen. De delegatie heeft zich verblijd over de volwassen wijze waarop men met elkaar omging ook in zaken die min of meer controversieel werkten. Als 'n nodig was vermaande men elkaar ernstig, maar men bleef aan elkaar verbonden.

En meer dan eens werd uitgesproken dat men wenste te blijven bij wat de zendingen hen vanuit de Schriften hadden onderwezen.

Het deed de delegatie weldadig aan, dat zij bij geen enkel agendapunt werd buitengesloten.

5.1.3. Deputaten bieden uw vergadering nog enkele belangrijke overwegingen en beslissingen uit het slotcommuniqué aan:

- De verbreding van het evangelie wordt gezien als een opdracht van Christus, waaraan de hoogste prioriteit verleend moet worden.

Aan onze kerken wordt gevraagd om assistentie te verlenen bij het volbrengen van deze opdracht in het gebied van To Bunggu en Mada/Suppirang. Deputaten hebben gemeend (financiële) steun te moeten toezeggen, onder voorwaarde dat van de zijde van de GTM nadere informatie over deze 'zendingsoverzichten' wordt ontvangen. Deze steun kan nl. gerealiseerd worden binnen de voor Indonesië goedgekeurde begrotingen over 1988 en 1989 en de door uw vergadering goed te keuren begrotingen voor 1990 - 1992.

- Besloten werd om notulen uit te wisselen, opdat beide kerken van elkaar inlichtingen zullen ontvangen

ten dienste van de samenwerking. Deze notulen zullen wel als vertrouwelijk beschouwd worden en derhalve niet gepubliceerd worden.

- Veel aandacht werd besteed aan 'Pinksterinvloeden', die ook in Indonesië merkbaar zijn. Op een zeer indringende wijze heeft men zich met deze stromingen, die 'niet met onze geestelijke basis overeenkomen', beziggehouden en maatregelen getroffen om een verkeerde invloed het hoofd te kunnen bieden.
- Het heeft deputaten verblijd dat de GTM - nadat duidelijk was geworden dat aan een Hollandse werker geen visum zou worden verstrekt voor kadervorming (zie Acta 1986, pag. 115, sub 4.2.4.) - zelf het kaderwerk ter hand heeft genomen: ds. Z. Sude werd voor dit werk vrijgesteld. Het programma dat hij heeft opgesteld, ziet er goed uit. Omdat de jonge kerken bij de opzet van dergelijke projecten over het algemeen nog aangewezen zijn op de financiële steun van de zendingkerken, hebben deputaten gemeend een deel van de begrotingsgelden voor het kaderwerk te moeten besteden. Tevens zijn deputaten dankbaar voor het feit dat vanuit de opbrengst van de jubileumactie van onze Vrouwenbond, mw. Ester Sumandak naast ds. Sude aangesteld kon worden om speciaal vorming te geven aan het vrouwenwerk. Mw. Sumandak heeft haar theologische opleiding genoten aan de STT (Theologische Hogeschool) te Ujung Pandang (zie Acta 1980, pag. 289, sub 4.2.3. en 4.2.2.).

- In een later stadium heeft de delegatie een gesprek gehad met de commissie die de opdracht heeft ontvangen om de synode, die D.V. in 1991 in Nossu gehouden zal worden, voor te bereiden.

(De synode van de GTM vergadert eenmaal in de vijf jaar). Deze commissie heeft, in aanwezigheid van de BPS, aan de delegatie verzocht om haar richtlijnen te verschaffen opdat de komende synode in overeenstemming met de uitgangspunten van het presbyteriaal synodale kerkrecht, zal samenkomen en vergaderen. Aan dit verzoek zal worden voldaan. Deputaten hebben contact aangenomen met de zending van de Geref. Gemeenten om te informeren naar de wijze waarop het gereformeerde kerkrecht binnen hun Indonesische zendingkerken functioneert.

- In opdracht van deputaten Hulpverlening heeft de delegatie een onderzoek ingesteld naar de omvang van de natuurramp in december 1987. Al heeft deze ramp niet de omvang van wat er gebeurde in Bangladesh en Armenië, toch hebben de Toraja's ook in dit opzicht financiële steun nodig. De BPS zal aan deputaten Hulpverlening rapporteren over de noodgebieden.

- De delegatie heeft kennis kunnen nemen van de financiële bijstand, die door de EMS (Evangelisches Missionswerk in Südwestdeutschland) aan de GTM wordt verleend. Het moet gezegd worden dat deze steun voor de GTM een zeer welkome aanvulling moet zijn op de steun vanuit Holland. Immers: de GTM is een kerkelijke gemeenschap van 75.000 leden, met 297 gemeenten en 63 predikanten, in een derde wereldland.

5.1.4. Wat de personalia betreft: Van de destijds in zendingdienst staande predikanten zijn dr. E. Pampang, G. Passau en R.M. Thumo nog in leven. Hun pensioen wordt door de zending betaald. Ds. P. Podo heeft te kennen gegeven per 1 jan. 1990 met pensioen te willen gaan. Dr. M. Lululung B.A. is nog de enige werker die in actieve zendingdienst is. Ondanks de problemen die hij met zijn gezondheid heeft, zet hij zich geheel in voor de geestelijke welstand van de GTM en rapporteert zeer regelmatig over zijn werkzaamheden. Deze rapportage verschaft aan deputaten een goed beeld van de ontwikkelingen binnen de GTM.

Ook de emeritpredikanten zijn als adviseurs van de BPS, ondanks hun leeftijd, nog steeds met veel liefde betrokken bij de ontwikkelingen binnen het kerkelijke leven. En ds. Thumo weet daarbij door zijn pastorale inslag kloven te overbruggen.

5.1.5. De synode 1986 gaf aan zendingdeputaten de opdracht om aan de GTM een broederlijke brief te schrijven (gevolgd door een gesprek) over het besluit om de ambten voor de vrouw open te stellen. (Acta 1986, pag. 76, art. 185).

Deputaten hebben, om aan deze opdracht te kunnen voldoen, een broederlijk schrijven gericht aan de GTM, met als bijlage 3 en 4 uit het referaat van prof. dr. W. van 't Spijker, dat hij in 1982 gehouden heeft over de positie van de vrouw in de kerk op de ambtsdragersconferentie en dat gepubliceerd werd in Ambtelijk Contact. Deputaten meenden daarin een 'duidelijke uiteenzetting' gevonden te hebben 'van het schriftuurlijk standpunt, zoals dat tot dusver functioneerde in kerken die de gereformeerde belijdenis handhaven'. De Indonesische vertaling werd verzorgd door mw. L.F. van den Berg-Kingaman, lid van de kerk te Leiden, en op correctheid getoetst. Dit stuk functioneerde als uitgangspunt voor het gesprek op de BPLS-vergadering. Er is uitvoerig en indringend van gedachten gewisseld. Het was voor de delegatie duidelijk dat er ook binnen de kring van de GTM verschillend over dit punt gedacht wordt. Aangezien de BPLS geen bevoegdheid heeft om synodale besluiten te herzien, zal de definitieve bespreking van deze zaak pas kunnen plaatsvinden op de synode te Nossu (1991). De BPLS sprak uit dat de vrouw in het ambt een zaak is, die door de synode is beslist. Zij stelt aan uw vergadering voor dat beide kerken zich nader in de problematiek zullen verdiepen en de resultaten van hun studie aan elkander zullen toezenden.

5.1.6. Overige zaken.

- De Eukumindovergaderingen werden tot nu toe door de ITS-adviseur bezocht. Besloten werd dat de secretaris in het vervolg deze vergaderingen zal bijwonen. (Eukumindo: Europese Arbeitsgemeinschaft für ökumenische Beziehungen mit Indonesien, waarbij de EMS is aangesloten; zie Acta 1986, pag. 114, sub 4.1.1. en 4.1.2.)

In september zal er D.V. een gesprek plaatsvinden over gemeenschappelijke belangen, tussen de GTM-afgevaardigden naar uw vergadering en een deputatie van de EMS en zendingdeputaten.

- Mw. drs. W.A. van der Klis werkt nog steeds aan de geschiedschrijving van de GTM, al zal het nog wel enige tijd duren voordat zij deze studie kan voltooien.
- De heropening van de Theologische Hogeschool te Rantepao is een feit geworden; de meeste Toraja's studeren echter in Ujung Pandang (zie Acta 1980, pag. 289, sub 4.4.)
- Verblijvend is het bericht dat Banua Mamase (het voormalige zendingziekenhuis) met financiële hulp van de EMS wordt gerestaureerd en bemand. Op 31 oktober bestaat dit ziekenhuis 50 jaar.

5.2. Het Venda-terrein.

5.2.1. In hun vorige rapportage maakten deputaten melding van de voortdurende en gecompliceerde spanningen en conflicten in het roerige Zuid-Afrika (Acta 1986, pag. 116, sub 5.1.1.). Nog steeds duurt deze situatie voort: het verzet tegen de apartheidspolitiek neemt toe. Desondanks kon het zendingswerk ongehinderd voortgang vinden. Door de ontwikkelingen in 1986 kwam de vraag op hoe de werkers zich in politiek hebben op te stellen.

Deputaten hebben geen bindende richtlijnen willen geven, omdat zij de gewetens niet willen binden. Wel hebben zij de werkers op het hart gebonden in politieke zaken niet buiten de Venda-kerk om te handelen en zich hun verantwoordelijkheid t.o.v. het zendingswerk bewust te zijn. Deputaten hebben gewezen op El. 5:15, Col. 4:5, 6 en 2 Tim. 1:7, omdat in deze schriftgedeelten de plaats die de bezonnenheid inneemt, opvalt. Niet als burgerlijke moraal, maar als christelijke deugd. Bezonnenheid staat tegenover lighartigheid en houdt in dat iemand met wijsheid weet te handelen.

5.2.2. Wel hebben er ingrijpende veranderingen plaatsgevonden.

5.2.2.1. De Iyani bibelschool - die door middel van cursussen en conferenties werkt aan gemeentecapaciteit binnen de Sinode Soutpansberg - ontving een nieuwe directeur. Ds. C.D. Affourit repatrieerde eind 1987. Van meet af aan is over zijn opvolging overleg gepleegd met de kerkeraad van Mutale; Iyani ligt nu, binnen het ressort van deze gemeente. Wordt er aanvankelijk nog gedacht aan een Hollandse kracht, al vrij spoedig werd de voorkeur gegeven aan een Venda-predikant. Een van de moeilijke punten vormde toen de salariering. Aangezien het inkomen van een Venda, zowel in de maatschappij als in de kerk, beduidend lager ligt dan dat van een blanke - terwijl beide toch hetzelfde werk verrichten - kwam de vraag naar voren of aan de Venda-opvolger hetzelfde salaris moest worden betaald als aan zijn blanke voorganger.

De kerkeraad besloot een salaris vast te stellen dat hoger ligt dan een Venda-predikant normaal ontvangt en verhoogde het salaris van zijn eigen predikant, ds. T.E. Ntshangani, opdat er geen verschil zou bestaan tussen zijn honorering en die van de toekomstige directeur van Iyani. Deputaten stemden hiermee in.

De kerkeraad bracht een beroep uit op de ds. T.C. Rabali (zie Acta 1986, pag. 118, sub 5.5.1.); deze nam het beroep aan en werd op 25 februari j. door ds. A.P. van Langevelde tot zijn dienstwerk ingeleid. De tekst van de bevestigingspreek wordt opgenomen in het Pinksternummer van UKK.

5.2.2.2. Ook dient voorzien te worden in de vacature die bij het ziekenhuispastoraat in het Siloam hospitaal ontstaat door de patriëring van ds. A.P. van Langevelde, begin juli.

In hun rapportage aan de synode 1986 (zie Acta, pag. 116, sub 5.2.1, onder ziekenhuispastoraat) maakten deputaten melding van het feit dat de kerkeraad van de gemeente Soutpansberg - binnen wier gebied het Siloam hospitaal gelegen is - zich afzijdig hield van dit ziekenhuispastoraat en elke vorm van medewerking van zijn kant ontkreef.

De situatie is radicaal veranderd! Deze gemeente Soutpansberg behoort tot het zendingsterrein van de Geref. Kerk van S.A. (De 'Dopperkerk', waarmee wij samenwerken). Omdat de uitstraling van het ziekenhuispastoraat samenhangt met een goed geestelijk functioneren van deze gemeente, zijn deputaten met de kerkeraad in overleg getreden over geestelijke en financiële assistentie bij gemeentecapaciteit en kadervorming, omdat de Dopperkerk door allerlei oorzaken niet meer aan zendingswerk in dit deel van Venda toekwam. Deputaten deden dit in nauw overleg met de kerkeraden van Mutale en Niani en de deputaten Ecumenical Affairs van de Sinode Soutpansberg, waartoe ook de gemeente Soutpansberg behoort. Na dit contact blijft de huidige predikant van de gemeente Soutpansberg zich full-time inzetten voor radiowerk, gehonoreerd door de radiocorporatie, en werd in zijn plaats met financiële steun van zendingdeputaten een predikant beroepen voor gemeentecapaciteit.

Deze besprekingen waren in een ver gevorderd stadium toen ds. Van Langevelde te kennen gaf te willen repatriëren. Zodoende hebben deputaten ook voor de voortzetting van het ziekenhuispastoraat contact opgenomen met de kerkeraad van Soutpansberg. Ds. Van Langevelde werkte samen met mw. M. Overduin. Deputaten hebben voor haar arbeid zeer veel waardering. Zij werkt voor rekening van de Free Reformed Church of North America. De vraag was of zij, in samenwerking met een te benoemen evangelist, het ziekenhuispastoraat zou kunnen behartigen. Daarvoor bleek het werk echter te veelomvattend.

In eerste instantie dachten deputaten aan opvolging door een Venda-predikant. De kerkeraad verzocht echter iemand vanuit Nederland te zenden. Deputaten meenden, mede met het oog op de 'bemanning' van het zendingswerk in Venda, aan dit verzoek te moeten voldoen.

Immers zouden na het vertrek van ds. Van Langevelde alleen mw. M. Overduin en ds. G. Druyer, dokter E. Helms en de administrateur A. Schouwstra en hun echtgenoten als zendingswerkers overblijven.

Omdat ds. Van Langevelde naast het ziekenhuispastoraat veel organisatorisch werk verrichtte voor de christelijke school (ACEV) en het weeshuis (Takalani) bestaat de mogelijkheid dat er ook van die zijde een beroep op deputaten gedaan zal worden om vervanging. Deputaten zijn echter van mening dat het ziekenhuispastoraat losgekoppeld moeten worden van het werk voor niet-zendingprojecten, zoals ACEV en Takalani. Op dit moment is er overleg gaande met de leiding van het ziekenhuis over de vraag hoe zij tegen het zenden van een opvolger aankijkt. Het ziekenhuis is immers een regeringshospitaal (zie Acta 1980, pag. 292, sub 5.4.2.).

5.2.2.3. Een grote verandering voltrok zich ook binnen de medische dienst. Niet alleen door de repatriëring van de statutwerkers K.C. van Egmond, P. Snoep, C. van 't Spijker en de fysiotherapeut C.J. v.d. Broek (zodat alleen het echtpaar E. Helms-ter Weel overblijft) en de zendingswerkers mw. J. Goris, mw. A. Heuvelman, mw. H. Kattenberg, D.J. Bac, L.C. Jonker, F. Meijer, D. Tavenier, L.H. Vasser en J. Zomerdijs; ook de problemen rondom de werving van supplementen maakten dat deputaten zich nader dienden te beraden op de status van zendingswerker: er ontstond hoe langer hoe meer een financiële ongelijkheid tussen de werkers onderling, vooral toen nieuwe Hollandse artsen zich in de ziekenhuizen vestigden en het zonder supplementen moesten stellen. Deputaten besloten om de status van zendingswerker (zie Acta 1986, pag. 118, sub 5.3.) op te heffen en in de vier vacatures die ontstaan waren binnen de kring van de (vijf) statutwerkers voor het Siloam hospitaal, niet te voorzien. Deputaten zijn zich bewust dat dit geen volmaakte oplossing is, al menen zij dat hun beslissing in de gegeven situatie wel de meest eerlijke is. Een en ander had tot gevolg dat deputaten ook niet meer de werving voor medici en paramedici voor Venda op zich konden nemen. Spontaan vormde

zich uit de repatrianten een commissie, bestaande uit mw. Zomerdijk-Goris en de artsen Van Egmond en Snoep, die de werving energieker ter hand nam, met als resultaat dat er nog steeds postief christelijke medici en paramedici naar Venda gaan om daar te arbeiden.

Deputaten ontvingen daarnaast het verheugende bericht dat de eerste Venda-arts zich in het ziekenhuis gevestigd heeft: een teken van hoop voor een ziekenhuis dat als 'christelijk' staatsziekenhuis zoveel voor de Venda-gemeenschap te betekenen heeft.

5.2.2.4. Dokter E. Helms, de superintendent van Sicoam, vierde op 1 april zijn 60ste verjaardag. Bijna dertig jaar heeft hij zich, samen met zijn vrouw die ook arts is, op een voortreffelijke wijze ingezet voor het geestelijk en materieel functioneren van dit ziekenhuis. Deputaten onderzoeken de mogelijkheid om hem gedeeltelijk te 'pensioneren' omdat zij ervan overtuigd zijn dat Venda-jaren tropenjaren zijn. Ook is er veel waardering voor de inzet van zijn vrouw, de 'lady-dokter'.

5.2.2.5. Aan mw. M. Overduin werd de status van statutewerker verleend. Deputaten bezinnen zich nog op de positie van de analiste, mw. M. van Asselt en de Zuidafrikaanse arts G.M. Maritz. Ook voor hun inzet hebben deputaten zeer veel waardering.

5.2.2.6. Wat het Donald Fraser hospitaal betreft. De kerkeraad van Mutale heeft besloten het evangelisatie-werk binnen het ziekenhuis zelf ter hand te nemen en deputaten hebben toegezegd dat de kerkeraad daarvoor een bedrag mag opnemen op zijn begroting (zie Acta 1983, pag. 146, sub 5.2.5.3.).

5.2.2.7. Verandering vond ook plaats rondom het functioneren van Mbeu. Nu de schoolboeken gratis door de Venda-regering worden verstrekt bezit Mbeu niet meer het monopolie van de boekhandel waar je voordelig schoolboeken kunt kopen. Er is gedachte concurrentie in het ding naar de gunst van de Venda-regering om schoolboeken te mogen leveren. En Mbeu wil niet anders en kan ook niet anders dan op een zuivere wijze de concurrentiestrijd voeren. Het kan echter in de - nabije? - toekomst gebeuren dat de winst uit de verkoop van schoolboeken niet meer de exploitatie van de boekwinkels dekt. Dit kan deputaten noodzaken een deel van de financiering op zich te nemen om aan het ideaal van zendingsboekhandel vast te houden. Immers: naast de schoolboeken wordt ook christelijke lectuur verkocht. Deputaten memorieren het heuglijk feit dat zr. en br. Schouwstra hun 25-jarig huwelijksfeest vierden.

5.2.3. Te midden van al deze veranderingen ging het veldwerk 'gewoon' door. De Reminuni-commissie vergaderde regelmatig (Reminuni = Reformed Mission of Mutale and Niani). Uit de rapportage van ds. G. Drayer blijkt dat er op het veldwerk dat door hem en de twaalf evangelisten verricht wordt, zegen rust. Er wordt veel zorg besteed aan de vorming van de evangelisten. Een punt van bezinning vormt de vraag of de 'open plekken' die er nog in Venda zijn, bovengeweerd dienen te worden door de Venda-kerk of dat de 'open plekken' die er nog in Venda zijn, bovengeweerd dienen te worden door de Venda-kerk of dat de zending deze voor haar rekening dient te nemen, waarmee nauw samenhangt de positie en de toekomst van de (betaalde) evangelisten. Ds. Drayer heeft hierover een instructief rapport geschreven, dat om diepgaande bezinning vraagt zowel in Venda als in Nederland. Dat een en ander met een grote mate van geestelijke fijngevoeligheid dient te geschieden is duidelijk: de evangelisten mogen zich niet bedreigd voelen in hun toekomstige positie. Noch de ouders, noch de jongeren.

In een samenleving waar heel wat verdriet van de kant van 'de' blanken wordt ervaren, kan het wantrouwen als een giftige plant wortel schieten en gaan groeien. Op dat punt is de voorbede van de kerken dringend gewenst.

5.2.4. Dankbaar vermelden deputaten dat Niani in ds. M.S. Muhali een eigen predikant ontving, die op 7 mei 1986 in het ambt bevestigd werd door ds. T.E. Netshangani.

5.2.5. Een hoogtepunt in de relatie met de Venda-gemeenschap vormde ongetwijfeld het feit dat ds. T.E. Netshangani, predikant van de gemeente Mutale, ds. C.D. Affoult bevestigde als predikant van Rozenburg met de tekst uit Ezechiël 37: 'Zo zegt de Here'. De tekst van de verkondiging werd opgenomen in 'De Weeker' van 16 september 1988. Het was een bijzondere fijne dienst.

Deputaten hebben de aanwezigheid van ds. Netshangani benut om kerkeraden en zendingscommissies in classicaal verband gelegenheid te geven met hem (en zijn vrouw) kennis te maken en van gedachten te wisselen over het kerkelijk en geestelijk leven in Venda. De algemene indruk was dat een dergelijke ontmoeting voor herhaling vatbaar is.

5.2.6. De door de synode 1986 aangevaarde Akte van Ooreenkoms (zie Acta 1986, pag. 116, sub 5.1.3.) werd ook door de Synode Soutpansberg aangevaard. In goed overleg met de deputaten voor correspondentie (zie Acta 1986, pag. 116, sub 5.1.2.).

5.2.7. Deputaten willen dit gedeelte van hun verslag niet afsluiten zonder hun waardering uit te spreken voor de toewijding van alle werkers gedurende de verslagperiode. En allen die repatrieerden - zonder onderscheid des persoons - hartelijk te danken voor hun inzet en hen van harte Gods zegen toe te wensen op hun nieuwe arbeidsveld.

5.2.8. Terslotte delen deputaten uw vergadering mee dat zij tijdens de verslagperiode tweemaal een werkbezoek gebracht hebben aan Venda: het eerste werd afgelegd in november 1986 door de sectievoorzitter en de secretaris, het tweede in november 1987 door A. Kreutzen en de secretaris. Deputaten stellen zich voor om door wisseling in de bemanning van de werkbezoeken (voor zover dat mogelijk is i.v.m. de continuïteit) de leden van het deputaatschap kennis te laten maken met de terreinen. Wie de mensen en het landschap 'gezien' heeft, aan besprekingen heeft deelgenomen, kerkdiensten heeft meegemaakt etc., leest verslagen en rapporten met 'andere' ogen. Vanuit de praktijk blijkt dat dit aan het werk ten goede komt. De sectievergaderingen winnen daardoor aan diepte.

5.3. Het KwaNdebele-terrein.

5.3.1. Deputaten willen dit gedeelte van hun verslag beginnen met een woord ter nagedachtenis aan evangelist J.M. Masango, die op 14 augustus 1987 overleed. Baba Masango (baba is een eervolle aanspreektitel voor een oudere) heeft veel voor het zendingswerk in KwaNdebele betekend. Vanaf 1958 was hij als ouderling en toek betrokken bij het zendingswerk. Eerst samen met ds. J. Vonkeman namens de Vrijgemaakte Kerk in Pretoria en later met die Gereformeerde Kerk in Pretoria, o.a. met prof. dr. L. Floor. In 1983 aanvaardde hij zijn benoeming tot evangelist en ging hij elke dag op zijn fiets verschillende posten langs. Zeer getrouw

en zonder opsmuk om de mensen in aanraking te brengen met het evangelie. Hij was een man met geestelijke wijsheid. Bij de begrafenis werd gesproken over Romeinen 7:24-25. 'Hierin klinkt de diepe wanstelling door van een christenmens voor Gods aangezicht, maar ook het diepe geloof dat alleen de Here Jezus kan redden en inderdaad redt. Dan staat niet meer de mens in het middelpunt, dat wilde baba Masango niet en dat zou hij ook niet willen na zijn dood, maar de Here Jezus en Zijn verlossend werk. En zo heeft zelfs na zijn dood het evangelie mogen klinken, waarvan baba Masango een dienaar was.' De Here sterkte zijn vrouw en kinderen...

5.3.2. Politieke spanningen waren er ook in het KwaNdebele-gebied.

Telkens wanneer de thuisland-status een feit dreigde te worden, braken de onlusten uit. Tot nu toe hebben de politieke leiders nog niet de moed gehad deze status te effectueren. Was eerst Siyabusa het centrum van de regering, dit centrum werd verplaatst naar het Zuiden, naar Kwamhlanga. Vooral het Zuiden breidt zich wat inwonertal betreft sterk uit en dat biedt veel mogelijkheden voor het zendingswerk. Enerzijds omdat er van een bestaand kerkelijk leven nauwelijks sprake is in de in snel tempo ontstane nieuwe woongebieden, anderzijds omdat er zoveel verborgen heidendom schuilt onder wat zich als christelijk presenteert. Daarom ligt hier een groot terrein braak om bearbeid te worden door een duidelijke schriftgetrouwe verkondiging en een op de persoon gericht pastoraat. Waarbij ook aan kerkstichting en gemeentepopbouw alle aandacht gegeven dient te worden. Het Noorden kent de sterke uitbreiding van het inwonertal niet; het is een gebied dat in zijn ontwikkeling om consolidatie vraagt. Door de regering wordt hard gewerkt aan verbetering van de infrastructuur: het aanleggen van asfaltwegen, waterleidingen en telefoon maakt dat het leven zich meer ontplooiën kan. Voor de zendingsarbeid betekent dit dat de nadruk meer valt op gemeentepopbouw dan op kerkstichting.

5.3.3. Wat het veldwerk betreft: ds. H. Jonkman bearbeidt KwaNdebele-Noord, ds. ir. J. Slagboom het Zuiden. Zij doen hun werk in samenwerking met zes evangelisten, en in overleg met de kerkeraad van KwaNdebele. Omdat Noord en Zuid een toch wel eigen aanpak vereisen kwam de gedachte op om aan beide gebieden een ruime mate van zelfstandigheid te schenken door twee wijkraden te creëren binnen het kerkeraadsverband. Tot nu toe is deze gedachte niet geëffectueerd. Tussen de beide veldwerkers bestond verschil in visie over de aanpak van het (gezamenlijke) zendingswerk en de kerkeraad was beducht voor een uiteengroeven van de beide gebieden, wanneer zij deze ruime mate van zelfstandigheid zouden verkrijgen. In dergelijke situaties dient bedacht te worden dat het aantal werkers zeer beperkt is (in KwaNdebele drie) en dat men bij verschil in visie toch sterk op elkaar is aangewezen om eengestoes en in harmonie het totaal van het zendingswerk voor ogen te blijven houden als een opdracht van de Here. Deputaten hebben zich tijdens de bezinningsconferentie (oktober 1988) diepgaand bezonnen op de zendingsmethodiek (zie 4.1.1.) en in november 1988 een extra werkbezoek aan KwaNdebele gebracht en zij hopen dat er door de persoonlijke gesprekken, vergaderingen en beslissingen een werkbare klimaat is geschapen. Dit doet niets af van het feit dat deputaten alle waardering hebben voor de persoonlijke inzet van de beide werkers.

Zij zijn ervan overtuigd dat ieder van hen, ondanks de moeiten, zegenrijk werk verricht. En zij verwonderen zich erover dat dit zo is, zowel in KwaNdebele als in Nederland. Een genade van de Here, die bemoedigt om verder te gaan!

5.3.4. In hun rapportage aan de vorige synode deelden deputaten i.a.v. de bijbelschool Mukhanyo mee, dat het prematuur zou zijn om nu al bepaalde conclusies en beleidslijnen voor te leggen (Acta 1986, pag. 119, sub 6.2.2.). Het is op dit moment nog steeds een moeilijke opgave om een duidelijke beleidslijn te trekken. De beheerraad bestaat uit vertegenwoordigers van de Churchesboard (een overlegorgaan van meer dan 70 onafhankelijke kerken), van de zendingsdeputaten van de Geref. Kerk van S.A., van de kerkeraad van KwaNdebele en onze zending. Ds. M. Rebel is vrijgesteld van veldwerk om aan deze bijbelschool les te geven. De bijbelschool werd gesticht om in de eerste plaats antwoord te geven op de vraag van de voorgangers van de onafhankelijke kerken: leer ons de bijbel lezen. Deputaten zagen daarin een zendingsmotief omdat veel voorgangers van deze aanzienlijke groepering binnen de Afrikaanse samenleving zo 'vervuld zijn van de Heilige Geest' dat zij zich blindelings laten leiden door allerlei ingevingen. 'Everything comes from the Spirit of God. Our prophets are called by the Spirit and they dream dreams and see visions just as it says in the Bible. Our leaders are elected by the Spirit and our founders were inspired by the same Spirit. Even our customs of wearing special clothes (uniforms) and carrying sticks or using drums or singing songs or dancing, are things that come from the inspiration of the Spirit.'

Wanneer deze voorgangers metterdaad de bijbel leren lezen en oog en hart krijgen voor het evangelie, zal dit een grote uitstraling hebben naar hun gemeentelieden toe. En - in bepaalde gevallen is deze zegen op het werk van ds. Rebel dan ook te constateren.

Deze voorgangers hebben echter van huis uit een geestelijke antipathie tegen de blanke, westerse kerken omdat zij van mening zijn dat deze hen totaal verkeerd beoordeelen. Daarom is het moeilijk, zelfs voor de leden van de Churchesboard die Mukhanyo weten te waarderen vanwege het bijbels onderricht, hen te overtuigen van het nut van deze bijbelschool. Tot nu toe nam het aantal cursisten toe tot ongeveer twintig, waaronder ook enkele evangelisten van de Geref. Kerk van KwaNdebele. Deputaten adviseerden ds. Rebel om een vastomlijnd cursuschema op te stellen, maar tegelijk soepelheid te betrachten in de uitvoering van dit schema, om in te kunnen spelen op vragen die door de cursisten gesteld worden, of zaken die hij tijdens zijn maandelijkse bezoeken aan hun samenkomsten waarneemt en waarop hij - tijdens de cursus - meent te moeten reageren. Deputaten meenden er verstandig aan te doen de behoefte van jaar tot jaar te bezien en niet over te gaan tot het stichten van een gebouw of een administratief centrum. Daarvoor is huns inziens de toekomstige belangstelling voor deze bijbelschool te onzeker. Zij hebben echter geen vrijmoedigheid om dit werk stop te zetten; voor de inzet en het doorzettingsvermogen van ds. Rebel hebben zij alle waardering.

5.3.5. Naar aanleiding van de ontwikkelingen rondom Mukhanyo is de vraag gesteld of er binnen de Geref. Kerk van KwaNdebele behoefte is aan een bijbelschool zoals Iyani, waar cursussen gegeven worden voor de geestelijke groei en het vormingswerk binnen de eigen gemeente. Tot nu toe werd deze behoefte nog niet gevoeld.

Deputaten zijn van mening dat Mukhanyo als zodanig niet kan functioneren omdat in de beheerraad ook

Ieder van de Churchesboard zitting hebben. Wel zijn deputaten van oordeel dat er raakvlakken zouden kunnen bestaan, zeker op administratief gebied.

5.3.6. Dankbaar kunnen deputaten melding maken van de financiële steun die de Free Reformed Church of North America ook in de afgelopen jaren gaf aan het zendingswerk in KwaNdebele. Nu zij zelf zendingswerk ter hand gaan nemen in Guatemala, heeft zij haar bijdrage met ingang van 1989 stopgezet. Deputaten hebben begrip voor deze ontwikkeling; het is een goede zaak dat nieuwe gebieden worden ontsloten voor het evangelie. Voor alle duidelijkheid wordt vermeld dat de uitzending van mw. M. Overduin door deze zusterkerk onverminderd doorgang vindt (zie Acta 1983, pag. 148v, sub 6.1.3; 6.1.4).

5.3.7. Deputaten delen uw vergadering mee, dat in overleg met de deputaten correspondentie buitenlandse kerken, correspondentie is aangeboden aan de Synode Middelstande, waaronder de kerk van KwaNdebele ressorteert en door deze Synode werd aanvaard.

5.3.8. Tenslotte kunnen deputaten vermelden, dat zij tijdens de verslagperiode driemaal een werkbezoek brachten aan KwaNdebele: in november 1986 (drs. J.W. Maris en de secretaris), november 1987 (A. Kreuzen en de secretaris) en november 1988 (A. Kreuzen en de sectievoorzitter).

6. Statuut

Omdat het statuut niet meer afgestemd was op de huidige situatie werd het in overleg met de statutuswerkers herzien.

7. Woord en Daad

7.1. Vanuit het zendingswerk ontstonden verschillende projecten, die duidelijk thuishoren binnen het kader van het diaconaat, de daaddienst der barmhartigheid. Deze projecten komen niet voor op de zendingsbevestiging. Bij sommige waren enkele werkers - met goedkeuring van deputaten - zeer actief betrokken. Financieel werden verschillende projecten gesteund door deputaten hulpverlening, de stichting 'Woord en Daad', verschillende diaconiën en particulieren. Omdat deputaten deze projecten een warm hart toedragen werden zij op de zendingskalender vermeld. Deputaten menen te kunnen volstaan met het noemen van de namen: in Venda: ACEV, Hayani-herberg, Takalani, Thusanani en de Melkverstreking via het Siloam hospitaal; in KwaNdebele: Studiefonds en Kerkproject.

7.2. Deputaten zijn van oordeel dat zending principieel kerigma en diakonia, woord en daad, omvat. Vanuit deze optiek is aan deputaten hulpverlening de vraag voorgelegd in hoeverre in de combinatie van verkondiging, medische zorg en onderwijs een nauwe terrein samenwerking mogelijk is tussen deputaten hulpverlening en zending. Deputaten hulpverlening hebben een taak die wereldwijd is; zij werken projectsgewijs en kunnen niet fungeren als 'diaconale poof' van de zending. Wel bieden zij steun aan jonge kerken die zelfstandig worden en voor diaconale projecten aangewezen zijn op hulp van derden (bijv. Pampem en ACEV). 'Mocht Zending ergens een nieuw terrein beginnen dan zal hij zelf de medische zorg, het onderwijs en alle diaconale arbeid dienen te financieren; woord en daad zijn inherent aan het drijven van zending', aldus - kort samengevat - de visie van deputaten hulpverlening. Hulpverlening wil ook niet als mede-werkgever optreden van mensen die in zendingsdienst staan.

Deputaten wijzen uw vergadering erop dat momenteel tussen Hulpverlening en Zending een (voorlopig) gentleman's agreement bestaat, dat Zending geen beroep zal doen op de diaconiën om financiële steun voor diaconale projecten.

Omdat aan de deputaatschappen werd verzocht voor de periode 1990-1992 geen verhoging van de omslagen voor te stellen, vragen deputaten aan uw vergadering toestemming om zich in voorkomende gevallen te mogen wenden tot de diaconiën, zulks in overleg met deputaten financiële zaken.

7.3. Namens het moderamen werd een oriënterend gesprek gevoerd met de stichting 'Woord en Daad' over de mogelijkheid tot samenwerking op een nieuw zendingsterrein. Het was een goed gesprek, waaruit bleek dat het bestuur sympathiek staat tegenover een nauwer contact in de toekomst.

8. Thuisfront

8.1. Op 31 maart 1988 bereikte deputaten het bericht dat mw. M.F. de Geus-Bikker in haar Here en Heland was ontlopen. Mw. De Geus was geen lid van het deputaatschap. Toch heeft haar liefdevol bezig zijn met de zendingsopdracht aan de kerken de beleidsvorming naar het thuisfront toe beïnvloed. Zij bood in 1985 haar diensten aan en ging aan het werk om de gegevens van de gehouden enquête uit werken en om te zetten in praktische adviezen voor de samenstelling, vormgeving en verspreiding van UKK en de kalender en reikte ideeën aan voor het zendingsjaar (zie Acta 1986, pag. 120, sub 7.2.1.). Deputaten vertrouwden haar de leiding van de commissie voorbereiding zendingsjaar toe en gaven haar een plaats in de redactie van het zendingsblad. Deputaten zijn bijzonder dankbaar voor haar activiteiten.

8.2. De structuur

8.2.1. In de afgelopen verslagperiode hebben deputaten getracht het zendingswerk dichter bij de plaatselijke kerken en hun leden te brengen. Enerzijds door het instrueren en informeren van de klassicale zendingscommissies en de classisrespondenten. Dit vindt tweemaal per jaar plaats, voor de voorjaars- en de najaarsvergaderingen van de classes, zodat zij ter vergadering aan de kerkerads-afgevaardigden informatie kunnen geven. Anderzijds door klassicale informatie-avond te beleggen voor de plaatselijke zendingscommissies, waarbij een afvaardiging van de kerkeraden op prijs wordt gesteld. Ook werd plaatselijk d.m.v. zendingszondagen en -avonden aan de belangstelling voor de zending gewerkt.

8.2.2. Deputaten kunnen uw vergadering mededelen dat op dit moment weer iedere classis beschikt over een classisrespondent en/of een klassicale zendingscommissie. Deputaten zijn blij met deze ontwikkeling, die naar de gemeenten toe stimulerend werkt.

8.2.3. Wat de plaatselijke situatie betreft constateerden deputaten dat de contacten tussen de kerkeraden en hun zendingscommissies niet altijd optimaal verlopen. Daarom hebben deputaten besloten om de voorjaarsvergadering van de classes aan de kerkeraden twee exemplaren van het jaarverslag ter hand te stellen,

waarvan één bestemd is voor de zendingscommissie. Deputaten hopen op deze wijze het overleg tussen zendingscommissie en kerkeraad te bevorderen.

8.2.4. In hun rapport aan de synode 1988 meidden de deputaten, dat zij een taakomschrijving hadden opgesteld voor de particulier-synode deputaten (zie Acta 1986, pag. 120, sub 7.1.4.). In feite heeft de praktijk deze taakomschrijving achterhaald. Het regelmatig beraad met de klassicale zendingsrespondenten en -commissies vindt tweemaal per jaar plaats onder leiding van de secretaris (zie 8.2.1.); deze bezoekt ook de informatie-bijeenkomsten die in overleg en onder leiding van de correspondenten en commissies worden gehouden. Deputaten zijn van mening dat het niet nodig is dat de p.s.-deputaten aan deze klassicale activiteiten ook nog van hun kant een algemeen rapport toevoegen.

Trouwens - het jaarverslag dat deputaten aan de kerkeraden aanbieden geeft voldoende informatie. Daarom stellen zij uw vergadering voor deze taakomschrijving te laten vervallen.

Wel vragen deputaten uw aandacht voor het volgende.

Het zendingswerk neemt toe, en daarmee ook de verantwoordelijkheid die iedere sectie draagt voor het haar toegewezen terrein.

Het aantal stukken dat per sectie verwerkt moet worden stijgt.

Een deel is dit een gevolg van de huidige mogelijkheden tot vermenigvuldiging van de stukken, anderdeels vragen hoe langer hoe meer factoren de aandacht. Binnen het deputaatschap zijn de beide p.s.-deputaten zo over de secties verdeeld, dat zij samen op de p.s.-vergaderingen verslag kunnen uitbrengen over het totale zendingsbeleid. Wanneer in de nabije toekomst een vierde terrein wordt aangetrokken, zal het nodig zijn om een nieuwe sectie te creëren en deze te koppelen aan de ITS; die tot nu toe gekoppeld was aan de AKS. Deputaten zijn van oordeel dat ook deze nieuwe sectie vraagt om een eigen p.s.-deputaat, die samen met de beide anderen heeft te rapporteren. Het lijkt wellicht wat overvloedig om per p.s. drie deputaten te laten benoemen; het zal het totale zendingswerk én de rapportage zeker ten goede komen.

8.3. De voorlichting

8.3.1. Deputaten zien het als hun taak dat het zendingsblad - 'Uw Koninkrijk Kome' - op alle chr. geref. adressen bezorgd wordt.

Met behulp van de kerkeraden (of zendingscommissies) wordt het adresbestand zo nauwkeurig mogelijk door het kerkelijk administratief bureau (KAB) bijgehouden. Het KAB heeft deze administratieve taak in oktober 1988 van het zendingshuis overgenomen en vervult deze tot volle tevredenheid. Er werd overeen gekomen dat het aangeleverde adresmateriaal alleen voor UKK gebruikt zal worden. Overigens hebben deputaten er geen bezwaar tegen dat kerkeraden en zendingscommissies aan het KAB toestemming verlenen om het adresmateriaal ook te gebruiken voor de verspreiding van 'Vrede over Israël' en 'DrieNieuws' (zie Acta 1986, pag. 120, sub 7.2.2.).

Om te bezuinigen op de portokosten en om het blad een groter formaat te geven, voorzien van een steunkleur, werd de verspreidingsfrequentie teruggebracht van acht naar zes keer per jaar.

Tot nu toe werd veel aandacht besteed aan informatie over de zendingsterreinen d.m.v. de rubrieken 'Veldpoef', 'Over en Weer' en 'Op reis voor de zending'. Het ligt in de bedoeling van de redactie om in de toekomst ook wereldwijde informatie op te nemen, zoals in de begintijd van het zendingsblad gebeurde. Tevens zal aandacht gegeven worden aan bezinningsartikelen.

De opbrengst van de acceptgiro's, die in het voorjaar worden verzonden ter bestrijding van druk- en portokosten, wordt niet kostendekkend. Deputaten zijn echter van mening dat informatie best iets kosten mag. Wel is het zo dat deze acceptgiro's zorgen voor een brede stroom van giften; deze worden dankbaar 'geteld' en, verdeeld over het aantal kerkleden (75.000), bij de plaatselijke bijdrage opgeteld.

8.3.2. De proef die genomen werd met de zendingskalender, om deze met het oktobernummer van UKK naar alle adressen te versturen, mag geslaagd heten (zie Acta 1986, pag. 120, sub 7.2.3.). Er werd rekening gehouden met wensen en opmerkingen van de gebruikers.

Zodoende verscheen tweemaal achtereen (weer) een maandkalender, met enkele pagina's informatie. Ter gelegenheid van het zendingsjubileum werden enkele aquarellen uit Venda opgenomen, die gebruikt bleken te worden ter verfraaiing van kijklouzen en kamerinterieurs. Om de kostprijs aanvaardbaar te houden werd gebruik gemaakt van een eenvoudige ophang. De opbrengst van de acceptgiro's, die in het najaar worden verzonden ter bestrijding van de kalenderkosten, is kostendekkend. Daarnaast zorgt ook deze acceptgiro voor een brede stroom van giften, die eveneens verrekend worden met de plaatselijke bijdrage.

8.3.3. Ter informatie werden ook enkele diaries over de verschillende terreinen samengesteld.

8.3.4. Ter gelegenheid van het 60-jarig zendingsjubileum - in 1927 werd ds. A. Bikker als eerste chr. geref. zending uitgezonden en in 1928 begon hij de zendingarbeid in het Toraja-gebied - werd een speciaal jubileumnummer uitgegeven dat in de eerste plaats bedoeld was om door middel van informatie belangstelling te wekken voor 'ons' zendingswerk. Tevens bevat dit nummer - op voorstel van één van de classisrespondenten - 40 pagina's 'werkboekje' om gedurende het zendingsjaar (en daarna) gebruikt te worden. Een extra uitgave, waarvan de drukkosten gedeeltelijk werden gedekt door de opbrengst van de acceptgiro's.

Tevens werd dit jubileum aangegrepen om de kerken actief bij de 'wereldwijde' zending te betrekken door hen een deel van de wereldkaart te laten onderzoeken op missionaire activiteiten (zie 4.2.). Het resultaat van dit onderzoek hopen deputaten te publiceren in het augustusnummer van UKK, dat gewijd zal worden aan de voltooid opdracht van de wereldzending.

Deputaten meenden dit jubileumjaar te moeten afsluiten door een ontmoeting van vier Venda's en drie Ndebele's met de leden van de kerken op verschillende klassicale zendingsdagen, die gehouden worden in de periode van 24 mei tot 18 juni. Daarnaast zijn ontmoetingen op plaatselijk niveau mogelijk.

8.4. Het zendingshuis

8.4.1. Tot nu toe bestond de bezetting van het zendingshuis uit een secretaris en twee bureauassistenties: mw. W.E. van Diemen werkt op full-time basis, mw. M.H. Hofstee-Stomphorst part-time.

Mw. Hofstee zal eind april haar werkzaamheden beëindigen. Omdat het KAB de administratie van UKK heeft overgenomen zal in deze vacature niet worden voorzien. Deputaten hebben veel waardering voor de wijze waarop de beide assistentes hun werkzaamheden verrichten: nauwgezet en met toewijding.

8.4.2. Wat het gebouw betreft: de combinatie kantoor en woning van de secretaris functioneert optimaal; ook buiten de kantooruren om is de secretaris in staat om adequaat op (de vele) vragen e.d. te reageren. Het huis is degelijk gebouwd en behoeft weinig onderhoud. Het beschikt over voldoende kantoorruimte, een secretariatskamer met aangrenzende archieftruimte en de woning biedt ruim plaats voor de huisvesting van een gezin en voor logies. Het geheel is centraal gelegen. Derhalve leeft er bij deputaten geen enkele behoefte aan verandering. Zij hebben er echter begrip voor, dat uw vergadering een centralisatie van alle kerkelijke activiteiten voor ogen zal staan. Zij zullen zich niet verzetten, mede omdat zij vertrouwen hebben in het functioneren van het KAB. Wel willen zij uw aandacht vragen voor het kostenplaatje, dat een en ander met zich meebrengt. Zendingsgelden worden vaak via kleine bedragen en activiteiten bijeengebracht. Het zou hen spijten wanneer centralisatie een verhoging van de bureaukosten met zich mee zou brengen (zie Acta 1983, pag. 151 sub 7.1.3.).

9. Beraadcommissie gemeentetoerusting

Met de deputaatschappen Evangelisatie, ADMA, Hulpverlening en Evangelieverkondiging onder Israël is via vertegenwoordigers overleg gevoerd.

Samen met deze deputaatschappen is er namelijk een opbouwende taak voor de gemeenten, ook al heeft elke deputaatschap een eigen invalshoek.

Dit overleg kan voorkomen dat de verschillende deputaatschappen onvoldoende op de hoogte zijn van elkaars werk naar de gemeenten toe. De kerkeraden kunnen dan zo doelmatig mogelijk (eventueel door de deputaatschappen gezamenlijk) worden geïnformeerd.

Tevens acht ons deputaatschap het tot zijn taak te behoren de kerkeraden te helpen de gemeente op te bouwen. Het leek ons verantwoord om - voor zover mogelijk en met behoud van elks eigen verantwoordelijkheid en met het oog op het eigen beleid - over deze materie gezamenlijk na te denken.

Op dit moment hebben we de vraag of dit moet leiden tot een concrete handleiding voor de kerkeraden over schriftuurlijk verantwoorde gemeente-opbouw nog niet kunnen beantwoorden. Wanneer de beraadsgroep met concrete aanbevelingen komt, zal in onze kring bezien worden of een en ander past binnen onze taak en beleidsvoering.

10. Contacten met andere deputaatschappen en zendingsinstanties

10.1. Deputaatschappen

10.1.1. Met deputaten hulpverlening is er contact geweest op ITS-niveau. Daarnaast was er overleg inzake het zoeken van een oplossing voor het verlenen van suppletie aan medici en paramedici, die in Venda werkten, en een eventuele samenwerking i.v.m. diaconale projecten op een nieuw zendingssterrein (zie 7.2.).

10.1.2. Met deputaten correspondentie is overleg gepleegd over het aanbieden van correspondentie aan de Synoden Middellandse en Soutpansberg (zie 5.3.7. en 5.2.6.). Ook was er contact over de beslissing van de GTM inzake de vrouw in het ambt en de opdracht van de generale synode 1986 (zie 5.1.5.).

10.1.3. Op initiatief van deputaten evangelisatie werd de beraadcommissie gevormd, waarin ook deputaten evangelieverkondiging onder Israël, hulpverlening en ADMA participeren (zie 9).

10.2. Zendinginstanties

10.2.1. In de afgelopen periode beperkten de contacten met de Nederlands Gereformeerde Kerken zich tot het uitwisselen van Bayede, de nieuwsbrieven van ds. R. Keessenberg en UKK.

Aan de Gerf. Kerken (Vrijgemaakt) werd informatie gevraagd over in het Indonesisch vertaald theologisch materiaal over de heilshistorie. De zendingstudies werden uitgewisseld.

10.2.2. Tweemaal kwamen de moderamina van de Gereformeerde Zendingbond (GZB), de deputaten voor de zending der Gereformeerde Gemeenten (ZGG) en uw deputaatschap bij elkaar.

Op 6 oktober 1987 werd gesproken over onze houding t.o.v. de geloofszendingen en Pancasila; op 4 oktober 1988 ging het gesprek over hoe krijgt het gereformeerde bijden gestalte op het zendingsveld. Op deze vergadering werd besloten dat een kleine commissie, bestaande uit ds. D.Ph.C. Looijen (GZB), ds. G. Nieuwenhuis (ZGG) en ds. J.H. Carlier, zich nader zal beraden over de relatie kerkelijke zending - geloofszending en enkele richtlijnen zal opstellen. Ook voor 1989 werd een dergelijk gesprek gepland. Getracht zal worden ook de Gerf. Kerken (Vrijgemaakt) bij deze gesprekken te betrekken.

10.2.3. Ten aanzien van de relatie tot de geloofszendingen hebben deputaten aan ds. A.C. de Geus verzocht de door ds. G.C. den Hertog opgestelde nota te bewerken voor gebruik binnen de kerken (zie Acta 1986, art. 134, sub. 11).

10.2.4. Regelmatig ontvangen deputaten de werkverslagen van de stichting 'Getuigenis en dienst onder Moslims', waarbij mw. E. van Riessen - namens deputaten - betrokken is.

10.2.5. Wat de Nederlandse Zendingraad (NZR) betreft kunnen de deputaten u meedelen dat de secretaris regelmatig de vergaderingen bezoekt. Het waarnemerschap werd gecontinueerd.

11. Finantiën

(Zie het financieel rapport).

12. Voorstellen

Deputaten stellen u voor:

12.1. art. 3 van de regeling voor de buitenlandse zending (bijlage 22, art. 21 KO) als volgt te wijzigen: Elke particuliere synode benoemt drie deputaten met hun secundi die zitting hebben voor de tijd van drie jaren en tenstond herkiesbaar zijn; wanneer zij het ressort van hun particuliere synode verlaten, treden zij direct af.

De generale synode benoemt de sectievoorzitters, een deputaat-eerste secretaris wiens positie door de deputaten wordt geregeld onder verantwoordelijkheid aan de generale synode en een deputaat-tweede secretaris die de vergaderingen notuleert, op elke generale synode afreedt en direct herkiesbaar is. Zij benoemt tevens een deputaat-eerste en een deputaat-tweede penningmeester, die eveneens op elke generale synode

afreden en direct herkiesbaar zijn. De generale synode machtigt deputaten om één of meer adviseurs aan het deputaatschap toe te voegen.

De deputaten worden door de generale synode gemachtigd en geïnstrueerd. Zij zijn van al hun handelingen verantwoordelijk aan de generale synode. Zij brengen rapport uit over hun werkzaamheden aan elke particuliere synode en generale synode zo vaak deze vergaderen.

12.2. drie sectievoorzitters, een eerste en een tweede penningmeester te benoemen (1.3. en 11);

12.3. ds. A.C. de Geus te benoemen als tweede secretaris (1.2.);

12.4. de zendinge kerken Boskoop, Hilversum-Centrum en Leiden eervol te ontslaan van hun positie als zendinge kerken (1.4.);

12.5. de taakomschrijving van de p.s.-deputaten te laten vervallen (8.2.4.);

12.6. in te stemmen met het eervol ontslag van de ITS-adviseurs ds. W.A. van der Klis, dokter E. van Riessen en ds. C.W. Buijs en met de benoeming van ds. H.P. Brandsma tot adviseur (1.5.);

12.7. deputaten op te dragen verder te werken aan het effectueren van een nieuw zendingsterrein (aanvullend rapport);

12.8. deputaten toe te staan om een beroep te doen op de diaconieën om een financiële bijdrage voor projecten die duidelijk te maken hebben met het daadkarakter van de zendingsoverdracht, zulks in overleg met deputaten financiële zaken (7.2.); 12.9. zich uit te spreken over het voorstel van de BPLS/GTM inzake verdere studie over de vrouw in het ambt (5.1.5.).

13. Besluit

Deputaten zijn verblijd over de toenemende belangstelling binnen de kerken voor het zendinggebeuren; deze belangstelling blijkt niet alleen uit de offervaardigheid, maar ook uit de vele vragen om informatie, die het zendingshuis in de afgelopen periode te verwerken kreeg. Zij zijn ervan overtuigd dat het volbrengen van de zendingsoverdracht, die de Koning van de kerk aan de gemeenten heeft gegeven, samenbindend werken kan. Juist in een tijd waarin ontwikkelingen meningen verdelen, kan het bezig zijn met de ontwikkeling van het zendingswerk eenheid bevorderen!

J.H. Carlier, secretaris

FINANCIEEL RAPPORT VAN DE DEPUTATEN VOOR DE BUITENLANDSE ZENDING

In aansluiting aan de desbetreffende paragraaf uit het rapport bieden Uw deputaten U bij dezen afzonderlijk rapport aan betreffende de financiële gang van zaken gedurende de verslagperiode (art. 11), alsmede de begrotingen voor de jaren 1990 tot 1992. Zij volgen hierbij de indeling die in hun eerste rapport werd gebruikt.

BALANS PER 31 DECEMBER	1986	1987	1988
ACTIVA			
Vastgelegde middelen	55.660,00	50.202,00	43.112,00
Middellange beleggingen	383.840,00	214.804,00	1.070.832,76
Vlottende middelen	563.668,60	602.695,92	366.873,51
Liquide middelen	769.125,71	1.212.713,71	1.176.849,60
	<u>1.772.294,31</u>	<u>2.080.415,63</u>	<u>2.657.667,87</u>
PASSIVA			
Algemene reserve	1.496.310,37	1.555.904,28	1.762.701,47
Bestemmingsrekeningen	9.808,90	9.808,90	8.608,90
Gereserveerde verlofkosten	128.258,45	118.794,67	83.484,70
Voorzieningen	0,00	239.117,25	656.510,51
Verschuldigd	137.916,59	156.790,53	146.162,29
	<u>1.772.294,31</u>	<u>2.080.415,63</u>	<u>2.657.667,87</u>

Samenstelling van enkele posten uit de balans per 31 december 1988:

Vastgelegde middelen:	Boekwaarde Zendingshuis	41.000,00
	Kantoorinventaris	2.112,00
		<u>43.112,00</u>
Middellange beleggingen:	Effecten	748.803,76
	Beleggersrekening	300.000,00
	Leningen u/g	22.029,00
		<u>1.070.832,76</u>

Liquide middelen:	Rabo-bank R.C.			415.229,74
	French-bank Z. Afrika (bouwrekening)			130.015,43
	Rabo-deposito			300.000,00
	Postbank			331.604,43
				<u>1.176.849,60</u>
Voorzieningen:	Nieuw terrein			656.510,51
Algemene reserve:	Saldo per 1 januari 1986			1.246.403,63
	Toevoegingen:	Legaten	1986	97.137,07
			1987	59.593,91
			1988	216.774,22
				<u>373.505,20</u>
	Exploitatiesaldo 1986			152.769,67
	Onttrekking: Koersverlies effecten 1988 -/-			9.977,03
				<u>1.762.701,47</u>
Bestemmingsrekeningen:	School en Evangelie			8.808,90

Financieel overzicht over de jaren 1986, 1987 en 1988:

	1986	1987	1988
ONTVANGSTEN			
Opbrengst bijdrage kerken	593.044,12	627.690,39	603.857,03
Projecten	47.234,50	110.349,90	61.957,06
Giften	261.444,26	315.319,56	614.173,99
Busjes	169.910,68	140.767,94	153.829,08
Zendingscommissies	278.900,14	240.835,87	378.057,52
Zendingsfondsen	81.304,38	28.384,53	25.743,05
Zendingsdagen	56.939,09	101.030,75	80.391,14
Scholen	14.935,71	22.295,80	20.002,02
Medische dienst	9.642,55	3.334,50	32.329,48
	<u>1.513.355,43</u>	<u>1.590.009,24</u>	<u>1.970.370,37</u>
OVERIGE INKOMSTEN			
Intrest	75.420,87	70.063,87	46.189,39
Diverse activiteiten	75.669,83	23.000,19	24.571,86
	<u>151.090,70</u>	<u>93.064,06</u>	<u>70.761,25</u>
Totaal ontvangsten	<u>1.664.446,13</u>	<u>1.683.073,30</u>	<u>2.041.131,62</u>
UITGAVEN			
INDONESIË			
Salaries	904,41	0,00	0,00
Subsidie Torajekerk	175.169,29	117.877,93	102.287,00
Overige uitgaven	20.002,48	2.831,95	35.637,30
	<u>196.076,18</u>	<u>120.709,88</u>	<u>137.924,30</u>

VENDA			
Salaries (incl. sociale lasten)	185.728,98	192.844,59	136.052,82
Terreinkosten	321.837,21	387.407,57	525.765,83
Verlofkosten	25.000,00	25.000,00	- 2.323,14
Overige uitgaven	11.161,91	18.025,50	41.606,27
Kosten medische dienst	124.521,39	115.257,40	55.667,95
	<u>668.249,49</u>	<u>738.535,06</u>	<u>756.769,73</u>
KWANDEBELE			
Salaries (incl. sociale lasten)	142.133,00	141.755,61	150.917,12
Terreinkosten	129.607,36	176.430,65	213.470,42
Verlofkosten	15.000,00	15.000,00	15.000,00
	<u>286.740,36</u>	<u>333.186,26</u>	<u>379.387,54</u>
At: Aandeel F.R.C.	<u>25.468,40</u>	<u>21.000,00</u>	<u>25.500,00</u>
	<u>261.271,96</u>	<u>312.186,26</u>	<u>353.887,54</u>
NEDERLAND			
Personeelskosten	162.342,03	110.627,18	109.749,72
Huisvestingskosten	45.361,01	14.364,92	14.165,31
Kosten UKK	78.666,00	75.810,43	158.740,02
Kosten-opbrengsten diverse artikelen	10.466,55	- 4.816,63	- 8.790,59
Algemene kosten	89.243,24	76.538,95	100.329,33
	<u>386.078,83</u>	<u>272.524,85</u>	<u>374.193,79</u>
Totaal uitgaven	<u>1.511.676,46</u>	<u>1.443.956,05</u>	<u>1.622.775,36</u>
Batig saldo	<u>152.769,67</u>	<u>239.117,25</u>	<u>418.356,26</u>
SPECIFICATIES:	1986	1987	1988
INTREST			
Rente van effecten	62.387,50	42.287,50	23.457,50
Depositorrenten	9.334,72	24.719,70	20.075,51
Postbank	2.398,65	2.081,67	2.006,38
Leningen u/g	1.300,00	975,00	650,00
	<u>75.420,87</u>	<u>70.063,87</u>	<u>46.189,39</u>
DIVERSE ACTIVITEITEN			
Kalenders (netto opbrengst)	70.182,33	21.473,69	14.613,14
Postzegels	4.070,00	1.358,00	3.650,00
Kaarten	0,00	0,00	1.250,00
Posters + diverse artikelen	1.417,50	168,50	5.058,72
	<u>75.669,83</u>	<u>23.000,19</u>	<u>24.571,86</u>
OVERIGE UITGAVEN INDONESIË	1986	1987	1988
Bijdrage Eukumindo	1.831,00	2.514,00	1.700,00
Verzamelwerk	453,00	317,95	88,65
Gift Vrouwenbond	0,00	0,00	11.000,00
Delegatiekosten (GOS/Harare)	66,88	0,00	14.000,00
Visitatiekosten	5.405,00	0,00	8.848,65
Ontvangst Toraja's	8.526,60	0,00	0,00
Verrekening lening Lululangi	3.720,00	0,00	0,00
	<u>20.002,48</u>	<u>2.831,95</u>	<u>35.637,30</u>

OVERIGE UITGAVEN VENDA				
Visitekosten	7.204,44	5.743,30	0,00	
Kosten ontvangst Venda's	2.248,97	0,00	0,00	
Kosten verzending kleding	1.708,50	0,00	0,00	
Kosten huis ds. G. Drayer	0,00	3.979,54	0,00	
Bankcommissie Afrika	0,00	118,26	0,00	
Reparatiekosten ds. Affourit	0,00	8.184,40	14.070,31	
Auto Niemi	0,00	0,00	19.415,00	
Diversen 1987/88	0,00	0,00	8.120,96	
	11.161,91	18.025,50	41.606,27	

Begroting over de jaren 1990 tot en met 1992

	1988	1989	1990	1991	1992
UITGAVEN					
INDONESIË					
Subsidie GTM	102.287	119.000	112.000	106.000	98.000
Overige uitgaven	35.637	42.500	40.000	37.500	35.000
	137.924	161.500	152.000	142.500	133.000
VENDA					
Salarissen (incl. soc. lst.)	136.053	352.715	195.000	204.750	215.000
Terreinkosten	525.766	565.870	550.000	550.000	550.000
Verlofkosten	11.747	50.000	15.000	15.000	15.000
Overige uitgaven	27.536	50.000	30.000	30.000	30.000
Medische dienst	55.668	86.515	30.000	30.000	30.000
	756.700	1.105.100	820.000	829.750	840.000
KWANDEBELE					
Salarissen (incl. soc. lst.)	150.917	274.975	195.000	204.750	215.000
Terreinkosten	213.470	242.000	225.000	235.000	245.000
Verlofkosten	15.000	18.000	15.000	15.000	15.000
Overige uitgaven	0	35.000	30.000	30.000	30.000
	379.387	569.975	465.000	484.750	505.000
Aandeel FRC	25.500	0	0	0	0
	353.887	569.975	465.000	484.750	505.000
NIEUW ZENDINGSTERREIN					
Voorzieningen	0	0	100.000	125.000	150.000
KOSTEN NEDERLAND					
Salarissen (incl. soc. lst.)	109.750	119.110	115.500	121.275	127.340
Huisvesting	14.165	20.000	20.000	20.000	20.000
Algemene kosten	250.279	65.000	110.000	115.500	121.275
	374.194	204.110	245.500	256.775	268.615
Uitgaven totaal:	1.622.775	2.040.685	1.782.500	1.838.775	1.896.615
BATEN					
	2.042.131	1.824.000	1.824.000	1.824.000	1.824.000
	1988	1989	1990	1991	1992
Resultaat	418.356	216.685	41.500	14.775	72.615
Batig					
Nadelig					

TOELICHTING OP DE BEGROTING OVER DE JAREN 1990, 1991 EN 1992

UITGAVEN

INDONESIË

Volgens afspraak met de GTM wordt de subsidie jaarlijks afgebouwd met 5%. De subsidie bedroeg in 1986 f 140.000,00. De afbouw bedraagt f 7.000,00 per jaar. Het budget voor de overige uitgaven wordt eveneens met 5% per jaar afgebouwd.

Het budget bedroeg in 1986 f 50.000,00.

De afbouw bedraagt f 2.500,00 per jaar.

VENDA

- Salarissen (incl. sociale lasten)

De post is gebaseerd op het voorhands handhaven van drie vanuit Nederland gesalarieerde werkers (ds. Drayer, br. Schouwstra en vikature ds. van Langevelde).

Begroet is een lichte stijging van 5% per jaar.

Er is van uit gegaan dat de koers van de Z-Afrikaanse Rand zich handhaaft op het huidige niveau.

De koers van de Rand bedroeg in 1983 nog f 2,53 tegen in 1988 f 0,89 gemiddeld over het jaar. Mocht koersherstel zich tegen de verwachtingen in loch voordoen dan kan dit mogelijk tot gevolg hebben dat wederom koers/inflatiecorrectie moet worden uitbetaald aan de werkers, hetgeen stijging van de post salarissen tot gevolg zal hebben.

- Terreinkosten

Het voor terreinkosten in Nederlandse valuta begrote bedrag is voor 1990 tot en met 1992 gesteld op f 550.000,00 per jaar.

De besteedbaarheid is afhankelijk van de koers en inflatieontwikkeling in Venda (Z-Afrika).

- Verlofkosten en Overige uitgaven

De verlofkosten zijn gebaseerd op het aantal werkers welke eenmaal per drie jaar met verlof komen.

Jaarlijks wordt daarvoor gereserveerd.

De overige uitgaven zijn bestemd voor werkbezoeken en onvoorziene uitgaven.

Kosten Medische dienst

Betreft aanvulling op salaris en pensioenkosten.

KWANDEBELE

- Salarissen (incl. sociale lasten)

Bestemd voor drie vanuit Nederland gesalarieerde werkers (ds. Rebel, ds. Jonkman en ds. Slagboom).

Voor het overige: zie de toelichting onder Venda.

- Terreinkosten

Het Zendingsterrein is nog in ontwikkeling, reden waarom jaarlijks nog een lichte toename (5%) is begroot van het in Nederlandse valuta beschikbaar te stellen bedrag. Gestreefd wordt de terreinkosten voor Kwandebele na 1992 te maximaliseren tot f 250.000,00 per jaar.

Voor het overige: Zie de toelichting onder Venda.

- Verlofkosten en Overige uitgaven

Zie de toelichting onder Venda.

NIEUW ZENDINGSTERREIN

In opdracht van de synode 1977 wordt gezocht naar mogelijkheden voor een nieuw Zendingsterrein (zie Acta generale synode 1977 art. 72 en Acta generale synode 1990, art. 136).

De batige saldi 1987 en 1988 (totaal f 656.510,51) zijn gereserveerd voor het opstarten (onderzoek, opleiding, uitzending, huisvesting etc.)

In de begroting 1990 t/m 1992 is een jaarlijks oplopende voorziening getroffen gebaseerd op één werker (salariskosten, sociale lasten, reservering verlofkosten etc.) en overige terreinkosten.

Kosten Nederland

Salarissen en sociale lasten

Gebaseerd op salaris, sociale lasten en huisvestingskosten van de secretaris en salaris en sociale lasten voor 1,5 assistente.

Huisvesting

Exploitatiekosten Zendingshuis (rente, afschrijving, onderhoud, verlichting en verwarming).

Algemene kosten

Kosten bestemd voor promotiewerk, UKK, kalender, vergaderkosten, reiskosten, administratiekosten, accountantskosten en overige bureaustkosten.

Aard en intensiteit van de werkzaamheden maken het steeds minder mogelijk te anticiperen op pro deo vrijwilligerswerk.

Steeds meer werkzaamheden zullen moeten worden gedelegeerd aan het Kerkelijk Bureau, hetgeen uiteraard kostenverhogend zal werken.

BATEN

In opdracht van de deputaten doelmatigheid is de jaarlijkse omslag gehandhaafd op het niveau van de jaren 1987 t/m 1989 zijnde f 24,00 (f 6,00 + f 18,00) per lid en dooplid bij 76.000 leden.

P.J. Posdijk, penningmeester

) Deze batige saldi zijn deels incidenteel van aard. Zij zijn ontstaan door:

1. het voordelige koersverloop van de Rand;
2. de jubileumactie van de Vrouwenbond. Uit de opbrengst van deze actie werd f 100.000,00 besteed aan begrotingsposten;
3. grotere offervaardigheid binnen de kerken.

AANVULLEND RAPPORT VAN DEPUTATEN BUITENLANDSE ZENDING

De deputaten voor de buitenlandse zending hebben de eer u het volgende aanvullende rapport aan te bieden in verband met het zoeken naar een nieuw zendingsterrein (zie art. 4.2.).

1. Opdracht bij het zoeken van een nieuw terrein.

1.1. In hun rapportage maakten de deputaten melding dat de P.S. van het Zuiden dringend adviseerde naar een nieuw zendingsterrein uit te zien (art. 4.2.).

In 1977 besloot de generale synode 'deputaten op te dragen een nieuw zendingsterrein te zoeken en hen te machtigen tot eventuele goedkeuring overeenkomstig art. 9 van de Regeling voor de buitenlandse zending' (Acta 1977, art. 72, sub 10). Over hun werkzaamheden rapporteerden de deputaten aan de generale synode 1980 (Acta 1980, bijlage 55, art. 6). Deze synode besloot 'goedkeuring te verlenen aan de keuze van het nieuwe zendingsterrein in Ndebele' (Acta 1980, art. 136, sub 7); 'de machtiging van de synode van Hoogeveen inzake het blijven zoeken naar een nieuw zendingsterrein te verleggen; dit nieuwe terrein zou nu bij voorkeur buiten Zuid-Afrika te zoeken zijn' (Acta 1980, art. 136, sub 8). Aangezien dit besluit door de synoden van 1983 en 1986 niet gewijzigd of ingetrokken werd, lag de weg voor het opvolgen van het advies van de P.S. van het Zuiden open.

1.2. In het kader van het zendingjaar (art. 8.3.4.) werd een commissie benoemd om deputaten 'middelen aan te rekenen' waardoor zij tot een goed voorstel aan uw vergadering zouden kunnen komen. Inmiddels waren de kerken - via de classale zendingcommissies en/of classicorespondenten - reeds bezig om na te gaan welke volkeren het evangelie van het Koninkrijk reeds hadden ontvangen en waar - buiten Europa en Noord-Amerika om - nog 'witte vlekken' op de wereldkaart aanwezig waren, zulks aan de hand van enige richtlijnen, gegeven in het jubileumnummer van het zendingblad (79e jg., nr.5, pag.84 en 85).

2. Vooroverwegingen binnen de commissie

2.1. De commissie vroeg zich af of bij een 'nieuw' terrein gedacht moet worden aan een 'maagdelijk' terrein: een gebied waar geen kerk is en waar ook nog nooit het evangelie verkondigd werd. Voor het zoeken van zo'n maagdelijk gebied pleit dat het de kerken aan zal spreken. Wel is de commissie van mening, dat een kerkelijke gemeenschap die een dergelijk maagdelijk terrein missionair benadert nooit een eenling, maar een groep werkers moet uitzenden.

2.2. Een tweede mogelijkheid biedt het verlenen van assistentie aan een reeds bestaande kerk, om haar in staat te stellen haar missionaire opdracht uit te voeren. In de meeste islamitische landen krijgt de zending geen gelegenheid om het evangelie uit te dragen. In sommige van deze landen zijn kleine christelijke gemeenschappen aanwezig. In Afrika rukt de Islam op. Assistentie van zo'n kleine gemeenschap zou een zinvolle kans zijn.

Wet dient nagegaan te worden of er sprake is van een levende kerk, die zich van haar zendingroeping bewust is, maar zonder hulp van derden haar taak niet kan volbrengen, of dat er sprake is van een gemeenschap, die probeert om zich - via derden - op een gemakkelijke manier van haar opdracht af te maken.

Bij het verlenen van assistentie dient ook gedacht te worden aan de mogelijkheden die de GTM in dit opzicht biedt in To Bunggu en de streek van Mada'Suppirang.

2.3. Volksgenoten zijn meestal betere zendingen dan vreemden.

Daarom acht de commissie het strategisch bezien aanbevelenswaard om aan de rand van het terrein te beginnen en te trachten mensen uit het volk te winnen voor het Evangelie en hen toe te rusten om hun volksgenoten de boodschap van het heil te brengen.

2.4. De commissie acht een principiële besluit, dat van meet af aan verkondiging en medisch - sociale - materiële hulp op elkaar afgestemd moet worden, in overeenstemming met art. 1 van de Regeling voor de buitenlandse zending (bijlage 22 KO). Een werkbare overlegstructuur tussen deputaten Hulpverlening en Zending is in dit kader aan te bevelen (zie art. 7.2.). Ook kan hulp van 'buitenaf', zoals bijv. de stichting 'Woord en Daad', welkom zijn (zie art. 7.3.), hoewel de commissie beseft dat dergelijke stichtingen in hun criteria zelfstandig zijn en blijven en zich - bij verschil in visie - kunnen terugtrekken.

2.5. Wat de opleiding van de zendingen betreft denkt de commissie aan een aanvullende studie, na een volledige theologische opleiding aan onze Theologische Hogeschool te Apeldoorn. De commissie sluit een in service opleiding niet uit. Tevens is zij van oordeel dat ook het zgn. middenkader inzetbaar moet zijn. Via 'Werkwoord' - uitgegeven door deputaten Hulpverlening - kunnen de kerken kennis nemen van werkers, die tot het middenkader gerekend moeten worden, door verschillende instanties uitgezonden zijn naar vele delen van de wereld, en door diverse gemeenten gesteund worden.

2.6. De commissie meent dat bij het aantrekken van zendingswerkers niet uit het oog mag worden verloren, dat veel Nederlandse krachten slechts tijdelijk beschikbaar zijn: meestal repatriëren zij als hun oudste kind de leeftijd van twaalf jaar heeft bereikt.

2.7. Omdat de Chr. Geref. Kerken een betrekkelijk kleine gemeenschap vormen hebben zij ervoor te waken om al te breedvoerig voorwerk te willen doen, of zich aan te grote plannen te vertillen. Er zijn instanties die zich gespecialiseerd hebben in taalstudie en radiowerk. Het moet mogelijk zijn om hen in te schakelen bij het ontlasten van een nieuw gebied.

3. Betrokkenheid van de gemeenten bij de terreinen.

Als het zendingswerk zich verbreedt over meer terreinen zou te denken zijn aan een uitsplitsing van de verantwoordelijkheid over de kerken in Nederland. Op de classale informatieavond werd het voorstel gedaan om elke particuliere synode een 'eigen' zendingsterrein te geven. De commissie acht een dergelijke structuurverandering binnen onze 'kleine' kerken niet noodzakelijk. Mits de classes en de gemeenten met hun kerkeraden en zendingcommissies, via de classale correspondenten en/of -zendingcommissies, bij het gehele werk betrokken blijven. De samenbindende werking van het zendingswerk is te waardevol om het te verdelen over Noord, Zuid, Oost en West. 'Géén verdeling van liefde en aandacht!'

4. Criteria, te hanteren bij de keuze van een nieuw terrein.

Bij de keuze van een nieuw terrein dienen deputaten zich allereerst te laten leiden door art. 1 van de Regeling voor de buitenlandse zending: 'Ten einde de niet-gekerstende volken het Evangelie te verkondigen en hen die tot geloof gekomen zijn en de heilige doop ontvangen hebben te vergaderen in zelfstandige gemeenten, alsmede deze gemeenten desgewenst bij te staan bij de opbouw van eigen kerkelijk leven, worden missionaire predikanten en andere zendingarbeiders uitgezonden.' Daarbij zijn naar het oordeel van de commissie de volgende criteria relevant:

4.1. Is het land open: is zendingswerk toegestaan?

4.2. Is er plaats voor nieuw zendingswerk of wordt het land (gebied) al intensief bearbeid?

4.3. Is er geen tegenwerking van andere zendingen te verwachten?

4.4. Lijkt samenwerking mogelijk op basis van Schrift en belijden?

4.5. Is er een vraag: 'Kom over en help ons', van een kerk die assistentie behoeft?

4.6. Hoe ligt het land t.o.v. de Islam? Strategische aanbeveling: daar inzetten waar nog een dam gevormd kan worden tegen de oprukkende Islam.

4.7. Is er samenwerking met of aansluiting bij radiozending mogelijk?

4.8. Is er samenwerking met of aansluiting bij het werk van de deputaten hulpverlening mogelijk?

4.9. Is er samenwerking met of aansluiting bij het werk van een met onze kerken in correspondentie staande kerk mogelijk?

5. Inventarisatie van de inbreng van de kerken.

Dankbaar mag geconstateerd worden dat vanuit veel gemeenten materiaal werd aangedragen, dat bijzonder waardevol bleek te zijn bij het zoeken naar nieuwe zendingmogelijkheden. Dankbaar mag ook vermeld worden, dat in veel gemeenten de jongeren zich zeer actief met hun aandeel in de opdracht hebben beziggehouden. Dat was ook de bedoeling: door de jongeren integraal in te schakelen werd de inbreng gedragen door jong en oud. De praktische kant was dat velen van hen, door hun opleiding, gewend zijn om materiaal te verzamelen en muurkranten te maken. Zij hebben zich - naar het oordeel van de commissie - uitstekend van hun taak gekweten! Hun inzet geeft hoop voor de toekomst!

Vermeldenswaard is dat de verwerkte cijfermatige gegevens onderling verschillen; men heeft klaarblijkelijk uit verschillende bronnen geput. Anderzijds waren de afwijkingen toch ook weer niet zo groot dat het totaalbeeld daardoor beïnvloed werd.

Een en ander maant wel tot voorzichtigheid bij het hanteren van deze gegevens: reden waarom de commissie zich slechts spaarzaam van de cijfers heeft bediend en als zij al getallen doorgeeft dit doet onder het nodige voorbehoud.

5.1. Eén van de gemeenten begon haar rapport met enige algemene opmerkingen, die de commissie graag aan u doorgeeft:

- Religies: Niet gelovig/atheïst: 20%; Moslim: 18,4%; Hindoe: 13,1%; Boedhisme, Chinese en Japanse religies: 11,5%; Andere kleine groepen: 1,4%; Joden: 0,32%; Animist/traditionele religies: 2,8%; Christenen: 32,4%.

- De ernstige teruggang in Europa wordt gecompenseerd door de geweldige groei elders.

- Het christendom is in de loop van deze eeuw wel een wereldgodsdienst geworden, maar slechts een betrekkelijk klein aantal is werkelijk wedergeboren christen. Alleen God weet hoeveel het er zijn.

- Het totaal aantal zendingen in de wereld is ongeveer 81.000, verdeeld over 1.800 protestantse zendingorganisaties. Van deze 81.000 zendingen zijn er ongeveer 51.750, die buiten hun geboorteland, dus in een ander land werken. De anderen werken onder de eigen bevolking.

- Nog nooit in de wereldgeschiedenis is zo'n groot percentage van de bevolking in aanraking geweest met het Evangelie. De geweldige doorbraak in China vanaf 1975 is moeilijk in getallen weer te geven. Betrouwbare schattingen geven aan, dat 45-50 miljoen mensen sedertien christen zijn geworden. Ook in sommige landen van Azië, Latijns-Amerika en Afrika is de groei enorm geweest.

- De Moslimwereld is één van de grootste uitdagingen. Maar ondanks de opkomst van het islamitisch fundamentalisme, werden meer moslims met het Evangelie bereikt dan ooit te voren.

- De territoriale winsten van het communisme gaan ook niet altijd gepaard met een ideologisch succes.

- Oorlogen en revoluties hebben vaak nieuwe mogelijkheden geschapen voor het binnenkomen van het Evangelie. Toch zijn de vervolgingen en het lijden van de jonge kerken in deze landen vaak heel ernstig. Gebed en hulp van medechristenen zijn daarom erg belangrijk voor deze mensen.

- Voor elke gemeente geldt de zendingvisie uit Hand. 1:8 waar Christus zegt: 'Maar gij zult kracht ontvangen wanneer de Heilige Geest over u komt, en gij zult Mijn getuigen zijn, te Jeruzalem en in geheel Judea en Samaria en tot het uiterste der aarde'. (zie P. Johnstone, Wereldvisie, Amhem, 1986).

5.2. Wanneer we nu de activiteiten per werelddeel gaan bezien dan kan gesteld worden dat de verspreiding van het christendom over de landen van Midden- en Zuid-Amerika zeer hoog ligt: 75-95%. Een uitzondering vormen o.a. Guyana met 35,6% Hindoes en 9% Moslims naast 50% Christenen en Suriname met 27,4% Hindoes en 19,6% Moslims naast 42,5% Christenen.

5.2.1. Vanuit de gemeenten werden de volgende landen aanbevolen:

Bolivia, het armate land van Zuid-Amerika, waar 90% van de bevolking christen is; helaas gaat 65% daarvan nooit naar de kerk.

Brazilië, waar samenwerking mogelijk zou zijn met de Igreja Evangélica Reformada No Brasil, waarmee onze Christelijke Gereformeerde Kerken in correspondentie staan.

Ecuador, waar zending nodig is, zeker onder de Indianen, die een mengvorm hebben van het katholicisme en de eigen religie.

Opgemerkt wordt dat een zending wel moet werken vanuit een diep respect voor de inheemse cultuur. Desbetreffende gemeente plaatste bij haar aanbeveling de volgende kanttekening: 'Ons inziens zullen er wel landen zijn waar meer behoefte aan een zending is, omdat er in die landen een grotere groep mensen is die nog nooit kennis gemaakt heeft met het christendom.'

5.2.2. Omdat veel landen te boek staan als overwegend katholiek (zelfs tot 90%) heeft de commissie zich afgevraagd wat art. 1 van de zendingsoordeel verstaat onder 'niet-gekerstende volken'.

Eén van haar leden merkte op dat in de reformatische traditie werken onder Rooms Katholieken ook tot zending werd gerekend, omdat zij het evangelie nog nooit gehoord hebben. Vanuit die optiek zouden de meeste landen uit dit werelddeel toch noch tot zendingengebied verklaard kunnen worden. De commissie wil in dit verband doorgeven wat één van de gemeenten opmerkte n.a.v. haar onderzoek: 'Het is duidelijk, dat van evangelie-verkondiging in reformatische geest niet veel sprake zal zijn. Anderzijds kunnen wij consta-

teren, dat vanuit de 'evangelicals' een grote zendingsijver is uitgegaan waarbij het evangelie van Jezus Christus aan vele volken is gepredikt. Vragen als: Hoe staat men tegenover Bijbelse kernzaken zoals de persoon en het werk van de Here Jezus Christus, bijbelbeschouwing, verzoening en bekering en welke liturgische vormen kent men, vermogen wij aan de hand van de beschikbare informatie niet te beantwoorden. In ons eigen land kennen wij van een aantal groepen de achtergronden. Hun standpunten t.a.v. de bovengenoemde vragen zijn vaak in details afwijkend van onze kerkelijke standpunten. Wij staan daarom met hen niet officieel in relatie via correspondentie of iets dergelijks.

Anderzijds past het ons niet een oordeel te geven, laat staan een veroordeling uit te spreken, over het werk van zending en evangelisatie door deze groepen. De Here Jezus heeft in Marcus 9 gezegd: 'Wie tegen ons niet is, is voor ons'. Waar het Woord opengaat en de Here Jezus gepredikt wordt, zullen wonderen gebeuren.' 5.2.3. Vanuit dit gezichtspunt wijst de commissie erop, dat er in de genoemde landen veel buitenlandse zendingen aanwezig zijn: in Ecuador bijv. 822 (1 op 11.000 mensen), in Bolivia 650 (1 op 9800).

Wat Brazilië betreft: dit land is ook al in 1980 bezien (zie Acta generale synode 1980, pag. 293, sub 6.2.2.). Tot nu toe heeft de met ons corresponderende kerk niet om assistentie gevraagd (zie 4.4.).

Momenteel werken in Brazilië 2600 zendingen (1 op 53.000); Brazilië zendt zelf 840 zendingen uit. De commissie vraagt zich derhalve af of deputaten een nieuw zendingssterren in dit deel van de wereld moeten zoeken.

5.3. Ditzelfde kan gesteld worden t.a.v. Oceanië. De gemeenten die dit continent onderzocht hebben kwamen tot de conclusie dat het christendom wijd verspreid is over Australië en Nieuw-Zeeland en dat onder de niet-christenen wordt geëvangelliseerd.

Dit geldt ook voor de vele eilanden; na het zendingswerk van de pionier John Williams (begin 19e eeuw, vermoord op de Nieuwe Hebriden in 1839) zijn later overal rooms katholieke en protestantse kerken ontstaan. 'Van werkelijk 'witte vlekken' kan niet worden gesproken.' De commissie kan zich hierin vinden.

5.4. Een geheel ander beeld biedt Afrika.

- In Afrika zijn meer dan 1730 talen bekend, aldus de ingewonnen informatie. 32% van het wereldtotaal. Er is een groot tekort aan bijbelvertalingen.
- De grootste ideologische strijd is die tussen het Christendom en de Islam, die beide grote vooruitgang hebben geboekt in deze eeuw.
- De Islam is de sterkste tegenpartij.
- Het grootste probleem voor christenen en moslims vormt echter het syncretisme. De meerderheid neemt een nieuwe godsdienst aan zonder de oude los te laten.
- De behoefte aan zendingen is nog steeds groot. Er is een groot aantal pioniersgebieden.
- Onbereikte gebieden: veel volkeren van de Sahel, gedeelten van West en Centraal Afrika.

5.4.1. De noordkust met de landen Marokko, Algerije, Tunis, Libië en Egypte staat sterk onder invloed van de Islam.

Marokko: De Islam is staatsgodsdienst. De Islam heeft zo volledig de plaats ingenomen van het Christendom dat er haast niets meer over is van de eens zo grote kerk.

Algerije: Werven voor een ander geloof dan de Islam (99,5%) is niet toegestaan.

Tunis: Alle vorm van christelijke proselitisme wordt afgekeurd. Moslim 99,5%.

Libië: Er wordt geen enkele vorm van christelijk getuigenis aan Libiërs getolereerd.

Egypte: Christelijke zending is officieel door de Egyptische overheid verboden. Zeer slechte anti-houding onder Moslims t.o.v. christelijke zending. Zending heeft alleen effect als dit in goede samenwerking met plaatselijke kerken gebeurt. Contact zoeken met de Koptische kerk?

Zending in deze landen zal een langdurige en moeizame weg zijn', berichtte een gemeente. De commissie deelt deze visie.

5.4.2. De Islam rukte op van het Noorden naar het Zuiden. Daarom is er door verschillende gemeenten voorgesteld om een dam op te werpen tegen de oprukkende Islam, in één van de landen die in het uitbreidingsgebied van de Islam liggen. Door de gemeenten werden aanbevolen: Republiek Centraal Afrika, Niger, Togo, Benin en Gambia. De Ype Schaaf heeft één van de commissieleden erop gewezen, dat bij een keuze uit deze landen geleet moet worden op het verschil tussen de Franse en Engelse cultuursporen in deze landen al naar gelang zij hebben behoord tot de Franse of Engelse koloniale gebieden. Daarnaast is er ook nog Duitse invloed merkbaar (Togo). Met deze cultuursporen moet de zending overweg kunnen.

Het voorstel om een dam op te werpen tegen de Islam heeft de commissie bijzonder aangesproken. Zij heeft met name het oog laten vallen op Togo, omdat Togo 'het minst beëvangelseerde niet-moslim land van Afrika is. Jarenlang is hier voor protestantse zendingen de deur open geweest, maar men heeft de kans gemist.' Er zijn nog vele onbereikte bevolkingsgroepen.

De commissie is van mening dat een nadere bestudering van deze landen aanbeveling verdient.

5.4.3. Wat de overige delen van Afrika betreft: door de gemeenten werden twee landen nog met name genoemd nl. Botswana en Mozambique.

Reeds in 1980 werd de aandacht van deputaten op Botswana gevestigd (zie Acta 1980, pag. 293, sub 6.2.1.). In 1987 vestigde prof. dr. J.A. van Rooy opnieuw de aandacht van deputaten op dit gebied, met name op het zendingswerk van ds. A. Le Roux onder de Bosjesmannen.

Deputaten hebben in 1988 ds. K. Boersma en ds. J. Westerkamp verzocht om - in aansluiting aan de RES-conferentie in Harare - namens hen een oriënterend bezoek aan ds. Le Roux en dit zendingsgebied te brengen. Zij brachten positief verslag uit.

Toch heeft de commissie haar bedenkingen tegen de keuze van Botswana als nieuw zendingsgebied. De generale synode 1980 besloot dat het nieuwe terrein nu bij voorkeur buiten Zuid-Afrika te zoeken zou zijn (zie Acta 1980, art. 136 sub B). Botswana is weliswaar een zelfstandig land, maar zal zending bedrijven onder de Bosjesmannen niet inhouden dat opnieuw een samenwerkingsverband aangegaan wordt met de Geref. Kerk van S.A.? En is dit niet in strijd met de intentie van de synodale opdracht?

Wat Mozambique betreft is de commissie van mening, dat de kerken daar niet toegelaten zullen worden vanwege hun zendingsactiviteiten binnen de Rep. van Zuid-Afrika.

5.5. Een hoofdstuk apart vormt Azië.

Niet alleen vanwege de omvang (in China woont 25% van de wereldbevolking), maar ook omdat Azië in feite één grote witte vlek is.

De cijfermatige gegevens illustreren dit: Japan 2% Christenen, China gering, Noord Korea 1%, Pakistan 1%, India 3%, Nepal 2%, Thailand 1%. Zelfs in een land als Indonesië waar in 1 verleden veel zendingsarbeid werd verricht, vormt het aantal christenen nog geen 10% van de bevolking. Hier heeft de zending niet alleen te maken met de Islam, maar ook met Hindoeïsme, Boeddhisme, Taoïsme, Confuciusisme ... De gemeenten constateerden dat het uitzenden van zendingen onmogelijk is in landen als: Afghanistan, Iran, Irak, Jemen, Saoedi-Arabië, Oman, Zuid Jemen. Vanwege de islamitische politiek zijn deze landen niet op een legale manier toegankelijk. Wat echter wel steun verdient zijn de uitzendingen van de ICF/FEBEA, een christelijke radio-omroep die nu 25 uur per maand uitzendt vanaf de Seychellen en vanuit Monaco. De commissie wil hier nog aan toevoegen het radowerk van TWR. Eén van de gemeenten heeft een zeer uitvoerig en gedocumenteerd overzicht gegeven van de (weinig) mogelijkheden en (vele) onmogelijkheden. Terecht wordt er op gewezen dat ook deze gebieden behoren tot de wereldwijde opdracht van de Here Jezus Christus:

'Ga heen ...' en dat de Heilige Geest weerstanden weet te doorbreken. Als voorbeeld diene Nepal, dat zeer lang voor de zending gesloten is gebleven. In 1953 begon de South India Church met zendingswerk: in 1957 waren er nog geen christenen, maar in 1985 25.000. De laatste tien jaar is er veel groei gekomen: hele dorpen en families kwamen tot geloof. Vanuit chr. geref. kring werken hier Maarten van den Dool (Gorinchem) en Bert en Ely van der Waal (Veenwouden), uitgezonden door Tear Fund.

Ook werd gewezen op Bangladesh (waar slechts één zending is op 230.000 mensen) en Laos (het land is gesloten voor buitenlandse zendingen; enkele buitenlanders dienen het land binnen het kader van verschillende hulpprojecten), waar de christelijke radio een waardevolle manier van zendingsonderwijs vormt.

6. Voorstellen van de commissie aan deputaten.

De commissie is zich bewust dat zij met deze inventarisatie slechts een compacte samenvatting gegeven heeft van het materiaal dat de gemeenten vanuit hun bezinning hebben aangeboden.

Het is haar opgevallen dat: veel gemeenten als grote tegenkracht tegen het Evangelie de Islam hebben genoemd en zich afvragen of daarheen niet een dam is op te werpen; verschillende gemeenten wijzen op de noodzaak van samenwerking met radiozending (FEBEA, TWR) en bijbelvertaling (Wycliffe).

Daarom geeft de commissie aan deputaten in overweging om aan de generale synode voor te stellen:

1. de generale synode geve aan zendingsdeputaten de opdracht om zich nader te oriënteren op die Afrikaanse landen die in het uitbreidingsgebied van de Islam liggen. Bij deze oriëntatie dient per land bestudeerd te worden: de toegankelijkheid voor de zending, de zendingsdichtheid, de graad van islamisering, de aanwezigheid van radiozending, de samenwerking met bijbelvertalers en de aansluitmogelijkheden bij bestaande protestantse kerken (zie de criteria sub 4). Tevens dient rekening gehouden te worden met het verschil tussen de Franse en Engelse cultuursporen;
2. de generale synode verlene aan zendingsdeputaten mandaat om met het zendingswerk op een nieuw terrein te beginnen, zodra de wegen daartoe - naar de overtuiging van deputaten - open zijn, zulks met inachtneming van de vooroverwegingen sub 2;
3. de generale synode adviseer dat de betrokkenheid van de gemeenten bij dit nieuwe zendingssterren dient te geschieden via de informatie die deputaten verstrekken aan de klassieke zendingscorrespondenten en/of zendingscommissies (zie sub 3), waarbij ook ruimschoots aandacht gegeven moet worden aan de betrokkenheid van de jongeren bij het zendingswerk.

7. Ten besluite ...

Ten besluite wil de commissie aan deputaten de samenvattende beschouwingen van één van de gemeenten doorgeven, omdat zij van mening is dat het aan de orde gestelde in meerdere gemeenten leeft en daarom in de bezinning over de zendingsopdracht dient te worden meegenomen.

'Ons verdiepend in de aangedragen vragen stuiten wij voor ons zelf op andere vragen.

1. De grenzen van zending, evangelisatie en hulpverlening. Het wil ons voorkomen, dat de grenzen van de verschillende vormen van evangelieverkondiging vervagen. Onze zending heeft steeds - in het voetspoor van Paulus - gezocht naar gebieden, waar het evangelie nog niet was gehoord. Deze gebieden worden (ook al gezien deze opdrachten aan de zendingscommissies) schaarser en moeilijker te infiltreren. Zending richtte zich, naar ons gevoelen, op 'heidenen': primitieve volken met 'algodienst' of 'natuurgodsdienst'. De vraag rijst of vele projecten, die blijkbaar zonder coördinatie door vele gemeenten in het kader van hulpverlening worden gesteund (zie de bijlage 'Woord' in UKK) niet tot zending moeten worden gerekend en door zendingsdeputaten worden gebundeld.
2. Uit de gegevens, welke wij over Zuid-Amerika verzamelden, blijkt dat grote mensenmassa's als Christenen (voornamelijk Rooms Katholieken) geregistreerd staan, voor wie dit christen zijn geen werkelijke inhoud heeft. Onder deze 'moderne' heidenen wordt op velerlei wijze gearbeid vanuit kleine christelijke gemeenschappen. Dit brengt ons op de vraag of zending zich niet moet gaan richten op de massa's die generaties lang van het evangelie zijn verreemd. Of is dit Evangelisatie?
3. Het getuigt niet altijd van ongelooft, wanneer wij de feitelijke zending niet zelf zouden bedrijven, maar ondersteunend zouden werken met hulpkrachten, deskundigheid, geld, enz. Mag men op dit terrein ook niet denken aan effectiviteit, wanneer men let op de grote afstanden (er kan door christengemeenschappen dichterbij meer worden bereikt) en taalbarrières? Op wereldniveau zijn onze krachten klein.
4. Moeten wij ons niet gaan richten op de ongelovige massa's dichtbij, b.v. in landen als België, Frankrijk? Of op Moslims, Hindoes en Boeddhisten om maar enkele te noemen? De pogingen, die wij gedaan hebben om de gestelde vragen te beantwoorden hebben ons in elk geval engszins doen zien voor welke problemen deputaten gesteld worden, maar bovenal welke inzet er van de 'veldwerkers' wordt gevraagd. De noodzaak van een actief, maar ook biddend, thuisfront is duidelijk gebleken.'

8. In hun vergadering van maandag 10 juli 1989 hebben zendingsdeputaten dit rapport vastgesteld en de voorstellen van de commissie (sub 6:1, 2 en 3) overgenomen.

J.H. Carlier, secretaris

BIJLAGE 19

Art. 53, 55, 59, 60, 97, 98, 131

RAPPORT 3A VAN COMMISSIE III BETREFFENDE BUITENLANDSE ZENDING

De commissie heeft met grote belangstelling kennis genomen van het duidelijk gedocumenteerd overzicht, dat deputaten van hun handelingen en besluiten geven, in de voorbije periode. Graag zal uw vergadering de woorden onderstrepen in het rapport, die gewijd zijn aan de nagedachtenis van prof. dr. J.P. Versteeg en mr. M.F. de Geus-Bikker voor hun waardevolle inbreng in het werk van deputaten. Eveneens gelden woorden van dank en waardering voor de inzet van de zendingwerkers, die repatriëerden n.l. ds. C.D. Affourit en ds. A.P. van Langevelde, alsmede prof. dr. L. Floor, aan wie eervol emeritaat werd verleend. Betrokken in de dank en erkenning zijn de zendingkerken van Hilversum-C, Leiden en Boskoop. Met deputaten stemt onze commissie in met het voorstel deze kerken op de meest eervolle wijze ontslag te verlenen van hun taak als zendingkerken. Tevens zal uw vergadering instemmen met de dank die wordt uitgesproken voor de grote inzet van ds. K.J. Velema, P.J. Poedijk, Jb. Sikma, die zich niet voor herbenoeming beschikbaar stelden, alsmede ds. W. van Heest, die vanwege drukke werkzaamheden zijn functie moest neerleggen. De fam. Schouwstra mocht in de voorbije periode gedenken, dat zij 25 jaar door de band van het huwelijk aan elkaar verbonden waren. Aan het dokters-echtpaar E. Helms werd een koninklijke onderscheiding toegekend. Zij werden benoemd tot ridder in de orde van Oranje Nassau. Vervolgens zal de commissie enkele kantekeningen plaatsen en opmerkingen maken bij de inhoud van het rapport, die van belang zijn voor een goede behandeling op uw vergadering en de goede voortgang van het zendingswerk.

Samenstelling deputaatschap (1)

Deputaten geven aan, dat zij ds. A.C. de Geus hebben benoemd als tweede secretaris en verzoeken uw vergadering deze benoeming goed te keuren. Formeel zou men hier tegen bezwaar kunnen inbrengen. Het is de commissie echter gebleken, dat deze benoeming uit de nood is geboren. De problematiek van de grote werkdruk en -last van de secretaris van deputaten, en de noodzaak zich door studie te bezinnen op de zendingsproblematiek speelden een duidelijke rol. De enorme inzet van de secretaris was niet vol te houden. Zo is gezocht naar een broeder, die de werkdruk en -last kon verlichten. Uw commissie kan akkoord gaan met de benoeming van drie p.s.-deputaten met hun secundi.

De commissie heeft zich eveneens bezonnen op het voorstel van deputaten:

'De generale synode benoemt in het vervolg voor elk van de drie secties een deputaat-voorzitter, die bij toerbeurt leiding geven aan de deputaten- en moderamenvergaderingen'.

Als commissie hadden wij bij dit voorstel een aantal vragen:

- Bestaat zo niet het gevaar van drie kleine deputaatschappen?
 - Hoe zit het met de continuïteit in de leiding van het deputaatschap?
 - Blijft zo wel een totaaloverzicht van het werk aanwezig?
 - Wie is de direct verantwoordelijke en representatieve vertegenwoordiger van zendingdeputaten?
- In het overleg bleek, dat dit voorstel alles te maken heeft met het werk in de praktijk. Het is zeer gewenst, dat vanuit het zendingsveld een primaire relatie is met de desbetreffende sectie. Immers dit is van groot belang voor de communicatie van de sectie met de mensen in het veld. Zo alleen blijft de betrokkenheid op en met elkaar gewaarborgd. Tevens zal een eventueel sterk verloop in de kring van p.s.-deputaten geen invloed meer hebben op de zo noodzakelijke continuïteit van het werk, waarvoor ook kennis van zaken nodig is. In verband met het totaaloverzicht op het werk zij opgemerkt, dat de sectie altijd eerst vergadert en daarna het moderamen. Elke deputaat blijft verantwoordelijk voor het gehele werk. De commissie kan zich vinden in het voorstel van deputaten om drie sectie-voorzitters te benoemen, met dien verstande, dat de deputaten uit de door de generale synode te benoemen deputaat-voorzitters één hunner tot algemeen voorzitter aanwijst, als representatief vertegenwoordiger van zendingdeputaten. De commissie onderschrijft de waardering voor de inzet van de adviseurs van deputaten ds. W.A. v.d. Klei, mr. E. van Riesen en ds. C.W. Buys. De commissie kan akkoord gaan om deputaten te machtigen één of meer adviseurs toe te voegen aan het deputaatschap.

Beleidsvorming (4)

De commissie heeft veel waardering voor de heldere en evenwichtige kijk van deputaten op de zendingsmethodiek. Tevens ziet de commissie belangstellend met uw vergadering het resultaat tegemoet van de bezinning op de positie van de evangelisten (4.1.).

Het Toraja-terrein (5)

Deputaten geven een goed overzicht van het afbouwwerk van het zendingswerk op het Toraja-terrein. Het specifieke zendings- en kaderwerk is overgedragen aan de GTM Vanaf 1984 is er sprake van een financiële afbouw. Er is echter een 'partnership' relatie ontstaan, assistentie bij de kadervorming, waardoor een permanente relatie vereist is met de jonge kerk. Uit het werkbezoek (5.1.1.) is gebleken dat de GTM graag het contact met de kerken in Holland willen intensiveren. In wederzijds contact wenst men elkaar geestelijk te bouwen en belangrijke zaken gezamenlijk te bestuderen.

De commissie wil dit graag onderschrijven. Een uitzondering moet echter gemaakt worden voor het voorstel van de BPLS (5.1.5.) dat beide kerken zich nader zullen verdiepen in de problematiek omtrent het besluit van de GTM de ambten open te stellen voor de vrouw. Zij dringt aan op een gezamenlijke studie en de resultaten van deze studie aan elkaar toe te zenden. Deputaten hadden de opdracht om aan de GTM een broederlijke brief te schrijven (gevolgd door een gesprek) over het besluit de ambten open te stellen voor de vrouw. De wijze waarop deputaten aan deze opdracht hebben voldaan, heeft de instemming van de commissie. Zij hebben een duidelijke uiteenzetting gegeven van het schriftuurlijk standpunt, zoals dat tot dusver functioneerde in kerken, die de gereformeerde bestijns handhaven. De commissie kan onmogelijk het voorstel van de BPLS overnemen. Op deze wijze stellen wij zaken aan de orde in strijd met de onder ons geldende wijze van kerkelijk handelen.

Het Venda-terrein en KwaNdebele-terrein (5.2. - 5.3.)

De commissie onderschrijft van harte de richtlijnen, die deputaten hebben gegeven inzake de opstelling van de werkers op het zendingsterrein in politici.

Het is de commissie gebleken, dat voor de vervulling van de vacature, die ontstaan is bij het ziekenhuispastoraat in het Sileamhospitaal, de voorkeur van deputaten nu uitgaat naar een Venda of Zuid-Afrikaan. De commissie kan dit onderschrijven.

Ook op het Venda-terrein is sprake van de gecompliceerde samenleving in Zuid-Afrika, vandaar dat de commissie onderschrijft de dringende noodzaak van de voorbode voor de juiste invulling van de positie van de evangelisten (5.2.3.).

Het rapport geeft aan het verschil tussen statuut- en zendingswerker.

De praktijk heeft aangegeven dat dit onderscheid moet worden opgeheven.

Omdat het statuut nu niet meer afgestemd is op de huidige situatie, bieden deputaten een exemplaar aan van het herziene statuut. Uw commissie heeft van dit herziene statuut met instemming kennisgenomen.

Graag zal uw vergadering deputaten volgen in het eren van de nagedachtenis van evangelist J.M. Masango, die op 14 augustus 1987 overleed. Zeer veel heeft hij betekend voor het zendingswerk in KwaNdebele.

De commissie heeft zich bezighouden met het verschil in visie tussen de beide veldwerkers ds. H. Jonkman en ds. ir. J. Slagboom, te meer daar deputaten melden, dat men bij verschil van visie toch sterk op elkaar is aangewezen om éénsgezestes en in harmonie het totaal van het zendingswerk voor ogen te blijven houden als een opdracht van de Heere.

Het verschil in visie heeft echter betrekking op de methodiek en de aanpak van het zendingswerk. Ds. H. Jonkman vindt kerkstichting op zich niet voldoende, maar wijst ook op de noodzaak van gemeente-opbouw en kadervorming, terwijl ds. ir. J. Slagboom meent dat kerkstichting voor de zending voldoende is om daarna weer verder te trekken om kerkstichting te bevorderen. Andere achtergronden spelen er niet volgens deputaten. Zij hebben goede hoop, dat het goed komt.

Uw commissie spreekt de hartelijke wens uit, dat de situatie zich spoedig mag herstellen.

Woord en Daad (7)

De commissie heeft zich beraden op het verzoek van deputaten van uw vergadering toestemming te verkrijgen om zich in voorkomende gevallen te mogen wenden tot de diaconieën, zulks in overleg met deputaten financiële zaken (7.2.). Deputaten wijzen erop, dat zending principieel kerugma en diakonia, woord en daad, omvat. Hier ligt het raakvlak met deputaten hulpverlening, die een taak wereldwijd hebben. Tussen hulpverlening en zending bestaat een (voorlopig) gentlemen's agreement, dat zending geen beroep zal doen op de diaconieën om financiële steun voor diaconale projecten.

De commissie hecht aan de continuïteit van een werkbare overlegstructuur tussen deputaten hulpverlening en zending, waarin onderling overleg plaats vindt inzake diaconale projecten.

Anderzijds vindt de commissie, dat in bijzondere gevallen deputaten zending de mogelijkheid moeten hebben een beroep te doen op de kerken, als gebleken is dat deputaten hulpverlening niet kunnen helpen. Dit geldt dus alleen projecten op het zendingsterrein. Een herziene overlegstructuur tussen bovengenoemde deputaten is in dit kader aan te bevelen.

Thuisfront (8)

De commissie heeft grote waardering voor de intensivering van het werk van het thuisfront. De vernieuwde uitgave van 'Uw Koninkrijk Kome' en de uitgave van het speciale jubileumnummer ter gelegenheid van het 60-jarig zendingsjubileum verdienen bijzondere lof. De belangstelling voor het zendingswerk is zo bevorderd, mede ook door de deelname van de kerken op het laten onderzoeken van de wereldkaart op missionaire activiteiten (4.2.). De afsluiting van het jubileumjaar door een ontmoeting met Venda's en Ndebele's op de verschillende classicale zendingdagen was een goede gedachte van deputaten. Betreffende de centralisatie waaraan deputaten willen meewerken (8.4.1.) is het nodig, dat de kosten worden gezien, opdat deze niet al te hoog zullen uitvallen, waardoor er zendingsgelden aan moeten worden opgeofferd.

Beraadcommissie gemeentetoerusting (9)

De commissie kan niet akkoord gaan met de mening van deputaten het tot hun taak te rekenen, de kerkeraden te helpen de gemeente op te bouwen. Hiermee treden deputaten buiten hun bevoegdheid en opdracht. Gemeentecapbouw zowel intensief als extensief, is de taak van de kerkeraad middels de ambten. Uiteraard kunnen deputaten op verzoek van de kerken voor informatie zorg dragen.

Nota over de verhouding kerkelijke zending en geloofszending (10)

De commissie constateert dat de opgestelde nota nog niet in bewerkte vorm beschikbaar is voor gebruik binnen de kerken. Wellicht kan dit bespoedigd worden.

Aanvullend rapport

Deputaten geven in dit rapport een uitvoerig overzicht van de werkzaamheden, die ten grondslag liggen aan het zoeken van een nieuw zendingsterrein. Uit deze rapportage blijkt ook de grote betrokkenheid van de gemeenten die uit de bezinning veel materiaal hebben aangedragen. Bij de voorstellen die deputaten doen met betrekking tot het nieuwe zendingsterrein stelt uw commissie voor bij 6.1. in het aanvullend rapport 9.07/8 toe te voegen: "Mocht de generale synode besluiten om correspondentie aan te gaan met de Dutch Reformed Church in Botswana dan doet zich een mogelijkheid voor om onafhankelijk van de samenwerking met een kerk in Zuid-Afrika zendingswerk te verrichten in Botswana. Dit dient nader onderzocht te worden. Bij een positieve uitkomst van dit onderzoek is zendingsarbeid in Botswana een reële mogelijkheid".

Financiën

Uw commissie staat achter de reservering voor een nieuw zendingsterrein. Immers mocht zending ergens een nieuw terrein beginnen, dan zal zij zelf de medische zorg, het onderwijs en alle diaconale arbeid dienen te financieren.

Voorstellen

De commissie stelt u voor:

- deputaten te danken voor het vele werk dat zij in de voorbije periode hebben verricht en hun werkzaamheden goed te keuren;
- de aftredende broeders K.J. Velema, P.J. Posdijk, Jb. Sakma en D. Peeterse te bedanken voor de jarenlange gewaardeerde inzet voor het werk van deputaten;
- deputaten hulpverlening en zending op te dragen om tot een werkbare overlegstructuur te komen, zodat in bijzondere gevallen deputaten zending de mogelijkheid hebben een beroep te doen op de kerken, als gebleken is dat deputaten hulpverlening niet kunnen helpen. Dit geldt alleen diaconale projecten op het zendingsterrein;
- art. 3 van de regeling voor de buitenlandse zending (bijlage 22 art. 21 KO) als volgt te wijzigen:
Elke particuliere synode benoemt drie deputaten met hun secundaire zitting hebben voor de tijd van drie jaren en terstond herkiesbaar zijn; wanneer zij het ressort van hun particuliere synode verlaten, treden zij direct af.
De generale synode benoemt de sectievoorzitters, met dien verstande, dat de deputaten uit de door de generale synode te benoemen deputaatvoorzitters één hunner aanwijzen tot algemeen voorzitter, als representatief vertegenwoordiger van zendingsdeputaten.
Zij benoemt tevens een deputaat-eerste secretaris wiens positie door de deputaten wordt geregeld onder verantwoordelijkheid aan de generale synode en een deputaat-tweede secretaris die de vergaderingen notuleert, op elke generale synode aftreedt en direct herkiesbaar is.
De generale synode machtigt deputaten om één of meer adviseurs aan het deputaatschap toe te voegen. De deputaten worden door de generale synode gemachtigd en geïnstrueerd. Zij zijn van al hun handelingen verantwoordelijk aan de generale synode. Zij brengen rapport uit over hun werkzaamheden aan elke particuliere synode en generale synode zo vaak deze vergaderen;
- drie sectievoorzitters, een eerste en een tweede penningmeester te benoemen;
- drs. A.C. de Geus te benoemen als tweede secretaris (1.2.);
- de zedende kerken Boskoop, Hilversum-Centrum en Leiden eervol te ontslaan van hun positie als zedende kerken (1.4.);
- de taakomschrijving van de p.s.-deputaten te laten vervallen (8.2.4.);
- in te stemmen met het eervol ontslag van de ITS-adviseurs drs. W.A. v.d. Kils, dolder E. van Riessen en drs. C.W. Buijs en met de benoeming van drs. H.P. Brandsma tot adviseur (1.5.);
- deputaten op te dragen verder te werken aan het effectueren van een nieuw zendingsterrein, waarbij een toevoeging van de voorstellen onder aanvullend rapport 9.07-6 "Mocht de generale synode besluiten om correspondentie aan te gaan met de Dutch Reformed Church in Botswana, dan doet zich de mogelijkheid voor om onafhankelijk van de samenwerking met een kerk in Zuid-Afrika zendingswerk te verrichten in Botswana. Dit dient nader onderzocht te worden. Bij een positieve uitkomst van dit onderzoek is zendingsarbeid in Botswana een reële mogelijkheid";
- zich uit te spreken dat het voorstel van de BPLS/GTM inzake verdere studie over de vrouw in het ambt (5.1.5.) onmogelijk kan worden overgenomen, omdat zo zaken aan de orde komen die in strijd zijn met de onder ons geldende wijze van kerkelijk handelen.

J. Veenendaal, rapporteur

**BIJLAGE 19
Art. 97****RAPPORT 3B, COMMISSIE III, BETREFFENDE BUITENLANDSE ZENDING**

De commissie heeft kennis genomen van de synodale besprekingen van de rapporten buitenlandse zending en hulpverlening binnen- en buitenland. Zij realiseert zich, dat de verkondiging door de daad deputaten buitenlandse zending voor buitengewone diaconale uitgaven kan plaatsen. De commissie nam nota van het gegeven, dat deputaten hulpverlening, zoveel als in haar vermogen was, daadwerkelijk diaconale hulp verleenden en zich van harte bereid verklaarden haar ook in de toekomst te blijven verlenen. De commissie is van oordeel, dat het gentlemen's agreement tussen deputaten zending en hulpverlening

gehandhaafd moeten blijven. Mochten deputaten hulpverlening in noodgevallen niet kunnen voorzien, dan zijn deputaten zending gemachtigd zich met instemming van deputaten hulpverlening tot de diaconieën te wenden. De commissie stelt u voor uit te spreken, dat mochten deputaten hulpverlening in noodgevallen niet kunnen voorzien, dan zijn deputaten zending in dat geval gemachtigd zich met instemming van deputaten hulpverlening tot de diaconieën te wenden.

J. Veenendaal, rapporteur

**BIJLAGE 19
Art. 98****RAPPORT 3C, COMMISSIE III, BETREFFENDE BUITENLANDSE ZENDING**

Bij de besprekingen van het rapport van deputaten zending en rapport 3 van commissie III terzake is gebleken, dat de synode voorkour heeft voor het benoemen van een deputaat algemeen voorzitter zendingsdeputaten. De commissie heeft hierover een gesprek gehad met deputaten. Daaruit bleek dat dit ten diepste ook de wens was van deputaten, maar dat zij dit om praktische en financiële redenen niet hebben durven voorstellen. De commissie is van oordeel, dat dit toch de juiste weg zou zijn. Daarom wil zij met een concreet voorstel komen.

Betreffende de benoeming zij het volgende opgemerkt:

De algemeen voorzitter wordt door de generale synode benoemd, gemachtigd en geïnstrueerd en is - evenals de vorige door de generale synode benoemde deputaten - van zijn handelingen verantwoording schuldig aan de generale synode.

De instructie zou als volgt kunnen luiden:

De algemeen voorzitter leidt de moderamen- en de deputatenvergaderingen, waar o.a. de beoordeling van en de goedkeuring aan het werk van de secties plaatsvindt.

- Om op een verantwoorde wijze leiding te kunnen geven aan deze vergaderingen is het noodzakelijk, dat hij de vergaderingen van de secties bijwoont.
- Ook als het gaat om zaken van meer algemene aard is het van belang dat de algemeen voorzitter goed geïnformeerd is, hetgeen zijn aanwezigheid op commissie-vergaderingen, die van betekenis zijn voor het zendingsbeleid, eveneens noodzakelijk maakt.

Daarbij zal hij leiding moeten geven aan de bezinningsconferenties.

Deputaten kunnen op de algemene voorzitter een beroep doen hen te vertegenwoordigen bij officiële gelegenheden.

Toelichting:

- Deze instructie komt neer op de werkzaamheden, die tot nog toe door de deputatenvoorzitter, ds. K.J. Velema, werden vervuld, die behalve dat hij de moderamen- en deputatenvergaderingen leidt, ook voorzitter is van de commissie "Nieuw Zendingsterrein". Zijn voorzitterschap van de ITS wordt in de plannen opgevangen door de nieuwe sectie (ITS + Nieuw Zendingsterrein).
- Naast dit takenpakket is ds. Velema ook nog voorzitter van de redactie U.K.K., vertegenwoordigde hij zendingsdeputaten bij deputaten Hulpverlening. Hij was zelfs als zodanig deputaat van dit deputaatschap. Wat het laatste betreft: deputaten Hulpverlening stelden voor om in de toekomst over en weer te komen tot een 'agenda-vertegenwoordiging' door de (eerste) secretaris van zendingsdeputaten en Drs. W.C. Moerdijk. Dit voorstel werd aanvaard. Deelname aan de redactie van U.K.K. lijkt niet noodzakelijk.
- Concreet betekent dit aan 'dagen' per jaar:
3 x 6 sectievergaderingen: 18) 6 moderamenvergaderingen : 6) = 28 dagen
2 deputatenvergaderingen : 2)
bezinningsconferenties : 2)

Dit is een minimum. In de praktijk zijn er extra moderamen- en sectievergaderingen, zodat het aantal dagen zal liggen rond 35 dagen per jaar.

Gerekend met de voorbereidingen op de vergaderingen: 70 dagen per jaar.

Buiten beschouwing blijven dan nog telefoongesprekken met de secretaris ter voorbereiding op de agenda, eventuele werkbezoeken, het voeren van correspondentie met werkers en representatieve verplichtingen.

Op grond van het voorafgaande komt de commissie tot de conclusie, dat deze functie een parttime-functie (2/5) moet worden, dat betekent uiteraard in concreto een financiële consequentie.

De commissie heeft globaal berekend, dat het neerkomt op een verhoging van pim. f 0.50.

De commissie stelt u voor:

- de generale synode benoemt een algemeen voorzitter, waarvoor u nadere voorstellen zullen worden gedaan;
- de generale synode verhoogt daartoe de hoofdelijke omslag met f 0.50;

J. Veenendaal, rapporteur

**BIJLAGE 19
Art. 131****RAPPORT 3D VAN COMMISSIE III BETREFFENDE BUITENLANDSE ZENDING****Voorstellen:**

Aanvaard zijn de voorstellen, 1, 2 en nieuw 3. Idem: de generale synode benoemt in principe een algemeen

voorzitter.

4. de volgende taakomschrijving van de algemeen voorzitter te aanvaarden:
De algemeen voorzitter leidt de moderamen- en deputatenvergaderingen, waar o.a. de beoordeling van en de goedkeuring van het werk van de secties plaatsvindt.
Om op een verantwoorde wijze leiding te kunnen geven aan deze vergaderingen is het noodzakelijk dat hij de vergaderingen van de secties bijwoont. Ook als het gaat om zaken van meer algemene aard is het van belang dat de algemeen voorzitter goed geïnformeerd is, hetgeen zijn aanwezigheid op commissie-vergaderingen, die van betekenis zijn voor het zendingsbeleid, eveneens noodzakelijk maakt.
Daarbij zal hij leiding moeten geven aan de bezinningsconferenties. Deputaten kunnen op de algemeen voorzitter een beroep doen hen te vertegenwoordigen bij officiële gelegenheden;
5. art. 3 van de regeling voor de buitenlandse zending (bijlage 22, art. 21 KO) als volgt te wijzigen: elke particuliere synode benoemt drie deputaten met hun secundi die zitting hebben voor de tijd van drie jaren en bestond herkiezbaar zijn; wanneer zij het ressort van hun particuliere synode verlaten, treden zij direct af.
De generale synode benoemt een deputaat-algemeen voorzitter en een deputaat-eerste secretaris. Hun positie wordt door de deputaten geregeld onder verantwoordelijkheid aan de generale synode.
Tevens benoemt de generale synode de sectievoorzitters, een deputaat-tweede secretaris, een deputaat-eerste en een deputaat-tweede penningmeester, die op elke generale synode aftreden en direct herkiezbaar zijn.
De generale synode machtigt deputaten één of meer adviseurs aan een sectie toe te voegen.
De deputaten worden door de generale synode gemachtigd en geïnstrueerd. Zij zijn van al hun handelingen verantwoording schuldig aan de generale synode. Zij brengen rapport uit over hun werkzaamheden aan elke particuliere en generale synode zo vaak deze vergaderen;
6. de algemeen voorzitter, de drie sectievoorzitters, de eerste secretaris, de tweede secretaris, de eerste penningmeester en de tweede penningmeester te benoemen;
7. de kerken van Boskoop, Hilversum-Centrum en Leiden eervol te ontslaan van hun positie als zedende kerken;
8. de taakomschrijving van de p.s. deputaten te laten vervallen;
9. in te stemmen met het eervol ontslag van de ITS adviseurs drs. W.A. van der Klis, dokter E. van Riessen en drs. C.W. Buys;
10. de generale synode besluit deputaten zending op te dragen zich inzake het verzoek van de BPLSGTM om zich gemeenschappelijk te bezinnen op de mogelijkheid van de bekleding van ambtelijke posities door de zusters in de gemeente in verbinding te stellen met de deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland en de correspondentie met buitenlandse kerken, zulka met het oog op het bepaalde in artikel 51 KO sub A 5 en 6;
11. deputaten op te dragen zich nader te oriënteren op een nieuw zendingsterrein en de arbeid daarop mogelijk aan te vangen nu de generale synode besloten heeft om correspondentie aan te gaan met de Dutch Reformed Church in Botswana, doet zich de mogelijkheid voor om onafhankelijk van de samenwerking met een kerk in Zuid-Afrika zendingswerk te verrichten in Botswana. Dit dient nader onderzocht te worden. Bij een positieve uitkomst van dit onderzoek is ook zendingsarbeid in Botswana een reële mogelijkheid.

J. Veenendaal, rapporteur

BIJLAGE 20 Art. 62

CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE EN NEDERLANDS GEREFORMEERDE KERK ALMERE

Scriba kerkeraad:
J. de Boer,
Keizerde 150
1353 NW Almere
Tel. 03240-11149
Voorzitter kerkeraad:
K.T. de Jonge
Peppengouw 180
1351 NN Almere
Tel. 03240-14379

Almere, 4 april 1989

Aan: De Generale Synode 1989 van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland, p/a de roepende kerk, de Christelijke Gereformeerde Kerk te Groningen,
p/a dhr. A. Visser
Verzetstrijdenlaan 45
9727 CB Groningen

Geachte broeders,

Bij dezen vragen wij revisie aan van het besluit van de generale synode 1986 inzake het levensonderhoud van afgezette predikanten en hun gezinnen (artikel 97, bijlagen 36 en 37). Wij verzoeken u tot revisie op dit punt, dat er alsnog binnen dit besluit een regeling wordt getroffen voor het levensonderhoud van betrokkenen

en de zinen, wanneer hij door ouderdom niet meer in staat is daarin zelf te voorzien.

Wij achten het eis van barmhartigheid en gerechtigheid, dat een dienaar des Woords die uit zijn ambt is ontszet, nadat hij de kerken ten minste twintig jaar heeft gediend, maar zich met zijn kerkeraad heeft verzoend en lid is (gebleven) van een Christelijke Gereformeerde Kerk, bij het bereiken van de 65-jarige leeftijd voor toepassing van artikel 13 van de Kerkorde voor wat betreft de voorziening in zijn levensonderhoud wordt aangemerkt als ware hij emeritus predikant en in geval hij overlijdt, zijn weduwe (wezen) als ware(n) zij predikantsweduwe (-wezen).

Hierbij bieden wij de volgende overwegingen aan:

1. in voornoemd besluit is de uitkeringsperiode afhankelijk gesteld van maximaal de leeftijd van 64 jaar, zodat de betrokkene wanneer hij de leeftijd van maximaal 67 jaar heeft bereikt, geen recht kan doen gelden op enige kerkelijke voorziening in zijn levensonderhoud en mitsdien ook zijn kerkeraad geen beroep kan doen op een uitkering uit de algemene kas tot steun aan de kerken ten behoeve van de verzorging van emeriti-predikanten, predikantsweduwen en -wezen (ad artikel 13 KO);
2. het is redelijkerwijs uitgesloten, dat iemand op 64-jarige leeftijd - maar ook op eerdere leeftijd, bijvoorbeeld van 50 jaar en ouder - in de gelegenheid is zelf een oudedagsvoorziening op te bouwen;
3. wanneer als vrucht van de 'bediening der verzoening' de betrokkene zijn schuld heeft erkend en beleden en de relatie met zijn kerkeraad en gemeente is hersteld, kan het desniettemaanstaande om redenen van omzichtigheid raadzaam worden geacht niet tot herstelling in het ambt over te gaan;
4. het is de kerken onwaardig er stilzwijgend van uit te gaan, dat betrokkenen kunnen volstaan met uitkeringen krachtens de AOW en de AWW, daar hem ook door ouderdom een redelijk uitzicht op voorziening in levensonderhoud ontbreekt.

Wij wensen uw vergadering de leiding toe van de Geest van Christus, onze Koning.

Met hartelijke broedergroeten,
namens de kerkeraad

K.T. de Jonge, praeses
J. de Boer, scriba

CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE KERK EMMELOORD NOP

Scribaat P. Zwiep
Postbus 430
8300 AK Emmeloord

Aan de generale synode 1989 van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland,
p/a de roepende kerk, de Christelijke Gereformeerde Kerken te Groningen,
p/a de heer A. Visser
Verzetstrijdenlaan 45
9727 CB Groningen

Emmeloord, 24 april 1989

Geachte broeders,

Bij dezen vragen wij revisie aan van het besluit van de generale synode 1986 inzake het levensonderhoud van afgezette predikanten en hun gezinnen (artikel 97, bijlagen 36 en 37). Wij verzoeken u tot revisie op dit punt, dat er alsnog binnen dit besluit een regeling wordt getroffen voor het levensonderhoud van betrokkene en de zinen, wanneer hij door ouderdom niet meer in staat is daarin zelf te voorzien.
Wij achten het eis van barmhartigheid en gerechtigheid, dat een dienaar des Woords die uit zijn ambt is ontszet, nadat hij de kerken ten minste twintig jaar heeft gediend, maar zich met zijn kerkeraad heeft verzoend en lid is (gebleven) van een Christelijke Gereformeerde Kerk, bij het bereiken van de 65-jarige leeftijd voor toepassing van artikel 13 van de Kerkorde voor wat betreft de voorziening in zijn levensonderhoud wordt aangemerkt als ware hij emeritus predikant en in geval hij overlijdt, zijn weduwe (wezen) als ware(n) zij predikantsweduwe (-wezen).

Hierbij bieden wij de volgende overwegingen aan:

1. in voornoemd besluit is de uitkeringsperiode afhankelijk gesteld van maximaal de leeftijd van 64 jaar, zodat de betrokkene wanneer hij de leeftijd van maximaal 67 jaar heeft bereikt, geen recht kan doen gelden op enige kerkelijke voorziening in zijn levensonderhoud en mitsdien ook zijn kerkeraad geen beroep kan doen op een uitkering uit de algemene kas tot steun aan de kerken ten behoeve van de verzorging van emeriti-predikanten, predikantsweduwen en -wezen (ad artikel 13 KO);
2. het is redelijkerwijs uitgesloten, dat iemand op 64-jarige leeftijd - maar ook op eerdere leeftijd, bijvoorbeeld van 50 jaar en ouder - in de gelegenheid is zelf een oudedagsvoorziening op te bouwen;
3. wanneer als vrucht van de 'bediening der verzoening' de betrokkene zijn schuld heeft erkend en beleden en de relatie met zijn kerkeraad en gemeente is hersteld, kan het desniettemaanstaande om redenen van omzichtigheid raadzaam worden geacht niet tot herstelling in het ambt over te gaan;
4. het is de kerken onwaardig er stilzwijgend van uit te gaan, dat betrokkenen kunnen volstaan met uitkeringen krachtens de AOW en de AWW, daar hem ook door ouderdom een redelijk uitzicht op voorziening in levensonderhoud ontbreekt.

Wij wensen uw vergadering de leiding toe van de Geest van Christus, onze Koning.

Met hartelijke broedergroeten,

namens de kerkeraad van de Chr. Geref. Kerk te Emmeloord,
Ds. C.J. v.d. Boogert, voorzitter
P. Zwiep, secretaris

CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE KERK DRONTEN

Scribaat kerkeraad: M.G. Lagendijk
 p/a Postbus 200
 8250 AE Dronten
 Tel. 03210-14898
 Vice-voorzitter kerkeraad: C. van Maanen
 De Oeverloper 249
 8251 HL Dronten
 Tel. 03210-17401

Dronten, 21 april 1989

Aan de generale synode 1989 van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland,
 p/a de roepende kerk, de Christelijke Gereformeerde Kerken te Groningen,
 p/a de heer A. Visser
 Verzetstrijderslaan 45
 9727 CB Groningen

Geachte broeders,

Bij dezen vragen wij revisie aan van het besluit van de generale synode 1986 inzake het levensonderhoud van afgezette predikanten en hun gezinnen (artikel 97; bijlagen 36 en 37). Wij verzoeken u tot revisie op dit punt, opdat er alsnog binnen dit besluit een regeling wordt getroffen voor het levensonderhoud van betrokkenen en de hunnen, wanneer zij door ouderdom niet meer in staat zijn daarin zelf te voorzien. Wij achten het eis van barmhartigheid en gerechtigheid, dat een dienaar des Woords die uit zijn ambt is onttent, nadat hij de kerken bijvoorbeeld ten minste twintig jaar heeft gediend, maar die zich met zijn kerkeraad heeft verzoend en lid is gebleven van een Christelijke Gereformeerde kerk, bij het bereiken van de 65-jarige leeftijd voor toepassing van artikel 13 van de Kerkorde voor wat betreft de voorziening in zijn levensonderhoud wordt aangemerkt als ware hij emeritus predikant en in geval hij overlijdt, zijn weduwe (wezen) als ware(n) zij predikantsweduwe (-wezen).

Aan bovenstaand verzoek liggen de volgende overwegingen ten grondslag:

1. in voornoemd besluit is de uitkeringsperiode afhankelijk gesteld van maximaal de leeftijd van 64 jaar, zodat de betrokkene wanneer hij de leeftijd van maximaal 67 jaar heeft bereikt, geen recht kan doen gelden op enige kerkelijke voorziening in zijn levensonderhoud en Mitsdien ook zijn kerkeraad geen beroep kan doen op een uitkering uit de algemene kas tot steun aan de kerken ten behoeve van de verzorging van emeriti-predikanten, predikantsweduwen en -wezen (ad artikel 13 KO);
2. het is redelijkerwijs uitgesloten, dat iemand op 64-jarige leeftijd - maar ook op eerdere leeftijd, bijvoorbeeld van 50 jaar en ouder - nog in de gelegenheid is zelf een oudedagsvoorziening op te bouwen;
3. wanneer als vrucht van de 'bediening der verzoening' de betrokkene zijn schuld heeft erkend en beloven en de relatie met zijn kerkeraad en gemeente is hersteld kan het desbetreffende om redenen van omzichtigheid raadzaam worden geacht niet tot herstelling in het ambt over te gaan;
4. het is de kerken onwaardig er stilzwijgend van uit te gaan dat betrokkene kan volstaan met uitkeringen krachtens de AOW en de AWW, daar hem ook door ouderdom een redelijk uitzicht op voorziening in het levensonderhoud van hem en de zijnen ontbreekt.

Wij hechten er aan om te benadrukken dat het niet onze bedoeling is gelegenheidsregelgeving te scheppen. De door ons gestelde termijn van 20 jaar trouwe dienst is natuurlijk arbitrair; deze termijn geeft aan dat het om predikanten gaat die de kerken trouw gediend hebben gedurende een belangrijk deel van hun leven en geeft tevens aan dat het om predikanten gaat met een leeftijd, waarop het vinden van ander werk en het opbouwen van een oudedagsvoorziening moeilijk wordt.

Wij wensen uw vergadering de leiding toe van Gods Geest, met hartelijke broedergroeten,

namens de kerkeraad,
 C. van Maanen, vice-voorzitter
 M. Lagendijk, scriba

BILAGE 21
 Art. 62

RAPPORT 9 A COMMISSIE VII: BETREFT INGEKOMEN STUKKEN VAN DE KERKERADEN VAN
 ALMERE (10.06), EMMELOORD (10.07) EN DRONTEN (10.08)

Deze ingekomen stukken van de kerkeraden van Almere, Emmeloord en Dronten zijn gedateerd resp. 4-4-1989, 24-4-1989 en 21-4-1989 en verzoeken om revisie van het besluit van de GS 1986 inzake het levensonderhoud van afgezette dienaren des Woords en hun gezinnen, die zich met de kerkeraad van hun laatste gemeente hebben verzoend en lid zijn (gebleven) van een Chr. Ger. Kerk.

Uw commissie constateert dat deze drie revisie-verzoeken te laat zijn ingediend en stelt u daarom voor deze als niet ontvankelijk te beschouwen en dit genoemde kerkeraden te berichten.

J. Verhage, rapporteur.

BILAGE 22
 Art. 63

CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE KERK GORINCHEM

Scriba: J.W. Pasveer
 Loevestein 9
 4254 EH Sleguik

Gorinchem, 31 maart 1989

De kerkeraad van de Christelijke Gereformeerde Kerk te Gorinchem, kennis genomen hebbend van het besluit van de generale synode van 1986 inzake een tijdelijke uitkering ter voorziening in het levensonderhoud van een afgezette dienaar des Woords en zijn gezin, die zich met de kerkeraad van zijn laatste gemeente heeft verzoend en lid is (gebleven) van een Christelijke Gereformeerde Kerk (Acta 1986, artikel 97), doet een appél op de generale synode om de desbetreffende regeling van de synode 1986 te reviseren in diere voege, dat

de generale synode:
 overwegende

1. dat in het besluit van de generale synode van 1986 betreffende een tijdelijke uitkering ter voorziening in het levensonderhoud van een afgezette dienaar des Woords en zijn gezin, die zich met de kerkeraad van zijn laatste gemeente heeft verzoend en lid is (gebleven) van een Christelijke Gereformeerde Kerk (Acta 1986, artikel 97), de daarin gestelde uitkeringsperiode afhankelijk is maximaal van de leeftijd van 64 jaar, zodat de betrokkene, wanneer hij de leeftijd van maximaal 67 jaar heeft bereikt, geen recht kan doen gelden op enige kerkelijke voorziening in zijn levensonderhoud en Mitsdien ook zijn kerkeraad geen beroep kan doen op een uitkering uit de algemene kas tot steun aan de kerken ten behoeve van de verzorging van emeriti-predikanten, predikantsweduwen en -wezen (ad artikel 13 KO);
2. dat wanneer als vrucht van de 'bediening der verzoening' de betrokkene (bedoeld onder 1) zijn schuld heeft erkend en beloven en de relatie met zijn kerkeraad en gemeente is hersteld, het desbetreffende om redenen van omzichtigheid raadzaam kan worden geacht niet tot herstelling in het ambt over te gaan;

constaterende,
 dat in het voornoemde besluit geen regeling is getroffen ter voorziening in het levensonderhoud van de betrokkene en de zijnen, wanneer hij redelijkerwijs niet meer in de gelegenheid is zelf door arbeid inkomsten te verwerven met de daarbij behorende oudedagsvoorziening voor zichzelf, zijn weduwe en wezen;

uitsprekt

1. dat het der kerken onwaardig is stilzwijgend ervan uit te gaan dat de betrokkene (en na diens overlijden zijn weduwe en/of minderjarige kinderen) kan (kunnen) volstaan met de uitkeringen krachtens de AOW en de AWW;
2. dat het niet verantwoord is dat een dienaar des Woords, die de kerken een aanmerkelijk aantal jaren heeft gediend en die uit het ambt wordt onttent, maar zich met zijn kerkeraad verzoent en lid blijft van een Christelijke Gereformeerde Kerk, als gevolg van de afzetting zijn uitzicht op voorziening in het levensonderhoud verloren ziet gaan, terwijl hij redelijkerwijs niet meer in de gelegenheid is zelf inkomsten door arbeid te verwerven en de daaraan gerelateerde oudedagsvoorziening op te bouwen;
3. dat de eis van barmhartigheid en gerechtigheid erkend dient te worden, dat de dienaar des Woords, die uit zijn ambt wordt onttent, nadat hij de kerken jaren heeft gediend, maar zich met zijn kerkeraad verzoend heeft en lid is (gebleven) van een Christelijke Gereformeerde Kerk, bij het bereiken van de 65-jarige leeftijd voor wat betreft de voorziening in zijn levensonderhoud wordt aangemerkt als ware hij emeritus predikant en in geval hij overlijdt, zijn weduwe (wezen) als ware(n) zij predikantsweduwe (-wezen).

en opdraagt
 aan een daartoe geëigend deputaatschap om in voorkomende gevallen in overleg met de desbetreffende kerkeraad en classis overeenkomstig de uitspraak sub 3 te handelen.

Toelichting

1. Volgens artikel 12 KO is een dienaar des Woords zijn leven lang aan de dienst der kerken verbonden. Artikel 13 sluit hierop aan en bepaalt, dat als een dienaar des Woords door ouderdom, ziekte of om andere reden ongeschikt wordt tot uitoefening van zijn ambt, hij niettemin de eer en de naam van dienaar des Woords behoudt. De kerk, die hij heeft gediend, heeft de plicht naar behoren in zijn levensonderhoud en in dat van zijn weduwe en wezen te blijven voorzien. Het voorzien in het levensonderhoud is dus duidelijk gekoppeld aan het behouden van de eer en de naam van dienaar des Woords. Emeriti-predikanten ontvangen een emeritaatsuitkering uit de algemene kas tot steun aan de kerken ten behoeve van de verzorging van emeriti-predikanten, predikantsweduwen en -wezen (emeriti-kas). De regeling van de emeritaatsuitkering is neergelegd in de instructie voor deputaten voor het beheer van deze kas (bijlage 7 van de KO, ed. 1984). Deze regeling gaat uit van het normale geval dat de dienaar des Woords zijn leven lang aan de dienst der kerken verbonden blijft. Voor de uitzondering, dat een dienaar des Woords niet zijn leven lang aan de dienst der kerken verbonden is doordat hij uit zijn ambt is onttent, geldt geen oudedagsvoorziening.
2. De predikant, die uit zijn ambt wordt onttent, verliest daardoor het uitzicht op een uitkering uit de emeritaatskas. Een instructie van de particuliere synode van het Westen, ingediend bij de generale synode van 1986, waarin wordt uitgesproken, dat de kerken een verantwoordelijkheid hebben bij te dragen in de oudedagsvoorziening van hen, die de kerken als predikant hebben gediend, maar die de dienst voortijdig hebben beëindigd en derhalve niet in aanmerking komen voor emeritaatskas, werd door de generale synode wegens gebrek aan motivering en argumentering niet aanvaard (Acta 1986, artikel 147).

3. De generale synode 1986 heeft wel een regeling getroffen inzake levensonderhoud van afgezette predikanten en hun gezinnen (Acta 1986, artikel 97), doch deze regeling betreft een tijdelijke uitkering van maximaal 36 maanden, die ten doel heeft een periode tussen het tijdstip van afzetting en het moment, waarop de gewezen predikant weer inkomsten gaat verwerven te overbruggen. De uitkering wordt toegekend aan predikanten van niet ouder dan 64 jaar. Een betrokkene kan tot uiterlijk zijn 67e jaar voor een uitkering in aanmerking komen. De regeling is dus duidelijk niet bedoeld als een voorziening in het levensonderhoud voor het geval de afgezette predikant redelijkerwijs niet meer in de gelegenheid is zelf inkomsten door arbeid te verwerven en een daaraan gerelateerde oudedagsvoorziening op te bouwen. Opgemerkt wordt, dat de generale synode met deze regeling heeft erkend, dat de kerken in bepaalde gevallen op financieel gebied een verantwoordelijkheid hebben jegens predikanten, die uit hun ambt zijn onttent.
4. De onder 3 bedoelde regeling geldt voor een afgezette predikant, die zich met de kerkeraad van zijn laatste gemeente heeft verzoend en lid is (gebleven) van een Christelijke Gereformeerde Kerk. Het kan raadzaam zijn dat, ook al is de relatie met de kerkeraad en de gemeente hersteld, om redenen van omzichtigheid niet tot herstelling in het ambt wordt overgegaan. In dat geval blijft ook herstel van uitzicht op een emeritaatsuitkering achterwege.
5. Het feit, dat uitzichten op een oudedagsvoorziening bij ontslag komen te vervallen mag als een unicum in onze samenleving worden aangemerkt. Bij de overheid en het bedrijfsleven komt het niet of nauwelijks voor, dat pensioenuitzichten bij tussentijds ontslag vervallen. Bij de overheid en het bedrijfsleven worden pensioenrechten veelal per dienstjaar opgebouwd. Deze opgebouwde rechten zijn veelal onaanstaafbaar en geven te zijner tijd aanspraak op een uitgestelde uitkering.
- Bij de Ned. Herv. Kerk, de Gerf. Kerken en de Ned. Gerf. Kerken hebben de predikanten een persoonlijk recht op een ouderdoms uitkering. Dit houdt in, dat voor een predikant, die de status van emeritus predikant niet bereikt, aanspraak bestaat op een uitgestelde uitkering.
- De emeritaatsuitkering in onze kerken is onafhankelijk van het aantal dienstjaren. Het systeem kent geen opbouw van pensioenjaren. Het past niet in ons uitkeringsbestel om ten aanzien van predikanten, die de status van emeritus niet bereiken, een uitkering te construeren, die uitgaat van het aantal dienstjaren (tenzij men zou willen overstappen op het dienstjarenbeginsel - hetzij over de gehele linie, hetzij alleen voor bijzondere gevallen als deze). Zonder systeemwijziging blijven voor hen slechts als mogelijkheden over: Het vervallen van uitzicht op oudedagsvoorziening of het aanmerken van de betrokkene 'als ware hij emeritus predikant'. In het laatste geval is het niet onredelijk als eis te stellen, dat de gewezen predikant de kerken een aanmerkelijk aantal jaren moet hebben gediend.
- Als de betrokkene wordt aangemerkt als ware hij emeritus predikant betekent dit, dat hij in aanmerking komt voor een uitkering gerelateerd aan de uitkeringen uit de emeritikas. Elders - eventueel later - opgebouwde pensioenrechten worden dan, indien en voor zover zij een bepaald bedrag te boven gaan, op deze uitkering in mindering gebracht.
6. Bij de behandeling van het rapport van de commissie tot bestudering van het vraagstuk van levensonderhoud van afgezette predikanten ter generale synode van 1986 stelde de rapporteur van commissie VI, dat het de roeping der kerk is barmhartigheid te betonen ook ten opzicht van afgezette predikanten. Barmhartigheid staat evenwel niet los van gerechtigheid. Afgedacht van de formele kant van de zaak, nl. dat in de betrokken synodale besluiten de rechtsbasis is gegeven om 'gerechtigheid te oefenen', sluit de eenheid van de ambten in, dat barmhartigheid niet geïsoleerd kan en mag worden van gerechtigheid. Zonder notie van de barmhartigheid van de grote Hogepriester wordt zelfs de meest rechte tuchttoelating 'der wereld gelijkvormig' en een aanfilling van 'de bediening der verzoening', die het bestaansof van de kerken geacht kan worden. Daarom kan noch mag het element van gerechtigheid uit de erkende betoning van barmhartigheid geëlimineerd worden.
- Het is de roeping van de kerken barmhartigheid en gerechtigheid te betonen. Daarom dient krachtens de 'bediening der verzoening' als eis van barmhartigheid en gerechtigheid erkend te worden, dat een afgezette dienaar des Woords, die zich met de kerkeraad van zijn laatste gemeente heeft verzoend en lid is (gebleven) van een Christelijke Gereformeerde Kerk, wordt aangemerkt 'als ware' hij emeritus predikant.
- Dit houdt in, dat hij, wanneer hij redelijkerwijs niet meer in de gelegenheid is zelf door arbeid inkomsten te verwerven met de daarbij behorende oudedagsvoorziening, in aanmerking komt voor een uitkering gerelateerd aan de uitkeringen uit de emeritikas.

CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE KERK 'S-GRAVENEEL

Scriba: G. v.d. Schans
Vlasstraat 66
3295 TN 's-Gravendeel
Tel.: 01853-2634

's-Gravendeel, 15 april 1989

De kerkeraad van de Christelijke Gereformeerde Kerk te 's-Gravendeel, kennis genomen hebbend van het besluit van de generale synode van 1986 inzake een tijdelijke uitkering ter voorziening in het levensonderhoud van een afgezette dienaar des Woords en zijn gezin, die zich met de kerkeraad van zijn laatste gemeente heeft verzoend en lid is (gebleven) van een Christelijke Gereformeerde Kerk (Acta 1986, artikel 97), doet een appell op de generale synode om de desbetreffende regeling van de synode 1986 te reviseren in diere voege, dat de generale synode:

overwegende

- dat in het besluit van de generale synode van 1986 betreffende een tijdelijke uitkering ter voorziening in het levensonderhoud van een afgezette dienaar des Woords en zijn gezin, die zich met de kerkeraad van zijn laatste gemeente heeft verzoend en lid is (gebleven) van een Christelijke Gereformeerde Kerk (Acta 1986, artikel 97), daarin gestelde uitkeringsperiode afhankelijk is maximaal van de leeftijd van 64 jaar, zodat de betrokkene, wanneer hij de leeftijd van maximaal 67 jaar heeft bereikt, geen recht kan doen gelden op enige kerkelijke voorziening in zijn levensonderhoud en mitsdien ook zijn kerkeraad geen beroep kan doen op een uitkering uit de algemene kas tot steun aan de kerken ten behoeve van de verzorging van emeriti predikanten, predikantweduwen en -wezen (ad artikel 13 KO);
- dat wanneer als vrucht van de 'bediening der verzoening' de betrokkene (bedoeld onder 1) zijn schuld heeft erkend en beleden en de relatie met zijn kerkeraad en gemeente is hersteld, het desniettegenstaande om redenen van omzichtigheid raadzaam kan worden geacht niet tot herstelling in het ambt over te gaan; constaterende, dat in het voornoemde besluit geen regeling is getroffen ter voorziening in het levensonderhoud van de betrokkene en de zijnen, wanneer hij redelijkerwijs niet meer in de gelegenheid is zelf door arbeid inkomsten te verwerven met de daarbij behorende oudedagsvoorziening voor zichzelf, zijn weduwe en wezen; uitsprekt
 - dat het der kerken onwaardig is stilzwijgend ervan uit te gaan dat de betrokkene (en na diens overlijden zijn weduwe en/of minderjarige kinderen) kan (kunnen) volstaan met de uitkeringen krachtens de AOW en de AWW;
 - dat het niet verantwoord is dat een dienaar des Woords, die de kerken een aanmerkelijk aantal jaren heeft gediend en die uit het ambt wordt onttent, maar zich met zijn kerkeraad verzoent en lid blijft van een Christelijke Gereformeerde Kerk, als gevolg van de afzetting zijn uitzicht op voorziening in het levensonderhoud verloren ziet gaan, terwijl hij redelijkerwijs niet meer in de gelegenheid is zelf inkomsten door arbeid te verwerven en de daaraan gerelateerde oudedagsvoorziening op te bouwen;
 - dat de eis van barmhartigheid en gerechtigheid erkend dient te worden, dat de dienaar des Woords, die uit zijn ambt wordt onttent, nadat hij de kerken jaren heeft gediend, maar zich met zijn kerkeraad verzoend heeft en lid is (gebleven) van een Christelijke Gereformeerde Kerk, bij het bereken van de 65-jarige leeftijd voor wat betreft de voorziening in zijn levensonderhoud wordt aangemerkt als ware hij emeritus predikant en in geval hij overlijdt, zijn weduwe (wezen) als ware(n) zij predikantweduwe (-wezen) en opdraagt aan een daartoe geëigend deputaatschap om in voorkomende gevallen in overleg met de desbetreffende kerkeraad en classis overeenkomstig de uitspraak sub 3 te handelen.

Toelichting

- Volgens artikel 12 KO is een dienaar des Woords zijn leven lang aan de dienst der kerken verbonden. Artikel 13 sluit hierop aan en bepaalt, dat als een dienaar des Woords door ouderdom, ziekte of om andere redenen ongeschikt wordt tot uitoefening van zijn ambt, hij niettemin de eer en de naam van dienaar des Woords behoudt. De kerk, die hij heeft gediend, heeft de plicht naar behoren in zijn levensonderhoud en in dat van zijn weduwe en wezen te blijven voorzien. Het voorzien in het levensonderhoud is dus duidelijk gekoppeld aan het behouden van de eer en de naam van dienaar des Woords. Emeriti predikanten ontvangen een emeritaatsuitkering uit de algemene kas tot steun aan de kerken ten behoeve van de verzorging van emeriti predikanten, predikantweduwen en -wezen (emeriti-kas). De regeling van de emeritaatsuitkering is neergelegd in de instructie voor deputaten voor het beheer van deze kas (bijlage 7 van de KO, ed. 1984). Deze regeling gaat uit van het normale geval dat de dienaar des Woords zijn leven lang aan de dienst der kerken verbonden blijft. Voor de uitzondering, dat een dienaar des Woords niet zijn leven lang aan de dienst der kerken verbonden is doordat hij uit zijn ambt is onttent, geldt geen oudedagsvoorziening.
- De predikant, die uit zijn ambt wordt onttent, verliest daardoor het uitzicht op een uitkering uit de emeritikas. Een instructie van de particuliere synode van het Westen, ingediend bij de generale synode van 1986, waarin wordt uitgesproken, dat de kerken een verantwoordelijkheid hebben bij te dragen in de oudedagsvoorziening van hen, die de kerken als predikant hebben gediend, maar die de dienst voortijdig hebben beëindigd en derhalve niet in aanmerking komen voor emeritaat, werd door de generale synode wegens gebrek aan motivering en argumentering niet aanvaard (Acta 1986, artikel 147).
- De generale synode 1986 heeft wel een regeling getroffen inzake levensonderhoud van afgezette predikanten en hun gezinnen (Acta 1986, artikel 97), doch deze regeling betreft een tijdelijke uitkering van maximaal 36 maanden, die ten doel heeft een periode tussen het tijdstip van afzetting en het moment, waarop de gewezen predikant weer inkomsten gaat verwerven te overbruggen. De uitkering wordt toegekend aan predikanten van niet ouder dan 64 jaar. Een betrokkene kan tot uiterlijk zijn 67e jaar voor een uitkering in aanmerking komen. De regeling is dus duidelijk niet bedoeld als een voorziening in het levensonderhoud voor het geval de afgezette predikant redelijkerwijs niet meer in de gelegenheid is zelf inkomsten door arbeid te verwerven en een daaraan gerelateerde oudedagsvoorziening op te bouwen. Opgemerkt wordt, dat de generale synode met deze regeling heeft erkend, dat de kerken in bepaalde gevallen op financieel gebied een verantwoordelijkheid hebben jegens predikanten, die uit hun ambt zijn onttent.
- De onder 3 bedoelde regeling geldt voor een afgezette predikant, die zich met de kerkeraad van zijn laatste gemeente heeft verzoend en lid is (gebleven) van een Christelijke Gereformeerde Kerk. Het kan raadzaam zijn dat, ook al is de relatie met de kerkeraad en de gemeente hersteld, om redenen van omzichtigheid niet tot herstelling in het ambt wordt overgegaan. In dat geval blijft ook herstel van uitzicht op een emeritaatsuitkering achterwege.
- Het feit, dat uitzichten op een oudedagsvoorziening bij ontslag komen te vervallen mag als een unicum in onze samenleving worden aangemerkt. Bij de overheid en het bedrijfsleven komt het niet of nauwelijks

voor, dat pensioensluitingen bij tussentijds ontslag vervallen. Bij de overheid en het bedrijfsleven worden pensioenrechten veelal per dienstjaar opgebouwd. Deze opgebouwde rechten zijn veelal onaanstaafbaar en geven te zijner tijd aanspraak op een uitgestelde uitkering. Bij de Ned. Herv. Kerk, de Geref. Kerken en de Ned. Geref. Kerken hebben de predikanten een persoonlijk recht op een ouderdoms-uitkering. Dit houdt in, dat voor een predikant, die de status van emeritus predikant niet bereikt, aanspraak bestaat op een uitgestelde uitkering.

De emeritaatsuitkering in onze kerken is onafhankelijk van het aantal dienstjaren. Het systeem kent geen opbouw van pensioenjaren. Het past niet in ons uitkeringsbestel om ten aanzien van predikanten, die de status van emeritus niet bereiken, een uitkering te construeren, die uitgaat van het aantal dienstjaren (tenzij men zou willen overstappen op het dienstjarenbeginsel - hetzij over de gehele linie, hetzij alleen voor bijzondere gevallen als deze). Zonder systeemwijziging blijven voor hen slechts als mogelijkheden over: Het vervallen van uitzicht op oudedagsvoorziening of het aanmerken van de betrokkene 'als ware hij emeritus predikant'. In het laatste geval is het niet onredelijk als eis te stellen, dat de gewezen predikant de kerken een aanmerkelijk aantal jaren moet hebben gediend.

Als de betrokkene wordt aangemerkt als ware hij emeritus predikant betekent dit, dat hij in aanmerking komt voor een uitkering gerelateerd aan de uitkeringen uit de emeritikas. Elders - eventueel later - opgebouwde pensioenrechten worden dan, indien en voor zover zij een bepaald bedrag te boven gaan, op deze uitkering in mindering gebracht.

6. Bij de behandeling van het rapport van de commissie tot bestudering van het vraagstuk van levensonderhoud van afgezette predikanten ter generale synode van 1986 stelde de rapporteur van commissie VI, dat het de roeping der kerk is barmhartigheid te betonen ook ten opzicht van afgezette predikanten. Barmhartigheid staat evenwel niet los van gerechtigheid. Afgedacht van de formele kant van de zaak, nl. dat in de betrokken synodale besluiten de rechtsbasis is gegeven om 'gerechtigheid te oefenen', sluit de eenheid van de ambten in, dat barmhartigheid niet geïsoleerd kan en mag worden van gerechtigheid. Zonder nota van de barmhartigheid van de grote Hogepriester wordt zelfs de meest rechte tuchttoefening 'der wereld gelijkvormig' en een aanfluting van 'de bediening der verzoening', die het bestaansmotief van de kerken geacht kan worden. Daarom kan noch mag het element van gerechtigheid uit de erkende betoning van barmhartigheid geëlimineerd worden.

Het is de roeping van de kerken barmhartigheid en gerechtigheid te betonen. Daarom dient krachtens de 'bediening der verzoening' als eis van barmhartigheid en gerechtigheid erkend te worden, dat een afgezette dienaar des Woords, die zich met de kerkeraad van zijn laatste gemeente heeft verzoend en lid is (gebleven) van een Christelijke Gereformeerde Kerk, wordt aangemerkt 'als ware' hij emeritus predikant.

Dit houdt in, dat hij, wanneer hij redelijkerwijs niet meer in de gelegenheid is zelf door arbeid inkomsten te verwerven met de daarbij behorende oudedagsvoorziening, in aanmerking komt voor een uitkering gerelateerd aan de uitkeringen uit de emeritikas.

namens de kerkeraad
C. v.d. Schans

PARTICULIERE SYNODE VAN HET ZUIDEN VAN DE CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND

Scriba: ds. A. Baars
Hobbemastraat 6
3241 AD Middelhamis
Tel. (01870) 6902

Middelhamis, 26 april 1989

Aan de roepende kerk van de generale synode 1989,
Scriba: De eerwaarde heer A. Visser,
Verzetstrijderslaan 45
9727 CB Groningen.

Weleerwaarde en eerwaarde broeders,

In haar vergadering van 19 april 1989 te Barendrecht heeft de particuliere synode van het Zuiden kennis genomen van de afschriften van de appèlschrijvers van de Christelijke Gereformeerde Kerken van Gorinchem en 's-Gravendeel aan de generale synode van 1989. Het schrijven van de kerk van Gorinchem is gedateerd 31 maart 1989 en dat van de kerk van 's-Gravendeel 15 april 1989.

Deze afschriften waren vergezeld van het verzoek van beide kerken, ondersteund door de classis Dordrecht, om de komende generale synode te verzoeken deze appèls op de agenda te plaatsen en in behandeling te nemen en niet om formele redenen af te wijzen.

De P.S. van het Zuiden heeft besloten aan dit verzoek te voldoen en dringt er derhalve bij de generale synode 1989 op aan de voornoemde appèlschrijvers van de kerken van Gorinchem en 's-Gravendeel op de agenda te plaatsen en in behandeling te nemen.

Ten overvloede willen we u er nog op wijzen dat de P.S. van het Zuiden zich niet heeft uitgesproken over de inhoud van beide appèlschrijvers.

U de leiding van de Geest van God toebiddend,
namens de particuliere synode van het Zuiden,

A. Baars, scriba

BILAGE 23
Art. 63

RAPPORT 9 VAN COMMISSIE VII: BETREFFENDE BEZWAARSCHRIFTEN KERKERADEN VAN GORINCHEM EN 'S-GRAVENDEEL

De bezwaarschriften van de kerkeraden van Gorinchem en 's-Gravendeel zijn gedateerd resp. 31-3-1989 en 20-5-1989 en beogen een wijziging van het besluit van de generale synode 1986 inzake een tijdelijke uitkering ter voorziening in het levensonderhoud van een afgezette dienaar des Woords en zijn gezin, die zich met de kerkeraad van zijn laatste gemeente heeft verzoend en lid is (gebleven) van een Chr. Geref. Kerk. Deze bezwaarschriften worden vergezeld van een schrijven van de particuliere synode van het Zuiden d.d. 26-4-1989, waarin verzocht wordt aan de generale synode om genoemde bezwaarschriften in behandeling te nemen.

Uw commissie constateert dat beide bezwaarschriften te laat zijn ingediend en stelt u daarom voor deze als niet ontvankelijk te beschouwen.

Daarbij merkt uw commissie op, dat wat beide bezwaarschriften beogen, ook op andere wijze op de tafel van de generale synode komt.

Daarom stelt uw commissie voor het schrijven van de particuliere synode van het Zuiden voor kennisgeving aan te nemen.

Tenslotte stelt uw commissie voor genoemde kerkeraden en de particuliere synode van het Zuiden van uw besluit in kennis te stellen.

J. Verhage, rapporteur.

BILAGE 24
Art. 64

CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE KERK VAN GOUDA

Scriba: Han Hollanderweg 35,
2807 AC Gouda.

Aan de roepende kerk van de generale synode 1989 van de Chr. Geref. Kerken, p/a dhr. A. Visser, scriba C.G.K. van Groningen, Verzetstrijderslaan 45, 9727 CB Groningen.

Gouda, 21 februari 1987

Weleerwaarde en eerwaarde broeders,

Naar aanleiding van het afwijzen van het appel van de Chr. Geref. Kerk van Gouda, betreffende het kerklied, zoals verwoord in het schrijven van de generale synode d.d. dec. 1986 en in het besluitenboekje van de generale synode ds. febr. 1987, tekent de kerkeraad van de Chr. Geref. Kerk van Gouda appel aan tegen het besluit van de Synode.

De kerkeraad acht zich ook niet gebonden aan de uitspraak van de Synode, omdat op geen enkele manier wordt ingegaan op de door ons aangevoerde argumenten en daarom geen recht gedaan is aan ons appèlschrijven.

Wij verzoeken de Synode ons afgewezen appèlschrijven opnieuw in behandeling te nemen.

Namens de kerkeraad van de Chr. Geref. Kerk van Gouda,

drs. A.W. Velema, praeses,
C.W. van Prooyen Schuurman, scriba.

BILAGE 25
Art. 64

RAPPORT 1 VAN COMMISSIE VII: BETREFT BEZWAARSCHRIFT KERKERAAD GOUDA

Uw commissie rapporteert, dat het schrijven van de kerkeraad van de Christelijke Gereformeerde Kerk van Gouda d.d. 21 februari 1987, waarin appel wordt aangeteekend tegen (bedoeld wordt: revisie gevraagd van) het besluit van de generale synode van 's-Gravenhage 1986 betreffende het kerklied wettig ter tafel is.

In zijn schrijven gaat de kerkeraad van Gouda niet in op de gronden van het synode-besluit, maar stelt slechts vast, dat door de generale synode op geen enkele wijze is ingegaan op de door de kerkeraad van Gouda in 1986 aangevoerde argumenten en dat daarom geen recht is gedaan aan zijn toenmalig appèlschrijven.

Uw commissie merkt op dat de kerkeraad van Gouda door middel van het schrijven dat hij in dec. 1986 van de generale synode ontving, alsmede door het vermelde omtrent het kerklied in het Besluitenboekje van feb. 1987 in kennis is gesteld van de overwegingen en het besluit van de generale synode. Uit de overwegingen blijkt dat de generale synode wel op de aangevoerde argumenten is ingegaan. Dit is ook op te maken uit de Acta van de generale synode 1986. Uw commissie verwijst naar art. 124 van de Acta, waaruit blijkt dat het synode-besluit genomen is in overeenstemming met de argumenten genoemd in het commissie-rapport (zie Acta pag. 216-218).

Uit de Acta van de generale synode 1986 blijkt tevens, dat de generale Synode besloten heeft te blijven bij het besluit van de generale synode van Rotterdam-Centrum 1983, aangezien in de revisie-verzoeken, inclusief dat van de kerkeraad van Gouda, geen gronden werden aangevoerd die aantoonde dat het besluit van de

generale synode 1983 in strijd was met de Heilige Schrift, de belijdenis en de kerkorde. Uw commissie stelt vast, dat de kerkeraad van Gouda in het onderhavige schrijven niet aantoont dat de generale synode 1986 een foute beslissing nam. Derhalve stelt uw commissie voor het revisie-verzoek van de kerkeraad van Gouda af te wijzen en de kerkeraad van dit besluit in kennis te stellen.

M.W. Vrijhof, rapporteur

BILAGE 26
Art. 65

CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE KERK 'S-GRAVENHAGE-RIJSWIJK

Scribaat: Hoogkamerlaan 110
2284 GN Rijswijk
tel. 070 - 943313

Aan de Generale Synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken, in vergadering bijeen te Groningen.

Rijswijk, 5 april 1989

Hoogeerwaarde broeders,

De raad van de Christelijke Gereformeerde Kerk 's-Gravenhage-Rijswijk heeft in zijn brief aan deputaten Berijnde Schriftgedeelten met betrekking tot de bundel Schriftberijningen 1987 onder meer enkele argumenten aangegeven die het gehele beleid van de generale synode met betrekking tot het kerklied raken. Derhalve meent de kerkeraad juist te handelen u de betreffende punten hierbij ter kennisname toe te zenden, t.w.:

- dat de raad bij de synode van 1986 een bezwaarschrift indiende tegen het besluit inzake het kerklied van de synode van 1983, waarbij -ondanks de uitspraak van de synode van 1980- het gebruik van een bundel Schriftgetrouwe liederen de kerken werd ontzegd. In dit bezwaarschrift werd
 - uitvoerig geargumenteed aangegeven waarom de raad het besluit van 1983 niet voor vast en bondig houdt;
 - aan de synode van 1986 gevraagd het besluit van 1983 te herzien en alsnog de in 1983 aan de synode voorgelegde bundel vrij te geven;
- dat de raad in het afwijzende antwoord van de synode 1986 op genoemd bezwaarschrift geen gronden heeft kunnen vinden om het in dat bezwaarschrift ingenomen standpunt te wijzigen; de synode is namelijk bij deze afwijzing aan vrijwel alle argumenten van de kerkeraad volkomen voorbijgegaan, waarover de raad zich bij deze beklaagt;
- dat de raad mede daarom niet instemt met het synodale beleid, waarbij het gebruik van Schriftgetrouwe liederen de kerk ontzegd blijft voorzover deze liederen geen getrouwe berijningen van aaneengesloten Schriftgedeelten zijn.

Namens de raad van de kerk
's-Gravenhage-Rijswijk
ds. W. Steenbergen, praeses
A. van der Kruk, scriba

BILAGE 27
Art. 65

RAPPORT 2 VAN COMMISSIE VII: BETREFFENDE BRIEF VAN DE KERKERAAD VAN 'S-GRAVENHAGE-RIJSWIJK

Uit de brief van de kerkeraad van de Christelijke Gereformeerde Kerk van 's-Gravenhage-Rijswijk d.d. 5 april 1989 blijkt, dat deze brief ter kennisname aan de vergadering van de generale synode 1989 is gezonden. Uw commissie stelt voor dit schrijven voor kennisgeving aan te nemen.

M.W. Vrijhof, rapporteur

BILAGE 28
Art. 67, 171

TOELICHTING BIJ INSTRUCTIE 8.01 INZAKE AANVULLING ART. 6 KO

Door de ontwikkeling van de laatste jaren is er in onze kerken een situatie ontstaan, die anders is dan vroeger, nu meer kandidaten, die door het curatorium van de Theologische Hogeschool te Apeldoorn beroepbaar zijn gesteld, na een lange wachtperiode nog steeds geen beroep tot dienaar des Woords uit de kerken hebben ontvangen. Op grond van thans beschikbare gegevens zal er in deze ontwikkeling geen verandering komen. De ernst van de situatie zal eerder toenemen, gezien het aantal studenten, dat de komende jaren voor beroepbaarstelling in aanmerking komt.

Daarom moet er op onze kerken een dringend beroep gedaan worden om een aantal concrete maatregelen te treffen die het beroepingswerk in onze kerken gunstig zal kunnen beïnvloeden.

BILAGE 29
Art. 67, 171

RAPPORT 2 VAN COMMISSIE I BETREFFENDE AGENDAPUNT 8.01: INSTRUCTIE VAN DE PARTICULIERE SYNODE VAN HET WESTEN INZAKE AANVULLING ART. 6 K.O.

De commissie heeft zich uitvoerig beziggehouden met deze instructie. Binnen de commissie waren er enkelen, die van gedachte waren dat het door de particuliere synode van het Westen gevraagde al ligt opgesloten in de geest van art. 6 K.O. Het gaat in art. 6 om de regeling van hoe bijzondere arbeid van dienaren des Woords kan plaatsvinden. Een predikant kan immers geen enkele arbeid in de kerken verrichten als hij niet verbonden is aan een gemeente. Art. 6 regelt deze verhouding van kerkeraad en predikant, die door de kerkeraad wordt afgestaan voor het verrichten van bijzondere arbeid. Deze arbeid behoort in overwegende mate het karakter te hebben van verkondiging van Gods Woord.

Het gaat in art. 6 K.O. dus over dienaren des Woords.

Naar de letter genomen wordt in art. 6 niet gesproken over kandidaten, die nog beroepen moets worden. Daarom waren anderen in de commissie van mening dat het door de P.S. van het Westen verzochte niet behoort tot art. 6: tot nu toe is dit artikel door de kerken steeds zo gelezen, dat kandidaten niet beroepen konden worden voor bijzondere arbeid, zoals bedoeld onder art. 6. Het is voorgekomen, dat op grond van art. 6 sommigen zijn afgewezen, die zich als kandidaat beschikbaar stelden voor bijzondere arbeid.

Een hoofdpunt van discussie binnen de commissie, samen met haar adviseur, en ook in een gesprek met Prof. Dr. W. van 't Spijker, was of inderdaad de bestaande situatie zo moet blijven, nl. dat bepaalde kandidaten, die bijzondere gaven hebben gekregen voor een bijzondere arbeid, niet tot die arbeid door een kerkeraad kunnen worden beroepen.

De commissie is van mening, dat er ruimte moet komen voor een dergelijke beroeping, maar is tegelijk van oordeel, dat dit uitzonderingen behoren te blijven. Een kandidaat, die opgeleid is tot dienaar des Woords, behoort eerst de arbeid in de gemeente te leren kennen in al zijn facetten.

Hij moet in de praktijk van het gemeentelijke en kerkelijke leven ervaring opdoen.

De vraag is derhalve: hoe kunnen bijzondere gaven voor bijzondere arbeid, door de kerken opgemerkt en herkend, ruimte krijgen om zich te ontplooiën en hoe voorkomen we tegelijkertijd dat deze uitzonderingssituatie gaat worden tot een weg en een regel?

De intentie van de instructie van de P.S. van het Westen is een enigszins andere dan wat de commissie voor ogen staat. De P.S. van het Westen heeft immers bijkens de toelichting de instructie ingediend met het oog op het verruimen van de mogelijkheden kandidaten te beroepen. De commissie is van mening, dat om deze reden de instructie niet kan worden aangenomen, hoezeer de intentie is te waarderen. Maar de toelichting is in strijd met de bedoeling van art. 6 K.O.

Willen de kerken de mogelijkheid openen om in uitzonderingsgevallen kandidaten met gaven voor een bijzondere arbeid naar art. 6 te beroepen tot die arbeid, dan is een nadere bezinning en bestudering van deze zaak nodig. De commissie heeft daartoe geen opdracht.

Om deze redenen stelt de commissie de synode voor de P.S. van het Westen te vragen de instructie terug te nemen en zich verder te bezinnen op de problematiek terzake.

J. Jonkman, rapporteur

BILAGE 30
Art. 70

RAPPORT VAN DEPUTATEN GEESTELIJKE VERZORGING MILITAIRES (DGVM)

1. Samenstelling deputaatschap.

Ds. H. van der Schaaf te Dordrecht, voorzitter; A.C. Floor te Leusden, secretaris; D. van der Galiën te Almelo, penningmeester; ds. G. Bijkerk te Enschede; ds. H. van den Heuvel te Dokkum; W.H. van Schaik te Ede; ds. J.C.L. Starreveld te Kampen.

2. Personalie.

Op werkbezoek naar ds. H. de Bruijne te Havelte d.d. 24 november 1988 werd onze secretaris br. A.C. Floor door een herseninfarct getroffen.

Er is sprake van een - uiteraard binnen het kader van de mogelijkheden - langzame vooruitgang in zijn conditie. Br. H. van den Heuvel fungeert thans als waarnemend secretaris, terwijl de voorzitter als secundus voor br. Floor de maandvergaderingen bijwoont van het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken Militair (CIOM). Br. W.H. van Schaik - benoemd in 1977 - stelt zich niet meer ter beschikking. Dit geldt eveneens de in 1980 benoemde penningmeester, br. D. van der Galiën. In de eerste zittingeweek zullen u kandidaten worden voorgedragen ter vervulling van deze vacatures.

3. Vergaderingen.

In de afgelopen periode vergaderde het deputaatschap dertien keer.

4. Krijgsmachtspredikanten.

In lang verband was bij de Koninklijke Landmacht ds. A. Bakker werkzaam. Na zeven jaar in Duitsland te

Hohne te hebben gewerkt, werd hij op 1 september 1987 geplaatst bij 101 Geniegevechtsgroep te Wezep. Ds. G.C. van der Klis - sinds 1 mei 1977 vlootpredikant - ging op 30 oktober 1987 over naar de Nederlandse Hervormde Kerk.

Per 1 januari 1988 werd drs. G.L. Born benoemd tot legerpredikant in zogenaamd lang verband en tewerkgesteld op het Vormingscentrum van de Protestantse Geestelijke Verzorging 'Beukbergen' te Huis ter Heide in de functie van plaatsvervangend directeur.

Ds. N. Ribbers te Meppel werkte van 1 september 1986 tot 12 oktober 1987 als jaarling op de Prinses Margrietkazern te Wezep.

Drs. B. Loonstra te Oud-Beijerland verrichtte dienst van 29 juni 1987 tot 23 juni 1988 in 't Harde.

Ds. P.J. van Dam te Woerden was in 1988 legerpredikant op de legerplaats te Cralo.

Ds. H. de Bruijne te Purmerend en ds. M. Dijkstra te Haarlem kwamen op 2 mei 1988 op. Zij hopen de dienst - respectievelijk vericht te Steenwijk en te 't Harde - in juni 1989 te verlaten. Op 8 mei j. kwam ds. A.G. van der Heijden te Zaandam voor de tijd van één jaar en zes weken op. Na de opleiding wordt hij te Schalkhaar geplaatst. In begin juli hoopt drs. A.W. Velema te Gouda in dienst te gaan.

Met alle dienstdoende predikanten onderhouden deputaten contact en met hen gezamenlijk in vergaderingsverband. Met belangstelling en aandacht wordt van hun rapporten kennis genomen.

5. Werving.

Volgens een bepaald schema worden alle predikanten van onder de veertig jaar en minstens vier dienstjaren benaderd. De Hoofden van Dienst zijn dankbaar voor de inbreng van onze kleine kerkgemeenschap, helaas leveren wij thans geen mankracht voor het krijgsmachtpastoraat in de Koninklijke Marine en in de Koninklijke Luchtmacht.

6. Personeelsbeleid Hoofden van Dienst.

In tegenstelling tot vroeger is het niet meer mogelijk om meteen als langverbander bij de Koninklijke Landmacht te dienen. Na de jaasperiode wordt beslist of tot zo'n dienstverband kan worden overgegaan. Verschillende factoren spelen daarbij een rol.

De ontslagleeftijd van de legerpredikant is die van 55 jaar. In bepaalde gevallen bestaat de mogelijkheid dat men tot de leeftijd van 58 jaar kan nadienen.

Allen die de dienst verlaten, kunnen tot 60 jaar reservist blijven. Ook op deze wijze kan het reservebestand op peil worden gehouden.

Pas na het einde van de dienst wordt aan de jaarling gevraagd of hij zich als reservelegerpredikant beschikbaar wil stellen. Sinds kort kunnen predikanten een basisopleiding van zes weken volgen zonder daadwerkelijk één jaar te dienen. Deze mogelijkheid bestaat eveneens bij de Dienst Geestelijke Verzorging van de Koninklijke Luchtmacht.

7. Verdeling formatieplaatsen geestelijke verzorging.

Door het kabinet werd bij ministerieel besluit van 17 januari 1986 een commissie ingesteld om te adviseren inzake de criteria voor steunverlening aan kerkgenootschappen en andere genootschappen op geestelijke grondslag. Dit betreft mede de categoriale geestelijke verzorging, onder andere in de krijgsmacht.

Bij de installatie van de commissie, die onder voorzitterschap van prof. mr. E.M.H. Hirsch Ballin stond, verzocht het toenmalig kabinet een interimadvies uit te brengen over het vraagstuk van de verdeling van de formatieplaatsen voor geestelijke verzorging in de krijgsmacht.

Op 3 december 1986 werd een interimrapport uitgebracht.

Na vele en diepgaande gesprekken met de zendende instanties kwam er tenslotte een oplossing voor het verdeelvraagstuk, neergelegd in een brief van de staatssecretaris van Defensie d.d. 15 december 1987.

Deze oplossing bestaat uit twee elementen, die onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn, te weten:

- een pragmatisch interim-besluit dat op korte termijn moet worden verwezenlijkt;

- een besluit, dat op langere termijn tot stand zal komen en dat beoogt het probleem van de verdeling van het aantal geestelijke verzorgers principieel op te lossen.

Het interim-besluit hield in dat het Humanistisch Verbond in de jaren 1988 en 1989 over zes raadsleden meer kan beschikken (van 25 naar 31).

De principiële oplossing rust op drie 'pilaren', te weten:

a. het onderzoek naar de voorkeuren van de actief dienende militairen;

b. een onderzoek naar de structureel-quantitatieve criteria betreffende de relevante genootschappen;

c. een onderzoek naar de maatschappelijke betekenis, die de relevante levensbeschouwelijke stromingen in de Nederlandse samenleving hebben.

Aan de genoemde pilaren mag niet hetzelfde gewicht worden toegekend.

Vóór 1 januari 1990 dient er een akkoord bereikt te zijn met de kerken en de genootschappen over de manier waarop dit onderzoek zal worden uitgevoerd. Zo niet, dan zal de staatssecretaris van Defensie de gordaanse knoop doorhakken. Gelukkig ziet het er naar uit dat de zendende instanties een gemeenschappelijk voorstel kunnen aanbieden. Zo zal b.v. het onderzoek onder c. plaatsvinden onder de niet actief dienende (potentiële) militairen die in crisis- of oorlogstijd deel uitmaken van de krijgsmacht. Ook in dat onderzoek zal men gelijk onder a. voorkeur kunnen uitspreken voor geestelijke verzorging vanuit godsdienstige geestelijke verzorging (aalmoezenier, dominee, rabbijn, imam en pandit) of niet-godsdienstige geestelijke verzorging (het humanistisch verbond of ik heb geen behoefte aan geestelijke verzorging).

Inmiddels hebben alle Hoofden van Dienst Geestelijke Verzorging erop aangedrongen - in afwachting van de principiële oplossing - minstens de huidige omvang van de dienst geestelijke verzorging te handhaven.

Op dit moment zijn er in totaal 244 formatieplaatsen.

Terugkomend op de commissie Hirsch Ballin: op 28 maart 1988 werd het eindrapport uitgebracht. Beklemtond wordt onder andere dat burgers ook in bijzondere omstandigheden hun grondrecht moeten kunnen uitoefenen van het belijden van godsdienst of levensovertuiging. De overheid heeft de verplichting daarvoor

zorg te dragen. Zij dient de kerken e.d. de genootschappen in de gelegenheid te stellen geestelijke verzorging te bieden. De overheid betaalt de geestelijke verzorging geheel.

Het kabinet reageerde in begin oktober 1988 op dit commissiestuk. In afwijking van het commissiestandpunt staat hem een gedeelde verantwoordelijkheid voor ogen: overheid en genootschappen zijn samen verantwoordelijk, ook financieel. Ten aanzien van de categoriale geestelijke verzorging van moslims en hindoes onderschrijft het kabinet de aanbeveling van de oprichting van twee diensten geestelijke verzorging (afzonderlijk voor moslims en hindoes) met elk twee formatieplaatsen voor een periode van vijf jaar.

Zowel in het CIOM als in eigen deputerenkring werd over dit kabinetstandpunt van gedachten gewisseld. Op verzoek gaven deputaten hun visie door aan onze deputaten voor de correspondentie met de Hoge Overheid, die vertegenwoordigd zijn correspondentie met de Hoge Overheid, die vertegenwoordigd zijn in het Interkerkelijk Contact overheidszaken (CIO). Geaccentueerd werd dat de overheid zorg dient hebben voor de gehele mens en de militair een all-in verzorging heeft aan te bieden.

Deputaten kunnen zich volledig aansluiten bij het schrijven van het CIO aan de minister van Binnenlandse Zaken d.d. 20 maart 1989: "... Zowel principieel als praktisch dient de overheid daarom volledig zorg te dragen voor het functioneren van de geestelijke verzorging bij defensie. Daarbij is uitgangspunt dat de zendende instanties de inhoud van de taak bepalen en van daaruit voorstellen omtrent de omvang en organisatie formuleren. In overleg met de overheid wordt dan de definitieve besluitvorming tot stand gebracht".

Nu het kabinet demissionair is, moet worden afgewacht hoe een nieuw kabinet zich opstelt tegenover de gehele problematiek van de verdeling van de formatieplaatsen geestelijke verzorging.

Deputaten kunnen zich volledig aansluiten bij het schrijven van het CIO aan de minister van Binnenlandse Zaken d.d. 20 maart 1989: "... Zowel principieel als praktisch dient de overheid daarom volledig zorg te dragen voor het functioneren van de geestelijke verzorging bij defensie. Daarbij is uitgangspunt dat de zendende instanties de inhoud van de taak bepalen en van daaruit voorstellen omtrent de omvang en organisatie formuleren. In overleg met de overheid wordt dan de definitieve besluitvorming tot stand gebracht".

Nu het kabinet demissionair is, moet worden afgewacht hoe een nieuw kabinet zich opstelt tegenover de gehele problematiek van de verdeling van de formatieplaatsen geestelijke verzorging.

Nu het kabinet demissionair is, moet worden afgewacht hoe een nieuw kabinet zich opstelt tegenover de gehele problematiek van de verdeling van de formatieplaatsen geestelijke verzorging.

Nu het kabinet demissionair is, moet worden afgewacht hoe een nieuw kabinet zich opstelt tegenover de gehele problematiek van de verdeling van de formatieplaatsen geestelijke verzorging.

Nu het kabinet demissionair is, moet worden afgewacht hoe een nieuw kabinet zich opstelt tegenover de gehele problematiek van de verdeling van de formatieplaatsen geestelijke verzorging.

Nu het kabinet demissionair is, moet worden afgewacht hoe een nieuw kabinet zich opstelt tegenover de gehele problematiek van de verdeling van de formatieplaatsen geestelijke verzorging.

Nu het kabinet demissionair is, moet worden afgewacht hoe een nieuw kabinet zich opstelt tegenover de gehele problematiek van de verdeling van de formatieplaatsen geestelijke verzorging.

Nu het kabinet demissionair is, moet worden afgewacht hoe een nieuw kabinet zich opstelt tegenover de gehele problematiek van de verdeling van de formatieplaatsen geestelijke verzorging.

Nu het kabinet demissionair is, moet worden afgewacht hoe een nieuw kabinet zich opstelt tegenover de gehele problematiek van de verdeling van de formatieplaatsen geestelijke verzorging.

Nu het kabinet demissionair is, moet worden afgewacht hoe een nieuw kabinet zich opstelt tegenover de gehele problematiek van de verdeling van de formatieplaatsen geestelijke verzorging.

Nu het kabinet demissionair is, moet worden afgewacht hoe een nieuw kabinet zich opstelt tegenover de gehele problematiek van de verdeling van de formatieplaatsen geestelijke verzorging.

Nu het kabinet demissionair is, moet worden afgewacht hoe een nieuw kabinet zich opstelt tegenover de gehele problematiek van de verdeling van de formatieplaatsen geestelijke verzorging.

Nu het kabinet demissionair is, moet worden afgewacht hoe een nieuw kabinet zich opstelt tegenover de gehele problematiek van de verdeling van de formatieplaatsen geestelijke verzorging.

Nu het kabinet demissionair is, moet worden afgewacht hoe een nieuw kabinet zich opstelt tegenover de gehele problematiek van de verdeling van de formatieplaatsen geestelijke verzorging.

Nu het kabinet demissionair is, moet worden afgewacht hoe een nieuw kabinet zich opstelt tegenover de gehele problematiek van de verdeling van de formatieplaatsen geestelijke verzorging.

Nu het kabinet demissionair is, moet worden afgewacht hoe een nieuw kabinet zich opstelt tegenover de gehele problematiek van de verdeling van de formatieplaatsen geestelijke verzorging.

Nu het kabinet demissionair is, moet worden afgewacht hoe een nieuw kabinet zich opstelt tegenover de gehele problematiek van de verdeling van de formatieplaatsen geestelijke verzorging.

Nu het kabinet demissionair is, moet worden afgewacht hoe een nieuw kabinet zich opstelt tegenover de gehele problematiek van de verdeling van de formatieplaatsen geestelijke verzorging.

Nu het kabinet demissionair is, moet worden afgewacht hoe een nieuw kabinet zich opstelt tegenover de gehele problematiek van de verdeling van de formatieplaatsen geestelijke verzorging.

Nu het kabinet demissionair is, moet worden afgewacht hoe een nieuw kabinet zich opstelt tegenover de gehele problematiek van de verdeling van de formatieplaatsen geestelijke verzorging.

Nu het kabinet demissionair is, moet worden afgewacht hoe een nieuw kabinet zich opstelt tegenover de gehele problematiek van de verdeling van de formatieplaatsen geestelijke verzorging.

Nu het kabinet demissionair is, moet worden afgewacht hoe een nieuw kabinet zich opstelt tegenover de gehele problematiek van de verdeling van de formatieplaatsen geestelijke verzorging.

Nu het kabinet demissionair is, moet worden afgewacht hoe een nieuw kabinet zich opstelt tegenover de gehele problematiek van de verdeling van de formatieplaatsen geestelijke verzorging.

Nu het kabinet demissionair is, moet worden afgewacht hoe een nieuw kabinet zich opstelt tegenover de gehele problematiek van de verdeling van de formatieplaatsen geestelijke verzorging.

Nu het kabinet demissionair is, moet worden afgewacht hoe een nieuw kabinet zich opstelt tegenover de gehele problematiek van de verdeling van de formatieplaatsen geestelijke verzorging.

Nu het kabinet demissionair is, moet worden afgewacht hoe een nieuw kabinet zich opstelt tegenover de gehele problematiek van de verdeling van de formatieplaatsen geestelijke verzorging.

Nu het kabinet demissionair is, moet worden afgewacht hoe een nieuw kabinet zich opstelt tegenover de gehele problematiek van de verdeling van de formatieplaatsen geestelijke verzorging.

Nu het kabinet demissionair is, moet worden afgewacht hoe een nieuw kabinet zich opstelt tegenover de gehele problematiek van de verdeling van de formatieplaatsen geestelijke verzorging.

Nu het kabinet demissionair is, moet worden afgewacht hoe een nieuw kabinet zich opstelt tegenover de gehele problematiek van de verdeling van de formatieplaatsen geestelijke verzorging.

Nu het kabinet demissionair is, moet worden afgewacht hoe een nieuw kabinet zich opstelt tegenover de gehele problematiek van de verdeling van de formatieplaatsen geestelijke verzorging.

Nu het kabinet demissionair is, moet worden afgewacht hoe een nieuw kabinet zich opstelt tegenover de gehele problematiek van de verdeling van de formatieplaatsen geestelijke verzorging.

Nu het kabinet demissionair is, moet worden afgewacht hoe een nieuw kabinet zich opstelt tegenover de gehele problematiek van de verdeling van de formatieplaatsen geestelijke verzorging.

Nu het kabinet demissionair is, moet worden afgewacht hoe een nieuw kabinet zich opstelt tegenover de gehele problematiek van de verdeling van de formatieplaatsen geestelijke verzorging.

Nu het kabinet demissionair is, moet worden afgewacht hoe een nieuw kabinet zich opstelt tegenover de gehele problematiek van de verdeling van de formatieplaatsen geestelijke verzorging.

Nu het kabinet demissionair is, moet worden afgewacht hoe een nieuw kabinet zich opstelt tegenover de gehele problematiek van de verdeling van de formatieplaatsen geestelijke verzorging.

Nu het kabinet demissionair is, moet worden afgewacht hoe een nieuw kabinet zich opstelt tegenover de gehele problematiek van de verdeling van de formatieplaatsen geestelijke verzorging.

Nu het kabinet demissionair is, moet worden afgewacht hoe een nieuw kabinet zich opstelt tegenover de gehele problematiek van de verdeling van de formatieplaatsen geestelijke verzorging.

Nu het kabinet demissionair is, moet worden afgewacht hoe een nieuw kabinet zich opstelt tegenover de gehele problematiek van de verdeling van de formatieplaatsen geestelijke verzorging.

Nu het kabinet demissionair is, moet worden afgewacht hoe een nieuw kabinet zich opstelt tegenover de gehele problematiek van de verdeling van de formatieplaatsen geestelijke verzorging.

Nu het kabinet demissionair is, moet worden afgewacht hoe een nieuw kabinet zich opstelt tegenover de gehele problematiek van de verdeling van de formatieplaatsen geestelijke verzorging.

13. Contact Commissie Militairen Buitenland (CMB).

Met de CMB te Enschede werden goede contacten onderhouden. Tezamen met de Commissie van de Nederlands Gereformeerde Kerken (het Contact Orgaan Gereformeerde Militairen en Aileenstaanden - COGMA) worden twee keer per jaar bezoeken in West-Duitsland gemaakt. Op 25 augustus 1987 werd er met deze beide commissies vergaderd. Met het CMB was er op 24 mei 1989 een officieel contact. Opnieuw werd aandacht besteed aan de gedeelde - en gemeenschappelijk werd aandacht besteed aan de gedeelde - en gemeenschappelijke verantwoordelijkheid van deputaten en CMB/COGMA inzake de in West-Duitsland gelegerde militairen en/of de gezinnen. Rekening houdend met de eigen ambtelijke verantwoordelijkheid van de kerkeraad van de Nederlandse Protestantse Gemeente te Zeven/Seedorf en haar wijkgemeente te Hohne bepleiten deputaten een eigen intensiever pastoraat. Van de kant van deputaten werd erop aangedrongen dat voor de reizen naar West-Duitsland bij voorkeur die predikanten meegaan, die het militair bedrijf van binnenuit enigszins kennen.

14. Contacten met de Ned. Prot. Gemeente te Zeven/Seedorf en Hohne.

Op donderdag 7 mei 1987 brachten br. Floor en de voorzitter een bezoek aan het gezin Bakker te Hohne, waarbij later ook een kerkeraadslid aanwezig was. De dag daarop meldden zij zich bij de kerkeraad te Zeven/Seedorf waar een gesprek gevoerd werd met twee kerkeraadsleden. Op donderdag 16 maart 1989 hadden drie deputaten een gesprek met de kerkeraad van deze gemeente. Ook dit gesprek vond plaats in het kader van het onderhouden van contact met deze gemeente, zoals door de GS-1980 aan deputaten was opgedragen (Acta Art. 115). Gelet op de afstand en tijdsduur van de reis hiervoor gemaakt, ervoeren deputaten het als teleurstellend dat de kerkeraad voor dit gesprek niet meer dan vijf kwartier beschikbaar had. Van de kant van deputaten, die zich levoren in eigen kring nog eens nadrukkelijk bezonnen hadden op het besluit van de GS-1980 'contact te onderhouden', werd een toelichting gegeven op de totstandkoming en inhoud van dit besluit. Gewezen werd op wat in het commissierapport van 1980 werd gesteld, dat 'door die gemeente op wettige wijze toegelaten leden ook tot onze kerken kunnen worden toegelaten, analoog hetgeen in 1947 door de GS is bepaald ten aanzien van een veld- en noodgemeente in Indonesië (zie Acta, Art. 73, blz. 24).

Gezien door de deputaten opgevangen signalen, duidend op teleurstelling, verontrusting en onbehagen, hebben zij vooral getracht zich een beeld te vormen van functionering en karakter van deze gemeente, die in het verleden voor vele van onze kerkleden tot zegen is gebleken.

Naar de indruk van deputaten overweegt in het gemeentelijk leven het sociale aspect, op zich van grote betekenis voor hen, die hier, meestal met hun gezinnen, langere tijd min of meer 'in den vreemde' verkeren. In tegenstelling tot vroeger worden er geen twee diensten per zondag meer gehouden vanwege gebrek aan belangstelling, mede beïnvloed door toegenomen werkdruk vanwege een zeer druk oefenschema, waarmee dikwijls ook de zondag gemeeld is. Het wordt, behalve door militairen uit de gereformeerde gezindte uit de rechtervleugel, niet als een gemis gevoeld. Er is meer behoefte aan rust en ontmoeting in de sociale sfeer. Wat het karakter van de gemeente betreft: in de Acte van instituering wordt zij omschreven als 'een geloofsgemeenschap, die de Here Jezus Christus, overeenkomstig de Heilige Schrift, als God en Heiland belijdt, gelijk dit in de Heidelbergse Catechismus geschiedt', later aangevuld met 'en andere reformatoische belijdenisgeschriften'. Een nadere omschrijving van het geloof of duidelijke binding aan enige belijdenis kent men niet. De ambtsdragers (alle belijdende leden hebben actief en passief kiesrecht) ondertekenen bij hun ambtsaanvaarding ook niets. Hun ja-woord in de bevestigingsdienst wordt als voldoende gezien.

Over het toezien op en handhaven van de leer spreekt men zich niet duidelijk uit, behalve in die zin dat een vrijzinnige predikant hier ondenkbaar is.

Onduidelijk blijft ook welke visie men als kerkeraad heeft op de gemeente als geloofsgemeenschap en in verband daarmee op de kinderen der gemeente. Enkele jaren geleden heeft men zich uitvoerig bezig gehouden met de vragen rond de 'kindercommunie'. Het resultaat is, dat een ieder vrij is en dat een ieder de ander vrij laat dat te praktiseren wat in 'eigen' kerk mogelijk is. Dat 'eigene' wordt o.a. ook gehonoreerd door de keuzemogelijkheid in het gebruik van een doopsformulier. Men probeert elke kerk tot haar recht te doen komen en legt dan ook grote nadruk op de pluriformiteit van deze gemeente. Het gevolg is wel, dat momenteel de belijdende signatuur van de gemeente vaag is en blijft.

Concluderend bestaat er bij deputaten verontrusting over het gereformeerde karakter van deze gemeente. Zij spreken hun zorg uit over de ontwikkelingen sinds haar instituering in 1954, zodat zij er in kunnen komen als kerkeraad aan leden, die zich in haar ressort vestigen een 'attestatie voor militairen' afgegeven in plaats van een gewone attestatie, waardoor de betrokken leden lid blijven van de oorspronkelijke plaatselijke kerk.

15. Rapport wapeningsproblematiek 1986.

In verband met de opmerking op de synode van 1986 (Acta, Art. 103) dat het rapport van deputaten over de wapeningsproblematiek bredere aandacht verdient, werd dit stuk ter informatie aan alle kerkeraaden toegezonden.

16. Gastcolleges Theologische Hogeschool te Apeldoorn.

Op 24 maart 1988 werd door het deputaatschap aan onze studenten voorlichting gegeven. Kolonel T.E. Pals, lid van onze kerk te Gouda, belichtte enkele aspecten van het militair bedrijf, nadat eerst de voorzitter informatie verstrekke over de protestantse geestelijke verzorging. Van de gelegenheid tot gedachtenwisseling werd ruim gebruik gemaakt.

17. Het vrij-wonen probleem (Acta, 1986, Art. 102 sub 3).

Inzake het vrij-wonen gedurende de militaire dienstdienst van één jaar en zes weken hebben deputaten financiële zaken u een voorstel gedaan. Deputaten Geestelijke Verzorging Militairen adviseerden als volgt de redactie te doen luiden: de tweede zin van bijlage 49 art. 2 blijft gehandhaafd en wordt aangevuld met: 'indien hiervan

afgeweken wordt, dient er een duidelijke afspraak gemaakt te worden tussen de predikant en zijn kerkeraad, zulks gebaseerd op objectieve normen'.

18. Uitbreiding deputaatschap.

Gezien het vele werk dat op deputaten afkomt en wat hun nog voor ogen staat, besloot het deputaatschap het college met twee personen uit te breiden. Getracht wordt uit elk krijgsmachtonderdeel één actief dienende militair tot deputaat benoemd te krijgen. Mede daardoor blijft het college van het militair gebeuren direct op de hoogte. Nadere voorstellen zullen u worden aangeboden.

19. Financiën.

Ons deputaatschap heeft niet de beschikking over eigen financiën. De rekeningen worden voldaan door de quaestor van de generale synode. Om de ruimte tussen betaling en betalingsterugontvangst zo klein mogelijk te houden spreken deputaten de dringende wens uit, dat zij elk jaar in één keer het beschikbaar gestelde bedrag als voorschot op hun eigen rekening ontvangen.

20. Voorstellen.

Deputaten stellen voor

- hun handelingen goed te keuren;
- deputaten te benoemen;
- de begroting te aanvaarden;
- de quaestor op te dragen elk jaar een evenredig deel op de rekening van DGVM over te maken;
- inzake de Ned. Prot. Gemeente te Zeven/Seedorf uit te spreken:
 - het contact vooralsnog te onderhouden, daar het hier een gemeenschap van christenen, zelfs een geïnstitueerde gemeente betreft, waarvoor bovendien geen alternatief bestaat; Allereerst dus vanwege een principiële reden, daarnaast vanwege een praktische reden;
 - deputaten op te dragen het gesprek met de kerkeraad voort te zetten ten einde te kunnen vaststellen of het officieel karakter kan worden gecontinueerd;
 - de kerkeraad op de mogelijkheid te attenderen, dat men in plaats van een normale attestatie een attestatie voor militairen c.q. reisattestatie afgeeft, zodat het ambtelijk contact met hen kan worden onderhouden;
 - bij inkomende leden na te gaan of zij de belijdenis van onze kerken nog steeds van harte onderschrijven.

H. van der Schaaf, voorzitter
H. van den Heuvel, waarnemend secretaris

BIJLAGE I - BEHORENDE BIJ HET RAPPORT DEP. GEEST. VERZ. MILITAIRES

Begroting DGVM 1990 t/m 1992		
Vergaderkosten	f	1.500,-
Secretariatskosten	-	3.500,-
Reiskosten algemeen	-	6.500,-
Reis- en onk.begeleiding Krm.Pred.	-	8.500,-
Conferentiekosten militairen	-	3.000,-
Lectuurverspreiding	-	3.000,-
Donaties/Giften/Diversen	-	400,-
		f 26.400,-
Commissie Militairen Buitenland:		
1990	f	6.100,-
1991	-	6.250,-
1992	-	6.300,-
		f 18.650,-
Totaal	f	45.050,-

Toelichting: Bij het opstellen van deze begroting zijn deputaten uitgegaan van toestemming van de synode het deputaatschap uit te breiden met twee leden, hetgeen onvermijdelijk meer kosten met zich mee brengt. De post 'conferentiekosten militairen' betreft een D.V. in 1990 te houden conferentie met dienstplichtige en aankomend dienstplichtige militairen.

BILAGE 31
Art. 70

RAPPORT 2 VAN COMMISSIE V INZAKE DEPUTATEN GEESTELIJKE VERZORGING MILITAIRES

1. Uw commissie betreurt het zeer dat de secretaris van het deputaatschap, br. A.C. Floor, door een herseninfarct werd getroffen. We hopen van harte dat er van verder herstel sprake mag zijn. Wat de samenstelling van het deputaatschap betreft lijkt het ons een goede zaak dat het deputaatschap met twee personen wordt uitgebreid en dat wordt getracht uit elk krijgsmachtonderdeel één actief dienende militair tot deputaat benoemd te krijgen.
2. Het zou nuttig en fijn zijn als deputaten er in slaagden een nieuw recrutenboekje uit te geven, in samenwerking met andere deputaatschappen uit de Gereformeerde Gezindte. Ook verder zou die samenwerking wellicht kunnen worden gezocht. Daarbij denkt uw commissie vooral aan onze militairen in het buitenland, met name in West-Duitsland. Uit het rapport van deputaten is het duidelijk dat de situatie in de protestantse gemeente van Zeven/Seedorf niet bepaald rooskleurig is. Het is terecht dat deputaten het contact voortsnog willen onderhouden. Niettemin komen er zoveel verontrustende signalen uit deze gemeente dat het de vraag is of dat contact zal kunnen blijven bestaan. Zou het daarom geen aanbeveling verdienen contact te zoeken met andere, vergelijkbare, deputaatschappen uit de Gerref. Gezindte om te bezien wat er voor de geestelijke verzorging van onze militairen in W-Duitsland gezamenlijk kan worden gedaan.
3. Uw commissie signaleert dat de breedte van ons kerkelijk leven niet is vertegenwoordigd in de legerpredikanten die dienst doen. Dat ligt niet aan de werving van deputaten, maar aan de respons onder de predikanten.
4. Uw commissie had vragen en zette vraagtekens bij het advies van deputaten inzake bijlage 49, artikel 2 van de kerkorde dat zij gaven aan deputaten financiële zaken. Uit informatie is ons gebleken dat deputaten financiële zaken het advies van deputaten Geestelijke Verzorging Militairen niet letterlijk hebben overgenomen. Zij willen de tweede zin uit bijl. 49, art. 2 laten vervallen en vervangen door drie zinnen waarin wordt gespecificeerd dat er tussen predikant en kerkeraad ten aanzien van het gebruik van de ambtswoning en van ambtelijk werk gedurende de tijd waarin de predikant als legerpredikant werkzaam is duidelijke afspraken moeten worden gemaakt, waarbij eventuele financiële consequenties volgens objectieve normen schriftelijk moeten worden vastgesteld. Omdat dit een voorstel van deputaten financiële zaken is, behoeft uw commissie zich hierover niet uit te spreken. We merken slechts op dat het ons een goed voorstel lijkt.
5. Naar aanleiding van de vraag van deputaten of zij niet elk jaar een voorschot op hun rekening mogen ontvangen besprak uw commissie de vraag of het niet gewenst zou zijn dat er voor alle kashoudende deputaten een uniforme regel zou gelden. Die regel zou kunnen luiden dat alle declaraties die voor de twintigste van de maand bij de quaestor zijn ingediend voor de eerste van de volgende maand worden overgemaakt. Gelet op onze opdracht om het rapport van deputaten te beoordelen, beperken we ons uiteindelijk ertoe om de dringende wens van deputaten te ondersteunen elk jaar een voorschot op hun rekening te mogen ontvangen, daar zij veel (reis)kosten maken.
6. De commissie stelt de synode voor:
 1. de handelingen van deputaten goed te keuren;
 2. deputaten te benoemen;
 3. de begroting te aanvaarden;
 4. de quaestor op te dragen elk jaar een evenredig deel op de rekening van DGVM over te maken; inzake de Ned. Prot. gemeente te Zeven/Seedorf uit te spreken;
 5. a. het contact voortsnog te onderhouden, daar het een gemeenschap van christenen, zelfs een gelinstueerde gemeente betreft, waarvoor bovendien geen alternatief bestaat;
 - b. deputaten op te dragen het gesprek met de kerkeraad voort te zetten ten einde te kunnen vaststellen of het officieel contact kan worden gecontinueerd;
 - c. de kerkeraden op de mogelijkheid te attenderen, dat men in plaats van een normale attestatie een attestatie voor militairen c.d. een reisattestatie afgeeft, zodat het ambtelijk contact met hen kan worden onderhouden; en bij inkomende leden na te gaan of zij de belijdenis van onze kerken nog steeds van harte onderschrijven;
 - d. deputaten op te dragen te onderzoeken of er mogelijkheden zijn om met andere vergelijkbare deputaatschappen uit de gereformeerde gezindte zorg te dragen voor de geestelijke verzorging van onze militairen die in het buitenland, met name in West-Duitsland, moeten dienen.

D. Visser, rapporteur

BILAGE 32
Art. 71

TOELICHTING BIJ INSTRUCTIE 6.03 INZAKE MODERAMEN KERKELIJKE VERGADERINGEN

In de oorspronkelijke instructie, die door de raad van de kerk van Ede was ingediend, en die door de classis Amersfoort en de particuliere synode van het Oosten was overgenomen en ingediend bij de generale synode 1986, maar daar niet in behandeling werd genomen wegens een fout in de kerkrechtelijke procedure, werd gevraagd om wijziging van art. 35 KO (zie Acta GS-1986, art. 199, met bijlagen). Toen de particuliere synode van het Oosten 1988 opnieuw voor de vraag kwam te staan om de betreffende instructie in te dienen bij de generale synode 1989, bleek in de bespreking ter vergadering d.d. 18 mei 1988, dat het voor de particuliere synode overduidelijk is, dat het in art. 35 - en ook in art. 34 - om kerkelijke

vergaderingen gaat, d.w.z. vergaderingen van ambtsdragers. Daarom kan het niet anders of de praeses en de scribe van die vergaderingen zijn ook ambtsdrager. De particuliere synode vond het daarom enigszins overbodig, op dit punt een wijziging van de kerkorde - c.q. uitbreiding van de KO - te vragen, en was van mening, dat een uitspraak van de generale synode in de zin als in de nu voor u liggende instructie geformuleerd, voldoende zou zijn. De afgevaardigden van de classis Amersfoort namen daarop de instructie terug ter nadere invulling door de classis. De classis Amersfoort d.d. 12 oktober 1988 gaf gehoor aan de opmerkingen gemaakt door de particuliere synode 1988 en dient daarom de instructie in deze bewoordingen opnieuw in. Wat de noodzaak van de in de instructie gevraagde uitspraak betreft, blijft de inhoud van de in 1986 bijgevoegde toelichting van kracht (zie Acta 1986, bijlage 96, pag. 370).

BILAGE 33
Art. 71

CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE KERK AMERSFOORT ICHTUSKERK

Scriba: P.H. Veenman
Lancelotpad 37
3813 EV Amersfoort
Tel. 033-19256

Amersfoort, 6 december 1988

Aan: De generale synode der Christelijke Gereformeerde Kerken 1989
Verzetstrijderslaan 45
9727 CB Groningen

Welenwaarde en eerwaarde broeders,

Verscheidene malen heeft de zaak 'uitbreiding art. 35 KO' gediend op de vergaderingen van de classis Amersfoort en van de particuliere synode van het Oosten, alsmede op de generale synode 1986 als gevolg van instruksies en bezwaarschriften.

Het laatste dat ons over deze zaak tot nu toe bereikte was de brief van de particuliere synode van het Oosten, d.d. 01-06-88, waarin ons het besluit van deze particuliere synode, genomen in de vergadering van 18 mei 1988, werd meegedeeld; dat hield in dat ons bezwaarschrift niet werd toegewezen.

Het zou mogelijk zijn opnieuw in appél te gaan; en wel om de volgende redenen:

- a. het is volslagen duidelijk dat art. 35 spreekt over kerkelijke vergaderingen, waar ambtsdragersbijeenzijn. Dat de particuliere synode dit duidt als 'ambtelijke vergaderingen' achten wij een onjuiste uitdrukking - dit terzijde overigens. Het is duidelijk dat de scribe van deze kerkelijke vergadering bijkens de kontekst niet anders dan ambtsdrager kan zijn. Daarom is de voorgestelde aanvulling overbodig en onnodig. En dát al zou een reden kunnen zijn ons appél te handhaven.
- b. de particuliere synode noemt de gronden van ons appél onvoldoende. Als gronden onzerzijds worden door de particuliere synode genoemd: 1) ons beroep op een autoriteit als Jansen, en 2) dat wij een eventuele notulst gelijk zouden stellen met een scribe. Ingaande op deze argumenten zouden we kunnen zeggen: ad 1) dat het dan evenzeer onvoldoende is te stellen dat tegenover ons beroep op Jansen 'anderen (zouden) zijn te stellen' (bedoeld zijn wellicht andere argumenten). Met evenveel recht als de particuliere synode ons beroep op Jansen onvoldoende acht, kunnen wij het beroep van de particuliere synode op dezelfde autoriteit (vermeld in de notulen) onvoldoende achten; ad 2) de particuliere synode liet na aan te tonen dat wij die gelijkstelling bedoelden, waardoor het 'ten onrechte' onterecht is.
- c. het argument van het 'naar buiten optreden' - b.v. in verband met het ondertekenen van een attestatie - acht de kerkeraad een oneigenlijk argument. Dit ondertekenen geschiedt immers in opdracht van en namens de kerkeraad en is derhalve niet persoonsgebonden maar functiegebonden. Het bezwaar van het ondertekenen geldt een speciale situatie en het komt ons niet als juist voor een uitzondering tot regel te verheffen. Bovendien zou dit betekenen dat b.v. ook een archivaris immer ambtsdrager moet zijn, omdat hij vertrouwelijke stukken onder ogen krijgt. En dat alle deputaatschappen ook uit ambtsdragers moeten bestaan, omdat ook daarin vertrouwelijke zaken aan de orde kunnen komen. We achten het niet waarschijnlijk dat de particuliere synode hieraan gedacht heeft, maar dat geeft dan wel te denken over de wijze van argumenteren naar ons toe.

Hoewel er o.i. dus alle redenen zijn om opnieuw in appél te gaan; zien we ervan af. De voornaamste reden daarvan is dat we door de wijze van argumenteren het gevoel hebben gekregen dat we perse geen gelijk mogen hebben; verdrietelelijker nog: dat wij niet serieus genomen worden in onze ernst om niet alleen mee te denken maar ook om aan gemeenten de mogelijkheid te geven gebruik te mogen maken van wat ze als gaven menen te mogen herkennen.

Om deze reden zien we af van nóg eens een bezwaarschrift, al stellen we het wel op prijs dat u deze brief meeneemt bij de bespreking van de voorgestelde instruksie.

U de wijsheid en de leiding van Gods Geest in uw vergadering toebiddend, verblijven wij, met broedergroet,
P.H. Veenman, scriba

BILAGE 34
Art. 71

RAPPORT 1 VAN COMMISSIE II BETREFFENDE: INSTRUCTIE 8.03 EN SCHRIJVEN AMERSFOORT

De commissie is het eens met de particuliere synode van het Oosten wanneer zij in de toelichting op de door haar ingediende instructie stelt dat vanwege het vertrouwelijke karakter dat een aantal aspecten van het werk van de scriba van een kerkelijke vergadering draagt, deze scriba in het ambt dient te staan. Uiteraard staat het de betrokken kerkeraad (of andere kerkelijke vergadering) vrij om een functionaris te benoemen die voor de scriba een aantal werkzaamheden verricht; de scriba dient dan toch de ondertekeningbevoegdheid houden; dit is een figuur die ook in het maatschappelijk leven vaak voorkomt.

De commissie acht het onjuist dat in de toelichting op de ingediende instructie de zaak wordt toegespitst op een zuster der gemeente. Op deze wijze wordt de instructie te veel vanuit de casuïstiek beradert; het gaat (zoals in de eerste zin van de toelichting staat) om een lid der gemeente die geen ambtsdrager is; naar de mening van de commissie doet het geslacht niet ter zake.

Ook is het volgens de commissie minder juist om te spreken over kerkelijke vergaderingen als over vergaderingen van ambtsdragers. Kerkelijke vergaderingen zijn vergaderingen van kerken die door ambtsdragers vertegenwoordigd worden.

De commissie merkt op dat in de brief van de kerkeraad van Amersfoort reeds wordt gesteld dat het duidelijk is dat de scriba van een kerkelijke vergadering bijkans de kontekst in art. 35 KO niet anders dan een ambtsdrager kan zijn. De noodzaak van dit gebruik wordt nu in het boven gegeven argument onderstreept.

De commissie stelt de synode voor:

1. I.a.v. de ingediende instructie: deze te aanvaarden;
2. I.a.v. het schrijven van de kerkeraad van Amersfoort: de kerkeraad van Amersfoort te berichten dat kennis is genomen van zijn schrijven met mededeling van het door de synode genomen (beargumenteerde) besluit.

D. Quant, rapporteur

BILAGE 35
Art. 72

CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE KERK ROTTERDAM-CENTRUM

Scriba: I.L. Stok
Adrianaalaan 98a
3053 WG Rotterdam

Rotterdam, 23 mei 1989

Aan de generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland
p/a de roepende kerk van Groningen
scriba: de Eerwaarde heer A. Visser
Verzetstrijderslaan 45
9727 CB Groningen

Betreft: Appél tegen besluit particuliere synode van het Zuiden.

Wekerwaarde en Eerwaarde Broeders,

De raad van de Christelijke Gereformeerde Kerk van Rotterdam-Centrum tekent overeenkomstig art. 31 KO bij Uw vergadering appél aan tegen het besluit van de particuliere synode van het Zuiden, genomen in haar vergadering d.d. 19 april 1989 en ons medegedeeld bij schrijven d.d. 27 april 1989.

Voor zover nodig tekent de raad tevens appél aan tegen het besluit van de particuliere synode van het Zuiden, genomen in haar vergadering d.d. 27 oktober 1988 en ons medegedeeld bij schrijven d.d. 14 november 1988. Deze zaak betreft het bezwaarschrift d.d. 17 februari 1986, gericht aan de particuliere synode van het Zuiden, tegen het besluit d.d. 5 februari 1986 van de classis Rotterdam om de instructie van Rotterdam-Centrum, betreffende het aangaan van een nauwer samenleven met de Nederlands Gereformeerde Kerk van Rotterdam-Overschie, niet te aanvaarden.

De particuliere synode van 1986 heeft ons bezwaarschrift niet behandeld, waarna wij bij schrijven van 16 juni 1986 bij Uw vergadering van 1986 te 's-Gravenhage in appél zijn gegaan.

Uw vergadering besloot uit te spreken 'dat de particuliere synode van het Zuiden ten spoedigste het door Rotterdam-Centrum ingediende bezwaarschrift dient te behandelen'.

De besluiten van de particuliere synode van het Zuiden, waartegen de raad hierbij bezwaar maakt, komen erop neer dat ons appél schrijven van 17 februari 1986 niet is - en niet wordt behandeld.

De raad van Rotterdam-Centrum hoopt op korte termijn in een aanvullend schrijven aan U zijn appél nader te motiveren.

Uw vergadering de leiding van de Heilige Geest loebiddend,
namens de raad van Rotterdam-Centrum.

ds. J. Manni, praeses
I.L. Stok, scriba

BILAGE 36
Art. 72

RAPPORT 7 VAN COMMISSIE VII: BETREFFENDE APPELSCHRIJVEN VAN DE KERKERAAD VAN ROTTERDAM-CENTRUM AANGAANDE EEN NAUWER SAMENLEVEN MET DE NED. Geref. KERK VAN ROTTERDAM-OVERSCHIE

Het appelschrijven d.d. 23 mei 1989, dat gericht is tegen een besluit van de particuliere synode van het Zuiden, is wettig ter tafel.

Sinds 1974 zijn er samensprekingen tussen de Christelijke Gereformeerde Kerk Rotterdam-Centrum en de Nederlands Gereformeerde Kerk van Rotterdam-Overschie. Deze samensprekingen resulteren in het indienen van een instructie van de kerkeraad van Rotterdam-Centrum bij de classis Rotterdam conform bijlage 8 sub 2c KO in het najaar van 1984.

De classis behandelt de instructie in aanwezigheid van de deputaten art. 49 KO.

De classis besluit in haar vergadering van 5 februari 1986 de instructie niet te aanvaarden.

De kerkeraad van Rotterdam-Centrum gaat op 17 februari 1986 in appél bij de particuliere synode van het Zuiden.

De particuliere synode stelt op haar vergadering van 16 april 1986 vast, dat haar deputaten art. 49 KO verzuid hebben te rapporteren of in de classis Rotterdam behandeld is overeenkomstig bijlage 8 sub 2a KO. Alvorens het bezwaarschrift van Rotterdam-Centrum te behandelen wil de particuliere synode hierover eerst duidelijkheid van de kant van haar deputaten.

De kerkeraad van Rotterdam-Centrum gaat tegen dit besluit in appél bij de generale synode 's-Gravenhage 1986, omdat de kerkeraad van mening is dat de particuliere synode het appél van 17 februari 1986 moet behandelen.

De generale synode spreekt uit, dat de particuliere synode van het Zuiden 'ten spoedigste het door Rotterdam-Centrum ingediende bezwaarschrift dient te behandelen' (zie het schrijven van het moderamen van de generale synode d.d. 10 januari 1987 aan de kerkeraad van Rotterdam-Centrum).

De particuliere synode behandelt op haar vergadering van 20 mei 1987 de brief van de generale synode. Tevens behandelt zij het rapport van de deputaten art. 49 KO. De comité-acta vermelden uit het verslag van de deputaten inzake het onderzoek of er metterdaad sprake is van eenheid tussen de beide gemeenten in kwestie het volgende:

'Omdat deputaten meer informatie nodig hadden voor een juiste beoordeling is aan de classis Rotterdam het verzoek gericht, de verworpen instructie van Rotterdam-Centrum opnieuw in behandeling te nemen.

Ook zijn deputaten van mening dat de classis zelf deze zaak te weinig diepgaand heeft onderzocht. De classis Rotterdam stelt deputaten op de najaarsclassis van 28 oktober 1987 in de gelegenheid zich alsnog een oordeel te vormen in deze zaak. Tot zover het verslag van de deputaten.

De vergadering stemt er mee in dat deputaten aanwezig zullen zijn op de a.s. najaarsvergadering van de classis Rotterdam, om op deze wijze de vorig jaar gegeven opdracht uit te voeren. Door aldus de opdracht aan het deputaatschap te continueren geeft de particuliere synode uitvoering aan het besluit van de generale synode dat de particuliere synode deze zaak zo spoedig mogelijk zal behandelen'.

De deputaten berichten de particuliere synode in een schrijven d.d. 23 februari 1988, dat de classis Rotterdam het niet noodzakelijk achtte dat de deputaten in haar vergadering met Rotterdam-Centrum spraken. Deputaten vroegen en ontvingen alle betreffende passages uit de notulen van de classis ter bestudering.

Deputaten melden ook, dat zij een gesprek hebben gehad met de kerkeraad van Rotterdam-Centrum. Zij schrijven:

'Deputaten constateren dat er nog geen sprake is van voldoende overeenstemming. Het punt van de prediking namelijk, is weliswaar meer dan eens tussen de kerkeraden besproken, maar toetsing aan concrete preken heeft niet plaatsgevonden'.

In haar vergadering van 18 mei 1988 benoemt de particuliere synode een commissie, die op 27 oktober 1988 rapporteert. Uit de comité-acta citeren we het rapport van deze commissie:

1. Het gaat naar synodebesluit 1986 om de behandeling van het bezwaarschrift van de kerkeraad van Rotterdam-Centrum d.d. 17 februari 1986, ingediend bij de particuliere synode van het Zuiden betreffende het besluit van de classis Rotterdam op 5 februari 1986.

2. De commissie heeft zich breedvoerig beziggehouden met alle stukken die op deze zaak van betrekking zijn.

3. De commissie constateert o.a. het navolgende:

- a. dat de classis Rotterdam heeft nagelaten het desbetreffende besluit duidelijk te onderbouwen vanuit de Schrift, de confessie en de kerkorde;
- b. dat in het desbetreffende classisbesluit ten onrechte verwezen wordt naar synodaal besluit 5 in art. 57 Acta 1983;
- c. dat de besluiten van de generale synode 1986 en van de particuliere synode van het Zuiden niet zijn uitgevoerd.

4. Voorts stelt de commissie vast:

- a. dat de samenspreking tussen de betrokken kerkeraden op dit punt van kwestie van minstens vier jaar geleden dateren;
- b. dat de bewijling van de eigen gemeente eveneens van oude datum is;
- c. dat de predikant van de Ned. Geref. Kerk te Overschie - ds. G. van den Brink - sinds mei 1988 geïmmenteerd is.

5. Gezien de complexiteit van de materie en de vereiste actualiteit acht de commissie het ongewenst dat voortgegaan wordt op de weg door de particuliere synode van het Zuiden 1987 ingeslagen.

6. Op grond van al het genoemde adviseert uw commissie aan de kerkeraad van Rotterdam-Centrum te verzoeken het bezwaarschrift d.d. 17 februari 1986 terug te nemen en een heel nieuwe instructie

conform de voorlopige regeling in bijlage 8 KO bij de classis Rotterdam in te dienen.'

Na bespreking neemt de particuliere synode op 27 oktober 1988 het volgende besluit:

1. De particuliere synode constateert dat zowel de classis Rotterdam als ook de kerkeraad van Rotterdam-Centrum in zijn appelschrijven, nagelaten hebben duidelijk te onderbouwen vanuit de Schrift, de belijdenis en de kerkorde.
2. voorts stelt de particuliere synode vast:
 - a. dat de samensprekingen tussen de betrokken kerkeraden op dit punt van kwestie van minstens vier jaren geleden dateren;
 - b. dat de bewijzing van de eigen gemeente eveneens van oude datum is;
 - c. dat de predikant van de Ned. Ger. Kerk te Overschie - ds. G. v.d. Brink - sinds mei 1988 geëmeriteerd is.
3. Gezien de complexiteit van de materie en de vereiste actualiteit acht de particuliere synode het ongewenst dat voortgegaan wordt op de weg door de particuliere synode van het Zuiden 1987 ingeslagen.
4. Op grond van al het genoemde doet de particuliere synode een dringend beroep op de kerkeraad van Rotterdam-Centrum om het bezwaarschrift d.d. 17 februari 1986 terug te nemen. Zo nodig kan een heel nieuwe instructie conform de voorlopige regeling in bijlage 8 KO bij de classis Rotterdam worden ingediend.

Tevens besluit de particuliere synode op haar vergadering van 27 oktober 1988 een pastorale brief te schrijven aan de kerkeraad van Rotterdam-Centrum. In dit schrijven erkent de particuliere synode dat zij 'in haar besluit op kerkordelijke gronden niet correct gehandeld heeft: zij had uw appel tenslotte moeten toe- of afwijzen'. Ook wordt in dit schrijven toegegeven dat er voor de kerkeraad van Rotterdam-Centrum vele gronden zijn, zowel formeel als materieel, om bij de generale synode in appel te gaan.

De kerkeraad van Rotterdam-Centrum verzoekt op 27 december 1988 de particuliere synode om alsnog uitspraak te doen inzake zijn bezwaarschrift van 17 februari 1986.

Voordat de particuliere synode op 19 april 1989 bijeen komt heeft de kerkeraad van Rotterdam-Centrum in een schrijven gedateerd 14 maart 1989 nadere gegevens aan de particuliere synode doen toekomen omtrent de actuele stand van zaken in de gemeenten betreffende de wens om tot een nauwer samenleven te komen. In haar vergadering van 19 april 1989 neemt de particuliere synode het volgende besluit:

'De particuliere synode van het Zuiden kennis genomen hebbend van het schrijven van de Christelijke Gereformeerde Kerk te Rotterdam-Centrum d.d. 27 december 1988 en 14 maart 1989

constaterend dat deze schrijvers geen appels inhouden tegen het besluit van de particuliere synode van het Zuiden van 27 oktober 1988, doch slechts mededeling bevatten dat men niet accoord gaat met de beslissing van de particuliere synode van het Zuiden van 27 oktober 1988

verwijst de raad der Christelijke Gereformeerde Kerk te Rotterdam-Centrum alsnog naar de uitspraak van voornoemde particuliere synode en wijst hem erop in deze verder de kerkelijke weg te bewandelen'

Tegen dit besluit tekent de kerkeraad van Rotterdam-Centrum appel aan bij uw vergadering. De raad voelt zich bezwaard, omdat de particuliere synode van het Zuiden geen uitspraak deed over zijn appel van 17 februari 1986. Daarom verzoekt de raad de generale synode uit te spreken 'dat de particuliere synode van het Zuiden ten onrechte geen uitspraak heeft gedaan op het bezwaarschrift d.d. 17 februari 1986 van de kerkeraad van Rotterdam-Centrum en daarmee in strijd heeft gehandeld met art. 31 der kerkorde.

Uw commissie stelt vast, dat we te doen hebben met een slepende kwestie. De generale synode van 's-Gravenhage heeft in 1986 terecht al aangedrongen bij de particuliere synode van het Zuiden om het door Rotterdam-Centrum ingediende bezwaarschrift ten spoedigste te behandelen. Uit de stukken blijkt dat de particuliere synode door op 20 mei 1987 de opdracht aan haar deputaten te continueren - en juist tegen deze gang van zaken richtte zich het appel van de kerkeraad van Rotterdam-Centrum bij de generale synode van 1986 - de door de generale synode gevraagde spoed niet heeft betracht.

Uw commissie constateert

- ten aanzien van de particuliere synode van het Zuiden

a. dat zij op haar vergadering van 27 oktober 1988 bij besluit constateerde, dat zowel de classis Rotterdam als de kerkeraad van Rotterdam-Centrum in zijn bezwaarschrift hebben nagelaten te onderbouwen vanuit de Heilige Schrift, de belijdenis en de kerkorde;

b. dat zij op grond van de onder a. genoemde constatering en op grond van de complexiteit van de materie en de vereiste actualiteit een dringend beroep doet op de kerkeraad van Rotterdam-Centrum zijn bezwaarschrift van 17 februari 1986 terug te nemen;

c. dat zij op haar vergadering van 19 april 1989, nadat de kerkeraad van Rotterdam-Centrum door actuele informatie te verstrekken met betrekking tot het gevoelen in beide betrokken gemeenten omtrent het nauwere samenleven - waarmee de raad aan een belangrijk bezwaar van de particuliere synode tegemoet was gekomen - blijft bij het dringende beroep op de kerkeraad van Rotterdam-Centrum om het bezwaarschrift in te trekken.

- ten aanzien van de kerkeraad van Rotterdam-Centrum

a. dat hij tot twee keer toe het dringende beroep van de particuliere synode van het Zuiden om zijn bezwaarschrift van 17 februari 1986 terug te nemen gemeend heeft niet te moeten opvolgen en dat hij erin volhard heeft een uitspraak van de particuliere synode te moeten blijven vragen over het genoemde bezwaarschrift;

b. dat hij in het appel bij de generale synode niet alleen bezwaar aantekent tegen een besluit van de particuliere synode van het Zuiden, maar ook van de generale synode vraagt toestemming te ontvangen tot het aangaan van een nauwer samenleven met de Nederlands Gereformeerde Kerk van Rotterdam-Overschie.

Uw commissie is van mening, dat de kerkeraad van Rotterdam-Centrum het recht heeft een dringend beroep naast zich naar te leggen, aangezien een dringend beroep doen om terug te nemen geen besluit is ten aanzien van het appel; dat derhalve de kerkeraad van Rotterdam-Centrum het recht heeft bij het appel te

blijven en daarover van de particuliere synode een uitspraak mag (blijven) vragen.

Voorts is uw commissie van mening, dat het verzoek van de kerkeraad van Rotterdam-Centrum aan de generale synode om toestemming te ontvangen tot het aangaan van een nauwer samenleven met de Nederlands Gereformeerde Kerk van Rotterdam-Overschie een verzoek is waaraan de generale synode niet kan voldoen omdat het buiten haar bevoegdheden ligt.

Uw commissie stelt voor:

1. het appel toe te wijzen;
2. de particuliere synode van het Zuiden op te dragen het bezwaarschrift van Rotterdam-Centrum d.d. 17 februari 1986 alsnog met spoed te behandelen;
3. de particuliere synode te verzoeken de weg vrij te maken voor een constructieve behandeling van de instructie van de kerkeraad van Rotterdam-Centrum en via haar deputaten art. 49 KO erop toe te zien, dat de classis Rotterdam in overeenstemming met de voorlopige regeling in bijlage 8 KO de instructie van de kerkeraad van Rotterdam-Centrum met de vereiste zorgvuldigheid zal behandelen;
4. de kerkeraad van Rotterdam-Centrum en de particuliere synode van het Zuiden van het besluit in kennis te stellen.

M.W. Vrijhof, rapporteur

BIJLAGE 37

Art. 72

NEDERLANDS GEREFORMEERDE KERK ROTTERDAM-OVERSCHIE

Schibaat:

Dulkerlaan 78

2903 AA Capelle a/d IJssel

Capelle a/d IJssel, 23 juni 1989

Aan de generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken

p/a de scribe van de roepende kerk van Groningen,

de eerwaarde heer A. Visser

Verzetstrijderlaan 45

9727 CB Groningen

Weleerwaarde en eerwaarde broeders,

Zonder ons in details te verliezen willen wij als kerkeraad van de Nederlands Gereformeerde Kerk van Rotterdam-Overschie ons met een dringend verzoek tot U richten i.v.m. het appel dat er bij U op tafel ligt van de Christelijke Gereformeerde Kerk van Rotterdam-Centrum.

Dit appel raakt namelijk ook onze gemeente. Wij hebben als kerkeraad veel tijd en aandacht geïnvesteerd in ernstige bespreking van de zaken waarin voor U en ons de eenheid werd gezocht n.l. Schrift en belijdenis, het rapport over de toeëigening des heils (waarvan onze toenmalige predikant ds. G. v.d. Brink medeopsteller is) en de wederzijdse erkenning van de kerkorde. Van deze besprekingen hebben we de gemeente met regelmaat op de hoogte gebracht en hen gepolst over de weg die wij zouden gaan. We hebben deze dingen gedaan in opzien naar onze Hemelse Vader in het geloof dat het de weg is die Hij wijst.

De huidige vorm van samenwerking in Alexanderpolder ervaren wij als een zegen van God over onze gezamenlijke inspanningen. Het mag echter duidelijk zijn dat deze situatie naast dankbaarheid over het tot nu toe bereikte resultaat, ook vraagt om verdere stappen, n.l. kanselruil en gemeenschappelijke avondmaalsvieringen. De behoefte aan verdergaande stappen leeft ook heel sterk binnen de gemeente.

Wij willen een dringend verzoek tot U richten om Uw gemeente in Rotterdam-Centrum te horen en hun verzoek in te willigen en daarmee verdergaande samenwerking tussen de Christelijke Gereformeerde Kerk van Rotterdam-Centrum en de Nederlands Gereformeerde Kerk van Rotterdam-Overschie mogelijk te maken. Met dit verzoek sporen wij ook met het officiële beleid van de synode van Uw kerken.

In afwachting van Uw reactie willen wij U sterkte en wijsheid toewensen bij de behandeling van de zaken die op Uw tafel liggen.

Met hoogachtung en broedergroet,

namens de kerkeraad van de Ned. Ger. Kerk

ds. G. de Lange - praeses

M. van Tienhoven - waarnemend scribe

BIJLAGE 38

Art. 72

RAPPORT 7A VAN COMMISSIE VII: BETREFFENDE BRIEF NEDERLANDS GEREFORMEERDE KERK VAN ROTTERDAM-OVERSCHIE

In dit schrijven d.d. 23 juni 1989 van de Nederlands Gereformeerde Kerk van Rotterdam-Overschie wordt de generale synode verzocht het appel van de Christelijke Gereformeerde Kerk van Rotterdam-Centrum, aan-

gaande een nauwere vorm van samenleven tussen beide gemeenten, in te willigen.
Uw commissie stelt voor dit schrijven voor kennisgeving aan te nemen.

M.W. Vrijhof, rapporteur

BILAGE 39
Art. 76. 78

RAPPORT VAN DE DEPUTATEN VOOR DE EVANGELISATIE

1. Samenstelling van het deputaatschap

1.1. Benoemd door de generale synode
Door de generale synode werden benoemd de brs. P. de Korte (penningmeester), ds. H. van Muligen en ds. J. Vogel; secundi: ds. J.W. Maris, ds. W. Steenbergen en C.J. Verschoor (sec. penningmeester).

1.2. Benoemd door de particuliere synode

Door de particuliere synode werden benoemd:
voor het Noorden: ds. J.J. de Jonge en ds. H.B. Hoogendoorn; voor het Oosten: ds. J. Oosterbroek en ds. J. Jonkman; voor het Westen: ds. J. van Dijken en ds. D. Visser; voor het Zuiden: ds. M. v.d. Sluys en ds. H. Wubs.

In de afgelopen periode moest ds. R. v.d. Kamp, die jarenlang secretaris van deputaten is geweest, het deputaatschap verlaten vanwege zijn vertrek uit de particuliere synode van het Noorden.

Ds. J. Kievit was ook in deze verslagperiode aan het deputaatschap verbonden als landelijk functionaris voor het evangelisatiewerk.

1.3. Moderamen

Het moderamen is als volgt samengesteld:

- ds. J. Vogel - voorzitter
- ds. D. Visser - secretaris
- P. de Korte - penningmeester

2. Vergaderingen en secties

Deputaten vergaderden plenair zes maal per jaar.

Het deputaatschap kent twee secties:

sectie 1 houdt zich bezig met bezinning en lectuur;

sectie 2 met alles wat de werkreinen aangaat.

De overlegcommissie (zie 6.1.) houdt zich m.n. bezig met de arbeid landelijk functionaris.

De secties vergaderen afzonderlijk zo vaak als dat nodig is.

3. Bezinning en lectuur/enquête

3.1. Bezinning

Sectie 1 heeft zich in een aantal vergaderingen beziggehouden met een bewerking van het onderdeel 'Bezinning' uit het GS-rapport 1986. Deze bewerking verscheen in een dubbelnummer van GA in oktober 1987. Deze principiële bezinning op het evangelisatiewerk is in verdere studie genomen met de bedoeling een praktische uitwerking hiervan aan de kerken aan te bieden. Het plan is om in 1989 een nummer van GA aan deze uitwerking met het oog op de praktijk te wijden.

3.2. Conferenties

Op 26 september 1987 werd er door de IZB in de Ned. Herv. Kerk een evangelisatieconferentie gehouden in Barmveld, waaraan door deputaten evangelisatie is meegewerkt, en waarvoor ook medewerkers in de evangelisatie uit onze kerken werden uitgenodigd. Onze inbreng bestond uit een bijbelstudie door ds. J. Oosterbroek.

Deputaten organiseerden een eigen conferentie voor alle werkers en belangstellenden in de evangelisatie op 11 maart 1989 te Harderwijk. Sprekers waren ds. J. Kievit, ds. H.P. Brandsma en evangelist H. Bor. Ds. Kievit hield een bijbelstudie over Marcus 1:15a, terwijl ds. Brandsma en br. Bor vanuit de praktijk van hun werk spraken over Marcus 1:15b.

's Middags vond er een forumbespreking plaats, in het forum hadden zitting: de drie sprekers alsmede ds. K. Groeneveld en de evangelisten J.O. Schouten en N. Weeda.

De deelname aan deze conferentie was verrassend groot, ongeveer 125 personen. Er bleek veel vraag te zijn naar instructie en toerusting van de evangelisatiewerkers.

3.3. GA

In de verslagperiode 1986-1989 kwam er enige verandering in de samenstelling van de redactie van ons informatie- en instructieblad. Ds. G.L. Born, die sinds 1972 deel uitmaakte van de redactie van GA, waarvan ook enkele jaren als eindredacteur, achtte de tijd gekomen om dit werk te beëindigen. Wij zijn dankbaar voor de inzet van ds. Born voor ons blad gedurende vele jaren. In zijn plaats trad ds. E.E. Slofstra toe tot de redactie.

Br. Jac. Letsz en ds. J. Vogel bleven deel uitmaken van de redactie van GA, de laatste als hoofdredacteur.

Br. J. Schotanus verzorgde ook in deze periode de administratie van het blad.
Naast instructieve artikelen bevat GA regelmatig ook berichten vanuit de praktijk van het evangelisatiewerk in alle delen van het land. De redactie tracht op deze wijze ervaringen door te geven, waarmee anderen wellicht ook hun winst kunnen doen. De stichting 'Evangelie & Moslims' verzorgt enkele keren per jaar eveneens een artikel in GA.

Het dubbelnummer, dat uitkwam in oktober 1987 bevatte een uitwerking van de bezinning, waarover deputaten rapporteerden aan de generale synode van 1986, voorzien van een handleiding voor verder gesprek. In sommige gemeenten heeft men hiermee inderdaad gewerkt. Nog dit jaar hoopt de redactie opnieuw een

dubbelnummer te kunnen uitgeven met de uitwerking van deze bezinning naar de praktijk, waarmee sectie 1 van het deputaatschap momenteel bezig is.

In de vergaderingen van deputaten komt het werk van de redactie regelmatig ter sprake.

3.4. Licht en Waarheid/Echo

Het blad Licht en Waarheid vormt al jaren een eenheid met het evangelisatieblad Echo, dat wordt uitgegeven door de IZB in de Ned. Herv. Kerk. De samenwerking in de redactie van Licht en Waarheid/Echo is zeer bevredigend en wij zijn dankbaar dat deze mogelijkheid er is.

In de redactie van Licht en Waarheid hebben zitting de evangelisten J.O. Schouten en N. Weeda. Door de ziekte van ds. J. Kievit is zijn lidmaatschap van de redactie slechts van zeer korte duur geweest. Ds. J. van Dijken, die reeds eerder zitting had in de redactie, was bereid om ds. Kievit, tijdens zijn ziekte, in de redactie te vervangen.

Steeds weer moet de redactie zich moeite geven om een voor de niet-kerkelijke of rand-kerkelijke mens verstaanbare en aansprekende taal te gebruiken, terwijl er anderzijds ook een verantwoordelijkheid is naar de lezers uit kerkelijke kring, die dikwijls een ander taalgebruik hebben.

Naast de gewone nummers zijn er enkele nummers verschenen, die, nog sterker dan de andere nummers, gericht zijn op de mens die het evangelie helemaal niet kent.

In het blad tracht de redactie het appellerende karakter vast te houden en gestalte te geven. Daarnaast is men ook begonnen met een pastorale rubriek, waarin wordt ingegaan op bepaalde situaties en vragen van mensen.

Naast de gewone redactievergaderingen wordt er één of twee keer per jaar een bijeenkomst gehouden met de vaste kring van medewerkers aan het blad.

Zorgwekkend is het teruglopend aantal abonnementen. Deputaten bezinnen zich op mogelijkheden om meer bekendheid aan ons eigen evangelisatieblad te geven.

3.5. Enquête

Om aan de opdracht van de generale synode 1986 te kunnen voldoen, namelijk om een onderzoek te doen naar de plaats van een vrijgestelde voor het evangelisatiewerk in onze kerken, hebben deputaten een door sectie 1 vervaardigde enquête doen uitgaan naar alle Christelijke Gereformeerde Kerken.

3.5.1. Algemene opmerkingen

Van de 185 kerken hebben 117 kerken gereageerd door het terugzenden van het enquêteformulier. De beantwoording van de vragen was soms (erg) summier; maar het grootste deel van de formulieren was volledig ingevuld.

Wij kunnen concluderen dat een groot aantal formulieren is teruggezonden, nl. 63%. Dit is een verheugend hoog aantal. Gezien dit hoge percentage en het feit dat de formulieren uit heel de breedte van het kerkelijk leven afkomstig zijn mogen wij de cijfers in de uitwerking van de enquête als representatief zien voor het geheel van onze kerken.

3.5.2. Het evangelisatiewerk

Bijna alle kerkeraden erkennen de noodzaak van het evangelisatiewerk (97%).

50% heeft een evangelisatieambtsdrager, van wie meer dan de helft (73%) zijn evangelisatiewerk als deelsaak heeft; voor 25% van hen is het een volledige taak. Hierbij kan worden opgemerkt dat 41% van de kerken, die het formulier inzonden, geen evangelisatieambtsdrager heeft vanwege een (te) kleine omvang van de gemeente. 24% heeft geen behoefte aan een dergelijke ambtsdrager.

Wel heeft een groot aantal kerken een evangelisatiecommissie (74%), vaak ook die gemeenten welke geen evangelisatieambtsdrager hebben.

Vanuit 88% van de kerken wordt een of andere vorm van evangelisatiewerk verricht. Daaruit blijkt dat ook door gemeenten, waar geen evangelisatiecommissie is, toch evangelisatiewerk wordt verricht.

Het percentage gemeenteleden, dat deelneemt aan een georganiseerde vorm van evangelisatiewerk, bedraagt in 99 gemeenten gemiddeld 6%.

Het instructieblad GA wordt door 40% van de kerken gebruikt. 68% van deze gemeenten beoordeelt het blad positief.

Het verspreidingsblad Licht & Waarheid wordt in 50% van de gemeenten gebruikt, terwijl door 73% hiervan dit blad positief beoordeeld wordt. De verspreiding van Licht & Waarheid wordt negatief beïnvloed door het gebruik van de Elisabethbode.

In het evangelisatiewerk zijn in het algemeen gesproken het kinderwerk, leatuurwerk, recreatiewerk en de evangelisatiediensten het sterkst vertegenwoordigd. Het werk onder jongeren en volwassenen vormt een zwakke plek.

3.5.3. De vrijgestelde

Bijna de helft van de reagerende kerken heeft gebruik gemaakt van de diensten van de vrijgestelde (45%). 13% wil daarvan opnieuw gebruik maken, terwijl 34% behoefte heeft aan instructie van de kant van deputaten. 32% zal de vrijgestelde niet binnen afzienbare tijd opnieuw uitnodigen.

Voor 72% van de gemeenten, die van de diensten van de vrijgestelde gebruik gemaakt hebben, voldeed zijn werk aan de verwachtingen.

Op de vraag welk soort instructie men wenst antwoordt 25% bezinning op het evangelisatiewerk; 25% wenst informatie over evangelisatiemethodiek en 25% legt de nadruk op praktische begeleiding bij het evangelisatiewerk en de opzet daarvan.

Uit de enquêtecijfers blijkt dat ruim 20% van de kerken, die geen gebruik gemaakt hebben van de diensten van de vrijgestelde, zich op een andere manier hebben voorzien van instructie voor evangelisatiewerk.

3.5.4. Interpretatie

Bij nadere bestudering van de gegevens in de enquête is het opvallend dat 97% van de kerken het evangelisatiewerk als noodzakelijk ziet. Daaruit mag men concluderen dat de kerken de bijbelse roeping tot getuige-zijn in de wereld erkennen. Toch heeft slechts ongeveer een derde deel behoefte aan instructie. De overige kerken hebben aan instructie van de kant van deputaten geen behoefte. Een deel van deze kerken voorziet zelf in deze instructie. Maar dat neemt niet weg dat een groot percentage van onze kerken geen

behoefte aan instructie zegt te hebben. Hoe is dit te verklaren en wat is hiervan de reden? Want men erkent immers de noodzaak van evangelisatie? Denkt men aan ongeorganiseerde evangelisatie? Weet men alles al van het evangelisatiewerk?

Ten aanzien van het werk van de vrijgestelde blijkt dat 45% van de kerken, die hebben gereageerd, gebruik gemaakt heeft van de diensten van de vrijgestelde. 92 gemeenten hebben één of meerdere keren van zijn diensten gebruik gemaakt.

Wat zijn de oorzaken van wat de generale synode van 1986 'de teleurstellende gang van zaken rond de arbeid van de vrijgestelde' noemde?

Er zijn onzes inziens tenminste vier factoren te noemen:

- bij een deel van de kerken valt van evangelisatiewerk weinig te bespeuren;
- een gevoel van onmacht om effectief te evangeliseren in deze gesecculariseerde wereld;
- de werkwijze van de vrijgestelde heeft niet iedereen aangesproken en misschien hebben deputaten nog te weinig het werk van de vrijgestelde onder de aandacht van de kerken gebracht;
- wellicht moet hierbij in rekening worden gebracht dat vanaf het begin een deel van de kerken gereserveerd stond tegenover het instituut van een vrijgestelde.

Onder punt 6.3. van dit rapport geven deputaten hun visie op de continuering van het werk van de vrijgestelde.

4. Werkterreinen

4.1. Eeklo

Op grond van de uitspraak van de generale synode 1986 heeft de classis Middelburg per 31 december 1986 de overeenkomst met br. J.M. de Feijter opgezegd. Gedurende een halfjaar is daarna ter aanvulling op de uitkering van de Belgische sociale verzekeringswetten een overbruggingsbeleg betaald. Na afloop heeft, zo meldde de classisale commissie, een afsluitend gesprek met dhr. de Feijter plaatsgevonden.

4.2. Oost-Vlaanderen

De generale synode 1986 deed een dringend beroep op de kerken, vertegenwoordigd in de stichting Evangelisatie Oost-Vlaanderen, om zich met deputaten te bezinnen op de wenselijkheid en mogelijkheid om te komen tot een deputaatschap voor evangelieverkondiging in België.

Deputaten zijn in dezen niet passief gebleven maar hebben in 1987 contact gezocht met genoemde stichting, teneinde tot een gesprek te komen. Men doelde ons echter mede dat het standpunt van de stichting ter kennis zou worden gebracht van hen die door de synode ter afdoening van de onderwerpelijke zaak zijn gemachtigd of althans adviezen dienen te geven.

Medio 1988 ontvingen wij bericht dat 'er geen enkele behoefte bestaat tot het gaan functioneren van een deputaatschap België'.

Wij hebben dit voor kennisgeving aangenomen.

4.3. Amsterdam

De generale synode 1986 bood financiële ruimte om met de kerk van Amsterdam-Nieuw-West een overeenkomst aan te gaan teneinde een predikant te beroepen die een gedeelte van zijn tijd zou moeten besteden aan evangelisatiearbeid in Amsterdam. Een betoep werd uitgebracht op ds. H.P. Brandsma. Hij nam deze roeping aan en aanvaardde zijn taak per 1 september 1987. Afgesproken is dat twee dagen per week aan het evangelisatiewerk zullen worden besteed. De rapporten maken melding van het werk rondom koffiekeider 'de Kloof', waar vele gesprekken plaatsvonden o.a. met buitenlanders, waarbij kennis van de Islam bij ds. Brandsma voordeel heeft. Verblijvend is het dat enkelen de kerkdiensten in de kerk van Amsterdam-Nieuw-West gingen bezoeken.

Samen met evangelisatieouderling D.B. v. Noord worden er gesprekken gehouden op het kantoor van 'Amsterdammers helpen Amsterdammers' (AHA), waar ook twee keer per maand een evangelisatiesamenkomst wordt gehouden, die besloten wordt met een warme maaltijd voor daklozen en zwervers. Ook komt men in aanraking met de aids-problematiek, die in Amsterdam onrustbarende vormen heeft aangenomen. Deze confrontatie mag door christenen niet uit de weg worden gegaan. In het 'Evangelisch Contact' vindt overleg plaats met kerken en groepen, die in Amsterdam evangeliseren.

Ds. Brandsma verricht zijn werk met vreugde, maar het is niet gemakkelijk het juiste evenwicht tussen gemeentewerk en evangelisatiearbeid te bewaren.

4.4. Antwerpen

Het werk in Antwerpen vertoont het volgende beeld: het Evangelisch Centrum ontgroeit langzamerhand de status van evangelisatiepost via wijkgemeenten naar zelfstandig gemeente-zijn. Deze ontwikkeling wordt steeds meer zichtbaar in het functioneren van de gemeente. Taken, die voornamelijk uitdrukkelijk en verantwoordend binnen het kader van het Evangelisch Centrum werden verricht, zoals het houden van een evangelisatiecampagne, zijn geleidelijk aan tot taken van de gemeente geworden, onder toezicht en verantwoordelijkheid van de wijkkerkeraad.

Sinds ruim twee jaar heeft er een gestadige groei van de gemeente plaatsgevonden. Momenteel telt zij 106 leden en zijn er 17 meelevende leden. Met het oog op deze aanhoudende groei heeft de wijkkerkeraad een werkgroep 'kerkbouw' benoemd. De activiteiten in het kader van de evangelisatie zijn er vooral op gericht de drempel naar de kerkdienst zo laag mogelijk te maken. Enkele keren per jaar vindt een evangelisatiedienst plaats. Er wordt evangelisatielectuur verspreid, waarbij de mogelijkheid wordt geboden om meer informatie en eventueel een bijbel te vragen. Bezoek bij de mensen vindt uitsluitend op hun verzoek plaats. Bejaardenmiddagen worden belegd, waarbij ook ouderen uit de kring van contacten worden uitgenodigd. Jaarlijks wordt omstreeks de kerstdagen een concert georganiseerd, waarbij alle bezoekers een informatiepakket ontvangen, waarin de organiserende instelling (het Evangelisch Centrum) zich aan de mensen voorstelt en zijn doelstelling bekend maakt. Ook de bijbelwinkel heeft een drempelverlagende werking. De verkoop van artikelen loopt de laatste jaren iets terug maar dat vindt mede zijn oorzaak in het feit dat er zich enkele nieuwe bijbelwinkels in de stad hebben gevestigd.

Van tijd tot tijd wordt er massaal leetuur verspreid. Dit gebeurt steeds in samenhang met het kersfeest, het paasfeest en de evangelisatiecampagne. Het aantal reacties is wisselend. Vaak wordt om een bijbel gevraagd.

De laatste jaren is het bij verschillende mensen tot een geestelijke doorbraak gekomen. Door hun geloof te belijden voegden zij zich bij de kerk. Met dankbaarheid mag dan ook van veel zegen worden gesproken.

4.5. Noord-Holland

Sedert 1 mei 1977 werkt vanuit de kerk van Broek op Langedijk evangelist J.O. Schouten in Noord-Holland. Grotendeels vindt zijn werk plaats binnen het raam van de Interkerkelijke Commissie Evangelisatieproject Schoorl (IKES). Naast het voorgeaan in evangelisatiediensten, het onderhouden van contacten met rand- en niet-kerkelijken, worden kinderclubs begeleid en wordt leiding gegeven aan het evangelisatie-recreatiewerk in Schoorl en Groot.

Daar br. Schouten inmiddels 65 jaar is geworden en na het zomerseizoen met pensioen hoopt te gaan, is er overleg geweest met de kerkeraad van Broek op Langedijk over de continuering van het werk. Deputaten zijn van mening dat financiële participatie verantwoord blijft, gezien de evangelisatiemogelijkheden in Noord-Holland. Bezinning vindt nog plaats over de wijze waarop in deze vacature zal worden voorzien. Deputaten blijven bij besluiten in dezen ten nauwste betrokken.

Op 1 september 1990 zal het 25 jaar geloden zijn dat br. Schouten zijn werk als evangelist in Twente mocht beginnen. Ondanks teleurstellingen en een periode van ziekte mocht hij steeds getuigen van de zegen, die de Here aan het werk verbindt wide. Deputaten spreken hun grote waardering uit over de inzet en trouw, die br. Schouten in zijn werk heeft getoond.

4.6. Twente

Br. N. Weeda was op 1 december 1988 reeds 11 jaar aan de Twentse kerken als evangelist verbonden. Veel werk mag door hem in deze plaatselijke kerken met volledige inzet worden verricht. Hiervan kan worden vermeld: evangelisatiediensten, kinderclubs, vacatiebijbelschool, evangelisatie-recreatiewerk en evangelisatieschool (toerusting en opbouw van gemeentelieden tot daadwerkelijke evangelisatie). Een nieuwe mogelijkheid is het werk via de lokale omroep, waarbij br. Weeda ten nauwste betrokken is. In Enschede en Hengelo (O) is er samenwerking met de Nederlands Gereformeerde Kerk.

Er waren zorgen in het gezin Weeda vanwege de gezondheidstoestand van mev. Weeda. Er zal meer inzet moeten komen van evangelisatie-commissies, mogelijk als resultaat van de evangelisatiescholen, zodat meer aandacht kan worden gegeven aan het gezin.

In de rapporten mag br. Weeda getuigen van de trouw van God, die hem in staat stelt het vele werk met enthousiasme te blijven doen.

4.7. Wegwijzerkampen

Uitgaande van de kerken van Oud-Beijerland, Ridderkerk en Rotterdam-Oost/Capelle a/d IJssel worden kampen georganiseerd voor kinderen en tieners; kinderclubs gehouden en zogenoemde brugconferenties met oudere deelnemers voor bijbelstudie e.d. belegd. Dit wordt georganiseerd door een Overleg- en Samenwerkingsverband (OSWEK) waarvan br. E. v. Rij de stuwende kracht is. De stichting Steun Wegwijzerkampen stelt br. van Rij in staat om zich één dag per week vrij te maken voor de organisatie en nazorg van dit werk. Deputaten dragen daarin bij. Ook komen er giften uit de deelnemende kerken. Het blad KORVEE brengt een en ander onder de aandacht.

4.8. Gezien de beperkte financiële mogelijkheden kunnen alle aanvragen om steun niet worden gehonoreerd. Naast incidentele bijdragen voor opvang van tijdelijke tekorten stellen deputaten zich jaarlijks financieel garant voor het werk van de stichting Kerk en Recreatie Frieland. Hier vindt evangelisatie-recreatiewerk plaats in de Zuidwesthoek (Gaasterland). De classis Leeuwarden steunt dit werk, waarin vijf Friese kerken participeren. Reeds gedurende 14 jaar wordt deze evangelisatiearbeid onder Gods zegen verricht.

Bij het verstrekken van financiële middelen richten wij ons uitsluitend op kerken of samenwerkende kerken. Verschillende kerken ontvingen wij verzoeken om steun van individuele personen, die evangelisatiewerk verrichten in binnen- of buitenland. Deze verzoeken moesten echter op grond van onze instructie worden afgewezen, hoe belangrijk het werk als zodanig ook was. Bovendien ontbrak in vele gevallen een band met onze kerken.

5. Evangelie en Moslims

Als deputaten participeren wij in 'Evangelie en Moslims', Stichting voor getuigenis en dienst onder Moslims in Nederland. Op 24 november 1988 bestond de stichting tien jaar. Participanten in deze stichting zijn behalve ons deputaatschap, onze zendingsdeputaten, de Hervormde Bond voor Inwendige Zending op G.G., de Gereformeerde Zendingbond en de Morgenlandzending. Zij besloten tot oprichting van de stichting vanuit het besef dat het evangelie van Jezus Christus door getuigenis en dienst ook aan de islamitische vreemdelingen, die 'binnen onze poorten' leven en werken, bekendgemaakt behoorde te worden.

In de overtuiging dat het evangelie de mens in al zijn persoonlijke, sociale en maatschappelijke verbanden raakt, heeft Evangelie & Moslims te maken met een veelheid van vragen en uitdagingen waarvoor de Moslims in Nederland de kerken stellen. De stichting wil alle nodige aandacht geven aan de sociaal-maatschappelijke problematiek van een groot aantal Moslims. De stichting is er zich duidelijk van bewust dat die aandacht niet in mindering dient te komen op de uitvoering van de opdracht om het in Christus Jezus verschenen heil aan de moslimse naasten bekend te maken. De stichting wil de kerken en haar leden voortdurend wijzen op en helpen bij het gaan zien en leren dragen van verantwoordelijkheid ten opzichte van Moslims onder ons. Zij heeft daartoe twee vaste medewerkers in dienst, mev. drs. T.C. Kroon, sinds september 1987 de opvolgster van drs. J. Beukema, en dhr. H.J. Takken. Zij zijn respectievelijk belast met de zorg voor Turkse en Marokkaanse bevolkingsgroepen. Een aantal jaren heeft mev. W. Veldhuis, in opdracht van de stichting, studie verricht in Amsterdam, 'veldwerk' in een multi-culturele en multi-rationale samenleving. Het resultaat van de studie is neergelegd in 'Een eindje meelopen', uitgegeven door de stichting. Om zoveel mogelijk gemeenten voor te lichten en mensen toe te rusten, worden voorlichtingsavonden gegeven, is er een cursus 'Bijbel en Islam' die gegeven wordt gedurende zes avonden en wordt er in Utrecht reeds een aantal jaren een zomer-school gehouden, elk jaar wordt er in november een dagconferentie in Amersfoort gehouden met afwisselend theologische en praktische thema's. Vier keer per jaar verschijnt een informatiebulletin. Ten dienste van onderwijs en catechese is het werkboek 'De Islam' uitgegeven. De brochurereeks 'Evangelie en Moslims',

die eind 1986 is gestart, voorzorg in een behoefte. Enkele nummers moesten na korte tijd worden herdrukt.

6. Landelijk functionaris voor het evangelisatiewerk

6.1. ds. J. Kievit

Sinds 1 september 1978 is ds. J. Kievit als landelijk functionaris voor het evangelisatiewerk verbonden aan ons deputaatschap. De periode sinds de vorige generale synode werd voor ds. Kievit en zijn gezin gekenmerkt door enkele ingrijpende gebeurtenissen.

Allereerst mocht ds. Kievit op 24 oktober 1986 zijn zilveren ambtsjubileum vieren. Dit jubileum is in besloten kring gevierd, maar uiteraard is er ook in de kring van ons deputaatschap aandacht aan besteed. We zijn dankbaar dat ds. Kievit inmiddels al meer dan een kwart eeuw onze kerken heeft mogen dienen.

Vervolgens was er de afsluiting van de studie. In overleg met deputaten, en door hen daartoe in de gelegenheid gesteld, volgde ds. Kievit vanaf september 1979 een doctoraal-studie missiologie-evangelistiek aan de Vrije Universiteit te Amsterdam. De missionaire opdracht van de kerk stond uiteraard centraal in deze studie. Een van de bijvakken was sociologie, waardoor hij zich breed kon oriënteren op de samenleving, waarin de gemeente haar opdracht heeft uit te voeren. De studie werd afgerond met het schrijven van een scriptie, getiteld 'Tussen Clemens en Barth; de visie van J.H. Bavinck op de religies'. De scriptie werd op 11 juni 1987 verdedigd en door de faculteit 'met genoegen' aanvaard. Deputaten zijn dankbaar met dit resultaat van een jarenlange (verre) studie. Niet alleen dit eindresultaat, maar ook de jarenlange oriëntatie op verschillende terreinen hebben ongetwijfeld bijgedragen aan de toerusting tot het werk van onze vrijgestelde.

Over de afronding van de studie en de opleving van het werk in de kerken (zie 6.2.) viel de schaduw van de ziekte van ds. Kievit. In september 1987 werd hij plotseling uitgeschakeld, en pas een jaar later kon hij een deel van zijn werkzaamheden hervatten. Het was voor ds. Kievit en zijn gezin geen gemakkelijke periode, met name door de onzekerheid over het verdere verloop en de vraag of en wanneer hij weer aan 't werk zou kunnen. We zijn God dankbaar dat de gezondheidstoestand van onze functionaris zodanig is verbeterd, dat althans een deel van het werk hervat kon worden.

Bij het afsluiten van dit rapport ziet het er naar uit dat ds. Kievit binnen afzienbare tijd zijn werk weer volledig zal kunnen doen.

6.2. Werkzaamheden

6.2.1. Contacten met kerkeraad en deputaten

Binnen het deputaatschap bestaat een overleg-commissie, bestaande uit de voorzitter van deputaten, ds. J. Vogel en een vertegenwoordiger van elke sectie, t.w. ds. J. van Dijken namens sectie 1 en ds. H. van Mulingen namens sectie 2. Sinds de generale synode van 1986 wordt in de vergaderingen van de overleg-commissie ook een vertegenwoordiger van de kerkeraad van Ermelo uitgenodigd, de gemeente, waaraan ds. Kievit naar art. 6 KO is verbonden. Aanvankelijk nam ds. L.W. Bikes als zodanig deel aan het werk van deze commissie, sinds diens vertrek woont ds. H.J.Th. Velema de vergaderingen bij. Voor elke deputaten-vergadering brengt ds. Kievit in de overleg-commissie verslag uit van zijn werkzaamheden sinds de vorige vergadering, alsook de afspraken die gemaakt zijn voor de komende maanden. Alle zaken die betrekking hebben op zijn functioneren binnen de kerken komen in de commissie ter sprake. De commissie brengt schriftelijk verslag uit aan deputaten. In de plenaire vergadering wordt dit verslag, in aanwezigheid van een deputatie van de kerkeraad van Ermelo, besproken. Tijdens de ziekte van ds. Kievit is er uiteraard met hem en zijn vrouw contact onderhouden door bezoeken, die leden van de commissie en andere deputaten hen gebracht hebben, maar de commissie heeft in die periode niet vergaderd.

Ter vergadering van deputaten is ds. Kievit aanwezig als adviseur. Verder neemt hij actief deel aan het bezinningswerk in sectie 1.

6.2.2. Contacten binnen de kerken

In het rapport aan de generale synode van 1986 kon worden gemeld, dat er na een periode, waarin (te) weinig een beroep werd gedaan vanuit de kerken op onze landelijk functionaris, een opleving in de aanvragen was waar te nemen. Deze opleving was ten dele een gevolg van een wat actiever beleid in dezen van deputaten. Feitelijk hadden we toen al het principe losgelaten dat er om hulp van de vrijgestelde gevraagd moest worden vanuit de kerken (het 'desgevraagd' uit de instructie voor de functionaris). Gestimuleerd door de besprekingen tijdens de synode van 1986 hebben deputaten dit beleid voortgezet. In alle klassicale ressorten werden één of meer avonden belegd voor leden van de evangelisatiecommissies, evangelisatie-ouderlingen enz. uit alle gemeenten, om te komen tot een inventarisatie van de werkzaamheden en de behoeften aan begeleiding en instructie. Deze avonden hebben zeker geleid tot een veelvuldiger beroep op onze functionaris om voorlichting en instructie.

Zijn werk heeft zich gaandeweg meer ontwikkeld in de richting van het geven van cursussen van meerdere (bijv. vier) avonden. Natuurlijk blijven er de incidentele spreekbeurten op gemeenteevonden, de eenmalige gesprekken met commissies in een bepaalde situatie, maar zowel plaatselijk als regionaal zijn er cursussen verzorgd, waarin de noodzaak, de inhoud en de methodiek van de evangelisatie aan de orde worden gesteld. Jammer genoeg moest ds. Kievit zijn werk staken, juist op het moment dat zijn agenda voller stond dan ooit. Gelukkig is het mogelijk gebleven sinds september 1986 een aantal van de afgezegde afspraken alsnog te honoreren.

Momenteel is hij bezig aan een ronde langs alle klassisdeputaten voor de evangelisatie om samen met hen te bezien welke diensten deputaten en hun functionaris kunnen verlenen m.h.o.o. de concrete behoeften binnen het betreffende ressort.

6.2.3. GA

Tot de werkzaamheden van de landelijk functionaris behoort ook het schrijven van artikelen voor GA, alsmede het persklaar maken van de kopij en de verzorging van de lay-out, samen met de uitgever, van ons instructieblad.

6.3. Continuering van het werk

Het instellen van de enquête, waarvan in het verslag van sectie 1 gewag is gemaakt, beruiste op het besluit

van de generale synode van 1986 'deputaten op te dragen een diepgaand onderzoek te doen naar de oorzaken van de teleurstellende gang van zaken rond de arbeid van de vrijgestelde, opdat duidelijk worde dat handhaving van het instituut van een vrijgestelde werkelijk nodig en verantwoord is'.

Verder waren er door de synodale commissie ad hoc, in overleg met deputaten, een aantal punten geformuleerd, waarop het werk van de vrijgestelde zich in de nabije toekomst zou kunnen richten. We hadden op dat moment al de indruk dat het werk zich in positieve zin ontwikkelde, en dat die ontwikkeling aanleiding zou zijn om het instituut van de vrijgestelde ook na 1989 te handhaven. Door de ziekte van ds. Kievit werd deze ontwikkeling doorkruist. Daarom is het thans moeilijk aan te tonen dat het werk in de afgelopen jaren zichzelf als onmisbaar heeft bewezen.

Bij de overwegingen over de continuering van de functie dient met de stagnatie in het werk door zijn ziekte rekening gehouden te worden. Deputaten zijn ervan overtuigd, dat het beeld positiever geweest zou zijn dan in 1986, wanneer ds. Kievit deze drie jaar in gezondheid zijn werk zou hebben kunnen doen.

Wij willen de synode heel dringend vragen dit mee te laten wegen, ook bij de beoordeling van de resultaten van onze enquête.

In deze enquête is een nader onderzoek gedaan naar de belangstelling in de kerken voor het instituut van de vrijgestelde. De uitslag daarvan is besproken in 3.5.

In het deputaatschap is ook een historisch onderzoek verricht naar de werkzaamheden van deputaten in het algemeen en naar de verwachtingen en ontwikkelingen ten aanzien van het instituut van de vrijgestelde in het bijzonder.

6.3.1. Historische ontwikkeling deputaatschap

In het kort willen wij enige voor het betoog relevante punten aanstippen.

De generale synode van 1918 ziet niet voor zichzelf een taak, maar wel voor 'de Provincieën, de Classes en de afzonderlijke Gemeenten om het evangelie te brengen waar het niet, of zeer onzuiver is'.

De generale synode van 1919 benoemt drie deputaten voor het werk der 'inwendige Zending'.

Op de generale synode van 1922 wordt een instructie afgewezen om als generale synode het evangelisatiewerk in de zuidelijke provincieën ter hand te nemen.

De generale synode spreekt uit dat het werk van de evangelisatie niet een taak van de generale synode is maar moet uitgaan van de plaatselijke gemeenten. 'De generale synode kan niet anders doen dan de kerk tot deze taak opwekken.' Maar wanneer dat voor de gemeenten financieel bezwaarlijk is kan en moet deze arbeid rekenen op de steun van de gehele kerk.

Op de generale synode van 1934 heeft men een concept-instructie voor de evangelisatie-orde voor het Zuiden van ons land. Het is het prototype van de huidige instructie voor deputaten. Toch wordt dit concept, dat toegespit is op een nauwe binding met Eindhoven, niet aanvaard. Men besluit tot decentralisatie van het werk naar de regio's terug te keren.

Wanneer er daarna uit de plaatselijke kerken evangelisatieprojecten begonnen worden dan worden deze financieel door deputaten gesteund.

Op de generale synode van 1947 ontvangen de particuliere synode-deputaten een 'evangelisatie-orde'. De generale synode benoemt een penningmeester.

Sinds de generale synode van 1956 worden ook generale deputaten benoemd. Deze deputaten willen meer principieel en praktisch instruerend bezig zijn dan financieel ondersteunend. Zij willen komen tot verbreeding, verdieping en wijziging van de werkzaamheden. Deputaten willen de kerken 'evangelisatie-minded' maken. Om aan deze uitbreiding van het werk leiding te blijven geven wordt een uitbreiding van hun instructie voorgesteld.

De taakomschrijving van deputaten luidde sinds 1947 o.a. (art. 4a): 'De kerkeraden op te wekken, ter plaatse de evangelisatiearbeid ter hand te nemen of te bevorderen'.

De generale synode van 1971 wijzigt de instructie, zodat de taakomschrijving o.a. omvat (art. 5a-5e): a. bezinning; b. opwekken, adviseren en voorlichten van de kerken inzake evangelisatie-activiteiten; c. adviseren en instrueren van de werkers; d. adviseren van de kerken inzake toerusting van de gemeente; e. verzorgen van lectuur.

6.3.2. Verwachtingen en ontwikkelingen ten aanzien van de functie van een vrijgestelde

T.a.v. de functie van een landelijk functionaris willen we even teruggaan naar 1977. Nadat deputaten vanaf 1971 aan de generale synode hadden gevraagd een voor dit werk vrijgestelde predikant te mogen aantrekken gaf de generale synode van 1977 hiervoor toestemming. De taak van de vrijgestelde werd als volgt omschreven:

- zich te bezinnen op het wezen en de methoden van de evangelisatie, het uitbrengen van rapport hierover aan deputaten en de resultaten van deze bezinning desgevraagd aan kerken en classes ten dienste te stellen;
- het verzorgen van literatuur die dienstbaar kan zijn aan de activering van de gemeente en de instructie van de werkers;
- het desgevraagd adviseren, voorlichten en instrueren van werkers en (groepen van) vrijwilligers in de evangelisatie.

(Acta generale synode 1977, art. 90).

Vergelijking met de Regeling voor de evangelisatie (KO 1984, bijlage 19, p. 88 e.v.) laat zien dat de taakomschrijving van de vrijgestelde grotendeels overeenkomt met die van deputaten sub art. 5 a t/m e. Deputaten hadden ook sinds 1971 geseld dat dit deel van hun taak, dat in hun taakomschrijving n.b. voorop staat niet goed uit te voeren was zonder de hulp van een vrijgestelde kracht. Het werk van deputaten moest zich noodgedwongen grotendeels beperken tot het tweede deel van hun taak, nl. de steunverlening aan een aantal evangelisatie-projecten in Nederland en België.

Toen in 1986 in de generale synode uitvoerig gesproken is over wat door velen ervaren werd als 'de teleurstellende gang van zaken rond de arbeid van de vrijgestelde', hebben deputaten de commissie ad hoc ervan kunnen overtuigen dat de arbeid van een vrijgestelde niet minder noodzakelijk was dan in 1977, ondanks de soms wat teleurstellende respons in de kerken. De commissie schreef: 'De constatering dat het toerustings-

werk in de kerken tot nu toe niet de gewenste en gehoopte respons kreeg, heft de dringende noodzaak om de kerken van haar missionaire opdracht bewust te maken niet op.

Deputaten zijn van mening dat de gehouden enquête bevestigt, dat niet alle kerken overtuigd zijn van het nut en de noodzaak van dit toerustingswerk, maar dat er ook met dankbaarheid gebruik van is gemaakt.

Wij menen ook dat het niet juist is uitsluitend af te gaan op het al of niet blijken van behoefte hiernaar in de kerken. Het is mogelijk dat de kerken nog onvoldoende inzien hoe noodzakelijk het toerustingswerk is.

Wanneer deputaten in de toekomst niet meer zouden kunnen beschikken over een vrijgestelde kracht, zullen de kerken dit soort instructie elders gaan halen, wellicht ook bij instellingen, die onze kerken o.i. onvoldoende kennen om een op onze werkers afgestemde instructie te bieden. Hoewel over de noodzaak van het instituut vrijgestelde binnen de kring van deputaten genuanceerd wordt gedacht, meent het deputaatschap toch dat de wenselijkheid van een vrijgestelde kracht niet minder dan in 1977 aanwezig is.

Het overleg tussen de commissie ad hoc en de deputaten op de generale synode van 1986 heeft een aantal punten opgeleverd t.a.v. de invulling van het werk in de toekomst, die door de ziekte van ds. Kievit helaas niet voldoende gerealiseerd konden worden. De zaken, die ons toentertijd voor ogen stonden en waaraan we nog steeds hechten, zijn:

- kortlopende, gerichte studie-opdrachten, om deputaten in hun bezinning van dienst te kunnen zijn;
- het verzorgen van literatuur, die dienstbaar kan zijn aan de activering van de gemeente en de instructie van de werkers (artikelen in GA en eventueel in andere bladen, zo nodig ook eigen uitgaven van het evangelisatie-centrum);
- praktische vorming van werkers in de evangelisatie;
- intensief contact met evangelisatie-ouderlingen;
- bezinning op evangelisatie dóór en onder jongeren;
- uitbouw en betere toegankelijkheid van het evangelisatie-centrum;
- daadwerkelijke participatie van de vrijgestelde in een stuk evangelisatiewerk;
- instructie 'op maat' voor een bepaalde evangelisatie-commissie in een plaatselijke situatie;
- een grote flexibiliteit in het aanbod van evangelisatie-methodieken, afgestemd op de lokale situatie.

7. Overleg met andere deputaatschappen

7.1. Personele unie met deputaten kerk en bedrijfsleven

Vanuit de historische band met het industrie-pastoraat in het Europort/Botiek-gebied is indertijd door de generale synode besloten dat er een personele unie zou bestaan tussen evangelisatie-deputaten en deputaten kerk en bedrijfsleven.

In de afgelopen jaren is gebleken, dat er nauwelijks raakvlakken zijn in de werkzaamheden van de beide deputaatschappen, die deze personele unie noodzakelijk maken. Ons deputaatschap kan zich dan ook verenigen met het voorstel dat deputaten kerk en bedrijfsleven aan uw vergadering zullen doen om hun instructie zodanig te wijzen dat het niet meer noodzakelijk is, dat één van de deputaten kerk en bedrijfsleven ook evangelisatie-deputaat is.

7.2. Beraadcommissie gemeentetoerusting

Met de deputaatschappen ADMA, hulpverlening in binnen- en buitenland, evangelieverkondiging onder Israëli en buitenlandse zending is via vertegenwoordigers overleg gevoerd.

Samen met deze deputaatschappen is er namelijk een taak naar de gemeente toe, ook al heeft elk deputaatschap een eigen invalshoek. Dit overleg kan voorkomen, dat de verschillende deputaatschappen onvoldoende op de hoogte zijn van elkaars werk naar de gemeenten toe. De kerkeraden kunnen dan zo doelmatig mogelijk (eventueel door de deputaatschappen gezamenlijk) worden geïnformeerd.

Tevens heeft ons deputaatschap mede tot taak de kerkeraden te helpen bij de toerusting van de gemeente. Het leek ons verantwoord om - voor zover mogelijk en met behoud van elks eigen verantwoordelijkheid en met het oog op het eigen beleid - over deze materie gezamenlijk na te denken.

Op dit moment hebben we de vraag of dit moet leiden tot een concrete handleiding voor de kerkeraden over schriftuurlijk verantwoorde gemeentetoerusting nog niet kunnen beantwoorden. Wanneer de beraadsgroep met concrete aanbevelingen komt, zal in onze kring bezien worden of een en ander past binnen onze taak en beleidsvoering.

8. Financiën

Voor een overzicht van de financiën over de jaren 1986-1988 verwijzen wij u naar de bijlagen 1 en 2 van dit rapport.

De door de generale synode 1986 bepaalde minimumbijdrage van de kerken bedroeg f 4,- resp. f 3,10 en f 3,35 per lid.

Hoewel de bijdrage aan Amsterdam i.v.m. het werk van ds. Brandsma reeds op 1 september 1987 aanving, werd de minimumbijdrage van de kerken eerst op 1 januari 1988 met f 0,25 verhoogd.

Verder ontbreken in de goedgekeurde begrotingen ook maar de geringste marges om afwijkingen te kunnen opvangen. Hierbij moet opnieuw worden opgemerkt dat, ondanks de aandacht die hiernaar door de bredere vergaderingen wordt gegeven, nog steeds een achttiental kerken de bijdrage aan ons deputaatschap niet afdraagt. Een en ander resulteerde vooral in 1988 in een aanzienlijk tekort en dit zal, naar wij verwachten, in de komende jaren niet veel beter worden. Van vermogensversterking kan helemaal geen sprake zijn.

De werkelijke opbrengsten bedroegen per lid in 1986 ... f 3,39; in 1987 ... f 2,89 en in 1988 ... f 2,91.

Wij ontvingen slechts een tweetal reacties uit die kerken, die al jarenlang geen bijdrage afdragen, maar deze reacties gaven geen concrete bezwaren aan tegen het werk van deputaten noch tegen het werk op de evangelisatieterreinen, die wij steunen.

Wij willen u in overweging geven om bij het vaststellen van de minimumbijdragen voor de komende jaren geen rekening te houden met o.a. de opbrengsten van de zendingdagen, zodat deze gebruikt kunnen worden om de tekorten van de afdrachten van de kerken op te vangen.

Onze begroting voor de jaren 1990-1992 treft u aan in bijlage 3. Wij geven hierbij de volgende toelichting:

Subsidies:

Twente: de bijdrage werd verhoogd in verband met hogere woonlasten van br. Weeda;

Noord-Holland: de bijdrage werd aangepast aan de gewijzigde situatie bij opvoicing van br. Schouten;

Antwerpen: deze bijdrage werd t.o.v. 1989 met gemiddeld f 6000,- verhoogd, aangezien de kerken van Eindhoven en Dordrecht-Z haar bijdragen in de loop van 5 jaren gedeeltelijk willen afbouwen. Om ernstige tekorten te voorkomen hebben wij slechts de rente-inkomsten in de begrotingen in mindering gebracht. Er zijn verder geen reserves ingebouwd, zodat ook nu van vermogensversterking geen sprake kan zijn (zie ook het bovenstaande).

9. Voorstellen

Deputaten stellen u voor:

1. opnieuw drie deputaten met hun secundair te benoemen;
2. uit te spreken dat ook de in de toekomst een vrijgestelde kracht voor de uitvoering van bepaalde taken van het deputaatschap (m.n. instructie en toerusting), wenselijk is;
3. de begrotingen voor de jaren 1990, 1991 en 1992 vast te stellen met de daaruit voortvloeiende minimum-bijdrage voor de kerken van f 3,60 per (doop)lid.

10. Bestuit

Wij zijn dankbaar dat we als deputaten het werk dat nodig is met het oog op het georganiseerde evangelisatiewerk van onze kerken mochten en konden verrichten. We vinden het buitengewoon jammer, dat ds. J. Kievit door zijn ziekte niet in staat was te doen wat hij graag wilde doen.

D. Visser, secretaris

BILJAGE 1.1 BALANS PER 31 DECEMBER

ACTIVA	1988	1987	1986
	f	f	f
VASTGELEGDE MIDDELEN			
Kantoorinventaris	P.M.	P.M.	P.M.
Filmprojector ca.	P.M.	P.M.	P.M.
Copieerapparaat	105,12	735,82	1.366,52
Schrijfmachine	714,00	892,50	0,00
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	819,12	1.628,32	1.366,52
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
VORDERINGEN OP LANGE TERMIJN			
Leningen u/g	33.220,00	36.060,00	38.740,00
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
MIDDELLANGE BELEGGINGEN			
Kapitaalmarktrentenrekening			
Ned. Middenstandsbank	130.502,96	123.221,57	116.428,08
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
VORDERINGEN OP KORTE TERMIJN			
Te ontvangen van de kerken	4.639,79	2.411,48	4.119,65
Kerkelijk Bureau			
Christelijke Gereformeerde Kerken	33.273,82	63.441,79	60.010,01
Vooruitbetaalde kosten	214,00	1.585,85	3.017,87
Te ontvangen rente	5.556,50	5.965,33	4.871,14
Te ontvangen zend. dagen	1.313,50	1.213,54	0,00
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	44.997,61	74.617,99	72.018,77
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
LIQUIDE MIDDELEN			
Postbank	1.248,25	5.550,08	3.085,70
Ned. Middenstandsbank N.V.	10.600,51	11.984,90	14.012,54
6 mnd. dep. 5% NMB N.V.	0,00	40.000,00	40.000,00
NMB Etappespaar rekening	42.641,01	0,00	0,00
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	54.489,77	57.534,98	57.098,24
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
TOTAAL GENERAAL	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	264.029,46	293.062,86	285.651,61

BIJLAGE 1.2.

PASSIVA	1988	1987	1986
	f	f	f
EIGEN VERMOGEN	250.133,13	279.112,90	274.983,25
SCHULDEN OP KORTE TERMIJN			
Te betalen kosten	3.574,45	5.761,18	4.482,10
Overige nog te betalen kosten	8.532,48	6.938,78	5.475,26
Te betalen subsidies	70,85	0,00	711,00
Te verrekenen posten	1.155,75	1.250,00	0,00
	13.333,53	13.949,96	10.668,36
VOORUITONTVANGSTEN			
Vooruitontvangen bijdragen	562,80	0,00	0,00
TOTAAL GENERAAL	264.029,46	293.062,86	285.651,61

BIJLAGE 2.

ACTIVA	1988	1987	1986
	f	f	f
Collecten	220.765,24	205.230,55	258.367,57
Collecten voorgaande jaren	3.002,55	8.988,25	6.170,79
Giften	352,00	252,00	1.061,55
Bijdragen commissies	1.750,00	2.900,00	6.920,00
Zendingsdagen	24.170,82	26.784,87	29.492,60
Interest	12.195,53	12.825,68	10.724,20
Legaten	0,00	12.162,00	0,00
	262.236,14	269.143,35	312.736,71
LASTEN			
Personeelskosten	86.078,64	78.578,07	75.675,07
Subsidies	136.960,35	118.836,90	165.692,81
Stichting 'Evangelie en Moslims'	28.654,70	30.900,00	27.516,90
Exploitatie 'Ga'	11.711,44	10.824,31	10.819,80
Exploitatie 'Licht en Waarheid'	7.682,48	6.088,78	4.625,26
Algemene kosten	17.823,26	17.146,00	15.805,39
Kosten Evangelisatiecentrum	2.305,04	2.839,64	3.792,92
	291.215,91	265.013,70	303.928,15
Nadelig/batig saldo	F 28.979,77	F 4.129,65	F 8.808,56

SUBSIDIES	1988	1987	1986
	f	f	f
Twente	32.040,00	32.160,00	35.000,00
Eekloo	0,00	4.501,86	60.000,00
Schoorl	44.148,85	41.000,04	40.421,00
Antwerpen	27.000,00	25.000,00	23.000,00
Evang. Alliantie	175,00	175,00	175,00
Wegwijzer kampen	6.775,00	6.000,00	6.750,00
Bijdr. evang. Friesland	1.821,50	0,00	346,81
Amsterdam	25.000,00	8.000,00	0,00
Dedemsvaart	0,00	500,00	0,00
Dronen	0,00	1.500,00	0,00
	136.960,35	118.836,90	165.692,81

BIJLAGE 3.

BEGROTING VOOR DE JAREN 1990-1992	1990	1991	1992
SUBSIDIES			
Twente	36.000,00	36.000,00	36.000,00
Noord-Holland	35.000,00	35.000,00	35.000,00
Amsterdam	25.000,00	25.000,00	25.000,00
Antwerpen	32.000,00	35.000,00	38.000,00
Wegwijzerkampen	6.000,00	6.000,00	6.000,00
Diversen	5.000,00	5.000,00	5.000,00
	139.000,00	142.000,00	145.000,00
St. 'Evangelie & Moslims'	30.000,00	30.000,00	30.000,00
Personeelskosten	80.000,00	80.000,00	80.000,00
Bureaunkosten	2.500,00	2.500,00	2.500,00
Exploitatie 'Ga' en 'L. & W.'	18.000,00	18.000,00	18.000,00
Algemene kosten	15.000,00	15.000,00	15.000,00
	294.500,00	287.500,00	290.500,00
-/- rente ontvangsten	12.500,00	12.500,00	12.500,00
	272.000,00	275.000,00	278.000,00

Gemiddelde minimum bijdrage per lid voor deze jaren f 3,60.

BIJLAGE 40

Art. 76, 78

RAPPORT 5 VAN COMMISSIE III BETREFFENDE EVANGELISATIE

Algemeen

De commissie heeft kennisgenomen van het rapport van deputaten evangelisatie. In dit rapport horen we van de zegen, die de Here over dit werk heeft gegeven. Door Zijn goedheid is er sinds de generale synode '86 veel werk gedaan: door deputaten evangelisatie, (evangelisatie-)predikanten, kerkeraden, evangelisatie-commissies, evangelisten en veel andere leden van de gemeente van Christus. Het blijde evangelie van onze Here Jezus Christus mocht in allerlei vormen worden verspreid. We ontmoeten echter in dit rapport ook de gebrokenheid van het kerkelijk leven. Te denken valt aan het ontbreken van een gesprek met de Stichting Evangelisatie Oost-Vlaanderen, het wantrouwen dat in sommige kerken leeft tegen de arbeid van deputaten (wat zich soms uit in het niet afdragen van de hoofdlijke omslag); en niet het minst de problematiek rondom (het instituut van) de vrijgestelde. Omdat het bij dit laatste niet alleen om de zaak, maar ook om de persoon van de vrijgestelde gaat, wil de commissie over dit aspect van het rapport van deputaten in een afzonderlijk, vertrouwelijk rapport verslag doen.

Personalia

De commissie onderstreept de waardering voor het werk, dat drs. G.L. Born gedurende een aantal jaren heeft verricht in de redactie van GA.

Met deputaten is de commissie dankbaar voor het herstel, dat is ingetreden in het leven van de vrijgestelde van deputaten, drs. J. Kievit. Volgens de laatste berichten is dat herstel van dien aard, dat dr. Kievit zijn werk weer volledig heeft kunnen hervatten.

Ook nam de commissie dankbaar nota van twee belangrijke gebeurtenissen in het leven van de vrijgestelde in de afgelopen periode: zijn 25-jarige ambtsjubileum en de afronding van zijn doctoraalstudie.

Ter aanvulling op het deputatenrapport vermeldt de commissie, dat kand. A.J. Metske op korte termijn verbonden zal worden aan de kerk van Broek op Langedijk met de bijzondere opdracht voor het evangelisatiewerk (0.75 taak). Daarin volgt hij br. J.O. Schouten op, die - na ruim 25 jaar als evangelist te hebben gewerkt - dezer dagen vanwege zijn pensioensrechtige leeftijd zijn werk heeft beëindigd. De commissie onderstreept graag en van harte de dankbaarheid voor de inzet en de trouw van deze evangelist.

De commissie is dankbaar voor het feit, dat het werk in Antwerpen een gestage groei vertoont. Ook ds. H.P. Brandema mag zegenrijk werk in Amsterdam verrichten: hij blijkt daar de juiste man op de juiste plaats te zijn. Met deputaten is het de commissie opgevallen, dat de kerk van Broek op Langedijk geen contact met deputaten heeft gehad rondom het beroepen van ds. A.P. van Langevelde, die immers ook voor 25% voor het evangelisatiewerk wordt ingezet.

Licht en Waarheid/Echo

De commissie deelt de zorg van deputaten wat betreft het teruglopen van het aantal abonnementen op het blad Licht en Waarheid. Het is deputaten gebleken, dat in veel gemeenten voor het evangelisatiewerk gebruik wordt gemaakt van de Elisabethbode. Deputaten zijn evenwel van mening, dat de artikelen in Licht en Waarheid beter op buitenkerkelijken zijn afgestemd dan die in de Elisabethbode.

De commissie wil graag het belang van het gebruik van evangelisatielektuur uit eigen kring onderstrepen.

Stichting Evangelisatie Oost-Vlaanderen
Hoewel het deputaten niet was opgedragen, hebben zij toch initiatief genomen inzake het besluit van de generale synode '86 ten aanzien van het werk in België. De synode deed een beroep op de kerken, die vertegenwoordigd zijn in de Stichting Evangelisatie Oost-Vlaanderen om zich met deputaten te bezinnen op de wenselijkheid en mogelijkheid om te komen tot een deputaatschap voor evangelieverkondiging in België. De commissie stemt in met de opmerking van deputaten, dat het antwoord van genoemde Stichting voor kennisgeving werd aangenomen. Het antwoord dat de kerken, vertegenwoordigd in deze Stichting, hebben gegeven moet immers niet aan de deputaten, maar aan deze synode worden gericht. De commissie betreft het met deputaten, dat er tot op heden geen voortgang in de onderhavige zaak is gekomen.

Beraadscmissie gemeentefoerusting
De commissie wil ook hier opmerken, dat het niet de taak van deputaten is, om de kerkeraden te helpen de gemeente op te bouwen. Ook in andere rapporten hebben wij daar melding van gemaakt. Wel mogen deputaten evangelisatie het tot hun taak rekenen: het adviseren van kerkeraden en ambtsdragers inzake de toerusting van de gemeentelieden tot het persoonlijk getuigen (zie KO, bijlage 19, art. 5d).

Voorstellen

1. deputaten te danken voor het vele werk, dat zij in de afgelopen periode hebben verricht en hun werkzaamheden goed te keuren;
2. opnieuw drie deputaten met hun secundi te benoemen.

H. Last, rapporteur

BIJLAGE 41
Art. 76

STICHTING VOOR EVANGELISATIE OOST-VLAANDEREN (BELGIË)

Middelhamis, 9 september 1989

Aan de generale synode der Chr. Gerief. Kerken in Nederland.
p/a: scriba roepende kerk A. Visser
Verzetsrijderlaan 45
9727 CB Groningen

Weleerwaarde en eerwaarde broeders,

Op verzoek van de commissie 'Kerk en verkondiging' doe ik u toekomen het schrijven gericht aan deputaten Evangelisatie d.d. 9 augustus 1988. Hiern wordt het resultaat gegeven van onze bezinning op de wenselijkheid en mogelijkheid van een deputaatschap voor de Evangelisatieverkondiging in België. Hopend u hiermede van dienst te zijn verblijven wij, met br. groot en heilbede,

Th. Hoystek, secr.

Stichting voor Evangelisatie Oost-Vlaanderen (België).
p/a: Eendrachtstraat 6
3241 CD Middelhamis.

Middelhamis, 9 augustus 1988

Aan deputaten Evangelisatie.

Weleerwaarde en eerwaarde broeders,

De kerken, vertegenwoordigd in de Stichting Oost-Vlaanderen hebben afzonderlijk per brief d.d. 10 januari 1987 van het moderamen van de generale synode 1986 mededeling ontvangen van het synodebesluit inzake de evangelieverkondiging in België.

- In dit officiële schrijven wordt het volgende meegedeeld:
'De synode besloot een dringend beroep te doen op de kerken vertegenwoordigd in de Stichting Evangelisatie Oost-Vlaanderen, om samen met deputaten Evangelisatie zich te bezinnen op de wenselijkheid en mogelijkheid een deputaatschap voor de Evangelisatieverkondiging in België in het leven te roepen.'
In uw schrijven d.d. 17 juni aan de Stichting Evangelisatie Oost-Vlaanderen is haar verzocht mee te delen op welke manier en langs welke weg zij met u wenst te komen tot uitvoering van dit besluit.
Graag willen we u het resultaat van onze bezinning op de wenselijkheid en mogelijkheid van een deputaatschap voor de Evangelisatieverkondiging in België als volgt verwoorden:
- De Stichting is van mening dat het idee om te komen tot een apart deputaatschap niet strookt met de algemene wens om in de kerkelijke arbeid zuiniger met tijd en geld om te gaan
- De Stichting is eveneens van mening dat gezien de geringe omvang van het werk in België, aan een apart deputaatschap geen behoefte is.
- De kerken vertegenwoordigd in de Stichting zijn zich bewust van hun verantwoordelijkheid ten aanzien

van de evangelisatiepost te Gent en het gezin van de evangelist br. H. Bor en deze verantwoordelijkheid wensen zij te blijven dragen.

- De evangelisatiearbeid is in financieel en organisatorisch opzicht gebaat bij de continuering van het meeleven van de achterban.
- Overigens kunnen wij u mededelen dat de financiële positie van de Stichting tot hertoe zodanig is dat de steun van uw deputaatschap niet nodig is.

Th. Hoystek, secr.

BIJLAGE 42
Art. 82

RAPPORT VAN DE DEPUTATEN VOOR DE CORRESPONDENTIE MET DE HOGE OVERHEID

1. Samenstelling en werkwijze

Door de generale synode van 's-Gravenhage 1986 werden tot deputaten benoemd: prof. dr. W. van 't Spijker, voorzitter, Mr. dr. C.J. Verplank, secretaris, C.N. van Dis, ds. J. van Mulligen, prof. dr. W.H. Velama en ds. J. Westerink en als algemeen secundus ds. H. van der Schaaf (art. 225 sub 21 der Acta). Deputaten kwamen in de verslagperiode - 1 april 1986 tot 1 april 1989 - vijf maal bijeen en onderhielden onderling veelvuldig telefonisch contact.

2. Interkerkelijk Contact in Overheidszaken

Door de generale synode van 's-Gravenhage 1986 werd als gedelegeerde in het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken (CIO) aangewezen mr. dr. C.J. Verplank en als plaatsvervangend gedelegeerde ds. J. van Mulligen (art. 225 sub 21 der Acta).

Dr. Verplank fungeerde tevens als een der beide assessoren in het moderamen van het CIO en als voorzitter van de kerncommissie van het CIO - een adviserende en voorbereidende commissie van juridische specialisten uit een zestal kerken. Hij was in staat, alle 16 vergaderingen, die het CIO in de verslagperiode hield, alsmede alle 17 vergaderingen van het moderamen en alle 14 vergaderingen van de kerncommissie bij te wonen.

Aan het CIO nemen deel 16 kerken (opgesomd in het vorige deputatenrapport, bijlage 21 der Acta), terwijl het Leger des Heils en de Nederlandse Protestantenvond waarnemers afvaardigen. Voorzitter is prof. mr. I.A. Diepenhorst, vrijgesteld secretaris is mr. F.H.M. van Spaendonck, die werkzaam is bij de Loeff-stichting, welke zich ten doel stelt professionele en financiële diensten te verlenen ten behoeve van kerkgenootschappen. De activiteiten van het CIO breiden zich steeds meer uit, hetgeen tot bezinning over de omvang en de kosten van het secretariaat leidt. Het bijdragepercentage voor onze kerken, gebaseerd op een verdeelsleutel naar de wortels der ledentallen, bleef gehandhaafd op 3,9.

Het CIO kent - naast de kerncommissie - vijf commissies: CIO-J voor de geestelijke verzorging van gedetineerden in de Inrichtingen van Justitie, waarin ds. J. Westerink op voordracht van deputaten zitting heeft; CIO-K voor de problematiek van de kerkelijke gebouwen, waar in br. C.N. van Dis op voordracht van deputaten zitting heeft; CIO-M voor de geestelijke verzorging van de militairen, waarin br. H. van der Schaaf (thans vervangen door ds. H. van der Schaaf) zitting heeft op voordracht van deputaten geestelijke verzorging van de militairen, aan wie hij over zijn werkzaamheden rapporteert; CIO-BJ voor de geestelijke verzorging bij bijzonder jeugdwerk in internaatverband, waarin br. P. de Berg zitting heeft op voordracht van de Chr. Gerief. Vereniging voor Jeugd welzijn en ongetwijfeld over zijn werkzaamheden rapporteert aan deputaten contact met de kerkjeugd; en CIO-G voor de vraagstukken terzake van de geestelijke verzorging in de gezondheidszorg, waarin br. Van Aken zitting heeft op voordracht van deputaten geestelijke verzorging van gehandicapten en behartiging van het ziekenhuispastoraat, aan wie hij ongetwijfeld over zijn werkzaamheden rapporteert. Het CIO - waarvan de jaarverslagen over 1986 en 1987 als bijlagen zijn bijgevoegd - hield zich in de verslagperiode o.m. bezig met:

1. de verhouding tussen kerk en staat. In februari 1986 werd door de minister van Binnenlandse Zaken ingesteld de - later naar haar voorzitter vernoemde - commissie-Hirsch Ballin ten einde advies uit te brengen over de criteria voor verlening van overheidssteun en -faciliteiten aan kerkgenootschappen en genootschappen op geestelijke grondslag. In december 1986 bracht de commissie een interim-advies uit over de verdeling van formatieplaatsen voor de geestelijke verzorging in de krijgsmacht op basis van de voorkeuren der dienstplichtigen. Het CIO-M heeft daarop kritisch gereageerd. In maart 1988 bracht de commissie-Hirsch Ballin haar eindrapport uit, dat door het CIO diepgaand is bestudeerd. In oktober 1988 zond de minister van Binnenlandse Zaken een voorlopig kabinetsstandpunt over het rapport toe aan alle kerken met verzoek daarop te reageren. Het CIO heeft in vele vergaderingen een concept-reactie gereed gemaakt, die aan alle deelnemende kerken is toegezonden en ook door deputaten grondig is besproken tezamen met de Chr. Gerief. leden van alle CIO-commissies. De binnengekomen opmerkingen hebben geleid tot een definitieve reactie van het CIO, waarin ook deputaten zich hebben kunnen vinden en die als bijlage is bijgevoegd.
2. het leveren van kritisch commentaar op:
 - a. het ontwerp van Wet democratisch functioneren zorginstellingen;
 - b. het ontwerp van Wet openbare manifestaties en de daarmee gaande intrekking van de wet op de kerkgenootschappen (aan een en ander wijdde de secretaris een beschouwing in het Jaarboek 1988 van onze Kerken);
 - c. het ontwerp van wet tot herziening van de Wet op de lijkebezorging;
 - d. het ontwerp van wet tot herziening van de Wet inkomstenbelasting, waardoor het recht van kerkgenootschappen op inzage van fiscale gegevens is afgeschaft.

- e. het ontwerp van Wet persoonregistratie;
- f. het ontwerp van Algemene wet gelijke behandeling. Over het commentaar daarop zijn alle in het CIO deelnemende kerken geraadpleegd. Deputaten hebben ook enkele kritische kanttekeningen gemaakt en hebben zich tenslotte geheel kunnen vinden in het door het CIO aan de Tweede Kamer toegezonden commentaar. De secretaris heeft daaraan een artikel gewijd in De Wakker van 29 juli 1988, waarvan een kopie als bijlage is bijgevoegd;
3. het op initiatief van CIO-K onder de aandacht van de minister van WVC brengen van de noodzaak, een onderhoudsregeling voor de ruim 2200 kerkelijke monumenten (waaronder ook enkele Chr. Geref. kerkgebouwen) vast te stellen, opdat deze niet behoeven te worden gesloten en afgevoerd of wellicht zelfs gesloopt;
4. de organisatie van het secretariaat van het CIO.

3. Werkzaamheden van deputaten

De werkzaamheden van deputaten kunnen worden onderscheiden in:

- A. het zich bezig houden met de relatie tussen de Kerken en de Overheid. In dit verband verdient wellicht vermelding:
 - a. het verzenden van schriftelijke gelukwensen namens onze Kerken ter gelegenheid van de verjaardagen van H.M. Koningin Beatrix en Z.K.H. Prins Claus;
 - b. het aandacht besteden aan de regelmatige rapportages van de gedelegeerde in het CIO en het adviseren inzake de in dat verband door hem voorgelegde problemen;
 - c. het zelfstandig aan de Tweede Kamer toezenden van een kritische reactie op het wetsontwerp tot regeling van de euthanasie, omdat daarop door het CIO wegens te zeer uiteenlopende standpunten niet is geraadpleegd. Aan dit commentaar heeft de secretaris een artikel gewijd in De Wakker van 18 maart 1988, waarvan een kopie als bijlage is bijgevoegd;
 - d. de verloning van de film *The last temptation of Christ*, waartegen door deputaten niet bij de overheid is geprotesteerd, omdat daarvoor geen juridische grond en derhalve geen taak voor deputaten was. De secretaris heeft dit standpunt uitvoerig toegelicht in een artikel in De Wakker van 18 november 1988, waarvan een kopie als bijlage is bijgevoegd. Wel zijn deputaten van mening, dat in gevallen als het onderhavige een kerkelijk getuigenis op zijn plaats zou zijn geweest en dat hier een optreden wellicht van deputaten voor de verleggenwoordiging van de kerken wenselijk ware geweest. In de toekomst zullen deputaten dan ook deputaten voor de vertegenwoordiging van de kerken daarop attenderen en omgekeerd verwachten deputaten, dat terzake door deputaten voor de vertegenwoordiging der kerken met hen tijdig contact wordt opgenomen, zodat eventuele acties elkaar niet overlappen;
 - e. het zich bezig houden met de openstelling van winkels op zondagen. Gemeenteraden zijn thans bevoegd voor ten hoogste vier dagen per jaar vrijstelling te verlenen van het verbod, winkels geopend te hebben op de zondagen, de zes christelijke feestdagen en Koninginnedag. Deputaten zullen terstond bij de overheid reageren, indien de zondagsluiting nog verder wordt aangevat;
 - f. het voorbereiden van een herziening van de instructie voor deputaten (bijlage 26 bij de Kerkorde). Deze herziening is noodzakelijk als gevolg van de intrekking van de wet op de kerkgenootschappen en biedt voorts de gelegenheid, enkele overbodig geworden bepalingen te schrappen en een mogelijkheid tot uitbreiding van de taak van deputaten op te nemen. Het concept van een nieuwe instructie is als bijlage bijgevoegd.
- B. de zorg voor de geestelijke verzorging van de gedetineerden en de relatie tot de tot nog toe enige Chr. Geref. gevangenispredikant ds. Klein Onstenk, werkzaam in de Bijzondere Strafvangenis in Leeuwarden en naar art. 6 KO verbonden aan de gemeente van Sint Janaklooster. Met dit gedeelte van de taak van deputaten is in het bijzonder ds. Westerink belast, die regelmatig contact onderhoudt met ds. Klein Onstenk. Af en toe ontvingen deputaten zelf ds. Klein Onstenk in hun vergaderingen om op de hoogte te blijven van zijn arbeid, die door de gedetineerden in Leeuwarden zeer bijld te worden gewaardeerd. Helaas bleek onder andere Chr. Geref. predikanten (nog) geen belangstelling voor een af en toe vacerende functie van gevangenispredikant, maar deputaten blijven terzake alert.

4. Voorstellen

Deputaten stellen voor:

- a. de handelingen van deputaten goed te keuren;
- b. de instructie van deputaten conform bijgevoegd concept te herzien;
- c. opnieuw leden van het deputaatschap en een algemeen secundus te benoemen;
- d. opnieuw een gedelegeerde en tevens een plaatsvervangend gedelegeerde in het CIO te benoemen.
C.J. Verplank, secretaris

BILAGE 1

INTERKERKELIJK CONTACT IN OVERHEIDSZAKEN

Secretariaat:
Telefoon 04110 - 1418
telefax 04110 - 2003
Postbus 154
5270 AD Sint Michielsgestel

Sint Michielsgestel, 20 maart 1989

Zijne Excellentie Drs C.P. van Dijk
Minister van Binnenlandse Zaken
Postbus 20011
2500 EA 's-Gravenhage.

Excellentie,

Op 4 oktober 1988 (CW/38/U 21) zond u aan het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken het kabinetsstandpunt met betrekking tot het eindrapport 'Overheid, godsdienst en levensovertuiging' van de commissie van advies inzake de criteria voor steunverlening aan kerkgenootschappen en andere genootschappen op geestelijke grondslag (commissie Hirsch Ballin).

In uw schrijven maakte u het voornemen van het kabinet kenbaar op basis van dit standpunt overleg te zullen voeren met de in het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken (CIO), het Humanistisch Verbond en -wanneer deze tot stand zijn gekomen- de representatieve organisaties van minderhedengenootschappen. Het CIO en de samenwerkende kerkgenootschappen stellen het op prijs dat het kabinet zo'n overleg wil voeren en hebben mede ten behoeve van zo'n overleg in een nota hun standpunt over het (voorlopig) kabinetsstandpunt neergelegd, welke u hiertbij wordt aangeboden.

Namens het CIO spreken wij de hoop uit dat binnen afzienbare termijn het voorgenomen overleg een aanvang mag nemen, waarvoor het CIO gaarne een uitnodiging zal ontvangen.

Vanwege zijn coördinerende taak, respectievelijk hun verantwoordelijkheid voor de verschillende beleidsterreinen, die in het Standpunt d.d. 20 maart worden genoemd, is de nota ook toegezonden aan de Minister-President, de Ministers en Staatssecretarissen van Justitie, Financiën, Defensie, Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur.

In afwachting van uw bericht, tekenen, met de meeste hoogachting,

prof. mr. I.A. Diepenhorst, voorzitter.
Mr. F.H.M. van Spaendonck, secretaris.

INSTRUCTIE VOOR DE DEPUTATEN VOOR HET CONTACT MET DE OVERHEID

- Artikel 1 De generale synode benoemt, overeenkomstig art. 28 Acta synode 1925, deputaten voor het contact met de Overheid.
- Artikel 2 Het getal der deputaten is tenminste vijf.
- Artikel 3 De generale synode wijst de voorzitter en de secretaris aan. Bij ontstentenis van de voorzitter treedt de oudste deputaat in jaren als zodanig op. Bij ontstentenis van de secretaris wijzen de deputaten bij meerderheid van stemmen de plaatsvervanger aan.
- Artikel 4 Naar art. 84 KO kunnen deputaten de Christelijke Gereformeerde Kerken in en buiten rechte vertegenwoordigen.
- Artikel 5 Aan deputaten is opgedragen:
 - a. alle van regeringswege bij hen ingekomen stukken, bestemd voor de Christelijke Gereformeerde Kerken, ten spoedigste ter kennis van de gemeente te brengen, hetzij door middel van het officiële orgaan der kerken, hetzij op andere wijze, al naar gelang deze stukken een publiek dan wel een vertrouwelijk karakter dragen;
 - b. het overbrengen van verzoeken en klachten van gemeenten, classes of (particuliere) synoden aan de Overheid, voorzover deputaten zulks nodig en wenselijk achten;
 - c. de gemeenten van advies te dienen, hoe zij in moeilijkheden, met enige Overheid gerezen, hebben te handelen;
 - d. het regelmatig overleg plegen met de door de generale synode benoemde gedelegeerde in het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken (CIO) en het doen van verantwoording zowel van diens werkzaamheden als van de werkzaamheden van deputaten aan de generale synode.
- Artikel 6 Deputaten kunnen worden belast met andere door de generale synode op te dragen taken, die op enigere wijze de relatie met de Overheid raken, zolang daarmee niet een afzonderlijk door de generale synode in te stellen deputaatschap is belast.

Toelichting

- Artikel 1 De naamswijziging van het deputaatschap vloeit voort uit het feit, dat het begrip 'correspondentie' te beperkt is en dat 'Hoge' Overheid de indruk zou kunnen wekken, dat overheden aan elkaar ondergeschikt zouden kunnen zijn (zie b.v. art. 5 e oud).
- Artikel 2 en 3 De wijzigingen zijn slechts van taakkundige aard. Artikel 5 b en c (oud) kunnen vervallen, nu de wet op de kerkgenootschappen is ingetrokken. d (oud)=b (nieuw). Deze opdracht dient zich uit te strekken tot alle overheden. e=c (nieuw). Ook hier is de taak vernuimd tot alle overheden. f (oud) kan vervallen, gelet op het bepaalde in het eerste lid van art. 8 van het Reglement voor het deputaatschap kerkelijke archieven (bijlage 28 Kerkorde). g (oud) kan vervallen, omdat het nooit is of wordt toegepast. h (oud) kan vervallen, gelet op het bepaalde in het derde lid van art. 8 van het Reglement voor het deputaatschap kerkelijke archieven. d (nieuw) is een uitbreiding van het eerste gedeelte van h(oud).

Artikel 6 is nieuw, mede geleid op de bemoeienis van deputaten met de geestelijke verzorging van gemeenten.

INTERKERKELIJK CONTACT IN OVERHEIDSZAKEN

Secretariaat:
Telefoon 04110 - 1418
telefax 04110 - 2003
Postbus 154
5270 AD Sint Michielsgestel

20 maart 1989

Standpunt

van het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken (CIO) inzake het (voorlopig) Kabinetstandpunt over het Eindrapport 'Overheid, godsdienst en levensovertuiging' van de commissie van Advies inzake de criteria voor steunverlening aan kerkgenootschappen en andere genootschappen op geestelijke grondslag.

1. Inleiding

Het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken (CIO), waarin 18 kerkgenootschappen samenwerken, heeft met zorg en teleurstelling kennis genomen van het voorlopig Kabinetstandpunt over het Eindrapport 'Overheid, godsdienst en levensovertuiging', dat door de Minister van Binnenlandse Zaken bij een schrijven d.d. 4 oktober 1988 is aangeboden.

Deze zorg en teleurstelling wordt veroorzaakt door de visie en teneur van het Kabinetstandpunt, dat door zijn terughoudendheid en concrete voorstellen zou kunnen leiden tot een marginalisering van godsdienst en kerkgenootschappen.

Dit is niet alleen in strijd met de historische en democratische tradities maar zou ook feitelijk een onkenning van de godsdienstige dimensie in een pluriforme samenleving betekenen en tot voor de overheid en kerkgenootschappen onaanvaardbare consequenties kunnen leiden.

Op zich heeft het CIO waardering voor de in de afgelopen jaren gebleken toenemende betrokkenheid en belangstelling van dit en het vorig kabinet voor de vraagstukken, die de kerkgenootschappen en ook andere genootschappen op geestelijke grondslag aan de orde hebben gesteld ten aanzien van hun betrekkingen tot de overheid. Dit heeft onder meer geleid tot de instelling van een commissie van advies onder voorzitterschap van prof. Mr. E.M. Hirsch Ballin.

Ook voor de werkzaamheden van deze zogenaamde commissie - Hirsch Ballin, die in zo'n relatief korte tijd uitvoerig gedocumenteerd rapporteerde, heeft het CIO respect.

Deze waardering en dit respect gaan tevens gepaard met instemming van het CIO en van de daarin samenwerkende kerkgenootschappen met een aantal principiële uitgangspunten, die zowel in het Eindrapport - Hirsch Ballin als in het voorlopig kabinetsstandpunt zijn geformuleerd.

Ter verkrijging van een inzicht in de opbouw van dit rapport diene het volgende.

In paragraaf 2 worden niet alleen die punten van overeenstemming aangegeven, maar ook de soms diepgaande bezwaren tegen het Kabinetstandpunt genoemd.

Het CIO heeft in het bijzonder met teleurstelling en soms zelfs met grote verbazing kennis genomen van de uitwerking van de kabinetsvisie op de diverse sectoren van categoriale geestelijke verzorging en terzake kerkerlijke gebouwen.

In paragraaf 3 zal op de standpunten van het kabinet met betrekking tot verschillende deelterreinen worden ingegaan.

Het CIO realiseert zich dat zijn grote, soms fundamentele bezwaren dwingend de noodzaak oproepen zich te bezinnen op alternatieve voorstellen, die overigens uit dienen te gaan van de gezamenlijk onderschreven principiële uitgangspunten.

Het CIO meent dat deze voorstellen in een kort naden te voeren vervolg-overleg met het kabinet aan de orde zouden kunnen worden gesteld.

Het voornemen van het kabinet om overleg te voeren over zijn voorlopig standpunt wordt door het CIO en de samenwerkende kerkgenootschappen op prijs gesteld. Duidelijk is dat het uiteindelijk, mede op grond van zo'n overleg vast te stellen kabinetsbeleid wellicht voor lange tijd de positie en het functioneren van de kerkgenootschappen en geestelijke genootschappen in de Nederlandse samenleving zullen beïnvloeden.

Als slot van deze inleiding wordt opgemerkt dat de besluiten van de 18 samenwerkende kerkgenootschappen na raadpleging van een bredere achterban met het navolgende standpunt instemmen, zij het dat bij onderdelen door enkele kerkgenootschappen andere accenten worden gelegd.

2. Algemeen: overeenstemming en verschil

2.1. Alvorens de punten van overeenstemming en verschil aan te geven wenst het CIO enige algemeen overwegingen aan te geven, die naar zijn oordeel voortdurend in deze complexe materie een rol behoren te spelen.

a. Voor de kerkgenootschappen en hun leden is de betekenis van de godsdienst van wezenlijk andere aard dan andere menselijke uitingen op geestelijk gebied. Dit is het uitgangspunt voor de visie van de kerken op de verhouding tot de overheid.

Binnen de kerkgenootschappen kunnen vanuit hun oorsprong en taakopvattingen verschillende zienswijzen bestaan ten aanzien van de betrekkingen tot de overheid.

Dit leidt ertoe dat sommige kerkgenootschappen zich onthouden van een beroep op de overheid, terwijl andere van oordeel zijn dat een beroep op de verantwoordelijkheid van de overheid gerechtvaardigd, soms zelfs noodzakelijk is.

Voor de overheid en samenleving in haar totaliteit echter is de vrijheid van godsdienst en levensovertuiging één der grondkrachten van de burgers en hun organisaties. De grondwetsherziening van 1983 bevestigt deze ontwikkeling.

- b. De overheid dient rekening te houden met de opvattingen, die in de samenleving bestaan en geuit worden. Als de kerkgenootschappen, die door hun betekenis en omvang van grote maatschappelijke relevantie zijn, hun positie en (on-)mogelijkheden om als zodanig te functioneren aan de orde stellen, zal de overheid zich, voor zover nodig moeten verdiepen in de feitelijke situatie, en voorts in de argumenten en voorstellen van de kerkgenootschappen.
- In dit verband herinnert het CIO met instemming aan de volgende passage in het Eindrapport - Hirsch Ballin (p. 42, 4.2., 4e regel e.v.):
- 'Evenzeer als voor de uitoefening van andere grondrechten geldt ook voor de vrijheid van godsdienst en levensovertuiging dat de overheid mede ertegen te waken heeft dat bijzondere omstandigheden de uitoefening van deze vrijheid illusoir maken.'
- Just het begrip 'bijzondere omstandigheden' dat de commissie-Hirsch Ballin als een wezenlijk criterium hanteert, is niet los te zien van de opvattingen, positie en (on-) mogelijkheden van (kerk-)genootschappen.

2.2. Het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken ziet de volgende punten van overeenstemming met het (voorlopig) kabinetsstandpunt:

- a. De kerkgenootschappen nemen met instemming kennis dat het kabinet de opvatting van de commissie - Hirsch Ballin over het beginsel 'Scheiding van Kerk en Staat' onderschrijft en erkent dat de steunverlening vanwege dat beginsel niet onmogelijk wordt geacht. Hoewel het tegendeel veel meer nadruk lijkt te hebben (zie 2.3. -a), menen de kerken tot hun vreugde ook te lezen dat het kabinet erkent dat de klassieke grondrechten een sociale component kunnen hebben. Daaruit vloeit voort de erkenning dat de overheid geroepen kan worden ervoor zorg te dragen te voorkomen dat de daadwerkelijke uitoefening van de grondrechten illusoir wordt.
- b. De kerkgenootschappen onderschrijven, zoals zij in het verleden zelf meermalen hebben aangegeven en zoals ook wordt genoemd in het rapport van de commissie - Hirsch Ballin, dat algemene subsidiering geen taak is voor de overheid. Zij erkennen dat de overheid alleen een steunverlenende taak heeft op het gebied van godsdienst en levensovertuiging, wanneer bijzondere omstandigheden daartoe aanleiding geven. Centrale grondgedachte is hierbij dat de overheid niet slechts de grondrechten dient te respecteren doch ook in de voorkomende gevallen geroepen is voorwaarden te scheppen die een goede uitoefening van die rechten mogelijk maken.
- In zijn nota 'Regeringsbeleid en de vrijheid van godsdienst' (1985, pag. 22) stelde het CIO reeds dat de overheid een supplementaire verantwoordelijkheid heeft terzake van de grondrechten, doch dat die verantwoordelijkheid groter wordt naar de mate van algemeen belang en/of omstandigheden, die door de overheid in het leven worden geroepen.
- c. Het CIO kan instemmen met het oordeel dat geen algemene wettelijke regeling wenselijk wordt geacht vanwege de specifieke aard en regeling van iedere sector. Daarbij gaat het CIO er van uit dat voor de verschillende sectoren voldoende wettelijke waarborgen zijn of worden geschapen voor een beroep op en de aanwezigheid van geestelijke verzorging.
- d. Uitdrukkelijk wordt onderschreven de eigen verantwoordelijkheid van de kerkgenootschappen voor de inhoud van de geestelijke verzorging.
- e. Het is ook volgens het CIO juist zowel in structuur en organisatie, als ook in rechtspositie en functioneren te onderscheiden tussen de geestelijke verzorging in de overheidssector (defensie en justitie) en die in de maatschappelijke sector (bejaarden- en gezondheidszorg), hetgeen niet impliceert dat het CIO instemt met de door het kabinet aangegeven uitwerking.
- f. Het CIO acht het constitutioneel en maatschappelijk juist dat het kabinet zich heeft voorgenomen terzake van de minderheden de wetgeving aan te passen aan de gelijkstelling van de vrijheid van godsdienst en die van levensovertuiging in het licht van de Grondwet van 1983.

2.3. Het kabinetsstandpunt geeft aanleiding tot de volgende kanttekeningen en bezwaren:

- a. Evenals de commissie besteedt ook het kabinet aandacht aan het grondwettelijke kader van steunverlening. Conform de bij de Grondwetsherziening van 1983 aanvaarde doctrine, gaat het kabinet er in het algemeen van uit dat klassieke grondrechten een sociale component kunnen hebben die de overheid tot handelend optreden kan verplichten (p. 2.). De overheidsinterventie ter voorkoming dat de uitoefening van klassieke grondrechten illusoir wordt, kan uiteenlopend van aard zijn; financieel optreden is één van de mogelijkheden. Nu in het algemeen een verband tussen overheidsop treden en het verwezenlijken van klassieke grondrechten aanwezig wordt geacht, is het niet juist dit nu voor godsdienstvrijheid als gegarandeerd in artikel 6 Grondwet, niet te aanvaarden. De steunverlening wegens 'bijzondere omstandigheden' wordt immers door het kabinet uitdrukkelijk niet als uitvoering van grondwettelijke garanties beschouwd. Hiermee wijkt het kabinet ook af van het standpunt van de commissie.
- Het CIO merkt op dat ook in andere Grondwetsartikelen zoals artikel 7 (vrijheid van meningsuiting) geen directie financiële zorgverplichting van de overheid is gesteld. Dit verhindert niet dat de overheid aan allerlei initiatieven substantiële steun verleent en soms zelfs - wil de klassieke vrijheid gewaarborgd zijn - moet verlenen.
- b. Het standpunt van het kabinet dat artikel 22, 3e lid van de Grondwet geen (financiële) aanspraken in het leven kan roepen en ook geen juridische basis voor steunverlening kan vormen (cf. pag. 3) suggereert de onmogelijkheid van steunverlening op grond van genoemd artikel. Ook hier wijkt het kabinet af van het advies van de commissie - Hirsch Ballin (pag. 60-61), die van oordeel is dat 'aangezien het godsdienstig en levensbeschouwelijk leven deel uitmaakt van culturele ontplooiing, de culturele ontplooiing op religieus - levensbeschouwelijk terrein mede onder artikel 22, derde lid, begrepen kan worden geacht'. De commissie erkende wel de beperkte juridische werking en de

- ruime beleidsmarge voor wetgevende en besturende organen. Deze terughoudendheid van het kabinetsstandpunt impliceert een niet te rechtvaardigen achterstelling van de kerkgenootschappen ten opzichte van andere sectoren in de samenleving.
- c. Naar het oordeel van het CIO is de visie van het kabinet op de plaats en regeling van de categorale geestelijke verzorging niet te aanvaarden (cf. pag. 8-9). Het kabinet heeft onvoldoende oog voor het feit dat geestelijke verzorging deel uitmaakt van de zorg voor de gehele mens. Als zodanig is er sprake van een kwaliteitsrisico, die aan het zorgpakket moet worden gesteld. Daartoe dient deze kwaliteitsrisico wettelijk geregeld te worden en mag de mogelijkheid ervan niet geheel worden overgelaten aan de beleidskeuze van instellingen. Deze opvatting over geestelijke verzorging als geïntegreerd onderdeel van het totale voorzieningspakket wordt gedeeld en onderschreven door de Nationale Ziekenhuisraad en de landelijke organisaties van bejaardenoorden. In dit verband wijst het CIO op het N.Z.R.-rapport 'Dienst geestelijke verzorging in organisatie en beleid' (maart 1987). Ook het feitelijk beleid in de gezondheidszorg en in vele bejaardenoorden bevestigt deze visie, ook al wordt deze bedreigd door de bezuinigingen in de budgetstelsel.
- Het CIO wijst erop dat in sectoren, waar de geestelijke verzorging niet of niet meer als geïntegreerd onderdeel deel uitmaakt van het betreffende zorgpakket, de religieuze of levensbeschouwelijke dimensie veelal marginaal of niet meer functioneert. Daarbij kan men denken aan de extramuraal geestelijke gezondheidszorg, maatschappelijke dienstverlening en jeugdhulpverlening.
- Het CIO ziet dit als kambezwaar tegen de benadering en argumentatie van het kabinet. Daarnaast heeft het behoefte ook op andere aspecten van de kabinetsvisie in te gaan, waarbij vragen en bezwaren rijzen.
- Het CIO volgt het kabinet en de commissie waar deze stellen dat 'de vraag of de overheid tot steunverlening overgaat, dient te worden geplaatst in het kader van de algemene taken en doelstellingen van het overheidsbeleid' (commissierapport, p. 4) en dat bepaalde belangen moeten worden afgewogen voordat tot subsidiëring wordt overgegaan. Daarbij moet in de visie van het CIO wel duidelijk erkend worden en meewegen dat het hier gaat om de uitoefening van een grondwettelijk recht.
- d. Volgens het kabinet behoort de uitoefening van belijdenisvrijheid in de betreffende instellingen gewaarborgd te blijven (p. 6). Bovendien stelt het kabinet - waar het overheidsinstellingen betreft - 'vloekt uit de strekking van artikel 6 Grondwet reeds voort de verplichting voor de overheid ten eerste tot het feitelijk toegankelijk maken van de geestelijke verzorging voor personen. Dit geschiedt door de geestelijke verzorgers van (kerk)genootschappen waartoe zij behoren toe te laten (toelatingsregeling)' (p. 11). Hoewel hier dus wel van de uitoefening van een grondrecht sprake wordt geacht, stelt het kabinet zich op het standpunt dat wettelijke regeling van toegankelijkheid van geestelijke verzorging alleen aangewezen is wanneer zich ter zake feitelijk problemen voordoen en andere waarborgen geen uitkomst bieden (p. 7, 11, 12).
- Omdat het hier de uitoefening van de vrijheid van godsdienst en levensovertuiging betreft, is wettelijke regeling juist op haar plaats. Door een wettelijke regeling wordt de algemene grondwettelijke waarborg concreetiseerd.
- e. Het CIO onderschrijft dat de kerkgenootschappen primair verantwoordelijk zijn voor geestelijke verzorging. Door maatschappelijke ontwikkelingen en overheidsmaatregelen zijn echter grenzen gesteld aan de mogelijkheden voor de kerkgenootschappen. Eisen van regionalisatie en schaalvergroting, maar ook van professionele organisatie stellen voorwaarden, die door de kerkgenootschappen onvoldoende of niet kunnen worden vervuld. In feite is het grondrecht van de vrijheid van godsdienst zelf in gedrang gekomen.
- f. Het CIO heeft kennis genomen van de kabinetsopvatting dat het niet mogelijk wordt geacht voor alle categorieën geestelijke verzorging geldende algemene criteria te hanteren. Als argument noemt het kabinet de verscheidenheid in de aard van de instellingen en in de wijze waarop geestelijke verzorging wordt verleend (cf. pag. 13). Naar het oordeel van het CIO moet ernstig gestreefd worden naar regelingen, die rekening houden met de eigen aard en mogelijkheden van iedere sector, maar daarbij behoort tegelijk te worden uitgegaan van objectief meetbare gegevens als ledental, het aantal door de (kerk)genootschappen zelf gefinancierde geestelijke verzorgers en de eigen financiële inspanningen, terwijl per sector als aanvullend criterium de individuele behoefte - voor zover deze reëel en betaalbaar te meten zijn zonder inbreuk op de privacy - een rol moet spelen.
- g. Voor het kabinet is uitgangspunt dat de Staat en de kerken en andere genootschappen op geestelijke grondslag functioneren 'als zelfstandige lichamen'. Die zelfstandigheid impliceert dat de genootschappen zelf verantwoordelijk zijn voor organisatie en inhoud van hun activiteiten (pag. 2). Dit op zich juiste uitgangspunt dient echter onderscheiden te worden van de mogelijkheid tot subsidiëring en de daaraan verbonden inrichtingen- en controleverplichtingen. Volgens de commissie-Hirsch Ballin en het kabinet zouden dergelijke inrichtingen- en controleverplichtingen in strijd kunnen komen met de positie van genootschappen in de constitutionele orde, namelijk het ontbreken van inmenging in hun interne aangelegenheden (pag. 14). Het CIO signaleert echter de feitelijke gang van zaken op grond van diverse wettelijke regelingen, waardoor in de praktijk reeds een aanmerkelijke, vooral financiële controle van kerkelijke organisaties en administraties bestaat. Hierbij wordt gedacht aan de fiscale en sociale wetgeving, voorschriften inzake brandvoorzieningen en veiligheid, subsidievoorwaarden bij de vroegere Wet Premie Kerkenbouw en de Monumentenwet. Hierin ligt een aanwijzing dat bij kerkgenootschappen 'als zelfstandige lichamen' toch steeds sprake is van een eigensoortige zelfstandigheid, die vooral verstaan dient te worden in het licht van de

vrijheid van godsdienst. Voor zover op grond van de eigensoortigheid van die vrijheid het belijden en de organisatie van kerkgenootschappen gebaseerd en verdedigd wordt, is er sprake van een zelfstandigheid, die de overheid respecterend en voorwaardenscheppend heeft te waarborgen.

- Just om die onafhankelijkheid van de kerkgenootschappen te waarborgen kunnen wettelijke voorzieningen noodzakelijk zijn. Dit heeft onder meer al geleid tot bijzondere regelingen voor de rechtspersoonlijkheid van de kerkgenootschappen en de positie van kerkelijke ambtsdragers.
- h. In het algemeen zal de overheid bij subsidiëring of 'steunverlening' ook nagaan of en in hoeverre een aanvrager zelf financieel in staat is tot en bijdraagt aan de realisering van het beoogde doel. Het is opmerkelijk dat noch in het Eindrapport - Hirsch Ballin, noch in het voorlopig kabinetsstandpunt concreet op dit facet wordt ingegaan. Wel wordt impliciet verondersteld dat de kerkgenootschappen, die ook al zorg dragen voor de financiering van hun eigen kerkelijke organisatie, tevens ook in staat zijn een 'eigen bijdrage' in categorale geestelijke verzorging te leveren. Het CIO merkt op dat de kerkgenootschappen en hun leden niet slechts voor financiering van hun eigen kerken zorgdragen, maar ook voor diverse niet-gesubsidieerde sectoren van categorale geestelijke verzorging en maatschappelijke activiteiten. Uitdrukkelijk moet hierbij ook het vrijwilligerswerk worden genoemd: dat door honderdduizenden kerkleden vanuit hun kerkelijke groepering wordt verricht ten behoeve van de vele taken van kerkelijk, maatschappelijk en cultureel werk. Volledigheidshalve wijst het CIO op het onderscheid tussen vrijwilligers op 'binnen-kerkelijk' terrein, waarvoor geen beroep op bekostiging door de overheid wordt gedaan, en vrijwilligerswerk vanuit de kerken op sociaal, maatschappelijk terrein, waarvoor wel zo'n beroep op de overheid wordt gedaan.
- Voor zover gedacht wordt aan een 'eigen bijdrage' in bejaarden- en gezondheidszorg moet erop gewezen worden dat de burgers als verzekerde, bewoner of patiënt - direct of indirect - hun bijdrage hebben geleverd en leveren aan de financiering van de exploitatiekosten aan een totaal verzorgingspakket, waarin de geestelijke verzorging begrepen hoort te zijn, in bedoelde sectoren. De bij het kabinet levende gedachte aan een 'eigen bijdrage'-systeem dient in ieder geval bezien te worden in het brede kader van de totale financiële inspanningen van de genootschappen en hun (on-)mogelijkheden. Dit zou een onderzoek verlangen, waarbij het Centraal Bureau voor de Statistiek een rol kan spelen vanwege zijn statistisch onderzoek gedurende verschillende jaren naar de financiële gegevens van de kerkgenootschappen.
- i. Het CIO betreurt het standpunt van het kabinet dat het ter beschikking stellen van financiële middelen ten behoeve van het aanbrengen van fysieke beveiligingsvoorzieningen aan gebouwen in beginsel geen plaats is. Deze stellingname is niet in overeenstemming met de door het kabinet eerder vermelde opvatting dat wanneer er sprake is van bijzondere omstandigheden, de overheid een aanvullende verantwoordelijkheid kan dragen. Fysieke beveiligingsvoorzieningen aan gebouwen vormen in bedreigende omstandigheden een noodzakelijke voorwaarde voor de daadwerkelijke uitoefening van de vrijheid van godsdienst. Naast een eigen verantwoordelijkheid voor de betreffende genootschappen ligt hier een overheidstaak.
- De commissie - Hirsch Ballin merkt op dat de overheid financiële bijdragen levert voor de fysieke beveiligingsvoorzieningen van sommige onderwijsinstellingen en bejaardenoorden. Het CIO trekt hieruit de conclusie dat de overheid er dus mee instemt dat zodanige voorzieningen in bepaalde omstandigheden, waardoor de godsdienstvrijheid illusoir wordt, moeten worden aangebracht. Het CIO acht het noodzakelijk dat dan van overheidswege een begrotingspost wordt gecreëerd waardoor bijdrage voor fysieke beveiliging van kerkelijke gebouwen - al dan niet monument - beschikbaar komen, indien zij de financiële draagkracht van de betreffende genootschappen overtreffen. Tenslotte signaleert het CIO dat de uitwerking van het kabinetsstandpunt op bepaalde terreinen leidt tot voorstellen, die direct of indirect neerkomen op drastische lastenverzwaringen voor de kerkgenootschappen. De indruk is zelfs ontstaan dat het advies van de commissie - Hirsch Ballin, dat zich terecht beperkt tot criteria voor steunverlening, is aangegrepen voor bezuinigingsmaatregelen, die bedoeld zouden kunnen worden door overwegingen over 'secundair en aanvullend karakter' van steunverlening en 'gedeelde verantwoordelijkheid'.
- Het CIO acht een algemene koppeling van criteria voor steunverlening, verdeelsleutel-methodiek en financieringsvolume per sector onaanvaardbaar, hetgeen zeker niet uitsluit dat na de beleidsbepaling inzake criteria en verdeelsleutel het financieringsvolume aan de orde wordt gesteld. Overigens moet het CIO constateren dat in toenemende mate door interne en externe factoren de financiering van een aantal vormen van categoraal geestelijke verzorging en de exploitatie van gebouwen bezwaarlijk of zelfs onmogelijk is.

3. Deelreinen

In dit stadium volstaat het CIO met het aangeven van zijn hoofdbezwaren tegen de zienswijze van het kabinet. Nadat overleg over de hoofdpunten is gevoerd, kan een uitgewerkte benadering per deelreïnen pas vruchtbaar zijn.

3.1. DEFENSIE

De voorstellen inzake de geestelijke verzorging in de krijgsmacht wijst het CIO af. De op pag. 16 aangegeven uitgangspunten en de uitwerking op pag. 23 e.v. miskennen de volstrekt eigensoortige aard en positie van deze categorale geestelijke verzorging.

Naar de mate dat bijzondere omstandigheden stringenter zijn zal de overheid een grotere voorwaardenscheppende verantwoordelijkheid moeten aanvaarden. Daarvan is stellig sprake in die omstandigheden, die de overheid zelf in het leven roept en waarbij de burgers beperkt worden in hun vrijheid. In het bijzonder is dit aan de orde bij de krijgsmacht, waarvan de taakstelling en met name de eisen in verband met oorlogsomstandigheden extra verzwarende factoren vormen.

Zowel principieel als praktisch dient de overheid daarom volledig zorg te dragen voor het functioneren van

de geestelijke verzorging bij defensie. Daarbij is uitgangspunt dat de zedende instanties de inhoud van de taak bepalen en van daaruit voorstellen omtrent de omvang en organisatie formuleren. In overleg met de overheid wordt dan de definitieve besluitvorming tot stand gebracht.

3.2. PENITENTIAIRE INRICHTINGEN

Het CIO kan zich niet aan de indruk onttrekken dat het kabinet - geheel los van de opdracht aan de commissie-Hirsch Ballin - ook hier een bezuinigingsmaatregel beoogt.

Daarom dient vermeld te worden dat in de afgelopen 5 jaar reeds 20% bezuinigd is op de geestelijke verzorging in de inrichtingen van justitie, terwijl aantoonbaar de werkdruk in deze sectoren gestegen is.

Ook lijkt daarbij te worden voorbij gegaan aan de reeds bestaande substantiële bijdragen van de kerkgenootschappen in de vorm van inzet van een groot aantal vrijwilligers in deze sector.

De geestelijke verzorging van gedetineerden vraagt in toenemende mate om professionele benadering, hetgeen inhoudt, dat de inzet van vrijwilligers slechts in beperkte mate verantwoord is.

Bovendien stellen overvolle dagroosters, beperkte personele bezetting en gebrek aan ruimtelijke capaciteiten grenzen aan de inbreng van buiten.

3.3. JEUGDHULPVERLENING

Het CIO deelt mee dat sinds enige maanden een breed overleg op gang is gekomen om de problematiek in de geestelijke verzorging van jeugdhulpverlening te inventariseren en concrete voorstellen te doen voor de organisatie en financiering van deze categorische geestelijke verzorging in de diverse vormen van intramurale jeugdhulpverlening.

Anders dan het kabinet veronderstelt is reeds gebleken dat de geestelijke verzorging in deze sector nauwelijks functioneert. Mede door de bezuinigingen is op grote schaal de geestelijke verzorging uit het zorgpakket verdwenen.

3.4. BEJAARDEN EN GEZONDHEIDSZORG

Al eerder is opgemerkt dat in het algemeen bejaarden- en gezondheidszorg de geestelijke verzorging als geïntegreerd element van de totale voorzieningen beschouwen. Maatschappelijke ontwikkelingen als regionalisatie, schaalvergroting en specialisatie in de gezondheidszorg, maar ook het regionaal en stedelijk functioneren van veel bejaardenoorden, de hogere graad van verzorgingsbehoevendheid in bejaardenoorden en de wijziging van woonfunctie naar verzorgingsfunctie ten behoeve van bejaarden verlangen een eigen specialisme kennis en ervaring van geestelijke verzorgers die in deze instellingen werkzaam zijn. In het algemeen zullen kerkelijke ambtsdragers van plaatselijke kerken veelal niet beschikken over de kwaliteiten die met name door de specialiteit van de arbeid en ook door de instellingen vereist worden.

3.5. GEBOUWEN DIE DE GENOOTSCHAPPEN TEN DIENSTE STAAN

Hoewel de ernst van de situatie wordt erkend, blijkt het kabinet voorlopig nauwelijks bereid nieuwe structurele voorzieningen te treffen.

Dit acht het CIO zeer teleurstellend.

Deze teleurstelling laat zich goed verklaren, wanneer gewezen wordt op de volgende twee feiten in het kabinetsstandpunt:

- Er wordt opgemerkt dat 'ruim 5% van het totaal aantal beschermde monumenten zijn kerkgebouwen' alsof de 2200 kerkelijke monumenten qua volume en exploitatieproblematiek vergelijkbaar zijn met de als monument aangewezen woonhuizen.
- De levensgrote verschillen doen dan ook twijfelen aan het realiteitskarakter van 'het generaal aan te wenden instrumentarium'.
- Er moet worden geconcludeerd dat het kabinet onbekend is geweest met de brief van het CIO d.d. 30 juni 1988, waarin aan de Minister van WVC gegevens werden verstrekt inzake de onderhoudsproblematiek.

Gemakshalve is deze brief als bijlage aan deze standpuntbepaling toegevoegd.

Het CIO sluit zich graag aan bij de zienswijze van de commissie-Hirsch Ballin dat eigenaren van monumentale kerkgebouwen niet mogen worden achtergesteld bij de eigenaren van niet-monumentale kerkgebouwen.

INTERKERKELIJK CONTACT IN OVERHEIDSZAKEN

Secretariaat:
Telefoon 04110 - 1418
telefax 04110 - 2003
Postbus 154
6270 AD Sint Michielsgestel

Sint-Michielsgestel, 30 juni 1988

Zijne Excellentie Mr Drs L.C. Brinkman Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur
Postbus 5406
2280 HK Rijswijk

Excellentie,

Het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken (CIO) als samenwerkingsorgaan van 18 kerkgenootschappen heeft met belangstelling en grote instemming kennis genomen van de kamerbreed gesteunde en aanvaarde motie (19881, nr 18), waarin de regering verzocht wordt in een Algemene maatregel van bestuur op grond van artikel 34, lid 2 van de herziene Monumentenwet regelen te stellen ter optimale benutting van het budget door niet alleen restauratie maar ook een verantwoord niveau van onderhoud te bevorderen, voor onder andere het onderhoud van monumentale kerken en ter realisering van een onderhoudsplicht.

De kerkgenootschappen zijn zich bewust van de veelzijdige betekenis van de monumentale kerkelijke gebouwen en van hun (mede-)verantwoordelijkheid voor een goed beheer en behoud van deze gebouwen, indien en voor zover de verantwoordelijkheid in de redelijke verhouding staat tot de eigen doelstelling, taken en uiteraard mogelijkheden van de kerkgenootschappen.

Ondanks de bereidheid en vaak grote inspanningen van lokale kerkgemeenschappen voor het beheer en behoud van de eigen kerkgebouwen, zal zonder fundamentele beleidswijziging in de komende ten à twintig jaren een aanzienlijk deel van de ruim 2200 kerkelijke monumenten moeten worden gesloten en afgestoten of wellicht zelfs gesloopt.

Niet alleen teruglopende financiële mogelijkheden van de kerken en de overheden, maar ook andere prioriteiten en visies vanuit de geestelijke verzorging kunnen leiden tot een snel en dramatisch verlies van kerkelijke monumenten, dat zich niet tot tientallen zal beperken.

Het CIO heeft met erkentelijkheid geconstateerd dat ook de commissie-Hirsch Ballin de buitengewoon ernstige situatie heeft onderkend en een positief pleidooi voor maatregelen houdt, ook al is de financiële vertaling in de grootte van 1,5 miljoen extra meer te beschouwen als een significant symbool dan als een reële duiding van de noodzakelijke geachte maatregelen om structureel en op grote schaal kerkelijke monumenten met medewerking van lokale kerken, die als zodanig ongesubsidieerd zijn, te beheren en te behouden.

Aangezien het uw voornemen is in de komende maanden de uitgangspunten van de onderhoudsregelingen te bepalen acht het CIO het bijzonder opportuun u de volgende bouwstenen aan te reiken voor een onderhoudsregeling voor kerkelijke monumenten:

1. Het CIO pleit voor een verschuiving van financiële middelen van de restauratie-sector naar een algemene onderhoudsregeling, waardoor niet alleen restauraties voorkomen of althans gtemporiseerd kunnen worden, maar ook de beheerder in zijn jaarlijkse exploitatie een verlichting inzake de exploitatie van het monument ervaart.
2. In de lijn van de commissie-Hirsch Ballin, die eventuele achterstelling van beheerders van monumentale kerken wil voorkomen, wordt voorgesteld de meerkosten van het onderhoud (in ruime zin) van een kerkelijk monument in vergelijking met een modern functioneel kerkgebouw te financieren.
3. Op grond van cijfermatig onderzoek van een aantal recente kerkgebouwen, waarbij uiteraard enkele algemene aannamen onvermijdelijk zijn, is als model vastgesteld dat zo'n gebouw niet meer dan 250 zitplaatsen telt. Door architectonische vormgeving onderscheid het zich van andere gebouwen.

Het gebouw zelf is relatief onderhoudsarm en energiezuinig.

De normale inrichting bestaat uit:

- a. kerkzaal met liturgisch centrum,
- b. sacristie, berging, ruimte voor installaties,
- c. een/teerme zaaltje(s) voor vergaderingen en eventueel te openen naar kerkzaal,
- d. klein keukentje aansluitend aan vergaderruimte, toiletten en garderobe.

Op grond van de gegevens van een twintigtal nieuwe kerken uit de periode 1980-1987 blijken de stichtingskosten (exclusief grondkosten en inventaris) f 730.000,- te bedragen.

Op basis van nauwkeurige berekeningen van noodzakelijk onderhoud (klein onderhoud en groot onderhoud), ondersteund door ervaringsgegevens, moeten de jaarlijkse onderhoudskosten worden gesteld op 1% van de stichtingskosten.

Daarom wordt voor het klein onderhoud inclusief reservering grootonderhoud als norm genomen 1% van f 730.000,-, zijnde f 7.300,-.

4. Op grond van cijfermatig onderzoek van monumentale kerken in het R.K. Bisdom Roermond is vastgesteld dat onderhoudskosten per jaar als volgt begroot gerealiseerd worden:

a. klein onderhoud	f 13.500,-
b. klein herstel	
(zgn. kleine 10-jarige cyclus)	f 185.000,- : 10 = f 18.500,-
totaal f	32.000,-

Het gegeven wordt bevestigd door een recente enquête in de Nederlandse Hervormde Kerk. Ruim 800 kerkelijke gemeenten, die verantwoordelijk zijn voor een monument, hebben gegevens verstrekt. Daaruit blijkt o.m. dat in de afgelopen vijf jaar gemiddeld f 13.000,- per jaar wordt uitgegeven aan klein onderhoud.

De enquête voorzag niet in een vraag naar uitgaven, c.q. reserveringen voor klein herstel. Mede terwille van de instandhouding van het monument als zodanig maar ook vanwege het reële meerkosten-effecten wordt dient daarbij rekening gehouden te worden met een gemiddelde van f 7.500,- voor meer energie-gebruik en zakelijke lasten.

5. Uit punten 3 en 4 volgt dat de kosten van een kerkelijk monument gemiddeld f 32.000,- voor onderhoud bedragen. Daarnaast zijn er f 7.500,- meerkosten voor energiegebruik en zakelijke lasten. De meerkosten van een kerkelijk monument zullen derhalve gemiddeld f 32.200,- bedragen, nl. f 39.500,- minus f 7.300,- als gemiddeld jaarlijkse onderhoudskosten van een modern functioneel gebouw. Bij een getal van 2200 monumenten betekent dit dat de totale meerkosten f 70.840.000,- belopen. Bij een eigen bijdrage van 20% zal dit betekenen dat het jaarlijkse onderhoudsbijdrage ten laste van de overheid afgerond f 56.160.000,- moet belopen.

Hoewel het weinig realistisch lijkt in deze tijd van een overheid te vragen een onderhoudsregeling tot stand te brengen, waarvan de jaarlijkse budgettaire consequenties tenminste een verdubbeling van de huidige bedragen voor restauratie en onderhoud van kerkelijke monumenten betekenen, dient het duidelijk te zijn dat de kerkgenootschappen als beheerders van een zo gewichtig cultureel bezit niet mogen en kunnen zwijgen. De financiering van de noodzakelijk geachte onderhoudsregeling kan slechts gedeeltelijk worden gerealiseerd door een verschuiving van financiële middelen van de restauratie-sector. Het moge immers evident zijn dat voor restauraties nog jaarlijks aanzienlijke bedragen nodig zullen blijven.

Tenslotte merkt het CIO op dat naar zijn mening deze aangelegenheid stellig niet alleen uw departement

raakt, doch ook die van Ruimtelijke Ordening en van Economische Zaken vanwege met name de betekenis voor het toeristenverkeer.

Daarom wordt een kopie toegezonden aan de Minister-President, uw collega-bewindslieden van genoemde departementen en ook de betreffende commissies van de Eerste en Tweede Kamer.

In het vertrouwen dat deze sangelegenheid uw bijzondere aandacht zal krijgen, tekenen,

Prof. Mr. I.A. Diepenhorst, voorzitter,
Mr. F.H.M. van Spaendonck, secretaris.

DE WEKKER d.d. 29 juli 1988

Gelijke behandeling

Artikel 1 van de Grondwet eist, dat allen die zich in Nederland bevinden, in gelijke gevallen gelijk worden behandeld. Het artikel voegt er aan toe, dat discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook, niet is toegestaan.

Het is een fraaie formule waarmee ieder het eens zal zijn. Maar als die in een wet moet worden uitgewerkt, dan beginnen de moeilijkheden. Mag een christelijke school islamitische leerlingen weigeren? Discrimineert de houder van een camping als hij alleen caravans met gehuwde echtparen toelaat? Mag een kerk vrouwelijke ambtsdragers weigeren? Probeer dat nu maar eens in een wet vast te leggen.

De regering heeft in 1981 daartoe een poging gedaan door een voorontwerp van een wet gelijke behandeling te publiceren en ter discussie te stellen. Het leverde veel reacties en commentaren op o.m. van het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken (CIO), dat het voorontwerp krachtig afwees.

Aan de CIO nemen vrijwel alle kerken van enige betekenis deel, 18 in getal: de R.K. Kerk, de Ned. Herv. Kerk, de Gerel. Kerken, de drie Joodse kerkgenootschappen, het Leger des Heils, de Lutherse en ook onze Kerken, de Gerel. Gemeenten en de Ned. Gerel. Kerken (de zgn. buitenverbanders). Alleen de (vrijgemaakte) Gerel. Kerken houden vast aan hun helaas gebruikelijke isolament en doen niet mee.

Ditzelfde CIO heeft thans in grote unanimité gereageerd op het in maart j.l. door de regering ingediende en aan de Tweede Kamer aangeboden voorstel voor een Algemene wet gelijke behandeling, die ook grote bezwaren oproept, maar in ieder geval niet zo ongunstig is als het voorontwerp van 1981. Ook ondergetekende, die onze Kerken in het CIO vertegenwoordigt, heeft zijn inbreng in deze reactie geleverd na vooroverleg met het deputaatschap voor correspondentie met de Hoge Overheid. En de reactie heeft zozeer de instemming van deputaten verworven, dat zij geen aanleiding zagen daarnaast ook nog zelfstandig bij de Tweede Kamer te reageren. Een onverdoelde en niet door sommige Kerken aangevulde reactie van het gezaghebbende CIO maakt immers meer indruk dan individuele reacties van allerlei kerken.

Allereerst zij opgemerkt, dat volgens het voorstel de wet niet van toepassing zal zijn op de rechtsverhoudingen binnen de kerken en op het geestelijke ambt. Vrouwelijke ambtsdragers, homofiele predikanten, niet tot de gewenste politieke partij behorende ouderlingen en ongehuwde diakenen kunnen dus desgewenst worden geweerd. Het CIO heeft voor de vastlegging van deze de kerken toekomstige vrijheid zijn waardering betuigd, maar er aan toegevoegd, dat hieruit blijkt, welk een ver strekkende algemene gelijkheidsnorm toch eigenlijk wordt gehanteerd. Hetgeen zonder meer uit de grondwettelijk gegarandeerde vrijheid van godsdienst voortvloeit, wordt in dit wetsontwerp beschouwd als een uitzondering. Gesuggereerd wordt immers, dat kerken eigenlijk wel discrimineren, maar dat zulks door de wetgever nu eenmaal moet worden toegelaten. Het CIO heeft er met nadruk op gewezen, dat kerken ten aanzien van bepaalde zaken wellicht andere normen hanteren dan de overheid ten aanzien van haar burgers stelt, maar dat zij daarmee zeker niet discrimineren, op grond van de vrijheid van godsdienst kunnen en mogen nu eenmaal binnen de kerken andere normen gelden. Vrijheid van godsdienst is niet toegestaan omdat die vrijheid wordt toegelaten als uitzondering, maar omdat het om een grondrecht gaat.

Volgens het wetsontwerp is het maken van onderscheid verboden o.m. bij het aanbieden van betrekkingen, doch niet als een instelling op godsdienstige, levensbeschouwelijke of politieke grondslag in redelijkheid te stellen eisen verbindt aan de werkverhouding, gelet op de betekenis van grondslag en doel van die instelling en op de aard van de functie, en met eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer van de betrokkene. Het CIO heeft er op gewezen, dat weliswaar door de instelling een zekere distantie ten aanzien van de persoonlijke levenssfeer in acht dient te worden genomen, maar dat juist voor instellingen op godsdienstige, levensbeschouwelijke of politieke grondslag het functioneren in de persoonlijke levenssfeer van groot belang kan zijn, ook en juist voor het functioneren van de betrokkene zelf in de instelling. Leer en leven kunnen niet uit elkaar worden getrokken.

In het wetsontwerp wordt voorts verboden het maken van onderscheid bij het aanbieden van diensten o.m. door instellingen die werkzaam zijn op het gebied van volkshuisvesting, maatschappelijke bejaardenzorg en onderwijs. Het gaat hier dus b.v. om het toewijzen van woningen door woningbouwverenigingen, het verlenen van hulp en bijstand door b.v. Pro Juventute of de U.V.V., het opnemen van patiënten in een particulier verpleegtehuis of van bejaarden in een particulier bejaardentehuis en het aannemen van leerlingen op een bijzondere school.

Alleen voor de laatste categorie biedt de wet een uitzondering: het maken van onderscheid is wel mogelijk als het de in redelijkheid te stellen eisen van een schoolvereniging op godsdienstige of levensbeschouwelijke basis betreft, gelet op de betekenis en grondslag van die vereniging, en met eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer van de leerling.

Voor wat de particuliere bejaardentehuizen betreft, was aanvankelijk ook nog opgenomen de bepaling, dat onverlet blijft, dat zij van de opgenomen bejaarden kan verlangen, dat de grondslag van het tehuis wordt gerespecteerd. Die bepaling is naderhand geschrapt omdat zij overbodig zou zijn: het verlangen van respect - aldus de regering - is immers geen verboden onderscheid, waarop voor bejaardentehuizen een uitzondering zou moeten worden gemaakt.

Het CIO heeft daarover zijn teleurstelling uitgesproken: ook al zou de bepaling strikt genomen niet noodzakelijk worden geschrapt, voor de hantering van de regeling in de praktijk acht het CIO het van belang, dat daarin het respect-element tot uitdrukking komt.

Het CIO acht het voorts ook onjuist, dat het maken van onderscheid alleen is toegestaan bij het aannemen van leerlingen op bijzondere scholen. Met name bij het opnemen van langdurig te verplegen patiënten in b.v. herstellingsoordelen en van bejaarden in bejaardentehuizen laten zich situaties denken, die een vergelijkbare uitzonderingspositie rechtvaardigen.

Kortom, het CIO heeft zich weinig gelukkig getoond met het wetsontwerp, ook al doet het meer recht aan de eigensoortigheid van de verscheidene grondrechten en met name aan die van de vrijheid van godsdienst en levensbeschouwing dan het aanvankelijke voorontwerp. De voornaamste bezwaren van het CIO zijn hierboven weergegeven.

Het geheel overzende kan men zich - met de Raad van State - afvragen, of het wetsontwerp wel in zo'n dringende behoefte voorziet.

Artikel 1 van de Grondwet bevat reeds een algemeen discriminatieverbod, dat niet alleen voor de overheid geldt, maar toch ook een zekere betekenis heeft op de verhouding tussen burgers onderling, die bovendien in voorkomende gevallen - denk aan het optreden van de Goeroes - de hulp van de rechter kunnen inroepen. Voorts zijn er al tal van wettelijke voorschriften, die discriminerende uitslagen en gedragingen verbieden en die discriminatie op grond van geslacht en huwelijks staat tegengaan op het gebied van arbeid en beïnvloeding (waartbij men zich overigens kan afvragen, of het geven van de in zwang gekomen voorkeur aan vrouwelijke sollicitanten niet discriminerend is!). De betekenis, dat tegen ongerechtvaardigd onderscheid op grond van de geldende wettelijke voorschriften nu reeds kan worden opgetreden. En de Raad van State vindt, dat niet sannelijk is gemaakt, dat de bescherming die dit wetsvoorstel biedt, iets toevoegt aan de reeds bestaande bescherming. Integendeel - zo kan men er aan toevoegen - als dit wetsontwerp ooit tot wet wordt verheven, zal het aantal geschillen en interpretatieproblemen alleen maar toenemen. En terecht heeft het CIO gesteld dat een hiërarchie van grondrechten kan gaan ontstaan, die onaanvaardbaar is.

De enige weg die het wetsontwerp beschoren zou dienen te zijn, is die van het rijksarchief.

Daar mag het rustig gaan liggen vergelen!

Verplanka

DE WEKKER d.d. 18 maart 1988

Euthanasie

Na een lange, zeer lange tijd van voorbereiden is het dan zover: er is een wetsontwerp ingediend tot regeling van de euthanasie. Talloze rapporten, voorstellen, protesten, demonstraties zijn er aan voorafgegaan. Voor wie had gehoopt op het ingeven van de euthanasie is het wetsontwerp een tegenvaller, voor wie zulks had gevreesd, is het een meevaller.

Dat er een wettelijke regeling moest komen, stond wel vast. De praktijk woekerde verder en de rechtspraak volgde op afstand. Maar nu weten we waar we aan toe zijn: op 11 december j.l. is een wetsontwerp ingediend, waarover de Tweede Kamer zich thans buigt. Het kan derhalve nog op onderdelen worden gearmd. En dan moet de Eerste Kamer het in zijn geheel nog aannemen of verwerpen.

Het zal dus wel even duren, voordat het ontwerp tot wet wordt verheven. Maar deputaten voor correspondentie met de Hoge Overheid hebben al een reactie naar de Tweede Kamer gebaud. En in de aanhef daarvan wordt gesteld: 'Hij kerken zijn naar het Bijbelse getuigenis van oordeel niet alleen dat het leven een door God gegeven goed is, dat te allen tijde dient te worden geëerbiedigd, maar ook dat lijden, sterven en dood door de zonde in de wereld gekomen zijn en dat zonder genade en geloof in Christus na de dood een lijden wacht, dat erger is dan het lijden dat men denkt te ontgaan door het leven voortijdig te beëindigen. Uit dien hoofde wijzen hun Kerken euthanasie krachtig af en achten zij het de roeping van de Overheid het leven, in het bijzonder als het wordt bedreigd, mede door de wetgeving te beschermen.'

En dat was voor deputaten de reden om te reageren.

In het wetsontwerp is de strafbaarheid van het plegen van euthanasie gehandhaafd. Of, om het met de woorden van art. 293 van het Wetboek van Strafrecht te zeggen: Hij die opzettelijk het leven van een ander of diens uitdrukkelijk en ernstig verlangen beëindigt, wordt gestraft. Alleen zullen er nu enkele uitzonderingen komen. Van strafbaarheid zal geen sprake zijn, indien een geneeskundige geen behandeling instelt dan wel een behandeling staakt in gevallen waarin zulk een behandeling naar heersend medisch inzicht zinloos is, en indien een geneeskundige een medische handeling verricht of een geneesmiddel toedient, waardoor het ernstig lijden van een patiënt wordt verlicht, ook al is het bijkomend gevolg daarvan een verhaasting van het overlijden.

Met deze uitzonderingen konden deputaten wel vrede hebben.

Moete hadden deputaten echter met een derde uitzondering, t.w. het niet instellen dan wel het staken van een behandeling op uitdrukkelijk en ernstig verlangen van de patiënt.

Zij waren van oordeel, dat ook hier sprake behoort te zijn van strafbaarheid, d.w.z. van onderwerping aan een rechtmatig oordeel, omdat het niet instellen dan wel het staken van een behandeling op verzoek van een patiënt, dus niet vanwege zinloosheid naar heersend medisch inzicht, weliswaar niet gericht moge zijn op beëindiging van het leven, doch zulks indirect wel tot gevolg heeft. De patiënt kan derhalve vragen een behandeling niet in te stellen dan wel te staken als gevolg waarvan het levensbeëindigend direct of versnelend kan intreden, zonder dat de arts verantwoordelijk hoeft af te leggen aan de rechter voor het voldoen aan dit uitdrukkelijk en ernstig verlangen.

Zoals gezegd dienen alle overige gevallen van levensbeëindiging op uitdrukkelijk en ernstig verlangen van de patiënt, voor de rechter te worden gebracht, want er is dan sprake van wettelijk verboden handelingen, dus van strafbaarheid.

Nu kan er echter een reden zijn waarom een rechter mag uitspreken, dat er geen sprake is van strafbaarheid, en dat is de aanwezigheid van een overmachtsituatie. Art. 40 van het Wetboek van Strafrecht bepaalt, dat niet strafbaar is hij die een feit begaat waartoe hij door overmacht is gedrongen. Of er van overmacht sprake is, maakt alleen de rechter uit.

Wie dus euthanasie pleegt, is strafbaar, maar hij kan zich tegenover de rechter op overmacht beroepen. Het wetsontwerp heeft nu enkele zorgvuldigheidseisen opgesteld, waaraan in elk geval moet zijn voldaan, als de rechter van oordeel is, dat er sprake was van overmacht. Zo zal de arts aan de patiënt voorlichting moeten hebben gegeven over het te verwachten verloop; de arts zal de patiënt moeten vragen, of deze zijn naaste omgeving bij de besluitvorming wenst te betrekken; de arts zal moeten nagaan, of de patiënt zijn verzoek om levensbeëindiging vrijwillig en na zorgvuldige overweging heeft gedaan, tenzij hij daartoe niet meer in staat is en hij dat verzoek hoogstens vijf jaar tevoren schriftelijk heeft vastgesteld; de arts zal een of meer niet met de patiënt verwante en onafhankelijk collega's moeten raadplegen; de arts moet tenaastte de gehele gang van zaken en de door hem hierboven opgesomde stappen in een schriftelijk verslag vastleggen. Eerst beoordeelt de rechter dus, of er van overmacht sprake was, en zo ja, of de arts dan alle zorgvuldigheidseisen in acht heeft genomen.

En met deze gang van zaken hadden deputaten grote moeite. Zij vrezen, dat de regels waaraan een in een overmachtsituatie verkerende arts zich moet houden, er aanleiding toe zullen geven, dat de beoordeling, of van overmacht sprake was, geleidelijk zal wijken voor een beoordeling van de vraag, of de geneeskundige zich aan de regels heeft gehouden, en dat, indien zulks het geval is, elk verzoek om euthanasie kan worden gehonoreerd. Zulks leidt er mede toe, dat een grote druk wordt gelegd op de geneeskundige, aan wie wordt gevraagd tot euthanasie over te gaan.

Deputaten verwachten dan ook, dat, als voor overmachtsgevallen zulke gedetailleerde nadere eisen worden gesteld, het voldoen aan die eisen gaat prevaleren boven het beoordelen van de aanwezigheid van overmacht en dat het stellen van deze eisen gaat leiden tot vernietiging van de overmachtsituaties. En daarmee rijst de vraag, of, gezien de te verwachten ernstige gevolgen, in art. 293 W.v.S. de mogelijkheid tot een beroep op overmacht niet expressis verbis dient te worden beperkt.

En tenslotte vonden deputaten het merkwaardig, dat in gevallen van overmacht een arts zich wel moet houden aan een aantal zorgvuldigheidseisen, maar dat die eisen blijkbaar niet gelden voor b.v. familieleden of verplegend personeel, die euthanasie plegen en zich ook op overmacht kunnen beroepen.

Zedaar de zakelijke inhoud van de brief die deputaten aan de Tweede Kamer hebben gestuurd. En de brief eindigt met het toewensen van wijsheid aan de Kamer bij de behandeling van dit wetsontwerp, hetgeen er toe moge leiden, dat euthanasie wordt uitgesloten en de hier en daar gegroefde praktijken worden teruggebracht tot wettelijke grenzen!

Verplanke

DE WERKER d.d. 18 november 1988

Getuigenisdeputaten

Het lawaai rond de schandalige film *The Last Temptation* is weer vrijwel voorbij. Velen hebben - terecht - tegen de vertoning daarvan geprotesteerd en tenslotte heeft de film, althans in Nederland, misschien wel dank zij de vele protesten aanzienlijk minder bezoeken getrokken dan de filmexploitanten hadden gehoopt. Als secretaris van deputaten voor correspondentie met de Hoge Overheid ben ik enkele malen benaderd met de vraag, of deputaten bereid zouden zijn, een protest namens de Kerken te laten uitgaan. Protesten van individuele kerkenleden maken immers naar buiten toe minder indruk dan een protest van een kerkelijk deputaatschap.

Ik zag hier echter geen taak voor ons deputaatschap liggen. In de Instructie voor deputaten staat o.m. de opdracht vermeld, verzoeken en klachten van gemeenten aan de Hoge Overheid over te brengen en de gemeente van advies te dienen, hoe zij in moeilijkheden met de Hoge of Lagere Overheid gesezen, hebben te handelen.

Wolnu, met de vertoning van deze film had de Overheid niets te maken. Dat is nog eens duidelijk gebleken uit het antwoord, dat de minister-president heeft gegeven op schriftelijke vragen van het CDA-Tweede Kamerlid Van Leijenhof. Van Leijenhof had gevraagd of de minister-president de mening deelde, dat ten aanzien van de rechten en vrijheden niettemin grenzen in acht moeten worden genomen, temeer wanneer daarbij mede het geestelijke draagvlak van die rechten en vrijheden in het geding is. De minister-president antwoordde daarop, dat de in acht te nemen grenzen zijn neergelegd in de Grondwet en de internationale verdragen en dat de regering krachtens de daarop gebaseerde wetgeving niet de bevoegdheid heeft zelf de grenzen in concreto aan te geven. En de minister-president voegde er aan toe, dat hij er begrip voor had, dat de berichtgeving over deze film emoties bij velen, in het bijzonder in christelijke kring, teweeg brengt, maar dat hij in ons rechtsstelsel niet verder kon gaan dan het doen van deze uitspraak.

En zo is het inderdaad: de Overheid heeft geen bevoegdheid, tegen deze film op te treden, zeker niet sinds in 1977 de Bioscoopwet van 1926, waarin de filmkeuring was geregeld, is ingetrokken, omdat 'de film geen andere behandeling vraagt dan andere instrumenten waarmee gedachten worden overgebracht zoals het boek, het toneel, de krant, de radio en de televisie'. Filmkeuring voor volwassenen werd dan ook een anachronisme geacht, 'dat onmondig en infantiliserend en bevoogdend werkt'. Alleen de keuring van films, die ook aan personen beneden 16 jaar worden vertoond, is gehandhaafd.

Protesten tegen deze film bij de Overheid hebben derhalve geen enkele rechtsgrond en dienen door deputaten dan ook niet te worden geuit. Hoogstens had kunnen worden geprotesteerd bij de Bioscoopbond, maar dat behoort niet tot de bevoegdheid van deputaten.

Het enige middel om tot een verbod van vertoning van de film te komen is een beroep op het Wetboek van Strafrecht, dat in art. 147 strafbaar stelt degenen 'die zich in het openbaar mondeling of bij geschrift of afbeel-

ding, door smalende godslasteringen op voor godsdienstige gevoelens krenkende wijze uitlaat.'

Dat zou duidelijk moeten worden in een strafproces, dat inderdaad door enkele personen, onder wie ook enkele predikanten van onze Kerken, is aangespannen tegen de maatschappij die de betreffende film zou gaan vertonen. De president van de Amsterdamse rechtbank heeft echter uitsgesproken, dat de film vertoond mocht worden, omdat zij 'niet godslasterlijk, niet beledigend, niet onrechtmatig en ook niet onnodig grievend is'. Natuurlijk kunnen de eisers tegen de uitspraak nog beroep aantekenen, maar de behandeling daarvan duurt zo lang, dat de film dan al lang weer vergeten is.

Dit alles neemt niet weg, dat men zich best kan voorstellen, dat er in de Kerken behoefte aan bestaat, een gezamenlijk getuigenis te laten horen - niet een protest bij de Overheid, die terzake niet tot optreden bevoegd is, maar een getuigenis naar het Nederlandse volk, waarin de Kerken waarschuwen voor bepaalde secularisatie-verschijnselen, moreel verval, handelen in strijd met het Bijbels getuigenis.

Zo zouden Kerken zich kunnen uitspreken tegen b.v. het ongehuwd samenwonen, hetgeen de Overheid niet kan verbieden, of voor b.v. de Zondagshelving (de Overheid heeft alleen maar met de Zondagrust te maken) of een goede sociale samenleving. En zo zou ook een kerkelijk getuigenis tegen het vertonen en bezoeken van bepaalde films of toneelvoorstellingen of het uitgeven en lezen van bepaalde literatuur af en toe op zijn plaats kunnen zijn.

Daarvoor moet men niet zijn bij deputaten, die het contact met de Overheid onderhouden.

Maar bij wie moet men dan wel zijn?

In ons kerkrecht kennen wij de eens in de drie jaren samenkomende generale synode, maar die kan zich niet buigen over problemen die hun actualiteit reeds verloren hebben. Een permanente synode, zoals de Herv. Kerk die kent en waarover ook in de Geref. kringen stemmen opgaan, zou dat wel kunnen, maar zulks leidt tot een onderwaardering van de zelfstandigheid der plaatselijke gemeente, die de volledige bevoegdheid tot een zelfregering heeft. Men zal het dus moeten stellen met deputaatschappen, die zich met bepaalde onderdelen van het kerkelijk werk bezig houden en die naar buiten kunnen optreden, zij het dat hun handelingen de goedkeuring van de volgende synode behoeven. Alle deputaatschappen gaan dan ook terecht voorzichtig te werk.

Wolnu, wanneer de Kerken op een gegeven ogenblik een bepaald publiek getuigenis op prijs stellen - dus niet gericht tegen de Overheid of een andere instantie - dan moet er een deputaatschap zijn, dat aan die verlangens gevolg kan geven. En dan is het enige daarvoor geliggende deputaatschap het deputaatschap voor de vertegenwoordiging der Kerken (meestal bestaande uit leden van het moderamen der vorige generale synode).

In art. 1 van de Regelen voor de vertegenwoordiging van de kerken staat, dat de vertegenwoordiging van de kerken in alle aangelegenheden die vallen onder de competentie van enig door de generale synode benoemd deputaatschap bij dat betreffende deputaatschap berust. Voorzover het dus gaat om de relatie van de Kerken tot de Overheid, is het deputaatschap voor correspondentie met de Hoge Overheid het competente en bevoegde orgaan.

Maar voor alle aangelegenheden die niet vallen onder de competentie van daarvoor benoemde deputaatschappen, is volgens art. 2 van voornoemde Regelen het deputaatschap voor de vertegenwoordiging der kerken het bevoegde orgaan. En het is m.i. dat deputaatschap, tot welk men zich moet wenden als men vindt, dat er van de Kerken een publiek getuigenis, een publiek protest of een publieke aanmoediging moet uitgaan, waarin men zich richt tot alle leden der Kerken of zelfs tot het Nederlandse volk. In ieder geval moet men daarvoor niet zijn bij deputaten voor correspondentie met de Hoge Overheid.

Verplanke

BILAGE 43

Art. 82

RAPPORT 8 VAN COMMISSIE V INZAKE DEPUTATEN VOOR CORRESPONDENTIE MET DE HOGE OVERHEID

1. Uw commissie heeft met grote waardering kennis genomen van het rapport van deputaten. Er is veel goed werk verricht. Vooral de bijdrage van deputaten aan de redactie van het CIO op het voorlopig kabinetsstandpunt inzake het eindrapport van de commissie Hirsch Ballin is van groot belang.
2. Uw commissie vindt het jammer dat er vanuit onze kerken geen officieel protest geweest is tegen de vertoning van de film *The last temptation of Christ*. Het is duidelijk dat hier geen taak voor deputaten lag, omdat er geen juridische grond was. De suggestie dat in gevallen als het onderhavige er onderling overleg is en zonodig deputaten voor de vertegenwoordiging van de kerken een kerkelijke getuigenis laten horen, willen we graag onderstrepen.
3. De instructie van deputaten was duidelijk verouderd. De herziening zoals deputaten de voorstellen is een goede zaak.
4. Uw commissie betreurt het dat er tot nu toe geen andere Chr. Geref. predikanten belangstelling toonden om gevangenispredikant te worden. Graag onderstrepen we het belang van dit werk. Het zou goed zijn als deputaten hierop nog eens extra de aandacht van de predikanten vestigden.
5. De commissie stelt de synode voor:
 1. de handelingen van deputaten goed te keuren;
 2. de instructie van deputaten conform het concept te herzien;
 3. opnieuw leden van het deputaatschap en een algemeen secundus te benoemen;
 4. opnieuw een gedelegeerde en tevens een plaatsvervangend gedelegeerde in het CIO te benoemen.

D. Visser, rapporteur

BULAGE 44
Art. 83

RAPPORT VAN DE COMMISSIE 'AMERSFOORT'

De generale synode van 1986 gaf uw commissie de opdracht haar besluiten inzake de kwestie 'Amersfoort' ter classisvergadering toe te lichten, deze vergadering bij te staan en hierover aan de volgende generale synode te rapporteren.

We zijn dankbaar dat we u hierover het volgende kunnen rapporteren:

Op dinsdagavond 14 april 1987 kwam de classis Amersfoort bijeen. Naast uw commissie waren daar ook aanwezig de deputaten art. 49 KO van de particuliere synode van het Oosten. Besloten werd voor het broederlijk gesprek met de kerkeraad en de predikant van Amersfoort een commissie in te stellen, bestaande uit (a) een commissie uit de classis Amersfoort (l.w. ds. J. Van Amstel, ds. R. van Beek, ds. L.W. Bikes, ouderling D. Lokhorst en ouderling J. Tanger); (b) deputaten art. 49 KO en (c) uw commissie.

Deze brede commissie heeft vier keer vergaderd, nl. op 14 april, 27 april, 25 mei en 19 juni 1987.

Op broederlijke, maar eveneens ernstige en indringende wijze is in deze vergaderingen gesproken met de kerkeraad en de predikant van Amersfoort.

Onder de zegen van de HEERE kwamen deze gesprekken tot een verblijvend einde. We hebben elkaar tenslotte volledig gevonden in het besluit dat de generale synode van 1986 nam. De uitkomsten van de gesprekken mondden uit in een gemeenschappelijke verklaring, ondertekend door de classisale commissie, de synodale commissie, deputaten art. 49 KO en de kerkeraad van Amersfoort, welke als volgt luidt:

De kerkeraad en de predikant van Amersfoort conformeren zich aan het besluit van de generale synode 1986 en aanvaarden het studierapport van de particuliere synode van het Oosten als verantwoorde handreiking. Nadrukkelijk heeft de kerkeraad uitgesproken zich te houden aan wat de kerken hebben afgesproken in de gedragsregels van art. 31 KO.

De kerkeraad van Amersfoort sprak uit dat het voor hem duidelijk is 'dat je niet kunt bewilligen in een abortus provocatus wanneer het leven van de vrouw er niet mee gemoed is. Het gaat ook in onze visie om zijn tegen zijn. Wanneer het leven van de vrouw er niet mee gemoed is, is abortus nimmer toegestaan'.

Met blijdschap kon worden vastgesteld dat de kerkeraad, uitgaande van het classisbesluit van 29 januari 1985, de verklaring afgelegd in de classisvergadering van 1 december 1984, intrekt.

De kerkeraad spreekt nu uit dat in het licht van Schrift en belijdenis abortus provocatus slechts geoorloofd is, wanneer het leven van de vrouw ermee gemoed is (de zogenaamde vitale, d.w.z. medische indicatie) en er zo een 'botsing van plichten' optreedt in de bijbelse zin van het woord.

In de brief van 18 juni 1987 spreekt ds. T. Harder ten overvloede met nadruk uit dat hij zich aan het Woord van God gebonden weet.

'Dat Woord - en niets anders - is voor mij uitgangspunt in denken en doen'.

Evenals de kerkeraad conformeert hij zich aan de uitspraak van de generale synode, hetgeen inhoudt 'dat de particuliere synode van het Oosten op grond van haar studierapport terecht heeft uitgesproken, dat in het licht van Schrift en belijdenis abortus provocatus slechts geoorloofd is, wanneer het leven van de vrouw ermee gemoed is en zo een 'botsing van plichten' optreedt in de bijbelse zin van het woord'.

Met deze uitspraken komt te vervallen wat eerder over deze zaak is gezegd en geschreven zowel door de kerkeraad als de predikant van Amersfoort.

Op 21 augustus 1987 kwam de classis Amersfoort weer bijeen om dit resultaat te bespreken. Met dankbaarheid en instemming werd van de gemeenschappelijke verklaring kennis genomen.

Op grond hiervan sprak de classis unaniem en met vreugde uit, dat de vernamingen, zoals deze in de vergadering van de classis op 29 januari 1985 werden uitgesproken ten aanzien van zowel predikant als kerkeraad van Amersfoort, werden opgeheven.

De classis sprak verder de verwachting uit dat dit besluit, nu de gevoerde gesprekken tot een goed einde hebben geleid, de broederlijke verhoudingen binnen de classis en in het geheel van de kerken ten goede zouden komen.

Uw commissie meent hiermee aan uw opdracht te hebben voldaan.

De commissie:
ds. M.C. Tanis,
ds. A. v.d. Vaer
oud. H. Vreman
prof. dr. W. van 't Spijker
ds. B. de Graaf, rapporteur

BULAGE 45
Art. 84

Amsterdam, 11 juli 1989

Aan de generale synode van de christelijke gereformeerde kerken p/a roepende kerk Groningen

Geachte broeders,

Hierbij doen wij u enige instructies toekomen die betrekking hebben op de problematiek van de abortus en de besluitvorming daarover op de vorige synode.

Tegen het zich op formele (en bovendien onjuiste) gronden afmaken van de inhoud van de instructies door de diverse mindere vergaderingen tekenen wij overeenkomstig art. 31 van de kerkorde beroep aan.

Voor alle volledigheid vermelden we hierbij dit artikel: 'Wanneer iemand zich erover beklagt, dat hij door de uitspraak van een mindere vergadering verongelikt is, kan hij zich op een meerdere vergadering beroepen. Hetgeen bij meerderheid van stemmen uitgesproken wordt, zal voor vast en bondig worden gehouden, tenzij bewezen wordt, dat dit in strijd is met het Woord van God ... enz'.

We wijzen erop dat we bij de classis en bij de particuliere synode niet in beroep gegaan zijn en nu ook bij de generale synode niet in beroep gaan tegen een eventuele onvolledigheid van het besluit van de kerkeraad van Amsterdam, maar alleen tegen de besluiten van de kerkeraad resp. de classis en de particuliere synode om de instructie niet over te nemen en door te zenden naar de generale synode. Dat deze besluiten genomen zijn kan ons inziens door geen zinnig mens betwijfeld worden.

Bijlagen:

1. brief van de kerkeraad Amsterdam
2. brief aan de classis Amsterdam
3. brief van classis Amsterdam
4. brief aan particuliere synode v/h Westen
5. brief van particuliere synode v/h Westen

Met broederlijke groeten, 17 leden van de Chr. Geref. kerk Amsterdam

p/a H. Bij de Vaate
Griftstraat 22 I
1079 ZB Amsterdam

BULAGE 46
Art. 84

RAPPORT 8 VAN COMMISSIE VII BETREFFENDE SCHRIJVEN VAN 17 LEDEN VAN DE CHR. Geref. KERK VAN AMSTERDAM

Dit schrijven, gedateerd 11 juli 1989, is ondertekend door H. Bij de Vaate namens 17 leden van de Chr. Geref. Kerk van Amsterdam. Het bevat een appel tegen een besluit van de particuliere synode van het Westen.

De voorgeschiedenis is als volgt weer te geven:

H. Bij de Vaate dient, als woordvoerder van de 17 leden, medio december 1988 een drietal instructies in bij de kerkeraad van Amsterdam. De instructies hebben betrekking op de problematiek van de abortus en de besluitvorming daarover op de generale synode 1986. Op 6 januari 1989 bericht de kerkeraad aan H. Bij de Vaate, dat hij op zijn vergadering van 2 januari de ingekomen instructies slechts gedeeltelijk kon bespreken. De raad zegt meer tijd nodig te hebben, temeer daar de instructies bij de raad veel vragen oproepen.

Op 17 januari 1989 gaat H. Bij de Vaate in appel bij de classis Amsterdam, omdat de kerkeraad niet bereid zou zijn op de instructie in te gaan.

De classis besluit op haar vergadering van 23 februari 1989 dat zij instructies alleen behandelt wanneer de instructies op de juiste kerkordelijke weg op haar tafel komen; het laatste is in deze zaak niet het geval. In de brief aan H. Bij de Vaate d.d. 13 maart 1989 wijst de classis erop, dat de indener van de instructies heel laat is met de indiening, gezien het feit dat hij in de instructies stelling neemt tegen het Rapport van de Studie-commissie inzake abortus provocatus, dat door de generale synode 1986 aan de kerken ter hand is gesteld als een verantwoord stuk dat een evenwichtige benadering van de materie geeft. Gezien de moeilijke problematiek handelde de kerkeraad van Amsterdam volgens de classis niet onjuist door voor de behandeling meer tijd te vragen. Het appel wordt afgewezen.

Op 13 maart 1989 gaat H. Bij de Vaate in appel bij de particuliere synode van het Westen. Zijn inziens had de classis Amsterdam, gezien het belang van de instructies, deze behoren over te nemen. De particuliere synode besluit in haar vergadering van 19 april 1989 dat de classis Amsterdam niet verkeerd gehandeld heeft. In een brief stelt de particuliere synode: 'Het behoort niet tot de mogelijkheden van de particuliere synode uw instructie, zonder dat uw kerkeraad en de classis die heeft overgenomen, over te nemen en door te zenden naar de generale synode'.

Op 11 juli 1989 tekent H. Bij de Vaate, namens de 17 leden van de Chr. Geref. Kerk van Amsterdam appel aan bij de generale synode overeenkomstig art. 31 van de kerkorde met vermelding van (bijna) de volledige tekst van dit artikel.

Uw commissie merkt op, dat het appel wettig ter tafel is. Wel stelt uw commissie vast, dat de ondertekening niet juist is. Wie appel aantekent, moet het appel voorzien van naam en adres, eventueel van meerdere appellanten.

Appel aantekenen namens een anonieme groep is onjuist.

Uw commissie constateert, dat in het appellenschrijven nergens wordt aangevoerd, dat de particuliere synode van het Westen een beslissing nam in strijd met de Heilige Schrift, de belijdenis en de kerkorde. In het appellenschrijven wordt art. 31 wel in extenso aangehaald, dat wij zeggen met inbegrip van de woorden 'tenzij bewezen wordt', maar de appellant laat na dit bewijs te leveren.

Uw commissie is van mening, dat de instructies eerst door de kerkeraad van de Chr. Geref. Kerk van Amsterdam behandeld dienen te worden conform art. 30 KO.

Uw commissie stelt voor het appel af te wijzen en de appellant van dit besluit in kennis te stellen.

M.W. Vrijhof, rapporteur

RAPPORT VAN DEPUTATEN HULPVERLENING IN BINNEN- EN BUITENLAND

Samenstelling van het deputaatschap

De synode van 1988 benoemde tot deputaat:

- W.C. Moerdijk te Rozenburg, voorzitter (eerder benoemd als deputaat in 1974 en 1977 en levens als voorzitter in 1980 en 1983)
- H. Medema te Bilthoven, secretaris/penningmeester (eerder benoemd als deputaat in 1980 en als secretaris/penningmeester in 1983)
- Mevrouw J. Brandsma-de Jager te Middelburg (eerder benoemd in 1980 en 1983)
- C.W. Buijs te Veenendaal
- J. Hoefnagel te Urk (eerder benoemd in 1980 en 1983)
- H. Moret te Valkenswaard, levens contactpersoon deputaten ADMA
- K.J. Velema te Groningen, levens contactpersoon deputaten buitenlandse zending (eerder benoemd in 1977, 1980 en 1983)
- Mevrouw T. Witzier-van 't Hof te 's-Gravenhage (eerder benoemd in 1983)

Werkwijze

In de werkwijze van het deputaatschap is sedert de vorige rapportage geen principiële wijziging gebracht. Door een effectieve verdeling van de taken over commissies en deputaten bleef ook in deze verslagperiode het aantal plenaire deputatenvergaderingen beperkt: in 1986 zeven, in 1987 zes en in 1988 vijf vergaderingen. Na de wisseling van deputaten op grond van de benoemingen door de generale synode 1988 werd de taakverdeling als volgt:

Moderamen

W.C. Moerdijk (voorzitter), C.W. Buijs (plv. voorzitter), H. Medema (secretaris/penningmeester)

Het moderamen treedt in voorkomende gevallen als gesprekspartner voor deputaten naar buiten op; het heeft geen eigen bevoegdheden.

Projectcommissie

Samenstelling: Mw. J. Brandsma, J. Hoefnagel (voorzitter) en mw. T. Witzier. Aan de commissie zijn de functionarissen van het bureau Adma J.N. Noorlandt en H.H. van Weel toegevoegd voor de voorbereiding van de vergaderingen en het uitwerken van de voorstellen aan deputaten.

De commissie vergadert vóór elke deputatenvergadering; zij behandelt in die vergadering de ingekomen verzoeken om financiële steun en brengt deze met een advies ter kennis van deputaten.

Commissie publiciteit

Mevrouw Witzier en de heren Buijs en Noorlandt verzorgen de publiciteit. Daarbij moet worden gedacht aan het periodiek Werkwoord dat vier maal per jaar verschijnt (opgenomen in het Zendingsblad), de Voorbede in De Wekker, de jaarlijkse hulpverleningsfolder en oproepen voor rampenhulp.

De commissie rapporteert over haar werkzaamheden aan deputaten.

Vertegenwoordiging

Twee maal per jaar is er een overleg tussen de moderamina van de deputaatschappen Kerk en Bedrijfsleven, Adma en Hulpverlening. Dit overleg staat in het teken van de (nauwe) samenwerking van deze drie deputaatschappen door gezamenlijk gebruik van de diensten van het Bureau ADMA in Veenendaal.

Het overleg met deputaten Zending is in handen van ds. Moerdijk en ds. Velema. Dit is vooral van belang voor de Indonesië-zaken.

Voor de Mezendil-aangelegenheden was dr. Medema aangewezen.

Mw. Brandsma en ds. Moerdijk woonden voor de begeleiding van het landbouwproject in Indonesië de vergaderingen van de Agrarisch sociale commissie van het Centrum voor Zending en Diakonaat van de Gereformeerde Kerken bij. Vanaf begin 1989 worden de contacten inzake dit project geheel door deputaten zelf onderhouden.

Als vertegenwoordiger in Eukumindo is mw. Brandsma aangewezen (secundus ds. Buijs).

Het overleg met ZOA t.b.v. het Honduras-project is gestructureerd via een commissie die wordt gevormd door mevrouw Witzier en de heren Hoefnagel en Noorlandt.

Bureau Adma

Deputaten maken voor de vervulling van hun taken gebruik van de diensten van het Bureau ADMA in Veenendaal. Dit bureau wordt in stand gehouden door de drie diakonale deputaatschappen (Adma, Kerk en Bedrijfsleven en Hulpverlening). Formeel/juridisch zijn de medewerkers van dit bureau in dienst van deputaten Adma. Deze constructie leidt in de praktijk wel eens moeilijkheden op. In verband daarmee is op initiatief van deputaten Adma, mede in het licht van de beraadslagingen van de generale synode van 1986, een onderzoek ingesteld naar de plaats die het bureau zou moeten innemen in de onderlinge samenwerking van de drie deputaatschappen.

De resultaten van dit onderzoek zullen leiden tot een gezamenlijk voorstel van de drie deputaatschappen aan de generale synode.

Deputaten waren geschokt door het besluit van het moderamen van de synode 1986 om het dienstverband met één van de medewerkers van het bureau te verbreken.

Door dat besluit kwam het uitvoerende werk van ons deputaatschap ernstig in de knel. Omdat er door mondeling en schriftelijk overleg met genoemd moderamen niet op korte termijn tot een oplossing kon worden gekomen besloten deputaten de betrokken medewerker zelf in dienst te nemen, zodat de voortgang van het werk niet werd belemmerd. Gelukkig konden met de door de synode nieuw-benoemde deputaten Adma

spoedig na het sluiten van de synode constructieve afspraken worden gemaakt; de betrokken medewerker werd opnieuw in dienst van deputaten Adma genomen en de interim-periode, waarin hij in dienst van Hulpverlening geweest was, werd niet formeel, maar wel materieel ongedaan gemaakt.

De wijze waarop deputaten thans uitvoering (kunnen) geven aan hun opdrachten is alleen mogelijk door de inzet van de medewerkers van het bureau. Naast de secretariaatswerkzaamheden in de vorm van agendering en notulering van de vergaderingen en de (veel omvattende) correspondentie onderhouden de functionarissen ook vele contacten met instellingen en personen die met Hulpverlening te maken hebben. Het is uitgesloten dat (niet-vrijgestelde) deputaten alle deze werkzaamheden zelf zouden vervullen. Voor het bestaan en de bemanning van het bureau zijn deputaten dan ook dankbaar.

Deputaten Hulpverlening betalen voor de diensten van Bureau Adma een vaste vergoeding van f 15.000,00 per jaar. De afspraak over deze vergoeding dateert uit 1981, in welk jaar de besluitvorming over de aanstelling van een toerustingsfunctaris tot afronding kwam. De salariskosten van deze laatste functionaris komen geheel ten laste van het deputaatschap Adma; de dekking van deze kosten geschiedt d.m.v. een verhoging van de omslag ingaande 1982.

Deputaten Hulpverlening hebben zich vanaf het begin mede-verantwoordelijk gevoeld voor de uitbreiding van het bureau en hebben deputaten Adma toegezegd de jaarlijkse bijdrage te zullen verhogen (met maximaal f 10.000,00) wanneer zou blijken dat de kerken niet in voldoende mate zouden voldoen aan de aldracht van de (verhoogde) omslag. In de verslagperiode (1986-1988) heeft Adma geen beroep op deze garantie van Hulpverlening gedaan. De discussie over de plaats van het bureau en de relatie van de samenwerkende deputaatschappen zal ook een herbezinning over de financiële aangelegenheden nodig maken.

Kerkelijk administratief Bureau

Het kerkelijk administratief bureau verzorgt voor deputaten de inrichting en administratie van de bijdragen van de kerken, de giften van particulieren e.d. Vanaf medio 1988 wordt hiervan maandelijks een overzicht aan de penningmeester verstrekt. De informatievoorziening van het bureau is, nadat de automatisering van de administratie in 1987 haar beslag heeft gekregen, goed te noemen.

De penningmeester is belast met de betalingen en voert zelf daarvan de administratie. Hij stelt ook de concept-jaarrekening op.

Met het kerkelijk bureau zijn afspraken gemaakt om de dienstverlening ingaande 1989 uit te breiden; het bureau zal vanaf dat jaar de volledige boekhouding voeren. Over de periodieke informatie-verstrekking zullen nog nadere afspraken worden gemaakt.

Deputaten moeten kritisch naar de kosten kijken. Met de administrateur van het kerkelijk bureau is daarom de afspraak gemaakt dat de uitbreiding van de dienstverlening niet mag leiden tot een sterke stijging van de aan het bureau te betalen vergoeding. Indien nodig zal daarom de samenstelling van de jaarrekening in handen van de penningmeester blijven.

Overige contacten

Zending - Evangelisatie - Evangelieverkondiging onder Israël

Met de deputaatschappen Evangelisatie, Israël en Zending is via vertegenwoordigers overleg gevoerd.

Samen met deze deputaatschappen is er nl. een taak naar de gemeente toe, ook al heeft elk deputaatschap een eigen invalshoek.

Dit overleg kan voorkomen dat de verschillende deputaatschappen onvoldoende op de hoogte zijn van elkaars werk naar de gemeenten toe. De kerkeraden kunnen dan zo doelmatig mogelijk (eventueel door de deputaatschappen gezamenlijk) worden geïnformeerd.

Ons deputaatschap heeft mede tot taak de kerkeraden te helpen de gemeente te bouwen. Het lijkt verantwoord -met behoud van eigen verantwoordelijkheid en met het oog op het eigen beleid- over deze materie gezamenlijk na te denken. Op dit moment hebben we de vraag of dit moet leiden tot een concrete handleiding voor de kerkeraden over schriftuurlijk verantwoorde gemeente-opbouw nog niet kunnen beantwoorden. Wanneer de beraadsgroep met concrete aanbevelingen komt, zal in ons deputaatschap worden bezien of dit past binnen onze taak en ons beleid.

Mezendil

Het overleg met deputaten Buitenlandse Zending over de betaling van suppletiekosten voor (para-)medische zendingswerkers via de kas Mezendil heeft ertoe geleid dat dep. Hulpverlening gedurende de jaren 1984 tot en met 1988 bijdragen hebben verstrekt. De bedoeling van deputaten Buitenlandse Zending was om de kas Mezendil een juridische structuur te geven en een betere basis voor eventuele betaling aan medische zendingswerkers.

Deputaten Hulpverlening hebben toegezegd mee te denken en te werken aan een Mezendil-nieuwe-stijl en eventuele steunaanvragen van deze kas in behandeling te zullen nemen. Deputaten Buitenlandse Zending hebben in 1988 -na een werkbezoek aan Zuid Afrika- besloten geen financiële steun meer te verstrekken aan medische werkers in het zendingsgebied en de kas Mezendil op te heffen. De eindbespreking over deze zaak moest eind 1988 nog plaatsvinden.

Eukumindo

Twee maal per jaar belegt Eukumindo een plenaire vergadering waar ook vertegenwoordigers van de Gemeenschap van kerken van Indonesië (PERSEKUTUAN GEREJAS DI INDONESIA) aanwezig zijn. Zij geven informatie over belangrijke gebeurtenissen die hebben plaatsgevonden op kerkelijk en politiek terrein. Op deze wijze kunnen de Europese kerken, die contacten onderhouden met kerken in Indonesië, op de hoogte blijven van de recente ontwikkelingen. Zowel door deputaten Zending als door deputaten Hulpverlening wordt een afgevaardigde naar deze vergaderingen gezonden.

Omdat de Gereja Toraja Mamasa al geruime tijd contacten onderhoudt met de EMS kan onze aanwezigheid op deze vergaderingen tevens worden benut voor overleg met de vertegenwoordiger van deze organisatie.

Ochin

Medio 1987 werden deputaten voor overleg uitgenodigd door de overleggroep OCHIN (Overleg Christelijke

Hulpverleningsorganisaties in Nederland). Binnen dit overlegorgaan bestaat onvrede over de wijze waarop de prot. chr. medefinancieringsorganisatie ICCO (interkerkelijk Coördinatie Commissie Ontwikkelingsprojecten) de door de rijksoverheid beschikbaar gestelde ontwikkelingsgelden (130 miljoen) besteedt. In Ochin participeren Tear Fund, ZOA, Redt een Kind, Woord en Daad en Goed Werk. Deze instanties hebben de indruk dat door hen bij ICCO ingediende steunaanvragen soms ongemotiveerd worden afgewezen en dat ICCO voorrang geeft aan 'linksgerichte' projecten. Ochin meent dat projecten uit de kleine reformatorische kerken onvoldoende kans krijgen omdat het bestuur van ICCO enigszins eenzijdig is samengesteld. Zij wil meer bestuurszetels in ICCO claimen en nodigde vanuit de 'samen-sterk-gedachte' naast dep. Hulpverlening ook dep. Bijzondere Noden (Ger. Gem.), EZA en De Vrije Naasten (Ger. Vrijgemaakt) uit. Er zijn gezamenlijke standpunten bepaald en er heeft een gesprek met voorzitter en directe van ICCO plaatsgevonden. Deputaten hebben zich in de overleg vrijblijvend opgesteld en volgen de ontwikkelingen op afstand.

Bezinning

De bezinning van deputaten waarover sprake was in het vorige verslag heeft zich in deze periode voortgezet, zij het dat hiervoor weinig tijd is uitgetrokken. De bezinning heeft overigens ook tot concrete actiepunten geleid; daarbij kan bij voorbeeld worden gedacht aan het totstandkomen van 'regels' voor de uitzending van kerkleden in dienst van geloofszendingen. Er is gediscussieerd over het beleggen van gelden en de verantwoordelijkheid die kerken/deputaatschappen in dezen hebben. De resultaten van deze discussie moesten bij het totstandkomen van dit verslag nog met deputaten Financiële Zaken worden besproken. Een niet onbelangrijk punt was de vraag op welke wijze moet worden omgegaan met bestemmingsgiften. Er zijn nl. projecten waaraan deputaten uit eigen middelen bijdragen en die tevens in de projectenlijst worden vermeld. Ook zijn er projecten waar een straf- of maximumbedrag voor geldt, waarbij de vraag rijst wat met een eventueel surplus moet worden gedaan. Verder komt er in sommige gevallen nog geld binnen voor projecten die al afgesloten zijn. Om te voorkomen dat telkens weer standpunten moeten worden bepaald, werden na uitvoerig beraad algemene gedragslijnen geformuleerd. Ook het vaststellen van de jaarlijkse projectenlijst vraagt van deputaten bezinning. Om criteria voor deze lijst te formuleren is gesprek over doel en inhoud van wezenlijk belang. Dit temeer omdat deze lijst dient als bron voor diakoniën om keuzen voor projecten te maken.

Voorlichting en publiciteit

Via het eigen blad 'Werkwoord' geven deputaten aan alle leden van onze kerken informatie over uitlopende onderwerpen: projecten, financiën, uitgezonden vrijwilligers etc. Verder vindt via het blad 'Adma-Info' verspreiding van informatie over hulpverlening aan de diakonen plaats. Zoals gebruikelijk werd voor de jaarlijkse hulpverleningszondag een folder gemaakt met informatie over verschillende projecten van het deputaatschap; deze folder speelt een belangrijke rol bij de collecte. Voor de hulpverlening werden ook posters gemaakt die in kerkportalen, vergaderlokalen e.d. kunnen worden opgehangen. Het gebruik om voor de hulpverleningszondag een preek en een preekschets beschikbaar te stellen werd voortgezet; de predikanten Moerdijk, Manni en Bujs schreven achtereenvolgens deze preek en schets in 1986, 1987 en 1988. In de kerkelijke pers wordt ruim de aandacht op de februari-collecte gevestigd. Bij bijzondere noden (zoals natuurrampen) wordt in De Wakker aangegeven welke mogelijkheden tot financiële hulp deputaten zien; hierbij hoort uiteraard een oproep tot het overmaken van giften. Er wordt naar gestreefd wekelijks een gespecialiseerd op het hulpverlenings- of zendingssterm in De Wakker op te nemen; terzake vindt overleg plaats met deputaten Buitenlandse Zending. Van essentieel belang is de jaarlijkse projectenlijst. Deze wordt opgenomen in één van de nummers van Werkwoord en uit de stijgende opbrengsten voor verschillende projecten blijkt dat er in het land met deze lijst wordt gewerkt. In 1988 is de lijst voor het eerst in Adma-Info opgenomen, omdat dit blad alle diakoniën bereikt. Van de werkers in Honduras verschijnen rondzendbrieven, waarin verslag wordt gedaan van de werkzaamheden. Het bureau verzorgt de verzending van deze brieven aan een grote groep geïnteresseerden. Sommige gemeenten of classicaie diakonale commissies adopteren voor een bepaalde periode een project. Voor de fondsenwerving is in dit soort gevallen publiciteitsmateriaal nodig; bij de vervaardiging van dit materiaal is Bureau Adma in verschillende gevallen behulpzaam. Mede op grond van de opgedane ervaringen met de in 1986 vervaardigde diaserie besloten deputaten in 1988 tot de productie van een diakonabeeld en de aanschaf van project- en weergave-apparatuur. De gebruiksmogelijkheden zijn hierdoor aanzienlijk uitgebreid. De serie is inmiddels gereed en kan worden verfoerd op bijeenkomsten van uiteenlopende aard. Omdat vertoning met eigen apparatuur gebeurt, zullen deputaten en functionarissen moeten worden ingezet; de bereidheid daartoe is aanwezig. De eerste ervaringen met het gebruik van het klankbeeld zijn zeer positief.

Projecten

Medisch hulpproject Honduras

Reeds eerder meldten wij de synode dat er behoefte was aan een nieuw eigen project van behoorlijke omvang en tijdsduur, omdat het werk van deputaten daarmee meer herkenbaar zou kunnen worden gemaakt in onze kerken. Na langdurige afweging is medio 1987 gekozen voor een medisch hulpproject onder de Miskito-indianen in Honduras. Deputaten realiseren dit project in nauwe samenwerking met de welbekende stichting ZOA te Apeldoorn. Voor dit project zijn in 1987 twee Nederlandse verpleegkundigen uitgezonden, te weten Ria Kattenberg en Didy van Ameyde. Laatstgenoemde is lid van onze gemeente te Katwijk. In een samenkomst met deze gemeente vond op 2 oktober 1987 een afscheid plaats; deze bijeenkomst trok veel belangstellenden.

Het werkterrein is gelegen in de provincie La Mosquitia in een moerasachtig gebied, waar inheemse en uit Nicaragua gevluchte Miskito-indianen bij elkaar wonen. De werkers bezoeken er afgelegen dorpen, houden daar sprekkur voor zieken, vaccineren en leiden Hondurese gezondheidswerkers op. Ook preventie is een belangrijke taak.

Het project kost over een periode van ruim twee jaar ca. f 300.000,00. Uit de rapportage van de uitgezonden verpleegkundigen blijkt dat dit project een goede keuze is geweest. Het project heeft inmiddels ruime bekendheid in onze kerken, getuige de vele bijdragen die voor dit project binnenkomen. De jeugdbond CGJO adopteerde het project in het seizoen 1987/1988. Het financiële resultaat van de actie van de bond (ruim f 4.200,00) is weliswaar niet overweldigend, maar de publiciteit voor hulpverleningswerk (en voor het project) onder de jongeren van onze kerken moet niet worden onderschat. Deputaten hebben het project inmiddels bezocht.

Landbouwproject in Indonesië

In juli/augustus 1986 is er op het landbouwproject in Indonesië een zgn. consultatiebezoek afgelegd door ds. Moerdijk en Ir de Vries, terwijl de broeders Mozes Lululangi en Ikabod Punda in september 1986 aanwezig waren op een deputatenvergadering. In 1986 was er contact met de broeders Yulius Butulangi en Ikabod Punda toen zij op doorreis waren naar Harare. Verder is er een regelmatige schriftelijke verslaggeving, waarna duidelijk wordt dat met de diverse activiteiten, zoals de teelt van rijst, vis en koffie gestaag vooruitgang wordt geboekt.

Sinds 1 januari 1988 heeft ParPim een Indonesische landbouwdeskundige (Arnold) in dienst. Hij geeft voornamelijk voorlichting en werkt goed.

In december 1987 werd het Mamasagebied getroffen door een overstromingsramp. In De Wakker is een oproep gedaan voor hulp, waarop spontaan is gereageerd. Daar de GTM voor directie hulp door verschillende instanties geholpen is, zal bij ons deputaatschap de nadruk liggen op structurele hulp, bij voorbeeld voor irrigatiewerken. Het wachten is op een concrete aanvraag.

Deputaten proberen zich te houden aan de overeengekomen geleidelijke vermindering van de hulp, maar springen van tijd tot tijd in een incidentele hulpaanvraag, bijv. in een visproject. Dit project wil de uitbreiding en de intensieve gebruikmaking van de visvijvers in de gehele Mamasakerk stimuleren.

Om op de hoogte te kunnen blijven van de ontwikkelingen in de Indonesische kerk en samenleving is het bijwonen van de Eukumendo-vergaderingen zeer belangrijk.

Zoals bekend is EMS partner geworden van de Torajakkerk. De EMS geeft vooral structurele hulp o.a. voor het ziekenhuis. Ook zijn er plannen voor een landbouwdeskundige, speciaal voor de herbebossing van rotan en bamboe in dit gebied. Tot nu toe is er voor deze deskundige nog geen visum verstrekt.

Zowel tussen de GTM en EMS als tussen deputaten en EMS zijn er -na aanvankelijke misverstanden- goede contacten. Partijen zijn overtuigd van de noodzaak van een driehoeksberaad. Het eerste is gepland in mei 1989; ds. Bujs hoopt dan een werkbezoek aan Mamasa te brengen.

Boaz-projecten in Brazilië

Door leden van de IER gemeenten in Brazilië worden in de vorm van zgn. Boaz-projecten arme Braziliaanse boeren gesteund. Deputaten dragen al vele jaren bij aan het werk dat in de gemeente Carambei op dit terrein gebeurt (dit is de gemeente waar thans de Hardeman staat). Er zijn ook contacten met de Oosterbroek van de gemeente Arapoti, maar de officiële (financiële) lijn met deze gemeente wordt onderhouden door het GZD van de gereformeerde kerken.

Het werk in en door de gemeente Carambei onderging in 1987 een opleving; voor het landbouwgebied in Colonia Dantas werd een nieuwe voorlichter aangetrokken en voor boeren in de omgeving van Carambei werd een zgn. roterend fonds voor melkvee gecreëerd. Helaas blijft het werk te kleinschalig (slechts enkele gemeenteleden zetten zich er voor in). Daarbij beperken de economische omstandigheden in Brazilië de mogelijkheden nog al eens. Dit is jammer, omdat juist voor dit werk in onze kerken ruime belangstelling bestaat, vooral door de contacten van en met de verschillende predikanten uit onze kerken die banden hebben met de IER.

Mevrouw Witzier bracht in 1986 een privé-bezoek aan Carambei. Haar plan om projecten ter plaatse te bezoeken en besprekingen te voeren kon door privé-omstandigheden helaas niet volledig ten uitvoer worden gebracht. Omdat direct bij het werk betrokkenen in de afgelopen jaren Nederland bezochten, waren er toch directe contacten over het werk, zodat deputaten goed op de hoogte bleven.

Door verschillende kerkelijke gemeenten in Nederland (Haarlem, Utrecht-Centrum, Apeldoorn-Zuid) werd kleding ingezameld en verzonden naar IER gemeenten (m.n. Arapoti). De verzendkosten zijn vrij hoog en kunnen niet altijd door particulieren of diakoniën worden gedragen. In deze gevallen springt het deputaatschap financieel bij.

De relatie met de creche Bethel in Carambei werd voortgezet. Na terugkeer in Nederland van Willy de With in 1986 werd een plaatselijke (eveneens Nederlandse) directrice benoemd. Deputaten besloten bij te dragen in de salariskosten van deze leidinggevende, voorlopig voor een periode van drie jaar. De creche behoeft uitbreiding, omdat de vraag groter is dan hetgeen het huis kan bieden. Naast de financiële steun van het bedrijfsleven ter plaatse bestaat er een financiële band met de gereformeerde zending.

Overige projecten

In de verslagperiode is een groot aantal projecten gesteund. Daarbij is in veel gevallen de voorkeur gegeven aan de projecten die een langere periode lopen; deputaten streven naar bijdragen voor perioden van drie jaar. Het werk wordt daarvoor overzichtelijker en de steunverlening minder verbrokkeld.

Het voert te ver om van al deze projecten beschrijvingen in dit rapport op te nemen; de informatie is uiteraard wel bij deputaten beschikbaar.

In bijlage I bij dit rapport is een overzicht opgenomen van de projecten die in de jaren 1986, 1987 en 1988 zijn gesteund. Ook de eenmalige projecten zijn in dat overzicht opgenomen.

Kleine projecten

Onder kleine projecten verstaan deputaten in het algemeen de projecten die niet rechtstreeks door hen worden gesteund, maar die worden aanbevolen op de projectenlijst. Diakoniën en verenigingen maken voor

akties en collecten gebruik van deze lijst en dragen in veel gevallen de opbrengsten aan deputaten af, waarna doorbetaling plaatsvindt.

Dat hiervan op grote schaal gebruik wordt gemaakt moge blijken uit de overzichten op bijlage II bij dit rapport.

Rampen hulp
Bij de publikatie in de kerkelijke pers over rampenhulp wordt in het algemeen het gironummer van het kerkelijk bureau vermeld. Opbrengsten die op deze wijze bij deputaten binnenkomen worden via een radarhand vastgesteld kanaal bestemd; in de verslagperiode bleek het steeds mogelijk te kiezen voor een christelijke hulpverleningsorganisatie, bij voorbeeld ZOA of TEAR FUND. In nagenoeg alle gevallen worden aanzienlijke bedragen ontvangen. Dit blijkt duidelijk uit de cijfers, die op bijlage III zijn verzameld.

Financien

Februari-collecte

De opbrengst van de februari-collecte (waarin begrepen de bijdragen van de kerken die de omslag afdragen) bedroeg:

1986	f	285.000	(1983 f	268.000)
1987	f	301.000	(1984 f	279.000)
1988	f	282.000	(1985 f	238.000)

gemiddeld f 289.000 (f 262.000)

Uit de cijfers blijkt dat er (gemiddeld genomen) sprake is van een lichte stijging van de opbrengsten.

Algemene giften

De algemene giften vertonen het volgende beeld:

1986	f	35.000
1987	f	75.800
1988	f	41.800

gemiddeld f 50.900

tegen een gemiddelde van f 36.000 in 1983-1985.

De giften over 1987 zijn voordelig beïnvloed door een legaat van ruim f 20.000. Verder is er in 1987 een bedrag van f 30.000 ontvangen in de vorm van een renteloze lening. Deze lening valt in vijf termijnen (1987 t/m 1991) vrij ten bate van de kas van deputaten.

Giften eigen projecten

Er is een vrij sterke stijging te constateren in de specifieke giften voor eigen projecten. De volgende cijfers geven dit aan:

1986	f	58.000
1987	f	91.000
1988	f	89.000

Vermeld moet worden dat de specifieke giften in 1987 sterk werden beïnvloed door een project dat door de gemeente Veenendaal (Bethel) was geadopteerd.

Statistische gegevens

Een overzicht van de gemiddelde opbrengsten per classis is opgenomen op bijlage IV bij dit rapport.

Samenvattend geven wij nog het volgende overzicht:

	1986	1987	1988
Gemiddelde opbrengst februari-collecte per lid	3,68	3,91	3,68
Door generale synode vastgestelde omslag	1,90	1,90	1,90
Aantal gemeenten dat niet afdroeg	3	3	6
Aantal gemeenten dat de vastgestelde omslag afdroeg	55	52	46
Aantal gemeenten dat minder afdroeg dan de omslag	10	5	7
Aantal gemeenten dat meer afdroeg dan de omslag	118	125	126

Uit de cijfers blijkt een vrij stabiel gedrag van de gemeenten. Het aantal gemeenten dat niet bijdraagt is erg klein; meestal zijn er hiervoor verklaringen. (Het is overigens niet uitgesloten dat er na het opmaken van dit verslag over 1988 nog bijdragen zullen worden ontvangen.)

Er zijn geen gemeenten meer die structureel niet bijdragen.

Ongeveer een derde deel van het aantal gemeenten volstaat met het afdragen van de vastgestelde omslag. Dit betekent dat de omslag -anders dan men wellicht zou vermoeden- voor de kas van deputaten nog een belangrijke rol speelt. Deputaten hebben echter meermalen moeten ervaren dat de generale synode geen gehoor geeft aan het verzoek tot redelijke bijstelling van de omslag. In ieder geval is reeds vanaf 1980 de trend losgelaten; naar de mening van deputaten zou de generale synode op een meer serieuze wijze moeten omgaan met de dienst aan de (verre) naaste.

Exploitatie-overzichten

De exploitatie-overzichten sluiten met de volgende saldo:

1986	f	107.000 (batig)
1987	f	43.000 (nadelig)
1988	f	18.000 (nadelig)

Het batig saldo in 1986 houdt verband met het feit dat in dat jaar nog geen beslissing kon worden genomen over een eigen langlopend project. Vanaf het jaar 1987 komen de kosten van het medische project in Honduras ten laste van de exploitatie; vanaf dat jaar zijn geen belangrijke batige saldo's meer te verwachten. Een samenvattend overzicht van de cijfers is opgenomen op bijlage V.

Vermogenspositie

Het vermogen van het deputaatschap bedraagt per 31 december 1988 f 313.000. De gewenste omvang van het werkvermogen is f 150.000; het surplus zal, nu het uitgavenpatroon tamelijk stabiel is geworden, aan

kortlopende (drie-jarige) of eenmalige projecten worden besteed.

Voor het verloop van de vermogenspositie over de verslagjaren wordt verwezen naar bijlage VI.

Begroting

Op bijlage VII van dit rapport is de begroting van deputaten opgenomen over de jaren 1990, 1991 en 1992. Deputaten constateren dat het hulpverleningswerk in onze kerken -in vergelijking met de andere protestantse kerken- zich nog op een te laag niveau bevindt en streven naar uitbreiding van hun werk. Naast daartoe te ondernemen eigen actie rekenen deputaten op een behoorlijke bijstelling van de omslag, waarbij gedacht wordt aan een bedrag van minimaal f 2,25 per lid. Bij de samenstelling van de begroting is hiermee rekening gehouden.

Beleid

Deputaten denken zich in de komende periode te richten op versterking en uitbreiding van de betrokkenheid van de plaatselijke gemeenten. Dit zal geschieden door de bekende en beproefde middelen (februari-collecte, Werkwoord, noodhulp bij rampen e.d.) maar ook zullen classicaal bepaalde projecten onder de aandacht worden gebracht. Dit zal geschieden via de classicale diakonale commissies. Ervaringen op enkele plaatsen opgedaan kunnen ook elders vruchtbaar worden gemaakt.

Ook zal de bezinning in de gemeente met betrekking tot het wereldwijde en grensoverschrijdende karakter van het diakonaat worden gestimuleerd. Er zal gezocht worden naar een goed vervolg op de gespreksavonden n.a.v. het diakonabeeld.

Bij dit alles zal zeker niet voorbijgegaan mogen worden aan de achtergrondvragen die de verhouding tussen rijk en armen oproepen. Ernstig nemen van wat de bijbel zegt over gerechtigheid maakt het onmogelijk om deze vragen te laten liggen.

Eveneens zal de relatie tussen de steun aan projecten in het buitenland en diakonale projecten in eigen land aandacht nodig hebben. Datzelfde geldt voor de verhouding van het werk van deputaten Hulpverlening en de diakonale kant van het zendingswerk. Dit alles noopt tot een nadere plaatsbepaling van de betekenis van het diakonaat over de grenzen.

In dit verband wordt opgemerkt dat deputaten van mening zijn, dat er een eigen, bijbelse roeping tot diakonale hulpverlening bestaat, onderscheiden van de verkondiging door woord en daad in het zendingswerk.

Deze onderscheiden roeping kan in het gedrang komen wanneer deputaten voor de Buitenlandse Zending van de generale synode toestemming verkrijgen om zich voor financiële bijdragen te wenden tot de diakonieën van de kerken. Deputaten zijn van mening dat zendingswerk moet worden bekostigd uit zendingsbijdragen en dat daartoe zo nodig de omslag voor deputaten Buitenlandse Zending moet worden verhoogd.

Voor het voeren van een verantwoord en doordacht beleid zal tijd moeten worden vrijgemaakt. Dit betekent dat niet meer volstaan zal kunnen worden met het kleine aantal vergaderingen zoals tot nu toe gebruikelijk is. Het zal echter de diepgang van het werk ten goede komen.

Voorstellen

Deputaten doen de generale synode de volgende voorstellen:

1. Goedkeuring te hechten aan het beleid over de periode 1986-1988
2. Opnieuw deputaten te benoemen en te voorzien in de vakatures, waarvoor afzonderlijk voordrachten zullen worden gedaan
3. De begroting over de jaren 1990 tot en met 1992 goed te keuren
4. De verplichte bijdrage van de kerken vast te stellen op minimaal f 2,25 per lid
5. Uit te spreken dat het aan deputaten hulpverlening is voorbehouden een financieel beroep te doen op de diakonieën.

W.C. Moerdijk, voorzitter
H. Medema, secretaris

BIJLAGE I

OVERZICHT PROJECTEN

	1986	1987	1988
I. Meerjarige projecten			
Medisch project Honduras	f 0	f 60.000	f 130.000
Bejaardenhuis Israël	- 7.500	- 7.500	- 7.500
Bethel Crèche Brazilië	- 3.900	- 4.100	- 4.500
Landbouwproject Indonesië	- 38.000	- 14.100	- 16.700
Deelname Eukumendo	- 2.200	- 2.500	- 2.000
Boaz-project Brazilië	- 3.900	- 54.400	- 0
Preventiewerk Drugverslaafden	- 10.000	- 10.000	- 10.000
African Inland Mission	- 3.000	- 0	- 0
Fonds Mezend	- 13.100	- 0	- 2.000
Association of Evangelicals of Africa and Madagascar	- 5.000	- 15.000	- 5.000
Ass. for Chr. Education in Venda	- 20.000	- 20.000	- 16.800
Bijbels Medisch Zendinggenootschap uitzending fam. Huttiga	- 15.000	- 15.000	- 15.000
Jeugd met een opdracht	- 3.000	- 3.000	- 3.000
Vluchtelingenwerk Thailand	- 25.000	- 25.000	- 0
Hamlin Hospital Libanon	- 10.000	- 10.000	- 10.000
Verzendkosten kleding Brazilië	- 1.700	- 2.900	- 1.000
Bejaardenwerk Israël	- 0	- 0	- 10.000
Vluchtelingenhulp Vietnamesezen	- 0	- 20.000	- 10.000
Gehandicaptenwerk in Nederland	- 0	- 0	- 10.000
Ned. Chr. Bond van Doven	- 0	- 4.700	- 2.600
Voedselhulp Roemenië	- 20.000	- 20.000	- 0
Stichting De Poort, geestelijke gezondheidszorg	- 0	- 15.000	- 15.000
Medische zorg en noodhulp Mindanao, Filippijnen	- 0	- 35.000	- 25.000
II. Eenmalige projecten			
Internationaal Calvincongres	- 2.500	-	-
Theologische bibliotheken Afrika	- 2.300	-	-
Youth for Christ, Sierra Leone	- 7.000	-	-
Noodhulp Filippijnen	- 30.000	-	-
Schippersdiaconaat	- 600	-	-
Canzibe Steunfonds, directe hulp	- 10.000	-	-
Takalani Kinderhuis, Venda	- 6.000	-	-
Studiebeurs theol. student Brazilië	-	- 700	-
Stichting Elah, Israël	-	- 10.000	-
Schorpioenproject, Tunesië	-	- 17.500	-
Youth for Christ, hulp jongeren	-	- 10.000	-
Auto Hongaarse predikant	-	- 2.000	-
Rietveld Ziekenhuis Transkei	-	- 12.000	-
GOS-kerken 3e wereld	-	- 16.200	-
Ziekenhuis Botswana	-	- 20.000	-
Leerbewerkingsproject India	-	- 13.600	-
Kerkbouw Hongarije	-	- 10.000	- 4.500
Griekse Kerk	-	- 5.000	-
MERF-conferentie	-	- 900	-
Psychiatrisch Ziekenhuis Israël	-	-	- 10.000
Onderwijsproject vluchtelingen Hong Kong	-	-	- 25.000
Bijbelverzending Oost-Europa	-	-	- 5.000
Nederlandse Zeemanscentrale	-	-	- 3.000
Visproject, Sulawesi	-	-	- 10.000
Gevangenispastoraal buitenland	-	-	- 5.000
Totalen	f 239.700	f 456.200	f 358.600

BIJLAGE II

OVERZICHT KLEINE PROJECTEN ¹⁾

	1986	1987	1988
Boaz-projecten Brazilië	f 6.700	f -	-
Diverse projecten Tear Fund	- 13.300	-	-
Diverse projecten Woord en Daad	- 5.300	-	-
Stichting Redt een Kind	- 2.700	- 1.700	- 3.900
Sudan United Mission	- 5.200	- 900	-
Licht in het Oosten	- 900	- 2.600	-
Hulp aan Drugverslaafden	- 2.900	- 2.500	- 400
Leprawerk Nepal	-	- 37.800	- 16.500
Chr. School Venda	-	- 5.600	-
Gezondheidszorg Transkei	- 200	- 400	-
Beroepsopleiding Haiti	-	- 1.000	-
Stichting Kom over en Help	-	- 700	-
Kerkerproject KwaNdebele	-	- 8.300	- 12.000
Melkverstreking Venda	-	- 1.700	- 400
Hulp Vietnamesezen in Nederland	-	- 200	- 5.000
Noodhulp Filippijnen	-	- 3.400	- 200
Kinderhuis Guatemala	-	- 2.100	- 1.700
Kinderhuis Takalani, Venda	-	- 9.700	- 12.600
Gerestoreerde Kerken in Frankrijk	-	- 500	-
Medische Hulp Haiti	-	- 1.200	- 12.700
Canzibe Hospitaal Transkei	-	-	- 13.000
Voedselhulp Oost-Europa	-	-	- 19.600
Ds. Jorikmanfonds	-	-	- 100
Diverse organisaties	-	- 3.000	- 10.300
Totalen	f 37.200	f 83.300	f 108.400

¹⁾ Afgeronde bedragen

BIJLAGE III

OVERZICHT ONTVANGEN BIJDAGEN BIJ RAMPEN ¹⁾

	1986	1987	1988
Aardbeving in Mexico	f 7.900	f 200	f -
Vulkaanuitbarsting Colombia	- 34.200	- 500	-
Sudan, diverse rampen	- 28.800	- 4.200	- 81.500
Aardbeving El Salvador	- 23.900	- 3.300	-
Noodhulp Ecuador	-	- 13.900	-
Idem Mozambique	-	- 8.800	-
Overstromingen Bangladesh	-	- 35.500	- 117.000
Honger in Afrika	-	- 39.100	- 103.500
Overstroming Sulawesi	-	-	- 38.400
Aardbeving Armenië	-	-	- 19.800
Totalen	f 94.800	f 105.500	360.000

¹⁾ Afgeronde bedragen

BIJLAGE IV

OVERZICHT GEMIDDELDE OPBRENGSTEN FEBRUARI-COLLECTE ¹⁾

	1986	1987	1988
Classis Groningen	4,00	3,77	4,37
Hoogeveen	4,37	5,03	4,12
Leeuwarden	3,65	3,35	2,86
Zwolle	2,28	2,26	2,66
Amersfoort	3,22	3,63	3,62
Apeldoorn	3,56	4,49	3,39
Utrecht	3,22	3,67	3,37
Amsterdam	4,07	3,99	4,40

Den Haag	5,32	4,96	4,89
Haarlem	3,81	4,56	6,56
Dordrecht	2,74	3,85	2,12
Middelburg	7,79	5,60	4,86
Rotterdam	3,15	4,22	3,29

P.S.			
Noorden	3,34	3,31	3,29
Oosten	3,30	3,82	3,50
Westen	4,62	4,52	5,40
Zuiden	4,01	4,37	3,17
Landelijk	3,68	3,91	3,68

BILAGE V

SAMENVATTENDE EXPLOITATIE-OVERZICHTEN

	1986	1987	1988
BATEN			
Februari-collecte/bijdragekerken	f 284.000	f 300.900	f 282.200
Algemene giften	- 35.100	- 75.800	- 41.800
Specifieke giften (eigen proj.)	- 58.400	- 90.800	- 88.700
Giften voor kleine projecten	- 37.200	- 83.300	- 108.400
Giften voor rampen	- 94.800	- 105.500	- 360.000
Interest	- 23.500	- 25.400	- 22.200
Buitengewone baten	- 22.400	- 2.200	- 0
Totaal baten	f 556.000	f 684.000	f 903.300
LASTEN			
Uitkeringen	f 239.700	f 456.200	f 358.600
Doorbetalingen (kleine projecten en rampen)	- 132.000	- 188.900	- 468.400
Algemene kosten	- 77.400	- 81.900	- 94.100
Totaal lasten	f 449.100	f 727.000	f 921.100
Saldo			
(+ = voordelig, - = nadelig)	+ f 106.900	- f 43.000	- f 17.800

BILAGE VI

VERMOGENSPOSITIE

	31 dec 85	31 dec 87	31 dec 88
Effecten	f 49.000	f 45.000	f 42.000
Deposito's	- 257.000	- 137.000	- 0
Vorderingen	- 2.000	- 3.000	- 20.000
Liquide middelen	- 206.000	- 296.000	- 432.000
	f 514.000	f 484.000	f 494.000
Eigen vermogen	f 374.000	f 331.000	f 313.000
Geldlening	- 0	- 24.000	- 18.000
Nog te betalen projecten	- 97.000	- 105.000	- 137.000
Overige schulden	- 43.000	- 24.000	- 26.000
	f 514.000	f 484.000	f 494.000

BILAGE VII

BEGROTINGEN

	1990	1991	1992
BATEN			
Februari-collecte en bijdragen kerken	f 300.000	f 300.000	f 300.000
Giften algemeen	- 50.000	- 50.000	- 50.000
Specifieke giften voor eigen projecten	- 90.000	- 100.000	- 120.000
Giften en bijdragen voor kleine projecten en rampen	- P.M.	- P.M.	- P.M.
Interest	- 18.000	- 14.000	- 10.000
Totaal	f 458.000	f 464.000	f 480.000
LASTEN			
Uitkeringen voor projecten	f 428.000	f 429.000	f 385.000
Idem kleine projecten	- P.M.	- P.M.	- P.M.
Kosten Werkwoord	- 32.000	- 33.000	- 34.000
Folier februari-collecte	- 13.000	- 14.000	- 15.000
Bijdrage Diakonaal Bureau	- 15.000	- 15.000	- 15.000
Overige algemene kosten	- 25.000	- 28.000	- 31.000
Totaal	f 413.000	f 519.000	f 480.000
Nadelig saldo	f 55.000	f 55.000	f 0

TOELICHTING

Februari-collecte en bijdrage kerken

Bij de berekening van de totale opbrengst is ervan uitgegaan dat - evenals voorheen - gemeenten met een totaal van ca. 20.000 leden de vastgestelde omslag afdragen ($20.000 \times f 2,25 = f 45.000$) en dat de opbrengst van de collecte in de overige gemeenten gelijk blijft ($56.000 \times f 4,55 = f 255.000$).

Specifieke giften voor eigen projecten

De specifieke giften vertonen door de publicitaire activiteiten en de belangstelling van de kerken de laatste jaren een stijging. Verondersteld wordt dat deze stijging zich zal voortzetten.

Giften en bijdragen voor kleine projecten en rampen

Deze giften worden P.M. geraamd, omdat deze volledig worden doorbetaald en dus geen invloed op de begroting hebben.

Uitkeringen voor projecten

Bij de berekening van het voor uitkeringen beschikbare bedrag is rekening gehouden met het streven van deputaten het eigen vermogen in de jaren 1989 tot en met 1991 terug te brengen tot f 150.000. Dit betekent dat het nadelig saldo over de jaren 1990 en 1991 ten laste van dit vermogen kan worden gebracht. Over het jaar 1992 zal de begroting sluitend moeten zijn.

Bijdrage diakonaal bureau

Met deputaten Adma en Kerk en Bedrijfsleven is overeengekomen dat over de jaren 1990 tot en met 1992 f 15.000 per jaar in de kosten van het bureau zal worden bijgedragen.

BILAGE 48

Art. 88

RAPPORT 7 VAN COMMISSIE V INZAKE DEPUTATEN HULPVERLENING IN BINNEN- EN BUITENLAND

1. Met grote waardering heeft uw commissie kennis genomen van het vele goede werk dat door deputaten hulpverlening wordt gedaan en van de uitstekende wijze waarop daarover rapport werd uitgebracht. Toch hadden we wel enkele vragen en opmerkingen.
2. We begrepen niet goed waarom deputaten zich in het overleg tussen OCHIN en ICCO vrijblijvend hadden opgesteld, terwijl ons ook niet duidelijk was hoe de relatie tussen ICCO, OCHIN en deputaten is. Deputaten maakten ons duidelijk dat zij in geen van beide organisaties participeren. Wel zijn er veel contacten met de organisaties die in het OCHIN samenwerken. Het OCHIN heeft wel een stem in ICCO, maar zou daarin graag meer bestuurszetels willen hebben, omdat het bestuur nogal eenzijdig is samengesteld, wat tot uitdrukking komt in het subsidiebeleid. Om meer bestuurszetels te kunnen claimen werden o.a. onze deputaten uitgenodigd tot het OCHIN toe te treden. Dat zou echter betekenen dat deputaten ook

in IDCO vertegenwoordigd zouden zijn. Dat kunnen en willen zij niet (ook niet via het OGHIN), omdat dat zou betekenen dat deputaten in principe verantwoordelijkheid dragen voor al het werk van IDCO en omdat deputaten meer dan voldoende werk hebben aan de eigen projecten.

3. Wat de algemene gedragslijnen ten aanzien van de bestemmingsgiften betreft, is het ons duidelijk geworden dat deputaten een zorgvuldig beleid voeren.
4. De vraag rees voorts waarom ook een bijdrage gegeven werd aan het Internationaal Calvincongres. Het antwoord luidt dat dat geld werd gegeven voor predikanten uit Oost-Europa om de reis naar dat congres te bekostigen.
5. In de commissie werd opgemerkt dat het lijn zou zijn als de preekstetsen met het oog op de hulpverleningszondag uit de volle breedte van ons kerkelijk leven zouden komen. Ook werd opgemerkt dat in de folders altijd de vertaling van het NBG wordt gebruikt. Zou het geen aanbeveling verdienen ook een aantal folders te maken met de tekst in de Statenvertaling. Nog eenvoudiger is het als alleen de tekst wordt genoemd.
6. Wat de relatie met de zending betreft maken we een tweetal opmerkingen. Tot nu toe was er tussen deputaten zending en die van hulpverlening een personele unie, in de persoon van ds. K.J. Velema. Deputaten hulpverlening stellen het zeer op prijs als die personele unie blijft. Uw commissie is het met deputaten eens dat zo'n personele unie een goede zaak is. Voorts is uw commissie het met deputaten eens dat het principieel niet juist is als zendingsdeputaten zich tot diakoniën wenden om een financiële bijdrage te vragen. Er was altijd een 'gentleman's agreement' waarin dat aan deputaten hulpverlening was voorbehouden. Wanneer deputaten zending zich tot diakoniën wenden, dan is die hulpverlening als diakonaal gekwalificeerd. Het is belangrijk om daarbij te bedenken dat voor diakonale zaken in het zendingswerk deputaten zending zich altijd kunnen wenden tot deputaten hulpverlening. Het lijkt uw commissie goed als er door middel van een besluit een duidelijke afbakening plaatsvindt tussen het werk van deputaten hulpverlening en deputaten zending.
7. Deputaten vragen een hogere minimumbijdrage dan deputaten onderzoek doelmatigheid voorstellen. Als commissie stellen wij voor het verzoek van deputaten hulpverlening te honoreren. Wij doen dat, omdat we het met het argument van deputaten eens zijn dat, vergeleken met andere kerken, er door onze kerken te weinig aan hulpverlening wordt gedaan. Tevens doen we het met de vraag aan deputaten of het niet mogelijk is wat sterker nadruk te leggen op de hulpverlening binnenland. Daarbij werden o.a. de aantloophuizen genoemd, die in verschillende plaatsen, mede vanuit onze kerken, worden opgezet. Van deputaten begrepen we dat ze graag zulke projecten steunen. Zij kunnen echter alleen hulp verlenen aan projecten, waarvoor door een kerkeraad een verzoek om hulpverlening wordt ingediend.
8. De commissie stelt de synode voor:
 1. de handelingen van deputaten goed te keuren;
 2. opnieuw deputaten te benoemen;
 3. de begroting over de jaren 1990-1992 goed te keuren;
 4. de verplichte bijdrage van de kerken vast te stellen op minimaal f 2,25 per lid;
 5. uit te spreken dat niet deputaten voor de buitenlandse zending maar deputaten hulpverlening een financieel beroep mogen doen op de diakoniën.

D. Visser, rapporteur

BIJLAGE 4B
Art. 69, 148, 160

RAPPORT VAN DEPUTATEN VOOR HET CONTACT MET DE KERKJEUGD

1. Samenstelling en opdracht.

- 1.1 De generale synode van 1986 benoemde tot deputaten: ds. K. Boersma, br. W.M. Bouterse, ds. G. Bijkerk, ds. H. de Graaf, ds. H.H. Klomp, ds. G.P.M. v.d. Linden, br. dr. J. v.d. Wal en ds. A.K. Wallat. In deze verslagperiode was ds. K. Boersma voorzitter, ds. G. Bijkerk tot mei 1988, ds. G.P.M. v.d. Linden vanaf mei 1988 secretaris en br. W.M. Bouterse penningmeester. Ds. K. Boersma, ds. G. Bijkerk en br. W.M. Bouterse hebben te kennen gegeven niet voor herbenoeming in aanmerking te willen komen. Ter vervulling van de vakatures zullen wij in een afzonderlijk schrijven bij uw moderamen een voordracht indienen.
- 1.2 De generale synode van 1986 besloot o.a. deputaten op te dragen:
 - a. voort te gaan met het geestelijk en financieel steunen van het geheel van het jeugdwerk naar analogie van artikel 6 van hun instructie;
 - b. te bevorderen dat de CGJO en de landelijke commissie van jeugdcontacten der Christelijke Gereformeerde Kerken met elkaar in gesprek gaan teneinde onderlinge verrijking tegen te gaan of zelfs - waar mogelijk - weg te nemen en daarbij zelf een bugfunctie te vervullen;
 - c. het onderzoek naar de leef- en denkwijze van de jeugd van onze kerken voort te zetten en toe te spitsen en de resultaten daarvan aan de volgende synode voor te leggen.

2. Contact met de kerken.

2.1. Dankbaarheid

Deputaten zijn dankbaar dat zij het vertrouwen van bijna alle kerken weer genieten. Enerzijds wordt dit aangegeven door het feit dat steeds meer kerken collecteren voor het jeugdstaunfonds (in 1983 collecteerden nog 29 niet in 1988 waren dat er 11). Anderzijds ook door de belangstelling voor en de reacties op de door deputaten belegde conferenties.

2.2. Conferenties

De pastorale zorg voor onze jeugd is in vele gemeenten gelegd in de handen van jeugdouders/jeugdouders/jeugdwerklieden enz. Deputaten zien het als een taak om deze werkers aan het 'front' te begeleiden en te stimuleren door conferenties te beleggen die inspelen op de vragen en omstandigheden waarin deze werkers staan. De reacties hierop stimuleren en door te gaan.

In de afgelopen 3 jaren hebben deputaten een 4-tal conferenties belegd. Op 21 februari 1987 refererde ds. J.H. Velema over de aantrekkingskracht die groepen en secten op vele jongeren van vandaag hebben. Een goed bezochte bijeenkomst van ongeveer 85 jeugdouders en jeugdwerkers. Deze conferentie gaf deputaten moed, mede vanwege het feit dat er zoveel jonge jeugdouders de conferentie bijwoonden. Er zijn gelukkig nog vele jongeren die bereid zijn elkaar en de kerk van Christus te dienen.

Op 26 september 1987 was er opnieuw een conferentie in Amersfoort. Nu gericht op de ouderlingen die speciaal belast zijn met de begeleiding van studenten/studierenden. Op verzoek van deputaten sprak ds. J. van Muligen uit (toen) Amsterdams over het studentenpastoraat, zoals dat van de kerk van Amsterdam uitgaat. Naast zeer waardevolle adviezen en suggesties moest ds. van Muligen (en deputaten onderstreept dat) constateren dat kerkeraden al jaren lang slordig zijn in het doorgeven van namen en adressen van jongeren die elders gaan werken of studeren.

De conferentie van 26 maart 1988 met als onderwerp 'duistere machten ontdek' - zoals verwacht - veel bezoekers. Ds. J. van Amstel leidde dit onderwerp in. In zes groepen werd intensief gediscussieerd. Een heel positieve en betrokken houding sprak er uit de bijdragen van vele jeugdouders en jeugdwerkers.

De lezing is gepubliceerd in 'Ambtelijk Contact'. Helaas moest de studentenouders-conferentie van 24 september 1988 worden gannuleerd wegens gebrek aan deelnemers. Het geplande onderwerp 'de waarde van het Woord in onderwijs en studie', dat zou worden ingeleid door dr. Ir. H. Jochims uit Bernekom, werd verschoven naar de jeugdoudersconferentie van 25 februari 1989. Ook voor deze conferentie bestond een grote belangstelling. Als man van de praktijk gaf dr. Jochims ons waardevolle zaken mee. De reacties op de inleiding en de groeps gesprekken onderstreepten het belang van het onderwerp.

Als jeugddeputaten zijn we dankbaar dat we met deze conferenties, naar onze stellige overtuiging, een wezenlijke bijdrage mogen leveren aan de opbouw van hen die de zorg voor onze jeugd, ambtelijk en niet-ambtelijk, op de schouders hebben gekregen.

2.3. Jeugdzondag

De jaarlijks terugkerende jeugdzondag, als start van het verenigings-, club-, en catechisatiewerk wordt door deputaten onder de aandacht gebracht van de kerken. Meestal sluiten deputaten aan bij het 'jaar-thema' van de CGJO en wijzen de kerken op hun verantwoordelijkheid voor de jeugd. Deputaten vestigden via de kerkelijke pers de aandacht op de jeugdzondag.

2.4. Jeugdstaunfonds

Steeds meer wordt in onze kerken de noodzaak onderkend van een goede begeleiding van onze jeugd. Is de taak van de jeugdouderling binnen onze kerken niet meer weg te denken, uit het onderzoek 'kerkverlaten' van 1986 en uit andere berichten wordt duidelijk dat de zorg voor de jeugd in vele gemeenten serieus wordt aangepakt. Naast jeugdouders komen er meer begeleiders(sters) voor de jeugd in de vorm van jeugdconsulenten, jeugdraden, oudercommissies enz. Deputaten zijn hier dankbaar voor, immers onze jeugd leeft in een zeer turbulente tijd, waarin vele vragen op haar afkomen. De kerken doen er goed aan de jongeren te begeleiden en voor te bereiden op de beslissende geloofskeuze.

2.5. Jeugdstaunfonds

Naast de dankbaarheid dat steeds meer kerken de synodale omslag voldoen, blijft het feit dat er nog steeds 11 kerken in gebreke blijven, ons zorgen baren. Te vaak ontmoeten we nog onbegrip over het doel van de collecte. Deputaten willen nog eens duidelijk stellen dat zij het totale jeugdwerk willen stimuleren en subsidiëren, dat is het studentenwerk, de CGJO en de landelijke commissie jeugdcontacten (de LCJ). Wie niet collecteert levert dus ook geen bijdrage aan de andere taken van ons deputaatschap.

2.6. Andere contacten

Op onze tabel verschijnen nog regelmatig afschriften van correspondentie van jeugdverenigingen en/of kerkeraden met de CGJO. Kennisname van deze correspondentie geeft deputaten vaak aanleiding om zich met de CGJO hierover in verbinding te stellen. Het kost ons moeite om de signalen uit de kerken zinvol en vruchtbaar door te spreken met de CGJO gezien haar formele opstelling als zelfstandige en vrije jeugdorganisatie.

3. Contact met de kerkjeugd.

3.1. De situatie van het jeugdwerk.

Evenals in het verslag van 1986 is vastgelegd, moet duidelijk zijn dat het contact van deputaten met de kerkjeugd loopt via de jeugdorganisaties. Daardoor moeten we ook concluderen dat een deel van de jeugd, die niet georganiseerde jeugd, buiten dit gezichtsveld valt. Wij hopen dat in die gevallen de jeugd-ouderling onze 'contactpersoon' zal zijn naar de jeugd en ons via de genoemde conferenties kennis geeft van haar leef- en denkwijze.

Wat de georganiseerde jeugd betreft moeten we tot onze droefheid constateren dat de zo begeerde toenadering tussen de CGJO en de LCJ nog geen enkele gestalte heeft gekregen. We moeten zelfs constateren dat steeds meer verenigingen zich losmaken van de CGJO en in contact treden met de LCJ. Zo is ook in Friesland het jeugdcontact 'regio-Noord' ontstaan, een verband van jeugdverenigingen uit vijf verschillende plaatsen.

Dit alles doet ons de pijn en de droefheid ervaren van de kerkelijke verdeeldheid die ook binnen de jeugd tot uiting komt. Over het verloop van de pogingen van deputaten om te komen tot toenadering tussen de CGJO en de LCJ wijzen we u naar punt 3.2.4. en 3.3.4. en 3.4.

3.2 Contact met de CGJO

3.2.1 Personeelsbezetting/automatisering

Ook in de achterliggende periode heeft 'het Bastion' gewerkt met een onderbezetting. Daarom is er door de CGJO een plan ten uitvoer gebracht om het werk te automatiseren. Dat zal in de toekomst zeker financiële voordelen opleveren in de personeelskostensfeer. Deputaten stelden zich garant - bij een eventueel tekort inzake deze automatisering - tot een bedrag van ten hoogste f 10.000,-, voor zover nodig blijkt uit de jaarstukken en gedurende maximaal vier jaar. Verder hebben deputaten besloten de post 'voorzieningen' ad f 28.862,93 die al jaren op de balans stond, te bestemmen voor de aanschaf van de noodzakelijke apparatuur.

3.2.2 Subsidie

De tot nu toe gevreesde drastische inperking van de overheidssubsidie, is gelukkig achterwege gebleven. Al wordt aan alle kanten ervaren dat de rem er op gezet is toch lijkt het dat met de huidige regeringscoalitie geen ernstige subsidiebeperking van WVC valt te verwachten voor levensbeschouwelijke organisaties. Wat de toekomst daaromtrent te bieden heeft weten we niet, toch zullen we als kerken te allen tijde bereid moeten zijn ons jeugdwerk voortgang te laten vinden, ook indien de subsidiëring voor een groter deel ten laste van de kerken zou komen.

3.2.3 Ons contact

In de afgelopen 3 jaar hebben deputaten minstens één maal per jaar contact gehad met de CGJO over het lopende werk en onze gezamenlijke taak i.o.v. de jeugd der kerk. Met hen delen wij de zorgen over het signaleren van het ontbreken van kennis bij onze jongeren wat betreft de meest elementaire bijbelse begrippen. We vrezen dat dit ook een weergave is van wat er zich op het terrein van het geestelijk leven van onze jongeren afspeelt. In het algemeen kunnen we niet zeggen dat onze jongeren niet godsdienstig willen zijn, maar onze zorg is dat deze godsdienstigheid niet meer omvat dan een algemeen religieus gevoel.

Ook onze jongeren hoor je vaak zeggen 'maar we geloven wel', maar wat dit 'geloof' dan concreet inhoudt kunnen ze niet onder woorden brengen, in ieder geval niet de persoonlijke band aan de Heere Jezus Christus, door God in hun leven gelegd. Natuurlijk spreken we generaliserend en mag er - Gode zij dank - ook van echt geloof gesproken worden onder onze jongeren, maar dat neemt niet weg dat er zorgen zijn. De CGJO signaleerde dat en wil via kaderavonden de aandacht van de districten hierop vestigen zonder uit het oog te verliezen dat kennis alleen ons niet tot het bijbelse geloof brengt. Daarom echter wil de CGJO het niet laten bij kennis alleen en wil ze via schetsen, thema's, instructies enz. onze jongeren wapenen om christen te zijn in deze maatschappij. Uit het voorgaande mag niet geconcludeerd worden dat de CGJO haar taken ook ziet liggen in de catechese-opvoeding van de jongeren. Dat is en blijft volgens haar de taak van de kerk. De CGJO ziet als haar eerste taak 'vanuit de Heilige Schrift de jongeren toe te rusten opdat zij als leden van de gemeente van Jezus Christus zullen kunnen functioneren in alle verbanden waarin zij worden geplaatst'. Mede in verband hiermede onderstreepte de CGJO het belang om jongeren tussen 13 en 16 jaar een goede geestelijke begeleiding te geven omdat dat de leeftijd is waarin de keuzes (denk aan de scholen) gemaakt worden. Toch verschillen wij van mening met de CGJO dat binnen het door haar genoemde kader geen plaats zou zijn voor zaken die strikt de catechese raken. Wij zien als deputaten hierin juist een taak liggen om vanuit de fundamentele bijbelse zaken als wedergeboorte, bekering, geloof, rechtvaardiging en leven met Christus (heiliging) de wereld in te gaan. Dat wil niet zeggen dat er een catechese taak ligt voor de CGJO maar dat het toelusten van jongeren van de gemeente dit wel insluit.

Uiteindelijk is dit verschil dan ook terug te voeren op een verschil in visie op jeugd- en jongerenwerk. Just de veranderende situatie waarin onze jongeren leven vraagt o.i. allereerst een fundamentele aanpak van het jeugd- en jongerenwerk omdat het hier jeugd betreft die behoort tot de verbondsgemeente van Christus. Dan gaan we niet automatisch veronderstellen dat ze behouden zijn maar dan leren we hun hoe groot de verantwoordelijkheid is verbondskind te zijn en dat zij slechts vanuit de persoonlijke geloofsrelatie met de Heere Jezus Christus kunnen staande blijven en de weg vinden in deze turbulente wereld. In dit kader hebben jeugddeputaten dan ook een bezinning opgesteld van jeugd- en jongerenwerk. Deze bezinning hebben we als volgt geformuleerd:

1. Kerkelijk jeugd- en jongerenwerk is werk dat voor en door jongeren geschiedt in hartelijke verbondenheid met de plaatselijke gemeente en het kerkverband. Doel van dit werk is de jongeren te vormen met het oog op hun plaats en taak in kerk en samenleving.
2. Deze vorming geschiedt vanuit het besef dat elke jongere persoonlijk tot het geloof in de Heere Jezus Christus dient te komen om zo in alle levensverbanden gestalte te geven aan het christen-zijn.
3. Dit vormen gebeurt vanuit de Bijbel als het onfeilbare Woord van God en de belijdenisgeschriften die daarop gegrond zijn.
4. In het zoeken naar Gods wil op alle terreinen van het hedendaagse leven zal Gods Woord bron en norm zijn.
5. Aan het onder punt 1 genoemde doel mogen zaken als ontmoeting, ontspanning en gezamenlijke actie dienstbaar zijn.

3.2.4 Spanning

Zoals reeds aangegeven bij 3.2.3, is er tussen deputaten en de CGJO een verschil in benadering gegroeid van het kerkelijk jeugd- en jongerenwerk. Reeds in meerdere rapporten klonk de zorg door dat onze kerkelijke verdeeldheid ook zichtbaar is binnen het kerkelijk jeugd- en jongerenwerk. Het is u genoezaam bekend dat een deel van onze jeugd zich buiten de CGJO georganiseerd heeft in de Landelijke Commissie

Jeugdcontacten. De opdracht van de generale synode van 1986 aan deputaten luidde hieromtrent dan ook: 'te bevorderen dat de CGJO en de LCJ met elkaar in gesprek gaan teneinde onderlinge verwijdering tegen te gaan of zelfs - waar mogelijk - weg te nemen en daarbij zelf een brugfunctie te vervullen'. Deputaten hebben deze opdracht zeer serieus genomen en hebben, d.m.v. het opzetten van gesprekken met de CGJO en de LCJ afzonderlijk, gepoogd een basis te vinden waarop zij elkaar als gesprekspartners konden ontmoeten. Deputaten hebben bij die gesprekken knelpunten en vragen aangegeven waarop beide hun mening konden geven. Tevens hebben deputaten geprobeerd een bezinning op gang te brengen inzake kerkelijk jeugd- en jongerenwerk in deze tijd (zie 3.2.3.). Het doet deputaten verdriet te moeten melden dat de resultaten van deze pogingen om te komen tot een onderling gesprek tot nu toe op niets zijn uitgelopen.

Zonder nu met een beschuldigende vinger naar iemand te wijzen, moeten deputaten toch constateren dat de CGJO zich hierin zeer formeel heeft opgesteld en steeds de nadruk legt op het vrije jeugd- en jongerenwerk, waarvoor zij zich weliswaar beroepen kan op haar statuten. Maar juist hier ligt voor deputaten de moeilijkheid waardoor een vruchtbaar gesprek tot nu toe niet mogelijk is gebleken. De CGJO ziet in de LCJ zo'n totaal andere organisatie die een totaal ander doel voor ogen heeft, dat ze zichzelf op geen enkele wijze als 'rivaal' ziet van de LCJ (zoals weleens gesuggereerd wordt volgens de CGJO). De CGJO ziet de opdracht van de synode aan deputaten dan ook als een onmogelijke opdracht: 'wij (de CGJO) hebben met de LCJ even weinig te maken als met b.v. de bond van Christelijke Gereformeerde Zondagsscholen'.

Waar toe de CGJO, tot nu toe, bereid is, is deelname aan een conferentie over jeugd- en jongerenwerk, waaraan ook de zondagsscholen, nevendiensten, jeugddeputaten en ook de LCJ deelnemen om te spreken over jeugd- en jongerenwerk, maar dan op basis van gelijkwaardigheid en ieder een doelgroep vertegenwoordigend.

Deputaten vragen zich af of dit wel een heilzame weg is. Deputaten zijn nog niet zover dat zij de opdracht van de synode als onmogelijk zien, maar hopen opecht dat de CGJO zich minder formeel opstelt en wat meer mee wil voelen met de grote groep jeugd die buiten de CGJO staat en die kennelijk toch iets anders wil dan de CGJO biedt. We zijn het met de CGJO eens wanneer zij stelt dat de synode van de jeugd niet iets mag vragen wat bij de volwassenen onmogelijk blijkt. Anderzijds willen deputaten onderstrepen dat we niet met zaken van de wereld bezig zijn maar met de jeugd die het tekort en zegel draagt van Gods Verbond. Zou de Heere niet bij machte zijn de jeugd als voorbeeld te stellen voor de volwassenen? Ten diepste daarom willen deputaten de opdracht van de synode niet (nog niet) als onmogelijk zien.

3.3 Contact met de LCJ

3.3.1 Wie is de LCJ?

De landelijke commissie jeugdcontacten (LCJ) is ontstaan doordat verschillende verenigingen geen, of niet meer, lid waren van de CGJO en doordat er toch een behoefte gevoeld werd in landelijk verband samen te werken. Toch wil de LCJ duidelijk niet gezien worden als een tegenbond tegen de CGJO. Men ziet zichzelf als een 'platform' of een 'doorgeefluik' dat regionaal en plaatselijk jeugdwerk wil stimuleren. Momenteel zijn vijf jeugdcontacten actief binnen de LCJ n.l.: de jeugdcontacten - Noordeloos e.o., - Gooi-Utrecht, - regio Driebergen, - regio Rotterdam en regio Noord.

Ieder jeugdcontact heeft zijn eigen verantwoordelijkheid, men organiseert uitwisselingsweekenden. Rond een bepaald thema wordt zo'n weekend opgezet, er zit een stuk leeraspect in en men probeert eigentijdse vragen aan de hand van de Bijbel te bezien en een weg daarin te vinden. Een sub-commissie van de LCJ verzorgt de uitgave 'Handreiking', een serie praktische bijbelstudies en studies over hedendaagse vragen. Voor verdere gegevens over ontstaan en doel verwijzen wij u naar ons rapport van 1986 onder punt 2.2.2.

De verschillende regio's omvatten (stand 1-1-89):

1. Noordeloos e.o.	8 verenigingen	211 leden
2. Gooi-Utrecht	9 verenigingen	195 leden
3. Driebergen	6 verenigingen	124 leden
4. Rotterdam	6 verenigingen	225 leden
5. Noord	7 verenigingen	110 leden

3.3.2 Kerkelijke binding

Geïntegreerd in het doel van de jeugdcontacten is ook de relatie tot de plaatselijke kerken. Men wil voluit kerkelijk jeugdwerk verrichten, een warme en hartelijke belangstelling van de kerkeraden wordt als positief ervaren. Evenals een kerkeraad niet alle zaken regelt voor de jeugdverenigingen maar toch op bepaalde wijze in relatie staat met de jeugdverenigingen (moeder-kind-relatie) zo willen de jeugdcontacten zich ook zien in het geheel van de Chr. Geref. Kerken, ook ten opzichte van jeugddeputaten. In die zin zijn deputaten voor de LCJ meer dan gesprekspartner.

In dit verband zij ook gemeld dat de LCJ geen selectief beleid voor toelating voert.

3.3.3 Subsidie

Evenals vermeld in ons rapport van 1986, zijn deputaten voortgegaan met het subsidiëren van het jeugdwerk van de jeugdcontacten. Ook nu is het uitgangspunt: eenzelfde subsidiebeleid i.a.v. de diverse vormen van jeugdwerk. Alleen moet vermeld worden dat deputaten, door het toelaten van het aantal verenigingen en leden binnen de LCJ, mogelijk een stap terug moeten doen, gezien de beperkte financiële middelen.

3.3.4 Gesprek met de LCJ

Jaarlijks was er een ontmoeting met leden van de LCJ. Gesproken werd over verschillende zaken zoals hierboven vermeld. Een belangrijk punt in de ontmoeting was steeds ook weer de synodale opdracht om een brugfunctie te vervullen tussen de twee organisaties die zich bezig houden met het jeugdwerk. Ook aan de LCJ zijn de vragen en knelpunten (zie 3.2.4.) voorgelegd. De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat er bij de LCJ veel meer bereidheid was om te spreken met de CGJO dan andersom.

Een gedeelte uit onze notulen van 9 september 1987 moge dat onderstrepen. 'De afgevaardigden (van de LCJ) zijn van mening, dat de CGJO de eerste rechten heeft maar op bepaalde punten haar rechten heeft verspeeld ... overigens zijn zij niet van mening dat deputaten, wat betreft de synodale opdracht, een onmogelijke opdracht hebben ... zij (de LCJ) zijn altijd bereid om te spreken, als er een goede basis gevonden wordt'. En uit de notulen van 20 april 1988: 'Men (de LCJ) wil niet als een splitszwam functioneren. Men wenst een inhoudelijk gesprek met de CGJO om zodoende het jeugdwerk op bibel verantwoorde wijze gestalte te geven. Als dat bereikt is zal de LCJ zich graag opheffen om de aangesloten verenigingen weer voluit in de CGJO te laten functioneren'. Deputaten hopen en bidden dat er inderdaad zicht mag komen op een ontwikkeling die het hiervoor genoemde werkelijkheid zal doen worden.

3.4. Hoe verder?

Na het memoreren van hetgeen de gesprekken in de afgelopen drie jaar hebben opgeleverd en na de vergelijking met hetgeen de drie jaren daarvoor opgeleverd hebben, zal niemand het ons kwalijk nemen dat we moeten concluderen dat we feitelijk niet dicht bij het doel gekomen zijn waartoe de synode gaarne wilde komen: éénheid in het kerkelijk jeugdwerk. We moeten zelfs constateren dat standpunten zijn geconsolideerd en dat er geen beweging zit in de ingenomen posities. Bij de rapportage van 1986 werd het goed recht van de visies van zowel de CGJO als van de LCJ aangegeven. Daarbij vroegen deputaten zich af of de nu bestaande verschillende vormen van jeugdwerk binnen onze kerken een absolute tegenstelling vormen. Immers: ook voor de CGJO heeft bijbelstudie een hoge prioriteit terwijl het ook de jeugd, verenigd in de LCJ, gaat om toerusting van de jongeren voor het leven en handelen in kerk, staat en maatschappij. Deze visie is eigenlijk nog niet veranderd t.o.v. 1986. Toch staan we ook hierin voor een geweldig zware opgave. Enerzijds - zoals reeds aangeduid - omdat de kerkelijke verschillen zich ook in de jeugd weerspiegelen en anderzijds omdat er bij deputaten zorg leeft of het staan op Schrift en Belijdenis bij de CGJO wel voldoende uitkomst in al haar activiteiten. Deputaten realiseren zich heel goed wat ze hier zeggen, maar moeten dit, met grote zorg, toch eerlijk rapporteren. Ook met de CGJO is dit doorgesproken maar zij delen onze zorgen hierin niet. Toch vragen deputaten zich af of hierna alles gezegd is. Wanneer de CGJO een hoge prioriteit geeft aan de feitelijke leef- en denkwereld van de jongeren en hen als christen wil wapenen om daarin te leven en wanneer de LCJ sterk de nadruk legt op het persoonlijk geloof als voorwaarde om als christen in deze wereld te kunnen staan, dan mogen dat geen tegenstellingen zijn. Deze overtuiging stimuleerde deputaten ook telkens weer om de gesprekken - hoe moeilijk ze ons ook vaak zijn gevallen - op indringende wijze voort te zetten. Wat wij beoogd hebben was steeds: een weg te zoeken om te komen tot een indringend gesprek tussen beide jeugdorganisaties, opdat er één jeugdorganisatie zou komen, waarin - met behoud van ieders identiteit - aan onze jeugd leiding zou gegeven worden op basis van Schrift en Belijdenis om als christen-jongere te kunnen staan in deze tijd.

Met verwijzing naar wat we reeds onder 3.2.4. schreven realiseren wij ons wel dat de synodale opdracht moeilijk uitvoerbaar is, indien de CGJO een inhoudelijk gesprek o.g.v. formele argumenten uit de weg blijft gaan. Toch hebben wij het hoofd (nog) niet in de schoot gelegd en blijven wij wegen zoeken om te komen tot een resultaat, als bedoeld in de synodale opdracht. Maar niet omdat wij denken daartoe zelf bij machte te zijn, maar omdat we zien naar onze God, voor Wie niets te wonderlijk is. Hij gawe de zo noodzakelijke eenheid in ons kerkelijk jeugdland.

3.5. Contacten met studenten.

3.5.1. De WCS

Schreven we in onze rapportage van 1986 reeds dat het werk onder de studenten moeizaam verloopt vanwege het feit dat studenten moeilijk bereikbaar zijn voor zaken van geloof en kerk en ook vanwege de doorwerkende kerkelijke verdeeldheid en een enorme studiedruk door de twee-lasen structuur op de universiteiten, nu moeten we rapporteren dat de Werkgroep Contact Studerende Praktisch Ier Ziele is. Dit hangt zeker samen met het vertrek van enkele stuwende krachten, maar ook andere oorzaken waren hiernaas debet. We noemen:

1. de kerkelijke gebondenheid van de WCS waardoor er in bepaalde universiteitssteden te weinig studenten van Chr. Geref. huize waren die een bloeiend contact konden opzetten.
2. de opzet van de WCS, die allereerst vanuit pastorale bedoelingen was opgezet om contacten met studenten te leggen. Achteraf blijkt dat echter toch te weinig te zijn omdat studentenverenigingen (als bijvoorbeeld de CSFR) veel méér te bieden hebben.
3. het niet doorgaan van de benoeming van een (zij het part-time) studentenwerker, die - naar we hoopten - een bindende en stimulerende kracht zou kunnen zijn. Overigens beseffen deputaten heel goed de moeilijke positie van zo'n werker door het enorm grote werktein en de deeltijdfunctie.

3.5.2. Deputaar studentenaangelegenheden

Om toch enige voortgang te vinden (te houden) in het studentenwerk hebben deputaten allereerst deputaat ds. H.H. Klomp gevraagd het studentenwerk te behartigen. Eén van de wegen die dr. Klomp bewandeld heeft is een soort afhandeling, aan alle kerkeraden gericht, op de jeugd die studeert op HBO en universiteits-niveau. In dit schrijven werd gewezen op de noodzaak van het doorgeven van namen en adressen van studerende aan kerkeraden van de plaats waar ze studeren. Verder om in persoonlijke gesprekken met de studerende, alvorens zij gaan studeren, te wijzen op de noodzaak zich aan te sluiten bij een studentenvereniging die uitgaat van Schrift en Belijdenis. En tevens ze te wijzen op het belang van een band met de gemeente waar zij gaan studeren. Op verzoek hebben de brs. Klomp en v.d. Wal, i.o.v. deputaten een eerste gesprek gehad met IFES Nederland om te zien of een regelmatig contact met overkoepelende studentenorganisaties van nut kan zijn voor deputaten (zie ook punt 3.5.5.).

3.5.3. Studentenouderlingenconferenties

Daarnaast plegen deputaten jaarlijks een studentenouderlingenconferentie te beleggen om het speciale werk hierin te stimuleren. De eerste maal was dat op 26 september 1987. Op verzoek van deputaten

sprak ds. J. van Mulligen over het studentenpastoraat, zoals dat van de kerk van Amsterdam uitgaat. Eén van de meest aandachtsvragende zaken was de zorg om de studerende jeugd tussen 16 en 24 jaar. Uit gegevens bleek dat 66% van deze jeugd breekt met de kerk. Een cijfer dat des te meer aandringt op een goede begeleiding van onze jongeren in de leeftijd van 13-16 jaar (zie punt 3.2.3.). De tweede studentenouderlingenconferentie, gepland op 24 september 1988 moest helaas, wegens gebrek aan belangstelling worden afgezegd. Spreker dr. H. Jochemsen werd gevraagd om op de gecombineerde jeugdouderlingen/studentenouderlingenconferentie van 25 februari 1989 te spreken. Dankbaar mogen we terugzien op een goede conferentie waarin br. Jochemsen ons voorbeeld welke waarde en zekerheid het Woord van God mag hebben in de wereld van de wetenschappen, die zichzelf als een soort religie aan onze studerende opdringt.

We mogen constateren dat er van deze conferenties een stimulerende werking uitgaat naar studentenouderlingen, maar ook - daarnaast - naar jeugdouderlingen. Wij krijgen in Nederland immers steeds meer te maken met jeugd die studerende is! Daarom zal deze categorie jongeren steeds meer onze aandacht vragen. Deputaten willen hiernaas blijven meewerken door ideelen, gedachten en stimulansen aan te reiken, niet in het minst door het houden van contacten via genoemde conferenties ten behoeve van alle werkers met en voor de studerende.

3.5.4. CSFR

Van de studentenvereniging CSFR ontvingen we op 11 september 1987 een brief met het verzoek om een ontmoeting. Eénmaal per twee jaar hadden zij ook zo'n ontmoeting met het deputaatschap studerende van de Gereformeerde Gemeenten. Deputaten waren verblijd door dit verzoek en de ontmoeting vond plaats op 27 januari 1988. Nadat onzerzijds onze activiteiten t.b.v. studerende waren toegelicht, lichtte de CSFR haar werkzaamheden toe. De CSFR vertoont een duidelijk orthodox beeld en richt zich op bepaalde kerkelijke jeugd, maar is 'pluiformer' dan men soms denkt. Zij zijn van mening dat veel meer Chr. Geref. studenten zich bij de CSFR zouden thuisvoelen als ze er echt kennis mee maakten. Deputaten dragen de CSFR, om warm hart toe en beloofden, meer dan tot nog toe, op studentenouderlingenconferenties en via andere kanalen te wijzen op het belang lid te zijn van de CSFR. De CSFR leidde op genoemde datum 416 leden verdeeld over 7 disputen. Ongeveer 10% is van Chr. Geref. huize. Deputaten achten deze tweejaarlijkse ontmoetingen met hen nuttig en zinvol.

3.5.5. IFES-Nederland

IFES-Nederland (The International Fellowship of Evangelical Students) is een vereniging van christelijke studentengroepen in Nederland waarvan o.a. de CSFR-disputen en de groepen van de Evangelische Studenten Beweging lichtus lid zijn. Zij zeggen zij het volgende over hun werk: De plaatselijke groepen zijn zelfstandig maar hebben zich verenigd in IFES om gezamenlijk bepaalde activiteiten te realiseren en een stuk vorming, toerusting en begeleiding van de plaatselijke verenigingen mogelijk te maken. Dit werk, dat de stafwerkers van IFES, onder verantwoordelijkheid van het bestuur uitvoeren, is van grote betekenis voor de inhoud en de continuïteit van het plaatselijke werk.

In het plaatselijke werk staan in al de verenigingen de bijbelstudiegroepen centraal. Daarnaast is er ruimte voor ontmoeting, vorming tot christen-academicus en evangelisatie, waarbij verschillende verenigingen verschillende accenten leggen. De bij IFES aangesloten verenigingen vervullen een belangrijke rol bij het opvangen van studenten met een kerkelijke achtergrond. De gezamenlijke studie van het Woord en de onderlinge omgang enz. helpt hen het geloof in de Here Jezus Christus en de kerk vast te houden, ondanks alles wat daar aan de universiteiten en hogescholen vaak tegenop komt. Soms komen kerkelijke studenten in deze periode voor het eerst tot een persoonlijk geloof. Daarnaast wordt door een aantal verenigingen ook actief geëvangeliëerd om het getuigenis van de Enige Verlosser, de Here Jezus Christus ook aan niet-kerkelijke en niet-christelijke studenten te doen horen.

Daarbij wordt voortdurend gezocht naar de meest geschikte middelen en wegen om het Evangelie aan de studerende jeugd van vandaag over te dragen. Ook studenten van de christelijke gereformeerde kerken vinden een plaats binnen onze verenigingen, worden daarin opgevangen en leveren daarin actieve bijdragen. Wij zijn ons er evenwel zeer van bewust dat er nog grote groepen van kerkelijke studenten niet deelnemen aan enig christelijk studentenwerk. Een aantal zal dat niet urgent nodig hebben, maar anderen 'ongehieft' wel. Daarom is er binnen IFES een werkgroep opgezet die zich bezighoudt met de vraag hoe 'onbereikte' groepen, waaronder de genoemde studenten, bereikt kunnen worden. Tot zover wat zij over hun werk aan ons rapporteerden.

De grondslag van IFES is een enigszins uitgewerkte versie van de Apostolische geloofsbelijdenis.

Het werk van de IFES is als volgt samen te vatten:

- a. Het bevorderen van de uitwisseling tussen studentengroepen, nationaal en internationaal. Ook achter het ijsen gordijn worden activiteiten ontplooid.
 - b. De internationale contacten werken wederzijds bevruchtend.
 - c. Het toerustingswerk via instructiedagen en kaderavonden voor besturen van studentenwerk. Het Bijbelstudiewerk. Het verstaan van wetenschappelijke vragen in het licht van Gods openbaring. Daarbij zijn er contacten met het Centrum voor Reformatorische Wijsbegeerte.
 - d. Ondersteuning via literatuur en eigen uitgaven. Het toegankelijk maken van literatuur door boekentafels en literatuurlijsten voor studenten. Het maken van handleidingen voor Bijbelstudies en bijbelstudiemateriaal voor studerende.
 - e. Het stafwerk. Het stafwerk is er niet om het werk dat studenten kunnen doen over te nemen. Het gaat erom dat de studenten worden toegerust en begeleid om op verantwoorde wijze zelf in de plaatselijke verenigingen te kunnen werken en leiding geven.
- In het stafwerk zijn enkele hoofdgebieden van activiteiten te onderscheiden:

1. Algemeen en universitair stafwerk. Er is het algemene, coördinerende stafwerk, dat vooral zorgt voor de coördinatie en onderlinge afstemming van de diverse werkzaamheden en landelijke trainingsactiviteiten. Er is het universitaire stafwerk, gericht op toewerking en begeleiding van de groepen in de universiteitssteden.
2. HBO-studenten. Sinds enkele jaren kent IFES ook werk onder HBO-studenten en zijn enkele HBO-groepen tot stand gekomen in niet-universiteitssteden. (In universiteitssteden wordt zoveel mogelijk getracht HBO-studenten in de bestaande groepen op te vangen.)
3. Buitenlandse studenten. Sinds oktober 1988 wordt een stafwerker ingezet in het werk onder buitenlandse studenten in Nederland, met vrijwilligers vonden al een aantal jaren activiteiten plaats. Voor dit werk, dat zich momenteel concentreert op Delft en Rotterdam is één stafwerker voor 2 dagen/week beschikbaar. Ten behoeve van dit werk ontvangt IFES steun van de GZB en de IZB in de NH kerk.
4. Hulpstafwerkers. Naast de betaalde stafwerkers werken bij IFES ook een aantal zgn. hulpstafwerkers. Zij vervullen bepaalde specifieke taken ter aanvulling of ondersteuning van het betaalde stafwerk. Zij ontvangen slechts een onkostenvergoeding. Hun inzet qua tijd is minimaal 1/2 dag per week. In het gesprek met de IFES kwam naar voren dat ze graag hun activiteiten binnen het studentenwerk wilden uitbreiden, gezien de enorme behoefte en de leegte waarin de studenten leven. (Zelf gaven ze reeds aan dat de ontkerkelijking onder de studenten zeer groot is.) Maar het ontbreekt de IFES aan financiële mogelijkheden dit werk aan te pakken. Concreet liggen er de volgende knelpunten waar financiële beperkingen uitbreiding van het werk belemmeren:
 - a. werk onder HBO-studenten; uitbreiding van 2 tot 4 à 5 dagen/week gewenst.
 - b. werk onder buitenlandse studenten; uitbreiding van 2 tot 4 à 5 dagen/week gewenst.
 - c. werk onder theologisch-studenten; uitbreiding van 1/2 tot 1, 1/2 à 2 dagen/week gewenst.

Een stafwerker kost IFES rond f 70.000,— per jaar (inclusief 'overhead'-kosten). Uitbreiding van stafwerk met 1 dag per persoon per week kost dus f 14.000,— per jaar.

IFES heeft deputaten gevraagd hun werk te steunen zodat zij hun werk kunnen uitbreiden (zie boven). Deputaten zijn van mening dat zij dit zeker moeten doen, aangezien onze grip op het studentenwerk minimaal is en het aantal christelijke gereformeerde studenten in verhouding zo klein is dat een beleidsmatige aanpak in de praktijk niet haalbaar is. Bij punt 3.5.1. hebben wij dat ook aangegeven als reden waarom de WCS praktisch ter ziele is gegaan. De IFES zou dan in de praktijk de taak van de WCS gaan vervullen. Bovendien zijn deputaten onder de indruk gekomen van de bezielende aanpak van de IFES en hun Bijbelgetrouwheid.

Daarbij komt nog dat de stafmedewerkers grotendeels van Chr. Geref. huize zijn. Deputaten willen dan ook, na goedkeuring door de synode, voor onbepaalde tijd één stafwerker voor hun rekening nemen, gedurende één dag per week, hetgeen op jaarbasis neerkomt op f 14.000,—.

4. Overige contacten.

4.1. GOS

Opnieuw zijn deputaten, d.m.v. hun voorzitter vertegenwoordigd geweest op de z.g. jeugdleidersconferentie in Harare (Zimbabwe). Hij was in die tijd ook afgevaardigde naar de GOS die eveneens in Harare werd gehouden. De reis kon op deze wijze gecombineerd worden l.v.m. de kosten. De voorzitter bracht verslag uit van zijn bevindingen.

4.2. CIO-BJ

De afkorting staat voor de naam: contact in overheidszaken bijzonder jeugdwerk.

Voor onze kerken heeft mr. dr. C.J. Verplanke zitting in het CIO.

Oor rapport van 1986 (onder 3.2.) sprak over de verwarring die ontstaan was over de benoeming van een contactpersoon. In deze periode hadden deputaten tweemaal contact met hun vertegenwoordiger br. de Berg. Met hem is op prettige wijze het misverstand tussen de beide deputaatschappen (correspondentie met de hoge overheid en (jeugd)deputaten) uitgesproken.

Br. de Berg meldt dat het bijzonder jeugdwerk geen gemakkelijk gebeuren is. Het werk is namelijk niet kerkelijk gebonden. De meeste medewerkers zijn R.K. terwijl ook sommigen Ned. Hervormd of humanist zijn. Voor het sociale aspect heeft br. de Berg veel waardering, over het pastorale echter grote zorg. Er wordt naar gestreefd contacten met de plaatselijke kerken te leggen als de pupil lid van een kerk is. De commissie B.J. vergadert 4 à 8 maal per jaar, waarbij de betrokken directeur en pastoraal medewerker het één en ander vertellen over het werk. Soms staat de leiding negatief tegenover het pastoraat.

Per 1 januari 1989 is het Bijzonder Jeugdwerk (B.J.) geprivatiseerd, dus geen overheidsinstantie meer. Voor het BJ (bijzonder jeugdwerk) is een nieuwe stichting in oprichting. Alles is dus nog in ontwikkelingsfase. Onder deze nieuwe stichting zullen vallen de pastorale zorg en levensbeschouwelijke vorming van alle lehuizen. Dus niet alleen die van BJ, maar ook die van WVC, inmaten van schipperskinderen en enkele die nu nog onder justitie vallen. Hierin volgt de overheid de lijnen van het rapport Hirsch-Ballin. Tendens van dit rapport is de marginalisering van de godsdienstige verzorging/geestelijke vorming door diverse kerkgenootschappen in overheidsinstellingen. De nieuwe stichting, in oprichting, is een initiatief van de overheid. Het verzoek tot medewerking is gelegd op de tafel van Dep. Hoge Overheid, met een concept voorstel/intentieverklaring op grond waarvan ook onze kerken in deze stichting i.o. kunnen participeren. Br. Verplanke en br. de Berg kregen gelegenheid op het conceptvoorstel tot participatie te reageren en hebben dat ook gedaan. Het antwoord daarop is nog niet binnen. De bestuursposities voor deze stichting en de verdeling over de participerende kerkgenootschappen staan nog open.

In hoeverre het (christelijk) gereformeerd geluid er in gewaarborgd zal zijn, is ook nog een open vraag. Volgens br. de Berg moeten we daar niet een te sterke verwachting bij hebben. Tegen deze achtergrond hebben br. Verplanke en br. de Berg zich sterk gemaakt om de principieel definities aangescherpt te

worden. Als men voor een dergelijk breed samenwerkingsverband kiest, zullen de puntjes op de T gezet moeten worden, wij je bereiken wat je bedoelt. Wat uiteindelijk op de werkvloer gerealiseerd zal worden is moeilijk in te schatten. We moeten ons er geen grote voorstelling van maken waar het gaat om ons eigen uitgangspunt voor de pastorale zorg. Ook onder de oude situatie hing dit sterk af van de persoon van de pastor/verzorper.

Wat betreft de financiering: ondanks privatisering zal men trachten overheids subsidie te ontvangen. Br. de Berg meent dat dit wel zal lukken. Ook de participerende kerken zullen een bijdrage gaan leveren. Als onze kerken zouden besluiten mee te doen in deze nieuwe situatie, zou die financiële bijdrage dan ook gelden als er geen Chr. Geref. werker in het veld zou zijn. Gezien de geschetste ontwikkelingen vragen deputaten zich af of participatie in B.J. nog wel tot onze instructie behoort.

5. Onderzoek 'Jongeren en godsdienst'.

5.1. Voortgang van het onderzoek.

De opdracht van de synode inzake het voortzetten van een onderzoek naar de leef- en denkwijze van jongeren uit de Christelijke Gereformeerde Kerken is door deputaten opgepakt door een lid van deputaten met deze opdracht te belasten, de noodzakelijke middelen ter beschikking te stellen en een begeleidingscommissie in het leven te roepen.

Aan de opdracht om nu reeds met resultaten te komen kon niet worden voldaan. De verklaring daarvoor is meervoudig. Het onderzoek moet voor het grootste deel in de vrije tijd worden uitgevoerd. Het onderzoek vergt evenwel zoveel tijd - wil het tenminste aan een aantal minimale kwaliteitseisen voldoen - dat de achterliggende periode volstrekt onvoldoende was om het te kunnen afronden, daarbij kwamen onvoorziene gebeurtenissen in de werkomstandigheden van de onderzoeker, die hem beletten er meer tijd aan te besteden dan tot voor kort mogelijk was. De verwachting is dat de resultaten binnen anderhalf jaar gepubliceerd kunnen worden. Deputaten verzoeken u mandaat om bij het beschikbaar komen van de resultaten en na goedkeuring door deputaten tot publicatie te mogen overgaan.

5.2. Thema van het onderzoek.

Door een aantal beperkingen l.a.v. de beschikbare tijd en middelen was het nodig het brede onderzoeksterrein nader te bepalen. De probleemstelling richt zich thans op het thema 'jongeren en godsdienst'. Daarbinnen komen o.a. aan de orde: opvattingen van ouders en jongeren t.o.v. kerk(gang) en geloof, betrokkenheid bij de kerk, de omgang met buitenkerkelijke jeugd en een aantal ethische kwesties.

5.3. Methode.

Als methode werd gekozen voor een besprekingsbenadering: er wordt gebruik gemaakt van zowel een schriftelijk af te nemen vragenlijst, als van interviews.

De vragenlijst is ontworpen op grond van een voorafgaande literatuurstudie, vervolgens getest bij een groep van 10 jongeren en op grond daarvan definitief vastgesteld. Op grond van de beantwoording van de vragenlijst zullen uit de onderzoeksgroep twee groepen worden samengesteld, die verschillen in de mate van kerkelijke betrokkenheid. Degenen die tot deze groepen behoren zullen vervolgens worden geïnterviewd om meer inzicht te krijgen in (de achtergronden van) hun leef- en denkwijze.

5.4. De onderzoeksgroep.

De onderzoekspopulatie bestaat uit jongeren tussen de 17 en 25 jaar, die formeel zijn ingeschreven als (doop)lid van de Christelijke Gereformeerde Kerken. Daaruit is een steekproef getrokken, waarvan gedacht wordt dat die een redelijke afspiegeling vormt van de populatie.

De steekproef is als volgt getrokken. Uit elke P.S. zijn op a-selecte wijze een aantal gemeenten gekozen. Deze selectie (die 28 gemeenten omvatte) is door deputaten beoordeeld op haar representativiteit. Vervolgens zijn de kerkeraden van deze gemeenten benaderd met een verzoek om medewerking. Dit hield in dat men aan de onderzoeker de personalia zou toesturen van de eerste 10% (afgaande op de alfabetische volgorde van achternamen) van het totaal aantal jongeren in de leeftijdscategorie 17-25 jaar binnen de gemeente. Op deze manier zou ook de uiteindelijke formatie van de onderzoeksgroep op a-selecte wijze tot stand komen.

5.5. Respons.

Van de 28 gemeenten, zegden 25 medewerking toe. Om de representativiteit van de geselecteerde groep gemeenten in stand te houden werden vervolgens drie andere gemeenten benaderd. Deze bleken bereid mee te werken, zodat er opnieuw 28 gemeenten in het onderzoek meedoen.

Uit deze 28 gemeenten werden in totaal van 241 jongeren de personalia ontvangen. Zij hebben inmiddels allen een vragenlijst ontvangen. Op dit moment zal deze ronde van de dataverzameling zijn afgerond. De respons zal naar verwachting boven de 70% uitkomen, hetgeen een goed resultaat mag worden genoemd.

5.6. Planning.

Verwerking enquête	april-juli '89
Ontwerpen interviewchema	juni '89
Afname interviews	aug.-dec. '89
Verwerking interviewgegevens	jan.-april '90
Rapportage	mei-sept. '90

6. Financiën.

	1986	1987	1988
6.1. Baten:			
Bijdrage kerken	f 79.232,64	f 72.328,84	f 72.672,62
Interest	- 7.939,70	- 8.776,24	- 9.944,45
Legaten	- 0	- 12.162,00	- 0
	<u>f 87.172,34</u>	<u>f 93.267,08</u>	<u>f 82.617,07</u>

Laaten:			
Alg. kosten	f 11.329,69	f 10.725,78	f 14.172,29
Subsidie CGJO	- 48.603,00	- 23.941,00	- 36.737,00
Subsidie LCJ	- 11.274,00	- 11.948,00	- 10.687,50
Subsidie overige organisaties	- 1.900,00	- 1.500,00	- 1.685,00
Kosten nader onderzoek	- 1.285,60	- 1.647,45	- 496,05
	<u>f 74.392,29</u>	<u>f 49.762,23</u>	<u>f 63.957,84</u>
Saldo	f 12.780,05	f 43.504,65	f 18.659,23
Gemiddelde opbrengst per dooplid	f 1,02	f 0,93	f 0,94
Vastgestelde minimum bijdrage	f 1,15	f 1,00	f 1,00

Aantal kerken dat niet bijdroeg	19	14	11
---------------------------------	----	----	----

6.2. Toelichting:

Het boekjaar 1987 geeft een batig saldo van f 43.504,65 waarvan het grootste gedeelte is ontstaan door de lagere subsidie aan de CGJO. De begroting was f 50.000,00 er is maar f 23.941,00 gedeclareerd. Dit vindt zijn oorzaak in de lagere post personeelskosten en een niet begrote post van ontvangen ziekengeld.

Ook de verminderde omvang van de 'Bastion Trips' spelen hierbij een rol. Dankbaar ontvingen wij in 1987 een legaat groot f 12.162,00. Deputaten hebben in 1988 besloten om de post 'Voorzieningen' groot f 28.862,93 aan te wenden voor automatiseringsplannen van de CGJO, die niet voor subsidie van de Overheid in aanmerking komen.

Voor een betere stroomlijning van het werk wordt overwogen bepaalde taken te automatiseren:

- Tekstverwerking (schetsmateriaal en secretariaatswerkzaamheden)

- Desktop-publishing (het zelfmaken van 'Wegwijzer')

- Ledenadministratie

6.3. Voor de komende jaren komen wij tot de volgende begroting:

	1990	1991	1992
Collecten en giften	f 76.000,00	f 76.000,00	f 76.000,00
Interest	- 9.000,00	- 9.000,00	- 9.000,00
Totaal te ontvangen	<u>f 85.000,00</u>	<u>f 85.000,00</u>	<u>f 85.000,00</u>
Subsidie CGJO	f 50.000,00	f 50.000,00	f 50.000,00
Subsidie Jeugdcontacten	- 15.000,00	- 15.000,00	- 15.000,00
Subsidie andere organisaties	- 5.000,00	- 5.000,00	- 5.000,00
Kosten 'Nader onderzoek'	- 5.000,00	- 5.000,00	- 5.000,00
Algemene kosten	- 15.000,00	- 15.000,00	- 15.000,00
Garantie aan CGJO voor het uitbesteden van werk i.v.m. invoer automatische voorzieningen	- 10.000,00	- 10.000,00	- 10.000,00
Totaal uit te geven	<u>f 100.000,00</u>	<u>f 100.000,00</u>	<u>f 100.000,00</u>

Deputaten zijn zich bewust dat ze geen sluitende begroting indienen. Doch gezien het vermogen achten zij het verantwoord in de komende jaren eventueel 3 x f 15.000,00 in te teren op het vermogen. Bovendien is het laatste bedrag op de begroting een garantie-bedrag dat we - naar we hopen - niet behoeven uit te keren.

7. Voorstellen.

Tenslotte stellen wij u voor het volgende te besluiten:

- de handelingen van deputaten goed te keuren;
- opnieuw deputaten te benoemen met in achtname van het onder 1.1. vermelde en bij uw moderamen in te dienen voordracht;
- goedkeuring te verlenen aan het voorstel van deputaten om IFES-Nederland voor f 14.000,00 per jaar te subsidiëren, zijnde de vergoeding van een stafwerker voor één dag per week, bij goedkeuring de begroting van Jeugddeputaten, alsmede de bijdrage uit de kerken aan te passen; deputaten op te dragen het onderzoek naar leef- en denkwereid van de jongeren van onze kerken voort te zetten en af te ronden en toestemming te verlenen tot publicatie over te gaan zoals vermeld onder 5.1.

G.P.M. v.d. Linden, secretaris

BIJLAGE 50

Art. 69, 148, 160

RAPPORT 3 VAN COMMISSIE V INZAKE DEPUTATEN VOOR HET CONTACT MET DE KERKJEUGD

- Opnieuw was de taak van deputaten lang niet gemakkelijk. Uw commissie heeft respect en grote waardering voor de wijze waarop deputaten hun opdracht hebben vervuld.
- Met deputaten is uw commissie dankbaar dat zij weer het vertrouwen van bijna alle kerken genieten, uitkomend in een toenemend aantal gemeenten dat de financiële bijdrage aan deputaten betaalt en in het feit dat de conferenties die deputaten belegden goed bleken aan te slaan. Dat is voor hen een bemoeiding, die zij wel nodig hebben, want in deze drie jaren hebben zij ook veel teleurstelling moeten ondervinden, omdat zij er ondanks alle pogingen niet in slaagden een brugfunctie te vervullen tussen de CGJO en de LCJ. Daarom was, ondanks de goede dingen die zij konden melden, nooit eerder een rapport zo in mineur gesteld als deze keer.
- Uw commissie heeft zich uitvoerig beziggehouden met het contact van deputaten met de CGJO (en de LCJ) en daarover ook met deputaten contact gehad. Aan deputaten is gevraagd of zij concreet kunnen aangeven waarom er bij hen zorg leeft of het staan op Schrift en belijdenis bij de CGJO wel voldoende uitkomt in al haar activiteiten. Deputaten ontvangen geregeld brieven van verenigingen die bij de CGJO zijn aangesloten, waarin die zorg tot uitdrukking wordt gebracht. Ook stellen deputaten zichzelf op de hoogte van de activiteiten en het materiaal van de CGJO. Concreet noemden zij een drietal zaken.
 - Op het jubileumcongres dat de CGJO op 21 januari 1989 organiseerde, waarmee zij hun betrokkenheid en dankbaarheid jegens onze kerken wilden tonen en waarop ze gerichte informatie inzake de jeugd met het oog op de toekomst wilden geven aan allen die binnen onze kerken met jeugd en jongeren omgaan, was dr. G. Dekker als spreker gevraagd. Aan zijn deskundigheid hoeft niet te worden getwijfeld, maar zijn visie is niet in overeenstemming met Schrift en belijdenis. Zijn optreden werkt eerder vervaemding in de hand dan dat het de verbondenheid met onze kerken toont. Onze jeugdwerkers hebben bovenal principiële voorlichting nodig.
 - Met sommige onderdelen van het programma op de bondsdagen hebben deputaten grote moeite.
 - Ondanks de goede lijnen die dikwijls in het bijbelstudiemateriaal worden getrokken, zijn de bijbelstudies in het algemeen gesproken te vlak; er zit geen persoonlijke spits in. Op de vraag van deputaten aan de CGJO waarom er nooit en bijbelstudie geschreven wordt over: wedergeboorte of bekering, kregen zij ten antwoord dat dat onderwerpen voor de catechisatie zijn. Uw commissie is het met deputaten eens dat het niet goed is om te splitsen tussen wat op catechisatie en wat op de jeugdvereniging ter sprake zou moeten komen. Daarom hebben we met waardering en instemming kennis genomen van de bezinning zoals die aan het slot van par. 3.2.3. van het rapport is geformuleerd.

Met de CGJO worden deze wezenlijke zaken doorgesproken. Die gesprekken zijn vaak zeer moeizaam, omdat de CGJO op het standpunt staat dat ze alleen verantwoordelijkheid aan haar leden behoort af te leggen. Nog moeizamer (erger nog: vruchteloos) waren de gesprekken met de CGJO over de LCJ. De CGJO heeft niet gezegd dat ze niet wil praten, maar wel vraagt ze telkens: Wat is de LCJ eigenlijk? Wie zijn dat? Bovendien heeft de CGJO tegen deputaten gezegd dat de synode van 1986 hen een verkeerde opdracht heeft gegeven. Omdat de CGJO staat voor het vrije jeugdwerk in de Chr. Geref. Kerken en de LCJ een heel andere organisatie is, met wie de CGJO even weinig te maken heeft als met b.v. de bond van Chr. Geref. Zondagscholen, kunnen deputaten geen brugfunctie vervullen.

Uw commissie heeft zeer teleurgesteld kennis genomen van de houding van de CGJO. Formeel heeft de CGJO gelijk, dat zij een organisatie van vrij jeugdwerk is. Die organisatie is er echter met het oog op de jeugdverenigingen in de Chr. Geref. Kerken.

Elke jeugdvereniging staat onder toezicht van de plaatselijke kerkeraad. Dan is het toch onaanvaardbaar dat het landelijk jeugdwerk geheel onafhankelijk van de kerken (die het voor een deel wel subsidiëren) zou functioneren. Er mag geen tegenstelling worden gezien tussen vrij en kerkelijk jeugdwerk. Van het vrije jeugdwerk in onze kerken mag worden verwacht dat het kerkelijk is.

Naar het oordeel van uw commissie stelt de CGJO zich zeer formalistisch op en blokkeert daarmee de weg om tot een werkelijk gesprek over de spanning tussen de CGJO en het LCJ en haar achtergrond te spreken. Het lijkt uw commissie toe dat, na de vele moeizame gesprekken die deputaten met de CGJO hebben gehad, we nu op een beslissend punt zijn gekomen, waarop het noodzakelijk is dat de synode uitsprekt dat alle kerkelijk jeugdwerk in wezen kerkelijk moet zijn. Op grond van die uitspraak zou de synode op de CGJO een dringend beroep moeten doen om in de gesprekken met deputaten, o.a. als zij pogen om aan de opdracht van de synode om een brugfunctie te vervullen, te voldoen, zich

niet langer zo formeel op te stellen, maar als broeders van hetzelfde huis met elkaar over de wezenlijke zaken te spreken.

4. Het is spijtig te moeten constateren dat de WCS praktisch ter ziele is en we niet bij machte blijken om vanuit onze kerken meer voor het studentenwerk te doen. Nochtans mogen we verheugd constateren dat er andere, verantwoorde kanalen zijn. Met deputaten zijn we van mening dat het werk van de CSFR en van IFES van groot belang zijn. Subsidie van IFES-Nederland lijkt ons een goede zaak. Het was voor ons een vraag of de begroting daarvoor aangepast zou moeten worden. Het blijkt dat deputaten wel enige reserve hebben. Bovendien is het mogelijk dat de garantie van f 10.000,- aan de CGJO niet betaald behoeft te worden. Wanneer dit garantiebedrag wel moet worden betaald, zouden de reserves naar het oordeel van deputaten te snel interen, in dat geval zou een aanpassing van de begroting noodzakelijk zijn. Uw commissie zou deputaten mandaat willen geven om, als dat noodzakelijk blijkt, tussentijds de omslag met f 0,10 te verbogen.
5. Uit het rapport is duidelijk hoe moeilijk de situatie in het bijzonder jeugdwerk is en hoezeer de vraag gewettigd is of er vanuit deputaten nog wel bemoeienis met dit werk moet zijn. Uw commissie is van mening dat het moment nog niet is gekomen om definitief elke Chr. Gerief. vertegenwoordiging af te breken en dat het het meest op de weg van deputaten ligt zich ook met dit jeugdwerk bezig te houden.
6. Zowel uit het rapport als uit gesprek met deputaten heeft uw commissie de indruk dat het onderzoek 'Jongeren en godsdienst' een goed opgezet en belangrijk onderzoek is. We hebben er begrip voor dat het nog niet is afgerond en spreken de wens uit dat de resultaten binnen de verwachte termijn gepubliceerd kunnen worden.
7. De commissie stelt de synode voor:
 1. de handelingen van deputaten goed te keuren;
 2. opnieuw deputaten te benoemen;
 3. goed te keuren dat IFES-Nederland een subsidie van f 14.000,- per jaar ontvangt, waarvoor indien nodig, de omslag tussentijds met f 0,10 mag worden verhoogd;
 4. deputaten op te dragen het onderzoek naar de leef- en denkwereld van de jongeren van onze kerken voort te zetten en af te ronden en toestemming te verlenen tot publicatie over te gaan, zoals in het rapport is vermeld onder 5.1;
 - 5a. uit te spreken dat alle jeugdwerk in onze kerken in wezen kerkelijk is;
 - 5b. een dringend beroep op de CGJO te doen een andere houding aan te nemen, opdat het gesprek tussen CGJO en LCJ o.l.v. deputaten zinvol en vruchtbaar zal zijn en tot het gewenste resultaat zal leiden;
 - 5c. deputaten op te dragen naar wegen te blijven zoeken die een wezenlijk gesprek tussen de CGJO en het LCJ over de fundamentele aanpak van het Chr. Gerief. jeugdwerk op grond van de bezinning van deputaten (in 3.2.3.) mogelijk maken.

D. Visser, rapporteur

AANVULLEND RAPPORT 3 VAN COMMISSIE V INZAKE DEPUTATEN VOOR HET CONTACT MET DE KERKJEUGD

In aansluiting bij de voorstellen die in de eerste zittingsweek gedaan werden, werd in overleg tussen het moderamen en commissie V een commissie ad hoc gevormd om een oriënterend gesprek met het bestuur van de CGJO te voeren opdat daarin de verontrusting en zorg die in de synode werd uitgesproken zou worden doorgegeven en er op hen een appel zou worden gedaan om het staan op Schrift en belijdenis in alle activiteiten voldoende te laten uitkomen en zich niet zo formeel op te stellen tegenover deputaten en de LCJ, terwijl de CGJO in dat gesprek gelegenheid zou hebben haar standpunt nader toe te lichten.

De commissie ad hoc bestond uit de volgende personen: van het moderamen: de predikanten M.C. Tanis en J. Van Amstel van commissie V; de predikanten H.P. Brandsma en D. Visser van deputaten kerkjeugd; de predikanten K. Boersma en G.P.M. v.d. Linden. Van de CGJO namen de broeders: drs. G.L. Bom, ds. K.T. de Jonge, L. Vogel en B. Molenaar deel aan het gesprek.

Inleiding is met de broeders gesproken. Heel nadrukkelijk stelde de CGJO dat er ter synode, mede op grond van het deputatenrapport, een verkeerd beeld van haar bestond. De CGJO benadrukte sterk hoe belangrijk het is dat de synode duidelijk voor ogen staat wie de CGJO is en wat zij doet. De CGJO is een ledenorganisatie die bezig is met vormingswerk. Er is een duidelijk onderscheid tussen ambtelijk werk in pastorale en catechese en het werk van de CGJO en op de verenigingen.

Vanzelfsprekend komen dikwijls dezelfde onderwerpen aan de orde. Als het bijvoorbeeld over bekering gaat, wordt er binnen het jeugdvormingswerk over gesproken wat bekering betekent voor het staan in deze wereld. De commissie ad hoc was het met de CGJO eens dat de jeugdorganisatie, vanouds, een eigen taak en verantwoordelijkheid heeft. Deputaten zijn daarvan helemaal op de hoogte en willen graag ten volle rekening houden met de eigen doelstelling van de CGJO. Toch is er bij deputaten, en in de kerken ontevredenheid, zorg en verontrusting over de koers die de CGJO vaart. Tot nu toe is het nauwelijks mogelijk gebleken om daarover met de CGJO in gesprek te komen.

Daarbij moet worden aangetekend dat die verontrusting reeds op de synode van 1974 is uitgesproken, en daarna telkens weer.

Gevraagd werd hoe de CGJO denkt over de synodebesluiten vanaf 1974; over de instructie van deputaten en over de relatie tussen deputaten en de CGJO.

Het antwoord luidde dat jeugd- en jongerenwerk een objectief gegeven is, binnen het totaal van sociaal en maatschappelijk werk. Het gaat om vrij jeugdvormingswerk binnen de Chr. Gerief. Kerken op grond van Schrift en belijdenis.

Daarom ligt het ook voor de hand dat er een relatie is met deputaten. Zowel deputaten als de CGJO zijn bezig voor de jeugd van onze kerken; ieder met zijn eigen verantwoordelijkheid. In de instructie van deputaten, art. 5a moet het laatste gedeelte dat spreekt over de eigen verantwoordelijkheid, worden onderstreept. Dat betekent dat deputaten en de CGJO gesprekspartners zijn.

De commissie was het daarmee niet eens. Als het zo wordt gesteld, wordt aan de kerkelijke begeleiding waarover art. 5a het eerst spreekt, geen recht gedaan. We moesten constateren dat we in een impasse terechtgekomen zijn en spraken allen de wens uit om die te doorbreken. De mogelijkheid werd geopperd om een commissie van wijze mannen te benoemen die de discussie niet aan den lijve hebben meegemaakt, opdat er over drie jaar een beter en vollediger overzicht is dan nu. Zowel het bestuur van de CGJO als deputaten zouden zich over dit gesprek bezinnen en het resultaat van hun bezinning aan commissie V doen toekomen. Zo is geschied.

Commissie V vergaderde op 9 oktober, nadat het bestuur van de CGJO en deputaten het resultaat van hun bezinning ons deden toekomen.

De CGJO gaf als haar mening dat het voorkeur verdient om een onafhankelijke onderzoekscommissie van wijze mannen uit verschillende disciplines in te stellen die in 1992 gezamenlijke duidelijkheid moet verschaffen over de vraag 'hoe de verhouding is tussen het georganiseerde jeugdwerk binnen de Chr. Gerief. Kerken enerzijds en onze kerken haar pastoraal-ambtelijk (kerk)werk voor jeugd en jongeren anderzijds' en 'wat de plaats en positie (instructie) van deputaten voor het contact met de kerkjeugd en hun verhouding tot de Jongerenbond/CGJO' is.

Deputaten gaven als hun mening dat een commissie van wijze mannen hen tot partij zou maken (p.v. tot stem-van-de-synode).

Zij zouden lever willen dat de synode tijdelijk enige adviseurs aan deputaten toevoegt, die zich bijzonder zullen bezighouden met de nadere invulling van het begrip 'kerkelijke begeleiding' van de inhoud van het kerkelijk jeugd- en jongerenwerk en van het begrip 'vorming' daarin. Met deputaten is uw commissie van mening dat het niet terecht zou zijn als er een commissie werd benoemd die zich met deze problematiek bezighoudt. Het is duidelijk wie de CGJO is en wat ze doet. Ook is het duidelijk dat al is het vrij jeugdvormingswerk, het welk werk is op kerkelijk terrein. Het gaat daarbij om de vorming van de kerkjeugd. Niet alleen de kerkeraden, maar ook de kerken, hebben een grote, eigen verantwoordelijkheid t.o.v. de jeugd(organisatie). Daarom heeft de synode in 1944 deputaten benoemd die in 1968 hun huidige naam en instructie kregen. Het is duidelijk wat die instructie inhoudt. Het is goed om daarbij te benadrukken dat deputaten volgens art. 3a van hun instructie tot taak hebben: te bevorderen dat aan de jeugd Schriftuurlijke voorlichting en leiding wordt gegeven, en dat volgens art. 5a het contact met de jeugdorganisatie wordt gerealiseerd door: het geven van kerkelijke begeleiding aan het werk van de jeugdorganisaties met inachtneming van de eigen verantwoordelijkheid daarvan.

In 1974 sprak de synode uit dat Schriftuurlijke voorlichting en kerkelijke begeleiding niet slechts de beoordeling en bespreking van de gezindheid en motivatie van het jeugdwerk raken, maar ook de uitvoering en uitwerking ervan.

Deputaten zijn dus maar niet louter een gesprekspartner van de jeugdorganisatie, maar zij zijn de stem van de kerk. Zij hebben niet alleen het recht, maar de plicht om zich een mening te vormen over en een beoordeling te geven van de activiteiten van de jeugdorganisatie en die met hen te bespreken in stimulerende, corrigerende en/of waarschuwendende zin, uiteraard steeds op een pastorale en opbouwende wijze, waarbij van de jeugdorganisatie verwacht mag worden dat zij de woorden van deputaten ter harte nemen.

Omdat de CGJO tot nu toe de eigen verantwoordelijkheid sterk benadrukt, is er van kerkelijke begeleiding van de CGJO door deputaten bitter weinig terechtgekomen. Om dezelfde reden hebben deputaten ook geen kans gezien tussen de CGJO en het LCJ een brugfunctie te vervullen, zoals de synode van 1986 hen had opgedragen. We zijn van mening dat de CGJO hierin niet juist gehandeld heeft. Naar onze mening moet de synode de verontrusting en zorg die in de kerken leeft inzake de koers van de CGJO, zoals die ook ter synode is uitgesproken (nogmaals) onder de aandacht van het bestuur van de CGJO brengen en een dringend appel op de CGJO doen om een andere houding aan te nemen, waardoor deputaten de ruimte krijgen om naar hun instructie te handelen en hun synodale opdrachten te vervullen.

Wij zouden graag zien dat de synode instemt met de bezinning van deputaten op jeugd- en jongerenwerk zoals die in het rapport (in 3.2.3) te vinden is en de CGJO duidelijk te maken dat die bezinning als basis moet dienen voor de toekomstige gesprekken.

Als overhoofd zou blijken dat die gesprekken binnen het door de synode aangegeven kader niet het gewenste resultaat hebben, moeten deputaten over drie jaar de synode adviseren welke concrete stappen er dan ondernomen dienen te worden.

Van harte hopen en vertrouwen we dat dat gesprek er wel zal komen. Als dat gesprek op gang is gekomen, ligt het ons van groot belang dat er o.l.v. deputaten een gesprek tussen de CGJO en de LCJ op gang komt. Op grond van bovenstaande overwegingen komt de commissie met gedeeltelijk nieuwe voorstellen.

De commissie stelt de synode voor:

1. de handelingen van deputaten goed te keuren;
2. opnieuw deputaten te benoemen;
3. uit te spreken:
 - a. dat er in de kerken verontrusting en zorg leeft, omdat de grondslag van de CGJO in het werkmateriaal en de activiteiten van de CGJO onvoldoende tot uitdrukking komt;
 - b. dat de formele opstelling van de CGJO niet juist is, omdat zij geen gehoor geeft aan deputaten, terwijl die naar hun instructie de taak hebben om aan de jeugd Schriftuurlijke voorlichting en leiding te geven en kerkelijke begeleiding aan het werk van de jeugdorganisaties te geven met inachtneming van de eigen verantwoordelijkheid ervan;
 - c. dat de kerkelijke begeleiding van deputaten betekent dat zij niet gesprekspartner van de jeugdorganisaties zijn, maar de stem van de kerk om de jeugdorganisaties te stimuleren en te corrigeren, waarmee gerekend dient te worden;

- d. dat de bezinning van de deputaten inzake het jeugd- en jongerenwerk, zoals die te vinden is in 3.2.3. van het deputatenrapport een goede basis is voor een voortgaande bezinning op het jeugd- en jongerenwerk.
4. deputaten op te dragen:
- met de CGJO te spreken over de genoemde bezwaren, zoals die in 3 a en b onder woorden zijn gebracht;
 - met de CGJO te spreken in de geest van 3c en op basis van 4d, opdat de gewenste kerkelijke begeleiding in de bezinning en uitwerking gestalte krijgt;
 - de synode over drie jaar te adviseren welke concrete stappen er ondernomen dienen te worden, indien onverhoopt mocht blijken dat de gesprekken met de CGJO binnen het door de synode aangegeven kader niet het gewenste resultaat hebben;
 - als er een vruchtbaar gesprek met de CGJO op gang is gekomen een gesprek te voeren met de CGJO en het LCJ nadat beide organisaties agendapunten hebben aangedragen;
 - de verschilpunten te taxeren en te proberen de verschilpunten weg te nemen in het licht van de bevordering van Schriftuurlijke voordracht aan de jeugd.
5. aan deputaten twee adviseurs toe te voegen om bijstand te bieden inzake de gerezen problemen tussen deputaten en de CGJO;
6. als synode een schrijven aan de CGJO te richten waarin de besluiten van de synode worden meegedeeld en toegeleid en waarin een dringend appél op de CGJO wordt gedaan om in werk materiaal en activiteiten de grondslag ten volle te honoreren en verder met de deputaten te spreken binnen het kader dat de synode aangeeft.
7. goed te keuren dat IFES- Nederland een subsidie van f. 14.000,- per jaar ontvangt, waarvoor indien nodig, de omslag tussentijds met f. 0.10 mag worden verhoogd.
8. deputaten op te dragen het onderzoek naar de leef- en dankwereld van de jongeren van onze kerken voort te zetten en af te ronden en toestemming te verlenen tot publicatie over te gaan, zoals in het rapport is vermeld onder 5.1.

D. Visser, rapporteur

BILJAGE 51
Art. 93, 96

RAPPORT VAN DE DEPUTATEN VOOR BERIJMDE SCHRIFTGEDEELTEN

1. Opdracht

De synode van 's Gravenhage 1986 gaf de deputaten als opdracht:

- zo spoedig mogelijk de door de synode vastgestelde berijmde schriftgedeelten in een proefbundel uit te geven en aan de kerken toe te zenden met het verzoek hem te beproeven en voor 1 januari reacties aan deputaten te zenden;
 - de reacties in een rapport aan de synode van 1989 aan te bieden, opdat die synode kan uitspreken welke van de liederen, genoemd in besluit 2 behoren tot de in art. 69 K.O. berijmde schriftgedeelten;
 - te zoeken naar berijmde schriftgedeelten, die de heilsleuten bezingen en die gebruikt kunnen worden op de feestdagen, alsmede naar berijmde schriftgedeelten, die betrekking hebben op Doop en Avondmaal;
 - een goede regeling te treffen inzake de auteursrechten onder nadere goedkeuring van de synode.
- De synode benoemde tot deputaten de broeders: ds. J. Van Amstel, voorzitter; ds. T.M. Hofman, secretaris; ds. B. de Graaf; J. Groeneveld; ds. A. Hilbers jr.; A. Pietersma.

2. Werkzaamheden

- 2.1. Het deputaatschap heeft tien maal te Amersfoort vergaderd in een constructieve sfeer. Daarnaast hebben deputaten diverse zaken in commissievergaderingen voorbereid, zoals bijvoorbeeld de uitgave van de proefbundel en de opstelling en verspreiding van de enquête.
- 2.2. De werkzaamheden van het deputaatschap hebben zich toegespitst op de opdracht die het ontving van de generale synode 1986.
- 2.2.1. **Uitgave van een proefbundel**
De generale synode heeft duidelijk aangegeven welke liederen daarin moesten worden opgenomen. Deputaten hebben gekozen voor een uitvoering, waarbij een eventuele definitieve bundel niet veel extra kosten met zich zal brengen.
Reeds in een vroeg stadium zijn er contacten gelegd met Buijten & Schipperheijn b.v. Binnen de door deputaten gestelde randvoorwaarden, heeft deze uitgeverij een offerte verstrekt. In overleg met de questor van de generale synode hebben deputaten besloten Buijten & Schipperheijn b.v. deze proefbundel te laten drukken en exploiteren.
Ook aan de inhoudelijke kant van de proefbundel heeft het deputaatschap de nodige zorg besteed. Om uniformiteit in spelling te krijgen, zijn een aantal regels gesteld, die in het voorwoord van de bundel zijn genoemd. Met grote nauwkeurigheid zijn de drukproeven nagezien. In augustus 1987 kon de proefbundel Schriftberijmingen aan de kerken worden aangeboden.
- 2.2.2. De auteursrechten voor deze proefbundel hebben voortdurend de aandacht van deputaten gehad. Er is o.a. overleg gevoerd met een breder uit onze kerken, die als juist in deze ons van advies heeft gediend. Met de auteurs zijn overeenkomsten gesloten en de honorering is afgewikkeld. Ook voor de overname uit de proefbundel zijn afspraken gemaakt.
- 2.2.3. Het zoeken naar nieuwe liederen, vooral rond de feestdagen en de sacramenten. Deputaten hebben de auteurs (die reeds eerder meewerkten) benaderd met het verzoek om nieuwe berijmingen in te zenden, in het bijzonder rond bovengenoemde categorieën. Diverse auteurs hebben nieuwe berijmingen

ingezonden; vele daarvan voldeden helaas niet aan de door de generale synode gestelde normen. Het is deputaten een vreugde, u toch een tweetal nieuwe liederen te kunnen aanbieden rondom Heilig Doop en Heilig Avondmaal. Deze dragen als 198: 'Ik sluit met u - zo spreekt de HEERE' (n.a.v. Gen. 17:7) en 'De Heere sprak, al eer Hij voor ons leef' (n.a.v. LuK. 22:15-20). Zij zijn van de hand van een van de deputaten, nl. br. Groeneveld.

2.2.4. De reacties uit de kerken

Vrij snel na het verschijnen van de proefbundel, zonden enige kerkeraden hun beoordeling van het werk. Hoewel dat niet de bedoeling was, verscheen zo hier en daar toch een recensie van het geheel. In hun brief van augustus 1987 - bij de aanbieding van de proefbundel - hadden deputaten reeds laten weten, dat de kerkeraden in de loop van 1988 een vragenlijst van deputaten tegemoet konden zien. In augustus 1988 is aan de kerkeraden een uitgebreide vragenlijst toegezonden. De respons hierop mag kwantitatief zeer goed genoemd worden. Voor 1 januari 1989 werden 144 formulieren ingevuld retour gezonden. Het stemt tot dankbaarheid, dat vele kerken in deze hun verantwoordelijkheid hebben verstaan. Sommige kerken hebben zich zeer uitvoerig met de beproefing van de bundel beziggehouden. Deputaten ontken niet aan de indruk, dat sommige kerken vanuit een vooringenomen standpunt hebben gereageerd, waarbij deze proefbundel Schriftberijmingen geen eerlijke kans heeft gekregen. De tendens die zich aftekent is duidelijk. Vele kerken zijn - om totaal uiteenlopende redenen - van mening, dat deze bundel niet samenbindend maar eerder isolerend werkt.
Sommige kerken zoeken onomwonden de breedte van het Liedboek voor de kerken. Er zijn ook kerkeraden, die om diverse redenen de vrees uitspreken, dat door een eventuele invoering van deze bundel onze kerken in een isolement komen binnen de Gereformeerde Gezindte.

3. Bezinning

3.1. Overwegingen

Gaan wij de reacties uit de kerken niet alleen tellen maar ook wegen, dan kunnen wij tot geen andere conclusie komen dan deze, dat een overgroot gedeelte van de kerken geen heil ziet in het beschikbaar stellen en gebruik maken van (eigen) bundel Schriftberijmingen. Het zal, naar de verwachting van vele kerken, niet de zo zeer gewenste onderlinge eenheid bevorderen. Meerdere vrees zelfs het tegendeel.

Met dit voor ogen zult u kunnen begrijpen dat deputaten aarzelen u voor stellen een positieve beslissing te nemen om de voorgelegde Schriftberijmingen de kerken aan te bieden.

Anderzijds willen wij niet verhezen dat er diverse gemeerden zijn die meer willen zingen dan de psalmen en de bekende lofzangen - en zich geheel aan de bepalingen van de kerkorde wensen te houden, ook wat betreft artikel 69. Zij zouden er zeer mee gediend zijn te beschikken over een bundel verantwoorde Schriftberijmingen. Hun verlangen en moeite mogen wij niet uit het oog verliezen. Het lijdt deputaten wenselijk, dat de synode daarom eerst een beslissing neemt of en op welke wijze we op de weg van de Schriftberijmingen verder dienen te gaan, voordat inhoudelijk over elk van de berijmingen een oordeel wordt uitgesproken.

Wanneer we vervolgens ons op de weg van het beoordelen van de voorgelegde berijmingen begeven, dient in de overwegingen te worden betrokken, dat de dichters niet licht wijzigingen zullen (kunnen) aanbrengen in wat men ons (met het nodige overleg) heeft voorgelegd, temeer daar al diverse opmerkingen verwerkt zijn en verschillende berijmingen ook elders gepubliceerd zijn of worden.

3.2. In een definitieve bundel

Wanneer de synode zou besluiten tot de uitgave van een definitieve bundel Schriftberijmingen, zouden daarin niet alleen de 38 berijmingen van de proefbundel dienen te worden opgenomen, maar tevens alle door eerdere synoden vragegeven berijmde schriftgedeelten.

Hier doet zich echter het probleem voor, dat deze synode niet heen kan om wat de synode van 1980 bepaalde, nl. dat onder een berijmd schriftgedeelte dient te worden verstaan 'een bewerking in ledvorm van een aaneengesloten passage uit de Heilige Schrift, waarin de oorspronkelijke tekst getrouw wordt gevolgd'.

De vragen, die dan rijzen en de beslissingen die dienovereenkomstig dienen te worden genomen, treft u aan in bijlage III.

3.3. Auteursrechten

Bij een definitieve uitgave van een bundel Schriftberijmingen dient een nadere overeenkomst met de dichters te worden getroffen over de mechanische reproductie en/of uitzending via radio en televisie. Deputaten kunnen u daarin dienen met een voorbeeld.

4. Voorstellen

Deputaten leggen de volgende voorstellen aan uw vergadering voor:

- Een beslissing te nemen over het al of niet gebruik maken van de voorhanden zijnde (inclusief de twee nieuw aangeboden) Schriftberijmingen, conform de bepalingen van de generale synode 1986, met inachtneming van de reacties uit de kerken.
- Bij een positieve beslissing als onder 4.1 genoemd, uit te spreken, welke berijmingen een plaats zullen krijgen in een definitieve bundel, rekening houdend met de opmerkingen, die vanuit de kerken binnenkwamen.
- Een of meerdere deputaten opdracht te geven deze bundel beschikbaar te stellen.
- Een nadere regeling te treffen ten aanzien van de auteursrechten, overeenkomstig het advies van deputaten.
- De handelwijze voor overname uit de (proef) bundel goed te keuren.

T.M. Hofman, secretaris

Bijlagen

Bijlage I - Schriftberijmingen J. Groeneveld

1. Ik sluit met u - zo spreekt de HEERE -

Ik sluit met u - zo spreekt de HEERE -
opdat gij eeuwig Mij zult eren,
een vast verbond; ook met uw zaad,
met het geslacht dat komen gaat.
Ik zal een God zijn, groot van macht,
voor u en voor uw nageslacht.

naar Genesis 17:7
melodie Psalm 105

2. De Heere sprak, alleer Hij voor ons leed

De Heere sprak, alleer Hij voor ons leed:
Het is mijn wil, mijn hartelijk begeren
dat ik met u, die met Mij moogt verkeren
de maaltijd houd, mijn tafel staat gereed.

Ik zeg u dat dit Pascha, nu bereid,
door Mij op aarde niet meer wordt genoten.
Eerst wordt vervuld voor al mijn gunstgenoten,
Gods Koninkrijk en zijn gerechtigheid.

Voorwaar ik zeg u, dat na deze dis
de vrucht des wijnstoks, voor u ingeschonken,
op aarde door Mij niet meer wordt gedronken
voordat Gods Koninkrijk gekomen is.

Mijn lichaam dat voor u gegeven is,
wordt als een brood gebroken en gegeten.
Het is voor u, gij moogt het dankbaar eten.
Doel dat voortaan tot mijn gedachtenis.

De Heiland zegt tot ieder die Hem kent:
Van hand tot hand mag deze wijnkelk rondgaan.
Drink nu daaruit; gedenkt, geloof van nu aan:
dit is mijn bloed, het nieuwe testament.

naar Lucas 22: 15-20
melodie: Psalm 116

Bijlage II

Enquête Schriftberijmingen - samenvatting

1. Behandeling van de enquête

In september 1988 is aan de kerken een enquêteformulier toegezonden met het verzoek, dat voor 31 oktober ingevuld terug te zenden. Op 1 januari 1989 hadden 144 kerken aan dat verzoek voldaan: ruim driekwart van de verzonden formulieren mochten wij terugontvangen.

1.1. Beantwoording van de vragen

Ten aanzien van de beantwoording van de vragen dient te worden opgemerkt, dat meerdere kerkeraden volstaan hebben met het beantwoorden van alleen de eerste vragen, waarin werd geïnformeerd naar de bereidheid om in te gaan op het verzoek van deputaten om de bundel Schriftberijmingen te beproeven.

Bijna de helft van alle kerkeraden heeft op de een of andere wijze de bundel beproefd; een wat kleiner gedeelte (40%) gaf te kennen daartoe niet te zijn overgegaan. In bijna een derde van de kerken is de voorkeur voor de psalmen (doorgaans in de berijming van 1773) zo groot, dat men daarom afzag van het beproeven van de bundel. In een tiende deel van de kerken kiest men voor het reeds bestaande aanbod van liederen (Liedboek, Johannes de Heer, eigen bundels) en ging daarom niet tot beproefing over.

1.2. Wijze van beproeven

In ruim een derde van de kerken, die tot beproefing zijn overgegaan, is gekozen voor het zingen door de gemeente in de erediensten. Ruim een vijfde van de kerkeraden ging zelf tot beproefing over zonder de gemeente daarin te betrekken. Bijna 40% van de kerkeraden lichtte de gemeente op enigerlei wijze voor over de achtergrond en totstandkoming van de proefbundel.

2. Beoordeling van de proefbundel

2.1. Samenbindend?

Op de vraag, of deze bundel samenbindend zou kunnen werken binnen onze kerken, antwoordde een

zeer groot gedeelte van de kerken (bijna 70%) negatief. Een zeer klein percentage (nog geen 3%) koesterde wel de hoop, dat de bundel samenbindend zou werken.

Daarbij dient men in het oog te houden, dat het negatieve antwoord op deze vraag vanuit zeer uiteenlopende gezichtspunten kon worden gegeven (zie onder 1.1.).

2.2. Voorzien in een behoefte?

De nu aangeboden proefbundel blijkt voor een zeer groot deel van de kerken (opnieuw bijna 70%) niet in enige behoefte te voorzien.

Vanuit het onder 1.1. gezegde dient weer in het oog gehouden te worden, dat aan dat oordeel verschillende motieven ten grondslag liggen.

2.3. Inhoudelijk

Ruim de helft van de kerkeraden, die de bundel op enigerlei wijze beproefd hebben was van mening, dat de liederen in het algemeen goed te begrijpen waren, in voldoende mate overeenstemmend met het te berijmen schriftgedeelte en voldeden aan de eisen, door de generale synode van 1980 gesteld. Eenzelfde gedeelte achtte het aanbod van NT-ische (feest)stoffen of liederen met betrekking tot de sacramenten te gering. Ruim een derde vond desondanks het aanbod van de huidige bundel een zekere verrijking t.o.v. de Psalmen. Bijna een derde (vgl. 1.1.) vond dat er sprake was van een verarming t.o.v. de Psalmen.

2.4. Vorm

Op de vragen van meer technische aard werd nogal terughoudend geantwoord. Gezegd kan worden, dat de zingbaarheid van de aangeboden liederen geen onoverkomelijke bezwaren opleverde; men zeer voorzichtig was met zich uit te spreken over de vraag of melodie en inhoud van een lied met elkaar harmonieerden en de vraag naar de volgorde van de liederen (kerkelijk jaar? bijbelboeken?) geen duidelijke uitspraak opleverde.

3. Samenvatting

De door deputaten gehouden enquête levert de volgende conclusies op:

1. In meer dan tweederde van de kerken vindt de huidige proefbundel geen gunstig onthaal.
2. In meer dan tweederde van de kerken is men van mening, dat de huidige proefbundel in de kerken niet zal leiden tot meerdere eenheid.

Bijlage III Over eerder aanvaarde berijmingen

Wanneer de synode zou besluiten tot uitgave van een definitieve bundel Schriftberijmingen, zouden daarin niet alleen de 38 berijmingen van de proefbundel dienen te worden opgenomen, maar tevens de door de eerdere synoden vrijgegeven liederen, nl. die van 1959 en 1974.

Hier doet zich echter het probleem voor dat deze synode niet heen kan om wat de synode van 1980 bepaalde (Acta, art. 144, sub 3), nl. dat onder een berijmd Schriftgedeelte dient te worden verstaan 'een bewerking in ledvorm van een aaneengesloten passage uit de Heilige Schrift, waarna de oorspronkelijke tekst getrouw wordt gevolgd'.

Gaan wij uit van deze nadere bepaling, dan zullen de in 1959 en 1974 vrijgegeven liederen in het licht van de beslissing van de synode van 1980 dienen te worden beoordeeld.

Deze liederen waren (1959) 'het lied der engelen' en (1974) uit het 'Liedboek voor de kerken' de nummers 8, 13b, 14, 21, 25:1-8, 26, 27, 43, 65, 66, 67, 68, 78, 89, 90, 96, 107, 114 en 115.

Ten aanzien van de nummers 8, 25, 27, 43, 75, 89 en 114 is te lezen in het rapport van deputaten voor het onderzoek naar het kerkelijke lied (Acta 1983, pag. 209): 'Het toepassen van de criteria voor opname in een eigen bundel heeft er toe geleid, dat de volgende eerder aanvaarde liederen niet in de aangeboden verzameling zijn opgenomen: Liedboek 8, 25, 27, 43, 65, 89 en 114. Sommige van deze reeks zijn door een moeilijke melodie, ook in de kerken waar het Liedboek in gebruik is, onbekend gebleven (8, 65), andere hebben binnen het deputaatschap bezwaren opgeroepen door hun bewoordingen (27, 4/2: 'wij heidenen, wij mensen'; 43, 3/4: 'al wie verkommerd zijn in 's werelds loop'; 89, 3/3: 'dat Adam haar begroet als bruid'; 114, 1/7: 'Gods dromen'). In het geval van Liedboek 25 was er indertijd sprake van een partieel vrijgeven (strofe 9 viel af); opname in een eigen bundel kan echter alleen integraal geschieden'.

In 1986 heeft ons deputaatschap (in haar rapport) u aanbevolen de nummers 13b, 14, 21, 26 en 107 als berijmd Schriftgedeelte aan te merken en mede een plaats te geven naast de andere 38 berijmingen in de proefbundel. Nummer 68 is de bekende lofzang van Simeon. De nummers 66 en 67 zijn (in het Liedboek) een nieuwe berijming van de overbekende lofzang van Maria en die van Zacharias, die nauwelijks worden gebruikt in de erediensten.

De nummers 78, 90, 96 en 115 zijn vanuit de strikte omschrijving van de synode van 1980 niet als een berijmd Schriftgedeelte aan te merken, daar deze meer het karakter van een bijbelgedrag dragen.

Voor nummer 115 is in de proefbundel (als nr. 37) een uitstekende Schriftberijming gekomen, zodat deze eventueel kan vervallen.

BILAGE 52

Art. 93, 96

RAPPORT 3 VAN COMMISSIE II BETREFFENDE RAPPORT DEPUTATEN VOOR BERIJMDE SCHRIFTGEDEELTEN

1. Inleiding

Het rapport van deputaten lezend en overwegend, is duidelijk dat de synode voor een belangrijke beslissing

staat. Daarbij is het een onmiskenbaar probleem dat deputaten zelf geen voorstellen doen inzake de weg die nu ingeslagen dient te worden. De commissie acht het dienstig, om tot een verantwoorde beslissing ter synode te komen - waarbij ook de lijn van de geschiedenis recht wordt gedaan - om een kort overzicht te geven van de lijn zoals die tot heden is gevolgd.

2. De geschiedenis

1968:

Op de generale synode dienen een tweetal instructies, uit het Noorden en het Westen, die beogen (gebruik makend van de mogelijkheid die art. 69 K.O. daartoe schept) berijmde Schriftgedeelten vast te stellen. De synode besluit deputaten te benoemen met de opdracht wegen te zoeken om verdere uitvoering te geven aan art. 69 K.O., voorzover dit artikel spreekt over de vaststelling van berijmde Schriftgedeelten. In een van de instructies wordt ook nog gevraagd naar mogelijkheden om nog andere liederen behalve berijmingen van Schriftgedeelten te zingen, daar gaat de generale synode niet op in.

1971:

Deputaten komen tot de conclusie dat er weinig berijmde Schriftgedeelten voorhanden zijn; uitvoering van de opdracht lijkt daarom onmogelijk. Zij zijn echter tevens van oordeel dat het 'op zichzelf niet onjuist is wanneer schriftuurlijke liederen in onze eredienst gezongen konden worden.' (Acta blz. 351v). Zij stellen daartoe een wijziging van art. 69 K.O. voor.

De synode besluit de opdracht aan deputaten te continueren en in de Stichting voor het nieuwe interkerkelijk liedboek te participeren.

1974:

Deputaten nemen de volgende definitie voor een berijmd Schriftgedeelte:

'berijmingen van concrete passages uit de Schrift.

Deputaten stellen voor uit het Liedboek voor de Kerken als berijmd Schriftgedeelte aan te merken:

de nrs. 8, 13b, 14, 21, 25 (minus vs 9), 26, 27, 43, 65, 66, 67, 68, 78, 89, 90, 96, 107, 114, 115.

Opnieuw wijzen deputaten op de behoefte binnen de kerken om ook andere geestelijke liederen te kunnen zingen, m.n. op christelijke feestdagen.

De synodale commissie wijst erop, dat er wel meer Schriftberijmingen zijn te vinden dan degene die in het Liedboek staan.

De synode besluit over de door deputaten genoemde liederen uit het liedboek voor de kerken uit te spreken dat deze behoren tot de in art. 69 K.O. bedoelde berijmde Schriftgedeelten en tevens deputaten op te dragen na te gaan, of er in ons taalgebied buiten het Liedboek om nog andere berijmde Schriftgedeelten bestaan die geschikt zijn voor het gebruik in de eredienst (Acta 1974 art. 183).

1977:

Deputaten melden dat de grenzen tussen berijmingen naar of bij een concrete Schriftpassage vaak niet exact te trekken zijn (Acta blz. 263). Zij menen echter dat dit geen onoverkomelijk bezwaar meer mag opleveren, 'daar ook beide gangbare psalmberijmingen min of meer vrije weergaven zijn van de oorspronkelijke bijbeltekst'.

Deputaten achten voorts de bijbellederen uit het Liedboek aanvaardbaar voor het gebruik in de eredienst.

De synodale commissie heeft met dat laatste moeite, juist vanwege de eerder gedane definitie van een berijmd Schriftgedeelte.

De synode besluit het voorstel van deputaten (om alle bijbellederen uit het liedboek aan te merken als een berijmd Schriftgedeelte en toe te voegen aan art. 69 K.O.) niet over te nemen en het deputaatschap op te heffen. Er is namelijk een andere kwestie inzake het kerkelijk lied bijgekomen via een instructie uit de particuliere synode van het Noorden: het zingen van nog andere liederen dan Schriftberijmingen. De synode stelt een nieuw deputaatschap in inzake het kerkelijk.

Tevens besluit de synode aan dit deputaatschap op te dragen wegen te zoeken om verdere uitvoering te geven aan art. 69 K.O., voor zover dat artikel spreekt over de vaststelling van berijmde Schriftgedeelten.

1980:

Deputaten hebben zich grondig bezonnen op de omschrijving van het begrip 'berijmde Schriftgedeelten'. Men komt tot de volgende definitie:

'Een berijmd Schriftgedeelte is een bewerking in liedvorm van een aaneengesloten passage uit de Heilige Schrift waarin de oorspronkelijke tekst zo trouw mogelijk wordt gevolgd.'

Voorts spreken deputaten uit dat de verzameling bijbellederen in het Liedboek globaal genomen niet opgevat kan worden als een reeks berijmde Schriftgedeelten. T.a.v. de in 1974 aanvaarde liederen uit het Liedboek voor de Kerken wordt gesteld dat deze als berijmd Schriftgedeelte kunnen worden aangeduid. Er zijn vooralsnog verder nog te weinig liederen die aan de definitie voldoen om art. 69 K.O. uit te breiden (Acta blz. 190).

De synodale commissie wijst er op dat de norm die door deputaten is gehanteerd en door de commissie wordt aanvaard, wel eens soepel zal moeten worden gehanteerd, zeker als het Schriftgedeelte waarnaar het lied is gericht, zo duidelijk tot zijn recht komt als in gezang 78.

De commissie lanceert de gedachte talentvolle dichters te zoeken die in trouw aan de Schrift en aan de confessie gedeelten uit de bijbel op eigentijdse wijze in liedvorm kunnen verwoorden (blz. 220 Acta).

In de bespreking van de synode wijst prof. Oosterhoff erop dat de weg van de berijmde Schriftgedeelten helaas niet begaanbaar is gebleken (art. 83 Acta).

Volgens prof. Velema (bij de bespreking over het 'vrije' lied) zal het 'na dit deputatenrapport heel moeilijk worden kerkeraden te blijven binden aan de kerkordelijke regeling waarvoor ten diepste het schriftuurlijk fundament ontbreekt (Acta 1980 art. 132).

De synode besluit de definitie van een berijmd Schriftgedeelte over te nemen, met dien verstande dat de woorden 'zo trouw mogelijk' worden veranderd in 'trouw'.

Deputaten wordt opgedragen om, zo mogelijk in samenwerking met andere gereformeerde kerken en groepingen, verder te werken aan het verzamelen van liederen die voldoen aan de gegeven definitie (...), en

ook via nieuwe liederen dit te bewerkstelligen. (Acta 1980 art. 144). Ook zullen deputaten naar zingbare doxologieën dienen om te zien.

1983:

Deputaten bieden een aantal berijmde Schriftgedeelten aan in het kader van een bredere nieuwe bundel, waarin ook andere geestelijke liederen staan; deputaten schrijven voorts zich bewust te zijn van het feit dat de in 1980 aanvaarde definitie de formulering is van een ideaal, terwijl iedere berijming niet meer kan zijn dan een benadering daarvan.

Ter synode dienen ook twee instructies om te blijven bij de huidige redactie van art. 69 K.O. De synode besluit het 'vrije' lied niet te doen zingen in de erediensten en opnieuw deputaten te benoemen met de opdracht om in overeenstemming met het bepaalde in art. 69 K.O. te zoeken naar een uitbreiding van het aantal door de generale synode vast te stellen berijmde Schriftgedeelten (onder de in 1980 aangenomen definitie) (Acta 1983, art. 120).

1986:

Deputaten komen met een aantal liederen, berijmingen uit OT en NT, gedeeltelijk uit de bundel van 1983, gedeeltelijk geheel nieuw. Er zullen nog enkele liederen rond doop en avondmaal verwacht kunnen worden de komende jaren. Deputaten stellen voor deze liederen in een proefbundel de kerken aan te bieden.

De synodale commissie merkt op dat met aanvaarding van deze selectie een aantal liederen die in 1974 zijn vrijgegeven, weer zouden verdwijnen. In 1983 merkten deputaten daarover reeds het een en ander op. Toch was het de opdracht van deputaten slechts om te zoeken naar een uitbreiding van Schriftberijmingen.

Op de bespreking ter synode (Acta 1986 art. 200) merkt de rapporteur op:

'Wat betreft de terzijdestelling van een aantal liederen, die de synode van 1974 vrijgaf, is de commissie van mening, dat de synode nimmer een besluit in dezen nam, al hadden deputaten in hun rapportage aan de synode van 1983 deze liederen afgekeurd. De commissie is van mening dat het besluit van de synode van 1974 niet op deze wijze kan worden gewijzigd.'

In de bespreking ter synode tekenen zich in het begin verschillende lijnen af. De commissie kan niet tot overeenstemming komen; één van de commissieleden, ds. G. Bouw, is van mening dat de aangeboden bundel niet vrijgegeven moet worden en dat teruggekeerd dient te worden naar de praktijk van vóór 1974.

Uiteindelijk (na verscheidene besprekingen in de synode) komt het tot een tweetal voorstellen vanuit de commissie:

- een dat beoogt het uitgeven van een aantal Schriftberijmingen in de vorm van een proefbundel en deze de kerken aan te bieden;
- één waarin geconstateerd wordt, dat de aangeboden bundel een verlegenheidsoplossing lijkt te zijn, als oordeel wordt uitgesproken dat een groot deel van de kerken (om verschillende redenen) geen behoefte heeft aan uitbreiding van het aantal berijmde Schriftgedeelten, dat de kerken door aanvaarding ervan in een uitzonderingspositie komen binnen de geref. gezindte, dat er voorts een aantal praktische bezwaren kleven aan uitgave van een nieuwe bundel, en voorgesteld wordt de bundel niet vrij te geven en de zaak van het kerkelijk nu verder te laten rusten.

De synode besluit uiteindelijk de voorgestelde liederen in een proefbundel de kerken aan te bieden. Ook moeten deputaten gaan zoeken naar berijmde Schriftgedeelten die de heilsefeiten bezingen en die gebruikt kunnen worden op de feestdagen en rond doop en avondmaal.

3. Enkele conclusies

Uit het boven gereleveerde kan geconcludeerd worden:

- dat het verlangen om naast de Psalmen ook andere berijmde Schriftgedeelten te zingen in de jaren zestig in de kerken leefde (er werden immers vanuit een tweetal particuliere synodes instructies aangeboden);
- dat in 1977 een nog breder complex in ogenschouw moest worden genomen, aangezien toen ook het zingen van nog andere liederen, behalve berijmde Schriftgedeelten, in geding kwam;
- dat dit breder complex in het begin van de jaren '80 (veel) grotere aandacht heeft gekregen dan de aanvankelijk levende vraag naar de Schriftberijmingen en ook de behoefte aan het zingen van Schriftberijmingen op de achtergrond heeft doen geraken;
- dat de generale synode van 1980 een norm vaststelde waaraan een berijmd Schriftgedeelte dient te beantwoorden die stringenter is dan de definitie die in 1974 werd bepaald;
- dat na afwijzing van het zingen van het vrije lied, eerst in 1983 en in 1986 via afwijzing van de revisie-verzoeken, de synode de opdracht van het zoeken naar Schriftberijmingen heeft gecontinueerd, maar dat de animo om deze te zingen blijkbaar een stuk kleiner was dan op het moment dat deze zaak begon (in 1968);
- dat de synode via deze besluitvorming niettemin die gemeenten tegemoet wilde komen, die graag willen blijven bij het bepaalde in art. 69 K.O., maar tegelijkertijd behoefte hebben aan het zingen van méér liederen dan slechts de Psalmen.

4. Beoordeling van het werk van deputaten in de periode 1986-89

Uw commissie heeft het rapport van deputaten overwogen en ook een gesprek met de voorzitter en secretaris gehad.

In de commissie leefden vragen over de wijze waarop de norm van 1980 gehanteerd is. Deze norm is een ideaal, dat niet altijd bereikt zal kunnen worden. Was het niet mogelijk geweest tot een groter aantal liederen te komen wanneer men de normen iets ruimer had gehanteerd?

Beoordeling van de berijmde psalmen (in welke berijming dan ook) en van verschillende al reeds lang aanvaarde Schriftberijmingen doet zien dat dit beslist niet ten koste hoeft te gaan van de gedachten die in het orberijmde gedeelte aan de orde komen en de zagen die het zingen ervan in de gemeente verspreid.

Deputaten hebben gemeend toch de norm strikt te moeten hanteren, zoals men dat ook in de vorige verslagperiode gedaan heeft. Men gevoelde zich niet vrij een ruimere marge te nemen - een gedachte die

overigens door een aantal leden binnen de commissie wordt onderschreven.

Het is de commissie uit het gesprek met deputaten gebleken dat het - afgezien van deze vraag - moeilijk is nog meer berijmingen te vinden; vele Schriftgedeelten (ook diegene die de heilseften vermelden, bijvoorbeeld Lucas 2) lenen zich niet voor een berijming.

Deputaten vragen de synode om een nadere regeling t.a.v. de auteursrechten. Zelf hadden zij reeds een dergelijke regeling getroffen (zie rapport 2.2.2). Gebleken is dat een uitgebreidere regeling noodzakelijk is vanwege datgene dat deputaten noemen in hun rapport, onder 3.3.

De commissie heeft inzage gevraagd in de gehouden enquête. In het gesprek met deputaten is duidelijk geworden dat er verscheidene kerkeraden zijn die zeer serieus met de materie bezig zijn geweest, terwijl er ook een aantal kerkeraden is dat zich zeer gemakkelijk van de vragen van deputaten heeft afgemaakt. Deputaten hebben moeten constateren dat daarbij al snel verwezen werd naar enkele publicaties binnen de kerken, zonder dat men tot een eigen oordeelsvorming was overgegaan.

Dit heeft deputaten teleurgesteld en het is voor hen aanleiding geweest om te schrijven wat in 2.2.4 vermeld is. De commissie heeft voorts bedenkingen bij het feit dat deputaten blijkens hun rapport onder 3.2 (evenals in 1986) bij een eventuele definitieve uitgave een aantal liederen die in 1974 door de synode zijn toegevoegd aan de bepalingen van art. 69 K.O. willen schrappen.

Om te beginnen is er het formele argument, dat deputaten geen opdracht hadden om een dergelijke zaak voor te bereiden. Hun taak was - naast het uitbrengen van de proefbundel - te zoeken naar uitbreiding in de vorm van liederen rond de heilseften en de sacramenten; dit is ook reeds op de synode van 1986 opgemerkt. Bovendien is er in de 15 jaar dat deze liederen uit het Liedboek voor de Kerken vrijgegeven zijn nooit vanuit de kerken het signaal gekomen dat een dergelijke inkrimping op schriftuurlijke gronden noodzakelijk zou zijn (ook niet na 1980).

Tenslotte is het wat willekeurigheid om bij de beoordeling dan slechts terug te gaan tot 1974. Daarvoor zijn immers ook reeds Schriftberijmingen door de synode aanvaard.

De commissie heeft zich ervan vergewist dat van de inhoudelijke bezwaren die bij deputaten werden ingebracht tegen (delen) van de proefbundel, naar het oordeel van deputaten slechts één daarvan eventueel aanleiding zou kunnen zijn tot heroverweging van een zinsede.

De commissie heeft er begrip voor dat deputaten - vanuit een zekere teleurstelling die de uitslag van de enquête met zich heeft meegebracht - aan de synode geen gerichte voorstellen doen. De commissie constateert echter dat hierdoor een gerichte behandeling ter synode niet vergemakkelijkt wordt; zo ziet uw commissie zich voor de taak geplaatst te trachten een weg te vinden ten einde verder te komen.

5. Enkele overwegingen

Om te komen tot een weloverwogen oordeelsvorming, wijst de commissie de synode op de volgende elementen:

a. Uit het verloop zoals dat in de recente geschiedenis is geweest, is duidelijk dat er een stuk verlegenheid is geweest, waaruit de proefbundel geboren is.

Eenzijds is er dat deel van de kerken dat het liefst zingt uit en blijft bij (oude of nieuwe) berijming van de Psalmen, en niet meer dan dat. Anderzijds is een deel van de kerken dat gaarne ook andere liederen zingt (ook nog wel meer dan Schriftberijmingen). In de jaren '80 is via de bekende besluitvorming de gedachte van een proefbundel met door de synode te aanvaarden berijmde Schriftgedeelten aanvaard.

b. Bij de vraag of deze proefbundel nu definitief dient te worden aanvaard of zelfs uitgebreid dient te worden met andere (nog te vervaardigen) liederen, dan wel of dit experiment moet eindigen op dezelfde wijze als de bundel die in 1983 ter synode lag, dient het volgende overwogen te worden:

Het feit laat zich niet loochenen dat vele gemeenten geen (enkele) behoefte hebben aan uitbreiding van de tot hun beschikking staande liederenschat of deze weliswaar uitgebreid willen zien, maar niet via de weg van de nu gepresenteerde Schriftberijmingen. Uit de enquête blijkt wel dat de proefbundel veelal niet enthousiast begroet is.

Maar wij dienen ook te bedenken dat er een aantal gemeenten is dat - ondanks een gevoel van teleurstelling over de in 1983 genomen beslissing t.a.v. het zingen van 'vrije' lied - toch loyaal zich aan deze beslissing gehouden heeft en de verwachting heeft gesteld op de komende Schriftberijmingen. Deze gemeenten hebben nu gezongen uit de proefbundel; zij zijn trouw geweest aan synodale beslissingen, waarbij de gedachte voorziet dat de kerken zich zouden kunnen vinden in Schriftgetrouwe berijmingen van gedeelten uit de Heilige Schrift.

c. De vraag dient voorts onder ogen te worden gezien wat de synode voor ogen stond in 1986, toen besloten werd tot uitgave van een proefbundel; of met andere woorden: welke argumenten kunnen dienen om deze proef te beëindigen en welke niet?

Het woord 'proefbundel' wordt in 1986 in het rapport van deputaten voor het eerst gebruikt. In hun rapport is te lezen:

'3.2. Deputaten hadden de bundel nog graag aangevuld gezien met enkele liederen over de heilseften en over Doop en Avondmaal. De dichters (...) zijn hiertoe niet klaargekomen.

Wij zijn daarom van mening dat nu nog niet tot een definitieve uitgave van een bundel dient te worden overgegaan, maar dat hiertoe gewacht moet worden tot de dichters hun werk in dit opzicht hebben kunnen afronden.

Deputaten achten het mogelijk, dat er nog enkele berijmde Schriftgedeelten uit de pen van de dichters komen.'

'4.2. In verband met het onder 3.2 gestelde zijn wij van mening, dat niet op deze synode tot de uitgave van een kerkboek moet worden besloten.

Wanneer de liederen, die deputaten aanbieden, door de synode worden aanvaard, zullen deze liederen aan de kerken dienen te worden aangeboden in een voorlopige en eenvoudige uitgave.

(...) De uitgave van een 'proefbundel' heeft ook het voordeel, dat de bundel beproefd kan worden op bruikbaarheid en er kan nagegaan worden, of het de moeite en de kosten loont tot de uitgave van een kerkboek als boven genoemd te komen.'

De reden om voor te stellen een proefbundel uit te geven was een praktische; het werk was nog niet voltooid en de bruikbaarheid diende te worden getoetst. Bovendien komt de vraag om de hoek kijken of het niet tijd wordt te gaan denken aan een kerkboek (dit laatste kunnen we op dit moment laten rusten).

Duidelijk is, dat de synode van 1986 met de beslissing over te gaan tot uitgave van de proefbundel, daarmee de vraag of de aangeboden liederen principieel aanvaardbaar waren, met 'ja' beantwoordde: zij sprak immers uit, dat de nieuwe liederen daarin voldoen aan de norm van de synode van 1980. Uit de reacties die uit de kerken zijn gekomen in de periode 1986-89 is niet gebleken dat deze beslissing onjuist was. Derhalve is er geen enkele principiële reden om nu deze liederen niet aan te merken als berijmde Schriftgedeelten in de zin van art. 69 K.O.

d. Voor de commissie weegt ook zwaar dat de lijn die in de jaren '70 en '80 is gevolgd steeds is geweest: blijven bij art. 69 K.O. en daarbij zoeken naar uitbreiding van berijmingen van Schriftgedeelten; daarbij zijn steeds andere voorstellen - om uitsluitend te blijven bij de huidige redactie van art. 69 K.O. (en het zoeken naar uitbreiding te staken) of zelfs terug te keren naar de redactie van vóór 1974 - afgewezen. Ook de synode van 1986 heeft in haar besluitvorming (waarbij een voorstel tot beëindiging van deze weg werd afgewezen) voortgang van deze uitbreiding beoogd. Er dient continuïteit te zijn in de besluitvorming van de synode.

e. Wanneer de getallen uit de gehouden enquête numerend moeten zijn voor het al of niet doorgaan met de berijmde Schriftgedeelten, dan is het duidelijk dat er weinig vraag is naar verruiming van art. 69 K.O.

Maar naar het oordeel van de commissie moeten deze getallen ook gewogen worden. Deputaten zeggen zelf al in hun rapport dat een aantal kerken vanuit een vooringenomen standpunt reageert. Dat geeft een vertekening in het beeld. De commissie heeft er verder ook wel oog voor dat het zingen van de liederen (nu in een proefbundel, later wellicht - aangevuld met andere liederen - in een definitieve bundel) onze kerken in een geïsoleerde positie plaatst binnen het geheel van de gereformeerde gezindte. Er zijn tot op heden geen signalen dat de door de synode voorgestane weg, die geleid heeft tot deze proefbundel, navolging zal krijgen buiten onze kerken. De synode heeft zich nu al te vragen of dit opweegt tegen het verlangen dat in diverse gemeenten in eigen kerkverband leeft om een bundel verantwoorde Schriftberijmingen te krijgen (rapport deputaten 3.1). Op dit punt gingen de gedachten binnen de commissie uiteen.

f. Tot nu toe hebben deputaten gewerkt met een strikte toepassing van de in 1980 aanvaarde norm. Al eerder in het commissierapport is daarover opgemerkt dat in de geschiedenis van de kerken gebleken is dat een wat ruimere opvatting niet per definitie hoeft te leiden tot schriftuurlijk onaanvaardbare liederen. Men kan denken aan lied 78 uit het Liedboek voor de Kerken (door de synodale commissie in 1980 zelf aangevoerd), maar ook aan Ps. 119:3 in de oude berijming ('Och, schonk Gij mij de hulp van uw Geest...') of aan de berijming van het Gebed des Heren (dat met de strikte toepassing van de norm van 1980 toch wel een zeer wijdloperige berijming is van het Onze Vader).

Juist omdat deze liederen toch in de loop der jaren in de kerken zijn gezongen én tot zegen zijn geweest, leeft binnen een deel van de commissie de gedachte dat deputaten wellicht nog meer liederen kunnen vinden dan tot nu toe gelukt is, wanneer zij iets ruimer te werk gaan dan tot op heden geschied is.

Daarbij is te denken aan datgene dat deputaten zelf aan de generale synode van 1980 rapporteerden onder 3.5 (Acta 1980, blz. 190).

Bij een ander deel van de commissie leeft de gedachte dat deputaten terecht een strikte toepassing van het besluit van 1980 hebben aangenomen, waarvan niet afgeweken dient te worden. Een ruimere interpretatie van het bepaalde in 1980 kan gemakkelijk leiden tot een andere norm. Dat kan alleen als de generale synode zo'n andere norm vaststelt en dus de norm van 1980 wijzigt.

6. Voorstellen

Dit alles overziende komt uw commissie nu tot voorstellen. Dit alles overziende komt uw commissie nu tot voorstellen. Daarbij moet gemeld worden dat het niet mogelijk is gebleken tot eensluidende voorstellen aan de synode te komen. De commissie hecht eraan de synode te melden dat de besprekingen (tot het laatst toe, ook in de verantwoordings van een ieder bij de posities die tenslotte ingenomen werden) in volstrekte broederlijkheid verlopen zijn. De bovengenoemde gegevens heeft ieder afgewogen, waarbij de uitkomst verschillend uitviel.

A. voorstellen van de brs. J. van Dijken, L. Groenewold en D. Quant

De volgende argumenten geven aanleiding tot het doen van de daarop volgende voorstellen:

1. De gemeenten die trouw geweest zijn aan de synodale beslissingen in de jaren '80 t.a.v. het zingen van de eredienst (alhoewel wellicht teleurgesteld daarin) en die nu de proefbundel ter hand hebben genomen, mogen niet (opnieuw) teleurgesteld worden.
2. Nu de principiële aanvaardbaarheid van de proefbundel is gebleken is continuïteit in besluitvorming van de opeenvolgende synoden gewenst.
3. De kerken binnen de gereformeerde gezindte blijken op vele punten verschillende gebruiken te hebben; het verlangen van diverse gemeenten om te komen tot een verantwoorde bundel binnen de eigen kerken weegt zwaarder dan begeerde interkerkelijke eenheid in gebruiken.

De commissieleden J. van Dijken, L. Groenewold en D. Quant stellen daarom voor:

De synode besluit:

1. deputaten hartelijk dank te zeggen voor hun arbeid;
2. uit te spreken dat de liederen in de bundel 'Schriftberijmingen - proefbundel voor de Christelijke Gereformeerde Kerken' behoren tot de in art. 69 K.O. bedoelde berijmde Schriftgedeelten;
3. uit te spreken dat ook de door deputaten aangeboden nieuwe liederen (naar Gen. 17:7 en Luc. 22:15-20) behoren tot de in art. 69 K.O. bedoelde berijmde Schriftgedeelten;
4. nog niet over te gaan tot het (doen) samenstellen van een definitieve bundel Schriftberijmingen (waarin, behalve de nu aanvaarde liederen ook de liederen die door eerdere synoden aanvaard werden worden opgenomen);

5. opnieuw deputaten te benoemen met de opdracht:
 - a. de liederen in besluit 3 genoemd via een inlegvel te doen opnemen in de reeds verschenen proefbundel;
 - b. te zoeken naar andere berijmde Schriftgedeelten, waarbij de toepassing van de door de synode in 1980 aanvaarde norm ruimer kan zijn dan tot op heden is geschied;
 - c. daarbij in het bijzonder aandacht te geven aan liederen die de heilsfeiten bezingen;
 - d. een goede regeling te treffen inzake de auteursrechten, daarbij de opmerkingen in het deputatenrapport onder 3.3 verwerkend, daartoe gemachtigd door de generale synode;
6. de handelwijze voor overname uit de proefbundel goed te keuren.

B. Voorstellen van de brs. J. Fraanje, J.G. van der Poel en B. de Romph

De commissieleden J. Fraanje, J.G. van der Poel en B. de Romph komen tot andere voorstellen en wel op grond van de volgende overwegingen:

1. dat de liederen in de bundel 'Schriftberijmingen proefbundel voor de Christelijke Gereformeerde Kerken' zouden kunnen behoren tot de in art. 69 K.O. bedoelde berijmde Schriftgedeelten;
2. dat dit ook geldt voor de door deputaten aangeboden nieuwe liederen (naar Gen. 17:7 en Luc. 22:15-20);
3. dat het toch zingen uit de bundel met berijmde Schriftgedeelten de eenheid binnen onze kerken niet bevordert;
4. dat de praktijk heeft aangetoond dat er aan deze bundel binnen onze kerken nauwelijks behoefte bestaat;
5. dat aanvaarding van de bundel de Christelijke Gereformeerde Kerken in een uitzonderingspositie binnen de gereformeerde gezindte brengt.

Daarom stellen bovengenoemde broeders de synode voor te besluiten:

1. deputaten hartelijk dank te zeggen voor hun arbeid;
2. uit te spreken dat de praktijk gedurende de laatste jaren heeft aangetoond dat het vrijwel onmogelijk is om tot een aanvaardbare bundel berijmde Schriftgedeelten te komen;
3. uit te spreken op grond van de hierboven genoemde overwegingen niet over te gaan tot het samenstellen van een definitieve bundel Schriftberijmingen;
4. niet opnieuw deputaten te benoemen.

D. Quant, rapporteur

BILAGE 53
Art. 99

RAPPORT VAN DE DEPUTATEN KERKELIJKE ARCHIEVEN

1. Vergaderingen

Deputaten vergaderden gedurende de verslagperiode vijf maal/ni. op 12 dec. 1986, 3 april 1987, 21 maart en 13 okt. 1988 en op 19 april 1989.

2. Archiefbeheer

Wat het beheer van de hun toevertrouwde archieven betreft, kunnen deputaten u mededelen dat overeenkomstig het desbetreffende besluit van de synode van 1986 (Acta, art. 96) het generaal-synodale archief in bewaring is gegeven bij het Rijksarchief te Utrecht. De 'Overeenkomst van opmering en bewaring in de Rijksarchiefbewaarplaats te Utrecht', zoals deze door de synode van 1986 was goedgekeurd (Acta, blz. 222), werd op de deputatenvergadering van 13 okt. 1988 te Utrecht getekend door de rijksarchivaris te Utrecht, prof. dr. C. Dekker, en door de voorzitter en secretaris van uw deputaten. In de aan de ondertekening voorafgaande periode was dat deel van het archief dat zich te Schoonhoven bevond, geheel en dat deel in Rotterdam werd bewaard, voor het grootste deel naar Utrecht overgebracht. Een magazijnlijst op het archief 1892-1980 werd aan de overeenkomst toegevoegd.

Het is de bedoeling dat zoveel mogelijk archiefmateriaal ook van landelijke christelijke gereformeerde instellingen tussen 1892 en 1980 in Utrecht te concentreren en de archiefbewaarplaats in de kerk van Rotterdam-Centrum voor jonger archief te gebruiken.

3. Archiefaanwinsten

De archiefbescheiden van de synode van 1983 zijn eind-'86 in het archief opgenomen. Uit de lijst van ontvangen stukken bleek dat er wel een ringband met comité-stukken aanwezig was, maar dat de comité-acta zelf ontbraken. Hetzelfde geldt met betrekking tot de voorgaande synoden, van welke ook de comité-acta in het archief ontbraken. Voor zover het de deputaten bekend is, worden deze acta steeds overgedragen door de scriba van de laatste aan de scriba van de volgende synode. Maar dit onttrekt zich aan hun waarneming en derhalve ook aan de taakstelling die hun uwerzijds werd gegeven. Zij hebben zich daarom afgevraagd of deze handelwijze niet aflees in strijd is met hun instructie, maar ook met de aard van het comité-vergaderen, wanneer de acta daarvan in beheer en bewaring zijn bij de scriba I van de laatstgehouden synode óók als het gaat om die van de voorgaande synoden. Uw deputaten waren van oordeel dat overeenkomstig hun instructie en naar de aard van het vergaderen in comité de comité-acta direct na vaststelling ervan in het synodale archief behoren te worden opgenomen en niet aan de scriba van de volgende synode behoren te worden overgedragen zoals nu reeds vele synoden lang gebruikelijk is. Zij hebben hun visie in dezen d.d. 17 maart 1987 aan het moderamen van de synode van 1986 kenbaar gemaakt.

Bij schrijven van 12 april 1989 werd het antwoord van het genoemde moderamen ontvangen. In beginsel werd toegestemd dat alle stukken, inclusief de acta van de comité-zittingen van de generale synode in het archief dienen te worden opgenomen. Maar, aldus de tegenwerping, 'de praktijk heeft bewezen, dat het van belang kan zijn als tijdens de behandeling van bepaalde zaken onmiddellijk teruggesproken kan worden op

wat de acta van vorige synoden meiden'. Daarom is men van oordeel dat de acta van de comité-zittingen beschikbaar dienen te zijn. Wanneer ze echter reeds in het archief zijn opgenomen 'dan kost het tijd en moeite om ze weer beschikbaar te krijgen'. Daarom is het moderamen van 1986 van oordeel dat deze acta 'aan de scriba van de volgende synode ter hand gesteld moeten worden', zoals tot nu toe steeds de praktijk van synode tot synode is geweest en ook bij verschillende particuliere synoden gebruikelijk is.

Deputaten merken op dat het door hen gestelde principe wel wordt toegeslemd, maar uitgespeeld tegen de praktijk die de onmiddellijke beschikbaarheid ter synode zou eisen. Moge deze eis voor de laatstgehouden synode gelden, naar de mening van deputaten kan zo'n onmiddellijke beschikbaarheid moeilijk geadstrueerd worden voor comité-acta van twintig, dertig jaar geleden. Intussen verhuist dit archiefmateriaal van de ene scriba naar de andere over een lange reeks van jaren, met alle risico van zoek raken en zeker van schending van het comité-karakter van deze acta. Wanneer ter synode gebleken is dat raadpleging van de comité-acta van voorgaande synoden noodzakelijk is, kan de synode - in feite waarschijnlijk de betrokken commissie van onderzoek en rapport - desgewenst binnen één, hoogstens twee dagen over desbetreffende acta beschikken. Niemand heeft recht kerkelijk archiefmateriaal in privé beheer te houden.

Dat geldt niet in de laatste plaats als het om comité-acta gaat. Deputaten zijn van mening dat in uitzonderlijke gevallen 'onmiddellijke beschikbaarheid' het gemak moge dienen, maar dat dat niet zwaarder mag wegen dan het gestelde principe. Zijdelszins zij opgemerkt dat, wanneer wordt goedgevonden dat een archiefstuk in privé beheer wordt bewaard, deputaten de opdracht behoren te ontvangen hun controlerende functie ook ten aanzien van dit stuk uit te oefenen.

Dit alles overwegende stellen deputaten u voor dat aan de scribae synodi wordt opgedragen de comité-acta van de voorgaande synoden aan het synodale archief worden overgedragen en te bepalen dat zij voortaan de comité-acta samen met de andere comité-stukken aan dat archief overdragen.

3. Semi-kerkelijk en gedeponeerd archief

Behalve de gedeponeerde archieven die reeds in voorgaande rapporten werden genoemd, ni. dat van de voormalige kerk van Teuge en van de vroegere Chr. Geref. Studentenbond, bevindt zich nu ook het archief van de Reunistenorganisatie van laatstgenoemde bond in het door deputaten beheerde archief. Het geheel overziende menen deputaten dat het bestand van semi-kerkelijk en in het synodale archief gedeponeerde archieven minimaal is te noemen. De faciliteiten die momenteel te bieden zijn, zullen naar alle waarschijnlijkheid niet bekend zijn bij de landelijk fungerende Chr. Geref. organisaties, verenigingsverbanden en andere semi-kerkelijke instellingen. De archieven van inmiddels opgeheven organisaties enz. zullen vermoedelijk spoorloos verdwenen zijn. De vraag of dit laatste ook de kerkelijke archieven van de in de loop der jaren opgeheven gemeenten (als bijv. Teuge) geldt, kunnen deputaten niet beantwoorden. Aangenomen mag worden dat de classis die bij de opheffing betrokken was, ter zake diligent is geweest (enig onderzoek in dezen wees evenwel uit dat niet te veel verwacht mag worden).

In dit verband zij de aandacht gevestigd op het feit dat de archieven van andere kerkgemeenschappen plaats bieden aan de nagelaten archivalia van figuren die een bepaalde positie in het kerkelijk leven hebben bekleed. Enkel van uw deputaten woonden op 23 febr. j. de presentatie bij van inventaris van het 'Archief De Cock' dat in bewaring is gegeven bij het Gemeentearchief Kampen. Dat de beschikbaarheid van particuliere archieven - uiteraard na een bepaalde termijn - van grote betekenis voor historisch onderzoek kan zijn, behoort geen breed belang. Aan acquisitie in dezen is tot nu toe weinig aandacht geschonken.

4. Archiefcontrole

De voorgeschreven controle van het synodale archief heeft op 2 mei j. plaatsgevonden zowel te Rotterdam als te Utrecht. Deze geeft deputaten geen aanleiding tot bepaalde opmerkingen, tenzij dan dat de opstapruimte voor jonger archief te Rotterdam nog steeds verre van ideaal is. Het was deputaten (nog) niet mogelijk volgens het gegeven mandaat elders geschikte archiefruimte voor de opslag van jonger archief te vinden.

5. Voorlichting en advisering

Wanneer een beroep op deputaten en met name op de beide archivissen wordt gedaan door kerkeraden enz. om voorlichting en advies te geven in archivale aangelegenheden, wordt daaraan naar vermogen voldaan. Enkele publikaties in Ambtelijk Contact gedurende de verslagperiode bedoelden de voorlichting in het algemeen wat archiefzaken betreft, te dienen.

Op hun beurt profiteren deputaten van het feit dat archivaris Van Heel hen vertegenwoordigt in de commissie tot registratie van de protestantse kerkelijke en semi-kerkelijke archieven; hij is momenteel voorzitter van deze commissie. Hij diende hen tevens met een verslag van de door hem bezochte Internationale Kirchenarchivtag te Budapest (13-19 sept. 1987). Allerlei relaties in internationaal archiefoverleg worden door hem onderhouden.

Op 19 nov. 1986 werd door de bovengenoemde commissie een geschrift aan de kerken aangeboden. Richtlijnen voor het beheer van de kerkelijke en semi-kerkelijke archieven. In deze Richtlijnen zijn de kerkordelijke bepalingen/uitvoeringsregelingen betreffende de archiefzorg binnen de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland opgenomen (Hfst. I). Verder wordt in deze brochure (48 blz.) voorlichting gegeven betreffende het beheer, de advisering bij en de overdracht van het beheer plus allerlei modellen voor instructie, vorming, criteria enz. Aan elke kerkeraad werd een exemplaar van deze Richtlijnen gezonden.

6. Toezicht

Ingevolge het bepaalde in artikel 45 van de kerkorde heeft het archiefdeputaatschap tot taak 'toezicht op het beheer' uit te oefenen in casu het beheer van de particulier-synodale archieven. In het kader van deze instructie hebben deputaten gedurende de verslagperiode een vergadering belegd van de archivissen van de particuliere synoden en daarbij tevens die van de classes betrokken. Op deze vergadering (3 april 1987) waren alle particuliere synoden en elf van de dertien classes door hun archivissen vertegenwoordigd. Na

een causerie van mr. Van Heel over de archiefzorg werd uitvoerig van gedachten gewisseld en informatie over en weer gegeven inzake de stand van zaken in elk ressort. De acquisitie blijkt over het algemeen nogal moeite te geven. Sommige archieven vertonen grote leemten, wanneer er archivissen zijn geweest die zich al te passief opstelden. Hun activiteit is in dezen van grote betekenis, maar evenzeer de attentie van de betrokken vergadering en met name die van de scribe van die vergadering (er werd in dat verband gesuggereerd bij de theologische opleiding de toekomstige predikanten te informeren over de techniek van notuleren en archiveren).

Een op de vergadering met de archivissen gestarte enquête - na met hen besproken te zijn - die tot doel had inzicht te verkrijgen in de problemen die bij hen leven, teneinde zo goed mogelijk van advies en desgewenst van bijstand te kunnen dienen, is nog niet tot afsluiting gekomen door de vacatures onder de archivissen. Intussen is wel gebleken dat de archieven van particuliere synoden en classes over het algemeen in ruimten van een kerk worden bewaard, in het gunstigste geval in speciaal voor dit doelgeconstrueerde ruimten. Een enkele keer nl. de classes Leeuwarden en Zwolle alsmede de particuliere synode van het Westen, is het archief in bewaring gegeven bij een archiefbewaarplaats van de overheid. De omvang van de archieven is vrij gering, hooguit drie strekkende meter. De oudste classisale indeling dateert van de synode van 1895. Toen ontstonden de classes Leeuwarden, Zwolle, Gouda, Dordrecht, Utrecht en 's-Gravenhage. Blijkens de enquête zijn van deze oudste classes in elk geval de archieven van Leeuwarden, Zwolle en 's-Gravenhage compleet voor zover het de notulen van deze classes betreft. Van Dordrecht ontbreken de oudste notulen; van Utrecht werd nog geen antwoord ontvangen. De classis Gouda werd reeds in 1899 gecombineerd met de classis 's-Gravenhage en verdween in 1901 toen tot een nieuwe indeling van de classes werd overgegaan (waarbij de classes Apeldoorn en Haarlem en Amsterdam werden ingesteld). Het is deputaten niet bekend of het notulenboek van de classis Gouda bewaard is gebleven. Toen de sinds 1919 bestaande particuliere synode van het Midden in 1944/45 werd gesplitst in die van het Oosten en van het Westen werd het archief van deze synode ondergebracht bij dat van het Oosten. Dat in bewaring is bij een bankkluis).

8. Documentatie

In aansluiting aan hetgeen betreffende de documentatie door deputaten aan de voorgaande synoden is gerapporteerd, kan u worden meegedeeld dat deputaten zich hebben beraden inzake de opzet en de omvang van een documentatieafdeling. Zij zijn begonnen met een zekere inventarisatie van wat er in dezen aanwezig is en verwacht mag worden. Door middel van een enquête hebben zij de kerkeraden geëntendeerd op het belang van de archivering van de plaatselijke kerkbladen en geïnformeerd naar de eventuele uitgave van gederkschriften en andere publikaties betreffende de eigen gemeente, alsmede naar publikaties van de hand van de eigen predikant(en) resp. lidleden van de eigen gemeente met name op kerkelijk of theologisch terrein. Deputaten verzochten zo mogelijk een exemplaar van deze publikaties beschikbaar te stellen voor de documentatieafdeling, alsook foto's en/of andere afbeeldingen (tekeningen) van kerkgebouwen enz. De respons op deze enquête was van die aard dat het nog niet mogelijk was tot een goede verwerking van de verkregen gegevens te komen.

Voor deze verwerking is de hulp ingeroepen van de heer J.N. Noorlandt te Veenendaal.

9. Restauratie oud archief

Bij het overbrengen van het archief naar de rijksarchiefbewaarplaats te Utrecht werden deputaten opnieuw geconfronteerd met de stalen kist met het verkoelde archief van de vooroorlogse synoden (behalve die van 1937).

Op advies van prof. Dekker hebben zij de mogelijkheid van gehele of gedeeltelijke restauratie onderzocht. Deze zaak is reeds eerder aan de orde geweest. Aan de generale synode van 1950 stelden de toenmalige deputaten voor de controle van het synodale archief voor 'dat een onderzoek door een chemicus tot reconstructie worde ingesteld, eventueel met opdracht tot herscriptie' (bij. IX). De synode aanvaardde dit voorstel met dien verstande dat het onderzoek alleen 'stukken van groot belang, te beoordelen door de deputaten' zal betreffen. Deze rapporteren dan aan de synode van 1953 dat de vereiste beoordeling hun onmogelijk is omdat 'bij het doorzoeken alles verpulvert' zodat reconstructie meteen uitgesloten zou zijn (bij. XX), maar krijgen van de synode geen reactie op dit bezwaar. Dat gebeurt pas door de synode van 1956 die besluit: 'De verkoelde stukken, overig uit de brand van 1940, zullen gezien de zeer hoge kosten ongetwijfeld hieraan verbonden, niet worden gereconstrueerd' (art. 41).

Bij het nu ingestelde onderzoek bleek dat er intussen methoden zijn ontwikkeld waardoor het mogelijk wordt te beoordelen welke stukken wel en welke niet in aanmerking komen voor conservering of restauratie dan wel voor microfilm of kopieering. Van de Gemeentelijke Archiefdienst Helmond werd een offerte ontvangen die zeker niet als zeer hoog is aan te merken. Deputaten hebben hun onderzoek nog niet afgesloten, maar zijn van oordeel dat er reden is om te overwegen op het besluit van 1956 terug te komen, daar zowel hun bezwaar van 1953 als ook het bezwaar van de synode van 1956 niet meer relevant is, tenzij aan de voorwaarde van 1950 kan worden voldaan. Naar schatting zullen de kosten ongeveer f 1.200,- bedragen.

10. Voorstellen

Deputaten stellen u voor:

- 10.1. aan de diverse deputaatschappen op te dragen volgens art. 8 van het Reglement voor de archieven hun archiefstukken die betrekking hebben op hun arbeid vóór de synode van 1983, aan het synodale archief over te dragen;
- 10.2. aan de scribe synodi op te dragen de comité-acta van de voorgaande synoden aan het synodale archief over te dragen en te bepalen dan de comité-acta voortaan samen met de andere comité-stukken in dat archief worden opgenomen;
- 10.3. met cassatie van het desbetreffende besluit van 1956 deputaten op te dragen het onderzoek inzake de restauratie van het verkoelde archief van de vooroorlogse synoden voort te zetten en tot een

- 10.4. zo verantwoord mogelijk einde te brengen; opnieuw deputaten te benoemen.

W. van 't Spijker, voorz.
M. Drayer, secr.
F. van der Hart, archivaris
C.J. van Heel, archivaris
P. Sluimer.

BILAGE 54

Art. 48, 103, 104, 105, 125, 128, 130, 164, 165, 168, 169, 170, 182

RAPPORT VAN DE DEPUTATEN VOOR DE EENHEID VAN DE GEREFORMEERDE BELIJDEERS EN DE CORRESPONDENTIE MET BUITENLANDSE KERKEN

A. Inleiding

1. Algemeen

Bij de uitvoering van de opdrachten, die de synode van 1986 deputaten meegaf, is wat het binnenland betreft het hoofddoel van de contacten met de Nederlands Gereformeerde Kerken. Daarnaast dienen genoemd te worden de contacten met de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk. Het moet gezegd worden, dat de eenheid van gereformeerde belijders en met name kerkelijke eenheid niet veel verder gevorderd is dan in 1986. De weg naar die eenheid blijkt telkens weer een moeilijke weg te zijn. Pogingen van de kant van mensen, hoe serieus ook ondernomen, brengen tot nog toe niet veel verder. Op de manier worden we er wel steeds weer aan herinnerd dat kerkelijke eenheid een zaak is, die gegeven moet worden door de Koning der kerk.

Wat het buitenland betreft hebben in de verslagperiode centraal gestaan de werkzaamheden in verband met de Gereformeerde Oecumenische Synode en alle daaraan verbonden teleurstellende ervaringen. Juist ook in verband met de gang van zaken in deze zijn de contacten met die kerken in het buitenland geïntensiveerd die onze bezwaren deelden. Ook in de uitvoering van de opdrachten met het oog op de buitenlandse relaties kwamen we opnieuw aan de weet dat het geen eenvoudige zaak is om waarlijk eenheid te beleven.

2. Deputaten

Bij de aanvang van de verslagperiode bestond het deputaatschap uit de volgende, door de generale synode van 1986 benoemde, broeders: drs. L.W. Bikkes, ds. K. Boersma, ds. P. den Butter, A. van Hattem, ds. A.G. Knevel, G. van Malkenhorst, ds. J.W. Maris, ds. D. Slagboom, ds. J.C.L. Starreveld, ds. J. Westerink en ds. B. Witzler. De broeders Knevel, Van Malkenhorst, Maris en Witzler waren voor het eerst benoemd. Ds. Westerink werd gekozen als voorzitter en ds. Bikkes als secretaris. Toen ds. Bikkes in 1988 ons deputaatschap verliet vanwege het feit, dat hij een beroep naar de Free Reformed Church van Aldergrove BC (Canada) had aangenomen, volgde ds. P. den Butter hem als secretaris van het deputaatschap op. Ds. Knevel fungeerde als notulist.

Op de eerste vergadering van deputaten na de synode van 1986 werd afscheid genomen van de broeders, die op hun verzoek niet waren herbenoemd, te weten Th. van Dolderen, prof. dr. L. Strengholt, ds. B. van Smeden en prof. dr. J.P. Versteeg. Hun werd hartelijk dank gebracht voor hun inzet voor en inbreng in het werk van ons deputaatschap. Deputaten hebben nadien met ontstentenis kennis genomen van het plotselinge overlijden van prof. dr. J.P. Versteeg. De broeders K. Boersma en D. Slagboom hebben te kennen gegeven niet voor herbenoeming in aanmerking te willen komen, in verband met het feit, dat zij reeds een geruime tijd in het deputaatschap participeren. Een voorstel betreffende hun opvolging, alsmede de opvolging van de tijdens de verslagperiode naar Canada vertrokken deputaat L.W. Bikkes hopen wij u in een afzonderlijk schrijven te doen toekomen. Deputaten danken de afgetreden resp. aftredende broeders hartelijk voor alles wat zij in het deputaatschap hebben gedaan.

3. Vergaderingen

Deputaten vergaderden in de verslagperiode op de volgende data: 16 januari, 13 maart, 22 mei, 29 september, 26 oktober, 4 december 1987, 22 januari, 28 april, 6 mei, 1 juli, 23 september, 25 november 1988, 20 januari, 17 februari, 17 maart, 12 mei 1989. Een enkele vergadering dient nog te worden gehouden na inzending van dit rapport, waar alsnog, op grond van nog te ontvangen rapportages, een aanvullend rapport zal moeten worden vastgesteld.

Een enkele maal vergaderden de secties Binnenland en Buitenland afzonderlijk, ter voorbereiding van de bespreking van bepaalde zaken.

Twee maal werd vergaderd met het Hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk.

Niet minder dan acht maal werd de Nederlands Gereformeerde commissie voor Kontakt en Samenwerking ontmoet.

B. Binnenland

a. Nederlands Gereformeerde Kerken

Terzake van de verhouding tot de Nederlands Gereformeerde Kerken deed de synode van 1986 de volgende uitspraak:

'De generale synode, overtuigd van de roeping om gehoor te geven aan Christus' gebod tot eenheid en gelovend in de kracht van Christus' gebod om eenheid, welke eenheid gezocht moet worden met allen, die

in waarheid onder het gezag van Gods Woord willen buigen en naar de gereformeerde belijdenis willen leven, besluit:

1. opnieuw uit te spreken, dat het zoeken naar eenheid met de Nederlands Gereformeerde Kerken roeping der kerken blijft;
2. overtuigd van de noodzaak van voortgezet gesprek over de prediking en eveneens overtuigd van de noodzaak van een goede functionering van de Gemeenschappelijke Verklaring ten aanzien van de toeëigening des heils terwille van de goede voortgang van de samensprekingen, deputaten op te dragen, dit gesprek te blijven voeren en daarin steeds weer aan de orde te stellen de punten, in de Gemeenschappelijke Verklaring genoemd, daarbij ook de gegevens uit de gehouden enquête te verwerken en die grondig door te spreken;
3. deputaten op te dragen zich blijvend op de hoogte te stellen van het verloop van de contacten in die kerken, waar men tot samenwerking met de Nederlands Gereformeerde Kerk gekomen is, en van de verhouding tot de Nederlands Gereformeerde Kerk in die kerken, waar men tot nu toe niet tot samenwerking kwam;
4. opnieuw uit te spreken, dat het zoeken naar eenheid tussen plaatselijke kerken het hele kerkverband raakt, en dat het daarom belangrijk is bij het zoeken naar die eenheid, de eenheid in eigen kerkverband in het oog te houden;
5. het moderamen op te dragen de brief van de Landelijke Vergadering te beantwoorden, met vermelding van de besluiten van de generale synode.

Ter uitvoering van de in deze uitspraak aan deputaten gegeven opdrachten hebben deputaten in de verslagperiode weer een enquête in de kerken gehouden om zo te peilen hoe de verhouding tot de Nederlands Gereformeerde Kerken in onze kerken getaxieerd en beleefd wordt. Daarnaast hebben deputaten acht samensprekingen gehouden met de Nederlands Gereformeerde commissie voor Kontakt en Samenspreking, in welke samensprekingen aan de orde kwamen de zaken in de Gemeenschappelijke Verklaring genoemd alsook de zaken die via de uitslag van de gehouden enquête op de tafel van deputaten waren gelegd. Van zowel de gehouden enquête als van de gevoerde samensprekingen geven wij u hierbij een verslag. Deputaten hebben op uitnodiging een bezoek gebracht aan de Landelijke Vergadering van Drontheim via de bns. Van Malkenhorst en Starreveld. Drs. Starreveld heeft de Landelijke Vergadering toegesproken.

Enquête

In september '88 werd opnieuw een enquête gehouden in de kerken om op die manier gevolg te geven aan de opdracht van de generale synode 1986, dat deputaten zich blijvend op de hoogte zouden stellen van het verloop van de contacten op die plaatsen, waar men tot samenwerking met de Ned. Gerel. Kerk gekomen is, en van de verhouding tot de Ned. Gerel. Kerk in die kerken, waar men tot nu toe niet tot samenwerking kwam. In het verleden was via een enquête een tamelijk duidelijk beeld verkregen van de verhouding tot de Ned. Gerel. Kerken. Vandaar dat deputaten besloten dit keer van hetzelfde middel gebruik te maken.

Er werden vragen gesteld aan de kerken, met dien verstande dat de vragen gesteld aan kerken waar samenwerking met de Ned. Gerel. Kerk is, van enigszins andere aard waren dan de vragen die gesteld werden aan kerken waar geen samenwerking bestaat. De vragen aan die kerken waar samenwerking is, luiden als volgt:

1. Wat zijn de vormen van contact, die uw gemeente onderhoudt met de Ned. Gerel. Kerk? Zijn de contacten gedurende de laatste jaren toegenomen of verminderd?
 2. Komen in de contacten de zaken genoemd in de Gemeenschappelijke Verklaring aan de orde en zo ja, op welke wijze? Functioneert naar uw mening deze Gemeenschappelijke Verklaring en is er op de daarin genoemde punten toename?
 3. Worden de contacten in de gemeente als positief ervaren? Zijn de contacten een zaak van de gehele gemeente of geven zij spanningen onder de leden binnen de gemeente?
 4. Kunt u aangeven of de contacten naar uw oordeel de eenheid binnen het kerkverband schaden? Hoe komen uw contacten op de vergadering van de classis ter sprake en hoe worden ze daar beoordeeld?
- De vragen, gesteld aan de kerken waar geen samenwerking bestaat, waren als volgt geformuleerd:
1. Onderhoudt u geen contacten omdat er geen Ned. Gerel. Kerk in uw omgeving is? Als er wel een zou zijn, zou u dan wel contact zoeken? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?
 2. Als er wel een Ned. Gerel. Kerk in uw omgeving is en u toch geen contact onderhoudt, wat is daarvan de reden? Zijn er wel eens contacten geweest? Zo ja, om welke reden zijn die er dan nu niet meer?
 3. Hoe denkt u erover, dat er wel kerken zijn, waar contacten met de Ned. Gerel. Kerk onderhouden worden? Hoe beoordeelt u de verhouding tussen het zoeken van eenheid met de Ned. Gerel. Kerken en de eenheid in eigen kerkverband?
 4. Is de Gemeenschappelijke Verklaring ten aanzien van de toeëigening van het heil - waarvan we een kopie insluiten - bij u besproken en dus bekend?

Goede respons

Het heeft deputaten verheugd, dat er een groot aantal antwoorden binnenkwam op de uitgegane brieven. Zonder dat deputaten extra moeite moesten doen om de enquête onder de aandacht van de kerkeraden te brengen, werden van ongeveer 120 kerken reacties ontvangen.

De antwoorden kwamen inderdaad uit gemeenten over de hele breedte van onze kerken: er waren reacties uit kerken die de samenwerking met de Ned. Gerel. Kerken van harte toejuichten en begeren en uit kerken, die zeer kritisch tegenover deze samenwerking staan; er waren ook reacties van kerken die - met allerlei variaties - tussen deze twee uitersten een tussenstandpunt innemen. Zodoende is op grond van deze enquête een vrij duidelijk beeld te vormen van de verhouding tot de Ned. Gerel. Kerken. Er waren ook kerken die niet reageerden. Deputaten hebben geen pogingen gedaan om die kerken alsnog

tot het geven van een antwoord uit te nodigen. Onder de kerken die niet reageerden zijn, volgens de gegevens waarover deputaten beschikken, toch ook kerken waar men tot een nauwe vorm van samenwerking gekomen is.

Anderzijds zijn er onder de kerken, die niet reageerden, kerken die duidelijk de samenwerking afwijzen.

Kritiek

Op enkele vragen die door deputaten aan de kerken gesteld zijn is enige kritiek gekomen. Die kritiek klinkt ook door in de antwoorden. Deputaten maken er hier melding van omdat deze kritiek berust op een onjuiste interpretatie van de vragen.

Sommige kerken, die een brief ontvingen bestemd voor die kerken waar geen contact met de Ned. Gerel. Kerk wordt onderhouden, gaven te kennen, dat zij ten onrechte bij deze categorie waren ingedeeld. Zij berichtten, dat er wel degelijk bepaalde vormen van contact worden onderhouden, uitkomend bijvoorbeeld in samenwerking op het gebied van de evangelisatie, het van tijd tot tijd houden van een gecombineerde vergadering van de jeugdverenigingen, e.d. Deputaten verstaan echter onder 'contact' en 'samenwerking' iets anders dan deze activiteiten. De indeling tussen kerken die wel en kerken die geen contacten onderhouden - in de zin van kerkelijk e.d. - is gemaakt naar aanleiding van het wel of niet voorkomen van het plus-teken bij de naam van de kerk in het Jaarboek.

Een ander kritisch geluid heeft te maken met de wijze waarop sommige vragen waren geformuleerd. Het betreft hier met name die vragen, die ingaan op de verhouding tussen het zoeken van eenheid met de Ned. Gerel. Kerken en het bewaren van eenheid in eigen kerkverband. Deputaten wordt verweten, dat deze vragen suggestief gesteld zijn en te kennen geven dat deputaten geen onbevooroordeelde positie innemen. Wij wijzen deze kritiek van de hand aangezien wij met de vraag alleen recht wilden doen aan hetgeen de generale synode 1986 uitgesproken heeft.

Antwoorden

Wat de beantwoording der vragen betreft kan het volgende worden gezegd:

De kerken, waar samenwerking bestaat, zijn in aantal niet toegenomen. Er zijn kerken bij, waar nauwe tot zeer nauwe samenwerking bestaat, soms zelfs zo ver gaande dat van volledige integratie gesproken kan worden. Vanuit die kerken komen positieve geluiden over de samenwerking. Men ziet het als een gave van de Heere, dat zij elkaar als kerken hebben herkend en tot deze vorm van samenwerking konden komen.

Het merendeel van de kerken waar contact bestaat gaat in de samenwerking echter niet zo ver. Er worden van tijd tot tijd gezamenlijke kerkdiensten gehouden, vooral in de vakantieperiodes. Er worden ook gemeenschappelijke kerkeraadsvergaderingen en gemeente-avonden belegd. Vanuit deze kerken kregen we niet de indruk dat de contacten nu intensiever zijn dan drie jaar geleden. Op de ene plaats misschien wel, maar op de andere weer niet.

De vraag of in de contacten de Gemeenschappelijke Verklaring ook aan de orde komt en of de zaken die daarin staan nog steeds onderwerp van gesprek zijn, wordt in de regel zo beantwoord, dat men in het verleden elkaar wederzijds heeft herkend mede ook op basis van deze Verklaring en dat er nu niet direct noodzaak is de daarin genoemde zaken weer door te spreken.

Of de contacten in de gemeente als positief worden ervaren of dat er binnen de gemeente spanningen door ontstaan, is een vraag die in sommige gevallen zonder aarzeling positief beantwoord wordt: de gemeente is er als geheel bij betrokken en ervaart de contacten ook als positief. Dit betreft met name die gemeenten waar van een grote mate van samenwerking sprake is. In andere gemeenten, waar de contacten niet tot die hoogte reiken, wordt toch nog wel eens ervaren dat de contacten bij een deel van de gemeente moeilijk liggen. Gezamenlijke kerkdiensten worden dan ook niet door alle leden bezocht. In de loop der jaren is hier ook niet veel verandering in gekomen.

Kerken waar men tot een bepaalde vorm van samenwerking kwam, geven in de regel te kennen, dat deze contacten geen schade toebrengen aan de eenheid in eigen kerkverband. Er kan geen schade door ontstaan, zo wordt wel betoogd, aangezien het bij het zoeken van eenheid met de Ned. Gerel. Kerken gaat om gehoorzaamheid aan het gebod van Christus. Overigens, zo zeggen sommige brieven, moet er geen spanning gecreëerd worden door het zoeken van eenheid met de Ned. Gerel. Kerken te stellen tegenover het bewaren van de eenheid in eigen kerkverband, of omgekeerd.

Hier en daar wordt er voor gepleit om aan de plaatselijke kerk in deze zaken een grotere mate van vrijheid te verlenen, opdat zij het kerkverband niet als remmend zullen ervaren op de weg naar eenheid, die zij als een gave van de Heere zien.

Over de bestaande contacten wordt geregeld gerapporteerd aan de classis, waaronder de kerk ressorteert. Over de manier waarop de classis over deze contacten oordeelt, zijn de meningen verdeeld. De een is blij met de wijze van beoordeling; de ander is er niet gelukkig mee.

Zo ongeveer zijn de reacties uit de kerken waar wel samenwerking met de plaatselijke Ned. Gerel. Kerk bestaat.

Sprekend over die kerken waar deze vormen van contact niet bestaan of waar in het geheel van geen contact sprake is, kan het volgende worden opgemerkt:

Zoals al eerder gezegd zijn er kerken, die wel tot op zekere hoogte in contact staan met de plaatselijke Ned. Gerel. Kerk, maar de contacten beperken zich dan tot activiteiten op het gebied van evangelisatie e.d. Uit deze kerken, alsmede uit kerken die geen contact met de Ned. Gerel. Kerk is, bereide ons een enkele keer de verwijzing naar de uitspraak van de generale synode 1986, dat het zoeken naar eenheid met de Ned. Gerel. Kerken roeping der kerken is. Met deze uitspraak wordt dan instemming betuigd. Waarbij dan opgemerkt wordt dat er zeker contact gezocht zou worden als er een Ned. Gerel. Kerk ter plaatse zou zijn. Gaan we van deze opmerkingen uit, dan zou voorzichtig de conclusie getrokken kunnen worden, dat de zaak van de eenheid met de Ned. Gerel. Kerken bij sommige kerken meer leeft dan eerder het geval was. Het is echter niet met feiten te staven, aangezien er van daadwerkelijke contacten geen sprake is of alleen van contacten in zeer beperkte zin.

Uit deze kring van kerken komt ook herhaaldelijk de opmerking, dat wat in eigen gemeente (nog) niet kan, in andere gemeenten moet worden geprezen. Het is goed, zo oordeelt men, dat er plaatselijk samenwerking is.

En voor vrees dat er een conflict zou kunnen ontstaan tussen het zoeken van eenheid met de Ned. Geref. Kerken en het bewaren van eenheid in eigen kerkverband, moeten we niet zo beducht zijn. Er zijn echter ook reacties, die meer een afwijzend karakter hebben. Die komen niet alleen uit kerken waar geen plaatselijke Ned. Geref. Kerk is, maar ook uit kerken in plaatsen waar wel zo'n kerk is. In sommige gevallen zijn er ook samensprekingen geweest, maar die zijn afgebroken, omdat - zo wordt opgemerkt - de Gemeenschappelijke Verklaring in de Ned. Geref. Kerken in feite niet functioneert en men gestuit is op grote verschillen juist ten aanzien van die zaken die in de Gemeenschappelijke Verklaring worden genoemd. In andere gevallen zijn er nooit contacten geweest, maar wijst men de Ned. Geref. Kerken af vanwege wat men weet uit gelezen preken of andere publicaties of vanwege bezwaren tegen bepaalde praktijken, die in Ned. Geref. Kerken voorkomen.

Bij dit laatste wordt gedoeld op de opvattingen, zoals die uitkomen in publicaties van enkele Ned. Geref. predikanten inzake het gezag van de belijdenis en het Schriftgezag. Gewezen wordt op de praktijk van het toelaten van kinderen aan het Avondmaal, de openstelling van het ambt voor de vrouw, het slechts een maal per zondag dienst houden en andere zaken.

Deze zaken worden ook wel genoemd in brieven van kerken waar wel contacten hebben bestaan. Het is duidelijk uit de brieven, die uit kerken komen, die nogal negatief aankijken tegen samenwerking met de Ned. Geref. Kerken, dat men ook de contacten die er elders wel bestaan, anders beziet. Het wordt door hen wel vaak als een spanning ervaren en men ziet door die samenwerking de eenheid in eigen kerken in gevaar komen. Deze geluiden komen met name uit kerken in de classes Rotterdam, Utrecht en Zwolle. In deze kerken heeft de oproep van de generale synode ook niet veel indruk gemaakt: er blijven te veel bezwaren bestaan tegen de Ned. Geref. Kerken en vooral in geestelijk opzicht voelt men zich vreemden van elkaar, wat o.a. uitkomt in het elkaar niet herkennen in de prediking. In enkele brieven wordt in dit verband gevraagd of er niet naar andere wegen gezocht moet worden als het gaat over het zoeken van eenheid met andere kerken. Met name worden dan genoemd de Geref. Kerken Vrijgemaakt en de Gereformeerde Bond in de Ned. Herv. Kerk.

Vermeldt moet nog worden, dat de kerk van Ede tegenover deputaten haar verontusting heeft uitgesproken over het feit, dat diverse jonge mensen uit onze kerken zich bij verhuizing naar Ede niet bij de Chr. Geref. Kerk aldaar aansluiten, maar bij de Ned. Geref. Kerk ter plaatse, omdat - naar hun zeggen - het geestelijk klimaat daar meer overeen komt met wat zij in de gemeente van herkomst ervaren hebben. Deputaten vermelden dit hier, omdat zij over deze zaak met Ede contact gehad hebben.

Evaluatie en conclusie

In het algemeen kan gezegd worden, dat er niet zo heel veel veranderd is sinds de generale synode 1986. Waar toen geen contacten waren, zijn ze nu nog niet. De oproep van deze synode heeft niet veel effect gesorteerd of het zou moeten zijn dat een aantal kerken die oproep citeert. Maar van daadwerkelijk zoeken naar en komen tot eenheid is nauwelijks meer te vermelden dan drie jaar geleden.

Een ander punt dat opvalt is dat zowel voor- als tegenstanders eigenlijk maar weinig gefundeerde argumenten laten horen. Men is voor samenwerking of men is tegen samenwerking. Het is ook opvallend, dat veel brieven buitengewoon kort zijn. Wel is uit de beschikbare gegevens duidelijk, dat de verschillende manier waarop de verhouding tot de Ned. Geref. Kerken getaxeerd wordt, nauw samenhangt met de visie die men heeft op diverse geestelijke zaken. Uit de enquête komt zo ook naar voren, dat er intern in onze kerken nog al wat verschillend gedacht wordt over zaken die bijvoorbeeld de toeïgening des heils raken.

Dit verschil in visie komt ook uit in verschillende taxatie die gegeven wordt aan het af of niet ontstaan van spanning in de eenheid in eigen Kerken door het zoeken van eenheid met de Ned. Geref. Kerken.

Het is duidelijk, dat er kerken zijn waar de samenwerking met de Ned. Geref. Kerken niet meer weg te denken is. Het is ook duidelijk, dat er kerken zijn waar van enige toenadering tot de Ned. Geref. Kerken absoluut geen sprake is. Het is eveneens duidelijk, dat de zaak in de kerken in het algemeen weinig leeft.

Het spontane is er wat uit na de herkenning die in het begin van de zeventiger jaren aanwezig was. Een oorzaak hiervoor lijkt te zijn, dat deze zaak al zo lang 'slepende' is; er zit geen voortgang in, zodat ook de kerken waar de samenwerking hartelijk is, pas op de plaats moeten maken vanwege het kerkverband. Een andere oorzaak waardoor de eenheid stagneert lijkt toch ook te liggen in het feit, dat onze kerken vanuit de Ned. Geref. Kerken meermalen dingen ter ore komen, die de vraag aan de orde stellen, of de belijdenis bij die kerken wel zo veilig is. Een derde belemmerende factor is de spanning in eigen kerken en de wens, dat prioriteit zal worden toegekend aan het herstellen van de eenheid in eigen geleiden. Een belangrijke oorzaak is tenslotte dat er in de prediking verschil geconstateerd wordt ten aanzien van de zaken die in de Gemeenschappelijke Verklaring genoemd worden.

Samensprekingen

In de verslagperiode werden acht samensprekingen gehouden met de Ned. Geref. commissie voor Contact en Samenspreking, en wel op 22 mei, 3 juli en 4 dec. '87, 22 jan., 28 april, 23 sep. en 25 nov. '88, 17 maart '89. Wij geven eerst een kort verslag van deze samensprekingen, die afwisselend geleid werden door de voorzitters van onze deputaten en van de Ned. Geref. commissie.

22 mei '87.

Op deze eerste gemeenschappelijke vergadering na de generale synode 1986 werd een toelichting gegeven bij de besluiten van de generale synode. Van de zijde van de Ned. Geref. commissie was er de vraag waarom nu weer gesproken moet worden over de toeïgening des heils en over andere zaken uit de Gemeenschappelijke Verklaring. Onzerzijds is geantwoord, dat dit niet is omdat de Chr. Gereformeerden willen teruggaan tot voor 1975, maar omdat deze zaken zo belangrijk zijn in het kader van het streven naar eenheid. De Ned. Geref. broeders hadden ook vragen bij de uitspraak van de generale synode dat rekening gehouden

moet worden met de eenheid in eigen kerkverband.

Geantwoord is, dat dit uitgesproken is vanwege het feit, dat de verhouding tot de Ned. Geref. Kerken binnen de Chr. Geref. Kerken vaak een oorzaak van spanning is. Maar, zo vroegen de Ned. Geref. broeders zich af, zal dit besluit niet remmend kunnen werken met name daar waar al een bepaalde mate van samenwerking bestaat? Neemt op die manier het enthousiasme niet af? Van onze zijde is duidelijk gemaakt, dat deze uitspraak niet allereerst bedoeld is als een rem, maar als een pastorale waarschuwing aan de gemeenten, die al ver zijn op de weg van samenwerking, om toch niet het eigen kerkverband onder druk te zetten.

Voor deze gedachtengang hadden de Ned. Geref. broeders wel begrip, maar zij zouden liever zien, dat wat in sommige gemeenten bereikt is, voor andere gemeenten een stimulans zou mogen zijn om in hetzelfde spoor te gaan. Zij hebben er moeite mee, dat kerken die elkaar als kerken van Christus herkend hebben, om oorzaken van buitenaf niet verder kunnen op de weg naar eenwording. Onzerzijds is gezegd, dat wederzijdse erkenning door bepaalde kerken nog niet terstond doorwerkt in het hele kerkverband. Als het kerkverband nog niet zo ver is, kunnen de kerken waar wel herkenning is, of wachten totdat het kerkverband ook zo ver komt, of zich bij een van de bestaande kerkverbanden aansluiten.

De Ned. Geref. broeders gaven ook te kennen, dat ze moeite hebben met de uitspraak van de generale synode, dat het gesprek over de prediking voortgang moet hebben. Moeite hadden ze eveneens met een aantal punten vermeld in de brief van de synode aan de Landelijke Vergadering; o.a. omtrent het onderscheidenlijk preken en de gemeentebeschouwing. Besloten werd in de komende periode doelgericht met elkaar te spreken over de genoemde punten. Mogelijk dat zo barrières kunnen worden weggenomen.

3 juli '87.

Naar aanleiding van de Gemeenschappelijke Verklaring en de brief van de generale synode 1986 werd gesproken over 'onderscheidenlijk preken'. Van Chr. Geref. zijde werd de vraag gesteld in hoeverre in de prediking in de Ned. Geref. Kerken de oproep tot geloof en bekering weerklinkt. Van Ned. Geref. zijde werd erop gewezen, dat de gemeente altijd als volk van het verbond moet worden aangesproken.

De Chr. Geref. broeders vroegen zich af of in de prediking in de Ned. Geref. Kerken de Dordtse Leemregels wel tot hun recht komen, met name de daarin gegeven pastorale onderwijzingen. In deze - in vele opzichten oriënterende bespreking - kwam naar voren dat de Ned. Geref. Kerken de beweging van de dertiger jaren achter zich hebben en dat die veel van hun visie mede bepaalt. De Chr. Kerken kunnen zich niet losmaken van de Nadere Reformatie.

Besloten werd dat op volgende vergadering verder zal worden gesproken over de prediking. Als leidraad zal dienen het artikel van prof. W. Kremer in de bundel 'Priesterlijke Prediking', getiteld 'Het adres van de preek'.

4 dec. '87.

Het artikel van prof. Kremer vormde het uitgangspunt in deze samenspreking. De Ned. Geref. broeders stelden, dat zij het met veel in dit artikel hartelijk eens zijn. Wel zou men liever gezien hebben, dat het uitgangspunt gekozen was in de mildheid en barmhartigheid Gods. Ook zou men de voorkeur gegeven hebben aan een groot accent op de verantwoordelijkheid van de mens; men is beducht voor passiviteit.

De vraag werd gesteld - omdat de Ned. Geref. broeders wat vreemd aankijken tegen de onderscheiding tussen 'Adamspositie' en 'Abrahamspositie' - of de Adamspositie wel gezien wordt als een realiteit in de gemeente. Al zijn we erfgenaam van de belofte, dan zijn we van nature nog niet de inhoud van de belofte deelachtig. Is er in de manier waarop de dingen in de kring van de Ned. Geref. Kerken worden gehanteerd, toch niet het gevaar dat de veronderstelde wedergeboorte om de hoek komt kijken?

Het antwoord van Ned. Geref. zijde was: Wij hebben ook te strijden tegen een veronderstelde niet-wedergeboorte. De gemeente is verbondsgemeente.

Dat houdt in dat Christus ons van onze ellende verlost heeft. Vanuit dit gegeven dient de gemeente onder de klem van Gods roeping gebracht te worden.

Van Chr. Geref. zijde werd daar tegenover de vraag gesteld: Wanneer heeft dan de werkelijkheid van het tot geloof komen plaats gevonden?

Steeds weer bevestigden de Ned. Geref. broeders, dat voor hen van grote betekenis is, dat de gemeente verbondsgemeente is. Daarin komt haar verkiezing uit.

Van hieruit moet zij aangesproken worden en haar worden voorgesteld wat zij in Christus heeft. De bondeling moet dan zelf tot een antwoord komen. Op de vraag of de bondeling dan niet eerst wedergeboren moet worden, werd geantwoord, dat dit zo is, maar dat de wedergeboorte ook in de belofte begrepen is. De wedergeboorte is, dat de bondeling gaat zijn wat hij is. Onze wedergeboorte rust op wat gebeurd is op Golgotha.

De Chr. Geref. deputaten stemden toe, dat de gemeente verbondsgemeente is en dat alle bondelingen de belofte hebben. Maar de belofte moet nog wel vervuld en toegeëigend worden. Sprekend over de aanneming van de belofte werd van Chr. Geref. zijde opgemerkt, dat geen mens het beloofde begeert en dat daarom een innerlijke verandering ook bij de bondeling nodig is.

Geconcludeerd werd, dat verder gesproken dient te worden over zaken als 'Belofte en werkelijkheid' en 'Verbond en wedergeboorte'. De broeders Maris en Van der Dussen zullen het komende gesprek voorbereiden.

22 jan. '88.

Gesproken werd over 'Verbond en wedergeboorte' aan de hand van twee discussiestukken, opgesteld door de bro. Maris en Van der Dussen.

Er breekt veel overeenkomst tussen deze stukken; beide gaan uit van de Schrift en de belijdenis. Maar de vraag liet zich stellen: Hoe functioneert het een en ander in de praktijk? Als de Ned. Geref. broeders toestemmen dat de noodzaak van bekering gesteld moet worden, hoe komt het dan dat dit element in vele van hun kerken ontbreekt? Wordt toch niet teveel uitgegaan van de gelovende gemeente? Maar belofte en

vervulling zijn nog niet hetzelfde!

Van Ned. Geref. zijde werd weersproken, dat dit element ontbreekt in de prediking. Wel moet worden vastgehouden aan het verschil dat er is tussen de positie van een verbondskind en de positie van een kind van heiligen. In de benadering van de gemeente dient onderscheid gemaakt te worden tussen de indicatief (wat kinderen der gelovigen krachtens Gods genadigde beschikking zijn) en de imperatief (wat ze nu ook in de weg van gelovige aanvaarding moeten worden).

Tegenover het sterke pleiten door de Ned. Geref. broeders voor het benadrukken van de verantwoordelijkheid van de bondeling (vanuit de imperatief), werd van Chr. Geref. zijde erop gewezen, dat niet vergeten mag worden, dat we voor die gelovige aanvaarding ten volle aangewezen zijn op de Heilige Geest. Ter sprake kwam D.L. III/IV, 12, waar van de wedergeboorte gezegd wordt, dat God die zonder ons in ons werkt. Dit volstreekte genadekarakter moet wel worden gehonoreerd. Tenslotte zijn verbondskinderen wat hun schuldigheid betreft toch ook weer geheel gelijk aan andere kinderen. Er zal mee gerekend moeten worden dat ook verbondskinderen zondaars zijn.

Sprekend over de wedergeboorte verwezen de Ned. Geref. broeders naar wat de D.L. ervan zeggen, namelijk dat het een verborgen werking is (III/IV, 12). Van Chr. Geref. zijde werd daar tegenover gesteld, dat de D.L. nietermin die wedergeboorte wel omschrijven (III/IV, II). Omdat een van de leden van de commissie te kennen gaf, dat hij zich met bepaalde uitdrukkingen van de D.L. niet helemaal gelukkig voelt, kwam de verhouding Schrift-confessie ter sprake.

Van Ned. Geref. zijde werd het geluid gehoord, dat we elkaar vanuit de Schrift moeten overtuigen en niet vanuit de confessie. Maar hebben we dan niet verklaard, dat de belijdenis geheel met de Schrift in overeenstemming is? Zo werd van Chr. Geref. zijde gevraagd.

Afgesproken werd, dat de hoofdpunten, waarover verschil van gevoelen gebleven is, zullen worden geïnventariseerd en dat die punten nader zullen worden besproken.

28 april '88.

Aan de hand van een 'inventarisatie', opgesteld door brs. Maris en Van der Dussen (bijlage 1), werd gesproken over de positie van de verbondskinderen. Er was overeenkomst van gevoelen, dat de positie binnen het verbond een groot voorrecht is en grote rijkdom meebrengt. De Ned. Geref. broeders benadrukten deze rijkdom sterk, maar van Chr. Geref. zijde werd de vrees geuit, dat zo wel eens te weinig rekening zou kunnen worden gehouden met het feit, dat een verbondskind net als andere kinderen van nature geestelijk dood is. Als dit te weinig gezien wordt, wordt ook aan het zondaar-zijn te weinig aandacht geschonken. De rijkdom van het verbond zal alleen als rijkdom ervaren worden in de weg van wedergeboorte en bekering.

Wordt op deze wijze het verbond niet begrensd tot mensen, die weten dat ze wedergeboren zijn? Zo vroegen de Ned. Geref. broeders. En is het niet veel meer de bedoeling van de prediking de hele gemeente te laten zien hoe rijk zij is om haar zo te leren met die rijkdom om te gaan? Gevraagd wat dan precies die rijkdom is, werd geantwoord: dat de gedoopten vrij zijn van de zonde.

Van Chr. Geref. zijde bleef er bezwaar bestaan tegen deze wijze van spreken. Gewezen werd op de noodzaak van de toelichting van deze dingen door de Heilige Geest, zonder welke toelichting we niets bezitten.

De vraag werd gesteld of we met deze besprekingen wel wezenlijk verder komen. Er zijn verschillen. De Ned. Geref. broeders willen meer de nadruk leggen op de waarachtigheid van Gods belofte, terwijl de Chr. Geref. broeders ook sterk willen benadrukken het werk Gods in de mens. De vraag is nu of de geconstateerde verschillen zo fundamenteel zijn, dat wij er als kerken door gescheiden moeten blijven. Met andere woorden: Ligt dit alles binnen het raam van de belijdenis of niet?

Volgens de Ned. Geref. broeders zijn het accentverschillen en die zijn legitiem. Denken de Chr. Geref. broeders er ook zo over werd gevraagd. Of zijn zij van mening, dat in de Ned. Geref. Kerken bepaalde zaken betreffende het werk Gods in de mens niet goed aangevoeld worden?

Van Chr. Geref. zijde werd door enkele broeders gezegd, dat het hier om wezenlijke verschillen gaat en niet slechts om accentverschillen. Daar reageerden sommige Ned. Geref. broeders op door te zeggen, dat diezelfde verschillen ook binnen de Chr. Geref. Kerken voorkomen. En als de Chr. Geref. deputaten die verschillen dan als zo wezenlijk zien, welk perspectief is er dan als het gaat om eenwording?

Wordt het geen tijd dat we realistisch worden en zeggen, dat wij niet bij elkaar passen?

Ook van Chr. Geref. zijde werd toegestemd, dat het tijd wordt, dat we ons afvragen of we verder zullen gaan en zo ja, hoe? Het heeft geen zin om de discussies over bepaalde zaken steeds te herhalen. Van Ned. Geref. zijde werd er op aangezonden dat de Chr. Geref. broeders het de Ned. Geref. broeders duidelijk zullen maken wat zij missen.

23 sept. '88.

Opnieuw werd gesproken aan de hand van de 'inventarisatie', ditmaal over de beleving van het bondeling-zijn. Wat is de waarde van de belofte?

De Ned. Geref. broeders legden de nadruk op wat in de belofte bezeten wordt. De Chr. Geref. broeders benadrukten dat de belofte ook nog deelachtig gemaakt moet worden.

Van Ned. Geref. zijde werd ook dit keer weer sterk benadrukt, dat bondelingen het volle heil bezitten, want het is hun toegezegd. Alleen ongelof doet het ons missen.

Ook nu werd weer het onderscheid tussen schenking en deelachtigmaking ter sprake gebracht. Als daar geen duidelijk onderscheid tussen gemaakt wordt, zullen de Ned. Geref. Kerken nog tot de leer van de afval der heiligen moeten komen.

De Ned. Geref. broeders merkten op, dat het verbond van Gods kant zo ernstig gemeend is, dat een bondeling het verbond moet verbreken om buiten het heil te geraken. Van Chr. Geref. zijde werd ook nu weer benadrukt, dat de sterke accentuering van het heil dat in de belofte ontvangen wordt, in de hand werkt een weinig wijzen op de noodzaak van de wedergeboorte.

Maar ook nu verzekeren de Ned. Geref. broeders, dat deze dingen wel degelijk aandacht krijgen in de prediking.

25 nov. '88.

Uit de 'inventarisatie' werd dit keer genomen het punt 'Onmacht en verantwoordelijkheid'.

Aan de Ned. Geref. zijde bleek grote beduchtigheid te bestaan voor ijdellijkheid, die in de hand gewerkt zou kunnen worden door het onderscheid maken tussen schenking en deelachtigmaking. Van Chr. Geref. zijde werd gehandhaafd, dat God toch wel degelijk iets moet doen zal de onmacht van de mens doorbroken worden.

Samengevat kan gezegd worden, dat er bij de Ned. Geref. broeders vrees is, dat de Chr. Gereformeerden de deelachtigmaking benadrukken ten koste van de schenking, terwijl de Chr. Geref. broeders vreesen, dat de Ned. Gereformeerden de schenking overaccentueren, waardoor de deelachtigmaking verwaarloosd wordt. De Chr. Geref. broeders missen bij de Ned. Gereformeerden te veel de noodzaak van het werk van de Heilige Geest in de mens. De Ned. Gereformeerden zijn huiverig voor het gevaar dat we het werk van de Heilige Geest te veel in kaart willen brengen.

Op dit punt werd aandacht gevraagd voor de verhouding tussen Woord en Geest. Worden die twee bij de Ned. Gereformeerden niet te veel vereenzelvigd? Zo vroegen de Chr. Geref. broeders zich af. Is bij de Chr. Gereformeerden niet de neiging aanwezig de Geest te verzelfstandigen naast het Woord? Zo vroegen de Ned. Geref. broeders zich af.

Weer bleek dat er verschillen zijn. Weer werd daaraan de vraag verbonden of deze verschillen binnen of buiten het raam van de confessie vallen. Voor de Ned. Geref. broeders vallen ze binnen de confessie. Enkele Chr. Geref. broeders gaven als hun mening, dat dit voor hen nog niet vast staat.

De Chr. Geref. broeders zegden toe, dat zij deze besprekingen zullen evalueren en dat dan een standpunt zal worden ingenomen. Het is in ieder geval niet nodig dezelfde dingen nog weer met elkaar te bespreken. Gesproken werd nog over een aantal zaken die voortvloeien uit de gehouden enquête. Aan de Ned. Geref. broeders werd gevraagd hoe de belijdenis in hun kerken functioneert. Deze vraag werd gesteld naar aanleiding van bepaalde zaken, die in het Ned. Geref. Kerken voorkomen, zoals het toelaten van kinderen aan het Avondmaal, de vrouw in het ambt, publicaties van o.a. drs. Flietkerk en drs. De Jong. Laat het Akkoord van kerkelijk samenleven zulke dingen toe? Als dat zo is, is het Akkoord dan wel een goede regeling?

De Ned. Geref. broeders spraken uit zich goed te kunnen voorstellen, dat er over deze zaken vragen rijzen. Maar de Chr. Geref. broeders moesten begrijpen, dat men in de Ned. Geref. Kerken voorzichtig wil zijn - mede ook op grond van de ervaringen van het verleden. Wel stamt men toe, dat er duidelijkheid moet komen. In ieder geval kan het niet juist zijn als openlijk tegen de belijdenis wordt ingegaan. Er worden wel ernstige gesprekken gevoerd, maar er is grote terughoudendheid om tot kerkelijke procedures te komen.

Van de zijde van de Chr. Geref. broeders werd gezegd, dat men begrijpen kan, dat er in 1969 zo'n grote mate van tolerantie was, maar kan dat twintig jaar later nog zo doorgaan? Daartegenover werd van Ned. Geref. zijde opgemerkt, dat de Chr. Geref. Kerken in feite dezelfde problemen hebben. Het blijkt dat het mogelijk is om - terwijl men de Dordtse Kerkorde hanteert - in de praktijk dingen te toelaten die de kerkorde niet toelooft.

17 maart '89.

Deze laatste samenspreking was bedoeld om met de Ned. Geref. commissie van gedachten te wisselen over onze rapportage aan de aanstaande generale synode. In een vorige periode was verzuimd de Ned. Gereformeerden van te voren op de hoogte te stellen van ons rapport; die omissie wilden we nu niet maken. Vandaar dat het rapport, voorzover dat betrekking had op de gehouden samensprekingen en dat in een eerder stadium door deputaten was vastgesteld, aan de Ned. Geref. commissie was gezonden en dat op deze vergadering de Ned. Geref. broeders hun opmerkingen erover konden maken.

Deputaten hebben in die vergadering in de eerste plaats geluisterd naar diverse argumenten, die van de kant van de Ned. Geref. broeders gemaakt werden. In de samensprekingen waren van de kant van de Ned. Geref. commissie soms dingen gezegd, die erg kras overkwamen en die zo ook in de weergave van de samensprekingen zijn opgenomen. Het bleek, dat verschillende leden van de commissie ook niet alle gemaakte opmerkingen voor hun rekening nemen, omdat ze er verschillend over denken.

Ook ten aanzien van enkele door ons gemaakte opmerkingen over het Akkoord van kerkelijk samenleven werd door leden van de commissie gezegd, dat zij met bepaalde symptomen in hun kerkelijk leven ook moeite hebben, maar zij vinden het niet juist dat wij de Ned. Geref. Kerken daarop beoordelen.

Bovendien maakten enkele broeders duidelijk, dat zij moeite hebben om zich in onze rapportage te herkennen. Het rapport werd door hen als nogal negatief ervaren.

Er werd op ons een beroep gedaan elkaar toch vast te houden, mede ook omdat we het ons in de tijd waarin we leven, niet kunnen veroorloven, gescheiden te blijven.

Als in het rapport dit element meer zou hebben doorgeloken, zou men dit in de commissie als een winstpunt ervaren hebben.

Onzerzijds werd een en ander verduidelijkt. Het bleek echter, dat ook nu weer een aantal verschillen in visie en laxiteit bleven bestaan. Deputaten zegden toe in een volgende vergadering de gemaakte opmerkingen en gevraagde wijzigingen te overwegen en dan tot een definitieve vaststelling van hun rapport te komen.

Evaluatie van de samensprekingen

1. Met dankbaarheid kan worden vastgesteld, dat de besprekingen in een bijzonder goede sfeer konden worden gehouden. Was er aanvankelijk wat gereserveerdheid bij de Ned. Geref. broeders vanwege bepaalde besluiten van de generale synode 1986, omdat zij het nut van het opnieuw bespreken van dingen, die al meer besproken waren, niet zo inzagen, de broeders hebben zich toch spontaan aan het werk gegeven. Er was openheid in de besprekingen en in alle eerlijkheid hebben we getracht naar elkaar te luisteren en elkaar te verstaan. In dit opzicht is er een merkbaar verschil met de vorige verslagperiode, toen alles veel stroever verliep. Wij zijn de Ned. Geref. broeders dankbaar voor hun inzet en openheid.
2. Over enkele punten uit de samensprekingen kunnen we in deze rapportage kort zijn. We noemen allereerst de oecumenische relaties. De Ned. Geref. Kerken zagen er van af waarnemers naar de GOS in

Harare te zenden; er leidden in hun kring te ernstige bezwaren tegen het lidmaatschap van de Gereformeerde Kerken in de GOS. In dit opzicht verstonen we elkaar volkomen. In het algemeen kan gezegd worden, dat de Ned. Geref. Kerken in het zoeken van oecumenische relaties graag op een lijn zitten met onze kerken.

Op ons verzoek heeft een afgevaardigde van de Ned. Geref. Kerken onze groeten overgebracht toen hij aanwezig was op de synode van de Franse EREI.

3. Ten aanzien van de contacten die op gang gekomen zijn tussen deputaten van de Geref. Kerken Vrijgemaakt en van Chr. Geref. Kerken hebben de Ned. Geref. broeders de wens geuit, dat die contacten ook de Ned. Geref. Kerken ten goede zouden mogen komen. De verkeerde beeldvorming, die er ten aanzien van de Ned. Geref. Kerken is zou door ons toedoen kunnen worden weggenomen. Zelfs werd gesproken over de wenselijkheid, dat de Chr. Geref. Kerken mogelijk een brugfunctie zouden kunnen vervullen in het contact tussen de Ned. Geref. Kerken en de Geref. Kerken Vrijgemaakt.
4. Rapportierend over de gesprekken, die met de Ned. Geref. commissie gevoerd zijn over de door de generale synode 1986 genomen besluiten moet gezegd worden, dat - met erkenning van het vele goede dat daarin werd ondervonden - er een vermoedend element in zat. Dingen, die al eerder onderwerp van gesprek waren, zijn weer besproken en ze zijn herhaaldelijk besproken. Op bepaalde punten konden we echter niet verder komen dan de constatering, dat er verschillen zijn en blijven. Kon in 1975 een gemeenschappelijke Verklaring worden opgesteld, thans blijkt dat er op diverse punten die in de gemeenschappelijke Verklaring genoemd zijn, verschillen van interpretatie blijven bestaan. Over deze punten van verschil gaat het nu. Ze laten zich als volgt rubriceren:
 - a. Steeds weer kwam in de samensprekingen naar voren, dat volgens de opvattingen van de Ned. Geref. Kerken de gemeente gezien moet worden als de verbondsgemeente en dat dit betekent, dat in de prediking de gemeente moet worden voorgehouden hoewel rijkdom de Heers haar gegeven heeft. Wat er in de belofte geschonken is, is het bezit van de gemeente. Van hieruit moet de prediking opwekken tot een gelovig blijven bij deze belofte.

Van Chr. Geref. zijde werd instemming betuigd met het feit, dat de gemeente verbondsgemeente is en dat haar een grote rijkdom is toegezegd, maar dit neemt niet weg, dat het geschenken heel nog deelachtig gemaakt moet worden en dat dit het werk van de Heilige Geest is. Al stemden de Ned. Geref. broeders dit toe, zij uitte daarbij tegelijk de vrees, dat een sterk benadrukken van de noodzakelijkheid van het werk van de Heilige Geest in de deelachtigmaking van het heil, wel eens tekort zou kunnen doen aan de verantwoordelijkheid van de mens.

Na vele besprekingen kunnen we niet anders concluderen dan dat er op dit punt verschillen in benadering blijven.

- b. Vanuit de sterke beklemtoning van het feit, dat de gemeente verbondsgemeente is - aan welke gemeente als geheel de belofte geschonken is - willen de Ned. Geref. Kerken dat in de prediking ook de gehele gemeente wordt aangesproken als delend in het heil.

Wel moet de gemeente opgeroepen worden tot geloof en bekering. Immers, verbreking van het verbond door ongehoorzaamheid en onbekeerbaarheid doet ons het heil missen.

Als van Chr. Geref. zijde daar tegenover werd staande gehouden, dat het zijn in het verbond niet betekent, dat het zondaar-zijn is opgeheven en dat nog steeds de noodzaak van wedergeboorte blijft, stemden de Ned. Geref. broeders dat wel toe, maar zij konden ons er niet van overtuigen, dat deze zaken ook voldoende recht wedervaart in de Ned. Geref. Kerken.

Ook op dit punt bleven er verschillen.

- c. Sprekend over de deelachtigmaking van het heil en het werk van de Heilige Geest in de mens kwam telkens naar voren, dat de Ned. Geref. broeders beducht zijn voor een te sterk accent op deze zaken.

Er is huiver voor het gevaar het werk van de Geest in kaart te willen brengen; men wil het liever een mysterie laten.

Als van Chr. Geref. zijde gewezen werd op het feit, dat Schrift en confessie wel degelijk over deze dingen spreken en dat het daarom ook tot de taak van de prediking behoort hierin leiding te geven en de gemeente te onderwijzen, stemden de Ned. Geref. broeders dit toe, maar wij kregen niet de overtuiging dat deze dingen in de Ned. Geref. Kerken van dezelfde importantie geacht worden als onder ons het geval is.

Het is niet zonder betekenis, dat juist bij de bespreking van deze dingen in het licht van wat de D.L. erover zeggen, er bij enkele Ned. Geref. broeders een zekere aarzeling op te merken was ten aanzien van bepaalde uitspraken van de belijdenis.

- d. Als in de besprekingen aan de orde kwamen de zaken die verband houden met het functioneren van de belijdenis - zaken die ook in de enquête van 1985 en in die van 1988 herhaaldelijk genoemd worden - werd van de kant van de Ned. Geref. broeders gewezen op de verdraagzaamheid, die men in de Ned. Geref. Kerken wil betrachten. Lettend op de ernst van bepaalde zaken die getolereerd worden, zowel wat betreft de leer als ook liturgische en kerkrechtelijke gebruiken, vragen we ons af het Akkoord van kerkelijk samenleven - waaronder deze dingen kennelijk mogelijk zijn - niet teveel ruimte biedt. Het lijkt ons dat een duidelijke binding aan de belijdenis vereist is; een binding die via ondertekening van het formulier van Dordt bezegeld wordt.

Ook op dit punt is er verschil van gevoelen gebleven.

- e. De grote vraag die nu beantwoord dient te worden is de vraag of de geconstateerde verschillen - met name die verschillen die onder 4a., b. en c. zijn verwoord - vallen binnen het raam van onze confessie.

Volgens de broeders van de Ned. Geref. commissie doen ze dat en zij vormen dus geen reden om als kerken gescheiden voort te leven.

Naar het oordeel van de Chr. Geref. deputaten zijn de verschillen ernstiger dan accentverschillen. Er zijn symptomen van relativerend spreken over de belijdenis.

Als zaken als de absolute doodsstaat van de mens (ook van de bondeling) en van de absolute noodzaak

van de wedergeboorte en zaken als het werk van de Heilige Geest in de mens, zoals o.a. verwoord in de Dordtse Leenregels, niet genoegzaam doorklinken in de prediking, achten wij dit een tekort doen aan de confessie. Niet alleen het ingaan tegen de confessie is ernstig; ook het niet ten volle laten doorklinken van bepaalde gegevens uit de confessie moet als ernstig worden aangemerkt. Het werkt op zijn minst eenzijdigheid in de hand.

Samenvatting en conclusie

Als we de resultaten van zowel de enquête als de samensprekingen proberen samen te vatten moeten we zeggen, dat we in onze wederzijdse relatie in de verslagperiode weer niet veel verder zijn gekomen.

Vergelijken met de periode 1983 - 1986 kan met waardering en dankbaarheid gezegd worden, dat er veel intensiever met de Ned. Geref. broeders gesproken kon worden. Vragen we echter naar het resultaat dan laat het verslag van de samensprekingen duidelijk zien, dat de gebleken verschillen ook dit keer gebleven zijn. In dit opzicht waren er dus weinig of geen vorderingen.

Een winstpunt in de samensprekingen was dat die verschillen ook eerlijk uitgesproken zijn en dat geen pogingen gedaan zijn ze te verheimelijken.

Zowel van de zijde van deputaten als van de zijde van de Ned. Geref. commissie is de vraag gesteld of het zin heeft voor de toekomst in dezelfde weg voort te gaan en opnieuw dezelfde zaken aan de orde te stellen. We konden elkaar vinden in de mening, dat we dit niet erg zinvol achten. We kennen elkaars standpunt; de verschillen zijn er en die zijn er ook gebleven, ondanks de Gemeenschappelijke Verklaring.

Samensprekingen zijn tot nog toe niet het gebodende middel gebleven om de bestaande verschillen weg te nemen.

Zoals al eerder is gesteld in deze rapportage is de vraag die nu overblijft: Zijn de verschillen dermate ernstig, dat ze een gescheiden kerkelijk leven rechtvaardigen, of zijn ze van minder gewicht en vallen ze binnen het raam van onze gemeenschappelijke belijdenis? Het zal zaak zijn, dat er op deze vraag eerst een antwoord komt. De broeders van de Ned. Geref. commissie oordelen, dat de gebleken verschillen binnen het raam van de confessie vallen. Hoe deputaten hierover denken valt af te lezen uit wat gerapporteerd is onder punt 4 e. van de evaluatie van de samensprekingen. Hierbij wordt wel opgemerkt, dat er binnen het deputaatschap op dit punt niet in alle dingen gelijk gedacht wordt.

Naast de zaken die te maken hebben met wat de Gemeenschappelijke Verklaring stelt kwamen deputaten meer dan eens voor de vraag te staan hoe het Akkoord van kerkelijk samenleven nu getaxeerd moet worden, mede in het licht van praktijken, die in de Ned. Geref. Kerken voorkomen. Laat dat Akkoord toch niet te veel toe en kan er onder dat Akkoord niet teveel getolereerd worden?

Al deze overwegingen waren voor deputaten inderdaad zwaarwegend. Het heeft ons moeite gekost om tot voorstellen aan de synode te komen. Gelet op het bovenstaande kan dat niet verwonderen.

Toch menen wij, ter afsluiting, nog op drie aspecten te moeten wijzen.

1. Het feit, dat er in onze kerken heel verschillend goedgevoeld en gehandeld wordt wat de wederzijdse verhoudingen betreft. Ook binnen het deputaatschap wordt de vraag, in hoeverre de gebleken verschillen een belemmering zijn om aan kerkelijke eenheid verder te werken, verschillend getaxeerd. Het is deputaten duidelijk, dat die kerken, die reeds een bepaalde vorm van samenwerking kennen, van die weg niet kunnen worden teruggeroepen. Die contacten dienen voortgezet te worden, aangezien deze kerken zich niet ten onrechte beroepen op de herhaaldelijk gedane oproepen van onze synoden, dat het zoeken naar eenheid met de Ned. Geref. Kerken geboden is (al was die uitspraak niet steeds even klemmend). Ondertussen blijft wel de werkelijkheid bestaan, dat andere plaatselijke kerken dit niet kunnen begrijpen. Deputaten zijn niet geroepen om deze verschillen te behandelen, maar zij komen er wel steeds mee in aanraking.

2. Het feit, dat er binnen de Ned. Geref. Kerken nog steeds van een zekere voorlopigheid sprake is. Dat geldt bijvoorbeeld het aanvaarden van het Akkoord van kerkelijk samenleven en het verdragen van kerken en opvattingen, die zich niet volstrekt bewegen binnen de belijdenis of het genoemde Akkoord. Het geldt ook de door hen uitgesproken bereidheid hun Akkoord te vervangen door de Dordtse Kerkorde, wanneer het tot een vereniging met onze kerken mocht komen.

Deze voorlopigheid betekent ook een bepaalde onduidelijkheid. Ze kan een bepaalde belofte inhouden, omdat nog niet alles vastligt en toenadering versoepeld kan worden; ze kan ook onzekerheid betekenen en vaagheid laten voortbestaan.

Wanneer kerkgemeenschappen samenspreken, is er behoefte aan duidelijkheid, juist ook omdat we nimmer vrijblijvend spreken. Duidelijk zal ook moeten worden, wat we met onze samensprekingen willen bereiken.

3. Het verschil in de wijze, waarop wij met de Ned. Geref. Kerken en met de Geref. Bond gesproken hebben (zie onder). De vraag laat zich niet onderdrukken, of de twee aspecten, die we van belang achten ten aanzien van de Geref. Bond, ons niet even zwaar moeten wegen ten aanzien van de Ned. Geref. Kerken: de overeenstemming op vele punten en de nood van de tijden.

Daarbij komt dan nog, dat we reeds een aantal zaken gemeenschappelijk hebben en doen, zoals ook erkend en afgesproken: onze verhouding tot de GOR en de vertegenwoordiging in buitenlandse contacten. Het studeren van verschillende Ned. Geref. studenten aan onze Hogeschool mag daarbij niet vergeten worden. Het komt deputaten voor dat nieuwe opdrachten aan deputaten en de kerken inzake het verdere contact met de Ned. Geref. Kerken afhankelijk dienen te zijn van een aantal principe-uitspraken inzake de gebleven verschillen. Daarom zien deputaten ditmaal af van gedetailleerde voorstellen en vragen zij uw vergadering de bovenbedoelde principe-uitspraken te doen.

b. Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk.

Deputaten kregen van de generale synode 1986 opdracht 'de contacten met de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk (op een voorlopige wijze) voort te zetten, maar zich daarbij wel te bezinnen op de vraag of en hoe contacten met groepingen die de Gereformeerde belijdenis van harte onderschrijven - binnen het kader van hun instructie - dienstbaar kunnen zijn aan het streven naar kerkelijke eenheid en

hierover te rapporteren aan de volgende synode'. Deze opdracht bevat twee elementen. In de eerste plaats wordt gesteld, dat de contacten met de Gereformeerde Bond moeten worden voortgezet. In de tweede plaats hebben deputaten zich te bezinnen op de vraag of en hoe dergelijke contacten mogelijk zijn en dienstbaar kunnen zijn aan kerkelijke eenheid. Deputaten hebben aan beide opdrachten gewerkt. Er zijn een aantal samensprekingen geweest met het Hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond. Er is ook intern bezinning geweest. Beide opdrachten hebben echter zoveel met elkaar te maken, dat de bezinning veelal heeft plaats gevonden in nauwe relatie met de voorbereidingen van de samensprekingen alsmede in connectie met de evaluatie van de in de samensprekingen aan de orde gestelde zaken. In deze rapportage lopen beide elementen dan min of meer doorheen. In de verslagperiode zijn er twee samensprekingen geweest, te weten op 29 september 1987 en op 5 april 1989. Tussendoor is er een aantal ontmoetingen geweest tussen de voorzitters en secretarissen van het Hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond en van ons deputaatschap. In deze ontmoetingen werden de samensprekingen voorbereid.

Dat er slechts twee samensprekingen zijn geweest hangt ten dele samen met de grote werklast van enkele betrokkenen, maar vloeit anderzijds voort uit de wijze waarop de synode van 1986 de opdracht aan deputaten formuleerde. Daarin wordt immers gesproken van het voortzetten van de contacten 'op een voorlopige wijze'. Deputaten hebben bij de uitvoering van hun opdrachten aan de contacten met de Gereformeerde Bond dan ook niet de hoogste prioriteit gegeven.

De gemeenschappelijke vergadering van 29 september 1987 werd gehouden te Bunschoten en stond onder leiding van de voorzitter van deputaten ds. J. Westerland. Op een verkennende wijze werd op deze vergadering een groot aantal zaken besproken.

Een belangrijk agendapunt was de vraag: Hoe kunnen onze ontmoetingen dienstbaar zijn aan het streven naar kerkelijke eenheid? Daarbij kwam ter sprake de vraag op welke wijze wij met de Gereformeerde Bond contacten onderhouden. De suggestie werd gedaan, dat de Christelijke Gereformeerde kerken aan de synode van de Nederlandse Hervormde Kerk de vraag zouden voorleggen of deze synode de Gereformeerde Bond zou willen aanwijzen als officiële gesprekspartner. Op die manier zouden de contacten een officieel kerkelijk karakter krijgen. Het argument voor dit verzoek zou kunnen zijn, dat de aanwezigheid van de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk de Christelijke Gereformeerde Kerken vrijmoedigheid geeft contact met de Nederlandse Hervormde Kerk te zoeken. Tegen dit argument werd ingebracht dat contact zoeken met de Nederlandse Hervormde Kerk niet moet geschieden op grond van de aanwezigheid van de Gereformeerde Bond, maar op grond van het feit, dat de Hervormde Kerk nog altijd de Gereformeerde confessie aanvaardt.

Een andere vraag was: Zijn er geen mogelijkheden, dat de Christelijke Gereformeerde Kerken op uitnodiging als waarnemer in het Samen-op-Weg proces gaan deelnemen? Dat zou voor de Gereformeerde Bond een gewichtige suggestie zijn.

Ook is gesproken over de mogelijkheid van kanselruil op plaatselijk vlak. Er zijn van de kant van de Hervormde Gemeenten wel officiële preekverzoeken uitgegaan naar Christelijke Gereformeerde predikanten, maar deze konden niet worden aanvaard, ook al was het hart soms geneigd om positief te reageren. Zou er geen gelegenheid moeten worden gecreëerd, om kanselruil mogelijk te maken? Onzerzijds is gewezen op het feit, dat kanselruil in feite alleen mogelijk is met kerken die behoren tot een kerkverband, dat herkend is als zijnde van Gereformeerde belijdenis. Op het moment kan om die reden kanselruil met een plaatselijke Hervormde Kerk niet. In de Christelijke Gereformeerde visie is kanselruil niet een stap op weg naar kerkelijke eenheid maar een stap die een bepaalde mate van bereikte eenheid markeert.

Ter sprake kwam het feit, dat de Gereformeerde Bond dit keer geen uitnodiging had ontvangen van het Interim Committee van de Gereformeerde Oecumenische synode om aanwezig te zijn op de vergadering van deze organisatie. Aangesproken werd, dat onzerzijds dienaangaande een protest zou worden ingediend. Ook werd gesproken over het Contact Orgaan Gereformeerde Gezindte toegesplitst op de vraag hoe aan dit orgaan meer inhoud gegeven zou kunnen worden.

In deze eerste ontmoeting kwamen diverse zaken concreet ter tafel; zaken die in eigen kring meer dan eens voorwerp van bezinning waren. Geconstateerd werd, dat vragen ten aanzien van de toeëigening des heils in de contacten met de Gereformeerde Bond geen lange discussie vergen. Hier is terstond herkenning van elkaar. Vanuit dit aspect is er dan ook alle reden voor om de contacten voort te zetten of zelfs te intensiveren, waarbij dan vanzelf ook de vraag naar kanselruil opkomt.

Anderzijds behoeft het ook geen lang betoog, dat er duidelijk een verschil van visie is ten aanzien van de waardering van de Nederlandse Hervormde Kerk. Het is zonder verdere discussie duidelijk, dat de problematiek van de contacten met de Gereformeerde Bond gelegen is in de taxatie van de Hervormde Kerk.

De vraag die deputaten in de bezinning na de eerste samenspreking bezig hield was: Moet het verschil in visie op de kerk ons ertoe brengen de contacten te beëindigen, terwijl toch duidelijk is dat er op peestelijk gebied zoveel overeenstemming is? Of zijn er mogelijkheden om met behoud van dit verschil in visie de contacten toch te onderhouden?

Voor het eerste standpunt kan worden verwezen naar de bestaande regeling ten aanzien van kanselruil. Voor het laatste standpunt kan worden gewezen op de overeenstemming op vele punten alsmede op de nood der tijden temidden van de afval om ons heen. Voor deputaten was wel duidelijk dat er van een officieel contact met de Nederlandse Hervormde Kerk geen sprake kan zijn. Wel werd echter ook sterk benadrukt, dat we bij de beoordeling niet alleen het kerkverband in het oog moeten vatten, maar ook goede aandacht dienen te besteden aan de plaatselijke situaties. Kanselruil, zo die mogelijk kan zijn, kan immers alleen op plaatselijk niveau gebeuren.

Overwogen werd toch nog een keer met de Gereformeerde Bond te spreken over het belijden aangaande de kerk, maar in onderling overleg hierover werd besloten hiervan af te zien, aangezien de standpunten bekend zijn en er geen verwachting is, dat we op dit punt tot elkaar zullen komen.

Ons dus neerleggend bij het feit, dat dit verschil er is, is de vraag opnieuw onder ogen gezien: Moet dit het einde van onze contacten betekenen? Of kunnen we een weg vinden om nader met elkaar in relatie te staan?

In dit stadium van de discussie kwam de vraag naar voren: Blijkt in de praktijk niet, dat de instructie van deputaten eigenlijk niet veel ruimte laat in het zoeken naar kerkelijke eenheid en dat dit instructie daardoor in feite niet goed bruikbaar is? Elders in dit rapport wordt op deze vragen nader ingegaan.

Intussen was een tweede samenspreking in voorbereiding. In het overleg tussen de voorzitters en secretarissen van zowel het Hoofdbestuur als ons deputaatschap werd besloten, dat van de zijde van de Gereformeerde Bond een nota zou worden geprepareerd waarin een aantal vragen, c.q. suggesties concreet zouden worden geformuleerd. Deze nota werd intern besproken en deputaten bepaalden hun standpunten. Op 5 april 1989 vond toen de volgende ontmoeting plaats, dit maal in Nijkerk. De vergadering stond onder leiding van ds. C. van de Bergh, voorzitter van het Hoofdbestuur.

Drie zaken, aangereikt in de nota, vormden de agenda. Het eerste punt was de vraag of en in hoeverre de Christelijke Gereformeerde Kerken bereid zijn om betrokken te worden bij het Samen-op-Weg proces. Het bleek dat in de Raad van deputaten de gedachte hieraan al eens geopperd was, maar het was nog niet tot een officieel voorstel gekomen. Mochten de Christelijke Gereformeerde Kerken bereidheid hebben dan wil de Gereformeerde Bond dit graag officieel voorstellen.

Bij de bespreking werd ingegaan op de positie van de Gereformeerde Bond zelf in genoemd proces. De broeders waren van mening dat de aanwezigheid van de Bond in de Raad van deputaten remmend heeft gewerkt op de voortgang van het proces. Wel wordt de positie van de Gereformeerde Bond als moeilijk ervaren. Daarom zou de Bond het als een morele steun ervaren als ook o.a. de Christelijke Gereformeerde Kerken als waarnemer zouden willen participeren.

Van de zijde van deputaten werd de vraag gesteld wat de zin van een waarnemerschap zou kunnen zijn als we het proces zelf afwijzen. Hoe kunnen we met een oprecht hart een eventuele uitnodiging aanvaarden? Hoe kunnen we tegelijkertijd onze synode adviseren het lidmaatschap van de Gereformeerde Oecumenische Raad te beëindigen en te gaan participeren in het Samen-op-Weg proces? Een officiële uitnodiging van de zijde van de samenwerkende kerken zal uiteraard geschieden met de intentie dat het proces bevordert zal worden, terwijl aanname van de uitnodiging onzerzijds niet anders kan geschieden dan met de intentie het proces af te remmen. Kan dit? De Hervormde broeders toonden begrip voor ons standpunt en zullen niet verder aandringen.

Ook werd dit keer weer gesproken over eventuele kanselruil. Onzerzijds is opnieuw benadrukt, dat er bepalingen zijn ten aanzien van kanselruil. Van de zijde van de Hervormde broeders werd opgemerkt, dat kanselruil met de Christelijke Gereformeerden inderdaad onmogelijk zal zijn als alleen gekeken wordt naar kerkelijke bepalingen. Moeten echter ook niet andere elementen meewegen? Moeten we niet bijvoorbeeld te midden van de symptomen van afval tonen dat wij het eens zijn? Brengt de nood der tijden ons er niet toe?

Is kanselruil niet een geëigend middel om te laten zien, dat wij elkaar nodig hebben en dat we elkaar herkend hebben? Dat behoeft nog geen consequenties te hebben voor het kerkverband. Zou er niet een regeling kunnen komen waardoor kanselruil onder duidelijke condities, onder toezicht van de classis, mogelijk wordt gemaakt? Zou dit niet een getuigenis naar buiten zijn?

Voorgesteld wordt dat deputaten de aanstaande synode de vraag zullen voorleggen zich te bezinnen op de mogelijkheid van kanselruil en dit te willen doen in het licht van de nood der tijden. De Hervormde broeders benadrukken dat dit een uitdrukkelijke vraag hunnerzijds is.

Een derde zaak, die aandacht vroeg was de kwestie van het gastlidmaatschap. Uitgaande van de concrete situatie in Zeewolde, waar diverse van oorsprong Hervormde kerken zich bij de Chr. Geref. Kerk hebben aangesloten, omdat zij niet tot oprichting van een afdeling van de Geref. Bond in hun woonplaats wilden komen, werd de vraag gesteld of er in de Chr. Geref. Kerken de mogelijkheid bestaat van een gastlidmaatschap. Er zijn namelijk ook Hervormden, die wel willen meeleven, maar zich niet willen aansluiten bij een Chr. Geref. Kerk. Hieraan werd de vraag verbonden of in de concrete situatie van Zeewolde niet een mogelijkheid kan worden geschapen dat in bijv. een weekdienst een Hervormd predikant zal voorgaan. Dat soort mogelijkheden zal ongetwijfeld bevorderen, dat er in Zeewolde niet ook een afdeling van de Geref. Bond wordt opgericht. Deputaten spraken uit, dat ze ten dezen geen bevoegdheden hebben. Geadviseerd werd, dat de Geref. Bond zich in verbinding zal stellen met de kerkeraden van de Hervormde gemeente te Harderwijk en de Chr. Geref. Kerk aldaar.

Concluderend kan gezegd worden dat in de samensprekingen die met de broeders van de Gereformeerde Bond gehouden zijn duidelijk de overeenstemming gebleken is in allerlei praktisch-geestelijke zaken. Anderzijds is ook duidelijk gebleken, dat er in de verschillende visies op de kerk een struikelblok ligt, dat niet weg te nemen lijkt te zijn. Deputaten zijn evenwel van mening, dat de contacten dienen te worden voortgezet, op grond van de overeenstemming die er op vele punten is alsmede op grond van de nood der tijden. Trouwens, ook naar de broeders van de Gereformeerde Bond toe geldt het gebed van Christus dat niet ten onrechte ook als gebod mag worden verstaan; dat zij allen een zijn!

Deputaten ontvingen zich niet dat er grote moeiten zullen liggen op de weg naar kerkelijke eenheid met de Gereformeerde Bond. Zij kunnen echter ook niet zonder meer de vraag of kanselruil mogelijk is, negatief beantwoorden. Uitgaande van de onder ons geldende regeling is kanselruil inderdaad niet mogelijk. Maar de vraag kan gesteld worden of die regeling niet zou moeten worden bijgesteld c.q. gewijzigd. In dit verband leggen wij uw vergadering dan ook de dringende vraag voor, zoals de Hervormde broeders ons die gesteld hebben in de laatstgehouden samenspreking. De aangevoerde argumenten kunnen onzes inziens niet zonder meer terzijde gelegd worden en alle verdere en verdergaande samenwerking kan naar onze mening niet tegengehouden worden door alleen het - overigens niet geringe - verschil in visie op de kerk.

Er is gelukkig op vele terreinen nauwe en hartelijke samenwerking met broeders uit de kringen van de Gereformeerde Bond. Te denken valt aan maatschappelijke organisaties, e.d. Te denken valt ook aan bijvoorbeeld een blad als *Theologia Reformata*. Er zou nog veel meer te noemen zijn. Dat alles getuigt van overeenstemming in vele zaken. Deputaten zijn van mening dat het bij dit soort samenwerking niet blijven moet, maar dat - hoe moeilijk de weg misschien ook nog is - gepoogd zal moeten worden om verder te komen naar kerkelijke eenheid. Daarbij zal herbezinning op de vraag naar de functie van kanselruil wellicht dienstig kunnen zijn.

c. Gereformeerde Kerken in Nederland

De contacten met deze kerken bleven beperkt tot de zaken van de GOS. Deputaten besloten dat de stukken, die namens onze kerken op de agenda van de GOS geplaatst zouden worden, ook aan de deputaten Oecumenie Buitenland van de Gereformeerde Kerken zouden worden toegezonden. Deputaten boden daarbij aan deze stukken met hen te bespreken. Daarop werd een schriftelijke reactie ontvangen dat men daar in dat stadium geen behoefte aan had.

Op verzoek van dr. A. Kruijswijk, gedaan namens de Geref. Kerken is kort voor het vertrek naar Harare toch overeen gekomen, dat onze delegatie een gesprek zou hebben met de deputatie van de Geref. Kerken. Het gevoel was, dat we elkaar niet pas in Harare zouden moeten ontmoeten, terwijl nagelaten was elkaar eerst in eigen land te benaderen om oerlijk met elkaar de ernstige bezwaren door te spreken. Het gesprek heeft plaats gevonden, waarbij van onze zijde grote zorg is uitgesproken over de koers die de Geref. Kerken als gereformeerde kerken wensen te varen in deze tijd.

Overigens was het contact naar het gevoel van onze afgevaardigden nogal teleurstellend. De indruk bleef achter, dat dit gesprek wel gevoerd werd, mede ook op aandrang van het Interim comité van de GOS, maar dat er in feite niet veel behoefte aan bestond. Er was ook nauwelijks een mogelijkheid om te communiceren, aangezien de visies op de besproken problematiek door de geheel verschillende uitgangspunten niet te harmoniseren bleken.

d. Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt)

Vanuit het deputaatschap Vertegenwoordiging der kerken bereikte ons de vraag hoe wij dachten over het besluit van de synode van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) om samensprekingen te houden met onze kerken, maar dan met dien verstande, dat de gesprekken gevoerd zouden moeten worden niet met ons deputaatschap, maar met het deputaatschap vertegenwoordiging. In verband met deze vraag bezocht de voorzitter van deputaten Vertegenwoordiging een van onze vergaderingen.

Deputaten vertegenwoordiging wensten op het verzoek van de synode van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) in te gaan, aangezien de generale synode 1986 in haar schrijven aan de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) zelf in die richting een suggestie had gedaan.

Van de zijde van ons deputaatschap werd enerzijds teleurstelling geuit over deze gang van zaken, hoewel we anderzijds het standpunt van de synode van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) hebben willen respecteren. Een factor, die de zaak vergemakkelijkte voor ons deputaatschap was, dat twee leden ook zitting hebben in het deputaatschap vertegenwoordiging. Deze broeders konden ons van tijd tot tijd op de hoogte houden van het verloop van de samensprekingen. Deputaten hebben daarom besloten dat deputaten vertegenwoordiging met hun lijst de samensprekingen konden voeren.

e. Contact Orgaan Gereformeerde Gezindte (COGG)

In 1988 bestond het Contact Orgaan voor de Gereformeerde Gezindte 25 jaar. Het werd op 19 september 1963 opgericht in de Chr. Geref. kerk te Utrecht. Dr. J.H. Velema, vanaf het begin nauw betrokken bij het COGG als secretaris en enkele jaren als voorzitter, schreef in het Jaarboek 1989 van onze kerken een interessant artikel over 25 jaar COGG. Om inzicht te krijgen in het functioneren van het COGG is kennisgeving van dit artikel noodzakelijk.

In de afgelopen drie jaren werd door enkele afgevaardigden van ons deputaatschap aan de arbeid in het COGG deelgenomen. De sectie Binnenland heeft de vertegenwoordiging in het COGG tot taak, terwijl dr. J.H. Velema in deze jaren het secretariaat bleef waarmaken. Tot voorzitter van het COGG werd aangewezen en stelde zich beschikbaar dr. Z.G. van Oene (Ned. Geref.) te Zwolle.

Onderwerpen die aan de orde kwamen, waren 'Vroomheid bij de Hervormd-Gereformeerden', 'Conciliair Proces over vrede, gerechtigheid en heil van de schepping', 'Bijds leren geloven', 'Spiritualiteit in de kerkelijke verdeeldheid', 'Catechese'.

Hoogtepunten voor het COGG waren de conferenties, die telkenjare in het voorjaar te Putten werden belegd en goede belangstelling kregen.

In 1987 leidde prof. dr. W. van 't Spijker een onderwerp in, getiteld 'Spiritualiteit in het zoeken naar eenheid'. Als stelling formuleerde hij: Het is een onontkoombare eis van Gereformeerde vroomheid om deze eenheid (der kerk) uit alle macht te zoeken en daartoe aan dit vraagstuk alle prioriteit te verlenen.

Het onderwerp voor 1988 was 'Leren geloven in een geseculariseerde wereld'. Het werd behandeld door de heren drs. I.A. Kole en drs. L. van Driel.

In 1989 was de conferentie gewijd aan het onderwerp 'Als christen leven in een Babelcultuur', ingeleid door dr. R. Seldenhuis.

Behalve door deputaten werd, op uitnodiging van ons deputaatschap, aan de conferenties deelgenomen door leden van de kerken, die bijzondere belangstelling hadden voor of door hun werk betrokken waren bij de onderwerpen.

Op de vergaderingen van het COGG van dit jaar kwam, naar aanleiding van een informatieve vraag van Gereformeerde zijde, een bespreking op gang over de gebeurtenissen op de GOS te Harare. Hoewel van onze kant dit niet in het COGG aan de orde werd gesteld, omdat we in het COGG op andere wijze samen zijn als in de GOS, gevoelden deputaten er behoefte aan om in te gaan op de verhouding Chr. Geref. Kerken/Geref. Kerken na Harare en Lurteren. In het rapport van de Geref. deputaten aan hun synode van Lurteren werd een reactie gegeven op het uitreden van vier kerken uit de GOS, waaronder onze kerken, die luidde: dat dit uitreden een klimaatsverandering ten gevolge zal hebben, die aan een werkelijk oecumenisch met elkaar omgaan ten goede zal kunnen komen. Een dergelijke instelling, dat men pas werkelijk oecumenisch met elkaar kan omgaan wanneer anderen, waaronder onze kerken, uit een organisatie weggaan, moet consequenties hebben voor het samengaan in het COGG van Chr. Geref. Kerken en Geref. Kerken.

Een gespreksnota over deze materie werd door ons deputaatschap aan het COGG aangeboden en diende op de vergadering van 19 april 1989 (bijlage 2).

De Geref. delegatie verklaarde niet verantwoordelijk te zijn voor deze passage in het rapport aan hun synode

en wi zich distantiëren van de uitslag, die de Chr. Geref. delegatie van deze zin kan geven alsof het vertrek van de Chr. Geref. Kerken uit de GOS ook consequenties heeft voor de verhouding binnen het COGG. De beperkte betekenis en de weinige doorwerking van resultaten deden zich in de afgelopen periode gevoelen. Anderzijds waarderen deputaten het COGG als platform van ontmoeting en onderstrepen zij de noodzaak van het plaatselijk vinden en beleven van eenheid van kerken van gereformeerde bijdragen. Is het COGG daaraan dienstbaar, dan vervult het een zinvolle functie.

f. Voorstellen Binnenland

Ten aanzien van de kerkelijke verhoudingen in ons land doen deputaten de volgende voorstellen:

Ten aanzien van de Ned. Geref. Kerken:

- uit te spreken van welk gewicht de gebleken verschillen zijn ten aanzien van de toeëigening des heils en andere zaken, in de Gemeenschappelijke Verklaring genoemd;
- uit te spreken in hoeverre een nadere taxatie van het Akkoord van kerkelijke samenleven gewenst is;
- nieuwe opdrachten aan deputaten inzake de contacten met de Ned. Geref. Kerken te formuleren afhankelijk van de onder a. en b. bedoelde uitspraken.

Deputaat Witzier stelt de synode bovendien voor te besluiten:

De kerken, die contacten hebben met de Ned. Geref. Kerken op te roepen deze relaties te blijven onderhouden en zo mogelijk te verdiepen.

Ten aanzien van de Geref. Bond in de Ned. Herv. Kerk:

- deputaten op te dragen de contacten met de Geref. Bond in de Ned. Herv. Kerk voort te zetten en die zo mogelijk te intensiveren;
- uit te spreken of het mogelijk is dat onder bepaalde condities kanselruil met gemeenten die tot de Geref. Bond behoren, plaats vindt;
- afhankelijk van het besloten onder de b. deputaten op te dragen zich te bezinnen op de condities die aan kanselruil verbonden dienen te worden en de volgende synode daarover te adviseren.

C. Buitenland

a. Gereformeerde Oecumenische Synode

De generale synode van 1986 besloot ten aanzien van de Gereformeerde Oecumenische Synode:

- uit te spreken, dat het lidmaatschap van de Gereformeerde Kerken in Nederland overeenigbaar is geworden met de grondslag van de GOS en daarom beëindigd dient te worden, tenzij zij van de ingeslagen weg terugkeren;
- deputaten op te dragen deze uitspraak met redenen omkleed ter kennis te brengen van de Gereformeerde Kerken in Nederland en de andere lidkerken van de GOS en tevens als voorstel in te dienen op de GOS 1988;
- deputaten te machtigen om na de vergadering van de GOS 1988, wanneer de Gereformeerde Kerken in Nederland lid zouden blijven van de GOS, samen met andere kerken te zoeken naar wegen om aan de oecumenische roeping van onze kerken gestalte te geven en daarover te rapporteren op de volgende generale synode;
- uit te spreken dat wijziging van de Constitutie van de GOS terzake van de grondslag en de voorwaarden voor het lidmaatschap voor onze kerken onaanvaardbaar is;
- opnieuw uit te spreken dat het lidmaatschap van de GOS en het lidmaatschap van de Wereldraad van kerken niet met elkaar te verenigen zijn;
- deputaten op te dragen de relaties met kerken, waarmee onze kerken in correspondentie staan, respectievelijk contact onderhouden, te benutten met het oog op gezamenlijke bijdragen aan de GOS;
- deputaten op te dragen de ontwikkelingen binnen de GOS nauwlettend te volgen, en daarover te rapporteren op de volgende generale synode;
- deputaten op te dragen na te gaan of het rapport van de hoogleraren Troost, Velema en Versteeg, dat als antwoord diende op de vergaderingen van de GOS op het rapport van de Gereformeerde Kerken in Nederland 'God met ons', in het Nederlands beschikbaar kan worden gesteld aan kerkeraden en andere belangstellenden;
- de begroting van de GOS voor de komende jaren te volgen, zoals die is vastgesteld in 1984 voor de jaren 1987 en 1988, en de bijdrage voor 1989 afhankelijk te stellen van de nadere beslissing van de generale synode 1989.

Om deze besluiten naar behoren uit te voeren werd door deputaten al vroegtijdig beslist wie als afgevaardigden naar Harare zouden gaan, waar de GOS 1988 zou vergaderen. De delegatie zou bestaan uit de predikanten L.W. Bikes, K. Boersma en J. Westerink, alsmede prof. dr. W.H. Velema. De broeders Westerink en Velema zouden stemrecht hebben. In een later stadium bleek het nodig dat drs. J.C.L. Starreveld de plaats van drs. Bikes innam.

Deze afgevaardigden hebben gezamenlijk een brief opgesteld aan het Interim comité van de GOS, waarin zij uitvoerig de besluiten van de synode 1986 toelichten. Op de vergadering van deputaten, gehouden 22 mei 1987 werd dit concept-schrijven besproken en werd de tekst definitief vastgesteld. Besloten werd, dat het Interim comité gevraagd zou worden dit stuk op de agenda te plaatsen. Het stuk bestond uit vier onderdelen: een gedeelte dat handelt over het standpunt van de Gereformeerde Kerken met betrekking tot het Schriftgezag; een gedeelte over homosexualiteit; een gedeelte over wijziging van de constitutie van de GOS en een gedeelte over de ontwikkelingen in de Gereformeerde Kerken sinds 1984.

Als bijlage werd meegezonden het rapport van de particuliere synode van het Oosten inzake homosexualiteit, dat door drs. Bikes in het Engels was vertaald.

Tevens werd besloten dat prof. dr. W.H. Velema een reactie zou schrijven op het artikel van prof. dr. G.P. Harvelt, getiteld 'Contextualizing Reformed Theology'.

Omdat de Gereformeerde Kerken niet hadden voldaan aan het verzoek van de GOS 1984, maar duidelijk te

kennen gaven, dat zij wensten te blijven bij de door hun synoden genomen beslissingen, was de intentie van ons schrijven aan het Interim committee, dat dit committee de GOS zou voorstellen, dat het lidmaatschap van de Gereformeerde Kerken zou eindigen in december 1988. Hiermee bleven we geheel in de lijn van wat zowel de Orthodox Presbyterian Church als de Reformed Churches of New Zealand het Interim committee verzochten, terwijl ook Die Gereformeerde Kerke van Suid-Afrika zich in deze geest uitsprak.

Het Interim committee besloot met twee tegen een stem niet aan deze verzoeken te voldoen. Onzezijds is toen overwogen tegen deze gang van zaken te protesteren, aangezien het Interim committee in die samenstelling niet tot zo'n besluit had mogen komen, te meer daar twee van de drie aanwezige leden behoorden tot kerken, die direct bij het conflict betrokken waren. Van zo'n protest hebben we afgezien en het besluit werd genomen ons achter het minderheidsvoorstel van rev. Galbraith, voorzitter van het Interim committee, te scharen.

De vergadering van deputaten d.d. 6 mei 1988 werd voor het grootste deel gebruikt om nog een keer grondig de zaken van de GOS door te spreken en om de afgevaardigden opdrachten mee te geven. Vastgesteld werd, dat het rapport 'God met ons' en de daarop aansluitende 'Sequel' voor ons op diverse punten nog steeds onaanvaardbaar zijn. Dit zou op de vergadering van de GOS duidelijk naar voren gebracht dienen te worden. Ook het standpunt van de Gereformeerde Kerken inzake homotie bleven we afwijzen. Een eventuele poging om een beslissing ten aanzien van het lidmaatschap van de Gereformeerde Kerken vooruit te schuiven naar 1992 moet als het kan voorkomen worden.

Het heeft nu lang genoeg geduurd en nog langer uitstellen zal de zaak alleen nog maar moeilijker maken. De afgevaardigden werd meegegeven nauw contact te onderhouden met de afgevaardigden van Die Gereformeerde Kerke van Suid-Afrika, de Orthodox Presbyterian Church en de Reformed Churches of New Zealand, van welke bekend is, dat zij dezelfde bezwaren hebben.

De vraag hoe gehandeld zou moeten worden mocht de GOS niet besluten dat het lidmaatschap van de Gereformeerde Kerken zou moeten worden beëindigd, werd beantwoord in deze zin, dat de afgevaardigden dan naar bevind van zaken zouden moeten handelen. Zij kregen bevoegdheid om dan te verklaren, dat het lidmaatschap van onze kerken in dat geval zou worden opgeschort en dat aan onze eerstkomende generale synode dan zou worden voorgesteld het lidmaatschap te beëindigen, conform het besluit van de generale synode 1986. Mocht het zover komen dan zouden onze afgevaardigden daarna terstond ook geen gebruik meer maken van hun stemrecht.

Besloten werd nog dat deputaat Knevel, die niet als afgevaardigde, maar in een andere kwaliteit de GOS zou bijwonen, in voorkomende gevallen onze delegatie van advies zou mogen dienen.

In het kader van de bezinning op de rassenproblematiek bepaalden deputaten hun standpunt ook ten aanzien van de Belhar-confessie. Aan de hand van twee beoordelingen, namelijk van prof. dr. J. van Genderen en van drs. A.G. Knevel, vormden deputaten hun mening.

De conclusie was, dat we er niet mee kunnen instemmen als deze 'confessie' in de grondslag van de GOS zou worden opgenomen. Als getuigenis dient dit stuk echter wel serieus gekomen te worden.

In het kader van de bezinning op de rassenproblematiek paste ook de ontmoeting van een deel van ons deputaatschap met de moderatuur van de zwarte Nederlands Gereformeerde Kerk. Dat gesprek was van de kant van de NG broeders wel erg confronterend, maar deputaten vonden het niettemin nuttig om op deze wijze te vernemen hoe deze broeders de voor hen bedreigende situatie in Zuid Afrika ervaren. Het was ook verhelderend te vernemen hoe negatief zij oordelen over het rapport 'Kerk en Samenleving', dat door de blanke Nederlands Gereformeerde Kerk zo positief wordt beoordeeld.

Na alle voorbereidende werkzaamheden vertrokken de afgevaardigden. De wens, dat God hen zou willen bewaken tot hun moeilijke taak en dat een breuk nog voorkomen zou mogen worden, vergezeld hen.

Kort na hun terugkeer brachten de afgevaardigden verslag uit (zie bijlage 3). Deputaten bespraken dit rapport met de afgevaardigden. Een groot aantal zaken werd nader toegelicht, o.a. het niet-deelnemen aan het Avondmaal in de gebedsdienst voorafgaande aan de vergaderingen van de GOS, de manier waarop het besluit inzake de rassenverhoudingen tot stand kwam, de manier waarop het besluit inzake het lidmaatschap van de Gereformeerde Kerken werd genomen, de houding van de afgevaardigden van de Christian Reformed Church en de Nederlands Gereformeerde Kerk, de publiciteit rondom onze afgevaardigden met name in 'Trouw'.

Het was deputaten duidelijk, dat de Gereformeerde Kerken in geen enkel opzicht wensten te luisteren naar de bezwaren die tegen hen ingebracht werden. Verder spreken met deze kerken is dan ook zinloos. Met droefheid constateerden deputaten dat er geen andere weg was dan opschorting van het lidmaatschap van onze kerken, aangezien de GOS zelf heel duidelijk is afgeweken van de eens aangenomen grondslag.

Deputaten hebben zich geheel achter het beleid van de afgevaardigden gesteld. Waardering werd uitgesproken voor de inzet en voor het werk, dat deze afgevaardigden vaak onder moeilijke en teleurstellende omstandigheden hebben moeten verrichten. Waardering werd ook uitgesproken voor het duidelijke rapport, dat door drs. J.C.L. Starreveld zo snel als mogelijk werd uitgebracht.

Mede ook in verband met de tendentieuze publicaties, die rondom de GOS verschenen waren, meenden deputaten er goed aan te doen een verklaring in 'De Waker' te publiceren, waarin hun standpunt tot uitdrukking werd gebracht (zie bijlage 4).

Besloten werd ook nog officieel verantwoording te doen van ons standpunt aan de GOS, aan de lidkerken afzonderlijk, aan de kerken, die lid van de GOS waren, maar die al eerder hun lidmaatschap opgevoerd in verband met de problemen rond de Gereformeerde Kerken, aan de kerken waarmee onze kerken correspondentie voeren en aan de Nederlands Gereformeerde commissie voor Kontakt en Samenpreking (zie bijlage 5). Aan de Christian Reformed Church zou afzonderlijk bericht worden, dat wij in de houding van hun afgevaardigden ernstig teleurgesteld zijn.

Van de Reformed Churches of New Zealand en de Orthodox Presbyterian Church werden verklaringen ontvangen, waarom deze kerken besloten hadden zich uit de GOS terug te trekken. Van de Nederlands Gereformeerde commissie voor Kontakt en Samenpreking werd bericht ontvangen, waarom de Nederlands Gereformeerde Kerken niet tot het aanvaarden van het lidmaatschap van de GOS zullen overgaan.

Op het uittreden van een aantal kerken uit de GOS reageerde het Interim committee in december 1988 met de 'Response to the Withdrawal of Memberchurches'.

Deputaten hebben hierop niet inhoudelijk gereageerd.

Wel is aan het Interim committee bericht dat wij in dit rapport geen aanleiding vinden ons standpunt te herzien. Verder is door ons bericht, dat wij het onbegrijpelijk vinden, dat het Interim committee nu nog vraagt dat wij de Gereformeerde Kerken meer tijd zullen geven. Deze kerken hebben immers duidelijk laten blijken in de uitspraken van hun laatstgehouden synode, dat zij aan de verzoeken van de GOS om bepaalde uitspraken terug te nemen, toch niet voldoen.

Deputaten besloten - overeenkomstig hetgeen de generale synode 1986 daaromtrent uitsprak, de bijdrage aan de GOS (thans GOR) voor 1989 niet over te maken.

2. Kerken

1. Europa

1.1. Free Church of Scotland

Jaarlijks wordt van deze kerk een uitnodiging ontvangen om de General Assembly bij te wonen. Aangezien deputaten slechts eens in de drie jaren zo'n uitnodiging aanvaarden, werd in 1987 en 1988 volstaan met een brief. In 1989 zal echter wel een afvaardiging plaats vinden; deputaten wezen hiervoor drs. J.W. Maris aan. Hij zal van zijn bezoek rapport uitbrengen (bijlage 6).

Met de Free Church of Scotland werd in de laatste tijd enige correspondentie gevoerd inzake de International Conference of Reformed Churches. Welwillend werd ons de gevraagde informatie gegeven. Ons werd daarbij bericht, dat eventuele participatie van onze kerken in de ICRC door de Free Church op prijs gesteld zou worden.

1.2. Reformed Presbyterian Church of Ireland

Deputaten kwamen tot de ontdekking dat aan deze kerk nog niet eerder officieel was bericht, dat onze generale synode van 1980 had besloten correspondentie met deze kerk aan te gaan. Dit verzuim werd in de verslagperiode goed gemaakt, waarop bericht werd ontvangen, dat er met dankbaarheid kennis van was genomen. Op verzoek van de Reformed Presbyterian Church of Ireland is toen een kort overzicht opgesteld van de geschiedenis en het standpunt van onze kerken.

Dr. K. Boersma droeg hiervoor zorg. Het door hem opgestelde stuk kreeg geen officiële status, maar ontving wel de goedkeuring van deputaten. Het zou in voorkomende gevallen goede diensten kunnen bewijzen, zoals recentelijk bleek in de correspondentie met de Reformed Church in Japan.

Verder bleef het contact met deze Ierse kerk beperkt tot het doorgeven van wat informatie, onder meer betrekking hebbend op de maatregelen inzake ons lidmaatschap van de GOS en ons waarnemerschap in de ICRC.

1.3. Eglises Reformées Evangeliques Indépendantes

Ook aan deze kerken was nog niet bericht van de generale synode van 1980 besloten had ten aanzien van correspondentie met deze kerken. Ook dit verzuim werd goed gemaakt.

In 1988 hebben deze kerken de uitnodiging om een vertegenwoordiger te zenden naar hun nationale en algemene synode, gericht aan de Nederlands Gereformeerde Kerken. Namens die kerken heeft hij deputaten een afschrift gezonden, omdat hij het bezoek mede namens onze kerken heeft gebracht, zoals dit een vorige keer andersom het geval was. Enkele hoofdpunten uit dit verslag zijn te vinden in bijlage 7.

Deputaten ontvangen regelmatig informatie door synodeverslagen en bulletins. Persoonlijk contact is onderhouden door drs. K. Boersma. Steeds blijkt, dat deze kerken in hun beleidsstukken streven naar versterking van de gereformeerde leer en praktijk in de plaatselijke kerken, die, zoals bekend, klein en zwak zijn. Zij hechten ook zeer aan versterking van de banden met de gereformeerde belijders in ons land.

Deputaten willen aan deze versterking van harte meewerken.

2. Amerika

2.1. Free Reformed Church of North America

Dat onze kerken nauw verbonden zijn met deze kerk bleek o.a. uit het feit, dat deputaten herhaaldelijk het verzoek ontvingen aan predikanten van deze kerk toestemming te willen verlenen om in onze kerken voor te gaan. Dit was het geval met de predikanten C.A. Schouls, G. Hamstra, A. Baars en kandidaat L. Roth. De nauwe verbondenheid kwam ook uit in verzoeken uit onze kerken om toestemming te mogen ontvangen tot het uitbrengen van een beroep op een predikant van de Free Reformed Church, Urk-Mananatha wenste drs. C. Bos te beroepen; Dordrecht-Centrum, Zaamslag, Middelhamis en 's-Gravenhage-Scheveningen wilden een beroep uitbrengen op drs. A. Baars. Vianen maakte bekend drs. G. Hamstra te willen beroepen. In alle gevallen werd de gevraagde toestemming verleend.

Ook omgekeerd was er beroepingswerk. Drs. L.W. Bikkes ontving een beroep van de kerk van Aldergrove (B.C.) en hij nam dit beroep aan. Binnenkort zal ook drs. G.R. Procee vertrekken en wel naar Hamilton (Ont.). De afgevaardigden, die dit jaar de synode van de Christian Reformed Church of North America zullen bezoeken, zullen ook een ontmoeting hebben met de Foreign Relations committee van de Free Reformed Church. Hierover zullen zij verslag uitbrengen (bijlage 8).

2.2. Christian Reformed Church of North America

In de verslagperiode is er niet veel contact geweest met de Christian Reformed Church of North America. Alleen in verband met de GOS in Harare waren er ontmoetingen. Zoals blijkt uit de verslaggeving van onze afgevaardigden naar de GOS was er bij hen teleurstelling over de opstelling van de afgevaardigden van deze kerk. Deputaten besloten dit aan de Christian Reformed Church te laten weten.

Op verzoek van deze kerk zal een afvaardiging hun aanstaande synode in juni bezoeken. De brs. Starreveld

Tevens besloten deputaten dat ds. K. Boersma, die afgevaardigd is naar de generale synode van de Reformed Churches of New Zealand, onderweg ook een bezoek zal brengen aan de kerk in Sri Lanka om zich ter plaatse te oriënteren. Hij zal hierover rapporteren (bijlage 15). Deputaten zouden graag toestemming van de synode hebben om op de ingeslagen weg voort te gaan en te onderzoeken hoe een bepaalde vorm van officieel contact met de Dutch Reformed Church of Sri Lanka tot stand zou kunnen komen.

5. Australië

5.1. Reformed Churches of Australia

Uit de Reformed Churches of Australia bereikte ons het voorstel om de relatie van corresponderende kerken om te zetten in een 'ecclesiastical fellowship', zoals die ook bestaat met de Christian Reformed Church of North America. Deputaten hebben echter gemeend, dat zij de voorkeur moeten blijven geven aan de bestaande vorm van correspondentie.

Aan een van de predikanten van de Reformed Churches of Australia, ds. A.J. de Bruyn, werd toestemming verleend in onze kerken voor te gaan.

Ds. K. Boersma, die afgevaardigd is naar de generale synode van de Reformed Churches of New Zealand in augustus 1989, zal ook een ontmoeting hebben met het deputaatschap voor buitenlandse betrekkingen van de Australische Kerken. Een rapport hierover zal door hem worden ingediend (bijlage 16).

5.2. Reformed Churches of New Zealand

In de verslagperiode zijn de contacten met de Reformed Churches of New Zealand, mede ook naar aanleiding van de ontwikkelingen in de GOS geïntensiveerd.

Deputaten besloten, leidend op het besluit van de generale synode van 1986, waarbij deputaten gemachtigd werden van tijd tot tijd een afgevaardigde te zenden naar de synoden van de Reformed Churches of Australia en de Reformed Churches of New Zealand, dit jaar aan het verzoek van de Reformed Churches of New Zealand te moeten voldoen. Ds. K. Boersma werd afgevaardigd naar de aanstaande generale synode van deze kerken, die in augustus 1989 zal samen komen. Hij zal van dit bezoek rapport uitbrengen (bijlage 17). De Reformed Churches of New Zealand hielden ons op de hoogte van de stappen die genomen waren inzake het lidmaatschap van de GOS, dat inmiddels door hen werd opgezegd. Ten aanzien van de problematiek binnen de GOS trokken de afgevaardigden van deze kerken dezelfde lijn als onze afgevaardigden.

Aan ds. D.J. van Garderen, predikant van de Reformed Churches of New Zealand, werd preekconsent verleend.

c. International Conference of Reformed Churches

Naar aanleiding van het gebeurde in Harare ontvingen deputaten een sympathiek schrijven van de deputaten voor buitenlandse betrekkingen van de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt. Daarin werd aangeboden - als wij er gebruik van wilden maken - dat men aan de secretaris van de International Conference of Reformed Churches wilde verzoeken aan onze kerken een uitnodiging te sturen om als waarnemer op de eerstvolgende conferentie van de ICRC aanwezig te willen zijn. Deze conferentie zal worden gehouden van 19 tot 29 juni 1989 in de buurt van Vancouver (B.C.), Canada.

Deputaten meenden op dit voorstel te mogen ingaan, aangezien de generale synode van 1986 besloot 'deputaten te machtigen om na de vergadering van de GOS 1986, wanneer de Gereformeerde Kerken lid zouden blijven van de GOS, samen met andere kerken te zoeken naar wegen om aan de oecumenische roeping van onze kerken gestalte te geven en daarover te rapporteren aan de volgende generale synode'. Alvorens het aanbod te aanvaarden, werd echter nadere informatie ingewonnen bij zowel de deputaten van de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt als bij de Free Church of Scotland, die eveneens is aangesloten bij de ICRC. De informatie die we vroegen had te maken met vragen als: Welke kerken zijn aangesloten? Wat is de constitutie? Hoe is de werkwijze op de conferentie?

Enzovoort.

Naar aanleiding van de verkregen inlichtingen werd vastgesteld, dat er voldoende redenen zijn om op de eerstvolgende conferentie officieel aanwezig te zijn om ons daar verder op de hoogte te stellen. Dit lijkt deputaten geheel in de lijn van het besluit van de synode van 1986 te liggen. De vragen die we ook na de verkregen inlichtingen nog overhielden, kunnen alleen beantwoord worden door observatie van de conferentie zelf. Besloten werd dan ook dat we aan de deputaten van de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt zouden vragen hun aanbod uit te voeren en onze kerken voor te dragen voor het waarnemerschap. De deputaten Starreveld en Den Butter werden afgevaardigd en zullen van hun bevindingen rapport uitbrengen (bijlage 18).

d. Voorstellen Buitenland

Ten aanzien van de relaties met kerken in het buitenland doen deputaten de volgende voorstellen:

- De generale synode beslute: ten aanzien van de Gereformeerde Oecumenische Raad: op grond van
- de overweging dat de GOR geweigerd heeft om uit te spreken, dat het lidmaatschap van de Gereformeerde Kerken in Nederland onverenigbaar is geworden met de grondslag van de GOR en daarom beëindigd dient te worden, terwijl de Gereformeerde Kerken hebben doen blijken, dat zij niet van de door hen ingeslagen weg willen terugkeren en zich evenmin vrijelijk uit de GOR willen terug trekken;
 - de overweging dat de GOR geweigerd heeft uit te spreken, dat het lidmaatschap van de GOR en het lidmaatschap van de Wereldraad van Kerken niet met elkaar te verenigen zijn;
 - de overweging dat de GOR door deze weigeringen van haar eigen grondslag is afgeweken; overeenkomstig het door de generale synode 1986 beslootene, met gevoelens van droefheid en teleurstelling het lidmaatschap van de Christelijke Gereformeerde Kerken in de Gereformeerde Oecumenische Raad te beëindigen en de Gereformeerde Oecumenische Raad hiervan in kennis te stellen.

Ten aanzien van de relatie tot kerken in het buitenland:

- correspondentie aan te gaan met de Dutch Reformed Church of Botswana en deputaten op te

dragen deze kerk hiervan in kennis te stellen;

- deputaten te machtigen verder te onderzoeken of er een officiële vorm van contact kan bestaan tussen onze kerken en de Reformed Church in Japan. (Nadere voorstellen met betrekking tot de verhouding tot kerken in het buitenland zullen in een aanvullend rapport gedaan worden).

D. Bezinning op opdracht

Aan het slot van onze rapportage willen we de aandacht vestigen op een aspect van het werk van deputaten, waar we in de verslagperiode heel duidelijk mee in aanraking kwamen en waar wij als deputaten op dit moment het rechte zicht nog niet op hebben. Bij onze bezinning op onze verhouding tot andere kerken in Nederland en het zoeken van eenheid met gereformeerde belijders kwamen we te staan voor de vraag hoe de instructie van deputaten functioneert. Onze instructie stelt, overigens geheel in overeenstemming met de naam van ons deputaatschap, dat het de taak van deputaten is te streven naar eenheid. In die geest heeft ons deputaatschap ook gewerkt al de jaren van haar bestaan. Met diverse kerken zijn samensprekingen gevoerd. Te denken valt aan de Gereformeerde Kerken, de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt, de Nederlands Gereformeerde Kerken en (sinds 1986) ook met de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk.

Tot nog toe hebben deze contacten/samensprekingen niet geleid tot kerkelijke eenheid. Soms leek de kerkelijke eenheid dichtbij, maar op een bepaald moment bleek toch dat er teveel bezwaren overbleven. De samensprekingen met de Gereformeerde Kerken werden beëindigd. Datzelfde geldt ook van de samensprekingen met de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt, al kan hierna toegevoegd worden, dat er nu weer wel samensprekingen op gang gekomen zijn, zij het dat die met een ander deputaatschap gevoerd worden.

De samensprekingen met de Nederlands Gereformeerde Kerken zijn nu al vele jaren gaande en nog steeds kon het niet komen tot kerkelijke eenheid. De samensprekingen met de Gereformeerde Bond zijn dan weliswaar nog maar kort geleden begonnen maar nu al kan gezegd worden dat kerkelijke eenheid ook in die richting bepaald niet direct in het verschiet ligt.

Het is dus in de praktijk gebleken, dat de doelstelling van ons deputaatschap niet te verwezenlijken bleek in de vele jaren, dat dit deputaatschap nu aan het werk is. Dat wordt door deputaten ervaren als iets frustrerends. Het maakt het werk moeizaam en in zekere zin ook uitzichtloos. Alle deputaten delen in dit gevoel en we hebben dat ook enkele keren tegen elkaar uitgesproken.

Dat betekent niet dat we ons werk in het deputaatschap al zuchtende doen of dat wij met een geest van fatalisme geslagen zijn. Wij realiseren ons, dat de zaak der kerk de zaak des Heeren is en dat Zijn werk doorgaat, ook al is de kerk verbrokken. We realiseren ons ook dat er ondanks die gebrokenheid toch een onzichtbare eenheid en verbondenheid is in het allerheiligst geloof bij allen, die de Heere Jezus in onverderfelijke liefde hebben. Maar als het gaat om tastbare en zichtbare resultaten bij het streven naar kerkelijke eenheid worden we wel iedere keer teleurgesteld. Die eenheid wil maar niet komen. Die kunnen wij mensen, met al onze samensprekingen, niet tot stand brengen.

Dat heeft ons in onze bezinning op een en ander geleid tot de vraag of onze instructie misschien niet te hoog grijpt. Kerkelijke eenheid is wel een rijk perspectief, maar bijt het in de praktijk niet tegelijkertijd een onbereikbaar ideaal te zijn? Zouden we, mede ook op grond van de ervaringen van het verleden, misschien moeten denken aan een iets minder hoog ideaal? Is contact en samenspreking al niet heel wat? En zouden de mogelijkheden voor een nauwer samenwerken op plaatselijk niveau niet verruimd kunnen worden ook al is kerkelijke eenheid nog niet direct in het verschiet?

In onze bezinning op deze vragen is ook naar voren gekomen, dat er in deze benadering een groot gevaar schuilt. Het gevaar namelijk dat eigen kerkverband gerelativeerd zou kunnen gaan worden. Dat is uiteraard geenszins de bedoeling. Maar wij vragen ons af of dit gevaar niet bezworen kan worden terwijl anderzijds toch de mogelijkheden via de instructie van deputaten verruimd zouden kunnen worden.

Op het moment is het ons als deputaten niet mogelijk hierover een advies te geven, omdat we er geen afgerond oordeel over hebben. Het is ook geen zaak om lichtvaardig en overhaast beslissingen in te nemen. Wat we ermee voor hebben deze dingen hier te vermelden is dat we u willen laten weten, dat we met dit aspect van ons werk wel wat moeite hebben en dat het ons dienstig lijkt als de bezinning hierover voortgaat. We zouden de synode dan ook willen vragen zich erover uit te spreken of deputaten met de hier aan de orde gestelde vragen verder moeten gaan en een volgende synode moeten adviseren ten aanzien van de vraag of hun instructie dient te worden gewijzigd, of dat de synode nu al van mening is, dat de instructie van deputaten ongewijzigd dient te blijven.

Voorstellen Algemeen

Ten aanzien van het algemeen beleid van deputaten stellen zij de generale synode voor:

De generale synode beslute:

- de handelingen van deputaten goed te keuren;
- deputaten op te dragen zich te bezinnen op hun instructie en de vraag onder ogen te zien of die instructie bijstelling behoeft en de synode van 1992 dienaangaande te adviseren;
- opnieuw deputaten te benoemen.

P. den Butter, secretaris

AANVULLEND RAPPORT VAN DE DEPUTATEN VOOR DE EENHEID VAN GEREFORMEERDE BELIJDEERS EN DE CORRESPONDENTIE MET BUITENLANDSE KERKEN

Na afsluiting van ons rapport deden zich nog een aantal ontwikkelingen voor, waarover wij in dit aanvullend rapport verslag willen doen. Behalve een aanvullende rapportage truft u ook een aantal aanvullende voorstellen aan.

B. Binnenland

a. Nederlands Gereformeerde Kerken

In aansluiting op wat gerapporteerd is in ons rapport, doen wij mededeling van het feit, dat een brief werd ontvangen van de Nederlands Gereformeerde Commissie Kontakt en Samenspreking, waarin deze Commissie haar teleurstelling uitspreekt over het feit, dat deputaten de door haar voorgestelde wijzigingen in het rapport naar de synode niet hebben overgenomen. In ons rapport vermeldde wij de samenspreking van 17 maart 1989. In die samenspreking stelde de Commissie, die inzage had ontvangen in het door ons vastgestelde rapport, een aantal wijzigingen in de formuleringen voor. Onzerzijds is toen toegezegd, dat deze voorstellen overwogen zouden worden.

Op de deputatenvergadering van 12 mei werd besloten niet aan het verzoek van de Commissie te voldoen en het rapport in dit opzicht niet meer te wijzigen. Wel werd besloten dat in een bepaalde passage uitdrukkelijk vermeld zou worden, dat de Commissie het met onze weergave van de feiten niet in alle opzichten eens was (hetgeen gebeurd is). De Commissie is hiervan op de hoogte gesteld en heeft daarop gereageerd in de boven genoemde brief d.d. 24 mei 1989. Daarin wordt alsnog aangedrongen op het aanbrengen van een aantal wijzigingen. Tevens wordt deputaten op het hart gebonden de verhoudingen niet grondig te verstoren.

Deputaten bespraken deze brief in hun vergadering van 13 juli 1989. Besloten werd ook nu niet - het was nu ook praktisch onmogelijk geworden aangezien het ingediende rapport reeds aan de afgevaardigden was toegezonden - aan het verzoek te voldoen. Wel willen deputaten de Commissie ter wille zijn en de door haar voorgestelde wijzigingen ter kennis van de synode brengen.

Het gaat om de volgende passages:

'In de belofte begrepen' moet volgens de Commissie zijn: 'tot de inhoud van de belofte behoort'.
'dat de gedoopten vrij zijn van de zonde' moet naar de mening van de Commissie luiden: 'dat de gedoopten de belofte hebben, dat zij in Christus vrij zijn van de zonde'.
'Van Ned. Genet. zijde werd het geluid gehoord, dat we elkaar vanuit de Schrift moeten overtuigen en niet vanuit de confessie'. Volgens de Commissie moet hier staan: 'Van Ned. Genet. zijde wordt het geluid gehoord, dat wij elkaar niet alleen uit de confessie, maar ook uit de Hellige Schrift moeten overtuigen, omdat de confessie vanuit de Schrift moet worden gelezen'.

De Commissie merkt op, dat de drie bovengenoemde correcties door de Commissie unaniem worden gevraagd. De argumenten, die deputaten menen te hebben om de tekst te laten zoals die aanvankelijk was vastgesteld, zijn de volgende:

- Wat gerapporteerd is, is zakelijk juist en kan gestaafd worden met de zowel door de Commissie als door deputaten ondertekende verslagen van de samensprekingen;
- wijziging van het gerapporteerde zou weliswaar de Commissie tegemoet komen, maar zou toch ook weer de verschillen tussen de Commissie en deputaten toedekken;
- door het rapport ongewijzigd aan de synode voor te leggen voldoen deputaten beter aan de opdracht van de synode van 1986 met betrekking tot het grondig bespreken van de verschillen. Uit de rapportage blijkt des te duidelijker op welke punten we stuiten bij de samensprekingen.

Tenslotte delen deputaten mee, dat het er ons bij deze wijze van rapporteren geenszins om te doen is de verhoudingen grondig te verstoren. Die conclusie mag niet worden getrokken. De Commissie heeft van dit besluit en van deze aanvullende rapportage bericht ontvangen.

C. Buitenland

b. Kerken

1.1. Free Church of Scotland

Aansluitend bij het gerapporteerde delen we mee, dat deputaten met waardering kennis hebben genomen van het rapport van de afgevaardigde, drs. J.W. Marij, die de General Assembly van deze kerk bijwoonde (bijlage 6). Deputaten zijn van mening, dat de contacten met deze kerk geïntensiveerd zouden moeten worden.

2.1. Free Reformed Church

Na het gerapporteerde delen deputaten nog mee, dat het verslag van de afgevaardigden Starreveld en Den Butter met waardering is ontvangen (bijlage 8). De vraag of een afvaardiging naar de synode van deze kerken eens in de zes jaar niet wat weinig is, hebben deputaten in overweging.

2.2. Christian Reformed Church

Het rapport over de contacten met deze kerk was zeer summier. In aanvulling op wat daar werd vermeld delen deputaten nu mee, dat zij het rapport van de afgevaardigden Starreveld en Den Butter met belangstelling hebben ontvangen (bijlage 9). Naar aanleiding van dit rapport merken deputaten op dat zij teleurgesteld zijn over het feit, dat de synode van de Christian Reformed Church geen aanleiding heeft gevonden om met onze afgevaardigden ernstig te spreken over de namens onze kerken geuite bezwaren. Deputaten betreuren het ook, dat de CRC de relatie met Die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika heeft opgeschort en zij betreuren met name de manier waarop dit gebeurd is. De in het rapport geïdentificeerde ontwikkelingen in de CRC geven reden tot verontrusting. Deputaten zijn van mening dat gepoogd zou moeten worden deze verontrusting door te spreken met vertegenwoordigers van de CRC. Met waardering van het goede in de CRC is het toch zaak dat de ecclesiastical fellowship inhoud gegeven wordt door elkaar ook te wijzen op de ontwikkelingen, die symptomatisch zouden kunnen zijn voor het instaan van een andere koers.

Een en ander heeft deputaten ertoe gebracht een bepaald voorstel in te dienen met betrekking tot onze relatie tot de CRC.

2.3. Orthodox Presbyterian Church

Naar aanleiding van het rapport van de afgevaardigden Starreveld en Den Butter (bijlage 10) delen deputaten, in aanvulling op wat gerapporteerd is mede, dat er naar hun mening voldoende aanleiding is om te onderzoeken of er een officiële vorm van contact tussen deze kerk en onze kerken zou kunnen bestaan. Een voorstel dienaangaande wordt ingediend.

3.1. Die Gereformeerde Kerke van Suid-Afrika (waaronder sinode Soutpansberg)

In een laat stadium kregen deputaten kennis van een aantal ontwikkelingen in de sinode Soutpansberg, waarmee met name ook deputaten Buitenlandse Zending te maken hebben. Tot nog toe was het gewoonte, dat de relatie met de sinode Soutpansberg die deel uitmaakt van de Algemene Synode van de GKSA, onderhouden werd door deputaten Buitenlandse Zending. In ons eerste rapport werd dit opnieuw vermeld. Nu hebben zich echter ontwikkelingen voorgedaan, die vermelding in ons rapport ook dienstdoen. Dit geschiedt in nauw overleg met deputaten Buitenlandse Zending.

In mei kwamen deputaten te weten, dat de sinode Soutpansberg tamelijk ingrijpende beslissingen genomen had zowel t.a.v. de positie van deze sinode binnen het geheel van de GKSA als t.a.v. de positie van de opleidingschool voor predikanten, die men wil starten. In een gesprek, dat enkele deputaten hadden met een paar predikanten van de sinode Soutpansberg werd een en ander toegelicht.

In verband met het besluit dat betrekking heeft op de positie binnen de GKSA werd de wenselijkheid uitgesproken, dat de officiële relatie voortaan zou worden onderhouden door deputaten Eenheid en Correspondentie en niet langer door deputaten Buitenlandse Zending, opdat deputaten Eenheid en Correspondentie die ook contact hebben met de synode-Potchefstroom, op deze synode druk zullen kunnen uitoefenen om haar standpunt inzake afzijdigheid te wijzigen. Wat betreft de opleidingschool voor predikanten zoekt men zowel theologische als financiële steun, waar men die krijgen kan. Dat is ook een van de redenen, die de sinode Soutpansberg heeft doen besluiten lid van de GOR te blijven.

Na deze informatie ontvangen te hebben besloten deputaten in verband met deze zaak contact op te nemen met deputaten Buitenlandse Zending. Deze deputaten hadden inmiddels besloten contact te zoeken met ons deputaatschap om in onderlinge samenwerking de materie verder te bestuderen. Intussen kwamen deputaten via hun afgevaardigden naar de General Assembly van de OPC en naar de synode van de CRC aan de weet, dat ds. T.C. Rabali namens de sinode Soutpansberg op beide kerkelijke vergaderingen ook aanwezig was. De synode van de CRC besloot ecclesiastical fellowship aan te gaan met de sinode Soutpansberg (terwij door dezelfde synode de relatie met de GKSA werd opgeschort). Ds. Rabali diende een verzoek in tot steun van de opleidingschool voor predikanten. Wij verwijzen naar wat de afgevaardigden dienaangaande rapporteren.

Het gesprek met deputaten Buitenlandse Zending werd in goede harmonie gevoerd. Ook deze deputaten waren door de gang van zaken verrast. Er is wel begrip voor bepaalde stappen, maar deze deputaten zijn toch ook nog niet toe aan een besluit om deze ontwikkelingen zonder meer te accepteren. Besloten werd dat pogingen gedaan zullen worden om een dreigende breuk tussen de sinode Soutpansberg en het geheel van de GKSA te voorkomen. Besloten werd ook, dat een commissie deze materie nader zal behandelen om meer duidelijkheid te verkrijgen, opdat t.z.t. door beide deputaatschappen een standpunt kan worden bepaald. Deze commissie zal bestaan uit twee leden van het deputaatschap Buitenlandse Zending en twee leden van het deputaatschap Eenheid en Correspondentie. Overwogen wordt of het dienstig zou kunnen zijn als een deputate Zuid-Afrika zal bezoeken om met alle betrokken partijen te spreken en te proberen samenbindend te werken.

Het spijt deputaten, dat op dit moment niet meer gerapporteerd kan worden; de zaak is thans nog te onoverzichtelijk.

(Dit gedeelte van het rapport is tot stand gekomen in overleg met deputaten Buitenlandse Zending en dient dus beschouwd te worden als mede namens hen te zijn geschreven.)

3.3. Dutch Reformed Church of Botswana

Van deze kerk ontvingen deputaten een schrijven, met het verzoek dat onze kerken betrokken zouden raken bij twee projecten in het noorden van Botswana, te weten in Francistown en in Silebi Phikwe. Deputaten hebben deze brief doorgezonden aan deputaten Buitenlandse Zending met de aanbeveling aan dit verzoek serieuze aandacht te willen geven, mede ook in het licht van het voorstel, dat bij de generale synode is ingediend om te besluiten officiële correspondentie met deze kerk aan te gaan.

4.2. Reformed Church in Japan

Van deze kerk werd een schrijven ontvangen, inhoudende de mededeling dat aan de General Assembly van deze kerk, die in oktober dit jaar zal samenkomen, de aanbeveling wordt gedaan een ecclesiastical relationship aan te gaan met onze kerken, zowel als met de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt en de Nederlands Gereformeerde Kerken.

c. International Conference of Reformed Churches

Het rapport van de afgevaardigden Starreveld en Den Butter (bijlage 18) is door deputaten diepgaand besproken. De opdracht van de synode van 1986 om te onderzoeken langs welke wegen de oecumenische roeping van onze kerken gestalte zou kunnen worden gegeven, heeft deputaten hierbij geleid. Op grond van het rapport concluderen deputaten, dat er naar het oordeel van verschillende lidkerken, o.g. waarnemende kerken een merkbare verbetering is ingetreden in zowel de inhoud als de vormgeving van de conferentie. Alles is nog wel niet uitgekristalliseerd, maar het lijkt duidelijk, dat de ICRC al meer gezicht begint te krijgen en herkenbaar wordt als een organisatie, die voluit gereformeerd begreep te zijn en die de waarde van de gereformeerde belijdenis ook wil uitdragen in een wereld, waarin die confessie al meer op de tocht komt te staan. We kunnen dankbaar zijn voor dit duidelijke standpunt.

Er blijven echter nog een aantal vragen over, die op dit moment nog niet te beantwoorden zijn. Deputaten zijn zich er van bewust, dat bij de vraag of onze kerken het lidmaatschap van de ICRC zouden moeten aanvragen een aantal factoren van belang is. Zo zal o.a. de vraag onder ogen gezien moeten worden: Wat verwachten wij van de ICRC? Niet minder belangrijk is de vraag: Wat willen wij de ICRC en in de ICRC de lidkerken bieden? Verder dient overwogen te worden hoe onze relatie is met de kerken die tot voor kort met

ons lid van de GOR waren en die nu ook als waarnemer aanwezig waren op de conferentie van de ICRC of die op andere wijze interesse in deze oecumenische organisatie hebben getoond. Contact met lidkerken over wat zij van de toekomst van de ICRC verwachten en hoe zij willen meehelpen het beeld van de ICRC te vormen, moeten eveneens van belang geacht worden. Deputaten zijn van mening, dat niet overhaast beslist moet worden t.a.v. het al dan niet aanvragen van het lidmaatschap van de ICRC. Dat is ook geenszins nodig, aangezien de volgende conferentie pas in 1993 gehouden zal worden en onze volgende generale synode in 1992 zal bijeenkomen. De ervaringen met de ICRC zijn positief genoeg, om deze organisatie nauwgezet te blijven volgen. Maar het lijkt afleszins gewenst dat deputaten in de komende drie jaren intensief contact onderhouden met zowel lidkerken als waarnemende kerken alsook met het Interim Committee van de ICRC. Op deze wijze zal het wellicht mogelijk zijn met een welgefundeerd advies naar de synode van 1992 te komen t.a.v. het eventuele aanvragen van het lidmaatschap van de ICRC.

Aanvullende voorstellen:

De generale synode beslute:

1. deputaten te machtigen verder te onderzoeken of er een officiële vorm van contact kan bestaan tussen de Orthodox Presbyterian Church en onze kerken;
2. deputaten op te dragen met erkenning van het goede in de Christian Reformed Church, de gesignaleerde zorgwekkende ontwikkelingen in deze kerk in het contact met vertegenwoordigers van de CRC aan de orde te stellen en die zo mogelijk grondig te bespreken;
3. deputaten op te dragen in de komende periode nauw contact te onderhouden met lidkerken van de ICRC, alsook met kerken die als waarnemers bij de ICRC betrokken zijn en eveneens met het Interim Committee van deze organisatie, ten einde aan de generale synode van 1992 een welgefundeerd advies te kunnen uitbrengen t.a.v. een eventueel aanvragen van het lidmaatschap van de ICRC.

P. den Butter, secretaris

AANVULLEND RAPPORT II VAN DE DEPUTATEN VOOR DE EENHEID VAN GEREFORMEERDE BELIJDELIJEN EN DE CORRESPONDENTIE MET BUITENLANDSE KERKEN

Tengevolge van de reis, die ds. P. den Butter in opdracht van deputaten maakte naar de synode van de Reformed Churches of New Zealand in augustus/september j.l. is een tweede aanvullend rapport van deputaten nodig. Het loopt uit op een aantal voorstellen.

C. Buitenland

d. Kerken

4.3. Dutch Reformed Church of Sri Lanka

In ons eerste rapport vermeldden wij dat ds. K. Boersma een bezoek zou brengen aan de Dutch Reformed Church of Sri Lanka. Door het ongeval dat hem overkwam moest hij afzien van de reis naar Australië en Nieuw Zeeland en dus ook naar Sri Lanka. Het was ds. P. den Butter, die hem verving wat betreft het bezoek aan Australië en Nieuw Zeeland, niet mogelijk ook Sri Lanka aan te doen. Vandaar dat het aangekondigde rapport 15 moet ontbreken.

Deputaten achten een bezoek aan de Dutch Reformed Church of Sri Lanka echter wel gewenst. Zij hebben nu aan ds. Boersma in overweging gegeven het bezoek op een later tijdstip te brengen.

Hoewel er dus geen bezoek gebracht kon worden zijn deputaten toch van mening dat we moeten trachten met deze kerk een officiële relatie aan te gaan. Zij doen u een voorstel dat daartoe strekt. Daarbij zouden deputaten het op prijs stellen als er mogelijkheden zouden bestaan om deze zeer arme kerk ook enige financiële steun te geven.

5.1. Reformed Churches of Australia

Aansluitend aan wat over de contacten met de Reformed Churches of Australia reeds is meegedeeld, kan worden gezegd dat niet ds. K. Boersma, maar ds. P. den Butter op doorreis naar Nieuw Zeeland een bezoek gebracht heeft aan de deputaten voor oecumenische betrekkingen van de RCA. Hij bracht van dit bezoek verslag uit en deputaten hebben met waardering van dit verslag kennis genomen (bijlage 16).

Het is deputaten gebleken dat het onderhouden van contact met de Australische kerken, die door de grote afstand toch tamelijk geïsoleerd zijn, van groot belang is. Zij zijn dan ook van voornemen dit contact, ook al is er op dit moment verschil van visie met deze kerken op het lidmaatschap van de GOR, zeker niet te verminderen.

5.2. Reformed Churches of New Zealand

In het eerste rapport is reeds vermeld, dat deputaten uitvoering wensten te geven aan het besluit van de generale synode 1986 om deputaten te machtigen van tijd tot tijd een afgevaardigde te zenden naar de synoden van de Reformed Churches of Australia en de Reformed Churches of New Zealand. Deputaten kozen dit keer voor een bezoek aan de synode van de kerken in Nieuw Zeeland en vaardigden ds. K. Boersma af. Helaas, ds. Boersma brak een heup en hij moest zeer tot zijn spijt van de voorgenomen reis afzien. Deputaten betreunden dit zeer; zij hadden graag gezien dat ds. Boersma ter afsluiting van zijn werk in ons deputaatschap deze taak nog zou hebben kunnen volbrengen.

Aangezien deputaten van gedachte waren, dat het bezoek, indien geenszins mogelijk, toch afgelegd zou moeten worden, en aangezien er ook vanuit de kerken in Nieuw Zeeland op werd aangedrongen iemand in de plaats van ds. Boersma te zenden, vroegen deputaten ds. P. den Butter of hij bereid was onze kerken op de synode van de RCNZ te vertegenwoordigen. Hij heeft aan dit verzoek voldaan en bracht van zijn bezoek aan de synode van Silverstream verslag uit (bijlage 17). Van dit verslag hebben deputaten met dankbaarheid kennis genomen.

Deputaten zijn met hem van mening dat gebleken is, dat het contact zinvol is geweest en door deze afvaardiging eraan heeft meegewerkt dat de banden met de RCNZ zijn versterkt. Zij achten het op hun weg liggen, de contacten intensief voort te zetten en naar hun mening kunnen daarbij de door de synode van de RCNZ

aangenomen voorstellen van het moderamen goede diensten bewijzen.

Aanvullende voorstellen:

De generale synode beslute:

1. deputaten te machtigen verder te onderzoeken of er een officiële vorm van contact kan bestaan tussen onze kerken en de Dutch Reformed Church of Sri Lanka;
2. deputaten op te dragen de contacten met de Reformed Churches of New Zealand voort te zetten en daarbij zorgvuldig aandacht te geven aan de voorstellen die door de synode van die kerken aan ons gedaan zijn.

P. den Butter, secretaris

BILAGE 1

INVENTARISATIE VAN DE PUNTEN, WAAROVER HET GESPREK MOET WORDEN VOORTGEZET

Ondergetekenden zijn gezamenlijk tot de conclusie gekomen dat de volgende punten nog voorwerp van verder gesprek dienen te zijn.

Geprobeerde is enige rubricering aan te brengen. De nummering tot in onderdelen is bedoeld als hulpmiddel bij de hantering van de vragen ter vergadering en kan mogelijk de discipline in het elkaar zo groot mogelijke duidelijkheid verschaffen bevorderen.

1. De rechtspositie van de kinderen der gelovigen
 - 1.1. Wat is de rechtspositie van de kinderen der gelovigen in onderscheiding van die van de wereld?
 - 1.2. Is er alleen de gemeenschappelijke rechtspositie, bepaald door het zondaar zijn of maakt het bondeling-zijn deze positie wezenlijk anders?
 - 1.3. Betekent het in-het-verbond-zijn alleen een grotere verantwoordelijkheid, of kan ook gesproken worden van de rijkdom en het voorrecht van het in het verbond begrepen zijn?
 - 1.4. Hoewel zowel van CGK- als van NGK-kant elk automatisme in de weg tot behoud van een bondeling wordt afgewezen, rijst toch de vraag naar de waarde van het gedoopt-zijn.
 - 1.5. In het stuk van Van der Dussen (jan. '88) werd de verklaring van gevoelen van 1943 aangehaald, die sterk tegen elk verbondsautomatisme sprak. Daarin lag een van de wortels van de 'vrijgemaakte' identiteit. Zijn de Vrijg. Gerel. en de NGK daar vandaan gegroeid? Of is dat nog een wezenlijk punt voor hen?
 - 1.6. Mag (in de lijn van Greidanus?) gezegd worden dat het een aparte genade, een apart werk van de Heilige Geest is, wanneer een verbondskind gaat geloven? In welk verband kan het geloof worden gezien met verbond en doop?

Opm.: Naast reeds eerder genoemde schriftgedeelten kan nog geattendeerd worden op 2 Petr. 1:3-11 als een gedeelte waarin duidelijk uitgegaan wordt van het verbond, en dat juist zo'n ernstig en tegelijk heerlijk appellerend karakter draagt.
2. De beleving van het bondeling-zijn
 - 2.1. Moeten we onze kinderen leren bidden
 - Wilt U mij een nieuw hartje geven?
 - Vader, dank U, dat ik Uw kind mag zijn? of
 - Vader, dank U dat U mij een nieuw hart wilt geven; wilt U dat ook doen?
 - 2.2. Is er een tegenstelling tussen het gebed uit het doopsformulier voor de doopsbediening, dat vraagt: 'dat Gij dit Uw kind genadig wilt aanzien en door Uw Heilige Geest in Uw Zoon Jezus Christus wilt inlijven, opdat het met Hem begraven worde in Zijn dood en met Hem moge opstaan in een nieuw leven', en het dankgebed na de doop, waarin God gedankt wordt en geloofd 'dat Gij ons en onze kinderen door het bloed van Uw geliefde Zoon Jezus Christus al onze zonden vergeven, ons door Uw Geest tot leden van Hem geheiligd en in Hem tot Uw kinderen aangenomen hebt en dat Gij ons dit door de heilige Doop bezegelt?'
3. Een scheidslijn in de gemeente
 - 3.1. Is er een scheidslijn in de gemeente tussen wedergeborenen en niet-wedergeborenen?
 - 3.2. Hoe hanteren we dit gegeven in de praktijk van prediking en pastoraat?
 - 3.3. Moet gedacht worden aan een indeling in groepen of categorieën in de gemeente, die voor ons herkenbaar zijn, of is het meer een rekening houden met het feit dat er zowel gelovigen als ongelovigen zijn wanneer zowel de beloften als de vermaningen van het evangelie in de verkondiging aan de orde komen?
 - 3.4. Soms neem je bij mensen in de gemeente geen of nauwelijks blijk van geestelijk leven waar. Dan komt de vraag op:
 - Is er wel werkelijk omgang met God?
 - Is er wel kennis van schuld en van vergeving en van de Verlosser Jezus Christus als Borg?
 - Is er wel een begin van nieuw leven?

Hoe moeten zulke gemeentelieden benaderd worden - hetzij in de verkondiging hetzij pastoraal -? Moet je ze om de oren slaan met de ernst van de eisen die God stelt? Of ze benaderen in liefde zodat ze verbroken worden door de verrukkelijke beloften van het evangelie?
 - 3.5. Hoe nodig is het ook expliciet te zeggen in de prediking dat een verbondskind verloren kan gaan?

Opm.: In verband met juist dit complex van vragen, dat over de praktijk gaat realiseren wij ons hoe moeilijk het is de funktioneering van dit soort dingen bespreekbaar te maken en elkaar goed te verstaan. Niettemin menen we wel dat het nodig is hierover te spreken.
4. Onmacht en verantwoordelijkheid m.b.t. de eis van bekering
 - 4.1. Kan bij de funktioneering van een woord als DL III/V 12 'dewelke God zonder ons in ons werk' een houding van lijdelijkheid wel vermeden worden?
 - 4.2. Kan er konkurrentie zijn tussen onmacht en verantwoordelijkheid?

- 4.3. Moeten we hier er niet voor waken het geheimenis van de werking van het Woord van God dat als genademiddel gegeven is, te gaan ontleden?
Bij de bespreking van bovengenoemde vragen zal o.i. voldoende ruimte ontstaan om het gesprek van de vorige keer, dat duidelijk niet af was, weer op te nemen en hopelijk verder te brengen.

A. van der Dussen
J.W. Maris

BILAGE 2

GESPREKSNOTA VOOR DE BIJZONDERE VERGADERING VAN HET COGG

Op de vergadering van het COGG d.d. 18 januari 1989 werd besloten een aparte vergadering te wijden aan de verhouding tussen de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Kerken, die elkaar ontmoeten in het COGG, terwijl de Christelijke Gereformeerde Kerken tijdens de GOS in Harare 1988 hun lidmaatschap van de GOS hebben opgeschort vanwege het lid zijn van die organisatie van deze Gereformeerde Kerken.

De Gereformeerde delegatie vroeg de Christelijke Gereformeerde delegatie de punten van gesprek op papier te zetten, welk verzoek door de vergadering werd overgenomen.

Ter inleiding moge worden opgemerkt, dat de zaak als zodanig niet allereerst door de Christelijke Gereformeerde delegatie ter tafel is gebracht. Vanuit de Gereformeerde delegatie kwam de vraag op tafel: Hoe moet het verder binnen het COGG na Harare 1988, speciaal wat betreft de verhouding tussen beide genoemde kerken?

Aanvankelijk leefde binnen het deputaatschap, dat zowel de afvaardiging naar de GOS als naar het COGG regelt, niet de behoefte over de verhouding tussen de Gereformeerde Kerken en de Christelijke Gereformeerde Kerken te spreken binnen het COGG, omdat we in het COGG op een andere wijze samenzijn dan in de GOS. Echter, een aantal gebeurtenissen na Harare heeft ons van gedachten doen veranderen.

We willen drie punten speciaal noemen:

1. Het rapport F22 van deputaten Oecumene Buterland van de Gereformeerde Kerken van de generale synode van Almere. Op pag. 5 staat de volgende zin: 'Daarnaast mag worden opgemerkt, dat het uitbreiden van vier kerken, die zich het meest fervent tegen de GKN gekoerd hebben, een klimaatverandering ten gevolge zal hebben die aan een werkelijk oecumenisch omgaan met elkaar ten goede zal kunnen komen'. Deze zin doet bij ons de vraag opkomen, of ontmoeting binnen het COGG van onze beide kerken nog wel zin heeft, wanneer dit de gedachte is die binnen de GKN - en dus ook binnen de delegatie van de GKN in het COGG - leeft.
2. De rapportage van de Gereformeerde delegatie naar de GOS aan de generale synode van de GKN, rapport F18, die ten aanzien van onze kerken en haar delegatie vol onjuistheden en eenzijdigheden staat. Wie zo over ons denkt, kan weinig lust meer hebben tot gesprek met ons, of het moet een gesprek zijn in vermanende zin.
3. De reactie van het Interim Committee van de GOR op het zich terugtrekken van lidkerken van de GOR, verschenen in december 1988. In dat antwoord, waarin de kerken die zich terugtrekken voordurend worden aangeduid als 'separating churches', als 'dissenters' en als 'dissidents', wordt een zeer eenzijdig en gekleurd beeld van de gang van zaken rond het lidmaatschap van de GKN in de GOS geschetst. Maar wat ons het diepst heeft getroffen, is het feit, dat het Interim Committee ons verwijt, dat we de GKN nog meer tijd hadden moeten gunnen om hun standpunt opnieuw te overdenken ten aanzien van de schriftbespreking en de daaruit voortvloeiende kwestie van de homofobie. Met geen woord rept het Interim Committee over de besluiten van de synode van de Gereformeerde Kerken, die toch heel duidelijk een afwijzing van de besluiten van Harare betekenen. Het is voor ons onbegrijpelijk - en we hebben daar dan ook de grootste moeite mee - dat het voltallig Interim Committee, inclusief het lid dat tot de GKN behoort en dus in ieder geval beter weet - deze reactie kon ondertekenen.

Over deze drie punten in het bijzonder zouden we willen spreken.

BILAGE 3

RAPPORT VAN DE AFGEVAARDIGDEN NAAR DE GEREFORMEERDE OECUMENISCHE SYNODE GEHOUDEN VAN 31 MEI - 10 JUNI 1988 IN HARARE, ZIMBABWE

1. Afvaardiging en vergadergelegenheid

Deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland en de correspondentie met buitenlandse kerken vaardigden naar de Gereformeerde Oecumenische Synode van 1988 in Harare, Zimbabwe af: prof. dr. W.H. Valema en ds. J. Westerink als stemhebbende afgevaardigden, ds. L.W. Bikes en ds. K. Boersma als niet-stemhebbende afgevaardigden. Door vertrek van ds. L.W. Bikes naar Canada werd zijn plaats ingenomen door de secundus ds. J.C.L. Starreveld. De heen- en terugreis vergden ieder ruim 24 uur reisijd en werden gemaakt op maandag 23 mei en vrijdag 10 juni 1988. De broeders Boersma en Westerink verbleven langer in Afrika voor het vervullen van opdrachten in Botswana en Zuid-Afrika.

De vergaderingen van de synode werden gehouden op het terrein van de universiteit van Zimbabwe, gelegen in een fraai, heuvelachtig landschapspark in de buitenwijken van Harare. Doordat er academische vakanties waren, kon de GOS gebruik maken van de collegiazalen voor de vergaderingen en van de studentenlaapgebouwen en eittafels voor het verblijf en de verzorging van de afgevaardigden. Het klimaat was aangenaam, veel zon en temperaturen van rond de 20 graden Celsius. De regentijd was net voorbij en veel bomen en bloemen stonden in volle bloei.

2. De conferenties

In de week voorafgaande aan de synodovergaderingen werden gelijktijdig drie conferenties gehouden. Na onze aankomst dinsdagavond waren we in staat woensdag, donderdag, vrijdag en zaterdagmorgen de conferenties bij te wonen. De opzet is dusdanig, dat iedere deelnemer alle toespraken kan bijwonen, daarna gaat men uiteen in commissievergaderingen om een rapport met aanbevelingen op te stellen, dat in de synode behandeld wordt. De theologische conferentie handelde over: Het gereformerd belijden in de context van hedendaagse culturen.

De zendingconferentie had als onderwerp: De strategie van de zending in de ontmoeting met de machten. De jeugdconferentie ging over: Het opvoeden van de jeugd tot discipelschap in de dienst van het Koninkrijk. Door de hoofdspreker dr. S. Rooy uit Argentinië werd contextualisatie omschreven als de overbrenging van het ontvangen geloof en de belijdenissen in het leven, de categorieën en de tradities van een andere cultuur in de eerste plaats en vervolgens het opnieuw vorm geven aan dat geloof door aanpassing en herinterpretatie in nieuwe culturele vormen. Prof. Sopater uit Java, de tweede spreker, legde ook nadruk op enculturasatie van de boodschap van het evangelie. Dit zou kunnen leiden b.v. tot een confessio Javanica, maar zijn visie is, dat de boodschap van het evangelie transcultureel is. De boodschap mag op geen enkele wijze gereduceerd of veranderd worden. In een paneldiscussie gaven verschillende conferentiegangers hun visie op de invloed van de cultuur op de prediking. Daarin werd gesteld het belang van het preken in de moedertaal, de realiteit dat het christelijk geloof zich heeft te verantwoorden en positie te kiezen tegenover en ten aanzien van andere religies en de bijzondere uitdaging voor de prediking om te spreken in een post-christelijke situatie van secularisatie, Godsverduistering en functioneel verstaan van de waarheid.

Er werd levendig gediscussieerd in alle conferenties, veel bleef duister en nadere studie werd gevraagd. De definitie van contextualisatie, die door de conferentie zelf als een poging werd gekarakteriseerd, luidde: Contextualisatie is het proces van overdracht van de evangelieboodschap van de ene culturele context naar een andere, zo gericht en uitgewerkt dat het verstaan van het evangelie met al wat daarbij hoort en van het gereformeerde erfgoed worden verrijkt. In dit proces moet de zuiverheid van de tekst bewaard blijven.

De zendingconferentie stelde een rapport op bestaande uit twintig stellingen over de heerschappij van Christus, het als bevrijding van gebondenheid aan de macht van de duisternis, bijbelse gegevens met betrekking tot de activiteit van Satan, dienst van de kerk in bevrijding van de gebondenheid aan zonde, dood en duivel en praktische overwegingen.

Van de laatste stellingen vermelden we: Zich bewust van misbruiken en excessen die voorkomen in de dienst van de bevrijding uit de machten, dient de kerk te verzekeren dat deze dienst wordt verricht tot eer van God en niet om onkritische aandacht te vestigen op het belang van de inschakeling van mensen. Bijzonder gewaarschuwd dient te worden tegen de al te eenvoudige voorstelling van zaken waarin tegenstand, ongeluk en elke zonde wordt toegeschreven aan activiteit van demonen. Bezetenheid door boze geesten mag alleen als een serieuze mogelijkheid worden beschouwd nadat alle andere mogelijkheden met inbegrip van de psychologische en fysiologische grondig zijn onderzocht en als oorzaken uitgesloten. Wanneer geestenuitdrijving nodig wordt geacht, dient er geen magisch ritueel gedaan te worden, maar moet het staan op de grondslag van ernstig gebed.

De leden van onze kerken worden opgeroepen om te leven in de bewustheid van de aanwezigheid van het werk van de Heilige Geest. Deze bewustheid wordt bewezen door de persoonlijke omgang met God, belijdenis van zonde, het breken met zondige gewoonten en een vurig gebedsleven. Het gebied is een wezenlijk onderdeel van de zendingstrategie, daarvoor bestaat geen vervanging.

De jeugdconferentie was sterk gericht op het overwegen hoe de jeugd het best ingeschakeld kan worden in het leven en werken van de plaatselijke gemeenten. Dit tegenover negatieve ontwikkelingen als kerkverlaten en aantrekkingskracht van organisaties naast de kerk als Youth for Christ e.d., onderwijl op niet-christelijke overheidsinstellingen en de funeste invloed van televisie. Er bleek een krachtige tendens om het dooplidmaatschap meer inhoud te geven zoals de presentatie van studies over het deelnemen van kinderen aan het Heilig Avondmaal, in Nederland in de GKN al aanvaard, in Amerika op dat moment nog in studie; het plaatsgeven aan jongeren in kerkelijke commissies en een actieve functie in de eredienst. Ook de ouders moeten beter getraind worden om hun kinderen een christelijke opvoeding te geven in de weg van Gods verbond.

Aan het werk van de theologische conferentie in de commissies werd deelgenomen door Valema en Westerink, aan de jeugdconferentie door Boersma en aan de zendingconferentie door Starreveld.

Concluderend kan gezegd worden, dat de conferenties een goede opstap vormen voor het werk in de synode. Er is op die manier namelijk gelegenheid tot kennismaking met elkaar en om te acclimatiseren.

De onderwerpen, referaten en discussies waren niet controversieel, maar bevatten de spanningen, gevaren en uitdagingen, die kerken van gereformeerd belijden overal in de wereld ontmoeten. Het is bemoedigend om in numer verband dan in eigen land met anderen hierover te spreken.

Een enkele maal bleek de onderhuidse spanning zoals bij reacties op de korte bijdrage van ds. Overeem over de situatie in Nederland.

Soms moest er bij de conferentie gimprouiseerd worden door afwezigheid van een spreker.

Zaterdagmorgen werden de conferenties afgesloten met het vaststellen van de rapportage en de aanbevelingen aan de synode.

Dr. P. Schrolenboer, de secretaris-generaal van de GOS, hield een afsluitende toespraak waarin hij op tegengestelde bewegingen in onze culturen en maatschappijen wees en hoe gereformeerden daarop reageren.

Eenzijds zijn algemene overtuigingen, die iedereen deelt (verzet tegen armoede, racisme en onderdrukking), anderzijds is er pluralisme waarin iedereen van de ander verschilt (verschillende godsdiensten in de wereldsteden). Eenzijds is er een voortschrijdende verwereldlijking, anderzijds een opwekking in religiositeit. Eenzijds is er convergentie, parallelle, naar elkaar toebugende ontwikkelingen, anderzijds is er polarisatie. Naar de overtuiging van dr. Schrolenboer moeten gereformeerden positief ingaan op de uitdaging van toegenomen communicatie door zich niet op te sluiten in eigen traditie, vervolgens positief in te gaan op de uitdaging van andere godsdiensten en ten slotte positief ingaan op de uitdaging van de convergentie met

andere ontwikkelingen tot wederzijdse verrijking en correctie.

Hiermee waren de conferenties belindigd en werd afscheid genomen van de deelnemers, die niet bij de synode aanwezig zouden zijn.

Tot maandagavond waren we vrij, de aanwezigheid van Boersma was vereist bij een vergadering van het Interim Committee. Velema, Westerkink en Starreveld benutten deze dagen om iets van het land te zien en van het kerkelijke leven mee te maken in de grensplaats Mutare in het zuid van Mozambique, ruim 200 km van Harare. Zondags woonden we een dienst bij in de Nederduitse Gereformeerde Kerk van Mutare (alleen blanken, p.m. 60 aanwezigen, voorganger was prof. Niekerk over Ps. 90), na de dienst was er koffiedrinken en mochten we ons voorstellen aan de gemeente. Daaruit vloede voort gastvrijheid van het predikantsgezin van Mutare, ds. Murray, die ons 's middags iets van de omgeving liet zien. In de avond woonden we een dienst bij van de gezamenlijke kerken van Mutare in de anglicaanse kerk. Ds. Murray preekte over Efeze 4. Deze dienst droeg pogal pinksterachtige trekken. Er waren 120 kerkgangers, blank en zwart door elkaar. Maandag koerden we terug naar Harare door het berggebied van Zimbabwe, waar we de enige regen in deze drie weken opvingen.

3. De synode: opening, moderamen, commissies.

Aan de vooravond van de opening van de synode hield de Reformed Church of Zimbabwe een bidstond in de kapel van de universiteit. In deze bidstond op maandag 31 mei werd ook het Heilig Avondmaal bediend en gevierd. Uw afgevaardigden hadden met elkaar daarover gesproken zonder een gezamenlijke gedragslijn af te spreken ten aanzien van deelneming aan de viering. In het licht van de moeiten voor ons en de moeilijkheden, die niet uit de weg waren, vond niemand onzer de vrijmoedigheid om deel te nemen. Evenzo onthielden zich meerdere delegaties in hun geheel en enkelingen uit andere delegaties. Het was een gevoelig en moeilijk ogenblik vooral toen we hierover aangesproken werden door een verslaggever die informeerde naar onze motieven. We zijn op die vraag niet ingegaan. Een demonstratief karakter ontbrak aan onze handelwijze in tegenstelling tot diegene, die demonstratief bij de aanvang van de viering de kapel verliet.

De opening en de verwekkering van de afgevaardigden verrichte de moderator van de synode van de Reformed Church of Zimbabwe, ds. A.R. Mutumburanzou op dinsdagmorgen 1 juni. Dit gebeuren werd overschaduwd door het plotseling overlijden van een der afgevaardigden uit Nigeria, Mr. Solomon Y.P. Binga, die na de nacht van zondag op maandag levenloos in zijn kamer was aangetroffen. Op gepaste wijze werd hij herdacht door de synode. Ds. A.R. Mutumburanzou sprak over Colossenzen 3:5-11. Doodt dan de leden, die op de aarde zijn, onder het thema: Christenen moeten zich richten op reinheid en liefde tot elkaar.

De lastbrieven van de afvaardigingen waren onderzocht door een commissie onder leiding van de secretaris-generaal. Er bleken 55 stemhebbende afgevaardigden namens 30 Kerken aanwezig te zijn en 31 niet-stemhebbende afgevaardigden, terwijl ook nog 16 adviseurs verschillende delegaties vergezelden. Twee kerken hadden zich teruggetrokken uit de GOS en de Reformed Church of East Africa uit Kenya werd als lidkerk toegelaten. Drie kerken, de EREI uit Frankrijk en twee Kerken uit Mexico, hadden geen afvaardiging gezonden. Verder waren twee gasten uitgenodigd de zittingen bij te wonen ds. P.E.S. Smith uit Zuid-Afrika en prof. W.J. van der Merwe, een emeritushoogleraar met grote verdienste voor de opbouw van de kerk in Zimbabwe. Vijf organisaties, waaronder de Gereformeerde Bond in de Ned. Herv. Kerk, die na de verkiezing van het moderamen alsnog uitgenodigd was, en een kerk uit Zuid-Afrika hadden waarnemers gestuurd.

De verkiezing van het moderamen werd met spanning tegemoet gezien, ze zou een aanwijzing kunnen betekenen voor de verhoudingen in de synode.

Ieder lid van het moderamen werd na een tweede stemming verkozen.

Het moderamen werd: Moderator ds. Cl. Boomama, emerituspredikant van de Christian Reformed Church uit Amerika.

Erste-Assessor prof. dr. K. Ruria, hoogleraar aan de Theologische Universiteit te Kampen van de Gereformeerde Kerken in Nederland.

Scribe I prof. dr. H. de Waard, hoogleraar te Geelong van de Reformed Churches of Australia.

Scribe II dr. S. Sopater van de Javanese Christian Churches uit Indonesië.

Tweede Assessor: ds. D.T. Kata van de Evangelical Reformed Church in Africa uit Nambij.

Ds. Kata was de enige zwarte broeder in het moderamen en er bleek niemand gekozen uit de kring van kerken met bezwaren tegen de koers van de Gereformeerde Kerken in Nederland, intogendeel. Globaal lag de stammenverhouding op 30-20. Dit zou op cruciale punten zo blijven.

Het gevoel van teleurstelling over deze samenstelling van het moderamen bij onze afvaardiging mag niet onvermeld blijven. Temeer omdat wij gemerkt hadden, dat van tevoren door de andere delegatie uit Nederland invloed was aangewend in gesprekken om in de richting van dit moderamen te stemmen. Ook wij waren in persoonlijke gesprekken benaderd, c.q. bewerkt.

De lobbyën, dat in meer gevallen bleek, bezorgde ons een zekere afkeer en we hebben ons daar verre van gehouden. Naar ons besef miste het vergaderen in deze synode de integriteit en ernst, die gepast is in kerkelijke zaken voor het aangezicht van de Here.

Evenals in Chicago 1984 werden drie adviseurs aan het moderamen toegevoegd: dr. M.S. Pitsekoe (NGSK-Zuid-Afrika), ds. F. Tyson (OPC) en dr. J.M. Vorster (GKSA).

Alle drie waren als voltagen nieuwelingen als adviseurs aangetrokken.

Negen commissies werden samengesteld ter voorbereiding van de bespreking van de diverse zaken in de plenaire zittingen. De verdeling van de afgevaardigden over de commissies was evenwichtig, iedere commissie had ruim tien leden. De samenroeper werd door het moderamen aangewezen, de rapporteur door iedere commissie zelf gekozen. Boersma kreeg een plaats in de commissie voor de rasserverhoudingen, Velema in die over de Gereformeerde Kerken in Nederland, Westerkink in de commissie voor de oecumenische verhoudingen, Starreveld in de commissie voor de nieuwe constitutie van de GOS.

De volgorde van behandeling der agenda in plenaire zittingen was zo vastgesteld, dat er geen hiaten waren en ook geen tijdnood ontstond.

De commissies voor de rasserverhoudingen en die voor de Gereformeerde Kerken in Nederland hadden het

meeste materiaal te bespreken en de moeilijkste taak te vervullen, zodat hun zaken in de genoemde volgorde op de laatste dagen besproken zouden worden.

Op de eerste dag van de synode gaf de secretaris-generaal dr. P. Schrottenboer in een rede rapport van zijn werkzaamheden. Dit maal droeg deze rapportage een bijzonder karakter, omdat het de laatste zou zijn in zijn functie als secretaris-generaal. In zijn plaats zou de synode op een later tijdstip Dr. R. van Houten (geen theoloog, geen predikant, maar een sinoloog) benoemen. Dr. P. Schrottenboer gaf de vergadering *Pointers to the Future*, zoals de titel van zijn betoog luidde. De teneur was dat wij bescheiden moesten zijn als gereformeerde christenen en ontdekken, dat de wereldkerk meer omvatte dan ons alleen. De gereformeerde belijdenis moest niet zo absoluut gesteld worden, ze is menselijk, relatief en tijdgebonden. De reformatie is doorgaand. Maak creatief gebruik van de spanning tussen eenheid en waarheid. Leer om te gaan met onderlinge verschillen. Leg groter nadruk op de daad om de welgemeendheid van onze woorden te tonen. Het was een afsluitende verantwoording van een man, die vijftientig jaar zich toegewijd had aan deze zaak van de GOS. Er was geen verdere discussie over deze bijdrage.

4. De synode: voornaamste onderwerpen en besluiten.

4.1. De nieuwe constitutie.

Na de zorgvuldige besluiten van Chicago 1984 lag op de tafel van de synode een voorstel tot Constitutiewijziging van een daartoe door de GOS van Chicago ingestelde commissie waarvan ds. Cl. Boomama samenroeper was. Twee belangrijke zaken kwamen in dit voorstel naar voren.

De naam van de GOS zou veranderd worden in de Reformed Ecumenical Council, REC, Gereformeerde Oecumenische Raad en de basis was opnieuw geformuleerd. De naamwijziging ontmoette geen bezwaar, lakte zelfs geen discussie uit. Over de basis werd in de commissie van advies breed gediscussieerd. De ondergeschiktheid van de belijdenis in deze basis en de niet omschreven inhoud van het lichaam der waarheid eigen aan de gereformeerde belijdenisgeschriften en het ontbreken van een verwijzen naar de samenhang met en de gebondenheid van de confessie aan de Heilige Schrift waren voornamelijk gesprekspunten. Hieronder afgedrukt het voorstel van de commissie van Chicago en de basis zoals vastgesteld door de synode van Harare.

Basis comm. Boomama

The Basis of the Reformed Ecumenical Council shall be the Holy Scriptures of the Old and New Testaments, which bear witness to Jesus Christ, Savior and Lord, who is the foundation of the church, and are in their entirety the infallible Word of the triune God, fully authoritative in all matters of faith and life; the subordinate standard shall be the body of truth common to the Reformed confessions.

(These confessions presently include the Gallican Confession, the Belgic Confession, the Heidelberg Catechism, the Second Helvetic Confession, the Thirty-nine articles, the Canons of Dort, and the Westminster Confession.)

Basis Harare 1988

The basis of the Reformed Ecumenical Council shall be the Holy Scriptures of the Old and New Testaments, which bear witness to Jesus Christ, Savior and Lord, who is the foundation of the Church, and are in their entirety the infallible Word of the triune God, fully authoritative in all matters of faith and life; the subordinate standard founded on the Scriptures shall be the Reformed faith as a body of truth articulated in the Gallican Confession, the Belgic Confession, the Heidelberg Catechism, the Second Helvetic Confession, the Thirty-nine Articles, the Canons of Dort, and the Westminster Confession.

Op de vraag van ds. Westerkink in de plenaire zitting of de aangenomen basis inhoudelijk hetzelfde geacht kan worden als de oude basis werd bevestigend geantwoord door de rapporteur van de commissie ds. G.I. Williamson. Op ons verzoek is door het moderamen toegezegd dit in de Minutes op te nemen.

Ten aanzien van de toelating tot het lidmaatschap veranderde er niets. Er zal nu niet meer gesproken worden over synode, maar over Assembly. Kleinere, technische wijzigingen kunnen hier onbesproken blijven. Het doel van GOR met het oog op de concrete betekenis van de onderlinge eenheid van de lidkerken is postiever omschreven dan in de oude constitutie.

Constitutie en bylaws (huishoudelijk reglement) werden met algemene stemmen aanvaard. De nieuwe Constitutie treedt in werking onmiddellijk na de sluiting van de synode van Harare.

Op voorstel van een lidkerk uit Zuid-Afrika kreeg het Interim Committee de opdracht te overwegen of de Behar Confession opgenomen moet worden in de lijst van gereformeerde confessies in art. 2 van de Constitutie.

Het Interim Committee zal de reacties van de lidkerken op deze Behar Confession verzamelen en verwerken in zijn rapport voor de Assembly van 1992. De nieuwe constitutie zal worden gedrukt en toegezonden aan de kerken.

Concluderend kan worden gezegd dat de nieuwe constitutie ten opzichte van de vorige geen fundamentele wijziging heeft ondergaan. Het is een Constitutie van goed gereformeerd gehalte. De binding, die de lidkerken toekennen aan deze basis zal beslissend zijn voor de geloofwaardigheid van de inhoud van deze basis. Gezien sommige uitspraken en de problemen van de GOS inzake de Gereformeerde Kerken in Nederland hadden en hebben wij onze twijfels daarover. Onbesproken bleef de vraag of en hoe deze nieuwe Constitutie door de onderscheiden synodes en assemblies van de lidkerken moet worden aanvaard en zij een apart besluit om lid te blijven c.q. te worden van de GOR hebben te nemen.

4.2. De rasserverhoudingen.

Ter synode werden een meerderheids- en twee minderheidsrapporten van de commissie van advies ingediend. Het meerderheidsrapport was afkomstig van de zwarte broeders en enkele blanken uit die commissie, de minderheidsrapporten waren afkomstig van de leden van de blanco Zuid-Afrikaanse kerken. Het meerderheidsrapport bevatte krachtige politieke uitspraken en veroordeling van de Zuid-Afrikaanse blanke kerken naast

enige waardering voor de weg die de NG kerk had betreden in het rapport 'Kerk en samenleving' aanvaard door de NG synode van 1986. Het minderheidsrapport van de broeders Helberg en Spoelstra, mede op bepaalde punten ondertekend door ds. Boersma, bewoog zich in strikt kerkelijke lijn en ging in op de krachtige uitspraken en indringende vragen van Chicago 1984. Het tweede minderheidsrapport van prof. Heyns en dr. Rossouw was diplomatiek van karakter en bevatte een voorstel, dat alle kerken van de GOS aan het Interim Committee zouden laten weten hoe de mensenrechten in de onderscheiden landen waren veiliggesteld. Het meerderheidsrapport stelde het bestaan van een status *confessionis* voor de blanke Zuid-Afrikaanse kerken in de zaak van de apartheidspolitiek, de minderheidsrapporten wezen dat af. Langdurig en heftig is er gesproken over deze materie. De moderator wees een ad hoc commissie aan die de vraag moest beantwoorden hoe er in de behandeling van deze zaak moest worden voortgegaan. Deze commissie waarvan een onzer delegatieleden deel uitmaakte, zocht in de onderscheiden rapporten de zaken op waarover eenheid van gevoelens bestond en de zaken waarover de meningen uiteenliepen. Uit deze inventarisatie werden compromisvoorstellen geformuleerd.

Voordat de voorstellen van de ad hoc commissie in behandeling werden genomen, diende dr. Nico Smith van de zwarte NG kerk een motie in om een consultatie te houden in Zuid-Afrika waaraan alle kerken van NG familie zouden deelnemen en waar de rapporten van de adviescommissie besproken zouden worden. Het Interim Committee zou deze consultatie moeten arrangeren. Tot verrassing van de vergadering ondersteunde prof. Heyns deze motie en noemde ze gebedsverhoor. Onmiddellijk daarop werd deze motie in stemming gegeven en met meerderheid van stemmen en enige onthoudingen aanvaard. Daarmee waren alle rapporten van de tafel van deze synode en was de behandeling beëindigd zonder besluiten over de matene zelf. De meeste leden van de synode ervoeren dit als een wonderlijke doorbraak in vastgelopen fronten. Anderzijds moet vastgesteld worden, dat besluiten niet genomen werden hetgeen te betreuren is in een zo zwaar geladen beschuldiging als die wanneer kerken van heresie beticht worden. Het besluit van de synode luidde: Het Interim Committee zal voorzieningen treffen voor een consultatie in Zuid-Afrika waar afgevaardigden van alle leden van de NG familie de rapporten over de rasserverhoudingen van de commissie van advies en de rapporten van de ad hoc commissie en ander relevant materiaal zullen bespreken. De synode beschouwt zulk een consultatie als noodzakelijk omdat het volkomen duidelijk is, dat er geen eenheid van gevoelens bestaat onder de leden van de NG familie over de huidige Zuid-Afrikaanse en Zuidelijk Afrikaanse situatie. Daarom neemt de synode geen besluit over het rapport, maar wacht ze het resultaat van de te houden consultatie af.

Het gevoel is gewettigd dat dit besluit genomen kon worden mede op grond van de tegenover de apartheid zeer gematigde uitspraken van de GKN-delegatie, die de NG delegatie van harte steunde.

Een tweede besluit, parallel aan het eerste, werd genomen voor de blanke en zwarte synodes van Die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika, onze zusterkerk aldaar. Ook voor hen zal het Interim Committee een consultatie arrangeren en daarover in 1992 rapporteren.

4.3. De Gereformeerde Kerken in Nederland

4.3.1. Besluiten inzake het rapport Homophila

Voorafgaande aan de behandeling van de kwestie van de GKN nam de synode twee besluiten ten aanzien van een rapport van een commissie van de GOS zelf over de homofobie, het z.g. rapport 9. Het eerste besluit hield in dat het GOS rapport over homofobie aanvaard wordt als een verantwoorde reactie op het rapport 'Homophila' van de GKN.

Het tweede besluit luidt: Voor pastorale richtlijnen overeenstemmend met het GOS rapport over homofobie wijst de synode op de Pastoral Guidelines on Sexuality, Marriage and Family Life in rapport 10. The Family in Crisis Today (blz. 138-151). Speciaal moet worden gewezen op nummer 8 op bladzijde 141: 'In this day and age in which the larger community increasingly tends to see homosexual behavior as an acceptable variant of sexual behavior or at least is willing to tolerate it as such, the church must maintain that sexuality as willed and intended by God is that between a man and woman. Homosexuality is not just an alternative form of sexuality, but it is a divergence from the order that God established in his original creation. In the face of the changing morality in society at large, the church must continue to say that homosexual practice is contrary to God's will. At the same time, however, the church must give evidence that it is aware of the heavy burdens its homosexual members have to bear in a life of sexual abstinence. They often feel very lonely and frustrated, either by not daring to tell others that they are homosexually inclined or by not being understood and not being able to fulfil the sexual urges they observe in themselves. The church must support them in a loving and understanding way, accepting them as full members of its community, surrounding them by its prayers and offering them the warmth and the security of the communion of the saints.'

Tien leden van de synode verzochten aantekening in de notulen van hun afwijzen van dat gedeelte van de pastorale richtlijnen in bovengenoemd besluit dat begint met: 'At the same time ...' tot het einde.

4.3.2. Besluiten inzake het lidmaatschap van de GKN

De ontwikkelingen binnen de Gereformeerde Kerken in Nederland (verder aangeduid met: GKN) vormden al heel lang een bron van onrust binnen de GOS. Al voor 1980 werd grote bezorgdheid geuit door lidkerken over het besluit om toe te treden tot de Waredraad van Kerken, over het besluit om vrouwen toe te laten tot het leer- en regieambt in de kerk, over hun kerkelijke behandeling van fungerende ambtsdragers, die publiekelijk centrale punten van de leer in de Heilige Schrift en de belijdenis ontkenen en woerspreken. Deze bezorgdheid bereikte rond 1980 een climax vanwege de besluiten van de GKN aangaande de homofobie en de aard van het Schriftgezag blijkend uit de studierapporten 'God met ons' en 'Homophila'. Over deze laatste twee punten had de GOS van Chicago 1984 duidelijke uitspraken gedaan en vragen gesteld aan de GKN en het Interim Committee opgedragen een gesprek te hebben met de GKN-synode. De GKN-synode van Gouda weigerde het pastoraal advies inzake homofobie gemeenteleden in te trekken en weigerde een commissie van de GOS te ontvangen om hierover te spreken. Twee kerken, de Orthodox Presbyterian Church uit Amerika en de Reformed Churches of New Zealand, dienden een verzoek in bij het Interim Committee om aan de GOS van Harare 1988 de beëindiging van het lidmaatschap van de GKN aan te bevelen. Dit verzoek werd ook door onze kerken gedaan, maar niet gehonoreerd om formele redenen (wij hadden het

verzoek rechtstreeks op de agenda willen hebben en niet via een aanbeveling van het Interim Committee). De behandeling van de zaken van de GKN werd bepaald door de weigerachtigheid van de GKN synode en het ultimatieve karakter dat verschillende kerken, ook de onze, hechtten aan de uitkomst.

Commissie van advies VII heeft een zware en moeilijke taak vervuld, prof. Velema maakte er deel van uit. De behandeling van hun aanbevelingen werd gesteld op de laatste dagen van de synode. In zoverre was dit gunstig, dat de andere zaken in betrekkelijke eenheid konden worden gedaan en niemand voor het einde zich zou terugtrekken.

Uit het overvloedige materiaal van rapporten en brieven en verduidelijkingen en mondelinge informatie van de gereformeerde gedelegeerden in de commissievergaderingen werd ter tafel van de synode een meerderheids- en minderheidsrapport gebracht.

De meerderheid stelde voor: Uit liefde voor de waarheid en in onderwerping aan Schrift en belijdenis is de GOS genoodzaakt om:

1. de GKN mede te delen dat ze geen reden gevonden heeft in het voorliggende materiaal om haar visie, die tegengesteld is aan die van de GKN, ten aanzien van de homoseksuele praxis en de Schrift te wijzigen en bevestigd de GOS haar besluiten van 1980 en 1984 opnieuw;
2. de GKN mede te delen, dat de gezichtpunten ten aanzien van homoseksueel gedrag, neergelegd in het rapport 'Homophila' en 'In liefde trouw' en ten aanzien van hun visie op de Schrift, neergelegd in het rapport 'God met ons' en de 'Sequel', die zij in hun kerken verspreid hebben, de basis van de GOS constitutie aantasten en verbreken evenals hun kwalificatie voor het lidmaatschap en dit al jarenlang. Ondanks alle herhaalde verzoeken, smeekbeden en waarschuwingen van de kant van de GOS is er geen verandering van gedachte gekomen. Dit alles tezamen leidt tot de conclusie dat de GKN niet langer beantwoordt aan de eisen voor het lidmaatschap;
3. de GKN een laatste gelegenheid te bieden, en hen hierdoor te verzoeken om tegen 1 juli 1988 hun pastorale advies ten aanzien van homofobie gemeenteleden te herroepen of buiten werking te stellen en met de GOS te verklaren dat alle homoseksuele praktijk zonde is en ook om de confessionele status van 'God met ons' te herroepen n.l. dat het 'een confessioneel betrouwbaar uiteenzetting is van de manier waarop de Schrift verstaan wil zijn ...';
4. de GKN te verzoeken hun lidmaatschap van de GOS in te trekken tegen 31 december 1988 tenzij het verzoek in 3. is ingewilligd;
5. de GKN mede te delen, dat de bovengenoemde verzoeken ingegeven zijn door onze liefde voor hen en door onze begeerte dat het hun wel gaat. Indien zij hun lidmaatschap intrekken voert de GOS zich gedrongen haar bereidheid te verklaren om met hen de bestudering van de moeilijke vragen waarvoor zij zich geplaatst zien, voort te zetten. Zo zou een gemeenschappelijk verstaan van de Schrift inzake seksualiteit en van de aard van het Schriftgezag tot stand kunnen komen in de hoop dat eenheid en gezamenlijkheid hersteld kunnen worden. Verder zal de GOS gaarne hun aanvraag voor een hernieuwd lidmaatschap van de GOS in de toekomst in welwillende overweging nemen.

Deze voorstellen van de meerderheid van de commissie van advies komen overeen met de besluiten van onze synode in 1986.

Door de Engelse vergadermethode echter, waardoor een voorstel van een minderheid vanuit de vergadering gemaakt kan worden tot het eigenlijke voorstel dat in behandeling wordt genomen, kwam het meerderheidsvoorstel niet in behandeling en stemming.

De vergadering sprak zich bij stemming in meerderheid (plm. 30-20) uit voor behandeling van de voorstellen van het minderheidsrapport.

Zo werden bij meerderheid van stemmen tot besluit van de synode verheven de volgende voorstellen van de minderheid der commissie waartoe ook twee leden van de GKN delegatie behoorden:

1. de synode constateert, dat grondige studie binnen de GOS is gemaakt van de stukken van de GKN namelijk 'Homophila', 'God met ons' en de 'Sequel' en voor wat betreft 'Homophila' is dit gedaan door een speciale GOS studiegroep over 'Homophila';
2. op basis van het bestudeerde materiaal ziet de GOS geen aanleiding om het standpunt, dat ze heeft ingenomen ten aanzien van de homoseksuele praxis en het gezag van de Schrift te wijzigen (Nîmes, 1980 en Chicago, 1984);
3. de synode constateert, dat de GKN hun standpunt ten aanzien van Homophila sinds Chicago 1984 niet hebben gewijzigd en dat in de 'Sequel' nog steeds het relationele karakter van de waarheid aanwezig is, dat de tendens vertoont de objectiviteit te verduisteren van de openbaring, die God heeft gegeven, ondanks verklaringen van het tegendeel, en dat daarom de 'Sequel' er niet in slaagt om voldoende te verhelderen de verhouding tussen inspiratie van de Heilige Schrift en illuminatie;
4. de synode dringt er bij de GKN op aan de noodzaak te overwegen om de officiële aanduiding van 'God met ons' als 'een duidelijke en confessioneel betrouwbaar uiteenzetting van de manier waarop de Schrift verstaan wil zijn ...' te herroepen (cursief is toegevoegd);
5. de synode verzoekt de GKN hun positie ten aanzien van homoseksuele praktijk en de methode van interpretatie van de Bijbel, die daarachter ligt, te herroepen met inbreng van de GOS;
6. de synode beoogt een commissie met de opdracht een positieve behandeling te geven van hermeneutische kwesties met betrekking tot het gebruik van Schriftgegevens in de christelijke ethiek;
7. de synode draagt het Interim Committee op aan de eerstvolgende GOS een evaluatie aan te bieden met betrekking tot het voortduren van het lidmaatschap van de GKN in de GOS;
- 8a. deze besluiten vormen het antwoord van de synode op de aanbeveling van de meerderheid en de minderheid van het Interim Committee en op de Communications 5, 6, 8, 10 en 14 [Dit zijn de brieven van de OPC, onze kerken, de Reformed Churches of New Zealand en de Gereformeerde Kerke van Suid-Afrika, St.];
- 8b. de synode vraagt alle lidkerken nauwkeurig nota te nemen van de nadrukkelijke inspanning om met deze besluiten de basis en het doel van de GOS in stand te houden en verzoekt de lidkerken te blijven

deelnemen in gebed zodat we samen het doel van de GOS meer kunnen verwerkelijken. Na het nemen van deze besluiten verzocht ds. J. Westerink aan de moderator gelegenheid te ontvangen om een verklaring af te leggen.

Die gelegenheid werd gegeven en de volgende verklaring werd afgelegd:
 'De delegatie van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland wil het volgende mededelen: Nu de Gereformeerde Oecumenische Synode geen ultimatieve beslissing genomen heeft betreffende het lidmaatschap van de Gereformeerde Kerken in Nederland in de GOS, maar in aanbeveling 6 besloten heeft om verder te gaan op de weg van studierapporten en dialoog, en omdat er een nauwe samenhang is tussen de besluiten volgens aanbeveling 5 en 6, heeft de delegatie van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland, daartoe gemachtigd door de deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken, besloten om het lidmaatschap van de Christelijke Gereformeerde Kerken in de GOS op te schorten.

Onze synode, die zo God wil in augustus 1989 zal samenkomen zal de definitieve beslissing nemen om ons lidmaatschap van de GOS te beëindigen, tenzij op dat tijdstip duidelijk blijkt gegeven is, dat de Gereformeerde Kerken bezig zijn terug te keren van hun onbibelische leer en praktijk. Moge God Zich ontfemen over de Gereformeerde Oecumenische Synode.'

De moderator ds. C. Boomsma reageerde door te zeggen dat hij deze stap betreurd. Vervolgens kondigden de delegaties van de OPC, de GKSA en de kerken van Nieuw Zeeland aan, dat zij soortgelijke verklaringen de volgende dag zouden afleggen.

Onze delegatie nam verder niet meer aan het werk der synode deel. Het was een emotioneel moment, moeilijk om te verwerken, maar in volkomen eensgezindheid besproken en overdacht en geformuleerd.

Deze koers van de GOS kunnen en willen wij niet meemaken. Ondanks de eensgezindheid in de commissie van alle gedelegeerden in de afwijzing van de standpunten van de GKN bleek het niet mogelijk dit tot uitdrukking te brengen tegenover de GKN.

Van het begin af wisten zij zich gesteund door de delegaties van de NGK en de Christian Reformed Church met hun grote invloed op de delegaties van de jonge kerken. Het einde van deze synode betekende een anticlimax voor ons.

4.4. Oecumenische verhoudingen.
 De synode besloot de besprekingen met de Zevendagedsadvertisten in Amerika voort te zetten. Evenzo blijven de contacten met de WARC, de secretaris-generaal mag de General Council van de WARC in Seoul 1989 bezoeken, als hij wordt uitgenodigd. Informele relaties blijven met World Evangelical Fellowship. Het Interim Committee is bevoegd om gepaste contacten te onderhouden met de World Council of Churches, met als leidraad de Constitutie van de GOS.

Ten aanzien van het dubbele lidmaatschap van kerken van zowel de GOS als de Wereldraad van Kerken besloot de synode overeenkomstig de adviezen van vorige GOS-vergaderingen n.l. tegen aansluiting bij de WCC, vervolgens werd een besluit genomen, dat het voorgaande op losse schroeven zet: 'de GOS, haar advies tegen aansluiting bij de WCC opnieuw bevestigend, besluit het GOS-lidmaatschap van die kerken die ook lid zijn van de WCC niet te beëindigen om die reden en erop aan te dringen dat die kerken duidelijk bewijzen dat zij authentiek Gereformeerd zijn in leer en praktijk'. Daarmee is in feite het dubbelidmaatschap getolereerd door de GOS. Tot heden zijn vier kerken lid van de WCC en de GOS: de GKN, twee Indonesische kerken en de Greek Evangelical Church. In de besluitvorming en de discussie, die ontstond werd door openlijke propaganda voor en oproepen tot lid worden van WARC en WCC, werd de koers voortgezet en de lijn doorgetrokken in de GOS van relativisering van het gereformeerde belijden in de richting van pluraliteit. Deze lijn en koers was uiteengezet door de secretaris-generaal dr. P. Schrottenboer in zijn rede 'Pointers to the Future'. Het betekende voor ons een nieuw stukje vervreemding van de GOS-familie.

4.5. Studieproject.
 In een fraai boekwerkje lag het resultaat van een studieproject ter tafel, getiteld: *The family in crisis today*. Het bevat uiteenzettingen over huwelijk, gezin en seksualiteit. De synode stemde in met de algemene tendens van dit project, maar ten aanzien van precieze formulering, met name in het laatste derde deel dat de Pastorale Richtlijnen bevat, waren zoveel op- en aanmerkingen door de commissie van advies ingebracht, dat dit door enkele leden opnieuw bewerkt moet worden en enigszins uitgebreid. Daarna moeten de kerken afzonderlijk zich erover buigen en hun commentaar en reacties voor 31 december 1989 aan de studiecommissie zenden, dan mag het opnieuw uitgegeven worden.

4.6. Onderlinge hulp.
 Een belangrijke en in gewicht toenemende functie van de GOS is de hulp van kerken aan kerken. Een aparte avond wordt daaraan gewijd, waar behoeftige kerken hun noden en wensen kunnen kenbaar maken. Dit wordt gedaan op een ontspannen wijze, waar ds. E. Mataboge een meester in is. Verschillende kerken presenteren zich naar de gebruiken en in de kleding van hun land. Een bescheiden begin is door de GOS gemaakt, waarbij onze kerken met ere genoemd werden omdat zij van het totale bedrag van \$ 11.800 ruim \$ 7.000 voor hun rekening hadden genomen. De andere grote kerken geven belangrijke steun in bilaterale verhoudingen. Met name de CRC heeft een mogelijkheid om beurzen te verlenen aan predikanten en hoogleraren, die cursussen aan Calvin College kunnen volgen voor een of twee jaar.

Ook een van de predikanten van de U.S.A. vergoed krijgt. Een diermee strekkend verzoek was het onderwerp van bespreking in het contact, dat wij als delegatie met de GTM delegatie hadden. Verder kunnen bibliotheeken van jonge seminarissen en theologische opleidingen aanvulling verkrijgen uit aanbiedingen van gratis boeken of tegen sterk gereduceerde prijzen van uitgeverij uit de U.S.A.

Deze hulpverlening tussen de GOS-kerken zal nog wel groeien, terwijl er stemmen opgingen, dat er ook uit de kerken van de Derde wereld hulp gegeven zou kunnen worden in de problemen van de kerken van de Eerste wereld.

De commissie voor zending en diakonie kreeg de opdracht een concept of definitie te formuleren van wat de roeping/zending van de kerk is en een principiële uitspraak hierover voor te leggen aan de volgende synode.

5. Algemene indrukken.

5.1. Vervreemding en anticlimax.
 Op een andere wijze dan in Chicago was de synode in Harare een moeilijke synode. Onderlinge verhoudingen waren wel goed, maar gereserveerd. De kwestie van de GKN overschaduwde alles. Toen deze delegatie de zekerheid had, dat voor hen geen problemen zouden ontstaan, omdat er een meerderheid voor hun lid blijven zou stemmen, kwam er voor ons een gevoel van vervreemding en isolement. Geestelijk voelden we ons niet meer thuis in het klimaat van de GOS. Het leek immers niet op het inhoudelijke aan te komen, het ging om kerkpolitieke zaken. Het was voor ons heel pijnlijk dat inhoudelijk de GOS dezelfde lijnen trok als alle vorige synodes om vervolgens geen consequenties te trekken en dus duidelijk een pluralistische koers wil volgen. Op duidelijke wijze werd voor ons openbaar, dat men een goede belijdenis kan hebben en er vervolgens zich niet aan hoeft te binden. Onze vervreemding werd veroorzaakt door dit gebrek aan integriteit en inconsistentie in de besluitvorming.

Overheersend was de instelling: de GOS moet koste wat het kost blijven bestaan. Men mag nog gereformeerd zijn, en wel traditioneel, maar men is eigenlijk niet gebonden aan de gereformeerde belijdenis.

Het is niet meer mogelijk binnen de GOS elkaar aan te spreken op de belijdenis. Andere belangen speelden een overwegende rol, toen de positie van de GKN binnen de GOS veilig gesteld was, ontstond er een sfeer van diplomatie en stilzwijgen om zich niet te verraden. De OPC en onze kerken werden tevens gesteund in de discussies rond de nieuwe basis. Het hernieuwde contact tussen GKN en NGK uit Zuid-Afrika met de CRC als derde in het verbond werden de andere kerken in tebe buiten spel gezet.

Door een der broeders uit Nigeria werd opgemerkt, dat er blijkbaar centrale en perifere kerken zijn. Met volle inzet evenwel hebben we ons gegeven aan het commissiewerk ondanks het duidelijk vastliggen van de posities. Daarom was de anticlimax groot op de voorlaatste dag toen onze verklaring van opschorten van het lidmaatschap werd afgelegd. Het was voor onze hele delegatie volkomen duidelijk, dat het niet anders kon en moest.

5.2. Contacten.
 Overeenkomstig de besluiten van de synode van 1986 zijn er verschillende contacten geweest met delegaties van andere kerken met het oog op toekomstige ontwikkelingen in het vervullen van onze oecumenische roeping.

Er was een ontmoeting met de delegatie van de NGK van Zuid-Afrika voor het begin van de GOS-vergadering. Deze ontmoeting was bestemd om te komen tot nadere invulling van de kerkelijke gemeenschap, die we met deze kerk eventueel zullen onderhouden. Afgesproken werd dat we voor mei 1989 wederzijdse suggesties zullen uitwisselen. Bij deze bespreking was ook ds. A.G. Knevel als deputaat aanwezig. In dit gesprek vernamen wij dat er opnieuw een hartelijk contact was geweest met de delegatie van de GKN met het oog op het herstel van hun verbroken relatie. Dit bezorgde ons een nare bijmaak, terecht, zoals zou blijken bij de opstelling van de NGK in de GOS ten aanzien van de GKN. Voorzichtigheid in de ontwikkeling van de relatie tussen de NGK en onze kerken blijft geboden. Dit contact bood naar ons gevoelen geen aanleiding om verder te gaan in de contactoefening van onze kerken met de NGK vooral in het licht van de ontwikkelingen op deze GOS.

Belangrijk waren de ontmoetingen op 31 mei na de verkiezing van het moderamen en op 9 juni na het besluit ten aanzien van de GKN op de kamer van prof. Velema van de delegaties van de OPC, de GKSA, de kerken van Nieuw Zeeland, de kerk van Japan en onze kerken. Naast het bespreken van de actuele kwesties voor de GOS-vergadering hebben deze delegaties afgesproken dat ze, met het oog op het vervullen van de oecumenische roeping van hun kerken in de toekomst nu dat niet meer in de GOS kan, met elkaar contact zullen blijven zoeken. Het adres van ds. Westerink zal fungeren als het centrale punt voor het uitwisselen van informatie. Verworpen werd voorlopig de gedachte een nieuwe oecumenische organisatie op te richten. Een eventueel contact met of lidmaatschap van de ICRC werd prematuur geacht. De OPC zal in 1989 een waarnemer naar de vergadering van de ICRC in Vancouver zenden.

Bijzonder was de ontmoeting met de delegatie van de Reformed Church in Japan. Een kerk van 8000 zielen met 130 predikanten. Een gemeente wordt gevormd met een predikantsplaats als er 30 belijdende leden zijn. Een heel grote offervaardigheid wordt beloofd. Men is geïnteresseerd in een relatie naar Europa terwijl via hun contacten met Korea er kennis is van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt). Een verandering was het ons een te weten met hun krachtige orthodoxie. We hopen dat dit contact in het licht van het bovenstaande zal uitgroeien.

De ontmoeting met de delegatie van de GTM was mager, omdat ze eigenlijk neerkwam op het verzoek om de aanvraag te ondersteunen bij onze zendingdeputaten tot het betalen van de reiskosten van ds. Y. Buttulang naar Amerika om daar een jaar te studeren.

De ontmoeting met de delegatie van de zwarte synodes van de GKSA, waarvan ds. G. Drayer deel uitmaakte, was hartelijk en een grote eensgezindheid mochten we constateren. De broeders vroegen ons nadrukkelijk onze invloed aan te wenden bij de blanke GKSA om de goede besluiten ten aanzien van de rassensverhoudingen en de relaties tussen de verschillende synodes met het oog op de eenheid van blanke en zwarte kerken uit te voeren en uit te bouwen. Hun grief was, dat de besluiten op papier wel goed waren, evenwel niet in daden werden omgezet. Aan dit verzoek is uitvoering gegeven op persoonlijke wijze, misschien is een meer officiële wijze ook nuttig.

Dankbaar mogen we zijn voor de vele goede ontmoetingen en gesprekken met hen met wie we eenheid in belijden en gevoelens constateerden en aan droefheid over de ontwikkeling van de koers van de GOS uitdrukking gaven.

Het was een tegenwicht tegen de vervreemding en de anticlimax.

5. Diversen.

Dr. P. Schrottenboer nam afscheid als secretaris-generaal van de GOS. Hem werd een afscheidsreceptie aangeboden, die werd overschaduwd door de gebeurtenissen rond de besluitvorming terzake van de GKN en ons terugtreden. Wij zijn daar wel aanwezig geweest op bescheiden wijze.

Dr. P. Schrotenboer werd benoemd als lid van het Interim Committee en kreeg verschillende cadeaus. In zijn plaats benoemde de GOS de af eerder genoemde dr. R. van Houten uit Amerika. De ontvangende kerk van Harare bood de delegaties een receptie aan op woensdagavond 1 juni, waar verschillende koren zongen en toespraken werden gehouden o.a. door de heer N. Makombe, voorzitter van de Senaat van Zimbabwe, die zich tot ons richtte met de aanspraak: Kameraden en vrienden in Christus, waardoor we herinnerd werden aan de socialistische koers van Zimbabwe, die overigens in het maatschappelijke leven goed merkbaar wordt. Het was een indrukwekkende avond, waarin het gemeenschapsleven van de zwarte broeders en zusters goed door ons ervaren kon worden. In het weekeinde van 5 en 6 juni was de synode de gast van de kerk op haar zendingspost de Morgenster Mission. Dit is de eerste zendingspost van de NGK in Zimbabwe, nu uitgegroeid tot een leefgemeenschap van 6000 personen, gelegen bij de plaats Masvingo. Hier werd en wordt een indrukwekkend stuk opleidingswerk verricht. Er is een theologisch seminarie, een middelbare school, een pedagogische academie en een instituut voor dove kinderen. Door de afgelegen ligging verblijft ieder kind in het internaat. Op deze zendingspost woonden we zondagmorgen de kerkdienst bij. De belangstelling van de media en de pers was bijzonder groot vanuit Nederland. Er waren meer journalisten dan gedelegeerden van kerken. De contacten met de journalisten waren heel plezierig en de berichtgeving uiterst correct, waarbij uw afgevaardigden een uitzondering maken voor de eenzijdige berichtgeving van het dagblad Trouw.

7. Conclusies.

- 7.1. De GOS Harare 1988 is een beslissende synode geweest, die de gevreesde breuk heeft gebracht tussen verschillende kerken, die in de gereformeerde traditie willen staan. Er is gekozen voor een koers van de GOS waarin de ontwikkelingen binnen de GKN niet werkelijk een halt wordt toegevoerd.
- 7.2. Onze delegatie heeft geconstateerd, dat de delegaties van de CRC en de NGK zich opwierpen als verdedigers van het lidmaatschap van de GKN in de GOS ondanks het feit dat zij volkomen instemden met de bezwaren tegen de ontwikkelingen in de GKN. Daardoor werd de klacht terecht, die geuit werd, dat er onderscheid is tussen belangrijke en minder belangrijke kerken binnen de GOS.
- 7.3. De zwakte van de GOS bleek in de discrepantie tussen het nemen van en vasthouden aan goede besluiten enerzijds en het niet gebonden zijn daaraan anderzijds. Er is gekozen voor pluraliteit, die in veel gevallen elke besluitvorming in wezen zinloos maakt.
- 7.4. Wat de uitspraken van onze synode 1988 betreft en de door ons deputaatschap ingediende stukken: Het lidmaatschap van de GKN in de GOS is niet beëindigd, evenmin zijn zij teruggekeerd van de ingeslagen weg. De Constitutie is gewijzigd op een voor ons niet onaanvaardbare wijze. In het licht van conclusie 7.2. hebben wij onze twijfels aangaande de instemming met de grondslag door met name de GKN. Het lidmaatschap van de GOS en het lidmaatschap van de Wereldraad van Kerken zijn in feite met elkaar verenigbaar gebleken. Een begin is gemaakt om gestalte te geven aan onze oecumenische roeping als kerken samen met andere kerken, die het lidmaatschap van de GOS eveneens opschortten of beëindigden.
- 7.5. Op grond van het gestelde in 7.1. kon uw delegatie niet anders doen dan het lidmaatschap van onze kerken in de GOS opschorten zoals metterdaad gebeurd is in de verklaring van onze delegatie in de plenaire zitting van donderdag 9 juni.
- 7.6. Het is te betreuren dat jonge kerken in ontwikkelingslanden aan wie de problematiek en de ontwikkeling van de oudere kerken vreemd is en die steun uit grotere kerken nodig hebben, betrokken worden en onder overwegende invloed komen van wat wij ervaren hebben als het vertreden van een leer die niet in overeenstemming is met Schrift en belijdenis.
- 7.7. De besluitvorming van Harare 1988 ontneemt de GOS haar zin en bestaansreden naast een organisatie als de WARC.

Ten slotte willen uw afgevaardigden u danken voor het vertrouwen dat u in hen wilde stellen. Ook al was het een boeiende reis en een goed verkeren in Zimbabwe, de opdracht was zwaar en de afloop pijnlijk. Graag hadden we het anders zien gaan. In een goede verstandhouding en in grote eensgezindheid hebben we samengewerkt en met elkaar overleefd en hulp ontvangen en geboden. We zijn de Here dankbaar, dat we in gezondheid mochten terugkeren. Moge de Here ons nieuwe wegen en mogelijkheden schenken om in de wereldwijde gemeenschap van wien gereformeerde oecumene te verkeren.

K. Boersma
J.C.L. Starreveld
W.H. Velema
J. Westerkink

BIJLAGE 4

VERKLARING NAAR AANLEIDING VAN DE GOS 1988

Het zal een ieder duidelijk zijn, dat er op de Gereformeerde Oecumenische synode 1988, gehouden te Harare, beslissingen genomen zijn, die van beslissende betekenis zijn voor het lidmaatschap van onze kerken van deze GOS (thans Gereformeerde Oecumenische Raad - GOR genoemd). Vanwege de verstrekkende betekenis van wat daar gedaan en besloten is, achten Deputaten voor de Eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland en de Correspondentie met buitenlandse kerken het gewenst zich in dit stadium tot de kerken te wenden met een verklaring.

Wij doen dit langs de weg van een officiële publikatie in 'De Wakker', omdat wij met deze verklaring ons gehele kerkvolk willen bereiken. Dat wij deze verklaring afleggen is mede ook ingegeven door het feit, dat er rondom de gehouden GOS en met name rondom wat onze afgevaardigden daar hebben gezegd en gedaan, in Nederland publikaties zijn verschenen, die onnodig deining en onrust hebben veroorzaakt.

Wij realiseren ons, dat de afgevaardigden zelf bij machte zijn op afdoende wijze te reageren op dingen waarvan ze bericht zijn. We beseffen ook, dat ds. K. Boersma door zijn artikelen in dit blad over de GOS te Harare al het een en ander heeft toegelicht en recht gezet.

Daarnaast stellen deputaten het toch ook op prijs deze officiële verklaring af te leggen, opdat de kerken kunnen weten hoe deputaten oordelen en wat hun gevoelens zijn.

Op de deputatenvergadering van 1 juli j.l. ontvingen deputaten een schriftelijke rapportage van de afgevaardigden, t.w. ds. K. Boersma, ds. J.C.L. Starreveld, prof. dr. W.H. Velema en ds. J. Westerkink. Dit schriftelijke rapport werd uitvoerig mondeling toegelicht. Een en ander heeft er toe geleid, dat deputaten hebben uitgesproken zich geheel achter het werk en het beleid van hun afgevaardigden te stellen en waardering uit te spreken voor de inzet en voor al het werk, dat deze afgevaardigden onder moeilijke en teleurstellende omstandigheden hebben moeten verrichten. Bij deze uitspraak hebben deputaten o.m. de volgende overwegingen betrokken:

- a. De houding en het stemgedrag van onze afgevaardigden (m.n. in de kwestie van het lidmaatschap van de Gereformeerde Kerken in Nederland), is geheel in overeenstemming geweest met de besluiten van onze Generale Synode 1988.
- b. De houding van met name de Gereformeerde Kerken in Nederland, de Nederduits Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika en de Christian Reformed Church of North America is van dien aard geweest, dat uiteindelijk niet het beginsel, maar de (kerk)politiek de doorslag gaf, waardoor aan de vergaderingen van de GOS de ernst ontbrak, die van een kerkelijke vergadering verwacht mag worden.
- c. Meer dan eens is gebleken, dat de confessie niet echt functioneert binnen de Gereformeerde Kerken in Nederland en dat daardoor de vrees gewettigd is, dat bij een geprolongerd lidmaatschap van deze Kerken in de GOS deze Synode ook meer en meer haar gereformeerd karakter zal verliezen.
- d. De beschuldiging als zouden onze afgevaardigden demonstratief van de viering van het Avondmaal tijdens de gebedsdienst voorafgaande aan de GOS zijn afgebleven, mist alle grond. In dit niet deelnemen aan het Avondmaal was niets demonstratief.
- e. De publikaties, die in 'Trouw' verschenen zijn, waren op zijn zachtst gezegd tendentius, maar waarschijnlijk is de kwalificatie 'oneerlijk' in sommige gevallen dicht bij de werkelijkheid.
- f. Het doet deputaten pijn, dat de dingen deze loop genomen hebben. Deze pijn voelen wij als we denken aan de jonge kerken in ontwikkelingslanden, die we door ons vertrek uit de GOS moeten loslaten. Deze pijn voelen we ook als we aan de GOS zelf denken, die zover blijkt te zijn afgeweken van haar eigen grondslag. Ook als we denken aan de Gereformeerde Kerken in Nederland en aan die kerken, die via hun afgevaardigden de prolongatie van het lidmaatschap van de Gereformeerde kerken in Nederland zo krachtig bevorderd hebben en die daardoor op z'n minst de schijn op zich geladen hebben alsof de confessie hen ook niet zo zwaar weegt als wel zou behoren, voelen we de pijn. Maar ondanks deze pijn beseffen deputaten, dat geen andere verklaring kon worden afgelegd, dan de verklaring die door onze afgevaardigden bij monde van delegatie-leider ds. J. Westerkink in de vergadering van de GOS werd afgelegd, en die als volgt luidt:

De delegatie van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland wil het volgende meedelen: Nu de Gereformeerde Oecumenische synode geen ultimatieve beslissing genomen heeft betreffende het lidmaatschap van de Gereformeerde Kerken in Nederland in de GOS, maar in aanbeveling 6 besloten heeft om verder te gaan op de weg van studierapporten en dialoog, en omdat er een nauwe samenhang is tussen de besluiten volgens aanbeveling 5 en 6, heeft de delegatie van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland, daartoe gemachtigd door de deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken, besloten om het lidmaatschap van de Christelijke Gereformeerde Kerken in de GOS op te schorten. Onze synode, die zo God wil in augustus 1989 zal samenkomen, zal de definitieve beslissing nemen om ons lidmaatschap van de GOS te beëindigen, tenzij op dat tijdstip duidelijk blijkt gegeven is, dat de Gereformeerde Kerken bezig zijn terug te keren van hun onbijbelse leer en praktijk. Moge God Zich ontfemen over de Gereformeerde Oecumenische Synode.

Namens deputaten voornoemd,
J. Westerkink, praeses
P. den Butter, secretaris

BIJLAGE 5

CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND

ds. P. den Butter
Steenbank 15
8321 DC Urk
Tel. 05277-2828

Urk, January 23, 1989

To the member-churches of the Reformed Ecumenical Council.
To the churches that used to be member-churches of the Reformed Ecumenical Council.

Brothers in Christ,
At the Reformed Ecumenical Synod, held at Harare 1988, the rev. J. Westerkink, chairman of our committee,

announced that the membership of our churches would be suspended till the time that the General Synod of our churches in 1989 will make the final decision to terminate our membership. The complete text of this announcement reads as follows:

The delegation of the Christian Reformed Churches in the Netherlands (CGKN) wants to communicate the following:

Now the RES has not taken an ultimate decision regarding the membership of the Reformed Churches in the Netherlands (GKN) in the RES, but has decided in recommendation 6 to go further on the way of study-reports and dialogue, and since there is a close interrelation between recommendation 5 and 6, the delegation of the CGKN, authorized by the Foreign Relations Committee of their churches, had decided to suspend the membership of the CGKN in the RES.

Our Synod, that will meet the Lord willing in August 1989 shall take the definitive decision to terminate our membership in the RES unless there appears at that time clear evidence that the GKN are returning from their unbiblical doctrine and practice.

May God have mercy on the RES.

It is by means of this letter that we wish to inform you officially of this step. The decision made by our delegates was a difficult and painful one and we as deputies feel sad because we have to advise our next Synod to withdraw from the RES. Our churches have always highly valued the contacts between churches of the reformed faith in the various countries of the world. We feel that truly reformed churches need each other. The reason for suspending our membership of the RES lies in the ambiguity of the decisions of Harare 1988. On the one hand the RES repeated the stern warnings at the address of the GKN, while on the other hand no decision was reached as far as the membership of the GKN within the RES is concerned. The only thing that was done was the installation of a committee to study the problems concerning the interpretation of the Scriptures (hermeneutics). In this way the RES has rebuked the GKN by what it said, while at the same time the GKN was kept within the body of the RES by what the RES did. The implication of this decision is - at least in our estimation - that a new model of interpreting the Scriptures, connected with the idea of pluralism, has been adopted within the RES. In the final analysis Harare was confronted with the influence that modern theology is exercising upon orthodoxy. He, who does not want to stem the tide of this modernism, allows the orthodoxy to fall victim to this modernism.

Since our churches in the Netherlands live side by side with the GKN we from nearby experience the destructive effects that this modern way of thinking in theology is having upon the life of the church. Our churches do not want to be part of that, neither in our national contacts nor in our international relationships.

In the past the RES has declared that the GKN are departing from the body of the reformed faith and this declaration has never been recanted. Yet, the RES had failed to take the consequences of this declaration with respect to the membership of the GKN. Moreover, there has never been any evidence that the GKN are returning from their ways. In fact, they do not even want to listen to the objections that have been raised against them by the RES.

The attitude of the big denominations, particularly the CRCNA and the NGKSA, has been of such a nature, that church-politics rather than principles have ultimately led to the decisions that have been taken. By this we especially refer to the endeavours to introduce the idea of pluralism within the RES. In our opinion the border is crossed when a view of Scripture is being tolerated, that deviates from the reformed conviction and when such a view is being introduced within the body of the RES and when churches that depart from the Bible and the reformed confession are yet allowed to remain member-churches of the RES.

More than once it has become evident that the reformed confession is not really maintained within the GKN and so there is legitimate reason to fear that a prolonged membership of these churches in the RES will more and more result in a weakening of the reformed character of the RES. In our opinion there is even the danger that as a result of the decisions of Harare 1988 the Word of God will be bound, so that it can no longer run its free course. However, God's Word does bind us and we have no right to bind it to the way we experience and understand it.

What was stated earlier about the introduction of pluralism within an ecclesiastical body applies also to the decision of Harare with respect to the membership of the WCC of member-churches of the RES.

We have no confidence that the reformed confession will be carefully and unambiguously guarded within the RES. Apparently it is possible to agree with the sound basis and yet make several restrictions as far as understanding this basis is concerned. In like manner it is impossible for us to accept Harare's decision to no longer consider it unacceptable when a member-church of the RES is at the same time a member of the WCC.

All these things together make it impossible for our churches to participate within the RES any longer. We feel deeply sorry that matters have taken this turn. We feel sad when we think of the churches in the Third World countries; churches that we by our departure from the RES must leave behind. We feel sad when we think of the RES itself, because this body has departed so far from its once adopted basis.

Churches of reformed faith need to be in contact with one another, also internationally. Therefore we look forward with anticipation to explore possibilities to establish a relationship with every assembly that is unquestionably founded upon God's infallible Word.

With christian greetings, on behalf of the above-named deputies.

P. den Butter, secretary

BILAGE 6

VERSLAG VAN BEZOEK AAN DE GENERAL ASSEMBLY VAN DE FREE CHURCH OF SCOTLAND EDINBURGH 23 - 26 MEI 1989

Een eigen wijze van vergaderen

Algemeen

Sedert de jaren vijftig bestaat de gewoonte met enige regelmaat een bezoek te brengen aan de General Assembly van de Free Church of Scotland. De Assembly wordt jaarlijks te Edinburgh gehouden. De vorige afvaardiging was drie jaar geleden (zie verslag Acta GS 1986).

Deze jaarlijkse breedste vergadering van de Free Church verloopt zoveel mogelijk volgens een voor ieder herkenbaar patroon, zodat ook belangstellende gemeentelieden - en die waren er regelmatig bij tientallen - ongeveer weten op welk tijdstip de bespreking van welk onderwerp aan de orde is.

De moderator

In de manier van vergaderen is een aantal tradities op te merken, die in onze ogen soms curieus aandoen. De figuur van de moderator, de voorzitter van de General Assembly wordt met bijzondere eerdigheid behandeld. Reeds lang tevoren is door een daartoe bestaande commissie een van de predikanten voor deze functie voorgedragen. Zijn verkiezing aan het begin van de vergadering vindt plaats nadat door de vorige moderator zijn kwaliteiten uitvoerig zijn geroemd en ook een tweede spreker de voordracht heeft ondersteund. Applaus en voetgetrappel na deze aanbevelingen geven te kennen dat de vergadering hiermee instemt. En daarmee is de moderator gekozen. Het merendeel van de besluiten wordt op deze wijze genomen. Enkele malen werd ook gestemd bij handopsteken van de afgevaardigden.

Bij het begin van de vergaderingen wordt door de 'koster' luid geroepen: 'The moderator!', waarop ieder gaat staan en de moderator binnenkomt. Vanaf de plaats voor zijn fraaie zetel knikt hij vervolgens plechtig naar rechts en naar voren en naar links, en wordt aldus ook door de aanwezigen begroet, waarna hij beduidt dat ieder weer mag gaan zitten. Zo gebeurt aan het begin van iedere zitting! Belangrijk gebeuren bij de opening van de Assembly is dat de nieuwe moderator een rede houdt, door hem tevoren zorgvuldig voorbereid. De moderator dit jaar is Rev. Kenneth W.R. Cameron. Zijn onderwerp was: 'De werkelijke Christus' ('The authentic Christ'). Doorwocht, bijbels, actueel en gelovig zou ik het willen noemen. Met luid applaus betuigde de Assembly met de vele gasten, haar instemming!

De GS zal de moderator leren kennen want hij is - en dat hoort bij de eer van de functie - aangewezen om als afgevaardigde onze synode te bezoeken. In de kerkdiensten van de Free Church wordt door de predikanten geen toga gedragen, maar bij de functie van moderator behoort een fraaie zwarte toga, met een aantal plechtige kwasten versierd. Trouwens, ook de vorige moderator, die als waarnemend voorzitter optrad, had een toga, eenvoudiger, maar met een paarse stols. De beide scriba's droegen als teken van hun waardigheid eveneens een - nog eenvoudiger - toga.

Dagelijks werd door de moderator en zijn vrouw - de echtgenote van de moderator telt nadrukkelijk mee - een aantal gasten op de lunch genodigd, in welke eer ook de gasten van andere kerken een keer deelden. Op de dinsdagavond zijn de moderator en zijn vrouw middelpunt van een receptie, gehouden in het nabijgelegen College, de theologische opleiding van de Free Church. Een gelegenheid tot ongedwongen ontmoeting temidden van de overigens intensief met vergaderen gevulde dagen.

Anders dan bij ons

In nog een aantal opzichten wijken de gebruiken van de onze af.

Wat opvalt is dat de beraadslagingen kort zijn. Ingediende rapporten variëren van (meestal) vrij kort tot ijvig. Ter vergadering geeft de voorzitter of secretaris van de rapporterende commissie een lange toelichting, waarop slechts beknopt wordt gereageerd met vragen of amendementen. Elk amendement of voorstel moet door een tweede spreker worden gesteund om in stemming te kunnen komen en daarna volgt de beslissing, middels de reeds genoemde geluiden van instemming.

Als regel worden de zittingen besloten met de zegen, uitgesproken door de moderator.

Het wordt ook vanzelfsprekend geacht dat zendelingen, die op verlof in het vaderland zijn of sinds kort gepatriëerd, door de Assembly worden ontvangen en daarbij een mondeling verslag uitbrengen van de situatie op het zendingsveld. Een zinvolle ontmoeting!

Na afloop van de zittingen kunnen de aanwezigen - zowel afgevaardigden als gasten - gebruik maken van een keur van heerlijk klaargemaakte broodjes en gebak, met soep of koffie en thee. Een ploeg vrijwilligers van de gemeenten in Edinburgh heeft het elke dag weer keurig voor elkaar. Echter dient ieder het wel zelf te betalen!

Een bijzondere plechtigheid was het bezoek van de Lord High Commissioner, de vertegenwoordiger van de Koningin, die met een indrukwekkend gevolg protocolair ontvangen werd ter vergadering. Deze hoge autoriteit zelf ging gekleed in Schotse kilt. Hij werd voorafgegaan door de drager van een soort goudkleurige scepter, terwijl officieren in vol ornaat, en anderen met toga's, sjerpen, pruiken en ook enkele elegant geklede dames hem volgden. Bij het zien van dit soort dingen voelt een Nederlander zich een beetje kaal.

Wat aan de orde kwam

Meer dan bij ons het geval is wordt een aantal zaken in de Free Church centraal geregeld. Dat geldt van de financiën, zodat de predikanten hun traktement uit de landelijke kas ontvangen, waar natuurlijk de gemeenten aan bijdragen. Maar zo is het ook mogelijk te spreken van een strategie van de Kerk - bijvoorbeeld door planmatig op nieuwe plaatsen door kerkdiensten en evangelisatiewerk een gemeente tot ontwikkeling te brengen. Voor bijvoorbeeld twee periodes van drie jaar kan een predikant gestationeerd worden op een dergelijke plaats, die dan de status van 'development charge' heeft. De Assembly beslist over het verlenen of weer opheffen van een dergelijke status op een bepaalde plaats.

De kerk heeft een eigen uitgeverij die ten doel heeft publikaties ten dienste van de Free Church te verzorgen, en ook een eigen boekwinkel, gesitueerd in het gebouw van haar College, en dus een hele service voor de studenten, tenzij ook de predikanten een kortingsregeling genieten. Vanzelfsprekend kwam de theologische opleiding aan de orde. O.m. werd nadruk gelegd op het belang van het ook daar gebruikelijke admissie-examen. De kerkeraden werd dringend gevraagd bij het geven van een attest aangaande een a.s. student zich er niet te makkelijk van af te maken! Bij de bespreking van het betreffende rapport werd door een van de afgevaardigden de kleding van de predikanten aan de orde gesteld. Een aantal van hen draagt een 'pastoorshoed' - anderen geven de voorkeur aan gewone burgerkleding. In sommige gemeenten wordt dit als een verlaten van de oude paden gevoeld. De Assembly liet zich gelukkig niet verleiden tot het doen van een uitspraak over deze zaak, en men liet dit aan de eigen verantwoordelijkheid van de voorgangers over.

In 1993 zal het 150 jaar geleden zijn dat de Disruption van 1843 plaatsvond, in de geschiedenis van de Free Church te vergelijken met 'onze' Afscheiding van 1834. Reeds nu waren er voorstellen aan de orde om de herdenking op een zinvolle wijze te doen plaatshebben, met een gedenkboek, vooral gericht op de betekenis van de beginselen van de Disruption voor deze tijd. Ook werd besloten gebruik te maken van video en dergelijke moderne middelen om de mensen binnen en buiten de Free Church zo goed mogelijk bij deze viering te kunnen betrekken. Ter vergadering werd nog voorgesteld als een levend gedenkteken een project op het gebied van kerkuitbreiding of van sociaal werk aan te vatten.

Op de verschillende manieren heeft de jeugd alle aandacht van de kerk. Wedstrijden in bijbelkennis en kennis van de catechismus (de Shorter Catechism) zijn per 'presbytery' (classis) georganiseerd, maar de winnaars van de eerste prijzen worden aan de General Assembly voorgesteld en ontvangen hun medaille van de moderator. Vooral in de presbytery Lewis (op de Hebriden) zitten de prijswinnaars, toch al een bolwerk van de Free Church. Ook stelt de Assembly het leerplan vast door de catechese, de 'Sabbath's School Syllabus'.

(De zondagschool is meer te vergelijken met onze catechisatie dan met onze zondagschool). Ook wordt gerapporteerd over de jeugdkampen van de kerk, die sinds enkele jaren een nieuwe impuls hebben ontvangen. Het blijkt een prachtig middel om de jeugd bij de kerk te houden. Het feit, dat sinds enkele jaren de Free Church weer een stijgend ledental vertoort na een jarenlange dalende tendens wordt onder meer met deze injectie in het jeugdwerk in verband gebracht, die ook een werkelijk geestelijke injectie is. Ook is de kerk attent op de mogelijkheden in het onderwijs. Nieuwe wetgeving lijkt ruimte te scheppen om scholen onder christelijke besturen te brengen, zodat metterdaad christelijk onderwijs mogelijk wordt. Ingegaan wordt op de mogelijkheid goede alternatieven te bieden voor de gebruikelijke weinig nut opleverende AIDS-voorlichting van de overheid.

Een specifiek Schotse zorg is de voor dat deel van de bevolking dat de oude Gaelic taal spreekt. In een aantal gemeenten worden ook de kerkdiensten in het Gaelic gehouden. Het horen zingen van de Psalmen in het Gaelic - met voorzanger, zonder begeleiding - deed mij denken aan de steer van de zang van Hebrueuse Psalmen in een synagoge. Maar de zorg van de Assembly was dat deze minderheidsgroep in het overheidsbeleid tekort werd gedaan. Vandaar o.a. een warm pleidooi voor afzonderlijke tv-uitzendingen in het Gaelic, als hulpmiddel tot het bewaren van een hele bedreigde cultuur. In meerdere opzichten bleek de verantwoordelijkheid van de kerk voor het hele Schotse volk te worden gevoeld, niet alleen waar zaken als zondagsheiliging in het geding waren - van ouds een zaak die sterk leeft bij de broeders en zusters daar, maar ook bijvoorbeeld bij het rapporteren over de werkgelegenheid in de 'highlands' en de 'islands'.

De zending is voor de Free Church zeker een levende zaak. Zendingen, die in Zuid-Afrika werken onder de Xhosa's in Transkei en Ciskei zijn ook wel bij onze zendingswerkers bekend, o.m. Rev. Billy Graham, die als afgevaardigde van de classis van de Free Church in dat gebied deel van de vergadering uitmaakt. Belangrijke zendingsactiviteiten liggen ook in Peru waar een intensieve samenwerking bestaat met de GZB. Vrij onbekommerd wordt onder het hoofdstuk zending ook gesproken over Israël. De Free Church participeert in de interkerkelijke organisatie Christian Witness to Israël. Het verhaal dat door de Murdo Macleod, de voorzitter van CWI gehouden werd, was echter zeker niet oppervlakkig, maar een pleidooi om het goede verstaan van de inlijving der heidenen in Israël meer te integreren in de theologie van de kerk.

Samen met de Reformed Presbyterians in de USA en in Ierland wordt voorbereidend werk verricht om te komen tot een nieuwe Psalmenberijming, wat een niet geringe opgave blijkt te zijn. Deze kerken hebben met de Free Church de sterke overtuiging gemeen, dat de Psalmen, omdat die uit de Schrift zelf komen, de beste traditie leveren voor de gemeentezang. Wat opviel was dat de bespreking over deze zaak alleen maar opbouwende en aanmoedigende woorden opleverde en geen kritiek op de beslissing een nieuwe Psalmenberijming te willen voorbereiden.

Gasten

Behalve ondergetekende als gast van de CGK waren er meerdere kerken en ook organisaties vertegenwoordigd, die ook gelegenheid kregen de Assembly toe te spreken, nl de Reformed Presbyterian Church of Ireland, en de kerk van dezelfde naam in Schotland (een groep met maar enkele kleine gemeenten), de Lord's Day Observance Society, de British Evangelical Council (waarin bijvoorbeeld ook Baptisten participeren - zoals de man die namens hen sprak - maar met duidelijke afwijzing van arminiaanse gedachten), de Federation of Independent Evangelical Churches en het Schotse Bijbelgenootschap.

In mijn toespraak heb ik o.m. gewezen op onze te verwachten beslissingen met betrekking tot de GOR en ons besluit waarnemers te zenden naar de vergadering van de ICRC, in welke organisatie wij met name ook belang hechten aan de inbreng van de kant van de Free Church. Ook de toespraken van de gasten werden met applaus en voetgetrappel van de vergadering beantwoord.

Kennismaking met de kerk

De waarde van het bezoek van elkaars kerkelijke vergaderingen ligt voor een deel in de ontmoeting met mensen buiten de vergaderingen om. Daarbij had ik het voorrecht een zondag in de gemeente van Aberdeen

te verkaren, waar ons gezin enkele jaren geleden tijdens vakantie ook met vreugde als gast had verkeerd. In de gemeente leer je een kerk natuurlijk het best kennen. Vele verschillen vallen op wat de liturgie betreft: geen votum en groet aan het begin van de dienst, geen orgelspel in de dienst maar een voorzanger, geen kollekte tijdens de dienst, maar vooraf in het portaal staan een paar mandjes.

Bij doopsbediening wordt geen formulier gelezen, en evenmin wordt in de dienst de wet of de geloofsbelijdenis gelezen. Het kerkelijk jaar heeft weinig of geen betekenis in de diensten. Het hoefde niet te verwonderen op de zondag na Pinksteren een preek te horen over Pilatus' woord 'Zie de mens' uit Johannes 19. De kerkeraden zitten niet afzonderlijk van de rest van de gemeente, maar bij hun gezin. Bij het gebed gaat de hele gemeente staan en in sommige gemeenten ook bij het zingen van de psalmen. Het meezingen van de psalmen is niet eenvoudig. De melodien zijn ons onbekend, maar er zijn heel mooie bij.

De avondmaalsviering heeft een heel eigen, waardevolle, traditie. De voorbereiding vindt plaats in de week voor de viering door dagelijkse kerkdiensten op donderdag, vrijdag en zaterdag. Na de beide zondagse diensten is er op de maandagavond dan nog een dankzeggingsdienst. Het leven van de gemeente weer spiegelt zich in de avondmaalsviering. De gemeente wordt ook niet verdeeld in doopleden en belijdende leden, maar meer gebruikelijk is het te spreken van het aantal avondmaalvierende leden ('communicating members') en het aantal kerkgangers. Belangrijk is het bewust tot geloof komen, waarin sterk beseft wordt hoezeer het een genadig werk van Gods Geest is, en waarover op een bijbelse, bevindelijke manier wordt gesproken, terwijl tegelijk elke tijdelijkheid in het spreken daarover afwezig is.

De Free Church is welbewust gereformeerd, en van arminianisme is men was. De belijdenis van de kerk is de Westminster Confessie. De prediking is zodanig dat een Christelijk Gereformeerd mens zich er van harte thuis voelt en beseft: hier wordt werkelijk voedsel verstrekt! Dat er na een aantal jaren van teruggang in ledental sinds enkele jaren weer getalmatige groei gekomen is, zal met name daar niet vreemd aan zijn - een verklikkend bericht in deze tijd!

Met name de jeugd, waar zorg over was, blijkt toch te kunnen worden vastgehouden.

Tegelijk met de General Assembly van de Free Church worden naar Schotse traditie ook de breedste vergaderingen van de Church of Scotland (eveneens in Edinburgh - aan de overkant van de straat) en van de Free Presbyterian Church (in Iweresa) gehouden. De synode van dit laatste, kleine, kerkverband haalde ook in Nederland de kranten vanwege de geruchtmakende tuchtzaak tegen een van de ouderlingen, Lord Mackay, Lord Chancellor van het Verenigd Koninkrijk en als zodanig lid van de regering van Mevrouw Thatcher. Hij werd geschorst vanwege het bijwonen van een r.k. begrafenisplechtigheid van een tweetal collega's. Het is duidelijk dat in de Free Church deze manier van tuchtloefening niet denkbaar zou zijn.

Het was voor mij een voorrecht onze kerken bij de Free Church te vertegenwoordigen. Het is te hopen dat - bijvoorbeeld via de ICRC - onze contacten met hen wederom versterking en bemoediging kunnen opleveren. In een steeds internationaler wordende wereld, waarin de vrede des Heren en de hartelijke trouw aan het kostbare Woord van God slechts minderheidsposities blijken te kunnen innemen, hebben we elkaar nodig!

J.W. Maris

BIJLAGE 7

ENKELE PUNTEN UIT HET RAPPORT INZAKE BEZOEK AAN DE EGLISES REFORMEES EVANGELIQUES INDEPENDANTES

1. Positie van de kerken

De 'Commission Permanente', een soort deputaatschap dat in voorkomende gevallen de kerken vertegenwoordigt en namens haar optreedt, heeft zich opnieuw rekenschap moeten geven van de plaats en taak van de kerk.

Tegenover moderne stromingen van een subjectief opgevatte waarheid en pluralisme valt de kerk terug op de basis van de Schrift zelf als het boek van het Verbond Gods. Tegen veldwinnend universalisme handhaaft de kerk de noodzaak van geloof en bekering.

2. De kerk in verhouding tot andere kerken in Frankrijk

De EREI hebben op bescheiden wijze aandacht gegeven aan het 50-jarig bestaan als zelfstandig kerkverband sinds 1938. Het Union Nationale (kerkverband) staat op een scherp punt van twee bewegingen: de 'Luthers-Reformatoren' en de 'Evangelische'. Ten aanzien van de eerste wordt de nadruk gelegd op de Evangelische trekken, d.w.z. de leer der Schrift en de leer des heils moeten praktische betekenis hebben. Ten aanzien van de tweede wordt de verbondenheid beklemtoond aan de leer aangaande de kerk, die de eenheid en de verscheidenheid van Oud en Nieuw Verbond handhaaft.

Daarbij is het niet de bedoeling, een heen-en-weer beweging te maken, maar een duidelijke en rechte weg te gaan.

3. De Gereformeerde Oecumenische Synode

Besloten werd, de band nog een tijd voort te zetten, maar tegelijkertijd bijzonder oplettend te zijn t.a.v. de vraag, hoe wordt omgegaan met kerken, wier leer en/of praktijk niet in overeenstemming is met de grondslag van de GOS. Er waren synodale leden, die aansluiting bij de WARC (Wereldalliantie van Gereformeerde Kerken) bepleitten vanwege diens opstelling tegen de apartheid. Dat zou onderzocht worden.

4. Raad van Christelijke kerken in Frankrijk (CECF)

Deze Raad werd in 1987 opgericht als plaats voor informatie en dialoog, initiatieven naar de samenleving toe, dienst en getuigenis. De Federation Protestante de France maakt hiervan deel uit, en de EREI zijn lid van deze FPF. Men wil zich niet om die reden uit de FPF terugtrekken en heeft zich van de autonomie van de kerken overtuigd.

5. Overdoop van bekeerlingen uit de R.K. kerk?

Op verzoek wordt er een studie gemaakt over de vraag naar het legitieme van overdoop van personen, die, tot bekeering gekomen, sterk geneigd zijn om hun vroegere kinderdoop in de R.K. kerk als een formaliteit te

zien, die ze moeilijk als een doop kunnen erkennen.

Bovendien heeft men in de EREI meer dan bij ons met Baptistische tendensen te maken.

6. Stichting Steun Gereformeerde kerken in Frankrijk

Zoals bekend werkt deze stichting met instemming van deputaten en met kennis van de deputaten-Hulpverlening in binnen- en buitenland, binnen onze kerken en de Ned. Geref. Kerken. Deze stichting heeft voor het eerst ca. fl. 15.000,- kunnen overmaken als tegemoetkoming in de kosten van evangelisatieprojecten. Men is bijzonder dankbaar voor de morele en de financiële steun.

Ook binnen de kring van de Gereformeerde Bond in de Ned. Herv. Kerk bestaat een steuncomité, dat zich richt op literatuurvoorziening. Beide steuninstanties hebben een goed overleg met elkaar.

BILAGE 6

RAPPORT VAN HET BEZOEK AAN DE FREE REFORMED CHURCHES OF NORTH AMERICA, D.D. 9 JUNI 1989

Deputaten vaardigden ondergetekenden af naar de synode van de Christian Reformed Church of North America. Tijdens hun verblijf in Noord-Amerika hebben zij ook een ontmoeting gehad met het comité voor de betrekkingen met kerken in het buitenland van de Free Reformed Churches of North America. Deze ontmoeting vond plaats nadat deze kerken hun jaarlijkse synode hadden gehouden.

Zodoende konden wij op de hoogte gebracht worden van de beslissingen, die voor het kerkelijk leven van belang zijn.

Het gesprek werd gevoerd in een van de vertrekken van de Free Reformed Church van St. Thomas, Ont., Canada. De vergadering stond onder leiding van rev. C.A. Schouls.

Wij werden er geïnformeerd over een besluit van de synode, waarbij deputaten gemachtigd werden verder onderzoek te doen naar de mogelijkheden van zendingswerk in Guatemala. Zendingdeputaten hadden het verzoek gekregen een bestaande kliniek aldaar over te nemen en het werk in die kliniek te combineren met zendingswerk.

Men zoekt naar samenwerking met de Reformatische hulpactie 'Woord en Daad' en hoopt de mogelijkheid te hebben binnen niet al te lange tijd daadwerkelijk met zendingswerk te beginnen. Voor een betrekkelijk klein kerkverband als dat van de Free Reformed Churches is dit ongetwijfeld een grote onderneming. Uiteraard moet de consequentie ervan zijn dat nu geen steun meer zal kunnen worden gegeven aan het zendingswerk van de Chr. Geref. Kerken.

De synode nam ook een voorstel aan om onderzoek te doen naar de mogelijkheden van een eigen opleiding van predikanten. Tot nog toe hebben de theologische studenten hun opleiding gehad op het seminarie van andere kerken, o.a. de Canadian Reformed Churches. De wens bestaat echter al zeer lang dat de Free Reformed Churches ooit nog eens hun eigen opleiding zullen hebben.

Wat de verhoudingen tot andere kerken betreft, de synode besloot dat afgevaardigden als waarnemer aanwezig zouden zijn op de vergaderingen van de ICRC in Langley, BC. Aan het verzoek van onze kerken om een afgevaardigde te zenden naar onze a.s. generale synode zal worden voldaan.

Er worden pogingen ondernomen om een aantal plaatsen, waar geen Free Reformed Church is, maar waar belangstelling bestaat voor de prediking zoals die in de Free Reformed Churches gebracht wordt, hulp te bieden bij de preekvoorziening.

Van hun kant vroegen de broeders van de FRC informatie ten aanzien van diverse zaken, die in onze kerken aan de orde zijn. Men vroeg naar onze a.s. generale synode en naar de dingen, die daar behandeld zullen worden. Zodoende kwamen de volgende zaken ter sprake: onze verhouding tot de Nederlands Gereformeerde Kerken, onze verhouding tot de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk, onze verhouding tot de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt). Uiteraard werd ook gesproken over de zaken rond de GOS. Sprekend over de Gereformeerde Bond werd onzezijds geadviseerd, dat de afgevaardigde naar onze synode tijdens zijn verblijf in Nederland contact zal zoeken met het Hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond om te spreken over mogelijkheden om het werk dat via de Gereformeerde Bond incidenteel plaats vindt in Canada, te integreren in het werk van de Free Reformed Churches.

De relatie met de Free Reformed Churches functioneert nog steeds zoals zij altijd heeft gefunctioneerd: onze kerken en hun kerken zijn voluit zusterkerken. Vooral de oudere generatie is nog sterk op het oude vaderland georiënteerd en er zijn er nog heel wat, die ertens met ons kerkelijk leven meelevens. Hierbij dient wel opgemerkt te worden, dat er onder de jongeren weinig zijn, die wat van het leven der Chr. Geref. Kerken afwelen. Dat ligt ook wel wat voor de hand. Door het leven in een geheel andere wereld, die kerkelijk en theologisch in een geheel andere traditie staat, kan het niet anders, of men gaat zich meer en meer richten op die kerken, die in de Engelse traditie staan.

Een groot nadeel is, dat de Free Reformed Churches klein zijn gebleven. Daardoor zijn hun mogelijkheden ook altijd sterk beperkt gebleven.

In financieel opzicht werd er heel wat van de leden gevraagd, maar het blijkt telkens weer dat er grote overtuiging is. Dat mag als een zegen worden ervaren. Het zal echter een zaak van beleid zijn te bedenken, dat het geringe aantal leden de kerken ook beperkingen oplegt ten aanzien van taken, die aanvaard en uitgevoerd kunnen worden.

Vanuit de Free Reformed Churches is wel eens vaker de opmerking gemaakt - en ook dit keer - dat een officieel bezoek aan hun synode wel wat vaker zou mogen plaats vinden dan één keer in de zes jaren. Men betreurt het dat door het feit, dat de Christelijke Gereformeerde kerken de ecclesiastical fellowship met de Christian Reformed Church hebben aangegaan, het driejaarlijkse bezoek is veranderd in een zesjaarlijkse bezoek.

Het heeft uw afgevaardigden goed gedaan de broeders van het comité van de FRC te ontmoeten. Ook was het voor ons vermakelijk om gedurende de drie zondagen van ons verblijf in Noord-Amerika te mogen voorgaan

in gemeenten van de FRC en zodoende ook met die kant van het kerkelijk leven - de belangrijkste! - in aanraking te mogen komen.

Graag wensen we de FRC toe dat ze door God gezegend mogen worden en door Hem tot een zegen gesteld mogen worden.

P. den Butter
J.C.L. Starreveld

BILAGE 9

DE SYNODE VAN DE CHRISTIAN REFORMED CHURCH IN NORTH AMERICA (CRC)

Inleiding.

De synode van de CRC vergaderde van dinsdag 13 juni tot en met woensdag 21 juni in het Fine Arts Center op het prachtige terrein van de Knollcrest Campus van het Calvin College in Grand Rapids, Michigan. Uw afgevaardigden woonden in het begin van de week een gedeelte van de Assembly van de Orthodox Presbyterian Church bij en voegden zich donderdag 15 juni bij de vergadering van de CRC synode na introductie door ds. Cl. Boomsma van het Interchurch Relations Committee en verwelkoming door de praeses van de synode.

Op de gastrijheid van de CRC hoefden uw afgevaardigden geen beroep te doen, omdat ons verblijf was bij een gezin van de Free Reformed Church te Grand Rapids, de uit Ussemaiden afkomstige familie A. Hubach. Met dankbaarheid zien wij terug op de ons betoonde verzorging en belangstelling.

Het lag in onze bedoeling de synode van de CRC tot zaterdag 17 juni bij te wonen, omdat maandag 19 juni de vergaderingen van de ICRC te Langley in Canada zouden beginnen en wij ook daar verwacht werden. Het bleek nodig onze plannen te wijzigen en langer op de synode van de CRC te blijven om de behandeling van de relatie tot de kerk in Zuid Afrika en de behandeling van de kwestie rond de hoogleraren van Calvin College mee te maken. Door de spontaan aangeboden vrijgevigheid van een broeder ouderling van de Free Reformed Church van Grand Rapids kon de verandering van ons vliegprogramma worden gerealiseerd. Onze aanwezigheid werd gewaardeerd door de afgevaardigden van onze zusterkerk in Zuid Afrika, die geconfronteerd werden met de opschorting van de relatie tussen hun kerk en de CRC door het besluit en de discussie ter synode, die voor hen pijnlijk waren.

Enige zakelijke gegevens.

De ecclesiastical fellowship met de CRC kwam tot stand door besluit van onze synode te Amersfoort in 1980; daaraan voorafgegaan was een bezoek aan de CRC synode in 1977 door ds. G. Bikkes en prof. dr. W. van 't Spijker. Tot de inhoud van de relatie behoort het bezoeken van elkaars meerdere vergaderingen. Omdat onze kerken ook in correspondentie staan met de Free Reformed Church in Amerika wordt beurtelings eenmaal in de drie jaar een bezoek gebracht aan de synodevergaderingen van één van deze beide kerken. Dit betekent dat de synode van de CRC eenmaal in de zes jaar bezocht wordt. In 1983 werden ds. W. Steenbergen en prof. dr. J.F. Versteeg afgevaardigd naar de synode van de CRC.

De synode van de CRC vergadert jaarlijks. De vierenvertig classes vaardigen elk vier leden af, twee predikanten en twee ouderlingen, er worden geen diakonen afgevaardigd. De synode telt aldus 176 leden. Particuliere of regionale synodes bestaan niet, overwogen wordt op de synode van 1990 te komen tot een instructie betreffende het instellen van twee regionale synodes, een voor Canada en voor de U.S.A. Met name in Canada wordt dit nagestreefd.

De CRC telt 309.445 leden en doopleden behorend tot 75.565 gezinnen. Per gezin wordt voor het brede kerkelijke leven \$ 476.58 als omslag gevraagd in 1989. Belangrijke bijdragen vragen de evangelisatie \$ 106, de zending \$ 96, het radio en televisiewerk \$ 79, de theologische opleiding \$ 33, de emeritussen \$ 46 en de kas onderlinge bijstand \$ 20. Hierbij komen uiteraard de bijdragen van de leden voor het werk van de eigen plaatselijke gemeente.

Er is een bijzonder grote overtuiging, al zijn er de tekenen dat de grens bereikt is (het niet meer of gedeeltelijk bijdragen door gemeenten om redenen van verontrusting of onmogelijkheid).

De CRC bestaat uit 920 gemeenten, die gediend worden door 813 predikanten.

Er zijn 352 predikanten in bijzondere dienst en 254 emeriti predikanten. Werkzaam zijn 33 evangelisten.

In 1988 werden 5805 kinderen gedoopt en traden 1826 personen toe tot de CRC door evangelisatie; uit andere kerken kwamen 2344 leden over. Daartegenover staat het vertrek van leden naar andere kerken/groepen van in totaal 4505 en het breken met de kerk van 2263 leden.

De synode werd voorgezeten door ds. Calvin Bolt, die deze functie voor het vierde achtereenvolgende jaar vervulde. Door zijn voortvarende, zakelijke leiding eindigde de synode twee dagen eerder dan verwacht, namelijk op woensdag 21 juni in plaats van vrijdag 23 juni. In acht dagen tijd was de agenda met een respectabel aantal punten afgehandeld.

Gelijktijdig met de synode van de CRC vergaderde de synode van de Reformed Church of America met welke kerk de CRC goede verhoudingen heeft. In gezamenlijke diensten, avondmaalsvieringen en over en weer bezoek in de huizen van de leden der vergaderingen werd aan de onderlinge verbondenheid uitdrukking gegeven. Typierend voor de uiterlijke verschijning van de leden van de RCA synode is het dragen van een kruis als halsketting door mannen en vrouwen. Een enkel CRC lid werd door dit modeverschijnsel aangesproken. In 1857 scheidden zich de wegen van RCA en CRC, zodat het nu elkaar naderen van de losse RCA en de stijvere CRC een opmerkelijk historisch verschijnsel genoemd mag worden.

De CRC: een kerk in onrust en overgang.

Dit opschrift is een typering van hoe uw afgevaardigden het kerkzijn van de CRC in hun synodevergadering beleefden. Kon in 1983 gemeld worden de inspanning van de CRC om trouw te blijven aan Schrift en bijdragen,

nu is veeleer aan de orde de vaste wil van een vooraanstaande groep in de kerk om te komen tot verandering en het toelaten van meer vrijheid in confessioneel en kerkordelijk opzicht. Een voorbeeld van het laatste is de afschaffing van de voorbereidings- en nabetrachtingspreek rond de viering van het Heilig Avondmaal als ook het voor één gemeente verbieden van het fungeren van vrouwen in het ambt van ouderling, terwijl dat in verschillende kerken plaatsvindt.

Doelbewust en verstandig is het beleid daarop gericht de noodzakelijk geachte verandering en meerdere vrijheid te bewerkstelligen zonder de eenheid van de kerk te verbreken. Iedereen moet kunnen meekomen, zodat er een geleidelijke gewinning ontstaat in de behandeling van de twee controversiële punten. Die punten zijn de kwestie van de vrouw in het ambt van ouderling/predikant en de confessionele betrouwbaarheid van drie hoogleraren van Calvin College. Van Til, Young en Manninga, in hun Schriftvisie.

Deze beide punten kwamen op de synode niet rechtstreeks in behandeling, omdat er commissies zijn benoemd, die de resultaten van hun studie pas volgend jaar of in een latere synode op tafel zullen brengen. Enerzijds is dit een oorzaak van grote onrust binnen de kerk, omdat er niets gedaan wordt aan leringen, die op dit moment strijdig zijn met belijdenis en kerkorde.

Er lagen niet minder dan zeventien instructies ter tafel uit classes en gemeenten, gericht tegen het optreden en het onderwijs van de drie bovengenoemde hoogleraren, terwijl ook een lid der kerken in paginagrote advertenties in de pers stelling nam tegen hen. Op het allerkortst geformuleerd is de kwestie hierop terug te brengen of de gegevens van de Schrift in overeenstemming zijn (te brengen) met de resultaten van modern wetenschappelijk onderzoek. Prof. Van Til heeft een geruchtmakend boek geschreven getiteld 'The fourth day', waarin hij worstelt met het samenstemmen van de gegevens uit zijn vakwetenschap, de sterrenkunde, en de gegevens van de Schrift in het bijbelboek Genesis. Voor de behandeling van deze zaak was een enorme belangstelling van de leden der kerk in de synodezaal. Na uitvoerige discussies besloot de synode geen maatregelen te nemen, maar het resultaat af te wachten van een studietoelichting, die zich bezighoudt met de verhouding van bijzondere en algemene openbaring. Hier tekent zich het anderzijds af, waarin men de leden der kerk brengt tot een zekere gewinning aan deze kwesties door het bestuur van Calvin College op te dragen regelmatig contact met de kerkeraden te onderhouden over het verloop van de besprekingen met de hoogleraren. De synode raadde het bestuur van Calvin College aan een speciale commissie in te stellen met als opdracht de hoogleraren schriftuurlijke leiding te geven en pastoraal te begeleiden in het ontvangen en beantwoorden van kritiek op hen; tevens moet deze speciale commissie werken, samen met de professoren aan de verheldering van die zaken die bij hen twijfelachtig en dubbelzinnig werden gevonden of openstonden voor misverstanden. De synode wakte alle leden van de Christian Reformed Church op ootmoedig tot God te bidden opdat herstel mag volgen. Door deze besluiten werden zeventien instructies en bijna tien appellatiebrieven en alle protesten als behandeld en beantwoord beschouwd.

Inhoudelijk komt de kwestie van de vrouw in het ambt van ouderling pas in 1991 aan de orde, wanneer een studiecommissie rapport uitbrengt over het begrip 'headship'. Zidelings kwam de kwestie aan de orde bij de behandeling van een appel van dr. Norman de Jong tegen een besluit van de kerkeraad en de classis om geen actie te ondernemen tegen dr. Melvin Hugen, hoogleraar aan Calvin Theological Seminary, vanwege dr. Hugen's handelen in strijd met het ondertekeningformulier voor dienaren des Woords, omdat hij overal waar hij gevraagd wordt de stelling verdedigt: 'Why I believe the Bible requires Women in Office'. De synode besloot het appel van dr. N. de Jong af te wijzen onder meer op grond van het feit, dat het hier om een kerkordelijke en niet om een leer kwestie gaat. Ook hier het enerzijds van de onrust in de kerk en het anderzijds van het doen voortgaan op de weg van verandering.

Naar het gevoelen van uw afgevaardigden ligt hier in de CRC een scheiding der geesten, die wel gecamoufleerd, evenwel onderduits aarwelijk is en geen gunstige gevolgen zal hebben in de toekomst. Er is zo grote verscheidenheid aanwezig, dat er naast gemeenten waar vrouwelijke ouderlingen zijn, er ook een appel toegewezen werd aan een zuster uit een gemeente, die zich bij de synode beklagde, dat de zusters der gemeente geen recht tot verkiezen van ambtsdragers in de gemeente mochten uitoefenen.

Het algemene kerkelijke werk.

De synode van de CRC is ook een platform, waar het bredere kerkelijke leven gepresenteerd wordt. Daar krijgt men een indruk van waar deze toch niet zo grote kerk allemaal toe in staat is. Dat is indrukwekkend te noemen.

De presentatie van het comité, dat verantwoordelijk is voor de radio- en t.v. uitzendingen, dat zijn 50-jarig bestaande vierde, is professioneel te noemen. Zij kwam met een film over het werk en toespraken van verschillende medewerkers, die het evangelie in verschillende talen voor de radio en televisie over de hele wereld uitzenden.

Dat geldt ook voor de predikanten in bijzondere dienst in de krijgsmacht en het ziekenhuispastoraat. Dat comité is een bedrijf op zich.

Geheel op zakelijke leest geschoeid is het comité voor publicaties.

Eigenlijk is het een uitgeverij voor kerkelijke, educatieve en catechetische boeken, brochures en het magazine 'The Banner'. Het leidt een bloeiend bestaan. Het werk van de zending met de ontvangst van zendelingen en hun familieleden ter synode vormt een hoogtepunt.

Ten slotte is er de plechtige beroepsaanstelling van kandidaten tot de heilige dienst, ook met vrouwen en kinderen. Een korte liturgie en een indringende toespraak van de praeses is de inhoud van dit gebeuren. Tweehonderd kandidaten konden aan de kerken voorgesteld worden.

Deze broeders voltooiden hun opleiding, terwijl de synode haar zorg wijdde aan de voortgang van het onderwijs aan het Calvin College door een groot aantal benoemingen (bij hamerslag) van hoogleraren, wetenschappelijke medewerkers en administratief personeel. Calvin College is ook een groot bedrijf met ruim duizend studenten en valt rechtstreeks, via een Board of Trustees, onder de bestuurlijke bevoegdheid van de synode. De vaders uit Nederland, afkomstig uit de Afscheiding, konden dit in Amerika doen, wat in Nederland eigenlijk niet lukte. Een voorwerp van bijzondere zorg voor de synode is de theologische opleiding van de toekomstige dienaren des Woords.

Calvin Theological Seminary geniet niet het volle vertrouwen der kerk, zodat studenten ook elders opgeleid worden, maar toch in elk geval voor beroepsaanstelling een jaar aan het Calvin Theological Seminary gestuurd moeten hebben. Deze synode deed drie hoogleraarbenoemingen. Twee hoogleraren voor het Oude Testament en een voor de homiletiek werden benoemd. Dat is een heel gebeuren, want de broeders moeten minstens een uur in de volle vergadering worden ondervraagd en antwoord geven op vragen van een commissie uit de synode en op de vragen van synodeleden afzonderlijk. Daar wordt druk gebruik van gemaakt. En de vragen mogen over allerlei onderwerpen gaan. Bij de broeders voor het Oude Testament gingen de vragen natuurlijk over de eerste hoofdstukken van Genesis en hun visie op de Heilige Schrift. We tekenden op uit de mond van een van hen, dat de Heilige Schrift een 'accounting of revelation' is en dat je het boek Genesis geen historie mag noemen. Een van hen rekende zich tot een volgeling van de wijze van exegese zoals die wordt beoefend door de z.g. Amsterdamse school. De hoogleraar homiletiek, die een zeer wijze en sympathieke indruk maakte, gebruikte in zijn beantwoording van de vragen een keer een puur Nederlands woord. Hij zei namelijk, dat hij er beslist op tegen was en zijn studenten ook niet zou leren om 'onderscheidenlijk' te preken. Een verrassend effect had deze uitdrukking op uw afgevaardigden.

De behandeling van deze algemene kerkelijke zaken vormde het mooiste onderdeel van deze synode. Men ziet deze kerken in haar toewijding en kracht en ook een zeker Amerikaans gevoel van: 'dit zijn wij ook' is op sympathieke wijze te merken. Voor het besef van de CRC wordt juist in deze activiteiten het christelijke geloof beleefd en geteeld.

Internationale zaken.

Een voornaam punt van de agenda was het bezien van de meer dan 100 jaar oude kerkelijke relatie met de Gereformeerde Kerke van Zuid-Afrika (GKSA). Een krachtige stroming in de CRC is voor het totaal verbreken van de kerkelijke relatie met de GKSA, een minderheid wilde hier geen verandering in brengen.

Het algemene gevoelen van de synode was, dat de CRC geen gemeenschap kon hebben met een blanke kerk, die zich niet onduidelijk tegen de apartheid uitsprak en daarnaar handelde. Het Interchurch Relations Committee nam een middenstandpunt in en stelde voor de relatie met de GKSA op te schorten en hen tot 1991 de tijd te geven om bewijzen van inkeer en boete te betonen.

De afgevaardigden van de GKSA, de professoren Helberg en d'Assonville, deden hun uiterste best het ongunstige zij te keren, slaagden daar evenwel niet in, zodat het besluit tot opschorting van de kerkelijke relatie met overgrote meerderheid genomen werd. Een moeilijk moment voor onze Zuid-Afrikaanse broeders. Een pikante bijzonderheid was, dat de CRC er bij de RES in Harare achter was gekomen, dat ze een aparte kerkelijke relatie had met de synode Soutpansberg van de GKSA. De aparte organisatiestructuur van de GKSA maakt dit mogelijk. De CRC had op haar kosten ds. C.T. Rabali uitgenodigd als fraternal delegate op de synode aanwezig te zijn. Zo geschiedde het, dat de blanke GKSA de deur gewezen werd en met onderscheiding de synode Soutpansberg binnengehaald van welke gelegenheid ds. C.T. Rabali gebruik maakte om de wensen en noden van zijn synode aan de vergadering voor te leggen. In het licht van het Amerikaanse verleden kwam uw afgevaardigden deze wijze van handelen van de CRC-synode selectief voor en meer gericht op cosmetische verfraaiing van eigen imago naar binnen en naar buiten dan uit waarachtige beweging met het lot van de onderdrukte zwarte bevolking in Zuid-Afrika.

In de besprekingen met prof. Klooster en ds. Boomsma van het Interchurch Relations Committee hebben wij aan deze gevoelens uitdrukking gegeven. Die bespreking had plaats voor de behandeling ter synode. We gaven uitdrukking aan onze verrassing ds. Rabali hier aan te treffen en hoorden met nog meer verbazing van zijn wensen. Het bleek ons, dat de broeders van de CRC er niet van af wisten, dat er een relatie bestaat tussen onze kerken via haar zendingsdeputaten en de synode Soutpansberg. Ons werd toegezegd, dat eventuele acties van de CRC ten gunste van de synode Soutpansberg genomen zouden worden in overleg met onze zendingsdeputaten c.q. kerken. Geheel onverwacht werden uw afgevaardigden voor deze vragen van de kant van de CRC gesteld.

De behandeling van deze zaak maakte het nodig om langer de synode van de CRC bij te wonen dan oorspronkelijk onze bedoeling was.

Op vrijdagavond 16 juni kregen wij gelegenheid van de praeses onze groeten over te brengen en naar onze opdracht de teleurstelling van onze deputaten uit te spreken over de houding van de CRC, delegatie in Harare inzake de behandeling van het lidmaatschap van de GKN van de RES. In de toespraak werden goede woorden gesproken over het vele werk in de CRC, uit de Schrift werd gereleveerd 1 Cor. 3:16 over de gemeente als de tempel van God, waarin Zijn Geest woont. Onze teleurstelling werd genoemd, en besloten werd met aandacht voor het werk van de CRC voor de gehandicapten en de rol van een van hun vroegere hoogleraren prof. H. Beuker als stichter van instellingen voor gehandicapten in zijn tijd in Nederland. De praeses antwoordde dat in een brederlijk woord bemoediging en vermaning behoren door te klinken, dat was hier het geval.

Edoch, de behandeling van de zaken van de RES nam ten hoogste tien minuten in beslag en de voorstellen van de commissie van de synode werden zonder discussie bij hamerslag overgenomen. Die behelsten het vragen van aandacht voor de jeugd van de kerk en voorbede van de kerken voor het moeilijke punt van het lidmaatschap van de GKN van de REC.

Besluit.

De belangrijkste punten zijn genoemd. De synode deed nog vele benoemingen, waarvan die van een nieuwe hoofdredacteur van het kerkelijke orgaan 'The Banner' (47.000 abonnees) vermeldenswaard is. Uit een tweetal werd Rev. Galen Meyer verkozen als opvolger van Rev. A. Kuyvenhoven, die deze functie tien jaar vervulde. Afsluitend merken we op dat het een voorecht was onze kerken in Grand Rapids te mogen vertegenwoordigen. De wijze van werken en de sfeer is uiteraard anders dan wij gewend zijn. Veel is herkenbaar, alleen niet in onze kerken, maar wat we gezien hebben in de Gereformeerde Kerken van 20'n twintig jaar geleden. Vitaal, actief, optimistisch. Graag zouden we ook geestelijk meer affiniteit en ernst gevonden hebben en vrome bescheidenheid.

Onze kerkelijke relatie met de OPC heeft niet een grote intensiteit, slechts een enkel synodaal bezoek. Het is voor ons de vraag of er meer zal uitgroeien. We zouden het hopen, dat het goede, dat we zelf als kerken in de studie van de theologie uit Apeldoorn ontvangen, zouden kunnen doorgeven.

P. den Butter
J.C.L. Starreveld.

BILAGE 10

RAPPORT VAN HET BEZOEK AAN DE GENERAL ASSEMBLY VAN DE ORTHODOX PRESBYTERIAN CHURCH OF AMERICA (12 - 14 JUNI 1989)

Naar aanleiding van onze correspondentie met de Orthodox Presbyterian Church inzake de genomen en te nemen stappen in verband met het lidmaatschap van de GOR ontvingen deputaten het verzoek om een bezoek te brengen aan de General Assembly van die kerk. Uw afgevaardigden kregen de opdracht tijdens hun reis door Noord-Amerika zo mogelijk die General Assembly gedeeltelijk bij te wonen. Aangezien er tussen de OPC en onze kerken geen officiële vorm van contact bestaat, kregen uw afgevaardigden geen welomstreden opdracht mee. Het enige wat ons opgedragen werd was informeel overleg te voeren omtrent plannen voor de toekomst van de oecumene tussen kerken, die waarlijk gereformeerde willen zijn.

Wat ons bezoek aan de General Assembly betreft is het volgende het vermeiden waard.

a. Algemeen.

Wij waren gasten van de General Assembly van maandag 12 tot en met woensdag 14 juni. Deze Assembly werd gehouden in een van de vergaderzalen van Geneva College in Beaver Falls, PA, USA. Dit college, dat behoort aan de Reformed Presbyterian Church of North America (RPCNA), was afgestaan voor de vergadering van de General Assembly van de OPC. Dat was zo geregeld omdat er een bepaalde mate van samenwerking bestaat tussen de OPC en de RPCNA en er overwegingen zijn om de benadering tot elkaar meer vorm te geven. De synode van de RPCNA vergaderde in diezelfde tijd ook in Geneva College en enkele vergaderingen werden gemeenschappelijk gehouden. Op deze manier waren wij tevens in staat een indruk te ontvangen van de RPCNA - een kerk die we al eerder in GOS-verband hadden leren kennen, maar die de GOS al in 1980 verlaten had.

b. Welkom en toespraak.

Wij werden hartelijk verwelkomd op de General Assembly door de stated clerk van de OPC, rev. John P. Galbraith. Tussen de vergaderingen door hadden we gelegenheid met verschillende afgevaardigden kennis te maken en gesprekken te voeren en we voelden ons dankzij de gastvrijheid goed thuis. Ons werd ook gelegenheid geboden de Assembly toe te spreken. Ds. Den Butter heeft hieraan voldaan: in zijn toespraak heeft hij gewezen op de contacten die er tot nu toe geweest zijn tussen beide kerken; contacten die echter beperkt bleven tot GOS-verband. Met name in de laatste jaren hebben we als kerken nauw samengewerkt, doordat onze standpunten met betrekking tot de ontkenningen in de GOS veel overeenkomst hadden. Dat heeft ons elkaar doen waarderen.

We hebben de overtuiging gekregen dat de OPC ernst wenst te maken met de Gereformeerde leer. U wilt orthodox zijn en blijven. Evenwel, dat is niet alles wat we nodig hebben. De gemeente van Efeze was blijkens Openb. 2:3 ook zeer orthodox. Toch had Christus iets op die kerk legen; ze had immers haar eerste liefde verlaten. Het is nodig dat wij als kerken, die voor de waarheid wensen op te komen en die de afwijkingen van de waarheid niet kunnen verdragen, onszelf onderzoeken ten aanzien van onze motieven. Spreekt daarna echt de liefde tot God en Zijn zaak?

Na verder nog enige informatie gegeven te hebben over onze kerken sprak ds. Den Butter de wens uit, dat we in de toekomst gezamenlijk met andere kerken van gereformeerde confessie zullen kunnen komen tot het gestalte geven aan onze oecumenische roeping.

c. Agenda.

Ten aanzien van de agenda van de General Assembly ging de belangstelling van uw afgevaardigden met name uit naar zaken, die te maken hadden met interkerkelijke relaties, alsook naar zaken, die ons een beter inzicht konden geven in wat de OPC is.

Zoals bekend heeft de OPC de relatie met de GOR verbroken. De afgevaardigden naar Harare hadden mandaat deze beslissing te nemen als de GOR niet aan de door de OPC gestelde condities zou voldoen. De General Assembly had dan ook in het geheel geen moeite met het goedkeuren van deze stap van de afgevaardigden.

Vorig jaar al had de General Assembly aan de Committee for Ecumenicity and Interchurch Relations toestemming gegeven de conferentie van de ICRC in dit jaar te bezoeken middels 2 afgevaardigden. Dit jaar had het Committee toestemming gevraagd het aantal van twee te mogen brengen op vier; iets waarvoor de Assembly toestemming gaf.

Met betrekking tot de vragen naar de identiteit van de OPC kregen wij gelegenheid ons hier een indruk van te vormen. Er was namelijk een rapport ter tafel, ook afkomstig van de Committee for Ecumenicity and Interchurch Relations, dat handelde over de interne situatie in de OPC. Er is duidelijk een zoeken naar een antwoord op de vraag welke kant de OPC uit wil. Deze vraag hangt samen met het feit, dat er een aanzienlijke stroming in de OPC is, die naar vereniging wil streven met de Presbyterian Church of America, een kerk die veel groter is dan de OPC en waar de OPC in het verleden van afgeplaat is. Anderen in de OPC voelen voor deze benadering weinig en zijn bang dat nauwer contact met de PCA ten gevolge zal hebben dat het confessioneel gehalte achteruit zal gaan.

De OPC heeft binnen haar muren trouwens allerlei stromingen, die voor de nodige spanningen zorgen. Te denken valt aan de Theonomic Movement en aan de New Life Movement. Maar al denkt men over verschillende dingen verschillend, men verdraagt elkaar goed. Dat bleek ons ook toen het bovengenoemde rapport besproken werd.

Er stonden natuurlijk nog veel meer zaken op de agenda, maar vanwege ons korte verblijf in Beaver Falls en vanwege het feit, dat een enkele keer vergaderd werd samen met de synode van de RPCNA kunnen we lang niet over alle dingen rapporteren. Het komt ons voor dat heel wat zaken die op de General Assembly besproken werden voor onze contacten met de OPC ook minder relevant waren.

d. Contact met de RPCNA.

Een enkele keer vergaderde de General Assembly van de OPC samen met de synode van de RPCNA. Bij een van die gelegenheden behandelde de synode van de RPCNA de vraag of men op eenwording met de OPC zou willen aansturen. Een langdurig debat met veel sprekers ging aan de beslissing vooraf. Er waren in deze synode duidelijk twee lijnen: er waren voorstanders en tegenstanders van eenwording. De voorstanders gebruikten het argument dat er tussen beide kerken veel dingen zijn waar gelijk over gedacht wordt. De tegenstanders legden sterke nadruk op de verschillen. Zo werd o.a. als bezwaar aangevoerd, dat er in de OPC de Theonomic Movement is. Ook was het voor sommigen een bezwaar, dat men in de OPC gezangen zingt en dat de zang der gemeente instrumentaal begeleid wordt. Tenslotte besliste de synode stappen te nemen om de contacten te intensiveren. Gevraagd naar hun mening lieten enkele leden van de General Assembly ons weten, bij te zijn met het genomen besluit. Het zal echter nog wel geruime tijd duren alvorens van daadwerkelijke eenwording gesproken zal kunnen worden.

e. Methode van vergaderen.

De methode van vergaderen van de General Assembly van de OPC verschilt nog al wat van de methode waarop onze synode vergadert. Afgezien nog van het feit, dat de Engelse/Amerikaanse manier van vergaderen gevolgd wordt, viel het ons ook op, dat hun systeem toelaat, dat bepaalde zaken, die niet op de agenda staan, alsnog op de agenda geplaatst worden. Zo was er bijvoorbeeld onverwacht een voorstel om aan een verzoek van de synode van de RPCNA te voldoen en te participeren in een demonstratie tegen abortus. Dit in verband met het feit, dat de Supreme Court in Amerika een uitspraak zou gaan doen inzake abortus provocatus. De synode van de RPCNA wilde die demonstratie houden op een tijdstip dat de General Assembly normaal zou vergaderen.

Na een langdurig debat over dit verzoek, waarbij allerlei argumenten gebruikt werden, die o.i. met de zaak zelf weinig te maken hadden, werd met meerderheid van stemmen besloten, niet op het verzoek in te gaan en de vergaderingen niet voor deze demonstratie te onderbreken.

De volgende morgen kwam de zaak weer ter tafel, aangezien de synode van de RPCNA verklaard had zeer teleurgesteld te zijn over het door de OPC genomen besluit. Revisie van het besluit werd aangevraagd en met meerderheid van stemmen werd toen besloten dat de afgevaardigden, die aan de demonstratie wensten deel te nemen, daartoe gelegenheid zouden ontvangen en dat de vergaderingen van de General Assembly met het oog hierop zouden worden onderbroken. Een gang van zaken die ons onmogelijk toeschijnt!

f. Aanwezigheid ds. T.C. Raball.

Tot onze verbazing troffen we op de General Assembly ook ds. T.C. Raball aan, predikant van de Vendakerk (synode Soutpansberg). We wisten wel, dat we hem op de synode van de Christian Reformed Church zouden kunnen verwachten, maar in Beaver Falls hadden we hem niet verwacht.

Hij was er echter op uitnodiging van de Committee for Ecumenicity and Interchurch Relations. Hij kreeg ook gelegenheid de General Assembly toe te spreken. In zijn toespraak gaf hij een uitvoerige uiteenzetting van de situatie in Zuid-Afrika. Hij sprak ook zijn teleurstelling uit over het feit, dat de OPC en andere kerken de GOR verlaten hebben of gaan verlaten.

g. Indruk.

De indruk, die we aan het bezoek aan de General Assembly van de OPC hebben overgehouden is als volgt onder woorden te brengen.

De OPC zoekt getrouw te zijn aan Gods Woord en de eens aangenomen confessie (Westminster Standards). Het is een actieve kerk, die ook graag oecumenische relaties onderhoudt, waarbij men beducht is voor modernistische invloeden. Het zal zaak zijn, dat de sterke nadruk op de zuiverheid van de leer gelijke tred houdt met het benadrukken van de beleving van wat beleiden wordt.

De OPC is bezig met het zoeken van een antwoord op vragen naar de eigen identiteit. Een kerkelijk besef, zoals wij dat graag in onze kerken zouden zien, moet men bij de OPC niet verwachten; dat is trouwens iets wat in de Amerikaanse wereld vrijwel geheel ontbreekt. Dit brengt mee, dat men veel ruimer denkt over de vraag wie men bijv. op de preekstoel toelaat. Zelfs het uitnodigen van kerken met wie geen officiële relatie wordt onderhouden en afgevaardigden van die kerken ook nog de gelegenheid geven de General Assembly toe te spreken, is hiervan een symptoom.

Het lijkt ons alleszins nuttig - mede ook geleid op wat er gebeurd is in de GOR - nauw contact te onderhouden met de OPC en samen met hen te zoeken naar mogelijkheden om in de toekomst met deze kerk en andere kerken oecumenische relaties op te bouwen.

P. den Butter
J.C.L. Starreveld.

BILAGE 11

VERSLAG VAN DE ALGEMENE SYNODE VAN DIE GEREFORMEERDE KERKE IN SUID-AFRIKA 1988

Samenstelling

De algemene synode van Die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika heeft van 29 augustus t/m 1 september 1988 te Potchefstroom vergaderd. Naar deze synode zijn deputaten uit vier Nationale synodes gedeputeerd. De samenstelling van de Algemene synode was als volgt:

5 predikanten en 5 ouderlingen uit:

de Nationale synode van Die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika (Afrikaans sprekend);

de Nationale synode Suidland (Kleurlingen);
de Nationale synode Middellande (Tswana en Sotho);
de Nationale synode Soutpansberg (Venda).

Werkwijze

Volgens de kerkorde art. 30 behandelt de Algemene synode alleen zaken, die op mindere vergaderingen niet afgehandeld kunnen worden. Uitsluitend kan deze synode slechts zaken behandelen, die betrekking hadden op de Gereformeerde Kerken in Zuidelijk Afrika, dus Zuid-West Afrika en Zimbabwe waar ook Gerof. Kerken zijn, inbegrepen.

Zaken, die aan de orde zijn gekomen

Van de belangrijkste zaken, die aan de orde zijn gekomen, waren:

1. onderlinge diakonale hulpverlening;
2. oecumenische verhoudingen;
3. Bijbelverspreiding;
4. Christelijk onderwijs;
5. een bezwaarschrift tegen art. 31 K.O.;
6. een appél tegen een besluit van de blanke Nationale synode over de avondmaalstafel.

De wijze van vergaderen

Opmerkelijk was op de synode de openhartige debattering. Er heerste een gezonde, broederlijke geest. Nergens was een teken van blokvorming, ideologische vooroordelen of politieke stellingname te bespeuren. Hoewel er soms ernstige verschillen waren, werden deze in een zeer broederlijke geest besproken.

Een merkwaardige appél

Voor het eerst in de geschiedenis van de Algemene synode lag er een appél op tafel tegen een besluit van een van de Nationale synoden.

De blanke Nationale synode had in jan. 1988 een besluit genomen, dat de avondmaalstafel een wezenlijk deel van het Heilig Avondmaal uitmaakt en dat dus de Avondmaalgangers aan de tafel moeten zitten. Tegen dit besluit is heel wat bezwaar gerezen en drie professoren waaronder ik zelf hebben een appél aangetekend tegen dit besluit.

De Algemene synode heeft na breedvoerige beraadslaging en op advies van de commissie, die over deze zaak moest rapporteren, besloten het appél te handhaven en het besluit van de Nationale synode ongeldig te verklaren.

Door de behandeling van deze zaak heeft de Algemene synode bewezen een werkelijke synode te zijn.

Een instructie van de synode Suidland

Wat echter op de Algemene synode de meeste aandacht heeft getrokken, was een instructie van Die synode Suidland, de kleurlingensynode. Deze instructie luidde als volgt:

Die Algemene synode gee aan deputate opdrag om die volgende synode te adviseer oor hoe kerke (ook uit verskillende bevolkingsgroepe) wat mekaar kan verstaan, in klassis kan saamkom om mekaar in die regering van die kerke by te staan, maar terselfdertyd ook voorsiening gemaak kan word vir die feit dat daar nog kerke is wat moeilik saam met kerke uit ander taalgroepe in 'n klassis kan vergader, maar dit tog suiver op streekvlak in 'n Part. Sinode sal kan doen, soos tans in Algemene Sinode.

Na een zeer breedvoerige bespreking heeft de synode deze instructie aarvaard en deputaten benoemd om bovengenoemde zaak in studie te nemen en dan met de volgende bijvoeging: 'dat kerke nou reeds kerkverband kan soek in klassis of Part. Sinodale verband (art. 41 K.O.). Verskillende klassisse kan ook oor kultuurgrensse heen korrespondeer of kontak soek oor gemeenskaplike sake soos piek, tyd en omstandighede dit toelaat'.

Bovengenoemd besluit is door verschillende afgevaardigden beschreven als een historisch besluit wat in de toekomst opbouwend en verrijkend in Die Gereformeerde Kerke kan inwerken. De hoop bestaat, dat op deze wijze met volle erkenning van de zelfstandigheid van de plaatselijke kerk de beleving van tot een kerkverband te behoren sterker mogelijk zal worden.

Oecumenische zaken

De zaak van de GOS is niet op de Algemene synode besproken, omdat de verschillende afgevaardigden naar Harare eerst aan hun eigen Nationale synode moeten rapporteren. Wel is opnieuw de zaak van de afvaardiging naar de nieuwe GOR aan deputaten opgedragen om daarover op een volgende synode te rapporteren.

Samenvatting

Volgens mijn opinie en die van vele anderen, heeft de Algemene synode dit jaar zich bijzonder duidelijk als een echte synode gemanifesteerd. Dit geeft de goede hoop voor de toekomst.

Wel is er uit het blanke kerkverband kritiek gehoord. Deze synode zou haar grenzen overschreden hebben en krachtens de getalsverhoudingen zou deze synode geen goede weerspiegeling zijn van de kerken, die er vertegenwoordigd waren. Maar deze kritiek is al op de Algemene synode in 1980 weersproken toen duidelijk uitgesproken is: 'Nie getalle en verteenwoordiging gee op 'n Sinode deurslag nie, maar wel die leiding van die Heilige Gees deur die Woord'.

L. Floor.

BILAGE 12

VERSLAG VAN DE SAMENSPREKING MET AFGEVAARDIGDEN VAN DIE GEREFORMEERDE KERKE IN SUID-AFRIKA

De deputaten J. Westerink en K. Boersma hebben na het bijwonen van de Gereformeerde Oecumenische synode in Harare en na het bezoek aan de Dutch Reformed Church in Botswana nog een gesprek gehad met twee deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken van Die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika, prof. dr. J.H. van Wyk en dr. M.J. du Plessis te Kempton Park, op donderdag 16 juni 1988. De volgende punten zijn daarbij aan de orde geweest.

1. Ons driejaarlijkse contact

In tegenstelling tot onze gewoonte hebben wij de Nationale synode in januari 1988 niet bezocht, omdat wij in mei naar Harare moesten reizen. Daaraan wilden wij een bezoek vastknopen. Het leverde wel het bezwaar op, dat wij nu minder broeders konden spreken. Ook vragen wij ons af, hoe belangrijk het is, of gaat worden, dat wij de Algemene synode gaan bezoeken die ook de twee andere zwarte en de ene kleurlingensynoden omvat.

De GKSA-broeders beklemtonen, dat de nationale synode-Potchefstroom in 1985 besloten heeft, dat de Algemene synode meer tot zijn recht moet komen. Zaken van belijdenis en kerkorde behoren daar thuis. Oecumenische relaties en correspondentie moeten ook daar besproken worden, vooral na de GOS in Harare. De GKSA besloot tot opschorting van het lidmaatschap, de synoden-Soutpansberg en Middellande niet.

2. De ontwikkelingen in de GKSA

De Algemene synode van augustus 1988 wordt wellicht een belangrijke. De synoden van de jonge kerken brachten tot nu toe hun problemen niet op de algemene synode, maar dat zal nu wellicht gaan gebeuren. De Christelijke Gereformeerde Kerken zouden hen daartoe kunnen stimuleren. Onze vraag, of de broeders van de synode-Potchefstroom dit ook niet zouden kunnen doen, wordt in die zin beantwoord, dat dat als bevoogdend zou worden ervaren. Zij dienen de ontwikkeling aan de jonge kerken zelf over te laten.

Op het plaatselijke vlak is er soms een goed kerkeradencontact. Erkend moet worden, dat dit verschillend ligt. Er is sprake van meer classicaal contact. Van gesprekken tijdens de GOS is ons als deputaten bekend, dat de jonge kerken hierop aandringen. Hun wens is, dat de classes niet naar kleur, maar geografisch ingedeeld gaan worden. De GKSA-deputaten delen mede, dat die ontwikkeling er wel in zit. Wat de synode-Suidland betreft (de kleurlingen) zal er waarschijnlijk een integratie komen.

3. De twee opleidingen

De vraag is, of de Theologische Hogeschool in Hammanskraal zal moeten opgaan in die van Potchefstroom, dan wel of de mogelijkheden van Hammanskraal moeten worden verbreed. De zwarte kerken ervaren Hammanskraal vaak als een probleem. Na synodaal overleg is er een Suidland-student in Potchefstroom. Van Soutpansberg is er nog geen aanvraag. Er is een speciale studiecommissie bezig over de structuur van Hammanskraal. Die opleiding stond eerst onder zendingdeputaten; toen werden er door Potchefstroom curatoren benoemd; vervolgens kwam er een curatorium met adviserende leden van de jonge kerken; nu is er een breed en een smal curatorium.

Momenteel is het niveau van Hammanskraal nog onvoldoende voor Potchefstroom; een moeilijkheid is ook de voertaal: die is in Potchefstroom Afrikaans en in Hammanskraal Engels, althans in de eerste jaren.

Later is het ook Afrikaans, terwille van de Nederlandse theologische literatuur. De verdere ontwikkeling is nog onzeker.

Wij hadden nog de klacht gehoord, dat zwarte studenten niet op de campus van de universiteit mogen wonen. Geantwoord werd, dat de bruine vrouwen wel op de campus wonen. Overige bruine en zwarte studenten verblijven in de zwarte woongebieden.

De broeders beklemtonen, dat hier van geen principe sprake is, maar wel van een praktijk, die slechts in fasen kan worden omgebogen. Een radicale omwenteling is niet uitvoerbaar.

4. Nabeschoouwing op de GOS in Harare

Zo kort na sluiting van de GOS zijn er nog weinig reacties bekend. Zoals reeds vermeld, ligt er een verschil tussen de blanke en de zwarte synoden. Over twee-en-een-half jaar is er pas weer een nationale synode. De broeders vragen zich af, of terwille van de zwarte synoden de opschorting misschien nog moet worden gecontinueerd. Niet vergeten mag worden, dat in Zuid-Afrika de GOS veel heeft betekend voor de volkerenverhoudingen.

Voor de Nederlandse verhoudingen heeft ons uitreden uit de GOS, als onze synode daartoe zou besluiten, geen ingrijpende gevolgen. Wel zullen wij het contact met vele jonge kerken hoog op onze agenda moeten zetten. In deze dagen hebben wij dat ervaren, b.v. met de Dutch Reformed Church of Botswana, de Dutch Reformed Church of Sri Lanka en de Reformed Church in Japan. Er zijn er wellicht nog meer. Afgesproken is, dat onze beide kerken elkaar over en weer op de hoogte zullen houden.

Voorzover het over oecumenische zaken gaat, dient het contact dan te geschieden met deputaten voor Oecumenische zaken van de GKSA (secretaris Dr. J.M. Vorster).

5. Contact met andere Nederlandse kerken

Onzerzijds is iets meegedeeld over de stand van zaken nu met betrekking tot de Nederlandse Gereformeerde Kerken. De Landelijke Vergadering van die kerken wordt dezer dagen bezocht door prof. Du Plooy.

De broeders verwachten niet, dat er wijziging zal komen in de situatie met betrekking tot de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt), na hun laatste Nationale synode.

Onzerzijds is meegedeeld, dat er een kleine opening lijkt te zijn gekomen in de verhouding tot de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) en onze kerken.

De generale synode van onze kerken zal in 1989 D.V. worden bezocht door prof. dr. L. Floor.

6. Een relatie met de Nederduitse Gereformeerde Kerk?

Aanvankelijk zouden onze deputaten in Zuid-Afrika ook een ontmoeting gehad hebben met de NGK. In Harare was echter gebleken, dat hun dat praktisch onmogelijk was.

Er is toen een gesprek in Harare geweest. De broeders van de NGK verlangden ook naar een vorm van contact met onze kerken. Daarna is hun opstelling in Harare met betrekking tot de Gereformeerde Kerken in Nederland ons echter tegengevallen. De deputaten van de GKSA hebben nu meegedeeld, dat hun contacten met de NGK toch weinig hoop op verbetering geven. Door het volkskerkarakter is van handhaving van de belijdenis en tucht weinig sprake. Zij zouden onze kerken enige voorzichtigheid wel aanbevelen. Nadat deze onderwerpen besproken waren, mocht van weerskanten worden geconstateerd, dat het een goed en stimulerend gesprek was geweest, waarin de hartelijke broederbanden werden ervaren. De bijeenkomst was door prof. Van Wyk met gebed geopend en werd door ds. Westermink met dankgebed besloten.

K. Boersma, verslaggever.

BILAGE 13

KORT VERSLAG VAN EEN ONTMOETING VAN DEPUTATEN EENHEID MET EEN AFVAARDIGING VAN DE NEDERDUITS GEREFORMEERDE KERK TE HARARE

Aanwezig:

CGK:

Ds. K. Boersma, Drs. A.G. Knevel, Drs. J.C.L. Starreveld, Ds. J. Westermink.

NGK:

Prof. Dr. J. Heyns, Dr. P. Rossouw, Ds. D.J. Viljoen, Prof. Dr. P.C. Potgieter, Ds. J.E. Lombaard, Ds. P.D. Botha, Dr. D.J. Hattlingh, Da. L.A. Kriek, Prof. Dr. D.A. du Toit, Prof. Dr. C.J. Wethmar.

Prof. J. Heyns zit de vergadering voor. Hij memoreert dat deze ontmoeting plaats vindt op basis van synode-uitspraken van Kaapstad en Den Haag ('86) beide synodi hebben, zij het in iets verschillende toonzetting uitgesproken, dat er afgetast moet worden of er een mogelijkheid zou zijn, om tot een bepaalde mate van samensprekingen e.g. correspondentie te komen. Daarom zitten we vanavond bij elkaar. Ook om elkaar wat meer te leren kennen.

Heyns memoreert nog het belangrijkste feit van de synode van Kaapstad, nl. de aanvaarding van het rapport Kerk en Samenleving. Volgens Heyns heeft de NGK met dit rapport radikaal gebroken met haar verleden. Men heeft afscheid genomen van de ideologie van apartheid en van de theologische rechtvaardiging van apartheid. Wel vertelt hij nog e.e.a. over de vele plaatselijke moeders met het rapport. Het zal een lange tijd duren voordat Kerk en Samenleving door de gehele kerk geaccepteerd zal zijn.

Verder licht Heyns het besluit toe van de NGK over de CGK. De NGK zou graag een bepaalde vorm van correspondentie met de CGK onderhouden. Hij is blij dat ook de synode van Den Haag mogelijkheden heeft geopend. Van de Christelijke Gereformeerde deputaten zou hij graag horen, welke mogelijkheden er zijn. Ds. J. Westermink memoreert het feit dat er aanvankelijk een ontmoeting in Zuid-Afrika zou plaatsvinden, maar dat hij dankbaar is, dat het nu in Harare kan, zelfs met forse afvaardigingen. Hij licht de synode-uitspraak toe. Binnen de CGK leeft inderdaad de wens om te onderzoeken of er eventueel een mogelijkheid is, om tot een bepaalde vorm van samenspreking te komen. Drie punten spelen daarbij een rol:

1. Hoe kijkt u er zelf tegenaan
2. Wat vindt u van het feit dat de CGK al correspondentie voeren met de GKSA en
3. Wat is onze en uw houding tot de GKN

Uit de nu volgende gedachtenwisseling geef ik de belangrijkste punten weer.

Heyns: uw correspondentie met de GKSA is voor ons van geen enkel bezwaar.

Wat betreft de GKN, we hebben een gesprek gehad met de afvaardiging van de GKN en onze inzet is, om te trachten de banden met de GKN weer te verstevigen.

Wij hopen dat de GKN ons weer een opening geven.

Dr. P. Rossouw (daarentegen) natuurlijk hebben we grote problemen met de GKN, ik noem de schriftbeschouwing, homofobie, de band aan de belijdenis, en de afwijking van leerstellige beschouwingen.

Rossouw: Zoals de GKN nu functioneren, is het niet mogelijk om de banden weer aan te halen, maar als ze veranderen kan het natuurlijk wél.

Alle deputaten (CGK) wijzen op de naïviteit waarmee de NGK de GKN benaderen.

Tenue in Nederland zullen de GKN geen enkele boodschap aan de NGK hebben.

Vervolgens vertellen deputaten welke moeite men heeft met de GKN en waarom de opstelling van de CGK in Harare is, zoals hij is.

Du Toit vindt dat de CGK de zaak niet zo op de spits moeten drijven.

Verschillende NGK-afgevaardigden spreken vervolgens uit dat men niet getukigd is met onze opstelling t.a.v. de GKN. Wat hen betreft wil men weer graag een formele band met de GKN.

Conclusie: Na afloop hebben de vier deputaten een unanieme conclusie.

Het blijkt dat de leden van de NGK slechts uitgaat naar de GKN.

Gesprekken met de CGK zijn aardig, maar mochten die een belijfsel zijn in de toenadering tot de GKN, dan zal men ons direct laten vallen.

Starreveld: Het zijn op en top diplomaten. Het algemeen gevoel is, dat het niet zo hoeft.

Het besluit is tijdens de vergadering gevallen dat de NGK ons een brief met een aantal concrete voorstellen zal sturen, over contactoefening, en het uitwisselen van hoogleraren etc. Die brief is (nog steeds) niet gearriveerd, zodat we nu in afwachting zijn van de voorstellen van de NGK.

A.G. Knevel.

BILAGE 14

VERSLAG VAN HET BEZOEK AAN DE DUTCH REFORMED CHURCH OF BOTSWANA

Na afloop van de vergaderingen van de Gereformeerde Oecumenische Synode in Harare hadden de deputaten J. Westermink en K. Boersma nog een bezoek te brengen aan de Dutch Reformed Church in Botswana. Het contact hiervoor was geleid door de zedingsarts A.A. Tans, lid van de gemeente te Mochudi, die afkomstig is uit onze kerken.

Het gesprek vond plaats ten huize van de moderator, ds. A.B. Cloete, te Gabarone, op maandagmorgen 13 juni 1988, met drie moderamenleden en een andere plaatselijke predikant uit Mochudi, nl. de predikanten A.B. Cloete, E.J. Nieuwoudt en J.B. Ramphaleng en R.J. Seoke. Dit kleine kerkverband van 9 gemeenten is ontstaan uit de zending van de Nederduitse Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika, die daar in 1887 begonnen is.

De gemeenten zijn erg arm en zijn aangewezen op financiële steun van de NGK in Zuid-Afrika. Het kerkverband is aangesloten bij de GOS, maar heeft veel kritiek op het standpunt, dat de GOS ten opzichte van de Gereformeerde Kerken in Nederland heeft ingenomen.

Het kerkverband is ook lid van de WARC en voelt zich door de politieke druk van die kant ten opzichte van Zuid-Afrika in een hoek gedreven, waar men niet zitten wil.

Thans is de kerk in een periode van heroriëntatie. Men wil heel graag relaties opbouwen met kerken van strikt gereformeerde belijdenis.

Er zijn 9 predikanten, waarvan 6 Zuidafrikanen (4 blanke en 2 zwarte) en 3 uit Botswana. Sommige gemeenten zijn om financiële redenen gecombineerd. Er is geen eigen theologische opleiding. Doordat de kerk hier een mengeling is van rassen en nationaliteiten, wil men niet tot een politieke keuze gedwongen worden, terwijl men daar anderzijds door druk van buitenaf bijna niet onder uit kan komen.

Er is contact geweest met de Gereformeerde Zedingsbond over toerusting van zogenaamde leksprekers en via TTE (Theological Training in Extension) met de Gereformeerde Kerken. Men wil graag steun hebben voor de opleiding van eigen predikanten.

Er zijn momenteel enige jongemannen die een theologische opleiding ontvangen aan de universiteit van Gabarone, maar daar geen goede exegetische en helemaal geen dogmatische scholing meekrijgen.

De ernstige vraag kwam tot ons, hulp te bieden in theologische vorming aan onze Hogeschool. Doordat deze jonge mannen vrij vertrouwd zijn met het Afrikaans, zou er geen taalprobleem zijn.

Onze aandacht werd door ds. E.J. Nieuwoudt gevraagd voor de mede-financiering van een landbouwtwikkelingsproject in zijn gemeente; de voorbereidende studie daarover vraagt een bedrag van 50.000 Pula, hetgeen ongeveer gelijk staat met fl. 50.000,-. Een officiële overheidsaanbeveling werd door ds. Nieuwoudt overgelegd.

Uw deputaten kregen van de bijbelgetrouwheid en de ernst van deze kerk een heel gunstige indruk, maar kwamen ook onder de indruk van haar zwakte in menig opzicht, theologisch, politiek, moreel en financieel. Mede gezien in het licht van de synodebesluiten van 1986 zijn zij van mening dat het op de weg van onze kerken ligt om met deze kerk een vorm van relatie op te bouwen.

K. Boersma, verslaggever.

BILAGE 15

VERSLAG VAN HET GESPREK MET DEPUTIES FOR ECUMENICAL RELATIONS VAN DE REFORMED CHURCHES OF AUSTRALIA

Op doormees naar de synode van de Reformed Churches of New Zealand had ik op vrijdag 25 aug. '89 te Sydney een gesprek met drie leden van het deputaatschap voor oecumenische betrekkingen van de RCA, te weten rev. A.I. de Graaf, rev. J.W. Westendorp en mr. R. Hoekzema.

Ik werd zeer hartelijk ontvangen en de broeders spraken er hun dankbaarheid over uit, dat er op deze manier contact kon zijn tussen hun kerken en de onze. Vanwege de grote afstand in geografisch opzicht was er tot nog toe weinig sprake van contacten over en weer, behalve dan binnen het raam van de GOS. Het werd daarom ook als zeer nuttig ervaren, dat er nu een vorm gevonden was om elkaar nader te ontmoeten.

Uit de aard der zaak was een belangrijk element van ons gesprek onze wederzijdse evaluatie van de ontwikkelingen in de GOR en daarmee verbonden de oecumenische contacten in het algemeen. Van mijn kant heb ik zoeken duidelijk te maken, dat ons voorstel om nu het lidmaatschap van de GOR op te zeggen, is ingegeven door de gedachte, dat de GOR wel duidelijke uitspraken doet, waar we mee kunnen instemmen, maar dat dezelfde GOR ter zelfder tijd nalaat van al haar lidkerken te verwachten, dat de genomen besluiten ook waarlijk worden nageleefd.

De Australische broeders maakten duidelijk, dat zij ons vertrek, alsmede dat van andere kerken, zeer betreuen. Zij achten het beter - en daarmee gaven ze het standpunt weer van de RCA, dat niet dan na een lange discussie bereikt werd - om vooralsnog de GKN te blijven vermanen en dat kan het beste gedaan worden door in de GOR te blijven. In dit licht moet het besluit van de synode van de RCA 1988 gezien worden om het rapport 'God met ons', alsook de 'Sequel' grondig te bestuderen. Mede op grond van de uitkomst van deze studie zal de synode van 1991 dan definitief moeten beslissen hoe de opstelling van de RCA zal zijn op de volgende vergadering van de GOR, met name ten aanzien van het lidmaatschap van de GKN.

De broeders gaven toe dat dit standpunt om min of meer tolerant te zijn tegenover de GKN ten dele voortvloeit uit het feit, dat de RCA nog altijd geneigd zijn de relatie met de GKN te zien als een moeder-dochter relatie. En je kunt je moeder toch niet verstoten, ook niet als ze een verkeerde weg ingaat? Het was overigens duidelijk, dat dit argument meer de oudere, dan de jongere generatie aanspreekt.

Er bleek belangstelling te bestaan naar de ontwikkelingen in de ICRC, al is een lidmaatschap van deze

organisatie in de kring van de RCA iets wat nog lang niet aan de orde is; zelfs de status van waarnemer wordt niet overwogen. Wel willen de RCA graag in contact blijven met kerken, die de GOR verlaten of gaan verlaten.

Ten aanzien van de kerken in Zuid-Afrika bleek het mij, dat de RCA officiële relaties onderhoudt met zowel de GKSA als de NGK. Er is bezorgdheid omtrent de apartheidskwestie, maar men wil zich niet metgeven in de zaken van de kerken in Zuid-Afrika. Een van de classes van de RCA, de classis Victoria, had zich vorig jaar tot de GKSA gewend met kritiek inzake hun standpunten inzake de apartheid, maar deze classis is door de synode terecht gewezen.

Van de synode Soutpansberg was een brief ontvangen met het verzoek om een officiële relatie met de RCA. Men staat sympathiek tegenover dit verzoek. Er was ook een verzoek om steun voor het op te richten Heidelberg Theological Seminary, uitgaande van de synode Soutpansberg. Tegenover dit verzoek nemen de RCA vooralsnog een afwachtende houding aan.

Het is te begrijpen, dat de RCA vooral nauwe banden hebben met de Reformed Churches of New Zealand. Echter, zoals de broeders uitlegden en zoals mij later ter synode van de RCNZ meer dan eens bleek, zijn deze kerken lang niet in alle opzichten van gelijke opinie. Zo is er duidelijk verschil van mening ten opzichte van het lidmaatschap van de GOR. Maar ook op andere punten lopen de meningen nog al eens uiteen.

In Australië zelf hebben de RCA enig contact met andere denominaties, zoals de Presbyterian Church of Eastern Australia en de Free Reformed Churches of Australia.

Men wenst een positief standpunt in te nemen ter zake van een relatie met de Ned. Geref. Kerken, al is er de laatste tijd weinig contact geweest.

De RCA zijn niet groot, ze tellen ongeveer 10.000 leden. Deze kerken zijn echter wel erg actief. Op dit moment wordt de noodzaak gevoeld zich op diverse zaken grondig te bezinnen. Er zijn studie-deputaatschappen ingesteld, o.a. voor het onderzoek van een aantal hermeneutische principes (met het oog op publicaties in de GKN - zie boven). Men is ook intensief bezig met bezinning op de relatie van Woord en Geest (in verband met invloeden vanuit Pinksterbeweging en Charismatische Beweging).

Ook wordt de plaats van de vrouw in de kerk bestudeerd. Zaken als huwelijk en echtscheiding en euthanasie krijgen ook de aandacht van een aantal studie-deputaatschappen. Gevraagd werd of onze kerken studie gemaakt hebben van enige van deze onderwerpen. Ik heb kunnen verwijzen naar een aantal Acta.

Op de laatste synode van de RCA diende ook een rapport inzake hulp aan predikanten en gemeenten, waar de verhoudingen moeilijk zijn geworden.

Samenvattend kan gezegd worden, dat het contact met de broeders van de Australische kerken zeer verhelderend was. Ik ben dankbaar voor deze ontmoeting en het is mijn overtuiging, dat het voor de wederzijdse verhoudingen goed is, als er van tijd tot tijd zulke ontmoetingen zijn. De broeders gaven te kennen, dat het hun in feite niet mogelijk is om onze synode te bezoeken, al zouden ze nog zo graag de uitnodiging aanvaarden.

P. den Butter.

BILAGE 17

VERSLAG VAN HET BEZOEK AAN DE SYNODE VAN DE REFORMED CHURCHES OF NEW ZEALAND, GEHOUDEN TE SILVERSTREAM VAN 26 AUG. TOT 1 SEPT. 1989

1. Afvaardiging.

In opdracht van de deputaten bezocht ik de synode van de Reformed Churches of New Zealand. Het was de bedoeling, dat ds. K. Boersma onze kerken zou vertegenwoordigen, maar tengevoelge van het ongeluk dat hem overkwam kon hij geen gevolg geven aan de opdracht. Deputaten droegen mij toen op zijn plaats in te nemen en ik ben dankbaar dat ik deze taak kon verrichten. Het spijt mij evenwel voor ds. Boersma, dat hij de hem toevertrouwde taak niet kon vervullen.

Het was een hele ervaring om op deze synode van onze zusterkerken aan de andere kant van de wereld aanwezig te zijn. De broeders waren dankbaar dat er een vertegenwoordiger van de kerken uit Nederland aanwezig was.

Meer dan eens werd ik hiervan verzekerd. De kerken in Nieuw Zeeland voelen zich in een nog al sterk geïsoleerde positie. Ze zijn klein en de enige zusterkerken in de buurt zijn de Reformed Churches of Australia. Alleen al om die reden was het een sterke bemoediging voor de broeders door onze afvaardiging herinnerd te worden aan het feit, dat er zusterkerken op afstand zijn, die van dichtbij willen meeleven.

Behalve een afgevaardigde van onze kerken was rev. M.P. Geluk aanwezig als gedelegeerde van de Australische zusterkerken. Namens het Reformed Theological College te Geelong was ook Prof. dr. H. de Waard aanwezig.

De Nederlands Gereformeerde Kerken hadden in br. P. Wassenaar een waarnemer gezonden. Ook deze broeders waren hartelijk welkom.

Dat we inderdaad welkom waren bleek niet alleen uit het feit, dat we de gelegenheid kregen de synode toe te spreken en de groeten namens de kerken die we vertegenwoordigden over te brengen, maar ook hieruit, dat bij meer dan een gelegenheid onze mening of ons advies werd gevraagd.

Dat werke er natuurlijk sterk aan mee, dat we ons nauw bij de vergadering betrokken wisten.

Wat de toespraak betreft, waarvoor de moderator mij het woord gaf, ik heb iets gezegd over de relatie, zoals die al jaren tussen onze kerken wederzijds bestaat, maar die pas de laatste jaren wat meer gestalte begint te krijgen. Ik heb gereferreerd aan de grote mate van overeenkomst tussen onze visies, zoals die bij verschillende gelegenheden tot uitdrukking kwam in vergaderingen van de GOS. Daaruit is gebleken, dat ondanks de grote geografische afstand er toch een nauwe betrekking bestaat tussen onze kerken. Ik heb de vrijheid genomen iets te vertellen over de voorstellen waar onze synode voor geplaatst wordt en over zal hebben te beslissen. Daarnaast heb ik enige informatie gegeven over de vraag: Wat is Christelijk Gereformeerd? ik heb

de RCNZ verzekerd van ons hartelijk meeleven en hen de hartelijke groeten namens onze kerken gedaan. Met een woord van aansporing en bemoediging heb ik mijn toespraak beëindigd. Een van de afgevaardigden beantwoordde mijn toespraak op een uiterst hartelijke manier.

2. Opening en bidstond.

Op zaterdagmiddag 26 aug. werd de synode geopend door de consulent van de roepende kerk van Silverstream, rev. B. Hoyt. In het moderamen werden gekozen rev. W. Wiersma, moderator; rev. B. Kroon, vice-moderator; rev. J. Havarland, first clerk en rev. D. Vandervecht, second clerk. In de eerste zitting van de synode op die zaterdagmiddag werden verder geen zaken behandeld.

Op de avond van de dag van de opening van de synode was een vergadering belegd voor de gemeente Silverstream en belangstellenden uit andere gemeenten, waarop prof. dr. H. de Waard het een en ander vertelde over het Reformed Theological College te Geelong, Australië. Ook de afgevaardigden naar de synode waren hierbij aanwezig.

De bidstond voor de synode werd gehouden op zondagavond 27 aug., in de kerk van Silverstream. In deze dienst ging voor rev. B. Hoyt. Hij bediende het Woord uit Jes. 62:6,7. Op indringende wijze bracht hij de boodschap, sprekend zowel over het grote belang van het werk van hen, die God in Zijn dienst heeft genomen, alsook over onze diepe afhankelijkheid van het werk, dat God Zelf doet. In een hartelijk gebed droeg hij de arbeid van de synode aan de Heere op.

3. Agendapunten.

Het is uiteraard niet de bedoeling een volledig verslag te geven van al de zaken, die door de synode behandeld werden. Voor zo'n verslag verwijs ik naar de binnenkort te verschijnen Acts of Synod, die ons ongetwijfeld zullen worden toegezonden. In dit rapport voel ik met het weergeven van enkele zaken, die of onze wederzijdse relatie betreffen of typerend zijn in de situatie waarin de RCNZ zich op dit moment bevinden.

3.1. Zending en evangelisatie.

Een van de hoofdzaken op deze synode was de roeping van de kerk om het Evangelie uit te dragen. De RCNZ hebben geen eigen zendingsterren, maar wel zijn ze betrokken bij zendingsactiviteiten van de RCA. Er is wel een sterke begeerte om nog eens een eigen werk te kunnen beginnen, maar de krachten zij uiteraard gering. De vraag werd gesteld of er geen zendingsterren kan worden gevonden op een van de eilanden in de Pacific en dit werk dan aan te laten in samenwerking met onze kerken (zie onder).

Het feit, dat de RCNZ (nog) geen eigen terrein hebben, waar namens de kerken zending gedaan wordt, terwijl er zo nu en dan toch iemand uit hun kerken is, die bij zendingswerk betrokken begeert te worden en die dan bij een of andere geloofszending terecht komt, plaatst deze kerken voor de vraag of en in hoeverre geloofszendingen de steun van de kerken verdienen. Aan de hand van een concreet geval besteedde de synode nogal wat aandacht aan deze vraag.

Er is ook oog gekomen voor de noodzaak van evangelieverkondiging onder de Joden. Een instructie om zich op deze taak van de kerk te gaan bezinnen en daadwerkelijk iets te gaan ondernemen werd met algemene stemmen aangenomen.

De synode nam een belangrijk besluit met betrekking tot het evangelisatiewerk (Home-mission). Er was een instructie ter tafel, die beoogde de kerken tot grotere activiteiten in dit werk aan te sporen. Grote delen van de bevolking van Nieuw Zeeland leven in geestelijke duisternis en de waarlijk gereformeerde prediking is schaars in dit land. Een commissie zal nu de kerken zoeken te mobiliseren en in overleg met plaatselijke kerken zal deze commissie onderzoek doen naar de mogelijkheden voor te stichten evangelisatie-posten, met name in een omgeving waar geen getrouwe prediking gevonden wordt. De synode ervoer het moment waarop dit besluit genomen werd - een besluit waarmee de kerken een grote taak op zich namen - als een heel indrukwekkend moment. Nadat het besluit genomen was gng de moderator dan ook voor in gebed.

De besprekingen van de opdracht om het Evangelie te verkondigen lieten zien dat de RCNZ - hoewel ze klein in ledental zijn - een sterk missionaire betrokkenheid hebben.

3.2. Liturgische en kerkrechtelijke zaken.

Op de agenda stond ook een aantal zaken, die betrekking hadden op de liturgie. Het ging o.a. over de vraag om plaatselijke kerken meer vrijheid te geven in de keuze van te zingen gezangen. Er was ook een vraag omtrent het doopsformulier dat in de eredienst gebruikt dient te worden. Een andere zaak had te maken met meelevende kerkgangers, die begeren deel te nemen aan het Avondmaal.

Enkele zaken, die bepalingen uit de kerkorde raken en die ter synode in bespreking kwamen waren: Hoe vaak dient de kerkvisite gedaan te worden? Wat is de plaats van de diakenen in de kerkeraad? Dient er een colloquium doctum gehouden te worden bij overkomst van een predikant uit een zusterkerk? Deze laatste vraag speelt een belangrijke rol in de relatie met de RCA (zie onder).

Een interessante kwestie werd aan de orde gesteld in een van de instructies, namelijk waar de fundering ligt voor het artikel in de kerkorde, waarin de verplichting tot catechismusprediking is vastgelegd. Een aantal predikanten in de RCNZ komt uit een andere dan de continentale traditie en zij zijn van huis uit niet gewend aan de verplichting tot catechismusprediking. Men is geneigd in deze bepaling een binding te zien, die teveel van de predikanten vraagt.

Deze aangelegenheid toont samen met nog andere zaken aan, dat de RCNZ worstelen met het in harmonie brengen van verschillende achtergronden.

Tenwijlenzijds de gereformeerde prediking mensen uit andere gereformeerde tradities aantrekt, lijken bepaalde praktijken die bij de continentale gereformeerde traditie behoren die anderen juist weer af te schrikken. Deze zaken stellen de RCNZ voortdurend voor de vraag naar hun identiteit en naar hun interne ontwikkelingen op weg naar de toekomst.

3.3. Oecumenische relaties.

Een grote plaats werd op de agenda van de synode ingenomen door de oecumenische relaties. De synode besteedde aan de discussie van deze zaken genuïne tijd.

3.3.1. Zoals bekend hadden de afgevaardigden van de RCNZ naar de GOR van Harare 1988 mandaat van hun synode ontvangen het lidmaatschap op te zeggen ingeval de GOR zou weigeren de GKN het lidmaatschap te ontzeggen. Dit is dan ook gebeurd en de afgevaardigden brachten nu

aan hun synode verlaten uit. De synode keurde het beleid van deze afgevaardigden goed en zodoende heeft de synode de breuk met de GOR definitief bevestigd. Dit gebeurde ondanks een ernstig beroep, dat prof. dr. H. de Waard, lid van het Interim Comité van de GOR, op de synode deed. Hij argumenteerde, dat de GOR toch wel degelijk diverse standpunten en opvattingen van de GKN had afgewezen en dat de kerken in Nieuw Zeeland dit niet mogen veronachtzamen. Een ander argument, dat hij gebruikte was dat door het vertrek van de RCNZ en andere kerken uit de GOR het verzet tegen de GKN zwakker zal worden. Zijn argumenten overtuigden de afgevaardigden niet en met algemene stemmen werd uitgesproken, dat de RCNZ geen lid meer mag zijn van de GOR. Het voorstel van een van de gedelegeerden naar Harare om toch nog wel een waarnemer te zenden naar de volgende vergaderingen van de GOR in Griekenland, vond geen enkele steun in de synode. De RCNZ zijn nu dus definitief uit de GOR.

Het besluit werd overigens met gevoelens van verdriet genomen. De broeders in Nieuw Zeeland hebben toch al sterk het gevoel dat ze in een isolement leven en dit isolement wordt door het genomen besluit alleen nog maar sterker. Bovendien neemt men door het besluit afscheid van kerken in ontwikkelingslanden en laat men de kerken over aan de invloeden van de GKN. Deze gevoelens van verdriet vermochten evenwel niet de synode tot een andere gedragslijn te brengen.

3.3.2. International Conference of Reformed Churches.

Er bleek bij de broeders belangstelling te bestaan voor de ICRC. De stated clerk, br. D.G. Vanderpyl, had gevraagd naar de bevindingen van onze afgevaardigden naar de ICRC in juni j.l. Het rapport dienaangaande was hem toegezonden en nadat hij het in het Engels vertaald had werd het aan de afgevaardigden naar de synode ter hand gesteld voor informatie.

Daarnaast diende ook het verslag van de delegatie van de Orthodox Presbyterian Church als informatie. Een instructie om een volgende keer een waarnemer naar de ICRC te zenden werd niet verder behandeld, aangezien de RCNZ voornemens waren de volgende conferentie nog een synode zullen hebben in 1992. De commissie voor oecumenische betrekkingen kreeg de opdracht in de komende periode zich nader te bezinnen op de ICRC, onder andere in nauw overleg met onze kerken.

3.3.3. Reformed Churches of Australia.

Aparte vermelding verdient de relatie met de RCA. Vanouds zijn de banden tussen de kerken aan beide oevers van de Tasman Zee bijzonder sterk geweest. Als Gereformeerde Kerken met een duidelijke Nederlandse achtergrond waren ze sterk op elkaar aangewezen in dat afgelegen deel van de wereld. Toch wordt het hoe langer hoe duidelijker dat beide kerken een eigen ontwikkeling doormaken en in het geheel van de gereformeerde wereld elk een eigen weg gaan. Dat blijkt bijv. uit het feit, dat terwijl de RCNZ besloten het lidmaatschap van de GOR op te zeggen, de RCA op hun synode vorig jaar besloten lid van de GOR te blijven, zij het dat dit besluit moeizaam tot stand kwam.

Deze eigen ontwikkelingen laten niet na wat spanningen te creëren tussen beide kerken. Bij de RCNZ is hier en daar een gevoel van zorg aan het groeien ten aanzien bepaalde tendensen in de RCA. De vraag wordt gesteld of de RCA niet te tolerant zijn tegenover de GKN. Het rapport van de afgevaardigden van de RCNZ naar de synode van de RCA vorig jaar sprak het gevoel uit, dat de RCA meer gericht zijn op de CRC dan op de RCNZ.

Er was op de synode een bepaald ongenoegen over de eenzijdige maatregel, die door de RCA genomen was om in navolging van de CRC voortaan maar een vorm van oecumenische relatie te kennen, nl. die van ecclesiastical fellowship. De RCNZ voelen daar absoluut niet voor, zij wensen de zusterkerk-relatie met de RCA te handhaven en die niet te vervangen door iets anders. In de taxatie van de RCNZ bedoelt ecclesiastical fellowship zoals de CRC die geïntroduceerd hebben, niets anders dan het scheppen van een mogelijkheid om toch nog met de GKN een relatie te onderhouden, alle kritiek op deze kerken ten spijt. Pas toen de Australische afgevaardigden uitdrukkelijk verklaard hadden, dat de RCA de idee van ecclesiastical fellowship niet hadden aanvaard om dezelfde redenen als waarom de CRC dat hadden gedaan (om in contact te kunnen blijven met de GKN), berustte de synode erin, dat de RCNZ van de kant van de RCA als kerken in ecclesiastical fellowship worden beschouwd.

Van de RCA was een verzoek ontvangen dat de RCNZ zouden besluiten het colloquium doctum af te schaffen bij overkomst van predikanten uit zusterkerken. De RCA hadden een dergelijk besluit al eerder genomen. Een onderzoek, ingesteld door de stated clerk, had echter uitgewezen, dat een colloquium doctum algemeen praktijk is in de gereformeerde wereld.

In dit licht bezien is er geen reden om tot afschaffing ervan over te gaan. Bij de bespreking van dit verzoek van de RCA bleek echter duidelijk, dat achter het verzoek van de RCA het gevoel zat, dat velen in de RCA hebben, dat er namelijk bij de RCNZ een bepaalde mate van argwaan is ten opzichte van sommige predikanten in de RCA. Een gevoel dat niet geheel ongegrond lijkt.

Ook met betrekking tot het Reformed Theological College in Geelong lijkt er bij de RCNZ een zekere mate van bezorgdheid te bestaan. In ieder geval wenst men zich in deze kerken niet te binden aan deze opleiding alleen en die dan ook voor alle studenten, die tot predikant wensen opgeleid te worden, bindend te maken. Men wenst andere, gelijkwaardige opleidingen, eveneens te honoreren, al sprak de synode wel uit, dat de opleiding aan het RTC voorkeur verdient.

Ondanks de latente spanningen tussen RCA en RCNZ kan echter gezegd worden, dat er een hartelijke verhouding is. Dat bleek bijvoorbeeld uit het feit, dat een afgevaardigde werd benoemd naar de volgende synode van de RCA en dat besloten wordt dat op de volgende synode van de RCNZ opnieuw een vertegenwoordiger van het RTC zal worden uitgenodigd.

3.3.4. Andere kerken in de wereld.

De contacten tussen de RCNZ en de GKSA zijn de laatste jaren niet erg intensief geweest. Men wil die contacten weer wat verlevendigen, zo mogelijk ook via de contacten met onze kerk. Van synode Soutpansberg bleek geen verzoek ontvangen te zijn tot het aangaan van een officiële relatie.

Met de OPC zijn de contacten vanouds hartelijk, mede ook doordat in het verleden de RCNZ door meer dan een predikant uit de OPC zijn bediend geweest.

Met de CRC bestaat er een zusterkerk-relatie (van de zijde van de CRC gezien als ecclesiastical fellowship). De synode besloot naar aanleiding van een instructie te streven naar een zusterkerk-relatie met de Free Church of Scotland.

Met de Free Reformed Churches of Australia (zusterkerk van de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt) bestaan er contacten, maar die verlopen moeizaam, omdat deze kerken de voorwaarde stellen, dat de RCNZ hun relatie zullen verbreken met de RCA.

3.3.5. Kerken in Nederland.

De synode besteedde ruim aandacht aan de relaties met diverse kerken in ons land.

3.3.5.1. Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt).

Met de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) was correspondentie gevoerd over de vraag of en hoe een officiële relatie met deze kerken tot stand zou kunnen komen. Van de zijde van de GKV waren bezwaren naar voren gebracht, die verband hielden met het lidmaatschap van de RCNZ in de GOR en hun relaties met de RCA en de CRC. Ook ten aanzien van de contacten van de RCNZ met de Nederlands Gereformeerde Kerken waren van de zijde van de GKV bezwaren ingebracht.

De commissie voor oecumenische relaties stelde voor de contacten met de GKV te beëindigen, maar de synode besloot anders: de contacten dienen te worden voortgezet en de GKV zullen worden gevraagd hun standpunt nader te verklaren en duidelijk te maken wat hun voorwaarden voor een zusterkerk-relatie zijn.

3.3.5.2. Nederlands Gereformeerde Kerken.

Ook met de NGK werden in de afgelopen periode contacten onderhouden. De commissie had wel een aantal vragen over bepaalde ontwikkelingen in de NGK, maar stelde niettemin voor verder te gaan met de contacten. Ter synode werden aan de waarnemer, die namens de NGK aanwezig was, br. P. Wassenaar, vragen gesteld over het Akkoord van kerkelijk samenleven en bepaalde praktijken, zoals die in de NGK soms voorkomen, zoals kinderen aan het Avondmaal en de vrouw in het ambt van diaken. Besloten werd, dat de commissie deze zaken verder zal bespreken met de NGK en dat gestreefd zal worden naar het tot stand brengen van een zusterkerk-relatie met deze kerken.

3.3.5.3. Christelijke Gereformeerde Kerken.

Zoals reeds vermeld was er op de synode dankbaarheid voor de afvaardiging van onze kerken. Met dankbaarheid werd benadrukt dat onze kerken al jaren een goede relatie hebben met de RCNZ. De band met onze kerken wordt zeer op prijs gesteld.

Met het moderamen van de synode, samen met de stated clerk, heb ik intensief contact gehad over de vraag hoe onze wederzijdse relatie in de komende periode inhoud zou kunnen krijgen. Dit overleg resulteerde in een aantal voorstellen, die namens het moderamen aan de synode werden voorgelegd en die ter synode met algemene instemming werden aanvaard.

Het gaat om de volgende zaken:

- Mr. W. Stöbe krijgt opdracht op onze synode in oktober a.s. de groeten van de RCNZ over te brengen.
- Er zal intensief gewerkt worden aan een zinvolle zusterkerk-relatie met onze kerken.
- Het contact met de GKSA zal worden voortgezet, zo mogelijk ook via onze kerken.
- Zendingsdeputaten van de RCNZ zullen met onze zendingsdeputaten in overleg treden ten aanzien van eventuele samenwerking in een toekomstig zendingsproject, zo mogelijk in de Pacific Basin area.
- Verdere informatie en advies zal van onze kerken worden gevraagd inzake de ICRC.
- Verdere informatie en advies zal van onze kerken worden gevraagd inzake onze verhouding tot de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) en de Nederlands Gereformeerde Kerken.

3.4. Afscheid stated clerk D.G. Vanderpyl.

Alzonderlijk dient vermeld te worden dat de synode afscheid nam van br. Dick Vanderpyl, die ruim twintig jaar de RCNZ als stated clerk heeft gedaan en die in die hoedanigheid heel veel werk heeft verricht. Wij kennen deze broeder van zijn aanwezigheid op de synode van Rotterdam in 1983. De manier waarop van deze broeder door de synode afscheid werd genomen, was buitengewoon hartelijk.

4. Algemene indruk.

Zoals al eerder werd opgemerkt zijn de RCNZ kerken in ontwikkeling. Ook deze synode liet dat soms duidelijk zien. De vraag naar de identiteit van deze kerken kwam keer op keer naar voren. Allerlei invloeden zijn merkbaar. De leden van deze kerken zijn voor een groot deel afkomstig uit Nederland en zij brachten hun Hollandse kerkelijke achtergrond mee naar Nieuw Zeeland. De een kwam uit de Gereformeerde Kerken; de ander uit de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt); een derde uit de Christelijke Gereformeerde Kerken. Er zijn er uit de Nederlands Gereformeerde Kerken en uit de Gereformeerde Gemeenten. Al deze mensen vinden een plaats in de RCNZ, aangezien Nieuw Zeeland niet kent wat Canada bijvoorbeeld wel kent, namelijk een transplantatie van de Nederlandse kerkelijke situatie.

Behalve de rijke variëteit in Nederlandse kerkelijke afkomst, vinden we in de RCNZ ook nog mensen uit diverse andere landen en afkomstig uit andere gereformeerde tradities. Er is invloed van de OPC en van andere kerken uit Amerika. Het is dan ook geen wonder, dat de RCNZ een hele worsteling achter de rug hebben en zich er ten dele nog midden in bevinden.

Dat bleek ook op de gehouden synode. Onder andere bij de behandeling van het rapport over Theonomie. Deze zaak houdt de RCNZ al jaren bezig en heeft zo nu en dan de gemoederen heftig in beweging gebracht. Nu lijkt de zaak tot rust te zijn gekomen en de synode besloot het rapport met dankbaarheid te aanvaarden. Het algemene gevoelens was, dat de kerken over deze zaak, die nauw verband heeft met bepaalde eschatologische opvattingen, beter kunnen zwijgen. De RCNZ kennen net als elke andere kerk, stromingen. Een bepaald soort prediking legt het accent op het objectieve, zonder veel toepassing. Een ander soort prediking geeft wel aandacht aan de toepassing van het heil door de Heilige Geest en het persoonlijk deel ontvangen aan het heil van Christus. Maar bij alle worsteling die er is met betrekking tot de eigen identiteit, naar buiten toe weten de RCNZ duidelijk wat ze willen; men wil gereformeerd zijn en blijven en er kan geen ruimte gegeven worden aan vrijzinnige tendensen.

Deze kleine kerken, levend in een sterk gesecculariseerde samenleving, met nauwelijks de mogelijkheid van contacten met gelijkgezinden in het eigen land, ontplooiden een grote activiteit. Er is grote overtuiging. Het is verbazend om te zien hoe veel zo'n klein kerkverband bijeenbrengt. En niet alleen wordt er heel wat voor het kerkelijke leven gevraagd en gegeven, ook het christelijk onderwijs kost de mensen nog al wat. De inkomsten van de kerk zijn ten dele gegarandeerd doordat de leden zich verplichten tienden te geven. Anderzijds moet worden toegestemd, dat het uiterlijk van het kerkelijk leven een zeer sobere indruk maakt. De kerkgebouwen lijken haast kaal en de pastorieën zijn uitermate eenvoudig. Ook de predikantstrakementen zijn laag, zelfs gemeten met de maatstaf dat de hele levensstandaard in Nieuw Zeeland lager is dan in Nederland.

5. Slot

Ik ben dankbaar dat ik onze kerken heb mogen vertegenwoordigen in Nieuw Zeeland. Voor mijzelf is het een verrijkende ervaring geweest. Ik meen ook, dat het voor de kerken goed is van tijd tot tijd zo'n contact te hebben. Graag beveel ik de voorstellen, die door het moderamen aan de synode gedaan werden en die door de synode unaniem werden overgenomen, aan onze kerken aan. Zo zou de relatie met de RCNZ ook in de komende jaren meer inhoud kunnen worden gegeven.

P. den Butter.

BILLAGES 18

VERSLAG VAN HET BEZOEK AAN DE INTERNATIONAL CONFERENCE OF REFORMED CHURCHES (ICRC), GEHOUDEN TE LANGLEY BC, CANADA (20-28 JUNI 1989)

Onze opdracht

Deputaten vaardigden ons af om als waarnemers aanwezig te zijn op de conferentie van de ICRC. In het kader van de opdracht van de synode van 1986 om samen met andere kerken te zoeken naar wegen om aan de oecumenische roeping van onze kerken gestalte te geven en daarover te rapporteren aan de volgende generale synode werd deze waarneming van de ICRC nuttig en dienstig geacht. Toen de deputaten van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) voorstelden onze kerken als waarnemers te introduceren werd daar dan ook dankbaar gebruik van gemaakt.

Ondergetekenden hebben de opdracht uitgevoerd en zijn aanwezig geweest op de vergaderingen van de ICRC, die plaats vonden in het kerkgebouw van de Canadian Reformed Church te Langley BC, Canada.

Uw afgevaardigden konden echter niet de gehele conferentie meemaken. Bij hun opdracht behoorde ook het brengen van een bezoek aan de synode van de Christian Reformed Church of North America en aangezien deze synode vergaderde ten dele tegelijkertijd met de conferentie van de ICRC moesten wij het begin van de conferentie in Langley missen. Wij waren dus niet aanwezig tijdens de bidstond, die op maandagavond 19 juni gehouden werd en waarin de secretaris van de ICRC, rev. M. Van Beveren, Can. Ref. pred. te Edmonton, Alberta, voorging. Wij misten ook de openingsvergadering van de conferentie, waarin het moderamen gekozen werd. In het moderamen kregen een plaats, dr. J. Visscher, pred. van de Can. Reformed Churches, als praeses; prof. A.C. Boyd van de Free Church of Scotland, als recording secretary; rev. M. Van Beveren, pred. van de Can. Ref. Churches, als corresponding secretary; en ds. J. de Gelder, pred. van de Geref. Kerken (Vrijgemaakt) als tweede voorzitter. Bovendien misten uw afgevaardigden een aantal zittingen van de conferentie, die direct na de opening plaats vonden. Echter, de afgevaardigden van de Free Reformed Churches of North America, de predikanten ds. L.W. Bikes en P. Van der Meyden, die namens hun kerken als waarnemers aanwezig waren, hebben ons uitnemend op de hoogte gebracht van wat er tijdens de eerste conferentiedagen had plaats gevonden.

Deelnemende kerken

Als lidkerken waren aanwezig:
The Canadian Reformed Churches;
the Evangelical Presbyterian Church of Ireland;
the Free Church of Scotland;
the Free Church in Southern Africa;
the Free Reformed Churches of Australia;
the Presbyterian Church of Eastern Australia;
the Presbyterian Church in Korea;
de Gereformeerde Kerken in Nederland (Vrijgemaakt);
the Reformed Presbyterian Church of Ireland.
Als lidkerk werd op deze conferentie toegelaten de Free Reformed Churches in South Africa.
Als waarnemers waren aanwezig de volgende kerken:
de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland;
the Christian Brethren Free Church (Philippines);
the Free Reformed Church of North America;
de Nederduitse Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika;
the Orthodox Presbyterian Church of America;
the Presbyterian Church in America;
de Gereformeerde Kerke van Zuid-Afrika;
the Reformed Church in the United States;
the Reformed Presbyterian Church of North America.

Onze plaats als waarnemer

Met de positie van waarnemer was het uiteraard gegeven dat we niet deel konden nemen aan de stemmingen.

die op de conferentie plaats vonden. Tijdens de besprekingen werd aan de waarnemers evenwel volop gelegenheid gegeven zich uit te spreken en eventueel ook suggesties te doen. Daar is inderdaad ook gebruik van gemaakt.

Ook in de vergaderingen van commissies, die tot taak hadden de bespreking van bepaalde zaken voor te bereiden, waren de waarnemers welkom en ook daar konden ze hun inbreng leveren. En tijdens de bespreking van de gehouden lezingen was er in het geheel geen onderscheid tussen de afgevaardigden die namens de lidkerken aanwezig waren en zij die de conferentie als waarnemer bijwoonden. In dit opzicht werd het de waarnemers wel zeer gemakkelijk gemaakt zich op de conferentie thuis te gevoelen.

Agenda

Op de agenda van de conferentie stonden de volgende lezingen.

'Nehemiah the Re-builder' - prof. C. Graham
'Baptism with the Holy Spirit' - prof. dr. J. van Bruggen
'Tangun myth and Christian Radical Movement in the Korean Church' - prof. dr. Ho Jin Jun
'Apartheid' - prof. dr. J. Douma
'Contextualizing in Mission' - prof. dr. K. Deddens
'Christology' - prof. D. Macleod
'The Elder as Preserver of Life in the Covenant' - prof. dr. C. Van Dam

Daarnaast was op de agenda nog al wat plaats ingeruimd voor de bespreking van de constitutie. Deze was al in een eerder stadium vastgesteld, maar de aangesloten lidkerken hadden gebruik gemaakt van de mogelijkheid om voorstellen tot wijziging in te dienen.

Verder waren er door de vorige conferentie een aantal commissies ingesteld en deze commissies hadden verslag van hun werkzaamheden uitgebracht.

In de regel werden de lezingen over de genoemde onderwerpen tijdens de avondzittingen van de conferentie gehouden. Dat stelde meelevende gemeenteleden in de gelegenheid deze lezingen aan te horen. In de avondzittingen werd in de regel ook aan een van de aanwezige lidkerken of aan een van de waarnemende kerken gelegenheid geboden zich aan de conferentie voor te stellen.

De besprekingen van de gehouden lezingen vonden plaats in de morgenzittingen van de dag volgende op de dag waarop de lezingen werden uitgesproken. De middagvergaderingen werden in de regel gebruikt voor huishoudelijke zaken en de behandeling van de ingediende rapporten.

Een aantal commissies, ingesteld op de eerste dag van de conferentie, en bedoeld om de bespreking van een aantal zaken met betrekking tot de constitutie, financiën, e.d. voor te bereiden, vergaderde tijdens de middagpauzes en na de avondvergaderingen. Tijdens die gedeelten van de conferentie, waarin zaken van huishoudelijke aard aan de orde kwamen, werden ook de door de recording secretary gereedgemaakte notulen besproken en vastgesteld.

Referaten

Uit de boven gegeven opsomming van de gehouden lezingen blijkt wel, dat er een grote variatie was. Het is eveneens duidelijk, dat verschillende van de aan de orde gestelde zaken relevantie hebben met de situatie waarin de kerk op dit moment in de wereld verkeert. Dat geldt met name voor thema's als Apartheid, Contextualisering en Doop met de Heilige Geest. Bij een onderwerp als Apartheid was het gevaar niet geheel denkbeeldig, dat de conferentie zich op politiek terrein zou gaan begeven. Dat was iets waarvoor aan het begin van de conferentie door enkele afgevaardigden werd gevreesd, waarom het voorstel gedaan werd dit onderwerp van de agenda af te voeren. Dit voorstel werd overigens niet aanvaard.

Er waren ook onderwerpen bij, die van meer direct persoonlijk en geestelijk gehalte waren, zoals dat over Nehemia en over de Christologie.

Maar ook deze lezingen verloren de relatie met de situatie van de kerk in het heden niet uit het oog. Ook de lezingen betreffende de problemen waar de kerk in Korea voor staat en betreffende het ouderlingchap hadden een duidelijke relevantie.

Wat de gehouden lezingen betreft kan nog worden opgemerkt, dat er heel wat aan theologische bezinning werd aangereikt. Er zat in verschillende lezingen een element van frisheid. Dat werd mede veroorzaakt doordat niet geschroomd werd uit bestaande denkkaders te treden en vanuit de exegetische dingen naar voren te brengen, die de gedachten stimuleerden en die levendigheid aan de discussie brachten. Te denken valt aan de lezing van prof. dr. J. van Bruggen, waarin de referent de conferentie vragen voorlegde ten aanzien van het spreken in tongen en andere gaven van de Geest. Te denken is ook aan de lezing van prof. Macleod, die diep irig op de verhouding van Christus' Goddelijke en Diens menselijke natuur en die met name ook irig op de verhouding van God de Vader en God de Zoon met betrekking tot het lijden van Christus. Ook prof. Van Dam, die sprak over het ouderlingchap, bracht enkele gedachten-prikkende dingen naar voren, met name toen hij sprak over de vraag of ouderlingen voor het leven gekozen zijn of na een bepaalde periode aftredend behoren te zijn.

Prof. Graham legde de conferentie een aantal zaken voor, die de kerken direct terugvoeren naar hun meest wezenlijke taak en plaats in deze wereld. De moeiten en verzoeken voor de kerk, met name in een omgeving, die haaks staat op de geest van het Evangelie, kwamen duidelijk uit in het betoog van prof. Jun. En prof. Deddens legde de conferentie de roeping voor om ook in het kerkewerk op het zendingsveld gereformeerd te zijn.

Samenvattend kan gezegd worden, dat de referaten een hoog niveau bereikten en dat de besprekingen stimulerend waren. Een aparte vermelding verdient het referaat van prof. dr. J. Douma over Apartheid. Zoals reeds gezegd, bestond de vrees, dat de conferentie met dit onderwerp op politiek terrein terecht zou komen, waardoor zij buiten de orde zouden kunnen gaan spreken. Geheel ongegrond bleek deze vrees niet. Prof. Douma waagde het om nog al vergaande dingen te zeggen met name toen hij conclusies trok ten aanzien van wat van de kerken in Zuid-Afrika verwacht mag worden. Geen wonder, dat tijdens de bespreking van dit referaat het verwijf konk, dat een Nederlander zich niet moet vermeten, op grond van een enkel bezoek dat

hij aan Zuid-Afrika bracht, te denken, dat hij de zaak adequaat kan beoordelen. Aan prof. Douma werd ook verweten, dat hij niet alle feiten juist had weergegeven en zeker nagelaten had in zijn lezing te verwerken wat er in de laatste jaren zowel in kerk als politiek in Zuid-Afrika veranderd is. Vooral van de kant van een aantal Zuid-Afrikaanse deelnemers was er nogal wat verweer tegen de gedachten van de referent.

De constitutie

De gesprekken rondom de constitutie concentreerden zich voornamelijk op de grondslag en het doel van de conferentie. Wat de grondslag betreft, vastgesteld was al dat de conferentie zich baseert op Gods Woord, zoals dat beleden wordt in de Drie Formulieren van Eerigheid en de Westminster belijdenisgeschriften. Uit een enkele lidkerk was het voorstel ingediend, dat hierbij zou worden vastgelegd, dat de afgevaardigden alleen die belijdenisgeschriften ondertekenen, die aanvaard zijn door de kerken waartoe zij behoren. Op dit voorstel kwam een scherpe reactie van de Free Church of Scotland. Men zag er een uitgesproken vooroordeel in tegen een aantal passages van de Westminster belijdenisgeschriften. Het was duidelijk dat deze bezwaren de achtergrond van de discussie vormden. Het standpunt van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) gaf de grondslag. De aangenomen grondslag dient verstaan te worden in deze zin, dat alle afgevaardigden erkennen, dat alle in de grondslag genoemde belijdenisgeschriften waarlijk gereformeerd zijn en dat er in die geschriften niets is dat de volledige samenwerking in de conferentie in de weg staat.

Een ander punt uit de constitutie dat nogal wat aandacht kreeg was art. 4, betreffende het doel van de conferentie. En uit dat doel voornamelijk het onderdeel dat zegt, dat de conferentie ten doel heeft te streven naar een zo volledig mogelijke gemeenschap tussen de lidkerken. Enerzijds werd benadrukt, dat dit inderdaad de bedoeling moet zijn en zelfs voorop dient te staan. Lidkerken mogen niet tevreden zijn met een ontmoeting van elkaar in de conferentie afseef, maar zij dienen elkaar volledig te erkennen als zusterkerken met alle consequenties van aanvaarding van elkaars leden en erkenning van elkaars ambten, e.d. Anderzijds werd benadrukt, dat op deze manier de conferentie toch weer de vorm van een soort synode zou kunnen gaan krijgen.

En wat in de relatie met kerken in het buitenland soms wel kan, is nog niet altijd zo eenvoudig in de relatie met kerken in het binnenland.

Op de achtergrond van deze discussie speelde onmiskenbaar mee de gedachte dat er in één land toch eigenlijk ook maar één ware kerk kan zijn. Het resultaat van de discussie was, dat dit doel in de doelstelling van de conferentie blijft staan, maar dat hier toch niets geforceerd moet worden.

Rapporten van commissies

Een aantal commissies, benoemd door de conferentie van 1985, bracht rapport uit. Er was een uitvoerige studie van een commissie voor de oecumenische belijdenisgeschriften; een studie, die waardevol materiaal bijeengebracht heeft.

Er was ook een rapport van de commissie voor de zending. Een uitvoerig onderzoek was ingesteld naar de zendingsactiviteiten van de verschillende lidkerken, uitmondend in een aantal aanbevelingen. Weliswaar zal het rendement van dergelijke studies nog meer moeten blijken, maar het lijdt ons een goede zaak, dat de ICRC ook buiten de conferenties eens in de vier jaar om, haar nut bewijst en dat kan inderdaad heel goed door de kerken te dienen middels de resultaten van de onderzoeken vericht door de door haar ingestelde commissies.

Overleg met andere delegaties

Aangezien het vergaderschema van de conferentie niet al te strak was, bleef er ruimschoots tijd over voor persoonlijke ontmoetingen. Wij hebben van die gelegenheid gebruik gemaakt om met enkele andere delegaties te overleggen en ervaringen en meningen uit te wisselen.

In de eerste plaats kan hier genoemd worden de delegatie van de Free Reformed Churches, die bestond uit de predikanten Bikes en Van der Meyden. Wij hebben veel met hen samen gedaan. De Free Reformed Churches oriënteren zich graag op onze kerken en aangezien onze visies duidelijk parallel liepen was er een goede basis voor een nauwe samenwerking.

We hebben ook gesproken met andere delegaties, die als waarnemers aanwezig waren. Te denken valt aan de afgevaardigden van de Orthodox Presbyterian Church of America. Met hen hadden we al kennis gemaakt tijdens hun General Assembly in Beaver Falls, PA, waar we eerder tijdens onze Noord-Amerikaanse reis waren. Bovendien zijn wij als kerken met de OPC bekend via ons beider lidmaatschap van de GOS.

De delegatie van de OPC oordeelde tamelijk positief over de ICRC. Veel positiever dan men deed na de conferentie van Edinburgh in 1985. De OPC is sterk oecumenisch ingesteld en men wil daar na de breuk met de GOS liefst weer zo spoedig mogelijk in een oecumenische organisatie participeren. Hun oordeel aan het eind van de conferentie was dat zij als delegatie hun General Assembly zullen adviseren het lidmaatschap van de ICRC aan te vragen. Wij vonden dit nog al opvallend, omdat de OPC na de conferentie van Edinburgh niet alleen duidelijk reserves had, maar ook na de gebeurtenissen in Harare aanvankelijk toch de voorkeur leek te geven aan een organisatie ergens tussen de GOS en de ICRC in, bestaande - in samenvatting - uit die kerken, die de GOR verlaten hadden. Dat men nu toch duidelijk de keus wil maken ten gunste van de ICRC laat wel zien, dat de conferentie als positief ervaren is. De delegatie sprak de hoop uit, dat wij als deputaten tot een zelfde advies aan onze synode zouden komen.

De delegatie van de Gereformeerde Kerke in Zuid-Afrika nam duidelijk een veel gereserveerder houding aan. Voor een deel was dat o.i. te wijten aan het feit, dat de afgevaardigden, prof. dr. V.E. d'Assonville en prof. dr. J.L. Helberg, met nog in hun gedachten de teleurstellende ervaringen opgedaan op de synode van de Christian Reformed Church, waar de relatie met Die Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika werd opgeschort, op de vergadering van de ICRC terstond weer geconfronteerd werden met een scherpe veroordeling van de houding van hun kerken. Dat gaf hen de indruk dat kerken in oecumenisch verband niet anders doen dan de kerken in Zuid-Afrika in de beklagdenbank zetten. Later werd dit vertekende beeld wel wat bijgekleurd, maar de vraag bleef bestaan of de kerken in Zuid-Afrika wel welkom zijn in de ICRC en of de kerken in de

ICRC wel willen erkennen wat de kerken in Zuid-Afrika tot nog toe gedaan hebben en wat zij verder willen doen in het kader van het afschaffen van de Apartheid. Overigens hebben de beide afgevaardigden van de GKSA, met wie wij mede ook door ons gezamenlijk verblijf in Grand Rapids, waar wij met hen meemaakten, dat de CRC haar deuren voor deze kerken sloot, veel contact hebben gehad, in duidelijke bewoordingen aan het eind van de conferentie uitgesproken, dankbaar te zijn voor de plaats die zij ovtvingen en voor de sfeer waarin de conferentie werd gehouden. Hoe hun advies aan hun komende synode zal zijn, is op dit moment nog niet te zeggen. Het zal goed zijn als er van onze kant met de GKSA ook op dit punt overleg wordt gevoerd.

Ook met de delegatie van de Free Church of Scotland hadden we overleg. Hun oordeel over de ICRC na Edinburgh was erg kritisch. Toch hebben ze na Edinburgh con amore meegewerkt aan deze nieuwe conferentie. Zij deelden ons mee, dat hun inziens Langley 1989 veel beter was dan Edinburgh 1985. De strakke, formalistische lijn van 1985, met een sterk accent op de kerk en op allerlei organisatorische aspecten, had nu plaats gemaakt voor een geestelijker benadering en dat sprak deze broeders sterk aan. Van hun kant kwam tijdens de conferentie ook meer dan eens een bijdrage in de richting van een geestelijke aanpak van de dingen. Zo benadrukte prof. Macleod dat bij de vraag naar kerkelijke eenheid niet slechts het hebben van dezelfde belijdenis van belang is, maar dat daarbij nodig is te weten, dat we één zijn in de Geest.

Er werd van de kant van de delegatie van de Free Reformed Church op aangedrongen, dat wij positief zouden besluiten ten aanzien van het aanvragen van het lidmaatschap van de ICRC. In ieder geval zou men een wat frequenter contact tussen hun kerken en de onze zeker op prijs stellen.

Met de afgevaardigden van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) werd eveneens gesproken. Ook hun mening werd gevraagd o.a. over het langdurig debatteren over zaken, die met de constitutie samenhangen. Het was hun gedachte, dat de discussies over dit soort zaken niet langer moeten doorgaan. We moeten elkaar als kerken aanvaarden zoals we er zijn, met onze verschillende achtergronden en confessionele tradities.

Wij kregen van deze delegatie sterk de indruk, dat zij constructief wilde bezig zijn en dat zij zich breder wilde oriënteren dan de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) in het verleden wel wilden. Op onze vraag hoe de ICRC zou staan tegenover een eventueel lidmaatschap van de Nederlands Gereformeerde Kerken - deze kerken spraken immers uit, dat zij zich in oecumenische zaken graag willen richten naar de koers die onze kerken daarin willen gaan - werd geantwoord, dat bij de beoordeling van welke kerk dan ook de objectieve norm geldt: Wat zijn uw belijdenisgeschriften en hoeveel zekerheid kunt u geven, dat u zich daaraan houdt? Dat laatste zal dan moeten blijken uit het ondertekeningformulier dat gebruikt wordt.

Beoordeling

Komen we thans tot een beoordeling van een en ander, dan dient met nadruk voorop gesteld te worden, dat deze beoordeling slechts een zeer voorlopige is. Het observeren van deze ene conferentie is misschien toch wel te weinig om een duidelijk beeld te krijgen.

Ongetwijfeld is er een aantal zaken, dat nogal negatief op ons overgekomen is. Er is al op gewezen, dat de conferentie veel tijd nodig had voor het bespreken van zaken, die naar ons oordeel veel sneller afgehandeld kunnen worden. Er waren afgevaardigden, die in dit opzicht de vergaderingen wel eens opheiden doordat zij tamelijk eenzijdig spraken over zowel grondslag als doel van de conferentie. Een bepaalde 'ideologie' werd door hen voorgesteld, ook al was duidelijk, dat de conferentie als geheel daar toch niet in mee zou gaan. Voorts is de conferentie er intem nog niet uit, wat men nu voor de toekomst wil: een conferentie, een platform, waarop kerken elkaar ontmoeten en helpen, of toch een synode, met veel verder strekkende consequenties, tot en met de erkenning van elkaar over en weer als zusterkerken.

Deze discussies dienen o.i. spoedig tot een afsluiting te komen. Op het ogenblik blokkeren ze ook teveel de mogelijkheid om als ICRC naar buiten te treden met een getuigenis. Dat laatste staat wel in de constitutie als de doelstelling van de conferentie, maar er is tot nog toe weinig of niets van terecht gekomen. Naar ons oordeel - we hebben dit ook op de conferentie naar voren gebracht - had de conferentie zich op dit punt nader moeten bezinnen. De lezingen en de daarop gevolgde discussies hadden voldoende materiaal aangereikt om op grond daarvan een bepaalde uitspraak in de vorm van een getuigenis op te stellen en bekend te maken. Zelfs het gesprek naar aanleiding van de lezing van prof. Douma gaf nog voldoende punten van overeenkomst, zodat de conferentie zich ook over de zaak van de apartheid wel had kunnen uitspreken.

Veel van het juist genoemde zal wel samenhangen met het feit, dat de ICRC een organisatie is, die nog maar kort geleden is opgericht en die daardoor nog weinig ervaring heeft. Er is evenwel ook verband met de manier waarop de ICRC is samengesteld. Er zijn globaal genomen twee componenten: een gereformeerde en een presbyteriaanse. Deze beide elementen zouden gezamenlijk elkaars concurrenten behoeven te wezen; er is alleszins reden voor om aan te nemen dat ze elkaar goed zouden kunnen aanvullen. Toch is dat laatste op dit moment nog niet geheel het geval.

Naar onze waarneming zijn het vooral de delegaties van de Gerel. Kerken (Vrijgemaakt) en van de Free Church of Scotland, die er aan willen werken, dat wat in dezen eigenlijk nog te veel als een tegenstelling wordt ervaren, anders zal worden beleefd. Participatie van kerken, die nu nog slechts als waarnemersaanwezig zijn, zou de conferentie ook wel eens gunstig kunnen beïnvloeden.

Er zijn ook heel wat zeer positieve dingen te zeggen van de ICRC. Het is boven alle twijfel verheven, dat de aangesloten kerken de gereformeerde belijdenis liefhebben en wensen te handhaven. Daarbij wil men niet terecht komen in een isolement, wat gemakkelijk zou kunnen nu het gereformeerde spoor in de wereld smal aan het worden is. Integendeel, de keus van de te bespreken onderwerpen geeft duidelijk aan, dat de conferentie aandacht geeft aan de plaats en de taak van de kerk in de wereld van 1989. Daarbij was er naar ons oordeel een gelukkige verbinding tussen zaken, die de kerk raken naar haar innerlijke wezen en haar verticale verbinding met de Heere en de zaken, die betrekking hebben op de opdracht aan de kerk gegeven om een duidelijk getuigenis te laten horen tusschen van de vragen die op haar afkomen.

De sfeer op de conferentie - als dit ook van belang geacht mag worden - was zeer goed. Er werden goede

contacten gelegd en in de wat meer persoonlijke gesprekken bleek er een grote mate van harmonie te zijn. Het valt natuurlijk niet te ontkennen, dat de conferentie sterk beïnvloed is door de negatieve ontwikkelingen in met name de GOR. Behalve de 'vrijgemaakte' kerkfamilie hebben alle andere lidkerken in de ICRC en ook de meeste van de observerende kerken vroeger in de GOS geparticipeerd. Toch viel het op, dat de aanpak op de conferentie niet vanuit het negatieve was. Men wil duidelijk een eigen organisatie zijn, met een eigen gezicht. Niet een gezicht, dat bepaald wordt door wat er allemaal in de GOS fout is gegaan, maar door wat de Bijbel ons voorhoudt en wat de gereformeerde belijdenis ons wil laten nazeggen. Dat is o.i. ook het meest positieve in de ICRC. Vandaar dat deze organisatie onze hartelijke belangstelling verdient.

P. den Butler
J.C.L. Starreveld.

BIJLAGE 55
Art. 103, 104, 105

RAPPORT 3 VAN COMMISSIE IV BETREFFENDE KERKELIJKE VERHOUDINGEN BUITENLAND

Ook bij het gedeelte van het rapport buitenland dat deputaten eenheid hebben aangeboden wil uw commissie haar grote waardering uitspreken voor het vele werk dat deputaten hebben verricht. Uw commissie is dankbaar voor de wijze waarop afgevaardigden van dit deputaatschap onze kerken in het buitenland hebben vertegenwoordigd. Graag willen we ook onze erkentelijkheid uitspreken voor de uitvoerige rapportage van de verschillende contacten die deputaten in deze verslagperiode hebben onderhouden. In ons rapport volgen we de hoofdindeling van het deputatenrapport zonder bij elk onderdeel stil te staan.

A. Gereformeerde Oecumenische Synode.

Uw commissie wil de volgende kanttekeningen maken bij de rapportages m.b.t. de GOS/GOR.

1. Rapport deputaten eenheid.

Het is uw commissie opgevallen dat deputaten de besluiten van de synode van 1986 m.b.t. de GOS met grote zorgvuldigheid ten uitvoer hebben willen brengen. In dat licht is het verwonderlijk dat in het rapport van deputaten niets vermeld wordt over de uitvoering van het besluit sub h, 'deputaten op te dragen na te gaan of het rapport van de hoogleraren Troost, Velama en Versteeg, dat als antwoord diende op de vergaderingen van de GOS op het rapport van de Gereformeerde Kerken in Nederland 'God met ons', in het Nederlands beschikbaar kan worden gesteld aan kerkeraden en andere belangstellenden (Acta 1986, art. 117). Bij navraag bleek dat deputaten dit synodebesluit wel hebben uitgevoerd. Het bedoelde rapport is in het Nederlands verkrijgbaar.

2. Rapport afgevaardigden naar de GOS (bijlage 3).

Uw commissie heeft volledig begrip voor de moeilijkheden van de afgevaardigden rond de avondmaalsviering tijdens de bidstond aan de vooravond van de GOS te Harare en zij respecteert hun beslissing daaromtrent. Het zou daarom voldoende geweest zijn als de afgevaardigden gerapporteerd hadden dat aan hun handelwijze een demonstratief karakter ontbrak. Uw commissie is van oordeel dat het slot van de laatste zin van de eerste alinea onder 3, minder gelukkig is ('in tegenstelling, verkerf').

Aan deputaten zijn vragen gesteld over het 'lobbyen' tijdens de vergaderingen van de GOS. Daarop is geantwoord dat dit niet slechts een indruk van de afgevaardigden was, maar dat dit 'lobbyen' zeer openlijk en nadrukkelijk plaatsvond.

In het gesprek tussen deputaten en uw commissie zijn - vanzelfsprekend - ook de besluiten van de GOS inzake het lidmaatschap van de Gereformeerde Kerken in Nederland aan de orde geweest. Vanuit de commissie werd o.m. gevraagd waarom punt 6 voor onze afvaardiging het breekpunt was.

In de beantwoording verwezen deputaten naar de duidelijke opdracht van de synode van 1986 en naar het feit dat juist door deze beslissing aan de Gereformeerde Kerken een ontsnapingsclausule wordt geboden om hun standpunten te handhaven en toch lid te blijven van de GOS.

Uw commissie constateert met droefheid dat voor de delegatie van onze kerken inderdaad geen andere weg openstond dan het lidmaatschap van onze kerken op te schorten.

Met dankbaarheid nam uw commissie kennis van het feit dat de wijziging van de constitutie van de GOS geen fundamentele veranderingen t.o.v. de vorige blijkt in te houden. De afgevaardigden naar de GOS spreken van 'een constitutie van goed gereformeerd gehalte'. Uw commissie deelt echter de twijfels van de delegatie m.b.t. de binding die sommige lidkerken aan deze constitutie zullen toekennen.

Naar de mening van uw commissie hebben deputaten terecht besloten de bijdrage aan de GOR voor het jaar 1989 niet over te maken. Zij handelden daarmee geheel in overeenstemming met de besluiten van de generale synode van 1986 (Acta 1986, art. 117, sub 4 i). Uw commissie is evenwel van oordeel dat het - naar de uitdrukking van de bovengenoemde synode - op de weg van deze synode ligt om een definitieve beslissing te nemen ten aanzien van de afdracht van de bijdrage aan de GOR voor 1989. Uw commissie stelt u voor deze bijdrage alsnog over te maken. De overweging die tot dit voorstel geleid heeft is dat wij als kerken, ook al is ons lidmaatschap in de GOR opgeschort, toch nog in een bepaalde relatie tot de GOR staan. Deze verhouding wordt pas verbroken indien de synode besluit het lidmaatschap te beëindigen. Naar het oordeel van uw commissie bestaat er een financiële verplichting voor onze kerken, zolang de relatie niet officieel verbroken is.

3. Voorstellen.

Ten aanzien van de Gereformeerde Oecumenische Synode/de Gereformeerde Oecumenische Raad stelt uw commissie u voor het volgende te besluiten:

De generale synode
constateerde

- dat de GOR geweigerd heeft om uit te spreken dat het lidmaatschap van de Gereformeerde Kerken

in Nederland onvereenigbaar is geworden met de grondslag van de GOR en daarom beëindigd dient te worden, terwijl de Gereformeerde Kerken hebben doen blijken, dat zij niet van de door hen ingeslagen weg willen terugkeren en zich evenmin vrijwillig uit de GOR willen terugtrekken.

- dat de GOR geweigerd heeft uit te spreken, dat het lidmaatschap van de GOR en het lidmaatschap van de Wereldraad van kerken niet met elkaar te verenigen zijn.

overwegende

dat de G.O.R. hierdoor van haar eigen grondslag is afgeweken.

spreekt uit

dat de delegatie van onze kerken naar de GOR 1988 te Harare, daartoe gemachtigd door de deputaten voor correspondentie met de buitenlandse kerken, terecht heeft besloten om het lidmaatschap van de Christelijke Gereformeerde Kerken in de GOR op te schorten.

En besluit

- overeenkomstig het door de generale synode 1986 beslotene, met gevoelens van droefheid en teleurstelling het lidmaatschap van de Christelijke Gereformeerde Kerken in de Gereformeerde Oecumenische Raad met onmiddellijke ingang te beëindigen.
- de bijdrage voor 1989, zoals die door de GOR is vastgesteld in 1988; alsnog over te maken.
- de Gereformeerde Oecumenische Raad hiervan in kennis te stellen.

B. Contacten met buitenlandse kerken.

In de delen van het deputatenrapport die handelen over de relatie met kerken in het buitenland wordt uitvoering ingegaan op de contacten met een groot aantal van deze kerken. Het lijkt uw commissie juist om alleen de contacten met die kerken te noemen, waarvan de rapportage binnen de kring van uw commissie aanleiding gaf tot vragen of opmerkingen.

1. Europa.

Uw commissie heeft met belangstelling kennisgenomen van hetgeen deputaten rapporteren m.b.t. de contacten met kerken in Europa. Zij ziet evenwel geen aanleiding om op dit gedeelte van het rapport in te gaan.

2. Amerika.

2.1. Free Reformed Church of North America.

Uw commissie wil graag onderstrepen wat de afgevaardigden rapporteren m.b.t. de frequentie van de officiële bezoeken aan de synode van de Free Reformed Church (bijlage 8).

Terecht betreurt men in onze zusterkerk dat het driejaarlijkse bezoek is veranderd in een zesjaarlijks bezoek. Naar de mening van uw commissie is het gerechtvaardigd opnieuw de regel in te voeren om elke drie jaar de synode van de Free Reformed Church te bezoeken.

Met belangstelling nam uw commissie kennis van het advies van de delegatie van deputaten correspondentie aan de Free Reformed Church dat 'de afgevaardigde naar onze synode tijdens zijn verblijf in Nederland contact zal zoeken met het Hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond om te spreken over mogelijkheden om het werk dat via de Gereformeerde Bond incidenteel plaatsvindt in Canada, te integreren in het werk van de Free Reformed Church' (bijlage 8). Uw commissie juicht contact tussen onze zusterkerken en het Hoofdbestuur over deze zaak toe. Wel blijft zij echter vragen houden bij het woord 'integreren' in bovengenoemde advies. Deze vragen hebben vooral daarmee te maken dat het werk van de Gereformeerde Bond in Canada reeds plaatsvindt in nauwe samenwerking met de Reformed Church of America.

2.2. Christian Reformed Church of North America.

In een gesprek met u commissie hebben deputaten hun verontrusting over bepaalde ontwikkelingen in de Christian Reformed Church verder toegelicht. Het blijkt dat er gemeenten zijn waar vrouwen bevestigd zijn tot ouderling. De meerdere vergaderingen hebben toestemming gegeven dat vrouwen die in het ambt bevestigd zijn ambtsdragers mogen blijven. Bij de visie op de Schrift van de professoren Van Til, Young en Menninga - die als hoogleraren in de natuurwetenschappen verbonden zijn aan Calvin College - is de trouw aan de belijdenis in het geding. De afschaffing van de voorbereidings- en nabetrachtingspreek rond de viering van het Heilig Avondmaal is een officieel besluit van de synode. Naar het oordeel van deputaten is er binnen de kerken over deze en andere zaken grote verdeeldheid.

De wijze waarop deputaten rapporteren over de aanwezigheid van ds. T.C. Rabali op de synode van de Christian Reformed Church heeft uw commissie bevreemd. Zijn naam wordt trouwens niet alleen genoemd in het rapport over de synode van deze kerk, maar ook in dat over de General Assembly van de Orthodox Presbyterian Church (bijlage 9; bijlage 10).

In beide gevallen mist uw commissie in de wijze van rapporteren de nodige objectiviteit. Bij de navraag bleek dat deze passages gelezen dienen te worden tegen de achtergrond van wat op beide synoden plaatsvond. De afgevaardigden waren geschokt door de wijze waarop de synode van de Christian Reformed Church de relatie met de blanke Gereformeerde Kerk van Zuid-Afrika verbrak en tegelijk banden sneed met de Synode Soutpansberg van de GKSA. Bovendien achtten de afgevaardigden het onjuist dat ds. Rabali, toen hij de noden en wensen van zijn synode beschreef, verzuimde te vermelden dat er een relatie bestaat tussen zijn synode en de zending van onze kerken. Uw commissie heeft hiervoor begrip, maar is wel van mening dat de rapportage had moeten volstaan met het noemen van deze feiten.

De afgevaardigden hebben op de synode van de Christian Reformed Church uiting gegeven aan hun 'teleurstelling' (bijlage 9). Dit bleek met name betrekking te hebben op de houding van de delegatie van de Christian Reformed Church tijdens de vergaderingen van de GOR te Harare.

Uw commissie deelt de teleurstelling van deputaten over het feit dat de synode van de Christian Reformed Church geen aanleiding heeft gevonden om met onze afgevaardigden ernstig te spreken over de namens onze kerken geuite bezwaren.

2.3. Orthodox Presbyterian Church.

Uw commissie stelt zich achter het voorstel van deputaten.

3. Afrika

3.1. De Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika.

Vanuit uw commissie zijn vragen gesteld bij de gedachten van deputaten m.b.t. de toekomstige afvaardiging naar de verschillende synoden van deze kerken. Het werd als een bezwaar gevoeld dat de (blanke) Sinode Potchefstroom bezocht zal worden door een afvaardiging van deputaten, terwijl voor de Algemene Sinode een beroep zal worden gedaan op één van de werkers op het zendingsterrein.

Bij navraag bleek dat deputaten van mening zijn dat laatstgenoemde relatie voorlopig om praktische redenen wordt onderhouden via deputaten Zending. Wel is nadrukkelijk gesteld dat het hier gaat om een volwaardige relatie van kerk tot kerk. Toch acht uw commissie het wenselijk dat deputaten correspondentie een afvaardiging naar de Algemene Sinode zenden en voor de afvaardiging naar de Sinode Potchefstroom eventueel een beroep doen op één van de zendingswerkers. Dit om te voorkomen dat de afvaardiging naar de Algemene Sinode beschouwd wordt als iets van het tweede plan.

3.2. Die Nederduitse Gereformeerde Kerk van Suid-Afrika.

Voor uw commissie was niet onmiddellijk duidelijk hoe deputaten het rapport 'Kerk en Samenleving' beoordelen. Enerzijds wordt gesteld dat dit rapport 'positief gewaardeerd moet worden', terwijl tegelijkertijd herinnerd wordt aan het negatieve oordeel van de moderatuur van de zwarte Nederduitse Gereformeerde Kerk. In verband met het gesprek dat deputaten met deze moderatuur gevoerd hebben, wordt het volgende opgemerkt: 'Het was ook verhelderend te vernemen hoe negatief zij oordelen over het rapport 'Kerk en Samenleving', dat door de blanke Nederduitse Gereformeerde Kerk zo positief wordt beoordeeld'. Bij navraag is uw commissie gebleken dat deputaten van oordeel zijn dat dit rapport een stap voorwaarts betekent ten opzichte van het verleden en daarom in principe positief beoordeeld dient te worden.

3.3. Dutch Reformed Church of Botswana.

Uw commissie stelt zich achter het voorstel van deputaten.

4. Azië

4.2. Reformed Church in Japan.

Uw commissie stelt zich achter het voorstel van deputaten.

4.3. Dutch Reformed Church of Sri Lanka.

Uw commissie stelt zich achter het voorstel van deputaten.

5. Australië

5.2. Reformed Churches of New Zealand.

Uw commissie stelt zich achter het voorstel van deputaten.

6. Voorstellen

Ten aanzien van de contacten met kerken in het buitenland stelt uw commissie u voor het volgende te besluiten:

De synode besluit

1. Deputaten op te dragen met erkenning van het goede in de Christian Reformed Church, de gesignaleerde zorgwekkende ontwikkelingen in deze kerk in het contact met vertegenwoordigers van de Christian Reformed Church aan de orde te stellen en die zo mogelijk grondig te bespreken.
2. Deputaten te machtigen verder te onderzoeken of er een officiële vorm van contact kan bestaan tussen de Orthodox Presbyterian Church en onze kerken.
3. Correspondentie aan te gaan met de Dutch Reformed Church of Botswana en deputaten op te dragen deze kerk hiervan in kennis te stellen.
4. Deputaten te machtigen verder te onderzoeken of er een officiële vorm van contact kan bestaan tussen onze kerken en de Reformed Church in Japan.
5. Deputaten te machtigen verder te onderzoeken of er een officiële vorm van contact kan bestaan tussen onze kerken en de Dutch Reformed Church of Sri Lanka.
6. Deputaten op te dragen de contacten met de Reformed Churches of New Zealand voort te zetten en zo mogelijk te intensiveren en daarbij zorgvuldig aandacht te geven aan de voorstellen die door de synode van die kerken aan ons gedaan zijn.

C. International Conference of Reformed Churches.

1. Rapporten.

Uw commissie kan zich goed vinden in de rapportage met betrekkingen tot de International Conference of Reformed Churches. Het rapport van de afgevaardigden is uitvoerig en helder (bijlage 18) en de bezinning in het aanvullend rapport van deputaten is evenwichtig. Uw commissie heeft met instemming kennis gekomen van de twee lijnen die deputaten hier benadrukken. Enerzijds hebben deputaten voldoende reden om deze organisatie in de komende jaren nauwgezet te blijven volgen, terwijl zij anderzijds niet overhaast willen adviseren om als lid toe te treden. Deputaten vragen daarom ook voor de komende periode een opdracht om een nader onderzoek in te stellen. Uw commissie is van oordeel dat deputaten daarbij erop bedacht dienen te zijn deze organisatie breedere bekendheid te geven binnen onze kerken. Uw commissie zou bovendien meer informatie over de inhoud van de constitutie van de ICRC op prijs hebben gesteld.

2. Voorstellen

Ten aanzien van de International Conference of Reformed Churches stelt uw commissie het volgende voor: De synode besluit

Deputaten op te dragen in de komende periode nauw contact te onderhouden met lidkerken van de ICRC, alsook met kerken die als waarnemers bij de ICRC betrokken zijn en eveneens met het Interim Committee van deze organisatie, ten einde aan de synode van 1992 een welgefundeed advies te kunnen uitbrengen t.a.v. een eventueel aanvragen van het lidmaatschap van de ICRC.

A. Baars, rapporteur.

BIJLAGE 5B

Art. 109

TOESPRAAK REV. C. BOOMSMA VAN DE CHRISTIAN REFORMED CHURCH IN NORTH AMERICA

Gewaichte Broeders,

Het is mij een voorrecht in mijn functie als secretaris van de commissie voor Interkerkelijke Relaties van de Christian Reformed Church het woord tot U te richten namens onze kerk. Allereerst wil ik u hartelijk danken voor uw warme ontvangst en gulke gastvrijheid.

Ik ben niet in Nederland geboren en opgegroeid en daarom lees ik het Hollands met enige moeite en het spreken gaat me nog moeilijker af. Toch wil ik proberen mijn toespraak, die een vriend voor mij vertaald heeft, in uw taal te lezen. Beschouw dit maar als een klein teken van waardering voor uw afgevaardigden die altijd zo voorkomend zijn zich van het Engels te bedienen als ze onze synode toespreken.

Namens de Christian Reformed Church in Noord Amerika breng ik u onze broederlijke groeten en wens u Gods zegen op al uw besprekingen en besluiten. Onze gezamenlijke wortels liggen in de Afscheiding van 1834, en we mogen God danken dat de Gereformeerde waarheid die toon herontdekt werd ten diepste het geloof is waanuit onzer beider kerken proberen te leven meer dan anderhalve eeuw later. Voor geen enkele kerk is het gemakkelijk haar weg te vinden in gehoorzaamheid aan Christus in deze twintigste eeuw. Daarom hebben we elkaars broederschap en geboden nodig, opdat we blijven vasthouden aan de waarheid die ons toevertrouwd is en moedig en oprecht gehoorzaam zijn aan Gods wil voor het leven in deze dagen.

Ik zal niet veel van uw tijd vragen met u iets te vertellen over de Christian Reformed Church. Onze kerk telt negen honderd (900) gemeenten.

Ons totaal ledental is ongeveer driehonderdtienduizend leden (310.000), verspreid over zesendertig (36) van de vijftig (50) Verenigde Staten en negen (9) van de Canadese provincies. De laatste jaren is het Hollandse karakter van onze kerk aan het verdwijnen doordat we steeds meer een Amerikaanse kerk worden met leden van diverse rassen, culturen en taal. Op een doonsne zondag worden de erediensten, behalve in het Engels en nog enkele overblijvende Hollandse diensten, gehouden in het Navajo, Zuni, Spaans, Frans, Koreaans, Vietnamees, Cambodjaans, Laotisch, vier verschillende Chinese talen, en zelfs zo nu en dan een heel enkele dienst in het Fries.

Graag wil ik iets zeggen over die zaken die ons beiden aangaan.

Het eerste punt betreft de relatie die onze beide kerken hebben met de Gereformeerde Kerken in Zuid-Afrika, de Doppler kerken. Onze synode in juni dit jaar heeft de kerkelijke zusterrelatie met de Dopplers geschorst vanwege hun tolerantie en steun van de apartheid. Zelf ben ik ten nauwste betrokken geweest bij deze zaak. Ik wil u eerlijk zeggen dat het een hartverscheurende ervaring is geweest zo van nabij deze droevige ontwikkeling tussen twee kerken die honderd vijf en twintig jaar een zusterrelatie met elkaar gehad hebben, te hebben meegemaakt.

Wij hopen en bidden van harte dat de moeilijkheden die deze gespannen en gebroken relaties veroorzaakt hebben, spoedig opgelost worden. Het is onze overtuiging dat we onmogelijk trouw kunnen zijn aan het evangelie als we niet protesteren tegen de apartheid en een duidelijk getuigenis laten horen tegen de tolerantie en zelfs opzettelijke steun die onze Gereformeerde broeders in Zuid-Afrika hebben gegeven en nog geven aan dit kwade en tragische racistische systeem.

Op advies van uw afgevaardigden naar onze synode heb ik de stukken die op onze synode waren die deze zaken behandelde, u toegestuurd. Een zaak die ons beiden aangaat betreft uw zendingswerk in Venda en uw steun aan de Soutpansberg synode van de GKSA.

De kerk heeft onze hulp gevraagd voor de opleiding van hun predikanten. Volgens hun zeggen behandelt de Hammerskraal school hun studenten discriminerend en weigeren de Dopplers hun ook maar enige waardevolle rol te geven in het besturen van de school. Het standpunt van onze commissie voor Interkerkelijke Relaties is echter, dat de noden en mogelijkheden van de Soutpansberg synode in de eerste plaats uw zaak en verantwoordelijkheid zijn. Door Ds. Rabali die onze synode in juni bijwoorde hebben wij dit ook aan hun laten weten. Elke reactie onzerzijds op dit verzoek kan alleen maar gedaan worden met uw toestemming en in volle samenwerking met uw kerk. Dit is een kwestie die ik met uw deputaten hoop te kunnen bespreken. Het tweede punt dat onze commissie mij verzocht heeft aan u door te geven, is dat wij het oprecht betreuren dat u overweegt u aan de Gereformeerde Oecumenische Raad te onttrekken. Wij zijn ons bewust van de pijn in de GOR om de Gereformeerde Kerken in Nederland, want wijzelf worstelen ook met de problemen die zij als kerken waarmee wij een zusterband onderhouden, voor ons geschapen hebben. In 1983 beperkten wij kansel- en tafelgemeenschap vanwege hun positie over homofilie en de beleving ervan. Ook hebben wij een delegatie gestuurd voor een diepgaand gesprek over God Met Ons en hebben we gereageerd op het vervolg van dat boekje. Momenteel buigt onze commissie voor Interkerkelijke Relaties zich over de kritiek geuit door kerken die de GOR verlaten met het oog op onze eigen banden met de GKN.

Maar wij blijven er diep van overtuigd dat de GOR een krachtig en duidelijk getuigenis tegen de GKN heeft gegeven, en dat nog steeds doet, waarin ze haar basis en doelstelling vasthoudt. Als bewijs noem ik de herhaaldelijke vermaningen en de opdrachten tot studie die ze gelastte van de door de GKN te berde gebrachte punten.

Het is noodzaak vast te houden aan de basis en doelstelling van de constitutie van de GOR waarvoor de organisatie werd opgericht, maar deze basis en doelstelling eisen ook van ons dat we de eenheid van het lichaam van Christus serieus nemen, en 'de eenheid van de kerken die het gereformeerde geloof belijden, bevorderen'. Is het niet onze plicht lidkerken te helpen hun bijbelse en confessionele karakter te behouden? Geldt dit ook niet wat betreft onze houding jegens de Gereformeerde Kerken in Nederland?

Het verdient nadruk dat de eigenlijke vraag niet is of de GKN wel of niet wil luisteren naar ons getuigenis, hoewel wij hopen en bidden dat zulks het geval zal zijn. De eigenlijke kwestie is of wij trouw zijn aan de taak elkaar wederzijds te vermanen, in liefde biddend dat de Heilige Geest wil bewerken wat vanuit ons menselijk oogpunt gezien uiterst onwaarschijnlijk is. Wij zijn het eens met het weerwoord van het GOR Interim Committee

dat de agenda van de GOR met de GKN niet af is en dat derhalve een actie hun lidmaatschap te beëindigen voortgang is. Wij smeken u uw banden met de GOR niet te breken maar samen met ons een eendrachtig getuigenis te richten aan de GKN totdat een definitief besluit genomen kan worden.

Vragen wij te veel van u als wij u verzoeken geduld te oefenen en naast ons te staan als kerken in zusterlijk verband, en met de meerderheid van de Idkerken van de GOR, tot de GOR in 1992 bijeenkomt? Dan immers zal het rapport van de commissie belast met het bestuderen van de vragen aangaande de Schrift en haar uitleg voorgelegd worden, samen met het antwoord van de GKN. Dan zal ook het GOR Interim Comité met aanbevelingen komen ten aanzien van het lidmaatschap van de GKN. Wij weten dat de huidige situatie niet tot in het onbegrijpelijk door kan gaan.

Tenslotte, onze commissie betreurt de negatieve indruk die uw deputaten ontvingen en rapporteerden aangaande de confessionele integriteit van onze kerk. Wij stemmen toe dat veel in onze kerk aan kritiek onderhevig is; niet alles is zoals het hoort te zijn. Er zijn redenen tot zorg. De invloed van onze geseculariseerde en materieel welvarende maatschappij bevordert een gestadige laksheid wat betreft kerkbezoek, sabbatshoofding; huwelijk en echtscheiding, kerkelijke tucht, en bereidheid een eenvoudige Christelijke levenswijze te volgen. Daarnaast zijn er ook de attracties van de moderne Amerikaanse kerkelijke wereld: het zogenaamde "evangelicalism", een soort wat ruimer denkend fundamentalisme; de "Kerkgroei beweging" (church growth movement); en de zuigkracht van de charismatische beweging. Deze invloeden vinden haar weergave in andere vormen van erediensten en in de nadruk op ervaring in plaats van op leer in prediking en kerkelijk leven. Bovendien hebben ook wij te maken met de kwesties die veel kerken voorontstuden: de plaats van de vrouw in de kerkelijke ambten, het vraagstuk van schepping en evolutie, en het gezag en de uitleg van de Heilige Schrift altemaal dingen waar u, naar ik vermoen, ook nog al eens mee worstelt.

Maar ik sta erop dat de Christian Reformed Church tracht een confessioneel gereformeerde kerk te zijn. In al onze synodale beslissingen proberen wij gehoorzaam te zijn aan het definitieve gezag van de Schrift en de belijdenisgeschriften. Onze kerk zoekt gereformeerde antwoorden in haar confrontatie met moderne problemen. Studie commissies worden benoemd die vasthouden aan het gezag van de Heilige Schrift en die loyaal de belijdenis onderschrijven. Ik zou geen enkele kwestie kunnen noemen waarin onze kerk in dat opzicht in gebreke is gebleven.

Geconfronteerd met controversiële standpunten en na zorgvuldige studie van het vraagstuk door ad hoc commissies hebben onze synodes altijd gereformeerde besluiten genomen. Ik ben ervan overtuigd dat ditzelfde zal gebeuren in het huidige schepping-evolutie conflict.

Ook hebben we veel redenen tot dankbaarheid aan God voor de zegeningen die Hij onze kerk heeft gegeven en de blijken van het werk van de Heilige Geest in ons midden. In dat opzicht valt veel te noemen: de overgave en vrijgevigheid die onze mensen aan de dag leggen in het steunen van zending en evangelisatie, onderwijs en diaconaal werk; het grote aantal jongemensen die vrijwillig hun diensten aanbieden in de naam van Christus; de steeds sterker wordende invloed van onze gelovige geleerden in de Amerikaanse kerkelijke wereld; en de daadwerkelijke en positieve houding en liefde die zoveel van onze mensen voor het evangelie en de kerk aan de dag leggen. Broeders, onze mensen hebben de Here Jezus Christus lief en proberen hun kinderen op te voeden in de vrees des Heren door de instandhouding, met geweldige financiële offers, van een duur systeem van christelijke scholen zonder enige financiële hulp van de overheid. Ik weet van gevallen waar mannen twee banen hebben of vrouwen werken om het schoolgeld te kunnen betalen.

Het spreekt voor zichzelf dat er in een kerk zo groot als de onze uitzonderingen voorkomen wat betreft trouw en een gehoorzaam christelijk leven. Ook zijn we ons niet onbewust van de gevaren die ons van buiten en van binnen bedreigen. Laten we daarom elkaar blijven steunen, en bidden dat de heerlijkheid van de Heer niet van ons weggenomen worde.

De genade van de Heer Jezus Christus, de liefde van God de Vader, en de gemeenschap van de Heilige Geest zij met ons allen.

C. Boomama

Bijlage 57
Art. 113

RAPPORT VAN DE DEPUTATEN VOOR KERK EN ONDERWIJS

1. Algemeen

1.1. Samenstelling en taakverdeling

De synode van 's-Gravenhage 1986 benoemde als deputaten mev. M.H. Bikker-van Neuren, ds. D. Quant, ds. J.J.F. Scheper, prof. dr. L. Strengholt en ds. D. Visser. Op de eerste vergadering in nieuwe samenstelling werd besloten dat ds. D. Visser voorzitter zou zijn en dat ds. D. Quant secretaris zou blijven.

1.2. Instructie

Behalve de zaken die al jarenlang tot het takenpakket van deputaten behoren - zoals de zorg voor de predikanten naar art. 6 K.O., voor zover die tot de competentie van deputaten behoort en het stimuleren van kerkeraden in de aandacht voor het christelijk onderwijs - droeg de synode van 1986 aan deputaten op de zogenaamde regionalisatie ter hand te nemen; de synode besloot "deputaten op te dragen in het verlengde van hun opdracht van de synode van 1980, regionale bijeenkomsten te (doen) organiseren". Ook kregen deputaten weer een aantal onderwerpen aangereikt met de bedoeling dat zij zich daarop zouden bezinnen; het betrof het reformatorisch/gereformeerd (vrijgemaakt) onderwijs en de samenwerkingscholen.

Uit het rapport blijkt op welke wijze deputaten aan deze taken hebben gewerkt.

1.3. Vergaderingen

Deputaten zijn in deze verslagperiode ongeveer vier maal per jaar bijeen geweest in vergadering, hetzij alleen als deputaatschap, hetzij met vertegenwoordigers van commissies. De vergaderingen werden alle gekenmerkt door een goede harmonie en bereidheid met elkaar het werk te doen. We wisten ons één in de Here Jezus Christus. In alle rust kon het werk dan ook voortgang vinden. Deputaten hebben dat als een zegen ervaren!

2. Contact met de kerken

2.1. Met kerkeraden en predikanten

Deputaten hebben zich in deze verslagperiode eenmaal rechtstreeks tot de kerkeraden gewend. Bij het begin van het schooljaar 1987-88 werd een brief aan alle kerkeraden gezonden waarin werd aangehouden op voortdurende bezinning op en gebed voor het christelijk onderwijs. Er is in deze brief ook weer getuigd over de bekendheid van een gemeentesavond van tijd tot tijd, aan dit onderwerp gewijd. Ook is er in deze periode met enige kerkeraden contact geweest, men vroeg dan om advies inzake een kwestie die zich ter plaatse voordeed. Naar eer en geweten hebben deputaten waar mogelijk advies gegeven.

Hetzelfde kan gezegd worden van het contact met de predikanten. Waar het gevraagd werd, verleenden deputaten hun medewerking.

Deputaten hebben de predikanten ook telkens trachten te dienen met de jaarlijkse preekschets. In 1986 was prof. dr. W.H. Velema, vroeger lid van ons deputaatschap, bereid een schets te leveren over Marc. 8:34 en 35. Een jaar later gaf ds. H. Last (Noordscheschut, eerder directeur van de Reformatorische Bijbelschool te Zeist) zijn medewerking door een preekschets over Spr. 1:7. In 1988 kon geen preekschets worden aangeboden door onvoorziene omstandigheden. Voor 1989 hopen deputaten wederom de predikanten een handreiking te geven in de voorbereiding voor een jaarlijkse dienst waarin de zaken die het christelijk onderwijs betreffen in prediking, gebed en lied extra aandacht ontvangen. Incidenteel verzuden deputaten op persoonlijke titel spreekbeurten in plaatselijke gemeenten, na een ontvangen verzoek van een kerkeraad of een plaatselijke commissie voor kerk en onderwijs.

2.2. Met kerkleden

Het is voor deputaten vrij gemakkelijk contact te houden met kerkeraden en predikanten. Hun adressen zijn immers bekend. Moeilijker is het contact te houden met individuele kerkleden. In veel sterkere mate dan met kerkeraden en predikanten zijn deputaten in hun contacten met dezen afhankelijk van het contact dat gezocht wordt. In de periode 1986-1989 hebben verschillende vragen uit deze kring deputaten bereikt en, evenals in 3.1. genoemd, hebben deputaten getracht zo goed mogelijk te antwoorden, soms via documentatiemateriaal. Wat al eerder opgemerkt werd, was ook nu weer duidelijk: de problemen waarmee men in het kader van het christelijk onderwijs te maken krijgt, liggen per regio zeer verschillend.

2.3. Regionalisatie

2.3.1. Opzet

Deputaten namen de uitwerking van het besluit van de synode ter hand om regionale bijeenkomsten te (doen) organiseren. In het rapport aan de synode 1986 hadden zij reeds aan de synode gemeld hoe hun dit voor ogen stond: het was de bedoeling te komen tot regionale (classicale) commissies die zouden kunnen inventariseren wat de specifieke problemen waren in de regio en die de betrokkenen bij het onderwijs bij elkaar zouden kunnen brengen voor onderling gesprek en wederzijdse hulp (men zie Acta 1986, blz. 262).

De structuur van onze kerken bracht met zich mee dat niet eerder dan in het najaar van 1987 aan de klassicale vergaderingen een verzoek kon worden gedaan tot instelling van een klassicale commissie "Kerk en Onderwijs". Intussen was wel een brief uitgegaan naar de kerkeraden waarin - naast aandacht voor het christelijk onderwijs ter plaatse - verzocht werd uit te zien naar personen uit de gemeente die geschikt konden worden zitting te nemen in een dergelijke commissie (afhankelijk van de uitkomst van het oordeel van de classes). Zo hoefde er niet nodeloos tijd verloren te gaan.

Een aantal classes heeft positief gereageerd op het verzoek van deputaten en is gekomen tot de instelling van een classicaal commissie. In die classes is inmiddels het werk op deze wijze van start gegaan: het betreft de classes Hoogeveen, Leeuwarden, Zwolle, Amsterdam, 's-Gravenhage, Haarlem, Dordrecht en Middelburg. Van de kant van de classis Groningen ontvingen deputaten bericht dat de toerusting voor degenen die betrokken zijn bij het christelijk onderwijs gegeven zal worden via de classicaal toerustingfondsen voor ambtsdragers (die ook voor anderen toegankelijk zijn).

Van een aantal classes ontvingen deputaten een negatieve reactie:

De classis Amersfoort deelde mee de aandacht voor het christelijk onderwijs zeer op prijs te stellen, maar het beter te achten dat deputaten zelf regionale bijeenkomsten zouden organiseren: "er zijn al zoveel commissies".

De classis Apeldoorn meldde als struikelblok het reeds bestaan van vele commissies en de verscheidenheid van de problematiek in het gebied van de classis (dit laatste hadden deputaten reeds gesignaleerd op landelijk niveau).

De classis Utrecht wees bij haar afwijzing van het verzoek van deputaten op de verantwoordelijkheid van de plaatselijke kerkeraden.

De classis Rotterdam gaf geen reden op, maar had er geen bezwaar tegen wanneer deputaten zelf bijeenkomsten zouden organiseren.

Overigens kwam de berichtgeving van de verschillende classes vaak zeer traag binnen, hetgeen de voortgang van het project enigszins bemoeilijkt.

Het laat zich denken dat deze verscheidenheid van reacties deputaten niet veel moed gaf. Er was teleurstelling over de ontwikkelingen; allerwegen hoort men immers van lozenemende principiële zorg over het christelijk onderwijs; het blijkt echter moeilijk te zijn daadwerkelijk de schouders eronder te zetten. Deputaten hebben nog overwogen om in te gaan op de suggestie gedaan door de classes Amersfoort en Rotterdam en zelf bijeenkomsten op regionaal niveau aldaar te organiseren. Behalve echter het feit dat ons daartoe de tijd en mankracht ontbreekt (dat is ook reeds gemeld aan de Synode van 1986) achten deputaten dat ook niet juist ten opzichte van de andere classes; het was hun namelijk bekend dat men ook elders niet stond te juichen over de vorming van (wéér) een nieuwe commissie, maar dat men het gedaan had uit solidariteit met deputaten die immers deze opdracht van de synode (zij het op eigen verzoek) gekregen hadden.

Deputaten moesten constateren dat de regionalisatie voor als nog niet zo van de grond zou komen als zij hadden gehoopt. Utdrukkelijk willen zij daarover hun teleurstelling aan de synode bekend maken.

Het is echter geen reden geweest "bij de pakken neer te gaan zitten". Met de wél gevormde commissies werd contact gelegd.

2.3.2. Uitwerking

Deputaten hebben de samenroepers van de classicaal commissies benaderd met het verzoek hen op de hoogte te houden van het werk dat zij zouden gaan doen.

Daarbij is de bedoeling uiteenzet: allereerst het voorbereiden en organiseren van regionale bijeenkomsten met allen die bij het onderwijs betrokken zijn, met inachtneming van de specifieke behoeften in het desbetreffende gebied. Van de kant van deputaten werd - als handreiking - gewezen op de kwestie van de "geestelijk stromingen", ook werd de godsdienstgoepoerd eerst te komen tot een inventarisatie van de zaken waarover men eens van verdrachten wilde wisselen. In oktober 1988 hebben deputaten een bijeenkomst gehouden met vertegenwoordigers van de classicaal commissies. Er zijn ideeën uitgewisseld; zo heeft men binnen de classis Haarlem een uitgebreide enquête gehouden (na verkregen adresmateriaal van de plaatselijke kerkeraden) die in principe ook voor andere commissies dienstig leek.

Deputaten worden verder via toezending van de notulen van de vergaderingen van de commissies op de hoogte gehouden van hun werk. Soms wordt ook één van de deputaten gevraagd de helpende hand te bieden in de startfase.

Deputaten hopen dat - na dit aarzelende begin - de gekozen weg toch vrucht zal mogen dragen en dat op regionaal niveau men elkaar zal kunnen ontmoeten en helpen. Deputaten hopen daarbij zoveel als mogelijk de helpende hand te bieden. Duidelijk is dat deze eerste periode onvolgende lang is geweest om tot een eerste evaluatie te komen.

3. Contacten met anderen

3.1. Unie 'School en Evangelie' en CPS

De contacten met deze twee grote onderwijsorganisaties beperken zich veelal tot het door hen toezenden van informatiemateriaal. Van de Unie ontvingen deputaten reeds jarenlang kosteloos het Bulletin. Het wordt gewaardeerd. Het CPS dient ons door toezending van meer speciale literatuur wanneer wij daaraan behoefte hebben.

3.2. VSGB

Deputaten hebben in de afgelopen periode ook contact gekregen met het Verband van Scholen van Gereformeerde Belijdenis, een organisatie waar verscheidene eerdere verenigingen in zijn opgegaan henen de wereld van de gereformeerde gezindte. Er is een oriënterend gesprek geweest met de voorzitter en secretaris van dit Verband - o.a. uitmondend in een artikel in De Wekker.

Deputaten ontvangen verder uitnodigingen voor de jaarvergaderingen en bezoeken die waar mogelijk. Verder houden zij de beleidslijn aan die al jarenlang wordt gevolgd; geen af te nauwe contacten met welke organisatie dan ook. Maar uiteraard doet het goed wanneer men in contact komt met broeders en zusters die vanuit de eigen persoonlijke verantwoordelijkheid ten diepste één doel nastreven: het

behoud van het christelijke, gereformeerde onderwijs.

3.3. De Vijverberg

Minstens twee maal per jaar wordt op de vergadering van deputaten verslag afgelegd van de werkzaamheden voor De Vijverberg, protestants christelijke Hogeschool op gereformeerde grondslag te Ede. De secretaris van deputaten is als tweede voorzitter lid van het bestuur.

In de periode 1986-1989 maakte de Hogeschool stamachtige ontwikkelingen door. De wetgeving drong het bestuur ertoe verantwoording af te leggen van de reden van bestaan van deze Hogeschool met deze grondslag. Met vreugde kan gezegd worden dat in 'Den Haag' respect is voor deze verantwoording, neergelegd in een 'missionformulering' (waarin het basisdoel van de Hogeschool verwoord wordt, nl. het opleiden van bijgelouwen christenen voor beroepen op het niveau van hoger opgeleiden in de sectoren Gedrag en Maatschappij, Gezondheidszorg, Onderwijs en Economie) en een ontwikkelingsplan. In 1988 werd toestemming verkregen tot uitbouw van de opleiding - per augustus 1989 - met de opleiding voor personeelswerk-management. Ook konden enkele deeltijdopleidingen aan de voltijdopleidingen worden toegevoegd.

Een en ander betekent overigens wel, dat de Hogeschool een voortdurend beroep doet op de bij haar betrokken kerken voor financiële steun. De huidige opzet van financiering brengt in de aanloopfase van een opleiding hoge, niet gesubsidieerde kosten met zich mee. Op dat moment wreekt zich het feit dat binnen het geheel van het hoger beroeps onderwijs De Vijverberg toch een 'klein' instituut is.

In de Wet Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek wordt gesproken over gewenste samenwerking tussen Hoger en Universitair Onderwijs. Het bestuur van De Vijverberg heeft uitgesproken dat binnen het kader van de grondslag daarvoor alleen in aanmerking komt een uit te bouwen contact met de Theologische Hogeschool (Universiteit) van onze kerken, in Apeldoorn. Inmiddels is er een oriënterende bespreking geweest.

Pogingen om binnen het orthodox protestants Hoger Onderwijs te komen tot een fusie met een ander - principieel verwant - instituut konden tot op dit moment nog niet tot een tastbaar resultaat leiden.

Jaarlijks nodigt het bestuur van De Vijverberg de participanten uit voor een vergadering, waarin verantwoording wordt afgelegd van de werkzaamheden en plannen van bestuur en directie. Wederzijds wordt dit jaarlijkse contact op prijs gesteld.

4. Werkzaamheden in verband met art. 6 K.O.

4.1. Personalie

Binnen het kader van art. 6 K.O. hebben deputaten verantwoordelijkheid voor de predikanten A. Broersma, Th. Peppink en A.W. Wubs, resp. te Lelystad, Kampen en Hoogeveen.

In het vorige verslag meldden deputaten de generale synode reeds de beroepsaansluiting van ds. H. Last, medio 1986 werd deze predikant van Noordscheschut.

In september 1987 stelde de kerkeraad van 's-Gravenhage-Rijswijk deputaten op de hoogte van het feit dat ds. J.P. van den Boomgaard gebruik wenste te maken van de VUT-regeling. Er waren in de loop van de jaren goede contacten tussen deputaten enerzijds en ds. Van den Boomgaard en de kerkeraad van Rijswijk anderzijds. Inmiddels heeft ds. Van den Boomgaard een taak als pastoraal werker in de kleine gemeente van Zoetermeer; uit het vervolg zal blijken dat ook de contacten met ons deputaatschap bestendig bleven.

4.2. Contacten met betrokken predikanten

In 1986 zijn deputaten gestart met het op geregelde tijden bij elkaar brengen van de predikanten naar art. 6 K.O., opdat men elkaar van dienst zou kunnen zijn. Op 18 april 1988 vond een bijeenkomst plaats onder auspiciën van deputaten, waarin ds. J.P. van den Boomgaard een inleiding hield over de 'mogelijkheden en moeilijkheden van predikanten (naar art. 6 K.O.) in het godsdienstonderwijs'. Dit onderwerp bleek zoveel stof tot onderling gesprek te bevatten, dat een vervolgbijeenkomst is gepland in mei/juni 1989; daarin zal met name gesproken worden over de noodzaak/het ontbreken van een reformatische godsdienst-didactiek.

Uit de reacties van de betrokken predikanten blijkt dat zij de mogelijkheid van ontmoeting en het directe contact met deputaten op prijs stellen.

Daarnaast blijven deputaten van het werk van de predikanten op de hoogte via de toezending van de verslagen aan de betrokken kerkeraden; daarop wordt altijd schriftelijk gereageerd.

5. Bezinning

5.1. Algemeen

Evenals in de vorige verslagperiode werd een deel van de aandacht van deputaten opgeëist door bezinning over onderwerpen, hun door de generale synode aangereikt.

Naast het definitief gereedmaken van het bezinningsrapport over de islam is nagedacht over het reformatisch en gereformeerd (vrijgemaakt) onderwijs en over de samenwerkingscholen.

Binnen het deputaatschap werd een taakverdeling gemaakt, zodat ieder zich in eerste instantie speciaal met een bepaald onderwerp bezighield. Daarna volgde beraad in de kring van het gehele deputaatschap, zodat de verantwoordelijkheid van de gepresenteerde stukken ook door deputaten geheel gedragen wordt.

Overigens is het voor deputaten wél de vraag in hoeverre er van de aan de kerken aangeboden bezinning gebruik wordt gemaakt. Van de kerkeraden, die alle het rapport over de islam ontvingen, kwam nauwelijks enige reactie. Navraag bij het Kerkelijk Bureau leerde, dat van de mogelijkheid tot bestellen van het rapport gebruik is gemaakt door 7 kerkeraden (die samen 50 exemplaren bestelden) en 6 individuele personen, die ieder één exemplaar bestelden.

5.2. Islam

De generale synode nam kennis van het bezinningsrapport dat deputaten hadden gemaakt over de

Islam. Zij voorzag het van een aantal kanttekeningen en gaf deputaten vrijheid (...) hun rapport ten aanzien van de Islam, gehoord de bespreking en na herziening, de kerkeraden en andere belangstellenden aan te bieden'. (zie Acta 1986, blz. 56 en 264)

Deputaten verwerkten de ter synode gemaakte opmerkingen en boden daarna het rapport in september 1987 aan de kerken aan. Via de kerkelijke pers werden belangstellenden op het rapport opmerkzaam gemaakt, terwijl alle kerkeraden een exemplaar kregen toegezonden.

Zoals boven reeds opgemerkt is de wijze van ontvangst in de kerken moeilijk te peilen.

Het resultaat van de arbeid van deputaten t.a.v. dit punt is te vinden in bijlage 1 bij dit rapport.

- 5.3. **Reformatoorsch/gereformeerd (vrijgemaakt) onderwijs**
Over dit onderwerp bieden deputaten, na hun bezinning terzake, de synode een rapport aan in bijlage 2.
- 5.4. **Samenwerkingscholen**
Het rapport over de samenwerkingscholen wordt als bijlage 3 bij dit rapport gevoegd.

6. De toekomst

Wanneer deputaten in de nabije toekomst kijken, dan denken zij in hun beleid in eerste instantie aan een verdere uitbouw van de regionalisatie. De afgelopen periode is te kort geweest om zich een goed oordeel te kunnen vormen over de (on)mogelijkheden op dit terrein. Deputaten hopen hun plannen zoals die eerder uiteengezet zijn in het rapport aan de generale synode van 1986 (men zie Acta blz. 262) verder gestalte te kunnen geven.

7. Voorstellen

- 7.1. **Benoemingen**
Deputaten stellen u voor opnieuw deputaten voor Kerk en Onderwijs te benoemen, ten getele van vijf. Daarbij dient opgemerkt te worden dat mevr. M.H. Bikker-van Neuren te kennen heeft gegeven na haar zittingperiode van negen jaar nu niet meer herbenoemd te willen worden. Voorstellen over haar opvolging zullen het moderamen van de synode tijdig bereiken.
- 7.2. **Beleed**
Deputaten verzoeken de synode op grond van het haar aangeboden rapport deputaten enkele hoofd-zaken van beleid in de komende periode te geven. Met name willen deputaten graag horen op welke wijze de gedane bezinning, zoals die in bijlage 2 en 3 is aangeboden, verder aan de kerken dienstbaar moet worden gemaakt.

8. Tenslotte

Aan het einde van dit rapport gekomen, uiten deputaten hun dankbaarheid jegens God de Here voor Zijn zorg en wijsheid.

D. Quant, secretaris

NOTA OVER DE PLAATS VAN HET CHRISTELIJK ONDERWIJS IN EEN SAMENLEVING, WAARIN DE ISLAMITISCHE CULTUUR EN GODSDIENST STEEDS STERKER VERTEGENWOORDIGD ZIJN

Inleiding

- I. Inleiding en verantwoording
- II. Leer van de Islam, het leven van de profeet Mohammed
 - a. Mohammed
 - b. Plichtenleer
 - c. Bronnen van de geloofsleer
 - d. Groei van de Islam
 - e. Vitale elementen van de Islam
- III. Verhouding Islam-Christelijke kerk: waardering en kritiek
- IV. Wegenkaart
- V. Getuigenis en/of dialoog?

I. Inleiding en verantwoording.

Waarom is behandeling van de Islam nodig door het deputaatschap 'Kerk en Onderwijs' en waarom is het zo belangrijk? Het antwoord kan tweeledig zijn.

- A. Van de vele buitenlanders die ons land bewonen zijn meer dan 300.000 personen die de Islam als hun godsdienst belijden. De kinderen uit Islamitische gezinnen bezukken vaak openbare scholen. Toch zijn er ook heel wat die naar een Rooms-katholieke of Protestants-Christelijke school gaan. De vraag is: moet christelijk godsdienstonderwijs verplicht worden gesteld aan Islamitische kinderen of kunnen de christelijke scholen de wensen van Moslim-ouders eerbiedigen en gelegenheid bieden bij voor een facultatief islam-godsdienst-onderwijs? Moeten Islamkinderen op zo'n school hun godsdienstige identiteit prijsgeven of kan die identiteit geëerbiedigd en gewaarborgd worden?
- B. De introductie van het kennisgebied 'Geestelijke stromingen' (Wet op het basisonderwijs art. 20). Uit de memorie van toelichting op het wetsontwerp is de volgende passage van belang: 'Ook voor de leerlingen van het basisonderwijs is het gewenst dat zij, uitendard op een wijze, die in overeenstemming is met hun belevingsvermogen, in aanraking worden gebracht met wat zich zowel in binnen- als buitenland afspeelt op het terrein van het geestelijk leven'. De noodzaak hiertoe is nog versterkt door het de laatste jaren sterk toegenomen pluralistische karakter van de Nederlandse samenleving. Dit nieuwe vak wil begrip stimuleren voor mensen, ook kinderen, uit

een ander cultureel en godsdienstig milieu. Deze regering wil met de invoering van dit vak zich inzetten tegen allerlei religieuze en raciale vooroordelen en wil dat leerlingen op scholen met tolerantie voor andersdenkenden en andersgelovenden leven.

De christelijke scholen hebben in dezen een geheel eigen verantwoordelijkheid. Nooit zal de tolerantie zo beslissend mogen zijn, dat het christelijk getuigenis daardoor geschaad wordt.

II. Leer van de Islam, het leven van de profeet Mohammed.

- a. **Mohammed**
Mohammed leefde van ± 570-632 na Christus. Van doorslaggevende betekenis in zijn leven zijn geweest de openbaringen van God (Allah) door middel van de engel Gabriël. Deze openbaringen krijgt hij bij de berg Hira in de buurt van Mekka. De eerste openbaring staat in de eerste verzen van de 96e Sura (een Sura is een hoofdstuk uit de Koran). Het is de inzet van een lange reeks van openbaringen die later de Koran gaan vormen. Mohammed weet zich geroepen als de waarschuwer, gezonden door Allah, die het volk tot inkeer moet brengen, zodat zij zich afkeren van het veelgodendom. In Mekka zijn er meer zeer weinigen die geloven, er ontstaat een bittere vijandschap tegen hem. Daar wordt de grond hem tenslotte te heet onder de voeten. Hij neemt de wijk naar Jathrib - later Medina - dat de stad van de profeet wordt. Het uitwijken naar Medina wordt genoemd hedjra. De betekenis van dit woord is: 'het zich losmaken van het stamverband op grond van religieuze overwegingen'. De moslims beginnen hun jaartelling bij deze hedjra, het jaar 622. In Medina krijgt Mohammed veel aanhangers. De hoop dat veel Joden en Christenen zich bij hem zullen voegen blijkt ijdel. Hij erkent Adam, Noach, Abraham, Mozes als profeten van God, maar hij is zelf de grootste en laatste profeet. In 630 verovert de profeet bijna zonder bloedvergieten de stad Mekka. Joden en Christenen mogen vrij hun godsdienst uitoefenen, mits zij een bepaalde schatting betalen. In 632 maakt Mohammed de laatste bedevaart naar Mekka. Deze staat model voor bedevaarten van Moslims in de toekomst. Op 8 juni 632 sterft Mohammed te Medina, waar hij ook begraven wordt.

- b. **Plichtenleer**
De praktijk van het godsdienstig leven der Moslims bestaat in de beoefening van de vijf hoofdgeboden van de Islam, de zgn. vijf zuilen:
 - De shahadah. Dit is de belijdenis, dat er geen God is dan Allah. Mohammed is de gezant van Allah, iemand die Moslim wil worden, moet deze belijdenis opzeggen en geloven. Deze blijft hem zijn hele leven bij en wordt hem in zijn stervensuur nog ingefluisterd.
 - De salat, het rituele gebed, dat de vrome Islamiet op vijf gebedstijden op één dag moet verrichten. De hoofdzaak van de salat is de onderwerping aan God en zijn wil. De gebedstijden zijn omstreeks de middag, in de namiddag, vlak voor zonsopgang, gedurende de nacht en kort voor zonsopgang. Dit gebed kan individueel worden gedaan of in een groep gelovigen; met het gezicht naar Mekka gericht. De belangrijkste salat is op vrijdag tegen, of net na de middag; in die dienst wordt ook een preek gehouden.
 - Het vasten in de 9e maand van het Mohammedaanse jaar. Deze maand wordt genoemd Ramadan. Het vasten heeft de technische term 'saum'. Het vasten betekent o.a. dat men zich van zonsopgang tot zonsopgang onthoudt van voedings- en genotmiddelen. De Moslims moeten zich heel wat opofferingen getroosten tijdens de vastenmaand. Maar zij zeggen, dat het vasten een teken is hoeveel ze voor hun overtuiging over hebben.
 - Van de gelovigen wordt gevraagd ZAKAT te geven, een soort vrijwillige belasting. De opbrengst wordt o.a. besteed voor hulp aan armen en aan reizigers. Zo nodig wordt van dit geld steun gegeven aan de heilige oorlog.
 - Als laatste van de vijf zuilen de hadj of bedevaart naar Mekka. De plichtigheden spelen zich af rondom de Ka'bah, een kubusvormig bouwwerk, dat van binnen grotendeels leeg is, maar in de oostelijke hoek is een beroemde zwarte steen ingemetseld, volgens de overlevering een geschenk van Allah aan de profeet Adam en zwaar geworden door de aanraking met zondaren. De bedevaart onderstreept krachtig het wereldwijde van de Islam en de eenheid van de Moslims over de hele wereld. De bedevaartganger wordt hadj genoemd en krijgt in zijn omgeving veel respect.
- c. **Bronnen van de geloofsleer**
 - De Koran. Het oer-exemplaar van de Koran bevindt zich bij de troon van God in de hemel, op een speciale tafel. De engel Gabriël heeft steeds fragmenten van deze oer-Koran aan Mohammed doorgegeven. De Koran is verdeeld in 144 sura's of hoofdstukken. Ieder hoofdstuk begint met 'Bismillah': namens Allah. De Koran wordt tot en met geleefd als het boek van goddelijke origine. Het is eeuwig en ongeschapen.
 - Toch zijn er allerlei invloeden van buiten Mekka, o.a. Joodse en Christelijke invloeden, en ook Perzische en Arabische invloeden zijn merkbaar. Jezus wordt wel een groot profeet genoemd, maar Hij is geen Zoon van God, kan niet gekruisigd zijn en opgestaan uit de doden. Wel is Hij door een bijzondere ingreep van Allah ten hemel gevaren.
 - Hadith of traditie. Het gaat hier over woorden, daden en het gedrag van de profeet zoals die in de traditie zijn gevormd na de dood van Mohammed. Er zijn zes verzamelingen hadith-geschriften.
 - Al-idjma. Onder de idjma verstaan we de consensus onder de Moslimgeleerden in de eerste eeuwen van het bestaan van de Islam aangaande uitleg en toepassing van de Koran en de Hadith. Wat tot de algemene consensus behoorde, werd beschouwd als de norm voor geloof en leven.
 - Al-qias. Als men met bepaalde problemen zat, die niet duidelijk werden uit de Koran en de Hadith, dan probeerde men toch een antwoord te vinden door te redeneren naar analogie. Een uitspraak in dezen is een beslissing voor geloof en leven (fatwa).
- d. **Groei van de Islam**
De Islam heeft zich snel uitgebreid, vaak ten kosten van de christelijke kerk. In een eeuw tijds vallen

Palestina, grote delen van Noord-Afrika, Mesopotamië, Perzië en Spanje in de handen van de Moslims. In 732 wordt ook geheel Europa bedreigd. Maar de Moslims worden door Karel Martel verslagen bij Poitiers.

Een raadsel blijft waarom juist de christelijke kerk aan de zeggende Islam geweldige gebieden heeft moeten prijsgeven. Over het algemeen werden christenen niet echt vervolgd. Zij werden nog gerespecteerd als mensen van het boek (de Bijbel). Officieel mochten christenen geen nieuwe kerken bouwen, zeker niet hun geloof opdringen aan Islamieten. Van christelijke zijde werden diverse apologieën opgesteld tegen de groeiende invloed van de Islam. Het blijkt dat in bepaalde, pas veroverde gebieden zelfs kerkelijke hoogwaardigheidsbekleders tot de Islam overgingen. In Egypte was de kerk verscheurd door vele onderlinge geschillen. Daardoor verzwakt, was ze weinig in staat weerstand te bieden aan de vloedgolf van de Islam. Een ander punt waarin de kerken taalden, was dat ze niet genoeg onafhankelijk waren van de Staat. Ze waren soms te zeer verpolitiek.

Merkwaardig dat de Koptische kerken in Egypte en Ethiopië het krachtigst bleken te zijn ondanks hevige vervolgingen.

e. Vitale elementen van de Islam.

- De buitengewone eenvoud van de leer van God: er is maar één God die alles regeert. Hij verlangt van ieder onderwerping.
- De persoon van Mohammed, die door de traditie sterk geïdealiseerd is.
- Een sterk groepsbewustzijn; de eenheid wordt ervaren in de erendiensten en in de bedevaarten naar Mekka.

III. Verhouding Islam-Christelijke Kerk; waardering en kritiek.

Vooraf de drie-eenheid en de Godheid van Jezus wordt door de Moslims als strijdig beschouwd met de leer van de eenheid van God.

In de Koran is er de volgende uitspraak (Sura 23:90): 'Nooit heeft Allah een zoon ter wereld gebracht en er is geen andere God naast Hem'.

Jezus mag wel als een groot profeet geëerd worden, maar mag niet erkend worden als een (de) Zoon van God. Islamieten kijken vooral naar de levenshouding van christenen. Zij komen niet onder de indruk van christenen, die felle theologische debatten kunnen voeren; wél van christenen, die de christelijke daad aan het Woord paren, die offers willen brengen voor hun overtuiging.

Verder stoten af de geweldige verdeeldheid in de christelijke kerk en het grove materialisme van de westerse wereld, waar ook veel christenen aan meedoen.

De Islamieten zijn er niet van overtuigd dat zij de Bijbel moeten lezen. Het beste van de Bijbel is in de Koran opgenomen. Voor velen van hen is de Bijbel een achterhaald boek; kruis en opstanding van Jezus worden beslist door de Islamieten afgewezen.

Veel Moslims vereenzelvigen vaak de westerse cultuur met de christelijke kerk en haar zendingsactiviteiten. Heel typerend is de opmerking van Martin Goidamith in zijn boek:

'Islam and Christian Witness' (pag. 79):

'It is tragic, that Moslems still often associate the Christian faith with Western society. They observe the apparent breakdown of European cultures and the blatant toleration of sin and immorality. These social evils are associated in their minds with Christianity, that is how Christians behave. They demonstrate little comprehension of the distinction between true Christians and those who may be called 'nominal Christians'. Neither do they understand, that the lands of Western Europe are in no sense Christian nations, for neither our governments nor the majority of our populations attempt to submit to Jesus Christ, as their Lord and Guide.

Because Islam brings religion and politic into indivisible unity, Moslems assume that the same must be true also of Christians. They therefore judge Christ by the national life of European and North-American Countries.'

Vertaling:

'Het is een tragische zaak, dat Moslims nog altijd verband leggen tussen christelijk geloof en de westerse maatschappij. Zij zien de duidelijke ineenstorting van Europese culturen en een zeer openlijke tolerantie van zonde en immoraliteit. Sociale euvels worden in hun gedachten verbonden met de christenheid, hoe christenen zich plegen te gedragen. Zij tonen weinig begrip voor het onderscheid tussen christenen die ernst maken met hun geloof en hen die alleen christenen op papier zijn. Ook begrijpen zij niet dat de landen van West-Europa in geen enkel opzicht meer christelijke naties zijn. Ireners, onze regeringen en de meerderheid van onze bevolking (in West-Europa) willen zich niet onderwerpen aan Jezus Christus als hun Heer en Gids.

Omdat de Islam godsdienst en politiek als een ondeelbare eenheid ziet, veronderstellen de moslims dat dit bij christenen ook zo moet zijn. Zij beoordelen Christus naar de manier van leven in Europese en Noord-Amerikaanse landen.'

In het verleden (trouwens, ook nu nog wel) hebben christenen en ook wel kerken getracht met wereldse machtsmiddelen te imponeren (denk slechts aan de kruistochten). De Bijbel leert ons, dat de boodschap van genade niet gebracht mag worden met wereldse kracht of geweld, maar door de Geest van God.

Vaak hebben Christenen vergeten, ook in benadering van Moslims, dat de eerste vruchten van de omgang met Christus zijn: zachtmoedigheid en nederigheid (Matt. 11:29).

Onder de Moslims wordt gewaardeerd, dat christenen zich niet schamen voor hun geloof, en tevens respect hebben voor de overtuiging van 'andere'-gelovenden.

Een christelijk leven van zelfverloochening en vol van vruchten van de Heilige Geest dwingt respect af. De persoon en het werk van Jezus Christus worden als getuigenis gewaardeerd. Tenslotte is de christelijke vrijheid een verademing in verhouding tot het wettische van de Islamitische plichtenleer.

IV. Wegenkaart.

Om nu te komen tot een standpuntbepaling in de vraag: hoe moeten christelijke scholen in de ontmoeting met de Islamieten hun houding bepalen, wordt gebruik gemaakt van een gedeelte uit de Nota 'toelatingabeleid' van de stuurgroep PC-onderwijs en culturele minderheden (uitgaande van het CPS). Het betreft de zgn. Wegenkaart.

Deze laat duidelijk zien hoe de verschillende wijze van benadering is in de verhouding Christendom - Islam op onderwijs-organisatorisch niveau.

'Wegenkaart voor de ontmoeting'

Christenen bewandelen voor de ontmoeting met dragers van andere godsdiensten doorgaans één van de volgende wegen:

	1e weg kenmerken: 'evangelisatie en oproep tot bekering'	2e weg kenmerken: 'dialogo en getuigenis'	3e weg kenmerken: 'samen op weg naar het Konink- rijk van God'.
--	--	--	---

en kiezen voor de vormgeving ervan in het onderwijs voor respectievelijk:

	een richtings- school of een getuigenisschool	een christelijke ontmoetings- school	een open christelijke school
--	---	--	---------------------------------

Bestuur en Onderwijs- gevenden	gesloten onder- wijsaanbod	onderwijsaan- bod in dialoog en getuigenis	open onderwijs- aanbod
--------------------------------------	-------------------------------	--	---------------------------

Leerlingen	volledige deelname aan het gehele on- derwijspakket	volledige deel- name, zonder 'verplichte' in- stemming bij gods- dienstonderwijs	volledige deel- name godsdienst- onderwijs 'in samen- klank en tegen- spraak', mogelijk met instemming bij 'samenklank', evt. aanvullend eigen godsdienstonderwijs.
------------	--	--	---

Nederlandse ouders	wensen gesloten onderwijsaanbod met respect voor andere culturen	ervaren dialoog als verrijkend voor hun kinderen	achten samen op weg pedagogisch nood- zakelijk.
-----------------------	--	---	---

Buitenlandse ouders	instemming/accep- tatie beleid van bestuur en onder- wijsaanbod; geen actieve deelname in beleidsont- wikkeling	betrokken bij wederzijdse informatie, d.m.v. multi- culturele pro- jecten; ouder- raad is toe- gangelijk.	van ouderraad naar medezeggen- schapsraad
------------------------	---	--	---

Buitenlandse leerkrachten	eventueel; alleen gedetacheerd voor DETC	(gedetacheerde) DETC-leerkracht betrokken bij bij SWP- ontwikkeling	leerkrachten in dienst van be- sitter, werkend in schoolteamverband, met evt. bijzondere taak
------------------------------	--	---	--

Kerken)	bevestiging van beleid/ beelden	hulp tot dialoog	hulp tot samen op weg
---------	---------------------------------------	---------------------	--------------------------

Religieuze organisaties buitenlanders	geen relatie	informatieve relatie	medewerkende relatie.
---	--------------	-------------------------	--------------------------

In het vervolg willen we nu komen tot een verantwoorde, onderbouwde keuze.

V. Getuigenis en/of dialoog?

Voorstanders van hergetuigenis: Dr. Martin Lloyd Jones vindt dat de allereerste taak van de kerk is te getuigen met een waarachtige prediking. In de prediking moet de opstandige mens opgeroepen worden zijn verzet tegen God op te geven en het aanbod van genade te aanvaarden.

Hij zegt in zijn boek 'Preaching and preachers' (1971, blz. 46): Over God moet niet gedebatteerd worden; God wil geloofd worden. In Nederland heeft de EO een radioprogramma speciaal voor gastarbeiders, 'De boodschap van het Licht'. In de tweede plaats is er de Stichting tot verbreiding van het Evangelie onder de Moslims in Nederland. Deze Stichting ziet onder de duizenden Moslims een bijzonder arbeidsterrein om te getuigen van het christelijk geloof.

Voorstanders van de dialoog. Een vorig voorstander van de dialoog is prof. J.G. Davies van Birmingham in zijn boek 'Dialogue with the world', 1967. De monoloog mist de bescheidenheid en de openheid. Wie alleen maar proclameren wil, loopt het gevaar arrogant op te treden. In de dialoog moeten wij samen naar de waarheid zoeken; wij dienen bereid te zijn tot het congeren van elkaar. Hij doet in zijn boek op blz. 55 een zeer gewaagde uitspraak:

'Als ik een dialoog begin met een Boeddhist en dat met openheid doe, dan erken ik dat de uitkomst voor ons niet van te voren vaststaat. De Boeddhist kan Jezus aanvaarden als Here, maar ik kan ook de autoriteit van Boeddha aanvaarden, en wij kunnen beide eindigen als agnostici.'

Het bedankelijke in deze opvatting is, dat er geen vast fundament van Gods waarheid is. Ook is het in een gesprek met iemand uit een andere religie niet mogelijk, het geloof in Christus te verloochenen of op te schorten.

In Nederland heeft prof. dr. D.C. Mulder een lans gebroken voor de dialoog in zijn boek 'Dialoog, ontmoeting van gelovigen'. God is bezig onder volken met andere religies. In Hand. 17, op de Areopagus, zegt Paulus dat heidene God hebben vereerd zonder het zelf te beseffen. Ook in de ontmoeting van Petrus met Cornelius (Hand. 10) blijkt van Gods arbeid onder de volken buiten Israël.

'Bij God is geen aanneming des persoons, maar onder elk volk is we Hem vereert en gerechtigheid werkt. Hem welgevallig', Hand. 10:34v.

Op pag. 45 geeft Mulder enige aantekeningen:

'God is bezig met mensen, daarom zijn mensen bezig met God. Dat behoelt niet altijd te gebeuren in de vorm van religie. Aandacht en zorg voor de hongerige, zwervende, naakte, zieke, de gewangene kan een wijze zijn van dienen van Christus en zo van God. In religies kan men de mensen bezig zien met minstens vier fundamentele vragen: 1. de vraag naar de andere werkelijkheid; 2. de vraag naar orde of wet; 3. de vraag naar het heil; 4. de vraag naar het onheil.'

Dialoog voeren is een moeilijke zaak. In het verleden voelde men de zedingsdrang als een teken van Westers imperialisme en superioriteitsgevoel. Er is bij andersgelovenden vaak angst om te overwinnen. Dialoog voeren is meer dan een getuigenis, omdat er niet alleen gesproken, maar ook geluisterd wordt. Door de gesprekken kunnen oude inzichten gecorrigeerd of verdiept worden en nieuwe inzichten verkregen.

Bij het geven van het getuigenis zullen we altijd dienen te bedenken dat wij ons op de hoogte moeten stellen van de leefwereld van de mensen die het getuigenis horen. Begrip voor hun situatie, een open oor voor wat hen bezighoudt is nodig. Paulus was zeer goed op de hoogte van de situatie in de Grieks-Romeinse wereld. Hij kende het gesprek met anders-gelovenden, maar stelde zich daarbij nooit vrijblijvend op.

Tot de voorstanders van de dialoog zal moeten worden gezegd, dat het bijbels getuigenis inzake Jezus Christus als de enige weg tot behoud geen reductie verdraagt, als men althans niet wil komen met 'een ander Evangelie, dat geen Evangelie is'. Het is niet geoorloofd en ook niet mogelijk, de boodschap van kruis en opstanding, van schuld en verzoening, aanvaardbaar te maken voor de ongelovigen door een horizontalistische prediking van sociale gerechtigheid en vrede onder de volkeren. Bovendien is het gevaar van een zeker syncretisme in een multireligieuze samenleving niet denkbeeldig. Graag zouden wij het woord dialoog willen vervangen door getuigend gesprek van christenen met mensen uit andere religies. In dat gesprek zijn contacten nodig, begrip en respect voor elkaar. Maar tegelijk is het getuigenis onmisbaar, zodat anderen kunnen merken dat wij ons niet schamen voor het Evangelie als een kracht Gods tot zaligheid.

Wat is nodig bij een ontmoeting van christenen en niet-christenen?

- Christenen dienen zelf overtuigd te zijn van de noodzakelijkheid van het werk van Christus in hun eigen leven. Je kunt niet echt geloven in God zonder de kennis van Jezus als Zaligmaker. (Joh. 17:3).
- Bij de christenen zal de overtuiging moeten leven, dat wij niet buiten de verzoening van schuld kunnen leven. Ook niet-christenen hebben deze verzoening nodig. Uit Hand. 17:22-30 merken wij dat Paulus bekering tot God door Christus nodig achtte.
- Nodig is het, dat christenen alle moeite doen niet-christenen te begrijpen. Een van de grote Islam-kenners, Kenneth Cragg, heeft gezegd, dat christenen in de ontmoeting met Moslims nodig hebben: begrip - dienstbaarheid - herstel - goede interpretatie - geduld. Hij zegt o.a. ook, dat als wij zelf begrepen willen worden we eerst moeite moeten doen de ander te begrijpen.
- Wij dienen ook na te gaan welke vooroordelen en misverstanden er heersen tegen de christelijke kerken. Christenen dienen zichzelf niet als geestelijke supermensen voor te stellen. Zij mogen zich niet schamen, eigen fouten te belijden. Het is goed ook onze schuld te erkennen, dat wij als kerken en christenen vaak gefaald hebben in liefde, zuiverheid van wandel en bewegelijkheid. De conferentie van Chiangmai, Thailand, geeft aan hoe het gedrag van christenen dient te zijn in de ontmoeting met mensen uit andere godsdiensten. Wij hebben nodig nederigheid, omdat bij ons nog zo vaak ontbreekt de toewijding en opoffering die anderen in hun religie tonen. Nodig is berouw over het feit dat wij vaak Gods Woord krachteloos maken door ons gedrag, gebrek aan liefde en bewegelijkheid.
- Er mag vreugde zijn, dat wij niet onszelf aanprezen, maar Jezus Christus, de getrouwe Getuige en onze Verlosser. Wij willen in oprechtheid de andersdenkende ernstig nemen in zijn overtuiging, maar ook dan de weg wijzen naar Christus.

Wat is nodig voor een school met de Bijbel, waar aandacht wordt besteed aan 'geestelijke stromingen' en aan kinderen uit andere religies?

- Allereerst dat bestuur en onderwijzend personeel alsmede het niet-onderwijzend personeel overtuigd christenen zijn. Zij dienen zich voor het Evangelie niet te schamen. Een Islamiet zal alleen respect hebben voor christenen voor wie de bijbel en de gemeenschap der heiligen een allesbeheersende betekenis hebben. Er zal, zoals onder om het even welke omstandigheden, ook in het contact met de Islam bij ons een echte eenheid van belijden en beleven moeten bestaan. Te gemakkelijk zien christenen over het hoofd dat de wijze waarop het geloof thuis en op school wordt beleefd, doorslaggevend is voor de geloofwaardigheid van het christelijk getuigenis.
- Just waar kinderen uit andere religies de christelijke school bezoeken, stelt het Bijbels onderwijs zeer hoge eisen. Kinderen uit Moslimgezinnen zullen zeer welkom zijn op de godsdiensten, al zal van een hevige pressie op hen geen sprake kunnen zijn.
- Kinderen zijn nog niet in staat, zelf een gesprek met andersgelovenden aan te gaan. Zij moeten zelf helemaal nog gevormd worden. Wel kan de kinderen liefde, meeleven en begrip worden bijgebracht voor kinderen uit Moslimgezinnen.
- Just een christelijke school zal er alles aan doen om vooroordelen tegen gastarbeiders weg te nemen en te zorgen dat de buitenlandse kinderen zich niet gediscrimineerd voelen. Zij mogen zich dan thuis voelen door een echt christelijke gastvrijheid.
- Het is nodig dat de christelijke scholen, maar ook de kerken open staan voor de ouders en kinderen uit de zgn. minderheidsgroepen. Daarbij kan de vraag gesteld worden: 'Wat kan een christelijke school doen voor kinderen van gastarbeiders en hun gezinnen buiten de scholuren?'
- bi toelating op de christelijke scholen zal er duidelijkheid en eerlijkheid verschaft moeten worden aan de ouders t.a.v. de christelijke huisregels van de school; anderzijds mag van ouders van christelijke huize bereidheid verwacht worden dat zij met hen hun naaste zijn beleven.
- Een schooltype van 'samen op weg naar het Koninkrijk van God' (zie de wegenkaart) dient afgewezen te worden. Wat is de geestelijke basis van zo'n school? Wat is het uitgangspunt en het einddoel? Moet de waarheid ergens onderweg gevonden worden?
- Met erkenning van het schematische karakter van de Wegenkaart bevelen deputaten als de beste weg aan een combinatie van de goede elementen van de 1e en de 2e weg. Wij vallen deze keuze samen in de term 'getuigend gesprek'. Het contact met buitenlandse kinderen en hun ouders dient zorgvuldig met liefde en begrip te worden onderhouden. Uitwendige dwang is in geloofs zaken uiteraard niet aan de orde. Wij kunnen alleen getuigen de Heilige Geest alleen overtuigt de harten.

D. Quant, secretaris

Bijlage 2

BEZINNING AANGAANDE HET REFORMATORISCH EN GEREFORMEERD (VRIJGEMAAKT) ONDERWIJS

1. Inleiding

Deputaten kregen in 1986 van de synode de opdracht

'ook kennis te nemen van het bezinningsmateriaal vanuit het reformatonische en gereformeerde onderwijs en zich met het oog op de voorlichting van de kerken een oordeel te vormen over de waarde van dit onderwijs'.

Na een oriënterende bespreking van deze beide soorten van onderwijs volgen aan het eind van dit gedeelte de conclusies van de deputaten.

2. Het reformatonisch onderwijs

Deputaten vroegen en kregen een gratis abonnement op het maandblad 'De Reformatonische School'. Zij namen daarbij ook kennis van de vorige jaargangen.

Van het Begeleidingscentrum Gereformeerd Schoolonderwijs kregen we twee studies, tot stand gekomen onder auspiciën van de Werkgroep Identiteit Reformatonisch Onderwijs en geschreven door D. Vogelaar en K. Bregman; deel 1 'Mens- en kindbeeld in bijbels-reformatonische zin', deel 2 'School, maatschappij en cultuur in bijbels licht'.

Verder namen zij kennis van:

- een brochure uit 1976, geschreven door mr. L.J.M. Hage en getiteld: 'Het reformatonisch onderwijs in de branding'.
- ds. M. Golverdingen e.a.: Belijden en opvoeden, gedachten over de christelijke school vanuit een reformatonische visie.
- drs. M. Burggraaf: Christelijk onderwijs vandaag, Reformatiereeks deel 13.

Uit dit bezinningsmateriaal willen deputaten graag doorgeven hoe het reformatonisch onderwijs is ontstaan en waardoor het gekenmerkt wordt, waarbij wordt aangegeven wat het verschil is met het (overige) protestants-christelijke onderwijs.

Het ontstaan van de reformatonische school

Bij heel veel protestantse scholen staat in de grondslag dat men onderwijs wil geven op grond van Gods Woord en de drie formulieren van eenigheid. Daarop geleid zouden veel meer scholen reformatonisch genoemd kunnen worden dan in werkelijkheid gebeurt, terwijl de scholen die reformatonisch genoemd worden gereformeerd of protestants-christelijk zouden kunnen heten. Daarom is het goed om te vertellen hoe het zogenaamde reformatonisch onderwijs is ontstaan.

Het begon in de Gereformeerde Gemeenten. Vanuit deze kerken werden in het begin van deze eeuw ver-

scheidene lagere scholen gesticht. Dat gebeurde soms omdat er ter plaatse geen christelijke school was, maar dikwijls ook omdat men bezwaar had tegen de wijze waarop onderwijs werd gegeven aan de al bestaande protestants-christelijke scholen. De bezwaren golden soms de leer der algemene verzoening die meer of minder openlijk verkondigd werd, maar vaker de Kuyperiaanse leer der veronderstelde wedergeboorte en de daarmee samenhangende verbondsovervatting die naar voren kwam op scholen waarop gereformeerden een sterk stempel drukten.

Daarbij kwam dat men ook een voorkeur had voor eigen scholen, omdat men van mening was dat gezin, kerk en school zoveel mogelijk een eenheid moesten vormen.

Op initiatief van ds. G.H. Kersten richtten de scholen van de Ger. Gem. begin 1921 de Vereniging voor Gereformeerd Schoolonderwijs op, terwijl Kersten aan het eind van hetzelfde jaar leerkrachten die aan deze scholen werkten, verenigde in de Gereformeerde Onderwijzersvereniging.

Na de tweede wereldoorlog kregen beide verenigingen een interkerkelijk karakter. Niet alleen de aangesloten scholen en leden komen uit de rechterflank van de gereformeerde gezindte (o.a. uit de Chr. Geref. Kerken), maar ook de besturen zijn interkerkelijk samengesteld. Deze ontwikkeling is vooral te danken aan de opmerkelijke groei van het reformatisch onderwijs na 1945. Die groei is niet beperkt gebleven tot de lagere/basischool, maar bij alle soorten van onderwijs zijn reformatische scholen ontstaan, die doorgaans een regionale functie hebben. Daarom is de naam van de Gereformeerde Onderwijzersvereniging veranderd in Gereformeerde Onderwijzers en Lerarenvereniging (GOLV). De VGS en de GOLV hebben sinds 1973 samen een orgaan dat 'De reformatische Schoof' heet en maandelijks als informatieblad voor heel het reformatisch onderwijs verschijnt.

Tenslotte is het belangrijk om te melden dat het reformatisch onderwijs sinds 1982 een landelijk Begeleidingscentrum Gereformeerd Schoolonderwijs heeft.

Kenmerken van het reformatisch onderwijs

Het is opmerkelijk dat in de namen van de organen van het reformatisch onderwijs we telkens de naam gereformeerd vinden. Bovendien blijkt uit publicaties meer dan eens dat men niet meer, maar ook niet minder dan gereformeerd onderwijs wil geven. In het reformatisch onderwijs gaat het dus om christelijk (nader bepaald) gereformeerd onderwijs. Maar waarom is er dan als betrekkelijk nieuwe tak binnen het protestants-christelijk onderwijs het reformatisch onderwijs? Wat is het kenmerkende van het reformatisch onderwijs? Historisch gezien is er een principieel verschil tussen het reformatisch en het p.c. onderwijs. In het p.c. onderwijs werd er, en wordt er meestal nog, van uitgegaan dat christelijke ouders voor de christelijke opvoeding van hun kinderen christelijke scholen nodig hebben. 'De school aan de ouders' is de leus. Daarom moeten we blij zijn met en op de bres staan voor onze onderwijsvrijheid.

In het reformatisch onderwijs beschouwt men de bijzondere christelijke school als een noodoplossing. In onze situatie is er weliswaar geen betere mogelijkheid en daarom is men ook daar bij met en strijdbaar voor onze onderwijsvrijheid. Maar het theocratisch ideaal is dat de overheid voor scholen met de bijbel zorgt, bijgestaan door de ouders en de kerk. Dit theocratisch ideaal, verwoord in art. 36 van onze N.B.G., mag niet uit het oog worden verloren. Omdat dit verschil, hoewel fundamenteel, theoretisch is, haasten we ons naar de praktijk.

In de reformatische school wil men niet het kind, de leerstof of de maatschappij centraal stellen, maar Gods Woord. Volgens de mensen van het reformatisch onderwijs gebeurt dat in veel p.c. scholen niet, ondanks de reformatische grondslag. Evenals in de moderne theologie, die met name in brede lagen van de Gereformeerde kerken en de Ned. Hervormde Kerk een grote plaats heeft gekregen, wordt ook op veel p.c. scholen de Bijbel niet gezien als het Woord van God, maar als een boek van mensen over God. Er wordt gelovd aan de inspiratie, de onfeilbaarheid en de eenheid van de Schrift. Dat brengt grote verschuivingen met zich mee, van God naar de mens, van de hemel naar de aarde, van het persoonlijke naar de maatschappij en haar structuren. Belangrijke bijbelse woorden als bevrijding en gerechtigheid hebben een andere plaats en vulling gekregen. Over verzoening door voldoening mag niet meer gesproken worden. De geheel andere visie op de Schrift blijkt grote ethische consequenties te hebben, zowel maatschappelijk als persoonlijk. Het blijkt meer dan eens dat onderwijsgeveenden die zeggen dat ze christelijk zijn en het p.c. onderwijs van harte willen dienen de belijdenis waarmee ze schriftelijk hun instemming betuigen niet kennen, niet of bijna nooit naar de kerk gaan, er een levensstijl op nahouden die verre van christelijk is, die kortom en bovendien zeer kritisch tegenover Gods Woord staan. Omdat na de tweede wereldoorlog in vele p.c. scholen deze ontwikkeling op gang kwam en doorzette, omdat het aantal ouders dat per school tegen deze ontwikkelingen streed dikwijls gering was en hun strijd vaak tevergeefs en omdat hun kinderen op een christelijke school met een gereformeerde grondslag meer dan eens uitzonderingen bleken te zijn, eenlingen werden en voor zonderlingen worden gehouden, besloten en besluiten ouders nieuwe p.c. scholen te stichten, die ze reformatisch noemen of hun kinderen naar een dergelijke school te sturen, ook al moeten ze daar soms een hele reis voor maken.

In nauwe samenhang met het voorafgaande neemt de gereformeerde belijdenis op de reformatische scholen in tegenstelling tot vele huidige p.c. scholen een centrale plaats in. In het reformatisch onderwijs wijst men de heden veel opgang makende humanistische, optimistische gedachte van de zelfontplooiing af. Sterke nadruk legt men op normen en waarden, ontleend aan Gods Woord.

Wat zijn de grenzen waarbinnen een menskind zich mag en kan ontwikkelen. Daarom is het zo belangrijk dat een kind, zeker tot en met de puberteit, opgevoed wordt in een gesloten groep. Onderoepeling in het eigene is van groot belang voor de weerbaarheid.

Daarom heeft men op reformatische scholen een duidelijk toelatingsbeleid. Een school heeft niet primair een evangelisatorische taak, maar is geroepen de kinderen dezelfde opvoeding als thuis te geven. De openheid en pluriformiteit van veel p.c. scholen is hiermee in strijd. Het is de bedoeling de kinderen te beschermen. Die veiligheid hebben kinderen nodig. Het gaat er niet om hen af te scherm van de wereld, want ze zullen hun plaats in deze wereld moeten innemen.

Daarom is elk onderwijs, ook het reformatische, maatschappijvolgend. Tegelijk wil men kritisch zijn, van-

wegen de grote secularisatie. Omdat zij kritisch-constructief in deze maatschappij zullen kunnen staan, is het nodig de jeugd toe te rusten en weerbaar te maken.

Onze maatschappij is hard aan vernieuwing toe. Niettemin wijst men de gedachte van maatschappijvernieuwing door onderwijs(vernieuwing) af, omdat deze gedachte voortkomt uit (neo)marxistische, socialistische en modern-theologische hoek. Men gelooft wel in maatschappijvernieuwing, maar alleen als die komt van God; alleen als die komt door mensvernieuwing; door wedergeboorte en bekering. Daarmee komen we tot een laatste belangrijk punt.

De mens, geschapen naar Gods beeld, is gevallen en wordt in zonde ontvangen en geboren. Daardoor is hij onbekwaam tot enig goed en geneigd tot alle kwaad. Alleen door wedergeboorte, bekering en geloof wordt de mens herschapen naar Gods beeld. De noodzaak van de wedergeboorte snijdt alle optimisme tot in de wortel af en maakt duidelijk dat het God zelf is Die nieuw leven schenken moet. Hij geeft dat door en in Christus aan allen die in het verbond der genade begrepen zijn. Alleen de uitverkorenen delen in het wezen van het verbond. De overige gedoopten leven wel onder de bediening van het verbond. Ook tot hen komt daarom de eis om voor God te leven. Daarom komt tot de christelijke opvoeder de nadrukkelijke eis om onze kinderen op te voeden in de vrede des HEREN.

3. Het gereformeerd (vrijgemaakt) onderwijs

Op verzoek van de deputaten heeft het bureau van het Landelijk Verband van Gereformeerde Schoolverenigingen enig materiaal toegezonden:

- Door Hem het Amen', gedenkboek van het Gereformeerd onderwijs sinds de vrijmaking. (1944-1974) (uitg. De Vuurbaak, Groningen);
- R. de Boer (red.), In dienst van de scholen. Een bundel artikelen rond opvoeding en onderwijs, uitgegeven t.g.v. het 10-jarig bestaan van het Gereformeerd Pedagogisch Studiecentrum (Kampen, 1982);
- Taak en toerusting. Gereformeerd voortgezet onderwijs vandaag en morgen. Discussienota van de Werkgroep Visie Voortgezet Onderwijs (Wezep, 1986);
- Voorts een aantal nota's inzake actuele onderwerpen en/of principiële kwesties, bijv. toelatingsbeleid met betrekking tot niet-gereformeerde leerlingen, de regeling van de medezeggenschap, het voorontwerp Wet Gelijke Behandeling;
- Niet toegezonden maar wel gemeld is het boek 'Het Gereformeerd Onderwijs - Identiteitsbezinning' onder red. van A. Joh. Kisjes en P.A. te Velde (Kampen, 1983).

Reeds uit deze kleine opsomming wordt duidelijk dat er in de kring van onze vrijgemaakte broeders en zusters een en ander verschijnt waarmee we ons voordeel kunnen doen in ons beraad op het principiële karakter van de christelijke school. De aan deputaten toegewezen opdracht houdt niet in (als we de formulering tenminste au sérieux nemen), dat zij kennis moeten nemen van het gereformeerd onderwijs als zodanig: de wijze waarop het functioneert, de organisatievorm enz. Niettemin is het goed, er iets over te zeggen. De geschiedenis van het (vrijgemaakt) gereformeerd onderwijs speelt zich af in de naoorlogse jaren.

Aanvankelijk streefden de (vrijgemaakt) Gereformeerden ernaar, in de plaatsen waarin zij deel uitmaakten van bestaand onderwijs, dit naar hun beginselen te 'reformer', dat wil zeggen het onderwijs te doen geven in overeenstemming met de Drie formulieren van eenigheid en in de lijn van wat men zag als reformatische opleving in de dertiger jaren. Tot 1950 bestond er nog nergens een (vrijg.) geref. lagere school. Wel zijn er dan reeds in enige plaatsen nieuwe geref. schoolverenigingen opgericht.

Als pogingen om binnen de bestaande geref. schoolverenigingen te komen tot onderwijs in overeenstemming met de confessie zoals die door de (vrijg.) gereformeerden wordt verstaan, mistukken, ontstaan er in de jaren vijftig tal van scholen, in de eerste plaats lagere scholen, vrij snel ook andere. De start ervan ging menigmaal zonder subsidie vanwege de overheid, en ten koste van grote overtuiging en toewijding. Een en ander leidde ertoe dat er thans een compleet netwerk van opleidingen van vrijg. geref. signatuur functioneert: nijverheidsonderwijs, voortgezet onderwijs (mavo, havo, vwo), onderwijsopvoeding, een Geref. Pedagogisch Centrum. Nieuwe mogelijkheden zoals de Sociale Academie (nu Hogeschool) en het Vormingswerk werden door de Vrijg. Gereformeerden op hun voortvarende manier aangegrepen.

Wat ieder de ermee in aanraking komt of erover leest opvalt, is de wijfvertaktheid van het onderwijs binnen zo'n relatief kleine gemeenschap. Dit hangt uiteraard samen met de hechtheid van de kerkgemeenschap. In dezelfde orde liggen de grote overtuiging t.b.v. scholen die zonder subsidie moeten draaien, de verhoudingsgewijs sterke eenheid van denken en handelen.

Een tweede punt dat in het oog springt is het omvangrijke potentieel aan intellect. Dit is duidelijk anders dan bij ons, of in elk geval veel geprononceerder aanwezig. Er zijn voor allerlei soorten onderwijs- en bezinnings-taken tal van mensen beschikbaar.

Ten derde is er (maar dat hangt ook samen met het eerder genoemde) een veelheid van communicatiewegen: een eigen krant, eigen tijdschriften en vakbladen, een eigen bouwwerk van organisaties. Wat het onderwijs betreft: een pedagogisch studiecentrum, scholen op allerlei gebied enz.

Bij dit alles mag het ons niet verwonderen, dat de vrijgemaakten alert zijn op de eigen identiteit.

Alicht brengt de geslotenheid van de eigen kring zo zijn bezwaren mee. Maar er is dunkt ons enig begrip van onze kant vereist voor dit waken bij het eigene. Geen wonder, dat er in deze kring zorg bestaat met het oog op het toelatingsbeleid.

Voorbeelden van organisaties op onderwijsgebied zijn:

- Landelijk Verband van Gereformeerde Schoolverenigingen (LVGS) met een bureau te Wezep;
- Vereniging van Gereformeerden Onderwijsgeveenden (GVOLK).

Inhoudelijk blijkt uit de publicaties een consequent spreken vanuit de Schrift en de confessie. Bij alle deconfessionalisering in onze dagen doet dit weldadig aan; dit te meer als we vaststellen dat het principiële denken de werkelijkheid van de onderwijspraktijk niet uit het oog verliest. Waardevol is naar onze mening bijvoorbeeld

een 'scholingsconcept' (niet gedateerd, blijkbaar onderdeel van een groter geheel), waarin levensbeschouwelijke, pedagogische en onderwijskundige noties worden geformuleerd. Beharigenswaardige lectuur! Zonder dat we het in alles met de bewoordingen eens hoeven te zijn, kunnen we waarschijnlijk van harte instemmen met de uiteenzettingen over de bijbelse visie op mens en kind en maatschappij; het doel van de opvoeding en de taak van de ouders en de school.

4. Conclusies

1. Voor deputaten is het duidelijk dat er vooral na 1945 veel reformatische scholen gesicht zijn, omdat veel p.c. scholen helaas niet meer christelijk, gereformeerd zijn, maar min of meer zijn losgeraakt van de gereformeerde belijdenis en van de Bijbel als Gods betrouwbare Woord, terwijl de strijd van ouders om het gereformeerde karakter te bewaren verloren of vergeets is.
2. Deputaten hebben met grote waardering kennis genomen van het bezinningsmateriaal vanuit het reformatisch onderwijs. In gebondenheid aan Gods Woord en de gereformeerde belijdenis wordt gezocht hoe onze kinderen op school moeten en kunnen worden opgevoed in de vrede des Heren en zo kunnen worden onderwezen dat ze als christenen hun plaats in deze maatschappij kunnen innemen.
3. Het is voor deputaten duidelijk dat niet alle reformatische scholen hetzelfde zijn, maar ook dat in het algemeen gesproken de Gereformeerde Gemeenten nog altijd een sterk stempel op dit onderwijs drukken. Dat blijkt in het bezinningsmateriaal o.a. concreet als het gaat over verbond en doop. Het blijkt ook uit het feit dat in toelatingsgesprekken dikwijls zo'n sterke nadruk wordt gelegd op uiterlijke zaken dat dit voor sommige kinderen uit onze kerken een hindernis kan zijn om toegelaten te worden. Ouders in onze kerken zullen met deze genoemde factoren bij de schoolkeus rekening moeten houden. In veel situaties zal de keus niet makkelijk zijn: van ganser harte voor p.c. onderwijs of nog de keuze voor p.c. onderwijs of voor reformatisch onderwijs. In andere situaties kan de keus heel moeilijk zijn, vooral als men vanouds en overtuigd voor het p.c. onderwijs koos. Voor deputaten is het duidelijk dat de situatie zich kan voordoen dat het niet langer verantwoord is om onze kinderen naar een p.c. school te sturen, omdat wat ze daar leren in strijd komt met de belofte die we bij de doop van onze kinderen hebben afgelegd om hen niet alleen in de voorzeide leer te onderwijzen, maar ook te doen onderwijzen. Laten ouders in dat geval nagaan of er niet een reformatische school in de buurt is. Als we bezwaren hebben tegen bepaalde accenten in het reformatisch onderwijs, dan zijn die gering bij de bezwaren die we moeten hebben tegen p.c. onderwijs waar de moderne theologie ingang heeft gevonden. Laten ouders attent zijn op de ontwikkelingen in het onderwijs. Laten degenen die voor hun kinderen onderwijs overeenkomstig Schrift en belijdenis begeren de handen ineen slaan, opdat er reformatische, dit is gereformeerde, dit is christelijk onderwijs zij, op de bestaande p.c. scholen of op de reformatische scholen of desnoods op nieuw te stichten scholen.
4. Deputaten achten het van groot belang, dat zijzelf en allen die bij het onderwijs betrokken zijn, de moeite nemen, zich op de hoogte te stellen van publikaties uit de gereformeerde (vrijgemaakte) onderwijswereld.
5. Deputaten achten het van groot belang, onze mensen te wijzen op de mogelijkheid in probleemsituaties (bijv. als het algemeen protestants christelijk onderwijs ter plaatse doortrokken is van de geest van de moderne theologie) de weg te vinden naar een vrijgemaakte gereformeerde school.

Bijlage 3

BEZINNING AANGAANDE DE SAMENWERKINGSSCHOLEN

De synode van 1986 gaf aan deputaten de opdracht:

de volgende synode te dienen met een verdere bezinning ten aanzien van de samenwerkingschool. Het woordje 'verder' in deze opdracht geeft reeds aan, dat al eerder sprake was van een bezinning. Deze is door deputaten aan de synode van 1986 gepresenteerd. Gesproken werd toen over een toenemende actualiteit rondom deze problematiek; het stuk was te voorlopig van karakter om de kerken op dat moment reeds aan te bieden (Acta, blz. 264).

Deputaten hebben het betreffende stuk weer ter hand genomen en bewerkt; zij bieden het de synode bij dezen aan.

Ter inleiding

Het protestants-christelijk onderwijs wordt van tenminste twee kanten gedrongen zich bezig te houden met vragen rond de samenwerkingscholen.

Ten eerste is er sprake van een politiek-economisch klimaat in Den Haag dat ten gevolge heeft dat er allerlei maatregelen genomen worden die ten doel hebben scholen te vergroten. De noodzaak tot bezuinigen is hieraan uiteraard niet vreemd. Ondanks alle onrust die dit op de scholen met zich meebrengt, is er op zich geen reden hier op voorhand negatief tegenover te staan: ook en juist met de Heilige Schrift als leidraad zijn wij immers geroepen tot een verantwoord rentmeesterschap over datgene dat ons in financieel opzicht is toevertrouwd. In een tijd van schaarse middelen moet met het beschikbare gewoerd worden. De laatste jaren hebben ons in ieder geval geleerd dat het mogelijk is met minder middelen goed te werken, al is daar een stuk inventiviteit voor nodig.

Ten tweede moet hier genoemd worden de voortgaande ontkerkelijking en deconfessionalisering. Terwijl in Korea sprake is van gemeentegroei en -bloei, leven we in het Westen in een situatie van voortdurende ontkerstening. Te vrezen is dat het eind daarvan nog niet in zicht is. Deze ontkerstening zet zich vooral (zichtbaar) door bij de jongeren. Dat de scholen hier ook mee te maken krijgen, is evident. Deze twee factoren zorgen samen voor een situatie in het onderwijs, waardoor de ontwikkeling van samenwerkingscholen bevorderd wordt. Dit geldt voor vrijwel alle lagen van het onderwijs. De overheid is op alle

niveaus via wetgeving bezig geweest scholen samen te voegen of besturen tot die samenvoeging te dwingen. Dit geldt om te beginnen voor het basisonderwijs. De samenvoeging van kleuter- en lager onderwijs en de getalmaatige normen die aangelegd worden, maken de stichting, inrichting en instandhouding van die scholen niet gemakkelijker.

Tot voor kort was er ook sprake van een herschikkingsoperatie binnen het voortgezet onderwijs. Via een verhoging van de opheffingsnorm moesten kleinere scholen, die tot op heden zelfstandig kunnen functioneren, verdwijnen. Op dit moment is deze (HEF-VO) operatie van de baan, hetgeen echter niet automatisch betekent dat het voortgezet onderwijs voortaan gevrijwaard zal blijven van ingrijpende maatregelen op dit gebied. Het Hoger Beroepsonderwijs heeft rond 1986 te maken gekregen met de zogenaamde STC-operatie; deze heeft ten doel gehad de vele instituten voor deze tak van onderwijs samen te voegen tot een veel kleiner aantal grotere instituten. Deze worden gefocust nu met de naam Hogeschool. Heel snel heeft deze ontwikkeling om zich heen gegrepen. Zo is in Zwolle de Chr. Hogeschool Windesheim ontstaan, waardoor een aantal kleine instituten voor hoger beroepsonderwijs van Kampen naar de hoofdstad van Overijssel verhuisd zijn. Deze STC-operatie maakt het voor kleine instituten, d.w.z. beneden een studentenaantal van 600, onmogelijk om voort te bestaan (de PABO's uitgezonderd), tenzij men geacht wordt een uitzondering te zijn. Inmiddels is binnen het middelbaar beroepsonderwijs eenzelfde operatie op gang gekomen, die bekend staat als de SVM-operatie; letters die staan voor 'Sectorvorming en Vernieuwing Middelbaar Beroepsonderwijs'.

Men bedenke bij het lezen van deze regels dat deze 'operatie' van overheidswege een geweldige denkkraacht en inventiviteit van besturen van scholen nodig maakt. Ieder moet op de eigen plaats en in de eigen verantwoordelijkheid stappen ondernemen die de voortgang van het onderwijs waarborgen op een zo goed mogelijke wijze. Bovendien gaan al deze maatregelen ook nog gepaard met een nieuwe wijze van financieren; besturen worden vrijer de beschikbare middelen te besteden zoals zij dat zelf willen; men mag eigen keuzen maken binnen bepaalde wettelijke normen; het declaratiesysteem verdwijnt om plaats te maken voor het 'jump-sum'-systeem. Alweer mag gezegd worden dat dit het rentmeester zijn op zich bevordert. Echter: bezuinigingen gaan ook bij dit systeem gewoon door!

Voortgaande bezinning

Het spreekt voor zichzelf dat al deze bewegingen enorme verschuivingen teweeg hebben gebracht in onderwijsland, zowel naar vormgeving, inhoud als structuur van de tot nu toe bestaande, min of meer vertrouwde schoolsoorten. Op tal van niveaus, ook binnen de protestants-christelijke sector, heeft men zich hierop bezonnen en is men met zorg vervuld over deze ontwikkelingen. Wij noemen:

- landelijke organisaties als de Besturenraad P.C.O., de N.P.C.S., de Unie 'School en Evangelie' etc. die zich beziggehouden hebben met bedreiging van het karakter van het christelijk onderwijs, arbeidsplaatsen en rechtsposities;
- op regionaal en plaatselijk niveau de afzonderlijke besturen van scholen vanwege de eigen grondslag en doelstelling en personele belangen;
- de ouders vanwege de vermindering van de vormen van onderwijs, met alle kwalitatieve en kwantitatieve gevolgen voor de prot. chr. levensovertuiging, daaraan verbonden.

Achter al deze organisatorische vragen liggen uiteindelijk de vorming en het welzijn van onze kinderen, voor wie vanaf de vorige eeuw de strijd om christelijk onderwijs op zoveel mogelijk niveaus bevochten is: de School met de Bijbel!

(Vrijgemaakt) gereformeerd en reformatisch onderwijs

Uiteraard hebben ook het reformatisch en gereformeerd (vrijgemaakt) onderwijs, die als aparte zui binnen het protestants christelijk onderwijs mede hun plaats vinden, met al deze ontwikkelingen te maken gehad. Bij hen is daarbij echter de vraag over de onvermijdelijkheid van samenwerkingscholen niet aan de orde geweest, dan alleen in afwijzende zin. In (vrijgemaakt) gereformeerde kring is men hier en daar overgegaan tot fusie van verschillende scholen en opleidingen; zo ontstond in Zwolle bijvoorbeeld een Hogeschool met als sectoren een sociale academie, een HBO-V en een PABO. In reformatische kring is eveneens sprake van (soms zeer) grote scholengemeenschappen op het gebied van het voortgezet onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs; met name in Amersfoort bevindt zich hiervan een grote concentratie. Het is voedingsgebied voor een zeer grote regio, zodat voortgang van het onderwijs binnen eigen kring gewaarborgd is, zij het dat dit vele offers van ouders (reiskosten) en leerlingen (tijdverlies door reizen) met zich mee brengt.

De samenwerkingschool

Wij willen de omschrijving van dit begrip laten aansluiten bij de definitie die de Besturenraad PCO ervan geeft:

'Een samenwerkingschool is een school gebaseerd op een vorm van geïnstitutionaliseerde samenwerking van verschillende levensbeschouwelijke groeperingen, al dan niet met inbegrip van de gemeentelijke overheid als bevoegd gezag van het openbaar onderwijs'.

Vanuit deze definitie kan men zich voor het prot. chr. onderwijs de volgende samenwerkingsvormen indenken:

als breedste: p.c. + r.k. + alg. bijz. + openb.

als smalste: p.c. + r.k.

Voorts alle mogelijke variaties die binnen deze twee polen zich bevinden.

Warneer we nadenken over de vraag welke van deze vormen de minste bezwaren oproept (indien de noodzaak tot samenwerking zich voordoet), dan is het duidelijk dat als eerste in aanmerking komt een eventuele samenwerking met een andere vorm van christelijk onderwijs (in casu het r.k. onderwijs) en als laatste een samenwerking met het algemeen bijzonder onderwijs. Een samenwerking met het openbaar onderwijs laat zich zeer moeilijk denken; in bestuursmatig opzicht is er een geweldige kloof tussen het bijzonder en openbaar onderwijs, waarbij immers de (plaatselijke) overheid als bevoegd gezagsgaan op

treedt. De privaatrechtelijke beheersvorm is vanuit de geschiedenis van het bijzonder onderwijs een absoluut onoplosbaar standpunt voor het christelijk onderwijs. Overigens moge het duidelijk zijn dat ook voor deputaten, wanneer deze regels worden opgeschreven, het slechts gaat om noodoplossingen waarbij geen enkele andere weg meer te gaan is. Uitgangspunt zal altijd blijven het stichten en instandhouden van scholen voor prot. chr. onderwijs.

De realiteit

Het politieke klimaat is voor een profilering van het prot. chr. onderwijs niet bevorderlijk. Het is duidelijk dat er steeds meer vragen gesteld worden bij de noodzaak van dat onderwijs; de kerk neemt immers een steeds kleinere plaats in de samenleving in? En moet dat vanuit het standpunt dat de Overheid inneemt bij de verdeling over de diverse richtingen ook geen gevolgen hebben voor de toekenning van aanvragen uit deze kring? Economische motieven geven voorts veelal de toon aan, die dan leiden tot samenvoeging en schaalvergroting.

Het laat zich moeilijk voorspellen hoe de situatie zal worden bij het aantreden van een nieuwe regering ter zijner tijd. Deputaten kunnen zich niet aan de indruk onttrekken dat de huidige minister van onderwijs het christelijk onderwijs een warm hart toedraagt en het binnen de (smalle) marges die hem gegeven zijn tracht de ruimte te geven. Een voorbeeld hiervan is dat in 1988 op het vlak van het hoger beroepsonderwijs 30% van alle aanvragen naar de prot. chr. instituten ging, terwijl deze slechts 10% van het totaal bestaan!

Het ziet er naar uit dat het basisonderwijs nog de meeste mogelijkheid heeft om het eigen principeel karakter te handhaven. Het omvangrijke en gedifferentieerde voorgezet onderwijs krijgt het naar denominatie erg moeilijk. Bij het middelbaar en hoger beroepsonderwijs komt een extra probleem om de hoek kijken: het feit dat lang niet alle ouders en studenten overtuigd zijn van de noodzaak ook in deze fase van de opleiding te zorgen voor christelijk/gereformieerd onderwijs. Dankbaar mag in dit verband melding gemaakt worden van de instituten voor protestants orthodox hoger onderwijs, die er in ons land zijn (De Vijverberg, Driestar, Felua en Evangelische School voor de Journalistiek).

Conclusies

Aangenomen dat het - wanneer aan het vormen van samenwerkingscholen niet meer te ontkomen valt - altijd om te betrekken ontwikkelingen gaat, blijft dan nog de vraag welke stappen en mogelijkheden er nog resten. Op enkele zaken willen deputaten wijzen:

1. De tendens tot regionalisering van het onderwijsveld heeft op heel wat plaatsen geleid tot de vorming van levensvatbare rayonschoolraden, waarbinnen bundeling van krachten plaatsvindt. Trouwens, binnen het kader van wat principeel verantwoord is moet gezegd worden dat versnippering zoveel mogelijk moet worden voorkomen en dat aansluitingen van wat principeel gezien bij elkaar hoort, geboden is!
2. Waar mogelijk zullen we ook de landelijke organisaties die zich inzetten voor het behoud van het prot. chr. onderwijs onze steun moeten geven. Gezegd mag worden dat bijvoorbeeld de Unie 'School en Evangelie' de laatste jaren weer duidelijk op de noodzaak van behoud van eigen identiteit is gaan wijzen tot op het niveau van het hoger beroepsonderwijs toe - getuige de instelling van een werkgroep in 1988 terzake. Overigens kunnen binnen de Unie de meest tegengestelde meningen over de vorm waarin protestants christelijk onderwijs plaats moet hebben gehoord worden. Blijkbaar wil zij een 'platformfunctie' vervullen op dit gebied.
3. Overal waar ontwikkelingen gaande zijn in de richting van samenwerkingscholen - en daar, waar prot. chr. scholen daarbij betrokken zijn - dient men in een zo vroeg mogelijk stadium de Besturenraad daarbij te betrekken.
4. Deputaten zullen zich in voorkomende gevallen desgevaagd niet van een mening over een bepaalde ontwikkeling kunnen onthouden. Daarbij dient voornamelijk te staan dat, zolang maar enigszins mogelijk is, het behoud van de eigen - christelijke, gereformeerde - identiteit gewaarborgd moet blijven. Deze zaak zal ook voor ouders en leerlingen van zo grote betekenis moeten zijn, dat men bereid is daarvoor offers te brengen binnen het kader van de mogelijkheden in de regio. Dit betekent echter niet dat deputaten bij voorbaat uitspraken kunnen doen in algemene, negatieve zin. Er kunnen omstandigheden zijn, die - met veel pijn - leiden tot een positief advies in dezen. Overigens komen bij deze vragen niet alleen posities van leerlingen en ouders ter discussie, maar bijvoorbeeld ook die van personeel op de desbetreffende (te klein geworden) scholen! Zij dienen zich tot het eind toe gesteund te weten door hun eigen gemeente en kerk. Per geval zal met grote voorzichtigheid moeten worden gehandeld.
5. Wanneer onverhoopt tot vorming van een samenwerkingschool moet worden overgegaan, dan zal het van groot belang zijn dat in de besprekingen die tot de nieuwe school zullen leiden duidelijk afspraken worden gemaakt voor het kunnen beleven van de eigen, prot. chr., identiteit. Al meer dan eens is gebleken dat het maken van duidelijke, niet voor misverstand vatbare afspraken vooral, veel naderheid nadien kan voorkomen. Deputaten beseffen dat, als het gaat om deze zaken, daarschter de vraag ligt, hoe het eigene van het christelijk onderwijs gestalte heeft gekregen in de dagelijkse praktijk van het onderwijs. In de bezinning op het reformatisch onderwijs hebben deputaten gesproken van een veralgemenering die binnen het prot. chr. onderwijs op verscheidene plaatsen te bespeuren is.
6. In aansluiting op de vorige zin willen deputaten de mogelijkheid noemen van de aansluiting bij een andere zelf binnen de prot. chr. sector, in casu de reformatische of gereformeerde scholen. Het is niet uitgesloten dat verzoeken om toelating tot deze soort van onderwijs de komende tijd, door de doorgaande fusiegolven, zullen toenemen. Te hopen is dat er dan geen spanningen ontstaan op het gebied van 'norm en vorm', zodat een ieder zich er thuis kan voelen.

Bijlage 5B
Art. 113

RAPPORT 4 VAN COMMISSIE I INZAKE DEPUTATEN KERK EN ONDERWIJS

De commissie spreekt allereerst haar dankbaarheid uit voor het vele werk, wat de deputaten in de afgelopen drie jaren hebben verricht. Met de secretaris van het deputaatschap heeft de commissie gesproken in een van haar vergaderingen en verschillende vragen doorgenomen.

Allereerst twee kleine opmerkingen aangaande de tekst van het rapport: bovenaan pag. 338 moet in de tweede regel het woord 'veel' vervangen worden door 'bepaalde', dus in plaats van: 'In veel situaties' is nu te lezen: 'In bepaalde situaties'.

In punt 4 van pagina 338 moet worden toegevoegd na: 'gereformeerde (vrijgemaakte)' de woorden: 'en reformatische', zodat te lezen is: 'zich op de hoogte stellen van publikaties uit de gereformeerde (vrijgemaakte) en reformatische onderwijswereld'.

De secretaris van het deputaatschap gaat akkoord met deze wijzigingen.

De commissie nam kennis van de wijze waarop de contacten tussen predikanten naar art. 6 en kerkeraden en deputaten worden onderhouden. Zij verkreeg inzage in enkele verslagen. Deputaten blijven alert op een goede en voortgaande verslaggeving van de werkzaamheden van deze predikanten.

Met deputaten beurt de commissie het dat een aantal classes meende niet positief te moeten reageren op het dringend verzoek van deputaten over te gaan tot het instellen van een classicale commissie. Deputaten vonden - naar het oordeel van de commissie wel terecht - de argumentatie van sommige classes niet overtuigend. Het is de commissie duidelijk gebleken, dat het onmogelijk is voor een deputaatschap, bestaande uit vijf personen al dit werk zelf te doen.

Men heeft binnen het ressort van de classes mensen nodig, die weten wat er op onderwijsgebied in de gemeenten van de classes aan de orde is, waar knelpunten enz. liggen, en die wegen weten naar kerkeraden en zo nodig instanties. De commissie wijst er op, dat de generale synode van 1986 opdracht gegeven heeft om tot deze regionalisatie over te gaan en ze stelt de synode voor deputaten te verzoeken opnieuw een beroep te doen op die classes, die, om verschillende redenen, meenden niet te moeten overgaan tot het in het leven roepen van een classicale commissie kerk en onderwijs, dit alsnog te doen en de classes er op te wijzen, dat zonder deze regionalisatie het werk van deputaten geen goede voortgang kan vinden.

De commissie heeft waardering voor wat deputaten aan bezinning bieden in bijlage 2: bezinning aangaande het reformatisch en gereformeerd (vrijgemaakt) onderwijs. Zij meent echter, dat deze bijlage nog niet helemaal rijp is voor doorzending naar de kerken. De opbouw moet nog meer systematisch zijn en er moet logische orde in de conclusies komen. Met 'meer systematisch' bedoelt de commissie, dat er een duidelijker onderscheid moet worden aangebracht tussen de weergave van wat deputaten bij de bestudering van het materiaal vonden en de beoordeling daarvan. Er moet meer evenwicht tussen die gedeelten worden aangebracht.

Deputaten willen de opmerkingen van de commissie graag verwerken.

Ook vroeg de commissie zich af of in het rapport niet al te ongenueanceerd wordt gesproken over de verbodswijze binnen het reformatisch onderwijs. Deputaten zeggen echter, dat uit het bestudeerde materiaal de in het rapport weergegeven visie duidelijk naar voren komt.

In het gesprek met de secretaris van deputaten over bijlage 3: 'Bezinning aangaande de samenwerkingschool', bleek het de commissie, dat deputaten mogelijk met samenwerkingschool iets anders bedoelen dan wat onder de eigenlijke samenwerkingschool wordt verstaan. Deputaten geven een omschrijving van de samenwerkingschool op pag. 339. Op grond van meestal praktische motieven worden scholen van verschillende identiteit bij elkaar gevoegd, waarbinnen dan ruimte moet zijn voor eigen levensbeschouwelijke achtergrond. Deputaten spreken van 'noodoplossingen'. De commissie vraagt zich af of we in Nederland dergelijke noodsituaties kennen. Wel kan in bijvoorbeeld in delen van het platteland dit probleem gaan spelen. Christenouders zullen dan bereid moeten zijn bepaalde offers te brengen om hun kinderen voluit christelijk onderwijs te laten volgen. Op deze bereidheid tot het brengen van offers kunnen deputaten in hun rapport wijzen.

De commissie meent, dat we de samenwerkingschool radicaal moeten afwijzen. Wanneer scholen van verschillende identiteit met elkaar in een overlegstructuur treden met behoud van eigen identiteit, is dat wat anders dan een samenwerkingschool.

De commissie kan dus wat deputaten schrijven in het midden van conclusie 4 zo niet overnemen. En ook conclusie 5 moet naar het oordeel van de commissie in de afwijzing van de samenwerkingschool radicaler worden geformuleerd.

De commissie zou graag zien dat deputaten een preciezere en duidelijkere omschrijving van de samenwerkingschool in het rapport geven en er dus duidelijker afstand van nemen.

Tevens bleek het de commissie dat deputaten bij de samenwerkingschool niet in eerste instantie dachten aan het basisonderwijs, maar meer het oog hadden op bepaalde fusies in het hoger onderwijs.

De zorg, die deputaten hebben over een praktijk van gemakzucht, die soms in het kerkelijke leven te signaleren is, deelt de commissie.

Deputaten zouden graag willen, dat bijlage 3, met verwerking van de opmerkingen van de commissie en van de synode, de kerken kan worden toegezonden en dat men daarmee niet nog drie jaar moet wachten. De commissie neemt deze wens over.

De commissie stelt de synode voor:

1. de handelingen van deputaten, onder dankzegging voor hun arbeid, goed te keuren;
2. opnieuw deputaten te benoemen;
3. deputaten op te dragen de regionalisatie tot een hoofdpunt van beleid te maken en opnieuw die classes, die afwijzend reageerden op het verzoek een classicale commissie in te stellen, op te wekken dit alsnog te doen;

4. deputaten op te dragen bijlage 2 - bezinning aangaande het reformatorisch en gereformeerd (vrijgemaakt) onderwijs - systematischer op te zetten en om te werken;
5. deputaten op te dragen bijlage 3 - met verwerking van de opmerkingen van de commissie - waar nodig om te werken en daarna de kerken toe te zenden.

J. Jonkman, rapporteur

Bijlage 59
Art. 114

UIT HET RAPPORT VAN DE DEPUTATEN KAS ONDERLINGE BIJSTAND

I Verantwoording van het beleid over de periode 1 jan. '86 - 31 dec. '88

Samenstelling van het deputaatschap
Voor de Generale Synode hebben zitting:

A. de Geus, voorzitter	secundus T. van Dieren
J.C. de Jong, 2e voorzitter	secundus J. Zuidema
N. Haazebroek, penningmeester	secundus H. Slabbekoorn
Sinds de laatste vergaderingen van de particuliere synoden hebben in het deputaatschap zitting:	
P.S. van het Noorden	
R. Hogewind	secundus N. v.d. Veen
J.D. Wisman	secundus A.J. Velema
P.S. van het Oosten	
Ds. H. v. Mulligen	secundus J. Tanger
W. v. Zwol	secundus J.G. v.d. Poel
P.S. van het Westen	
H.E. v.d. Meiden	secundus C. van Dieënhuizen
G.G. v. Wijngaarden	secundus J. Zaalberg
P.S. van het Zuiden	
Ds. M. v.d. Sluys	secundus A. Baars
W. Chr. v.d. Stel	secundus J.C. v. Beveren
Ook in deze periode vervulde br. G.G. v. Wijngaarden de functie van secretaris.	

Werkzaamheden

a. Algemeen

Voor de uitvoering van hun taak hebben deputaten ook in de afgelopen periode onderstaande beleidsregels gevolgd.

- Steunverlening wordt gegeven voor werkelijke exploitatietekorten en wordt niet gebaseerd op geraamde tekorten.
- De bijstandvragende kerken worden er op gewezen dat de primaire verplichtingen voorrang moeten hebben boven de vorming van een reservefonds met uitzondering van een redelijke reservering voor groot onderhoud.
- Indien liquiditeitsproblemen ontstaan wordt in de loop van het jaar een voorschot verstrekt, hetwelk achteraf wordt verrekend met het toegekende steunbedrag.
- Bij de beoordeling der aanvragen wordt o.m. rekening gehouden met de richtlijnen van deputaten financiële zaken voor de predikantsaktes en met eventuele neveninkomsten uit arbeid van de predikant.
- In die gevallen waarin door KOB en FSK een steunuitkering plaatsvindt wordt overeenkomstig de vastgestelde richtlijnen de totale steunuitkering d.m.v. een verdeelsleutel over de beide deputaatschappen verdeeld.

b. Administratie

De verwerking van de financiële gegevens geschiedt, deels door de penningmeester en deels door het Kerkelijk Administratief Bureau. Het samenstellen van de jaarrekeningen geschiedde overeenkomstig de opdracht van de Generale Synode eveneens door het Kerkelijk Administratief Bureau. Deputaten hebben veel waardering voor de deskundige en de vlotte wijze waarop het K.A.B. zijn taak heeft vervuld.

c. Steunverlening

Deputaten hebben op grond van de ingediende steunaanvragen krachtens art. 4 lid 2 van de instructie bijstand kunnen verlenen en/of toezeggen. Op grond van het besluit van de Generale Synode 1986 werd aan een aantal kerken draagkrachtsuitkering betaald. Het betrof die gemeenten die per 1 januari minder dan 250 leden telden, het gehele jaar een predikant hadden en een werkelijk exploitatietekort hadden. Terugbetaald werd ten hoogste 60% van de betaalde minimum-bijdragen doch niet meer dan het exploitatietekort.

II Voorstel tot samenvoeging van de deputaatschappen KOB en FSK tot één deputaatschap met de daarbij behorende instructie

De kerkorde bepaalt in art. 11 o.m. dat de kerkeraad verplicht is haar dienaren behoorlijk te onderhouden. Op basis van dit artikel werden tot steun aan de kerkeraden 3 deputaatschappen ingesteld t.w. voor:

1. Onderlinge Bijstand (KOB)
2. Kerkbouwaangelegenheden (FSK)
3. Steun Kerken Ysselmeerpolders (S.K.Y.P.)

De deputaatschappen KOB en FSK hebben beiden tot doel financiële steun te verlenen aan kerkeraden, opdat deze bij gebrek aan voldoende eigen inkomsten, toch aan hun financiële verplichtingen kunnen voldoen. De vroegere Partic. Synodale kassen O.B. zijn destijds samengevoegd tot één generale KOB met het oog op de primaire verplichting naar art. 11.

In 1957 werd het generale FSK ingesteld voornamelijk met het oog op de kerkbouw in nieuwe stadswijken. In 1977 is de taak van KOB uitgebreid met de zgn. draagkrachtsregeling in verband met de verplichting tot betaling van de minimumbijdragen voor algemeen kerkelijk werk.

Rekeninghoudend met de mogelijke samenloop van steunverlening heeft de generale synode de trail d'union gelegd tussen KOB en FSK door middel van de benoeming van dezelfde voorzitter.

In de afgelopen periode kwam in ons deputaatschap de vraag naar voren of het wellicht doelmatig zou zijn dat beide deputaatschappen tot één deputaatschap werden samengevoegd.

Besloten werd een commissie te benoemen bestaande uit 2 leden van elk deputaatschap en de gemeenschappelijke voorzitter die dit onderwerp zou voorbereiden en indien over de samenvoeging positief werd gedacht dit aan beide deputaatschappen ter bespreking zou voorleggen. Het resultaat zou aan het deputaatschap Onderzoek Doelmatigheid worden voorgelegd.

Dit werk heeft er toe geleid dat deputaten KOB unaniem tot de conclusie kwamen dat het zinvol zou zijn tot samenvoeging van beide deputaatschappen over te gaan en dat aan de generale synode 1989 voor te stellen en wel om de volgende overwegingen:

- a) de basis van beide deputaatschappen ligt in één artikel van de kerkorde
- b) één adres voor steunaanvragen met deskundig advies verdient de voorkeur voor de kerken
- c) voor FSK verminderd de bestaansgrond naar zijn oorspronkelijke bedoeling t.w. financiële steun tot kerkbouw in nieuwe stadswijken zodat de taak wordt verlegd naar de controle op de rekeningen waarvoor wel deskundigheid aanwezig moet zijn.
- d) indien er één steunorgaan is wordt voorkomen dat de financiële gegevens die bij de steunaanvragen moeten worden ingediend door 2 organen moeten worden beoordeeld voorzover bij beide steun wordt aangevraagd
- e) bij één steunorgaan wordt het gemakkelijker te streven naar eenheid in de beleidsregels.

Na uitvoerige bespreking in de beide deputaatschappen en met het deputaatschap Onderzoek Doelmatigheid is overeenstemming bereikt over de instructie voor het nieuwe deputaatschap genaamd deputaatschap voor onderlinge bijstand en advies.

Deze ontwerpinstructie wordt als bijlage I aan dit rapport aan uw vergadering ter goedkeuring voorgelegd.

Ter toelichting kan nog het volgende worden opgemerkt:

Uit deze instructie blijkt dat i.a.v. de samenstelling van het nieuwe deputaatschap wordt voorgesteld dat de generale synode benoemt 5 dep. en 5 sec. dep.

De 4 particuliere synoden benoemen elk 1 dep. dus totaal 4 dep. en 4 sec. dep.

Totaal 9 deputaten.

De samenstelling is momenteel:

	Generaal dep.	P.S. dep.	Totaal
voor KOB FSK	3	4 x 2 = 8	11
	5	4 x 1 = 4	9
	8	12	20
	==	==	==

Hieruit blijkt dat in de nieuwe instructie de benoeringsmogelijkheid van elke particuliere synode van 3 deputaten wordt teruggebracht tot 1 deputaat.

Deputaten KOB en FSK zullen in onderling overleg een voordracht aan uw vergadering doen ter benoeming van 5 deputaten, waaronder het moderamen.

Bij deze voordracht zal rekening gehouden worden met de kwalificaties die deputaten behoren te hebben t.w. financieel administratief, bouw-technisch en algemeen beleid.

Indien bij de benoeming van de deputaat door de particuliere synoden ook met bovenvermelde kwalificaties rekening wordt gehouden dan achten deputaten het verantwoord tot beperking van 12 dep. tot 4 dep. over te gaan.

Voorgesteld wordt dat elke particuliere synode één deputaat met zijn secundus voor de tijd van 2 jaar benoemt met het recht dat de afgedende deputaat herkiesbaar is.

Om te voorkomen dat alle p.s. deputaten gelijktijdig zouden kunnen aftreden wordt terwille van de continuïteit voorgesteld dat de P.S.-en van het Noorden en het Oosten 1992 als afloopjaar hebben en de P.S.-en van het Westen en Zuiden 1991.

III De opdracht van de generale synode 1986

Deputaten kregen de opdracht om in overleg met deputaten Onderzoek Doelmatigheid onderzoek te doen naar de vraag op welke wijze KOB voor meer kleine gemeenten tot steun bij het beroepen van een eigen predikant zou kunnen zijn.

Het resultaat van dit onderzoek blijkt uit de nota welke als bijlage II aan dit rapport is gevoegd.

Het onderzoek heeft geleid tot een voorstel hetwelk aan het eind van dit rapport onder de voorstellen aan u ter goedkeuring wordt voorgelegd.

Voorstellen

Deputaten stellen voor:

1. de deputaatschappen KOB en FSK met ingang van 1-1-1990 tot één deputaatschap samen te voegen

- onder de naam van "Deputaatschap voor onderlinge bijstand en advies".
- de instructie van het nieuwe deputaatschap te aanvaarden.
 - voor dit nieuwe deputaatschap deputaten te benoemen. Hierover zullen deputaten uw vergadering nog nader berichten.
 - Art. 4, lid a. als volgt aan te vullen:
aan een gemeente met minder dan 150 leden, die voor het eerst na 1-1-1990 zelfstandig een predikant beroept kan na overleg en onder goedkeuring van deputaten de volgende bijstandsregeling worden toegezegd:
ten hoogste 40% van de totale predikantskosten over het jaar van intrede en het volgende kalenderjaar,
ten hoogste 35% over het 2e jaar na de intrede,
ten hoogste 30% over het 3e jaar na de intrede,
ten hoogste 25% over de volgende jaren en zal nimmer hoger zijn dan het exploitatietekort.
 - de minimumbijdragen over de jaren 1990 t/m 1992 overeenkomstig de begroting vast te stellen.
 - deputaten op te dragen de kerken nogmaals schriftelijk te herinneren aan de uitspraak van de generale synode 1974, art. 87 waarin gewezen werd op de noodzaak geen bijstandvergende verplichtingen aan te gaan alvorens de steun is toegezegd.

A. de Geus, voorzitter
G.G. van Wijngaarden, secretaris
N. Haazebroek, penningmeester.

Bijlage I

INSTRUCTIE VOOR DEPUTATEN VOOR ONDERLINGE BIJSTAND EN ADVIES

Artikel 1. Samenstelling.

Het door de generale synode ingestelde deputaatschap voor onderlinge bijstand en advies bestaat uit negen leden.
De generale synode benoemt een deputaat-voorzitter, een deputaat-secretaris, een deputaat-penningmeester, die samen het moderamen vormen, en nog twee deputaten alsmede hun vijf secundi.
Elke particuliere synode benoemt voor de tijd van twee jaar één deputaat met zijn secundus.
Deputaten benoemen uit hun midden plaatsvervangers voor de leden van het moderamen, alsmede tenminste drie leden die samen de sectie bouwangelegenheden vormen.

Artikel 2. Taak.

Deputaten hebben tot taak overeenkomstig de door de generale synode gegeven instructie een kas voor onderlinge bijstand te beheren en daaruit steun te verlenen aan kerken, die niet in staat zijn te voldoen aan hun financiële verplichtingen ingevolge art. 11 K.O. of overigens in financiële moeilijkheden verkeren.
Deputaten hebben voorts tot taak kerken desgevraagd te adviseren inzake behoeften en voorzieningen aan gebouwen en de daarmee verbonden financiële consequenties.
Zij kunnen zich te dien aanzien zonodig van deskundige bijstand voorzien.

Artikel 3. Middelen.

De kas voor onderlinge bijstand wordt gevormd door inbreng van de vermogensbestanddelen van de bestaande kas onderlinge bijstand en van het fonds steun kerkbouw per 1 januari 1990 en aangevuld met de door de generale synode vastgestelde bijdragen van de kerken en eventuele andere ontvangsten. De op 1 januari 1990 bestaande verplichtingen van voornoemde kas onderlinge bijstand en fonds steun kerkbouw worden door het nieuwe deputaatschap voor onderlinge bijstand en advies per 1 januari 1990 overgenomen.

Artikel 4. Steunverlening.

Deputaten verlenen financiële steun aan kerken door toezegging van een maximale uitkering over een kalenderjaar op basis van het in een jaarbegroting gemaakte exploitatie-tekort en door uitkering van het uit de jaarekening blijvende werkelijke exploitatie-tekort tot ten hoogste het toegezegde bedrag.

De steuntoezegging en uitkering blijven voorts - behouden zeer bijzonder omstandigheden - beperkt tot de som van:

- 25% van het totaal der predikantskosten (honorarium, premies, huisvesting etc.), volgens de richtlijnen van deputaten voor financiële zaken, nadat deze kosten zijn verminderd met de neveninkomsten uit arbeid van de predikant, voorzover deze neveninkomsten meer bedragen dan 20% van het minimum-traktement.
- De door deputaten aanvaarde bijdrage gedurende een bepaalde periode in de rente- en aflossingsverplichtingen van de lening (c.q. leningen) voor de redelijke kosten van (ver)bouw of aankoop van een kerkgebouw met vergader-accommodatie, inclusief meubilair en orgel. Een kerk dient in principe omstreeks 50% van voornoemde kosten uit eigen middelen beschikbaar te hebben.
- 60% van de door de generale synode vastgestelde en afgedragen minimum bijdragen voor kerkelijke kassen.

Deze steun geldt voor die kerken die alleen of in combinatie met een andere kerk per 1 januari samen minder dan 250 (doo)leden hebben en gedurende het gehele jaar het minimum traktement van een eigen predikant hebben te dragen.

Artikel 5. Steunaanvragen.

Deputaten stellen de kerkeraden ieder jaar in de gelegenheid door middel van een mededeling in "De Wakker" een met redenen omklede steunaanvraag bij hun secretaris in te dienen. De aanvragen dienen vóór de door deputaten gestelde datum te worden ingediend, vergezeld van:

- een staat van baten en lasten van de kerk over het laatstverlopen kalenderjaar;
 - een staat van alle bezittingen en schulden en eventuele fondsen van de kerk per 1 januari en 31 december van dat jaar;
 - een begroting van baten en lasten voor het lopende kalenderjaar;
 - een specificatie van de predikantskosten, alsmede een opgave van de neveninkomsten, bedoeld in artikel 4, sub a;
 - een raming van de nodig geachte steun.
- Deputaten zijn bevoegd aan de kerkeraden nadere schriftelijke of mondelinge toelichting te vragen. Zij zullen alle ontvangen gegevens vertrouwelijk behandelen.
Indien na de datum tot het indienen van een aanvraag niet voorziene omstandigheden zich voordoen kunnen kerkeraden alsnog een aanvraag indienen. In dat geval zullen kerkeraden geen verplichtingen aangaan, waarvoor financiële steun van deputaten nodig is, vóórdat deputaten op hun verzoek positief hebben beslist.

Artikel 6. Bestissing.

Deputaten beslissen binnen vier maanden na ontvangst van het steunverzoek en de, zo nodig, gevraagde nadere toelichting. Bij hun bestissing houden deputaten rekening met de offervaardigheid van de gemeente, met de bestaande vermogenspositie en met te verwachten ontwikkelingen.

Artikel 7. Verantwoording.

Deputaten zijn verantwoordelijk van hun beleid en van hun financieel beheer verschuldigd aan de generale synode. Zij geven daartoe een verslag van hun werkzaamheden met overzichten van de baten en lasten en van de bezittingen en schulden van de kas aan de generale synode onder gelijktijdige indiening van een begroting voor de eerstkomende drie jaren. Elk jaar geven zij een overzicht van hun werkzaamheden aan de particuliere synoden.

Artikel 8. Bevoegdheid.

Deputaten zijn naar artikel 84 K.O. en binnen de grenzen van hun instructie bevoegd tot:

- het in ontvangst nemen van gelden, waaronder legaten en erfstellingen;
- het verrichten van betalingen.

Bijlage II

OPDRACHT GENERALE SYNODE 1986 INZAKE STEUN AAN MEER KLEINE GEMEENTEN

De opdracht van de generale synode 1986 was als volgt omschreven:

"deputaten op te dragen in goed overleg met deputaatschap voor het onderzoek naar de doelmatigheid (D.O.D.) onderzoek te doen naar de vraag op welke wijze KOB voor meer kleine gemeenten tot steun bij het beroepen van een eigen predikant zou kunnen zijn".

De aanleiding tot deze opdracht lag in het feit dat de laatste jaren enige kandidaten beroepbaar werden gesteld, doch van de kerken geen beroep ontvingen. In De Wakker van 28-10-1988 werd op dit feit door het curatorium weer de aandacht gevestigd. Vermeld werd dat er op die datum 6 kandidaten beroepbaar waren m.v.v. 4 kandidaten die reeds in 1986 en 1987, plus het voorjaar 1988 beroepbaar zijn gesteld.

Voor het door de generale synode aan KOB gevraagde onderzoek is het nodig na te gaan hoe de werkelijke situatie in de kleine gemeenten is en over welke gemeenten het gaat. In dit verband zijn de kleine gemeenten in 4 categorieën ingedeeld. Per 1 september 1988 kon het volgende overzicht worden samengesteld.

Aantal kleine gemeenten per 1 september 1988

Categorie	Aantal leden	Totaal	Met eigen predikant.		Vakant
			Zonder bijstand KOB	Met bijstand KOB	
I	200-250	19	7	9	3
II	150-200	17	6	6	5
III	100-150	20	5	6	7
IV	1-100	10	-	1	9
		66	18	24	24

Voorstaand aan de verdere bespreking moet worden opgemerkt dat:

- de bijstandverlening KOB vrijwel in haar geheel de kleine gemeenten betreft; naast de in dit overzicht genoemde 24 bijstandonafhankelijke gemeenten waren er over 1987 nog 3 kerken met een ledental hoger dan 250 die steun nodig hadden.
- er naast de in dit overzicht genoemde 24 vakante gemeenten per 1-9-1988 ook nog 14 vakatures waren bij kerken met een ledental hoger dan 250, waaronder 4 kerken met een vakature voor een 2e predikantsplaats. De in bovengenoemd overzicht genoemde 24 kerken zijn de volgende:

I 200-250	Nijkerk	213	II 150-200	Assen	187
	Nieuwkoop	233		Culemborg	179
	Zoetermeer	239 - 3		Wormerveer	152
				Aarlanderveen	153
				Rotterdam-W.	193 - 5

III 100-150	De Krim	103	IV 1-100	Vaitherrmond	60
	Nieuweroord	105		Hasselt	72
	Hatten	116		Zwartsluis	76
	St. Jans klooster	146		Oosterbeek	81
	Vianen	104		Rijnsaterwoude	62
	Beverwijk	104		Breda	66
	Den Bosch	124 - 7		Poederoyen	96
	Rotterdam-Ch.	41		Rotterdam-Pern.	47 - 9

De vraag is nu of de bestaande bijstandsuitkering van ten hoogste 25% van de totale predikantskosten (± f 15.000,— steun) voor de hiervoor genoemde 24 vakante gemeenten verhoogd zou moeten worden ten einde hen te stimuleren tot het beroepen van een predikant (weer) over te gaan.

Alvorens deze vraag te beantwoorden kan worden gememoreerd dat over de afgelopen jaren gebieken is dat de bestaande regeling voldoende is geweest.

Met behulp van bijstand KOB en de draagkrachtuitkering konden alle bijstandsvragende kerken hun financiële verplichtingen nakomen. De blijkt destemee uit het feit dat het werkelijke exploitatietekort, waarvoor steun wordt uitgekeerd, vrijwel altijd lager was dan het maximum van 25% van de totale predikantskosten. In slechts enkele gevallen behoefde dit maximale steunbedrag te worden uitgekeerd en wel in het bijzonder aan de kerken die ook steun FSK wegens kerkbouw ontvingen.

Van de acht gemeenten, genoemd onder categorie I (200-250) en categorie II (150-200) is voor zover ons bekend de reden van het nog vakant zijn niet gelegen in een zwakke financiële positie zodat niet verwacht mag worden dat een eventuele verhoging van de bijstandsuitkering het beroepen van een predikant tot gevolg zal hebben.

Bij de 16 vakante kerken genoemd onder categorie III (100-150) en categorie IV (1-100) behoort, praktisch niet tot de mogelijkheden de financiële verplichtingen verbonden aan een eigen predikant na te komen als we letten op het feit dat de totale predikantskosten alleen al ± f 55.000,— bedragen.

Blijft voor een kleine gemeente met minder dan 150 leden vrijwel alleen de mogelijkheid over om samen met een andere kleine gemeente een predikant te onderhouden. Alleen door deze combinatie kan een zodanig financieel draagvlak worden opgebouwd dat het verantwoord wordt geacht tezamen een predikant te beroepen. Indien deze combinatie plaats vindt dan heeft de praktijk bewezen dat de financiële verplichtingen, zij het met toepassing van de bestaande bijstandsregeling, kunnen worden nagekomen.

In de afgelopen jaren is het in een enkel geval voorgekomen dat een kleine gemeente van 100 leden zelfstandig een predikant heeft beroepen maar dan er van uitgaande dat de predikant belangrijke neveninkomen zal kunnen verwerven. Verwacht moet worden dat de mogelijkheid van het vervullen van nevenactiviteiten in de toekomst wellicht zal afnemen, zodat de nodige voorzichtigheid hieromtrent zeker geboden is.

Deputaten zijn van mening dat bij de toekenning van steun van de gedachte moet worden uitgegaan dat deze bijstand een tijdelijk karakter draagt, zodat verwacht mag worden dat de betreffende gemeente(n) in de toekomst ook zonder steun zullen kunnen blijven functioneren. Desondanks is naar de wenselijkheid en de mogelijkheid gezocht een kleine gemeente te stimuleren het beroepen van een predikant te overwegen. Uit dien hoofde wordt het volgende voorstel gedaan:

* Aan een gemeente met minder dan 150 leden, die voor het eerst na de aanvaarding van dit voorstel zelfstandig een predikant beroept kan na overleg met en onder goedkeuring van deputaten de volgende bijstandsregeling worden toegezegd:

ten hoogste 40% van de totale predikantskosten over het jaar van intrade en het volgende kalenderjaar,
ten hoogste 35% over het 2e jaar na de intrade
ten hoogste 30% over het 3e jaar na de intrade
ten hoogste 25% over de volgende jaren.

De bijstand zal nimmer hoger zijn dan het exploitatie-tekort.

Deze eenmalige verhoging moet gezien worden als een stimulans voor de eerste 4 jaren. Daartoe ontvangt:

- de gemeente de gelegenheid te wennen aan de hogere lasten;
- de predikant de gelegenheid passende nevenactiviteiten te zoeken, voorzover niet reeds van meermal aanwezig.

Bij aanvaarding van de eenmalige verhoging kan de bestaande regeling gehandhaafd blijven, omdat ons geen enkel signaal heeft bereikt dat de uitkeringen krachtens deze regeling ontoereikend zijn geweest.

Omdat verwacht mag worden dat deze eenmalige regeling slechts in een enkel geval van toepassing zal zijn, zal de minimum-bijdrage voor de komende jaren door deze wijziging hoegenaamd niet verhoogd behoeven te worden.

Wellicht verdient het aanbeveling de kerken nogmaals te henneren aan de uitspraak van de generale synode 1974, art. 87 waarin besloten werd:

Deputaten op te dragen de kerken schriftelijk te wijzen op de noodzaak geen bijstandvervangende verplichtingen aan te gaan, alvorens de steun is toegezegd.

Bijlage 60

Art. 118

RAPPORT VAN DE DEPUTATEN VOOR KERKBOUWAANGELEGENHEDEN (FSK)

Deputaten rapporteren over de volgende zaken:

- Beleid en beheer over de periode 1 jan. 1986-31 dec. 1988;
- Voorstel tot samenvoeging met deputaatschap Onderlinge Bijstand;
- Begroting voor de periode 1 jan. 1990-31 dec. 1992.

Ad. I

a. Samenstelling van het deputaatschap

Naast de door U benoemde brs. ir. G. de Boer, C. van Drieënhuizen, A. de Geus, W.R. Groenendijk en G. Ploeg fungeerden

voor het Noorden br. J.A. van Dijk, sec. br. K. Wiersma,

voor het Oosten br. P. Vree, sec. br. G. den Hertog,

voor het Westen br. R. Westerhof, sec. br. W. Duindam,

voor het Zuiden br. L. van Valen, sec. br. M. Kloet.

De functieverdeling was: A. de Geus, voorz., L. van Valen, secr., C. van Drieënhuizen, penn.m., W.R. Groenendijk, 2e voorz. en J.A. van Dijk, 2e secr. Bouwkundige zaken werden behartigd door terzake kundige brs. ir. G. de Boer, J.A. van Dijk, W.R. Groenendijk en G. Ploeg.

In de verslagperiode overleed br. L. van Valen, die met grote accuratesse en met hart voor de kerken tot de zomer van 1988 zijn werk deed. Dankbaar en met weemoed denken wij daaraan. In het voorjaar van 1989 overleed br. G. den Hertog, de secundus van het westen, die nimmer aan het deputatenwerk behoefde deel te nemen.

b. Werkzaamheden

Bij diverse besprekingen van een deputaten-delegatie met plaatselijke kerkeraden of commissies en in plenaire deputatenvergaderingen per jaar kwamen aan de orde:

- informatie en advisering over (ver)bouwplannen en de financiering daarvan (dit betreft de kerken van Antwerpen, Arnhem, Bezelings, Broek op Langedijk, Goes, 's Gravesande, Heerenveen, Den Helder, Huizen, Luffegast, Nijkerk, Papendrecht, Rotterdam-O./Capelle, Sassenheim, Surhuisterveen, Winschoten en Zutphen);
- toezegging van steun (dit betreft de kerken van Gonnchem f 110.000,—, Harderwijk-Zeewolde f 137.500,—, Leeuwarden f 358.000,— en Zuidlaren f 38.500,—);
- beoordeling van jaarstukken en uitkering van eerder toegezegde steun tot een bedrag van f 840.400,— (zie bijlage);
- bijzondere problematiek m.b.t. de kerken van Dronen, waar deputaten met anderen als arbiter bij boedelscheiding moesten fungeren; Haamstede, waarvoor financiële problemen moeten worden opgelost; Harderwijk-Zeewolde, waar zonder enig overleg met deputaten een aanzienlijk groter en dus meer steunverwend gebouw werd gesticht dan waarover eerder overeenstemming was;
- overleg met deputaten KOB, via de gemeenschappelijke voorzitter, m.b.t. de steun aan kerken die bij beide deputaatschappen aanvroegen;
- overdracht van stukken aan het synodaal archief.

c. Financiën

In de bijlagen 1 en 2 bij dit rapport treft u aan de overzichten van het vermogensverloop in de jaren 1985-1988 en van de lopende toezeggingen per 31 december 1988.

Ad. II

Over leg met deputaten voor onderlinge bijstand en met deputaten voor onderzoek doelmaticheid heeft geleid tot overeenstemming inzake een voorstel aan uw vergadering tot instelling van één deputaatschap voor onderlinge bijstand en advies, waarin KOB en FSK opgaan.

Voor de motivering en de ontwerp-instructie verwijzen deputaten korthedshalve naar onderdeel II van - en bijlage I bij het rapport van deputaten O.B.

Ad. III

Voor de begroting voor de periode 1 jan. 1990-31 dec. 1992 verwijzen deputaten eveneens naar het rapport O.B. waarin deze gezamenlijk vastgestelde begroting onder deel III is opgenomen.

Voorstellen

Deputaten stellen u voor:

- hun werkzaamheden te toetsen en, zo mogelijk, hen te dechargeren;
- met ingang van 1 jan. 1990 één samengevoegd deputaatschap in te stellen en daarvoor een instructie vast te stellen;
- overeenkomstig deze instructie vijf deputaten met hen secundi te benoemen;
- dit deputaatschap op te dragen de werkzaamheden van de afzonderlijke deputaatschappen in 1989 mede in de rapportage aan de G.S. -1992 te betrekken;
- de minimum-bijdragen over 1990-1992 vast te stellen.

A. de Geus, voorzitter
J.A. van Dijk, waarn. secr.
C. van Drieënhuizen, penningm.

OVERZICHT VERLOOP EIGEN VERMOGEN GEDURENDE DE JAREN 1985 T/M 1988

	1985	1986	1987	1988
Stand per 1 januari	794.900	788.400	654.900	685.700
Bij: kollekten	170.400	191.300	224.800	226.800
interest	61.100	53.000	44.600	43.000
mutatie koerswaarde effecten	0	200	2.300	100
	231.500	244.500	267.100	269.700
Af: uitkering	245.000	347.400	224.500	268.500
algemene kosten	13.000	10.600	11.800	12.300
	258.000	358.000	236.300	280.800
Stand per 31 december	788.400	654.900	685.700	674.600

OVERZICHT LOPENDE TOEZEGGINGEN PER 31 DECEMBER 1988

	oorspronkelijke maximale toezegging	reeds uitgekeerd	saldo niet uitgekeerd	aantal verplichting ultimo 1988	rest term.
Aimere	49.500	30.600	0	18.900	6
Assen	55.000	45.000	7.000	3.000	2
Defermsvaart	259.600	117.310	102.290	40.000	4
Dordrecht-Z.	110.000	14.000	90.000	6.000	2
Dronten	143.000	123.900	19.100	0	0
Emmen	275.000	172.800	72.200	30.000	3
Ermelo	55.000	7.250	47.750	0	0
Genemuiden	99.000	19.400	14.800	64.800	8
Gocinchem	110.000	0	0	110.000	10
Gouda	54.450	13.110	13.620	27.720	7
's-Gravenhage-C.	143.000	49.700	67.300	26.000	4
Haarstede	165.000	80.600	39.400	45.000	5
Harderwijk					
inz. Zeewolde	137.500	0	0	137.500	10
Hengelo	220.000	94.710	101.290	24.000	3
Leerdam	88.000	54.400	17.600	16.000	4
Leeuwarden	385.000	51.500	18.500	315.000	9
Purmerend	165.000	95.200	6.800	63.000	6
Putten	132.000	0	45.600	86.400	8
Spijkenisse	154.000	36.600	39.000	78.400	7
Stadskanaal	110.000	92.280	5.720	12.000	3
Utrecht-C.	192.500	77.050	111.950	3.500	1
Utrecht-N.	192.500	33.500	148.500	10.500	2
Veerendaal (Bethelkerk)	154.000	29.400	65.800	58.800	6
Widervank					
Veendam	55.000	12.700	36.300	6.000	3
Winschoten	330.000	215.750	54.250	60.000	4
Woerden	112.750	16.000	4.500	92.250	9
Zoetermeer	489.700	335.300	11.600	142.800	7
Zuidlaren	38.500	7.000	0	31.500	9
Zwolle	165.000	0	147.000	18.000	3
Totaal	4.640.000	1.825.060	1.287.870	1.527.070	

Bijlage 61
Art. 118

RAPPORT 7 VAN COMMISSIE VI BETREFFENDE DEPUTATEN VOOR KERKBOUWAANGELEGENHEDEN

Na deputaten over hun rapport geraadpleegd te hebben, komt uw commissie tot de volgende opmerkingen.

- In 1988 zijn geen definitieve nieuwe steuntoezeggingen gedaan, hetgeen verband houdt met de bepaling om nieuwe steunaanvragen te beperken tot ten hoogste f 400.000,— per jaar en bovendien met de verplichte eigen financiering van een deel van de bouwkosten door een aanvrager. Wel zijn nog enkele steunaanvragen in behandeling.
- De commissie kan zich volledig verenigen met de samenvoeging van dit deputaatschap met het deputaatschap onderlinge bijstand tot het deputaatschap voor onderlinge bijstand en advies. Voor de nieuwe instructie van het laatstgenoemde deputaatschap zij verwezen naar ons commissierapport betreffende dep. Kas Onderlinge Bijstand.
- De commissie is van mening dat juist op grond van het feit, dat de vermogens van beide deputaatschappen (KOB) en (FSK) worden samengevoegd, beter de norm van f 400.000,— per jaar, voor wat toezeggingen betreft, gehandhaafd kan blijven dan 250 % van het vermogen. In overeenstemming met deputaten wordt derhalve het voorstel I van deputaten doelmatigheid terzake, van de hand gewezen.

De commissie stelt voor:

1. deputaten te danken voor hun arbeid en hun beleid goed te keuren.
2. met ingang van 1 januari 1990 een samengevoegd deputaatschap in te stellen en daarvoor een instructie vast te stellen.
3. overeenkomstig deze instructie vijf deputaten met hun secundi te benoemen.
4. dit deputaatschap op te dragen de werkzaamheden van de afzonderlijke deputaatschappen in 1989 mede in de rapportage aan de generale synode 1992 te betrekken.
5. de minimum-bijdrage voor de jaren 1990 - 1992 vast te stellen bij de behandeling van het rapport over de begroting van de kashoudende deputaatschappen.

H. Schuurhuis, rapporteur

Bijlage 62
Art. 125

RAPPORT 1 COMMISSIE IV BETREFFENDE KERKELIJKE VERHOUDINGEN BINNENLAND

I Algemeen

Allereerst wil uw commissie haar respect uitspreken voor het vele werk dat er door deputaten voor de eenheid van de gereformeerde belijders en de correspondentie met buitenlandse kerken (in het vervolg deputaten eenheid genoemd) is verzet, waarvan alleen al de grote hoeveelheid stukken ter synode - rapporten en bijlagen - blijk geeft. Uw commissie is onder de indruk van de ernst waarmee deputaten uitvoering hebben gegeven aan hun opdracht.

II Contacten van deputaten eenheid met diverse kerken en groeperingen

Door alle stukken 'binnenland' heen speelt de vraag naar de kerk. Het is duidelijk dat deputaten hebben geworfeld met de vraag hoe een doorbraak te bewerken in de impasse waarin we ons als kerken en christenen van gereformeerden huize bevinden. Er is iets als de 'nood der tijden' - hoe men dat begrip ook wilt. We mogen ons er nooit bij neerleggen dat zij die krachtens hun belijdenis bijeen horen toch naast elkaar optrekken en aan gescheiden tafels de maaltijd des Heren vieren. Deputaten hebben gezocht naar een nieuwe benadering, die ons verder kan brengen. Zij vragen ook om de opdracht de studie over de principiële bezinning voort te zetten. We komen op deze vragen aan het eind van dit gedeelte van ons rapport terug.

Nederlands Gereformeerde Kerken

(a) Enquête

De generale synode 1986 droeg deputaten op 'zich blijvend op de hoogte te stellen van het verloop van de contacten in die kerken, waar men tot samenwerking met de Nederlands Gereformeerde Kerken gekomen is, en van de verhouding tot de Nederlands Gereformeerde Kerken in die kerken, waar men tot nu toe niet tot samenwerking kwam'. Deze opdracht heeft deputaten ertoe gebracht opnieuw een enquête te houden onder alle kerken.

Het is uw commissie opgevallen dat er een hoog percentage reagerende gemeenten was (120 = 65%). Dat ligt aanmerkelijk hoger dan in 1984, toen het 50% was. Wel vraagt zij zich af of het niet goed was geweest een rappél te zenden aan die gemeenten die niet reageerden, vooral gezien het feit dat - zoals deputaten zelf vermelden - daaronder ook gemeenten waren die tot een nauwer samenleven met de Nederlands Gereformeerde Kerk ter plaatse zijn gekomen. Graag had uw commissie op bepaalde punten bredere informatie ontvangen. Het ware goed geweest enige feitelijke gegevens te verstrekken over het aantal plaatsen waar het tot een nauwer samenleven gekomen is, - indien mogelijk - ook over die gemeenten, die wel samensprekingen houden, maar (nog) niet tot kanserful zijn gekomen. Welke vormen van samenwerking zijn er mogelijk

wel? Voorzover we hebben kunnen nagaan is er momenteel in 26 gemeenten sprake van een door de classis goedgekeurde relatie van 'nauwer samenleven'.

Wat de enquêtevragen betreft, de commissie acht het juist en waardevol dat de vragen in het rapport waren opgenomen. Zij beseft dat de vragen steeds meer op een goudschaaltje gewogen worden naarmate het aantal enquêtes over een bepaalde zaak toeneemt. Dan doet zich de noodzaak des te meer gevoelen heel zorgvuldig te formuleren en alle schijn van een tendentieuze vraagstelling te vermijden. Overigens is het goed te bedenken dat aan een enquête als zodanig zeker ook gevaren verbonden zijn: het gevaar bestaat dat de agenda voor een deel wordt bepaald door wat vanuit de kerken aan gevoelens - niet altijd even gefundeerd wellicht - naar voren wordt gebracht.

Ten aanzien van de conclusies merkt de commissie op dat niet alles wat deputaten 'duidelijk' noemen ook hetzelfde sociaal gewicht heeft. Het is 'duidelijk' dat er kerken zijn waar de samenwerking met de Nederlands Gereformeerde Kerken niet meer weg te denken is' en ook dat er kerken zijn 'waar van enige toenadering tot de Nederlands Gereformeerde Kerken absoluut geen sprake is'. Het is naar het oordeel van uw commissie op grond van de enquête evenwel niet evenzeer duidelijk 'dat de zaak in de kerken in het algemeen weinig leeft'. Het is immers de vraag hoe deze conclusie zich verhoudt tot andere gegevens, die uit de enquête naar voren komen, zoals het in vergelijking met 1984 hogere percentage reagerende kerken en vooral ook de opmerking van deputaten zelf dat toch wellicht 'de conclusie getrokken zou kunnen worden, dat de zaak van de eenheid met de Nederlands Gereformeerde Kerken bij sommige kerken meer leeft dan eerder het geval was.'

(b) Samensprekingen.

Uw commissie heeft met dankbaarheid kennis genomen van de passage in het rapport van deputaten waarin wordt vermeld dat de samensprekingen met de Nederlands Gereformeerde broeders 'in een bijzonder goede sfeer konden worden gehouden' en dat 'de verschillen ook berijk uitgesproken zijn'. Overigens blijkt uit het aanvullend rapport van deputaten dat de Nederlands Gereformeerde commissie op een bepaald moment aanleiding heeft gevonden voor een waarschuwing aan deputaten 'de verhouding niet grondig te verstoren'. De aanleiding daartoe vond de Nederlands Gereformeerde commissie in de weigering van deputaten om bepaalde uitdrukkingen in het verslag te wijzigen.

Uw commissie vraagt zich af waarom de Nederlands Gereformeerde commissie niet eerder met voorstellen tot wijziging is gekomen. Uw commissie heeft er - in het licht van de opdracht van de generale synode 1986 - begrip voor dat deputaten de synode van 1989 wilden dienen met een duidelijke inventarisatie van de verschillen tussen onze deputaten en de Nederlands Gereformeerde broeders, en om die reden in hun rapport geen wijzigingen wilden aanbrengen. Wel leeft bij uw commissie de vraag of deputaten niet aan de commissie van de Nederlands Gereformeerde Kerken hadden kunnen laten blijken dat zij in de door de commissie gegeven andere interpretatie van bepaalde uitdrukkingen openingen zagen voor een verder zoeken van elkaar.

* 1. Toeliening des heils.

De generale synode van 1986 besloot deputaten op te dragen het gesprek over de Gemeenschappelijke Verklaring ten aanzien van de toeliening des heils te blijven voeren en daarin steeds weer aan de orde te stellen de punten in de Gemeenschappelijke Verklaring genoemd. Het blijkt immers dat er wel overeenstemming is met betrekking tot de bewoordingen van de Gemeenschappelijke Verklaring ten aanzien van de toeliening des heils, maar dat men toch t.a.v. bepaalde punten een verschillende interpretatie van de woorden hanteert. Deputaten vragen de generale synode een uitspraak te doen over de vraag 'van welk gewicht de gebieken verschillen zijn ten aanzien van de toeliening des heils en andere zaken, in de Gemeenschappelijke Verklaring genoemd'. Het is uw commissie gebieken dat deputaten zelf in dit opzicht niet tot een voorlopige conclusie hebben willen komen, omdat zij daartoe geen opdracht van de synode hadden ontvangen. Het was uw commissie welkom geweest, wanneer deputaten zelf tot een voorlopige conclusie in dezen zouden zijn gekomen. Deputaten gaven uw commissie te kennen, dat men binnen het deputaatschap het eens is over de beoordeling van de verschillen als 'ernstiger dan accentverschillen', maar dat men niet geheel gelijk denkt over de vraag, welke consequenties hierna verbonden moeten worden voor het zoeken naar kerkelijke eenheid.

Uw commissie zag zich voor de opgave geplaatst een oordeel te geven op de door deputaten in hun rapport gestelde vraag.

Moeten we met deputaten spreken van verschillen die 'ernstiger zijn dan accentverschillen'? Uw commissie meent dat we hier bij de kern van de zaak zijn. Uit het door uw commissie verkregen advies van de hoogleraren bleek ons dat zij unaniem van mening zijn dat het hier gaat om ernstige verschillen, waarbij geen recht gedaan wordt aan een aantal wezenlijke elementen uit onze belijdenis. Uw commissie sluit zich bij deze karakterisering aan. Wanneer we bijvoorbeeld lezen dat Nederlands Gereformeerde deputaten 'benadrukken, dat bondelingen het volle heil bezitten, want het is hun toegezegd', komt daarin naar het oordeel van uw commissie niet tot uitdrukking dat het iets anders is het heil op de wijze van de belofte te bezitten dan het te bezitten door toeliening ervan in het geloof door de Heilige Geest.

Te weinig wordt hier onderkend dat ook het verbondskind in zonden ontvangen en geboren is en slechts door de genade van de Heilige Geest deelt in wat hem van Godswege in de doop beloofd is.

Als uw commissie zich afvraagt hoe van hieruit nu verder gehandeld zou moeten worden, kan zij niet onvrede zijn dat zij in grote verlegenheid verkeert. Het is haar volstrekt duidelijk, dat we niet eindeloos kunnen voortgaan op de weg van de samensprekingen. Terecht merken deputaten op, dat er 'behoefte aan duidelijkheid is, juist ook omdat we nimmer vrijblijvend spreken'. Niettemin - het is onmogelijk er de ogen voor te sluiten dat de gebieken en gebieken verschillen een helaas maar al te reële belemmering vormen om te komen tot kerkelijke eenheid. In alle nuchterheid moet voorts worden vastgesteld, dat bij de samensprekingen over en weer ook de vermoedheid haar tol begint te eisen.

Uw commissie aithans heeft behoefte haar verlegenheid nog verder te concretiseren. De indruk zou anders immers kunnen ontstaan, dat wij kritiek oefenen vanuit een zelfbewuste positie. Uw commissie is van oordeel

dat dit ook allerminst de bedoeling van deputaten is. Zelf heeft uw commissie het gevoel dat we als kerken met onmacht en vruchteloosheid geslagen zijn. Hoe vaak is er niet - ook gezamenlijk - geboden om toenadering tussen hen, die leven uit hetzelfde Woord en van harte dezelfde belijdenis onderschrijven? Toch blijken we niet in staat om elkaar de dingen zo duidelijk te maken dat het overtuigt.

Uw commissie meent dat deze verlegenheid in ieder geval moet doordringen in de brief, die de generale synode zal doen uitgaan aan de Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken. Vervolgens zouden dan aan de Landelijke Vergadering de gebieken verschillen kunnen worden voorgelgd met de vraag of men zich erin herkent. Tenslotte zou hen de vraag kunnen worden gesteld hoe we op een vruchtbare wijze verder zouden kunnen spreken over deze wezenlijke zaken.

* 2. Confessie en kerkorde.

In de samensprekingen kwam de belijdenis niet alleen aan de orde in het kader van het spreken over de toeliening des heils, maar ook anders en nimmer: de binding aan de belijdenis in het algemeen en in verband daarmee de vraag of het akkoord van kerkelijk samenleven op dit punt goed functioneert.

Deputaten melden dat uit de enquête zelfs de vraag naar voren komt 'of de belijdenis bij de Nederlands Gereformeerde Kerken wel zo veilig is'. In dit verband wordt in het rapport verwezen naar publikaties van enkele predikanten; toelating van kinderen aan het Avondmaal, eenmaal per zondag dienst houden. Deputaten vragen zich af of een akkoord dat zulke dingen toelaat wel een goede regeling is. Bovendien signaleren deputaten bij leden van de commissie aarzeling ten opzichte van uitspraken van de belijdenis en symptomen van relativerend spreken over de belijdenis. Uw commissie is van oordeel dat het rapport van deputaten gezien de ernst van de kritiek uitvoeriger en concreter had moeten zijn in het vermelden van de feiten waarmee deze kritiek gestaafd wordt. Gezien het feit dat deputaten met de Nederlands Gereformeerde commissie hierover slechts kort gesproken hebben, is nader gesprek hierover nodig.

(c) Brieven.

Wat de brief van de Landelijke Vergadering betreft meent uw commissie er hier mee te kunnen volstaan op te merken dat in het bovenstaande op verschillende elementen hieruit reeds is ingegaan en ook bouwstenen voor de beantwoording ervan zijn aangereikt. Voor de beantwoording van de brief van de kerken van Almere, Lelystad en Nieuwegein acht uw commissie de opmerking van deputaten van belang, dat 'die kerken, die reeds een bepaalde vorm van samenwerking kennen, van die weg niet kunnen worden teruggeroepen', daarbij moet - en ook dat is voor het antwoord aan die gemeenten van belang - de kanttekening geplaatst worden dat de uitspraken die de generale synode zal doen over de gebieken verschillen ook consequenties kunnen hebben voor de plaatselijke samenwerking.

Op grond van bovenstaande overwegingen stelt de commissie u voor het volgende te besluiten.

De generale synode

constaterende

- dat er t.a.v. de zaken, genoemd in de Gemeenschappelijke Verklaring ten aanzien van de toeliening des heils, - ondanks intensieve gesprekken in een broederlijke sfeer - verschillen gebleven zijn;
- dat er daarnaast vragen zijn gerezen t.a.v. het functioneren van het Akkoord van kerkelijk samenleven; van oordeel

- dat in de gebieken verschillen tot uiting komt, dat in de Nederlands Gereformeerde Kerken op een aantal wezenlijke punten geen recht gedaan wordt aan belangrijke zaken uit de belijdenis der kerken;
- dat deze verschillen daarom een belemmering vormen om verdere stappen te doen naar een vereniging;
- dat de partijen vragen t.a.v. het functioneren van het Akkoord om een nadere bespreking vragen; spreekt uit

- dat de geconstateerde verschillen, alsook de vragen m.b.t. het functioneren van het Akkoord, geen belemmering mogen zijn om te erkennen dat de Nederlands Gereformeerde Kerken zich in alles willen stellen op de grondslag van en begeren te leven naar de Gereformeerde belijdenis;
- dat de verschillen vanwege hun ernstige aard wel aanleiding moeten zijn tot bezinning en gesprek, teneinde zo gestalte te geven aan de roeping te blijven zoeken naar wegen tot kerkelijke eenheid;
- dat in deze bezinning en dit gesprek de vragen m.b.t. het Akkoord nu ook uitvoeriger betrokken dienen te worden;
- dat dit alles erop gericht zal zijn, dat de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Nederlands Gereformeerde Kerken elkaar - waar nodig door onderling broederlijk vermaan - zullen helpen om waarlijk gereformeerde kerken te zijn, in het handhaven en beloven van de belijdenis en in de kerkregering, opdat zo belemmeringen voor de kerkelijke eenheid uit de weg geruimd worden;

besluit aan deputaten op te dragen

- na te gaan (mede aan de hand van het deputerenrapport en de bespreking daarvan ter synode) welke zaken in het kader van het boven sub 2 en 3 genoemde aan de orde moeten komen, en deze te bespreken met de Nederlands Gereformeerde commissie;
- te rapporteren aan de komende synode of en in hoeverre daarbij gebieken is, dat de besproken zaken het voortgaan op de weg naar verdere eenheid blijvend belemmeren;
- de brieven van de samenwerkende kerken van Almere, Lelystad en Nieuwegein te beantwoorden; en besluit voorts
- de Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken te antwoorden en haar tevens te verzoeken, haar commissie een opdracht te geven t.o.v. de deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken die overeenkomt met de opdracht die de synode aan deputaten eenheid geeft.

Gereformeerde Bond

Het gedeelte van het rapport dat handelt over de samensprekingen met de Gereformeerde Bond maakt gewag van een 'herkenning van elkaar' en een 'gebieken overeenstemming in allerlei praktisch-geestelijke zaken'. Het komt uw commissie voor dat in deze opmerkingen tot uitdrukking wordt gebracht waar voor deputaten het zwaartepunt ligt. Uw commissie vraagt zich echter af of deze herkenning - hoe verheugend

ook - een basis voor eenheid kan zijn. Als deputaten uitspreken dat "in de Christelijke Gereformeerde visie ... kanselruil ... een stap ... is ... die een bepaalde mate van bereikte eenheid markeert" dan gaat het naar het oordeel van uw commissie om een visie, die rechtstreeks voortvloeit uit de gereformeerde belijdenis. Terecht stellen deputaten derhalve dat "kanselruil in feite alleen mogelijk is met kerken die behoren tot een kerkverband, dat herkend is als zijnde van gereformeerde belijdenis" (zie bijlage 8 K.O.) Het probleem is dat er eigenlijk geen Gereformeerde Bonds-gemeenten (deputaten - voorstel m.b.t. Gereformeerde Bond sub b) bestaan. Zeker - er zijn gemeenten van Gereformeerde Bonds-signatuur, maar dat neemt niet weg dat kanselruil met dergelijke gemeenten in feite betekent dat men kanselruil heeft met de Nederlandse Hervormde Kerk ter plaatse.

De vraag naar de belijdenis van de kerk klemt. Het is stellig verblijdend dat deputaten kunnen rapporteren dat er zo'n grote mate van herkenning en overeenstemming is. Dat neemt niet weg dat ook in de huidige situatie de belijdenis aangaande de kerk (art 27-29 NGB), op grond waarvan wij ons van de Nederlandse Hervormde Kerk hebben afgescheiden, de leidraad zal moeten zijn van ons kerkelijk handelen. Immers - herkenning van elkaar en 'overinstemming in allerlei praktisch-geestelijke zaken' kunnen nooit de grond zijn van de kerk - slechts van een vereniging. Het heeft uw commissie daarom verwonderd dat deputaten zich zo snel neerleggen bij het feit dat er een verschil is over het belijden aangaande de kerk.

Op grond van bovenstaande overwegingen stelt de commissie u voor het volgende te besluiten:

De generale synode

constaterende

1. dat in de samsprekingen met de Hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond de belijdenis aangaande de Kerk (NGB art 27-29) nog geen onderwerp van gesprek is geweest;
2. dat er in feite geen Gereformeerde Bonds-gemeenten bestaan - wel Nederlandse Hervormde gemeenten van Gereformeerde Bonds-signatuur;
3. dat het voor de visie op de kerk, zoals die kenmerkend is voor de Gereformeerde Bond, tot nu toe wezenlijk is te blijven binnen het geheel van de Nederlandse Hervormde Kerk;

overwegende

1. dat het goed is dat er contacten zijn en blijven met een groepering waarmee velen in de Nederlandse Hervormde Kerk zich verbonden weten en die ons in velerlei opzicht ook heel na staat;
2. dat het feit dat er zo'n grote mate van overeenstemming gebleken is niet wegneemt dat ook in de huidige situatie de belijdenis aangaande de kerk (art. 27-29 NGB) de leidraad zal moeten zijn van ons kerkelijk handelen;

voorts constaterende

dat de belijdenis aangaande de Kerk precies het struikelblok is op de weg naar een toenadering tot de gereformeerde belijders in de Nederlandse Hervormde Kerk;

sprekt uit

dat kanselruil met gemeenten van Gereformeerde Bonds-signatuur thans niet mogelijk is;

besluit

1. de handelingen van deputaten eenheid op dit punt goed te keuren;
2. aan deputaten op te dragen:
 - a. de contacten met het Hoofdbestuur van de Gereformeerde bond zo intensief mogelijk voort te zetten;
 - b. daarin de belijdenis aangaande de kerk met nadruk aan de orde te stellen.

Gereformeerde Kerken

Uw commissie vindt in het hierover in het deputatenrapport vermelde geen aanleiding voor opmerkingen, temeer daar de zaak terugkomt in het rapport buitenland onder het hoofdstuk Gereformeerde Oecumenische Synode / Gereformeerde Oecumenische Raad.

Contact Orgaan Gereformeerde Gezindte

De commissie heeft geen behoefte aan kritische of aanvullende opmerkingen, maar onderstreept hetgeen deputaten opmerken over het Contact Orgaan Gereformeerde Gezindte in de laatste alinea van de desbetreffende passage in het rapport (9.26/31). Met betrekking tot de door deputaten opgeworpen vraag of de breuk in de Gereformeerde Oecumenische Synode / Gereformeerde Oecumenische Raad ook gevolgen heeft voor de samenwerking binnen het Contact Orgaan Gereformeerde Gezindte is uw commissie toch van oordeel dat een contactorgaan iets anders is dan een vergadering zoals de Gereformeerde Oecumenische Synode / Gereformeerde Oecumenische Raad.

III Bezinning op opdracht

Uw commissie deelt het gevoel van teleurstelling en frustratie waaraan deputaten nu een veertig jaar lang zoeken van eenheid met gereformeerde belijders uting geven. Toch vraagt zij zich af of de weg die deputaten nu in overweging zouden willen geven - hoe verdedigbaar ook - wel de juiste kan zijn. Deputaten spreken van eenheid als een ideaal. Het is uw commissie opgevallen dat juist dit - niet-bijbelse en niet-confessionele - woord daar staat, waar we het woord roeping zouden verwachten. Gaat men uit van een ideaal, dan is inderdaad het gevaar groot dat men, wanneer de praktijk van het zoeken naar eenheid ons moedeloos maakt, wij onze taak verzwijfeld opgeven.

Deputaten beropen zich op de 'nood der tijden'. Is die nood ook niet dit, dat zoveel die bijeen horen gescheiden optrekken? Is die nood niet levens, dat we met machteloosheid geslagen zijn waar het er om gaat hen die van harte onbekrompen en onduidelijk de gereformeerde belijdenis onderschrijven bijeen te brengen? Is dan evenwel het voorgestelde middel niet strijdig met het doel? Opmerkelijk dat in de contacten met de Nederlands Gereformeerde Kerken de eenheid in de belijdenis en zelfs in de beleving ervan zo zwaarwegend geacht wordt dat slechts verwijdering geconstateerd wordt. In de contacten met de Gereformeerde Bond komt vooral de vreugde over de herkenning naar voren. Uw commissie acht dit wel begrijpelijk, maar vraagt zich toch af of het hier niet een rol speelt dat men zich oriënteert op het gevoel en naast zich

in deze te baseren op wat de confessie belijdt aangaande de kerk? Is dat dan geen meten met twee maten? De opdracht die de generale synode 1986 aan deputaten gaf bied een belangrijke, evenwichtige formulering: deputaten worden gemachtigd contact te zoeken met groeperingen als dat dienstbaar kan zijn aan de eenheid der kerken (Acta generale synode 1986 blz. 49 / art. 121). Wij zien voornamelijk geen andere weg dan daarbij te blijven.

Ten aanzien van het in dit deel van het rapport gestelde moeten onze kerken ook de hand in eigen boezem steken. Voor het feit dat we in deze veertig jaar niet dicht bij een kerkelijke eenheid zijn gekomen mogen en kunnen we niet alleen de schuld bij anderen leggen. Zijn we er niet teveel van uit gegaan dat we slechts één zijn waar en voorzover we de dingen van het geloof eender beleven en wreekt zich dat ook niet binnen onze kerken? Het zal binnen onze kerken en in de contacten met anderen niet kunnen en mogen gaan om een eenheid van hen, die zich verbonden gevoelen - het zal moeten gaan om een kerkelijke eenheid van hen, die krachtens Gods roeping en op de grond van hun belijdenis bijeen behoren.

Uw commissie wil op dit punt eerst de discussie in de synode afwachten, alvorens in een later stadium voorstellen te doen m.b.t. het door deputaten eenheid voorgestelde.

G.C. den Hertog, rapporteur

Bijlage 63

Art. 125

BRIEF VAN LANDELIJKE VERGADERING VAN DE NEDERLANDS GEREFORMEERDE KERKEN

Scribaat:

M.A. van Heiden,
Lousalaan 2,
7316 DR Apeldoorn.

Aan de Generale Synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland, bijeen te komen Deo Volente in het jaar 1989 te Groningen.

p/a A. Visser, Verzetstrijderslaan 45, 9727 CB Groningen.

Apeldoorn, 8 maart 1989.

Hooggeachte en geliefde broeders in onze Heer Jezus Christus,

Namens de Landelijke Vergadering van onze kerken, gehouden te Dronten in het jaar 1988, bevestigen wij door middel van dit schrijven de ontvangst van uw brief d.d. 10 januari 1989.

Op haar zittingen van 18 juni en 1 oktober 1988 heeft de Landelijke Vergadering zich beraden op de stand van zaken met betrekking tot de samspreking tussen onze kerken, die al sinds geruime tijd op verschillende niveaus plaatsvindt. Dit gebeurde in de gewaardeerde aanwezigheid van uw afgevaardigden, de broeders G. van Malenhorst en ds. J.C.L. Stareveld.

Wij willen u langs deze weg mededeling doen van het besluit dat onze Landelijke Vergadering heeft genomen aangaande de contacten met uw kerken. We voegen dit besluit als bijlage aan deze brief toe.

Er zijn in de contacten tussen onze kerken enkele dingen, die verheugend te noemen zijn.

We noemen de verblijdende eenheid, die op diverse plaatsen bereikt is, zoals in Almera, Lelystad en Nieuwegein. En ook in andere plaatsen zijn vormen van voortdurende ontmoeting en samenwerking die tot zegen zijn.

Verder achten we het een goede zaak, dat onze studenten in de theologie hun opleiding tot dienaar van Gods Woord kunnen ontvangen aan de School van uw kerken te Apeldoorn. Ook stemt het ons bij dat enkele broeders uit ons midden in het docentenkorps van de vooropleiding zijn opgenomen.

In dit verband willen we ook noemen ons gemeenschappelijk optreden in de zaken betreffende de G.O.S. Op zichzelf zijn de ontwikkelingen binnen de G.O.S. (die inmiddels is omgezet in de G.O.R.) uitermate verdienstelijk te noemen. De strijd om het hooghouden van Gods Woord in zaken van leer en leven geeft veel moeite en pijn.

Maar in die strijd om de handhaving van de heiligheid van Gods Woord stonden en staan wij naast elkaar. Dat bleek ook duidelijk op de zitting van de L.V. van 18 juni 1988, toen ds. Stareveld, die één van uw afgevaardigden naar Harare was, ook aan ons verslag deed van de gebeurtenissen, die helaas geleid hebben tot een breuk binnen de G.O.R.

De genoemde feiten spreken toch van een bepaalde mate van overeenstemming, die met dankbaarheid mag worden vastgesteld.

Toch overmeerste, zoals ook uit het aangenomen besluit wel blijkt, de teleurstelling, omdat in de gesprekken tussen de leden van uw Deputaatschap voor de eenheid der gereformeerde belijders en van onze commissie voor Contact Samspreking met andere kerken in de afgelopen periode zo weinig concrete vorderingen zijn gemaakt.

Onze vergadering was er met name teleurgesteld over dat uw vorige synode uw Deputaten opdroeg om steeds weer aan de orde te stellen de punten, in de Gemeenschappelijke Verklaring genoemd. Als gevolg daarvan cirkelen de gesprekken voortdurend om dezelfde onderwerpen, die al sinds jaar en dag besproken zijn.

We vragen ons echter af wat we reëel van een verdergaand gesprek over deze Verklaring kunnen en mogen verwachten. Kennen we na zoveel jaren van samspreking elkaars denken en gevoelen niet voldoende om te weten wat we in dezen aan elkaar hebben?

Naar onze overtuiging leidt het voortgaan op deze weg tot het telkens weer aanscherpen van geconstateerde

verschillen, geheel tegen de bedoeling van de Verklaring in. Deze beoogde immers vast te stellen dat er een verregaande overeenstemming was bereikt.

Onze vergadering kan zich daarom niet vinden in een hanteren van de Verklaring als een blijvend instrument om over en weer elkaars diepste gevoelens en bedoelingen met betrekking tot de onderhavige punten af te testen.

Overigens werd pijnlijk gemist de erkenning, die uw synode van 1983 nog wel uitsprak, dat het hier gaat om verschil in accenten die ook binnen uw eigen kerken gelegd worden. Wanneer deze erkenning de besprekingen meer zou doortrekken, zou er ook meer oog kunnen zijn voor de door ons meermalen uitgesproken overtuiging, dat de verschillen binnen de grenzen van Schrift en belijdenis vallen. Dat wil zeggen: de verschillen zijn er wel, maar we kunnen ze voor de troon van God niet noemen als gegronde redenen voor een voortdurende scheiding.

Met dit alles spreken we evenwel niet uit, dat wij niet langer bereid zijn om op uw kritische vragen in te gaan. Integendeel, wij hebben onze commissie verzocht om 'zoveel als in haar vermogen ligt de gestelde vragen te beantwoorden'.

Van onze kant doen we dat echter niet met de bedoeling om de besprekingen nog meerdere jaren in dezelfde cirkelgang voort te zetten. Vandaar dat we er de opdracht aan hebben toegevoegd om 'de gesprekken zo mogelijk verder te leiden in een richting, die tot versterking en uitbreiding van de bestaande contacten kan leiden'.

We doen dit vanuit de overtuiging, in het besluit van onze Landelijke Vergadering verwoord, 'dat het niet zo mag zijn, dat de verschillende historische achtergrond en een verschillende toonzetting van de preken de verhoudingen beheersen'. Als u met ons van oordeel bent dat de indringende vraag van de apostel 'Is Christus gedeeld?' (1 Cor. 1:12) ook op onze wederzijdse kerken betrekking heeft, dan vragen wij u om onder de klem van dit woord de bestaande impasse te doorbreken, zodat de goede contacten die er plaatselijk zijn ook landelijk worden bevorderd.

Wij hopen vurig dat uw antwoord ons weer nieuw perspectief zal kunnen bieden. We doen dat met een beroep op een ander woord van de apostel Paulus: 'Indien iemand de vaste overtuiging heeft van Christus te zijn, dan overwege hij, dat, evengoed als hij van Christus is, wij ook van Christus zijn' (2 Cor. 10:7). En we herinneren u eraan dat u ook zelf in meerdere uitspraken van uw synodes gewezen hebt op Christus' gebod om eenheid, dat voor ons toch een gebod tot eenheid inhoudt.

Stammen we bovendien niet uit dezelfde traditie van de Afscheiding van 1834? En blijft voor u en ons niet gelden wat onze voorouders vastlegden in de Acte van Afscheiding of Wederkeering, toen zij verklaarden 'gemeenschap te willen uitoefenen met alle ware Gereformeerde leden, en zich te willen vereenigen met elke op Gods onfeilbaar woord gegronde vergadering, aan wat plaats God dezelve ook vereenigd heeft...?'

Broeders, wij zijn ervan overtuigd dat wij elkaar in een tijd van toenemende Godsverduistering en kerkverlating hard nodig hebben. Wij bidden de HEERE dat Hij ons geeft samen gehoorzaam te zijn aan Zijn roepstem en in woord en daad de eenheid te zoeken en te beleven met allen die de verschijning van Zijn Zoon Jezus Christus waarachtig liefhebben. Wij zien met groot verlangen uit naar de dag dat Hij ons samenbrengt.

Ten slotte bidden we u over het werk van uw vergadering en van al uw kerken de onmisbare zegen van de HEERE toe.

In Christus verbonden,
namens de Landelijke Vergadering van
Dronten 1988,
J.C. Schaeffer, praeses e.l.
M.A. van Helden, 2e scriba e.l.

BIJLAGE: BESLUIT VAN DE LANDELIJKE VERGADERING VAN DRONTEN M.B.T. DE SAMENWERKING MET DE CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE KERKEN

Besluit d.d. 1 oktober 1988

De Landelijke Vergadering

- heeft kennis genomen van het rapport van de commissie voor Kontakt en Samenspreking met andere kerken over haar gesprekken met Deputaten Eenheid van de Christelijke Gereformeerde Kerken
- constateert dat er, ondanks de wederzijds erkende roeping om tot eenheid te komen en ondanks de door de Commissie gerapporteerde open en broederlijke besprekingen, weinig voortgang is op de weg naar die eenheid. Met name de opdracht die de vorige Christelijke Gereformeerde generale synode aan haar deputaten gegeven heeft om 'steeds weer aan de orde te stellen de punten, in de Gemeenschappelijke Verklaring genoemd' leidt ertoe dat de bespreking zich steeds weer herhaalt.
- overweegt, dat het niet zo mag zijn, dat de verschillende historische achtergrond (Nadere Reformate enerzijds en 'dertiger jaren' anderzijds) en een verschillende toonzetting van de preken de verhoudingen beheersen. Het indringende woord van de apostel 'Is Christus gedeeld?' behoort ons juist over deze verschillen heen te helpen.
- verzoekt de Commissie om
 1. de gesprekken met Deputaten voort te zetten en zoveel als in haar vermogen ligt de gestelde vragen te beantwoorden,
 2. de gesprekken zo mogelijk verder te leiden in een richting, die tot versterking en uitbreiding van de bestaande contacten kan leiden.
 3. andere initiatieven te ontwikkelen die de eenheid, zowel plaatselijk als landelijk, kunnen bevorderen.

Bijlage 64
Art. 125

Aan de Generale Synode van de
Christelijke Gereformeerde Kerken 1989,
p/a de roepende kerk van Groningen
De weledede heer A. Visser,
Verzetsrijderslaan 45,
9727 CB Groningen.

Almere/Lelystad/Neuwegein, april 1989

Zeer geachte broeders,

Wij schrijven U namens de gemeenten waarin, zoals bekend, de samenwerking tussen nederlands-gereformeerden en christelijk-gereformeerden al verscheidene jaren in de praktijk de vorm van een volledig samengaan in één samenwerkingsverband kent. Dit alles met behoud van eigen zelfstandigheid volgens de daartoe opgestelde regelingen en na besprekingen op en goedkeuring van de bredere vergaderingen. Wij ervaren deze samenwerking als de uitdrukking van de door de Here God geschonken eenheid en beschouwen het voortgaan op deze weg als gehoorzaamheid aan de opdracht van de Here de eenheid van Zijn kerk te zoeken.

Eerder richten wij ons in een schrijven tot de Landelijke Vergadering 1988 van de Nederlands Gereformeerde Kerken en Dronten. Van deze brief deden wij een afschrift toekomen aan Deputaten Eenheid.

Ook tegenover uw vergadering willen wij onze zorg uitspreken over de kennelijke stagnatie in het zoeken van elkaar en het verder samengaan van beide kerkverbanden.

Wij betreuren dat de Gemeenschappelijke Verklaring, indertijd opgesteld omdat men elkaar op dat punt gevonden had, van christelijk-gereformeerde zijde kennelijk nu meer als een struikelblok om samen verder te gaan dan als een gemeenschappelijk uitgangspunt wordt gehanteerd.

Naar ons oordeel is bovengenoemde Gemeenschappelijke Verklaring en zijn de contacten die op verscheidene plaatsen gegroeid zijn, o.a. tot uitdrukking komend in kanselruil en zoals in onze gemeenten tot een volledige samenwerking met één predikant, niet van vrijblijvende, maar van verplichtende aard.

Wij zijn dankbaar voor de eenheid die wij in onze gemeenten ervaren. Het is een eenheid die als vrucht gezien mag worden van de oproep elkaar te zoeken, zoals die ook herhaaldelijk door voorgaande generale synodes is gedaan. Daarmee draagt het landelijke verband van de Christelijke Gereformeerde Kerken ook medeverantwoordelijkheid voor wat in onze gemeenten is gegroeid. Deze eenheid kan en mag niet worden ongedaan gemaakt. Wij zijn van mening dat wij dit ook niet voor het aangezicht van God zouden kunnen verantwoorden.

Daarom willen we er bij uw vergadering op aandringen om vanuit de verbondenheid in onze Here Jezus Christus in geloof en vertrouwen verder te gaan.

Ook wij zijn van mening dat de zaak der eenheid alleen gediend is met duidelijkheid. Een duidelijke uitspraak dat wat in geloof samen begonnen is niet door twijfel aan elkaars confessionaliteit mag worden afgebroken, zou de zaak der eenheid dienen en ons verblijden.

Wij vertrouwen dat de voortgang van de contacten tussen beide kerken onder biddend opzien tot de Koning der Kerk door uw vergadering zal worden nagestreefd en gestimuleerd en wensen U daartoe de leiding van de Heilige Geest toe.

Namens de christelijke gereformeerde
en nederlands gereformeerde
samenwerkende gemeenten van
Almere, Lelystad en Neuwegein
voorz. scriba.

Bijlage 65
Art. 130

RAPPORT 2 VAN COMMISSIE IV BETREFFENDE DE SAMENSPREKINGEN MET DE GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND (VRIJGEMAAKT)

Uw commissie is van oordeel dat deputaten vertegenwoordiging der kerken terecht het oriënterend gesprek met de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) zijn aangegaan. In de brief, die onze generale synode van 1986 deed uitgaan aan het adres van de generale synode van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) 1987 was de reeds in 1977 uitgesproken bereidheid om als moderamen van de generale synode contact te hebben met de vrijgemaakte broeders herhaald. Uw commissie heeft geconstateerd dat deputaten vertegenwoordiging in goed overleg met deputaten eenheid deze gesprekken hebben gevoerd. Stellig is er reden tot dankbaarheid dat er na vele jaren weer enkele samensprekingen hebben plaatsgevonden!

Ten aanzien van de weergave van de gesprekken wil de commissie het volgende opmerken. Ten eerste: Er wordt gewag gemaakt van het gesprek over de door generale synodes van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) geuite beschuldigingen aan het adres van enkele Apeldoornse hoogleraren, te weten prof. dr. B.J. Oosterhoff en wijlen prof. dr. J.P. Versteeg. Deputaten melden dat werd 'overeengekomen dit punt in dit stadium niet verder te bespreken'. Wat verder komt het rapport hierop terug en vermeldt dat, als 'het serieus op eenwording aangaaf' gesproken moet worden over 'bepaalde opvattingen, die in de Christelijke Gerefor-

meerdere Kerken verdedigd zijn", waarbij men ondermeer denkt aan de publikaties van prof. dr. B. J. Oosterhoff. Het is uw commissie opgevallen dat deputaten deze opmerkingen zonder enig commentaar doorgeven. Het roept de vraag bij ons op of deputaten deze gedachten slechts hebben aangeroerd of dat zij er ook op hebben geantwoord. Deputaten gaven desgevraagd te kennen, dat zij wel hebben verwezen naar de uitspraken van onze generale synodes diensangående.

Ten tweede: Met betrekking tot hetgeen deputaten vertegenwoordiging bespraken met deputaten van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) ten aanzien van de toeëigening des heils en de gemeentebesouwing is vanwege de daarbij gebleken verschillen naar het oordeel van uw commissie verder gesprek noodzakelijk. Uw commissie herinnert hierbij aan de uitspraak van de generale synode van Hilversum 1968, dat "de verschillen ten aanzien van de toeëigening des heils en de hantering van het gereformeerd belijden omtrent de kerk wezenlijke verschillen zijn", die "een struikelblok voor de vereniging tussen beide kerken" (Acta generale synode Hilversum 1968/1969, blz. 69 art. 177) vormen. Uw commissie spreekt de hoop uit dat de voortgaande gesprekken ertoe kunnen leiden dat deze uitspraak terzijde gesteld kan worden.

Ten derde: het is duidelijk dat de contacten met de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) de reeds bestaande contacten met de Nederlands Gereformeerde Kerken onder hoge druk plaatsen en mogelijk ook met een te zware hypotheek belasten.

Terecht hebben deputaten vertegenwoordiging uitgesproken dat dit onjuist is en 'niet fair' tegenover de Nederlands Gereformeerde Kerken. In dit verband komt bij uw commissie echter wel de vraag naar voren waarom het persoonslag slechts gewaagt van het begrip dat de Christelijke Gereformeerde broeders hadden voor de bezwaren aan de kant van de Gereformeerde (Vrijgemaakte) broeders ten opzichte van de Nederlands Gereformeerde Kerken.

Als onjuist beoordeelt uw commissie het in voorstel 2b gestelde, namelijk dat de generale synode uitspraak zou hebben te doen ten aanzien van de vraag "hoe bepaalde door de gereformeerde deputaten aan de orde gestelde ontwikkelingen in de Nederlands Gereformeerde Kerken getaxieerd dienen te worden". Het lijkt uw commissie om te beginnen niet goed de generale synode voor te stellen zich uit te spreken over bepaalde "ontwikkelingen", die nergens in de rapportage als concrete zaken aan de orde komen. Bovendien werpt de betreffende wens van de deputaten van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) een bepaald licht op het door hen gevulde verlangen niet met hetzelfde deputaatschap contact te onderhouden dat ook samsprekingen heeft met de Nederlands Gereformeerde Kerken. Het is in ieder geval een heel andere benadering dan die van deputaten van de Nederlands Gereformeerde Kerken, die hoopten dat de contacten van onze kerken met de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) zouden kunnen bijdragen aan een toenadering van Nederlands Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt), en die terecht door deputaten vertegenwoordiging in het gesprek met de deputaten van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) is ingebracht.

De commissie stelt u dan ook voor de wens van deputaten van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) en het desbetreffende voorstel van deputaten vertegenwoordiging om de samspreking te voeren met een nieuw deputaatschap van onze kerken - en dus niet door deputaten eenheid - niet te honoreren. Daartegen pleit ook het argument, dat een dergelijk nieuw deputaatschap precies dezelfde taakomschrijvingen zou moeten ontvangen als deputaten eenheid (zie bijlage 32 K.O. art. 50 en 51), zodat twee deputaatschappen naast elkaar aan dezelfde opdracht gestalte zouden moeten geven.

Eén opmerking in dit verband nog tenslotte. Uw commissie betreurt dat deputaten vertegenwoordiging - voorzover uit hun rapport blijkt - slechts op de "psychologische achtergrond" van de toenadering tussen Christelijke Gereformeerde Kerken en de buiten het verband van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) geraakte kerken hebben gewezen. In het gesprek dat uw commissie heeft gevoerd met de prassen van deputaten vertegenwoordiging is gebleken dat zij - naar het oordeel van uw commissie terecht - geen positie hebben gekozen in het conflict, dat ten grondslag lag aan de breuk van 1967.

Op grond van bovenstaande overwegingen stelt de commissie u voor het volgende te besluiten:

De generale synode overwegende

- dat uit het rapport van deputaten vertegenwoordiging blijkt, dat in hun samsprekingen met de deputaten van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) verschillen met betrekking tot de toeëigening des heils en het werk van de Heilige Geest in de prediking naar voren zijn gekomen, waarover het gesprek zou moeten worden voortgezet;
- dat het onjuist zou zijn om op grond van een verzoek van deputaten van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) en ten overstaan van hen een taxatie te geven van de ontwikkelingen in de Nederlands Gereformeerde Kerken;
- dat een ingaan op de wens van deputaten van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) om de samspreking te laten voortzetten door een apart deputaatschap principieel onjuist zou zijn en praktisch op ernstige bezwaren zou stuiten;

sprekt uit

- dat deputaten vertegenwoordiging terecht het gesprek met de Gereformeerde kerken (Vrijgemaakt) zijn aangegaan;
- dat de geconstateerde verschillen geen belemmering mogen zijn om te erkennen dat de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) zich in alles willen stellen op de grondslag van en begeren te leven naar de gereformeerde belijdenis;
- dat de verschillen van zo ernstige aard zijn dat het gesprek erover moet worden voortgezet teneinde zo gestalte te geven aan de roeping te zoeken naar wegen tot kerkelijke eenheid;
- dat dit gesprek erop gericht zal zijn, dat de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) elkaar - waar nodig door onderling broederlijk vermaan - zullen helpen om waarlijk gereformeerde kerken te zijn, in het handhaven en beleven van de belijdenis en in de kerkregering, opdat zo belemmeringen voor de kerkelijke eenheid uit de weg geruimd worden;
- dat dat gesprek slechts dan perspectief biedt als het gevoerd wordt door deputaten eenheid;

besluit aan deputaten eenheid op te dragen

- de door deputaten vertegenwoordiging begonnen samsprekingen met deputaten van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) voort te zetten in de geest van de sub 1 tot en met 5 genoemde uitspraken;
- in de samsprekingen mede aan de orde te stellen de zaken, die tot nog toe in de gehouden besprekingen niet of niet voldoende besproken zijn.

G.C. den Hertog, rapporteur

Bijlage 66
Art. 130

BRIEF VAN DE GENERALE SYNODE VAN DE GEREFORMEERDE KERKEN (VRIJGEMAAKT)

Aan de eerstkomende generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland,
p/a De kerk te Groningen,
p/a De heer A. Vasser,
Verzetssingdijkaan 76,
9727 CB Groningen.

Spakenburg, 1 oktober 1987.

Weleerwaarde en eerwaarde Heren en Broeders,

De Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, gehouden te Spakenburg-Noord in 1987, nam kennis van de brief die het moderamen van uw Generale Synode van 's-Gravenhage 1986 in opdracht van deze synode schreef.

Naar aanleiding van deze brief nam de Generale Synode van Spakenburg-Noord het volgende besluit:

- deputaten voor het gesprek met de Christelijke Gereformeerde Kerken te benoemen in de hartelijke begeerte deze kerken krachtens de roeping van het evangelie nog te zoeken;
- deputaten de volgende instructie te geven:
 - zich te wenden tot deputaten voor de vertegenwoordiging van de Christelijke Gereformeerde Kerken;
 - in het gesprek met de christelijke gereformeerde deputaten naar voren te brengen de punten, die de Generale Synode te Heemse 1984-1985 in haar brief (Acta art. 133 sub 3 en 4) heeft genoemd:
 - de in de brief van Arnhem 1981 genoemde publikaties;
 - het lidmaatschap van de Gereformeerde Oecumenische Synode;
 - het contact met de Nederlands Gereformeerde Kerken;
 - de door de Christelijke Gereformeerde Kerken gestelde verschillen ten aanzien van de toeëigening des heils en de hantering van het belijden omtrent de kerk;
 - bij deputaten voor de vertegenwoordiging van de Christelijke Gereformeerde Kerken erop aan te dringen dat hun kerken ten aanzien van deze punten tot een schriftuurlijke beslissing komen, zodat verder spreken over vereniging zinvol zal kunnen zijn;
 - met genoemde christelijke gereformeerde deputaten te spreken over wat de Gereformeerde Kerken en de Christelijke Gereformeerde Kerken verenigt en scheidt met betrekking tot het komen tot kerkelijke eenheid op de grondslag van de Heilige Schrift en drie formulieren van eenheid;
- deputaten op te dragen van hun handelingen schriftelijk rapport uit te brengen aan de eerstkomende generale synode en dit rapport tijdig toe te zenden aan de kerken.

Gronden:

- De Heilige Schrift (vgl. o.a. Joh. 17:20, 21; Fil. 2:1-4; Ef. 4:1-6) dringt ons te staan naar kerkelijk samenleven met allen, die met ons door één Geest één Here aanbidden en eenzelfde geloof belijden (vgl. de uitspraak van de Generale Synode van Groningen 1946, Acta, art. 88), opdat allen zich door de Here Jezus Christus laten vergaderen in eenheid van het ware geloof.
 - De brief van de Generale Synode van 's-Gravenhage 1986 als antwoord op het schrijven van de Generale Synode te Heemse 1984-1985 doet blijken dat wij als kerken door het wisselen van brieven van synode tot synode op de weg naar vereniging niet verder komen.
 - Sinds de Generale Synode van Amerstfoort-West 1967 hebben onze generale synoden geen deputaten voor samspreking meer benoemd vanwege de weigering van de synoden van de Christelijke Gereformeerde Kerken tot duidelijke uitspraken te komen ten aanzien van zaken en bezwaren, die door onze synoden werd genoemd. Het louter schriftelijke contact van synode tot synode dat door deze weigering moest volgen, is thans in een zodanig stadium gekomen, dat het niet zinvol geacht moet worden daarmee door te gaan.
 - Zal er van verdere contactoefening met de Christelijke Gereformeerde Kerken sprake zijn, dan dient er bij deze kerken op te worden aangedrongen dat zij tot duidelijke kerkelijke uitspraken komen.
 - Ter wille van de eenheid van de Zinen, waar onze Verlosser de Vader om geboden heeft, dienen de Gereformeerde Kerken ondanks het tot nu toe vruchteloos gebleken mondelinge en schriftelijke contact toch aan de wens van de Christelijke Gereformeerde Kerken tegemoet te komen om het contact door middel van deputaten te oefenen, opdat er onder de zegen van de Here weer een broederlijk gesprek op gang komt.
- Van meestal moet duidelijk zijn dat de Gereformeerde Kerken het gesprek niet met vrijblijvendheid en in oecumenistische geest (die naar alle kanten praat, zonder echt de eenheid in de waarheid te zoeken) willen voeren.

- b. Omdat schriftuurlijke eenheid alleen vrucht is van een metterdaad kiezen voor de waarheid van God, dienen de door de Generale Synode te Heemse 1984-1985 in haar brief (Acta art. 133 sub 3 en 4) genoemde punten in het door deputaten te voeren gesprek aan de orde te komen.

De generale synode van Spakenburg-Noord heeft moeten constateren dat uw Synode van 's-Gravenhage 1986 niet is ingegaan op de punten, die de Synode van Heemse in haar brief sub 3 en 4 noemde.

Zij wil in verband met het besluit dat zij nam nader ingaan op wat het moderamen van uw Synode van 's-Gravenhage 1986 in antwoord op de brief van de synode te Heemse 1984-1985 schrijft.

De argumentatie van het besluit weer met uw kerken door middel van deputaten te gaan spreken kunt u vinden in de gronden van bovenvermeld besluit.

Het mag u niet ontgaan, broeders, dat de generale synode van Spakenburg-Noord dit besluit niet zonder moeite heeft genomen.

U vraagt de synode 'het willen verstaan' van uw broederlijke bedoelingen. Hebt van uw kant ook begrip voor de moeite, die deze synode heeft na een lange periode van vruchteloos samenspreken en een daarop gevolgde even lange periode van briefwisseling opnieuw deputaten voor het gesprek te benoemen.

In gehoorzaamheid aan de Heilige Schrift, in geloof aan de macht van de Koning van de kerk en in vertrouwen op de werking van de Heilige Geest, heeft de Generale Synode van Spakenburg-Noord dit besluit echter genomen.

Broeders, wij willen u zoeken en u tegemoet komen, zover wij dit voor de Here kunnen verantwoorden.

De generale synode bidt de Here, dat het via de deputatenbesprekingen mag komen tot een werkelijk schriftuurlijk gesprek tussen uw kerken en de onze en dat dit gesprek zo gezegend mag worden, dat de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Kerken elkaar gaan vinden op de basis van de Heilige Schrift en de belijdenis, in de eenheid van het ware geloof. Wij herinneren u aan het oordeel van uw Generale Synode van Haarlem-Santpoort 1962 'dat de Gereformeerde Kerken zich in alles willen stellen op de grondslag van Gods heilig Woord en de gereformeerde belijdenis als daarop gegrond, en het daarom roeping is te staan naar eenheid'.

Wat bij mensen onmogelijk is, is mogelijk bij de Here, onze God. Broeders, laat van Hem onze verwachting zijn. En laten wij in zelfverloochening, liefde, trouw en volharding doen, waartoe Hij ons roept.

Onze God ordene Zich over uw en onze kerken. Met broedergroet en heilbede.

namens de Generale Synode van
Spakenburg-Noord

w.g. A.N. Hendriks, praeses
w.g. R. Houwen, scriba II

Bijlage 67
Art. 134

RAPPORT VAN DE DEPUTATEN KERKELIJK ADMINISTRATIEF BUREAU

Deputaten Kerkelijk Administratief Bureau rapporteren ingevolge artikel 7 van hun instructie over de periode 1986 - 1989 het volgende.

- I. a. Samenstelling deputaatschap
U benoemde in 1986:
J.W. Bergeman
G.L. Bouwman (penningmeester)
C. Groeneveld (voorzitter)
J. van der Keur
J.W. van Westrienen R.A.
L. van der Zwaag (secretaris)
De functies werden door deputaten verdeeld zoals is aangegeven.
Br. Van Westrienen, die sinds 1977 deel uitmaakt van het deputaatschap, heeft te kennen gegeven niet voor een volgende termijn in aanmerking te willen komen.
- b. Vergaderingen
Deputaten vergaderden in deze periode 13 maal.
De vergaderingen werden in het kantoor te Veenerdaal gehouden.

II Bureau

- a. Personeel
In de verslagperiode deden zich geen mutaties onder de medewerkers voor.
Aan het bureau zijn thans verbonden:
de heren J.A. van der Waal (administrateur) en W. Woudstra en mw. E.J. Budding.
- b. Rechtspositie
Verschillen in de rechtsposities van medewerkers in dienst van deputaatschappen hebben er toe geleid, dat wij in onze besprekingen dit onderwerp met de nodige terughoudendheid hebben behandeld.
Wij stellen voor de rechtspositieregeling voor kerkelijke werkers, zoals vastgesteld door de G.S. 1986, zodanig aan te passen, dat deze regeling van toepassing is op zowel de kerkelijke werkers als de overige medewerkers in dienst van de deputaatschappen. Wij zouden gaarne zien dat deputaten Financiële Zaken in overleg met de betrokken deputaatschappen de noodzakelijke wijzigingen aanbrengen waardoor uniformering wordt bereikt en alle medewerkers onder één en dezelfde rechtspositieregeling vallen.

c. Werkzaamheden

We hebben mogen constateren dat de dienstverlening zich in deze verslagperiode gestaag mocht uitbreiden.

De aanschaf van een eigen computersysteem maakte het mogelijk de dagelijkse werkzaamheden en de jaarverslagen geautomatiseerd te verwerken.

De doorlooptijden werden mede hierdoor behoorlijk bekort zodat andere activiteiten ontplooid konden worden.

Deputaatschappen werden in kennis gesteld van het feit dat tussentijdse rapportages op eenvoudige wijze kunnen worden verstrekt.

Hiervan wordt reeds dankbaar gebruik gemaakt.

Ook de plaatselijke kerken werd de mogelijkheid geboden hun financiële administratie door het bureau te laten verzorgen.

d. Adressenbestand

Het overleg met afgevaardigden van deputaten Buitenlandse Zending, Israëli en de Chr. Gerel. Vereniging voor Jeugdwezijn heeft er toe geleid dat de afzonderlijke adressenbestanden naar een centraal bestand werden geconverteerd. Het bestand bevat vrijwel alle adressen van bij de kerken aangesloten leden en wordt door het bureau actueel gehouden.

Naast acceptgirokaarten wordt ten behoeve van participanten ook etiketten van naam-, adres- en woonplaatsgegevens voorzien voor de verzending van periodieken.

e. Apparatuur

Voor het financieel administratieve werk alsmede het bijhouden van het adressenbestand werden een tweetal microcomputers met printer geïnstalleerd. De apparatuur is uitwisselbaar. De kwetsbaarheid wordt hiermee tot een minimum gereduceerd. Tevens biedt de capaciteit van de apparatuur mogelijkheden de activiteiten verder uit te breiden.

f. Meubilair

Ter beveiliging van bestanden zijn maatregelen getroffen.

Onder andere werd een brandwerende kast aan de inventaris toegevoegd.

III Contacten

Met deputaten Adma zijn er contacten geweest over

- het afstemmen van de rechtsposities van medewerkers
- afspraken en tariefstelling bij assistentie van medewerkers
- aanschaf van apparatuur
- afspraken bij werving van medewerkers.

Met deputaten Onderzoek Doelmatigheid werden onze antwoorden op hun enquête doorgenomen.

Met deputaten Israël werden besprekingen over het centrale adressenbestand gevoerd.

Met Zendingdeputaten werden besprekingen gevoerd over het centraal adressenbestand en is onderzocht hoe particuliere giften administratief aan de desbetreffende gemeenten zouden kunnen worden toegerekend. Met de Chr. Gerel. Vereniging voor Jeugdwezijn werden contacten onderhouden over het adressenbestand. Regelmatig werden wij door onze voorzitter op de hoogte gehouden van de bevindingen van uw deputaatschap voor de voorbereiding van een besluit inzake een centraal bureau.

Wij ondersteunen het voorstel dat van die zijde zal worden voorgelegd om een commissie te benoemen bestaande uit uitvoerende functionarissen van de betrokken bureau's. Deze zouden in uw opdracht een concreet plan kunnen uitwerken voor de gezamenlijke huisvesting en dit D.V. kunnen voorleggen aan uw vergadering in 1992. Realisering zou dan kunnen gebeuren binnen de daarna volgende periode van drie jaar.

IV Centrale rekening

Ingevolge uw opdracht werden voor de afdrachten van de Centrale rekening afspraken met de kashoudende deputaatschappen gemaakt.

V Vermogenspositie

Volgens de richtlijnen van deputaten Financiële Zaken zou het eigen vermogen 11/2 maal de jaarlijkse verplichtingen moeten zijn. Om dit te verwezenlijken is in het begrotingsoverzicht 1989-1992 een aanzet gegeven waardoor het mogelijk moet worden deze doelstelling in een tijdsbestek van 10 jaar te realiseren.

VI Financiën

Voor dit hoofdstuk verwijzen wij u naar bijlage I.

VII Voorstellen

Deputaten stellen voor:

- a. een zestal deputaten te benoemen,
- b. aanpassing rechtspositieregeling (zie punt II. b.)

L. van der Zwaag, secretaris

Bijlage I

FINANCIËN EN BEGROTINGEN

A. Algemeen

Zoals reeds eerder in ons rapport is opgemerkt wordt de periode 1986 - 1989 gekenmerkt door een voortgaande ontwikkeling van het pakket van dienstverlening.

De administratieve automatisering heeft een zodanige efficiency bewerkstelligd dat zonder personeelsuitbreiding de dienstverlening in het kader van adressenbeheer kon worden ter hand genomen.

In de periode 1986 - 1989 is met een minimale tariefsverhoging volstaan.

Zoals in paragraaf V reeds is aangegeven voldoet het eigen vermogen niet aan de ons inziens redelijke normstelling, nl. 1 1/2 x de vaste kosten.

Rekeninghoudend met het gegeven dat er geen ruimte is tot verhoging van de bijdrage uit de generale kas zullen wij ons bezinnen op welke wijze een verdere vermogensversterking dient te worden gerealiseerd.

Hierbij zal ook aan tarief-aanpassing gedacht dienen te worden.

In de verslagperiode is er voor ± f 50.000,— geïnvesteerd in apparatuur-programmatuur en inventaris. De hierover benodigde middelen zijn onttrokken aan de eigen depositorekening van het K.A.B. bij de Crediet- en Effectenbank. In de komende jaren zullen nog wat investeringen plaatsvinden, doch tot een belangrijk lager totaalbedrag.

B. Financieel overzicht

Balans 1986-1988 (x f 1.000,—)

	1986	1987	1988
Activa			
Vastgelegde middelen	24,9	42,5	36,1
Middelange beleggingen	100,0	95,0	70,0
Vorderingen korte termijn	37,0	34,6	51,9
Liquide middelen	799,2	778,3	490,8
	<u>961,1</u>	<u>950,4</u>	<u>658,8</u>
Passiva			
Eigen vermogen	115,7	131,5	148,9
Reserveringen	0,0	2,5	5,0
Schulden korte termijn	845,4	816,4	504,9
	<u>961,1</u>	<u>950,4</u>	<u>658,8</u>

Begrotingen 1986 - 1988 (x f 1.000,—)

	1986	1987	1988
Baten			
Doorberekend aan deputaatschappen	170,0	175,0	175,0
Ontv. Gen. Kas	24,0	33,0	33,0
Interest	21,0	20,0	24,0
	<u>215,0</u>	<u>228,0</u>	<u>232,0</u>
Lasten			
Personeelskosten	135,0	141,0	147,0
Uitzendkrachten	0,0	0,0	0,0
Huisvestingskosten	25,0	25,0	26,0
Algemene kosten	43,0	37,0	38,0
Afschrijvingen	12,0	17,0	17,0
Voorzieningen	0,0	0,0	0,0
Werk derden	0,0	5,0	5,0
	<u>215,0</u>	<u>225,0</u>	<u>234,0</u>
Saldo voor-/nadelig	0,0	+ 3,0	-/ 2,0

Werkelijke Baten en Lasten 1986 - 1988 (x f 1.000,—)

	1986	1987	1988
Baten			
Doorberekend aan deputaatschappen	156,6	186,5	179,0
Ontv. Gen. Kas	24,0	30,0	35,0
Interest	20,5	20,5	20,8
	<u>201,1</u>	<u>237,0</u>	<u>234,8</u>

Lasten	1986	1987	1988
Personeelskosten	144,8	147,9	148,5
Uitzendkrachten	1,9	0,0	0,0
Huisvestingskosten	18,8	18,7	17,9
Algemene kosten	46,9	34,3	34,5
Afschrijvingen	7,2	11,7	13,8
Voorzieningen	0,0	2,5	2,5
Werk derden	17,6	6,2	0,2
	<u>237,2</u>	<u>221,3</u>	<u>217,4</u>
Saldo na-/voordelig	-/ 36,1	+ 15,7	+ 17,4

C. Begrotingen 1989 - 1992 (x f 1.000,—)

	1989	1989 herzien	1990	1991	1992
Personeelskosten	152	152	155	158	160
Huisvestingskosten	27	25	26	27	28
Algemene kosten	40	45	47	48	47
Afschrijvingen	17	15	20	20	20
Werk derden	5	-	-	-	-
	<u>241</u>	<u>237</u>	<u>248</u>	<u>253</u>	<u>255</u>
Af. rente-opbrengst	25	15	8	10	12
Netto-exploitatie	<u>216</u>	<u>222</u>	<u>240</u>	<u>243</u>	<u>243</u>
Doorberekend aan:					
Deputaatschappen	175	170	170	175	175
Adresgebruikers	-	30	35	38	38
Bijdrage generale kas	41	35	35	35	35
	<u>216</u>	<u>235</u>	<u>240</u>	<u>248</u>	<u>248</u>
Toevoeging aan vermogen	13	nihil	5	5	-
Vermogen ultimo	<u>162</u>	<u>162</u>	<u>167</u>	<u>172</u>	<u>172</u>

Volgens norm G.S. dient

het vermogen te zijn:

1 1/2 x bedragen aan vaste kosten; personeelskosten, huisvestingskosten alsmede 1/2 van alg. kosten.

Norm-vermogen dient te zijn:

300	307	314	317
-----	-----	-----	-----

D. Toelichting bij de begrotingsposten

Kosten:

- Personeelskosten:** Rekening is gehouden met een gelijkblijvende personele bezetting van 3 medewerkers en een gemiddelde kostenstijging van ± 2%.
- Huisvestingskosten:** Het huurcontract wordt van jaar tot jaar verlengd. Er zijn geen termen aanwezig dat hierin wijziging zal worden aangebracht.
- Algemene kosten:** Rekening is gehouden met een trendmatige kostenstijging van ± 4%. De stijging die in deze kosten optreedt hangt samen met de uitbreiding van het dienstenpakket en wordt veroorzaakt door toename van het papierverbruik zoals computerpapier, etiketten en acceptgiroformulieren.
- Afschrijvingen:** Rekening is gehouden met nog enige stijging van deze kosten i.v.m. aanschaf van apparatuur t.b.v. het adresseerproject.

Doorberekening aan deputaatschappen:

Doorberekening financiële verslaglegging:

De doorberekening is gehandhaafd op het niveau van de afgelopen jaren.

Doorberekening adressenverbruikers:

Met de nu bekende gegevens is een voorzichtige begroting gemaakt van te verwachten opbrengsten.

Rente-opbrengsten:

In 1989 loopt een 5-jarig deposito-contract af ad. f 70.000,—. Op dit deposito is

	indertijd een rente bedongen die liep van 6% in het 1e jaar tot 10,5% in het 5e jaar.
	Gezien de huidige rentestand is rekening gehouden met een daling van de rente-opbrengsten.
Bijdrage Gen. Kas:	In de begroting is rekening gehouden met een nagenoeg gelijkblijvende bijdrage uit de Generale Kas n.l. periode 1987 - 1989 f 100.000,—, periode 1990-1992 f 105.000,—.
	Gezien het feit dat het vermogen niet voldoet aan de normstelling terzake, verzoeken wij u de begrote bijdrage uit de generale kas niet te verlagen.

Bijlage 68
Art. 134

RAPPORT 9 VAN COMMISSIE VI INZAKE DEPUTATEN KERKELIJK ADMINISTRATIEF BUREAU

Uw commissie heeft geconstateerd dat bij deputaatschappen bijzonder tevredenheid bestaat ten aanzien van de uitgevoerde werkzaamheden. Hier staat tegenover dat men de aan de uitvoering verbonden kosten aan de hoge kant vindt.

Als gevolg van de automatisering kunnen de werkzaamheden beter en sneller worden uitgevoerd waardoor ruimte ontstaat om andere taken, die extra baten opleveren, te aanvaarden.

In het algemeen is het van belang om de totale kosten van het bureau in de hand te houden. Uw commissie ondersteunt het voorstel van deputaten om deputaten financiële zaken te verzoeken de rechtspositieregeling voor de kerkelijke werkers zoals vastgesteld door de generale synode 1986 art. 177 zodanig aan te passen dat deze regeling van toepassing is op zowel de kerkelijke werkers en overige medewerkers in dienst van de deputaatschappen waardoor uniformiteit wordt bereikt en alle medewerkers onder één en dezelfde rechtspositieregeling vallen.

De commissie stelt voor:

1. deputaten dank te zeggen voor hun werkzaamheden
2. zes deputaten te benoemen
3. deputaten financiële zaken te verzoeken om het rechtspositiereglement voor kerkelijke werkers aan te passen.

H. Schuurhuis, rapporteur

Bijlage 69
Art. 135

RAPPORT VAN DE QUAESTOR VAN DE GENERALE SYNODE DER CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE KERKEN

Inzake de financiële resultaten over de periode 1 januari 1988 - 31 december 1988 wordt het volgende gerapporteerd.

BALANS PER 31-12-1988

ACTIVA	31-12-1988	31-12-1985
Vorderingen		
Te ontvangen rente	f. 2367.19	f. 156.30
Te ontvangen bijdrage particuliere synode	- 20801.60	- 17000.00
Te ontvangen via Kerkelijk Bureau	- 3731.53	- 6845.35
	f. 26900.32	f. 24001.65
Vooruitbetaalde lasten	f. 4000.00	f. 00
Liquide middelen		
Effecten	f. 70280.00	f. 30000.00
Deposito Rabobank	- 25000.00	- 00
Rabobank	- 3394.71	- 50702.95
Postbank	- 2401.32	- 1803.69
Rijkspostspaarbank	- 00	- 857.79
	f. 101076.03	f. 83364.43
Totaal	f. 131976.35	f. 107366.08

PASSIVA	31-12-1988	31-12-1985
Vermogen	f. 113159.09	f. 95943.11
Kortlopende Schulden		
Te betalen kosten generale synode	f. 3163.10	f. 93.55
Te betalen kosten deputaatschappen	- 6949.98	- 7775.32
Te betalen via Kerkelijk Bureau	- 2000.00	- 500.00
Te betalen accountantskosten	- 00	- 00
Te betalen diversen	- 567.00	- 00
	f. 18617.26	f. 11422.97
Totaal	f. 131976.35	f. 107366.08

EXPLOITATIEREKENING VAN 1-1-1988 T/M 31-12-1988

BATEN	1988 t/m 1988	1983 t/m 1985
Bijdragen particuliere synoden	f. 366187.20	f. 329281.95
Rente	- 4132.68	- 9779.58
Couponnota Effecten	- 8869.36	- 2233.12
Omslag accountantskosten	- 59797.50	- 50386.00
Acta	- 6052.90	- 4423.00
Diversen	- 46.30	- 528.10
	f. 445085.94	f. 396631.75
LASTEN		
Kosten generale synode	f. 85159.53	f. 56343.42
Bijdrage Kerkelijk Bureau	- 89000.00	- 90638.85
Deputaatschap Eenheid	- 36301.85	- 32261.55
Deputaatschap geest. verz. militairen	- 33200.40	- 33319.51
Diverse deputaatschappen	- 58592.76	- 31518.25
Bijdrage Genf. Oecum. Synode	- 39275.73	- 48705.37
Accountantskosten	- 62380.00	- 52070.00
Administratiekosten	- 124.40	- 174.92
Acta	- 23478.70	- 43508.45
Kosten Effecten	- 356.59	- 630.67
Diversen	- 00	- 20.65
	f. 427869.96	f. 389191.64
Exploitatiesaldo	f. 17215.98	f. 7440.11

TOELICHTING OP DE BALANS PER 31-12-1988

Alle activa en passiva zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde, i.e. verkrijgingsprijs.

VORDERINGEN	TE ONTVANGEN RENTE:	f. 2367.19
Dit bedrag is als volgt samengesteld:		
* Rabobank	f. 154.04	
* Postbank	- 43.15	
* Effecten	- 2170.00	
Balans per 31 december 1988		f. 2367.19
Te ontvangen bijdrage particuliere synode:		f. 20801.60

Betreft de 2e helft van de bijdrage 1988 van de particuliere synode van het Noorden. Dit bedrag is ontvangen op 2 januari 1989.

TE ONTVANGEN VIA KERKELIJK BUREAU: f 3731,53

Specificatie:
 * Verkoop Acta f 3494,85
 * Gift - 5,00
 * Kerk en Onderwijs - 231,68

f 3731,53

VOORUITBETAALDE LASTEN f 4000,00

Dit betreft de aan het deputaatschap geestelijke verzorging militairen, commissie buitenland, betaalde bijdrage voor het jaar 1988.

EFFECTEN: f 70.280,00

Balans per 1 januari 1988 f 30.000,00

* 2 mei 1986, 30 obligaties 1983 II ingevuld voor 30 obligaties 1986 voor de nominale waarde van f 1.000,00 - 0,00
 * 5 februari 1988, aankoop 40 obligaties à f 1.000,00 tegen de koers van 100,70 - 40.280,00

Balans per 31 december 1988 f 70.280,00

Specificatie koersen per balansdatum
 * 30 obligaties 7,50% Staatslening 1986 II à 103,15 = f 30.945,00
 * 40 obligaties 6,25% Staatslening 1988 II à 100,35 = f 40.140,00

Totaal waarde obligaties per 31 december 1988 f 71.085,00

DEPOSITO RABOBANK: f 25.000,00

Betreeft het saldo per 30 december 1988. Voor specificatie van de ontvangen rente, zie Toelichting op de exploitatierekening 1986 t/m 1988.

RABOBANK: f 3.394,71

Dit betreft het tegoed per 31 december 1988 conform dagafschriftnr. 33, 30 december 1988.

POSTBANK: f 2.401,32

Dit betreft het tegoed per 31 december 1988 conform dagafschriftnr. 28, 29 december 1988.

RIJKSPOSTSPAARBANK: f 0,00

Deze rekening is opgeheven per 28 december 1988.

VERMOGEN: f 113.159,09

Balans per 1 januari 1988 f 95.943,11

Toevoeging exploitatiesaldo 1986 t/m 1988 f 17.215,98

Balans per 31 december 1988 f 113.159,09

TE BETALEN KOSTEN GENERALE SYNODE: f 3.163,10

Dit betreft kosten die gemaakt zijn voor de synode van 21 juni 1988.

Specificatie:

Kosten scribaat f 83,50
 Agenda's, rapporten, stencil- en typewerk - 100,17
 Lunches en consumpties afgevaardigden - 2.979,43

Balans per 31 december 1988 f 3.163,10

TE BETALEN KOSTEN DEPUTAATSCHAPPEN: f 6.949,98

Dit betreft in 1989 ingediende declaraties die betrekking hebben op 1988.

Specificatie:
 * Deputaatschap Eenheid f 867,85
 * Deputaatschap Kerk en Onderwijs - 194,85
 * Deputaatschap Hoge Overheid - 92,50
 * Deputaatschap Synodaal Archief - 51,80
 * Deputaatschap Berijmde Schriftgedeelten - 2.202,50
 * Deputaatschap Doelmatigheid - 1.899,50
 * Deputaatschap Geest. Verz. Militairen - 1.640,98

Balans per 31 december 1988 f 6.949,98

TE BETALEN VIA KERKELIJK BUREAU: f 6.137,18

Dit betreft in 1989 ingediende declaraties welke nog betrekking hebben op de periode 1986 t/m 1988.

Specificatie:
 Generale synode 1988 f 2.170,07
 * Eenheid - 988,75
 * Financiële zaken - 1.455,51
 * Kerkelijke archieven - 189,20
 * Berijmde Schriftgedeelten - 424,15
 * Geestelijke verzorging militairen - 382,75
 * Onderzoek doelmatigheid - 526,75

Balans per 31 december 1988 f 6.137,18

TE BETALEN ACCOUNTANTSKOSTEN: f 2.000,00

Betreeft de geschatte kosten van de controle over 1986 t/m 1988.

TE BETALEN DIVERSEN: f 567,00

Dit betreft een foutieve storting van de Postbank. Dit bedrag is in 1989 gecorrigeerd.

TOELICHTING OP DE EXPLOITATIEREKENING 1986 t/m 1988

BATEN
 BUDRAGEN PARTICULIERE SYNODEN: f 366.187,20

Specificatie	1986	1987	1988	Totaal
Part S.v.h.N.	38.675,20	38.801,60	38.801,60	f 116.278,40
Part S.v.h.O.	36.086,40	36.086,40	36.100,80	- 108.273,60
Part S.v.h.W.	20.754,40	21.354,40	20.755,20	- 62.864,00
Part S.v.h.Z.	26.240,00	26.265,60	26.265,60	- 78.771,20
Totaal	121.756,00	122.508,00	121.923,20	f 366.187,20

RENTE: f 4.132,68

Dit bedrag is als volgt samengesteld:

Rabo termijndeposito's f 2.714,37
 * Postbank - 500,55
 * Rijkspostspaarbank - 4,90
 * Rabobank - 852,86

Totaal f 4.132,68

COUPONNOTA EFFEKTEN: f 8.869,36

Dit bedrag is als volgt samengesteld:		
* 1986	f	2.233,12
* 1987	-	2.233,12
* 1988	-	4.403,12

Totaal f 8.869,36

OMSLAG ACCOUNTANTS-KOSTEN: f 59.797,50

Voor toelichting zie specificatie accountantskosten.

LASTEN

KOSTEN GENERALE SYNODE: f 85.159,53

	1986/1988	1983
Specificatie		
* Installatie vergaderruimte	f 3.927,09	f 979,86
* Reiskosten afgevaardigden	- 39.586,97	- 20.380,25
* Verblijfkosten afgevaardigden	- 1.479,05	- 3.109,50
* Hotelkosten afgevaardigden	- 8.172,00	- 9.120,00
* Lunches en consumpties afgev.	- 8.431,17	- 6.541,25
* Agenda's, rapporten, stencil- en typewerk	- 17.211,01	- 9.508,12
* Kosten scribaat	- 3.551,39	- 2.266,51
* Besluitenboekje generale synode	- 1.416,88	- 2.414,66
* Commissie generale synode	- 1.383,97	- 1.522,72
* Diversen	- 0,00	- 500,00
Totaal	f 85.159,53	f 56.343,42

De kosten van de synode van 21 juni 1988 zijn tevens hierboven verantwoord.

DEPUTATEN EENHEID GEREFORMEERDE BELIJDEERS: f 36.301,85

Dit bedrag omvat de gemaakte reis- en verblijfkosten van het bijwonen van vergaderingen en conferenties, telefoon- en portokosten, alsmede de reis- en verblijfkosten van afgevaardigden naar de Gerel. Oec. Synode van Harare in 1988.

DEPUTATEN GEESTELIJKE VERZORGING MILITAIRES: f 33.200,40

In dit bedrag is onder meer begrepen de gemaakte reis- en verblijfkosten voor het bijwonen van de vergaderingen en voor het bezoeken van legerpredikanten en militairen in het buitenland.

DIVERSE DEPUTAATSCHAPPEN: f 58.592,76

	1986-1988	1983-1985
Specificatie		
* Kerk en onderwijs	f 6.323,97	f 4.415,60
* Kerk en samenleving	- 0,00	- 134,25
* Kerkdied	- 700,25	- 6.622,74
* Financiële zaken	- 6.566,94	- 2.962,13
* Vertegenwoordiging der kerken	- 1.845,40	- 434,45
* Hoge Overheid en C.I.O.	- 30.601,92	- 6.996,66
* Off. tekst Belijdenisgeschriften	- 0,00	- 988,70
* Kerk en Recreatie	- 0,00	- 140,00
* Commissie Evangelisatie België	- 0,00	- 1.797,05
* Synodaal Archief	- 2.445,72	- 3.871,37
* Doelmatigheid	- 3.689,13	- 0,00
* Jaarboek	- 0,00	- 2,10
* Bijzondere Schriftgedeelten	- 6.377,14	- 3.223,40
* Radiokerkdienst	- 42,29	- 196,30
Totaal	f 58.592,76	f 31.518,25

Met betrekking tot deze specificatie wordt het volgende nog toegevoegd:

* Hoge Overheid en C.I.O.
In dit bedrag is ondermeer begrepen voor bijdrage Interkerkelijk

Contact in Overheidszaken	f	6.316,06 voor 1985
		6.481,54 voor 1986
		7.412,87 voor 1987
		8.000,00 voor 1988 (voorschot)
	f	28.210,47

* Doelmatigheid
Dit is een door de generale synode ingesteld deputaatschap dat een onderzoek instelt naar de doelmatigheid van de werkwijze der deputaatschappen.

BIDRAGE GEREFORMEERDE OECUMENISCHE SYNODE: f 39.275,73

Dit bedrag is als volgt samengesteld:		
Bijdrage 1986	6.365,67 \$ à 2,30	=
Bijdrage 1987	6.120,84 \$ à 2,05	=
Bijdrage 1988	5.829,36 \$ à 2,07	=

Totaal f 39.275,73

De daling t.o.v. de periode 1983 t/m 1985 wordt vooral veroorzaakt door de sterke daling van de koers van de dollar.

ACCOUNTANTS-KOSTEN: f 62.380,00

Dit bedrag is als volgt samengesteld:		
* Controle 1983 t/m 1985, restant	f	582,50
* Controle 1986 t/m 1988, geschat	-	2.000,00
* Doorberekende accountantskosten	-	59.797,50

Totaal f 62.380,00

ACTA: f 23.478,70

Dit bedrag is als volgt samengesteld:		
* Drukkosten	f	23.176,90
* Verzendkosten Acta door Kerkelijk Bureau	-	301,80

Totaal f 23.478,70

KOSTEN EFFECTEN: f 356,59

Dit bedrag is als volgt samengesteld:		
* Bewaarloon	f	236,59
* Kosten inruil effecten (1986)	-	120,00

Totaal f 356,59

D. Lokhorst, quaestor

Bijlage 70
Art. 135

RAPPORT B VAN COMMISSIE VI BETREFFENDE HET RAPPORT VAN DE QUAESTOR

Uw commissie merkt naar aanleiding van dit rapport op dat de totale kosten gedurende 1986/1988 ten opzichte van 1983/1985 zijn gestegen met bijna f 40.000,—. In de kosten 1986/1988 zijn tevens begrepen de kosten van de buitengewone generale synode van 21 juni 1988, hetgeen een deel van de stijging verklaart.

De commissie stelt u voor de quaestor te danken voor de wijze waarop hij zijn werkzaamheden heeft verricht en hem decharge te verlenen voor zijn beheer over de periode 1 januari 1986 tot en met 31 december 1988.
H. Schuurhuis, rapporteur

RAPPORT VAN DE DEPUTATEN FINANCIËLE ZAKEN

1. Samenstelling deputaatschap en vergaderingen.

Door de generale synode 's-Gravenhage 1986 werden als leden van het deputaatschap benoemd:

J. Bijveld, voorzitter,	Heemsteedsdreef 190,	2102 KS Heemstede
C. Kleinjan, secretaris,	1e Barendrechtseweg 142,	2992 XD Barendrecht
D. Blom,	Elsabeth Catsvliet 2,	2992 WV Barendrecht
G.P. Groeneveld,	Jac. Gillesstraat 19,	3135 AP Vlaardingen
A.H.J. Schwartz,	Sir W. Churchillaan 957,	2286 AC Rijswijk
Mw. J. de Jong, algemene secundus,	Van Anrooystraat 347,	2983 VJ Ridderkerk

Ter bestudering van de jaarsstukken en de accountantsrapporten van de kashoudende deputaatschappen, en ter vaststelling van de circulaire inzake de predikantstraktementen kwamen deputaten zesmaal in vergadering bijeen.

2. Contacten.

Met de kashoudende deputaatschappen is een regelmatig contact over de financiële aangelegenheden. In het algemeen nemen wij het contact op na de bespreking van de jaarrekening en het accountantsverslag. In enkele gevallen werden vragen gesteld en/of adviezen gegeven. In het algemeen worden onze vragen beantwoord.

In verschillende aangelegenheden werd ons advies gevraagd. Wij beantwoordden de gestelde vragen. In gevallen, waarin dat niet behoorde tot de ons gegeven opdrachten, geschiedde dat veelal op persoonlijke titel.

Met de classes en de plaatselijke kerken is er weinig contact. Wij zenden elk jaar het advies betreffende de predikantstraktementen. Daarover worden wel vragen gesteld of opmerkingen gemaakt. Die betreffen ook vaak de bijkomende voorzieningen.

3. Controle.

Ook in de afgelopen periode werden de controlewerkzaamheden verricht door het Accountantskantoor Van der Veen & Harreman te Rotterdam. Dit kantoor rapporteerde aan ons deputaatschap. Afschriften van de Accountantsverslagen werden (zo nodig met adviezen en/of opmerkingen onzerzijds) ter kennisname aan de betreffende deputaatschappen gezonden.

De controle betrof de kalenderjaren 1986, 1987 en 1988, en omvatte alle kassen. Op het moment van het opstellen van dit verslag zijn alle verslagen ontvangen.

De algemene indruk is dat alle administraties behoorlijk worden gevoerd.

In verschillende gevallen moesten uitbreksels uit de nolulen worden gevraagd betreffende financiële besluiten. Bij enkele kassen ontstonden verschillen van betekenis met de bij de generale synode 1986 ingediende en goedgekeurde begrotingen.

4. Beleggingen.

Aan de belegging van gelden werd de nodige aandacht besteed. Met het gevoerde beleggingsbeleid kon accoord worden gegaan. In het algemeen maken de penningmeesters een goed gebruik van de beleggingsmogelijkheden op korte en langere termijn.

In de verslagperiode werden aandelenbezitters geconfronteerd met een plotselinge sterke koersdaling. In het volgende jaar is er weer een herstel gekomen. Daardoor - en omdat er bij de diverse deputaatschappen geen groot aandelenbezit aanwezig is - bleef de schade zeer beperkt.

De rentestand is in de afgelopen periode niet veel gewijzigd. Daardoor zijn de koersverschillen op obligaties niet groot.

Het totaal te beleggen vermogen is in de verslagperiode aanzienlijk gestegen. Daardoor is ook de rente-opbrengst veel hoger geworden: van f 2,4 miljoen in de periode 1983-1985 tot bijna f 3,8 miljoen in de periode 1986-1988.

5. Predikantstraktementen.

a. Zoals gebruikelijk werden kerkeraden, classes en particuliere synoden geïnformeerd over de wijziging in de minimumstraktementen van de predikanten.

Per 1 januari 1987, 1988 en 1989 werden de geadviseerde minimumstraktementen verhoogd met resp. 1,62, 2,00 en 1,35%. Van deze verhoging van in totaal 5,17% was 2,94% een gevolg van de loonontwikkeling en hing 2,23% samen met een verlaging van de korting welke, in navolging van de overheid, werd toegepast wegens door werknemers in het bedrijfsleven meer verschuldigde sociale lasten. Deze korting op de traktementen beliep per 1 januari 1989 per saldo nog 4,4%. In de afgelopen jaren werd een deel van de prijscompensatie niet uitbetaald, maar vertaald in vrije tijd, de z.g.h. a.l.v.-dagen. Deze vrije dagen waren per 1 januari 1989 opgelopen tot circa 10. De niet in geld uitbetaalde prijscompensatie bedroeg per die datum 4,30%.

b. In de afgelopen periode hebben wij, mede op grond van signalen vanuit de kerken, nagegaan in hoeverre het niveau van de geadviseerde minimum-traktementen overeenkomt met dat van andere kerken, met name de Nederlandse Hervormde Kerk en de Gereformeerde Kerken in Nederland. Hierbij is onze minimumschaal vergeleken met de minimumschalen van deze kerken.

Bij vergelijking bleek het maximum van onze schaal lager te liggen dan dat van de beide andere kerken; de vakantietoelag bleek eveneens lager te zijn.

Wat de traktementen betreft wordt dit veroorzaakt doordat onze schaal eindigt na 10 periodes, terwijl

de schalen van de beide eerdergenoemde kerken eindigen bij 15, resp. 20 periodes (ingaaende 1 januari 1990). Wat de vakantietoelag betreft wordt dit veroorzaakt doordat bij ons de 8% niet wordt berekend over de waarde vrij wonen en over de compensatie premie A.O.W./A.W.W.

Wij achten het redelijk dat de geconstateerde achterstand wordt ingehaald.

Wij stellen ons voor om een ander als volgt in ons advies m.b.t. de minimum-traktementen tot uitdrukking te brengen:

- de vakantietoelag wordt ingaaende 1990 mede berekend over de waarde vrij wonen en de premie A.O.W. en A.W.W. Hiermede zal een bedrag van plm. f 1.000 zijn gemeoid (zie ook hierna);
- de minimum-traktementschaal wordt ingaaende 1991 elk jaar met één periodiek verlengd totdat het aantal van 15 periodes is bereikt.

Op basis van de schaal geldend voor 1989 betekent dit een verhoging gedurende 5 jaar van f 660 per jaar.

De verlenging van de schaal en de verhoging van de vakantietoelag behoeven geen invloed te hebben op de grondslag voor de bepaling van de hoogte van de emeritaalsuitkeringen.

- c. Op 15 juni 1988 is aan de kerken een aanvulling verstrekt op ons advies van 12 juni 1984 inzake de waardering van het vrij wonen door de predikanten. Een en ander hield verband met nieuw-verschenen fiscale jurisprudentie. Op grond van deze jurisprudentie kan thans in principe als huurwaarde worden aangehouden een bedrag gelijk aan de vergoeding die de Nederlandse Hervormde Kerk geeft voor het gemis van een ambtswoning aan een predikant vallende in de laagste traktementsklasse (groep IV). Dit bedrag is voor 1989 f 5.130. Naar wij hebben vernomen heeft deze jurisprudentie in een aantal gevallen geleid tot lagere belastingaanslagen. Wij stellen ons voor om genoemd bedrag ook aan te houden als waarde vrij wonen voor de vakantietoelag.

- d. Wij hebben nagegaan welke invloed de wetwijzigingen kunnen hebben, welke voortvloeien uit de voorstellen van de commissie Doot op het beloningstelsel van de predikanten.

Het is de bedoeling dat de afzonderlijke heffing van inkomstenbelasting en premie volksverzekeringen ingaaende 1990 wordt vervangen door een gecombineerde heffing. Dit betekent één aanslag, in plaats van twee aanslagen.

In het kader hiervan zal de heffingsgrondslag voor de inkomstenbelasting en de premieheffing worden gelijkgetrokken, en zal de premie volksverzekeringen niet meer aftrekbaar zijn voor de inkomstenbelasting.

Eén en ander betekent dat de compensatie premieheffing volksverzekeringen als afzonderlijke vergoeding gehandhaafd kan blijven. Mede doordat de heffing van premie volksverzekeringen volgens de nieuwe wettelijke bepalingen beperkt blijft tot de eerste schijf van f 41.500 zal reeds vanaf de aanvang van de minimum-traktementschaal de maximale premie volksverzekeringen zijn verschuldigd. Dit maximum bedraagt volgens de premiepercentages geldend voor 1988 f 11.703. Wij zijn dan ook voornemens om de kerken te adviseren aan hun predikanten steeds de maximumpremie te vergoeden en deze te voldoen in 12 maandelijkse termijnen. Dit advies betekent tevens, dat, indien de aanslag lager mocht zijn door aftrekposten met een persoonlijk karakter, ook het premievoordeel ten gunste van de desbetreffende predikant komt. Wij stellen ons voor om de in bovengenoemd bedrag, resp. het voor 1990 geldende bedrag, begrepen premie A.O.W./A.W.W. ad f 7.013 te adviseren als (een van de) grondslag(en) voor de berekening van de vakantietoelag.

- e. Wij denken er aan om in ons advies inzake de predikantstraktementen ook globale richtlijnen voor kostenvergoedingen op te nemen. Hierbij zou uitgegaan kunnen worden van fiscale normen op dit gebied. Zoals bekend zullen ingaaende 1990 als uitvoersel van de voorstellen van de Commissie-Doot uitgebreide bepalingen op dit gebied van kracht worden. Zo zal de aftrekbare autokostenvergoeding niet meer dan 44 cent per kilometer mogen bedragen en zijn de abonnementskosten van de telefoon niet meer aftrekbaar.

- f. Wij verzoeken U zich uit te spreken over onze beleidsvoornemens m.b.t. de predikantstraktementen. Uiteraard zullen wij één en ander gaarne nader toelichten.

6. Diverse onderwerpen.

Omslagen komende periode.

Ook in de komende periode zal er naar onze mening praktisch geen ruimte voor een verhoging zijn. Gezien de overschotten van enkele deputaatschappen in de afgelopen periode, mede in het licht van de vermogenspositie, kan er wel wat 'geschoven' worden.

Kas A.D.M.A.

In de afgelopen periode kon het vermogen ieder jaar stijgen. De door de vorige synode genomen maatregelen hebben resultaat gehad.

Theologische Hogeschool.

Het vermogen van deze kas is meer dan voldoende. De overschotten bedroegen in de afgelopen periode meer dan 40% van de omslag.

De gift van de Nederlands Gereformeerde Kerken is in 1988 besteed aan de aanschaffing van computer-apparatuur.

Zending.

In de periode 1986 - 1988 is het vermogen van deze kas bijna verdubbeld.

Uit de overschotten hebben deputaten een voorziening opgebouwd voor een nieuw zendingsterrein.

Israël.

In verband met de grootte van het vermogen zou de omslag opnieuw kunnen worden verlaagd. In de afgelopen periode waren de overschotten ruim 2/3 van de omslag.

Kerkelijk Bureau.

De huidige administrateur kan het werk goed aan. Voor zover kan worden nagegaan functioneert het bureau uitstekend.

7. Kollekten voor kerkelijke kassen.

Evenals in voorgaande perioden moesten wij constateren dat een aantal kerken voor een deel van de kassen niet - of slechts gedeeltelijk aan de vastgestelde afdrachtverplichtingen voldoet.

Te Uwer informatie vindt U als bijlage nr. 3 een overzicht van de gesignaleerde tekortkomingen. In het overzicht zijn vermeld:

- 1) de gemeenten die in ieder van de drie jaren voor een kas geen afdracht hebben gedaan, of in meer dan vijf gevallen nalatig waren;
- 2) alle gemeenten die in het vorige overzicht waren vermeld, ook wanneer die nu volledig of bijna volledig aan hun verplichtingen voldeden; als we de normen van het vorige overzicht zouden hebben gehanteerd (dat zijn dezelfde normen als onder 1) gesteld) zouden elf gemeenten niet meer zijn genoemd; op een totaal van 38 is dat een duidelijke verbetering.

Het totaal van de niet-afdrachten of te lage afdrachten bedroeg in de afgelopen periode f.311.538 (vorige periode f.462.786). Dat is bijna 3% (vorige periode 4,8%). Wanneer we de kassen die meer -, voldoende - of bijna voldoende ontvingen buiten beschouwing laten, wordt het beeld als volgt:

	Omslagen, streefbedragen x aantal leden		
		Te weinig ontvangen	
Totaal	f. 10.422.460	f.	311.538
Theologische Hogeschool	f. 1.432.560	f.	-
Emeritas	- 2.438.400	-	-
Gehandicapten enz.	- 270.503	-	56
Israël	- 228.671	-	-
Zending	- 1.371.666	-	-
Hulpverlening	- 434.335	-	-
	f. 6.176.135	f.	56
	f. 4.246.325	f.	311.482

Voor de niet-genoemde kassen is dan de te lage ontvangst 7,33% (vorige periode bijna 10,6%). Dat is voor de begrotingen van die deputaatschappen nog een ongewenste situatie.

8. Archief.

De archiefstukken van vóór 1986 worden ingevolge het bepaalde in de Acta overgedragen aan het archief van de generale synode.

9. Accountantskosten.

Momenteel zijn over de accountantskosten nog geen gegevens beschikbaar. Wij zullen over deze kosten aanvullend rapporteren.

10. Bijzondere opdrachten.

De generale synode 's-Gravenhage 1986 besloot:

- deputaten (financiële zaken) op te dragen zich te bezinnen op de financiële consequenties voor de kerkeraden van het in kort verband dienen van hun predikant, daarbij met name te bezien in hoeverre bij. 49 K.O. art. 2 bijstelling behoort en daarover te rapporteren op de synode van 1989.

Ons advies is neergelegd in bijlage nr. 4 van dit rapport.

11. Financiële overzichten en rapporten.

Ter vertrouwelijke kennisgeving treft U in bijlage nr. 1 de financiële overzichten van de kerkelijke kassen aan. Eveneens zullen ter vertrouwelijke kennisgeving ter synode aanwezig zijn de door het Kerkelijk Bureau opgemaakte jaarrekeningen over de jaren 1986, 1987 en 1988, alsmede de over die jaren door de accountant gemaakte opmerkingen en commentaren. In bijlage nr. 2 vindt u de totaal-overzichten over de genoemde jaren, met vergelijkende cijfers van de vorige verslagperiode.

12. Benoemingen.

Ingevolge de instructie kan br. J. Bijleveld niet worden herbenoemd.

Een voorstel tot benoeming van een andere voorzitter, een nieuwe primus-deputaat en een nieuwe secundus wordt ingevolge artikel 50 sub 14 K.O. in de eerste zittingsweek van de synode per afzonderlijke brief ingediend.

J. Bijleveld, voorzitter
C. Kleinjan, secretaris

BIJLAGE NR. 4**Opdracht van de generale synode 1986**

om advies uit te brengen over de financiële consequenties voor de kerkeraden wanneer de predikant in kort verband als legerpredikant werkzaam is.

De uitgangspunten voor een advies voor een financiële regeling zijn de volgende:

- 1) De predikant zal van het rijk een salaris ontvangen met alle daarbij behorende emolumenten.
- 2) De predikant blijft de ambtswoning bewonen.
- 3) De predikant zal waarschijnlijk in bedoelde periode nog enig werk in de gemeente verrichten; eventueel ook preekbeurten in de gemeente.

Aangezien de honorering als legerpredikant volledig is, is het een vanzelfsprekende zaak dat de honorering door de kerkelijke gemeente wordt opgeschort gedurende de tijd dat de predikant in overheidss dienst is. Het zou te ver voeren om verschillen in honorering tussen de overheidss dienst en het predikantschap in de gemeente op enigerlei wijze te verrekenen. Het is echter wenselijk om vooraf goede afspraken over de financiële zijde van de bedoelde onderbreking vast te leggen. Hierbij valt te denken aan het volgende:

- 1) Indien de predikant werkzaamheden in de gemeente verricht, dan wordt daarvoor een vergoeding gegeven die objectief is vastgesteld. Dit geldt ook voor preekbeurten.
- 2) Ten aanzien van het gebruik van de ambtswoning zal de predikant een van te voren afgesproken huur per maand aan de gemeente vergoeden. Uit zijn honorering door de overheid vloeit immers voort dat daaruit alle kosten van levensonderhoud moeten kunnen worden bestreden.

Punt 2 houdt in dat de woorden in bijlage 49 K.O. art. 2: 'Het gezin van de predikant behoudt gedurende die tijd recht op een vrije ambtswoning', zouden komen te vervallen en vervangen zouden worden door de zin: 'Ten aanzien van het gebruik van de ambtswoning gedurende die tijd zal een (schriftelijke) regeling worden getroffen omtrent de voorwaarden waaronder dit gebruik plaats vindt', of woorden van gelijke strekking. Iedere kerkeraad en zijn predikant zijn dan vrij om de voorwaarden naar eigen goeddunken vast te stellen. Ons voorstel zou concreet kunnen luiden:

De tweede zin van bijlage 49 K.O. artikel 2 komt te vervallen en wordt vervangen door:
'Ten aanzien van het gebruik van de ambtswoning gedurende de tijd waarin de predikant als legerpredikant werkzaam is wordt een duidelijke afspraak gemaakt tussen de predikant en zijn kerkeraad.'

Dit geldt eveneens voor ambtelijk werk in de gemeente in bedoelde periode. Indien afspraken financiële consequenties meebrengen, dan zullen deze volgens objectieve normen schriftelijk worden vastgesteld.'

Deputaten Geestelijke verzorging mitaizen hebben een ander voorstel:
De tweede zin van bijlage 49 art. 2 blijft gehandhaafd en wordt aangevuld met: 'indien hiervan afgeweken wordt, dient er een duidelijke afspraak gemaakt te worden tussen de predikant en zijn kerkeraad, zulks gebaseerd op objectieve normen.'

Wij menen echter dat ons voorstel de voorkeur verdient.

Bijlage 72**Art. 137****RAPPORT 2 VAN COMMISSIE VI INZAKE RAPPORT VAN DEPUTATEN FINANCIËLE ZAKEN**

Uw commissie heeft zich uitvoerig met deputaten beraden over de diverse voorstellen, die in het rapport zijn opgenomen en rapporteren u het volgende.

- Predikantstrakementen

In de jaarlijkse circulaire, waarin advies wordt gegeven inzake de predikantstrakementen voor het komende jaar, wordt uitdrukkelijk gesproken over een minimum-regeling, die gebaseerd is op een omvang van de kerken van ongeveer 400 zielen. In de praktijk blijkt dat in veel gevallen het advies van deputaten wordt gehanteerd als een maximum-regeling, hetgeen uitdrukkelijk niet de bedoeling is.

Uitgaande van het feit dat veel van onze gemeenten onder de 400 zielen blijven is het aannemelijk dat deze gemeenten de schaal als maximum hanteren, hetgeen onverlet laat dat een gemeente een hoger honorarium mag toekennen indien men daartoe financieel in staat is. De commissie is van mening dat een gemeente, die zich de verantwoordelijkheid voor haar predikant bewust is, hiernede terdege rekening zal houden.

Uitgaande van deze gedachtegang meent uw commissie derhalve dat een verlenging van de schaal tot 15 periodeken, afgewezen moet worden.

In dit verband kan nog het volgende worden opgemerkt:

Gemeenten van kleinere omvang bijv. 250 à 200 zielen en minder kunnen door een verlenging van de schaal in financiële problemen geraken, hetgeen uiteindelijk leidt tot een beroep op de kas Onderlinge Bijstand met als gevolg een hogere omslag. Dit laatste is in strijd met het uitgangspunt om de omslagen voor de kerkelijke kassen zoveel mogelijk stabiel te houden. Voorts bestaat de mogelijkheid dat door een verlenging van de schaal op den duur de grondslag voor de bepaling van de hoogte van de emeritaatsuitkeringen in het geding zal komen, hetgeen uw commissie ongewenst voorkomt.

Voor wat betreft het voorstel van deputaten om de vakantietoelage voortaan ook te berekenen over het waarde-vrij wonen en de compensatie premie A.O.W./A.W.W., is de commissie van mening dat de stijging van ± f.1.000,— per jaar nl. 8% van (f.5130,— + f.7013,—) wel acceptabel is in verband met het feit dat onze predikanten blijkbaar achterlopen in de honorering.

Met het voorstel van deputaten om als gevolg van de wetswijziging van de commissie Oort voortaan de

maximumpremie volksverzekeringen te vergoeden, kan de commissie akkoord gaan. In dit verband dient opgemerkt te worden dat voor een gemeente met weinig of geen dienstjaren een nadeel kan ontstaan ten opzichte van de huidige situatie dat na een beperkt aantal jaren omstaat in een voordeel.

Als gevolg van de nieuwe wetsvoorstellen is het mogelijk dat een belastingsvoordeel ontstaat in de sfeer van de inkomstenbelasting door een beperking van de tarieven (minder schijven).

Het voorstel van deputaten om voortaan in het advies globale richtlijnen te geven inzake kostenvergoedingen e.d. heeft de instemming van deputaten.

- Accountantskosten

Bijkens het schrijven van deputaten dd. 16 september 1989 (9.27/6) zullen de accountantskosten voor de periode 1987 - 1989 f 67.745,25 bedragen. Door de generale synode 1986 werd gevoterd een bedrag van ten hoogste f 62.400,—. De overschrijding blijkt veroorzaakt te worden door de kassen Hulpverlening binnen- en buitenland en de Bultantse Zending. Hoewel de commissie moeite heeft met de overschrijding, stelt zij u voor de declaratie goed te keuren.

Anderzijds meent de commissie een limiet te moeten stellen voor de periode 1990 - 1992 tot een bedrag van f 68.000,— inclusief B.T.W. in verband met het feit dat de kwaliteit van de werkzaamheden efficiënter kunnen worden verricht waarmee het tijdsbeslag wordt verminderd.

De geschatte kosten ad f 74.655,— zijn voor de commissie niet aanvaardbaar.

- Advies financiële consequenties voor kerkeraden indien de predikant in kort verband als legerpredikant werkzaam is

Uw commissie is van mening dat het voorstel van deputaten om bijlage 49 K.O. artikel 2 te laten vervallen en opnieuw te redigeren de voorkeur verdient boven het voorstel van deputaten geestelijke verzorging militairen.

- Nalatigheid afdrachten kerkelijke kassen

Uw commissie nam kennis van het feit dat opnieuw een aantal gemeenten niet of slechts gedeeltelijk aan de afdracht voor de kerkelijke kassen voldeed.

In de afgelopen periode bedroeg het niet afgedragen bedrag f 311.358,—. In de vorige periode f 462.786,—. Er is derhalve sprake van een verbetering. Bijkbaar heeft de vermelding van achterstallige gemeenten tijdens de classievergaderingen wel enig maar toch nog onvoldoende effect.

De commissie is van mening dat niet afdragende gemeenten hun bezwaar inhoudelijk aan de betreffende deputaten dienen mede te delen en indien nodig hierover aan de generale synode 1992 rapporteren.

De commissie stelt voor:

1. deputaten te danken voor de vele werkzaamheden door hen verricht.
2. opnieuw deputaten te benoemen.
3. deputaten te verzoeken in hun advies inzake de predikantstrakementen op te nemen dat de grondslag voor de berekening van de vakantietoelage wordt uitgebreid met een bedrag voor waardevervrij wonen en het bedrag voor de premieheffing A.O.W. en A.W.W.
4. de toegestane accountantskosten voor de periode 1987 - 1989 te verhogen met f 5.345,25; de accountantskosten voor de periode 1990 - 1992 te limiteren tot f 68.000,— inclusief B.T.W.
5. in bijlage 49 K.O. artikel 2, de tweede zin te laten vervallen en te vervangen door:
Ten aanzien van het gebruik van de ambtswoning gedurende de tijd waarin de predikant als legerpredikant werkzaam is wordt een duidelijke afspraak gemaakt tussen de predikant en zijn kerkerad. Dit geldt eveneens voor ambtelijk werk in de gemeente in bedoelde periode. Indien afspraken financiële consequenties meebrengen dan zullen deze volgens objectieve normen schriftelijk worden vastgesteld.
6. uit te spreken dat gemeenten die niet of slechts gedeeltelijk voldoen aan de omslagen voor de kerkelijke kassen hun bezwaren inhoudelijk bij de betreffende deputaten kenbaar maken en zondig aan de generale synode 1992 hierover rapporteren.

H. Schuurhuis, rapporteur

Bijlage 73

Art. 136

RAPPORT VAN DE DEPUTATEN VOOR DE GEESTELIJKE VERZORGING VAN DE VARENDEN

Deputaatschap

Samenstelling van het deputaatschap

Door de generale synode van 1986 zijn (her)benoemd:

Ds. C.J. van den Boogert, Kon. Julianastraat 13, 8302 CC Emmeloord.

Br. H. Bor, Bij St. Jozef 5, 9000 Gent (België).

Ds. A. van Heteren, Bruggomstraat 2, 4251 EP Werkendam.

Br. H. Huijgen, Van Beethovenlaan 35, 3741 HX Baam.

Ds. Th. Ruiters, De Rikking 17, 8332 CA Steenwijk.

Ds. A. van der Veer, Wipstrikkerallee 138, 8023 DN Zwolle.

Ds. M. Vlietstra, Berkenlaan 21, 3707 BB Zeist.

moderamen:

Ds. Th. Ruiters, voorzitter

H. Huijgen, secretaris/penningmeester

Ds. M. Vlietstra, algemeen adjunct

Varende Ouderlingen

Op voordracht van deputaten is door de gemeente Dordrecht (Z) tot ouderling bevestigd br. G. Pöker, m.s. 'Gondel'.

Als adviseur zijn door deputaten benoemd de brs. N. v.d. Veen uit Kampen en H. Veuger uit Hasselt.

Het is het voornemen, dat in de plaats van de adviseurs ook ouderlingen worden bevestigd, die hun plaats gaan innemen. Naar deze opvolgers wordt gezocht.

Ook wordt uitgezien naar een contactpersoon, die veel ervaring heeft opgedaan in de koopvaardij.

Structuur

Werkstructuur

De hoofdtaak is de geestelijke verzorging onder de varenden van onze kerken. Daarnaast is getracht ook het evangelie door te geven aan andere varenden, die niet tot onze kerken behoren.

Deze taak is opgedragen aan ds. H. Wubs, die in zijn arbeid wordt bijgestaan door twee varende ouderlingen en een aantal contactpersonen uit gemeenten aan het water.

Deputaten hebben een stimulerende en sturende taak met betrekking tot het gehele beleid.

Vergaderstructuur

Elk jaar zijn er vier plenaire vergaderingen gehouden. Deze vergaderingen werden belegd in de 'Oude Tram', naast het station, in Amersfoort.

Met ingang van 1989 zullen de vergaderingen worden gehouden in de Ichtuskerk in Amersfoort.

Voor de vergaderingen worden uitgenodigd de deputaten, ds. H. Wubs, de varende ouderlingen, adviseurs, de administrateur en de kerkerad van Dordrecht (Z), die voor deze taak een contactpersoon heeft benoemd.

Pastoraat

Het pastorale werk

Getracht is wat meer structuur aan te brengen in de pastorale zorg aan de varenden. Deputaten hebben zich uitdrukkelijk beziggehouden met de vraag hoe deze zorg in het algemeen functioneert.

Bij de betreffende kerkeraden is ermaer geïnformeerd hoe één en ander bij hen is geregeld. Of zij regelmatig contacten met hun varende leden (kunnen) onderhouden. En of zij, zo nodig, zich wenden tot de predikant voor varenden. Zulke contacten tussen kerkeraden c.q. scriba/pastor loci en de predikant voor varenden zijn er in de verslagperiode regelmatig geweest.

Sectie pastoraat

Een belangrijke stap op weg naar meer structurering is de instelling van secties binnen het deputaatschap, waarvan de sectie pastoraat vooral de geestelijke verzorging direct zal kunnen stimuleren. De leden van deze sectie zijn allen betrokken bij pastorale zorg aan varenden en zij wonen verspreid over een groot deel van het vaargebied, of zij varen zelf. De sectie zoekt contact met mensen uit verschillende regio's. Momenteel is alleen in het gebied IJmuiden/Amsterdam nog geen contactpersoon. Er wordt met deze kerkeraden overleg gepleegd.

Deputaten stellen zich voor elk jaar een ontmoeting te beleggen van de sectie met schippersouderlingen en contactpersonen met het doel:

- a) overzicht te houden over het pastoraat aan varenden in de verschillende gemeenten en regio's.
- b) waar nodig deze zorg te stimuleren.
- c) te kunnen peilen waar en ten aanzien van wie en op welke punten de inzet en aandacht van de predikant voor varenden nodig is.

Het werk van de predikant

In 1986 diende ds. Wubs een verslag in over zijn eerste lustrum onder de titel: Na vijf jaar.

Dit rapport is door deputaten in mei 1987 tot een speciaal nummer van Kompas bewerkt en aan alle kerkeraden en varenden toegezonden.

Ds. Wubs heeft tot nu toe zijn werk ononderbroken kunnen voortzetten.

Werken onder de varenden blijft hem boeien, al zitten er moeilijke kanten aan, vooral vanwege de mobiliteit van de mensen die aan zijn zorg zijn toevertrouwd.

Zelf zegt hij het zo: 'Mij valt altijd weer op en ik ben daar blij om, dat varenden zelden of nooit een poging doen om er 'op z'n zondags op te staan', als de dominee aan boord komt. Leven en werken en wonen, het ligt letterlijk allemaal zo dicht bij elkaar aan boord'.

Het reilen en zeilen van alle dag, alsook spanningen en problemen in de schipperswereld zijn in het pastorale werk vaak onderwerp van of uitgangspunt voor gesprek. Vragen als hoe ga je in deze situatie met elkaar om? En hoe heb je je in dit conflict als christen op te stellen, komen evenzeer aan de orde als vragen over de persoonlijke geloofsbeleving.

Hoewel er van varenden veel goeds kan worden vermeld over een nauwgezet geloofsleven en een trouw meeleven - dat laatste is doorgaans niet eenvoudig - wordt in de verslagen ook meer dan eens melding gemaakt van zorg over een helaas groeiend aantal varenden dat het met de 'geestelijke zaken' niet zo nauw neemt. Het is juist aan dit punt dat de sectie pastoraat in samenwerking met de predikant in de komende tijd extra aandacht wil geven.

Het merendeel van de schippersgezinnen is door de aard van het werk niet in de gelegenheid de kerkdiensten in de thuisgemeente te bezoeken. Vaak is het zelfs niet mogelijk diensten in gemeenten van eigen kerkverband bij te wonen. Men kerkt dan hier dan daar. Vooral zij die op het buitenland varen komen soms wekenlang niet in de kerk.

De kerkeraden melden, zo mogelijk, eenmaal per jaar ook bij varende leden huisbezoek te doen. Als dat al lukt, dan is daarnaast, gezien de geschetste situatie extra aandacht bijzonder hard nodig. Het is verblijdend dat ds. Wubs velen van onze varenden bereikt in de havens van het Waterweggebied en dat hij hen die

bijzondere aandacht en zorg kan geven. Meerdere hebben daaraan ook behoefte, het blijkt ook steeds weer dat waar de behoefte niet wordt gevoeld, dit werk te meer noodzakelijk is.

Koopvaardijwerk

Het werk onder zeevarenden is een hoofdstuk apart. De pastores - er is nauw contact en overleg en waar mogelijk samenwerking met collega's - ontmoeten een grote verscheidenheid aan mensen. Het is opvallend hoe soms mensen, die de predikant amper of helemaal niet kennen, zeer vertrouwelijk met de pastor spreken.

Echter ook het volgende valt in een kwartaalverslag te lezen. "Van veel bezoeken is niets bijzonders te melden. Of eigenlijk ook weer wel. Telkens ontmoet je mensen die willen weten wat de bedoeling is van je komst. Dat zijn gelegenheden die je dankbaar aangrijpt."

Het blijkt niet altijd eenvoudig de boodschap te brengen en aan te wijzen waar het ten diepste om gaat in een mensenleven. "Eerlijkheidshalve moet ik toegeven dat het inderdaad een proberen is. Er is zo'n grote verscheidenheid van mensen vaak bij elkaar, niet ieder heeft er oren naar. En elke situatie is weer anders. Er zijn echter momenten dat je in een openhartig gesprek heel concreet kunt zijn, dat je iets kwijt kunt. Fijn te merken dat iemand er dan ook iets aan gehad heeft."

Er zijn ogenblikken, dat je als praetor fungert. Zoekend en tastend probeer je een weg te vinden, de weg te wijzen. Ook zijn er omstandigheden waarin je geen woorden hebt. Ondanks voortgeschreden techniek blijft varen een riskant beroep, zowel op zee als in de binnenvaart.

Een ontwikkeling die de laatste jaren in de koopvaardij steeds sterker wordt is de internationalisering en aziatisering (= goedkope maken) van de bemanningen. Dat deze ontwikkeling gevolgen heeft voor de zorg voor zeevarenden vanuit de kerken zal duidelijk zijn. Opvallend is de belangstelling voor het evangelie onder mensen uit Azië, Afrika en Zuid-Amerika, uitkomend in een bezoek aan diensten in het Zeemanshuis Rotterdam en verzoeken om aan boord Bijbelstudies te houden.

De meeste zeevarenden die ds. Wubs ontmoet zijn geen leden van onze kerken. Velen van hen hebben een zwakke band met enige kerk. Vaak zit er in dit werk, trouwens dat geldt ook van het werk onder schippers, een sterk evangeliserend element.

Diverse christelijke gereformeerde zeevarenden werden, soms in een verlofperiode thuis, bezocht. Met een aantal wordt gecorrespondeerd.

Diensten met varenden

Nauw met het persoonlijk pastoraat verweven zijn diensten die worden gehouden voor en met varenden en hun gezinnen. Naast de diensten in Mannheim ging ds. Wubs een enkele keer voor in diensten te Duisburg, Ruhrort en Munster. Frequenter werkt hij mee aan of gaat voor in diensten in het Havenziekenhuis, het Zeemanshuis alsook in diensten voor schippers op de Zwarte Zwaan (pontonschip voor allerlei activiteiten) in de Maashaven, te Rotterdam.

Contact en Overleg

Ten dienste van het werk onder varenden, zowel in de binnenvaart als de koopvaardij worden contacten onderhouden met collega's en allerlei instanties uit binnen- en buitenland die zich moeite geven in hun zorg voor varenden in pastoraal, sociaal-maatschappelijk en cultureel opzicht.

Catechese

Sinds het seizoen 1987/88 geeft ds. Wubs catechetisch onderwijs op het intemaat Dubbeldam te Dordrecht. Al met al mogen we constateren dat er een belangrijk stuk werk is opgebouwd. Nieuwe impulsen worden vanuit het deputaatschap gegeven, strevend naar uitbouw van de zorg voor varenden. Tot hun geestelijke opbouw.

Zo kunnen we voortgaan met het werk in de verwachting van Gods zegen.

Herstructurering

Taakgroepen en commissies

Er is onderzoek gedaan onder de varenden naar de behoefte aan schriftelijke catechese. Ook zijn er vragen gesteld over het kerkbezoek, verenigingsleven en de woon- en leefsituatie van de kinderen.

Om het werk vanuit het deputaatschap wat beter te structureren zijn recentelijk de volgende taakgroepen/commissies ingesteld:

1. Sectie belast met bestuur
Deze wordt gevormd door de voorzitter, de secretaris en de vice-voorzitter/algemeen adjunct. De sectie bereidt de vergaderingen voor. Met name de voorzitter en de secretaris plegen overleg voorafgaande aan een vergadering. De voorzitter leidt de vergaderingen. De secretaris noteert en verzorgt voorkomende secretariatswerkzaamheden. Hij is tevens penningmeester. De algemeen-adjunct vertegenwoordigt het deputaatschap naar buiten. Bovendien voert de sectie alle zaken uit, die een tussentijdse behandeling noodzakelijk maken.
2. Sectie belast met pastorale zorg
Deze sectie is samengesteld uit 3 deputaten plus varende ouderlingen en predikant voor de varenden. Taakomschrijving:
De commissie zal landelijk de pastorale zorg coördineren en stimuleren. Daartoe zet de commissie een landelijk netwerk op, bestaande uit regionale steunpunten, o.a. in Delfzijl, Zwolle, Amsterdam, Umliden, Dordrecht, enz. Er werd naar gestreefd in elke regio een ouderling of contactpersoon aan te stellen. De varende ouderlingen brengen ook aan deze commissie verslag uit van hun pastorale werkzaamheden. De commissie rapporteert aan het gehele deputaatschap. Eenmaal per jaar zal er een vergadering belegd worden met alle regionale betrokkenen om te bespreken wat pastoraal gedaan is, gedaan wordt en gedaan dient te worden.

3. Sectie belast met het stimuleren van contacten met de kerkeraden en het verzorgen van de publiciteit
Deze sectie is samengesteld uit 3 deputaten.
Taakomschrijving:
Deze sectie zal de publiciteit verzorgen aan de kerkeraden, in de kerkelijke pers en de redactie voeren van het eigen orgaan, "Kompas".
De commissie zal tevens een adressenboekje bijhouden.

Overige zaken

Publiciteit

Elke drie maanden wordt een periodiek samengesteld onder de naam KOMPAS en verstuurd aan de varenden en de kerkeraden.

De doelstelling is om hierdoor het contact met de varenden te bevorderen en het ook op deze wijze geestelijke bagage aan te reiken.

Het wordt naar de kerkeraden gestuurd ter informatie en tevens als aandachtstrekkend voor ons werk.

Ledenadministratie

Van de schippers en zeevarenden van onze kerken wordt een adressengids bijgehouden. Daarin worden o.m. alle namen en adressen en de namen van de schepen vermeld. Naast deze gegevens staan daarin de namen en adressen vermeld van de contactpersonen, adviseurs en schippersouderlingen. Informatie en adressen van schippersintimaten en allerlei andere informatie, die van belang zijn voor de varenden.

Samenwerking

Deputaten van de Gereformeerde Kerken in Nederland zorgen voor wekelijkse kerkdiensten in de Trinitatiskerk in Mannheim.

Met hen is overeengekomen dat elk kwartaal een kerkdienst zal worden verzorgd door ons. In deze diensten gaat doorgaans ds. Wubs voor.

In het betreffende weekend bezoekt hij dan de Nederlandse schepen en nodigt de varenden uit voor de kerkdienst. Deze diensten worden vermeld in Kompas.

Contactdag met varenden

Elk jaar wordt er tussen de Kerstdagen en Nieuwjaarsdag een landelijke contactdag gehouden. De laatste jaren in het kerkgebouw van Rotterdam (Z). In het ochtendprogramma wordt dan een Bijbels thema of onderwerp behandeld. Voor de middag wordt iemand gevraagd uit onze kerken, die wat kan vertellen over een werksort, dat vanuit onze kerken wordt gedaan. De laatste jaren is dat gedaan vanuit de deputaatschappen Zending, Evangelisatie, Evangelieverkondiging onder Israël en over het gehandicaptenwerk.

Voor deze dagen is redelijk goede belangstelling. Alhoewel onderkend moet worden, dat het veelal dezelfde mensen zijn die komen en er nauwelijks wijziging is in de samenstelling van de groep.

Financiën

Voor de kosten wordt een beroep gedaan op de kerken. De laatste jaren is per lid een omslag toegekend van één gulden. Deze bijdrage is niet toereikend.

Er wordt een beroep gedaan, om deze bijdrage met 10% te verhogen. De varenden dragen zelf jaarlijks ongeveer achttien gulden bij. Na alle acties die zijn gevoerd mag uit die kring niet op meer worden gerekend.

Triest is het, dat 10 gemeenten niets bijdragen voor ons werk.

Bij deze gemeenten is regelmatig aangedrongen om aan hun verplichting te voldoen. Niets mocht baten.

Zonder gebed en financiële bijdragen van de achterban kunnen we niet werken.

Wij hopen en bidden dat ons werk gezegend mag worden en aandacht krijgt die het nodig heeft om te kunnen doorgaan met het werk.

Na 9 jaren nu ervaring te hebben opgedaan als deputaten wordt voorgesteld om de volgende instructie vast te stellen:

Instructie voor deputaten geestelijke verzorging van varenden.

1. De generale synode benoemt deputaten voor de geestelijke verzorging van varenden.
2. Het aantal deputaten is minstens zes.
3. Deputaten kunnen aan hun college een drietal varenden, zo mogelijk ambtsdragers, als adviseurs toevoegen.
4. De taak van deputaten is:
 - a. de kerkeraden te stimuleren de geestelijke verzorging van de varende leden en hun gezinnen getrouw waar te nemen;
 - b. de kerkeraden op te wekken huisbezoeken te doen bij de varenden in de binnenvaart; van dit ambtelijk bezoek kennis te geven aan de plaatselijke gemeente, waaronder het betrokken gezin ressorteert;
 - c. de kerkeraden te verzoeken namen en adressen van varende leden door te geven aan deputaten, voor het bijhouden van een adressenbestand.
 - d. er bij de kerkeraden op aan te dringen contacten te onderhouden met de zeevarenden die voor maritieme werkzaamheden langdurig in het buitenland verblijven.
 - e. kerkeraden, die een predikant beroepen voor de ambtelijke bearbeiding van varenden, in dezen van advies te dienen, zo nodig met hen samen te werken en hen financieel te steunen volgens een daarvoor te maken overeenkomst.
 - f. contact te onderhouden en zo mogelijk samen te werken met andere reformatorische kerken of instanties, die op de één of andere wijze de geestelijke verzorging van varenden ter hand hebben genomen.

5. Met het oog op het bepaalde in art. 4 sub. e: benodigde gelden worden verkregen uit giften, schenkingen, erfelingen, collecten e.d.; indien nodig mogen deputaten aan de kerken een collecte vragen.
6. Deputaten zijn naar art. 84 KO en binnen de grenzen van hun instructie bevoegd tot:
 - a. het in ontvangst nemen van gelden, waaronder legaten en erfstellingen;
 - b. het verrichten van betalingen.
7. Deputaten zijn van af hun handelingen verantwoordelijk schuldig aan de generale synode.

BEGROTING VOOR DE JAREN 1990 T/M 1992

	Begroting 1990	Begroting 1991	Begroting 1992
Baten			
Collecten	79.800,—	79.800,—	79.800,—
Giften	200,—	200,—	200,—
Vrijwillige bijdragen			
Varenden	8.000,—	8.500,—	8.000,—
Interest	6.000,—	6.000,—	6.000,—
	94.000,—	94.500,—	95.000,—
Lasten			
Predikant	73.000,—	73.500,—	74.000,—
Werkkosten	7.000,—	7.250,—	7.500,—
Subsidie project Mannheim GKN	1.200,—	1.200,—	1.200,—
Kompas	2.500,—	2.500,—	2.500,—
Kerkelijk Administratief Bureau	7.000,—	7.250,—	7.500,—
Algemeen	3.300,—	3.800,—	4.300,—
	94.000,—	95.500,—	97.000,—
Resultaat			
Intering vermogen		1.000,—	2.000,—

Toelichting:

Baten:
Collecten: 76.000 leden keer f 1.05; anders noodzakelijke inkrimping?
Vrijwillige bijdragen van de varenden: door middel van gerichte actievoering wordt een gestage groei verwacht.
Interest: Bij handhaving van het huidige vermogen wordt gerekend op 6% van f 100.000,—.

Lasten:

Predikant: Rekening is gehouden met een geringe jaarlijkse stijging.
Werkkosten: Door commissiewerk en taakgroepen in te stellen wordt gerekend op een lastenverzwaring.
Subsidie GKN Mannheim: De bijdrage zal niet worden verhoogd.
Kompass: Vorm en verschijningsfrequentie blijven ongewijzigd.
Kerk. Adm. Bureau: Ervaring is, dat de kosten jaarlijks stijgen.
Algemeen: De vergaderkosten zullen afnemen, omdat naar goedkopere vergaderruimte wordt uitgekeken.
De vergaderfrequentie zal lichtelijk toenemen door de voorgestelde instelling van kleine landelijke en regionale advies taakgroepen en commissies. Vooralnog gaan we er van uit dat deze bijeenkomsten het kostenbeeld niet zullen verstoren.

Voorstellen

Wij stellen de synode voor om te besluiten:
De synode heeft kennisgenomen van het rapport van deputaten voor de geestelijke verzorging van de varenden over de jaren 1986 - 1989.
De synode besluit:

1. Met het gevoerde beleid in te stemmen.
2. De begrotingen voor de jaren 1990, 1991 en 1992 goed te keuren.
3. De voorgestelde instructie te aanvaarden.
4. Wederom deputaten te benoemen voor de geestelijke verzorging van de varenden.
H. Huijgen, secretaris/penningmeester

Bijlage 74
Art. 136

RAPPORT 1 VAN COMMISSIE V BETREFFENDE DEPUTATEN VOOR DE GEESTELIJKE VERZORGING VAN DE VARENDEN

1. Wie de instructie voor de deputaten voor de geestelijke verzorging van de varenden in de kerkorde (bijl. 1) vergelekt met de voorgestelde instructie in het rapport merkt dat het slechts om een aantal wijzigingen gaat. Het is terecht dat in het voorstel van deputaten aan de taakomschrijving van deputaten wordt toegevoegd er bij de kerkeraden op aan te dringen contacten te onderhouden met de zeevarenden die voor mantere werkzaamheden langdurig in het buitenland verblijven (4d).
2. Uw commissie vroeg zich af waarom deputaten 4d in de bestaande instructie, volgens welke deputaten de kerken alle nodige steun moeten bieden bij het zenden van geschikte lectuur aan varende leden, willen schrappen.
Het blijkt dat daar in de praktijk weinig van terecht komt.
Bovendien zien deputaten dat toch vooral als een taak van de kerkeraden zelf. Tenslotte is 4d, oude versie, in wezen reeds in 4a begrepen. Uw commissie hoopt dat deputaten bij het stimuleren van de kerkeraden ten aanzien van de geestelijke verzorging van de varenden niet vergeten hoe belangrijk lectuur is. Ook lijkt het ons van groot belang dat varenden bandopnamen van kerkdiensten krijgen, opdat ze, als ze verstoken zijn van kerkgang, toch in het gezin naar een kerkdienst kunnen luisteren.
Laten deputaten kerkeraden ook stimuleren om hun varende leden dergelijke bandjes te doen toekomen.
Een volgende vraag onzerzijds was waarom deputaten in art. 4b nieuwe versie het gedoelte over de aantekening van een ambtelijk bezoek op de schippersattestatie, willen laten vallen. Het werd ons duidelijk dat dit al heel lang niet meer functioneert. Wat zij niet willen laten vallen is dat van een ambtelijk bezoek aan varenden door een kerkeraad kennis wordt gegeven aan de plaatselijke gemeente waaronder het gezin ressorteert.
Dat lijkt ons terecht. Met deputaten zijn wij van mening dat het van groot belang is dat er een goede band is tussen de varenden en hun thuisgemeente. De plaatselijke kerkeraad blijft verantwoordelijk voor zijn leden.
Omdat het dikwijls moeilijk is om het contact met de varende leden te onderhouden, is het werk van deputaten van groot belang voor de varenden.
4. Omdat de varenden zelf slechts f 8.000,— voor het werk opbrengen en er van hen niet meer mag worden verwacht, rees bij ons de vraag of de varenden zelf wel voldoende overtuigd zijn van het belang van deze arbeid. Deze geringe bijdrage moet worden verklaard uit het feit dat praktisch alle varenden lid zijn van een plaatselijke gemeente en daar hun financiële bijdrage geven.
Daar komt nog bij dat van een tamelijk groot deel weinig of niets wordt ontvangen. Dat betreft hen die randkerkelijk zijn en hen die niet zo'n behoefte hebben aan contact met de predikant voor de varenden omdat zij een sterke band aan hun eigen gemeente hebben. Van de vaste kern die wel geeft kan geen hogere bijdrage worden gevraagd.
Wat van de varenden zelf ontvangen wordt, moet als extra worden beschouwd.
5. Het streven van deputaten is om zoveel mogelijk varenden te bereiken. Een heel belangrijke rol is daarbij toebedeeld aan de predikant voor de varenden.
Het is onze indruk dat ds. H. Wubs met veel enthousiasme en ijver onder de varenden werkt. Heel nadrukkelijk willen we onze grote waardering uitspreken voor het vele werk dat hij doet, waarbij het goed is om te onderstrepen dat zijn werk voor een deel en in toenemende mate evangelisatiewerk is. Al doet ds. Wubs veel, hij kan lang niet alles. Daar zijn verschillende redenen voor.
In de eerste plaats is zijn werk geconcentreerd op Rotterdam en omgeving. Varenden die nooit dit havengebied aandoen, bereikt hij niet. Van hen die wel in deze havens komen, kan hij ook niet altijd allen bereiken. Dat komt omdat varenden dikwijls veel korter in de haven verblijven dan vroeger het geval was. Het komt ook omdat een deel van de varenden randkerkelijk is. Een ander deel van de varenden heeft zulke hechte banden met de thuisgemeente dat men geen behoefte heeft aan (extra) bezoek van de predikant voor de varenden.
6. Behalve door de predikant voor de varenden willen deputaten de varenden bereiken door schippersouderingen en contactpersonen. Met hen willen zij een jaarlijkse ontmoeting om een overzicht te hebben van het werk onder de varenden en het te stimuleren. Uit het rapport blijkt dat dit grotendeels nog slechts plannen zijn. Momenteel is er slechts één schippersoudering en zijn er nog niet voldoende contactpersonen. Uw commissie acht het zeer wenselijk dat deputaten voortvarend met de realisering van deze plannen voortgaan. Bovendien lijkt het ons onvoldoende als er slechts één jaarlijkse ontmoeting is. Tussentijdse schriftelijke rapportage lijkt ons noodzakelijk. Tevens lijkt het ons van groot belang dat elke gemeente aan het water met een haven een ouderling heeft die tot taak krijgt contacten met varenden die de haven aandoen te leggen en te onderhouden.
7. De commissie stelt de synode voor:
 1. de handelingen van deputaten goed te keuren;
 2. opnieuw deputaten te benoemen;
 3. de voorgestelde wijzigingen in de instructie van deputaten te aanvaarden;
 4. deputaten op te dragen:
 - a. te bevorderen dat elke gemeente aan het water met een haven een ouderling aanwijst die tot taak heeft pastorale contacten met varenden te leggen en te onderhouden;
 - b. het werk onder de varenden zo te organiseren dat zoveel mogelijk varenden worden bereikt en er een goed overzicht van het werk wordt verkregen, waarbij aan de predikant voor de varenden een belangrijke plaats gegeven moet worden.

D. Visser, rapporteur

RAPPORT VAN DE DEPUTATEN VOOR DE EVANGELIEVERKONDIGING ONDER ISRAËL

1. Deputaatschap

- 1.1. Momenteel is de samenstelling van het deputaatschap voor Evangelieverkondiging onder Israël als volgt:
- Voor de particuliere synode van het Noorden:
ds. J. Plantinga (sec. ds. G.J. van Rookhuizen) en ds. A. Wagenaar (sec. ds. G.J. van Rookhuizen);
 - Voor de particuliere synode van het Oosten:
ds. H. Biesma (sec. ds. W.J. Quist) en ds. H.D. Rietveld (sec. ds. H.H. Klomp);
 - Voor de particuliere synode van het Westen:
ds. C. van Asten (sec. ds. J. van Dijken) en ds. E.E. Slotstra (sec. ds. T.M. Hofman);
 - Voor de particuliere synode van het Zuiden:
ds. J.P. Boiten (sec. ds. M. van der Sluys) en br. G.J. Omstein (sec. ds. A. Brons);
 - Voor de generale synode:
dr. G.C. den Hertog (1e secretaris), ds. B. de Graaf (2e secretaris), br. D.J. Doolgaard (1e penningmeester), br. P. Vree (2e penningmeester) en dr. T. Brieven (adviseur).
- 1.2. Ds. H. Biesma is voorzitter van het deputaatschap. Tweede voorzitter is ds. H.D. Rietveld.
- 1.3. Het deputaatschap onderging in de afgelopen periode verscheidene personele wijzigingen. Ds. A. Van der Veer verzocht aan de particuliere synode van het Noorden onthefving van zijn benoeming als deputaat en werd opgevolgd door ds. A. Wagenaar. De afvaardiging namens de particuliere synode van het Westen werd geheel gewijzigd. Ds. J.H. Carlier zag zich genoodzaakt terug te treden, omdat zijn werk als zendingsecretaris hem onvoldoende ruimte bood zich voor ons deputaatschap in te zetten. Ds. G. Bouw vertrok uit het ressort van de particuliere synode van het Westen. In hun plaats werden de predikanten C. van Asten en E.E. Slotstra benoemd. Deputaten zijn dankbaar voor de bijdrage, die de afgetreden broeders in de loop der jaren voor ons deputaatschap hebben geleverd.

2. Zending Kerken

Deputaten kunnen hun opdracht alleen vervullen in nauwe en goede samenwerking met de beide zending kerken van Groningen en Zierikzee. De kerk van Groningen is 'actief', d.w.z. zij fungeert als zending kerk van ds. H.M. van der Vegt. Zij heeft naar onze vergaderingen afgevaardigd prof. dr. M. Boertien, die ook de moderamenvergaderingen bijwoort, en ds. R.W.J. Soeters. Hoewel de kerk van Zierikzee al enige jaren - voor wat ons werk betreft - vacant is, bezoekt de afgevaardigde br. K.T. de Jonge samen met ds. B. de Graaf, die door de generale synode van 1986 tot 2e secretaris werd benoemd, geregeld onze vergaderingen.

3. Vergaderingen

In de verslagperiode vergaderden deputaten twaalf maal, en wel in 1986 op 14 mei, 26/27 september en 11 december; in 1987 op 23 februari, 14 mei, 25/26 september en 10 december; in 1988 op 2 maart, 31 mei, 28/29 oktober en in 1989 op 9 maart en 18 april. Ter voorbereiding van deze vergaderingen werd telkens een moderamenvergadering gehouden. De najaarsvergaderingen (26/27 september 1986, 25/26 september 1987 en 28/29 oktober 1988) werden voor een belangrijk deel aan bezinning gewijd, die om verschillende redenen niet alleen nodig, maar ook heel waardevol is. Deze bezinningsweekends hebben de volgende opzet: eerst is er op ons vaste vergaderadressen een deputatenvergadering - in de Chr. Gereel. Kerk van Apeldoorncentrum; vervolgens wordt aansluitend van vrijdagmiddag vier uur tot aan het begin van de zaterdagmiddag een bezinningsdag gehouden in het Doopsgezind Broederschapshuis te Elspeet. Waar wij in het verleden vaak moeite hadden de broodnodige tijd voor bezinning op de vergaderingen vrij te maken, biedt deze opzet ons gelegenheid diepgaand door te spreken als deputaten met elkaar én omdat deze bezinningsweekends steeds gepland worden in de tijd dat ds. Van der Vegt in ons land is - met onze Israël-werker. Ook in financieel opzicht is deze formule aantrekkelijk: de reiskosten voor een extra aan bezinning gewijde dagvergadering overstijgen de kosten van een aan de vergadering gekoppeld bezinningsweekend.

4. Bezinning

Wanneer wij de huidige situatie op het gebied van de verhouding van Kerk en Israël in het algemeen overzien, dan valt op hoezeer deze in de laatste decennia is gewijzigd. Die wijzigingen hebben de omvang van niet minder dan een aardverschuiving. Misschien laat zich de huidige situatie - voor wat de kerk betreft - typeren als een crisis in het bewustzijn gezonden te zijn: een boodschap en een opdracht te hebben. Vond in het verleden een zelfbewuste kerk het niet anders dan vanzelfsprekend, dat diegenen uit Israël, die Jezus als de Messias van Israël en de volkeren gingen belijden, daarmee hun Jood-zijn opgaven - thans verkeert de kerk in dit opzicht in een crisis, die vermoedelijk zonder weerga is. Het hoeft geen betoog, dat dat grote consequenties heeft voor de verhouding kerk en Israël. We werpen allereerst een korte blik op de geschiedenis. In de tijd na het Nieuwe Testament vond al spoedig in de kerk de gedachte ingang, dat zij in de plaats van Israël zou zijn gekomen. Israël zou zijn taak vervuld hebben in Gods heilsplan. De kerk zou het nieuwe Israël zijn. De synagoge werd lange tijd afgetekend als verblijnd en verstoten. Maar vooral in de gereformeerde Reformatie heeft men het spreken van de Schrift - ook t.a.v. Israël - herontdekt. Men kwam tot de overtuiging, dat Israël door God geroepen is en blijft, en dat God Zijn volk niet heeft afgeschreven. Het besef groeide, dat de kerk een roeping had t.o.v. het joodse volk, die vroeg om een vorm van missionaire activiteit. In de vorige eeuw en het begin van deze eeuw leidde deze ontdekking ertoe, dat men 'zending onder de Joden' als opdracht ging zien.

Inmiddels zijn we een halve eeuw, en twee wereldoorlogen verder.

De oude benadering van Israël in het kerkelijk-theologisch denken bleek medeschuldig te zijn aan de Grote Vernietiging. Deze schokkende waarneming, met de verwerking waarvan nauwelijks een begin gemaakt is, heeft ertoe geleid dat voor veler besef het zeer de vraag is of er wel van een roeping van de kerk t.o.v. Israël gesproken kan worden. Heeft de kerk niet het recht van spreken verspeeld, toen zij zweeg in tijden, dat zij had moeten spreken? Van het vroegere kerkelijke zelfbewustzijn is weinig meer over. In deze gedachtengang is het spreken van een 'zending' van de kerk t.o.v. Israël uitgesloten. De korte blik op de geschiedenis kan ons helpen de stand van zaken op het punt van de verhouding van kerk en Israël in deze tijd te verstaan. We zien, dat voor veler besef het zeer problematisch is, wanneer broeders en zusters uit het volk Israël zich voegen bij de kerk. Had men in het verleden veelal geen oog voor hun bijzondere plaats in de kerk: als eerstelingen van Gods eigen volk, die juist als Joden Jezus als hun Messias belijden, en ging men ervan uit, dat zij hun Jood-zijn eenvoudigweg zouden opgeven - thans staat de positie van de Jezus-als-Messias-belijdende Joden opnieuw sterk ter discussie. Vandaag echter vanuit een andere invalshoek: thans betschamen zij een onwelkome verstoning van de gedachte, dat kerk en Israël twee zelfstandige heilswegen van God zouden vormen. Overigens moet in dit verband het merkwaardige feit worden signaleerd, dat overgangen vanuit de kerk naar het Jodendom - die momenteel die in omgekeerde richting in aantal vernoem overtreffen - door velen in de kerk zonder veel moeite worden geaccepteerd. Het is o.j. een duidelijk teken van de huidige situatie: de kerk verkeert in een diepgaande crisis voor wat betreft haar eigen plaats en opdracht: gezondene te zijn. Het is goed en nodig ons door de ontwikkelingen van onze tijd opnieuw te laten brengen bij de Schriften. Het is nodig te vragen wat 'zending' in bijbelse zin wil uitdrukken. Het valt dan op, dat ook Israël in het Oude Testament 'gezonden' is en zich gezonden weet. In het Oude Testament kon Israël slechts aan Gods bedoeling - tot heil te zijn voor de volkeren - beantwoorden door zich binnen de omheining van de tora te houden. Men wachtte op God. Hij - en niemand anders - zou de doorbraak naar de volkeren voltrekken. Het optrekken van de volkeren naar Israël was een eschatologisch visioen: een belofte. We menen daaruit te kunnen opmaken, dat 'zending' niet gezien moet worden als een activiteit van mensen allereerst, maar als Missio Dei, als Gods zaak. Ook het na-nieuw-testamenteel Jodendom ziet zichzelf wel degelijk als door God gezonden. Men heeft een roeping van Godswegen, een opdracht. Echter dat uit zich niet in wovende activiteiten.

Hoe ligt dit in het Nieuwe Testament?

Vaak wordt Pinksteren gezien als het begin van de zending. God zendt immers immers gezanten naar alle landen? Is daarmee het tijperk van het wachten, het Oude Testament, niet afgesloten? In zekere zin is dat waar. In Christus is de zegen van Abraham tot de volkeren doorgegaan. Maar - houdt dat in, dat de nadruk nu komt te liggen op de activiteit van de kerk? Of is er - opnieuw - een ander 'geheimenis' in Gods handelen, dat de kerk slechts tot schade van zichzelf en van Israël kan nagaan?

We kunnen voor een antwoord op deze vraag terecht in het boek Handelingen. Daarin wordt ons het Pinksterfeest beschreven. Vaak wordt dit feest gezien als het begin van de zending, de doorbraak naar de volkeren. Toch - bij nader toezien behoort dit beeld fundamentele correctie.

In de eerste plaats is er op het Pinksterfeest zelf zeer beslist geen sprake van enigerlei doorbraak naar de volkeren. In de preek van Petrus worden Joden en Jodengenoten uit de verstrooiing aangesproken. De apostel, die op deze pinksterdag het evangelie mag verkondigen, heeft echter zelf de grootste moeite bij een Romeinse officier naar binnen te gaan. De Heilige Geest moet de gemeente in Jeruzalem, en dan m.n. de apostelen, ertoe bewegen zelf ook mee te komen in de beweging van Gods barmhartigheid naar de heidenen toe.

Het gestelde impliceert, dat Pinksteren allereerst inhoudt, dat God Zich van Israël afkeert. Het is het feest van het komen van de Geest, in en voor Israël, waarbij de heidenen slechts door inlijving in Israël betrokken kunnen worden. Typisch is, dat de zending steeds vanuit Jeruzalem uitgaat. In de tweede plaats, ook Paulus, de 'heidenapostel', gaat in Handelingen steeds eerst naar de synagoge tijdens zijn zendingsreizen. Mede door afwijzing van het evangelie van Jezus Christus daár, wordt de weg vrijgemaakt om zich te wenden tot hen, die 'buiten' staan, waarbij opmerkelijk is dat onder hen, die gehoor geven aan het evangelie, steeds vooral 'godvrezenden' genoemd worden.

Lezing van het boek Handelingen laat geen andere conclusie toe dan dat God, de Heilige Geest, het eigenlijke 'subject' van de zending is. Het is de HERE, de God van Israël, die het initiatief heeft en houdt. De gezondene is instrument in Zijn hand. Hij kan zijn taak slechts vervullen door niets anders te willen zijn dan instrument. Gezonden-zijn betekent dus een opdracht hebben, maar tevens, dat aan die opdracht een grens gesteld is. God heeft Zijn Woord niet aan de kerk uit handen gegeven. Hij en Hij alleen zorgt ervoor dat het niet ledig tot Hem wederkeert, maar doet wat Hem behaagt. Nabijgekomen door het bloed van Christus, d.w.z. door haar inlijving in Israël, is de kerk betrokken geraakt in Gods zending van Israël; zij heeft nu ook een roeping, een 'zending'.

Zo geldt ook nu de opdracht en de grens, die aan de opdracht is gesteld. Wanneer we ons van die grens bewust zijn, mogen we ons niet veroordeeld achten tot een passieve, enkel afwachende instelling. In tegendeel: juist het weten, dat de HERE Zijn verbond met Israël niet heeft opgegeven, en dat Hij op Zijn tijd leven uit de doden kan geven is de enige grond voor hoop - voor kerk en Israël beide!

Deze blijde wetenschap bewaart de kerk ervoor te verkrampen, alsof de zaak des Heren van haar zou afhangen.

Het ernst maken hiermee vereist wel een bijzondere instelling van de kerk: een gezindheid van ootmoed en een scherp letten op Gods weg. We hebben het 'geheimenis' in Gods weg met Israël én de kerk te oerbiedigen. Door Israëls verwerping van Jezus als Messias is het heil tot ons gekomen. Maar hun verwerping van het evangelie kan niet het laatste woord zijn - zowaar God God is. Zijn genadegaven en roeping zijn onberouwelijk. Het moet naar de dag, waarop Christus erkend zal worden als de éne en enige Weg, de Waarheid en het Leven, door kerk en Israël beide.

Dat vereist van de kant van de kerk veel fijngevoeligheid en liefde, om te onderscheiden waarop het aankomt.

Voor die fingevoeligheid is kenmerkend, dat de kerk zichzelf en eigen positie onder ogen ziet. Dat geldt binnen de christelijke gemeente. Maar het geldt wel heel bijzonder in de verhouding van kerk en Israël. Slechts een kerk, die vraagt naar Gods weg vandaag, naar Zijn opdracht in het huidige tijdsgewicht, kan instrument zijn in Zijn hand. Zo'n kerk erkent dan ook het 'geheimnis' in de verhouding van kerk en Israël, dat als zodanig is geopenbaard maar zonder dat de grens, die de kerk in haar gezonden-zijn heeft te respecteren.

Die grens is ook haar hoop. 'Betekent nu hun val rijkdom voor de wereld en hun tekort rijkdom voor de heidenen, hoeveel te meer hun verhoed' (Rom. 11, 12). Deputaten achten het op grond van vorenstaande ongevoelbaar te spreken van een bijzondere zending van de kerk t.o.v. Israël.

Concreet houdt dat in:

1. Uit Romeinen 9-11 blijkt, dat er een goddelijk geheimnis aan Gods Weg met Israël en de volkeren ten grondslag ligt. Men miskent dat geheimnis door te menen, dat de kerk in de plaats van Israël gekomen zou zijn. Men doet dat geheimnis evenmin recht door kerk en Israël te zien als twee wegen naast elkaar - beide voerend naar Gods Rijk. Ons deputaatschap staat of valt bij de erkenning, dat Hij Zijn verbond met Israël nooit heeft verbroken en ook nooit zal verbreken - zowaar Hij God is.
 2. De apostel Paulus acht het de heerlijkheid van zijn bediening, dat hij de najver van zijn eigen volksgenoten mag opwekken (Rom. 11, 14). In deze lijn ziet hij ook de roeping van de kerk: opdat door de aan haar betoende ontfeming ook diegenen uit Israël, die het heil van God in Christus afwijzen, thans ontfeming zouden vinden (Rom. 11, 31). Steeds denkt hij daarbij aan een leven van de kerk, dat gekenmerkt wordt door volstrekte betrokkenheid op Gods genade. Het beslissende, dat van de kerk gezegd kan en moet worden, is dat haar diepste geheim buiten haarzelf, in Christus, gelegen is. Een kerk, die zich tot Israël zou richten zonder volstrekt ernst te maken met zijn bijzondere positie en alleen maar zou vragen naar 'resultaten' van de evangelieverkondiging, miskent zodoende niet alleen Gods blijvende bijzondere relatie met Israël, maar laat ook na haar eigen houding en leven tegen het licht te houden van Gods bedoelingen. Alleen een kerk, die dat laatste doet, is geschikt om als instrument in Zijn hand te dienen.
 3. Immers - wat heeft zij van zichzelf? Wat heeft zij, dat zij niet alleen en uitsluitend in Christus heeft? Weten van de opdracht van Godsweg en van de grens, die de HERE aan die opdracht heeft gesteld, impliceert dat de ontmoeting van kerk en Israël bepaald moet worden door de volgende karakteristieken:
 - Israël is de eerstgezonene. Daarom is de verhouding van kerk en Israël principieel verschillend van die van kerk en andere religies. In het contact met Israël is er sprake van een ontmoeting van 'gezondenen'.
 - In de ontmoeting met Israël kan en mag het getuigenis aangaande Christus niet achterwege blijven. Op dit punt gaan kerk en Synagoge uiteen. Dit smartelijke schisma moet niet worden toegedekt, maar dient te worden erkend en besproken. Twee wijzen van lezen van het Oude Testament staan tegenover elkaar. De kerk mag er geen twijfel over laten bestaan, dat het de Schriften zijn, die van Jezus als de Christus getuigen (Joh. 5:39).
 - Wij er sprake kunnen zijn van echte ontmoeting, dan zal de kerk de bereidheid moeten tonen ook naar de stem van Israël te luisteren. Dat is niet slechts de voorwaarde om te komen tot een echte ontmoeting. Het is levens een erkenning van Gods blijvende bemoeienis met Israël, op grond waarvan de kerk in haar verstaan van de Schrift ook van Israël kan leren.
 - In de ontmoeting met Israël is er daarom geen andere weg dan die van een gemeenschappelijk en intens luisteren naar de Schriften.
 4. In dit verband is opnieuw de naam van ons deputaatschap, tot stand gekomen op de G.S. van 1953, ter sprake geweest. Deputaten zijn voornemens hun bezinning hierover voort te zetten.
- ### 5. Voorlichting
- #### 5.1. Commissie Vorming en Toerusting
- Binnen het deputaatschap is de commissie 'vorming en toerusting' bezig geweest met de bezinning op voorlichting aan de kerkleden. In de praktijk blijkt telkens de invloed van eenzijdige visies op Israël en het jodendom. Om enigszins te helpen een richtlijn in het denken over Israël te geven is het volgende gedaan:
1. Het comité van de vormingscursus reageerde positief op ons verzoek, zodat de voorzitter van deputaten, ds. H. Blesma, in het seizoen 1986/1987 enkele lessen over de verhouding kerk en Israël verzorgde. Daarbij werden verschillende visies op Israël besproken. In een schrijven is dit comité verzocht het onderwerp 'Israël' weer eens op de agenda te zetten.
 2. In de zomer van 1986 werd aan alle predikanten een lektuurpakket toegezonden. Dit bestond uit:
 - a. een preekschets als handreiking voor een thema-dienst over de verhouding kerk en Israël;
 - b. een serie catechisatie-lessen over het jodendom;
 - c. twee folders van het Interkerkelijk Contact Israël;
 - d. een uitnodiging voor de Lapideconferenties.
 3. Naast de schriftelijke voorlichting was er ook de mondelinge toerusting: onze Israël-predikant en enkele deputaten voerden op verschillende zondagsdagen het woord.
 4. Ook vanuit ons deputaatschap is doelgenomen aan de zgn. beraadcommissies die vanuit een vijftal deputaatschappen is opgezet. Met de deputaatschappen evangelisatie, ADMA, hulpverlening en zending is via vertegenwoordigers overleg gevoerd. Samen met deze deputaatschappen is er namelijk een taak naar de gemeente toe, ook al heeft elk deputaatschap een eigen invalshoek. Dit overleg kan voorkomen dat de verschillende deputaatschappen onvoldoende op de hoogte zijn van elkaars werk naar de gemeenten toe. De kerkeraden kunnen dan zo doelmatig mogelijk (eventueel door de deputaatschappen gezamenlijk) worden geïnformeerd. Tevens acht ons deputaatschap het mede tot zijn taak de kerkeraden te helpen de gemeente op te bouwen. Het leek ons verantwoord om - voorzover mogelijk en met behoud van elks eigen verantwoor-

delijkheid en met het oog op het eigen beleid - over deze materie gezamenlijk na te denken.

Op dit moment hebben we de vraag of dit moet leiden tot een concrete handreiking voor de kerkeraden over schriftuurlijk verantwoord gemeente-opbouw nog niet kunnen beantwoorden.

Wanneer de beraadsgroep met concrete aanbevelingen komt, zal in onze kring bezien worden of een en ander past binnen onze taak en beleidsvoering.

5. Aan de kerkeraden zal een brief verzonden worden met een antwoordformulier. Door middel van deze pelling willen we nagaan wat er in de plaatselijke kerken gebeurt aan 'Israëlwerk'. Ook hebben we gevraagd of er behoefte bestaat aan instructie in de vorm van bezinningsmateriaal e.d. Aan de hand van de reacties die binnenkomen willen we ons verder bezinnen op welke wijze we het meest zinvol gestalte kunnen geven aan toerusting van de kerken.
6. Opnieuw zal dit jaar een lektuurpakket aan de predikanten worden gezonden, met de volgende inhoud:
 - a. een preekschets van de hand van ds. H.M. v.d. Vegt;
 - b. twee brochures uit de serie Verkenning en Bezinning van de hand van ds. M. Drayer en ds. H.M. v.d. Vegt;
 - c. een folder van de Anne Frankstichting over antisemitisme;
 - d. de ICI-folder over het joodse bidden.

5.2. Verkenning en Bezinning

In 1988 haalde de brochurereeks Verkenning & Bezinning haar 22e jaargang. De redactie - waarin van het begin af ook twee leden van ons deputaatschap zitting hebben - besloot echter tot beëindiging van de huidige vorm van de reeks na de voltooiing van eerdere jaargang, waarin nog twee nummers van auteurs uit de kring van onze kerken verschenen. Dit geschiedt om drie redenen. Allereerst zijn de kosten zo opgelopen, dat er jaarlijks een aanzienlijk nadelig saldo ontstaat, ter dekking waarvan de samenwerkende organen uit Ned. Herv., Geref. en Chr. Geref. Kerken garant moeten staan. Zou dit omgezet moeten worden in een sluitende exploitatie, dan zou dit een drastische verhoging van de abonnementsprijs meebrengen en daarmee het bestand van abonnees vermoedelijk ingrijpend verlagen. In de tweede plaats blijkt het moeilijk auteurs te vinden die bereid zijn om, naast de vele mogelijkheden om in de ondertussen verspreidde bladen voor de verhouding kerk en Israël artikelen te produceren of in boekvorm studies te laten verschijnen, aan brochures pro Deo mee te werken. In de derde plaats is er in reacties op de uitgave van binnen de redactie onvrede over de huidige gang van zaken namelijk dat er te weinig samenhang tussen de afzonderlijke brochures bestaat en er teveel historische onderwerpen worden aangesneden (= verkenning) en te weinig aan bezinning en nieuwe verkenning. De gedachten gaan nu de richting uit om in het vervolg twee boekjes per jaar te laten verschijnen die trachten aan te geven hoe de recente ontwikkelingen in de verhouding van kerk en Israël verwerkt zouden kunnen worden op de terreinen van de afzonderlijke theologische disciplines en van de kerkelijke praktijk in een brede zin van het woord. De uitgave zal de kosten van deze uitgaven voor zijn rekening nemen, terwijl de redactie zal zorgen voor het aanzoeken van auteurs en het aanleveren van kopij. Besprekingen hierover zijn gaande.

5.3. 'Vrede over Israël'

Ook in de verslagperiode kon onze periodiek, 'Vrede over Israël', regelmatig verschijnen. Het is in feite het belangrijkste kanaal om ons werk bij de leden van onze kerken te brengen. Het is een zaak van voortdurend nadenken en zoeken om daartoe de in deze tijd van 'leesmoedigheid' meest geschikte vorm te vinden.

We lichten enkele elementen uit de afgelopen jaargangen eruit.

- In december 1986 verscheen een nummer, dat was gewijd aan de vragen rondom 'Israël'. Door ds. H.M. van der Vegt werd ingegaan op de vraag: 'Wat is Israël?', terwijl prof. dr. M. Boertien een overzicht gaf van de ontwikkelingen in het denken over deze vragen gedurende de laatste 35 jaar.
 - In mei 1988 verscheen een dubbel nummer ter gelegenheid van het veertig-jarig bestaan van de staat Israël.
 - Teneinde de bruikbaarheid van ons blad op de verenigingen en bijbelkerken te bevorderen is ds. W. Steenbergen aangezocht een serie bijbelstudies te verzorgen over de brief aan de Galaten. Aan iedere bijbelstudie is een aantal gespreksvragen toegevoegd. De aangekondigde 'verhuizing' van de bijbelstudie naar het hart van het blad kon om praktische redenen niet worden geïmplementeerd.
 - Sinds 1 januari 1989 wordt 'Vrede over Israël' niet langer gedrukt bij de drukkerij/uitgeverij De Boer-Cuperus, maar bij de firma VAM in Voorschoten. Tegelijkertijd heeft ons blad een 'nieuw jasje' gekregen en is het voorzien van een blauwe steunkleur. Deputaten hopen dat de aantrekkelijkheid en leesbaarheid van dit periodiek hierdoor worden bevordert.
- Vermelding verdient ook nog de samenvoeging van de adressenbestanden van 'Uw Koninkrijk Kome', 'Ons Kinderthuis' en 'Vrede over Israël'. De voordelen daarvan springen in het oog: besparing van werk en kosten. Dankzij de moderne technische middelen is het levens mogelijk de diverse adressenbestanden apart van elkaar te houden en erover te beschikken.

5.4. Voorlichting jongeren

Het werk van de voorlichting aan jongeren werd ook in de verslagperiode voortgezet, zij het op iets andere wijze. Het werken met een commissie van enige omvang bleek naast voordelen ook het minpunt te hebben van een te grote organisatie. Aangezien ook enkele leden van de destijds gevormde commissie geen deel meer van ons deputaatschap uitmaken, werd de afgelopen jaren vooral met twee contactpersonen voor jongeren gewerkt: in Nederland was dat eerst ds. A. van der Veer en nu ds. J. Plantinga, en in Israël ds. H.M. van der Vegt. Nadat reeds in oktober 1985 'Vrede over Israël' geheel gewijd was aan informatie over leven en werken in Israël, werd in de verslagperiode hieraan opnieuw in een artikel aandacht besteed. Een lijst werd gegeven van nuttige adressen in Israël en Nederland.

Uit reacties kunnen we wellicht afleiden, dat deze aanpak succes heeft: het blad werd gelezen, meegenomen of meegegeven naar Israël - al nam men lang niet altijd contact op met de genoemde predikanten: die stap

is vaak het te groot. Daarnaast wordt de folder 'Aan Nederlandse vrijwilligers in Israël', opvallend oranje, zo breed mogelijk verspreid in Nederland en Israël. Alle kerkeraden ontvangen een exemplaar. De contactpersonen in Nederland konden veel jongeren aan adressen of goede raad helpen, en drs. van der Vegt bouwde gestadig een kennissenkring onder vrijwilligers op. Het gaat hier niet slechts om Chr. Genef. Jongeren; vanouds heeft onze predikant ook verantwoordelijkheid voor jeugd uit andere kerken. De meeste adressen zijn in Jeruzalem, maar er zijn ook jongeren die werken in ziekenhuizen of in kibbutzen, die prijs stellen op een band met de kerk en bijvoorbeeld informeren naar mogelijkheden om kerkdiensten bij te wonen. Momenteel organiseert drs. van der Vegt bijna maandelijks een maaltijd, soms voorafgegaan door een andere activiteit, die jongeren zou kunnen interesseren. Sinds kort is een bijeenkomst voor deze groep opgezet in Jeruzalem.

Uit reacties die komen en ook uit gevallen, waaruit blijkt hoe moeilijk het kan zijn in Israël als christen een weg te vinden, is wel duidelijk, dat dit werk nodig is. Helaas blijkt steeds weer, dat vaak jongeren voor langere tijd naar Israël vertrekken zonder dat zijzelf, of hun familie of zelfs de kerkeraad de moeite nemen dat door te geven. Verandering in dit opzicht zou veel kunnen uitmaken.

5. Arbeidsvelden

In 1988 ontvangen we reeds het achtste rapport van onze werker in Israël, drs. H.M. van der Vegt. De voorgaande rapporten gaven gedegen informatie, grotendeels in journaal-vorm: nagenoeg van dag tot dag beschreef drs. van der Vegt wat hij deed. In dit achtste rapport is voor een meer thematische opzet gekozen. Dit hangt mede samen met het feit dat nu - na drie jaar - wat meer duidelijkheid begint te komen over de aard van het werk, de mogelijkheden en de prioriteiten, die gesteld kunnen worden.

Eik van de rapporten tot nu toe is samengevat in een evaluatie: aan de hand van de voorlopige taakomschrijving wordt dan nagegaan in hoeverre daaraan voldaan kon worden.

Zowel uit de rapporten zelf als ook uit berichten van anderen blijkt dat drs. van der Vegt zich een goede plaats heeft mogen verwerven.

Ons valt met drs. van der Vegt op dat na drie - nu bijna vier - jaar werken steeds meer een keus moet worden gemaakt: enerzijds is er de breedheid van het werk, bestaande uit een toenemend aantal contacten; anderzijds moet bij die breedheid ook telkens de vraag naar de diepgang aan de orde komen. Die diepgang heeft veel te maken met de tweezijdigheid van het werk: in het kader van de verbondenheid tussen kerk en Israël hebben wij niet alleen iets te bieden, het gaat evenzeer ook om luisteren. Pas luisteren leidt tot een eerlijke ontmoeting, waarin ook de wezenlijke zaken aan de orde komen - dit wezenlijke: dat kerk en Israël elkaar zullen herkennen door en rondom het Woord van God, voor het eerst aan Israël gegeven en in de Messias vlees geworden; dat Israël mag zien wat de kerk is en Wie haar Heer is; en dat de kerk leert zien wat Israël is op grond van Gods werk en welke plaats het heeft in Gods handelen.

Wat dat alles betekent, is een zaak van voortdurende bezinning.

Ter wille van de duidelijkheid en herkenbaarheid van het werk kan het verleidelijk zijn iets te zoeken in de vorm van een groot en/of velen aansprekend project. Vragen vanuit de kerken hiernaar leggen we niet zomaar naast ons neer. Aan drs. van der Vegt is gevraagd hiernaar actief uit te zien. Maar met elkaar zijn we van mening dat voortgang gegeven moet worden aan wat in de taakomschrijving van drs. van der Vegt genoemd wordt: 'de dienst van de verzoening', in de eerste plaats tussen kerk en Israël. In dat opzicht is er nog altijd veel op te ruimen. Bij 'dienst van de verzoening' behoort ook dat drs. van der Vegt dienend en raadgevend kan staan tussen verschillende groepen christenen, opdat die elkaar leren verstaan en waarderen en zo mogelijk tot samenwerking komen. In dit leggen van 'dwarsverbanden' - tussen christenen en joden, tussen christenen onderling - kan mede duidelijk worden wat de eigenlijke bedoeling van het werk is.

Met name in Jeruzalem zijn contacten gegroeid met verschillende christelijke groeperingen en met joden. Voor een deel dalen deze contacten reeds uit de jaren zestig, zodat dankbaar gewag mag worden gemaakt van een zekere continuïteit. Allereerst valt de Fraternity te noemen, - een werkgemeenschap van verschillende theologen, die beschouwd mag worden als het christelijk forum voor bezinning op de relatie kerk-Israël en op kerk-zijn in Israël. Op grond van het Fraternity-werk en door bemiddeling van deze werkgemeenschap heeft drs. van der Vegt zijn visum gekregen. Nog steeds bestaat de United Council of Churches in Israël (UCCI), een organisatie van protestants-christelijke kerken en groepen die zich ten doel stelt het inheemse kerkelijke leven te versterken, met name vanuit het verleden bekend: ook hiermee zijn goede contacten.

Vanuit de Hebreeuwse universiteit is aan de Fraternity gevraagd (I) om contacten te leggen met christelijke studenten. Doel daarvan is: hen te helpen om zich rekenschap te geven van de betekenis van het christelijk geloof voor hun situatie. Dit werk vraagt veel geduld en tijd, maar is die moeite waard. Het verbroederingspastoraat dat ook aan drs. van der Vegt is opgedragen, is - wat het aantal betreft - niet zo omvangrijk, maar vergt veel tijd en energie. In overleg met zendende kerk en deputaten heeft drs. van der Vegt ook enige tijd gestoken in theologische bijdrage en praktische begeleiding met betrekking tot de zomerkampen van de Near East Ministry (NEM). De 'Rainbow-group', een gespreks- en werkgroep van joden en christenen, is een waardevol ontmoetingspunt met joden, evenals de Israël Interfaith Association, een organisatie, waarin joden, christenen en moslims vertegenwoordigd zijn. Ook via zijn studie aan het Hartman-instituut heeft drs. van der Vegt gelegenheid zijn kennis van en contact met het levende jodendom te verdiepen.

Zowel vanwege thema's als met het oog op contacten bezoekt onze Israël-werker jaarlijks de conferenties van de ICCJ (= International Council of Christians and Jews), waar joden en christenen elkaar ontmoeten. Bekend onder ons zijn de nederlands-talige kerkdiensten in de St. Andrew'skerk, de 'thuisgemeente' van drs. van der Vegt. Regelmatig gaat hij daarin voor. En het contact met deze Schotse kerk betekent voor drs. van der Vegt ook betrokken zijn bij enige vormen van gemeentelieven. Het is ook mogelijk daar met toerusting bezig te zijn ten dienste van mensen die - elk op hun eigen plaats - Israël ontmoeten.

Overeenkomstig zijn opdracht richt onze Israël-werker zich ook op de regio Tel-Aviv. Daar is een kleine protestantse gemeente ('de enige protestantse kerk die niet charismatisch is in heel het Tel-Aviv-gebied'), waar drs. van der Vegt een aantal malen per jaar voorgaat.

De leiding van de gemeente daar geeft nu méér medewerking dan in het verleden het geval was.

Het bijeen doen komen van de daar bestaande studiegroep is ook een onderdeel van de arbeid in die regio. Op enige afstand heeft drs. van der Vegt ook te maken met Nes Ammim: daar werken een nederlandse en duitse predikant, met wie hij regelmatig contact heeft; in de kerkdiensten daar gaat hij enige malen per jaar voor. Voorts zijn er privé-contacten met voornamelijk chr. genef. Nes-Ammites. Dankbaar zijn deputaten voor de verhelderende en evenwichtige kijk, die drs. van der Vegt gaf op de in en rondom Nes-Ammim plaatsgevonden hebbende verwickelingen.

Folders voor hen, die als vrijwilliger in Israël (gaan) werken, worden waar mogelijk door drs. v.d. Vegt neergelegd - dit is een folder, uitgegeven door de 4 moderamina, met enige gegevens over het werk namens nederlandse kerken in Israël. Er blijkt niet alleen veel vraag naar deze folders te zijn; het betekent ook dat dit deel van de taak van drs. van der Vegt - het werk onder vrijwilligers - zich gestaag uitbreidt.

Niet onvermeld mag blijven dat drs. van der Vegt op de uitnodiging van deputaten nu reeds driemaal een 'toemee' langs het thuisfront maakte. Op deze wijze wordt niet alleen de band met de kerken aangehouden, maar is het ook mogelijk de plaatselijke gemeenten meer bij het werk te betrekken. We hebben de indruk dat deze toemes in een behoefte voorzien. Het voornemen bestaat hiermee voorlopig voort te gaan; er zijn nog vele plaatselijke gemeenten waar een dergelijke voorlichtingsavond gehouden kan worden!

In dit verband maken we ook dankbaar gewag van de uitnemende samenwerking met de zendende kerk van Groningen: deze is op alle deputatenvergaderingen vertegenwoordigd, terwijl vanuit Groningen zelf ook conscientieus contact met haar predikant-in-bijzondere dienst wordt onderhouden.

In de afgelopen periode is Israël herhaaldelijk in het nieuws geweest, met name door de conflicten met de Palestijnen en door het uitroepen van de palestijnse staat. Hoewel politieke ontwikkelingen nooit op zichzelf staan, mag met dankbaarheid geconstateerd worden dat deze tot nu toe niet van negatieve invloed zijn geweest op de plaats en het werk van drs. van der Vegt.

Onder de indruk van het vele werk dat drs. van der Vegt in Israël te doen krijgt en dankbaar voor de mogelijkheden die geboden worden om daar met het evangelie van de verzoening te dienen, bevelen deputaten de Israël-werker van onze kerken van harte in uw voorbede en liefdevolle belangstelling aan!

7. Contacten

7.1. I.C.I.

Het in febr. 1944 opgerichte Interkerkelijk Contact Israël heeft teridden van de instanties die sindsdien zijn ontstaan inzake de verhouding kerk en Israël nog steeds een eigen recht van bestaan. Het is nl. het enige interkerkelijke orgaan waarin ook de Jezus-als-Messias belijdende Joden d.m.v. de vereniging Hadderech een volwaardige inbreng hebben.

En recent gereedgekomen concept over de doelstelling van het I.C.I. noemt de volgende drie aandachtspunten:

- verheldering en verbetering van de relatie Joden-Christenen,
- onderling overleg en wederzijdse steun door informatie en documentatie,
- bezigheden binnen werkgroepen (Jeruzalem-seminaar, Vouwbladen en Bezinning).

Als concrete activiteiten sinds 1986 zijn te noemen:

- Het verschijnen van de folders 7 (De gemeenschappelijke Bijbel), 8 (Vieringen op de levensweg van de Jood), 9 (Joods bidden).
- Het jaarlijkse Jeruzalem-seminaar. Dit is in 1987 bijgewoond door ds. G. Bouw en br. D.J. Doolaard. Door organisatorische problemen is dat in 1988 komen te vervallen. In 1989 kon het echter weer doorgang vinden, met dien verstande, dat men nu jaarlijks seminara's afwisselend wil houden voor predikanten en voor theologische studenten. In 1989 namen br. P. Vree en ds. J. Plantinga hiernaar deel.
- Er is een studiecommissie in het leven geroepen (waarin onze deputaat br. G.J. Omstein zitting heeft), die zich bezig houdt met de door het I.C.I. bewust aangesneden problematiek van de aanwezigheid van Joden in de christelijke gemeente.

In het najaar (oktober) hoopt deze commissie de resultaten van haar bezinning in een speciale vergadering op tafel te kunnen leggen.

In de vertegenwoordiging van ons deputaatschap heeft sinds de rapportage aan de vorige generale synode ds. C. van Allen de plaats naast ds. H.D. Rietveld ingenomen als opvolger van ds. J.H. Carlier.

7.2. Vier-Moderamina

Het officiële samenwerkingsorgaan van de Israël-colleges van de Nederlands Hervormde Kerk, de Gereformeerde Kerken in Nederland, de Bond van Vrij Evangelische Gemeenten en onze kerken - de zgn. Vier Moderamina - vergaderde in de verslagperiode ongeveer drie keer per jaar, soms bijgewoond door een van de werkers in Israël. Dit orgaan is destijds ontstaan om onderling overleg te hebben over en zo mogelijk gezamenlijk op te treden inzake de arbeid in Israël. Op elke vergadering informeren de colleges elkaar over de stand van zaken met betrekking tot hun werk. Ons deputaatschap wordt in 4-M vertegenwoordigd door de predikanten Biesma en Den Hertog.

Naar buiten toe zijn er goede contacten met Partnership, een joods-arabische beweging, die zich verzoening ten doel stelt.

Van tijd tot tijd komt een vertegenwoordiging van Partnership naar ons land om hier bekendheid te geven aan wat men in Israël doet en tracht te bereiken.

Jaarlijks is er contact met dr. Willems van het Institutum Judaicum, het inter-universitair centrum voor studie van het jodendom in België.

Nadat enige malen op verzoek van 4-M, dr. Pinchas Lapide lezingen gaf binnen het kader van joods-christelijke reübes werd in 1988 een lezingen-reeks gehouden door dr. Pinchas Peli van de Ben Gurion Universiteit in Ber Sheva; hij doceerde over de betekenis van het gebed in het jodendom.

Eveneens is in 1988 gezamenlijk aandacht gegeven aan het veertig-jarig bestaan van de staat van Israël. Naast publikaties in de eigen organen hebben de 4-Moderamina een ontmoeting gehad met Z.E. Suffot, de ambassadeur van Israël in ons land, met wie uitvoerig is gesproken over de politieke ontwikkelingen en de mogelijke consequenties daarvan voor het werk namens de kerken. Vanuit onze verbondenheid

met Israël is ook uiting gegeven aan onze zorg met betrekking tot de intifada én tot de positie van minderheden in Israël. Hoewel dergelijke ontmoetingen wederzijds van groot belang worden geacht, was het voor de eerste keer na 8 jaar dat dit weer eens plaatsvond.

Ook is in goede harmonie onderling gesproken over de vragen die het OJEC aan de kerken heeft gesteld, over een eventuele betrokkenheid bij het werk dat de NEM in Israël doet én over het afkeuringswaardige van de wijze waarop de Goeres's zich ten aanzien van Israël laten horen.

In het 4-moderamen-overleg herkennen we elkaars werk, met de vragen en de moeten die zich voordoen - o.a. ook inzake Nes Ammim - en trachten we elkaar te stimuleren. Dit is een waardevolle zaak, zoals het ook van betekenis is dat de drie namens de kerken uitgezonden werkers - dr. G.H. Cohen Stuart, dr. S.J. Haagsma en onze drs. H.M. van der Vegt - in goed overleg en taakafbakening hun werk mogen verrichten.

7.3. OJEC

Het werk van OJEC ging gestaag voort. Maandelijks wordt er te Amsterdam vergaderd. Vanuit ons deputaatschap heeft dr. T. Brienen zitting in het bestuur. Wegens werkdruks werd zijn plaats in de werkgroep 'Jodendom en Catechese' in 1988 overgenomen door dr. C. van Atten. Wel wakte dr. T. Brienen nog mee aan de uitgave van het 6e deel uit de OJEC-serie nr. 'Jodendom in de goddienselijke vorming'; hij verzorgde daarin de bijdrage over 'De theologische motivatie van de Richtlijnen'.

Het OJEC maakte zijn bezwaren kenbaar tegen het vestigen van een Karmelitesklooster op het terrein van het toenmalige concentratiekamp Auschwitz, een kapel in Sobibor en Birkenau en vond daarvoor gehoor bij betrokken instanties.

Droeg de generale synode van 1986 deputaten op 'grote voorzichtigheid te betrachten ten aanzien van deelname aan en verzoeken van het OJEC', acuut werd dit in januari 1987 toen het OJEC een verklaring aan joden en christenen in Zuid-Afrika uitgaaf, waarin de theologische legitimering van het apartheiddenken werd veroordeeld. Volgens uw deputaten overtrad het OJEC hiertoe de grenzen van zijn competentie. Deputaten hebben, zowel mondeling via hun vertegenwoordiger als ook schriftelijk, bezwaren kenbaar gemaakt tegen inhoud en presentatie van de verklaring zodat deze buiten verantwoordelijkheid van deputaten is uitgegaan. Desgevraagd hebben deputaten in een schrijven aan het OJEC hun standpunt ten aanzien van de uitspraken van de Goeres's kenbaar gemaakt. Ze hebben er geen twijfel over laten bestaan, dat zij het verband tussen de kruisiging van onze Here Jezus Christus en de vernietiging van het joodse volk in de concentratiekampen tijdens de Tweede Wereldoorlog, zoals genoemd echtpaar het stelt, principieel van de hand wijzen.

Op 25 november 1986 vierde het OJEC, opgericht op 2 december 1981, het eerste lustum met een besloten middagsbijeenkomst in het Joods Cultureel Centrum te Amsterdam, waar Sr Immanuel Jakobowitz, opperrabijn van het Gemeenbest, sprak over 'Jewish Understanding of Interreligious Encounter'. Ook was er een Open Avond met als thema 'Recente ontwikkelingen in de joods-christelijke ontmoeting', waar o.a. dr. T. Brienen één van de sprekers was.

De in de voorgaande jaren binnen het OJEC reeds gestarte bezinning over de wijze waarop in kerkorde e.d. de positie en activiteiten van kerken ten opzichte van het joodse volk wordt omschreven, kreeg in 1987 haar neerslag in een nota 'Van zending tot gesprek'. Het OJEC heeft de participerende kerken gevraagd hoge prioriteit te geven aan de bezinning over deze thematiek en zal zelf ook in de komende tijd zich daar intensief mee gaan bezig houden. In de definitieve versie van de vermelde nota is de brief, die deputaten als reactie aan het OJEC hebben gestuurd, vrijwel integraal overgenomen. In deze brief waren opgenomen de paragraaf 'bezinning' uit het G.S.-rapport 1986 en een passage uit de taakomschrijving van onze werker drs. H.M. van der Vegt. De onderhavige kwestie heeft de voortdurende aandacht van uw deputaten, zoals uit het onderdeel 'Bezinning' in dit rapport blijkt. Deputaten juichen het toe, dat er een ontwikkeling valt te constateren in het functioneren van het OJEC van een strijd praktisch overlegorgaan naar een platform, waar ook doorgesproken wordt over geloofsvragen. Tegen die achtergrond licht de betekenis op van het feit, dat het OJEC voor mei 1989 een bezinningsdag heeft belegd met de Raden en Deputaatschappen van de aangesloten kerken over het thema: 'Messiaanse verwachting'. In 1988 deed het OJEC een verklaring uitgaan in verband met het 40-jarig bestaan van de Staat Israël.

Ten slotte vormde in 1988 de besloten studieconferentie voor theologen op 21 november een hoogtepunt voor de activiteiten van het OJEC. Inleiders waren prof. dr. Ze'ev Falk van de Hebreeuwse Universiteit te Jeruzalem en prof. dr. P. van Buren, emeritus-hoogleraar aan de Universiteit te Philadelphia V.S., beiden actief op het gebied van de joods-christelijke ontmoeting. Het thema was 'Towards a theology of the other in Jewish-Christian dialogue'. Aan deze conferentie nam ook een aantal mensen uit onze kerken deel. Deputaten betreuen het, dat er door de spreker van christelijke zijde geen duidelijk bijbelse bijdrage werd geleverd aan de bezinning op de verhouding van kerk en Israël.

7.4. Contact-Commissie Kerk - Nes Ammim

In de contact commissie Kerken-Nes Ammim zijn deputaten vertegenwoordigd door de broeders ds. J. Plantinga en P. Vree.

De C.C.K. is een adviesorgaan van het landelijk bestuur ten behoeve van de geestelijke en pastorale verzorging van de inwoners van Nes Ammim in het noorden van Israël.

Wij willen benadrukken dat deelname in dit adviesorgaan geen bestuursverantwoordelijkheid inhoudt! Wel is het zo dat leden van onze kerken in N.A. werkzaam en woonachtig zijn en dat onze Israël-predikant ds. H.M. van der Vegt, regelmatig in de diensten in Nes Ammim voorgaat.

Spanningen en zorgen zijn deze kleine gemeenschap in Israël, waarin alle kerkelijke verschillen als onder het brandglas van de Israëliische zion samenkomen, niet bespaard gebleven; de problemen in N.A. dateren niet van vandaag of gisteren; ze zijn er sinds de oprichting altijd geweest en a.h.w. in de structuur van het dorp meegegeven.

Het dorp Nes Ammim heeft immers slechts één kerk, waar mensen moeten samenleven, samenwerken en samenspreken, dit vanuit een enorme variëteit aan achtergronden.

3. De ontmoeting met het Jodendom, zeker zoals die daar in Israël plaatsvindt stelt de christenen voor grote en ingrijpende vragen.

Voortdurend bespeurt men dan ook in N.A. verschillende (toegestelde) stromingen; enerzijds dreigt het gevaar van judaïsme waarin men het Jodendom (kort gezegd) wil imiteren; anderzijds is er het filosofisme waarin men de Joden en de staat Israël zeer serzijdig verheerlijkt.

Anders gezegd: tegenover het goedkope en zonder enige inspanning overnemen van joodse gewoonten en opvattingen staat het filosofisme dat wordt gevoed vanuit overtrokken eindtijdverwachtingen.

Tussen deze twee polen dient Nes Ammim zijn weg te gaan, waarbij het goed is, wellicht ten overvloede, te benadrukken dat N.A. principieel afziet van zending onder de joden.

De achtergronden van deze stellingname willen wij graag als bekend veronderstellen.

4. Het besluit van het werkkomitee van N.A. (dat is het hoogste bestuursorgaan, waarin de leden van de landenverenigingen zitting hebben) dd. 16 november 1987 heeft veel reacties losgemaakt en maanden durende perspublicaties gegeven.

Kern van dit besluit was dat vier leden van het dorp werden geschorst (één Zwitsers en drie Amerikanen) aangezien zij door regelmatige deelname aan de activiteiten van de Christian Embassy (o.a. het zeven dagen durende Looftuifencfeest) te sterk betrokken raakten op het doel van deze charismatische beweging. Daarmee kwamen zij in aanvaring met de doelstelling van N.A. (zie eerdere passage), die slechts een toeken van solidariteit wil zijn en ruimte wil bieden aan het joodse zelfverstaan.

De Nederlandse afgevaardigden in het werkkomitee en de C.C.K. konden zich in dit besluit vinden, maar waren van oordeel dat e.e.a. teveel werd toegesproken op de Christian Embassy. Onze vertegenwoordigers in de C.C.K. en het I.T.K.K. (dat is de internationale adviescommissie van het werkkomitee) hebben benadrukt dat m.n. de onvrede en de zorg over het functioneren van de belijdenis aangaande Jezus als Messias van Israël en de volken - en de consequenties hiervan voor de praktijk - de dieper liggende problemen waren die enkele personen deden besluiten hun 'geestelijk voedsel' elders (bij de charismatische beweging) te zoeken.

5. Vanuit onze betrokkenheid bij Nes Ammim en door de aan ons deputaatschap gericht brieven van (ex-)leden van N.A. hebben wij ons schriftelijk tot het Nederlands bestuur van N.A. gewend, waarin wij o.m. de volgende vragen hebben gesteld:

- Kunt u ons volstrekt duidelijkheid verschaffen over de kernvraag of en in hoeverre de belijdenis van Jezus Christus, gestorven om onze zonden en opgewekt om onze rechtvaardiging in N.A. ter discussie staat?

- Kunt u ons antwoorden dat de belijdenis van Jezus als de Messias van Israël nog altijd onduidelijk en onverkort het eigene van de christelijke nederzetting N.A. uitmaakt?

- Onze brief werd positief beantwoord in deze zin, dat in de belijdenis van Jezus van Nazareth als Heer' (zoals omschreven in de Grundsatzklärung Sinn und Aufgabe) bedoeld is kort maar krachtig alles te begrijpen dat tot het belijden van de kerk behoort. Deputaten zijn van oordeel dat deze zinnende ons nu en in de toekomst enig houvast biedt, want op deze wijze is de contribuïte met het belijden van de kerk van alle eeuwen uitdrukkelijk vastgehouden.

6. Aangezien enkele Chr. Geref. leden die in de N.A. wonen hun zorgen schriftelijk aan deputaten hadden bekend gemaakt, zijn onze vertegenwoordigers in de C.C.K. naar het jaarlijks I.C.I. seminar in Jeruzalem afgevaardigd (januari 1989). Van deze gelegenheid kon dan gebruik worden gemaakt om broedelijke gesprekken te voeren met onze leden aldaar.

Zij rapporteren ons met de daar op dat moment aanwezige chr. geref. leden te hebben gesproken en een ontmoeting gehad te hebben met de gereformeerde predikant ds. Haagsma en de duïse ds. Krämer. Al deze gesprekken hebben een duidelijker beeld gegeven van de oorzaken en achtergronden van de spanningen. Enerzijds loopt de geestelijke volwassenheid en theologische beïndheid van de N.A.-bewoners nogal uiteen; ook onze leden ter plaatse denken bepaald niet gelijk!

Anderzijds kan een te behoedzame opstelling, waarbij men zich niet al te expliciet wil uitspreken over typisch christelijke thema's, ten koste kan gaan van de vereiste duidelijkheid.

Deputaten blijven op dit punt alert, want ten diepste raken veel vragen het functioneren van de christelijke identiteit. Dit vereist voortdurende aandacht en bezinning, waarvoor deputaten zich willen inzetten; dit laatste niet in het minst om een steun te kunnen zijn voor onze leden in N.A.

Zowel de chr. geref. in N.A. (unaniem!) als de leiding aldaar hebben op ons als deputaten een klemmend beroep gedaan bij het werk van C.C.K.-Nes Ammim betrokken te blijven.

8. Diversen

In het voorjaar van 1989 legde onze 1e penningmeester, br. D.J. Doolaard, zijn taak neer als gevolg van zijn overgang naar een andere kerkgemeenschap. Deputaten hebben zeer grote waardering voor het vele liefdevolle en consciëntieuzere werk, dat hij de afgelopen vijftien jaar heeft kunnen en willen doen ten behoeve van ons deputaatschap. Br. Doolaard heeft er zorg voor gedragen dat zijn tussentijds aftreden de voortgang van ons werk niet in de problemen zou brengen. Op verzoek van deputaten heeft hij zijn taken en bevoegdheden overgedragen aan de 2e penningmeester, br. P. Vree; hij heeft zich bereid verklaard in voorkomende gevallen hulp te bieden. Deputaten hebben respect voor deze handelwijze en willen ook op deze plaats dank uitspreken aan br. Doolaard.

9. Werker binnenland

Aan de generale synoden van 1980 en 1986 hebben we getracht duidelijk te maken dat er meer werk te doen is dan we kunnen doen, met name wat bezinning en voorlichting betreft; daarom vroegen we om een 'vrijgestelde'. Beide keren meende de synode hiervoor geen toestemming te moeten geven, zij het dat de G.S. 1980 het verzoek hooftzakelijk om financiële redenen niet heeft gehonoreerd en dat de generale synode 1986 o.m. haar moeite uitsprak met een part-timelfunctie van 0,5 wegens een dan optredende overnig-

baarheid met ander werk. Dat we nu opnieuw deze zaak onder uw aandacht brengen, ligt in de lijn van de uitspraak van de generale synode 1983, waarin het belang is onderstreept om de kerken op het grondvlak in woord en geschrift voor te lichten over de huidige ontwikkeling ten aanzien van de verhouding van kerk en Israël.

Concreet vragen we uw toestemming om uit te mogen zien naar een theologisch geschoolde broeder, die gedurende twee dagen per week een deelstaak op zich kan nemen, mogelijk gecombineerd met dienst aan een (kleine) gemeente.

Onze argumenten hiervoor zijn:

a. principieel:

1. Er blijft teveel werk liggen. Kerken vragen om voorlichting inzake werkzaamheden en bezinning van deputaten. Deze vraag is terecht. Het kan ons echter niet kwalijk worden genomen wanneer we daar niet aan kunnen voldoen omdat het deputaten aan tijd en gelegenheid ontbreekt zich hiermee uitvoerig en concreet bezig te houden.

2. Uit punt 4 van dit rapport ('bezinning') moge duidelijk zijn dat veel theologische en praktische zaken nadere bestudering vergen om in contacten naar buiten toe gefundeerd en terzake te kunnen spreken.

b. praktisch:

1. de kerken dragen méér bij dan de in 1986 vastgestelde omslag. We menen daaruit te mogen concluderen dat de kerken zelf deze omslag te laag achten en dat de kerken gezien de meer-opbrengst laten bliken méér 'Israël-werk' te willen dan door de vastgestelde omslag mogelijk wordt gemaakt.

2. onze financiële situatie is zodanig dat in elk geval tot en met 1996 bij gelijkblijvende ontvangsten uit de kerken een deeltijdwerker kan worden gefinancierd. De gebruikelijke reserve van 1,5 x de jaartugaven blijft verzekerd.

Op grond van deze argumenten verzoeken we met klem uw toestemming voor een werker voor twee dagen per week in dienst van Israël-deputaten.

10. Financiën

Algemeen

De cijfers over de jaren 1986, 1987 en 1988 zijn overgenomen uit de rapportage van het kerkelijk administratief bureau (KAB).

Kollekten en omslagen

De omslag is vastgesteld voor 1986 op f 1,50 en voor de jaren 1987 t/m 1989 op f 0,75.

Uitgaande van het aantal (doop)leden uit de respectievelijke jaarboeken is gemiddeld over de jaren 1986, 1987 en 1988 f 1,41, f 0,83 en f 0,88 opgebracht.

Nadat door de GS-1986 de minimum omslag is gehalveerd, wordt er door de kerken meer afgedragen dan het minimum. Hieruit kunnen o.a. de volgende conclusies getrokken worden:

- Er worden collectes afgedragen naast de omslag.
- De kerken wensen meer activiteit dan door de bijdrage wordt mogelijk gemaakt.
- 'Israël' heeft de belangstelling van de kerken.

Ten aanzien van ad. b. wordt elders in deze rapportage een voorstel gedaan t.a.v. een part-time (40%) werker in Nederland.

Over de jaren 1984 t/m 1988 kan gemeld worden dat er een 10-tal kerken zijn die alle jaren niets hebben afgedragen. Met enkele van die gemeenten hadden c.q. hebben we schriftelijk contact. De argumenten voor het niet afdragen worden verwoord in de termen 'een gevoel van onbehagen', 'een ongewenste atmosfeer' ten aanzien van het gehele kerkverband. Als Israël-deputaten kunnen we daar weinig mee. Het ligt niet in ons vermogen (en het is ook niet primair onze taak) deze zaak grondig aan te pakken. Wellicht ziet de generale synode mogelijkheden.

'Vrede over Israël'

Teneinde de presentatie van het blad te verbeteren, is naar een andere drukker omgezien. Ingaande jan. 1989 is dit zoals u gemerkt zult hebben gerealiseerd. Per dezelfde datum is het adressenbestand, met schriftelijk vastgelegde afspraken, ondergebracht bij het KAB.

Via de jaarlijkse acceptgiro's werd over de jaren 1986, 1987 en 1988 resp. f 9,30, f 9,60 en f 9,93 ontvangen. Gemiddeld worden 18.000 acceptgiro's per jaar verstuurd. Daarvan werden er resp. 8.018, 7.555 en 7.295 met een bijdrage retour ontvangen.

De bijdragen van f 50,— en hoger - die als gift worden verwekt - zijn hierbij buiten beschouwing gelaten. Over de jaren 1986, 1987 en 1988 kwamen er resp. 162, 157 en 127 giften binnen.

De kostprijs per jaargang-postadres bij 18.000 stuks was resp. f 3,74, f 3,61 en f 4,15. Voor 1989 wordt f 4,29 verwacht.

Wanneer alleen de 'gewone' bijdragen worden verdisconteerd was het exploitatie-resultaat f 17.256,38, f 7.472,30 en f - 2.231,53. Dit laatste negatieve resultaat is vooral veroorzaakt door conversie-kosten van het adressenbestand en de hogere kostprijs bij de drukkers.

Op de jaarlijkse acceptgiro wordt een minimum-bijdrage geadviseerd. Ingaande 1989 zal het advies met f 1,— verhoogd worden naar f 5,—.

Rente/interest

Met deze substantiële inkomstenpost kon de verlaging van de omslag (met 50%) worden opgevangen. Het rentedragend vermogen kon, de laatste jaren niet alleen met middellange en korte termijn beleggingen, worden verhoogd.

Dit is in tegenstelling tot de in 1986 ingediende begrotingen. In die begrotingen was echter uitgegaan van een tweede (part-time) werker.

In de begrotingen 1990 t/m 1992 worden vrijkomende middellange termijn beleggingen toegevoegd aan de liquiditeiten. En de vrijkomende lange termijn beleggingen weer aan deze beleggingen toegevoegd. Afhankelijk van de situatie zullen de liquiditeiten uiteraard met een zo hoog mogelijke rente uitgezet worden.

VERANTWOORDING OVER 1986, 1987 EN 1988

Met een geaktualiseerde begroting 1989. (De cijfers zijn afgerond op hele guldens.)

	werkelijk 1986	werkelijk 1987	werkelijk 1988	aktuele begroting 1989	totaal 87 t/m 89	GS-1986 tot. begr. 87 t/m 89
Ontvangsten						
omslag p./dooplid	1,50	0,75	0,75	0,75		
aantal (doop)leden	76200	76200	76100	76000		
afdrachten volgens omslag	114.300	57.150	57.075	57.000	171.225	171.225
afdrachten 'over'	-/- 4.631	9.088	12.716	10.000	31.814	0
V.O.I. bijdragen	74.410	72.504	72.624	80.000	225.128	240.000
via correspondenten	1.384	0	0	0	0	0
giften	17.854	17.336	10.249	10.000	37.585	30.000
zendingscies/-dagen	26.959	21.675	20.188	20.000	61.863	30.000
rente/interest	37.321	38.963	48.216	46.655	134.034	102.000
sprekbeurten	3.611	4.473	1.159	0	5.632	0
legaten	0	14.189	100	0	14.289	0
Totaal ontvangsten	271.208	235.387	222.327	223.655	681.570	573.225
Uitgaven						
Isr-werker loonkat	46.494	43.785	47.570	48.904	140.260	150.000
Isr-werker arb.kat.	22.162	22.111	21.264	26.000	69.374	99.000
Israël-organen	9.827	24.767	11.542	13.000	49.399	51.000
bibliotheek	0	3.065	2.770	3.000	8.835	9.000
abonnementen/broch.	4.570	3.364	3.188	3.268	9.821	16.500
functievergoedingen	1.650	1.650	2.000	2.000	5.650	6.000
boekhouding etc. KAB	12.330	8.639	9.147	9.376	27.162	36.000
bankkosten	1.368	1.352	1.637	1.677	4.666	8.000
div. alg. kosten	2.777	1.575	1.408	1.443	4.426	7.900
vergader- en reiskosten	14.105	11.837	10.423	10.684	32.944	45.000
conferenties/werkbezoeken	12.060	1.651	2.678	2.745	7.074	30.000
huur zendingshuis	500	500	500	500	1.500	1.500
accountantskosten	1.582	1.200	1.200	1.200	3.600	3.600
V.O.I. druk + adressering	35.663	33.531	41.072	49.038	123.641	120.000
V.O.I. port	26.498	27.830	29.499	26.136	83.465	84.000
V.O.I. overige kosten	3.826	3.671	4.110	4.100	11.88	112.000
onvoorzien	0	0	0	2.500	2.500	8.500
Totaal uitgaven	195.422	190.526	190.007	205.571	586.106	686.000
ontvangsten minus uitgaven	75.786	44.861	32.320	18.284	95.465	-/ 112.775
winst verk. effecten	170	0	2.880	0	2.880	0
koersverschillen						
effecten	45	1.376	0	0	1.376	0
div. bijzondere baten	128	0	0	0	0	0
vermogen per 1 jan.	527.045	603.174	649.411	684.611	603.174	603.174
Vermogen per 31 dec.	603.174	649.411	684.611	702.895	702.895	490.399

	werkelijk 1986	werkelijk 1987	werkelijk 1988	aktuele begroting 1989
belegd op lang termijn	352.865	466.000	469.050	469.050
belegd op middel- lange termijn	100.000	100.000	150.000	150.000
Totaal belegd	452.865	566.000	619.050	619.050
liquiditeiten	149.793	87.407	73.755	83.845
vorderingen	27.399	19.604	16.324	0
schulden	- 26.843	+ 23.600	+ 24.519	0
Totaal financiële positie	603.174	649.411	684.611	702.895

reserve 1,5 x jaaruilgave	293.133	285.790	285.011	308.357
'meer' reserve	310.040	363.621	399.600	394.538

BEGROTINGEN

totaal	begroting 1990	begroting 1991	begroting 1992	begroting 90 t/m 92
--------	-------------------	-------------------	-------------------	------------------------

Ontvangsten	0,75	0,75	0,75	
omslag p/(doop)id aantal (doop)leden	76200	76200	76000	
afdrachten volgens GS	57.000	57.000	57.000	171.000
afdrachten 'over'	10.000	10.000	10.000	30.000
V.O.I. bijdragen	80.000	80.000	80.000	240.000
giften	10.000	10.000	10.000	30.000
zendingsciers/-dagen	20.000	20.000	20.000	60.000
rente/interest	47.108	47.116	44.856	139.080
Totaal ontvangsten	224.108	224.116	221.856	670.080

Uitgaven	2,50%	2,50%	2,50%	
nivo t.o.v. vorig jaar				
ler-werker loonkst.	50.127	51.380	52.664	154.171
ler-werker arb. kst.	26.650	27.316	27.999	81.965
Israël-organen	13.325	13.658	14.000	40.983
bibliotheek	3.000	3.000	3.000	9.000
abonnementen/broch.	3.350	3.434	3.519	10.303
functie vergoedingen	2.000	2.000	2.000	6.000
boekhouding etc. KAB	9.610	9.850	10.097	29.557
bankkosten	1.719	1.762	1.806	5.288
div. alg. kosten	1.479	1.516	1.554	4.550
vergader- en reiskosten	10.951	11.224	11.505	33.680
conferenties/werk- bezoeken	2.814	2.884	2.956	8.653
huur zendingshuis	500	500	500	1.500
accountantskosten	1.200	1.200	1.200	3.600
V.O.I. druk + adressering	50.264	51.490	52.746	154.500
V.O.I. post	26.136	26.136	26.136	78.408
V.O.I. overige kosten	3.100	2.100	2.100	7.300
onvoorzien	2.500	2.500	2.500	7.500
Totaal uitgave ex. Ned.-w.	206.725	211.951	218.283	636.959

Ned-werker loonkosten	9.195	18.849	19.320	47.365
Ned-werker arbeidskosten	5.866	12.030	12.330	30.228
Totaal Ned.-werker	15.063	30.879	31.651	77.593
Gen. Totaal uitgaven incl.	223.788	242.830	247.934	714.551
ontvangsten minus uitgaven	320	+ 18.715	+ 26.076	+ 44.472
vermogen per 1 jan.	702.895	703.215	684.500	702.895
Vermogen per 31 dec.	703.215	684.500	658.423	658.423

	begroting 1990	begroting 1991	begroting 1992
belegd op lange termijn	469.050	469.050	469.050
belegd op middellange termijn	150.000	100.000	0
Totaal belegd	619.050	569.050	469.050
liquiditeiten 2)	84.165	115.450	189.373
Totaal financiële positie	703.215	684.500	658.423

Met 2 werkers reserve 1,5 x jaaruilgaven 'meer' reserve 3)	335.681	364.245	371.901
	367.534	320.255	286.522

Met 1 werker (hogere rente inkomsten uit hogere vermogens positie): reserve 1,5 x jaaruilgave 'meer' reserve 3)	313.087	317.927	324.424
	405.191	412.892	413.126

2) en 3) stand met werker in Nederland;

zonder werker in Nederland

	2)	3)		2)	3)
per 1-1-1994	112.036	193.297	per 1-1-1995	252.520	378.693
per 1-1-1995	63.704	136.723	per 1-1-1996	239.740	360.820
per 1-1-1996	8.498	73.021	per 1-1-1997	223.161	339.022
per 1-1-1997	0	1.920	per 1-1-1998	202.601	313.111
per 1-1-1998	0	- 79.686	per 1-1-1999	177.870	282.897
			per 1-1-2000	148.775	248.180
			per 1-1-2001	115.110	208.754
			per 1-1-2002	76.967	164.405
			per 1-1-2003	0	114.913
			per 1-1-2004	0	59.215
			per 1-1-2005	0	- 4.663
			per 1-1-2006	0	- 77.448

Bijlage 76
Artikel 147RAPPORT 4A EN B VAN COMMISSIE III BETREFFENDE EVANGELIEVERKONDIGING
ONDER ISRAËL

De commissie constateert, dat het rapport een goed overzicht geeft van de werkzaamheden van deputaten. Er is veel werk verzet.

In de voorbije periode onderging het deputaatschap nogal wat wijzigingen.

Uw vergadering zal instemmen met de woorden van dank en grote waardering aan het adres van br. D.J. Doolaard voor het vele en liefdevolle werk, dat hij een vijftiental jaren verrichtte voor deputaten.

Uw commissie heeft uitgebreid kennis genomen van de geleverde bezinning (4).

Zij onderkent de moeilijkheden, die hiermede gespaard gaan in een tijd waarin de mening veld heeft gewonnen, dat de kerk niet de taak en het recht heeft het evangelie van de Heere Jezus Christus aan het joodse volk te verkondigen en ook hen naar bijbelse opdracht op te roepen tot bekering en geloof in Christus.

Toch is het nodig, ondanks dit alles, in onze bezinning met betrekking tot de evangelieverkondiging onder Israël duidelijk te zijn.

De kerk heeft ervoor te waken, dat haar bezinning niet mede wordt bepaald door huidige joodse visies en denkbeelden. Het evangelie van Jezus Christus is voor de christelijke kerk onopgeefbaar, anders is de kerk geen kerk meer.

Zelfs de meest bescheiden wijze van optreden zal immers bezwaar oproepen als ze gepaard gaat met de bedoeling te getuigen van het geloof, dat Jezus de Christus is. Wanneer dit ten gevolge zou hebben dat van joodse zijde elke ontmoeting wordt afgewezen, dan is dit zeer te betreuren, maar dan moeten wij dat aanvaarden.

In een uitvoerig gesprek heeft uw commissie met enkele leden van het deputaatschap over het bezinningsstuk gesproken. Daarbij zijn o.m. de volgende zaken aan de orde geweest:

- Vaagheid ten aanzien van wat onder de bijbelse notie 'Israël' wordt verstaan.
- Een omschreven exegese van Handelingen 2 en Romeinen 9-11.
- Te veel nadruk op de gelijkwaardigheid van de zending van Israël en de kerk.
- Een af te sobere aanduiding van de inhoud van de evangelieverkondiging onder Israël.

In het gesprek bleek, dat deputaten deze bezinning zien als een momentopname met de bedoeling zich mede te richten tot instanties buiten de kerken. De commissie is echter van mening, dat dit ten dele juist is. De ten aanzien van de synode verwoorde bezinning moet continuering vertonen met de lijnen, die getrokken zijn in het verleden en heeft mede ook een voornamelijk taak naar de kerken toe. Naar de mening van uw commissie ontbreekt dit in grote mate. Uw commissie betreurt dit ten eerste, daar er in onze tijd zoveel verschillende Israëlvisies worden geponeerd.

Naar de mening van uw commissie staan er in het bezinningsstuk goede dingen. Als het evenwel gaat over de verhouding kerk en Israël stuit zij op heel wat uitspraken, die op z'n minst verheldering vragen of zeer kritische kanttekeningen uitlokken. Verschillende zaken zijn dienaangaande met deputaten doorgesproken, waardoor enkele zaken duidelijker werden.

Er is door uw commissie wel een afstand ervaren tussen het gesprek met deputaten enerzijds en de inhoud van het bezinningsstuk in het deputatenrapport anderzijds.

Tot haar spijt kan de commissie met het desbetreffende bezinningsstuk in zijn geheel niet instemmen. Zij is van mening dat in de voortgaande bezinning door uw vergadering concreet zou kunnen worden aangegeven op welke punten de bezinning zich zal moeten concentreren. Uw commissie denkt daarbij aan de volgende onderwerpen:

- de roeping van Israël volgens het Oude Testament;
- de restgedachte;
- de manier waarop in het gehele Nieuwe Testament, dus niet enkel in Romeinen 9-11, over Israël wordt gesproken.

De commissie is dankbaar voor het goede wat in de voorlichting wordt geboden. Het is de commissie gebleken, dat de zgn. Lapidconferenties voor deputaten teleurstellend waren. De commissie meent, dat zij zelfs gevaarlijk zijn bij onvoldoende tegenwicht van reformatorische zijde.

De commissie waardeert de bijbelstudies in Vrede over Israël, mede ten dienste van de verenigingen en bijbelkringen.

De commissie kan niet akkoord gaan met de mening van deputaten, dat zij het tot hun taak rekenen de kerkeraden te helpen de gemeente op te bouwen. Hiermede treden deputaten buiten hun bevoegdheid en opdracht.

Gemeentelopbouw zowel intensief als extensief is de taak van de kerkeraad middels de ambten. Uiteraard kunnen deputaten op verzoek van de kerkeraden voor informatie zorgdragen. De commissie heeft uitgebreid met deputaten gesproken over het werk van onze Israëlwerker drs. H.M. van der Vegt. Bij uw commissie kwam de vraag op of hij toekomt aan zijn taak en opdracht zoals verwoord in art. 10 van de Regeling voor de evangelieverkondiging onder Israël. Tot de taak van de dienaar des Woords behoort het evangelie te verkondigen onder Israël en onder de zegen des Heren mede te helpen aan de planting van de kerk van de Here Jezus Christus ter plaatse waarheen de kerk hem zendt.

De commissie heeft begrip voor zijn situatie, maakt dankbaar melding van al datgene wat drs. H.M. van der Vegt doet, maar is toch bevreemd dat zijn eigenlijke taak te lijden heeft onder allerlei andere werkzaamheden. Het zal gewenst zijn prioriteiten te stellen. De hoofdzaak moet gaan voor allerlei bijzaken.

De commissie heeft geconstateerd, dat deputaten getracht hebben gestalte te geven aan de opdracht van de generale synode van 1986: 'Deputaten op te dragen ten aanzien van de deelname aan en verzoeken van het OJEC grote voorzichtigheid te betrachten.'

Deputaten hebben aan het OJEC kenbaar gemaakt de bijdrage op de studieconferentie van 21 november 1988 door de spreker van christelijke zijde te betreuren. Grote voorzichtigheid blijft zeer gewenst.

De commissie waardeert de blijvende inzet van deputaten om onze leden, die in Nes Ammim wonen en werken, te steunen, met name als het gaat om het antwoord op de vele vragen, die verband houden met het functioneren van de christelijke identiteit. Immers velen gaan over naar het jodendom, of komen bij charismatische groepen terecht met zeer overtrokken eindtijdverwachtingen.

Ten aanzien van een eventuele vrijgestelde deelt uw commissie mee van deputaten nog geen concept-instructie te hebben ontvangen. In afwachting daarvan zal uw commissie indien nodig met een aanvullend rapport komen.

Voorstellen:

Uw commissie stelt voor:

- deputaten te danken voor het verrichte werk en hun handelingen goed te keuren, behoudens het gestelde onder het punt bezinning;
- opnieuw een eerste en tweede secretaris, een eerste en tweede penningmeester alsmede een adviseur te benoemen;
- deputaten op te dragen zich in een logische orde te bezinnen in continuïteit met het verleden, waarbij met name moet worden gedacht aan de volgende onderwerpen:
 - de roeping van Israël volgens het Oude Testament;
 - de bijbelse gegevens inzake de 'rest';
 - de manier waarop in het gehele Nieuwe Testament over Israël wordt gesproken.

- deputaten te machtigen een voorstel te doen voor het aanstellen van een vrijgestelde voor de tijd van drie jaar:
 - deze taak als een 0,4 werktaak in te vullen;
 - de vrijgestelde de opdracht te geven deputaten te dienen door gerichte studieopdrachten te verrichten teneinde hen een beter inzicht te geven in de huidige theologische situatie voor wat de verhouding van kerk en Israël betreft en daardoor hen in staat te stellen in allerlei praktische en principiële zaken gefundeerd en ter zake te kunnen spreken;
 - aan het moderamen een voorstel te doen vóór 14 november a.s.
- deputaten op te dragen binnen drie jaar een studieopdracht te doen voltooien en het resultaat ervan aan de synode van 1992 aan te bieden.

J. Veenendaal, rapporteur

Bijlage 77

Art. 151, 155

RAPPORT VAN DE DEPUTATEN ALGEMENE DIACONALE EN MAATSCHAPPELIJKE AANGELEGENHEDEN

1. Samenstelling deputaatschap

De generale synode 1986 benoemde tot deputaten

- ds. J. Plantinga, voorzitter
 ds. J. Brons, secretaris
 A. van der Heiden, penningmeester
 mev. G.C. van Balen-Zandbergen
 H. Kazen
 G.H. Kuijtenburg
 ir. H. Moret
 drs. W. Steenberg
 mev. S.P. Strijbis
 ds. C. Westerink
 prof. dr. W.H. Velema (adviseur)
 ds. J. Jonkman (secundus)

In het rapport worden de titels niet herhaald.

1.1. Bureau ADMA

De medewerkers van Bureau ADMA zijn mev. I. Wubs en de heren J.N. Noorlandt en H.H. van Well.

2. Inleiding

2.1. Geheel nieuw deputaatschap

Deputaten stonden aan het begin van hun werkzaamheden voor een moeilijke opgave. Door de generale synode 1986 waren zij allen nieuw in het deputaatschap benoemd. Daarom was het één van de eerste taken om het werk van de niet-herbenoemde deputaten over te nemen en op de juiste wijze voortgang te doen vinden. Op 18 december 1986 vergaderde het moderamen met het vorige moderamen van het deputaatschap. Ondanks de bestaande spanningen vond op deze vergadering in een goede sfeer de overdracht plaats. Besloten werd dat de niet-herbenoemde deputaten geen publikaties meer naar de kerken zouden laten uitgaan. Het nieuwe deputaatschap heeft zich in begin 1987 over de gang van zaken met een schrijven tot de kerken gericht. Men dankend voor de door hen verrichte werkzaamheden werd van het vorige moderamen afscheid genomen en konden de nieuwe deputaten zich gaan richten op hun taak.

2.2. Taak deputaatschap

De generale synode 1986 besloot om behalve het werk naar de bestaande instructie voortgang te doen vinden, 'er bij deputaten ADMA op aan te dringen alles in het werk te stellen om te komen tot een goede samenwerking tussen bureau 'De Poort' en de Chr. Gerel. Vereniging voor Jeugdwezijn, bureau 'De Brug', waarbij wordt uitgesproken, dat de kerken -indien nodig- voorrang zullen geven aan het steunen van het werk van 'De Brug'.

De plenaire vergadering vergaderde gemiddeld zes keer per jaar. De adviseur W.H. Velema woonde in de regel deze vergaderingen bij. De secundus-deputaat J. Jonkman ontving steeds de notulen.

Om tot een goede werkverdeling te komen, werd het deputaatschap onderverdeeld in vijf commissies: Moderamen: De heer Moret werd als vierde moderamenlid benoemd. Hij functioneert in voorkomende gevallen als plaatsvervangend voorzitter en -penningmeester. Het moderamen bereidt de plenaire vergaderingen voor.

Commissie A: heeft als taak aandacht te geven aan het functioneren van het diaconaat, waartoe behoren:

- het toerusten van de diaconen in de plaatselijke gemeenten;
- het toerusten van de gemeenten om diaconale gemeenten te zijn;
- het instrueren van de classicale diaconale commissies;
- het verzorgen van de publiciteit.

Leden van deze commissie: de heren van der Heiden, Kuijtenburg, Moret, Noorlandt en van Well.

Commissie B: heeft als taak aandacht te geven aan de volgende groepen in de samenleving:

- bejaarden;
- gehandicapten;
- jeugdzorg.

Leden van deze commissie: mev. C.C. Hakkenberg-van Koolen Niekirk namens deputaten geestelijke

verzorging van gehandicapten en behartiging van het ziekenhuispastoraat. Voorts de dames Strijbis en Wubs en de heren Kazen, Steenbergen en Van Well.
Commissie C heeft als taak zich te richten op de gezondheidszorg:

- a. gezondheidszorg in het algemeen;
- b. psychiatrie;
- c. maatschappelijk werk;
- d. gezinnen in moeilijke situaties.

Leden van deze commissie: mev. Van Balen-Zandbergen, de heren Brons en Westerink.
Commissie D heeft als taak zich te richten op het welzijnsbeleid van de landelijke overheid.
Leden van deze commissie: de heren Morst en Plantinga.

Aan commissie C werd de bovenvermelde bijzondere opdracht van de generale synode 1986 toevertrouwd.

In hoofdstuk 4 vindt u de verslagen van deze commissies.

2.2.3. Instructie

De taak om voorlichting te geven in algemene diaconale en maatschappelijke aangelegenheden is na de generale synode van 1962 ten onrechte niet meer vermeld in de instructie. Dit gemis is waarschijnlijk ontstaan doordat de synode van 1962 het werkveld van kerk en bedrijfsleven had toegevoegd. Voorgesteld wordt om de oude opdracht weer op te nemen in de instructie.

In de instructie van deputaten ontbreken bovendien de taken van het geven van voorlichting aan en het onderhouden van contact met de classicaie diaconale commissies. Daarom stellen deputaten voor om deze taken in de instructie op te nemen.

3. Bezinning

3.1. Inleiding over bezinning

Naast de zorg voor een goede voortgang van het werk door de functionarissen, zagen deputaten als belangrijke taak de bezinning.
Gezien de problematiek ging het in de bezinning vooral om de inhoud van het diaconaat en de taak van diakonen, terwijl tevens de plaats van deputaten in dit geheel duidelijk moest worden.

In acht vergaderingen hebben deputaten zich met deze bezinning bezig gehouden. Met name de heren W.H. Velema en H.H. van Well hebben zich veel moeite getroost in het doordenken en op schrift stellen van bovengenoemde zaken die dan vervolgens in de plenaire vergadering van deputaten besproken werden.

Deputaten zijn verheugd dat het resultaat van deze uitgebreide bezinning in dit rapport kan dienen. Deze verheugenis is des te groter omdat deputaten zich unaniem in dit stuk kunnen vinden.

3.2. Procedure

Op de vergadering van 1 mei 1987 werd een nota van de heer J. Brons 'Enkele opmerkingen betreffende de uitgangspunten van ons werk' besproken. Op verzoek van de vergadering werd door de heer W.H. Velema een proeve van omschrijving voor het werk van deputaten opgesteld. Deze proeve kwam aan de orde op 9 oktober 1987. Als voortzetting van de bezinning werd door de heer W. Steenbergen een praatstuk voorbereid, waarin op de relatie tussen de begrippen barmhartigheid en gerechtigheid nader werd ingegaan, met daaraan verbonden een nadere aanwijzing van de plaats van de christelijke gemeente in de samenleving. Over dit praatstuk werd doorgesproken in de vergadering van 20 november 1987. De heer C. Westerink heeft vervolgens een bezinningsstuk geproduceerd over de vraag naar subject en context van het diaconaat. Na de bespreking hiervan in de vergadering van 22 april 1988 werd de heer H.H. van Well gevraagd om een samenvatting te maken van de nota's die tot dusver aan de orde waren en zo mogelijk met een goede samenvatting van de gevoerde discussie te komen. Over deze samenvattingen werd doorgesproken in de vergadering van 23 juni 1988. Naar aanleiding van deze bespreking werden de heren W.H. Velema en H.H. van Well gevraagd om gezamenlijk een basis-formule voor te bereiden. Door hen werd een contouren-nota op tafel gelegd. Deze werd besproken in de vergadering van 29 september 1988. De opstellers van deze contouren-nota werd verzocht om de gemaakte opmerkingen te verwerken en deze nota om te bouwen tot een bezinningsstuk. Na bespreking van dit bezinningsstuk op 4 november 1988 werd als resultaat van onze bezinning het volgende vastgelegd.

3.3. Bezinning over diaconaat

3.3.1. Bijbelse gegevens

Diakonia-dienst

De Here Jezus heeft voor Zijn discipelen de verhoudingen die in de samenleving als normaal gelden omgekeerd. De grootste is hij die dient, Mattheüs 20:26-28; zie ook Marcus 10:44 en Lucas 22:26.

De nadruk op het dienstkarakter van het discipel-zijn ontspringt aan Jezus' eigen leven. Hij is in het midden van Zijn discipelen als een die dient, Lucas 22:27. Dit zegt Hij in het gesprek bij het Avondmaal. De Zoon des mensen is niet gekomen om Zich te laten dienen, maar om te dienen en Zijn leven te geven als losprijs voor velen, Marcus 10:45. Jezus' dienst is dienst der verzoening daarin dienst aan de Vader en in de dienst aan Zijn Vader dienst aan zondaren.

Ons dienen van Jezus bestaat in het volgen van Hem: waar ik ben, daar zal ook Mijn dienaar zijn. Indien iemand Mij dienen wil, zal de Vader hem eren, Johannes 12:26. De wijze van Zijn dienen is bepalend voor ons dienen.

Christus is fundament en voorbeeld, bron en kracht van de dienst van de gelovigen. Men zie hiervoor in het bijzonder Filippenzen 2:5-11. Christus Zelf heet diakonos: Romeinen 15:8, Galaten 2:17.

Uit Marcus 9:35, 10:43; Mattheüs 20:26 en 23:11 blijkt dat de dienst van Christus de dienst aan de naaste insluit.

Het dienstmotief is in het Nieuwe Testament christologisch gefundeerd en gemotiveerd, tegelijk

theologisch gericht en bepaald. De dienst aan de broeder is metterdaad dienst aan Christus, Mattheüs 25:42-44.

Het is opvallend dat diakonia voor ambtelijk en niet-ambtelijke arbeid wordt gebruikt. We geven enkele voorbeelden:

- dienst der verzoening door de prediking, 2 Corinthhe 5:18-20 en ook 2 Corinthhe 3:7-9.
- Het apostelambt als dienst, Romein 11:13, 2 Corinthhe 4:1, 6:3; 11:8, 5:18. Men zie ook Handelingen 1:17-25 en 20:24.

- Het ambt van evangelist, 2 Timotheüs 4:5.

- Het werk van Marcus, 2 Timotheüs 4:11 en van Archippus, Colossenzen 4:17. Bij dit laatste is het onduidelijk of het om een diakenambt gaat.

- Paulus noemt zichzelf diakonos, 1 Corinthhe 3:5 en 2 Corinthhe 3:6. Hij is dienaar van God, 2 Corinthhe 6:4; van Christus, 2 Corinthhe 11:23; 1 Timotheüs 4:6. Hij is dienaar van het evangelie, Efeze 3:7 en Colossenzen 1:23 en dienaar van de gemeente, Colossenzen 1:25.

Het bijebrengen van gelden en het overbrengen daarvan aan de heiligen in Jeruzalem heet diakonia. Men zie 2 Corinthhe 8:19 en 20; 8:1-6 (vooral 4); 9:1 en 12. Men zie ook Romeinen 15:25 en 31. Deze dienst is samenvalt in Handelingen 11:29 waar we lezen dat de opbrengst van de collecte door de hand van Barnabas en Saulus gezonden wordt aan de oudsten in Jeruzalem.

Het leven van christenen, en des te meer van ambtsdragers, moet een leven zijn van dienstbetoon. Verschillende daden waaronder ook het betrachten van barmhartigheid worden aangeduid met de term diakonia. Ook de bijzondere ambten worden met deze algemene term aangeduid. Er is wel onderscheid, maar niet op zulk een wijze dat de term diakonia speciaal voor één van beide ambten, noch alleen voor het diakenambt wordt gereserveerd.

Diakenambt

Handelingen 6 ziet op enige wijze op de taak van de diaken als ambtsdragers. Het gaat ons te ver te zeggen dat hier het ambt van diaken is ingesteld. Het ambt dat wordt ingesteld, draagt in elk geval een diakonaal aspect.

De zeven broeders, zo concludeert L. Floor, worden met de volgende taken belast:

- De stoffelijke gemeenschap van de gelovigen te behartigen.
- Eenheid en gemeenschap in het leven van de gemeente te Jeruzalem te dienen.
- Het bedienen van de tafels.

Uit deze veelomvattende taak leidt F.H. van Meijenfeldt af, dat de diaken de componist van de gemeenschap is. Daarmee wordt dus bedoeld dat hij moet zorgen voor het instandhouden van de gemeenschap binnen de gemeente, mede door aan materiële belangen en behoeften aandacht te geven. Naast de sociale en materiële nood heeft hij ook aandacht voor lichamelijke nood. De door Herman Ridderbos gebruikte term revalideren van het lichaam van Christus gaat terug op dit stuk gemeente (opbouw)werk in Handelingen 6.

In Handelingen 11:30 verlichten de oudsten de taak van diakenen doordat zij de opbrengst van de collecte in ontvangst nemen.

In Filippenzen 1:1 en 1 Timotheüs 3:8-10 komen we de diaken als ambtsdragers tegen.

Ambtsdragers door Christus gegeven

We mogen van de diakenen aannemen dat zij evenals de in Efeze 4:11 genoemde ambtsdragers gegeven zijn om de heiligen toe te rusten tot dienstbetoon (werk van diakonia), tot opbouw van het lichaam van Christus.

Hieruit blijkt dat de diakenen een dubbele taak hebben, zoals eigenlijk ook reeds uit Handelingen 6 duidelijk werd, namelijk:

- Om materiële nood te lenigen en aandacht te hebben voor sociale en corporele nood.
- Om de gemeente te wijzen op, te stimuleren tot en te helpen bij het uitvoeren van haar diaconale roeping.

Inhoud van het diaconaat

Wanneer we ons afvragen waarin het diaconale werk nu praktisch bestaat, dan moeten we naar het 'diaconale credo' in Deuteronomium.

We noemen een aantal teksten waar men beslissende opdrachten ziet voor de omgang met elkaar binnen de gemeente van het Oude Testament: Deuteronomium 10:18, 10:19 en 20; 14:28 en 29; 26:12-15, 24:19.

Daarnaast ook teksten als Leviticus 19:9 en 23:22 en ook 19:18 en 34.

We vinden dit samengevat in de tekening van de messiaanse Koning in Psalm 72:12 van wie deze karakteristiek wordt gegeven: 'Hij zal de arme redden die om hulp roept, de ellendige, en die geen helper heeft; Hij zal zich ontfermen over de geringe en de arme. Hij zal de zielen der armen verlossen.' Ook valt te noemen Psalm 146:7a: '...die de verdrukten recht verschaft.'

In het Nieuwe Testament komen we deze figuur tegen in de tekening van de barmhartige Samaritaan, Lucas 10:25-37 en in de tekening van de dienst aan de broeders in Mattheüs 25:31-46. We mogen zeggen dat de dienst aan de medemens in het betonen van barmhartigheid en hulp dient te geschieden op de basis van én naar het voorbeeld van de Here Jezus Christus. Men zie Johannes 13:1-20.

Samengevat gaat het in het diaconaat om dienst vanuit de liefde van Christus in gehoorzaamheid aan Gods geboden door de gemeente aan mensen in nood.

3.3.2. Algemene overwegingen

We willen nu aan deze bijbelse gegevens enkele algemene overwegingen ontleen. Het is duidelijk

dat het volgen van de Here Jezus bestaat in dienst aan God en aan de medemens, met name aan broeders en zusters binnen de gemeente. We kunnen hiervoor het woord diakonia gebruiken. We mogen deze opdracht ook diaconaat noemen. Op grond van het woordgebruik in het Nieuwe Testament mogen we zeggen dat het diaconaat een ambtelijk pool en een gemeentelijke pool heeft. Beide diensten zijn we bij de gegevens van het Nieuwe Testament tegen gekomen. Het zou beslist onjuist zijn om de taak van de gemeente tegen die van de ambtsdragers uit te spelen. De ambtsdragers zijn er niet om zichzelf, maar om de gemeente van de Here Jezus Christus te dienen.

Uit het Nieuwe Testament is duidelijk dat Christus aan Zijn gemeente ambtsdragers heeft gegeven opdat de gemeente als Zijn lichaam zal functioneren.

We mogen derhalve zeggen dat de gemeentelijke pool niet kan zonder de ambtelijke. Omgekeerd zou de ambtelijke pool niets zijn zonder de gemeentelijke.

Omdat ambtsdragers er zijn ten dienste van de gemeente, moeten wij het ambt altijd zien in het perspectief van de gemeente.

Die dienst bestaat onder andere in het delen met elkaar van wat wij in Christus ontvangen hebben. Diaconaat kent de wederkerigheid in het helpen en zo is er gelijkwaardigheid tussen helper en geholene, omdat beiden leven van de door Christus geschonken genade.

In het diaconaat overweegt het motief van barmhartigheid; het hart hebben voor elkaar en daarom ook oog en hand. Helpen omdat er nood is en andere toereikende hulp ontbreekt.

Deze hulp moet met wijsheid, overleg en doelgericht gegeven worden.

Zij is niet afhankelijk van de voorafgaande bekering van hem of haar die geholpen wordt. Omdat Christus aan Zijn gemeente opdragen heeft barmhartig te zijn, mag men zeggen dat barmhartigheid een vorm van gerechtigheid is. Barmhartigheid en gerechtigheid sluiten elkaar dus niet uit.

Zij bepalen elkaar binnen de gemeente van Christus. Als de gemeente barmhartigheid nalaat schendt zij de gerechtigheid.

De diakonen hebben hun werk te verrichten in samenwerking met de andere ambtsdragers. Hun werk is nooit alleen maar van materiële aard. Zij moeten helpen de nood te lenigen. Daarbij moeten zij ook het Woord brengen (troostrijke redenen, zoals het oude bevestigings-formulier zegt) hoe moeilijk dat soms ook kan zijn. Op de nood die materieel, sociaal of schameel kan zijn, mag wel de nadruk vallen. Niettemin hoort ook dan de bemoeiding vanuit het evangelie erbij, evenals het gebed en de voorbede.

Het diaconaat kan ook bestaan in het anderen attent maken op hun verantwoordelijkheid om naar de mate van hun mogelijkheden op hun plaats in de samenleving veranderingen te bewerken. Het behoort niet tot de taak van de kerk om in politieke zin veranderingen teweeg te brengen. Wanneer zij op oorzaken en knelpunten stuit, kan het wel op haar weg liggen om via een diaconaal appél dat een profetisch karakter draagt op misstanden te wijzen en om verandering daarvan te vragen. Daarbij is het nodig de samenleving te kennen en de machten die haar beheersen evenals de netwerken in en van de samenleving.

Diaconaat vraagt om een gemeente die zelf een dienende gemeenschap is. Deze dienende gemeenschap is de basis van alle diaconale activiteiten. Het ambtelijke diaconaat heeft daarom ook mede ten doel het goed laten functioneren van de gemeente als lichaam van Christus, zoals blijkt uit Handelingen 6. Zij moet een dienende en delende gemeenschap zijn.

Diaconaat behoort wezenlijk bij de opdracht om gemeente van Christus te zijn en om als gemeente van Christus missionair in deze wereld te verkeren. Het diaconaat is nooit alleen maar helpen.

Het is de zorg van Christus voor de mens in nood in praktijk brengen; en tegelijk de vernieuwing van het leven laten zien door de Heilige Geest, hoe gebrekkig en voorlopig ook. Deze diaconale houding leert de gemeente van haar Here en Meester.

Ter afsluiting stellen we dat de diakonen hebben voor te gaan in het lenigen van de nood en dat ze dat de gemeente hebben voor te doen. Het moet er naar toe dat de gemeente zelf de opdracht zal vervullen. Daartoe dienen diakonen de gemeente te activeren en te stimuleren. Jezus heeft het heel van heel de mens op het oog. De redding, bekering en vernieuwing die Hij brengt doortrekt alle verbanden van het leven en het samenleven.

Er is ook een verantwoordelijkheid jegens degenen die buiten zijn, Galaten 6:10; 1 Thessalonicenzen 5:15 en 2 Petrus 1:7. Het diaconaat houdt geen halt bij de grenzen van de gemeente of de kerk en is wereldwijd. Wel moet gezegd worden dat het diaconaat ook dan vergezeld moet gaan van prediking van het Woord. De generale synode van 1962 heeft terecht uitgesproken dat diaconaat over de grenzen altijd vergezeld moet gaan van de verkondiging van het evangelie.

3.3.3.

Praktische invulling

Als uitvoersel van het bovenstaande moeten we zeggen dat de diakonen de gemeente - in samenwerking met de andere ambtsdragers - de gezindheid moeten bijbrengen om te willen delen en aan de gemeente ook patronen of modellen moeten voorhouden waarnaar het delend en dienend bezig zijn gepraktiseerd kan worden.

Hiermee wil niet gezegd zijn dat de diakonen allerlei definitieve voorschriften aan de gemeenteleden hebben te geven. Als voorbeeld van een dergelijk patroon kan genoemd worden de lijst van collecten die aan de gemeenten ter hand wordt gesteld. Men kan zich voorstellen dat op gelijke wijze binnen de beperkte schaal van het gemeentelijke leven de diakonen doelen aanwijzen, projecten of bepaalde noden waaraan gezinnen en enkeling gaarne willen geven.

Andere aandachtspunten zijn dat de diakonen de gemeente met de gaven en de noden moeten leren kennen, o.a. door diaconaal huisbezoek. Ook de plaats van het diaconaat in de eredenst vraagt verdere overweging van de diaconie.

Om dit te realiseren heeft de diaconie ondersteuning, voorlichting en toerusting nodig.

Hier zijn klassieke diaconale commissies van belang. Zij zijn bezinningscentra, plaatsen waar uitvoering van diaconale taken in gezamenlijk overleg en door wederzijdse bevruchting kan worden doorgesproken met het oog op de uitvoering door de gemeente.

Omdat het gaat om diaconaat op het grondvlak hebben ook deputaten een ondersteunende taak. Zij moeten diakonen, gemeenten en klassieke diaconale commissies stimuleren, assisteren en instrueren. Vandaar hun taak om voorlichting en advies te geven met het oog op daadwerkelijk dienstbetoon.

Deputaten moeten de invulling en de uitvoering van hun opdracht mede verrichten doordat hun, vanuit het grondvlak, vragen worden voorgelegd. Zoals het diaconaat niet kan zonder de gemeente, zo kunnen de deputaten niet zonder de medewerking van ambt en gemeenten. Vragen wakker roepen en doen formuleren, noodsituaties onderkennen en daarop adequaat inspelen is de taak van deputaten.

Er is een wisselwerking: deputaten stimuleren diakonen en de gemeenten. Deze activeren en intensiveren het werk van deputaten.

Toerusting van nieuwe en van reeds dienende diakonen behoort bij het werk van deputaten. Deputaten kunnen aandacht geven aan het goed functioneren van de gemeente en ook met andere instanties in de gemeente in aanraking komen. Dat is dan alleen legitiem onder het gezichtspunt dat de gemeente gezond moet zijn of worden gemaakt om diaconaal bezig te zijn en onder het gezichtspunt dat diaconale activiteiten middelen zijn om de gemeente gezond te doen blijven.

Het is nodig dat deputaten kennis en inzicht op het terrein van kerk, diaconaat en samenleving verkrijgen en zich daarop bezinnen.

4. Commissie A

Commissie A heeft als taak aandacht te geven aan het functioneren van het diaconaat, waartoe behoren:

- het toerusten van de diakonen in de plaatselijke gemeenten.
- het toerusten van de gemeenten om diaconale gemeenten te zijn.
- het instrueren van de klassieke diaconale commissies.
- het verzorgen van de publiciteit.

4.1. Toerusting

4.1.1. Beleid

Een uitvoersel van de genoemde praktische invulling is de toerusting. Deputaten hebben de taak om de klassieke diaconale commissies (CDC's) te stimuleren om de diakonen in hun classes toe te rusten. Met de CDC's wordt op hun verzoek meegedacht over beleid en het opzetten van toerustingswerk. De heer H.H. van Well is in dienst om het toerustingswerk gestalte te geven.

Vanuit zijn ervaring en bezinning heeft hij een vierjaren plan voor toerusting van diakonen samengesteld, waarin allerlei aspecten van het ambt van diakonen aan de orde komen. Dit plan heeft hij aan de commissies aangeboden.

In juni van elk jaar worden er twee regionale contactdagen gehouden, waarop de commissies elkaar en Bureau ADMA ontmoeten.

4.1.2. Klassieke Diaconale Commissies

In elf van de dertien classes functioneert een commissie. In 1988 hebben deputaten ADMA aan de classes Amsterdam en Middelburg gevraagd om (weer) een commissie in te stellen. De classis Amsterdam heeft daar helaas negatief op gereageerd. Als argument gebruikte deze classis onder andere 'dat men gezien de ervaringen in het verleden wat commissie-moe was.'

De classis Middelburg onderzoekt op een serieuze wijze de mogelijkheden om weer een commissie in te stellen. De heer W.C. van der Stel vericht daartoe onderzoek.

De heer Van Well heeft in de afgelopen periode toerustingsavonden verzorgd bij alle commissies op de van Amerstoort na.

Met medewerking van Bureau ADMA verschijnen er nieuwsbrieven van Groningen, Apeldoorn en Rotterdam.

In de classes Leeuwarden en Hoogeveen wordt er jaarlijks classicaal een hulpverleningsproject gesteund. Dit werkt zeer samenbindend. Bureau ADMA verzorgt daarvoor de publiciteit.

In overleg met de commissie van Groningen zijn er speciale avonden belegd met de diaconie van Delfzijl. Deze bestond uit broeders die allen voor het eerst diaken waren.

Bureau ADMA ondersteunt de commissies in allerlei opzichten zoals het versturen van uitnodigingen en verslagen.

4.2. Publiciteit

4.2.1. Beleid

Voorlichting willen deputaten geven via incidentele berichten in bladen als De Wakker en via gerichte artikelen in hun eigen blad Adma-Info.

4.2.2. Adma-Info

Doel is dat elke diaken via dit blad informatie en voorlichting ontvangt. Gepoogd wordt om diaconieën en commissies zelf artikelen te laten schrijven.

De redactie bestaat uit de heren Van der Heiden, Kujtenburg, Moret, Noorlandt, Plantinga en Van Well.

De heer Noorlandt is redactiesecretaris.

Het blad is in oktober 1987 voor het eerst sinds voorjaar 1986 weer verschenen en verschijnt nu zes maal per jaar. De lay out is geheel veranderd. Zo worden er foto's opgenomen. Uit reacties blijkt dat het blad gelezen en gewaardeerd wordt.

4.3.2. Diaconaal Sociaal Info

In 1987 verscheen voor de tweede maal het boekje Diaconaal Sociaal Info met informatie over de

wettelijke regelingen waar diakonen mee te maken kunnen krijgen. Ook is er een lijst van verwijsadressen opgenomen. Deze lijst wordt bijgewerkt. In 1988 verscheen slechts een supplement.

4.2.4. Diakonaal Handboek

Het losbladige handboek voor diakonen is uitgekoofd en wordt niet meer herdrukt. Besluter is dat er een diakonaal handboek komt onder redactie van de heren D. Koolle en W.H. Veloma. In dit boek komen allerlei inhoudelijke aspecten van het diaconaat aan de orde.

De meer praktische gedeeltes worden in het vervolg in Adma-Info opgenomen.

4.3. Diakonen op meerdere vergaderingen

Uit ervaringen blijkt dat diakonen geen duidelijke plaats op vergaderingen van classes, particuliere synoden en generale synoden hebben. Soms is de inbreng van diakonen beperkt tot het tellen van de stammen. Inhoudelijk heeft het diaconaat helaas geen plaats op de meerdere vergadering.

Uit een kleine enquête van deputaten bleek dat de diakonen zelf de afvaardiging als problematisch ervaren. Deputaten stimuleren een nadere regeling, waarbij de diaconale onderwerpen beter aan de orde kunnen komen.

4.4. Documentatie

Om op vragen van diakonen goed te kunnen reageren beschikt het bureau over gespecialiseerde documentatie. Zo zijn er diaconale tijdschriften en boeken beschikbaar.

5. Commissie B

Commissie B heeft als taakgebied:

Aandacht te geven aan de volgende groepen in de samenleving:

5.1. Ouderen

5.2. Gehandicapten. Inzake dit werkveld is er goed overleg met deputaten GVG.

5.3. Jeugdzorg

5.1. Ouderen

De Protestantse Christelijke Ouderen Bond (PCOB) heeft in samenwerking met de diaconale bureaus ADMA, Centrum voor Zending en Diaconaat (Gerel.) en Generale Diaconale Raad (Ned. Herv.) regionale avonden gehouden over kerk en ouderen. De plaats van ouderen in de gemeente zal door middel van Adma-Info en de Classicale Diaconale Commissies (CDC) aandacht krijgen.

Doel van deze avonden was om diakonen kennis te laten maken van de problemen zoals ouderen die beleven. Op deze wijze kan er meer begrip ontstaan. Bovendien kunnen diakonen ook "gebruik" maken van de mogelijkheden die ouderen hebben.

Deputaten zijn bezig zich in deze problematiek te verdiepen om diakonen op dit punt zo goed mogelijk van dienst te kunnen zijn.

Naar aanleiding van vragen van de gemeente Scheveningen en 's-Gravenzande hebben deputaten zich bezonnen op de vraag of een landelijk Chr. Gerel. orgaan ten behoeve van de intra-murale ouderenzorg nodig is. Het lijkt niet zinvol om met het beperkt aantal tehuizen van Chr. Gerel. signatuur zo'n landelijk orgaan op te richten. Als alternatief kan gewezen worden op de Stichting Initiatieven Bestuursadviesing (IBA).

5.1.1. Thuiszorg

De ontwikkelingen in de samenleving bevorderen de zogenaamde thuiszorg. Ook op dit terrein zijn deputaten zich aan het oriënteren om een beleid te kunnen vaststellen dat diakonen in deze problematiek kan helpen. Onder andere de Nederlandse Patiënten Vereniging geeft praktische advisering.

5.1.2. Wachtlijst bejaardentehuis

De diaconiegemeente kan een belangrijke rol vervullen om de wachtlijst voor opname met aanvullende hulp uit de gemeente te overbruggen. In overleg met de georganiseerde hulpverlening kan de wachtende zo goed mogelijk begeleid worden naar het bejaarden en/of verpleeghuis.

5.2. Gehandicapten

5.2.1. Deputaten geestelijke verzorging van gehandicapten en behartiging van het ziekenhuispaarstaat

Om tot een zo goed mogelijk samenwerking te komen, hebben de moderamina van deputaten ADMA en GVG overleg gevoerd.

Dit overleg heeft geresulteerd in het deelnemen aan commissie B door een deputaat GVG. Deze vorm van samenwerking functioneert zeer goed.

5.2.2. Commissie Recreatie

Deze commissie organiseert vakantieweeken voor mensen die hier zelf om medische, financiële en/of sociale redenen niet aan toekomen.

In deze commissie hebben afgevaardigden van de Gerel. en de Chr. Gerel. Kerken zitting. Aan Chr. Gerel. zijde is er momenteel een vacature.

Ook de Werkgroep Lichamelijk Gehandicapten van deputaten GVG organiseert in voor- en najaar een vakantieweek. Dit kan voor de diakonen onduidelijkheden opleveren. Daarom hebben beide deputaatschappen een gezamenlijke brief aan de diakoneën gezonden om die onduidelijkheden te voorkomen c.q. weg te nemen.

5.2.3. Commissie Integratie Gehandicapten

Deze commissie bestaat uit vertegenwoordigers van de Chr. Gerel. Kerken, de Gerel. Kerken, de Ned. Herv. Kerk, de Evangelisch Lutherse Kerk en de Remonstrantse Broederschap.

Namens deputaten ADMA is de heer H. Kazen in deze commissie benoemd. Namens deputaten GVG is mev. C.C. Hakkenberg-van Kooten Niekork benoemd. Het doel van de Commissie Integratie is de integratie van gehandicapten te bevorderen in kerk en samenleving. De taak van de commissie is het gevraagd en ongevraagd adviseren van de aangesloten diaconale organen van de kerken.

Om deze adviezen tot stand te brengen dient zij contact te onderhouden met gehandicapten en hun organisaties.

5.2.4. Werkgroep Theologie en Handicap

Enkele theologen, die of zelf gehandicapt zijn of ervaring hebben met gehandicapten, hebben deze werkgroep gevormd.

Financieel/organisatorisch is de Werkgroep bij de Commissie Integratie ondergebracht. Deze constructie geeft problemen met betrekking tot de verantwoordelijkheid. Door deputaten ADMA en GVG is een verzoek gedaan om tot een andere structuur te komen. Het ziet er naar uit dat dat verzoek ingewilligd zal worden.

5.2.5. Landelijke Orgaan Kerkelefoon

Deputaten ADMA zijn in het Landelijk Orgaan Kerkelefoon vertegenwoordigd door de heer W. van der Hoek te Leusden.

5.3. Jeugdwelzijn

Er heeft een ontmoeting plaats gehad van Commissie B en de directie van 'De Stuw' en 'De Brug' van de Chr. Gerel. Vereniging voor Jeugdwelzijn. In het contact bleek dat diakonen een taak kunnen hebben in het zoeken van pleeg- en opvangadressen. Ook kunnen zij hulpverleners op De Stuw attenderen.

5.3.1. Relatie ADMA en Chr. Gerel. Vereniging voor Jeugdwelzijn

ADMA heeft een taak op het gebied van toerusting van diakonen. De vereniging heeft hier nog weinig aandacht aan besteed. Op dit punt en op eventuele mogelijkheden en wensen zal de vereniging later terugkomen. In Adma-Info is ruimte voor publiciteit.

Nagedacht wordt hoe met de Chr. Gerel. Vereniging voor Jeugdwelzijn samengewerkt kan worden op dit punt.

Op 27 november 1987 hield De Brug open huis, waarbij ADMA vertegenwoordigd was.

Het 75-jarig bestaan van de vereniging werd op tweedrievoudige wijze herdacht. Op 16 september 1988 was er een bijeenkomst die het thema 'Wonen in een veilig huis' van verschillende kanten belichtte en op 1 oktober 1988 was er een herdenkingsdienst.

Beide zinnvolle bijeenkomsten werden namens deputaten ADMA bijgewoond.

6. Commissie C

6.1. Algemeen

Werkveld: maatschappelijk werk, psychiatrie, gezondheidszorg en gezinnen in moeilijke sociale situaties. Derhalve ressorteert onder deze commissie de vertegenwoordiging namens ADMA in de besturen van de stichting 'De Poort' te Schiedam en 'De Vijverberg' te Ede.

Doel:

- voortlichting aan diakonen met betrekking tot mogelijkheden en ontwikkelingen op voornoemde terreinen, die van belang zijn voor het diaconaat
- daartoe nuttige informatie verzamelen, bespreken en doorgeven.

6.2. Werkzaamheden

De commissie functioneert als zodanig sinds mei 1987. De verslagperiode bestrijkt dus slechts anderhalf jaar. Dat is, mede gelet op de breedte van het werkveld en de veelheid van vaak gecompliceerde zaken en ontwikkelingen, te kort om een goed beeld te verkrijgen van wat op deze terreinen gaande is en daaruit die informatie te destilleren, die van belang is voor de diakonen en zijn werk. Het grootste deel van de beschikbare tijd werd in beslag genomen door werkzaamheden in verband met de participaties in 'De Poort' en 'De Vijverberg', waarover hieronder meer.

In het kader van onze bezinning was de commissie vertegenwoordigd bij twee symposia over thema's rond christelijke identiteit en de waarde van de levensbeschouwing in de hulpverlening.

De commissie heeft aandacht gegeven aan de samenstelling van een adressenbestand of sociale kaart van positief-christelijke hulpverleners c.q. hulpverleningsinstellingen. Een dergelijk overzicht achten wij van groot belang, omdat diakonen daardoor beter in staat zijn in voorkomende gevallen te verwijzen naar verantwoorde hulpverlening. Ons werd bekend, dat 'De Poort' al bezig was met de samenstelling van een sociale kaart en geen bezwaar had ook ons daarmee van dienst te zijn. Te zijner tijd zal gezorgd worden voor toezending daarvan aan de diakoneën.

6.3. Participaties

6.3.1. De Vijverberg

Deputaten participeren in het bestuur van De Vijverberg te Ede.

Begonnen in 1973 als Gerel. Sociale Academie is de school inmiddels uitgegroeid tot een protestants-christelijke hogeschool op gerel. grondslag voor hoger beroeps onderwijs ten behoeve van maatschappelijke dienstverlening en gezondheidszorg. Het bestuur verzocht de nieuw aangetroden deputaten de vertegenwoordiging niet te wijzigen ter wille van de continuïteit in zijn samenstelling.

Deputaten hebben daarin bewilligd en worden in het bestuur vertegenwoordigd door de brs. T. Dijk en H. van den Herik.

Omdat zij beiden geen deputaat zijn en goede rapportage noodzakelijk is, vergadert de commissie minstens eenmaal per jaar samen met de beide afgevaardigden. Ook bezoekt de commissie de participantenvergaderingen en neemt zij kennis van het jaarverslag en andere schriftelijke informatie omtrent De Vijverberg.

Via het verslag van de commissie wordt de plenaire deputatenvergadering geïnformeerd.

6.3.1.1. Ontwikkelingen

De van overheidsweg gewenste herstructurering van het HBO vraagt veel inzet van bestuur en directie. Toch mag met dankbaarheid geconstateerd worden dat De Vijverberg de eigen plaats, die zij zich in het verleden verworven heeft, goed weet vast te houden en zelfs kan uitbouwen.

De identiteit van de school is statutair nauwkeurig omschreven en wordt zorgvuldig bewaakt. Het mag opmerkelijk heten dat in het kader van de genoemde herstructurering ook van de subsidiegever stimulansen uitgaan tot duidelijke identitaire profilering. Het is juist de uitgesproken christelijke identiteit waaraan ook ten overstaan van de overheid het bestaansrecht van de school voor een groot deel kan worden ontleend.

Het aantal studenten bedroeg in de cursus 1988/89 ongeveer 900. Dat is meer dan verwacht, maar op den duur mogelijk niet voldoende om de zelfstandige positie te handhaven. Pogingen om met geestesverwante instituten te fuseren hebben niet het gewenste resultaat opgeleverd. Daarom wordt gestreefd naar vergroting van de studiemogelijkheden.

Het ministerie gaf toestemming om met ingang van 1 augustus 1989 het studieprogramma uit te breiden met inrichtingswerk, deeltijd, personeelswerk, voltijd en deeltijd; en met HBO-verpleegkunde, deeltijd. Een aanvraag voor HEAO is momenteel in behandeling. De Kaderopleiding Gezondheidszorg is wel erkend, maar wordt nog niet gesubsidieerd.

Deputaten achten het onderwijs van De Vijverberg van groot belang. Niet alleen vanwege de mogelijkheden die dit Instituut op geref. grondslag als beroepsopleiding biedt voor werkers in kerkelijke en diaconale organisaties, maar ook vanwege de bijdrage die geleverd wordt aan de uitbreiding van mogelijkheden voor hulpverlening met een uitgesproken christelijke identiteit.

Voorts vermelden we nog dat aan De Vijverberg de mogelijkheid bestaat een opleiding tot kerkelijk agogisch werker te volgen. Ook zijn er plannen om te starten met speciale cursussen op het terrein van pastoraat en diaconaat.

6.3.2. De Poort

6.3.2.1. Algemeen

Ons deputaatschap is vanaf de oprichting in 1977 als participant betrokken geweest bij het werk van wat thans volgt wordt aangeduid als de stichting gereformeerde landelijke instelling voor ambulante geestelijke gezondheidszorg (GLIAGG) 'De Poort' te Schiedam.

Zoals uit deze in 1988 gewijzigde naam van de stichting blijkt, is de in het vorige verslag geschetste ontwikkeling sindsdien krachtig voortgegaan. De Poort is bezig zich duidelijk te profileren als een landelijk werkende zogenaamde tweede-lijn voorziening voor gespecialiseerde psychische en sociale hulpverlening van gereformeerde signatuur.

Het bestuur van deze stichting wordt gevormd door vertegenwoordigers van de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk, de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland en de Gereformeerde Gemeenten in Nederland en Noord-Amerika.

Deputaten worden in het bestuur vertegenwoordigd door de heer J. Brons en drs. A. Heystek, die in het bestuur van De Poort de functie van algemeen adjunct vervult. De heer Heystek doet minstens eenmaal per jaar mondeling verslag van de gang van zaken bij De Poort. Daarnaast wordt de commissie de participantenvergaderingen bij De Poort. Daarnaast woont de commissie de participantenvergaderingen bij. De notulen daarvan, alsmede de van de bestuursvergaderingen hebben een vaste plaats op de agenda van de plenaire vergadering van deputaten.

Onze positie in De Poort is in de afgelopen periode niet eenvoudig geweest, omdat de financiële bijdragen uit onze kerken sterk achterbleven bij die van de andere participanten, die het grootste deel van de fors gestegen uitgaven voor hun rekening zagen komen.

6.3.2.2. Ontwikkelingen

De uitbouw van De Poort is tijdens de verslagperiode voortgegaan zonder dat overheidssubsidie werd verkregen. Een eerste verzoek om erkenning werd door het ministerie van WVC helaas afgewezen. Het ziet er naar uit dat De Poort (evenals De Vijverberg in de beginjaren) zich eerst op eigen kracht moet ontwikkelen, alvorens de overheid de noodzakelijkheid van het GLIAGG zal erkennen. Thans is het zo dat de vanwege de toenemende hulpvraag sterk gestegen kosten voor het grootste deel gedragen worden door de participerende kerken. Daarnaast zoekt men versterking van de financiële basis door middel van donaties van bedrijven en particulieren.

Inmiddels heeft het bestuur zich intensief bezig gehouden met de voorbereidingen van een nieuwe aanvraag om erkenning, die medio 1989 bij het ministerie zal worden ingediend. In verband daarmee is het beleid duidelijk gericht op verdere ontwikkeling tot een instelling voor tweedelijns-hulpverlening, gelijkwaardig aan de neutrale regionale instituten. Dit beleid komt ondermeer tot uiting in de verschillende opleidingen die de werkers hebben genoten. Zo werken er ondermeer een psychiater, een sociaal-psychiatrisch verpleegkundige, een orthopedagoog, psychologen (met verschillende specialisaties) en maatschappelijk werkers met voortgezette opleiding. Momenteel zijn er 10 betaalde krachten in dienst, voor een deel op part-time basis. Ook (gekwalificeerde) vrijwilligers worden ingezet bij het werk. In 1988 werd dr. J. van der Wal uit Dordrecht als directeur benoemd.

Nasast het bureau te Schiedam werden nieuwe vestigingen geopend in Amerfoort en Goes. De ruimere mogelijkheden blijken allerminst voldoende om de toenemende hulpvragen op te vangen, zodat momenteel noodgedwongen met een wachtlijst wordt gewerkt. Verdere uitbreiding (met name ook in het Noorden van het land) is een duidelijk doel, dat echter door gebrek aan middelen nog niet kon worden gerealiseerd.

Ter illustratie volgt hier een korte opsomming van concrete problemen waarvoor bij De Poort hulp gevraagd kan worden. Dat betreft onder andere: fobieën en angsten, depressiviteit en andere stemmingstoornissen, psycho-somatische klachten, seksuele problemen, problemen met de verwerking van ingrijpende gebeurtenissen, blijvende irritaties die ernstige spanningen geven en leiden tot schijnbaar onoplosbare conflicten in de persoon zelf en als gevolg daarvan ook in dienst, familie, relaties en werk. Deputaten zijn van mening dat er dringend behoefte is aan deze

gespecialiseerde vorm van hulpverlening voor de geref. gezindte.

6.3.2.3. De verhouding tussen De Brug en De Poort

De generale synode 1986 drong er bij deputaten op aan alles in het werk te stellen om te komen tot een goede samenwerking tussen 'De Poort' en de Christelijke Gereformeerde Vereniging voor Jeugdwerk, bureau 'De Brug'.

Met dankbaarheid constateren deputaten een duidelijke verbetering in de verhouding tussen beide instellingen. In een gezamenlijke werkgroep kon men enig misverstand uit de weg ruimen en is op constructieve wijze gesproken over verschillende samenwerkingsmodellen. In eerste instantie kwam daarbij aan de orde de mogelijkheid om beide instellingen in te brengen in een federatie onder één bestuur. Daarna is onderzocht of het mogelijk was de instellingen door middel van een fusie volledig in elkaar te schuiven. Beide modellen bleken echter niet haalbaar, onder andere omdat daarbij overheidssubsidie voor De Brug in gevaar zou kunnen komen. Aangekomen op dat punt heeft een samenspreking plaatsgevonden tussen vertegenwoordigers van beide besturen op initiatief en onder leiding van deputaten. Die bespreking bracht nadere verheldering van elkaars positie en leidde tot de instelling van een nieuwe werkgroep. Inmiddels zijn concrete voorstellen ontwikkeld met betrekkingen tot een goede coördinatie en afgrenzing van het karakter van beider hulpverlening op eerste-, tweede- en derdelijnsniveau. Deputaten hopen uw vergadering daarover nog nader te kunnen berichten.

6.3.2.4. Voortgang

Door deze ontwikkeling in de verhouding tussen De Brug en De Poort, is ons inziens de uitspraak van de G.S. 1986 gehonoreerd. Daarom hebben deputaten de vrijmoedigheid gevonden om er bij de diakonieën en in tweede instantie bij de kerkenaden op aan te dringen om, zonder dat de bijdragen voor De Stuw en De Brug hiervan enig nadeel ondervinden, nu ook het werk van De Poort zoveel mogelijk te ondersteunen.

De respons daarop was zodanig dat inclusief bijdragen van deputaten Hulpverlening in 1987 en 1988 (f 15.000,—) in 1988 voor het eerst het streefbedrag van f 50.000,— dat voor onze kerken begroot was, werd ontvangen. Mogelijk is onbekendheid met het werk van De Poort en de onduidelijkheid ten aanzien van de verhouding tot De Brug oorzaak geweest van de aanvankelijk wat aarzelende respons.

Deputaten zijn dankbaar voor het vele werk dat voor en door De Poort mag worden verricht. Tevens zijn zij, gezien de aard van de hulpverlening en de voortgaande stijging van het aantal hulpvragen, overtuigd van de noodzaak van verdere uitbouw van deze instelling tot een GLIAGG en ondersteunen die van harte.

Wanneer echter blijkt dat dit werk structureel toch onvoldoende steun vindt vanuit onze kerken, dan zouden deputaten, zij het noodgedwongen, zelf hun participatie in deze stichting nader moeten overwegen. Zich bewust van hun verantwoordelijkheid voor dit werk, dat zij zelf mede hebben opgezet, alsook voor de werkers van De Poort, doen deputaten u daarom een voorstel toekomen inzake een omstapregeling te treffen ten bate van de stichting De Poort.

7. Commissie D

De leden van commissie D hebben als laak zich te bezinnen op het welzijnsbeleid van de landelijke overheid. Deputaten ADMA ontvingen verschillende verzoeken om advies en anderen lieten hun bezorgdheid horen over bepaalde ontwikkelingen in het welzijnsbeleid. Deputaten zijn onder andere geïnteresseerd op de motie van het Tweede Kamerlid Groenman van D'66 ten aanzien van de gezinsverzorging.

De leden van Commissie D hebben een gesprek gevoerd in Den Haag met een vertegenwoordiger van één van de christelijke politieke partijen in de volksvertegenwoordiging en in de komende tijd zullen gesprekken met anderen volgen.

In Adma-info werd een beroep gedaan op plaatselijke diakonieën om op gemeentelijk en provinciaal niveau de ontwikkelingen op de voet te volgen en er alert op te reageren, omdat veel taken van de landelijke overheid overgeheveld zijn of worden naar gemeente en provincie.

8. Bureau ADMA

De deputaatschappen ADMA, Hulpverlening en Kerk en Bedrijfsleven worden door dit bureau ondersteund. Er zijn drie medewerkers: mevrouw I. Wubs, bureaussecretaresse, de heer J.N. Noorlandt, algemeen bureaussecretaaris en de heer H.H. van Well, functionaris voor vorming en toerusting.

De heer Noorlandt kwam op 18 augustus 1986 in dienst als opvolger van de heer J.M. van Delft.

In de periode tussen het vertrek van de niet-herbenoemde deputaten ADMA en het aantreden van de nieuw benoemde deputaten werd de heer Noorlandt op 14 oktober 1986 door het moderamen van de synode ontslagen, om redenen geheel los van zijn persoon. Dankzij de hulp van de deputaatschappen Hulpverlening en Kerk en Bedrijfsleven, die ervoor zorgden dat de heer Noorlandt toch voor het werk behouden bleef, kon met de geringst mogelijke storing het werk van het bureau voortgezet worden. De heer Noorlandt werd weer in dienst genomen door ADMA en ontving op 30 januari 1987 een vaste benoeming.

De medewerkers werken zeer nauw samen, om elkaar zoveel mogelijk te steunen en -indien nodig- te vervangen.

Globaal omschreven is het werk als volgt verdeeld. De heer Van Well richt zich vooral op het onderhouden van de contacten met de Classicale Diaconale Commissies. Hij stimuleert de toerusting van diakonen (bijvoorbeeld door medewerking aan toerustingsavonden) en draagt bij tot bezinning over het diaconaat. In verband met het laatstgenoemde, werken de heren Van Well en Noorlandt mee aan de uitgave van een boek voor diakonen.

De heer Noorlandt is voornamelijk belast met de voorbereiding van de vergaderingen van deputaatschappen en commissies. Daarvoor is veel studie en onderzoek nodig. Verder zijn publiciteit en documentatie belangrijke activiteiten ten behoeve van informatie en voorlichting van diakonen en gemeenteleden.

Mevrouw Wubs zorgt voor de secretariële ondersteuning van de werkzaamheden. Sinds 1987 voert zij het secretariaat van de Commissie Integratie en Commissie B.

De halfjaarlijkse verslagen van het bureau bieden een goede gelegenheid voor de deputaten om in samenwerking met het bureau het werk te evalueren en eventueel het beleid bij te stellen.

Een door ADMA daarvoor benoemde commissie heeft, met medewerking van de deputaatschappen Hulpverlening en Kerk en Bedrijfsleven, een onderzoek verricht naar de werkwijze van het bureau.

Daaruit is gebleken dat de drie functionarissen hun werk met veel toewijding en enthousiasme verrichten. De onderlinge verhoudingen zijn erg goed. De commissie constateerde dat drie medewerkers voor het werk een noodzaak is. Er zal nog onderzocht worden of en hoe de samenhang van de werkzaamheden en de registratie van rechtspositionele zaken verbeterd kunnen worden.

Er zal meer tijd vrij gemaakt moeten worden voor documentatie. Het zou zelfs niet overbodig zijn dat deputaten meer steun aan de medewerkers zouden geven bij de werkverdeling en het vaststellen van prioriteiten, maar het is zeer de vraag of dat praktisch te realiseren is.

De invoering van een computer voor tekstverwerking heeft in korte tijd geleid tot een begin van tijdsbesparing. Er is samengewerkt met het Kerkelijk Administratief Bureau, waar dat mogelijk was.

De drie deputaatschappen hebben in oktober 1988 gezamenlijk een commissie opgericht die twee opdrachten ontving:

1. Hoe kan het bureau het beste voor de drie deputaatschappen functioneren?

2. Hoe kunnen de drie deputaatschappen het beste samenwerken in één bureau, zowel organisatorisch als financieel?

De tweede opdracht kreeg prioriteit, om aan de generale synode 1989 desbetreffende voorstellen te kunnen doen.

De eerste opdracht betreft de uitvoering van de aanbevelingen die hiervoor vermeld zijn. Over het toekomstig beheer van het bureau zal u nog een voorstel afzonderlijk bereiken.

9. Drie moderamina overleg

Het moderamen van ADMA vergadert twee maal per jaar met de moderamina van deputaten Hulpverlening en Kerk en Bedrijfsleven.

Omdat deze drie deputaatschappen samenwerken in het ene bureau in Veenendaal wordt tijdens dit overleg gesproken over de werkzaamheden van het bureau en de functionarissen.

De drie voorzitters van deze deputaatschappen zijn belast met de werkbegeleiding van de functionarissen. Twee maal per jaar vergaderen de voorzitters samen met de functionarissen en voeren een gesprek met elke functionaris afzonderlijk. Tevens wordt elke maand door één van de voorzitters bij toerbeurt een bezoek aan het bureau gebracht om met de functionarissen te spreken. Van de werkzaamheden wordt verslag gedaan tijdens het drie-moderamina-overleg.

Het contact tussen de drie deputaatschappen functioneert ook doordat één van de ADMA-deputaten tevens deputaat Hulpverlening is en een andere ADMA-deputaat tevens deputaat Kerk en Bedrijfsleven is.

10. Diakonaal boek

Met de heren D. Kooie en W.H. Velema, onder wier redactie twee boeken voor ouderlingen verschenen, is contact opgenomen over de mogelijkheid om tot een diakonaal boek te komen. In goede gesprekken waaraan de heren Brons, C. Huizinga, Kooie, Noorlandt, Steenbergen, Velema en Van Well deelnamen is de structuur van het boek bepaald. Vanaf dat moment lag de verantwoordelijkheid geheel bij de redactie, die ook nu bestaat uit de heren Kooie en Velema.

Deputaten zijn bij installatienemer van dit boek te zijn geweest.

11. Financiën

11.1. Inleiding

Ondanks de door de generale synode 1986 toegepaste korting van ca. 20% op de ingediende begroting voor de jaren 1987 t/m 1989, bleek het mogelijk om de financiering van de geplande activiteiten zonder al te grote zorgen rond te krijgen.

Dit was onder andere een gevolg van een stringente begrotingsbewaking, mogelijk gemaakt door de resultatenoverzichten, die het Kerkelijk Administratief Bureau per kwartaal aan ons verstreekt.

11.2. Begroting

Hierbij is opgenomen een bedrag van f 100.000,— als bijdrage per jaar voor het werk van de stichting De Poort voor de jaren 1990 t/m 1992. Dit bedrag is noodzakelijk om op een verantwoorde wijze gestalte te geven aan onze participatie. Deze bijdrage komt neer op f 1,30 per jaar, per lid en dooplid.

De verbetering van de financiële positie is voor een deel te verklaren uit de toename van het aantal gemeenten dat volledig voldeed aan de vastgestelde omslag. Daarnaast konden de personeelskosten worden verlaagd door een wisseling in de bezetting van het bureau.

Ondanks de noodzaak tot een voorzichtig financieel beleid, kon de inventaris van het bureau worden uitgebreid met een personal computer voor tekstverwerking, nodig voor een efficiënte werkwijze ten aanzien van de correspondentie, notulen van vergaderingen, voor kopij voor Adma-Info en voor documentatie en archivering.

De onvermijdelijke bezuinigingen konden onder andere gevonden worden door de voorlichting aan diakonen niet meer via het Diakonaal Handboek te laten verschijnen, doch die op te nemen in een nieuw opgezet Adma-Info.

De verbetering van de financiële positie is voor een deel te verklaren uit de toename van het aantal gemeenten dat volledig voldeed aan de vastgestelde omslag. Daarnaast konden de personeelskosten worden verlaagd door een wisseling in de bezetting van het bureau.

Ondanks de noodzaak tot een voorzichtig financieel beleid, kon de inventaris van het bureau worden uitgebreid met een personal computer voor tekstverwerking, nodig voor een efficiënte werkwijze ten aanzien van de correspondentie, notulen van vergaderingen, voor kopij voor Adma-Info en voor documentatie en archivering.

De verbetering van de financiële positie is voor een deel te verklaren uit de toename van het aantal gemeenten dat volledig voldeed aan de vastgestelde omslag. Daarnaast konden de personeelskosten worden verlaagd door een wisseling in de bezetting van het bureau.

Ondanks de noodzaak tot een voorzichtig financieel beleid, kon de inventaris van het bureau worden uitgebreid met een personal computer voor tekstverwerking, nodig voor een efficiënte werkwijze ten aanzien van de correspondentie, notulen van vergaderingen, voor kopij voor Adma-Info en voor documentatie en archivering.

Ondanks de noodzaak tot een voorzichtig financieel beleid, kon de inventaris van het bureau worden uitgebreid met een personal computer voor tekstverwerking, nodig voor een efficiënte werkwijze ten aanzien van de correspondentie, notulen van vergaderingen, voor kopij voor Adma-Info en voor documentatie en archivering.

Ondanks de noodzaak tot een voorzichtig financieel beleid, kon de inventaris van het bureau worden uitgebreid met een personal computer voor tekstverwerking, nodig voor een efficiënte werkwijze ten aanzien van de correspondentie, notulen van vergaderingen, voor kopij voor Adma-Info en voor documentatie en archivering.

Ondanks de noodzaak tot een voorzichtig financieel beleid, kon de inventaris van het bureau worden uitgebreid met een personal computer voor tekstverwerking, nodig voor een efficiënte werkwijze ten aanzien van de correspondentie, notulen van vergaderingen, voor kopij voor Adma-Info en voor documentatie en archivering.

Ondanks de noodzaak tot een voorzichtig financieel beleid, kon de inventaris van het bureau worden uitgebreid met een personal computer voor tekstverwerking, nodig voor een efficiënte werkwijze ten aanzien van de correspondentie, notulen van vergaderingen, voor kopij voor Adma-Info en voor documentatie en archivering.

Dit bedrag zal als zelfstandige omslag naast die van ADMA moeten worden vastgesteld. Wel kan de penningmeester van ADMA de omslag innen en verantwoorden. Deze bijdrage komt in de plaats van de bijdragen en giften die in de afgelopen jaren reeds uit de kerken ontvangen werden. In 1988 was dit circa f 50.000,—.

11.3. Giften

a. Exploitatiecijfers over 1986, 1987 en 1988 in duizenden guldens.

Baten	1986	1987	1988
Bijdragen van de kerken	211	209	202
Bijdragen voorgaande jaren	9	15	10
Giften	0	0	0
Rente	0	0	1
	220	224	213
Lasten	1986	1987	1988
Personeelskosten	149	129	130
Huisvestingskosten	9	9	9
Publicatiekosten	0	8	2
Participatiekosten	0	1	1
Reis-verblijf-vergaderkosten	29	22	21
Algemene kosten	26	31	36
Afschrijvingskosten	1	1	3
	214	201	202

BALANS PER 31 DECEMBER

Activa	1986	1987	1988
Vastgelegde middelen			
Inventaris	5,6	3,9	10,6
Vorderingen op korte termijn			
Te ontvangen bijdragen van de kerken	6,6	6,6	9,8
Te vorderen rente	0,0	0,0	0,2
Deputaten Hulpverlening	2,0	4,9	3,5
Deputaten Kerk en Bedrijfsleven	1,5	3,1	2,7
Te ontvangen abonnementsgelden	1,2	0,2	0,2
Te ontvangen bijdragen			
Sociaal Info	0,1	0,1	0,0
Commissie Integratie	0,0	0,0	8,0
	11,4	14,9	24,4
Vooruitbetalingen			
Vooruitbetaalde abonnementen	0,2	0,3	0,1
Voorschot H.H. van Well	-	1,0	1,0
	0,2	1,3	1,1
Liquide middelen			
Postbank	1,3	3,8	2,0
Postbank Plusrekening	-	26,3	26,1
Rekening-courant met het Kerkelijk Bureau	62,3	44,5	47,0
Kas	1,5	-	-
	65,1	74,8	75,3
Totaal generaal activa	82,3	94,8	111,5

Passiva	1986	1987	1988
Eigen Vermogen	58.7	81.3	92.2
Schulden op korte termijn			
Loonbelasting/premieheffing	0.2	2.2	1.4
Sociale lasten	1.3	- 0.9	0.9
Pensioenpremie	4.9	-	-
Vooruitontvangen bijdragen van de kerken	5.7	-	-
Overige schulden en overlopende posten	11.5	11.6	16.3
Te verrekenen posten	-	0.6	0.7
	23.6	13.4	19.2
Totaal generaal passiva	82.3	94.8	111.5

b. De gemeenten die over de jaren 1986, 1987 en 1988 in het geheel niet hebben bijgedragen zijn: Urk-Eben Haäzer, Driebergen, Vianen, Alphen aan den Rijn, Den Haag-Scheveningen en Rijnsaterwoude.

Over de jaren 1986, 1987 en 1988 is er van de vastgestelde omslag, doordat kerken gedeeltelijk of in het geheel niet aan hun verplichtingen voldeden, een bedrag van f 49.000,— niet ontvangen.

c. Begroting	1990	1991	1992
Baten			
Bijdragen kerken	231.0	236.7	244.4
Giften	0.2	0.2	0.2
Rente	0.9	0.9	0.9
Bijdrage voor Adma-Info	8.0	8.0	8.0
Totaal	240.1	245.8	253.5
Lasten			
Personeelskosten	137.0	140.0	145.0
Huurovestingskosten	9.3	9.3	9.3
Kosten publicaties	16.0	16.5	17.0
Participatiekosten	1.0	1.1	1.2
Reis-, verblijf- en vergaderkosten	22.0	23.0	24.0
Algemene kosten	37.0	38.0	39.0
Afscriptingen	2.8	2.9	3.0
Aanvulling eigen vermogen	15.0	15.0	15.0
Totaal	240.1	245.8	253.5
omslag per lid	13.05	13.15	13.25

BEGROTING TEN BEHOEVE VAN STICHTING DE POORT

	1990	1991	1992
Bijdrage aan De Poort	f 100.000	f 100.000	f 100.000
omslag per lid	f 1.30	f 1.30	f 1.30

12. Voorstellen

Deputaten stellen u voor:

- 12.1. De handelingen van deputaten goed te keuren.
- 12.2. Opnieuw deputaten te benoemen.
- 12.3. Aangezien slechts één deputaat ervaring als diaken heeft, het aantal deputaten met één uit te breiden. In deze vacature worden in een afzonderlijk schrijven kandidaten voorgesteld met diaconale ervaring.
- 12.4. De participatie in De Poort te continueren, een omslag voor De Poort in te stellen, en deze voor de jaren 1990, 1991 en 1992 op f 1,30 vast te stellen.
- 12.5. De begroting voor de jaren 1990, 1991 en 1992 goed te keuren en op grond daarvan de omslag voor deze jaren vast te stellen.
- 12.6. In de instructie van het deputaatschap artikel 3 als volgt te wijzigen:

De taak van de deputaten is:

- a. het geven van voorlichting en adviezen in algemene diaconale en maatschappelijke aangelegenheden.
- b. het geven van voorlichting en adviezen over de plaats van de kerk in de samenleving.
- c. het toerusten van diakenen via de classicale diaconale commissies.
- d. het onderhouden van contacten met de classicale diaconale commissies.
- e. het onderhouden van contacten met bestaande organisaties in eigen kerkelijk leven of daarbuiten en voor zover nodig met overheidsinstellingen.
- f. de vertegenwoordiging van de kerken bij bespreking van bovenbedoeld taken in interkerkelijk overleg of overleg van andere aard.

13. Tenslotte

Deputaten zijn dankbaar het werk te mogen verrichten in goede samenwerking met de medewerkers van het bureau.

J. Brons, secretaris

AANVULLEND RAPPORT VAN DEPUTATEN ADMA

Aansluitend bij het reeds ingediende rapport zijn er, gezien ontwikkelingen waarop we in dat rapport reeds wezen, nog twee zaken waarvoor wij uw aandacht vragen en waarover door u een beslissing genomen dient te worden. Deze zaken zijn de verhouding De Brug - De Poort (zie 6.3.2.3.) en de organisatie van Bureau ADMA (zie 8 slot).

1. Verhouding De Brug - De Poort

Vanuit de werkgroep van deze beide organisaties zijn aan de besturen voorstellen gedaan, die tot de volgende beslissingen en afspraken hebben geleid:

- a. De pleegzorg, die door De Poort werd behartigd zal worden overgedragen aan het Bureau De Brug.
 - b. Bureau De Brug zal ten aanzien van de jeugdzorg zich richten op het werk dat op eerste lijns-niveau, De Poort op het werk dat op tweede lijns-niveau dient te geschieden.
 - c. Er zal een indicatie-commissie ingesteld worden mede in samenwerking met de Vluchttheuvel (Jeugdzorg van de Gereformeerde Gemeenten). Deze indicatie-commissie zal zorgen voor de juiste afstemming van de werkzaamheden, zodat de aangemelde hulpvraag bij de juiste organisatie in behandeling komt.
 - d. Ten aanzien van de juiste coördinatie van het werk van Het Anker (het door de Vereniging Jeugdwezijn ingestelde Bureau voor huwelijksmoeilijkheden) en het werk van De Poort, duurt het overleg nog voort. In een gezamenlijk schrijven van De Brug en De Poort aan onze kerken stelden zij de van deze gemaakte afspraken op de hoogte.
- Deputaten verheugen zich over deze gevonden vorm van samenwerking en spreken de wens uit dat deze ook verder gestalte zal krijgen. Vanwege onze participatie in De Poort, is voor de komende drie jaar (zolang termijne nog geen overheidssubsidie wordt verkregen) van onze kerken op de begroting een bijdrage gesteld van f 100.000,- per jaar. Deputaten men dat deze lasten door onze kerken voor hun rekening genomen dienen te worden en stellen u dan ook voor om van de komende drie jaar te besluiten tot een omslag voor onze kerken c.q. diakonien van f 1.30 per lid/dooplid (zie 12.4. van het voorgaande rapport).

2. Bureau ADMA

Tot dusver beruiste de verantwoordelijkheid voor Bureau ADMA bij ons deputaatschap. Bureau ADMA verricht ook werkzaamheden voor deputaten Kerk en Bedrijfsleven en voor deputaten Hulpverlening. Mede om moeilijkheden en misverstanden te voorkomen, werd een nauwere en directere betrokkenheid van deze deputaatschappen bij het bureau wenselijk en noodzakelijk geacht. Wel werden tot nu toe met name in het drie-moderamina overleg, de zaken van het bureau regelmatig in goede orde behandeld en doorgesproken. Toch is naar onze gedachte een betere en meer efficiënte organisatie mogelijk. Door een commissie, gevormd uit de drie deputaatschappen, is een voorstel op tafel gelegd, dat met enkele wijzigingen door de drie deputaatschappen is aanvaard. In onderling overleg bieden we u, in de aan dit rapport toegevoegde bijlage, dit voorstel te uwer goedkeuring aan.

Voorstel

In verband met het bovengenoemde verzoeken we aan de voorstellen van ons rapport als 12.7. toe te voegen:
12.7. De beschrijving taken en bevoegdheden Beheerscommissie gezamenlijk Bureau deputaten ADMA, Hulpverlening en Kerk en Bedrijfsleven, overeenkomstig het u voorgelegde concept goed te keuren.

J. Brons, secretaris

BILAGE 1:

Concept Beschrijving Beheerscommissie Diaconaal Bureau Chr. Geref. Kerken

De door de generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland benoemde deputaten (voor):

- Algemene diaconale en maatschappelijke aangelegenheden
- Hulpverlening in binnen- en buitenland
- Kerk en bedrijfsleven

houden voor de uitvoering van hun werkzaamheden gezamenlijk een bureau in stand. Het bureau draagt de naam 'Diakonaal Bureau van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland', hierna te noemen het Bureau.

De aan het Bureau verbonden medewerkers zijn in dienst van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland, ten deze vertegenwoordigd door de drie bovengenoemde, in het Bureau samenwerkende deputaatschappen.

Voor het beheer van het Bureau wordt door deputaten een Commissie ingesteld, hierna te noemen de Commissie.

De Commissie bestaat uit drie leden, welke worden benoemd door en uit deputaten, en wel zodanig dat uit elk deputaatschap één lid wordt aangewezen.

De taken en bevoegdheden van de Commissie zijn:

- De organisatie van het Bureau in de ruimste zin des woords, waarbij in het bijzonder moet worden gedacht aan:
 - het begeleiden en adviseren van de medewerkers
 - het beoordelen van de wijze waarop de medewerkers de door deputaten opgedragen taken uitvoeren
 - het doen van voorstellen aan deputaten inzake aanstelling en ontslag van medewerkers
 - overige rechtspositionele zaken, het Bureau en de medewerkers betreffende
- Het beheer van de door de deputaatschappen voor de instandhouding van het Bureau beschikbaar gestelde budgetten door:
 - de samenstelling van een jaarlijkse begroting
 - de bewaking van de begroting (in samenwerking met het Kerkelijk Administratief Bureau)
 - het afleggen van verantwoording door middel van een jaarrekening

De begroting wordt jaarlijks vóór 1 november bij de drie deputaatschappen ingediend en behoeft de goedkeuring van de deputaatschappen.

Bij de aanbidding van de begroting wordt een gemotiveerd salarisvoorstel voor de medewerkers voor het begrotingsjaar toegevoegd, gebaseerd op een beoordeling van de wijze waarop de functie is vervuld.

De begroting is van een toelichting voorzien.

Begrotingsposten mogen niet worden overschreden, tenzij met toestemming van de drie penningmeesters gezamenlijk.

Alle betalingen ten laste van de Commissie worden verricht door tussenkomst van het Kerkelijk Administratief Bureau.

Eén lid van de Commissie wordt belast met de ondertekening van de betalingsopdrachten aan het Kerkelijk Administratief Bureau.

De Commissie is niet bevoegd tot het houden van een eigen kas, bank- of girorekening, met uitzondering van een kleine kas die door één der bureaumedewerkers wordt beheerd. De Commissie ziet er op toe dat deze kas maandelijks wordt afgerekend.

De boekhouding van de Commissie wordt gevoerd door het Kerkelijk Administratief Bureau.

De jaarrekening wordt jaarlijks vóór 1 maart via de penningmeesters bij deputaten ingediend. In de jaarrekening is een berekening opgenomen van de verdeling van de kosten over de drie deputaatschappen op basis van de vooraf overeengekomen verdeelsleutel.

In de jaarrekening is een analyse opgenomen van de verschillen met de begroting en met het vorige verslagjaar.
- De Commissie rapporteert twee maal per jaar over haar werkzaamheden door tussenkomst van de moderamina aan de deputaatschappen. Deze rapportage wordt gecombineerd uitgebracht met het halfjaarlijk verslag van de werkzaamheden van de bureaumedewerkers. In deze rapportage wordt het halfjaarlijk verslag van commentaar voorzien en wordt een oordeel opgenomen over de voortgang van de werkzaamheden.
- Het rapport bevat aanbevelingen voor deputaten en/of de moderamina.
- De Commissie c.q. één der commissieleden bespreekt in principe maandelijks de gang van zaken op het Bureau met de functionaris die de eindverantwoordelijkheid voor de werkzaamheden draagt bij welke gelegenheid ook met andere medewerkers over het werk een gesprek plaatsvindt.
- De Commissie treedt handelend op bij arbeidsconflicten en informeert de voorzitters van deputaten hieromtrent.
- De Commissie houdt (tenminste) éénmaal per jaar functionariessprekken met alle bureaumedewerkers. Van deze gesprekken wordt een schriftelijk verslag gemaakt. Deze verslagen worden in een vertrouwelijk archief van de Commissie bewaard en na vijf jaar vernietigd.
- De Commissie is bevoegd om met toestemming van de drie deputaatschappen een contactpersoon aan te trekken, aan wie taken en bevoegdheden van de Commissie kunnen worden gedelegeerd. Het delegeren van taken en bevoegdheden brengt geen wijziging in de verantwoordelijkheden van de Commissie ten opzichte van de deputaatschappen.
- De contactpersoon legt uitsluitend verantwoording af aan de Commissie en heeft derhalve geen relatie met de deputaatschappen.
- De contactpersoon geniet geen salaris of honorarium.
- De Commissie wordt benoemd voor een periode van drie jaar. De zittingsperiode loopt parallel aan die van deputaten.

Bij tussenrijds aftreden voorziet het deputaatschap waarvan de aftredende deel uitmaakte in vervanging.

Veenendaal, 9 juni 1989

De deputaatschappen ADMA, Hulpverlening en Kerk en Bedrijfsleven

BIJLAGE 2:

Financiën

Het diaconaat is de grondgedachte voor de samenwerking tussen ADMA, Kerk en Bedrijfsleven en Hulpverlening, ADMA is het diakonale deputaatschap, Kerk en Bedrijfsleven en Hulpverlening zijn verbijzonderingen, met een eigen opdracht van de generale synode.

Voor de vervulling van de gehele diakonale taak vraagt ADMA (door de synode vastgestelde) bijdragen van de diakonien (of kerkeraden). Het is nu niet mogelijk (en ook niet wenselijk) het diaconaat zodanig in categorieën te verdelen dat een objectieve verdeling van werk en kosten over de verschillende deputaatschappen wordt bereikt.

De in 1981 tussen de drie deputaatschappen gemaakte afspraken blijven bestaan. Deze zijn:

- Alle kosten van bureau en functionarissen komen ten laste van ADMA
- Kerk en Bedrijfsleven betaalt voor de diensten van het bureau jaarlijks een vast bedrag van f 25.000,00 aan ADMA
- Hulpverlening betaalt voor de diensten van het bureau jaarlijks een vast bedrag van f 15.000,00 aan ADMA
- Als blijkt dat de kerken in onvoldoende mate voldoen aan de afdracht van de omslag aan ADMA dan kunnen de bijdragen van Kerk en Bedrijfsleven en Hulpverlening worden verhoogd (voor Hulpverlening is een maximum afgesproken van f 25.000,00, d.w.z. een verhoging van max. f 10.000,00). T.a.v. de nieuwe situatie gelden de volgende afspraken:
De 'vaste' kosten blijven ongewijzigd, dat wil zeggen dat deze kosten ten laste van ADMA (blijven) komen, dat ADMA deze kosten bewaakt en voorzienbare kostenstijgingen indekt door verhoging van de omslag via de normale procedure op de generale synode. Kerk en Bedrijfsleven en Hulpverlening blijven hun vaste bijdragen leveren en ook de garantiafspraken blijven van kracht.

Voor de 'variabele' kosten geldt ten aanzien van:

Bureaustkosten

Alle specifieke door het bureau voor Kerk en Bedrijfsleven of Hulpverlening gemaakte kosten worden doorberekend aan het betrokken deputaatschap. Het gaat hierbij om kleine aanschaffingen die de bureaumedewerkers voor hun werk nodig hebben (zoals lectuur) en voorts om porto en copieerkosten. De penningmeester van ADMA declareert deze kosten regelmatig (per maand, kwartaal of jaar).

Reis- en verblijfkosten functionarissen:

De functionarissen declareren op een door de penningmeester van ADMA voorgeschreven wijze hun volledige reis- en verblijfkosten bij ADMA. Zij geven bij de declaratie aan voor welk deputaatschap de reis werd gemaakt, waarbij het ook mogelijk is dat reizen betrekking hebben op twee of drie deputaatschappen. De penningmeester van ADMA maakt per jaar (halfjaar, kwartaal) een splitsing van de kosten en brengt via een gespecificeerde nota de kosten aan Kerk en Bedrijfsleven en Hulpverlening in rekening. Kosten van classieke diakonale bijeenkomsten komen altijd ten laste van ADMA, ongeacht het onderwerp dat wordt behandeld.

De vaste kosten zijn de personeels- en de huisvestingskosten en een deel van de bureaustkosten. De variabele kosten zijn (bijvoorbeeld) de reis- en verblijfkosten van de medewerkers en een deel van de bureaustkosten (fotocopieer- en drukwerk, port o.d.).

De nieuwe instelling maakt jaarlijks een begroting en legt deze ter goedkeuring aan de drie deputaatschappen voor. Zij bewaakt deze begroting en legt jaarlijks via een jaarrekening verantwoording af. Overschrijding van de begrote vaste kosten is slechts mogelijk na goedkeuring door de drie deputaatschappen (eventueel te delegeren aan de moderamina of de penningmeesters; hiervoor kunnen maximum bedragen worden afgesproken).

De bureausecretaris bewaakt de variabele kosten; overschrijdingen zijn alleen mogelijk na verkregen toestemming van de betrokken penningmeester.

Bijlage 78
Art. 151, 155

RAPPORT 5 VAN COMMISSIE V INZAKE DEPUTATEN ALGEMENE DIACONALE EN MAATSCHAPPELIJKE AANGELEGENHEDEN

- Met grote belangstelling heeft uw commissie kennis genomen van het rapport van deputaten ADMA. Als geheel nieuw deputaatschap stonden zij voor een grote en moeilijke taak. Uit het rapport blijkt dat zij met grote ijver en toewijding zich van hun taak hebben gekweten. In deze drie jaar hebben zij zich goed in de uitgebreide en lang niet altijd eenvoudige materie ingewerkt; veel werk verzet én zich bovendien grondig bezonnen, vooral op de inhoud van het diaconaat en de taak van de diaken. Omdat voor hen het werk nieuw was, achten deputaten deze bezinning van groot belang. Vanuit Schrift en belijdenis wilden zij lijnen trekken, die als richtlijnen bij het werk zouden moeten dienen. In het resultaat van de bezinning zoals die in het rapport aan de synode te vinden is, konden alle deputaten zich unaniem vinden. Ook uw commissie stemt van harte in met deze bijbelse bezinning op het diaconaat.
- In het verleden spraken wij met deputaten over de taak van de diakenen. Deputaten willen graag benadrukken dat de taak van de diaken niet beperkt mag blijven tot het lenigen van materiële nood. Drie zaken noemden zij met name. Voor diakenen ligt er een belangrijke taak in de lichamelijke nood van gemeentelieden (o.a. van gehandicapten en bejaarden). De diakenen zouden diaconaal huisbezoek moeten afleggen, waarbij er niet alleen op moet worden gelet of er gezinnen zijn waar materiële nood is,

maar waarbij ook oog is voor andere noden. Tot die nood kan ook behoren dat mensen zó in welvaart leven dat ze geen oog hebben voor de nood van anderen.

Dan past een vermaning. Tenslotte zouden de diakinen ingeschakeld kunnen worden bij de viering van het Heilig Avondmaal, zoals zij in de vroeg-christelijke kerk ook de dienst der tafelen verrichtten.

3. Uitvoering is met deputaten gesproken over de opdracht van de GS 1986 om alles in het werk te stellen om tot een goede samenwerking tussen 'De Poort' en 'De Brug' te komen en het voorstel van deputaten de participatie in 'De Poort' te continueren en voor de jaren 1990 - 1992 een omslag van f 1,30 vast te stellen.

Behalve dat wij nadere informatie wensten, wilden we ons er ook van vergewissen dat steun aan 'De Poort' (op den duur) niet ten koste zal gaan van het werk van 'De Brug' (en 'Het Anker'), van de Chr. Gerel. Vereniging voor Jeugdwezijn.

Uw commissie is zeer verheugd dat deputaten in het gesprek konden bevestigen, wat zij reeds in hun rapport meldden, dat de gewenste goede samenwerking tussen 'De Poort' en 'De Brug' op gang is gekomen. Over jeugdzorg zijn goede afspraken gemaakt. Het eerste lijnwerk is een taak voor 'De Brug', terwijl de tweede lijnhulpverlening bij 'De Poort' is ondergebracht. Het zal niet altijd iedereen duidelijk zijn bij wie in geval van nood moet worden aangeklopt. Men is bezig om een indicatiecommissie in te stellen die bepaalt waar men zich moet vervoegen, opdat er naar alle kanten duidelijkheid komt. Er wordt ook overleg gepleegd om tussen 'Het Anker' en 'De Poort' tot eenzelfde coördinatie ten aanzien van hulp bij huwelijksproblemen te komen.

Nu uit het bovenstaande blijkt dat steun aan 'De Poort' niet ten koste gaat van het werk van de Chr. Gerel. Ver. voor Jeugdwezijn; 'De Poort' en 'De Brug' tot goede afspraken gekomen zijn om samen te werken, steunt uw commissie van harte het voorstel van deputaten om in 'De Poort' te blijven participeren, waarbij het vanzelf spreekt dat daaruit de financiële consequenties getrokken dienen te worden. In het gesprek benadrukten deputaten hoe moeilijk hun positie in de afgelopen drie jaar was. Zij waren participant, terwijl zij financieel, niet naar afspraak, konden bijdragen. Wat dat betreft is het van groot belang welk besluit de synode neemt.

Zowel deputaten als uw commissie zijn van mening dat we niet blijvend kunnen participeren zonder of met een geringe financiële bijdrage. Het zou zeer te betreuren zijn als deze participatie afgebroken zou worden, want 'De Poort' voorziet in een grote behoefte. Ook voor onze kerken is het van belang dat 'De Poort' uitgroeit tot een volwaardige (GL)IAGG. Daarom dringt uw commissie er bij de synode op aan het voorstel van deputaten om een omslag van f 1,30 vast te stellen, te honoreren. Daarbij kan worden aangehouden dat er nu een bedrag van f 50.000,— binnenkwam. Dat bedrag is begrepen in de gevraagde omslag, zodat er niet zoveel gevraagd wordt als het lijkt.

4. De commissie stelt de synode voor:
 1. de handelingen van deputaten goed te keuren;
 2. opnieuw deputaten te benoemen; waarbij het deputaatschap wordt uitgebreid met één deputaat die ervaring als diaken heeft;
 3. de participatie in 'De Poort' te continueren, een omslag voor 'De Poort' in te stellen en deze voor de jaren 1990 - 1992 op f 1,30 vast te stellen;
 4. de instructie van deputaten zoals voorgesteld te wijzigen.

D. Visser, rapporteur

Bijlage 79
Art. 154

RAPPORT VAN DE DEPUTATEN VOORBEREIDING VAN EEN BESLUIT INZAKE HET CENTRAAL BUREAU

I Samenstelling en vergaderingen

De synode benoemde in 1986
C. Groeneveld (samenroeper)
J.S. van Balen
E.B. de Vin.

Er werden vijf vergaderingen gehouden, waarvan tweemaal met deputaten onderzoek naar de doelmatigheid van de werkwijze der deputaatschappen en eenmaal met afgevaardigden van het bestuur van de CGJO, (Christelijke Gereformeerde Jongeren Organisatie).

Voorts waren er via de samenroeper kortakten met deputaten Kerkelijk Administratief Bureau en met de deputaatschappen die kantoor houden in bureau ADMA als ook met de zendingssecretaris.

Alle besprekingen werden gehouden in het KAB, br. J.A. v.d. Waal, trad op als notulist.

Er werd nagegaan of aan uw vergadering een concreet voorstel zou kunnen worden voorgelegd tot het stichten van een Centraal Bureau. Onze bevindingen rapporteren wij als volgt.

II Bevindingen

1. De bekende situatie is, dat elk van de grotere kantoorhoudende deputaatschappen naar eigen tevredenheid is gehuisvest: Zending in Hilversum, ADMA, Hulpverlening, Kerk en Bedrijfsleven en KAB in Veenendaal. Daarnaast is er nog het kantoor van de THS te Apeldoorn en het kantoor van deputaten evangelisatie, aan huis bij drs. J. Kievit te Nieuw-Balinge. De medewerkers wonen allen in de nabijheid van het betreffende bureau en hebben daar hun sociale omgeving. Er zijn dan ook zeer sterke argumenten nodig om veranderingen in de huidige situatie van

deze medewerkers aanvaardbaar te maken.

2. Ons is niet gebleken, dat een grotere concentratie dan van het zendingskantoor, het bureau ADMA en het KAB mogelijk is. Evangelisatie en THS komen gezien de binding aan persoon en instituut niet in aanmerking. Het kindertehuis is eveneens administratief aan de lokatie van het huis gebonden. Kontakten met de CGJO hebben evenmin geleid tot samenwerking. Praktische overwegingen zijn voor de CGJO doorslaggevend om de huidige situatie te handhaven.
3. Een berekening van de administrateur van het KAB heeft aangetoond, dat er bij een gezamenlijke huisvesting van Zending, ADMA en KAB in kantoren als in Veenendaal door ADMA/KAB worden gehuisvest, een besparing op de exploitatiekosten kan worden gerealiseerd. Deze is echter te beperkt dan dat alleen kostenbesparing het doorslaggevende argument voor concentratie zou vormen. Ook de onderlinge inspiratie die van gezamenlijke huisvesting uitgaat moet een motief zijn. Voorts is er nog de verbetering van de continuïteit van de werkzaamheden, als gevolg van de mogelijkheid tot uitwisseling en onderlinge waarneming van werkzaamheden, een en ander onder de strikte conditie van de eigen organisatie en verantwoordelijkheid van de samen gehuisveste deputaatschappen.
4. De vraag hoe de concentratie zou moeten worden gerealiseerd (koop of huur van kantoorruimte) kan het best worden beantwoord door vergelijking met de situatie bij de Gereformeerde Gemeenten die in Woerden een kantoorpand hebben gesticht van ca. 150 m² oppervlak en een jaarlijkse prijs per m² van f 165,—. Voor deze ruimte is door bouwen geen acceptabele m²-prijs te realiseren. Daarom lijkt het het beste de huisvesting te zoeken in een verzamelgebouw waar, zoals de praktijk leert, ruimte kan worden bijgehuurd als de omstandigheden dit nodig maken.
5. De samenwerking tussen de functionarissen van de bureaus die voor gezamenlijke huisvesting in aanmerking komen, is in de afgelopen jaren sterk verbeterd, vooral doordat het KAB heeft bewezen tot een doelmatige dienstverlening in staat te zijn. Ook het oordeel van de deputaatschappen waarvoor het KAB werkt luidt nu algemeen positief. Dit heeft aanzienlijk geleid tot de concentratie van alle bekende Chr. Gerel. gezinsadressen in één bestand. Zending, Kindertehuis en 'laraal' maken hiervan gebruik voor adressering en incasso. De efficiency is optimaal en de besparingen zijn dan ook aantoonbaar.
6. Deputaten zijn van mening, dat de condities voor gezamenlijke huisvesting met behoud van eigen verantwoordelijkheid nu gunstig zijn en dat er enige kostenbesparing, maar vooral ook verbetering van de continuïteit kan worden verwacht. De grootste moeilijkheid bij de realisering is de in punt 1. genoemde binding van de medewerkers aan de huidige plaatsen. In dit opzicht is het ons inziens aanbevelenswaardig, gebruik te maken van zich wijzigende omstandigheden, die zich, voor zover te voorzien, het eerst zullen voordoen bij emeritering van de huidige zendingssecretaris.

III Aanbevelingen

Wij stellen Uw vergadering voor:

- a) de deputaatschappen
 - Buitenlandse Zending
 - ADMA
 - Hulpverlening
 - Kerk en Bedrijfsleven
 - Kerkelijk Administratief Bureau
 op te dragen de kantoorwerkzaamheden in de toekomst in één gezamenlijke huisvesting onder te brengen.
- b) deze deputaatschappen te verzeken een van hun bureaufunctionarissen te benoemen in een werkgroep die een concreet plan voor de praktische uitvoering uitwerkt en dit voorlegt aan uw vergadering in 1992 D.V.
- c) het voorzitterschap van de in punt b. bedoelde werkgroep in handen te leggen van een lid van een niet-kantoorhoudend deputaatschap, waarbij te denken valt aan deputaten financiële zaken of - bij eventuele continuïteit daarvan - deputaten doelmatigheid.

J.S. van Balen
C. Groeneveld
E.B. de Vin

Bijlage 80
Art. 154

RAPPORT 10 VAN COMMISSIE VI INZAKE RAPPORT VAN DEPUTATEN VOORBEREIDING VAN EEN BESLUIT INZAKE HET CENTRAAL BUREAU

Uw commissie heeft zich uitvoering beziggehouden met dit rapport en de daarin genoemde punten overwogen. Uitgangspunt voor het tot stand brengen van een Centraal Bureau dient te zijn, het zoveel mogelijk samenvoegen van deputaatschappen waardoor het probleem van de gemeenschappelijke huisvesting vereenvoudigd wordt.

Het lijkt de commissie noodzakelijk om deputaten op te dragen niet alleen de huisvesting maar ook de functionele uitvoering van het beleid te concentreren inclusief de Buitenlandse Zending.

De commissie stelt voor om:

1. deputaten dank te zeggen voor hun arbeid
2. de deputaatschappen
 - Buitenlandse Zending
 - ADMA
 - Hulpverlening

- Kerk en Bedrijfsleven
 - Kerkelijk Administratief Bureau
- op te dragen de kantoorwerkzaamheden in de toekomst in één gezamenlijke huisvesting onder te brengen, alsmede de functionele uitvoering van het beleid.
3. De hiervoor genoemde deputaatschappen te verzoeken één van hun bureaufunctionarissen te benoemen in een werkgroep die een concreet plan voor de praktische uitvoering uitwerkt en dit voorlegt aan de generale synode 1992.
 4. Het voorzitterschap van de in punt 3 genoemde werkgroep in handen te leggen van een lid van een niet-kantoorhoudend deputaatschap, waarbij te denken valt aan deputaten financiële zaken of - bij eventuele continuering daarvan - deputaten doelmatigheid.

H. Schuurhuis, rapporteur

Bijlage 81
Art. 156

RAPPORT VAN DE DEPUTATEN VOOR KERK EN BEDRIJFSLEVEN

1. Inleiding

Het deputaatschap heeft als opdracht zich te bezinnen op de vragen rond de industrialisatie en de gevolgen die gepaard gaan met een verdere voortschrijding van het proces van industrialisatie in onze samenleving. De resultaten van deze bezinning dienen ter handreiking voor de kerken als ondersteuning van de uitvoering van hun pastorale en diaconale taak van de kerken naar hun leden toe.

Volgens de instructie, vastgesteld door de generale synode van 1980, hebben deputaten tot taak:

1. zich te bezinnen op de vragen en de consequenties van het kerk- en christen-zijn in een industriële samenleving;
2. de resultaten daarvan aan de kerken door te geven opdat binnen de kerken aandacht gegeven wordt aan deze problematiek;
3. desgevraagd kerken te adviseren met betrekking tot de vragen rondom kerk en bedrijfsleven; de kerken te vertegenwoordigen in kerkelijke en maatschappelijke organisaties welke zich bezighouden met de vragen van kerk en bedrijfsleven;
5. het onderhouden van contacten met andere deputaatschappen binnen onze kerken (met name ADMA-deputaten en evangelisatie-deputaten) betreffende die aspecten van het werk die ook die andere deputaatschappen raken;
6. het eventueel verlenen van financiële steun aan kerkeraden dan wel samenwerkende kerkeraden die een industriepredikant willen beroepen en daarvoor zelf niet over voldoende middelen beschikken;
7. kerkeraden eventueel te stimuleren tot het beroepen, en met raad en daad bij te staan inzake het beroepen en begeleiden van een industriepredikant;
8. het begeleiden en adviseren van de industriepredikanten;
9. van hun werkzaamheden verslag uit te brengen aan de generale synode.

Deputaten richten zich voornamelijk op het Europort/Botlekgebied in welke regio zich de kerkelijke gemeente van Rozenburg bevindt. De in deze regio functionerende industriepredikant heeft een nauwe relatie met de kerkeraad van Rozenburg.

De generale synode 1986 besloot aan deputaten op te dragen:

- a. in de komende periode nadere studie te maken van het toenemend verschijnsel van arbeid op zondag, welke studie dienstig kan zijn voor de pastorale begeleiding van leden der gemeente die met zondagsarbeid te maken hebben.
- b. contact te zoeken met en indien mogelijk tot overleg te komen met organisaties of instellingen, die zich baseren op Schrift en belijdenis (bijvoorbeeld RMU, GMV, VRCL).

In het verslag wordt ingegaan op de wijze waarop deputaten aan deze opdrachten gewerkt hebben.

Door de generale synode 1986 werd de voorgestelde omstap van 1,25 per lid verlaagd naar 1,10 zonder daarbij aan te geven op welke begrotingsposten deze bezuinigingen gevonden moesten worden.

Aangezien de uitgaven voor het merendeel (80%) bestaan uit het nakomen van reeds aangegane verplichtingen (waaronder salariskosten), kon hieraan slechts met grote moeite worden voldaan.

2. Samenstelling deputaatschap

De generale synode 1986 benoemde tot deputaat:

- mevr. drs. T. Drenth, voorzitter
- thr. D. de Boer, secretaris
- thr. H. Kazen, penningmeester tevens deputaat ADMA
- ds. J. Vogel, vice-voorzitter, tevens deputaat Evangelisatie
- mr. A.J. de Geus
- ds. W.P. de Groot
- thr. C.N. Hardeman, secundus
- ir. A. Langstraat, secundus

Met uitzondering van de functie van penningmeester, die door de synode in functie werd benoemd, zijn de overige functies van voorzitter, vice-voorzitter en secretaris onderling verdeeld.

Voorts zijn als adviseurs aan het deputaatschap verbonden:

- ds. W.C. Moerdijk, die tot 1 juli 1987 als industriepredikant werkzaam was en ds. J.M. Aarmoudse vanaf 1 oktober 1987. Ds. Aarmoudse is vanaf 1 september 1988 als industriepredikant werkzaam.

Voor het deputaatschap zijn de functionarissen van Bureau ADMA mevr. I. Wubs en de heren J.N. Noordlandt en H.H. van Well werkzaam.

2.1. Werkwijze

Om tot een meer gerichte aanpak van de werkzaamheden te komen is een aantal commissies ingesteld. Het moderamen bereidt de vergaderingen van het deputaatschap voor en komt daartoe vooraf bijeen. Het moderamen coördineert en stimuleert de commissies. De volgende commissies zijn ingesteld:

1. Bezinning:
De heren De Geus, De Groot en Van Well.
2. Voorlichting en Toerusting:
De heren Hardeman, Langstraat, Noordlandt, Vogel en Van Well.
3. Vertegenwoordiging in andere organisaties, extern:
Mevr. Drenth en de heer De Boer.
4. Contacten met andere deputaatschappen en Bureau ADMA (moderamen):
Mevr. Drenth en de heren De Boer en Kazen.
5. Financiën:
De heren De Boer en Kazen.
6. Contacten Rozenburg:
De heren De Boer en Kazen.
7. Coördinatie (moderamen):
Mevr. Drenth en de heren De Boer en Kazen.

De commissies bereiden voorstellen voor die daarna op de plenaire vergadering van het deputaatschap besproken worden. De werkzaamheden worden zodanig over de deputaten verspreid dat er zo efficiënt mogelijk wordt gewerkt.

Zo heeft bijvoorbeeld de Commissie Bezinning het rapport over de Zondagsarbeid in concept gemaakt. Na bespreking in het deputaatschap werd het gezamenlijk vastgesteld.

Het deputaatschap kwam in de afgelopen periode 1986/1988 in plenaire zitting 15 keer bijeen.

Het moderamen vergaderde 7 keer.

De commissies kwamen 8 keer bijeen.

Voorts werd door het moderamen 6 keer deelgenomen aan de vergaderingen van de drie moderamina van deputaten ADMA, Hulpverlening en Kerk en Bedrijfsleven.

3. Problematiek

In het rapport van deputaten aan de synode van 1986 werd veel aandacht besteed aan de economische teruggang en de gevolgen daarvan. De werkloosheid steeg tot grote hoogte. De vergroting van de kloof in de samenleving tussen werkenden en niet-werkenden nam en neemt nog steeds toe. Het door de regering ingezette bezuinigingsbeleid was direct voelbaar voor de trendvolgers. De uitkeringen werden nagenoeg niet meer aangepast aan de loontwikkelingen in het bedrijfsleven.

In toenemende mate vielen steeds grotere groepen uitkeringsgerechtigden terug op het niveau van het bestaanminimum. Ook in onze kerken was dat voelbaar. Intussen lijkt het er op dat het dieptepunt van de crisis die ons economisch leven leisterde, is gepasseerd. Een voorzichige ontwikkeling in gunstige zin begint zich af te tekenen. De toename van de werkloosheid is tot stilstand gekomen. Het uitzicht op werk voor met name jongeren begint weer te groeien. Dit komt door de uitbreiding van de werkgelegenheid. De kans op een baan is het grootst voor hen die zich het best kunnen aanpassen door middel van studie in de nieuwe technieken, zoals de informatica.

Helaas is het voor veel ouderen niet mogelijk om zich door omscholing of anderszins te bekwamen voor de nieuwe functies die in het bedrijfsleven worden geschapen.

Dit betekent voor de kerk twee dingen. Deze categorie vroegere werknemers zal veelal niet meer aan het werk komen. Dat zou kunnen inhouden dat er extra aandacht op pastoraal en diaconaal terrein aan hen gegeven moet worden. Daarnaast roept deze ontwikkeling vragen op. Naar wat voor een samenleving streven we, als mensen voor veel zaken 'te oud' zijn? Wat is in die situatie dan het positieve van oud zijn? Hoe spreekt de Bijbel over ouderen? Mag, vanuit economisch gezichtspunt, 'oud' zo allesbepalend zijn voor heel het leven? Is oud iets dat iedereen wil worden, maar dat niemand wil zijn?

Deputaten zijn ervan overtuigd dat ook in de toekomst onze verantwoordelijkheid voor elkaar binnen de gemeenschap der heiligen dient uit te stralen naar buiten toe. Ook op die wijze dient de kerk van Jezus Christus haar roeping in de maatschappij te verstaan en in praktijk te brengen.

Deputaten achten het noodzakelijk dat in de komende tijd ruime aandacht aan bezinning op de technologische ontwikkelingen in het bedrijfsleven en het milieu wordt geschonken. Zo zal ook op het terrein van de medezeggenschap in de onderneming nadere studie en bezinning nodig zijn. In dit verband zij opgemerkt dat ook binnen de gereformeerde gezindte de discussie over medezeggenschap gaande is, mede naar aanleiding van een door de Reformatorisch Maatschappelijke Unie (RMU) opgestelde brochure: 'Medezeggenschap - een RMU verkenning'. Deputaten vestigen de aandacht op deze brochure omdat vanuit de optiek van de RMU een helder inzicht wordt gegeven met betrekking tot de medezeggenschap.

Ook voor onze kerkleden is het van belang op goede wijze te worden gestimuleerd tot deelneming aan bijvoorbeeld ondernemingsraden.

Er zijn nog andere belangrijke zaken die de nodige aandacht en doordenking vragen van deputaten. Door de synodecommissie op de synode van 1986 is geduid op het belang van een bezinning op 'arbeid' in brede zin. Daarnaast is er een grote groep mensen gehandicapt, waardoor hun bijdrage aan het arbeidsproces niet optimaal kan zijn. Wettelijke regelingen werken in dit opzicht onvoldoende uit, waardoor gehandicapten steeds meer aan de kant dreigen te raken.

Het doordenken van deze problematiek vanuit bijbelse gronden achten deputaten noodzakelijk. Een heel ander belangrijk punt is de instroom van jongeren in het arbeidsproces. Die instroom hangt samen met de schoolopleiding. Deputaten willen onderzoeken of er mogelijkheden zijn het gesprek over opleiding en werk in de gemeenten met de jeugd van de gemeente te stimuleren.

4. Bezinning

4.1. Bezinning op zondagsarbeid

In het kader van de nadere bestudering van het onderwerp zondagsarbeid schreef het bureau een groot aantal organisaties aan met het verzoek om hun visie op zondagsarbeid te geven en/of materiaal over het onderwerp ter beschikking te stellen. Niet alleen werkgevers- en werknemersorganisaties, ook de christelijke politieke partijen werden benaderd. Het bureau inventariseerde wat er in de loop der jaren door de generale synoden uitgesproken is in verband met het werken op zondag.

Na de inventarisatieperiode belegden deputaten een conferentie van een dag om zich aan de hand van het verkregen materiaal nader te bezinnen op zondagsarbeid.

De commissie Bezinning heeft zich er toe gezet om uit het verkregen materiaal uit de kerken en uit de gevoerde discussie het concept-rapport op te stellen.

Niet onbelangrijk was op dit punt het rapport van deputaten ADMA uit 1971. Niet alleen vanwege de inhoud zelf maar ook vanwege de talrijke verwijzingen naar de Bijbel en naar kerkelijke geschriften.

Het nieuwe rapport trekt als het ware de lijn door en kan gezien worden als een vervolg op het rapport van 1971. Het plaatst zondagsarbeid in de huidige meer gesecculariseerde tijd, waarin de economie veelal het primaat heeft.

Het rapport bieden wij hierbij de synode aan met het verzoek om er kennis van te nemen. Deputaten stellen zich voor het rapport als Signaal aan de kerken te doen toekomen als een pastorale handreiking.

4.1.2. Bezinning

Aandacht is besteed aan het thema Macht en ideologieën. Handreiking daarbij was het boek van prof. Goudswaard 'Genoedzaak goed te wezen'.

Begin 1986 heeft er een gesprek plaatsgevonden met enkele uitkeringsgerechtigden. Deputaten achtten het van belang dat mede geleid op de gespreksavonden die over het thema 'Kerk en Crisis' met diakonen zijn gehouden, zij zich nader oriënteren op de problematiek van de uitkeringsgerechtigden. Voor het gesprek waren uitgenodigd een aantal personen die actief waren binnen het CIBB/DISK. Duidelijk werd dat niet overal binnen de kerkelijke gemeenten, en in het bijzonder bij predikanten en diakonen, bekend is met welke problemen men als uitkeringsgerechtigde te maken heeft. Het 'oog hebben voor elkaar' is ook op dit punt van groot belang. Deputaten hebben aan dit thema aandacht besteed in een artikel dat in 1986 gepubliceerd is in *Ambtelijk Contact*.

5. Handreiking naar de kerken toe

5.1. Preekchetsen

Evenals in de vorige periode 1983/1985 werden ten behoeve van de biddagen preekchetsen aan alle predikanten gestuurd.

Schrijver van de preekchets was in 1986 ds. J. Vogel, in 1987 ds. M. Oppenhuizen en in 1988 ds. W.P. de Groot. De preekchets ging vergezeld van gespreksvragen en informatiemateriaal. Doel is tot steun te zijn bij de voorbereiding op de biddag, als ook om de aandacht te vestigen op bepaalde sectoren bijvoorbeeld de agrarische samenleving.

Met vreugde werd geconstateerd dat van het informatiemateriaal ook gebruik werd gemaakt bij catechisaties, jeugdverenigingen en bijbelkningen.

5.2. Plaatselijke kerken

Naar aanleiding van verzoeken werd een aantal plaatselijke kerken geadviseerd bij het participeren in het industriepastoraat in de regio.

Door deputaten is een actief beleid gevoerd om kerken te stimuleren dan wel te attenderen op deelname aan instellingen die in hun regio bezig zijn op het terrein van kerk en bedrijfsleven.

Zo werden de volgende gemeenten benaderd.

De kerkeraad van Arnhem werd door de Stichting Evangelie en Industrie in Gelderland benaderd om in het werk van deze stichting te participeren. Deputaten steunen de kerk van Arnhem met een kleine financiële bijdrage. De heer Van Well heeft een aantal gesprekken gevoerd met het gemeentelijk dat in deze Stichting zitting nam.

Voor de verbreding van het draagvlak zijn er contacten gelegd met de classicaire diaconale commissie (CDC) van de classis Apeldoorn.

Naar het zich laat aanzien zullen deze contacten op korte termijn worden afgerond, met de opzet dat vanuit de classis dit werk wordt gestuurd.

In de regio Umond werden de gemeenten Beverwijk en Limuiden benaderd voor deelname aan de Stichting Evangelie en Industrie Umond. De kerkraden van Beverwijk en Limuiden waren van mening niet aan het werk van het industriepastoraat in de regio te moeten deelnemen.

In de regio Zaanstreek werd een dergelijk verzoek gericht aan de gemeenten Wormerveer en Zaandam. De gemeente Zaandam besloot voorlopig voor één jaar deel te nemen. Na het verstrijken van deze periode besloot Zaandam niet tot definitieve deelneming over te gaan. De gemeente Wormerveer besloot om niet te gaan deelnemen.

Voorts werden de gemeenten Amsterdam, Amsterdam Nieuw-West en Amsterdam-Noord schriftelijk benaderd met het verzoek of zij wilden overwegen om zich te oriënteren omtrent het plaatselijke industriepastoraat.

Aan de kerkeraad van Eindhoven werd een overeenkomstig verzoek gedaan betreffende de stuurgroep Evangelie en Industrie ter plaatse.

Met de CDC van de classis Groningen zijn contacten geweest in verband met de opdracht aan deze commissie van de classis Groningen om zich nader te bezinnen op de industriële samenleving.

Hoewel er in de provincie Groningen een steunpunt van DISK aanwezig is, heeft de classis geen behoefte aan contact met DISK.

5.3. Signalen

In de voorgaande jaren werden regelmatig door het deputaatschap als handreiking naar de kerken toe brochures met de naam 'Signalen' uitgegeven. De 'Signalen' richten zich op ambtsdragers met als doel dat zij

binnen de gemeenten gaan werken aan het ontwikkelen van een visie op en het signaleren van aangelegenheden op maatschappelijk terrein. Doel is het gemeentelijk behulpzaam te zijn bij het bewustworden van de praktische consequenties.

Zoals bekend rapporteert de industriepredikant (tweemaal per jaar) over zijn werkzaamheden aan de kerkeraad van Rozenburg en deputaten. De rapportage is voor deputaten een belangrijke bron voor de bezinning. In het afsluitende rapport 'Met terugwerkende kracht' werd door ds. Moerdijk een evaluatie gepleegd over de afgelopen negen jaar die hij als predikant in het industriepastoraat werkzaam is geweest.

Deputaten hechten zeer veel waarde aan dit rapport en besloten het met enige omwerking als een Signaal uit te geven. Begin 1989 is het Signaal 'Wat moet een dominee in de fabriek?' ter beschikking gesteld van de kerken. Om in ruiter verband van het Signaal gebruik te kunnen maken, bijvoorbeeld in gespreksgroepen en op gemeente(wijk)avonden, werden een aantal discussievragen aan het Signaal toevoegd.

Om de kerken op de hoogte te houden van het werk van deputaten is voorjaar 1987 het synodierapport naar alle kerken gestuurd ter kennisname.

Het afscheid als industriepredikant van ds. Moerdijk was de aanleiding tot een interview dat de heer Noorlandt met hem hield. Het werd in oktober 1987 geplaatst in *De Wekker*.

In oktober 1986 verscheen een artikel van de heer Van Well over uitkeringsgerechtigden in *Ambtelijk Contact*. Dit artikel geeft een woergave van gesprekken met uitkeringsgerechtigden zoals die door deputaten in 1986 zijn gehouden.

In januari 1988 is in *De Wekker* een aanbeveling gedaan voor een advertentie van de ZOA Vluchtelingenorg. In deze advertentie werden werkgevers opgeroepen om te overwegen om bij het vervullen van vacatures te denken aan Vietnamese vluchtelingen.

De Commissie Publiciteit en Toezetting is bezig een beleid te ontwikkelen om meer bekendheid te geven aan de werkzaamheden die door deputaten worden verricht. In contacten met CDC's en andere kerkelijke organen is naar voren gekomen dat bij velen niet direct duidelijk is wat de taken van het deputaatschap zijn. Als middel om meer informatie over het werk van deputaten te geven wordt gedacht om regelmatig te publiceren in de landelijke en regionale bladen van onze kerken. Andere mogelijkheden worden ook onderzocht.

6. Industriepastoraat

6.1. Industriepastoraat van ds. W.C. Moerdijk

Zoals hiervoor vermeld ondersteunen en begeleiden deputaten het werk van het industriepastoraat. Door ds. Moerdijk werd in de afgelopen jaren regelmatig verslag uitgebracht over zijn werkzaamheden. De verslaglegging geschiedde zowel mondeling als schriftelijk aan de kerkeraad van Rozenburg en aan deputaten. Regelmatig was er contact tussen de kerkeraad van Rozenburg en deputaten over het industriepastoraat. In deze periode schreef ds. Moerdijk de verslagen 'Pip in, pip uit', 'Stukwerk' en 'Met terugwerkende kracht'. Het verslag 'Stukwerk' ging over zijn stage in de stukgoederensector.

Uit de verslagen komt naar voren dat de industriepredikant in veelal opzicht betrokken is bij de problematiek die zich in het bedrijfsleven, met name in het werkgebied, voordoet.

In contacten met werkgevers en werknemers, mensen binnen en buiten het arbeidsproces, komen de vragen en problemen van arbeid en werkloosheid aan de orde en wordt geprobeerd samen met hen daar een weg in te vinden. Van groot belang is dat de kerken met het oog op hun pastoraat en diakonaat op de hoogte zijn en blijven van hetgeen in het bedrijfsleven gaande is. Intrens de leden van onze kerken dienen in deze voor hen moeilijke processen ondersteuning en begrip vanuit hun kerkelijke gemeenschap te ondervinden.

De industriepredikant kan op allerlei manieren zijn in het industriepastoraat opgedane ervaringen dienstbaar maken aan de kerken. Dit kan in gespreksavonden gebeuren alsook in de kerkdiensten waarin hij voorgaat. Deputaten hebben grote waardering voor de wijze waarop ds. Moerdijk in de afgelopen jaren zijn werkzaamheden heeft verricht. Ook in zijn adviseurschap heeft hij op voortreffelijke wijze een zeer goede bijdrage aan het werk van ons deputaatschap geleverd. Deputaten zijn hem hiervoor zeer erkentelijk.

Inmiddels heeft ds. Moerdijk een beroep aangenomen naar de gemeente Nieuwegein en zijn werkzaamheden als industriepredikant in juli 1987 beëindigd.

Deputaten waren aanwezig in de afscheidsdienst van 2 juli 1987 in Rozenburg en spraken daar hun waardering uit. Het bleek dat zij niet de enige waren die onder de indruk waren van de inzet van ds. Moerdijk al deze jaren.

6.2. Voortzetting industriepastoraat

Het industriepastoraat in Botlek/Europoort wordt gedragen door de Interkerkelijke Adviesraad voor het Industriepastoraat (IAI) in de regio. In het IAI werken samen de gemeenten van de Ned. Hervormde Kerk, de Gereformeerde Kerken en de Chr. Gerel. Kerk in de regio Europoort/Botlek.

In 1987/1988 heeft binnen het IAI een discussie plaatsgevonden op welke wijze en in welke vorm het IAI zijn werkzaamheden zal voortzetten. Besloten werd dat de Adviesraad zal worden omgezet in een Stichting. Over de statuten van deze Stichting wordt nog overleg gepleegd.

Dankbaar constateren deputaten dat geen der participerende kerken zich uit het IAI heeft teruggetrokken en dat de financiering van het industriepastoraat is veilig gesteld. Met de stichtingsvorm willen de participanten tot uitdrukking brengen dat de continuïteit beter gewaarborgd wordt.

6.3. Industriepastoraat van ds. J.M. Aarmoudse

Na het ontstaan van de vacature door het vertrek van ds. Moerdijk is op grond van de instructie regelmatig overleg gevoerd met de kerkeraad van Rozenburg. In dit overleg is onder meer over een profiëlechets gesproken, als hulpmiddel bij de beroepingsprocedure. In *De Wekker* werd een advertentie gezet. Door de kerkeraad van Rozenburg is in goed overleg met deputaten waarbij ook het IAI betrokken was een beroep uitgebracht op ds. J.M. Aarmoudse. Ds. Aarmoudse heeft het beroep in juli 1987 aangenomen en is in november 1987 reeds part-time met de werkzaamheden begonnen. Hiervoor was door de kerkeraad van Rozenburg de instemming van de kerkeraad van Sassenheim verkregen.

Vanaf 1 september 1988 is ds. Aarmoudse full-time als industriepredikant werkzaam. Deputaten hebben

waardering voor zijn werkzaamheden, waarmee hij met veel enthousiasme is begonnen. In verband met bezwaren die binnen de classis leefden is de classis Rotterdam nog niet tot approbata van atesten overgegaan.

De bevestiging van ds. Aarmoudse heeft om vorenvermelde reden nog niet plaats gevonden. Deputaten betreuren deze gang van zaken in hoge mate. Zij vrezen dat de uitvoering van het industriepastoraat door deze gang van zaken in negatieve zin beïnvloed zal worden.

Als gevolg van het vorenstaande is tussen de kerkeraden van Rozenburg en Sassenheim een voorlopige voorziening getroffen in de vorm van een overeenkomst waardoor het mogelijk werd gemaakt dat door de kerkeraad van Sassenheim aan ds. Aarmoudse de status van predikant op grond van artikel 6 van de kerkerode werd verleend. De classis Haarlem hechtte aan deze procedure haar goedkeuring.

7. Vertegenwoordigingen en contacten

Er zijn vertegenwoordigingen in kerkelijke en maatschappelijke organisaties die zich bezig houden met de vragen van kerk en bedrijfsleven.

7.1. CNV

Het deputaatschap onderhoudt contacten met het Christelijk Nationaal Verbond (CNV). De nota's die door het CNV worden gepubliceerd op het terrein van de arbeidsvoorwaarden en daarmee verband houdende zaken worden ons toegezonden. Het deputaatschap ontvangt op deze wijze informatie van deze christelijke werknemersorganisatie die van belang is voor haar werkzaamheden.

7.2. Sectie Sociale Vragen

De vergaderingen van de 'Sectie voor Sociale Vragen' van de Raad van Kerken worden op verzoek van de Raad door ds. Moerdijk, later vervangen door mevr. drs. Drenth, als adviseur bijgewoond. Gezien de vragen die binnen het deputaatschap aan de orde komen is een zekere mate van afstemming met andere kerken noodzakelijk. Door deze relatie is het mogelijk om op zo breed mogelijke wijze kennis te nemen van wat er elders op dit terrein plaatsvindt. Opgemerkt zij dat er een duidelijke terughoudendheid in acht wordt genomen ten opzichte van de door deze Raad ingenomen standpunten of uitspraken. Een en ander blijkt ook uit het adviseurschap.

7.3. Taakgroep Kerk en Bedrijfsleven

Met de Taakgroep Kerk en Bedrijfsleven van de Gereformeerde Kerken worden contacten onderhouden. In het kader van de uitwisseling van gegevens worden door de functionarissen regelmatig gesprekken gevoerd.

7.4. CIBB

Namens deputaten is in het bestuur van het Centraal Interkerkelijk Bureau voor het Bedrijfsleven (CIBB) de heer De Boer afgevaardigd.

Doordat het CIBB deel uitmaakt van de Dienst in de Industriële Samenleving vanwege de Kerken (DISK) betekent het lidmaatschap van het CIBB deelname aan het bestuur van DISK.

Binnen het CIBB waarin acht protestantse kerken participeren vindt contact en overleg met andere kerken plaats.

Voorts zijn er vanuit CIBB/DISK contacten met de overheid, zowel op plaatselijk niveau is door de industrie-predikanten regelmatig informatie uitgewisseld en overleg gepleegd in de Werkgroep Industripredikanten. Voor de industrepredikant zijn deze contacten belangrijk.

7.5. Convent van Chr. Sociale Organisaties

De heer Van Weil heeft namens deputaten de bespreking bijgewoond van de werkgroep Arbeidsvoorwaarden van het Convent van Christelijke Sociale Organisaties, waarin onder andere deelnemen NCW, CNV, CBTB, KBTB (boeren- en luidersorganisaties) en NCOV (middenstandsorganisaties). Het Convent is een ontmoetingspunt waarin deze organisaties zich gezamenlijk bezinnen op sociaal-economische vragen, ieder vanuit zijn eigen invalshoek.

Het contact met de werkgroep Arbeidsvoorwaarden heeft er toe geleid dat het deputaatschap op de hoogte zal worden gehouden van de nota's die door de deelnemende werkgeversorganisaties worden gepubliceerd. Het deputaatschap zal in de toekomst eveneens worden uitgenodigd voor bijeenkomsten die door het Convent worden belegd.

7.6. Universiteit van Twente

Medewerking werd verleend aan een door de Universiteit Twente gegeven cursus voor predikanten en pastores 'Mensen in het bedrijf'. Het initiatief van deze cursus werd genomen door het Dienstencentrum van de Geref. Kerken na overleg met de taakgroep Kerk en Bedrijfsleven van de Geref. Kerken. Enkele predikanten van onze kerken volgden deze cursus.

7.7. Kerk van Amersfoort

De kerkeraad van Amersfoort attendeerde op de problemen die in de agrarische sector ontstaan als gevolg van voortgaande industrialisatie in deze sector. Na een uitvoerige discussie binnen het deputaatschap werd besloten een artikel te doen schrijven over deze problematiek. Het artikel werd aan Ambtelijk Contact aangeboden en zal in 1989 worden geplaatst.

De kerkeraad van Amersfoort werd van de gang van zaken op de hoogte gesteld.

7.8. Emancipatie en gelijkberechtiging

De voorzitter, mevr. drs. Drenth, woonde een conferentie bij over Emancipatie en gelijkberechtiging. Deelnemers aan deze conferentie waren vertegenwoordigers van werknemersorganisaties en kerkelijke organisaties.

7.9. Contacten met andere organisaties

Naar aanleiding van de opdracht van de synode 1986 om contacten te leggen met organisaties die zich baseren op Schrift en bijdragen is er aandacht gegeven aan de RMU, het GMV en de VRCL.

7.9.1. RMU

Er is contact gelegd met de Reformatorisch Maatschappelijke Unie (RMU). In het gesprek kwam naar voren dat de RMU als doel heeft het behartigen van belangen van werkgevers en werknemers. De RMU streeft dat doel na door bezinning, voorlichting en juridische bijstand. Hoewel de RMU niet direct als een belangen-

organisatie is opgericht, wijst de structuur van de RMU erop dat inmiddels een tendens in deze richting aanwezig is. Overigens gaat de RMU uitdrukkelijk uit van het harmonisatie-model.

De contacten werden wederzijds op prijs gesteld. De RMU heeft het deputaatschap laten weten dat het eerste contact voor hen een positieve ervaring is geweest. Het bestuur van de RMU zal dan ook gaarne het contact willen continueren. Deputaten vinden het een goede zaak de contacten met de RMU voort te zetten.

Het uitwisselen van informatie zal op gang worden gebracht.

7.9.2. GMV

Met het Gereformeerd Maatschappelijk Verbond (GMV) is een eerste contact gelegd. Deze organisatie is in principe bestemd voor leden van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt), zij het dat incidenteel ook leden van andere kerken lid mogen worden.

Doelstelling van het GMV is de hulpverlening en dienstverlening aan, en ook de belangenbehartiging van leden in arbeidsorganisaties. Tevens zijn belangrijk de bezinning en het uitgeven van publikaties over maatschappelijke vraagstukken. De harmonie-gedachte staat centraal. Afspraken over uitwisseling van informatie en wederzijdse toezending van periodieken werden gemaakt.

7.9.3. VRCL

Van de Vereniging tot Reformatorisch Getuigenis in het Commerciële Leven is kennis genomen van schriftelijke informatie.

Aangezien de doelgroep van deze vereniging in de praktijk samenvalt met de werkgevers die lid zijn van de RMU, lijkt ons verdergaand contact niet noodzakelijk.

8. Contacten met andere deputaatschappen

Voor het onderhouden van contacten met de deputaatschappen evangelisatie en ADMA zijn respectievelijk ds. Vogel en dr. Kazen benoemd.

De vraag is gezeten of deze personele unies wel zinvol zijn.

Deputaten hebben uitvoerig de relatie met genoemde deputaatschappen overwogen en komen tot de volgende conclusies.

8.1. Evangelisatie

Het raakvlak met het deputaatschap evangelisatie is van dien aard dat een personele unie weinig zin meer heeft. Ook deputaten evangelisatie achten de noodzaak van een personele unie niet meer aanwezig. Deputaten zijn van oordeel dat de personele unie met het deputaatschap evangelisatie achterwege gelaten kan worden en stellen voor de instructie in die zin aan te passen.

8.2. ADMA

De personele unie met het deputaatschap ADMA is onderwerp van discussie geweest. Immers tussen de drie deputaatschappen ADMA, Hulpverlening en Kerk en Bedrijfsleven zijn nauwe contacten vanwege de werkolatie met Bureau ADMA. De functionarissen zijn voor de drie deputaatschappen werkzaam. Regelmatig komen de drie moderamina bijeen voor het bespreken van de halfjaarlijkse verslagen van de medewerkers van het bureau, het gezamenlijk informatie verstrekken aan plaatselijke diakonissen en CDC's, afstemming van de onderwerpen van bezinning voor de CDC's en het organiseren van landelijke bijeenkomsten.

Uit contacten met deputaten ADMA is naar voren gekomen dat zij wel prijstelden op de personele unie met deputaten Kerk en Bedrijfsleven. Zij toonden wel begrip voor de zienswijze van Kerk en Bedrijfsleven, maar achten het gewenst dat nagegaan zal worden op welke wijze de personele unie beter zal kunnen functioneren dan thans het geval is.

8.3. Doelmatigheid

Met het deputaatschap doelmatigheid is het gesprek door de drie deputaatschappen, gelet op onderlinge samenhang, gezamenlijk gevoerd. De schriftelijke informatie is door ieder der drie deputaatschappen afzonderlijk verzorgd.

9. Bureau

De deputaatschappen ADMA, Kerk en Bedrijfsleven en Hulpverlening maken voor de uitvoering van hun activiteiten gezamenlijk gebruik van het gemeenschappelijk kantoor in Veenendaal. Deputaten hebben grote waardering voor de wijze waarop de medewerkers voor het deputaatschap werkzaam zijn.

Regelmatig wordt door de drie moderamina van de bovenvermelde deputaatschappen overleg gevoerd over de taakvlakken in het werk en de werkverdeling onder de medewerkers.

Door deze nauwe samenwerking in de loop der jaren voelen deputaten zich mede verantwoordelijk voor het bureau.

Zo werd in verband met het vertrek van de heer J.M. van Delft in 1986 een sollicitatie-commissie gevormd waarin de drie deputaatschappen vertegenwoordigd waren. In onderlinge overeenstemming werd de heer J.N. Noorland benoemd tot opvolger van de heer Van Delft. Als gevolg van problemen rond het deputaatschap ADMA werd door de generale synode van 1986 de heer Noorland ontslagen. Het deputaatschap heeft in die situatie vanuit zijn verantwoordelijkheidsgevoel voor het bureau, in nauwe samenwerking met de andere deputaatschappen, overleg gevoerd met het moderamen van de synode 1986.

Deze nauwe samenwerking tussen de drie deputaatschappen met betrekking tot het bureau werd in de jaren 1986, 1987 en 1988 voortgezet. Voor de diensten van het bureau ADMA betalen deputaten f 25.000,— per jaar, alsmede de reiskosten van de functionarissen en de kantoorkosten zoals port, telefoonkosten en fotokosten die voor Kerk en Bedrijfsleven zijn gemaakt.

Zo werd in de door ADMA ingestelde commissie om een onderzoek te doen naar de organisatie en het functioneren van het bureau, deelgenomen. Door deputaten Kerk en Bedrijfsleven werd de heer De Boer als vertegenwoordiger aangewezen. In de commissie werd in een goede sfeer samengewerkt. De rapportage van deze commissie werd zowel in de vergadering van de drie moderamina als in elk deputaatschap afzonderlijk besproken.

Voor de resultaten van dit onderzoek en de aanbevelingen die door deze commissie worden gedaan, zij verwezen naar de rapportage van deputaten ADMA.

10. Financiën

Door een consequente begrotingsdiscipline konden de uitgaven i.c. verplichtingen van het deputaatschap binnen de ontvangsten bijdragen van de kerken afgewikkeld worden. Ook was het verheugend om te constateren dat het aantal niet-betalende gemeenten nog steeds een dalende tendens (van 20 in 1985 tot 13 in 1988) is. Desondanks is jaarlijks een bedrag van ca. f. 8.600 oninbaar. Aangezien gedurende de jaren 1987 en 1988 de industriepredikant in Rozenburg gedeeltelijk in dienst was, zal met het I.A.J. nog een afrekening plaatsvinden. Geraamd wordt dat ca. f. 130.000 zal worden terugontvangen. Hierdoor kon het eigen vermogen toenemen van f. 58.000 tot f. 68.000. Jaarlijks wordt aan het deputaatschap ADMA een bijdrage betaald in de kosten, wegens door de functionarissen verrichte werkzaamheden. Tevens wordt aan het Kerkelijk Administratief Bureau gemiddeld f. 5.000 per jaar betaald voor de ontvangen dienstverlening.

De financiën van het deputaatschap blijken zich te stabiliseren op het huidige niveau.

Balans per 31 december

	1988	1987	1986
ACTIVA			
Vordering op korte termijn	f	f	f
Kerkelijk Bureau CGK	8.369,72	9.140,85	25.105,65
Te vorderen bijdragen kerken	1.854,94	2.004,76	2.156,31
Te vorderen rente	247,30	204,03	149,10
Te vorderen subsidie			
Industriepastoraat	30.000,00	0	0
	40.471,98	63.096,90	61.823,46
Liquide middelen			
Postbank	202,90	202,17	200,68
Amro-Bank, rek. courant	-6,16	-1,64	2,88
Rabo-Bank, deposito	53.956,96	51.545,44	34.148,54
Rabo-Bank, spaarrekening	1,32	1,29	60,00
	54.956,96	51.747,26	34.412,10
Totaal algemeen	94.626,98	63.096,90	61.823,46
PASSIVA			
Eigen Vermogen	68.416,01	58.072,54	58.201,73
Schulden op korte termijn			
Te betalen dep. ADMA	1.787,89	1.544,58	1.494,13
Te betalen Kerk. Adm. Bureau	737,40	386,00	339,71
Te betalen overige kosten	1.550,88	1.720,73	794,13
Te betalen accountantskosten	1.950,00	1.300,00	650,00
Te verrekenen bijdragen	0,00	73,05	343,76
	6.026,17	5.024,36	3.621,73
Vooruitontvangen bijdragen	184,80	0,00	0,00
Totaal algemeen	94.626,98	63.096,90	61.823,46

STAAT VAN BATEN EN LASTEN

	1988	1987	1986
Baten	f	f	f
Collecten	75.100,22	74.390,63	83.583,19
Collecten voorgaande jaren	1.811,98	2.547,02	4.321,06
Interest	2.455,55	2.394,31	2.268,17
Diverse baten	85,96	86,25	12,50
	79.453,71	79.418,21	90.204,92
Lasten			
Algemene kosten	39.608,32	40.317,40	38.946,66
Subsidies	34.371,92	34.100,00	38.825,00
Bijdrage CIBB	5.130,00	5.130,00	5.130,00
Uitgaven brochures	0,00	0,00	490,00
	79.110,24	79.547,40	83.391,66
Balghadelig saldo	+ 343,47	- 129,19	+ 6.813,26

In 1987 werd de bijdrage verlaagd van f. 1,25 naar f. 1,10. Maximaal zou een bedrag uit collecten ontvangen kunnen worden van f. 83.700,00 per jaar.

In 1988 werd geen afdracht ontvangen van de volgende gemeenten:

P.S. van het Noorden: Steenwijk, Urk-E.H.

P.S. van het Oosten: Driebergen

P.S. van het Westen: Alphen aan den Rijn, Den Haag-Scheveningen, Katwijk aan Zee, Nieuwkoop, Rijnsaterwoude

P.S. van het Zuiden: Barendrecht, Middelhamis, Nieuwpoort, Rotterdam-Kralingen, Zaamslag

	1990	1991	1992
Begrotingen	f	f	f
Baten			
Collecten	82.500,00	82.500,00	82.500,00
Interest	2.500,00	2.500,00	2.500,00
	85.000,00	85.000,00	85.000,00
Lasten			
Algemene kosten	40.000,00	41.000,00	42.000,00
Subsidie Rozenburg	35.000,00	34.000,00	33.000,00
Bijdrage CIBB	6.000,00	6.000,00	6.000,00
Brochures, publicaties	4.000,00	4.000,00	4.000,00
	85.000,00	85.000,00	85.000,00
Bijdrage per lid	1,10	1,10	1,10

11. Voorstellen

Deputaten stellen voor:

- de handelingen van deputaten goed te keuren;
- artikel 2 van de instructie aan te passen door de zinsnede 'en één ook evangelisatie-deputaat' te laten vervallen;
- opnieuw deputaten te benoemen;
- de begroting voor de jaren 1990, 1991 en 1992 goed te keuren;
- samenstelling deputaatschap 1989-1992.

Van de huidige deputaten hebben de heren D. de Boer en A.J. de Geus als primi en dhr. C.N. Hardeman als secundus te kennen gegeven niet opnieuw voor een benoeming in aanmerking te willen komen. Deputaten zullen aan de synode een afzonderlijk voorstel doen voor de benoeming van nieuwe deputaten.

12. Tot slot

Deputaten zijn erkentelijk voor de goede samenwerking met de medewerkers van het bureau.

D. de Boer, secretaris

Bijlage 82
Art. 156

RAPPORT 6 VAN COMMISSIE V INZAKE DEPUTATEN KERK EN BEDRIJFSLEVEN

1. Aan de opdracht van de generale synode 1986 om nader studie te maken van het toenemend verschijnen van arbeid op zondag hebben deputaten voldaan door, na zorgvuldige voorbereiding, het rapport 'Een pastorale handreiking bij zondagsarbeid' te schrijven. Aan dit rapport willen wij in een afzonderlijk rapport aandacht besteden.
2. De opdracht van de generale synode 1986 om contact te leggen met het GMV en de RMU is uitgevoerd. Graag willen wij het belang van deze contacten onderstrepen en er bij deputaten op aandringen om deze te intensiveren.
3. Uit het deputerenrapport blijkt dat ook de secundi volop meedoen. Wij vroegen waarom dat zo is en of dat werkelijk nodig is. Deputaten antwoordden dat zij het op prijs stellen als ook de secundi goed op de hoogte zijn van het werk in het deputaatschap, opdat zij, indien nodig, zonder dat zij zich hoeven in te werken, het werk van de primi kunnen overnemen. Zowel primi als secundi worden voor de vergaderingen uitgenodigd. Allen komen, zodat allen meedoen.
4. Bij 4.1.2. vroegen wij ons af of het niet tot de taak van deputaten ADMA behoort om zich met de problematiek rondom uitkeringsgerechtigden bezig te houden. Omdat de industrielepredikant op deze problematiek stuit, ligt het wel degelijk op de weg van deputaten om zich hiermee bezig te houden.
5. Bij 5.2. rees bij ons de vraag waarom de kerkeraad van Arnhem wel participeert in de Stichting Evangelie en Industrie, terwijl Beverwijk, Urmuiden en Wormerveer daarvan afzagen en de gemeente Zaandam na één jaar het besluit nam niet tot definitieve deelname over te gaan. In Arnhem is de Stichting Evangelie en Industrie zoveel positiever aan het werk dan in de andere genoemde plaatsen dat de kerkeraad van Arnhem zich bereid kon verklaren deel te nemen in deze stichting. Deputaten waarderen deze deelname en steunen Arnhem met een financiële bijdrage van f 500.—
6. Op onze vraag wat het contact met het CNV inhoudt, kregen wij ten antwoord dat dat contact er is in de persoon van mr. A.J. de Geus die bij het CNV werkt. In de commissie kwam ook de vraag naar voren waarom de vergaderingen van de 'Sectie voor Sociale Vragen' van de Raad van Kerken worden bijgewoond. In hun antwoord benadrukten deputaten dat zij geen lid zijn van die sectie en voor het werk geen enkele verantwoordelijkheid dragen. Het gaat er uiteindelijk om informatie te verkrijgen die met name ook van belang kan zijn voor de industrielepredikant, die op een heel breed terrein moet werken.
7. Uw commissie wilde graag weten hoe de personele unie met deputaten evangelisatie tot stand kwam en waarom die weinig zin meer heeft. Het werk in Rozenburg is aanvankelijk begonnen onder verantwoordelijkheid van deputaten evangelisatie. Toen later het deputaatschap kerk en bedrijfsleven ontstond en deze taak overnam, achtte men het van belang dat er tussen deze deputaatschappen een personele unie zou zijn. Beide deputaatschappen hebben echter zozeer hun eigen taken dat men aan de bestaande personele unie niet werkelijk inhoud kan geven en bij geen van beide deputaatschappen langer de noodzaak van een personele unie wordt gevoeld.
8. Uw commissie stelt de synode voor:
 1. de handelingen van deputaten goed te keuren;
 2. opnieuw deputaten te benoemen;
 3. artikel 2 van de instructie aan te passen door de zinsnede 'en één ook evangelisatiedeputaat' te laten vervallen.

D. Visser, rapporteur

Bijlage 83
Art. 157

RAPPORT 6A VAN COMMISSIE V INZAKE HET RAPPORT VAN DEPUTATEN KERK EN BEDRIJFSLEVEN, GETITELD 'EEN PASTORALE HANDREIKING BIJ ZONDAGSARBEID'

Uw commissie heeft zich uitvoerig beziggehouden met het rapport 'Een pastorale handreiking bij zondagsarbeid' en met de vraag welke status dit rapport heeft. Deputaten verzoeken de synode slechts om kennis van dit rapport te nemen en stellen zich voor het rapport als een pastorale handreiking aan de kerken te doen toekomen. Omdat dat naar onze overtuiging niet kan, heeft uw commissie zich er niet toe beperkt alleen maar kennis te nemen van dit rapport.

Het is duidelijk dat deputaten uitvoerig en grondig bezig zijn geweest met de opdracht die de synode van 1986 hen gaf. Het rapport dat zij als resultaat van hun studie schreven geeft in kort bestek veel informatie. Er worden goede lijnen in getrokken, maar helaas niet tot het einde toe, met name niet als het op de pastorale begeleiding van leden der gemeente aankomt.

Gelet op de opdracht die deputaten kregen is het begrijpelijk dat het eerste hoofdstuk waarin de bijbelse gegevens te vinden zijn en het tweede hoofdstuk over de historische achtergrond zeer beknopt zijn. Wat het eerste hoofdstuk betreft komt daarbij nog het feit dat deputaten ADMA in 1971 een rapport onder de titel 'Zondagsheiliging' uitbrachten, waarop in dit rapport terecht wordt teruggegrepen.

In de hoofdstukken 3-5 staat veel waarmee uw commissie instemt. Het rapport laat zien dat de economie in onze maatschappij zo dominant is geworden dat zondagsarbeid als noodzakelijk wordt gezien. Daarbij komt dat de betekenis van de kerk afneemt. Terecht onderstreept het rapport, tegen de economische gerichtheid van denken in, het belang van een gemeenschappelijke zondag, die bovendien 'taken van een ander geloof',

en van belang voor het persoonlijk geloof is. Daarom is het noodzakelijk te blijven opkomen voor de onopgeefbare waarde van de zondag. Primaar moet de zondag een plaats in de verkondiging en catechese hebben. Graag onderstrepen wij de opmerking in het rapport dat het belangrijk is dat utleg en praktijk binnen de kerk overeenstemmen. Naar onze mening houdt het rapport zelf deze lijn echter niet vast. Als het om het individuele gemeentelid gaat, worden er plotseling allerlei argumenten aangedragen die zondagsarbeid rechtvaardigen of op z'n minst begrijpelijk maken. Van de andere leden der gemeente wordt gevraagd begrip te hebben voor de keuze om tot zondagsarbeid te komen, terwijl van de kerkeraad wordt verwacht dat hij het gesprek hierover zo zal leiden en stimuleren dat het begrip en meedenken bevordert.

Om reden van zondagsarbeid is kerkelijke tucht niet te verdodigen. Integendeel, het moet mogelijk zijn dat iemand die zondagsarbeid verricht ook kandidaat voor ambtsdrager wordt gesteld.

Onze conclusie is dat als het over het individuele pastoraat gaat het rapport een andere lijn trekt. Het hinkt op twee gedachten en geeft daardoor niet de gewenste pastorale leiding.

Naar onze mening zijn daar enkele redenen voor aan te wijzen.

1. Bij alle belangrijke bijbelse gegevens die naar voren worden gebracht, ontbreekt dat het een gebod van God is om de rustdag te onderhouden. Alle nadruk valt op de menselijke kant, dat de rust(dag) goed is voor de mens. Daarbij wordt terecht de geestelijke rust vooropgesteld. Nog belangrijker is het echter dat het Gods dag is die tot eer van Zijn Naam onderhouden dient te worden.
2. Bij alle hooggestemde woorden over de zondag en het appel om voor de zondag als rustdag op te komen is er in het rapport een tendens om zich toch naar te (gaan) leggen bij de situatie. We dienen de zondag als rustdag niet te gemakkelijk los te laten, maar een toenemend aantal christenen zal er toch niet onderuit kunnen om zondagsarbeid te verrichten. Met respect voor hen die weigeren om op zondag te werken, zullen we de beslissing van hen die zondagsarbeid (gaan) doen moeten respecteren. In veel gevallen zit er niets anders op, gelet ook op de financiële consequenties. In deze redenering is een verschuiving in prioriteit te zien van de bijbelse gegevens naar de situatie. De moeilijke situatie waarin men verkeert heeft een sterkere invloed op de keuze die gemaakt moet worden dan wat God van ons vraagt en wat tot heil voor het persoonlijk geloof, de gemeente en de samenleving dient.
3. Nauw daarmee samenhangend kan gezegd worden dat als het over het individuele pastoraat gaat er bijna uitsluitend van wordt uitgegaan dat meelevende gemeenteleden door het bedrijf waar zij werken of anderszins voor de moeilijke keuze worden geplaatst om op zondag te werken of niet. Terecht wordt op blz. 24 opgemerkt dat als iemand minder meelevend is de vraag van de pastorale benadering breder ligt dan alleen met betrekking tot zondagsarbeid. Met zo iemand zal in de eerste plaats over de wettelijke dingen van het geloof gesproken moeten worden. Bij die enkele opmerking blijft het echter, terwijl het uw commissie niet onmogelijk lijkt dat velen die zondagsarbeid verrichten minder meelevend zijn. Naar onze mening komt het dikwijls voor dat men uit ongeestelijke, economische motieven besluit om op zondag te gaan werken. In het rapport had een diagnose van de motieven niet mogen ontbreken. Ook wat het individuele pastoraat betreft moet er aan vastgehouden worden dat een christen op zondag niet behoort te werken, tenzij het gaat om werken van noodzakelijkheid en barmhartigheid. Het rapport had uitvoeriger moeten schetsen dat er ten aanzien van werken van noodzakelijkheid en barmhartigheid een verschuiving plaatsvindt; niet alleen in die zin dat men op economische gronden zondagsarbeid noodzakelijk is gaan achten, maar ook dat men bij veel werk van noodzakelijkheid en barmhartigheid op zondag meer en meer werk verricht dat niet per se gedaan behoort te worden. Het zal duidelijk zijn dat men in het pastoraat inzake zondagsarbeid (in toenemende mate) op moeilijke gevallen stuit. Als het in het rapport over het individuele pastoraat gaat, worden echter die moeilijke gevallen als uitgangspunt genomen. Daardoor komt men op een ander spoor terecht dan wanneer men zijn uitgangspunt genomen had in de zondag als Gods dag. Wanneer men trouwens strikt aan de lijn had vastgehouden dat de zondag door God geschonken is voor de geestelijke rust en als dag van samenkomst voor Zijn gemeente had men inzake het individuele pastoraat ook niet de weg kunnen inslaan die men nu is ingegaan. Onze conclusie kan niet anders luiden dan dat dit rapport geen echte en goede leiding geeft en zo niet dienstig kan zijn voor de pastorale begeleiding van leden der gemeente die met zondagsarbeid te maken hebben. De commissie stelt aan de synode voor deputaten op te dragen dit rapport grondig te herschrijven, waarbij het bovenstaande venwerk dient te worden.

D. Visser, rapporteur

Bijlage 84
Art. 158

SCHRIJVEN DEPUTATEN KERK EN BEDRIJFSLEVEN, 10.16

Deputaten voor Kerk en Bedrijfsleven
Adres: postbus 453
3900 AL Veerendaal
tel. 08385 - 22627

Aan de Generale Synode 1989
p/a de heer A. Visser
Verzetstrijderslaan 45
9727 CB Groningen
Leiderdorp, 21 juli 1989

Waarde Broeders,

Het deputaatschap Kerk en Bedrijfsleven (KB) heeft reeds kennis kunnen nemen van de aanbeveling die

door deputaten Onderzoek Doelmatigheid (OD) aan u als generale synode 1989 in overweging wordt gegeven. De ter kennisname toegezonden passage uit het rapport van deputaten OD betref uitsluitend de passage die ons deputaatschap regardeert.

Deputaten willen graag hun reactie op deze aanbeveling kenbaar maken. Deputaten KB zijn verbaasd over de aanbeveling gedaan door deputaten OD om de bijdrage van onze kerken aan het IndustriePastoraat Rozenburg te verlagen tot 'een aanvaardbaar niveau'. De motivering tot wat 'een aanvaardbaar niveau' zou kunnen zijn, ontbreekt ten eenenmale.

Het bevreemdt ons des te meer omdat op geen enkele wijze over dit voorstel tot verlaging overleg is geweest tussen deputaten OD en KB Zoals u bekend is waren reeds tussen de kerkeraad van Rozenburg en ons deputaatschap afspraken gemaakt om tot een geleidelijke verlaging van de bijdrage van KB aan Rozenburg te komen. Deze afbouw is reeds een aantal jaren geleden ingezet en in goed overleg met de kerkeraad van Rozenburg wordt de financiering van het IndustriePastoraat met de andere protestantse kerken in de regio op een evenwichtiger niveau gebracht. Een langere tijdsduur voor de afbouwregeling is noodzakelijk om de kerkeraad van Rozenburg de gelegenheid te geven de financiering aan te passen.

Deputaten zijn van mening dat er onder de huidige omstandigheden aanleiding toe bestaat om de bijdrage sneller te verlagen. Zij verzoeken u dan ook dringend de aanbeveling van deputaten OD met bedoeling tot verlaging van de bijdrage inzake het IndustriePastoraat niet te honoreren.

Met broedergroeten,
namens deputaten Kerk en Bedrijfsleven,
De Boer, secretaris

Afschrift aan: Deputaten Onderzoek Doelmatigheid

Bijlage 85
Art. 158

RAPPORT 9 VAN COMMISSIE V INZAKE SCHRIJVEN VAN DEPUTATEN KERK EN BEDRIJFSLEVEN, 10.16

Uw commissie kan zich goed indenken dat deputaten Kerk en Bedrijfsleven zich verbaasden over de aanbeveling die deputaten Onderzoek doelmatigheid in hun rapport aan de synode deden om de bijdrage van onze kerken aan het IndustriePastoraat Rozenburg te verlagen tot een aanvaardbaar niveau.

Toch lijkt de brief die deputaten Kerk en Bedrijfsleven aan de synode richtten wat voorbarig, daar in de aanbeveling ook de woorden 'indien mogelijk' staan, terwijl uit hun voorstel inzake de omslag niet blijkt dat zij een verlaging van de bijdrage beogen.

Uit informatie is uw commissie gebleken dat deputaten Onderzoek doelmatigheid zich kunnen vinden in de afbouwregeling zoals die is overeengekomen.

Wij stellen u voor deputaten Kerk en Bedrijfsleven in de geest van het bovenstaande te antwoorden.
D. Visser, rapporteur

Bijlage 86
Art. 159

RAPPORT VAN DE DEPUTATEN GEESTELIJKE VERZORGING GEHANDICAPTEN EN BEHARTIGING VAN HET ZIEKENHUISPASTORAAT

1. Samenstelling, vergaderingen.

Van het deputaatschap maken deel uit:

ds. A. van der Veer (voorzitter), dhr. W. Bijleveld (secretaris), dhr. A. van der Kruk (penningmeester), Mevr. M. de Graaf-Floor, ds. J.W. van de Gronden, Mevr. C.C. Hakkenberg-Van Kooten Niekirk, dhr. B.R. Steenberg en dr. J. Trommel.

Dhr. Van der Kruk en Mevr. Hakkenberg verzochten niet voor herbenoeming in aanmerking te komen.

Sedert 1986 resp. 1977 maken zij zich dienstbaar in het deputaatschap.

Deputaten vergaderden gemiddeld viermaal per jaar.

Een vergadering werd belegd met de predikanten naar artikel 6 K.O.. Met hen werd overleg gevoerd over het euthanasievraagstuk.

Tevens zijn twee bezinningsdagen georganiseerd voor werkers in de gezondheidszorg en voor belangstellenden.

2. De opdrachten van de synode van 1988.

Het vraagstuk van de euthanasie heeft de aandacht van deputaten gekregen. In eigen kring is gelezen, overleg gevoerd, nagedacht; bij enkele predikanten - werkzaam in de gezondheidszorg - zijn wij te rade gegaan. Een tweede bezinningsdag voor de werkers en andere belangstellenden zijn georganiseerd.

De eerste bezinningsdag in mei 1988 had als thema euthanasie en werd ingeleid door een ethicus, een theoloog en een medicus.

Mede naar aanleiding van enkele casusposties is daarna door alle deelnemers onderling gediscussieerd, waarna een plenaire discussie volgde. De vele deelnemers en -sters en de inleiders bleken na afloop zeer positief over deze wijze van bezinnen. Deputaten vernamen in een enkel geval dat deelnemers ook feitelijk toegerust bleken en een antwoord konden geven in concrete situaties. Ook naar onze overtuiging was de bezinningsdag zinvol. Een tweede bezinningsdag met als thema 'levensbeëindigend handelen zonder verzoek' wordt dan ook momenteel georganiseerd.

Met de vereniging Gehandicaptenzorg van de Gereformeerde Gemeenten is contact gelegd. Onderzocht is of er mogelijkheden tot samenwerking aanwezig zijn.

Gezien het verschil in doelstelling van de vereniging en het deputaatschap (belangenbehartiging van de leden resp. geestelijke verzorging van gehandicapten in de kerken) bleek een vaste vorm van samenwerken niet goed mogelijk. Afgesproken is in voorkomende situaties elkaar van dienst proberen te zijn. Over de samenwerking met ADMA wordt onder punt 5 gerapporteerd.

3. Pastoraat onder doven.

Met de Hervormde en Gereformeerde commissieleden resp. deputaten wordt goed samengewerkt. Deputaten Van der Kruk en Steenberg nemen deel aan de gezamenlijke vergaderingen. Ze zijn ook duidelijk betrokken gebieken bij het vervullen van vacatures die ontstonden door de emeritering van de Gereformeerde en de Hervormde dovenpastores, resp. ds. J.J. Lamme en ds. F.A.L. Franken. Inmiddels zijn twee geschikte opvolgers gevonden in de personen van ds. J. Kamphorst van de Gereformeerde Kerken en ds. L.A. de Graaf van de Ned. Herv. Kerk, zodat ook dit werk doorgang kan vinden.

Deputaat Van der Kruk heeft tevens zitting in de stuurgroep voor het dovenwerk, het orgaan dat met uitvoerende taken is belast en contacten onderhoudt met voorgangers en interkerkelijke commissies.

Het aantal voorgangers neemt langzaam aan af. Vervangers blijken moeizaam te vinden. Anderzijds gaan steeds meer predikanten voor in dovensdiensten, al dan niet met medewerking van een tolk. De mogelijkheden voor vertolking van diensten voor dove gemeenteleden zijn verminderd, doordat iedere dove inmiddels recht heeft op een vergoeding van een tolk voor 15 uur per jaar. Het behoeft geen betoog, dat niet iedere tolk geschikt zal zijn als tolk in een dienst. Een gebarenboek 'Kerk en geloven' is gerealiseerd.

Een cursus waarin de gebarentaal wordt geleerd lijkt een goed hulpmiddel voor predikanten en voorgangers en overwogen wordt om van hen ook te vragen zo'n cursus te volgen.

In de afgelopen periode is ook nagedacht over de problematiek van slecht-horenden en laat-doven. Deze problemen zijn niet identiek met die van de doofgeborenen. Het is onze overtuiging dat met name de plaatselijke kerk aandacht behoort te geven aan deze gemeenteleden. Voor de doven-pastores is dat -gezien hun vele eigen werk- onmogelijk. Deputaten hebben veel waardering voor de dienst die ds. De Jonge verricht. Pastoraat, catechese, bijbelkringen, vergaderingen in afzonderlijk verband, diensten vormen de onderdelen van zijn werk. Daarbij dient rekening te worden gehouden met de uitgestrektheid van zijn gemeente, als ook met zijn verbondenheid met de geestelijke verzorging van doven in de Gelderhorst, het tehuis voor 100 bejaarde doven in Ede.

Uit alles blijkt dat ds. De Jonge met veel liefde en toewijding zijn dienst verricht.

Enige informatieve stukjes van zijn hand verschenen in het Jaarboek 1988 en in De Wakker.

4. De werkgroep recreatie lichamelijk gehandicapten.

Jaarlijks organiseert deze werkgroep, waarin drie deputaten meewerken, twee vakantieweken die in een grote behoefte blijken te voorzien.

Bij de invulling van de programma's in zo'n week wordt zoveel mogelijk de plaatselijke gemeente betrokken. Gezocht wordt naar een gevarieerd aanbod van vakantie. Mede daarom is nu ook een aangepaste caravan aangeschaft.

Voor de stafleden wordt jaarlijks een dag gehouden, waarin o.a. informatie wordt gegeven over een aspect van de gezondheidszorg en gehandicaptenzorg.

Achtereenvolgens kwam zo het werk voor bejaarde doven (in de Gelderhorst), voor verstandelijke gehandicapten ('s Heerenloo-Loozenoord) en het thema 'geloven en gehandicapt zijn' aan de orde. Dit jaar zijn de stafleden te gast geweest bij de Stichting Philadelphia Voorzieningen te Vierhouten.

De deelnemende stafleden zijn over deze bijeenkomsten goed te spreken.

5. Integratiecommissie, samenwerking met ADMA.

Mede naar aanleiding van een uitspraak van de synode 1988 hebben deputaten ADMA en GVG de samenwerking geregeld.

Eén van onze deputaten woont nu de vergaderingen van commissie B van ADMA bij. Deze vorm maakt samenwerking goed mogelijk.

In de integratiecommissie wordt getracht vanuit verschillende kerken te komen tot integratie van gehandicapten in kerk en samenleving. Met ADMA samen wordt hieraan meegewerkt. Bevordering van integratie kan gestalte krijgen in b.v. goede toegankelijkheid van kerkegebouwen, in aanleg van een kerkelefoon of ringleiding; een andere gestalte wordt momenteel gezocht in een verbetering van de samenwerking tussen de plaatselijke gemeente en het verpleeghuis.

Een werkgroep Theologie en handicap hoort financieel en organisatorisch bij deze commissie. Aangezien geen inhoudelijke verantwoordelijkheid wordt gedragen voor het werk van deze groep is door ons aangevraagd op beëindiging van deze organisatievorm.

6. Contact predikanten artikel 6 K.O.

Het aantal predikanten, afgestaan voor het werk in ziekenhuizen, inrichtingen e.d. groot niet hard.

Ons inziens liggen hier veel taken en mogelijkheden en deputaten willen hierbij er op wijzen dat in dit deel van de samenleving goede pastorale zorg broodnodig is. Wellicht kan daarin vanuit onze kerken meer voorzien worden.

Over het dienstverband van ds. Van de Gronden en ds. T. Harder is goed overleg gevoerd.

In dit verband willen deputaten er op wijzen, dat onze mede-deputaat ds. Van de Gronden inmiddels volledig in dienst van de Stichting Philadelphia Voorzieningen is getreden.

Van hun werk en het werk van de ds. Slofstra en Wijnaia blijven deputaten op de hoogte door hun werkverslagen.

Met ds. De Jonge is vanzelfsprekend intensiever contact, met name via de deputaten Van der Kruk en Steenberg.

7. Overige werkzaamheden.

Als waarnemer heeft deputaat Trommel zitting in het Samenwerkingsorgaan Gezondheidszorg, waarin Gereformeerden en Hervormden participeren en zich bezinnen op de gezondheidszorg en op de bijdrage van de kerken aan die zorg.

De opening van het kantoor van de Stichting Schulplaats werd bijgewoond.

Zo nu en dan wordt onze mening gevraagd over het christelijke gehalte van een instelling in de gezondheidszorg. De bijbehorende vraag is of deputaten er wat aan willen doen. Als regel antwoorden wij dan dat betrokkenen zelf contact dienen op te nemen met de betreffende instelling.

Deputaten onderzoeken wel of er aanleiding is tot een eigen positieve bijdrage in dat verband ten aanzien van de kerken.

8. Financiën.

Nagenoeg alle kerken zijn hun verplichtingen nagekomen en hebben de omslag afgedragen. In een enkel geval is niets afgedragen; naar de reden daarvan kunnen deputaten slechts gissen.

De opbrengst van het Fonds Vakantieweken is bestemd voor de Werkgroep Recreatie Lichamelijk Gehandicapten. Dit geld gebruikt de werkgroep om een korting op de kosten voor de deelnemers toe te passen. Deputaten krijgen o.a. opdracht tot bezinning en tot samenwerking met ADMA. Beide opdrachten en de jaarlijkse verhoging van het predikants traktement werken kostenverhogend. Bij handhaving van de huidige omslag is een sluitende begroting voor de komende jaren dan ook niet mogelijk.

9. Voorstellen:

Deputaten stellen U voor:

1. de handelingen goed te keuren;
2. de begrotingen 1990, 1991 en 1992 goed te keuren;
3. de bijdrage vast te stellen;
4. mw. Hakkenberg en dhr. Van der Kruk te bedanken voor de bewezen diensten;
5. deputaten te benoemen en in de vacatures te voorzien.

Bijlagen:

1. staat van baten en lasten over 1986/87 en '88
2. begrotingen voor 1990, 1991, 1992
3. balans 31 december 1986, 1987 en 1988

STAAT VAN BATEN EN LASTEN

	1986	1987	1988
	f	f	f
Baten			
Collecten	89.917,99	89.467,15	86.154,92
Collecten voorgaande jaren	1.114,60	1.924,87	1.868,05
Giften	210,—	150,00	771,70
Interest	9.455,19	9.967,98	10.019,77
	<u>100.697,78</u>	<u>101.510,00</u>	<u>98.814,44</u>
	*****	*****	*****
Lasten			
Werkgroep recreatie gehandicapten	4.250,00	4.250,00	4.250,00
Personeelskosten	77.157,50	76.222,00	75.537,00
Algemene kosten	21.954,54	20.593,29	19.107,13
	<u>103.362,04</u>	<u>101.065,29</u>	<u>98.894,13</u>
	*****	*****	*****
Nadelig/batig saldo	- 2.664,26	+ 444,71	- 79,68
	*****	*****	*****

BEGROTING

	1990	1991	1992
	f	f	f
Baten			
Collecten	91.000,00	91.000,00	91.000,00
Giften	250,—	250,00	250,00
Interest	9.500,00	9.250,00	9.000,00
	<u>100.750,00</u>	<u>100.500,00</u>	<u>100.250,00</u>
	*****	*****	*****

Lasten

Werkgroep recreatie gehandicapten	4.250,00	4.000,00	3.750,00
Personeelskosten	77.700,00	78.000,00	78.500,00
Algemene kosten	22.000,00	22.500,00	22.500,00
Aandeel in samenwerking ADMA	1.000,00	1.000,00	1.000,00
Onvoorzien	500,00	500,00	500,00
	<u>105.450,00</u>	<u>106.000,00</u>	<u>106.250,00</u>
	*****	*****	*****
Nadelig saldo	4.700,00	5.500,00	6.000,00
	*****	*****	*****

BALANS PER 31 DECEMBER

	1988	1987	1986
	f	f	f
ACTIVA			
Apparatuur	P.M.	P.M.	P.M.
	*****	*****	*****
Middelrange beleggingen			
Effecten	50.000,00	50.000,00	50.000,00
	*****	*****	*****
Vorderingen op korte termijn			
Te vorderen bijdragen kerken	2.093,79	1.862,82	2.452,90
Kerkelijk Bureau Chr. Genef. Kerken	5.638,83	9.672,85	6.635,02
Te vorderen interest	5.519,28	5.773,91	5.746,27
	<u>13.251,90</u>	<u>17.309,58</u>	<u>16.834,19</u>
	*****	*****	*****
Liquide middelen			
4 3/4% deposito Amrobank per 15-3-1988	0,00	50.000,00	50.000,00
4 1/2% deposito Amrobank per 2-2-1989	65.000,00	65.000,00	65.000,00
Amsterdam Rotterdam Bank N.V.	6.545,45	6.547,71	6.770,07
Ondernemersdeposito	50.000,00	0,00	0,00
	<u>123.545,45</u>	<u>121.547,71</u>	<u>121.770,07</u>
	*****	*****	*****
Totaal generaal	186.797,35	188.857,29	188.604,26
	*****	*****	*****
PASSIVA			
Eigen Vermogen	130.968,86	133.633,12	133.186,41
	*****	*****	*****
Bestemmingsreserve			
Fonds Vakantieweken gehandicapten	52.079,69	52.079,69	52.079,69
	*****	*****	*****
Vooruitontvangsten			
Vooruitontvangen bijdragen kerken	201,60	0,00	0,00
	*****	*****	*****
Schulden op korte termijn			
Te betalen kosten			
Bankkosten	3,63	3,63	3,63
Kerkelijk Bureau Chr. Genef. Kerken	335,85	436,45	332,49
Accountantskosten	2.550,00	1.700,00	850,00
Autokosten	657,72	1.004,40	1.822,99
Onkosten deputaten	0,00	0,00	171,50
	<u>3.547,20</u>	<u>3.144,48</u>	<u>3.180,61</u>
	*****	*****	*****
Te verrekenen C.G.K. Maassluis	0,00	0,00	155,55
	*****	*****	*****
Totaal generaal	186.797,35	188.857,29	188.604,26
	*****	*****	*****

Bijlage 87
Art. 159

RAPPORT 4 VAN COMMISSIE V INZAKE DEPUTATEN GEESTELIJKE VERZORGING GEHANDICAP- TEN EN BEHARTIGING VAN HET ZIEKENHUISPASTORAAT

- Omdat het duidelijk is dat het werk van deputaten GVG diaconaal is, rees in uw commissie de vraag of de taken van dit deputaatschap niet bij deputaten ADMA ondergebracht zouden kunnen worden. Het bleek ons dat dat al een oude vraag is. Op die vraag werd door deputaten het volgende antwoord gegeven. Het werk van deputaten ADMA is reeds zo omvangrijk, dat het goed is als dit deel van het werk door deputaten GVG wordt gedaan. Bovendien is er momenteel tussen deputaten ADMA en deputaten GVG een heel goede relatie, doordat mev. C.C. Hakkenberg-Van Kooten Niekerk, namens deputaten GVG, deel uitmaakt van commissie B van deputaten ADMA, die o.a. aandacht geeft aan de gehandicapten. Tevens mag niet worden vergeten dat aan deputaten GVG ook de behartiging van het ziekenhuispastoraat is opgedragen.
- Uw commissie vroeg aan deputaten waarom zij zich in de afgelopen periode niet met de abortusproblematiek hebben beziggehouden, terwijl zij van de synode 1986 de opdracht kregen daaraan voorrang te verlenen. Deputaten antwoordden dat zij in de periode 1983-'86 reeds twee bezinningsdagen over abortus hadden gehouden, terwijl tevens op de synode van 1986 een studierapport van de particuliere synode van het Oosten diende. Daarom hielden deputaten zich met het tweede deel van hun opdracht bezig om zich op het vraagstuk van de euthanasie te bezinnen. Deputaten voelen zich niet bekwaam en gerechtigd om een bezinningsstuk op tafel te leggen. Hun eerste taak is de geestelijke verzorging van gehandicapten. Vanuit die taak hebben zij zich met het vraagstuk van de euthanasie beziggehouden om de praktische werkers in het veld een handreiking te doen. Op de eerste bezinningsdag waren er meer dan honderd belangstellenden. Onder hen waren nogal wat huisartsen; alleen al 6 uit Rotterdam. Deze wijze van bezinning achten deputaten van grote betekenis.
- Dankbaar heeft uw commissie kennisgenomen van wat deputaten over het werk van ds. J.J. de Jonge schrijven. Gemeld wordt ook dat er zowel een nieuwe gereformeerde als een hervormde dovepastor is benoemd, terwijl even verder wordt geschreven dat het aantal voorgangers langzaam afneemt. Dat begrepen wij niet. Deputaten maakten ons duidelijk dat bij de laatstgenoemde voorgangers niet aan predikanten moet worden gedacht, maar aan anderen die gerechtigd zijn om dovensdiensten te leiden.
- Voorts was het voor ons een vraag wie de stafleden zijn voor wie jaarlijks een informatiedag wordt gegeven over een aspect van de gezondheids- en handicapzorg. Het blijkt dat het gaat om ± 40 vrijwilligers die meewerken aan de twee vakantieweken voor gehandicapten. Voor die 40 kunnen deputaten uit een groot reservoir putten dat in de loop der jaren is ontstaan.
- Een laatste vraag die wij deputaten stelden betrof ds. J.W. v.d. Gronden. Wij vroegen ons af of het juist is dat hij, terwijl hij predikant naar artikel 6 K.O. geworden is, deputaat is gebleven. Het bleek ons dat daar geen enkel bezwaar tegen bestaat, omdat ds. Van de Gronden niet in dienst staat van deputaten, maar van de Stichting Philadelphia.
- De commissie stelt de synode voor:
 - de handelingen van deputaten goed te keuren;
 - opnieuw deputaten te benoemen.

D. Visser, rapporteur

Bijlage 88
Art. 154

RAPPORT 4 VAN COMMISSIE IV INZAKE KERKELIJKE VERHOUDINGEN BINNENLAND

I. Algemeen

Om te beginnen een tweetal opmerkingen van algemene aard:

- In dit rapport ontvangt u een geheel nieuwe passage 'Bezinning op opdracht', die in de plaats komt van de tekst die u eerder werd toegezonden.
 - Onze nieuwe voorstellen doen we u toekomen zonder aan te geven op welke punten wij wijzigingen hebben aangebracht.
- Vervolgens: uw commissie heeft enkele wijzigingen in de door haar bij de synode reeds ingediende rapporten 1 en 2 aangebracht. Het kwam ons het meest praktisch voor die wijziging en wel in de tekst van biz. 1 van rapport 1, onder het kopje 'I. Algemeen'. U wordt verzocht aan de tekst zoals die daar staat een nieuwe alinea toe te voegen, die als volgt luidt:
- 'In verband met het bovenstaande merkt uw commissie op, dat het dienstig zou zijn dat deputaten - gezien de grote en nog toenemende werklast die op heb drukt - zich nader bezinnen op een goede verdeling van het werk binnen het deputaatschap.'

II. Nederlands Gereformeerde Kerken

(a) Wijzigingen commissierapport

We verzoeken u de volgende zin in rapport 1:

'Uit het door uw commissie verkregen advies van de hoogleraren bleek ons dat zij unaniem van mening zijn dat het hier gaat om ernstige verschillen, waarbij geen recht gedaan wordt aan een aantal wezenlijke elementen uit onze belijdenis.'

te wijzigen in:

'Uw commissie heeft uit het door haar verkregen advies van de hoogleraren afgeleid dat de hoogleraren unaniem van mening zijn dat het hier gaat om ernstige verschillen, waarbij geen recht gedaan wordt aan een aantal wezenlijke elementen uit onze belijdenis.'

(b) Voorstellen

Uw commissie stelt u voor het volgende te besluiten.

De generale synode
constaterende

- dat er met betrekking tot de zaken, genoemd in de Gemeenschappelijke Verklaring ten aanzien van de toeëigening des heils, - ondanks intensieve gesprekken in een broederlijke sfeer - verschillen gebleven zijn;
- dat er daarnaast vragen zijn gerezen ten aanzien van het functioneren van het Akkoord van kerkelijk samenleven;

van oordeel

- dat in de gebleven verschillen tot uiting komt, dat in de Nederlands Gereformeerde Kerken met betrekking tot de toeëigening van het heil geen recht gedaan wordt aan wezenlijke elementen uit de belijdenis der kerken;
 - dat deze verschillen daarom een belemmering vormen om op dit moment stappen te doen naar een vereniging van beide kerken;
 - dat de gerezen vragen ten aanzien van het functioneren van het Akkoord om een nadere bespreking vragen;
- spreekt uit
- dat de geconstateerde verschillen, alsook de vragen met betrekking tot het functioneren van het Akkoord, geen belemmering mogen zijn om te erkennen dat de Nederlands Gereformeerde Kerken zich in alles willen stellen op de grondslag van en begeren te leven naar de gereformeerde belijdenis;
 - dat de verschillen vanwege hun ernstige aard wel aanleiding moeten zijn tot bezinning en gesprek, opdat zo belemmeringen voor de kerkelijke eenheid uit de weg geruimd worden;
 - dat in deze bezinning en dit gesprek de vragen met betrekking tot het Akkoord nu ook uitvoeriger betrokken dienen te worden;
 - dat dit alles erop gericht zal zijn dat de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Nederlands Gereformeerde Kerken elkaar - waar nodig door onderling broederlijk vermaan - zullen helpen om waarbij gereformeerde kerken te zijn, in het handhaven en beleven van de belijdenis en in de kerkzorg, teneinde zo gestalte te geven aan de roeping te blijven zoeken naar wegen tot kerkelijke eenheid.

besluit aan deputaten op te dragen

- na te gaan (mede aan de hand van het deputatenrapport en de bespreking daarvan ter synode) welke zaken in het kader van het boven sub 2 en 3 genoemde aan de orde moeten komen, en deze te bespreken met de Nederlands Gereformeerde commissie;
 - de daarbij overblijvende of aan het licht komende verschillen zoveel als mogelijk is te formuleren op een wijze waarin ook de commissie van de Nederlands Gereformeerde Kerken het standpunt van die kerken kan herkennen;
 - zich nader te bezinnen op de vraag hoe ernstig de verschillen zijn - onder meer in het licht van de uitkomsten van vorige synoden - teneinde de generale synode van 1992 te kunnen dienen met een gefundeerd antwoord op de vraag of en in hoeverre de besproken zaken het voortgaan op de weg naar verdere eenheid blijvend belemmeren;
 - de brieven van de samenwerkende kerken van Almere, Lelystad en Nieuwegein te beantwoorden;
 - zich blijvend op de hoogte te stellen van het verloop van de contacten in die kerken, waar het tot een nauwer samenleven met de Nederlands Gereformeerde Kerken is gekomen.
- en besluit voorts
- de Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde Kerken te antwoorden en haar tevens te verzoeken, haar commissie een opdracht te geven t.o.v. de deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken die overeenkomt met de opdracht die de synode aan deputaten eenheid geeft.

III. Bezinning op opdracht

Uw commissie deelt het gevoel van teleurstellingen en frustratie waaraan deputaten na een veertig jaar lang zoeken van eenheid met gereformeerde belijders uring geven. Toch vraagt zij zich af of de weg die deputaten nu in overweging zouden willen geven - hoe verleidelijk ook - wel de juiste kan zijn. Aan het eind van hun rapport spreken deputaten van eenheid als een ideaal. Het is uw commissie opgevallen dat juist dit - niet-bijbelse en niet-confessionele - woord daar staat, waar we het woord roeping zouden verwachten. Gaat men uit van een ideaal, dan is inderdaad het gevaar groot dat men, wanneer de praktijk van het zoeken naar eenheid ons moedeloos maakt, wij onze taak vertwijfeld opgeven. Deputaten beroepen zich op de 'hoop der tijden', is die hoop ook niet dit, dat zovelen die bijeen horen geschieden optrekken? Is die hoop niet tevens, dat we met machteloosheid geslagen zijn waar het erom gaat hen die van harte onbekrompen en onduidelijk de gereformeerde belijdenis onderschrijven bijeen te brengen? Is dan evenwel het voorgestelde middel niet strijdig met het doel? Opmerkelijk is dat in de contacten met de Nederlands Gereformeerde Kerken de eenheid in de belijdenis en zelfs in de beleving ervan zo zwaarwegend geacht wordt dat slechts verwijdering geconstateerd wordt. In de contacten met de Gereformeerde Bond komt vooral de vreugde over de herkenning naar voren. Uw commissie acht dit wel begrijpelijk, maar vraagt zich toch af of het hier niet een rol speelt dat men zich oriënteert op het gevoel en nalaat zich in deze te baseren op wat de confessie belijdt aangaande de kerk. Is dat dan geen meten met twee maten?

De opdracht die de generale synode 1986 aan deputaten gaf biedt een belangrijke, evenwichtige formulering:

deputaten worden gemachtigd contact te zoeken met groeperingen als dat dienstbaar kan zijn aan de eenheid der kerken (Acta generale synode 1988 blz. 49 / art. 121). Wij zien vooralsnog geen andere weg dan daarbij te blijven. Uw commissie ziet dan ook geen aanleiding, het voorstel over te nemen dat deputaten doen; deputaten op te dragen zich te bezinnen op hun instructie en de vraag onder ogen te zien of die instructie bijstelling behoeft.

Ten aanzien van het in dit deel van het rapport gestelde moeten onze kerken ook de hand in eigen boezem steken. Voor het feit dat we in deze voorlig jaar niet dichtbij een kerkelijke eenheid zijn gekomen mogen en kunnen we niet alleen de schuld bij anderen leggen. Zijn we er niet teveel van uitgegaan dat we slechts één zijn waar en voorzover we de dingen van het geloof eender beleven en wreekt zich dat ook niet binnen onze kerken? Het zal binnen onze kerken en in de contacten met anderen niet kunnen en mogen gaan om een eenheid van hen, die zich verbonden gevoelen - het zal moeten gaan om een kerkelijke eenheid van hen, die krachtens Gods roeping en op grond van hun belijdenis bijeen behoren. Daarbij is het een belangrijke vraag, welke ruimte voor verscheidenheid er in het licht van de Schrift mag zijn en in het licht van de geschiedenis kan zijn in een kerk van gereformeerde belijdenis; een vraag die van belang is voor onze verhouding tot andere kerken, maar ook in verband met spanningen die toenadering tot andere kerken kan oproepen in de verhoudingen binnen onze kerken. Uw commissie is dan ook van oordeel dat deze vraag voorwerp van bezinning door deputaten moet zijn.

(b) Voorstellen

Uw commissie stelt tenslotte aan de synode voor:

1. het werk van deputaten goed te keuren;
2. opnieuw deputaten te benoemen;
3. aan deputaten op te dragen zich te bezinnen op de vraag welke ruimte voor verscheidenheid er in een kerk van gereformeerde belijdenis mag en kan zijn.

G.C. den Hertog, rapporteur

Bijlage 89
Art. 169

RAPPORT 5 VAN COMMISSIE IV INZAKE KERKELIJKE VERHOUDINGEN BINNENLAND

Samensprekingen met De Gereformeerde Kerken in Nederland (Vrijgemaakt)

(a) Opmerkingen

Het leek uw commissie juist de brief die de generale synode van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) van Spakenburg-Noord 1987 aan onze synode zond alsnog aan alle afgevaardigden te doen toekomen. (Zie bijlage 66.)

(b) Wijzigingen

In ons rapport 2 moet een kleine wijziging worden aangebracht. We verzoeken u de laatste vijf regels van blz. 1 van ons rapport als volgt te lezen:

'Uw commissie herinnert hierbij aan de uitspraak van de generale synode van Hilversum 1968, dat 'de verschillen t.a.v. de toeëigening des heils en de hantering van het gereformeerd belijden omtrent de kerk wezenlijke verschillen zijn', en dat daarin 'een struikelblok voor de vereniging tussen beide kerken wordt gezien' (Acta generale synode Hilversum 1968/69, blz. 69 art. 177).
In de eerste regel op blz. 2 van het betreffende rapport vervalt dan het eerste woord: 'voren'.

(c) Voorstellen

Op grond van bovenstaande overwegingen stelt de commissie u voor het volgende te besluiten:

De generale synode overwegende

1. dat uit het rapport van deputaten Vertegenwoordiging blijkt, dat in hun samensprekingen met de deputaten van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) verschillen m.b.t. de toeëigening des heils en de plaats van het werk van de Heilige Geest in de prediking naar voren zijn gekomen, waarover het gesprek zou moeten worden voortgezet;
 2. dat het onjuist zou zijn om op grond van een verzoek van deputaten van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) en ten overstaan van hen een taxatie te geven van de ontwikkelingen in de Nederlands Gereformeerde Kerken;
 3. dat een ingaan op de wens van deputaten van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) om de samenspreking te laten voortzetten door een apart deputaatschap principieel onjuist zou zijn en praktisch op ernstige bezwaren zou stuiten;
- spreekt uit
1. dat deputaten Vertegenwoordiging terecht het gesprek met de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) zijn aangegaan;
 2. dat de geconstateerde verschillen geen belemmering mogen zijn om ter erkennen dat de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) zich in alles willen stellen op de grondslag van en begeren te leven naar de gereformeerde belijdenis;
 3. dat de verschillen van zo ernstige aard zijn dat het gesprek erover moet worden voortgezet, opdat zo belemmeringen voor de kerkelijke eenheid uit de weg geruimd worden;
 4. dat dit gesprek erop gericht zal zijn, dat de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) elkaar - waar nodig door onderling broederlijk vermaan - zullen helpen om waarlijk gereformeerde kerken te zijn, in het handhaven en beleven van de belijdenis en in de kerkregering.

teheinde zo gestalte te geven aan de roeping te zoeken naar wegen tot kerkelijke eenheid;

5. dat het voeren van dit gesprek principieel gezien tot de taak van deputaten Eenheid behoort; besluit aan deputaten Eenheid op te dragen

1. de door deputaten Vertegenwoordiging begonnen samensprekingen met deputaten van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) voort te zetten in de geest van de sub 1 t/m 5 genoemde uitspraken;
2. in de samensprekingen mede aan de orde te stellen de zaken, die tot nog toe in de gehouden besprekingen niet of niet voldoende besproken zijn;

en besluit voorts

de brief van de generale synode van de Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt) te beantwoorden.

G.C. den Hertog, rapporteur

Bijlage 90
Art. 171

AANVULLEND RAPPORT 2 VAN COMMISSIE I BETREFFENDE INSTRUCTIE 8.01

De commissie heeft zich uitvoerig beziggehouden met de bespreking op de synode van de instructie van de particuliere synode van het Westen en van het commissierapport 2. In deze bespreking in de commissie tekenden zich geen wezenlijk nieuwe standpunten af.

Wel werd dieper ingegaan op de vraag of de historie van art. 6 KO niet grondiger moet worden bestudeerd alvorens een uitspraak te kunnen doen over het gevraagde in de instructie. Ter synode is ook op de historische kant gewezen. De commissie is unaniem van oordeel dat zo'n nadere bestudering gewenst is. Hoe is de ontwikkeling in de loop van de eeuwen van art. 6 geweest? En is die ontwikkeling in overeenstemming geweest met de oorspronkelijke bedoeling van art. 6?

Zijn er concrete voorbeelden bekend van kandidaten, die door kerkeraden, bijvoorbeeld in het tijdvak na 1834, zijn geroepen tot bijzondere arbeid?

Deze laatste vraag heeft mede zijn recht daarin, dat er binnen de commissie en ter synode broeders zijn, die menen dat het door de particuliere synode van het Westen gevraagde reeds ligt opgesloten in art. 6 en dat hierover geen aparte uitspraak hoeft te worden gedaan. Andere broeders, binnen de commissie en ter synode, bestrijden dit of hebben er op zijn minst hun twijfels over.

De commissie is niet eenparig in de gedachte, dat het in de instructie gevraagde reeds behoort tot art. 6. Bij de interpretatie van art. 6 gaan de meningen -broederlijk- uiteen.

De commissie spreekt wel uit, evenals in rapport 2, dat de Toelichting bij de instructie van de particuliere synode van het Westen niet deugdelijk is.

De commissie wijst er ook op, dat bij aanvaarding van de instructie praktische gevolgen wel moeten worden meegewogen.

Bestaat er bijvoorbeeld niet het gevaar dat kandidaten, die menen bepaalde, bijzondere gaven te hebben ontvangen voor een bijzondere arbeid, bij hun gaven een kerkeraad gaan 'zoeken'? De noodzaak van bijzondere arbeid moet toch onderkend worden en uitgaan van kerkeraad en gemeente.

De commissie stelt de synode voor: in dit stadium geen uitspraak te doen over de instructie en de particuliere synode van het Westen te vragen te komen met een nadere onderbouwing, ook vanuit historisch oogpunt, van het gevraagde in de instructie.

J. Jonkman, rapporteur

Bijlage 91
Art. 174

UIT HET RAPPORT VAN DEPUTATEN ONDERZOEK DOELMATIGHEID

Opdracht van de generale synode 1988 aan deputaten voor het onderzoek naar de doelmatigheid van de werkwijze der deputaatschappen:

- A. onderzoek naar de doelmatigheid van de werkwijze en het doen van aanbevelingen;
- B. beoordeling van de begrotingen 1990/1992 en het doen van voorlopige voorstellen inzake die begrotingen.

Opdracht

Het tweede gedeelte van onze opdracht luidt als volgt:

- beoordeling van de begrotingen 1990 - 1992 van alle deputaatschappen;
- het doen van voorlopige voorstellen aan de generale synode 1989 met betrekking tot die begrotingen en de daaruit voortvloeiende besluiten over de minimum-bijdragen der kerken en het budget van de quaestor.

Werkwijze

Bij onze werkwijze gingen wij uit van:

- de door elk kashoudend deputaatschap gevraagde omslag 1990 t/m 1992 op basis van de ingediende begrotingen voor die jaren;
- het financieel verslag over 1988 per deputaatschap;
- de vermogenspositie ultimo 1988 per deputaatschap.

Bij de beoordeling van de vermogenspositie per 31-12-1988 zijn wij uitgegaan van de norm dat elk deputaatschap dient te voldoen aan de formule: vermogen = 150% x de vaste jaarlijkse kosten waarbij wij opmerken dat deze formule door een eerdere synode als normatief is vastgesteld. Nu is bij onze beoordeling gebleken dat niet alle deputaatschappen ultimo 1988 konden voldoen aan de bovenvermelde norm en uit dien hoofde hebben wij die deputaatschappen en 'eenmalige inhaaltoeslag' voor de komende drie jaren in ons voorstel toegekend. Bij honorering van dit voorstel kan het desbetreffende deputaatschap het noodzakelijke normvermogen opbouwen gedurende de jaren 1990 t/m 1992.

Waar nodig zal ons voorstel per kas dan aldus luiden:

omslag	f	1,25
eenmalige inhaaltoeslag	-	
totale omslag	f	1,25

Echter: verschillende kerken voldoen sommige omslagen niet of slechts ten dele, hetgeen invloed heeft op de financiële positie van de bewuste deputaatschappen. Wij zijn er van uitgegaan dat de omslagen volledig zullen binnenkomen.

VOORSTEL PER DEPUTAATSCHAP

THEOLOGISCHE HOGESCHOOL

Vaste kosten 1988 f 1.400.000,00
Af: rijkssubsidie - 625.000,00

Blijft f 775.000,00

Normvermogen 150% x f 775.000,00 = f 1.162.000,00
Aanwezig vermogen f 3.444.000,00
Af: vastgelegd in onroerend goed - 1.250.000,00

Blijft f 2.194.000,00

Dit vermogen komt uit op 283% van de vaste jaarlusten, met andere woorden haast 2x de norm. Gemiddeld overschot in de jaren 1986 t/m 1988 f 209.500,00 per jaar, hetgeen toegevoegd is aan de reserves. Voor de komende drie jaren kan uit dien hoofde de omslag verminderd worden met f 209.500,00 : 76.000 (leden) = f 2,75 per jaar.

Voorstel:		
omslag 1987/1989 per jaar	f	5,75
vermindering	-	2,75
omslag 1990/1992 per jaar	f	3,00

Hierbij zij opgemerkt dat bij deze omslag nog geen sprake is van afbouw van de reserve.

KERK EN BEDRIJFSLEVEN

Vaste lasten gemiddeld per jaar, conform begroting f 85.000,00
Normvermogen 150% x f 85.000,00 = f 127.000,00
Aanwezig vermogen ultimo 1988 - 88.000,00

Te weinig vermogen f 39.000,00

In drie jaar dient het vermogen aangevuld te worden met f 13.000,00 per jaar, zijnde f 0,15 per lid.

Voorstel:		
omslag 1990/1992 per jaar	f	1,10
eenmalige inhaaltoeslag	-	0,15
totale omslag	f	1,25

ALGEMENE KAS NAAR ART. 13 K.O. (EMERITIKAS)

Gezien

- de instructie, die voornamelijk gebaseerd is op het omslagstelsel;
 - de toevoeging van rente aan de reserve in de verwachting van een inflatie (terwijl deze thans geruime tijd minimaal is);
 - de verwachting van een overschot in de jaren 1990 t/m 1992 van 1,8 à 2 miljoen.
- is ons

Voorstel: bevrozing van de omslag op f 9,50 per jaar, in afwachting van de uitkomsten van een door ons aanbevolen veelomvattende studie inzake de materie van het emeriteringsstelsel en overige voorwaarden.

GEESTELIJKE VERZORGING VAN VARENDEN

Vaste lasten gemiddeld per jaar, conform begroting f 95.000,00
Normvermogen 150% x f 95.000,00 = f 142.000,00
Aanwezig vermogen ultimo 1988 - 119.000,00

Te weinig vermogen f 23.000,00

In drie jaar dient het vermogen aangevuld te worden met f 8.000,00 per jaar, zijnde f 0,10 per lid. Uitgaande van hogere bijdragen van de varenden, is ons

Voorstel:		
omslag 1990/1992 per jaar	f	1,00
eenmalige inhaaltoeslag	-	0,10
totale omslag	f	1,10

CONTACT MET DE KERKJEUGD

Vaste lasten gemiddeld per jaar, conform begroting f 100.000,00
Normvermogen 150% x f 100.000,00 = f 150.000,00
Aanwezig vermogen ultimo 1988 - 212.000,00

Overschot vermogen f 62.000,00

Gezien de door deputaten zelf voorgestelde intaring op het vermogen, is ons voorstel: handhaving van de omslag ad f 1,00

GEESTELIJKE VERZORGING GEHANDICAPTEN/ZIEKENHUISPASTORAAT

Vaste lasten gemiddeld per jaar, conform begroting f 106.000,00
Normvermogen 150% x f 106.000,00 = f 160.000,00
Aanwezig vermogen ultimo 1988 - 131.000,00

Te weinig vermogen f 29.000,00

In te lopen in drie jaar is f 10.000,00 per jaar, zijnde f 0,15 per lid. Daar echter de traktements- en personeelskosten hoog zijn te noemen, stellen wij enige matiging van deze kosten voor.

Voorstel:		
omslag 1990/1992 per jaar	f	1,20
eenmalige inhaaltoeslag	-	0,15
totale omslag	f	1,35

ALGEMENE DIACONALE EN MAATSCHAPPELIJKE AANGELEGENHEDEN

Exclusief de door deputaten zelf begrote aanvulling van het eigen vermogen, zijn de vaste lasten gemiddeld per jaar, conform begroting f 230.000,00.
Normvermogen 150% x f 230.000,00 = f 345.000,00
Aanwezig vermogen ultimo 1988 - 92.000,00

Te weinig vermogen f 253.000,00

Inhaal in drie jaar is f 85.000,00 per jaar, ofwel f 1,10 per lid.

Voorstel:		
omslag 1990/1992 per jaar	f	3,00
eenmalige inhaaltoeslag	-	1,10
totale omslag	f	4,10

STEUNVERLENING AAN KERKEN IN DE POLDERS

Vaste lasten gemiddeld per jaar, conform begroting f 100.000,00.
 Normvermogen 150% x f 100.000,00 = f 150.000,00
 Aanwezig vermogen ultimo 1988 - 65.000,00

Te weinig vermogen f 85.000,00

Inhaal in drie jaar is f 28.000,00 per jaar, zijnde f 0,35 per lid.

Voorstel:

omslag 1990/1992 per jaar	f 1,30
eenmalige inhaaltoeslag	- 0,35
totale omslag	f 1,65

Het bedrag van f 1,30 is inclusief 0,20 ten behoeve van een pastoraal werker in Zeewolde.

KERKBOWAANGELEGENHEDEN/ONDERLINGE BIJSTAND

De norm van 150% is bij deze kassen niet toepasbaar; de financiële constellatie berust geheel op het principe van een omslagstelsel plus de vorming van een redelijke reserve als buffer.

In het omslagvoorstel van die deputaatschappen is de vorming van die buffer al opgenomen met een bedrag van f 50.000,00 per jaar.

Voorstel: conform het gevraagde bedrag van f 7,00.

De door deputaten voorgestelde vermindering van de steun aan kleinere kerken is naar ons oordeel onvoldoende om het beoogde doel te bereiken.

In de gehouden overlegvergaderingen hebben wij een ruimere regeling bepleit.

Zou door de generale synode tot die ruimere regeling worden besloten, dan zal de omslag wellicht bijstelling naar boven behoeven.

EVANGELISATIE

Vaste lasten gemiddeld per jaar, conform begroting f 287.000,00.
 Normvermogen 150% x f 287.000,00 = f 430.000,00
 Aanwezig vermogen ultimo 1988 - 250.000,00

Te weinig vermogen f 180.000,00

Het komt ons voor dat besparingen in het huidige kostenpakket mogelijk zijn.

Voorstel:

conform aanvraag	
omslag 1990/1992 per jaar	f 3,60
eenmalige inhaaltoeslag	- 0,80

totale omslag f 4,40

EVANGELIEVERKONDIGING ONDER ISRAEL

Vaste lasten gemiddeld per jaar, conform begroting f 210.000,00.
 Normvermogen 150% x f 210.000,00 = f 315.000,00
 Aanwezig vermogen ultimo 1988 - 684.000,00

Overschot vermogen f 369.000,00

Voorstel: gezien de omvang van het eigen vermogen kan volstaan worden met een omslag van f 0,35 in plaats van de gevraagde f 0,75.

Dit houdt in dat een vermogensruiggang kan optreden van 76.000 x f 0,40 = f 30.000,00 per jaar, indien het voorstel van deputaten Israël wordt aanvaard.

ZENDING

Vaste lasten gemiddeld per jaar, conform begroting f 1.800.000,00.
 Normvermogen 150% x f 1.800.000,00 = f 2.700.000,00
 Aanwezig vermogen ultimo 1988 - 2.400.000,00

Te weinig vermogen f 300.000,00

Voorstel: overeenkomstig de aanvraag van deputaten een omslag van f 6,00.

De bedrag is exclusief de opbrengsten van eigen activiteiten, begroot op f 18,00 per lid.

De stijging van de voorziening 'Nieuw Zendingsterrein' (zijnde eigen vermogen) is door deputaten Zending begroot op f 375.000,00 in totaal voor de komende drie jaren.

HULPVERLENING IN BINNEN- EN BUITENLAND

Gezien de offervaardigheid voor deze kas is ons voorstel handhaving van de omslag ad f 1,90.

Mede dankzij goed beheer en uitstekende presentatie wordt de norm tot nu tot ruimschoots gehaald; de meerprijs wordt op verantwoorde wijze besteed.

DE WEKKER

en

KERKELIJK ADMINISTRATIEF BUREAU

Ofschoon deze twee deputaatschappen 'kashoudend' zijn, verkrijgen zij hun inkomsten niet uit omslagen.

QUAESTOR GENERALE SYNODE

Deze kas is niet afhankelijk van minnubijdragen van de kerken.

Het concept-budget van de quaestor voor de komende jaren wordt pas ter synode samengesteld; alsdan kan ons deputaatschap desgewenst een oordeel geven over het totaal van dat budget en de generale synode ons oordeel doen toekomen.

CONTINUËRING WERKZAAMHEDEN

Wij stellen u voor de tot nu toe door ons verrichte werkzaamheden voor de toekomst te continueren en de tweeledige opdracht op te nemen in de instructie voor deputaten financiële zaken.

RECAPITULATIE VOORSTELLEN OMSLAGEN 1990/1992

	omslag 1987 t/m 1989	voorstel omslag 1990 t/m 1992
Theologische Hogeschool	f 5,75	f 3,00
Kerk en Bedrijfsleven	1,10	1,25
Emertkas	9,50	9,50
Varenden	1,00	1,10
Kerkjeugd	1,00	1,00
Gehandicapten	1,20	1,35
ADMA	3,00	4,10
Polders	1,00	1,65
Kerkbouw	3,20	
Onderlinge Bijstand	5,50	7,00
Evangelisatie	3,35	4,40
Israël	0,75	0,35
Zending	6,00	6,00
Hulpverlening	1,90	1,90
De Wekker	p.m.	p.m.
Kerkelijk Adm. Bureau	p.m.	p.m.
Quaestor	p.m.	p.m.
Totaal	f 44,25	f 42,60

SPECIFICATIE VOORSTEL 1990 t/m 1992:

totaal omslagen	f 39,95
totaal eenmalige inhaaltoeslag	- 2,65
Totaal	f 42,60

Wij stellen voor om het totaal der door de generale synode vast te stellen niet boven de huidige 44,25 te laten uitgaan.

D.C. van de Kreeke, secretaris

Bijlage 92

Art. 174

RAPPORT 4 VAN COMMISSIE VI, INZAKE DEPUTAATSCHAP ONDERZOEK NAAR DE DOELMATIGHEID VAN DE WERKWIJZE ENZ. VAN ALLE DEPUTAATSCHAPPEN

Bij besluit van de generale synode 1986, artikel 127, is een deputaatschap benoemd met de opdracht tot 'doorlichting' van alle deputaatschappen. Deputaten hebben zelf enige beperkingen aangebracht, waardoor met name op het punt van prioriteitsstelling een zekere versmaling heeft plaatsgevonden. Duidelijk is dat om deze redenen geen afweging is geschied van de vraagstelling in hoeverre een éénmaal in het verleden ingezet beleid, op dit ogenblik nog wenselijk is c.q. prioriteit heeft boven andere/nieuwe ontwikkelingen (bijv. meer of minder zending, meer of minder evangelisatie, wel of geen Theologische Universiteit). Overigens hebben deputaten zich beperkt tot de kashoudende deputaatschappen.

Uw commissie spreekt haar waardering uit voor het werk van deputaten, voor de aanpak van de problematiek en de werkwijze waarop één en ander is geschied. Op grond van het gevoerde overleg met deputaten komen wij, tot de volgende opmerkingen.

Theologische Hogeschool

Deputaten onthouden zich, naar het oordeel van uw commissies, terecht van een waarde-oordeel m.b.t. de niet tot onze kerken behorende studenten.

Uw commissie bepleit een norm voor vermogensvorming van 200% i.p.v. 150% van het jaarlijkse uitgaven-niveau. Het lijkt uw commissie gewenst dat door deputaten-financieel van de Theologische Universiteit geparticipeerd wordt in de studie, zoals is opgedragen aan deputaten Emeritikas om te komen tot een advies omtrent mogelijke wijzigingen in stelsel en overige voorwaarden m.b.t. ementaatsluitingen.

Geestelijke verzorging van varenden

In het licht van de eigen bijdragen van de varenden kan worden opgemerkt dat een groot gedeelte van de schippers een eigen thuishaven hebben; van daaruit wordt bearbeid en uiteraard ook daarin financieel bijgedragen.

Steunverlening aan kerken in de polders

Het door deputaten bepleite nader overleg wordt, indien dit mogelijk is, ook door uw commissie aanbevolen. Uw commissie kan zich geheel vinden in het voorstel tot de samenvoeging van dit deputaatschap met het nieuw te vormen 'Deputaatschap voor Onderlinge Bijstand en Advies'.

Kerkbouwaangelegenheden / Onderlinge Bijstand

Hierover zal afzonderlijk worden gerapporteerd. Uw commissie is verheugd dat deputaten met integratievoorstellen zijn gekomen.

Evangelieverkondiging onder Israël

De uitermate sterke vermogenspositie kan naar het oordeel van uw commissie tot gevolg hebben dat de omslag kan worden gehalveerd, waardoor bij ongewijzigd beleid intaring van het vermogen zal plaatsvinden. Tevens is de commissie van mening dat de functievergoeding aan deputaten beëindigd dient te worden.

Algemeen

Na bespreking van de overwegingen van deputaten is uw commissie van mening dat:

- verlenging van de ongewijzigde taak van deputaten doelmatigheid niet wenselijk is,
- een gedeelte van de oorspronkelijke taken opgedragen kan worden aan deputaten financiële zaken,
- een nieuw deputaatschap met een geheel andere samenstelling benoemd zou moeten worden met de opdracht om vast te stellen welke taken en prioriteiten in onze kerken gesteld moeten worden.

Benoemingsbeleid

Uw commissie kan zich vinden in de door deputaten genoemde aspecten voor het optimaal functioneren van de deputaatschappen.

Een strikte grens is moeilijk te trekken, zeker wanneer het gaat om 'vitale functies', zoals voorzitter/secretaris/penningmeester of specialisten op een bepaald gebied.

Uit de rapportage van deputaten en de vorenstaande opmerkingen komt uw commissie tot de volgende voorstellen:

1. Deputaten doelmatigheid te danken voor hun zeer gewaardeerde arbeid in de achterliggende periode en hun handelingen goed te keuren.
2. Deputaten-financieel van de Theologische Universiteit op te dragen te participeren in de door deputaten Emeritikas aan te vangen studie.
3. Deputaten steun kerken in de polders op te dragen:
 - a. nader overleg te plegen met de kerk van Harderwijk t.b.v. de lastenverdeling;
 - b. de mogelijkheid te onderzoeken en na te streven om te komen tot samenvoeging met het deputaatschap voor onderlinge bijstand en advies.
4. Deputaten evangelieverkondiging onder Israël op te dragen de functievergoeding aan deputaten te beëindigen.
5. Deputaten Zending op te dragen voor de full-time administratief medewerkende een pensioenverzekering af te sluiten.
6. Deputaten financiële zaken op te dragen:
 - a. een gedeelte van de taken van deputaten doelmatigheid uit te voeren, n.l.
 1. de begrotingen van alle kashoudende deputaatschappen te beoordelen;
 2. het doen van voorlopige voorstellen aan de generale synode met betrekking tot die begrotingen en de daaruit voortvloeiende besluiten over de minimum-bijdrage der kerken en het budget van de quæstor;
 - b. en hieromtrent een wijzigingsvoorstel van de instructie aan de generale synode van 1992 voor te leggen.
7. Opnieuw een deputaatschap te benoemen 'prioriteitsstelling en doelmatigheid', met een brede samenstelling met als taak:
 - a. een voortgaand onderzoek te doen naar de prioriteitsstelling en de doelmatigheid van werkwijze van alle deputaatschappen;
 - b. aan de generale synode van 1992 aanbevelingen te doen tot mogelijke verbetering van de onderzochte werkwijzen.
8. Bij het benoemingsbeleid inzake deputaatschappen:

- a. rekening te houden met beperking van de zittingsduur van deputaten (bijv. 9 of 12 jaar);
- b. het meer betrekken van jongere kerkleden bij de deputaatschappen;
- c. optimaal gebruik te maken van deskundigen/specialisten binnen onze kerken.

H. Kazen, rapporteur.

Bijlage 93

Art. 174

RAPPORT 5 VAN COMMISSIE VI, BETREFFENDE DE BEGROTINGEN VAN DE MINIMUM-BIJDRAGEN

Uw commissie heeft met waardering kennis genomen van rapport 9.30 (2e gedeelte) van deputaten onderzoek doelmatigheid, waarin per deputaatschap beoordeling heeft plaatsgevonden van:

- * de ingediende begrotingen 1990/1992 en de op basis daarvan gevraagde omslag;
- * de financiële verslaggeving t/m het jaar 1988.
- * de vermogenspositie ultimo 1988.

Uw commissie kan niet akkoord gaan met het ongenueanceerd hanteren van eenzelfde beoordelingsnorm voor het toetsen van de vermogenspositie voor elk deputaatschap. Naar het oordeel van uw commissie dienen deputaten financiële zaken zich hierover in de komende 3 jaren nader te bezinnen en dan met gemotiveerde voorstellen te komen.

Met verwijzing naar de uitgebreide rapportages van deputaten onderzoek doelmatigheid komt uw commissie samenvattend tot de volgende voorstellen:

1. Deputaten Financiële Zaken op te dragen in de komende periode zich nader te bezinnen op gedifferentieerde toetsingscriteria voor de vermogenspositie van de kashoudende deputaatschappen en de generale synode 1992 daarover te rapporteren.
2. De minimum-bijdrage voor de periode 1990 t/m 1992 vast te stellen op:

	Kassen	Periode 1987/1989	volgens de Begroting	Periode 1990/1992
1.	Theologische Universiteit	f. 5,75	f. 5,75	f. 3,00
2.	Kerk en Bedrijfsleven	1,10	1,10	1,10
3.	Emeritikas	9,50	14,75	14,50
4.	Verzorging varenden	1,00	1,05	1,05
5.	Kerkjeugd	1,00	1,00	1,00
6.	Verzorging gehandicapten	1,20	1,20	1,20
7.	ADMA	3,00	3,15	3,00
8.	Steun kerken IJsselpolders	1,00	1,30	1,30
9.	Kerkbouw	3,20	0	0
10.	Onderlinge bijstand	5,50	7,00	7,00
11.	Evangelisatie	3,35	3,60	3,35
12.	Israël	0,75	0,75	0,35
13.	Zending	6,00	6,50	6,00
14.	Hulpverlening	1,90	2,25	1,90
		44,25	49,40	44,75

H. Kazen, rapporteur

Bijlage 94

Art. 174

BEGROTING VAN DE GENERALE SYNODE VAN 1989 VOOR 1990 - 1992

	Lasten 1983-1985	Lasten 1986-1988	Begroting 1990-1992
Kosten generale synode	f. 56.343,42	f. 85.159,53	f. 94.000
Kosten ACTA	- 43.508,45	- 23.478,70	- 29.000,00
Verkoop ACTA	- 4.423,00	- 6.052,90	- 5.000,00
Bijdrage Kerk. Adm. Bureau	- 90.638,85	- 89.000,00	- 105.000,00
Dep. Geest. Verz. Militairen	- 33.319,51	- 33.200,40	- 36.000,00
Dep. Eenh. Geref. Belijders	- 32.261,55	- 36.301,85	- 38.500,00
Diverse Deputaatschappen	- 31.518,25	- 58.592,76	- 75.800,00
Bijdrage Geref. Oec. Synode	- 48.705,37	- 39.275,73	- 0
Accountantskosten	- 1.684,00	- 2.582,50	- 2.500,00
Onvoorzien (incl. adm. kosten)	- 826,24	- 434,69	- 2.000,00
Subtotaal	f. 334.382,64	f. 361.973,26	f. 377.800,00
af: rente (-/- kosten effek.)	- 12.540,80	- 13.002,04	- 13.000,00
	f. 321.841,84	f. 348.971,22	f. 364.800,00

Bijdragen Part. Synodes	-	329.261,95	-	366.187,20	-	364.800,00
Voordelig saldo	f.	7.440,11	f.	17.215,98	f.	0

Deze begroting is opgesteld voor de periode van 1990 t/m 1992 om een meer verantwoord beleid te kunnen voeren in het synode-jaar 1992.

Ter toelichting op deze begroting dient het volgende:

Specificatie kosten generale synodi:

	G.S. 1983	G.S. 1986-1988	Begroting 1990-1992
Installatie vergaderruimte	f. 979,86	f. 3.927,09	f. 8.050,00
Reiskosten afgevaardigden	20.380,25	39.586,97	35.000,00
Verblijfkosten	3.109,05	1.479,05	1.500,00
Hotelskosten	9.120,00	8.172,00	16.500,00
Lunches/Consumpties	6.541,25	8.431,17	8.000,00
Agenda/Rapporten/stencil/typewerk	9.509,12	17.211,01	17.800,00
Kosten scribaat	2.266,51	3.551,39	3.650,00
Commissie generale synode	1.522,72	1.383,97	0
Besluitenboekje	2.414,66	1.416,66	1.500,00
Diversen	500,00	0	2.000
Totaal	f. 56.343,42	f. 85.159,53	f. 94.000,00

Bijdrage Kerkelijk Administratief Bureau:

De generale synode van 1986 heeft de bijdrage voor de jaren 1986 t/m 1989 vastgesteld op f. 124.000,00 zijnde f. 31.000,00 per jaar. Deputaten KAB vragen nu in hun rapport voor de jaren 1990 t/m 1992 in totaal f. 105.000,00. Gelet op de financiële resultaten over de afgelopen verslagperiode, en aan de andere kant de geringe begrote vermogenstoename kunnen wij instemmen met het gevraagde bedrag. In vergelijking met de vorige verslagperiode is dit een stijging van p.m. 10% per jaar.

Bijdrage Deputaatschap Geestelijke Verzorging Militairen:

Over de periode 1986 t/m 1988 bedroegen de totale uitgaven f. 33.200,40, terwij begroot werd f. 33.000,00. Voor de periode 1990 t/m 1992 wordt nu f. 45.050,00 gevraagd. Gelet op de werkelijke kosten (incl. de bijdrage aan de Commissie Militairen Buitenland) over de verslagperiode 1986 t/m 1988 wordt voorgesteld de bijdrage voor de periode 1990 t/m 1992 vast te stellen op f. 36.000,00 zijnde f. 12.000,00 per jaar. In het vast te stellen bedrag ad. f. 36.000,00 is een bedrag ad. f. 18.650,00 begrepen voor de Commissie Militairen Buitenland. In vergelijking met de vorige verslagperiode is dit een stijging van p.m. 10% per jaar.

Specificatie van de kosten Deputaatschap Eenheid Gereformeerde Belijders:

	1983-1985	1986-1988	Begroting 1990-1992
Vergaderingen (incl. reiskosten)	f. 15.419,53	f. 17.674,47	f. 18.000,00
Scribaat (incl. jaarboekje)	1.588,99	2.229,46	2.900,00
Kerkelijk Administratief Bureau	0	3.399,60	3.600,00
Afgevaardigden buitenland	15.253,03	12.998,32	14.000,00
Onvoorziën	0	0	0
Totaal	f. 32.261,55	f. 36.301,85	f. 38.500,00

Specificatie van de kosten van diverse deputaatschappen:

	1983-1985	1986-1988	Begroting 1990-1992
Kerk en Onderwijs	f. 4.415,60	f. 6.323,97	f. 7.000,00
Financiële Zaken	2.962,13	6.566,94	7.000,00
Vertegenwoordiging der kerken	434,45	1.845,40	2.000,00
Hoge Overheid en CID	6.998,66	30.601,92	36.000,00

Synodaal Archief en Controle	-	3.871,37	-	2.445,72	-	4.000,00
Berijmde Schriftgedeelten	-	3.223,40	-	6.377,14	-	7.000,00
Kerklied	-	6.622,74	-	700,25	-	0
Officiële tekst beïjdeningsgeschriften	-	988,70	-	0	-	0
Commissie Evangelisatie België	-	1.797,05	-	0	-	0
Doelmatigheid	-	0	-	3.689,13	-	7.000,00
Onvoorziën	-	204,15	-	42,29	-	5.800,00
Totaal	f.	31.518,25	f.	58.592,76	f.	75.800,00

Specificatie bijdragen particuliere synodes:

Op grond van deze begroting zullen de bijdragen van de particuliere synodes, gebaseerd op een ledental van 76.000, voor de jaren 1990 t/m 1992 als volgt moeten worden vastgesteld:

Bijdrage P.S. 1990, 76.000 à f. 1,60 per lid =	f.	121.600,00
Bijdrage P.S. 1991, 76.000 à f. 1,60 per lid =	f.	121.600,00
Bijdrage P.S. 1992, 76.000 à f. 1,60 per lid =	f.	121.600,00
Totaal	f.	364.800,00

D. Lokhorst, quaestor

Bijlage 95 Art. 174

RAPPORT 12 VAN COMMISSIE VI INZAKE BEGROTING VAN DE GENERALE SYNODE 1989 VOOR 1990 - 1992

Uw commissie nam kennis van de door de quaestor opgestelde begroting voor 1990 - 1992 en kan zich daarmee alsmede met de daarop gegeven toelichtingen volledig verenigen.

H. Schuurhuis, rapporteur

Bijlage 96 Art. 177

RAPPORT 4C VAN COMMISSIE III MET BETREKKING TOT DE EVANGELIEVERKONDIGING ONDER ISRAËL

1. Bezinning

Als bijlage bij dit aanvullend rapport treft u een van deputaten 'evangelieverkondiging onder Israël' afkomstig stuk aan. Het werd bij begeleidend schrijven van 6 november 1989 aan onze commissie toegezonden. Zoals u constateert, is de inhoud op enkele onderdelen na gelijk aan de paragraaf 'bezinning' van het in uw bezit zijnde deputatenrapport.

In hun genoemde brief doen deputaten terzake de volgende mededelingen:

'Uit uw commissierapport en de bespreking van de paragraaf 'Bezinning' uit ons rapport ter synode bleek ons dat er hier en daar enige misverstanden zijn, die met behulp van enkele toevoegingen en/of wijzigingen wellicht weggenomen kunnen worden. Ingesloten treft u de desbetreffende paragraaf aan, waarin enkele wijzigingen zijn aangebracht. De gewijzigde passages hebben wij onderstreept. Het is duidelijk dat deze wijzigingen niet meer in het synoderapport kunnen worden aangebracht. Maar mogelijk kunt (u) als commissie er uw voordeel mee doen. Wij van onze kant hopen u er mee van dienst te zijn geweest. We voegen hier nog aan toe dat deze wijzigingen de instemming hebben van de overgrote meerderheid van ons deputaatschap. Br. Boiten alleen heeft verklaard het niet eens te zijn met deze gang van zaken, n.l. dat alle deputaten schriftelijk gevraagd worden zich akkoord te verklaren met aan iedereen toegezonden voorstellen.'

Uw commissie heeft kennis genomen van het desbetreffende stuk. Wij constateren dat weliswaar hier en daar sprake is van enige verhelderende toelichting op de gedachten die bij deputaten leven, maar dat in de algemene lijn van het bezinningsstuk geen wijziging is aangebracht.

Terecht stellen deputaten vast dat de wijzigingen niet meer in het deputatenrapport zelf kunnen worden verwerkt.

Wij bieden u een en ander ter kennisname aan.

2. Vrijgestelde binnenland

In hun brief van 6 november delen deputaten eveneens mee dat de moderamenvergadering, daartoe gemachtigd door de overgrote meerderheid van het deputaatschap, besloot het voorstel met betrekking tot de vrijgestelde binnenland in dit stadium in te trekken. Als redenen voeren deputaten het volgende aan.

In de eerste plaats hebben wij nog niemand benaderd of zelfs maar in gedachten om aan de generale synode voor te stellen. Daarnaast moet het ook praktisch onmogelijk geacht worden dat dit onder deze voorwaarden lukt. Immers - als wij al op deze korte termijn een broeder zouden kunnen voordragen, die bereid en in staat zou zijn deze taak op zich te nemen, dan nog moet het onwaarschijnlijk geacht worden dat er een gemeente gevonden zal worden, die voor een periode van drie jaar hierin meegaat.

Deputaten refereren hier aan het voorstel dat onze commissie u deed, namelijk de benoeming in eerste instantie te beperken tot een periode van drie jaar voor een 0,4 weektaak en tevens dat deze vrijgestelde door de generale synode benoemd zou moeten worden. In hun genoemde brief delen deputaten overigens mee dat zij de mogelijkheid open houden op een volgende generale synode op een en andere terug te komen. Voor de komende drie jaar willen deputaten trachten op andere wijze te voorzien in de behoefte aan een vrijgestelde. Een behoefte die deputaten des te meer ervaren tengevolge van het voorstel dat onze commissie formuleerde, te weten deputaten een meervoudige studie-opdracht te verlenen. Juist voor de vervulling daarvan achten zij het noodzakelijk dat iemand daartoe tijdruimte wordt gegeven. Welnu, het moderamen van deputaten, gesteund door de overgrote meerderheid van deputaten, overweegt mogelijkheden te zoeken om in de komende periode van drie jaar één of meer deputaten gedurende een beperkte periode met toestemming van hun kerkeraden vrij te stellen van gemeentewerk, teneinde concrete studie-opdrachten voor het deputaatschap te verrichten.

Uw commissie meent dat zulks tot de competentie van deputaten behoort. Enigerlei voorafgaande toestemming door de generale synode is onzes inziens in een dergelijk geval niet vereist. Wel zal hier de randvoorwaarde gelden dat een en ander binnen de financiële mogelijkheden, zoals in de meerjarige begroting vastgesteld, dient te geschieden. Zowel in de onderhavige brief als in het gesprek dat wij met enkele vertegenwoordigers van het deputaatschap hadden, is ons verzekerd dat deze variant binnen het budgetaire kader van deputaten realiseerbaar is.

3. Voorstellen

- 1) deputaten te danken voor het verrichte werk en hun handelingen goed te keuren, behoudens het gestelde onder punt 2.
- 2) uit te spreken, dat hoewel er goede dingen in de paragraaf 'bezinning' van het deputatenrapport staan, niet ingastemd kan worden met het desbetreffende bezinningsstuk in zijn geheel;
- 3) deputaten op te dragen bij het voortzetten van hun bezinning en in continuïteit met het verleden met name te denken aan de volgende onderwerpen, in deze volgorde:
 - a. de roeping van Israël volgens het Oude Testament;
 - b. de bijbelse gegevens inzake 'de reet';
 - c. de manier waarop in het gehele Nieuwe Testament over Israël wordt gesproken;
- 4) deputaten eveneens op te dragen onderzoek te doen naar de mogelijkheden van vruchtbare contacten met andere deputaatschappen in zusterkerken die zich eveneens bezighouden met evangelieverkondiging onder Israël en met instanties zoals 'Christian Witness to Israël', en zo mogelijk deze contacten daadwerkelijk te leggen om elkaar van dienst te zijn ten behoeve van het werk in Israël;
- 5) opnieuw een eerste en tweede secretaris, een eerste en tweede penningmeester alsmede een adviseur te benoemen.

J. Veenendaal, rapporteur.

BEZINNING

Wanneer wij de huidige situatie op het gebied van de verhouding van Kerk en Israël in het algemeen overzien, dan valt op hoezeer deze in de laatste decennia gewijzigd is. Die wijzigingen hebben de omvang van niet minder dan een aardverschuiving. Misschien laat zich de huidige situatie - voor wat de Kerk betreft - typeren als een crisis in het bewustzijn gezonden te zijn: een boodschap en een opdracht te hebben. Vond in het verleden een zelfbewuste Kerk het niet anders dan vanzelfsprekend, dat diegenen uit Israël, die Jezus als de Messias van Israël en de volkeren gingen bejden, daarmee hun Jood-zijn opgaven - thans verkeert de Kerk in dit opzicht in een crisis, die vermoedelijk zonder weerga is. Het hoeft geen betoog, dat dat grote consequenties heeft voor de verhouding van Kerk en Israël.

We werpen allereerst een korte blik op de geschiedenis. In de tijd na het Nieuwe Testament vond al spoedig in de Kerk de gedachte ingang, dat zij in de plaats van Israël zou zijn gekomen. Israël zou afgedaan hebben, en de Kerk zou het nieuwe Israël zijn. De Synagoge werd lange tijd afgeschilderd als verblind en verstoot. Maar vooral in de gereformeerde Reformatie heeft men het spreken van de Schrift - ook t.a.v. Israël - herontdekt. Men kwam tot de overtuiging, dat, ondanks het feit dat in het Nieuwe Testament de Kerk 'een uitverkoren gesticht, een koninkrijk priesterschap, een heilige natie, een volk Gods ten eijendom' (1 Petr. 2,9) genoemd wordt - benamingen, die tot dan toe slechts aan Israël werden toegekend - Israël toch door God geroepen is en blijft, en dat God Zijn volk niet heeft afgeschreven. Het besef groeide, dat de Kerk een roeping had t.o.v. het joodse volk, die vroeg om een vorm van missionaire activiteit.

In de vorige eeuw en het begin van deze eeuw leidde deze ontdekking ertoe, dat men 'zending onder de Joden' als opdracht ging zien. Inmiddels zijn we een halve eeuw - en twee wereldoorlogen - verder. De oude benadering van Israël in het kerkelijk-theologische denken - de vervangingsleer - bleek medeschuldig te zijn aan de Grote Vernietiging. Deze schokkende waarneming, met de verwerking daarvan nauwelijks een begin is gemaakt, heeft ertoe geleid dat het voor veler besef zeer de vraag is of er wel van een roeping van de Kerk t.o.v. Israël gesproken kan worden. Heeft de Kerk niet het recht van spreken verspeeld, toen zij zweeg in tijden, dat zij had moeten spreken? Van het vroegere kerkelijke zelfbewustzijn is weinig meer over. In deze gedachtegang is het spreken van een 'zending' van de Kerk t.o.v. Israël uitgesloten.

Deze korte blik op de geschiedenis kan ons helpen de stand van zaken op het punt van de verhouding van

Kerk en Israël in deze tijd te verstaan. We zien, dat voor veler besef het zeer problematisch is, wanneer broeders en zusters uit het volk Israël zich voegen bij de Kerk. Had men in het verleden veelal geen oog voor hun bijzondere plaats in de Kerk: als eerstelingen van Gods eigen volk, die juist als Joden Jezus als Messias beleden, en ging men ervan uit, dat zij hun Jood-zijn eenvoudigweg zouden opgeven - thans staat de positie van de Jezus-als-Messias-belijvende Joden opnieuw sterk ter discussie. Vandaag echter vanuit een andere invalshoek; thans belichamen zij een onwelkome verstoring van de gedachte, dat Kerk en Israël twee zelfstandige heilswegen van God zouden vormen.

Overigens moet in dit verband nog het merkwaardige feit worden gesignaleerd, dat overgangen vanuit de Kerk naar het Jodendom - die momenteel die in omgekeerde richting vere overtreffen - door velen in de Kerk zonder moeite worden geaccepteerd. Het is o.i. een duidelijk teken van de huidige situatie: de kerk verkeert in een diepgaande crisis voor wat betreft haar eigen plaats en opdracht; gezondene te zijn.

Het is goed en nodig ons door de ontwikkelingen van onze tijd opnieuw te laten brengen bij de Schriften. Het is nodig te vragen wat 'zending' in bijbelse zin wil uitdrukken. Het valt dan op, dat ook Israël in het Oude Testament 'gezonden' is en zich gezonden weet. In het Oude Testament kon Israël slechts aan Gods beoelening - tot heil te zijn voor de volkeren - beantwoorden door zich binnen de omheining van de toren te houden. Men wachtte op God. Hij - en niemand anders - zou de doorbraak naar de volkeren voltrekken. Het optrekken van de volkeren naar Israël was een eschatologisch visioen: een belofte. We menen daaruit te kunnen opmaken, dat 'zending' niet gezien moet worden als een activiteit van mensen allereerst, maar als Missio Dei, als Gods zaak. Ook het na-nieuw-testamentische Jodendom ziet zichzelf wel degelijk als door God gezonden. Men heeft een roeping van Godswegen, een opdracht. Echter - dat uit zich niet in wervende activiteiten.

Hoe ligt dit in het Nieuwe Testament? Vaak wordt Pinksteren gezien als het begin van de zending. God zendt immers gezanten naar alle landen? Is daarmee het tijdperk van het wachten, het Oude Testament, niet afgesloten? In zekere zin is dat waar. In Christus is de zegen van Abraham tot de volkeren doorgegaan. Maar - houdt dat in, dat de nadruk nu komt te liggen op de activiteit van de Kerk? Of is er - opnieuw - een ander 'geheimenis' in Gods handelen, dat de Kerk slechts tot schade van zichzelf en van Israël kan negeren? We kunnen voor een antwoord op die vraag terecht in het boek Handelingen. Daar wordt ons het Pinksterfeest beschreven. Vaak wordt dit feest gezien als het begin van de zending, de doorbraak naar de volkeren. Toch - bij nader toezien behoort dit beeld enige correctie. In de eerste plaats is er op het Pinksterfeest zelf geen sprake van enigerlei doorbraak naar de volkeren. In die zin dat op de Pinksterdag zelf al heidenen betrokken worden bij Gods heil in Christus. In de preek van Petrus worden Joden en Jodengenoten uit de verstrooiing aangesproken. Bovendien heeft de apostel die op deze Pinksterdag het Evangelie mag verkondigen zelf de grootste moeite bij een Romeinse officier naar binnen te gaan. De Heilige Geest moet de gemeente in Jeruzalem, en dan m.n. de apostelen, ertoe brengen zelf ook mee te komen in de beweging van Gods barmhartigheid naar de heidenen toe. Het gestelde impliceert, dat Pinksteren allermint inhoudt, dat God Zich van Israël afkeert. Pinksteren is het feest van het komen van de Heilige Geest, in en voor Israël, waarbij de heidenen slechts door inlijving in Israël betrokken kunnen worden. Wanneer de apostelen in het boek Handelingen uitgaan in de wereld, houdt dat dus niet in dat de HERE God Israël afschrijft, maar geven zij daarmee gevolg aan het gezonden-zijn van Israël, nl. om de volkeren bij Gods heil in Christus te betrekken. Kenmerkend in dit verband is dat de zending steeds van Jeruzalem uitgaat.

In de tweede plaats: ook Paulus, de 'heidenaapostel', richt zich bij het begin van zijn zendingen steeds eerst tot de synagoge. Mede door afwijzing van het Evangelie van Jezus Christus daár wordt de weg vrijgemaakt om zich te wenden tot hen, die 'buiten' staan, waarbij opmerkelijk is dat onder hen die gehoor geven aan het Evangelie, steeds vooral 'godvrezenden' worden genoemd - heidenen, die zich bij de Synagoge hadden aangesloten.

Lazing van het boek Handelingen laat geen andere conclusie toe dan dat God, de Heilige Geest, het eigenlijke 'subject' van de zending is. Het is de HERE, de God van Israël, die het initiatief heeft en houdt. De gezondene is instrument in Zijn hand. De gezondene kan zijn taak slechts vervullen door niets anders te willen zijn dan instrument. Gezonden-zijn betekent dus een opdracht te hebben, maar tevens, dat aan die opdracht een grens gesteld is. God heeft Zijn Woord niet aan de kerk uit handen gegeven. Hij heeft Zijn Woord wel aan de kerk gegeven om getuige te zijn van het Evangelie van Jezus Christus. Maar Hij - en Hij alleen - zorgt ervoor dat het niet ledig tot Hem wederkeert, maar doet wat Hem behaagt.

Nabijgekomen door het bloed van Christus, d.w.z. door haar inlijving in Israël, is de Kerk betrokken geraakt in Gods zending van Israël; zij heeft nu zelf ook een roeping, een 'zending'. Echter ook van haar geldt, dat er niet alleen een opdracht is, maar ook, dat die opdracht een grens heeft. 'Hij ontfermt Zich over wie Hij wil en Hij verhardt wie Hij wil.' (Rom. 9, 18) Wanneer we ons van die grens bewust zijn, mogen we ons niet veroordeeld achten tot een passieve, enkel afwachende instelling. Integendeel: juist het weten, dat de HERE Zijn verbond met Israël niet heeft opgegeven en dat Hij op Zijn tijd leven uit de doden kan geven is de enige grond voor hoop - voor Kerk en Israël beide! Deze blijde wetenschap bewaart de kerk ervoor te verkampen, alsof de zaak des HEREN van haar zou afhangen.

Het ernst maken met de haar door God gegeven opdracht vereist wel een bijzondere instelling van de Kerk: een gezindheid van ootmoed en een scherp letten op Gods weg. We hebben het 'geheimenis' in Gods weg met Israël te eerbiedigen. Door Israëls verwerping van Jezus als Messias is het heil tot ons gekomen. Maar hun verwerping van het Evangelie kan niet het laatste woord zijn - zo waar God God is. Zijn genadegaven en roeping zijn onberouwelijk. Het moet naar de dag, waarop Christus erkend zal worden als de éne en enige Weg, de Waarheid en het Leven, door kerk en Israël beide.

Dat vereist van de kant van de kerk veel fijngevoeligheid en liefde, om te onderscheiden waarop het aankomt. Voor die fijngevoeligheid is belangrijk, dat de kerk zichzelf en eigen positie onder ogen ziet. Dat geldt binnen de christelijke gemeente. Maar het geldt wel heel bijzonder in de verhouding van kerk en Israël. Slechts een kerk, die vraagt naar Gods weg vandaag, naar Zijn opdracht in het huidige tijdgevoel, kan instrument zijn in Gods hand. Zo'n Kerk erkent dan ook het 'geheimenis' in de verhouding van kerk en Israël, dat als zodanig is geopenbaard, maar zonder dat daarmee het karakter van 'geheimenis' is opgeheven. Dat is precies de

grens, die de Kerk in haar gezonden-zijn heeft te respecteren: God, de HERE, Zelf zal de bedekking over het hart van Israël moeten wegnemen. Zo verstaan is die grens ook de hoop van Israël: 'Betekent nu hun val rijkdom voor de wereld en hun tekort rijkdom voor de heidenen, hoeveel te meer hun volheid!' (Rom. 11, 12).

Deputaten achten het op grond van vorenstaande onopgeefbaar te spreken van een bijzondere zending van de kerk t.o.v. Israël. Concreet houdt dat in:

1. Uit Romeinen 9-11 blijkt, dat er een goddelijk geheimenis aan Gods weg met Israël en de volkeren ten grondslag ligt. Men miskent dat geheimenis door te menen, dat de Kerk in de plaats van Israël zou zijn gekomen. Men doet dat geheimenis evenmin recht door Kerk en Israël te zien als twee wegen naast elkaar - beide voerend naar Gods Rijk. Ons deputaatschap staat of valt bij de erkenning, dat de HERE Zijn verbond met Israël nooit heeft verbroken en ook nooit zal verbreken - zowaar Hij God is.
2. De apostel Paulus acht het de heerlijkheid van zijn bediening, dat hij de najver van zijn eigen volksgenoten mag opwakken (Rom. 11, 14). In deze lijn ziet hij ook de roeping van de Kerk: opdat door de aan haar betoende ontferming ook diegenen uit Israël, die het heil van God in Christus afwijzen, thans ontferming zouden vinden (Rom. 11, 31). Stellig denkt hij hierbij aan een leven van de Kerk, dat gekenmerkt wordt door volstrekte betrokkenheid op Gods genade. Het beslissende, dat van de Kerk gezegd kan en moet worden, is dat haar diepste geheim buiten haarzelf, in Christus, gelegen is. Een kerk die zich tot Israël zou richten zonder volstrekt ernst te maken met Israëls bijzondere positie en alleen maar zou vragen naar 'resultaten' van de evangelieverkondiging, miskent zodoende niet alleen Gods blijvende bijzondere relatie met Israël, maar laat ook na haar eigen houding en leven tegen het licht van Gods bedoelingen te houden. Alleen een kerk, die dat laatste doet, is geschikt om als instrument in Zijn hand te dienen. Immers - wat heeft zij van zichzelf? Wat heeft zij, dat zij niet uitsluitend en alleen in Christus heeft?
3. Weten van de opdracht van Godswege én van de grens, die de HERE aan die opdracht heeft gesteld, impliceert dat de ontmoeting van kerk en Israël bepaald moeten worden door de volgende karakteristieken:
 - * Israël is de eerstgezonene. Daarom is de verhouding van kerk en Israël principieel verschillend van die van de Kerk en andere religies. In de eerste plaats omdat het Jodendom een bijzondere religie is, het is een 'volk met een land'. Daarnaast - en dat is nog belangrijker - is het verschil tussen het Jodendom en andere religies dat alleen van de Joden gezegd kan worden dat zij 'beminden zijn om der vaderen wil'. Tegen deze achtergrond mag ook duidelijk zijn, waarom we van Israël spreken, en niet van Jodendom: het gaat ons om het Jodendom in het licht van Gods roeping en genadegaven. In het contact met Israël is er daarom sprake van ontmoeting van 'gezondene'. Daarmee bedoelen we recht te doen aan wat Paulus in Rom. 11, 29 schrijft, dat de 'genadegaven en de roeping van God onberouwelijk zijn'. Gods heil in Christus - zijn genadegaven - is ook en zelfs allereerst (Hand. 3, 26) voor Israël bestemd. Israël heeft van Godswege geen recht om zijn gerechtigheid ergens anders te zoeken dan in Hem, in Wie God Zijn gerechtigheid heeft geopenbaard en geschonken: Jezus Christus. Van daaruit blijft ook Gods roeping van kracht: Israël blijft ook geroepen dit heil onder de volkeren te betuigen.
 - * In de ontmoeting met Israël kan en mag het getuigenis aangaande Christus niet achterwege blijven. Op dit punt gaan kerk en synagoge uiteen. Dit smartelijke schisma moet niet worden toegevoegd, maar dient te worden erkend en besproken. Twee wijzen van lezen van de Schriften van het Oude Testament staan tegenover elkaar. De kerk mag er geen twijfel over laten bestaan, dat het de Schriften zijn, die van Jezus als de Christus getuigen (Joh. 5, 39).
 - * Wil er sprake kunnen zijn van echte ontmoeting, dan zal de kerk de bereidheid moeten tonen ook naar de stem van Israël te luisteren. Dat is niet slechts de voorwaarde om te komen tot een echte ontmoeting, het is tevens een erkenning van Gods blijvende bemoeienis met Israël, op grond waarvan de kerk in haar verstaan van de Schrift ook van Israël kan leren. In de ontmoeting met Israël is er daarom geen andere weg dan die van een gemeenschappelijk en intens luisteren naar de Schriften.
4. In de verband is opnieuw de naam van ons deputaatschap, tot stand gekomen op de generale synode van 1953, ter sprake geweest. Deputaten zijn voornemens hun bezinning hierover voort te zetten.

Bijlage 97
Art. 181

BEZWAARSCHRIFT CHR. GEREFORMEERDE KERK URK 'MARANATHA', 11.05

Urk, 2 december 1988

Scriba: J. Berkhout
Flevostraat 43
8321 HH Urk

Aan de Generale Synode der Christelijke Gereformeerde Kerken 1989
p/a de roepende kerk van Groningen
p/a de Weldele Haer A. Visser
Verzetsbruiderslaan 45
9727 CB Groningen

Zeer Geachte Broeders,

Door de kerkeraad van 'Urk-Maranatha' is per schrijvens d.d. 19 aug. '87, 27 okt. '87 en 27 okt. '87 appel aantekend tegen de volgende besluiten van de particuliere synode van het Noorden, gehouden op 30 juni 1987:

1. de afwijzing van het appel van 'Urk-Maranatha' d.d. 10 april 1984, inzake de afvaardiging van een Ned. Geref. predikant op de vergaderingen van de classis.
2. de toewijzing van de appelschrijvens van de kerkeraad van Almere en van ds. A. Broersma tegen het

besluit van de classis Zwolle d.d. 29 oktober 1986 inzake het voorgaan van de dr. A. Broersma en K.T. de Jonge in de Ned. Geref. Kerk van Zeewolde.

3. de toewijzing van het appel van de kerkeraad van Almere inzake de voorgenomen opening van de vergadering van de classis Zwolle, d.d. 29 oktober 1986.

In de beslissingen die t.a.v. de drie bovengenoemde zaken zijn genomen, is de vergadering van de particuliere synode er steeds weer van uitgegaan dat de vorm van de samenwerking, zoals die tussen de Ned. Geref. Kerk en de Chr. Geref. Kerk van Almere en Lelystad (geïntegreerde gemeenten) bestaat, wettig is, en dat dit door de classis Zwolle zou zijn goedgekeurd c.q. zou zijn toegelaten.

Ten aanzien van de laatste bewering dat de classis Zwolle deze vorm van samenwerking heeft goedgekeurd c.q. heeft toegelaten, willen we verwijzen naar wat hiertegenover in onze vorige appel-schrijvens naar voren is gebracht. Nooit is door Lelystad en Almere de toestemming voor de door hen gevonden vorm van samenwerking gevraagd. Er werd alleen via rapportage naar art. 41 KO en de verslagen kerkvisitatie mededeling van gedaan, en dan in deze zin dat de Chr. Geref. Kerk van Lelystad met behoud van eigen zelfstandigheid, gebruik maakte van de diensten van de Ned. Geref. predikant en in Almere omgekeerd.

Tot het beroepen van een Ned. Geref. predikant, die ook dienst zou doen als predikant van de Chr. Geref. Kerk van Lelystad, is aan de classis geen toestemming gevraagd, noch door de classis Zwolle, via de goedkeuring van de attesten van de betrokken predikant medewerking verleend.

Het geïntegreerd zijn van beide kerken werd als een plaatselijke aangelegenheid beschouwd, waarbij aan de classis Zwolle geen inmenging werd toegestaan.

Wat plaatselijk werd bereikt, wilde men in de resultaten daarvan ook naar buiten, op de meerdere vergaderingen doorwerking doen vinden: het afvaardigen van een Ned. Geref. predikant naar de classisvergaderingen, het openen van een vergadering van de classis door een Ned. Geref. predikant, het voorgaan van een Chr. Geref. predikant in een Ned. Geref. Kerk op een plaats waar een Chr. Geref. Kerk is, die geen samenspreking met de Ned. Geref. Kerk onderhoudt.

Zo het geïntegreerd zijn van beide kerken op een wettige wijze had plaats gevonden, zouden bovengenoemde zaken op de meerdere vergaderingen op kerkrechtelijke wijze aan de orde gesteld en geregeld hebben kunnen worden. De integratie van de Ned. Geref. Kerken en van de Chr. Geref. Kerken én te Almere en Lelystad is echter niet als wettig te aanvaarden. Nog afgezien van het wel of niet zich bemoeien van de classis Zwolle in dezen, is deze vorm van samenwerking daarom niet wettig, omdat ze niet in overeenstemming is met wat de kerkorde in bijlage 8 in de 'Voorlopige regeling voor het gestalte geven aan eenheid met kerken van Gereformeerd belijden' dienaangaande bepaalt.

Deze regeling spreekt wel van de toelating van elkaars ongeensureerde leden tot elkaars avondmaalsviering, het aanvaarden van elkaars attestaties, en het van tijd tot tijd voorgaan van elkaars plaatselijke predikanten, of van andere predikanten die daartoe in aanmerking komen, maar niet van het volledig functioneren van de plaatselijke predikanten in elkaars gemeente.

Zal dit toch geschieden, dan moet door wijziging of aanvulling van bijlage 8 K.O. de wettige mogelijkheid daartoe eerst worden geopend.

De situatie van het geïntegreerd zijn is daarbij ook in strijd met de bepaalde sub 3 van bijlage 8, 'De plaatselijke kerk behoudt haar zelfstandig karakter wat opzicht, lucht en diaconaat betreft'.

De kerken van Almere en Lelystad hebben in dezen hun zelfstandig karakter niet bewaard. Ook hier zou een wijziging c.q. aanvulling van bijlage 8 de aangewezen weg zijn.

Een voorstel om in samenwerking met de kerkeraden van Almere en Lelystad zo mogelijk eerst tot een wijziging c.q. aanvulling van bijlage 8 te komen, is op de vergadering van de classis Zwolle d.d. 7 okt. '87 afgewezen notulen vergadering classis Zwolle d.d. 7 okt. 1987, blz. 4 e.v.).

De kerkeraad van 'Urk-Maranatha' is van mening dat zolang er geen voorstel c.q. besluit is om de in Almere en Lelystad gevonden vorm van samenwerking met bijlage 8 KO in overeenstemming te doen zijn.

a. er van afvaardiging van een Ned. Geref. predikant naar de meerdere vergaderingen van de Chr. Geref. Kerken geen sprake kan zijn;

b. het voorgaan van de predikanten dr. A. Broersma en K.T. de Jonge in de Ned. Geref. Kerk te Zeewolde, waar een Chr. Geref. Kerk, die met de Ned. Geref. Kerk geen samenspreking onderhoudt, is, niet juist geacht kan worden;

c. ook de vergadering van de classis niet ambtelijk door een Ned. Geref. predikant geopend kan worden, en verzoekt Uw vergadering de bovengenoemde door de particuliere synode van het Noorden genomen beslissingen als niet in overeenstemming met de regels van het kerkrecht genomen, nietig te verklaren. Uw vergadering de leiding van de Heilige Geest toebiddend, met hartelijke broedergrout,

namens de kerkeraad voornoemd,
ds. C. Bos, praeses
J. Berkhout, scriba

Bijlage 98
Art. 181

RAPPORT 14 VAN COMMISSIE VB BETREFFENDE BEZWAARSCHRIFT URK-MARANATHA (11.05)

Uw commissie constateert dat het bezwaarschrift van de Chr. Geref. Kerk van Urk-Maranatha d.d. 2-12-1988 wettig ter tafel is.

In dit bezwaarschrift tekent Urk-Maranatha appel aan tegen de besluiten van de particuliere synode van het Noorden, gehouden op 30-6-1987 die betreffen:

1. de afwijzing van het appel van Urk-Maranatha d.d. 10-4-1984, inzake de afvaardiging van een Ned. Geref. predikant naar de vergadering van de classis.

- de toewijzing van de appel-schrijvers van de kerkeraad van Almere en van ds. A. Broersma tegen het besluit van de classis Zwolle d.d. 29-10-1986 inzake het voorgaan van de d. A. Broersma en K.T. de Jonge in de Ned. Ger. Kerk van Zeewolde.
- de toewijzing van het appel van de kerkeraad van Almere inzake de voorgenomen opening van de vergadering van de classis Zwolle d.d. 29-10-1986.

Deze zaak heeft een lange voorgeschiedenis. Ze diende ook reeds op de synode 1986 van 's-Gravenhage. Op de tafel van die synode lag o.a. de instructie van de particuliere synode van het Noorden, die nu opnieu als instructie B.04 op de agenda van deze synode 1989 staat. Ook was er ter synode 1986 een appelschrijven van de kerkeraad van Urk-Marathia, gericht tegen het indienen en behandelen van genoemde instructie. De synode 1986 oordeelde, dat de bezwaren van Urk-Marathia door de particuliere synode van het Noorden niet, althans niet voldoende waren behandeld, om welke reden de instructie niet op de rechte wijze was ingediend en daarom niet in behandeling kon worden genomen. De particuliere synode van het Noorden werd opgedragen zich alsnog met het appelschrijven van Urk-Marathia bezig te houden. Dit heeft genoemde particuliere synode nu dus gedaan en ze kwam tot het besluit het appel van Urk-Marathia af te wijzen (zie 1).

Tevens nam de particuliere synode van het Noorden de besluiten, genoemd onder 2 en 3. Het bezwaar van 'Urk-M' (= Urk-Marathia) is, dat in de beslissingen die t.a.v. bovengenoemde zaken zijn genomen, de vergadering van de particuliere synode van het Noorden er steeds weer van is uitgegaan, dat de vorm van samenwerking, zoals die tussen de Ned. Ger. Kerk en de Chr. Ger. Kerk van Almere en Lelystad (geïntegreerde gemeenten) bestaat, wettig is, en dat dit door de classis Zwolle zou zijn goedgekeurd c.q. zijn toegelaten.

Dit laatste wordt door 'Urk-M' ten stelligste ontkend: 'Nooit is door Lelystad en Almere de toestemming voor de door hen gevonden vorm van samenwerking gevraagd. Er werd alleen via rapportage naar art 41 KO en de verslagen kerkvisitatie mededeling van gedaan, en dan in deze zin dat de Chr. Ger. Kerk van Lelystad met behoud van eigen zelfstandigheid, gebruik maakte van de diensten van de Ned. Ger. predikant en in Almere omgekeerd.'

'Het geïntegreerd zijn van beide kerken werd als een plaatselijke aangelegenheid beschouwd, waarbij aan de classis Zwolle geen inmenging werd toegestaan.'

'Wat plaatselijk werd bereikt, wilde men in de resultaten daarvan ook naar buiten, op de meerdere vergaderingen doorwerking doen vinden: het afvaardigen van een Ned. Ger. predikant naar de classisvergaderingen, het openen van een vergadering van de classis door een Ned. Ger. predikant, het voorgaan van een Chr. Ger. predikant in een Ned. Ger. Kerk op een plaats waar een Chr. Ger. Kerk is, die geen samenspreking met de Ned. Ger. Kerk onderhoudt.'

Bovengenoemde zaken zouden op de meerdere vergaderingen op kerkrechtelijke wijze aan de orde gesteld en geregeld hebben kunnen worden, zo het geïntegreerd-zijn van beide kerken op wettige wijze had plaatsgevonden.'

Maar dat laatste is volgens 'Urk-M' niet het geval. 'Nog afgezien van het wel of niet zich bemoeien van de classis Zwolle in dezen, is deze vorm van samenwerking daarom niet wettig, omdat ze niet in overeenstemming is met wat de kerkorde in bijlage 8 in de 'Voorlopige regeling voor het gestalte geven aan eenheid met kerken van Gereformeerd belijden' diensangaande bepaalt. Deze regeling spreekt wel van de toelating van elkaars ongecensureerde leden tot elkaars Avondmaalviering, het aanvaarden van elkaars attestaties, en het van tijd tot tijd voorgaan van elkaars plaatselijke predikanten, maar niet van het volledig functioneren van de plaatselijke predikanten in elkaars gemeente.

Zal dit toch geschieden, dan moet door wijziging of aanvulling van bijlage 8 KO de wettige mogelijkheid daartoe eerst worden geopend.'

Bovendien is de situatie van het geïntegreerd-zijn 'ook in strijd met het bepaalde sub 3 van bijlage 8 KO: de plaatselijke kerk behoudt haar zelfstandig karakter wat opzicht, diaconaat en tucht betreft.'

'De kerken van Almere en Lelystad hebben in deze hun zelfstandig karakter niet bewaard. Ook hier zou een wijziging, c.q. aanvulling van bijlage 8 KO de aangewezen weg zijn.'

Een voorstel om in samenwerking met de kerkeraden van Almere en Lelystad zo mogelijk eerst tot een wijziging c.q. aanvulling van bijlage 8 te komen, is op de vergadering van de classis Zwolle d.d. 7 okt. 1987 afgewezen.'

De kerkeraad van 'Urk-Marathia' verzoekt vervolgens de synode om 'de bovengenoemde door de particuliere synode van het Noorden genomen beslissingen als niet in overeenstemming met de regels van het kerkrecht genomen, nietig te verklaren.'

Duidelijk is dus, dat 'Urk-M' van oordeel is dat de vorm van samenwerking, zoals die tot stand kwam in Almere en Lelystad niet door de classis is gesanctioneerd, veel verder gaat dan de ruimte die bijlage 8 van de KO biedt, en daarom niet wettig is. Ware dat wel het geval, dan is wat Lelystad begeert een logische zaak'. (Aldus ds. J. Brons; zie de notulen van de classis Zwolle d.d. 7-10-1987.)

De particuliere synode van het Noorden stelt in haar uitspraak d.d. 30-6-1987 daartegenover (het kerkrechtelijk bezwaar van 'Urk-M' overwegend):

- dat de classis Zwolle de gegroeiende samenwerking in Lelystad van stap tot stap heeft gevolgd via de rapportages naar art. 41 KO en de verslagen van gehouden kerkvisitaties (conform bijlage 8 sub 2e);
- dat de classis Zwolle de kerkeraad van Lelystad nooit weerhouden heeft van de gegroeiende samenwerking en de ontwikkeling daarin, en daarmee deze - stilzwijgend - goedgekeurde.

Samenvattend komt uw commissie tot de volgende constatering:

- dat de samenwerking tussen de Chr. Ger. Kerk in Almere en Lelystad inderdaad verder gaat dan de ruimte, die bijlage 8 KO naar de letter biedt. Dit wordt overigens ook erkend zowel door de particuliere synode van het Noorden als door de kerkeraad van 'Urk-M'.
- dat de samenwerking in de genoemde kerken door de classis Zwolle (inclusief de kerkeraad van 'Urk-M')

zou niet goedgekeurd, dan toch minstens geaccepteerd werd, door het stilzwijgend aanhoren van de rapportage naar art. 41 KO en de verslagen kerkvisitatie. Met de volgende uitzonderingen: toen in 1980 de samenwerkende kerk van Lelystad rapporteerde over het beroepen van een Ned. Ger. predikant, zijn er ter classis hierover vragen gesteld. Uit de beantwoording van Lelystad bleek, dat de Ned. Ger. predikant werd beroepen door de Ned. Ger. Kerk van Lelystad, dat hij formeel predikant van de Ned. Ger. Kerk zou zijn en dat de Chr. Ger. Kerk van Lelystad van zijn diensten gebruik zou maken.

- dat bezwaren van 'Urk-M' komen, wanneer men de resultaten van wat plaatselijk werd bereikt, ook naar buiten, op de meerdere vergaderingen zijn doorwerking wil doen vinden: het afvaardigen van een Ned. Ger. predikant naar de classisvergaderingen, het openen van een vergadering van de classis door een Ned. Ger. predikant, het voorgaan van een Chr. Ger. predikant op een plaats waar een Chr. Ger. kerk is, die geen samenspreking onderhoudt met de Ned. Ger. kerk.'
- Uw commissie is van oordeel:
- dat bijlage 8 KO niet voorziet in die vorm van samenwerking, zoals die uiteindelijk gestalte kreeg in de genoemde kerken van Almere en Lelystad en daarom aangevuld zou moeten worden.
 - dat de ontstane vorm van samenwerking in die kerken (behoudens het willen afvaardigen van een Ned. Ger. predikant naar een Chr. Ger. classis) gewettigd is door de stilzwijgende goedkeuring van de classis Zwolle.
 - dat de kerkeraad van 'Urk-M' terecht stelt dat van een afvaardiging van een Ned. Ger. predikant naar een meerdere Chr. Ger. vergadering geen sprake kan zijn, zolang de bedoelde samenwerking op dat punt niet kerkordelijk is geregeld.
 - dat de opening van een vergadering van de classis namens de samenroepende kerk een interne zaak van die kerkeraad is en daarom ook zou kunnen geschieden door een Ned. Ger. predikant, van wiens diensten de samenwerkende Chr. Ger. Kerk dan gebruik zou maken.
 - dat het voorgaan van de predikanten A. Broersma en K.T. de Jonge in de Ned. Ger. Kerk te Zeewolde als geoorloofd dient te worden beschouwd, daar de Ned. Ger. Kerk te Zeewolde geen zelfstandige gemeente is, maar wijkgemeente van de samenwerkende CGK/NGK te Almere en in een wijkgemeente dezelfde regels inzake de ambtelijke werkzaamheden gelden als in een gemeente onder wier verantwoordelijkheid deze valt.

Uw commissie stelt de synode voor:

- Het appel van de kerkeraad van 'Urk', betreffende de afvaardiging van een Ned. Ger. predikant naar de vergadering van de classis, toe te wijzen.
- Het appel van 'Urk-M' betreffende de toewijzing door de particuliere synode van het Noorden van de appelschrijvers van de kerkeraad van Almere en ds. A. Broersma (inzake het voorgaan van de d. A. Broersma en K.T. de Jonge in de Ned. Ger. Kerk te Zeewolde), af te wijzen.
- Het appel van de kerkeraad van 'Urk-M' tegen de toewijzing door de particuliere synode van het Noorden van het appel van de kerkeraad van Almere inzake de opening van de vergadering van de classis Zwolle door een Ned. Ger. predikant af te wijzen.
- Deze besluiten mede te delen aan de kerkeraad van 'Urk-M' en aan de particuliere synode van het Noorden.

J. Verhage, rapporteur

Bijlage 99
Art. 181

SCHRIJVEN CHR. GER. EN NED. GER. KERK ALMERE

Scriba kerkeraad:
J. de Boer,
Kehwerde 150,
1353 NW Almere
tel. 03240 - 11149

Voorzitter kerkeraad:
K.T. de Jonge,
Peppengouw 180,
1351 NN Almere
tel. 03240 - 14379

Almere, 4 april 1989.

aan: De Generale Synode 1989 van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland,
p/s de roepende kerk, de Chr. Ger. Kerk te Groningen,
p/s dhr. A. Visser,
Verzetsschrijverslaan 45,
9727 CB Groningen.

Geachte broeders,

Wij hebben als kerkeraad kennigegenomen van het appel van de Chr. Ger. Kerk Urk-Marathia d.d. 2 december 1988 tegen drie besluiten van de particuliere synode van het Noorden.

Wij verzoeken u vriendelijk om - indien u dit appel in behandeling neemt - gehoord te worden inzake een aantal feitelijkheden in het appel genoemd.

Wij wensen uw vergadering de leiding toe van de Geest van Christus, onze Koning.

Met hartelijke broedergroeten,
namens de kerkeraad
K.T. de Jonge, praeses,
J. de Boer, scriba

Bijlage 100
Art. 181

RAPPORT 14A VAN COMMISSIE VII: BETREFFENDE SCHRIJVEN VAN DE CGK/NGK ALMERE

In dit schrijven d.d. 4-4-1989 deelt de kerkeraad van de Chr. Geref. en Ned. Geref. kerk te Almere mee, kennis genomen te hebben van het appel van de Chr. Geref. Kerk Urk-Maranatha (11.05). De kerkeraad verzoekt om, indien dit appel in behandeling genomen wordt, gehoord te worden inzake een aantal feitelijkeheden in het appel genoemd. Uw commissie heeft n.a.v. dit verzoek schriftelijke informatie van Almere gevraagd die ter zake kon dienen en heeft die ontvangen. Daarom stelt uw commissie u voor dit schrijven verder voor kennisgeving aan te nemen.

J. Verhage, rapporteur

Bijlage 101
Art. 182

RAPPORT 4 VAN COMMISSIE II BETREFFENDE INSTRUCTIE 8.04

Uw commissie heeft zich gebogen over de instructie van de particuliere synode van het Noorden, die beoogt via een aanvulling van bijlage 8 KO het mogelijk te maken dat een niet-christelijk gereformeerd predikant in bepaalde, bijzondere gevallen wordt afgevaardigd naar de classicale vergadering.

- De commissie heeft bij de onderdelen van de instructie een aantal kanttekeningen.
- ad a. Gesproken wordt over samenwerkende kerken, die in de praktijk als één gemeente functioneren, maar formeel nog niet één gemeente zijn. Uw commissie maakt hierbij de opmerking dat dit gesignaleerde feit verder gaat dan de regelingen die tot op heden in bijlage 8 KO staan. Het lijkt de commissie juist dat in ieder geval, voordat een regeling getroffen zou worden die de particuliere synode van het Noorden beoogt, deze gesignaleerde situatie in bijlage 8 KO verwerkt en aldus kerkordelijk geregeld wordt. Dat is dan als het ware de verbindende schakel tussen de huidige redactie van bijlage 8 KO en de ingediende instructie.
- ad b. Op de classicale vergadering ontmoeten plaatselijke kerkeraden elkaar. Daarom is het enerzijds een begripelijke stap, wanneer gevraagd wordt ruimte te scheppen voor de afvaardiging van een niet-christelijk gereformeerd predikant van een samenwerkende gemeente naar de classicale vergadering. Gegroeide plaatselijke eenheid kan aldus in het kerkverband verder gestalte krijgen. Uw commissie merkt op dat deze (gevraagde) zaak goed onderscheiden dient te worden van bijlage 8 sub 5 KO, waar het gaat om classicale overeenstemming, geheel of nagenoeg. Het gaat nog steeds om plaatselijk gegroeide eenheid. Toch laat zich de vraag stellen of (naar analogie van de wijze waarop men plaatselijk tot samenwerking komt) er dan toch niet sprake dient te zijn van een classicale 'genoegzame eenparigheid van gevoelens' (vgl. bijl. 8 sub 2b KO). Deze vraag dringt temeer, daar de synode 1986 heeft uitgesproken dat 'het zoeken naar eenheid tussen plaatselijke kerken het hele kerkverband maakt, en dat het daarom belangrijk is bij het zoeken naar de eenheid, de eenheid in eigen kerkverband in het oog te houden' (Acta 1986, art. 57). Ook heeft de commissie zich afgevraagd of het juist is, wanneer men een predikant wil afvaardigen, dat dit daartoe beperkt blijft. Ook de andere ambtsdragers zullen als zodanig aanvaard zijn in de samenwerkende gemeente. Dit vereist verdere doordenking.
- ad c. In de instructie wordt een vorm gezocht om inzake de af te vaardigen predikant zeker te zijn van diens onderschrijving van Schrift en belijdenis. Dat acht de commissie een goede en in ieder geval noodzakelijke kwestie. Toch is het de vraag of het laten ondertekenen van het verbindingsformulier de geëigende weg daartoe is. Wat moet er bijvoorbeeld gebeuren wanneer bij de betrokken predikant 'enig afwijkend gevoelens' opkomt? Dient hij dat dan ter kennis te brengen van zijn eigen kerk en de Chr. Geref. Kerk en moet het door beide worden onderzocht? En heeft een Chr. Geref. classis eventueel het recht een predikant te schorsen die (hoewel predikant van een samenwerkende gemeente) formeel toch behoort tot een ander kerkverband?

Conclusie.

Uw commissie komt tot de conclusie dat de instructie zoals die nu ter tafel ligt teveel onduidelijkheden in zich heeft om op een goede wijze afgehandeld te kunnen worden. Het geheel van samenwerkende kerken en de consequenties daarvan zal in het kader van bijlage 8 KO een plaats moeten krijgen. Dat vereist diepere doordenking dan in een synode mogelijk en gewenst is. Bovendien zit er in bijlage 8 KO een merkwaardige inconsequente. De bijlage is in de kerkorde opgenomen na de synode van 1965/66 als uitvloeisel van een instructie van de particuliere synode van het Oosten (zie Acta 1965, art. 149 e.v.). Aanleiding was de gegroeide eenheid in Eindhoven tussen onze gemeente en de Gereformeerde Kerk (vrijgemaakt) aldaar. Ter synode is toen uitdrukkelijk gezegd dat er een regeling moest komen niet alleen voor dit incidentele contact, maar voor kerken van gereformeerd belijden - breed opgezet dus. Hoewel tot op heden deze bijlage in de praktijk slechts gemaadpleegd wordt inzake de contacten met de Ned. Geref. Kerken, dient deze gedachte toch vastgehouden te worden; in dat kader wijst de commissie erop dat bijlage 8 sub 5 KO anders geredigeerd zou moeten worden (daar waar het gaat om de Ned. Geref. Kerken).

Voorstel

De commissie stelt voor de instructie van de particuliere synode van het Noorden in handen te geven van een door de generale synode in te stellen commissie die de opdracht krijgt zich te bezinnen op de redactie van bijlage 8 KO aan de hand van de ingediende instructie en de opmerkingen die hierboven zijn beschreven, en daarover voorstellen te doen aan de eerstkomende generale synode.

D. Quant, rapporteur

REGISTER

De cijfers tussen haakjes wijzen op de bladzijden van de bijlagen

A

- Acta**, - van de generale synode 1986: art. 18
- van de buitengewone generale synode 1988: art. 19, blz. 4-12.
Appel: zie bezwaarschriften.
Archieven, kerkelijke - : art. 99; bijl. 53 (254).

B

- Bedrijfsleven**, kerk en - : art. 154, 156, 157; bijl. 61 (408), 62 (416) en 63 (416).
Benoeemingen, lijst van - : art. 200.
Bezwaarschriften,
- van zeventien leden van de kerk van Amsterdam: art. 64; bijl. 44 (232), 45 (232).
- van de kerkeraden van Gorinchem en 's-Gravendeel: art. 63; bijl. 22 (191) en 23 (195).
- van de kerkeraad van Gouda: art. 64; bijl. 24 (195) en 25 (195).
- van de kerkeraad van Rotterdam-Centrum: art. 72; bijl. 35 (204), 36 (205), 37 (207) en 38 (207).
- van de kerkeraad van Urk-Maranatha: art. 181; bijl. 97 (436), 98 (437).
Bijstand, onderlinge - naar art. 11 K.O.: art. 114; bijl. 59 (342).
Bijstand, onderlinge en Advies: art. 114, 118; bijl. 59 (342), 60 (346) en 61 (349).

C

- Centraal Bureau**: art. 154; bijl. 79 (406), 80 (407).
Commissie 'Amerfoort': art. 63; bijl. 44 (232).

D

- Diaconale en maatschappelijke aangelegenheden (ADMA)**: art. 151, 154, 155; bijl. 77 (391), 78 (405).
Doelmatigheid, onderzoek naar de - van de werkwijze der deputaatschappen: art. 174; bijl. 92 (429), 93 (431).

E

- Eenheid van de gereformeerde belijders in Nederland (algemeen)**: art. 48, 170.
bijl. 17 (164) en 68 (422).
- Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk: art. 165 en 166; bijl. 54 (267) en 62 (349).
- Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt): art. 130, 169; bijl. 2 (121), 65 (355), 66 (357), 69 (424).
- Nederlands Gereformeerde Kerken: art. 125, 128, 164; bijl. 54 (267), 62 (349), 63 (353), 64 (355) en 68 (422).
Emeritikaas, ad art. 13 K.O.: art. 43, 48, 85; bijl. 11 (143) en 12 (154).
Evangelieverkondiging onder Israëlië: art. 144, 147, 177; bijl. 75 (378), 76 (389), 96 (433).
Evangelisatie: art. 76, 78; bijl. 39 (208), 40 (217) en 41 (218).

F

- Financiële Zaken**: art. 134, 137, 149, 174; bijl. 71 (368), 72 (371), 92 (429).

G

- Gehandicapten**, geestelijke verzorging van - en ziekenhuispastoraat: art. 159; bijl. 66 (418), 67 (422).
Generale synode 1986:
- Acta: art. 18.
- rapport moderamen: art. 20; bijl. 1 (120).
Generale buitengewone - synode 1988:
- Acta: art. 19.
Generale synode 1989:
- adviseurschap drs. R.W.J. Soeters: art. 10.
- afgevaardigden: art. 3, 30, 52, 75, 92, 102, 123, 143, 163, 180.
- agendum: art. 16.
- art. 43 K.O.: art. 202.
- bidstond: blz. 15.
- bloemen: art. 31 en 180.
- commissies van onderzoek en rapport: art. 25.
- pers en omroep: art. 22.
- instemming met de belijdenis: art. 7.
- lastbrieven: art. 3.
- opening: art. 1 en 2.

- prediciers: art. 4.
- quæstorat: art. 14, 174.
- telegrammen H.M. de Koningin: art. 17 en 32.
- toespraken

- praeses: art. 6.
- pastor T.E. Heslinga: art. 54.
- ds. Y. Palulungan: art. 61.
- ds. R.M. Thumo: art. 61.
- rev. C. Pronk: art. 108.
- rev. C. Boomsma: bijl. 56.
- rev. K. Cameron: art. 110.
- prof.dr. L. Floor: art. 111.
- oud. W. Stolte: art. 112.
- pasteur A. Lewin: art. 119.
- prof.dr. E. Schuurman: art. 124.
- dr. A.N. Hendrika: art. 129.
- verkiezing van het moderamen: art. 5.
- verslaggeving in 'De Wakker': art. 15.
- voortzetting: art. 139.
Generale synode 1992:
roepende kerk van: art. 201.
Gereformeerde Kerken (Vrijgemaakt): zie Eenheid.
Gereformeerde Oecumenische Synode (G.O.S.): art. 103; bijl. 54 (267), 55 (322).

H

- Herdening 1892**: art. 166.
Hulpverlening in binnen- en buitenland: art. 68, 97, 154; bijl. 47 (234), 48 (243).

I

- IFES-Nederland**: art. 89, 148, 160; bijl. 49 (244), 50 (253).
International Conference of Reformed Churches: art. 104; bijl. 54 (267), 55 (322).
Instructies
- 8.01 Aanvulling art. 6 K.O.: art. 67 en 171; bijl. 28 (196), 29 (197) en 90 (425).
- 8.02 Levensonderhoud afgezette predikanten: art. 120 comité-generaal.
- 8.03 Praeses/scriba van kerkelijke vergaderingen: art. 71; bijl. 32 (202), 33 (203) en 34 (204).
- 8.04 Aanvulling bijlage 8 K.O.: art. 182; bijl. 101 (440).

J

- Jaarboek**: art. 23; bijl. 3 (129).

K

- Kerkbouwaangelegenheden**: art. 118; bijl. 60 (346), 61 (349).
Kerkelijk Administratief Bureau (K.A.B.): art. 134, 154; bijl. 67 (368), 68 (362).
Kerkelijke verhoudingen binnenland: zie eenheid.
Kerkelijke verhoudingen buitenland: art. 103, 104, 105; bijl. 54 (267), 55 (322).
Kerken, correspondentie met buitenlandse - :
- Christian Reformed Church in North America: art. 104, 109; bijl. 54 (267), 55 (322) en 56 (326).
- Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika: art. 111; bijl. 54 (267).
- Die Nederduits Gereformeerde Kerk: art. 104; bijl. 54 (267), 55 (322).
- Dutch Reformed Church of Botswana: art. 104; bijl. 54 (267), 55 (322).
- Dutch Reformed Church of Sri Lanka: art. 104; bijl. 54 (267), 55 (322).
- Eglises Réformées Évangéliques Indépendantes: art. 119; bijl. 54 (267).
- Free Church of Scotland: art. 110; bijl. 54 (267), 55 (322).
- Free Reformed Church of North America: art. 104, 108; bijl. 54 (267), 55 (322).
- Gereformeerde Oecumenische Synode (G.O.S.): art. 103; bijl. 54 (267), 55 (322).
- Gereja Toraja Mamasa: art. 60, 61 en 131 en bijl. 18 (164) en 19 (187).
- Igrejas Evangélicas Reformadas no Brasil: art. 54; bijl. 54 (267).
- International Conference of Reformed Churches: art. 104; bijl. 54 (267), 55 (322).
- Orthodox Presbyterian Church: art. 104, 140; bijl. 54 (267), 55 (322).
- Reformed Church in Japan: art. 104; bijl. 54 (267), 55 (322).
- Reformed Churches of Australia: bijl. 54 (267).
- Reformed Churches of New Zealand: art. 104; bijl. 54 (267), 55 (322).
Kerkjeugd, contact met de - : art. 89, 148, 160; bijl. 49 (244), 50 (253).
Kerkorde
- bijlage 8 K.O./instructie 8.04: art. 182; bijl. 101 (440).
- uitgave kerkorde: art. 24; bijl. 4 (130).

L

M

Militairen, geestelijke verzorging van de - : art. 70; bijl. 30 (197) en 31 (202).
 Minimumbijdragen der kerken: art. 174; bijl. 91 (425), 93 (431).
 Moderamen, verkiezing van het - : art. 5;
 - generale synode 1966: art. 20; bijl. 1 (120).

N

Nederlands Gereformeerde Kerken: zie Eenheid.

O

Onderlinge Bijstand, kas naar art. 11 K.O.: art. 114; bijl. 59 (342).
 Onderwijs, kerk en - : art. 113; bijl. 57 (327), 58 (341).
 Overheid, correspondentie met de Hoge - : art. 82; bijl. 42 (219), 43 (231).

P

Polders, steunverlening aan de kerken in de nieuwe - rond het IJsselmeer: art. 46, 118 en 174; bijl. 13 (155) en 14 (161).
 Prioriteitenstelling, Taken en - van deputaatschappen: zie Taken.

Q

Quaestoraat:
 - benoeming quaestor: art. 14.
 - rapport van de quaestor: art. 135; bijl. 69 (362), 70 (367).
 - begroting van de quaestor: art. 174; bijl. 94 (431), 95 (433).

R

Radio-kerkdienstuitzendingen: art. 37; bijl. 9 (141) en 10 (143).
 Revisieverzoeken Almere, Emmeloord en Dronten: art. 82 en bijl. 20 (188) en 21 (190).

S

Schriftgedeelten, berijde - : art. 93, 96; bijl. 51 (256), 52 (259).
 Soutpansberg, telegram van Synode - : art. 194.

T

Taken en prioriteitenstelling van deputaatschappen: art. 174; bijl. 91 (425), 92 (429).
 Theologische Hogeschool/Universiteit
 - benoeming drs. H.G.L. Peels: art. 42.
 - curatorium: art. 33 en 38; bijl. 5 (130) en bijl. 6 (135).
 - deputaten-financieel: art. 36; bijl. 7 (136) en 8 (140).
 - naamverandering: art. 38.

V

Varenden, geestelijke verzorging van - : art. 138; bijl. 73 (372), 74 (377).
 Verlegenwoordiging van de kerken: art. 21 en 130; bijl. 2 (121).

W

Wekker, De - : art. 47; bijl. 15 (162) en 16 (163).

Z

Zending, buitenlandse - : art. 53, 55, 59, 60, 97, 98, 131, 154; bijl. 18 (164) en 19 (184).
 Ziekenhuispastoraat: zie gehandicapten.
 Zondagsarbeid, Pastorale handreiking bij - : art. 157; bijl. 83 (416).

1870
1871
1872
1873
1874
1875
1876
1877
1878
1879
1880
1881
1882
1883
1884
1885
1886
1887
1888
1889
1890
1891
1892
1893
1894
1895
1896
1897
1898
1899
1900

1901
1902
1903
1904
1905
1906
1907
1908
1909
1910
1911
1912
1913
1914
1915
1916
1917
1918
1919
1920
1921
1922
1923
1924
1925
1926
1927
1928
1929
1930
1931
1932
1933
1934
1935
1936
1937
1938
1939
1940
1941
1942
1943
1944
1945
1946
1947
1948
1949
1950
1951
1952
1953
1954
1955
1956
1957
1958
1959
1960
1961
1962
1963
1964
1965
1966
1967
1968
1969
1970
1971
1972
1973
1974
1975
1976
1977
1978
1979
1980
1981
1982
1983
1984
1985
1986
1987
1988
1989
1990
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000

